

BONONIAE, Apud Victorium Benatium M.DC.XVI.

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
D. CAROLO
MADRVCIO
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO
TRIDENTINORVM EPISCOPO.
ET PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

EA est non modò ingenitæ, sed etiam acquisitæ benignitatis tuæ vis, Cardinalis ac Princeps Augustissime, vt præsentes in tui obsequium, absentes in venerationem alliciat singularem. Hanc ego, præ cæteris, & boni genij ductu, & proprij iudicij compulsu mente indutam nunquam exui; quinimmo illud animo semper agitaui, vt intimis inhærentem affectum, exterioribus, quibuscunque liceret, indicijs aperirem. Vnde ab re minus me fecisse sum opinatus, qui Aldrouandi Philosophorum omnium sapientissimi de piscibus operis prælo à me traditi, Illustrissimoq; Salisburgensi Archiepiscopo, ac Principi dicati exemplum ad te miserim. Illud verò duplici de causa: altera, quoniam eiusmodi munus, & maiora etiam liberalitati tuæ debebantur, quæ Salmerini piscis ad nos missione librum locupletiorem, & ob id litteratorum Senatui gratiorem effecerit: altera, quoniam, cum nulla vel disertissima lingua meam obseruantiam posset exprimere, hanc ipsam tibi, æquè ac meo Numini, elingues animantes humili silentio testarentur. Quid de authore cum cæteris bonarum litterarum Mecœnatibus sentires, optimè cognito, statim animum appuli, vt eiusdem de solidæ vngulæ quadrupedibus lucubrationes,

tiones,

tiones, quarum diuturno desiderio Resp. litteraria angebatur, in lucem editas tibi, Illustrissime Carole, sacrarem; cuius præter Cardinalitiæ dignitatis splendorem biceps in Episcopatu Tridentino auctoritas authoris demortui famam longè, lateq́ propagatam in æuum tueretur sempiternum. Neque renues, confido, & propter iucundam scriptoris memoriam, cui studiosissimè faues, & propter libri argumentum non vulgare; cuius lectione animum tuum mirificè detineri non ignoro. Quadrupedes igitur ad te veniunt, ea spe concitati, vt à maioribus tuis gregibus non arceantur. Equus certè non excludetur, cuius generoso tergo toties insederunt Ioan. Gaudentius, Aliprandus, Fortunatus, Georgius Io. Federicus, Renatus Emanuel maiores tui, armorum peritia in Belgio, Illyrico, Insubria, Germania, Mauritania adeo illustres, vt fortem, ac prudentem belligerandi normam posteritati reliquerint vniuersæ. Istam ad viuum exprimit Comes Gaudentius; qui adhuc mortalis duplicis Germanorum legionis Tribunus, & Tyrolensis militiæ Imperator infracto animi robore ad immortalem famam iter est aggressus. Quod Equus à te liberaliter, Elephas, credo, impetrabit: Enimuerò se tibi mansuetissimus sistit, & nisi naturæ vinculis teneretur, ad maiorem venerationem genua curuaret, vt oculis tibi obijciat typum Ludouici in Cardinalatus, Præsulatusq́ fastigio prædecessoris tui meritissimi: quem assiduo pietatis, religionis, nec non temperantiæ cultu virum sanè augustum Gregorius XIII. P. M. agnoscens Augustanis comitijs præfecit, Hispania suorum Cardinalium Doctorem sapientissimum, Germania vigilantissimum Protectorem habuit: quem, (vt vnico verbo expediam,) in hæretica prauitate, cuius supremus Inquisitor fuit, abolenda Catonis mores, vt in cæteris publicis muneribus renouantem, ne Roma in Vaticano aliquando maximum videret, eius sola magnitudo repugnauit. Ecquis inficiatur, hunc totis viribus æmulatum merita Cardinalis Christophori Tridentinæ, Brixinensisq́ Ecclesiæ Episcopi, & Principis omnium fama celeberrimi? Hic sacrosancto Cardinalium Collegio à Paulo III. adscriptus primæ Concilij generalis sessioni sub eodem Pontifice in propria Ecclesia, iterum sub Iulio III. interfuit, & quoniam animi celsitudine, grauitate, doctrina, sapientia, rerumq́ gerendarum dexteritate plurimùm vigebat, grauissimis Marcelli II. & Pij IV. iussu legationibus functus est, cum non pauca munera ad Romani Imperij gloriam Caroli V. Imp. plurima eius filij Regis Hispaniarum Philippi II. nomine admirabili prudentia obiuisset: ex quibus illud satis fuerit in medium attulisse, quòd Mediolani Gubernator arcem in summa rerum angustia nutantem ammoto Custode proprij consilij, & vigilantiæ munimentis Regiæ ditioni confirmauit. Præclaras maiorum tuorum vir-

tutes

tutes eo libentiùs attingo; quòd aliæ in alios dispertitæ, omnes in te vnum confluunt, & virum perfectum in publica hac orbis scena certatim ostendunt. Talem te vidit, qui Reip. Christianæ gubernaculum tenet, Paulus V. cum Ratisbonensi cœtui Legatum interesse voluit: vbi quantum prudentiæ, dictorum, factorumq; constantiæ specimen dederis, omnes, qui aderant, absentibus magna cum laude prædicarunt. Quid verò Monoceroti sperandum? Eum quæso, ne reijcias; cuius imago humilitatem virtutum omnium fundamentum effingens, præter stemma gentilitium, tuos mores apprimè deceret: in tui namq; demissionem adeo propendes, vt laudes etiam meritas quàm maximè auerseris. Auersaris profectò, sed quid proficis? ampliorem laudatoribus de te loquendi materiam ingeris: cum merenti multo laudabilius sit nolle, quam debere laudari. Restant, qui propriæ impuritatis conscientia clarissimam aspectus tui non audent subire maiestatem, Mulus, Asinus, & Zebra. Hosce Christianæ Religionis oppugnatorum petulantiam referentes ad te, (quæ tua est humanitas,) amanter compelle: vt istic morum nequitia defæcata, mundissimis quibusq; armentis aggregentur. O fælices quadrupedes, si vobis aditus pateat ad alteram Arcam refugij Carolum Madrucium Cardinalem, Episcopum, & Principem, seu potius dicam, ob clementem in rebus administrandis iustitiam, Tridentinorum parentem amantissimum! Si læto vultu excipiamini ab eo, & per Italiam, & vltra montes sine vllo periculo licebit diuagari. Felices quadrupedes nuncupaui, sed me feliciorem nomino, si quorum clientelam suscepi, eosdem apud te patronos experiar: si quos tibi, Purpuratorum Patrum sapientissime, do, dico, & sacro, gratiam tuam non minùs optatam, quàm speratam mihi concilient. Id vnum supplex obsecro, atq; obtestor; quod si impetraro, satis superq; mihi retributum arbitrabor. Diu Apostolicæ Sedis, ac Tridentinæ Ciuitatis splendori, Amplissime Princeps, viue, & vale.

Bononiæ X. Cal. Sept. M D C X V I.

Cliens tuus addictissimus

Hieronymus Tamburinus.

HOc opus excellentissimi, & celeberrimi Vlyssis Aldrouandi Patricij Bononiensis, de Quadrupedibus, solidipedibus volumen integrum perlegi diligenter. Ego Don Marcellus Baldassinus Clericus regularis Congregationis Sancti Pauli, pro Archiepiscopali Curia Bononiensi reuisor deputatus, & quod nihil contra sanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, aut sacri indicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui supra Don Marcellus Baldassinus.

EGo Fr. Hieronymus Onuphrius Romanus, ex Conuentu S. Mariæ Gratiarum Doctor collegiatus, & Lector publicus, ac sanctissimæ Inquisitionis consultor, mira quadam animi oblectatione, atque attentione totum hoc aureum opus, ac satis copiosum, inscriptum de Quadrupedibus, solidipedibus, & conscriptum ab Illustrissimo, atque Excellentissimo Viro Vlysse Aldrouando Patricio Bonon. perlegi; cumque in eo nihil repererim, quod aut pias piorum hominum aures offendat, aut sit contra ecclesiasticas regulas, ac sanctiones, quin potius multum vtilitatis inde toti homini emergere cognouerim, ideo in Dei gloriam, ac communem omnium vtilitatem typis excussum in lucem prodire censui.

Imprimatur igitur.

Idem qui, & supra Fr. Hieronymus, &c. nomine Reuer. P. M. Pauli de Garess. Inquis. Bonon.

Summa Priuilegij S. Cæsareæ Maiestatis.

PRiuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis aliquam historiarum Vlyssis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per consequens, etiam de Quadrupedibus solidipedibus, vel in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu, intra decennium, à die quo absolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunq; deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæsareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ Maiestatis proprium
Io. Barnitius.

IOANNES CORNELIVS
VTERVERIVS DELPHO BATAVVS
BENEVOLO LECTORI. S. P.

FVIT semper author noster ita publicæ vtilitatis appetens, vt in ijs obeundis, quibus omnium commoda procurari poterant, nec laboribus parceret, nec sumptibus, id quod tam ex editis, quàm deinceps edendis lucubrationibus eius notissimum vnicuiq; esse non ambigo. Arduum enim, ac supra omnem propemodum mortalium cōditionem difficile fuit, ex tam varijs antiquorū, recentiorumq; scriptis tam diuersas sententias, seu flores mauis vocare, colligere, transcribere, suis quasque locis aptè ordinatimq; disponere, connectere, ac tandem velut aulæis quibusdam inde confectis, prælo publicare. Quàm verò ingens, ac regius planè sumptus fuerit, tot fossilium, plantarum, animaliumq; millia inuestigare, emere, corradere, parietibus affigere, chartis agglutinare, abacis recondere, conseruareq;, & vt proprijs, ac natiuis coloribus exprimerentur, moxq; rursus quàm artificiosissimè in ligneis tabellis delinearentur, atq; exsculperentur, curare, ac tandem describere, & de singulorum nomenclaturis, differentijs, loco natali, natura, vsu, ac viribus quàm accuratissimè disserere, ijs præsertim, qui harum rerum scientes sunt, haud difficile fuerit æstimare. Quamobrem cùm esset ipse tantis sumptibus impar, homo scilicet nobilis quidem ac patritius, cæterùm animi magis, quàm fortunæ opibus ornatus, non semel ab illustrissimo huius vrbis Senatu, & à viris alijs splendidissimis, D. Io. Baptista Campegio, episcopo Maioricensi primùm, mox ab illustrissimo Cardinale Montalto, ac tandem à Serenissimo Francisco Maria Vrbinatium Duce, munificentissimè adiutus fuit. Supersunt nihilominus plantarum simulacra exsculpēda, estq; earum tantus numerus, vt vix fidem apud te Lector humanissime sim meriturus, si eum indicauero; quæ vt exactissimè delinearentur, elegantiaq; ab alijs editas vincerent, peritissimum simul ac ingeniosissimum pictorem, nulla prorsus mercedis habita ratione, quantumcunq; modum excederet, Francofurto acciuit, ac omnem in id operam nauare iussit, vt earum esset minimè fallax imitatio, & quæ repræsentarent, imaginis veritate & venustate spectantium oculis approbarentur. Si quis itaq; heroū illorum liberalitatem imitatus, in plantis istis exsculpendis impensas faceret, & in medicorum, aliorumq; herbariæ rei studiosorum gratiam istiusmodi commentarios typis euulgandos susciperet, is me hercule immortalem sibi apud omnes laudem compararet: & vt longè nunc lateq; omnes oræ partesq; terrarum illorum munificentia ita personant, vt & vini gloria sua perfruantur, & cùm è vita discesserint, magis magisq; in ore doctorum, aliorumq; præclarissimorum virorum sint versaturi; eodem pariter modo etiam is sempiternæ hominum memoriæ traderetur. Ego saltem si abundantia ingenij eloquentiaq; præstarem, & cæteris præterea rebus instructus, paratusq; essem, quæ laudare aliquem instituēti necessariæ sunt, eniterer tantorum virorū rebus præclarè gestis, ac priuatim tantæ liberalitati dare testimonium laudis æuiternum: cæterùm aliū illi præconem, aliam in laudando virtutem & copiam desiderant, nec vulgari aliquo & obsoleto, sed accurato, exquisitoq; ac bonis artibus instituto genere orationis exsequendi sunt, vt rerum ipsarum splendor & dignitas verbis explicetur. Cùm verò omnis labor, vt Ambrosius ait, suo aliquando fructu permutetur, ne hilum dubito, quin & isti labores suum sint habituri Mœcenatem. Quæ enim trophæa, quæ statuæ & currus, quæ imagines diuturniores, quàm doctorum virorum lucubrationes, quæ nunquam pereunt, & nunquam eorū sinunt perire nomina, à quibus promouentur? nec desunt hodieq; qui olim, laudis quidam gloriæq; igniculi ita in multorū animis à natura ingenerati, vt exoptent æternitatis nominis sui, aliorumq; post mortem memoriam, id quod tum maximè fit, cùm euulgatum ab eruditis volumen aliquod magnis viris consecratur. Accipe interea Lector candidissime eadem qua editos fronte labores istos de quadrupedibus solipedis, curiosos, iucundos, atq; vtiles omnibus, sed nobilibus maximè, qui istiusmodi animalibus, equis (inquam) mulis ac elephantis vehi gaudent, ac superbiunt: quin & Carneades referente Plutarcho dicebat, regum & diuitum liberos nihil magis decere, quàm equitandi scientiam, de qua in hoc volumine abunde agitur, quantūq; sæpenumerò illis hęc profuerit, docetur, sicut & è contrario quātopere probro data sit eiusdem imperitia, vel vnus ille Ramirius ex monacho in Hispania in regem cooptatus demonstrauit, cùm eapropter equo simul & imperio spoliaretur. Habent præterea nobiles multa præclara alia, nominatim de ludicris certaminibusuè curulibus Græcorum, Romanorumq;, ac aliarum gentium, de vsu item equorum in bello, & in triumpho: quæ tamen & alijs quoq; ita accepta fore, mihi confido, vt vel ob hosce solos labores & authori & mihi benè sint precaturi, qui in ijs in lucem emittendis non semel sudaui, & alsi, quod si cognouero, propediem alterum de bisulcis volumen, quod nunc præ manibus est, euulgabo, vt tandem de digitatis cùm viuiparis, tum ouiparis, quod postremum erit volumen, tibi parturire queam. Vale.

ILLV-

ILLVSTRISSIMI CARDINALIS BARBERINI

In laudem Auctoris Epigramma.

Οὐκ Ἀλδοβράνδος ποιέει ξίνη γνώριμον εἰκὼν
Σοὶ μόνον, ἀλλὰ βίβλον καὶ δόμον ἐστὶν ὁρᾶν
Ποικίλα εἰ ποθέεις ἴδμεν βλαστήματα γαίης,
Χερσαίων, πτηνῶν, νηχομένων τὸ γένος.
Βίβλον ἄνοιγε, βλέποις κόσμου κειμήλια, λάμπει
Ἀνδρὸς ἐκεῖ σοφίη, μέτριος ὧδε βίος.
Ζηλωτὸς βίος, ἐν πενιχρῷ γὰρ πλούσιος οἴκῳ
Παγγενετείρας ἦν τῆς φύσεως ταμίας.

Eiusdem in eumdem.

Multiplices rerum formas, quas pontus, & æther
Exhibet, & quicquid promit, & abdit humus,
Mens haurit, spectant oculi, dum cuncta sagaci
Aldobrande tuus digerit arte liber:
Miratur proprios solers industria fœtus
Quamq; tulit moli se negat esse parem:
Obstupet ipsa simul rerum fœcunda creatrix,
Et cupit eße suum, quod videt artis opus.

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIEN.
DE QVADRVPEDIBVS
LIB. I. CAP. I.

ORDINIS RATIO.

PEDES brutorum animantium, quibus Natura ſanguinem largita eſt; vel bini ſunt, vt auibus, vel quatuor, vt quæ quadrupeda Latini, Græci τετράποδα, Ariſtoteles etiam πεζὰ, nuncuparunt. Si quod enim vel plures, vel pauciores acceperit, id in monſtris haberi, naturæq. erratum
C appellari debet. De auibus aliàs dictum à nobis eſt abundè: nunc quadrupedum tractationem præ manibus aſſumpſimus. Horum tria ſunt ſumma genera, vnum ἀσχιδὲς, id eſt, non ſciſſum, integris nempe pedibus, ideoq. μονώνυχον ſiue μώνυχον, aut μονῶνυξ ſiue μῶνυξ dictum, Euripidi etiam μονόχηλον, quaſi vna tantùm præditum vngula, ſeu ſimplices aut indiuiduas vngulas habens, Plinius ſolidipedẽ, Theodorus Gaza ſolipedem vocat: alterum quorum pedes binis fiſſuris vtrimq., hoc eſt à parte priore, & poſteriore deducuntur, vnde biſulca Latini, δίχηλα Græci vocauerunt, qualia chelas Ariſtoteles ſiue forcipes pro vngulis habere dixit: tertium πολυσχιδὲς & πολυδάκτυλον, quaſi multifidum, & multipliciter digitatum; quandoquidem pedes manuum noſtrarum inſtar multifidos habent: digitata non incongruè dicentur, nam & Plinius auium alias digitatas eſſe dixit, alias palmipedes. Omnibus quidem pedes ad ingreſſum dati ſunt: ſed digitata prioribus præterea ad manuum officia vti nituntur, quod ſolipedes poſterioribus facere Ariſtoteles annotauit; ſed & biſulca id facere quotidie obſeruamus. Quæ anterioribus cibum ori admouent, Galenus ferè carniuora eſſe putat, & ex rapto viuere; cætera herbiuora: Cuniculus tamen, & lepus herbis victitant. Carniuora omnia digitata ſunt. Mouentur
D in omnibus poſteriora (inquit Ariſtoteles) ad priora per diametrum. Poſt enim dextrum prius, ſiniſtrum mouetur poſterius; cauſa eſt, quoniam ſi priora ſimul & prius; diſtraheretur ſanè aut procidua eſſet ambulatio, & quaſi tractis extenſione poſterioribus: præterea etiam non progreſſus huiuſmodi eſſet, ſed ſaltus: difficile autem eſt mutationem continuam facere ſalientem; huius autem rei ſignum, quòd citò laſſeſcunt equi illi, qui hoc mouentur modo, vt ij qui in pompis agitantur, ſeorſum quidem prioribus ob hoc non mouentur. Si autem vtriſque dextris primis; extra ſanè fulcrorum fierent ſuſtentacula, ruerentq. Pariunt alia viuum animal, alia ouum. Hæc ᾠοτόκα, id eſt ouipara, illa ζῳοτόκα, id eſt viuipara nominantur. Ouipara cortice reguntur, viuipara pilis, quanquam erinaceus & hiſtrix aculeos pro pilis habeant, nam aculei, vt Philoſophus ait, in his, quoddam pilorum genus putandum eſt, propterea quod pilorum, non pedum vicem, vt fit in echinis marinis, præſtent. Ouipara, etſi totidem habeant, quot viuipara ſenſus, ingenio tamen conſtat eſſe hebetiore: quare pleraq. eorum in terræ hiatibus degere Natura voluit, vt lacertos, vel aqua abdi, vt crocodilum, vel alijs locis, longè ab humano conſortio remotis, vt terreſtrem teſtudinem:

Quadrupedum diuiſio.

Pedum vſus

Lib. 3. de Vſu part. cap. 2.

Motus.

Partus.

Tegumentum.

Senſus.

ideoq. in vltimum hiſtoriæ noſtræ locum iſthæc reijciemus; à viuiparis ceù multò præſtantioribus E
Iumēta quæ. exorſuri, vtilioribusq., inter quæ præcipuam nobis vtilitatem præbent, quæ à iuuando noſtras ope-
ras iumenta Latinis appellari meruere; Græci, quod equidem ſciam, ſimile vocabulum non habent;
nam κτῆνος latiorem habet ſignificationem, cùm ſit omne ipſis illud pecus, quod mactari, atque im-
molari ſolet, aut in quo præcipuæ priſcorum ſitæ erant diuitiæ. Aeſchylus tria quadrupedum ge-
nera enumerabat, quæ noſtris quam maximè laboribus ſubeunt, fœtus equorum, aſinorumq., &
Aſinus. boum genus. Aſino autem quantum præſtet equus, ſciunt omnes. Priſci autem præſente equo,
Lib. 3. Rhetor. tam vile, tam bardum ſtupidumq. brutum ne nomine quidem dignabantur. Et Simonidem poe-
tam teſtatur Ariſtoteles, in mulorum certamine, cùm is qui vicerat, dixiſſet exile pretium pro car-
mine, recuſaſſe, indignantem nimirum aſinorum ſobolem ſuo celebrari carmine: verùm vbi victor
dediſset ſatis magnum pretium, carmen tale feciſſe: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων, id eſt,
Saluete volueripedum ſoboles equarum: ſiluiſse enim, quòd ex aſinis etiam eſſent nati, & quod hone-
Bos, & equus præcipua iumēta. ſtius erat, expreſſiſse, equarum filios appellando. Bos verò ſuas etiam laudes habet, atque nonnul-
las etiam quibus equum fortaſſis ſuperat, nam quod boue pluribus modis victum iuuet humanum,
animal equidem nullū eſt: vnde apud Homerum negat Achilles ſeſe Troianis moleſtum iniuriumq.
fore, quoniam nunquam ei vel boues, vel equos, id eſt, bina omnium animantium vtiliſſima, ſubdu- F
xiſſent. Iuxta enim antiqui ſeculi ritum, cùm vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli mo-
uendi cauſa fuere abacta pecora.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.
Non enim equos vnquam mihi ſubduxere bouesq..

Cæterùm ſi conferantur inter ſe vſus omnes, quos nobis equus, & bos præbent, equum, licet vno &
altero vincatur, pluribus ſemper vincere fatendum erit, animal nempe, quod à Deo ipſo in oraculo
laudatum Plato teſtatur, in Hippia maiore. Bos domi tantùm vtilis: equus domi foriſq. vtiliſſimus.
Si arandum, boui minimè cedit, ſaltem in planitie: currui iunctus, boui præſtat, tardus enim huius
greſsus eſt, equi celerrimus: ſi dorſo ferendum, ſolis cedit elephanto, & camelo: vbi bos planè inu-
tilis: atque hinc puto eſt, quòd pleriq. veterum equum peculiariter, & quadam prærogatiua iu-
mentum vocauerint, & diuinus poeta quadrupedem, quaſi non aliud ſit πολυχρήστερον, &
Lib. 2. Eleg. ad Cynthia. præſtantius: & Propertius equum ſumpſit pro ſe quapiam præ omnibus ex alijs exoptanda, ac deſi-
deranda, inquiens.

Quod ſi vera mea comitarem caſtra puellæ,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus. G

Generoſum verò etiam quiddam, magnificumq. & ferocitate exultans in hoc in primis animali con-
ſpicitur, fides item atque amor erga dominum ſuum, facilitaſq. ad multiplices vſus & obſequia.
Bello aptum eſſe. In bello nullum animal aptius, ideoq. virilem, non fœminilem ſexum decens, quin fœminis legimus,
non item viris naturæ quodam inſtinctu, equos timori eſſe: imbelle autem muliebre genus eſt.
In Syracuſis. Apud Theocritum Gorgo, Eunoe & Praxinoe feſtum ſpectaturæ Adonidis, cùm prodirent equi re-
gis, totæ pauidæ, animo conſternuntur, & vbi mox ſeſe nonnihil recepere, vna earum ait:

Ἵπποι καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν τὰ μάλιστα δεδοίκω,
Ἐκ παιδός. id eſt:
Equum enim & frigidum anguem ſemper timui,
Inde vſque à puero.

Mulieres animoſæ. Fuiſſe tamen etiam nobilioris animi mulieres certum eſt, quæ non ſolùm non timuere equos, ſed
vti etiam potuere viriliter, vt Camilla, & Pentheſilea à Virgilio celebratæ, &, vt Amaſones taceam,
In Laconicis. Cyniſca Archidami regis filia, cuius ad Plataneium, vt Pauſanias ſcribit, heroicum fuit monumen-
tum, quòd prima fœminarum omnium equos alere inſtituiſset, primaq. ludis Olympicis de quadri-
Cur bello aptus. gis palmam meruiſset. In equo verò teſte Ariſtotele in libris Ethicorum ea præcipuè virtus lauda- H
tur, quòd ſit ad currendum, portandumq. hominem apprimè idoneus, & ad inuadendum, expectan-
dumq. hoſtem minimè formidoloſus: ita & Galenus præualidum animal dixit & generoſum, cùm
ἰσχυρὸν dicit, neque ἄθυμον eſſe. Aegyptijq. animoſitatis typum equum fecêre. Et in ſacris literis legi-
mus: *Equo virtutem dedit Deus, & ſoluit de ceruice eius formidinem, vt exultet in campo, & occurrens
regibus irrideat, odoretur bellum, eminus excitetur ſono tubæ.* Inſuper Plutarchus tradit equum ſolum
omnium animalium in partem certaminum, & coronarum venire: quandoquidem ſolus in prælio
homini adſit. Quid mirum ergò ſi militare animal Plinius, ſi duellicam equorum prolem Lucretius
appellârit. Gloriatur Demoſthenes ſe non lapidibus, non latere cocto vrbem muniuiſſe, ſed ſi meas
Equus inter vrbis munitiones recenſitus. (inquit) munitiones conſiderare velis, arma inuenies, equos atque ſocios, quaſi ſine equis vrbs tuta
ſecuraq. eſſe non queat: id quod & alios credidiſſe, nobis perſuadet Hippocrates in epiſtola ad Da-
magetum, inquiens: *Alij canes emunt, alij equos, alij multam regionem circumſcribentes, propriam ſibi
inſcribunt, & multis imperare volentes, ne ſibi ipſis imperare poſſunt.* Equidem Ammonius equi perfe-
ctionem

A ctionem esse asserit, velocem esse, acrem, & bello idoneum. Atqui hinc etiam est, quòd in multis re- *Lex de ... venditione ...*
gionibus lege cautum sit, ne quis equum, militiæ tantoperè idoneum extra prouinciam emittat: sed
& vrbium curatoribus, quorum est omnia recensére, quæ domi forisq. necessariam functionem ha-
bent, equos quoque recensere præcipitur: hinc in Codice, equorum productio, siue vt Græci dicunt,
hipparchia. Apud Romanos in primis huius animantis semper fuit summa cura, adeo vt in emptio-
ne eius dena æris millia è publico persoluta fuisse legamus: publicum enim equum miles habe- *Equestris ordo.*
bat, habebant & equestris ordinis viri, aureo à militibus, quibus ferreus erat, annulo distincti, quem
cum patricijs & Senatoribus cõmunem habebant, quòd ex ipsis senatorius ordo suppleretur, quan-
quam ex plebeis etiam Senatores, quandoq. fierent: sed hi annulum quidem retinebant Senato-
res facti, equum verò publicum minimè; vnde equum possidere pro ex equestri ordine esse poëtæ
aiunt. Horatius.

> *Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,* *In arte poëtica.*
> *Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,*
> *Aequis accipiunt animis.* id est,

diuites & qui ex ordine sunt patritio, & equestri, offenduntur (si quid obscœnè dicatur) etsi popel-
B lus, qui fracto cicere, & nucibus viuit, probet. Publicus ille equus à censore assignabatur, vt notum
est ex hoc Liuij: *Senatusconsultum factum est, vt consul cum tribunis plebis ageret, vt ad plebem primo* *Lib. 39.*
quoque tempore ferrent, vt P. Ebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret, neue censor ei equum *Equus publicus.*
publicum assignaret. Quod si verò vel malè curarent, macilentumq. & strigosum habere depræhen-
derentur, siq. ipsi nimium pingues, atque adeo bello inutiles essent, vel si minus strenuè se in bello
gessissent, vel aliud quicquam commisissent, equus eis censoria seueritate adimebatur: testis est *Equus quibus adeptus.*
idem Liuius: *Illis* (inquit) *equi adempti, qui publicum equum habebant.* Imò verò, & censoribus ipsis *Liu. 24.*
equos per ignominiam adeptos inuenio. In Arniensi enim siue Narniensi tribu cum Liuius censor
nomen ferret, à Claudio Nerone, cum quo censuram frequẽtem iurgijs egit, quòd non syncera fide
secum redijsset in gratiam, equum vendere iussus est, atq; ita illatæ sibi prius ignominiæ talionem
reddidit; quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob veterem simultatem equum ven-
dere coegerat. Meminit quidem huius quoque rei Liuius, sed aliter narrat. *Equitum* (inquit) *de-* *Lib. 29.*
inde census agi cœptus, & ambo fortè censores equum publicum habebant: & Nero M. Liuium collegam
censorem, quia populi iudicio esset condemnatus, equum publicum vendere iussit. Equus idem publicus
honoris causa ob rem bene gestam donabatur; quin & eorum parentibus, qui equo stipendia iusta
C meruissent, prætextam concessam fuisse discimus ex Macrobio, etsi minus ex patritijs essent, cùm *Lib. 1. Satur. cap. 6.*
alijs ea esset interdicta. Amissa verò mox repub. cùm omnia ab vno Imperatore & darentur & ex-
pectarentur, quoniam magni æstimabatur, quidquid beneficij munerisuè loco ab illo acciperetur, vt
opinor, acceptus equus publicus inter primos honores connumerari cœpit; quasi Cæsaris de equite
Romano accipiente iudiciũ quoddam præclarum beneuolentia plenum fieret, aut certè census ipsius
testimonium. Extant equo publico donatorum sexcentæ lapidum inscriptiones, non solùm magno-
rum hominum, verùm interdum eorum quoque, quos existimes ex ijs verbis ab Imperatore in or-
dinem equestrem lectos; cùm aut equites antea non fuissent, aut censi non essent, credasq. equum
publicum videri, quod reipub. temporibus annulus fuit, quo donabantur, quicunque in equitum
numerum recipiebantur. Moris verò etiam fuit florente repub. vt equites, cùm constitutum legibus *Equus publicus redditus.*
tempus militassent, equos in forum ad censores adducerent, redderentq. & quoties & quibus sub
ducibus meruissent, enarrarẽt, quocunque tandem ex ordine essent, seu patritio, seu equestri, seu ple-
beio; nam & Cn. Pompeium, qui fuit ex primarijs, legimus, cùm aliquando consulatum gereret,
equum ad censores, Gellium, ac Lentulum deduxisse, interrogatumq. pro more; Omnesne obijsset
D militias, respondisse, omnes, & quidem sub me ipso imperatore. Catonem verò refert Plutarchus,
equum quo in expeditionibus vsus fuerat, ne reip. imputaret naulum, reliquisse in Hispania. Con- *Equus phaleris ornatus.*
sulis verò etiam aut cuiusuis imperatoris præcipuum erat ornamentum equus phaleris pulcherrimè
exornatus, vt Dionysius Halicarnassæus asserit, qua parte de L. Quinctio agit dictatore electo. *Vt*
paulo propior (inquit) *erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestesq.* *Lib. 10. de antiq. Rom.*
purpureas, & alia insignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt. Similiter cum eo-
dem ornatu, consulari nempè per exercitum cuiusq. ducis, dummodo eum aliquando magistratum
gessisset, transducebantur, ad dignitatis splendorem, vt habemus apud Plutarchum de Crassi infeli-
cis cum Parthis certaminis omine; ait enim, *Equus ex imperatorijs insigniter ornatus, tracto per vim re-* *Lib. 15.*
ctore, in flumen submersus disparuit. Tacitus de Cæsonio Pæto in eodem Parthos ducente: *Turbatus*
equus qui insignia consularia gestabat, retrocessit. Hosce quoque phaleratos equos ex publico fuisse, *Dictator cur equo non veheretur.*
Lipsio facilè crediderim. Dictatori verò, cuius alioqui apud Romanos dignitas tam sacrosancta
erat, vetusta quadam lege, nefas fuit, nisi cùm ad bellum proficisceretur, equo vehi, siue quòd maio- *Plutarchus in Fabio.*
res vires pedestribus copijs inesse arbitrarentur, ideòq. oportere imperatorem in phalange perma-

nere, neque locum deſerere, ſiue quòd eius principatus authoritas & magna eſſet, & quodammodo E
tyrannica in reliquarum omnium rerum adminiſtratione, voluerint tamen in hoc dictatorem popu-
Fabio Max. lo inferiorem videri. Fabio tamen Maximo dictatori deſignato poſt cladem ad Thraſymenum ac-
dictatori e- ceptam, primùm equus conceſſus in tanto rerum diſcrimine, quo principatus magnitudo, ac moles
quus conceſ- oſtenderetur, maiorisq́. apud omnes authoritatis haberetur. Aliàs lege Curiata, qua dictator crea-
ſus. batur, vt aſcendere equum liceret, ad populum nominatim ferendum erat, id quod Liuius etiam
Lib. 3. dec. 3. oſtendit, de M. Iunio dictatore agens. *Dictator M. Iunius* (inquit) *rebus diuinis perfectis, latoq́; (vt fieri ſolet) ad populum, vt equum aſcendere liceret*; Eſt enim equus animal ſuperbum, & equitare, ma-
Equitādi ars gnificum iudicabant; quamobrem etiam in equis triumphabant à ſuperatis hoſtibus. Cùm verò
Romanorū. omnium militarium artium peritiſſimi haberi vellent, equitandi quoque perita alios quosq́. vince-
re ſtuduerunt, à pueris huic arti ſerio ſeduloq́. omnem nauantes operam: quòd equitandi ſtudium
Lib. 1. Car. tetigit Horatius, dum canit:
Od. 8.

Lydia dic per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando
Perdere, cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atq́; ſolis
Cur neq; militares
Inter æquales equites, Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis. F

Quin Vegetius author eſt iuniores apud Romanos in equis ligneis, ſeſe quoque exercuiſſe, atque
adeò vt non ſolùm à dextris, ſed etiam à ſiniſtris partibus, & inſilire & deſilire ſcirent, euaginatos ta-
men gladios aut contos interim manibus tenerent. Cæterùm ſicuti in alijs omnibus equitandi pe-
Nero equi- ritia laudi vertebatur, ita maior adhuc inde gloria accedebat reipub. regnorumq́. rectoribus. Neroni
tādi peritus. plurimum quidem ſemper ſermonem fuiſſe ſcribit Suetonius, de Circenſibus, quanquam vetaretur,
ſed & equorum ſtudio vel ab ineunte ætate præcipuè exarſiſſe, laudandum innuens, quòd equitan-
di peritus eſſet, damnandum, quòd cùm de hominibus regendis, quod imperātis eſt, meditari debuiſ-
Iulius Cæ- ſet, de quadrigarijs regendis, quod eſt aurigæ, cogitaret continuè. Iulius Cęſar, teſtante eodem, huius
ſar. artis fuit peritiſsimus; Plutarchus verò equitandi vſum ita ei facilem fuiſſe affirmat, vt reflexis in
tergum manibus, equum velociſsimis concitare curſibus poſſet. Ne verò quis apud Romanos tan-
tùm militaris huius animantis, equitationisq́. ſtudium excultum fuiſſe exiſtimet, de alijs etiam popu-
Lib. 2. Epiſt. lis aliquid proferendum. De Græcia canebat Horatius:

Vt primùm poſitis nugari Græcia bellis
Cœpit & in vitium fortuna labier æqua.
Nunc in athletarum ſtudio, nunc arſit equorum. G

In Menone. *Audiſtin*, inquit Plato, *Themiſtoclem filium ſuum Cleophantum in equeſtri facultate ſtrenuum effeciſſe,*
Themiſto- *adeò vt equis rectus inſiſteret, rectusq́; ex equo iacularetur cæteraq́; permulta perficeret ſtupenda, in qui-*
cles. *bus ille diligenter erudiri curauit, ſapientemq́; in ſingulis quæ præceptores eruditi callebant, effecit.* Ale-
Alexander xander Magnus, adoleſcens adhuc, Bucephalum equum inſignem, à patre nuperrimè emptum, cùm
Magnus. à nullo ſubigi poſſet, vt equitem pateretur, primus indomitæ peruicaciæ domandæ rationem oſten-
dit: mox præter omnium opinionem quadrupedem aſcendit, & citrò vltroq́. effuſis aperto campo
Alcibiades. habenis ad laſsitudinem agitauit, vt ſuo pòſt loco ex Plutarcho oſtendemus. Hoc etiam nomine il-
luſtris fuit Alcibiades, vt eſt apud Thucydidem & eundem etiam Plutarchum: nec enim alium me-
liores equos aluiſſe aiunt, aut ſepties Olympijs cucurriſſe, viciſſeq́. *Aluis* (inquit Plutarchus) *equos cum ſplendore, & nomine, etiam ob multitudinem curruum. Huius ſtudij admiratione plurimum ei vel*
Gelo tyran- *hoſtes detulerunt.* Gelo tyrannus, cùm aliquando lyra in conuiuio circumferretur, eamq. conuiuæ or-
nus. dine componerent, atque canerent, ipſe equum iuſsit adduci, & in eum facilè inſiluit, vt idem Plu-
In apophthe tarchus prodidit. Neſtor verò *ἱππηλάτης* cognominari meruit, quòd equorum moderationem ap-
gmat. primè calleret. Mithridates rex Ponti, vt apud Iuſtinum, aliosq́. legimus, ſexiuges equos rege-
Neſtor. re poterat. Perſæ referente Xenophonte filios ſuos tria potiſsimùm docebant, equitare, ſagitta- H
Mithrida- re & vera dicere. Parthos verò etiam Iuſtinus tradit adeo equorū ſtudio teneri, vt equis omni tēpore
tes. vectentur, illis bella, illis cōuiuia, ac priuata peragere officia, ſuper equos ire, conſiſtere, mercari, col-
Perſæ. loqui conſueuiſſe. Apud Indos, vt Arrianus ait, regiū erat elephanto vehi; proximus honor quaternis
Parthi. equis, tertius camelis: vno equo vile habebatur. Maſſyli, & Numidæ populi Libyæ, tantam habue-
Indi. re equitandi ſcientiam, vt equos non freno, ſed virga gubernarent, vt meminit Lucanus, inquiens:
Lib. de reb. Ind.

Et gens quæ nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora leui flectit, frenorum neſcia, virga.

Maſſyli.
Numidæ. Vnde Virgilius infrenos vocat Numidas. Meminit eorundem etiam Silius:
Lib. 4.

Hic paſſim exultant Numidæ, gens inſcia freni,
Queis inter geminas per ludum mobilis aures.
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Procopius de agilitate Totilæ Gothorum regis, eo ipſo die, quo cum Græcis acie dimicaturus erat,
ſic

A „ sic ait: Armis indutus processerat auro abundè cælatis, & ex equo, vt ornatissimis phaleris, ita & *Lib. 3.*
„ pilo, & lancea noscitabatur, purpureaq. & regia veste, & ex prædicto equo præcipuè, quo miræ *Totilas.*
„ magnitudinis vehebatur. In medio autem campo, vt bellicæ (equestris, Sigonius) artis peri-
„ tus, ac ludibundus processerat, equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiliter
„ agere, obequitandoq. telum in auras sursum versus aptè diuerberare, & ipsum id rursum ad ter-
„ ram delatum impigrè per manus transatum, gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoq. se de-
„ super equum, inclinandoq. vtrimque ad terram, & vicissim in latera, vt qui à puero fuisset desul-
„ tandi, ac tripudiandi artem edoctus, & ludicra peragendi. Gothis autem istiusmodi exercitatio- *Gothi.*
nes iam indè à prima iuuentute familiares tradit Olaus Magnus. Temporibus Romani III. Imp.
quendam fuisse scribit Cedrenus nomine Philoraum, qui iniecta veste equo celerrimo, ei insiste- *Lib. 8. c. 15.*
bat rectus, gladium manibus gestans, quem equo concitatissimè currente rotans, euripum Circi per- *regni Septent.*
currebat, gladiū sursum, deorsumq. versans, & ne minimū quidem vestigio suo elabens. Admiran-
dam quoque equitandi scientiam in Galeacio Bardassimo equite quodam Siculo sub Alphonso se-
niore Neapol. rege celebrat Fulgosus, cum nempè armis tectum, ephippio inter coxas accepto, In-
gentem equum crinibus apprehensum saltu conscendisse, statimq. nullis firmato vinculis ephippio, *Lib. 3. c. 2.*
B equum ad cursum adegisse, coxarum, ac crurum firmitate pro cingulis vsum. Carolo V. Cæsari tan-
ta fuit, teste Iouio, cum dignitate equitandi peritia, vt nullus eo armato, atque equum incitante, & *Carolus V.*
in gyrum reflectente, vel pulchrior, vel viuidior, vel in ferendo armorum pondere patientior eques *Lib. 27.*
reperiri posset. Quemadmodum itaque laudi vertitur equitandi ars, ita contrà ignominiæ est vi-
ro nobili, nescire equitare. Refert Collenutius Ramirirum, nothum Sanctij maioris, è Monacho *Equitādi imperitia quibus ignominia.*
Hispanorum regem factum, contra Saracenos suscepta expeditione, cùm sinistro brachio scutum,
dextro lanceam adaptasset, mox frena equi apprehensare iussum, respondisse: qui possim, vtraque
manu occupata, nisi dentibus hæc retinenda quis porrigat? ideoq. irrisum à proceribus propter re-
rum imperitiam, regni & filię tutelam Alphonso VII. Castulonensi commisisse, & ad monachos *Lib. 1. hist. Neap.*
redijsse. Sed vt ignominiam taceamus, non semel ex imperitia equitandi vitæ periculum subse-
quitur, maximè si feroculus fuerit equus, vt magnorum virorum esse ferè solet, quare pulchrè dice-
bat Carneades, referente Plutarcho, diuitum & regum filios nihil rectiùs discere quàm equitare, *Equitatio regibus cur vtilis.*
cùm præceptor inter literarum exercitationes ijs palpari possit, & antogonistę in palæstra se commit-
tere, & vinci sinere: equus verò sitne princeps an priuatus, diues an pauper sessor, ignoret, indo-
ctumq. moderatorem dorso excutiat. Etsi enim equus sua natura hominis amans sit, tamen nisi
C probè curetur, atque tractetur, infensus fit, & alienus, vt idem ille clarissimus author asserit, in libro
de fraterno amore. Minus ergò mirum videri debet, si cùm regia planè sit equitandi scientia, equus
fuerit in summo semper honore, & pretio. Verùm, vt fit in omni alia re, cùm alij pluris, alij minoris
æstimentur pro bonitate singulorum, sic ignominiæ dabatur viro ingenuo, ac nobili, si equos vilio-
res, paruiq. pretij aleret. Hinc Isæus: *nunquam equum habuisti pluris quàm trium minarum.* Romæ
talento generosos equos emptos habemus apud Varronem Sesquiulisse his verbis: *nunc emit Trof-
suli nardo nitidi, vulgò Attico talento equum.* Alicubi etiam equum publicum mille assariorum esse
ait. Theognis verò equos inter præcipuas opes recenset, inquiens:

Ἴσον τι πλουτῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι
Καὶ χρύσος καὶ γῆς πυροφόρυ πεδία,
Ἵπποι θ' ἡμίονοί τε. id est
Aequaliter diuites sunt, is cui multum argentum est,
Et aurum, & terra farrifera arua,
Et equi, & muli.

D Quamobrem etiam tùm ob pretium, tùm ob maximas quæ equis alendis insumuntur, impensas, vt *Alere equos, quorum sit.*
olim, sic & hodie, qui eos alunt, diuites censentur, ac illustres. Cassiodorus quendam tanta patrimo-
nij vbertate gloriatum esse scribit, vt inter reliqua bona equinis gregibus principes vinceret, eosq.
cùm in Gręcia, tùm in Italia nobilissimos habitos, quorum maiores alendis equis famam quæsissent. *Lib. 1. Epist.*
Dolet Iulitta (inquit D. Basilius) quia non est patricia, neque septem è maioribus numerare po-
test, qui fortunas omnes alēdis equis, aut gladiatoribus exhauserint. Nec defuere certè quos equo-
rum studium, & in eos impensæ ad extremam vsque compulere miseriam: idq. in primis fabula do-
cet Glauci Potniæi, quem, cùm magnis sumptibus equos aluisset, atque in extremam tandem ege- *Glauci fabula, & Diomedis.*
statem esset redactus, fingunt ab equis suis laceratum, Virgilius:

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci *Lib. 3. Georgicor.*
Potniades malis membra assumpsere quadrigæ.

Nec alio sensu equos Diomedis Thraciæ regis, quòd in eos omnes suas opes prodegisset, amici
ἀνθρωποφάγυς appellarunt: indeq. etiā fabulis datum, quòd equos suos hospitū sanguine saginaret,

cùm videlicet ſubditorũ etiã opes exhauriret. Apud Spartanos igitur, inter ſæuiſsimas execrationes E
fuiſſe ἱπποτροφίαν, quam caballationem recentiores vocant, id eſt equorum enutritionem, ſcribit
Lib. 23. cap. 22. Alexander ab Alex. eò quòd magno ſtaret impendio, & homines ſuaui captu ad perniciem duceret.
Nam modus alendi equos (inquit ille) non pauperes, vt aiunt, ſed arua frumentifera ſectatur. Certè
Lib. 6. Polit. 7. rectè dixit etiam Ariſtoteles, equos alere proprium eſſe eorum, qui ampla patrimonia habent.
quamobrem & iuxta Græcam legem opulentioribus præcipi ſolere legimus, vt equos alerent, nõ tam
ad ornamentum ciuitatis, quàm ad reip. commodum: ad quem ritum alludens Pindarus, Xeno-
Atheniensium populorum diuiſio. cratem, equitatum Græcorum more, curare cecinit. Solon, vt annotauit Suidas, populum Athenien-
ſem in quatuor claſſes deſcripſit, pro ratione cenſus, & rei familiaris, quarum prima nomen habebat à
D. medimnis, quòd nimirum tantum frugis è rure ſuo excolerent: hiq. diuites erant: altera erat
equitum, qui de CCCC. medimnorum reditu, ſi eſſet neceſſe, ſingulos equos poſſent alere. Ho-
rum ſacrificia θυσίαι ἱππάδες inde dicebantur, id eſt equeſtria, hisq. licuit & honores petere & co-
mam alere. Tertia Zeugitarum, quorum bini vnum equum præbebant; Quarta mercenariorum,
ſeu proletariorum, & capite cenſorum, quibus nullus magiſtratus conceſsus erat. Apud Plutar-
chum quoque in Chalcidenſium repub. ἱπποβόται dicuntur, qui opibus & gloria inter alios excel-
lerent, quales ἱπποτροφοῦντες dicebant Athenienſes: ex quibus cùm eſset pater Polemonis, Antigo- F
Lib. 1. ſat. 6. nus Cariſtius apud Laërtium, eum ex primarijs ciuitatis eſse colligit. Ita & Horatius ſe neque diui-
tem eſse, neque nobilem ſignificare cupiens, ait:

Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rure caballo,
Sed quod eram, narro.

Et Ariſtippus apud eundem, vt Diogenis vilitatem damnet, inquit eſse

Splendidius multò, equus vt me portet, alat rex.

Huc ſpectat illud Strepſiadę de prodigo ſuo & hippicæ dedito filio, ἱππαζόμενον καὶ ξυνωρικεύοντα,
celere vehitur, & iam in animo ſuo perpendit, quomodo in Olympijs victoriam acquirat: vel equos
educat, ceu heroes, & inſigniores equites quorum animi ad Olympicam palmam aſpirant: non ani-
maduertens ſe Strepſiadæ filium eſse. Antiſthenes philoſophus referente Laërtio, ſicubi ornatam
vidiſset mulierem, ad domum illius proficiſcens, iubebat virum equum proferre & arma, vt ſiquidem
hæc illi eſsent, delicijs eam vacare ſineret, ſin aliàs, cultum amoueret: quaſi diuitis, ac nobilis viri po-
tius ſit equum alere, quàm bene ornatam habere vxorem. Xenophontis æuo apud Perſas moris
erat, vt nullus ex claris pedes incedere conſpiceretur: atque ita nobiles à vulgo diſtingui. Et Iuſti- G
nus tradit inter ſeruos, & liberos hoc diſcriminis eſse apud Parthos, quòd illi pedibus, hi niſi equis
incederent. Circaſsos quoque equos plebeis permittere hodieq. negant: & Cairi, teſte Bellonio,
peregrino equiti ingredi non licet, niſi illuſtris ſit aut ſatrapas. Sub regibus primùm Romanorum,
pòſt libera ciuitate, demum principibus, præſertim florentiſsimis, quandoq. nullum equorum vſum
Lib. 9. Romę triumph. fuiſse in vrbibus, & in itinere, præterquam apud nobiles, & patritios, ſcribit Blondus, maximè ſi ali-
quando magiſtratum aliquem geſsiſsent: vt minus miremur, ſi in Menam Pompeij libertum qui
prius ſectus flagellis triumuiralibus prætoris ad faſtidium, mox ab Auguſto eques factus,

Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.

inuectus ſit Horatius. Pœna itidem abactorum ex legibus Valentiniani, & Valentis affectos eſse
Lib. 37. cap. 5. annotauit Pet. Gregorius Toloſanus in ſuo Syntagmate iuris, qui equum, equamue præter ſenato-
res, honoratos, adminiſtratores prouinciarum, & decuriones conſcenderent. Claudius etiam Cæſar
Leges de equis. edicto vetuit, teſtante Suetonio, viatores, ne per Italiæ oppida, niſi pedibus, & ſella, aut lectica tran-
ſirent: denique Iulius Capitolinus affirmat, M. Antoninum Pium in ciuitatibus ſedere in equis, aut
In Pompeio. vehiculis prohibuiſse. In caſtris verò etiam equo vehi non licebat, authoremq. habeo Plutarchum, H
Tigranes. neminem vnquam viſum qui in caſtris equitauerit, ideoq. Tigranem Armeniæ regem, cùm eques
ad Pompei caſtra veniſſet, duos Pompeianos lictores equo deſcẽdere, pediremq. ire ad Pompeium
Equo deſcendere, qui, & quando cogebantur. iuſsiſſe. Notum item à lictoribus dictatori, aut conſuli, aut prætori præeuntibus pro imperij maie-
ſtate, obuium quemq. ſemita cedere, denudare caput, & maioris obſequij honoriſq. cauſa equo de-
ſcendere iuſſos: Hinc enim illud Senecæ: *Si conſulem videro, aut prætorem, omnia quibus honor ha-*
Epiſt. 65. *beri ſoles, faciam, equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam.* Apuleius quoque ritum hunc graphi-
Lib. 3. Floridor. cè depinxit, inquiens: *Si quem conſpicantur ex principalibus viris, benè conſultum, benè cognitum quan-*
quam opidò feſtinant, tamen honoris eius gratia cohibent curſum, releuant curſum, retardant equum, &
ilicò in pedes deſiliunt: fruticem, quem verberando equo geſtant, eam virgam in leuam manum transfe-
runt: itaq. expedita manu adeunt, ac ſalutant. Tanti autem deſcenſum ex equo facere, vt Dio te-
ſtetur Seruilio Iſaurico, cùm fortè obuius quidam equo non deſcendiſſet, re delata ad iudices, cau-
ſam ſatis idoneam viſam hominis eius damnandi. Digniores tamen, conſpicuis virtute, & amicis

eundem

A eundem nonnunquam honorem reddidisse discimus ex hoc fragmenti Salustiani loco: *Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, equo descendere sibi vni, assurgere de sella, caput aperire solitum*. Loquitur autem ipse Pompeius: nisi dicamus id adulationis præcipuæ causa factum à Sylla; nam aliàs nec patris ratio habebatur, vt constat Q. Fabij exemplo, qui Fabium Maximum patrem ad se venientem descendere ex equo per lictores iussit. Simile quid legimus de Iudæis: Erat enim Hierosolymis, vt notauit Christianus Adrichomius, porta equorum nominata, quod ad illum vsque locum equitare homines possent, sed inde dimissis equis, in templum pedites procederent. Perseus Macedoniæ rex, magno prælio ad Pidnam victus à L. Aemilio, cum equitibus fugiens, vt cum amicis colloqueretur, ex equo descendens, equum manibus traxit, quod officium nunquam ante sibi ipsi præstiterat. Author Plutarchus. Quare cùm magnificum haberetur, & magnorum tantum virorum, in equo conspicuum esse, non pauci ab equitatione sibi omnino temperarunt. Seneca id ostendit, de Catone Seniore: *O quantum erat* (inquit) *seculi decus, imperatorium, triumphalem, censorium, quod supra omnia est, Catonem vno caballo contentum, & ne toto quidem: partem enim sarcinæ ab vtroq. latere dependentes occupabant*. Iuniorem verò Catonem tradunt peditem legationem per Asiam obiuisse, & in Demetrium Pompeij libertum turma equitum sociatum incidisse. Platonem etiam, *Equorũ porta*. *In Theatro terræ sanctæ*. *Equitare magnificũ esse*. *Cato senior*. *Cato iunior*.

B cùm equum aliquando conscendisset, dixisse ferunt, vereri se ne ἱπποτυφίᾳ id est, equino fastu contaminaretur: & Masinissam testatur Cicero, cùm equo descendisset, vt iterum ascenderet, adduci non potuisse: quin & ipsum Ciceronem Tyroni scripsisse legimus. *Equum & mulum Brundusij tibi reliqui*. Superbum enim animal equus est, & maximo fastu tumidum, idcoq. humilibus subn.issisq. & qui exemplari vitæ sanctimonia conspicui fuere, abominabile, imo & Deo ipsi, quia non pauci in equis maiorem sæpius, quàm in Deo spem fiduciamq. collocasse arguuntur: vnde in sacris literis legimus. *Hi in curribus & in equis, nos in nomine Domini inuocabimus*: ideo Israelitarum regibus multitudo equorum fuit interdicta, vt habetur in Deuteronomio, ne propter illorum studium populus reduceretur in Aegyptum equorum feracissimam, & cum Aegyptijs conuersaretur, qui nimirum in his animantibus, & in armis potius quàm in Deo fidebant. Equidem D. Basilius in hæc Psalmistæ verba: *Fallax equus ad salutem: in multitudine autem virtutis suæ non seruabitur*: tectus (inquit) est, & exclusus ab vsu sanctorum equus: sed ne Israel in obeundis bellis quamuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri potentatu: nec sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrum existimauit. Pharao, equestri vsus exercitu, & Sennacherib superbus, equorum multitudine narrantur. Quamobrem Pharaonis equum, & ascensorem Deus deiecit in mare, & Sennacherib mili- *Plato*. *Masanissa*. *Lib. de sen.* *Cap. 17.* *Homil. 33.* *Sanctis equus prohibitus*.

C tes dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Et lex per Mosem promulgata de regibus sanxit. *Non multiplicabit sibi equum*. Idem Basilius in hoc Esaiæ: *Et repleta est terra, & non erat numerus curruum eorum*. Nullo non loco (inquit) scripturæ obseruauimus Sanctos deuitasse vsum equorum, quin etiam de his qui in procinctu instruuntur ad bellum, neque reliquis istius vitæ indigentijs accensetur numerositas equorum. Quia enim volebat Deus, vt toti penderent à suo præsidio, & succursu, non item illi in medio conflictu consistentes, spem suam reponerent in suo militari apparatu, & ob hoc vetuerat fieri, dum dicit lex: *ne quando multiplicauerit sibi equum*; quin tandem repræhensi sunt, quòd sibi tantam comparassent equorum multitudinem, adeò vt numerum supergrederentur. Vnde etiam est, quod in Salomone rege luxuriæ ascribitur, quòd citra omnem bellicũ vsum tot millia equorum aleret, præsertim iugatorum. Qui verò à luxu, pompisq., alijsq. huius seculi delicijs, honoribusq. sibi temperare, veteresq. Sanctos æmulari student, hodie equos quoque conscendere respuũt, etiamsi duriora asperioraq. facienda sint itinera. Bonifacius Misniæ inferioris Archiepiscopus, vt testatur Marulus, cùm ad illas gentes euangelizaturus proficisceretur, equitantibus qui cum illo erant, ipse medio brumæ tempore sine equo nudis pedibus incessit: Cùm verò ad asperiora montium itinera peruenissent, equum quidem conscendit, sed tamen calceamenta minimè in- *Sanctis equitatio exosa*. *Equi cõtempti*. *Lib. 3. c. 10.*

D duit, ita vt sæuiente hyeme, & niue quæ pedibus insederat, gelascente, plantas de stapede amouere non potuerit, donec aqua feruente superfusa, glacies solueretur. Cauisse verò etiam Ecclesiæ antistites, ne equi vsu à diuino cultu abstraherentur, nemo nescit. Britannos scribit Beda, & prælatos Anglos circa annum sexcentesimum trigesimum primum cœpisse equis ire, cùm prius (inquit) pedites, & in necessitate non nisi super equis veherentur. Et Pierius Valerianus perseuerasse ait in nostra vsque tempera, vt primores antistites equo per vrbem vehi solemnibus præsertim diebus, contra morem, & decorem haberetur, præterquàm vno maximè omnium festo die, quo nouus Pontifex Max. ad Lateranum (inquit) deducitur. Tunc enim in albis equis omnes præsules conuehi moris esse. Volaterranus tamen, & Polydorus testantur Innocentium Quartum circa annũ M.CCLIIII. publico decreto sanxisse, vt Cardinales equis deinceps insidentes rubro vterētur galero, quo maior huic ordini accresceret maiestas, quæ nunc eousque efferbuit, vt ducentis quandoq. antecedentibus equis egrediantur, ipsi verò vehuntur mannis & Asturconibus: Sed & abbates numerosis equis vti ostendit D. Bernardus, inquiens: *Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos, & eò amplius in suo du-* *Cardinalis pompa*.

cere comitatu. Dicas si videas eos transeuntes, non patres monasteriorum, sed dominos castellorum, non E *rectores animarum, sed principes prouinciarum.* Sublimes autem huius seculi honores per equum significari etiam D. Augustinus testatur, hoc Dauidicum explicans: *Hi in curribus, & hi in equis*: Hi (ait) volubili successione temporalium bonorum trahuntur, & in superbis præferuntur honoribus, atque in his exultant. Nec aliam ob causam equus ipse apud poëtas nobilis, cæsareus, μεγαλοπρεπὴς, siue magnificus, seu potiùs magnos decens, & potentes viros, & περίβλεπτος, conspicuus, illustris, & qui admirationi est, vocatur, & ἱπποβάμονα ῥήματα apud Aristophanem dicuntur grandia verba, & quæ quasi equo inuehuntur sublimi, & magnifico. Quemadmodum ergò regium quid & sublimioris animi viri habitum semper fuit equitare, eodem pariter modo equorum curam gloriæ, honoriq. vertebant non vulgares homines, adeo, vt Plutarchus testetur, eum qui equi gubernandi ignarus est, equitare dedecere, non aliter, ac musicæ ignarum, canere fistula. Ipsi enim viri principes equilia sedulò, serióq. curabant, vt generosæ notæ equos ad Circum, & bellum haberẽt. Atheas Scytharum rex, ipse equum suum strigili purgabat, vt idem Plutarchus meminit, & cùm Philippi Macedoniæ regis legati ad eum venissent, rogauit, an hoc quoque rex eorum faceret. Idem rex Ameiniam tibicinem præstantissimum cùm aliquando cepisset, canere iussit quidem, sed admirantibus qui aderant, dicebat se maiori cum voluptate equos audire hinnientes. Alcibiades, referente F eodem Plutarcho, equos, quibus in Olympia vteretur, tãta cura, & studio ipse enutriuit, vt ad quinquennalem ludorum celebritatem septem quadrigas perduxerit, quod antea nemo (inquit) vel regum, vel priuatorum hominum adhuc fecerat. Vnde equorum (quos eò duxerat) alacritate quartùm victor euasit, vti indicant versus Euripidis, quos ibidem Donatus Acciaolus latinos fecit. Pindarus Hieronem Syracusanorum regem ἱπποχάρμαν vocat, quasi equis gaudentem, idq. duplici sensu, gaudentem scilicet equis, quod celete in Olympijs vicisset, & quòd summa equos cura aleret, curaretq. Andromachen Hectoris coniugem tradit Homerus, suis ipsam manibus, fœnum, & auenam, mariti sui equis præbuisse, quòd delectari ijs eum sciret, & in bellorum vsum accuratissimè, & indulgenter alere. Oenomaus Eleorum rex, narrante Plutarcho, omnium regum studiosissimus equorum, hæc animantia, ita dilexit, vt multa, & dira execraretur in capite equorum, qui ineunt Elide equas. Iuba verò author est equum à Semiramide tam ardenter adamatum, vt se ei submittere posse exoptaret, quasi animal esse, quod humanis non indignum esset amplexibus, indicatura. Non minor erga hoc animantis genus amor, seu potius insania fuit Caij Caligulæ, qui equum suum nomine Incitatum ad cœnam adhibebat, eiq. in aureo vase hordeum apponebat, in poculis aureis vinum propinabat, salutem eiusdem, & fortunam curabat, consulem eum facturum se pollicitus, quod G si vixisset, præstitisset etiam, si Dioni credimus; & Suetonio, qui tamen paulò aliter isthæc enarrat: *Incitato* (inquit) *equo* (cuius causa pridie Circenses ne inquietaretur, viciniæ silentium indicere solebat) *præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterq. purpurea ornamenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quo lautius nomine eius inuitati acciperentur: consulatum quoque traditur destinasse.* Addit insuper idem Dio, eundem Caligulam cùm aliquando Deum ageret, ipseq. suiipsius sacerdos esset, equum collegam assumpsisse. Cuspinianus dicit Theophilactum Lacapeni Imp. filium, Patriarcham Constantinopolitanũ habuisse vltra duo millia equorum; & in alendis fuisse perpetuò intentum, sed neque fœnum proposuisse edendum, neque hordeum, sed inter alios fructus, pistachia, pineas, palmulas, & vuas passas, & caricas, eaq. omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam croco, cinnamomo, alijsq. pretiosissimis aromatibus, in hoc luxu Verum Imp. superans, qui, vt ait Capitolinus, equo suo nomine Volucri vuas passas, & nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat. Fuit autem in Theophylacto minus id damnandum, sed quòd allato nuncio, quòd nobilissima equarum peperisset, sacrificans & iam preces recitans mysteriorum, præ nimio gaudio re sacra necdum absoluta ad stabulum accurreret, vt Cedrenus testatur, visoq. pullo recens nato satiatus spectaculo, mox in templum rediret, vt rem sacram ad finẽ per- H duceret, ferri æquo animo à pio homine non potest. Impium verò etiam, atque planè execrandum in Genserico Vandalorum principe, quòd cùm Carthaginem cepisset, omnesq. opes interfectis incolis in suum ius vertisset, adiecto ad Ecclesiarum spoliationem animo, equorum suorum eas stabula fecerit, cuius rei testis Victor, & ex eo Rauisius Textor. Iam & hoc quoque impium esse videtur, quod equos multis in locis, honore sepulchri, non apud barbaros tantùm, sed apud Græcos etiam, atque Romanos affecere. Cimon Miltiadis F. Atheniensis equabus suis, quibus tertiùm vicerat in certamine Olympiaco, sepulchrum propè suum monumentum, statuendum curauit, vt ex Plutarchi Catone refert Pontanus, meminitq. etiam Herodotus. Agrigentini tanti suos faciebant equós, vt post mortem non solùm sepelirent, sed tumulis etiam eorum pyramides erigerent, vt Plinius ait. Solinus verò eorum populorum regionem, equorum sepulchris frequentem esse tradit, idq. supremorum meritis datum credi. Partheniam & Eripham equas fuisse Marmacis ferunt vnius ex procis Hippodamiæ, easq. ab Oenomao puellæ patre iugulatas, sed postmodum sepeliri iussas. Pausaniae

etiam

Honores seculares per equum indicati. — *Psal. 19.* — *Equi magnifica epitheta.* — *In Ranis.* — *Lib. de Fortuna.* — *Equos curare non ignobile.* — *In Apophthegm.* — *Atheas rex.* — *Alcibiades.* — *Hiero.* — *Andromache.* — *In quæst. Græcis.* — *Oenomaus rex.* — *Semiramis.* — *Caligula.* — *Theophilactus Patriarcha.* — *Verus Imp.* — *Gensericus rex.* — *Equi sepulti.* — *Cimon.* — *Agrigẽtini.* — *Parthenia, & Eripha equæ.*

A etiam de Tyndarei equo terræ commisso sic loquitur. *Progressis paulò longiùs* (ab Achillis fano, quod à Sparta in Arcadiam rectà euntibus sese offert,) *est equi monumentum; quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ procis, super execti equi testibus iusiurandum concepisse, cuicunque Helena desponsaretur, armis se illius iniuriam, si à quopiam nuptia illa violata fuissent, vindicaturum: cùm hoc illos sacramento adegisset, equum eo ipso in loco defodit.* In Patrocli rogo comburebantur etiam equi apud Homerum. Bucephala, siue Bucephalia Indiæ vrbs fuit, iuxta Hydaspen fluuium, ab Alexandro condita (inquit Strabo, & meminit etiam Plinius) sic appellata a Bucephalo equo, quo vicit Porum, & eo ipso in loco sepultus est. Equum Augusti à domino suo etiam sepulturam meruisse Romana testatur historia: de quo Germanici Cæsaris carmen extitisse, Plinius tradit: quòd cùm interciderit, aliud de eodem recitabo ex Ausonio, quod tale est

In Laconicis. Tyndarei iuramentum. Equi combusti. Iliad. ψ. Alexander. Augustus. In Epitaphijs heroũ.

Prosphore, clamosi spatiosa per æquora Circi,
Septenas solitus victor abire vias.
Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis progressis, vt potereris equis,
Promptum & veloces eras anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume sepulchri,
Et gradere Elysios præpes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi, læuus Arion.
Funis & ad quartum det tibi Castor equum.

B Boristhenes equus fuit Hadriani Imper. quo in venando propter alacritatem plerunq. vtebatur. Dio asserit, mortuo, ab Imperatore sepulchrum factum, columnamq. erectam cum inciso etiam epigrammate. Verus quoque Volucri suo aureum, vt Capitolinus testatur, simulachrum fecit, idq. semper secum portauit, ac tandem sepulchri honore cohonestari voluit, & quò grauius stomachemur (inquit Petrarcha) in Vaticano, tot inter sacra ossa ibi condita & condenda. Scythæ, authore Herodoto, cum rege defuncto, aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & cum qui vina miscebat, & cocum, & hippocomum, & ministrum, & qui erat a nuncijs, necnon equos, & alias res. Circumacto anno rursum hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt: Horum quinquaginta cùm strangularunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis, expurgatis paleis replent, ac consuunt. Et vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq. dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiusmodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsque traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant vteros, vtrisque cruribus supernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq. habenas ad palos extentas alligant. Dehinc desuper eorum singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum re-
C ctum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt; quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Hucusq. Herodotus. Maior verò etiam equis exhibetur à Moxijs Tartariæ populis honor, qui constituto, & solemni quotannis die equum post aliquot cæremonias corio exuunt, carneq. in mensa absumpta, palea implent, & mox erectæ aræ impositum ceu propitium numen adorant, pellesq. pretiosiores offerunt, vt Iosaphat Barbarus in suo tradit itinerario. Apud Persas quoque equi, vt apud Molossos, canes sepulchra, & exequias meruerunt, vnde Statius:

Boristhenes equus. Volucer equus. Dial. 31. de equis. Scythæ vt reges sepeliãt. Lib. 2. Sylu.

—— Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosq. canes flevere Molossi;
Et volucres habuere rogum, ceruusq. Maronis.

Eosdem Persas scribit Alexander ab Alex. detonsis coniugibus, lugubri vlulatu, corpora extulisse, & in funere etiam clarorum virorum seipsos, equosq. atque alia iumenta totondisse. Herodotus autem de morte loquens Masistij, quem Græci Macisium vocauere, Vbi in castra (inquit) rediere
D ingens luctus cùm omnem exercitum, tùm verò Mardonium honoratissimũ tam apud Persas, quàm apud regem impleuit, ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, seq. ipsos, & equos tonderent. Itaque & Plutarchus Alexandrum asserit in luctu mortui Hiphæstionis equos mulosq. totondisse: cumq. moris etiam esset apud priscos, detonsa, vel euulsa coma, funera eorum honestare, quibuscum aliquam haberent necessitudinem, ita etiam Thessali cum sua coma equorum quoque iubas detondebant, vt Plutarchus meminit. Ne quis verò priscam tantùm, non modernã istiusmodi amentiam esse suspicetur, redire ei ad memoriam iubet Petrarcha, nec longè, seu loco, seu tempore requirendum. Adhuc enim (inquit) viuit, necdum senuit: & in terra Italica nobiscum degit is, quem nominare non est necesse: fortunæ vtiq. vir ingentis, nec parui ingenij, consilijq. vir, alioquin magni animi, nec insulsi, vbi quid seriò agendum incidit, qui tamen ægrotanti equo quẽ amabat, aureum puluinar, ac sericum cubile substrauit. Cumq. ipse interim podagra vinctus, atq. immobilis medicorum legibus regeretur, nihilo minus tamen, aut seruorum vectus manibus, aut equo altero vix iniectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terq. quotidiè visitabat, illi suspirans, atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Quid multa? Nullum medicinæ genus intentatum, nil languenti amico debitum prætermissum fuit.

Lib. 3. c. 7. Equi vbi tonsi. Lib. 9. In Pelopida. Aureũ puluinar equo substratum.

Fabulam

Fabulam fortaſſis poſteritàs vocet : vera res, & magno in populo nota eſt. Sic vir fortis curám equi **B** geſſit, vt propriam, ſic extinctum luxit, vt filium. Quidam ſanè apud Suidam ait, ſe alia ex alia regione fugere, ſæui domini metu, qui equos plus quàm homines curaret. *Ornatus equorum.* Idem verò etiam amor ſtudiumq́. ex ornatu cognoſcitur, quo vt olim, ita & noſtro tempore equos cohoneſtant. Tradit Ludouicus Romanus Narſingæ regis potentiſſimi equum tanti pretij eſſe credi, quanti eſt quæpiam ex noſtris vrbibus : propter incredibilẽ margaritarum, quibus oneratus eſt, copiam. *Lib. 4. Nauigat. c. 11.* Latinus rex apud Virgil. donat Aeneæ legatis *Lib. 7. Aeneid.*

Inſtratos oſtro alipedes, pictisq́ tapetis
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſtiuſmodi monilia, ornatiſſimas ceruicis equorum diuitias appellat Apuleius. Caij principis equus ornatum habebat ex purpura, & gemmis, & Verus Volucrem ſuum niſi ſagis fuco tinctis ad ſe adduci patiebatur : apparetq. vulgatiſſimum iſtiuſmodi fuiſſe ornatum, nam & Ouidius ait : *Lib. 6. Metamor.*

Conſcendunt in equos, Tyrioq́ nitentia ſucco
Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis.

Nunc Cardinales purpura equos, mulosq́. inſternunt, quod primùm fieri voluit, teſtante Platina, **F** Paulus Secundus, qui pontificio apparatu maiores omnes ſuperauit. *Poppæa.* Poppæa Neronis vxor cùm equis delectaretur delicatiſſimis, corũ ſoleas nõ ferro, ſed puriſſimo auro fecit, vt Tacitus, & Suetonius prodiderũt: & Sigonius refert quendam Marchionem nomine Bonifacium circa annum 1057. cùm ad ſponſam ducendam proficiſceretur, equos omnes argenteis calceatos ſoleis habuiſſe. *Lib. 8. de regno Ital.* Hiſce modò quæ hucuſq́. dicta ſunt, omnibus; multorum erga equos humanitas haud præter rationem addi poterit, vt maior adhuc equi dignitas, & erga eum ingenuorum virorum affectus declaretur : *Humanitas erga equos.* dignumq́. ſcitu in primis, quod prodidit Pontanus de Ferdinando Aragonio, quia nempe equum ſuum, quo egregiè fuerat aduerſus inſidiantes vſus, freno liberauit, vacuumq́. labore omni eſſe voluit, ſtabulario cuidam data paſcendi eius cura. *De liberal. cap. 16. Ferdinãdus rex.* Similiter Selimus Baiazetem patrem imperio ſpoliare conatus, victusq́. ab eo prope Bizantium, cum paucis incitato perniciſſimi equi curſu, ſeſe vtiq. fatis ſuis reſeruans, Varnam profugit : (inquit Iouius.) *Selimus Imperat.* Erat is equus vnicolor abſoluta nigritie, cui Carabulo, id eſt, atræ nubi nomen fuit. *Carabulus equus.* Huic poſtea rerum mortuo patre potitus, tanquam emerito vacationem dedit, ſic vt in honore habitus, ſine ſeſſore, ſola ex textili auro ſtragula tectus, ad Perſas vſque & mox in Aegyptum deueheretur, eiq́. demum mortuo ad Memphim, Alexandri Magni exemplum ſecutus ſepulchrum condidit, regio quidem animo, niſi necati ab eo fratres ſe- **G** pulturæ honore caruiſſent. Alexander tantiſper dum in acie inſtruenda, vel dandis imperijs, vel monendo, vel inſpiciendo obequitabat, alio quam Bucephalo vehebatur equo, quoad Bucephalo velut emerito, & qui iam ætate grauis eſſet, parceret. Vbi verò prælium iniret, admouebatur ille, in quem cùm tranſiliſſet, ilicò iubebat claſſicum canere, vt apud Plutarchum legimus. Mexicani verò, cùm pro rege ſuo, & pro libertate dimicantes contra Ferdinandum Corteſium, nulla magis re extimuiſſent, quàm equeſtris turmæ impetu, equitemq́. integrum eſſe animal Centauri ſpecie putaſſent, poſtquam equi duo Indicis contoſſi ſparis, mactatiq́. clauarum ictibus concidiſſent, deprehenſo errore, detracta ſtatim equi ſcoria vſque adeo exactè tomento repleuerunt, vt viuorum effigiem repræſentarent, & in templo tanquam admirabilis rei ſpectaculo ſuſpenderunt, vt Iouius refert. *Lib. 34. Hiſtor.* Tanta verò etiam huius animantis inter alia præſtantiora eſt prærogatiua, vt nullum aliud gratius donum nobilioribus offerri queat, ideoq. Agamemnon iracundiam Achillis remiſſurus, duodecim pingues perniciſſimosq. equos ei donat: ipſe verò etiam Aetham à Sycionio illo accipit, eumq. propterea immunem à militia reddit : *Equi donati.* Cuius exemplo poſtea Ageſilaus, cùm aliquando equis deſtitueretur, opulentis iniunxit, vt pro ſe quiſque equum, virumq. præberet, ipſe verò vacationem ha- **H** beret. Ita etiam videmus reges à Romanis, & hos quoque à regibus, equis phaleratis donatos fuiſſe. Latinus rex è trecentis, altis in præſepibus ſtantibus, centum electos legatis Aeneæ donat apud Maronem, vt modò recitaui. Et vt de noſtri temporis principibus etiam aliquid dicamus. Pace ad Vercellas compoſita (inquit Iouius) cùm Mantuanus princeps Carolo VIII. Gallorum regi priuato nomine pacem congratularetur, certatumq. vtrimq. eſſet muneribus, Mantuanus regiæ liberalitati minimè ceſſit; nam cùm duos eximiæ proceritatis equos quorum alter mille aureis venerat, dono accepiſſet, aliud ipſe nobiliſſimum equorum par regi dedit, quorum alter ſpadiceo erat colore, natus in Calabris, qui incredibili ad ſeſſoris nutum agilitate & in gyros circumflexus, & curſu, & ſaltibus incitatus, ſtupentibus Gallis, regem magnoperè delectauit. *Lib. 13.* Idem Iouius teſtatur Galeacium II. Mediolanenſium Ducem Leonaro Clarentio Britanniæ regis filio inter alia pluſquam regalia munera, ſeptuaginta equos inſignes argenteis, & ſericeis ephippijs ſtratos dono miſiſſe. *Donum facetum.* Huc ſpectat facetum illud à Ludouico XI. factum donum, de quo Aegidius Corrozetus ſic ſcribit. Gallus quidã nobilis animaduertens regem illum pro rapo ſibi à ruſtico quodam donato, mille donaſſe *Lib. de dict. & fact. memorab.*

aureos,

A aureos, beneficium fœneraturus, generosum equum regi dono dedit. Hilari eum animo rex susce-
pit, & rapum syndoni inuolutum ex ærario depromptum homini dari iussit. Explicatoq. munere,
cùm indignabundus nobilis se delusum conquereretur. Quæ verò hæc ludificatio, inquit rex, mille
emptum aureis rapum equo centum aureorum pretium vix æquanti opposuisse? Fiebant verò po-
tissimùm munera ob egregiè domi, forisq. nauatam operam, & ne à patrum nostrorum memoria
recedamus, Benedictum Pisauricum, tradit Iouius, Magno Consaluo Veneti Senatus nomine ob
benè, feliciterq. præstitam in oppugnanda Cephalenia operam, inter alia regia dona, decem Thra- *Consaluus magnus.*
cios equos dono obtulisse. Cn. Martius Coriolanus ob captum oppidum Volscorum Coriolos, ex *Coriolanus.*
omnibus quæ illi oblata sunt ab Imp. muneribus, nihil præter vnius captiui hospitis salutẽ, & equum
quo in acie vteretur, accepit, vt de eo testantur Liuius, & Plutarchus. Clœliæ puellæ Romanæ da- *Clœlia.*
tus equus à Porsenna rege, referente eodem Plutarcho, ob fortitudinem, quòd obses cum nouem *In Publicola.*
alijs virginibus ipsi data fluuium equo traiecisset, suoq. exemplo ad idipsum conandum inuitasset
reliquas. Ouidius, quia aliquando ab Augusto equum dono accepisset, sese illi prius gratum, &
amicum fuisse colligit, inquiens:

At memini, vitamq́ meam, moresq́ probabas,
B *Illo quem dederas prætereuntis equo.*

Dignum verò etiam memoratu est, quòd scribit Petrus Gregorius Tolosanus in Syntagmate iuris *Lib. 36. cap.*
de Theophilo Orientis Imp. ducem nempè quendã dignitate spoliasse, & perpetuo insuper damna- *37.*
uisse exilio, quòd militem strenuũ equo, quo sæpè se incolumẽ periculo extulerat, priuasset, & tanquã *Miles pro-*
suum Imperatori donasset, eiusq. equi inopia, miles fusis suis postea interisset: iussisseq. viduæ mili- *pter ablatũ*
tis restitui equum, & bona ei, liberosq. eius adiecisse. Cùm igitur reges terreni, atque mortales, *equum pu-*
ita sibi deuotissimos (inquit D. Chrysostomus) remunerare consueuerint; quanto magis omnipo- *nitus.*
tens Deus, quia rex regum, & dominus dominantium est, Eliam suum tota se corporis, & animæ *Homil. de Ascens.*
deuotione zelantem, post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum magnas illu- *Eliæ.*
stresq. victorias, opima de mundo, & diabolo spolia referentem, igneo curru, & flammantibus equis *Elias.*
impositum triumphali gloria præfulgente ad sua regna voluit peruenire? Ingens verò etiam ho-
nor, & pretium equi inde cognoscitur, quòd non pauci vbiq. ferè terrarum militare hoc animal tri-
buti nomine sibi solui volunt. Pipinus Francorum rex victis Saxonibus eam dedit parendi legem, *Equi pro tributo.*
vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum perducerent. Eisdem & Gotricus Danorum
rex hanc quoque tributi legem edixit, testantibus Saxone, & Crantzio, vt eorum Duces, quoties
C apud Danos regni mutatio obuenisset, centum equos niueos nouo regi penderent: Quòd si verò
nouus Saxonibus Dux daretur, is quoque consimili pensione subiectionis suæ solenne præberet in-
dicium. Vladislaum Polonorum regem tradit Cromerus Valachis tributum centum equorum, qua-
dringentarum purpurarum, totidem boum, ducẽtorum curruum in singulos annos imposuisse. Hen-
ricus verò Secundus Imp. Babenbergæ scribit Cuspinianus, in honorem DD. Petri, & Pauli, ac mar
tyris Georgij episcopatum erexisse, prædijs ditauisse, instituisseq., vt quotannis albus equus Roma-
no præsuli tanquam eius sedis defensori ab episcopo mitteretur. Iam & hoc amplius est, pro non so-
lutis equis vrbium excidia subsecuta inuenimus. Hercules Ilium cepit, destruxitq. cùm Laomedon *Ex equis nõ*
Trois equos, quos pro filiæ salute fuerat pollicitus, non soluisset. Huc referri potest memoratu digna *solutis dam-*
vindicta cuiusdam equitis propter ereptũ sibi equum, quam nobis in hæc ferè verba recitauit Sigo- *na.*
nius: Ardouinus Lombardus spectatæ virtutis, atque ingentis animi vir, à Ducliano Græci Imper. *Lib. 8. reg. Ital.*
Catapano, grandi data pecunia Candidati honore affectus, & oppidis quibusdam Apuliæ præposi- *Vindicta pro*
tus fuerat. Is cùm in Siciliensi expeditione Saracenum quendam in Sicilia prostrauisset, insignem *pter ereptũ*
D eius equum, quem sibi pugnãs pepererat, à Maniaco Catapano, Ducliani præcessore impetrare non *equum.*
potuit, verùm eo cum dedecore spoliatus est. Huius vlciscendæ iniuriæ cupidus consilium eripien-
dæ Græcis Apuliæ cepit. Itaque simulato voti causa Romam itinere, Auersam ad Ranulphum co-
mitem genere Normannum, se contulit, atque eius animum ad Apuliam inuadendam accendit; ef-
fœminatos appellans Græcos, terram opulentam, Normannos iam numero, armisq. præstantes, tur-
pe esse exiguis parui atque obscuri oppidi finibus esse contentos. Consilio comprobato Ranulphus
strenuos ei duces duodecim cum trecentis militibus, pactus, vt quæcunque occuparentur æqua in-
ter omnes sorte diuenderentur; quibus rebus sacramento firmatis, repente omnes impetũ in Apu-
liæ fines fecerunt, atque imparata omnia nacti Melphim totius Apuliæ claustrum, atque inde Venu- *Templa pro*
sium, aliaq. oppida ceperunt. Hucusq. ille. Præ cæteris verò, quæ hactenus recitauimus, maximè *pter repertos*
equorum gloriæ etiam ascribi debet, quòd non solùm amissos, furtoq. ablatos in omni terrarum an- *equos ere-*
gulo non sine vitæ periculo seriò, seduloq. quærerent, sed etiam ob repertos dijs immortalibus tem- *cta.*
pla erigerent, cuius rei de Vlysse testimonium præbet Pausanias, inquiens: *Vlysses equos per totam* *In Arcadicis.*
Græciam quærens, tandem reperit, illicq́ loci Dianæ templum erexit, quam Eurippen inde cognominauit, *Diana Eu-*
addito item equestris Neptuni signo. Possim modò non paucas rationes alias adducere, cur primum *rippe.*
in hac

in hac noſtra hiſtoria locum equo dederim, ſed quantum cæteris præſtet corporis, ac animi potiſſimùm dotibus, robore nempè, curſu, agilitate, pernicitate, ingenio, docilitate, magnanimitate, fide, amoreq. erga dominos, in proſequenti tractatu diligenter oſtendemus; nunc tamen hoc vnum ceu pro epilogo adijciemus, quòd, ac ſi equos continuò cogitarent, per ſolam pleriq. Hipponam equorum præſidem iurarent; id quod teſtatur Iuuenalis: *Iurat Solam Eponam & facies olida ad præſepia poſtas*. Quin & de ſuo etiam nonnulli nomine equorum greges appellabant, vt ad poſteros ſui memoriam, equorum propagatione tranſmitterent, vt Baſilius meminit. B

Per equorū Deam iurare.

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

Sus. Suſab.

SVS, Hebræis, equus eſt, Suſah verò equa: & quemadmodum ἵππος apud Græcos in fœminino genere, tùm equam, tùm equitatum ſignificat, ita quoque Suſah nonnulli primo Canticorum, equitatum, vel multitudinem equorum exponunt. Sus autem nonnulli equum dici credunt quaſi à gaudio; alij verò, quòd in bello ſit agilis, & non caput tantùm, ſed & corpus totum, & vocem attollat, à Nus, quam etymologiam improbat Pagninus. Apud Hieremiam loquentem de auibus, quæ tempus ſuum norunt migrandi, & redeūdi, Sus, vel Sis exponitur grus, Ionathan tamen reddidit equum: ſicuti etiam Aquila; D. Hieronymus alibi pro eadem voce Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmacho eſt χελιδὼν, id eſt hirundo. Mihi magis placet, vt ſit grus, quoniam apud Eſaiam, vbi dicitur: *Sicut grus, & hirundo, ſic garriebam, meditabar ſicut colūba*, pro grue Hebraicè Sus legitur. Pro Sus Exodi nono Chaldaicè legitur Suſuatha. A Sus σουσίας factum etiam videtur, quo nomine Syris equum vocari Varinus tradit. ReKeſch ſunt qui equum præſtantem, & qui annis minimè ſit confectus, exponūt, quidam etiam equum velociſſimum, cuius ſit vſus in bello: alij verò vertunt mulum, D. Hieronymus veredarium, ſed in Geneſi per reKeſch intelligit equitatum, per reKuſch verò poſſeſſionem. Idem Achaſtranim Eſther 8. vertit veredarios, alij mulos, alij camelos celeriter currentes. Dicuntur verò etiam equi per excellentiam, ſicuti & tauri, abirim, id eſt robuſti. RamaKim dicunt pro equo Chaldei, Arabes RamaKa, quo modo etiam Iſmaëlitica lingua vocari equum inuenio. Syluaticus pro faras exponit equum, & hara faras ſtercus caballinum, & anfeſcalferas coagulum caballinum, & dheneb hachil, caudam equinam herbam, vt hachil equus ſit, nam dunab ſiue denab pro cauda apud alios quoque reperitur. Græci ἵππον dicunt, & vt Etymologus vult, παρὰ τὸ ἵεσθαι τοῖς ποσὶ, quòd pedibus mittatur: additq. π. duplicari ad differentiam τοῦ ἴπος, quæ vox laqueum ſignificat. Articis tàm fœminino, quàm maſculino genere proferri, necnon & poëtis Lexicographi paſſim tradunt; quæ tamen res non paucis cauſam præbuit, vt modò equum, modò equam redderent, prout ſcilicet Græcè prolatam eam vocem offenderent: nec contenti etiam nonnulli dixiſſe τὴν ἵππον, addere etiam θήλειαν volunt, nō ſine eruditorum riſu. Iones verò addunt diſtinctionem, nam cùm τὴν ἵππον, τὴν ὄνον &c. dicunt, iſtiuſmodi animantium greges, ſiue armenta indicant. Oppianus equam ἱππάδα vocat. Iam verò quemadmodum equitem pro equo veteres quidam poſuerunt, vt Virgilius: *Atq. equitem docuere ſub armis inſultare ſolo*, vt Ennius apud Nonium Marcellum: *At non quadrupedes equites, &c.* & equum pro equite, vt idem Virgilius. F G

Cap. 8. — *Cap. 38.* — *Suſuatha.* — *ReKeſch.* — *Cap. 14.* — *Achaſtranim.* — *Abirim.* — *RamaKim.* — *Faras.* — *Hachil.* — *Eques pro equo, & equ' pro equite.* — *Lib. 3. Geor.* — *Lib. 8. Aeneid.*

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab alto
Extulit, & rauco ſtrepuerunt cornua cantu
Vtq. acres concuſſit equos, vtq. impulit arma.

Sic & ἵπποι pro ipſis equitibus dicuntur apud Homerum in hoc verſu: H

Ὀτρύνων ἱππῆάς τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, id eſt,

Inſtigans tùm equites, tùm viros ſcutatos, hoc eſt pedites armatos: & equitare tàm de equite, quàm de equo ipſo dicitur, vt notat Nonius ex hoc Lucilij:

Equitare.

Quis hunc currere equum, non aquè equitare videbat?
His equitat, curritq. oculis. Alij ſic citant ex Lucilio:
Nempe hunc currere equum nos, atque equitare videmus.

Sic enim citat Macrobius. Ἵππος præterea alias habet ſignificationes: eſtq. in primis ſyderis nomen apud Proclum: de quo Cicero hos verſus recitat ex Arato:

Libro 2. de nat. Deo.

Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti
Summum contingit caput aluo, ſtellaq. iungens
Vna.

Pegaſus.

Hunc equum Aratus, vt Higinus refert, & alij complures Pegaſumq. Neptuni & Meduſæ Gorgonis filium dixerunt; qui in Helicone Bœotiæ monte vngula ſaxum feriens, fontem aperuit, qui ex eius

nomine

A nomine Hippocrene est dictus: alij verò dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Prœtum Abantis filium, Argiuorum regem deuenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petijsse ab eo, vti sibi copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cùm impetrare non potuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Prœto dicit: qui quòd eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quòd æquum esse sciebat, mittit eum ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Sthenobœam dixerunt, vt ille filiæ pudicitiam defendens, Bellephorontem obijceret Chimæræ, quæ eo tempore Lyciorum agros flamma vastabat. Vnde *Chimera.* victor profugiens post fontis inuentionem cùm ad cælum contenderet euolare, neque longè iam abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique perisse dicitur: equus autem subuolasse, & inter sydera ab Ioue constitutus existimatur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sæpius audiret quod nollet, aut precibus eius moueretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa: Hippen Chironis Centauri filiam, Thean antè appellatam dicit, quæ cùm ale- *Hippe.* retur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aeolo Hellenis filio Iouis nepote persuasam, concepisse, cumque iam partus appropinquaret, profugisse in syluam, ne patri, cùm virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaque cùm parens eam
B prosequeretur, dicitur illa petisse à deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ deorum voluntate, postquam peperit, in equam conuersa, inter astra est constituta. Nonnulli eam vatem dixerunt fuisse, sed quòd deorum consilia enunciaret, in equam esse conuersam. Callimachus autem ait, quòd cum desijsset venari & colere Dianam, in equam ab ea conuersam esse. Hęc dicitur etiam hac re non esse in conspectu centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt, dimidiamque apparere, quòd noluerit sciri se fœminam esse. Hæc itaque omnia Higinus. Ptolemæus verò duos in cælo equos collocat, aut vt rectiùs dicam (inquit Ioan. Stœflerus) duas equorum *Comm. in Sphæram Procli.* partes. Vnus dicitur prior equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tempore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter commemoratos, alij verbum *Equus prior.* non faciunt. Alter Arabicè Alpheratz, latinè equus secundus; aërius, volans, Pegasus, equus *Equus secundus.* dimidius, cuius prior pars patens vsque ad vmbilicum. De ortu huius equi sic cecinit Manilius. *Lib. 14.*

Piscibus exortis cùm pars vicesima prima
Signatum terra lumen fulgebit & orbi,
Aëreus nascetur equus, cæloque volabit,
C *Velocesque dabit sub tali tempore partus,*
Omne per officium vigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et rursus: *Lib. 5.*
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad vsus.

In vulgari Athenæi codice ἵππος legitur pro pullo gallinaceo, his verbis: καὶ γὰρ ὀρνίθων πλῆθος τῶν ἀεὶ καὶ χηνῶν: ἔτι δὲ τῶν νεοσσῶν ὀρνίθων, οὓς ἵππους τινὲς καλοῦσι; id est, *erat & gallinarum & anserum ingens multitudo, tum etiam pullorum gallinaceorum quos quidam equos vocant.* Sed hîc *Pullus gallinaceus.* Dalechampius pro ἵππους restituit πίππους, quo nomine appositè & significanter dici posse putat pullos per onomatopœiam; pipiunt enim. Hermolaus tamen Athenæum arbitratur harum auium pullos ἵππους quasi equulos dixisse: pulli enim propriè sunt equorum, vt modò patebit: Et reuera κόττος non solùm etiam est gallinaceus, sed idem quoque ἵππος teste Hesychio dicitur, & non
D incongruè gallinaceus dicetur equus, cùm sit æquè alacer, æquè animosus, instabilis, & falax. Ἵππος quidem Aristoteli auis genus est, quam Gaza piponem reddidit, vt in Orni- *Hippos auis. Pipo auis.* thologia nostra ostendimus: & ἵππος Hesychio & Varino magnus est piscis marinus: & *Hippos piscis.* Athenæus citat Numenij versus & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant; cæterùm is dubitat, an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ἱππίδια cum epitheto λεῖα vocat, id est, equuleos læues, nimirum sine squamis: & ipsi etiam Hippidion genus piscis esse docent. Nos verò suo loco cancros in Phœnice ἵππεις vocari diximus, id est, equites, & sic vo- *Cācer eques.* cari ex Plinio ostendimus, quòd tantæ sint velocitatis, vt consequi non sit. Est verò ἵππος etiam *Oculi affectus equus dictus.* oculi affectus ab ipso ortu proueniens, quo instabiles sunt oculi ac semper mouentur, vtique motum sustinentes in concussu & tremore assiduo consistentem. Accidit oculum firmanti musculo, qui visorij instrumenti basim complexus est. Meminit eius affectionis præter authorem definitionum *Comm. in Prognost. Hipp. c. 9.* medicarum Galeno attributarum, ipse quoque Galenus his verbis: *Stridere dentibus ex natura, simile est affectui oculorum insito quibusdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere possint requieti* (nimirum à motu illo sursum deorsumque facto, qualis equitantibus contingit) *sed in modum intremiscentium subinde nictant.* Postremò ἵππος accipitur pro pudendo cùm viri, tùm mulieris, cuius significationes fortassis ratio dari potest, quòd vterque in libidinem apprimè

Pulli Veneris. pronus eſt : nam & meretrices, item adoleſcentes, puellæq; & virgines πῶλοι, quaſi τῆς Α᾽φροδίτης πῶλοι teſte Heſychio dicuntur, id eſt Veneris pulli. πῶλος autem propriè de equino pullo dicitur E
poſtis equus ſimpliciter, vnde πωλεύειν & πωλοδαμνεῖν eſt pullos equorum domare, vel doman-
Pullus. dos locare, & πωλεία apud Vlpianum in tractatu de ædilitio edicto armentum. Latini quidem
etiam pullum dicunt de cuiusq; animantis paruo fœtu, ſiue id quadrupes ſit, ſiue auis, frequentiùs
tamen iumentorum fœtus, vt equi, & aſini, pullos appellant; quin Hermolaus pullos propriè
equorum eſſe aſſerit: & Scholia apud Ariſtophanem in Pace, vbi πώλων meminit, πῶλος addunt
Alla. propriè dici fœtus equorum, & aliarum quadrupedum, quas κτήνη Græci nominant. Α᾽λλα Cari-
bus equum ſignificabat: hinc Allabando cuidam nomen, quòd in equeſtri prælio ſtrenuè nauaſſet
De vrbibus. operam, ab alla ſcilicet, id eſt equo & banda, id eſt, victoria, vt legitur apud Stephanum, qui ab eo
Caccabe. Alabandam vrbem conditam fuiſſe addit. Καχχάβη olim vocabatur Carthago; quam quoque
Calpis. vocem incolarum lingua caput equi ſignificare Stephanus tradit. Κάλπις Heſychio, & Varino ex-
ponitur ἵππος βαδιστὴς καὶ εἶδος δρόμου, equus gradarius, & genus curſus. δάμνος verò eiſdem ſecun-
Moria. dum Ligures equus eſt, vti etiam ἴκκος Etymologo in ἱπποσύνη. Μωρίαι verò illis ſunt equi &
Polion. boues ſecundum Arcades, & μύρωον, πωλίον, φοράδες, αἰθάλλαι ἵπποι, id eſt equæ; Σκάλακες ge-
Scalaces. nus quoddam equorum, & talpæ ſignificantur eadem voce. Καβάλλος eidem Heſychio (nam F
Græci aliàs καβάλλην ferè dicunt.) eſt ἐργάτης ἵππος, id eſt operarius equus: in quo ſanè ſenſu ac-
Lib. de non fœnerando. cepiſſe etiam videtur Plutarchus, dum ait: ὄνῳ τινὶ τῷ τυχόντι καὶ καβάλλῃ χρώμενος, non expe-
Caballus. ctans videlicet ἱπποσύνας μηδὲ ὀχήματα ζευκτά. Similiter apud Latinos quoque caballus vilitatis
ferè ſignificationem habet. Seneca de Catone: *O quantum erat ſæculi decus, imperatorium, triumphalem, cenſorium, & quod ſuper omnia Catonem, vno caballo eſſe contentum.* Lucilius.

Succuſſator tetri, tardiq; caballi. Horatius:

Aut Olitoris aget mercede caballum.

Idem elegantiſſima metaphora indicauit Auſonius, inquiens:

Cui ſubiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa voluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

D. Hieronymus explicatus. Hinc falli Cælium innoteſcit, qui caballos intelligi à Diuo Hieronymo putat maiores equos, ſi-
cuti mannos (inquit) accipimus minores. Verba Hieronymi hæc ſunt. *Vt ſtatim cernamus tiaras galeis, caballos equis cedere.* nam horum verborum ſenſus eſt: ſicuti galea militare capitis vela-
mentum validius eſt tiarâ in pace apud Perſas & Medos geſtari ſolita: ſic equus quaſi per excel- G
lentiam de animoſo, & bellatore equo dictus, caballo præfertur, qui pacis tempore ad diuerſos la-
bores ſeruit. Eſt tamen etiam quando caballus pro equo bellico accipitur, *In caſtris permanſi inde caballum reduxi ad cenſorem.* Apud Græcos paullò antiquiores caballi vocem non reperias, ap-
paretq; à Latinis accepiſſe, id quod etiam ex diuerſitate ſcribendi arguitur, nam modò β. dupli-
cant, modò etiam per ſimplex λ. efferunt: quemadmodum & in alijs plerisq; Latinis ſcribendis
Græci plurimùm variare ſolent. Suidas tamen à Græcis etymoligiam petit; καβαλλὴς (oxyto-
Caballus vnde dictus, num, non proparoxytonum, vt Etymologus habet) ὁ ἀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων. κλίνεται δὲ καββαλῖ-
νος. ἐγκεῖται δὲ ἡ κάπη, καὶ τὸ ἅλις. περίττωμα γάρ ἐστι τῶν ἀπὸ κάπης ἐσθιόντων ἀλόγων. hoc eſt, vt
vertit Geſnerus, Caballis, nomen compoſitum eſt à nomine κάπη, quod præſepe ſonat, & aduer-
bio ἅλις, quod eſt abundè. Ferè enim tanquam abundans aliquid in terram delabitur iumentis
quæ ex præſepibus paſcuntur. Latini aliam nominis rationem reddunt, alij caballum dictum di-
Lib. 12. Etymol. c. 43. centes, quòd cauet terram vngula impreſſa. Sic enim Iſidorus: *Caballus à cauando dictus, propter quod gradiens vngula impreſſa terram concauat, quod reliqua animalia non habent.* Camera-
Hinnus. rius verò vocem ab antiquis fictam conijcit à ſonitu, quem edunt pulſu vngularum. Ἴννος, hin-
Ginnus. nus, & γίννος ginnus ferè confunduntur & pro pumilo equo accipiuntur; ſed haud ſcio an bene. H
Vtramque enim vocem pro ſpecie ab equo diuerſa, in equino tamen genere accipi certo certiùs
noui. Hinni patrem habent equum, aſinam verò matrem: ginni contrà matrem equam, pa-
trem mulum. Vtraque aſſertio veterum teſtimonio authoritateq; roboratur. *Muli & hinni* (in-
quit M. Varro) *bigeneri, atque inſiti, non ſuopte genere ab radicibus: ex equa enim & aſino fit mulus, contrà ex equo, & aſina hinnus, vterq; eorum ad vſum vtilis, partu, fructu, ventre.* Et pau-
lò pòſt: *Hinnus minor eſt quàm mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam ſimilem aſini habet.* Columella. *Qui ex equo & aſina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint quod hinni vocantur, matri per omnia magis ſimiles ſunt.* Plinius: *Equo & aſina genitos mares, hinnulos antiqui vocabant: contraq; mulos quos*
Ginni ortus. *aſini & equa generarent.* Alterius ſententiæ author eſt Ariſtoteles: *Mulus* (inquit) *cum*
Lib. 8. c. 44. *equa coniunctus* γίννον procreauit. Gaza Innum reddidit, Plinium fortaſſis ſecutus, qui
hoc ita tranſtulit: *In plurium Græcorum eſt monumentis, cum equa muli coitu natum,*

quem

A *quem vocauerint hinum, id est paruum mulum*. Vbi quoque hinum scribit per simplex n. Cæterùm
omnes Aristotelis Græci codices γίννον habent. Est verò etiam eidem Aristoteli ginnus, pumi-
lio equus, vel pumilio asinus: *Ex equo, & asino* (inquit alibi) *ginni proueniunt, cum conceptus* *Lib. 6. de ge-*
in vtero ægrotauit. Et rursus: *Prodeunt quos ginnos vocant, ex equa, cùm in gerendo vtero* *ner. animal.*
ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos post humos vocant: & quidem vt pumi- *Lib. 6. Hist.*
lio, sic ginnus modum suo genitali excedit. Vnde Varino & Suida ἴννοι sunt οἱ κολοβοὶ τῶν ἵππων, *24.*
γάννοι verò οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, id est pumili: In quo sensu etiam ὕννος scribitur apud eundem *Porci post-*
Varinum, nec non Hesychium, ὕννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας πρὶν κυηθῆναι, id est pullus in ven- *humi.*
tre ægrotus, antequam prodit. Quia verò sic natus pullus, semper pumilio erat, neque ad solitam *Hynnus.*
magnitudinem excrescebat, factum puto, vt postmodum pumiliones equi omnes ginni diceren-
tur, atque hinni, quia hinnos à ginnis nescirent distinguere, & haud scio, nunquid etiam Hesy-
chius, & Varinus formata inde voce νίννος exponunt τὸν καβάλλην ἵππον. Notandum verò omnes *Ninnus.*
hinnum vocari dicere, quasi de mare tantùm intelligant. Nonius tamen, vt & Hermolaus obser-
uauit, capite de cornu cerui apud Dioscoridem, si famella sit ex asina concepta, equi coitu, hinnas
appellauit. Alibi etiam Aristoteles ἴννον à ginno manifestissimè distinguit, quæ sunt iumenta do- *Hinna.*
B cens: *Generis* (inquit) *quadrupedum quæ animal gignunt, plures quidem species intelliguntur, sed nul-* *Lib. 1. Hist.*
lis ferè notatæ nominibus. Singulorum enim nomina habentur, vt hominis, leonis, equi, cerui, canis, re- *cap. 6.*
liquorumq́; ad hunc modum. Nullis ferè inquam, quoniam genus vnum, vel super ijs omnibus, quæ iu- *Iumenta.*
menta nominamus, vt equo, asino, mulo, ginno, hinno, & mulis, quas terra Syria fert, &c. Hinnulus *Hinnulus.*
idem quod hinnus, sed præter ex equo & asina genitum Plinio authore, est etiam fœtura capreo-
lorum, caprarum, damarum, leporum, similiumq́;, vt errauerit (inquit Hermolaus) qui distinctio-
nis studio confinxit, hinnulos ceruini generis esse pullos, equini verò inulos vocari: quin si mutare *Inulus.*
oportet, verius sit inulos per simplex n. & sine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem &
hinnulos per duplex n. & cum aspiratione ex asina conceptos equi coitu. Hesychius ἴννις præte-
rea exponit παῖδας, item ἴννιν κόρην μικρὰν καὶ τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, significans dici de puella
paruula, item de pupilla oculi: quibus addi iubet Henricus Stephanus ἴννις, quod vocabulum idem *Hinis.*
Hesychius exponit υἱὸς νέος, παῖς βρέφος, ἀνάγονον, νήπιος. Ἦνις verò ei est βοῦς ἡ ἐνιαυσιαία, bos
annicula, ἵννος, τελεία, νέα. Κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab vno sessore agitatur, & re- *Celes.*
gitur, & vt Eustathius, & Varinus aiunt, ὁ ἄζυκτος, siue ἄζυξ, ὁ καταμόνας ἐλαυνόμενος, ᾧ εἰς ἀνὴρ
C ἐπικαθῆται, ὁ μονάμπυξ, καὶ δρομικὸς, ὁ νῦν σελλάριος λεγόμενος καὶ γύμνος· hoc est, equus singu-
laris, non iunctus ad curtum, idoneus ad currendum, qui nunc sellaris, seu sellarius dicitur, & nudus.
Aristophanis interpres celetem ait esse equum generosum, quem ad certamen alerent equites, *Sellaris*
quoue ipsi sigillatim vterentur, quique ad bigas, aut currus non subiungitur. Sunt qui desulto- *equus.*
rium equum Latinè interpretentur, desultorios autem aiunt esse ephippiatis equis contrarios, hoc *Equus desul-*
est, sine ephippijs, quales scilicet ἀμφίππους Græci dicunt, sed desultorij potiùs sunt, qui cùm bini, *torius.*
vel plures etiam ab equite trahuntur, alternatim insidentur, prout hic vel ille insidentis, aut cursu,
aut onere lassus est, vt suo loco fusiùs ostendetur, celes verò vnicus tantùm semper intelligitur,
quasi μόνιππος, præterea desultorij ἀμφίπποι erant, cum celes tam de strato, quàm non strato in-
telligatur. Homerum tamen celetes pro desultorijs dixisse certum est, & ab multis annotatum. *Iliad. O.*
Κέλητες verò etiam dicuntur ipsi equitantes, qui non bigis, aut quadrigis, sed vno tantùm equo
certabant. Hinc equites Romanos, qui postea Trossuli dicti sunt ab oppidi nomine, quod sua ipsi
opera sine peditatu expugnassent, prius Celeres dictos esse Iulius Cæsar Scaliger dicit. Dictus au- *Lib. 1. poet.*
tem κέλης videtur, vel à verbo κελεύειν, quod exponitur iubere, hortari, & excitare voce, vel à ver- *cap. 22.*
bo κέλλειν, quod est τρέχειν siue βαδίζειν, id est currere, vel quòd διεσκελισμένον, id est diuaricatis
D cruribus insidere mos sit. Quia verò celete equo vnus tantùm sessor vehitur, nauigium paruum,
quod vnicum ferè tantùm ferre potest, κέλητα etiam & κελήτιον vocauerunt. Baysius ait naui- *Lib. de re*
gium esse actuarium, quod vno remo, non binis, aut ternis per sedilia agebatur, cùm tamen plures *nauali.*
(ait) remiges haberet. Celocem Latini interpretantur authore Gellio. Hesychio item nauigij *Celetium na-*
pars est. Χρυσάμπυξ epitheton potius est, quàm synonymum equi verum, siquidem sic dicitur *uigium.*
propterea, quòd ἄμπυξ teste Eustathio dicitur σειρὰ κατὰ χρίσοςτὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν *Celox.*
ἵππων συνδέουσα, id est, catena, seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colli- *Chrysam-*
gantur: cæterùm non solùm equis tribuitur hæc ἄμπυξ, sed & mulieribus, vt idem Eustathius indi- *pyx.*
cat, dicens ἄμπυγα fuisse mulierum διάδημα τι πρὸς ἀνάδεσιν τριχῶν, ἃς περιστέλλοντες οἱ παλαιοὶ ὑπὸ
τοῦτον ἦγον, nam his verbis indicat ampyga nominatum fuisse, & vinculum illud quo constringuntur
fluxi crines, & verò etiam vittam, quæ comis iam colligatis superinducebatur. Nunc Latina prose- *Equus vnde*
quemur. Sunt qui hoc animal equum Latinis vocari volunt ab æqualitate, siue paritate, eò quòd *dictus.*
pares antiquitùs iungebantur, sed Isidorus dictos ait equos eò, quòd quando quadrigæ iungebātur, *Lib. 12. cap.*
æquabantur, paresq́; forma & similes cursu copulabantur. Ab equo fit equulus siue equuleus, vt ab *43.*

Equulus. Equuleus. ἵππος, ἱππάριον, ἱππίδιον, ἵππίσκος, quibus nominibus equus nouellus, aut pullus equinus intelligitur: ἱππίδιον tamen Varino, & Heſychio piſcis nomen eſt. Cicero aliquando equuleũ, vt dum ait: *Vt fama debilitetur equuleorum nimis effrenata vis*: &, *vt iniecto equulei freno repentè exagitatur nono*: aliquãdo equulum, dixit: *vt Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, auferi*. Et: *Omnia in perfectis, & maturis decet eſſe meliora, vt in equo quàm in equulo, in cane quàm in catulo, in viro quàm in puero*. Liuius equuleum dixit, *Bos equuleum peperit*: Varro equulum. *Sunt qui dicunt poſt annum, & ſex menſes equulum domari poſſe*. B

Equula. Equila. Equi vis. Hic & equulam; Hermolaus equilam legit: & reuera eiuſdem Varronis verba citantur apud Nonium ex lege Menia, hoc modo: *Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum qui ſuam ſaliat equilam*. Equi vis pro ipſo equo apud poëtas loquendi modus vſitatus vtriuſque linguæ. Hinc apud Ciceronem in Arato, vbi habetur:

Serius hac obitus terrai inſiſt equinis.

Lib. 8. Aduerſ. cap. 17. Hadrianus Turnebus legit equi vis. Iam verò equus apud Horatium accipitur pro ipſo coitu, & amplexu, vbi ait:

Lib. 2 ſat. 7. Equus pro coitu.

Te coniunx aliena capit, meretricula Dauum,
Peccat vter noſtrum cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit; ſub clara nuda lacerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus, aut agitauit equum laſciua ſupinum.

Lib. 11. Epigram. Nec non apud Martialem:

Maſturbabantur Phrygij poſt oſtia ſerui, F
Hectoreo quoties ſederat vxor equo.

Pro labore. Lib. 4. Eleg. Et quia equus animal eſt nulli non operi faciendo aptum accipitur etiam pro ipſo ſudore, ac labore. Propertius:

Sacra dieſq; canam, & cognomina priſca locorum,
Has meus ad metas ſudet oportet equus.

Lib. 7. c. 56. Pro machina murali. Equuleus quale tormentum. Lib. 4. de finibus. Lib. 5. Tuſcul. Lib. 5. Plinius tradit equum fuiſſe vocatam muralem eam machinam, quæ ſuo tempore aries appellabatur, eamq; ab Epeo ad Troiam inuentam. Arietem à Carthaginenſibus excogitatum Vitruuius, & Tertullianus quidem memorant, Higinius tamen Troianum equum, machinam oppugnatoriam fuiſſe ſcribit. Sed plura de equo Troiano, ſiue Durio inter prouerbia dicentur. Equuleus verò etiam tormenti genus, vt meminit Cicero: *Nec ſi ille ſapiens* (inquit) *ad torteris equuleum à tyranno ire cogatur, ſimilem habeat vultum, & ſi ampullam perdidiſſet*: Et rurſus: *Hac etiam in equuleum inijciuntur, quo vita non aſpirat beata*. Seneca. *Sæuitia commenta eſt equuleos, cruces, vncum, & tunicam illam alimentis ignium illitam, & intextam*. Quale autem tormenti genus eſſet alij aliter tradunt. Sunt qui machinam ligneam fuiſſe dicunt, & Sozomeno ξύλον βασανιςήριον appellari his verbis: καὶ δημοσίᾳ προσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιςήριον ξύλον αἰωρεῖσθαι προσέταξεν. ex quibus tamen G verbis de forma tormenti nihil expiſcari poteſt; βασανιςήριον tamen ſiue exploratorium lignum non malè vocari potuit, ſi verum eſt, quod eſſet ſtipes, cui velut equo rei imponebantur, ac variè torquebantur, & crucicbantur, & diſtendebantur, ſicuti ex Prudentio oſtendit Turnebus, qui cùm in D. Romani martyrio ſcripſiſſet: *Iuſſerat*

Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere & vncis vinculiſq; creſcere: Subijcit:
Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Lib. 2. Epiſt. 14. Lib. 2. Miſcell. cap. 9. In Aſinaria. Seneca verò ſtipitem longè aliud tormenti genus facit: *Cogita* (inquit) *hoc loco carcerem, & cruces & equuleos, & vncum & adactum per medium hominem qui per os emergat, ſtipitem*. Brodæus verò equuleum putauit, cùm vinctis supernè alicui rei manibus, vtrique pedi grauiſſima pondera appenduntur. Apparet autem id colligi poſſe ex Ammiani Marcellini his verbis: *Intenduntur equulei, expediuntur pondera plumbea*. Sed non eſt neceſſe: duorum enim tormentorum meminiſſe ſic poteſt: prætera pondera non ſemper pedibus, imo & manibus appendebantur: Plautus. *Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes*. Habeo ego inter rariores picturas cocleatum tormentum binis fultum cochleatis ſtipitibus, in quo homo manibus, pedibuſq; alligatus hinc inde latiſſimè quadratim diſtenſus à terra ſuſpenditur: hoc autem veterum equuleum eſſe mihi perſuadent hæc Nonij verba: *Et vbi inſilui in cochleatum equuleum, vbi ſolutim torter*. De hoc etiam tormento loqui apparet Prudentium in vita Sancti Laurentij martyris. *Vinctum retortis brachijs Surſum, ac deorſum extendite; Compago donec oſſium Diuulſa membratim crepet*. Item Plautus in Milite: *Ducite iſtum ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras, Facite inter terram, atque cælum, vt medius ſit, diſcindite*. Cur verò equuleus dicatur iſtiuſmodi tormentum, non video, niſi quòd eius qui quatuor alligatus equis, in totidem artus diſcerpitur, ſimilitudinem gerat. Sunt tamen qui eculeum malunt ſcribere. Calepinus eſſe ſcribit, qui ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torqueantur. Ab iſtiuſmodi modò tormẽtis, quæ recenſui, differt omnino illud equi planè figura ex ære, quod his verbis recẽſet Plutarchus: H

In Parallelis. In Aegeſta ciuitate Siciliæ Aemilius Cenſorinus crudelis tyrannus dona conferebat in illos, qui noua tormentorũ genera fabricaſſent. Cùm autẽ Aruntius Paterculus equũ æreum à ſe conflatum ei dono dediſſet, vt ſontes includeret, tyrannus tum primùm iuſtus,

A iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excogitasset tormentum, ipse experiretur.
Similem historiam de vacca aut boue Perilli suo loco recitabimus. An modò Plutarchus scribens *In Lucullo.*
fœnore pressos à publicanis coactos pati *χονίσμυς, κυγκλίδας καὶ ἵππους*, istiusmodi eneos equos intelligat, aut equuleos, arduum omnino iudicatu est. Gesnerus considerans, quòd *κύφων* Varino sit fur manifestarius, quoniam per tormenta aculei, siue stimuli eis admouebantur, *ἵππους* Plutarcho nihil aliud esse conijcit quàm istiusmodi aculeos, vt vna litera mutata aliqui eculeos dixerint, alij equuleos, id quod non animaduertentes Græci *ἵππων* potius quam *κύφωνα* transtulerint: nisi quis (inquit) inde potius hippos, & eculeos dictos putet, quòd homines eis stimularentur, vt equi stimulis, & calcaribus. Sed vt ad synonyma reuertamur. Apud Firmicum Eniochus legitur pro *Eniochus.*
equus, vt notat Scaliger filius. Canterius, siue (vt alij efferunt) cantherius, quamuis propriè sit *Canterius.*
equus spado Vegetio dictus, cui scilicet adempti sunt testiculi, tamen simpliciter pro equo accipitur, vt constat in primis ex veteri prouerbio, *Minimè scis canterium in fossa?* Arnobius cantherios vbiq; *Lib. 7.*
vocat equos currentes in Circo. Ab alijs ferè pro viliori potius equo accipitur. Seneca: *M. Cato Censorius cantherio vtebatur.* Plautus: *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos, Qui aduehuntur quadrupedanti, crucianti cantherio.* *In Captiuis.* Vbi cruciantem interpretantur succussatorem. Et rursus:
B *Ego faxim muli pretio qui superant equos, sint viliores Gallicis canterijs.* Hieronymus tamen canterios Gallicos tanquam probioris notæ equos dixisse videtur: *Illi gaudeant* (inquit) *Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zachariæ delectet.* Nonius etiam cantheria dixit: *Præsepia, non tãtum* *Cantherii.*
quibus, aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur: sed & omnia loca clausa, & tuta dicta præsepia. Apud Varronem Aboriginum citante eodem Nonio legitur cantherus his verbis: *Sed neque vetulus cantherus, quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.* *Cantherus.* quo loco Gesnerus legendum conijcit cantherius. Cælius canterios à multis intelligi tradit mulos, quos ad vella- *Cãterius qui multis.*
turam pascere moris est, atque hordeum inde cantericium (canterinum potius) dici, sed vt hordeum canterinum, vt Ruellius etiam sentit, potius sic dictum videtur, quòd folliculo castratum enascatur, ita ego canterium pro mulo non reperio, dici tamen posse, non nego. Canterium autem ab *Hordeũ canterinum.* *Canterius*
eo, quòd castratus est dici quasi carenterium, quòd semine careat, author est M. Varro, inquiens: *vnde dictus.*
In vijs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo, quòd semine carent, ij canterij appellati, in suibus maiales, in gallis gallinaceis capi. Quia verò cauterium ijs inuri solet, nonnulli vocem inde trahi opinati sunt per vnius duntaxat elementi demutationem. Iam verò canterium non de equis tantùm, seu
C equino genere, sed de alijs etiam animantibus dici, Turnebus colligit, ex Pomponio, qui cante- *Lib. 17. Aduersar. c. 23.*
rium de homine dixisse videtur his verbis: *Magnus manducus, Camillus canterius:* quanquam hic (inquit) in quibusdam libris camelus etiam scriptum reperio. Cælius & in vitibus canterium esse docet ex Columella, iugum simplex, cum depositis hostilibus (vt hic scribit) adnectuntur singulæ per transuersum perticæ in vnam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit. Pedamentum etiam canterium vocant, vnde apud eundem Columellam canteriolus in cepinis, id est, ceparum locis, munimentum scilicet ceparum, ne thalli earum ventis prosternantur: sicuti in rapinis etiam cantherios dicit, cùm operiuntur rapæ, vt à pruinis semina defendantur. Vitruuius de- *Lib. 5.*
nique cantherios in architecturæ ratione nominat; nec non Columella his verbis: *Et cantherij pro-* *Lib. 5.*
minentes ad extremam suggrundationem, super cantherios templa. Deinde quæ pedaminibus adnixa singulis iugis imponuntur, eas rustici cantheriatas appellant. Cælius Vitruuij locum explicans ait vulgo crassiores, & robustiores ramos canterios appellari, nil deluxato admodum verbo. Veredus *Veredus.*
qui, & quare dicatur equus, alij aliter intelligunt. Festus & Isidorus rhedarios esse volunt, quod enim veherent, id est ducerent rhedas, veredos ab antiquis dictos attestantur, addit præterea Isi-
D dorus, vel quòd vias publicas currant, per quas etiam rhedas ire solitum erat. Turnebus cùm prius *Lib. 18. c. 1.*
communem eam opinionem, qua à rhedis ratio vocis deducitur, à præceptoribus acceptam secutus fuisset, tandem re diligentiùs inuestigata veredum credidit equum esse, qui neque rhedam, neque cisium trahit, sed vice tamen rhedæ est, idq; adeo ex Martiale, & Ausonio conijci licere: ille enim inquit:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Non enim vt opinor (inquit ille) qui venabatur, rheda vectabatur: sed & equum esse non rhedam, sequens versus indicat:

Decidit excussus, nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat his verbis:

Non cisium, aut pigrum cautus conscende veredum
Non tibi sit rheda, non amor acris equi.

Iterum. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.*

Vbi in equis viatorijs numeratur veredus. Sed & in antiquo Lexico exponitur πῶλος. Hæc ille, E
quibus & hoc quoque Martialis addo:

Stragula ſuccincti venator ſume veredi,
Nam ſolet a nudo ſurgere ficus equo.

Procopio verò equus eſt curſus publici,& veredarius,qui celeriter, aut celeri equo inuectus regum
Mannus. literas,aut mandata prouehit. Manni quoque frequens apud veteres mentio. Acron & Porphy-
rio apud Horatium mannos exponunt paruos equos, aiuntq. dici, quòd manſuetudine manuum
familiariùs ſequantur. Vſus eorum quandoq. iunctorum,quandoq. ſolutorum,vt indicat hoc Pli-
In Epiſt. nij: *Habebas puer mannulos multos,& iunctos & ſolutos.* Solutos puto tollutares cognominat Seneca:
Epiſt. 88. alias tamen mannos à tolutaribus equis diſtinguens,inquit: *Ita non omnibus obeſis mannis,& Aſtur-*
Lib. 3. *conibus & tolutarijs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* Frequentior, vt conij-
cio,iunctorum fuit vſus, Martialis: *Nuſquam mulio, mannuli tacebant.* Horatius: *Et Appiam man-*
nis terit. Lucretius: *Currit agens mannos ad villam.* Propertius:

Huc mea detonſis auecta eſt Cynthia mannis.

Burdo. Iſtiuſmodi puſillos equos alias burdones,& burichos vocari,ſiue burdos aut buridos ſcribunt Por-
Buriclus. phyrio,& Acron: & Cælius à iuriſconſulto quoque burdones dici videri annotauit:ſed & apud Ve- F
Digeſt. 32. getium minores equos buricos vocari legimus. Geſnerus burdum dictum conijcit ἀπὸ τῶν φόρτων,
& 3. de leg. id eſt oneribus: nam & Græcè (inquit) apud quoſdam recentiores ὁ φόρτων legitur, vel quòd bar-
Lib. 4. c. 2. dum,id eſt, ſtupidum, & fatuum ſit animal, aut fortè ab Hebraica voce pered,quæ mulum ſignifi-
ficat: cæterùm mannos fuiſſe in delicijs,& pueris potentum,atque diuitum paratos conſtat, & ob
Lib. 12. paruitatem ferendis oneribus parum vtiles: & ſtupiditas equi naturæ parum conuenit. Iſidorus
Gygenius. mannum interpretatus breuiorem equum,vulgo brunitum,vel bruniſiũ vocari tradit. Strabo equos
puſillos gygenios appellat, ſed hos Hermolaus Ariſtotelis ginnos eſſe vult, qui matris, & vteri vitio
breuiores quam deberent,procreantur: ſed & idem Hermolaus hinnulum, qui ex aſina, & equo
Muſimon. ortum habet, aliquibus bardones vocari aſſerit. Quærendum an mannis idem eſt muſimon, cuius
mentio apud Lucilium: *Pretium emit,qui vendit equum muſmonem*: & apud Catonem: *Aſinum,*
aut muſimonem,aut arietem: nam Nonius: *Muſimon* (inquit) *aſinus, mulus, aut equus breuis.* dicti
autem forſitan fuerint equi muſimones,quòd ijſdem ex locis haberentur,vnde muſimones,ſeu po-
tius muſmones oues, nempe ex Hiſpania, quam inter alios etiam paruos miſiſſe equos notum eſt,
Quadrupes. quales Aſtures, & Aſturcones nominabant. Iam verò quadrupes, etſi pro equo paſſim ſumatur,
Sonipes. vti etiam ſonipes,& cornipes,epitheta tamen potius ſunt,quàm ſynonyma: Quintilianus enim qua- G
Synonyma drupedem in proſa de equo dici negat. Nobis Italis equus vulgò etiamnum cauallo quaſi cabal-
aliarum gen- lus nominatur, Arioſto tamen etiam equo hoc verſu: *Ricchi di gente,& quei d'equino gregge.* Aliàs
tium. apud poëtas deſtriero ferè dicitur, quaſi dextrarius, vt Hermolaus credidit; Dignum eſt (inquit)
notatu dextratio verbum apud Solinum (de curſu equorum quadriiugum) vnde modò equos ma-
ximè bigarios,Hetruria dextrarios appellat. Mihi poetis inſigniores celetes ſic potiſſimum appel-
lari certum eſt. Palafreno interpretantur mannum, vnde palafreniro ſeruus qui equitantem do-
minum comitatur: Acchinea Aſturconem, mannus tamen vulgò etiam roncino dici poteſt, quan-
Runcina. quam Hermolaus iſtiuſmodi equuleos ab agreſti vulgo runcinos dici putet,idq; à runcinis,quę Pli-
nio ſunt maiores ſerræ, quibus fabri materiarij ſecant arborum moles, ſubiectis canterijs. Caual-
lino verò equi pullus eſt. Galli quoque mutuato à Latinis nomine equum Cheual dicunt; Pau-
Marca. ſaniæ tempore Marcam dicebant,vnde Marcomannis nomen factum exiſtimatur: hinc & Italo-
rum marchiare,id eſt migrare,quod tamen militum profectioni deſtinatum verbum eſt: noſtro qui-
dem tempore Germani ſuperiores Mar ſiue Mer, de equo,de equa Meri etiam dicunt,Angli mare,
Illyrij mrcha,alioqui apud Germanos equus frequentiùs Roſs vocatur, exiguo, vt ait Ioan.Goro-
In Saxoni- pius,ſoni quadrati in rotundum deflexu, à ras, quòd eſt celer: à quo etiam fit (inquit) rus,vento- H
cis. rum vehementi & procelloſo impetu ſpirantium proprium: nonnullis etiam hors, nonnullis guil,
& gaul. Apud Saxones hodie equus caſtratus appellatur Vuallachus,quod ex ea regione (Vual-
lachia) quæ olim Dacia erat, habeantur. Belgæ ſi mas eſt Peert, item heinſt dicunt, ſi fœmina
Merri,ſi caſtratus ruyn,ſi admiſſarius, ſprincKheinſt. Indi pacos dicunt, Vandali & Illyrij etiam
Kobyla,Angli horſe,Bohemi Kum,Poloni Kony,Hiſpani Italos ſecuti cauallo. Vandali eum, qui
merces portat, Saumar, fortè à ſummarijs aſinis.

GENVS.

A
GENVS. DIFFERENTIÆ.
Descriptio.

EQVORVM duo genera apud veteres,& recentiores quosdam reperio,domesticum vnum, ad quod historia ferè tota pertinet, alterum syluestre, & ferum, quod *ἱππάγριον* propterea Oppianus, Plinius equiferum nuncupauit, alicubi tamen etiam equum ferum, vt dum ait: *Septentrio fert & equorum greges ferorum.* *Hippagrus.* *Equiferus.*
Sed alij alijs etiam in regionibus reperiri tradunt. Erasmus Stella quidem Plinio subscribens, hodieq; in Brussia equos syluestres esse scribit, neque à Græcis, *Lib. de Bruss. ser. origin.*
neque à Latinis descriptos, penitus equis similes, nisi quòd dorsa satis mollia habent,& ad insidendum inepta: neque temerè cicurari vnquam. Esse autem edendo, nec esse eorum carnes palato insipidas. Et Olaus testatur apud Moscouitas agrestes equos esse. Et Herodotus apud Hypanim *In Melpomene.*
Scythiæ fluuium equos ait esse syluestres colore candido. Gordianus Imp. inter alias feras rario-
B res,equos syluestres triginta in sua enutrijsse sylua scribitur; vt meminit Pontanus cap. 14. de magnificentia. Strabo verò alpes dum dicit equos agrestes habere,in omnibus alpibus reperiri indicare videtur,quod tamen alij non tradunt,nec verum esse putem. Idem Hispaniam syluestribus equis abundare testatur,quòd & Varro affirmat, in citerioris Hispaniæ regionibus dari eos tradens. Aristoteles Syriam eosdem ferre ait, famamq. esse, iunioribus qui ad fœminas accesserint, testiculos *In Mirabilibus.*
mordicus abscindere, cursu persequentes, & capite per posteriora crura immisso. Quem locum Plinius nõ viderit,de equiferis Græcos scripsisse negans,quoniam illæ terræ non gignebant. Et reuera multa in libris de mirabilibus leguntur, quibus fides haberi non potest. Equos tamen feros dari Aristoteles meminit in problematibus. Hos colore cinereo esse, per dorsum linea fusca è capite ad caudam porrecta scribit Albertus. Feris quoque annumerandi sunt, de quibus sic meminit Herodotus: *Trans Istrum plagam vastam, atque ignotam solos audio habitare homines Sigynas veste Medica vtentes, eorumq; equos toto corpore hirsutos esse ad quinque digitos altitudine pilorũ, eosdemq; pusillos ac simos, inualidosq; ad viros gestandos, sed currui iunctos esse pernicissimos; atque his curribus indigenas vehi.* Cardanus etiam equos feros apud Scotos,& Orcades asinis maiores esse negat. Inuenio & apud Psyllos vocatos populos Indiæ hircorum esse magnitudine. Herodotus Indiæ equos *Lib. 5.* *De variet. rer.*
C Medicis minores esse scribens, de domesticis intelligit, miratur verò paruitatem, cùm cateræ quadrupedes, atq; volucres multò quam in cæteris locis grandiores ibi esse soleant. Haud scio ferine' an potiùs domestici fuerint illi quos Franciscus Aluarez,qui diù apud Preteiānem legatione Christiana functus est,scribit ei principi ex Aegypto missos triginta numero, elephantorum magnitudine. In domesticis quidem magnitudo nulla certa statui potest: ad quos,cùm Plinius domesticos simpliciter equos vocari debere indicet his verbis: *De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terra illa non gignebant: Verumtamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent*, quæ deinceps dicentur,omnia referri volo. Columella totum hoc equinum pecus tripartito diuidit. *Est enim* (inquit) *generosa materies, quæ circo sacrisq; certaminibus equos præbet. Est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresq; progenerat: vt quæq; est præstantior, ita vbere campo pascitur.* Varro verò etiam alios ait idoneos ad rem militarem, alios ad vecturam: itaque peritum belli alios eligere atque alere, ac docere; aliter quadrigarium, ac desultorem; & aliter rursum qui vectarios facere vult. Sed ad animum isthæc referenda, nam ad belli, & cir- *Lib. 3.* *Cap. 117 sui itinerarij.* *Differentia ab vsu.*
D corum vsum generosam, animosamq; sobolem requiri suis locis ostendetur. Differunt verò etiam gradiendi modo: Alijs enim gressus, atque incessus mollis,& quietus, alijs durus, & inquietus, qui succussatim,& subsultim molestè ingredientes equitantem quam maximè inquietant, caput offendentes, collumq; dorsum, & nates, quales equos Germania frequentes producit; succussores, succussoresue', & succussatores propterea dicti, cùm succussare authore Marcello sit sursum frequenter excutere. Quare & gressum ipsum quoque succussaturam vocant nonnulli. Nonius eosdem vel saltem consimiles tortores vocauit, vulgus nunc teste Hermolao trotones, (video & trottonarios vocari Vegetio & trepidarios) Ausonius cruciantes. Qui verò molliter incedunt, & sine succussatura gestant, Simon, quem sæpenumero Xenophon citat, *ἔνδρομος* & *ἐνθύδρομος* nominabat, Latini gradarios dicunt, quare Ciceronem Seneca per metaphoram vocauit gradarium, quòd oratio eius lentè incederet & molliter. Vt verò succussatores improbabantur, vt ostendit Lucilius: *A gressu.* *Succussores.* *Tortores.* *Lib. 1. c. 56.* *Gradarius.* *Epist. 40.*

Succussatores tetri, tardiq; caballi. Et alibi:

Campanus sonipes succussor nullus sequatur.

ita gradarij erant in pretio: Hinc idem poëta:

Ipse equus non formosus, gradarius optimus victor.

Plautus·

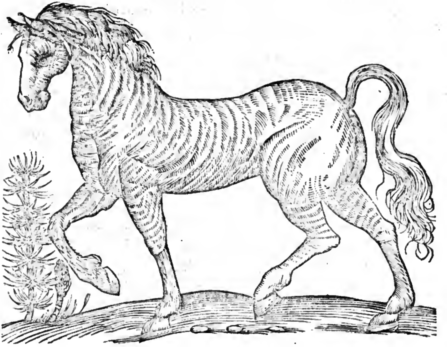
Tollutaris. Plautus: *Demùm Hercule iam de hordeo, tollutim ni badizas.*

A gradario tolutarem nihil, vel parum ſaltem differre putem, ſiue tolutarium: nam Varro, *Qui te gradu* (inquit) *tollutim* (aliàs tolutili) *meliùs quàm tutè molliter vectus, citò relinquas.* A pedum volubilitate vocari docet Nonius, *tolutim quaſi volutim, hoc eſt volubiliter dictum aſſerens.* *Thieldones. Aſturcones.* Plinius thieldones, ſiue (vt Hermolaus legit,) Tieldones, & Aſtureones vocare videtur, his verbis: *In Hiſpania Gallica gens, & Aſturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma Aſturcones gignunt: quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incurſus traditur arte.* *Manni. Epiſt. 40.* Seneca in epiſtolis mannos etiam tollutares vocat, & alicubi etiam tolutarium à mannis & Aſturconibus diſtinguit, inquiens: *Ita non omnibus obeſis mannis, & Aſturconibus, & tolutarijs praeferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* tolutarios fortè hoc loco cum tieldonibus eoſdem faciens, vt tolutares ſint manni, Aſturcones & Tieldones. Ad Tieldonum vocem accedere videtur Belgis à numerandis greſſibus vulgò tellenaer, Germanis zeltner dictus equus, (quem Iunius Aſturconem interpretatur,) nam quod tollutim incedere Varro, & Plinius tollutim carpere inceſſus dixit, id Martialis de Aſturcone ad numerum colligere vngulas, hoc verſu: *Hic breuis ad numerum rapidos, qui colligit vngues,* Virgilius greſſus glomerare vocat. Sunt qui vulgò exponunt andar à lambro, vel ad agio, vel etiam il tracco. F Memini autem etiam alicubi me legiſſe ὑποκρέκειν de molli ingreſſu equi gradarij, & tollutaris, qui cùm ad numerum ferè factus eſſe videatur, quidam in Lexico Græco Latino ὑποκρέκειν exponit reſonare, placidè pulſare fides in concinnanda ad numeros cithara, ex interprete ſcilicet Pindari. Inuenio & in Lexico Græco, ſed ſine authoritate ἱπποφορεὺς pro gradarius. *Tyddones.* Hermolaus verò pro tieldones apud Plinium, aliquando ſcribendum putauit Tyddones, à Tydda oppido citerioris Hiſpaniæ, Græcorum originis iuxta Gallecos; ſed nec diſcerno id (inquit) magnoperè, nec refello. *Chinea.* Arlumnus equum mannum, thieldonem & Aſturconem, Italicè exponit vbino, & chinea, malim acchinea, vt ſit Germanicæ originis, aut Gallicæ quaſi hacquenè aut hacKencij à ſono nimirum, quem alternatim eleuatis pedibus ſimilem edit illi qui auditur, cùm olera, aut aliquid quippiam geminis cultris minutatim ſuper abaco ligneo inciditur; quod Germani hacKen dicunt, Galli hacquer. Ratio huius illiusq; inceſſus aliàs reddetur. *Differentia à partibus.* Inuenio & in partibus quibuſdam differentiam: nam præterquam, quòd multæ his grandes, illis paruæ ſunt, puta caput, oculi, aures, iuba, cauda, pes, vngulæ, Abſyrtus tanquam præcipuam differentiam ponit, quòd τῇ ῥάχει ἄτομοι καὶ κοῖλοι, id eſt, indiuidua, & caua ſpina ſint equi Argolici & Iſtij; Hiſpani verò ἴυλομοι. *Spina. Vngulæ.* Vngula verò etiam alijs mollior, alijs durior, G vt mox fuſiùs oſtendetur inter probioris equi notas, quibuſdam etiam tam dura, atque ſolida, vt ſoleis ferratis non egeant, *Lib. 1. c. 34.* vt Paulus Venetus teſtatur his verbis: Balaſciæ (Galaſſiam alij vocant) prouincia, cuius reges ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur, equos habet multos & optimos, magnos & veloces, qui tam duras, ac fortes in pedibus habent plantas & vngulas, vt ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Hos itaque ſi cognouiſſent poëtæ, priuatim χαλκόποδες ſiue æripedes appoſitiſſimè nominaſſent, & cornipedes, quamuis alioqui hæc epitheta non ſolùm qui firmis, validisq; ſunt vngulis conueniant, ſed etiam qui pedibus reſonant, vt ſonipes etiam apud alios. Equum deſcribere ſuperuacaneum duxi, electioris (qualis hic exprimitur, præ cæteris ſpectatiſſimus, quòd cùm frons illi ſit alba, ſtellam in ea habeat vndecim radiorum cæſij coloris, cuius & totum corpus eſt, præter iubam quæ fulueſcit.) poſtmodum notas traditurus, cùm ſit notiſſimum animal: partes tantùm quaſdam enumerabo, a pedibus ſumpto exordio. *Monychus. Sat. 1.* Eſt autem equino generi vngula indiuiſa, vnde μώνυχες ἵππους dici oſtendimus, vnde & centaurus quidam Iuuenali monychus nominatur. Eleganter id oſtendit Ouidius in Ocyroë Chironis filia in equam immutata:

Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues H
Perpetuo cornu leuis vngula.

Ὀπλὴ quidem etiam pro cuiuſuis quadrupedis vngula accipitur; nam & apud Heſiodum de boue, apud Xenophontem de ſue, apud Ariſtophanem de agno dici legitur, tamen ſignificantiùs priuatim de vngula dicetur equina; Varinus enim ὅπλας dictas eſſe ait ἅπλας, id eſt ſimplices, quòd nec bifidæ, nec multifidæ ſint, vt in alijs quadrupedibus. *Hirundo. Cap. 14.* Concauitatem vngularum χελιδόνα hoc eſt hirundinem vocant, a nido hirundinis, vt ait Abſyrtus interprete Ruellio; *In aſino* (inquit) *admiſſario requiritur vngula dura, ſubter concaua, interiore ſinu paruo, quã à nido hirundinis chelidona vocant,* vbi Græcè ſic legitur: παχὺν τὸν ὄνυχα, καὶ κάτωθεν κοίλην τὴν ὁπλὴν, καὶ χελιδόνα μικρὰν ἔχουσαν. *Cap. 8. Rana.* Qui in canibus etiam dici volunt, authorem puto nullum habent. Idem Abſyrtus de hordeatione ſcribens, partem quandam vnguis, aut vngui proximam βάτραχον, id eſt ranam vocat, *Frictio* (inquit) *ſecundum pilos ad imas partes ſpectet: ſi quidem per pedes huiuſce morbi impetus erumpere creditur; quapropter pecus vngulas abijcit: in quibus partes illæ, quas batrachos, id eſt, ranas vocant, teneræ ſunt & ſanguinem emittunt, quas inferius ſcarificare & circumcidere oportet.* Ruellius hoc in loco

aliter

aliter vertit,& ranas incrementa linguæ (vt in homine accipi solent) interpretatur, absurdo sensu, inquit Gesnerus,quod enim vngulæ pars sit,ostendit ex Geoponicis Græcis,vbi pulli eligendi signa ex Absyrto traduntur,& inter cætera laudanturr ὁπλὴ ἐυπερίγραφος καὶ πάντοθεν ὁμαλῶς συμπεπηγυῖα, βάτραχος μίκρος, ὄνυξ στερεός. Vegetius etiam vngulæ partem, vel saltem proximam fecit, inquiens: *Oportet ferramento concisorio soleas ranulasq́, purgari*, vbi tamen in vulgaribus codicibus ramulas legitur,sine vllo sensu. Arbitratur itaque Gesnerus batrachon siue ranam eam partem esse,quæ clauis sæpe solearum malè adactis læditur; teneritas (inquit) quædam ossium est referens formam vngulæ,quam nutrit etiam, eiusq. radices in se continet. Russius & alij barbari scriptores tuellum vocant,Germani indigite voce Kernen quasi nucleum,nimirum quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in testa sua contineatur, nisi quis à carne nomen deductum malit, quòd carnis substantia constet.. Andreas Lacuna batrachon escharam singulis cruribus adnatam transtulit. *Lib.16.c.1.* *Lib.1.c.56.* *Tuellum.*

D A batrachos apud Absyrtum verbum legitur βατραχίζειν, quod Ruellius tanquam sibi ignotū præterit nonnunquam,aliàs etiam vertit,distrahi,vt innatantes ranas imitetur,vt hoc loco: *Deterit autem vngulam tractim ingrediens* ὀλισθήσῃ, καὶ πεσὼν διασυρῆ, καὶ ὃ λέγουσι, βατραχήσῃ, vertit ille, *cùm cursitans lapsatur, & ita caducus distrahitur, vt innatantes ranas imitetur*, id βατραχίζειν *Græca consuetudine nominant*; cùm ipsi vertendum fuisset; ad ranulam sic dictam pedis partem offendere. Si vngulæ pleniores fuerint, carnosæq; citra cauitatem, Xenephon testante Cælio χαμηλὰς vocat. Commissuram vngulæ cum pede,vel vngulæ exortum, Græci στεφάνην, id est coronam dicunt. Hippocrates etiam τῦ ὄνυχος ἁρμονίαν, quo loco περιστεφανίδος quoque meminit, inquiens, αἷμα λαμβάνων ἀπὸ τῆς περιστεφανίδος, Ruellius vertit, *è parte coronam cingente*: sed fortassis vena quædam eò loci sic vocetur. Sunt & κύνες Hesychio, & Varino vngularum in equis pars: alij verò non vngularum partem,sed vicinam eis esse volunt, ideoq; etiam κύνοπλον appellari. Gesnerus à Laur. Russio putat appellari falcem, dicit enim (inquit) locum esse delicatum & neruosum,parumq. carnosum, sed hæc forsan potiùs fuerit μεσοκύνιον, cynoplon verò idem quod corona, id quod & ipse quoque Gesnerus credidisse prius videtur ex his Absyrti verbis: Στρέμματος γενομένη ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόπλῳ λεγομένῳ πρῶτον ἀφαιρεῖν αἷμα ἐκ τῦ μεσοκυνίυ τὸ δὲ κύνοπλον ὁ στεφάνην λέγουσι μὴ κεντεῖν. *Cap.26.* *Cap.117.* *Cynes.* *Cynoplon.* *Falx.* *Mesocynion.*

Hinc

Hinc (inquit) apparet coronam etiam cynoplon dici, meſocynion verò proximam (ſuperiùs nimi- E
rum paulò) partem, & ipſam quandoq; propter vicinitatem eodem nomine venire. Ruellius in
Calces. harum vocum tranſlatione admodum variat. Eſt enim vbi meſocynia calces reddidit, vt hoc loco:
Aſinus admiſſarius habeat τὰ μεσοκύνια μὴ λίαν ὑψηλὰ, μηδὲ ταπεινὰ, μηδὲ κυνοβάτης ἴστω: *calces
neque præter modum altos, neque nimium depreſſos, ſed neque nixus talis ingrediatur*, quaſi κύνες tali
ſint, quos tamen alicubi etiam tranſtulit pro μεσοκύνια, vt hoc loco: Ἐπὶ κριθιάσεως διακόπτε τὰς
ἐν τοῖς μεσοκυνίοις τοῖς ἐμπροσθίοις φλέβας, ἐκ τοῦ ἐντὸς μέρους ἢ τοῦ ἐκτὸς. *In hordeatione* (vertit) *morbo
venæ ſub anterioribus talis interna, vel externa parte feriantur.* In capite verò de domitura pulli, vbi
Abſyrtus habet, καὶ ὅπως τὰ μεσοκύνια χθαμαλὰ γίνεται, Latinè habet, *id quod pedis articulos, ac ſuf-
fragines infirmat.* Et mox in ſequenti capite, στρέμματος γινομένου ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόπλῳ, ha-
bet, *ſi os luxetur in articulo pedis, aut corona*: & ibidem ἐκ τοῦ μεσοκυνίου *ab articulo ſuffraginis.* Rur-
ſus alicubi ἐν τοῖς μεσοκυνίοις, *in ſuffraginum articulo*, & mox, *ÿ vngulas ad internam calcium partem,
ſeu malleolos potiùs vocare placet*, vbi Græcè legitur κυνοπόδων ἢ σφυρῶν λεγομένων. Alicubi etiam
apud eundem Abſyrtum μεταχύνιον legitur, vbi articulum reddidit, Geſnerus vocem corruptam eſ-
ſe ait pro μεσοκύνιον, conijcitq; κύνας & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando
quod Græci (inquit) κυνῆσθαι dicunt: ſiue quoniam vngula illic adnata ſit carni, vt κυνοδέσμιον, vbi F
præputium glandi alligatur: ſiue quoniam ea in parte numellis, & vinculis aſtringi ſolent equi.
Leoniceno tamen alia etymologia placet, quòd calli illic tanquam in caninis pedibus ſubſint. Ver-
tens.n. hoc Xenophontis, τὰ ἀνωτέρω μὲν τῶν ὁπλῶν, κατωτέρω δὲ κυνηπόδων ὀστᾶ, vertit, *Oſſa quæ ſunt*
Lib. 5. c. 11. *ſupra vngulam infra talos, qua parte, vt in caninis pedibus, callus ſubeſt, κυνήποδας dixere.* Et Pollux
Equi cynepoda. etiam inter nomina à cane deriuata equos κυνήποδας recenſet. Iſtiuſmodi autem oſſa Geſnerus,
vel totam hanc partem μεσοκύνιον appellari arbitratur. Talos verò an habeat equus dubitandum,
Tali. Xenophon quidem eos ei tribuit, vt Pollux teſtatur, cæterùm Ariſtoteles ſolipedum nulli aſtragu-
lum, ſiue talum eſſe dicit, & ne aſino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte eminet. Suf-
Suffrago. frago verò id eſt in poſterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel eſt nodus, aut
articulus ſub crure, quo pedis verſura conſtat, tibiæq; ita annectitur pes, vt verti poſſit, id quod ſpe-
ctamus in bobus, equis, & alijs armentis. Dictæ ſuffragines, quòd ſuffringantur, hoc eſt in altum
frangantur, vel quòd ad greſſum ſuffragentur. Conſtat ſanè genua animalium, quæ animal gene-
Poplites. rant, ante ſe flecti, ſuffraginum verò artus in aduerſum. Quemadmodum igitur poplites dicti ſunt,
quòd poſt plicentur: ita ſuffragines quòd ſubter frangantur. Barbari ſuffraginem garrectum no- G
Garrectus. minant. Ruellius in hoc loco Abſyrti εἰς τὸ ἐντὸς μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνύϊ tranſtulit, *interno po-
Baſes. plitis ſinu, aut interiore crure.* Vegetius oſſa quædam ſub tibijs, baſes vocat, calcaneos fortaſſis in-
Perone. telligens. Περόνην in equo, quidam pedis commiſſuram vertunt, in qua ſignificatione ego hanc
vocem non reperio, Galeno eſt alterum tibiæ os, exterius & tenuius, aitq; interdum ſic appellari oſ-
ſis huius epiphyſim, interdum & eius protuberantiam, quæ non ſit aliud quàm malleolus: vnde
etiam Geſnerus in equo os tibiæ ſic putat, quod radium vocant, vt in homine etiam, & ſic alibi-
Cirrus. quoque Ruellius apud Abſyrtum tranſtulit: alij ſimiliter fibulam vertunt. Cirros pedum nomi-
nat Vegetius his verbis: *In equis non ſolùm vtilitas, verùm etiam decoris ratio ſeruanda eſt. Nunquam
enim niſi neceſsitas paſsionis exigit, de articulis reſecandi ſunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum
natura in illis conſtituit.* Eſt vbi ſubcirros etiam vocat. Idem Vegetius crura equi, aliorumq; iu-
Subcirrus. mentorum gambas vocat, quaſi campas (inquit Hermolaus) Nam & Ariſtoteles campen nomi-
Gamba. nat in pedibus, quæ ſuffragines poplitesq; habentur. Hippiatri Græci βραχίονας & σκέλη vocare
Campe. videntur, etſi tamen interdum diſtinguat Ruellius, vt dixi, pro μεσοκύνια ἐν βραχίοσι vertit, ſuffra-
gines in cruribus, & alibi etiã pro βραχίοσι crura repoſuit, Vegetius etiam Latinè brachiola in equis
Brachiola. dixit. Coxendices maximas, & validiſſimas habet, ijsq; plurimùm valet, indeq; fieri putat Ambro- H
Coxendix. ſius Nolanus, quòd ſeſſorem ephippiumue iuxta humeros amet, contrà ac aſini, & muli quiob ea-
Probl. 131. rundem partium debilitatem ea libentiùs admittunt in lumbis. Sed verba eius adſcribam. Quæ-
Cur ephippium iuxta humeros amet. rens itaque cur equi ſuper humeris equitem ſedere amant, & ob eam rem ephippium ad equi ſpa-
tulas accommodatur: muli & aſini ſuper lumbis libentiùs tolerant: an quia tum equus (inquit)
valet vel eundo, vel ſaltando, vel currendo, quum poſteriores pedes ſub prioribus ſubmiſerit; vbi
enim id facilè poterit facere, tum valebit cæterum corpus etiam cum equite perquam vegete pro-
mouere: quandoquidem plurimum à coxendicibus valet equus. Signum, nam coxendices maxi-
mas, & validiſſimas habet, quin etiam ſaltus, & curſus eius, qui ferè è ſaltibus plurimis continuatis
conſtat, indicant magnam potentiam poſteriorum partium. Harum enim ſolarum opera omnis fit,
ſicuti etiam in leonibus, canibus, leporibus, ceruis, capreolis, damis videre licet, quorum coxendices
magnæ, ac valentes habentur. Si igitur equi ſuper lumbis ſeſſorem pondusue aliquod haberent,
veluti impediti, & non potentes prioribus ſubplantare poſteriora, tardarentur. In mulis verò qui
ſemiaſini ſunt, vt aiunt Græci, atque aſinis coxendices longè minores, & exanclatiores ſunt;

quamobrem

A quamobrem multò debiliùs ea parte valent, vel currendo, vel saltando, atque cùm coxas depressiores quàm dorsum medium lumbosue habeant, videntur lumbi super quatuor pedibus, perinde ac super quatuor fulcris subsistere. Quocirca tam muli, quàm asini laudantur, vt in parte longè valentiore. Nam citerius, vel vlterius posita tanquam debilioribus membris, eisq; quæ à nullis alijs adiuuentur, addita essent, impedimento magno sunt, ac ineptius absportantur. Esse quin imo asini, & muli videntur veluti scamna quæ in medio quàm in extremitatibus meliùs pondera suscipiunt: atque idcirco super lumbis mulorum, & asinorum aptiùs, in equis liberiùs ad humeros sedetur. Huc vsque ille. Ea autem dorsi pars, qua insidetur, Xenophonti ἕδρα nominatur his verbis: *Curator spina pilos ne attingito, nisi manu, qua illos premat & mulceat, sequens situm eorum. sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit, ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοι τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου*: alioqui ἕδρα eidem etiam sella est, & sedes, alijs etiam sedes quæ alicui honoris gratia ponitur, & ἕδρα medicis est meatus inferior continendis, transmittendisq; excrementis destinatus, cui scilicet homo insidet, vt hinc fortè eam dorsi partem ita nominauerit Xenophon, quanquam vtraque ab eodem verbo ἕζω quod est sedeo, rectè deducatur, cùm vtrique insideat homo. Plinius in sedem recipere cùm dicit de Bucephalo, sedem pro edra, ea scilicet, quam dixi, dorsi parte accipere potuit, nisi quis de sella potiùs accipiat. Edra.

B Κόκκυγα vocant veterinarij partem quandam inter armos, siue scapulas, Ruellius lumbos reddidit Latinè, rectiùs Græcam vocem relicturus, nam præterquam quòd lumbos ὀσφὺν dicunt, mouere ipsum debuisset Absyrtus, qui expressè scribit coccygem esse ἐν συνωμίᾳ, id est interscalpio, vt Gesnerus ait, siue medio scapularum, aut armorum loco. Et pertinet sanè ad humeros συνωμία, vertitur enim ab ipso etiam Ruellio compages humerorum, vel armorum, qua humeri committuntur, & ab alijs etiam dicitur esse scapularum contractio, qua scapularum discrimen confunditur, & ἀκρωμία est humerorum summitas. Absyrtus alio in loco coccygem videtur appellare κόκκον his verbis: Quosdam (equos) aètogenes vocant à genitiua quadam nota ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ, quos ceu bonos Sarmatæ commendant, Ruellius hic imprudenter reddidit, in armis & clunibus, cùm tamen mox subsequatur, Sarmatas quidem in armis, & cocco hanc notam probare, in posteriore autem parte circa coxas, & caudam improbare. Gesnerus coccon siue coccyga conijcit esse partem in medio dorso, iuxtam spinam eminentem, quod mihi quoque persuadet vinariorum vasorum operculi vernacula apud nos significatio, coccon' enim dicitur, & vasa in medio dorso meatum habent, per quem vinum infunditur. Armus idem quod humerus, sed hic de homine, ille de quadrupedibus significantiùs dicitur. Græci in vtrisque ὦμον dicunt. Dorsum in equo hippiatri barbari, vt Ruffius, Coccyx. Lumbi. Cap. 14. Synomia. Cap. 114. Aëtogenes equi. Armus.

C gatresum, vel garrese appellant. Μάλαι & μασχάλαι sunt equi axillæ. Mammas tam mares in hoc genere quàm fœminæ habent, fœminæ quidē omnes, omnes verò mares non itē, sed illi tantùm qui matri similes prodiere, vt Aristoteles testatur. Fœminæ binas habent inter femora, quibus Horatius mammas anus cuiusdam assimilat, admirantis se tam frigidè ab eo amari, & non aduertentis se ob portentosam deformitatem fastidiri, inter cuius notas, mammas etiam recenset, inquiens: Garresus. Axilla. Mamma. Lib. 4. de Part. ca. 10. Ode 8. Epod.

Sed incitat me pectus & mamma putres,
Equina quales vbera.

Caudam habet bouillæ contrariam; tenorem videlicet breuem, pilos prolixos, contrà boues pilos breues, prolixum tenorem, quem Plinius causem appellat. Vegetius equi caudam muscarium vocabat, à muscarij flabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine. Pili caudæ setæ dicuntur, vt Plinius ostendit, inquiens: *Cauda animalibus prælongis setosa, vt equis*, & rursus: *Causis cauda longior asinis quàm equis, se tosus veterinis*. Cicero quoque setam equinam dixit; *In hoc medio apparatu* Cauda. Muscarium. Seta.

D *fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus*. Et alibi de equo simul & leone: *Oculos autem natura nobis, vt equo & leoni setas, caudam, aures ad motum animorum declarandos dedit*. Hippiatri her bam dictam quasi caudam equinam, quidam etiam equisetum dicunt. Setæ tamen priuatim de suibus potiùs dicuntur. Longiores istos caudæ equinæ pilos, quibus equi muscas fugant, σόβας vocant Græci, item & muscarium siue flebellum quo muscæ pelluntur. Apud Hippiatros exponitur etiam galea ex pilis equinis, de qua suo loco. Notauit Plutarchus istiusmodi caudæ pilos in equis quàm in equabus duriores esse, rationemque reddit, quod equarū caudæ vrinæ madefactæ setas habeat inualidas. Idem Plutarchus memoratu digna omnino historia docet hisce setis equinis euenire, quòd omnibus etiam aliis pilis solet, nempe quòd sigillatim facilè & fine vllo labore euelluntur, plures verò simul copulatos impossibile quasi est euellere. Sertonius (inquit) cùm suis copiis ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm temerarias vires, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos alterum macilentum atq; inualidum; alterum vegetum, cauda pilosa, atque inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore & admirandis viribus; contrà vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam, iuuenis verò è diuerso caudam om- Lib. 5. Tuscul. Lib. 3. de Orat. Lib. de solert. animal. In Sertorio. Consilium viribus præstare.

nem

nem simul manibus vtrisque comprehensem, vi atque impetu conatur reuellere: Qui cùm frustrà E
sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio nutuque hæc fuerant acta; videtis (inquit) commilitores quanto plus possit ingenium quàm vires. Hinc caudæ equinæ pilos paulatim vellere prouerbialiter dicebantur, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Meminit eius rei Horatius in epistolis:

Vter promisso, caudæque pilos vt equinæ
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastus & virtutem æstimat annis.

Iuba. *Lib.8.c.16.* Qui ex collo pendent crines, latini iubas dicunt, non tantùm in equo, sed & in leone: Plinius: *leonis præcipua generositas tunc, cùm colla armosque vestiunt iubæ.* Aliàs tamen inquit: *Pili equis in iuba largi, in armis leoni.* Iubam Xenephon χάιτην vocat; (quæ vox vsurpatur etiam de frondibus vitis apud Athenæum ex Archestrato; & Theocritus χάιτας, appellauit cinaræ spinosæ stirpis pappos: *Crista.* aliàs propriè equi iuba est, vnde etiam Apollonio χαιτήις cognominatur:) Aristoteles λοφιὰν id est, vt Gaza vertit, cristam; hinc teste Varino ζῶα λόφυρα dicuntur ἀπὸ τῦ λόφυ ἤτοι ἀκροτάτυ μέρυς. Ab hoc eodem Varino πωλεᾶ exponitur χαίτη, id est iuba. Nos, sicuti & Galli crines F
dicimus, Germani superiores Krantz quasi corollas, inferiores de mane, quo nomine aliàs intelligunt lunam. *Caprona.* Sunt & aliæ iubæ in frontem deuexæ, quas latini capronas vocant, quasi a capite pronas, vt Nonius exponit: de quibus Lucilius in satyris apud eundem:

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas, frontibus immissas, vt mos fuit illis.

Procomium. *Lib.2.c.11.* Græci προκόμιον dicunt, Xenephontis interpres iubam verticalem transtulit. Apud Vegetium protocomium legitur. Pili sunt, qui à vertice equi iuxta oculos & tempora propendent. Gena seu palpebra inferior pilis caret, propterea (inquit Aelianus) Apelli Ephesio, quòd equo ibi pilos *Palpebra.* appinxisset, reprehensionem attulisse ferunt. Alij non Apelli hoc accidisse, sed Niconi aiunt, cùm tamen scientissimè cæteras equi partes pinxisset: hanc partem illi vitio versam fuisse. Hierocles eum pictorem Miconem (Μήκωνα) vocare videtur inquiens: *Vetus ille Micon arbitrabatur equum* *Equum canescere.* *in inferiore gena pilos edere, quos phlebarides Græci vocant. Taxat igitur iure Simo Miconem, ac ignorantia insimulat.* Alij quoque Polygnostum eum pictorem vocant, vt Tzerzes annotauit. Plinius soli equo præter hominem pilos canescere tradit, & apud Aristotelem habemus, equi pilos manifestè in senectute canescere, & huius canitiei alicubi etiam rationem assignat his verbis: *Equis* G
maximè omnium quæ nouerimus animalium canities innotescit, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeant: argumentum est, quòd ictus eo in loco periculosus est, vnde illud Homeri:

Et quia seta hærent capiti, lethaleque vulnus
Præcipuè fit equis.

Lib. 1. de morb. cutis cap.6. Quam philosophi sententiam Mercurialis conatus est explodere, arbitrans canitiem fieri ab animantis temperamento frigido, & ratione frigiditatis facilè putrescere humores in ipso equo, quãquam si veritas (inquit) non est omnino celanda, debemus dicere, non esse canitiem pilorum veram, sed potius albedinem. Atqui si propter communem hanc causam, diminutum scilicet calorem tantùm canesceret equus, cur non & alijs quadrupedibus canities communis? occultior itaque causa erat tradenda: alioqui pilos equorum albescere ob caloris inopiam manifestè nos docet idẽ Aristoteles in problematibus. *Sect. 10. Probl. 29. Pili in cicatricibus renascuntur in equis.* Quærens enim cur equis & asinis pili è cicatrice promere se possint, hominibus autem non possint: *An quod cæteris* (ait) *animantibus tergus, per se pars corporis est: hominis autem cutis, velut affectus carnis exultat, quippe quæ summa illius forma refrigente, solidiuscula exstere videatur, quemadmodum crustæ in pulte superducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non nisi farina elixa sint, hominis quoque cutis nominata, non nisi caro putanda est. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit vel attrita fuerit, incidit, vt hominis quidem caro condensetur: quam-* H
obrem summa corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, quæ corpus iam inde ab ortu natura extitit: cùm itaque hæc immutata sit, nihil profectò absurdum fuerit, si ex ea non idem præterea proficiscatur. Sicut in artis quoque appellatis licet percipere, nam illas etiàm corporis summæ corruptionem, immutationemque esse nouimus: *Cutis humana & equina discrimen.* *At iumentis attritis, vbi ad sanitatem redierunt partes vitiatæ, corporibus denuo eisdem replentur, quanquam debilioribus, quàm principio fuerint. Sed cùm etiam cutis torum pars sit, confici pili prouenireq́. possunt: cute namq́. pilos enasci certum est: sed candidi propterea exoriuntur, quoniam vt secunda hæc cutis imbecillior quàm prima est, sic pilus candidus ille imbecillimus exit.* Hisce itaque verbis Aristoteles pilos indicat sub ephippijs in cicatrice semper albos prouenire, propterea quòd cùm sit debilis ea pars, nutrimentum non vt antea digeritur, sed quodammodò fit quædam corruptio, ex qua pili quidem, sed digestionis debilitatem indicantis coloris,

A colotis, albi ſcilicet producuntur. Sed quod ad ortum attinet iſtiuſmodi pilorum in cicatricibus,
illius aliam omnino rationem quàm philoſophus reddit Alexander Aphrodiſienſis, videlicet quòd
cùm cutis hominum ſpiſſior ſit, quàm equi, foramina in ipſa cicatrice, quæ longè quàm cutis *Lib. 1. Pro-*
ſpiſſior eſt, omnino excæcantur, quod in equis (inquit) fieri non poteſt, quia cutem habent la- *blem. 146.*
xiorem. Cutem autem humanam ſpiſſiorem eſſe oſtendit inditio pilorum, qui molles ſunt ac te-
nues, equinis comparati, qui ſunt duri & craſſi, & ex laxiori cute exeuntes. Quare cùm ſubiecta
collectaque excrementa per meatus tenues qui relicti ſunt, exeant & concreſcant, pilos (in-
quit) gignunt & augenr. Reddit itidem rationem, cur hordeum toſtum redactumque in pul-
uerem cicatricibus equorum conſperſum faciat, vt pili non albi, ſed cæteris vnicolores oriantur:
quoniam nimirum vim diſcutiendi purgandique obtinens, detergit atque abſumit excrementa *Vt pili in ci-*
pituitæ, atque materiam omnem vitioſam, quam vulnus per membri infirmitatem collegerat. Sed *catricibus*
vt ad canitiem reuertamur, eam equo ſoli præter hominem euenire non putem, nam & canes *concolores*
caneſcunt, & fortè multa etiam alia animantia, quod Scaliger aſſerit in quintum Theophra- *naſcantur.*
ſti de cauſis plantarum: *Color* (inquit) *equi mutatur per ætatem bis: Alius color pullo per men-* *Color pili*
B *ſes aliquot; alius pòſt ad canitiem vſque: qui affectus multis communis animantibus:* Colorum *mutatur æ-*
in hiſce animantibus tanta varietas, vt vix vllum ſit reperire, qui in equis non reperiatur; albos *tate.*
tamen naſci nullos volunt ſed canos, qui tandem progreſſu temporis dealbeſcant. Sed de co- *Color.*
loribus mox in electione optimi equi. Vbi oſtendetur qui colores probentur, quique improbenrur, *Dentes.*
lectoriſque omnino ſatisfiet deſiderio. Dentes vtraque oris parte habere continuos tradit Plinius,
& Ariſtoteles inter ἀνεπάλλακτα etiam recenſet, id eſt, dentium continuam ſeriem habentia
animalia: idem numero quadraginta eſſe dicit, quos Vegetius ſic diſtinxit; molares viginti
quatuor, caninos quatuor, (vulgus Scaliones vocat aut faſciolos) rapaces duodecem: ſi-
militerque Abſyrtus, inquiens habere in anteriori parte ſuperiores octo, & totidem inferio-
res, cum caninis: & molares in maxilla ſuperiore ſenos ac inferiores totidem, & in alte-
ro latere ſimiliter. Itaque præter agnatos (ἐκτὸς τῶν προσφυῶν) quadraginta dentes equus *Dentes a-*
poſſidet. Agnatos puto vocat, quos Germani teſte Geſnero lupinos aut ſylueſtres: poſtrema *gnati.*
parte maxillæ adnaſcuntur, pullis præſertim; ante cæteros dentes parui, magnitudine fabæ,
in cibo capiendo impediunt, vnde iumentum ſtrigoſius euadit, quamobrem extrahendi ſunt.
Ariſtoteles maribus plures quàm fæminis dentes eſſe annotauit. Eos prò ætatis ratione equus *2. Hiſt. c. 5.*
C mutat, vt & alia veterina, non ſolùm quæ ſolidas vngulas habent, vt Abſyrtus ait, ſed cor-
nuta ſiue biſulca etiam, vt Varro teſtatur; Dentes anreriores, qui primùm mutantur, Græ-
ci ἐμπροσθίους & τόμεις vocant, quaſi ſectores aut inciſores, latini medios, Vegetius lactantes,
fortè lactentes: Plinius pullinos, in fallor, appellauit. Hos facilè principes & maiores eſſe
Abſyrtus tradit. Sunt autem numero duodecim, ſex nempe in ſuperiori, totidem in inferio-
ri maxilla. Xenophon γνώμονας, vt & alij etiam Græci nominarunt, quaſi indices, quòd ætas
ex ijs indicetur equi: quod ferè fit in hunc modum: Cùm pullus triginta menſium eſt (inquit *Aetas equi*
Abſyrtus) primùm dentes medios, quos ſectores appellant, amittit, duos ſuperiores & toti- *vt cognoſci-*
dem inferiores. Vbi quartum annum agere cœperit, ſemeſtri ſpatio proximos abijcit: nec *tur.*
multò poſt in eodem quadrimatu ſuperiorem vnum, & inferiorem alterum vtrinque proijcit,
quo tempore caninos edit, eoſque ſecutis duodecim menſibus complet: intra ſextum deinde
annum molares ſuperiores cadunt. Sexto anno quos primùm mutauit, adæquat: à ſeptimo ad
octauum omnes explet æqualiter. Sic ille, in eo ab alijs varians, quòd ſecunda vice binos tan-
tùm abijcere ſcribit, cùm quatuor abijci cæteri ſcribant. *Primores quatuor* (inquit Ariſtoteles)
dentes menſe tricesimo mutantur, bini vtrinque, ſupra dico & ſubter: tum vbi præterea an-
D *num compleuerit, quatuor item modo eodem mittuntur, duo ſuperiùs, totidem inferius: rur-*
ſuſque anno altero peracto, ſimili modo, quatuor alij mutantur: quibus iam præteritis quatuor
annis & menſibus ſex, nullus præterea mittitur, quanquam eueniſſe in aliquo certum eſt, vt
cùm primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, vt eius vltimis omnes, ſed hæc raro. Si-
militer Varro, *equus* (inquit) *triginta menſium, primùm dentes medios dicitur amittere, duos*
ſuperiores & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem eijciunt & totidem,
proximos eorum quos amiſerunt, & incipiunt naſci quos vocant columellares. Quinto anno inci-
pienti item eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renaſcentes eis, ſexto anno im-
pleri. Septimo omnes habere ſolent renatos, & completos. Sic etiam Plinius: *Amittit equus trice-*
ſimo menſe primores vtrinque duos, ſequenti anno totidem proximos, cùm ſubeunt dicti columel-
lares. Quimo anno incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur; ſeptimo omnes habet, & *Columella-*
renatos & immutabiles. Idem Abſyrtus cùm paulò pòſt rurſus dixiſſet, eſſe qui editis primis *res.*
dentibus interiecto octimeſtri ſpatio ſecundos proferant, & eminentes vltimos pari mora denti- *Canini.*
tionem interpellant, *cæterùm prima* (inquit) *tempora* (triginta menſes ſcilicet, quo tempore

primi dentes mutantur) *nullus eorum qui primores amittunt dentes , pertranſit, neque linquitur.* E *In reliquis verò non omnes ſors eadem manet, nec ſimile tempus obſeruatur; ſed ſecundi primos aſſequuntur,* (hoc eſt, eodem tempore mutantur) *vltimique ſecundos. Exploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore columellares (γομφίυς) anterius, vnum ſuperiorem & inferiorem alterum emittere & ab vtroque latere primos ex eis cum aquatis ipſorum mutare. A complemento cùm reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit.* Creſcentienſis dentes qui primi mutantur,

Morſus. primos morſus vocari tradit; equum verò eos mutantem, pullum primi morſus, quod quidem

Dentes quadrati. dicit fieri ſecundo anno, & poſtea mutare alios quatuor proximos, qui (inquit) vocantur quadrati, id eſt tertius morſus.

Dentes brochi. Fiunt nonnunquam à ſeptimo anno prominuli, quos προτεταγκότας Abſyrtus, Varro brochos vocauit his verbis: *Septimo* (anno) *omnes habere ſolent renatos & completos. His maiores qui ſunt, intelligi negant poſſe, præterquam cùm dentes ſunt facti brochi & ſupercilia cana, & ſub ea lacuna* (id eſt partes ſubiectæ ſupercilijs cauæ, vt Abſyrtus habet, qui & oculos cauos eſſe ait,) *ex obſeruatu dicunt eum equum habere annos ſedecim.* Columella quoque & Palladius ſeptimo anno omnes expleri æqualiter aſſerunt, & ex eo cauatos gerere, poſtea verò quot annorum ſit, manifeſtò comprehendi non poſſe: decimo tamen anno tempora cauari & ſupercilia caneſcere & dentes prominere. F Addit inſuper Vegetius, duodecimo anno nigredinem in medietate dentium apparere. Ariſtoteles verò cùm cæteris animantibus in ſenectute dentes nigreſcant, equo contrà candidiores reddi teſtatur. Plinius pro nigreſcunt, habet rubeſcunt: apud quem etiam inuenio, equo caſtrato prius non decidere dentes. Varro Ariſtoteli atteſtatur, niteſcere in ſenecta, equorum dentes inquiens. Porrò Ariſtoteles poſt enatos vltimos dentes ætatem difficulter diſtingui etiam docuit, & quomodo differant, his verbis. *Viget & equus & mulus à dentium ortu, cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quamobrem dici ſolet, certa*

Dentium pro ætate varietas. *ſub ortu, incerta ab ortu: denique poſt dentium ortum, eo maximè declaratur ætas, quem caninum vocamus: breuior enim hic ſeptennibus eſt, propter freni attritum, quod ad eum inijcitur; non ſeptennibus maior quidem, ſed non vertice extans adactiore. Iunioribus acutior & procerior eſt.* Et Varro poſt ſeptimum annum fallacia eſſe omnia ætatis indicia aſſerit, & Xenephon denique malè emi equum, poſtquam iſtiuſmodi dentes indices excidiſſe compertum ſit: ſed præter dentes alia quoque inſpicienda eſſe breuiter mox ſuo loco docebimus. Λιθογνώμων Heſychio & Varino equus dicitur adultus & ſeneſcens, nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, vt quos amiſerit omnes. G Idem & προβατογνώμων & ὀγνώμων dicitur: contrà ἄβολος ſiue ἀβολήτωρ, qui eos dentes nondum amiſit, δευτερόβολος, qui ſecundùm eos dentes proijcit, πρωτοβόλος qui primùm. Petrus Creſcentienſis authoritate viri cuiuſdam prudentis & experti, præter indices iſtos dentes, habere inſuper ait ſcaliones & molares, fierique poſſe, vt nonnulli plures habeant, ſed tunc dentes eſſe duplices: item fieri etiam poſſe, vt equus eijciat ex his aliquos qui non renaſcantur, quod quidem

Cur ſemper firmi ad ſenectutem vſque. equo (inquit) obeſt ad paſtum. Paſcitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Iam verò Cardanus in aphoriſmis Hippocratis dentibus ob id equos & canes vſque ad ſenectutem firmis vti certum eſſe ſcribit; quamuis duriſſimis veſcantur cibis, quòd à calidis cibis abſtineant: ideoque qui dentes ſimiliter ad extremam vſque ſenectam validos conſeruare cupiunt, calida omnia fugienda eſſe: à frigido enim membra quæ exanguia vocantur, cogi, roborarique. M. Aurelium Claudium Gothicum tam robuſtis fuiſſe digitis inuenio, vt equo dentes pugni ictu excuteret.

Morſus pro ore. Morſum pro ore dixit Vegetius his verbis: *ſi os fractum fuerit, vt morſum claudere non poſſit*:

Lib. 1. c. 33. ſed clariùs adhuc Nonius: *Poſtomis dicitur ferrum, quod ad*

Lib. 1. c. 13 *cohibendam equorum tenaciam naribus vel morſui imponitur.* Sumitur & ῥύγχος, id eſt roſtrum de equis: Eſt enim vbi ἀλφόρυγχυς equos vocat Abſyrtus, qui tardiùs ſeneſcere creduntur. H

Labra. Ruellius in hippiatricis χιλώνια tranſtulit labra, idque probè, nam & Varinus χιλὼν & χιλώνιον interpretatur χεῖλος, id eſt labrum: labra autem in equo Xenephon quoque χεῖλη dixit.

Maxilla. Γνάθος quidem & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potiſſimum, quanquam Homerus

Pſalium. γνάθον ἱππείην in carmine ad figulos dixerit. Hippiatri eandem vel ſaltem proximam partem ψάλιον videntur appellare in exordio capitis vigeſimi octaui, συμβαίνει πάθος ἐν τῷ ψαλίῳ, Ruellius vertit, ſi vitium freni iniuria creauit, ſed ſine ſenſu, nam etſi ψαλιόν vulgò frenum ſit, monuiſſe ipſum debebat capitis titulus, πρὸς σηπεδόνας τὰς ἐν τῇ γνάθῳ, id eſt ad putrefactiones in maxilla. Galenus equi ſimiliumque animalium maxillas ait maximas eſſe, & a maximis moueri muſculis, quia prona erant ſumptura cibum. Equi totius anatomen diligentiſſimè explicauit, pluribuſq; iconibus illuſtratauit nuperrimè Carolus Ruinus Senator Bono. & Iulius Caſſerius

Fel. Placentinus priuatim partes equi internas oſtendit voci facienda famulantes, quos qui exactè omnia volet, lector adire poterit, nobis autem integrum non eſt, hæc fuſiùs proſequi, de corde tamen & felle omnino aliquid dicendum, quòd in harum partium traditione euarient authores.

Veteres

A Veteres enim in equino corde os reperiri tradunt, Ruinus id negat, non negaturus forsitan si multa corda dissecuisset; nam non de omnibus veteres, sed de quibusdam tantùm id tradunt. *Lib. 2. c. 12.* Plinius: *In equorum corde & boum, ossa reperiuntur aliquando.* Aristoteles: *Equorum cor, sicut & boum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt.* *Lib. 2. Hist. 15.* Quo loco Theodorus in sua versione de boue tantùm id reddidit, de equis omisit, cùm tamen Græcè legatur sic: ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ὀστοῦν. Idem Aristoteles alicubi, *Cor* (inquit) *sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam equi, & generis boum cuiusdam.* *Lib. 3. de part. 4.* Denique ex Hippiatris Hierocles in equorum & mulorum quorundam corde os inuentum esse testatur. Iam verò quidam fel habere, quidam etiam carere dicunt. *Fel.* Ex negantibus est Aristoteles. *Equus* (inquit) *fel non habet;* Et rursus; *Equus omnino & omnia solipeda felle carent.* Aristoteli astipulatur. Plinius, *equos, mulos, asinos fel habere negans:* & Absyrtus, equum dicit non habere fellis vesicam in hepate, sed quendam inhærere solutiorem neruulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. *Lib. 3. ca. 1.* Cui hippiatro ceu calculum addens Ruinus, istiusmodi bilis receptaculum à dextris ait esse hepatis in ipsa cauitate, plurimisq; in ipsius visceris substantijs ramulis inseri, atque adeò facillimè ob omni bilioso onere iecur exonerare;

B deponere verò etiam in duodenum intestinum: additque etiam naturam in hoc animante, folliculo, vt in homine & alijs animantibus, recludi bilem noluisse, propterea quòd cùm animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multò quàm alia cogatur frequentiùs, ideoque bilis stimulus in promptu semper adesse debeat. Apud Aristotelem itaque & Plinium pro felle folliculus intelligi debet. Nam aliàs idem Plinius, non solùm fel equo attribuit, sed & inter venena etiam collocat, inquiens: *Lib. 28. c. 9.* *Damnabitur fel equinum tantum inter venena, ideò flamini sacrorum equum tangere non licet, cùm Roma publicis sacris equus etiam immoletur.* Vulua equo durior, ideoque tardiùs parit, vt suo loco ex Aristotele dicetur. *Vulua.* In figura huius animantis obseruandum, quod tradit idem Aristoteles, pullos paulò suis parentibus submissiores esse inquiens, atque adultos posteriore crure caput attingere non posse, quod nouelli facilè attingunt: quasi diceret, posterior pulli pars altior est anteriore, sed accedente incremento ætatis, anterior sublimior fit. *Pullus qua parte ab adultis differat.* Pulli iamiam in lucem editi partem esse hippomanem ex multis notum est scriptoribus, sed alij vt tradit Aelianus, carunculam esse dicunt in fronte pulli, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhærescere; sed hic pullium confundit cum hippomane, quod rursus duplex est, vnum quod pulli fronti adnasci tradunt: alterum quod ex genitali equæ manat. *Hippomanes. Pullium.*

C De priori sic Aristoteles; *Lib. 6. Hist. 22.* *Cum equa peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quod pulli nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum* (nigrum etiam Plinius dicit, Solinus fuluum, fortè legendum fuscum,) Et alibi: *Quod hippomanes vocant, hæret quidem fronti nascentis pulli, vt narratur; sed equa perlambentes abstergentesque id abrodunt.* Scholiastes Theocriti carunculam quoque esse scribit in fronte pullorum strigmentosam, carica minorem quam abedant & ablambant statim equæ; idque si faciant, naturali amore persequi partum: sin minus, odio prosequi, nec ad vbera admittere, id quod Plinius quoque tradit his verbis: *Proditur equis amoris innasci veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, carica magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit: olfactu* (nempe huius carunculæ) *in rabiem id genus agitur.* Alterius hippomanis meminit etiam Aristoteles in descriptione immoderatæ equarum libidinis, tum aliquid emittere dicens quod hippomanes appellatur, *eodem* (inquit) *quo illud quod nascitur, nomine.* *Lib. 6. Hist. cap. 19.* Tale hoc esse, quale suis illud quod καπρία (apria, Gaza) vocatur. *Apria.* Hesiodo hippomanes, vt Seruius testatur, nomen herbæ est, item Theocrito in Pharmaceutria, quam edentes equi in furorem agantur; *Hippomanes herba, & equa.*

D
> Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἐπὶ πᾶσαι
> Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι, id est,
> *Hippomanes planta est apud Arcades, qua concitati omnes*
> *Et equulei insaniunt in montibus, & celeres equa.*

Sed hæc quæ sit nemo hactenus, quod equidem sciam, tradidit. Hipppomanes idem (inquit Gesnerus) quod apocynum, quod & Hermolaus obseruauit: est & inter nomenclaturas capparis apud Dioscoridem. Interpres Theocriti secundum Crateiam plantam esse dicit fructu cucumeris syluestris, folio nigriore, tanquam papaueris, spinoso: alij legunt spinosum & ad fructum referunt spinas. Quod si autem ad fructum essent referendæ, conijcerem hoc postremum hippomanes eam esse quæ nunc stramonia, aut eam quæ datura dicitur. Fuit autem hippomanes omne olim in amoribus admodum famosum. *Stramonia.* De primo sic Aristoteles: *Lib. 6. Hist. 19.* *Hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur & percipitur muliercula.* De eodem Virgilius.

> *Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,* *Aeneid. 4.*

Et matri præruptus amor. E

Sic & Scholiaſtes Theocriti, cùm naturali quadam vi ad φιλοστοργίαν conferat, à paſtoribus præcipi veneficiſque vtile eſſe ad philtra paranda ſcribit, ex Aeliano, ni fallor, qui ſuper hac re fuſiùs ſcribens inquit: Carunculam vnà cùm pullo enatam, nuncupatam hippomanes, primùm vt ex ſe equa peperit, continuò deuorat, & Dei benignitate miſericordi in equinam ſtirpem occultat, ne ſi, vt ferunt, idipſum vſque ad extremum vitæ diem pullus ſemper inſitum in ſe perſeueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quàm fœmina rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipſum penitus cognitum paſtores habent, ac ſi quando ad moliendas alicui amatorias inſidias egeant, vt ipſum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obſeruant, quando equa ventrem ferens pariat, atque ſtatim a partu pullium (hoc aliud eſſe iam diximus) à pullo abſcindunt, & in equæ vngulam inijciunt: (nam in hanc abditum & conditum optimè ſeruatur) ſimul & pullum quòd ipſum poſtea non lactaret mater illa, inſigni & propria beneuolentiæ nota carentem exorienti Soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quòd illam deuorarit carunculam. Iam quicumque per inſidias carnem illam guſtauerit, proiecta & præcipite amatoria libidine conſtrictus tenetur,
furit & perbacchatur & vociferatur, atque effrenatus ad omnem muliebris ſexus ætatem, F
cupiditatis adijcit oculos, ac morbum teſtans obuijs omnibus quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex illo illius corpus diffluit & extabeſcit, quòd veneris inſania animus exagitetur. Hæc itaque Aelianus, & aliàs rurſus: Hi autem (inquit,) qui præſtigias & captiones mulieribus illudere ſolent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem atque amatorium flammam excitandi habere. eamque ob rem equa furens inuidia, non homini has præſtigias permittit aſſequi. De altero modò hippomane Ariſtoteles ſcribens, hoc præcipuè ad amoris veneficia peti tradit. Plinius qui hoc vocat equarum virus à coitu, tantas ait habere vires in
Hippomanes equo inclusum. veneficijs, vt affuſum æris miſturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pauſania vertit) ex ære equum poſuit, in eundemque, quemadmodum in ſermonem Elienſium venit, hippomanes incluſit: in hunc, etſi abſciſſa cauda turpior eſt, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac ſi de manibus ductorum effugerint, in eum ipſum ardentiùs multò, quàm in pulcherrimam equam & viuam & ſe initi ſuſtinentem, inſiliunt: neque enim quod vngulæ eùm ad æream ſtatuam adhæreſcere cupiunt, lubrico lapſu eludantur, ideirco coitum deſperant, imò verò magis magiſ-
que ore hiante atque imminente adhinniunt, & violentiùs inuadunt: neque priuſquam fla- G
gris & magno robore equiſonis abſtrahantur, ab æreo ſimulacro abſtrahi poſſunt. Eadem |Aelianus ſcribens, Abſtruſa quædam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream ſtatuam equos alliciebat; neque enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fal-
Georg. 3. lerentur & inducerentur, vt tantoperè ad illius conſpectum in venerem ſtimulari deberent. Virgilius hoc quoque hippomanes à veneficis expeti teſtatur.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpe malæ legere nouercæ
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

Li. 2. Eleg. 4 Tibullus inter alia philtra ſiue pharmaca amatoria recenſet:

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid & herbarum Theſſala terra gerit.
Et quod vbi indomitis gregibus venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Lib. 4. Similiter Propertius. H

Conſuluitque ſtryges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Iam verò Ariſtoteles de primo hippomane loquens, negat ei tale venenum ineſſe, fabuloſumque eſſe tradit: quæ autem de hoc fabulantur, (inquit) figmenta muliercularum & pro-
Caligula. feſſorum carminis incantamentorum eſſe credendum potius eſt. Caium tamen Caligulam à Cæſonia vxore amatorio medicamento potionatum fuiſſe aiunt, adeo vt valetudinem neque animi neque corporis integram habuiſſe dicatur. Satyricus hoc etiam poculum ex hippomane primo apparatum fuiſſe ait:

-------- Si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.

A Aelianus ; vt iam præmonui confudit cum hippomane pullium seu pulium, vt Gaza vocat, apud Aristotelem, cui est πώλιον; Plinius teste Hermolao duobus locis non polion, sed poleam vocat, *Polea.* quo tamen nomine alicubi intelligit pulli asinini fimum, quod primum edidit , cùm polion siue pulium sit Aristoteli, quod prius quàm pullum emittit. *Emitti etiam* (inquit) *ab equa prius quàm pullum, quod pulium dicitur, certum est.*

ELECTIO.

ETSI M. Varro equorum alios dicat idoneos esse ad rem militarem , alios ad vecturam , alios ad prædam : itaque diuersos quoque esse in electione equorum scopos , ego tamen quas allaturus sum probioris eligendique equi notas, de bellico & qui ad ephippium pompamque à nobilibus alitur, præcipuè intelligi volo. Super hac re admirabilem librum scripsit Simon Atheniensis teste Suida.
B In generosis igitur equis, quatuor spectari voluere veteres, formam, pulchritudinem, meritum, colorem: quibus ego locum natalem, & claritatem generis, aliaq; nonnulla addam: Vergilius optimi equi signa à præcipuis corporis partibus, à colore, ac potissimum à moribus, ab ingressu scilicet & audacia accipiendas docet. *Nota quot.* Omnium absolutissimus dici debet equus, in quo omnia probitatis signa reperiuntur, sed talem vel nunquam, vel rarissimè dari puto: quare vti non improbo, in quo nonnulla desiderantur, ita eum probo maximè, qui pluribus exornatus est. Qui omnibus numeris absolutum dari credit: audiat obsecro Synesium Cyrænеum Vranio amico suo scribentem. *Epist. 40.* *Misso tibi donum equum generosissimum in omni virtute equo conuenienti, quo vteris quidem in cursuum certaminibus; vteris autem & cùm in venationem exiueris, & in certaminibus bellicis, & cum reduxeris ob Lybicum trophaum pompam victorialem. Non enim noui quòd potius est venatoriusue an desultorius in decertando, aut ad pompam, aut ad bellum aptior. Si equis Nissais aspectu minus speciosus est, vtpote caluaria tuberosior, & lumbis minus carnosus: fortassis quidem neque equis, quemadmodum neque hominibus omnia simul dat Deus.* *Equum generosum non posse habere omnia bonitatis signa.* Cùm formam examino, integrum contemplor equum, cùm pulchritudinem, partes omnes, cùm meritum, animi acciden-
C tia, quibus minus semper quàm formæ ignoscendum esse puto: addita tamen etiam distinctione, vt in equo domito magis mores, in pullo & indomito corpus potius examinemus. Dicebat enim Xenophon equi nondum domiti corpus diligenter explorandum esse, propterea quòd animi haud satis claras significationes dare soleat equus, qui nondum conscenditur. Virgilius equi optimi signa enarraturus, eas in pullo describit. Palladius itaque in pullo corpus probat magnum, longum, musculosum & argutum. Varro quidem corpus multum, membra non confusa: sed *forma* (inquit) *oportet esse magnitudine modica, nec tamen vasti & minuti sint.* *Magnitudo* Palladio subscribit Columella, Xenophon item & Oppianus, & apud Homerum equi Rhæsi etiam ob magnitudinem celebrantur, μεγίστους enim dicit. Statius de equo Domitiani: *Lib. 1. Syl.*

Hunc neque discissis cepissent Pergama muris
Nec grege permixto pueri, innuptaque puellæ,
Ipse nec Aeneas, nec magnus duceret Hector.

Probanda itaque magnitudo, dummodo robur altitudini respondeat, & corpus omne musculorum densitate sit nodosum, vt ait Palladius. Plato statum corporis vult rectum esse & articulatum: altumque honorem in equo celebrat Nemesianus. Corporis habitudinem Crescentiensis *Habitudo.*
D & ex hoc Lau. Russius probant mediocrem, hoc est inter obesam & macilentam mediam: nam si modum (inquiunt) excedit, multos illa & prauos humores morbis fomenta suppeditat, hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit: meliùs tamen pulchritudinem in macilento apparere quàm in pingui, quoniam pinguitudo viria quædam sæpe occludit. Istiusmodi macilentum equum strigosum dicunt quasi stringosum, quòd corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa; *Strigosus qui.* Hermolaus Aristoteli, Theophrasto, Pausaniæ σφηκώδη & λαγαρὸν appellari scribit: cæterùm λαγαρὸν propriè dicitur animal, quod circa λαγόνας id est ilia & partem qua cingimur, gracilius est, quem habitum in puellis plerique laudare solent, & quoniam σφῆκες, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conseritur, gracili filo cohærent, idem σφηκώδης appellatur: at strigosus habitus totius corporis est, pleno & nitido carnosoque contrarius, λεπτὸς, ἰσχνὸς, λεπτόχρως, siccus & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus: λαγαρὸν verò in nonnullis corporis partibus commendamus vt in equi ceruice, qua capite iungitur apud Xenophontem. Post totius corporis contemplationem partes singulas examinabimus à calcibus ad verticem potiùs quàm à vertice ad calcem;

Pedum precipuam habendam esse rationem. *Equi positus sani indicia.* *Vngula.*

cùm sit pedum præcipua habenda ratio. Nam vti frustra elegantiam spectaueris superioris ędificij, E si fundamentum sit ruinosum: ita equi neque militi neq; agricolę, neque viatori vsui esse poterunt, qui pedum sanitate destituuntur. Horum positus primùm, mox partes explorandæ. Si super omnes in principio, precipuè anteriores diu & æqualiter coniunctos insistat, ita vt vnum pedem antè, alterum non extendat aut eleuet, aut vno quàm altero lentiùs ac debiliùs terræ innitatur, membra inferiora se bene habere & firma declarat. Pedum partes multæ, vngulæ infimæ & considerationis maximæ, spissæ longè præstant tenuibus, noscendumque, vt ait Xenophon, vtrum sint arduæ, ac tam priori parte quàm posteriore depressæ siue humiles. Nam arduæ chelidôna siue hirundinem altiùs à solo eleuatam habent: at depressæ sic gradiuntur, pedis vt molliores & duriores partes æquabiliter fulciant incessum, vt fit in hominibus quoque qui planci vel plauti dicuntur, quòd pedibus planis sint. Probantur deinde duræ, improbantur teneræ in tantum, vt breuiorem etiam vitam viuere dicantur. *Ab complemento* (inquit Absyrtus) *viribus pollet equus annos octo qui molli constitit pede, sed qui duriore nititur decem; quoniam si vehementiore motu concitaueris, post hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum, nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus coronæ & mesocynia à malleolis dimittuntur, nec ingredi postea, nec pedibus insistere valet, seque ipse proijcit. A primo lucis fundamento ad senium solido pede fultus, octo & viginti annos, vel vndetriginta viuit, nec facilè trigesimum implet: porro molli pede præditus, quatuor & viginti annos degit.* F Facile eisdem quoque ferrum excutitur; sessoresque sæpe de vita periclitantur, vnde magnus ille Sfortia Mediolonensium dux Francisco filio in bellum se accingenti, inter alia præcepta, hoc ceu primum referente Iouio dedit, vt nunquam indomiti oris equum ascenderet, nunquam eo vteretur, qui ab vngula molliore facilè soleam excutere consueuisset, quòd se ab equo alioqui longè optimo, sed in frenum contumaci, cui draconi ob id nomen erat, cum suborto ex insidijs Bracciano hoste, irrisa habenarum contentione abreptum se & in Auersæ fossam præcipitatum memoraret. In Vmbris autem tumultuaria in pugna cùm ex equo cui à colore auis, picæ nomen erat, depugnaret, eo inter colluctationes omnibus soleis discalciato, vix ipse pedibus eo relicto è manibus hostium effugisset. Improbat eandem mollitiem Horatius:

Sfortiæ præceptum filio datum. *Draco equus.* *Pica.* *Lib. 1. Ser.*

Regibus hic mos est, vbi equos mercantur, apertos
Inspiciunt, ne si facies vt sæpe decora
Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem.

Cardanus tamen qui vngulam teneram habent, si alioquin sint præstantes, leues esse & agiles asserit, argumento quòd ob teneritatem non multum premunt terram, sed dorso & lacertis innixi, G agiles & prompti & leues fiant. Sed propter teneritatem vngularum cæteris agiliores esse non putem; apparere tamen, maximè si per glareosa loca & asperiora iter est. Durities sonitu deprehenditur, maximè si caua fuerit vngula, tunc enim non secus ac cymbalum resonat,

Virgilius: *Et solido grauiter sonat vngula cornu.*
Ennius: *Consequitur, summo sonitu quatit vngula terram.*
Idem: *It eques & plausu caua concutit vngula terram.*
Horatius; *Et vrbem Eques sonante verberabit vngula.*

Hinc cornipedem & sonipedem latini poëtæ dixere, quin & vngulam pro ipso equo vsurpauere.

Virgilius: ——— *& agmine facto*
Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.

Quin ipsa vngula pro ipso equo accipitur, eodemq; velociter currente, vt apud Horatium lib. 1. Serm. *Vt cùm carceribus missos rapit vngula currus.* Similiter puto Græci χαλκόποδας ἵππους dicunt, Homerus etiam ἐριγδούπους & ὑψηχέας id est altè resonantes, quamuis de magnis præcipuè equis hæc epitheta dici non negauerim. Dicuntur & εὔποδες qui pedibus & vngulis bene constituti sunt: & tota pedum laudata constitutio εὐποδία. Absyrtus στερρόπους appellat qui pedibus valēt, contrà μαλακόπους quibus molles sunt vngues. Improbantur verò etiam Xenophonti pleni & carnosi, quoniam facilè tales equi claudicant. Præter modò altitudinem, concauitatem, duritiamque H requiritur etiam rotunditas: Palladius enim in admissario & matrice pulchritudinis partem esse ait; rursus duris, altis, concauis, rotundisque coronas mediocres superponi volunt Varro & Columella: Absyrtus denique ranam laudat exiguam. & hirundinem longam damnat, & qui tales habent, improbos esse ait, & molles pedes habere. Ossa supra vngulam, neque procera, vt caprarum, quæ succussatione sessorem affligere solent, & crura huiusmodi facilè inflantur; neque depressa nimis, ne salebrosis locis exulcerentur. Meminêre horum ossium Xenophon & Absyrthus, sed nonnihil euariant. Xenophon interprete Omnibono Leoniceno, *Ossa quæ sunt supra* (inquit) *vngulas infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus subest, κυνόποδας dixere, neque erunt procera* (ὀρθὰ id est, recta, videtùr tamen pro ὑψηλὰ accipi, cùm ταπεινὰ eis opponantur, id est humilia) *vt caprarum,* (ceruorum Absyrtus, qui inde elaphopodes dici ait) *sic enim cum succussatione equitem*

Vngula pro equo. *Coronæ.* *Cynepodes equi.* *Elaphopodes.*

A *tem affligunt, tum ipsa facilè crura huiusmodi inflammantur ; neque verò depressa: sic enim deglubi*
ipsi & exulcerari calli solent, seu per glebas, ceu per lapides agatur equus. Apud Absyrtum hæc legū- Cap. 112.
tur sic, ex versione Ruellij: *Qui suffraginum articulo* (ἐν τοῖς μεσονυλίοις) *recta* (procera potius,)
ossa continent, ij pessimo gressu nituntur, vectoremque contundendo fatigant (φέροντες συγκόπτουσι,
concutiunt, nimirum vt equi succussatores) *ij quòd ceruino pede constant, Elaphopodes nominantur.*
At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia, ob idque cynobata dicuntur, ij vngulas ad inter- Cynobatæ
nam calcium partem, seu malleolos potiùs vocare placet (κυνοποδῶν ἢ σφυρῶν λεγομένων) *adferunt,* equi.
ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. Sunt ex ijs qui facilè vngulis aberrent. Crura Varro & Crura.
Columella volunt esse æqualia atque alta, rectaque. Pullus enim, cuius a primo statim ortu altio- Tibiæ.
res tibiæ fuerint, eum maximum futurum dicunt; & reuera tibiæ quorumcumque quadrupedum Genua.
processu temporis parum crescunt, & secundum has consentiente magnitudine corpus reliquum
augetur. Sint item tibiæ citra venarum ac carnium obesitatem aut tumorem aliquem. Nam si car-
ne & venis obesæ sint, ea duris itineribus facilè inflantur & claudicationi occasionem præbent,
sicuti Xenophon testatur his verbis: Tibiarum ossa sint spissa, vtpote totius corporis stabilimenta:
sed spissitudo non erit venarum neque carnium: nam hoc pacto cùm per aspera agitur equus, im-
B pleri hæc sanguine necesse est & existere κρίσους (nodos vertit interpres, malim varices) inflariq;
crura & cutem rescindi, qua laxata sæpe commissuræ discedunt & equus claudicat. Idem Xeno-
phon crura probat mollia & flexilia, asserens quoque si pullus lubrico ingrediatur flexu, conie-
cturam ex hoc fieri posse, in equitatiane similiter crura lubricum motum habitura: quamquā enim
mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis laudari. Absyrtus
quoque tales equos minus cæteris deerrare scribit, minusque offendere, aut cespitare, nec sessori
periculum afferre, minus item fatigatos in obeundis operibus elassescere, quàm qui duris genibus,
non secus ac si vallis & palis niterentur: quales illi sunt quos ὀρθοκώλους & πάσσαλους nuncupat. Xe-
nophon autem cum hac crurum mollitudine coniunctam esse erigendi facultatem, quæ in pompi-
co requiritur, falsum esse asserit. Si crura eorumque iuncturæ numerosis longisque pilis vestiun-
tur, partes eæ quidem validas Russius habere tradit, sed equum ipsum plerumque non esse cele-
rem. Idem de pulchritudine agens admissarij equi, crura desiderat ampla, pilosa & sicca, eorum-
que iuncturas crassas, minimè tamen carnosas, propinquas vngulis ad similitudinem boum : ta-
lemque equum censeri robustum asserit. Varro tamen & Columella parua genua probant, rotun- Heterosce-
daque & quæ introrsum non spectēt. Absyrtus quosdam equos ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας vocat, les & hete-
C quos claudicare ait & infirmos habere lumbos. Ruellius vertit, quibus crura vel pedes discolori- ropodes equi
bus maculis euariant, præter authoris puto mentem, nam licet & ἑτεροθαλὴς de planta quoque
vel alia quauis re dicitur, quæ altera tantùm parte viret, de coloris tamen Absyrtus loqui non po-
test varietate, quandoquidem Oppianus στικτόποδας, id est quorum pedes maculis distinguun-
tur, in venatu ceruorum, vbi celeritate laboreque cursus opus est, adhibet: quare ἑτεροσκελεῖς &
ἑτερόποδας interpretor, qui in alteram partem vergunt seu inclinant, quasi ἑτερορρεπεῖς, aut ἑτερο-
μερεῖς aut ἑτερομήκεις, quemadmodum & ἑτερογνάθους equos Xenophon vocat, quorum maxillæ
dissimiles sunt, Phocilides verò σταθμὸν ἑτερόζυγον trutinam in alteram partem propendentem.
Tales enim vt claudicent, necesse est. Inuenio item introrsum spectantia crura maximoperè dam-
nari. item quæ rigida sunt. Coxas latas & carnosas esse oportet, vt sint consentaneæ cum pectore
& lateribus; author est Xenophon, & femur sub armis si crassum sit, habere vt in virili corpore, Coxa.
non solùm robur, sed venustatem insuper. Oppianus μηροὺς, id est femora laudat εὐπαγέας, hoc
D est bene compactos, & μυώδεις id est musculosos, Camerarius pro μυώδεις legit μυοενδεῖς propter Femora.
carmen, Gesnerus ex Polluce ἰνώδεις, id est neruosos, quoniam neruosum solidius est musculoso.
Varro tamen etiam & Columella torosa & numerosa femina requirunt. Xenophon tradit, si fe-
mina sub cauda, latioris interualli linea distinxerit, crura posteriora spatiosiùs attrahi, ideoque &
progressionem ac equitationem terribiliorem & firmiorem esse. Commendantur item si multum
distent, quod in asino admissario quoque probat Absyrtus. Armorum verò in primis ratio haud Armi.
mediocris haberi debet. Columella grandes & rectos, Varro latos desiderat. Absyrtus præstantio-
res haberi asserit equos, qui armorum originem sublimiorem prætendunt: non enim sessoribus
tutos modò, sed firmioribus etiam armis stabiliri putari. Κάτωμος vocatur, cui humiliores existunt,
κακωμιστὴς verò Hesychio & Varino, ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων ῥίπτων ἐπὶ τὴν γῆν, qui ex armis sessorem Lib. 10.
in terram excutit. Qualem fortè indicauit nobis Maro; Aeneid.

——Effusumque equitem super ipse secutus
Implicat, eiectoque incumbit cernuus armo.

Quintilianus decentiorem equum esse ait, cuius astricta sunt ilia, si idem velocior. Sed Absyrtus,
qui substrictis & paruis sunt ilijs, etsi magni sint Cyrenaici, δρομικοὺς tamen esse asserit, id est, ad Lib. 8. Inst.
curule certamen aptos, pedum velocitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu: Ilia.

contrà

Latera. contrà qui magnis turgent, eos imbecillioribus viribus, deformioresque intelligi. Latera Xeno- E
phonti probantur demissiora, oblenga, & supra ventrem turgidiuscula, quoniam tum aptiorem ad residendum, tum robustiorem melioresque de pastu succi equum indicent. Talia immodica dixit Nemesianus, inflexa Columella: Palladius in admissario longissimum latus expetit. *Pectus.* Pectore Varro vult esse lato (Palladius quoque pectus latè patens in admissario & matrice desiderat) pleno & musculorũ toris numeroso. Hoc est quod in pullo generoso dicebat Maro: *Luxuriatq; toris animosum pectus*. Latitudo autem præcipuè commendatur, propterea quòd Xenephonte testante idoneum est & ad formam, & ad robur, & ad longiores gressus, vbi non implicentur crura, quod aliàs fit, cùm breuiori interuallo distant. *Costa.* De costis apud veteres nihil inuenio, Ruffius grossas commendat, & qui tales habet, patientem esse ait, & laboribus sufficientem. *Venter.* Venter ab Absyrto laudatur εὔογκος, id est, moderatus; Andræas à Lacuna ineptè vertit amplum; cùm tamen Varro modicum, Columella substrictum laudet, necnon & Xenophon. Sed fefellit forsitan Lacunam *Forioli equi.* idem Varro, qui in matrice latos ventres probat, & Ruffius amplo ventre & deorsum pendente præditum equum, labori sufficientem patientemque iudicari scribit. Inuenio qui soluto sunt ventre, foriolos nuncupari. Dorsum quod non subsidet penitus, equos indicate Cardanus ait valdè robustos, & qui in laboribus non facilè deficiunt: at si etiam id ascendente equite contrahunt, F
Dorsum. hoc roboris & tolerantiæ signum esse. Ruffius curtum & quasi planum laudat, & inter alia pulchritudinis signa reponit. Nemesianus hanc planitiem equor videtur appellasse, vbi de generosa Cappadocum propagine loquens, inquit:

Illis ampla satis leuis sunt æquora dorsi.

Lib. 2. Virgilius etiam *duplici dentali dorso* dum dicit, dorsum intelligit crassum & latum; eodemq; sensu *Spina.* duplicem spinam dixit: quo loco Seruius; spina (inquit) duplex, aut reuera duplex, aut lata, vt alibi: *duplicem gemmis auroque coronam*. Columellæ quoque in equo duplex spina probatur; nec non etiam Varroni, sin minus, non extenta: hoc est vt Gesnerus exponit, gibbosa, vel prominens, Græci (inquit) κυρτὴν dicunt, quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Absyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo, ῥάχιν μάλιστα μὲν διπλῆν, εἰ δὲ μὴ, κυρτὴν: contrario sensu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quanquam Græcus codex impressus non habeat) ineptè initatur: sed negationem addendam ad κυρτὴν, tum ex Varrone clarum est, tum ex Hippiatricorum Absyrti ca. 103. vbi in equo ad iugum idoneo ῥάχιν μὴ κυρτὴν requirit. Hæc ille. Xenophon tamen spinam equi supra armos paulò elatiorem, præbere equiti G
opportunius sedile tradit, & armos ad reliquum corpus firmius compingi, si illa duplex fuerit: tum etiam & equitem residere mollius, & formam delectabiliorem esse. Quamobrem & duplices lum-*Lumbis* bos laudat, maximè illam partem cui insidetur. Quo enim latiores (inquit) erunt & breuiores, hoc faciliùs attollet priores pedes & posterioribus subsequentur: ita etiam ilia esse minima videbuntur, quæ vastitate sua partim deformant, partim etiam debilitant & grauant equos. Latitudo itaque spinæ omnino probanda, tenuis tamen & exilis toleratur, si cætera equus habeat. Gratius in Aetneis equis hanc celebrat, vt suo loco citabitur. Columella lumbis quoque fit latis cupit & subsidentibus, Varro deorsum versus pressis. Cui lumbi sunt molles & succincti & robusti, is po-*Clunes.* terit spatiosè prioribus cruribus subijcere posteriora, quòd in pompico equo desideratur maximè, vt ex Xenophonte constat. Paruas ingentibus aluos Nemesianus celebrat: & Maro etiam in generoso pullo. Varro & Columella rotundas clunes, Xenophon solidas latasque: latas etiam Varro in equa matrice: Palladius maximas & rotundas non tam in matrice, quàm in admissario. Si autem amplæ & carnosæ fuerint, ita vt pectori lateribusque respondeant, & coxas femoraque habeat lata, ita vt posterioribus parum diuaricari videatur, gressum aiunt firmiorem præbere. Te-*Testes.* stes habeat pares & exiguos, vt Columella monet, atque Palladius, item Xenophon, vnde apud H
Absyrtum pro μακροὺς restitui debet μικροὺς. In pullo tamen hoc notari non posse, idem Xenophon asserit. Qui vnico teste constant, ad admissaram asciscere non oportet; cùm ex maxima parte infœcundi reputentur, aut pullos suæ stirpi mutilæ similes progenerent, inquit Absyrtus. Quibus varices in testiculis prominent, seminandæ soboli non sunt idonei, hos κιρσοκήλας id est, varicosos vocant. Adinissarium enim corpore esse integro, & omni vacare culpa oportet. *Collum.* Collum esto mediocre, nec longum nimis, nec nimis breue, βραχυτράχηλον seu collo angusto equum Plato *In Phædro.* improbat. Hippiatris autem colli breuitas semper commendatur, prolixitas verò instar gruis mirum in modum vituperatur. Absyrtus collum vult esse ἁπαλὸν, Lacuna vertit tenue, malim molle, vt Columella quoque habet. Ceruicem etiam Varro optat mollem, latamque, longam improbat. Hanc de pectore non oriri volunt, tanquam porci, vel vt alij, hirci, pronam, sed vt eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei ardua & ad flexibilitatem idonea: Ita enim futurum, vt collum sit ante equitem, oculi autem spectent ante pedes. Aiunt etiam istiusmodi equum, vtcumq; animosum, minimè violentum esse posse. Violentia enim vti equum, non cùm extendit, sed cùm

inflectit

A inflectit collum. Pollux verò etiam ex Xenophonte à ceruice alta & erecta commendari equum scribit, qui ad ostentationem, & formæ merito alitur, propterea quòd hoc animal cùm fœminæ quam desiderat, visendum se præbet, ceruice erecta superbit, & cursu fertur procaci: præcipuè itaque elegantem esse: si ceruicem natura tollat & extendat, quod Nemesianus sic expressit:

——— Capiteque decoro

Plurima se validos ceruix resupinat in armos.

Cardanus, si erecta ceruice habenas molles relinquant, hos non ex actione tales factos esse putat, sed ex actione signum præbere generosi animi & robustæ ceruicis. Platoni ὑψαύχην is equus dicitur, Homero ὑψαύχην, eiusque proprium est ὑψαυχεῖν, id est ceruicem attollere: vnde arduus quoque & sublimis epitheta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum intelliguntur. Ardua ceruix Virgilio & Horatio comendatur. Huc spectat illud Lucani ——— *Totumq́ per agmen Sublimi prouectus equo.* Quanquam hoc ad caput solummodo quoque referri queat, cùm præ cæteris laudentur quoque equi qui erectum habent caput, concinno quodam decentique situ. Belisarius alta idcirco voluit esse capita, vt si quando equum cespitare contingat, sublenari faciliùs, quò minus corruat, freno possit. Ceruicem præterea laudant crassiusculam, & vt talem acquirat, ar- *Caput.*

B mos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Capite esto (inquit Varro) exiguo, non magno. Tale argutum dixit Mato, Seruius exponit breue. Xenophon osseum dum vult, macilentum ni fallor intelligit, nam grande & propter carneam molem graue, pigri & hebetis indicium esse reperio. Pollux etiam in admissario & matrice caput exiguum & siccum, pelle propemodum solis adhærente ossibus, pulchritudinis signum esse annotauit: maximè si vertex fuerit maiusculus, quem nempe magnum quoque commendauit Xenophon. Os Oppiano laudatur ἄκριον, Gesnerus exponit mediocre aut moderatum, sed Belisarius Aquiuiuus (inquit) Oppianum secutus in libro de venatione non os mediocre vertit; sed largissimo, ait, sint ore, longoque, ne freno inobientes esse iudicentur. Russius quidem etiam equum ore magno, scisso, seu valde diducto facilem fræno se præbere ait, talemque os etiam requirit in admissario. Nec aliud puto intellexit Oppianus ἄκριον cupiens, id est, adiuuans, nimirum frenantem, amplitudine oris sui: Xenophon considerari iubet & hoc, vtrum buccæ sint teneræ, an asperæ, an verò etiam inæquales. Nam imparitas (inquit) harum facit plerumque, duri & contumacis vt oris equi reddantur; Heterognathos vocat. Caput turpiter prætendunt, & in alterum latus vt & maxillam vt plurimum vertunt, & ne freno quidem facilè in contrarium flectuntur, in vnum duntaxat latus flecti *Os.* *Buccæ.* *Heterognatii equi.*

C volentes. Iidem ab eodem Xenophonte dicuntur quoq; ἄδικοι τὴν γνάθον ἔχοντες, teste Budæo, quasi improbam aut iniuriam habentes maxillam. Est autem ἑτερογνάθος, qui habet μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους, id est dissimiles maxillas, dispares nempe; cùm earum altera durior & asperior, altera mollior & tenerior est. Sint itaque æquales; Xenephon præterea paruas vult; Russius graciles & siccas ad pulchritudinem præter cætera commendat in admissario: crassas verò, sat commodè frenari negat. Cùm frena mandunt, os humidum maximè probatur, siccum improbatur. Vnde poëtæ de generosis equis loquentes, spumanti ore eos delineare solent. Claudianus: *Maxilla.* *Lib. 6.*

Parte alia spumis fumantem serica frena

Purpureo prima signatus flore iuuenta

Eucherius flectebat equum.

Hoc etiam generositatis & magnanimitatis signum Apelles in Alexandri equo expressit, summopere ea de re solicitus. Cæterùm memoriæ proditum est, cùm eam repræsentare conaretur, tam

D malè rem ei successisse, vt de ea omnino desperaret, ideoque spongiam, in quam abstergebat penicilli sui colores, in illam imaginem impegisse, spongiam autem, quum equum attigisset, spumæ similitudinem expressisse. Promuscis sit breuis. Plato præstantiorem equum ἐπίγρυπον fingit, quasi acuto aut aquilino rostro, σιμοπρόσωπῳ id est aspectu simo contrarium. In Hippiatricis inuenio, quæcumque in veterino genere sic nascuntur, vt habeant λαγώδοντα aut ἐξόδοντα, id est, vt Ruellius vertit, eam notam quam Leporinum dentem vocant, subrumari non oportere. Difficile etiam est, equum probum os habere, nisi scalliones dicti extrahantur. Naribus (inquit) Varro, sit apertis, non angustis. Patulæ enim multò quàm conniuentes, & apertiores meatus habent animæ & ad spirandum accommodatiores, & faciunt videri equum (inquit Xenophon) γοργότερον viuaciorem aut terribiliorem. Nam & irascens equus equo & inter agitandum ferociens, deducere vehementiùs nares consueuit. Athletas autem legimus ob astrictiores & angustiores nares in certaminibus suffocatos, quibus videlicet spiritales viæ per nares essent angustiores: cuius rei conscij veterinarij suis equis nares diuidunt, ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Aristoteles eadem de causa vrinatores & spongiarios solitos sibi discindere nares testatur: efficitque item naturalis aut parata arte narium amplitudo, vt ne tam celeriter suffocentur ægri. Palladius nares istiusmodi patulas, in equo admissario partem esse ait & in matrice pulchritudinis. Russius *Promuscis* *Rostrum.* *Dentes.* *Nares.*

verò

vero qui naribus est inflatis, natura vt plurimùm audacem esse asserit. Σιμὸς dicunt qui naribus E
Oculi. sunt pressis. Qui oculis sunt prominentibus, exophthalmos vocant, qui concauis cælophthalmos. Illi laudantur tanquam vigilantes & alacres: hi damnantur, & Russio, lenti, remissi & molles dicuntur. Albertus magnos celebrat & quasi ante caput sitos. Et Russius, qui magnis est oculis, non concauis, natura vt plurimum audacem esse dicit. Palladius signum pulchritudinis. De colore
Lib. 11. cap. 37. dicemus postea. Aures teste Plinio in equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt; fessis nimirum marcidę, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris: Et alibi:
Aures. *Equorum* (inquit) *animi indices aures, sicut leonum cauda: namque & has notas generosissimo cuique natura tribuit.* Eas Varro breues vult & arrectas, necnon & applicatas, Xenophon breues & minutas. Palladius breues & argutas, partem in admissario & matrice pulchram esse ait, & Pollux quoque si minores quàm pro capitis modo fuerint. Albertus non solùm breues commendat, sed quæ simul etiam acutæ sunt & quasi antrorsum porrectæ. Qui pendulas habet, eum Russius lentum, remissum & mollem esse asserit: quare Nemesianus agiles probat, hoc est quæ perpetuò penè mouentur. Qui verò aures retrò proijcit, eum Antonius Mizaldus ex Simoneta Cardinale
Cent. 7: Aphor. 79. plerumque surdum esse autumat. Improbantur item hirsutæ Platoni, περὶ ὦτα λάσιος. Imo verò, non dicente Platone (inquit Synesius Cyrenæus) necesse est surdum esse eum, qui hac parte F
hirsutus est qua audimus. Illiq; etiam canes sapientissimi sunt, quorum aures & ventres nudi sunt: hi suti verò stolidi sunt & temerarij, præstatque illos à venatione abesse. Cui verò pellis inter aures, vbi iuba desinit, cranio tenacius hæret, Russio laudatur, tanquam præstans ad bellicum vsum. Atque de partibus hactenus, venio ad pilos, caudæ potissimum, capronæ siue procomij & iubæ. Cùm non vtilitatis tantùm sed & decoris ornamentiq; etiam gratia, eos natura equis donauerit.
Iuba. Cauda. Nam præterquam quod cauda muscas abigit, procomium siue capronæ oculos tuentur, ne quid molesti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate visu, iuba conscensori adminiculum præstat, eoque magis quo fuerit prolixior ipsi etiam equi iuba ipsa superbiunt & quasi gloriantur, quamobrem prorigæ, qui asinos equabus admittunt ad mulorum procreationem, cùm asinos ab equabus despici & iniurijs insuper affici, morsu ac calce lædi, animaduertunt, iubis detonsis ad fontes tanquam specula ducunt, in quibus turpitudinem suam & ademptum comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admissorios non amplius dedignantur. Rectè itaque pulchrè comatam iubam laudat Xenophon, βαθεῖαν, id est promissam Absyrtus, Varro densam, non angustam, crebram, subcrispam, tenuibus setis implicatam. Palladius comam & caudam profusiorem, partem pulchritudinis in admissario & matrice celebrat: & Homerus equos Neptuni G
χαλλίθριχας propterea nuncupat. Sunt qui iubam per sinistram profundi volunt, Varro per dextram: sic & Maro:

Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Li.4. Eleg. 4 Lib. 8. ca. 1. Et Propertius: *Cui Tatius dextra collocat ipse iubas.*
Quo loco Turnebus ex quibusdam codicibus legit dextras. Et Ouidius de Ocyroe Chironis filia in equam conuersa:

——Vtque vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas.

Idem Ouidius tanti iubas in equo fecit, vt sit ipsi

Turpis equus, nisi colla iuba flauentia velent.

Cauda. Similiter cauda prolixa & pilis densa, præcipuum equi ornamentum est, sed præter prolixitatem sit quoque setosa & crispa. Russius ex cauda virium robur quomodo cognosci possit, docet: Cùm per caudam (inquit) trahitur, quò firmius pressiusque eam ad se trahit, tanto præstantior, & ad bellicum vsum laudatior. Hæc autem opinio adeò firmiter omnium animo infixa hæret, vt vix equum quispiam emat, nisi eo modo ex cauda de robore periculum faciat, fallax tamen, vt audio, H
indicium est in equis, ex itinere laboreq; alioue incõmodo languidis. Alicubi idem Russius, equus (inquit) truncum caudæ strictum ad se tenens & fortiter, magna ex parte fortis & patiens est, sed non est celer. Germani verò equis solent gaudere quibus cauda omnino esset truncata: refertq; Iouius equis eorum qui Maximilianum II. Rom. Imp. in Italiam contra Florentinos pro Pisanis euntem comitati sunt, omnibus caudas penitus abscissas fuisse, Italis quidem ridendo, sed veteri probatoque Germanorum Belgarumque more, quòd ob id equi certa contractioris alimenti ra-
Pili partes corporis. tione pinguiores, & spinæ robore fortiores euadere existimentur. Cæterùm præter caudam & iubam cæteri quoque pili negligi minimè debent, cùm non vt in homine, qui nullam eorum habet necessitatem, excrementa sint in equo, sed partes officiales adeo atq; vtiles & necessariæ, vt ostendit doctissimus Scaliger in Aristoteli attributis libris de plantis. Camerarius esse scribit, qui pilorum firmitatem probant. Inuenio autem splendorem & tenuitatem pilorum, præstantiores mores declarare: crassitiem & duritiem, maius robur: Cùm autem dico mores, intelligo quòd

sint

A sint dociles ac generosi, quodque vitijs careant; cùm corporis robur, etiam laboris tolerantiam. Iam de signis quæ à moribus indoleque equi desumuntur, dicendum esset, nisi quædam prius enumerandę essent partes quæ ex alijs animantibus in equo desiderantur ab equisonibus quibusdam. *Partes aliorum animãtium in equo desiderata.* Teutones teste Camerario in generoso equo oculos requirunt, ceruicemque validam lupi; (alij verò etiam vulpis.) aures vulpis breues, pectus & comam mulieris, iubam densam Leonis; caudam longam vulpis, alij similiter etiam pilosam: Sunt qui pectus Leoninum probant, clunes mulieris, coxas pedesque asini, & eiusdem imprimis vngulas; oculorum aciem ac gyros serpentis. Russius costas & ilia vt bouina, pulchra putat. Idem posteriorem partem corporis, si altior sit, vt fit in ceruo, anteriore, inter pulchritudinis quoque notas in admissario recenset. Quod modò ad mores & indolem attinet: ex his aliter sæpe bonitatis notas examinamus in adultis, quàm in pullis. *Cum natus est pullus* (inquit Columella) *confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus: si neque conspectu, nouaque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia & alacritate interdum & cursu certans æquales exuperat: si fossam sine contractatione transilit, pontem flumenq; transcendit. Hæc erunt honesti animi documenta.* *Indolis probæ signa in pullo.* Similiter Varro: *Equi boni futuri signa sunt,* B *si cum gregalibus in pabulo contendit, in currendo aliave qua re quoq; potior sit: si cùm flumen traijciendum est, gregi in primis prægreditur, nec respectat alios.* Et ex his Virgilius;

Continuo pecoris generosi pullus in aruis
Altiùs ingreditur & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti;
Nec vanos horret strepitus. ——— Et mox
——— *Tum si qua sonum procul arma dedere,*
Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

Pelagonius quoque hippiater probæ indolis argumentum esse scribit, si stans moram non patiatur, sed pede pulsans solum, cursitare cupiat. Nemesianus:

Nec pes officium standi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Ab hoc pedum pulsu animosiores selectioresq; equos pulvereos poëtæ dicunt. Xenophon, equum C ad pompam idoneum si quis (inquit) requirit, qui sese erigere & præclarus videri solet, is sciat, non cuiusuis equi hæc esse opera, sed eorũ qui sint animis ingentibus & validis corporibus præditi. Mores Columella laudari in pullis tradit, qui sunt ex placido (videtur addendum, conciti, vt Pelagonius quoque habet, qui de admissario eligendo hoc scribit) & ex concitato mitissimi: hoc est, *Mores.* vt exponit Palladius, qui ex summa quiete facilè concitantur, & ex incitata festinatione non difficilè tenentur: hos enim & ad obsequia reperiri habiles, & ad certamina laborum patientissimos. Quo quis acrior fuerit speiq; maioris, eò profundiùs dicitur Solino nares mersitare in bibendo. Hoc & apud Plinium, aliosque legimus. Frequentiùs idem quoque hinnit, super qua re callidum legimus Antisthenis in Platonem dicteriũ: cùm enim hic vehementer laudaret equum in pompa quadam equestri, hinnitu crebro ferociaque excelsos spiritus præ se ferentem, Antisthenes qui hominis iactantiam libenter incessebat: & tu (inquit) videris bonus equus euasurus. *Hinnitus.* Ouidius autem hinnitus frequentiam ferocis generosique animi in equo typum esse indicaturus, eos Solis equis, qui velocissimi finguntur, tribuit: *Lib. 2. Metam.*

Interea volucres Pyrois, Eous & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
D *Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.*

Eleganter autem hinnitus vocat flammiferos, non tam quia Solem vehunt, quàm quòd calidi è naribus fumi eiusdem animi signa sint. Nemesianus:

Fumant humentes calida de nare vapores.

Cælius, equus (inquit) Tiberij videbatur flammas ore euomere, indicio magnæ alacritatis; imò verò quasi terrorem naribus ostendens. *Lib. 8. c. 16.* Plato equum meliorem, honoris quoq; cupidum esse scribit, temperantiæ pudorisque participem, ac verę opinionis amicum, nullis indigere stimulis, sed sola cohortatione & ratione gubernari. *In Phædro.* *Honoris cupiditas.* Vnde illud Satyrici: ——— *Nempe volucrem*

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius
Claræ fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Nam, vt Ferretrius quoque testatur, in cursu & armis (bellicus nempe) se lætum offert, sono lætatur & gaudet, strepitum tubarum & tympanorum non exhorrescit, sed illis lætatur. *Fortitudo animi.* Iubet itaque

que

Lib. 3. de repub.

que Plato, vt de pulli indole periculum facturi, ad ſtrepitus eum & tumultus adducant. Sunt qui E
tintinabulis periclitabantur, quos κωδωνοφαλαροπώλυς inde dictos fuiſſe inuenio. Nonnulli vt

Arduas vias tentandas eſſe.

Xenophon, volunt, vt equum empturus in cliuos ſurſum & per decliuia & in obliquum agitet: ſic
enim deprehendi & animi fortitudinem & corporis ſanitatem. Haud tamen, ſi quis fortè non in
omnibus iſtis ſatisfaciat, ideo omnino repudiari debere: multos enim, quia inexercitati ſunt, non
quia parum valent, in illis deficere, ſed ſi quis inſtituat & exerceat, eadem præſtare, dummodo
ſano ſint corpore, animique non degeneris. Animi autem præclari, hoc certum argumentum eſſe,

Suſpicaces malos eſſe.

ſi poſt exhauſtum laborem non recuſent laborare. Qui ſuſpicaces ſunt, eos omnino relinquendos
eſſe, quoniam formidoloſi non ſinunt à ſe malum dari hoſtibus, quin etiam equitem ſæpe fruſtra-
ti in maximas difficultates conijciunt. Eoſdem Abſyrtus quoque optimum eſſe ait non poſſidere,
cùm nos non fugiat (inquit) plerumque ſarcinas & onera quæ ſubuectant, pernitioſè deturbare:
quod minori vitio vertetur, niſi rectorem excutientes, malo ſæpius afficerent. Suſpicacibus ac-

Dyſgargales qui.

cenſeri debent, qui dyſgargales Xenophonti dicuntur, δυσυπότακτοι, difficiles, qui ne tactum
quidem aut titillationem pati poſſunt, γαργαλισμὸν Græci dicunt. Sæuitiam equi noſci quoque

Sæuitiam noxiam eſſe.

vult idem Xenophon, ſi qua ſit illius vel erga homines, vel alios equos: quoniam tales non mi-
nus quàm titillationi obnoxij, ſunt improbandi. Sunt qui frenationem & conſcenſionem detractāt, F
quorum vitium qui experiri volet, detractis poſt labores frenis, rurſus eos frenabit, nam cùm prius
ea admiſerint, ſecundùm ſæpè laborem veriti, admittere recuſant. Sunt item quibus vt frenen-
tur & conſcendantur, multis blandimentis aliaque cura opus eſt. Hos quoque bello inutiles cen-
ſet; primùm enim equitis manibus aſſiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum per-
turbant. Nonnulli ita feroces ſunt & ſeſſoris impatientes, vt toto ſemper conamine eum proſter-

Sternaces qui.

nere tentent, quos ſternaces Politianus nuncupat. Plato improbum equum eſſe ait intortum,

Improbi equi ſigna.

multiplicem, temerè ſe contorquentem, ceruicoſum; pertinacem, vix flagello ſtimuliſque ob-
temperantem; ſæpe nec habenis nec verberibus coërceri poteſt, ſed inter equitandum calcitrat,
ac domitis frenis regi nequit; quò fit, vt quando hoſtibus obuiam eundum eſt, neceſſe ſit equi-
tem aut poſtremum in agmine conſequi, aut eorum malignitate inutilem reddi. Xenophon iſtiuſ-
modi immorigerum equum non inutilem tantummodò, ſed ſæpenumerò proditoris vicem obti-
nere ait. Pollux probi & improbi equi ceu epitheta ab indole moribuſque ſic collegit. Ab indole
(inquit) laudare licet equum, ſi facilis ſit ad portandum, furibundus, aptus, facilis, decorus, man-
ſuetus, magnanimus, ſuperbus, elatus, ſuperbiens, venerabilis, liber, liber ad opera, equitabilis, G
ſplendidus, circumſpectus, arrogans, generoſus, cordatus, magnanimus, ſublimis, faſtuoſus, venu-
ſtus, audax, temerarius, celer, truculentus, bellicoſus, mitis, obediens, facilis ductu, habenis ob-
temperans, manſuetus, benignus, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, exurgens,
acer, velox, volipes, humanus, equorum amans, indies roboratus, hoſtes agnoſcens, verſatilis, fa-
cilis ad vertendum, morigerus, ordinem obſeruans, facilis, correctis genis, iuſtus in maxillis, æqua-
les habens maxillas, inſtitutus, facilè proruens, facilè exurgens, flagelli non indignus, neque ſti-
muli, curſu facilis, citus, ventos curſu æquans, non ſuſpectus, intimidus, fortis, ſtudioſus aſcen-

Equi non emendi nomina.

dendi accliuia & decurrendi prona, & murum ſuperare, foſſam ſuperſilire, torrentem tranſilire,
fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulum ſubſilire & de tumulo deſilire. Ex contrario
verò tardus, ſegnis, hebes, otioſus delicatus, ſimplex, piger, malis pedibus præditus, malè ſpi-
rans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, ſuſpectus, hæſitabundus, timens, tardus, mollis vn-
gulas, duri oris, impares maxillas habens, vnam tantùm maxillam habens, grauis capite, deſpi-
ciens, aſininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impu-
dens, imbellis, ſtupidus, humilis, puſillanimis, deformis, indecens, facilis captu: qui neq; tur-
bam tolerarat, nec militarem clamorem ſuſtinet, equorum oſor, mordax, calcitrator, indomi- H
tus, malè inſtitutus, non promptus, rudis, incompoſitus, ſæuus, difficilis ad portandum, effre-
nis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incurioſus, equitis excuſſor, freni impatiens,

Signa ex vultu.

ſubtimidus, deficiens. Idem priuatim de vultu equino, equi vultum (inquit) laudans vocabis
trucem, temerarium, impudentem, fumidum, ignitum, audacem, acrem, furibundum, ira-
cundum, hinnibilem: ſpiritum quoque vocabis audaciorem, furioſum & temerarium. Vitupera-
bis autem pigrum appellans, hebetem, frigidum, ira carentem, puſillanimem, ignauum, non

Animantiū mores qui in equo requiruntur.

equinum, cui contrarium eſt ἱπποδίςερον. His denique addendum quod ex aliorum animantium
moribus in equo deſiderant nonnulli. Teutones (inquit Camerarius) cùm bonum & generoſum
equum depingunt, diuerſorum animantium concinnatis virtutibus, vt Homerus fingit de dijs A-
gamemnonem ſuum, à lupo tria & à vulpe tria & à muliere tria ἐπιτηδεύματα ſeu ἀρετὰς aſſumunt:
lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem; vulpis aures breues, caudam longam, greſſum len-
tum. Mulieris pectus, ſuperbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo
virtutes poſuere, conſcenſionis patientiam. Itemque alij hæc ita expoſuere, generoſo equo vt at-

tribuerent

A tribuerent duas Leporis, velocitatem & agilitatem; duas vulpis, bonorum oculorum & pilosæ caudæ: Lupi duas, lenitatem gressus & voracitatem; duas asini, coxas valentes & firmitatem pilorum, vel vt quibusdam placet, bonas vngulas: mulieris duas superbiam & subiectionem. Atque etiam alij aliter hoc modo: de lupo (Lucium intelligit) pisce adesse debere equo voracitatem & exiliendi facultatem: de anguilla agilitatem & (vt meminisse videor) celeritatem, de serpente oculorum aciem & gyros: de Leone amplum pectus & densam iubam. De fœmina quæ diximus; de fele nitorem & lenitatem gradus. Accedo ad colores, de quibus Oppianus nihil, at Xenophon, Maro, Palladius & Columella bonitatis inde quoque trahunt argumenta. Equidem & Ferretrius hippiatei pilum bonorum equorum non curari ait, cùm certum sit ex omni pilo aliquos bonos & aliquos malos reperiri, & mangonum artibus quocunque placuerit colore concipi pullos atq; nasci. Etenim equiente equa admissarium belle ornatum & pulchris pictum coloribus ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent, vt desideratam illa speciem diutius imaginetur, & oculis animoque hauriat imprimatque: demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Gesnerus in hippocomicis libris Germanicè editis, nigrum colorem albis equorum pilis induci se reperisse

Equi boni signa ex coloribus.

Pullis colorem quemlibet conciliari.

B profitetur, si abluantur filicis radicum & saluiæ in lixiuia decocto; dealbari verò pilos qui illiti sunt pinguedine collecta ex decocto talpæ: vel sic: pilis euulsis locus illinatur melle crudo cum adipe melis: alios denique aliter idem moliri. Attamen elegantiæ delectus atque virtutis quoque in colore equorum plerumque inquiritur, imo verò nonnullos inuenio qui huius vel illius coloris equos à se feliciùs agitari putarunt. Colores in optimo admissario Palladius enumerat badium, aureum, albineum, russeum, myrteum, ceruinum, gilbum, scutulatum, album, guttatum, candidissimum, nigrum; pressum. Cardanus colores magis notos septem facit; album, saurum (rubeum interpretatur) leucoteum, quem vocant (inquit) griseum, saggenatum, griseo obscuriorem & purum, fuscum, vocant (inquit) morellum; & castaneæ cortici similem, vocant baium obscurum, nam roseus (inquit) & ipse baius dicitur: & generaliter saurus medius est inter baium & fuscum, maximè saurus maurus: liardus autem, albus est cum maculis fuscis prægrandibus. Nos in recensendis ex coloribus equi probioris signis, colores diuidemus in simplices, & in mixtos, eosdemque examinabimus vel in toto corpore aut in peculiaribus partibus. Cardanus colores synceros omnes damnandos in equis arbitratur, quòd vnum tantùm humorem, vnamque qualitatem demonstrent, hanc.n. qualiscunque sit, in animali docili non probari: aut enim immondicè iracundos, aut segnes, aut contumaces esse, aut alio vitio animi laborate: indeque quibus nullus

Colores optimi.

Lib 7 de Variet. rer. cap. 33.

Colores synceri.

C candor est neque in fronte, neque in pedibus, ancipitis animi atque dubij esse. Si itaque equus fuerit totus albus, talem ait timidum esse, segnem & mollem, quia à pituita is color procedit: si niger, melancholicum, grauem, vilem, contumacem, esse & fuscos tales plerumque si à nigra bile is color procedat: sed si ab adusta bile, tunc adustionis notas adesse in ilijs, hæc enim esse rubicundiora: tales autem plerumque esse fortes, ingenio præditos, furibundos, sed magna ex parte fallaces, malorumqne morum. Qui natura sunt sanguinea, plerumque baios esse, coloremque eum ad roseum declinare, lætos, agiles, bonorumque morum: sed tamen nihil syncerum probari. Optimos ergo colores ac temperatos esse qui corticis castaneæ colorem referunt, & quos vocant liardos maculis vndique conspersos; & saggenatos præcipuè, qui nigram zonam quasi transuersam in fronte & collo habent seu simplicem, seu multiplicem; & sauros metallinos, quos Hispani vocant abazan tostado, hos enim robustiores, nobiliores, moribusque præstantioribus esse. In vniuersum autem, maculosos, maximè nigris maculis & zonis distinctos, seu per crura extensis, seu per dorsum seu in collo, nobilissimos haberi, eosque fore præstantiores, quo in his ordinem natura quendam seruasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos esse qui

Equi maculati.

D maculas aut zonas habent rubras aut rubiginosas. Causam omnium horum, esse naturæ vim & robur, permixtionemque decentem atque humorem exustum, sine quo non solùm in equis, sed etiam hominibus nihil egregium fieri posse, multis (inquit) persuasum est. Se verò inter cætera ignauiæ signa; hoc habuisse, vt nullius exustionis, nisi in cute notas præferret, sed quia in nobis pituita & sanguis naturalisq; nigra bilis dominatur, ex institutione potius, aut cælo, aut aliqua alia virtute scientiam & cognitionem rerum pendere arbitratur. Fortitudinis verò & celeritatis & promptitudinis, in actionibus atque efficaciæ vim, à bile exusta pendere, se non negare: ergò has maculas & zonas, insignem animum acremque ac nobilem in equis referre, à quo corpus quod regitur, præstantius (inquit) reddi solet, specie potiùs quàm re. Cæterùm esse maculas, quæ actionum sunt potiùs signa quàm temperamenti; veluti quæ in ilijs fiunt. Has enim inde prouenire, quòd equus natus mensibus quibus sol peragrat Leonem, paruus tunc & imbecillis, ilia ore attingere nequeat, nec possit se à multitudine crabronum tueri: inde enim fieri, vt cutis sauciata, in ilijs maculas albas, præferat: tales igitur inualidos esse, triplicem ob causam:

prima, quòd eo tempore à crabronibus sauciati, molestiamque intolerabilem sentientes, viribus B
& corpore destituantur, ac manci euadant. Inde etiam successu temporis, equas, deficiente herba, lac paucum & prauum generare, vnde pullus nutriri nequeat. Cùm verò hyems superuenit, nondum tantum virium contraxisse, vt ab iniuria frigoris se protegere possint. Hos igitur equos, in ilijs aut humeris albas habere maculas & paruas, ob contractam cicatricem, ex validis & frequentibus crabronum ictibus. Maculas verò albas in toto corpore & exiguas probari, nigrumque colorem in extremis partibus, pedibus, scilicet, cauda & auribus: quæ omnia si nigricent, generositatis argumentum esse: Eodem tradente Cardano equorum insigne est, vt ex fronte & pedibus (sunt autem quinque loci) exiguo candore fulgeant, aut linea quapiam seu zona potiùs in fronte, quæ neque os neque supercilia tangat. Sunt & qui probant frontem candida stella insignem, seu nullus pes, seu vnus aut plures candidi sint, si enim posteriores pedes ac sinistri, dicunt optimum, quod ignobilioribus locis sit insignis. Si omnes, adiecta frontis stellula, superiora vincunt. Optimi igitur sunt qui stellulam in fronte albam habent & præter id zonam, quæ nec os, nec supercilia tangit. Quod si pedes posteriores etiam candidi sint, nihil potest addi. Atque eò magis inspectare semper oportet, vt parua pars sit candida & pes posterior magis, quàm anterior & pedes posteriores præstant anterioribus. Omisso igitur signo quod in fronte esse F
solet, tum zona, quæ semper equum præstantiorem esse docent, post eum qui pedes posteriores solos habet album, constituamus eum qui pedem posteriorem sinistrum solum habet album: is enim audax & leuis est. Post hunc collocatur, qui ambos pedes posteriores habet albos, sinistrumque anteriorem; inde qui ambos pedes posteriores habet albos & dextrum anteriorem: inde qui habet quatuor pedes albos, is enim animi vitio carebit, licet non adeò validus sit ac robustus: post hunc ille est qui pedem dextrum anteriorem album solum habet, is enim docilis erit, sed sinistri euentus. Septimo loco est qui pedem sinistrum anteriorem album habet: qui verò pedem dextrum posteriorem album habet, specie quidem fortis & acer est, sed tamen superbus & infelix est, animoque improbo. Post hunc est is qui albos ambos anteriores habet, alterumque posteriorum; sed horum præstantior, qui sinistrum. Vilior & vndecimo loco qui solùm anteriores pedes habuerit albos. Pessimi sunt, quos vocant trabeatos, scilicet dextros ambos aut sinistros pedes habentes albos, quorum qui dextra albi sunt, deteriores habentur his qui sinistra. Omnium deteriores sunt, quos transtrabeatos, id est alternatim pedes habentes candidos, seu dextrum anteriorem cum sinistro posteriore aut vicissim posteriorem dextrum, anteriorem autem sinistrum: quorum etiam deterior est is qui sinistrum anteriorem, dextrum verò posteriorem album habet. G
Huc vsque Cardanus, isthæc omnia à generationis origine causisque initium ducere docens, esse autem rationem vnam in omnibus, vnumque modum. Primùm igitur oportere hæc principia supponere, candorem in equis à pituita procedere; vt verò hæc moderatior fuerit, modestum & patientem facere: si abundet, pigrum, timidum, segnem: si nulla sit, præferocem, stolidum & indomitum: robustam verò naturam & rectè agentem quæcumque non necessaria sunt, ad viliora loca protrudere: sunt autem viliora sinistra dextris, posteriora anterioribus, infima supremis. Quartum principium est, quæcumque similia fiunt, connasci: quæ verò connata sunt, facilè etiam temporis successu in idem transire. Sextum, naturam vti cerebri dispositione ad animi qualitates fabricandas; & vt totum toti, ita pars, cùm totius rationem subit, partes habet comparatione dignas: veluti caput totum equum refert, oculi autem & os veluti cor & iecur, in toto. His suppositis linea vel zona alba in fronte, moderatam cerebri qualitatem significat, nec præferocem, nec contumacem nec iracundum, nec dolosum, nec ancipitis animi aut dubij. Neque potest corporis vitia significare, cùm à cerebro pendeant hæc: neque natura absque ratione protrudit has maculas, cùm nec supercilia nec os attigerit: quod si fecit, timidioris animi & inconstantis nota est. Cùm verò ad pedes hæ maculæ protruduntur, temperamentum significant, maximè si (vt dixi) paruæ & ad sinistros & ad posteriores propulsæ sint. Trabeatorum causa est, quoniam pedes H
iuncti in vtero matris erant, ob id simul contraxere maculam, quod etiam in transtrabeatis contingit: allidentur igitur ambulando & sæpè in periculum casus incident, & maximè cùm ex aduerso pedes implicabuntur: atque hæc constans est ratio equorum quos vocant materna lingua balsanos, vt etiam Federicus Grisonius patritius Neapolitanus disertè docuit in suis libris de equitandi arte. Quodque de pedum candore dictum est, etiam caudæ summitati ascriberetur meritò, nisi forte quadam magis illi pili ob longitudinem albescere quàm natura viderentur, nihilominus & hoc signum est egregij equi. Atq; hæc signa à generationis ratione sumpta sunt. Nunc his veterũ super coloribus equorum, placita recenseamus. Absyrtus improbos esse ait præ cæteris vt plurimum qui album aliquid in pedibus aut cruribus habent & qui alba fronte sunt aut rostro albo, præcipuè verò si phœnicei coloris equi tale quid habuerint. Palladius in admissarijs præcipuè legi iubet, clari & vnius coloris equos, cæteros despiciendos putat, nisi magnitudo meritorum, culpam coloris excuset.

Equi pedibus & fronte albis.

Trabeati qui. Transtrabeati.

Candor unde.

Linea alba in fronte quid notet.

Trabeati unde.

Balsani equi.

Cauda pili cur albescant in summitate.

Varicolores.

Candidos

A Candidos Plato in tantum probauit, quasi huiusmodi coloris fastigia (inquit Pelagonius) laudari velit, cùm tamen in alijs colorum generibus bonos etiam inueniri sæpe contingat. Sed magis eos laudat Plato, si oculos contingat habere nigros. Nostro etiam tempore commendatur plurimum albus color, maximè in Britannicis tellonibus, quos in delicijs haberi videmus, quò sunt candidiores. Pius secundus Perusiam referente Ioanne Campano in eius vita ingressus est equo vectus candidissimo, duodecim eodem candore præcedentibus stratis purpura sine sessoribus, & qui per frenos aureos manu agerentur. Similiter etiam Romani quondam equis candidis triumphantes vrbem ingrediebantur, vt inter alios quoque Claudianus ostendit de Stilicone suo.

Ipse albis veheretur equis, currumque secutus
Laurigerum, festo tremuisset carmine miles

Nec alijs quàm albis equis Nero Domitius Neapolim intrauit, vt apud Suetonium legimus. Quin vbi quempiam aliqua in re alijs superiorem esse significamus longoque anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicimus. Suntque etiamnum apud Tartarorum regem teste Paulo Veneto, in magno pretio, quanquam ab initio cuiusque anni interdum ad centum millia ei donentur. Cyllarum Castoris equum præ cæteris longè excellentissimum, huius quoque coloris fuisse non obscurè indicat Statius, dum canit: *Theb. 6.*

B

——Tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas,
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales
Concolor est albis & cassis & infula, cristis.

Esse autem veloces istiusmodi coloris equos discimus in primis ex Homero, apud quem Rhesi Thraciæ regis equi sunt.

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι,
Ventis æquales cursu, niue candidiores.

Quod Claudianus sic expressit:

Graiaque rettulerit, captos ad castra iugales,
Quorum, si qua fides, augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorq́; pruinas.

Equos albos celeres esse.

C Candidissimi apud eundem Homerum sunt perniciſſimi equi Dardani & Aeneæ, quos Diomedes victor lætus abduxit. Nec aliam ob causam Plautus albas quadrigas dixit, quàm quòd equos albos celeriores arbitraretur. Virgilius tamen hos præ cæteris improbauit, inquiens *In Asinaria*

—— Color deterrimus albis,
Et giluo.

Hæc cùm perpenderet Seruius, colorem album à candido distingui asserit: cùm enim alias poëta de Turni laudatissimis equis dicat imitatione Homerica:

Qui candore niues anteirent, cursibus auras, *Candor & albor vt differant.*

Aliud (inquit) est candidum, id est, quadam nitenti luce perfusum; aliud album quod pallori constat esse vicinum. Inuenio tamen album colorem à Latinis poëtis celebrari: Horatius:

Barus vt equis præcurreret albis.

Palladius album æquè ac candidum in admissario commendat, & Sylla referente Plutarcho equum habuit album, qui & animosus erat, & velocissimus. Fuère autem, vti tradit idem Seruius, qui legerent, deterrimus albis & giluo, quasi non vel album & giluum, sed albogiluum vituperare crederet, ego de equo gilui coloris nihil apud veteres reperio, præterquam apud Palladium, qui inter admissarios bonos eum quoque nominat, vt memimus: Author quidem de natura rerum, dum dicit in coloribus equorum nigrum esse optimum, rufumque & glaucum, album etiam plerumque bonum, cæteros verò deteriores iudicari, giluum colorem improbare videbitur. Cæterùm quis sit color ille giluus, siue vt habet gilbus, non satis clarum est. Seruius interpretatur melinum, quem vulgò (inquit) fuluum vocant: sed melinus color mali cydonij pallorem imitatur, (alioqui melinus Plinio albus est & candidus à Melo insula nomen habens, cui hic peculiaris est) à quo fuluus diuersus est, russo scilicet obscurior: sunt qui giluum, buxeum esse volunt, alij flauum qui ex viridi, russo & albo concretus est: Gellius vult esse medium inter nigrum & album: sunt qui ex Palladio cinereum accipiunt: Plutarcho alijsque pro candido accipitur. Iunius in suo nomenclatore giluum Virgilio vult esse qui Varroni heluus appellatur, atque medium esse inter album & russum, qualis est lateri semicocto. Sed ne albi equi ex manibus elabantur, notandum ex Aristotele, tales cæsios habere oculos, quemadmodum & homines: reddit autem philosophus rationem, quòd cùm oculi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. Nigricantes equos nonnulli laudibus efferunt, maximè si in fronte vel asteriscum vel lineam albicantem, vel denique altero pede candoris aliquid

Serm. 1. sat. 7. *Equus giluus.* *Giluus color qui.* *Albis equis cur cæsij oculi* *Lib. 10. Probl. 13.* *Nigri equi.*

D

aliquid habeant: & αἴθωνες apud Homerum nonnulli interpretantur nigros, & quaſi igne exuſtos E
In Aiace. ideoque agiles, & feruidos curſu, ardentes flagranteſque, qui cum ardore feruntur, vel ardente impetu: ſed & apud eundem αἴθων σίδηρος exponitur ferrum ſplendidum aut nigrum: Pro acribus verò & audacibus inuenio etiam dici de hominibus, & apud Sophoclem οἵαν ἐδήλωσας ἀνδρὸς αἴθωνος ἀγγελίαν, interpres vertit ignei ardentis in prælijs. Αἴθων Heſychio eſt λαμπρὸν, πυῤῥὸν μέλαν, ſplendidum, rufum, nigrum. Αἴθωνας & πυριλαμπέας equos in aprorum venatione commendat Oppianus. Πηγὰς equos aliqui quoque teſte Varino ſolidos interpretantur & firmos; veteres verò (inquit) interpretabantur nigros, tanquam illi optimi ſint. Exponitur tamen etiam de colore albo ſeu niueo, qualis eſt glaciei, Heſychius pecus πηγεσίμαλλον verti teſtatur, cui ſolidior & denſior eſt lana ſiue alba ſiue nigra. Vtcunque eſt niger color in equis minimè improbatur. Gratius;

Venanti melius pugnat color, optima nigri.

Lib. 7. de Var. rer. c. 33. Mirum verò quod de nigris equis ſcribit Cardanus, nempè fortiùs manum ductam ſuper eorum collum, noctu ſcintillas ſpargere, interdiu tamen minimè. Heſiodus Arionem κυανοχαίτην vocat, interpres vertit nigricantibus pilis veſtitum, cùm ſit tamen κύανος color cæruleus, id quod eiuſ-*In Scuto Herculis. Caruleus.* dem nominis auis, lapis & flos quoque nos admonent. Sed cùm color iſte teſte Platone mixtus ſit F
In Timæo. ex ſplendido & albo, plurima nigredine addita, quid mirum ſi pro fuſco & nigro etiam accipiatur. Oppianus quidem diuerſos ab æthonis facit, & ceruis agitandis vtiles eſſe dicit. Virgilio honeſti *Spadices equi.* deſcribuntur equi ſpadices glaucique, ſed quos ſpadices vocet, alij aliter ſentiunt. Hermolaus apud Dioſcoridem in capite de palma, color baius (inquit) vulgò idem qui ſpadiceus & phœniceus, hoc eſt, palmeus, quia ipſos palmæ termites cum ſuo fructu baia & ſpadices Græci, Dores præſertim appellant: alioqui phœniceus propriè is eſt qui vermiculus & puniceus vocatur ab Euſebio ſiue Hieronymo in Chronicis, nomen habens à Phœnice illo qui literas inuenit. Reperio & *Balia equus.* parium & balium colores equis attributos, ſed pro vario apud Euripidem eſt balius. Scio & Achil-*Palmati equi.* lis equum Baliam vocatum, & equos balias pro celeribus quoque acceptos à poëtis. Alciatus quoque cum ſpadicibus eoſdem putat, qui iuriſperito palmati dicuntur: putat tamen palmatos equos dici poſſe, quibus vtebantur aurigæ in circo, à palma, vt Hermogeniani etiam in ſimili (inquit) ſignificatu capiuntur ab Hermogine aliquo auriga ſeu agitatore alicuius factionis. Sanè tunicæ palmatæ ſunt, quibus conſules aut alicuius magiſtratus viri vtebantur. Innominatus verò legum interpres qui tempore Iuſtiniani aut certè paulò pòſt Græcè ſcripſit equos palmatios vocari putat; fuiſſe enim Palmatium equorum diuitem, cuius bona per tyrannidem proſcripta ſint, cu- G
Palmatius. ius in hunc propemodum meminit: *Illuſtris Eſichous philoſophus Mileſius Chronicarum diuiſionum lib. 5. Tempore Valeriani in Cæſarea Cappadociæ Palmatius habitabat, ſupra regiam præfectus, equorum indomitorum & etiam diuitiarum acquiſitor, factionis plebeiæ princeps & petulans vt quiuis alius*: Cæterùm poteſ etiam legere Palladios equos. Caſſiodorus hiſtoriar. lib. 14. ait; *Theodoſius quendam virum, animi habitu corporiſque fortiſſimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim.* Is enim Romani imperij terminos velociter tranſibat, de quo quidam eloquentiſſimus ſic ait: Iſte vir cùm ſit lata Romanorum reſpub. eam paruulam ſua velocitate demonſtrat. Erat autem illi nomen Palladius. Non tamen à veteri ſcriptura reor diſcedendum. Eiuſdem opinionis quoq; eſt Scaliger his verbis: Meliorem colorem in equis Græci vocant balium. Vnde Va-*Exerc. 325. 13.* lus equus Beliſarij. In quo ſi fulgeat nitor ſpadiceus, ab eo quaſi ardore, baliardum vulgus vocat. *Valus equus.* Spadix verò ille eſt in equis commendatus, penè ſanguineus fulgor, à colore palmei ſurculi, qui *Baliardus.* dictus ita fuit ab antiquis. Sic & Gellius, apud quem C. Baſſus equum Scianum colore ait fuiſſe *Lib. 3. c. 9.* exuberantiſſimo, quem colorem (inquit ille) nos puniceum, Græci partim φοίνικα, alij σπάδικα appellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus, ſpadix dicitur. Nicolaus Ery- H
thræus ſpadiceum colorem quoque palmeum interpretatur, quoniam palmarum termites cum ſuo fructu ſpadices & baia Græcia nuncupat, vnde & nunc baius equus (inquit) qui badius Varroni, vt eſt apud Feſtum & balius Caſſio medico nominari videtur, nam is in problematis generoſos ait equos eſſe balios. Color hic alias lionato dicitur. Hæc ille. Hos ſpadices ſiue balios equos Volaterranus Græcè etiam βαίους vocari ait. Seruius ſpadices phœniciatos vocari ſcribit & profeſſos myrteos interpretatur. Alijs puniceus color lætius rubere creditur, non ſiue ſua nigredine tamen qualis in roſarum quodam genere apparet, tanquam purpura ſaturata & nigricante, qualis forſitan apud Phœnices populos, à quibus & oſtrum Tyrium dictum, tingebatur, vt inde *Spadices vt poëta probarit.* potius ei nomen ſit, quam ab arbore: ſpadix verò idem qui caſtaneus, ſed obſcurior paulo, qualem colorem hodieque imprimis commendamus, Germani Belgæque caſtanienbruijn dicunt quaſi atrocaſtaneum aut fuſcocaſtaneum. Iam verò nunquid ob hunc colorem abſolutè equos probarit poëta dubitat Adrianus Turnebus, quin ei videtur hoc Maro dixiſſe ex illorum locorum

ſeminio,

A seminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycenis & Pellæ. Vt enim ad Clytumnum boues eximiæ formæ, hique candidi nascebantur: ita Mycænis equi glauci nascebantur egregiæ dignitatis & Pellæ spadices insignis formæ: atque illorum equorum species iactantior & formosior, & vt Maro dicit honestior quàm fortior & animosior, laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere (inquit) putem, mihi Gratius qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. Nam & de equis ita scribit:

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus aut patria quem conspexere Mycenæ.
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura, quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm syluas durumque lacessere Martem.

Et iterum:

Spadices vix Pellei potuere Ceraunó
B *Et tibi deuota magnum pecuaria Cyrrhe*
Phabe decus nostras agere in sacraria thensas.

His itaque ex Gratij locis Turnebus equos ad speciem & pompam potiùs, sacraque curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligit, vel potiùs signatos. Veruntamen cùm huius coloris fuisse constet Scianum equum, quid vetat si & bellicos esse poëta intellexerit. Infelix quidem ille equus fuit, in bello tamen laudatissimus. Ioannes Goropius Becanus equos spadices & glaucos à poëta laudari putat, quia albedinem nigredini sic habent admistam, vt nigredo superet, illos verò ad vsum quia faciliùs domari queant: sed ad generosum animum & freni impatientem significandum, nigrum colorem præferendum esse. A nigro autem, inquit, glaucus non multum differt: nam mare aliàs cæruleum, aliàs glaucum, alias nigrum vocatur. Theocritus: *In Saxonicis.* *Glaucus qui.*

Τὰν γλαυκὰν δὲ θάλασσαν ἴα ποτὶ χέρσον ὀρεχθεῖν,
Interea glauci feriant sine litora fluctus.

Horatius: *Aequoris nigri fremitum & trementes*
Verbere ripas.

Homerus

C ——Τοιδ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον
Ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ. id est.
——*Sacrificant tauros in littore nigros,*
Quassanti terram Neptuno cyanochete.

Cyanochætæ autem Didymus interpretatur, μελαγχρῶτι: addens propter nigrum maris colorem qui de profunditate existit, tauros nigros Neptuno immolari. Vicinus igitur glaucus est cyaneo & cyaneus nigro, cùm iratum mare glaucum, cyaneum & nigrum vocari videamus. Niger igitur longissimè ab albo cùm absit, proximo gradu cyaneus, tertio glaucus. Pausanias in Atticis ob eã causam Palladi glaucos oculos tribui ait, vt Neptuno à quo genita est è Tritonide palude, similes habeat: & Cicero cæsios Mineruæ, Neptuno cæruleos tribuit, vt hinc colligatur, proximos hos colores esse, atq; ad nigrum accedere, alterum tamen altero propriore interuallo abesse. Aethiopes Calaber cyaneos vocat. *Tauri nigri.* *Palladis oculi.*

Μέμνων κυανέοισι μετ' Αἰθιόπεσσιν ἀνάσσων,
Memnon Aethiopum regnator caruleorum. *Lib. 2. Paralip.*

Eodem modo in carmine Sibyllino apud Politianum αἶγας κυανέας, id est, capras cerúleas pro nigris poni videmus. Pindarus Palladem κυαναίγιν παρθένον vocat, id est, virginem ægida cerúleam habentem, ad oculos, vt videtur, alludens. Virgilius igitur glauco colore videtur proximos etiam comprehendisse, nec equos ceruleos & nigros exclusisse, quos scimus omnium esse bellicosissimos, atque idcirco hunc colorem Neptuno placuisse, qui cum equa Erichthonij rem habuerus, se equo cerulei coloris similem fecit. Quo quid aliud poëta voluit, quàm hunc colorem ita Neptuno, equorum domino & datori, arridere, vt si se ipse in equum admissarium mutare vellet ad generosam sobolem excitandam cum potissimum sibi assumeret. Sed vt certiùs, quod de discrimine dixi, constet, consulendus Aristoteles libro de generatione, si rectè memini quinto, vbi oculos nigros eorum esse dicit, quibus in ijs multus & profundus est humor cæsius, quibus parum humoris, perinde atque in mari, quantum eius perspicitur, cæsium, quantum minus perspicitur, aquinum; quantum præ alto gurgite, quasi in obscuro delitescit, nigrum. Principium igitur nigredinis ex albo cæsium succedit, inde aquilum, sequitur nigrum. Nisi memoria me fallit Michael Angelus D. Pauli conuersionem ad Christianismum in Vaticano sic depinxit, vt equum eius glaucum siue cæsium fecerit, ad Virgilium, ni fallor, alludens. D *Miscell. ca. 29.*

Cæruli equi celeres. Hactenus Goropius, qui mox Homeri etiam hoc teſtimonio equos huius vel ſimilis coloris pernices eſſe oſtendit. E

Δάρδανος αὖ τέκεθ' υἱὸν Ἐριχθόνιον βασιλῆα,
Ὃς δὴ ἀφνειότατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων,
Τοῦ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βουκολέοντο,
Θήλειαι πώλοισιν ἀγαλλόμεναι ἀπαλῇσι,
Τάων καὶ Βορέης ἠράσσατο βοσκομενάων,
Ἵππῳ δ' εἰσάμενος παρελέξατο κυανοχαίτῃ.
Αἱ δ' ὑποκυσάμεναι ἔτεκον δυοκαίδεκα πώλους,
Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπὶ ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον, id eſt,
Hinc & Erichthonion regem ſibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter.
Paſcebantur equæ cui ter mille humida prata, F
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis
Arctoi Boreas adamans & corpus equinum
Cæruleum ſimulans iniit, quo ſemine fœta
Biſſenos pullos diti peperere patrono;
Qua per agros celeres ſaltus ſi quando tuliſſent,
Per ſummos culmi curſu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur ariſta:
Quod ſi ſaltarent per dorſa immania ponti,
Radebat ſummos cani ſalis vngula fluctus.

Glaucum dicide oculis. Alij glaucum colorem in equis de oculis dici putant, vt Nicolaus Perottus, qui glaucos equos interpretatur felineis oculis, aitque vulgò glauciolos nuncupari, vt Vincentius Bellunenſis (ex Iſidoro) qui glaucus eſt (inquit) velut oculos pictos habens, & quodam colore perfuſos: Et Cælius Rhodiginus grammaticos noſtros ait, Seruium intelligens, glaucos dici equos interpretari, felineis oculis, id eſt, (inquit) quodam ſplendore perfuſis. Et in Geoponicis laudatur equus γλαυκὸς, & paulò pòſt τὴν χροιὰν καθολικῶς μέλας: vnde apparet glaucum colorem de oculis tantùm illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: & Oppianus equos κυανώπιας (Gillius cęſios reddit) id eſt cærulcis oculis contra ceruos probat. Atqui glaucum colorem non tam de oculorũ, quàm de totius corporis colore vſurpari certum eſt, & de inanimatis quoque rebus dici. Virgilius enim glaucas ſalices dixit & oliuas & vluam: quod admixtum habeant viridi colori alborem quendam. Gellius viridem colorem videtur exiſtimare; inquit. n. *Sed ne viridis quidem color pluribus quàm à nobis vocabulis dicitur. Neq; non potuit Virgilius colorem equi ſignificare viridem volens, ceruleum magis dicere equum, quàm glaucum, ſed maluit verbo vti notiore Græco quàm inuſitato latino.* Quæ expoſitio philoſopho planè videtur aduerſari, qui in animalium pilis, puniceum, purpureum, & porraceum colores nunquam extare ſcribit. Porraceus enim viridis eſt. Quod verò eundem colorem; cæruleum vocari poſſe arbitratus ſit, hoc magis ferendum eſt, quanquam vt oſtenſum eſt, nonnihil varient. Oppianus equos glaucos in venatione vrſorum commendat. De his quoque hoc Gratij intelligi volunt: G

...iu. 2.

Lib. de color. circa finem.

Et quorum feſſas imitantur terga fauillas..

Alij cinereos vel canos exponunt. His proximi ſunt quos Oppianus in aureis ſuis verſibus de venatione χαροποὺς vocat & ad Leones venandos celebrat. χαροπὸς autem Heſychio eſt περιχαρὴς id eſt admodum lætus, vel oculis lætitiam afferens, id eſt εὐόφθαλμος. Sed cùm pro colore, vt hîc accipitur, creditur cæſius eſſe ſiue cæruleus, & glauco proximus, intenſior ſcilicet, & in confinio fului poſitus, cum glaucus ſit dilutior, ad album potius vergens; vnde etiam eſt quòd propter affinitatem confunduntur inuicem. Scholiaſtes Apollonij γλαυκὸν & χαροπὸν ſynonymως accipi ſcribit, idque ex Theocrito patet, dicente, ὄμματα χαροπώτερα πολλὸν Ἀθήνας. nam vt is Mineruam dicit habere ὄμματα χαροπὰ, ita Homerus eam vocat γλαυκῶπιν: & quemadmodum τὸ γλαυκὸν ὄμμα in Mineruа γλαυκώπιδι putatur eſſe animoſitatis & virilitatis ſignũ, ſic & Ariſtoteles inter alia virilis corporis ſigna poſuit ὄμμα χαροπὸν: & Homerus χαροποὺς λέοντας appellauit, quod animal ſcimus eſſe robuſtiſſimum. Eſſe tamen aliquid diſcriminis inter γλαυκὸς & χαροπὸς patet ex Ariſtotele, qui cùm dixiſſet hominum oculos eſſe πολυχρόους, ſubiungit probationis loco, καὶ γὰρ γλαυκοὶ καὶ χαροποὶ, καὶ μελανόφθαλμοι τινές εἰσι, οἱ δὲ αἰγωποί. Præterea χαροπὸς nonnunquam pro ceruleo accipitur, vt apud Epigrammatarios χαροπὸν κῦμα, id eſt H

...5. de Generat. animal.

A eſt cæruleus fluctus, & *χαροπῷ πελάγει*. Eſt enim, vt antea etiam monuimus, iraſcentis maris
color glaucus & cæruleus. Atque vt Plutarchus Germanorum oculos eſſe ait *χαροπὺς*, ita Taci- *In Mario.*
tus ipſis truces ac cæruleos oculos eſſe ſcribit. Recteque ij colores *χαροποὶ* nominari queunt, glau- *Germanorū*
ci nimirum cæruleiue, quoniam oculis grati ſunt & lætitia quadam voluptateque eos afficiunt. Sunt *oculi.*
porrò qui *χαροπὸν* accipiunt etiam pro fuluo & rauo: quos inter colores non vſque adeo magnum
eſt diſcrimen, nam Porphyrius apud Horatium rauum exponit fuluum: & Feſtus raui coloris eſſe *Fuluus.*
dicit, qui ſunt inter flauos & cæſios, quos rauiſtellos vocat Plautus: Ac quod ad fuluos attinet, con- *Rauus.*
uenire id queat, in quo dicit *ὑρανόθεν χαροπὴ ὑπολαμπίζει ἠώς*, cùm Scholiaſtes quoque ibi tra-
dat *γλαυκὸν* & *χαροπὸν* poni *ἐπὶ τῦ λαμπρῦ*: talem autem eſſe colorem fuluum: Quod verò ad
rauus, nec id teſtimonio deſtituitur: legimus enim in Geoponicis arietes oportere eſſe *χαροπὺς τοῖς
ὄμμασι δασυμετώπυς*; pro his Varronis: *Inprimis videndum vt arietes ſint rauis oculis, lana operti.*
Iam verò equos *χαροπὺς* vocans Oppianus, de totóne corpore, an priuatim de oculis intelligi de-
beat, dubitari video, Camerarius de oculis accepit, vertitque flammantibus oculis ac renidenti-
bus, qui nunc (ait) vitrei vocantur: contrà Geſnerus rectiùs ad totius corporis, non oculorum
duntaxat colorem referri debere contendit, & reuera poëta per venationum genera equorum co-
B lores diſtinguens, de totius corporis coloribus loqui potius videtur, quanquam & Hercules fuerit
χαροπὸς cognominatus, cui in toto corpore talis color eſſe non potuit. Idem Oppianus equis *δια-
φοινοῖς* contra apros vti iubet, interpres vertit fuluis, rectiùs fortè interpretaturus rubicundis, vel
ſanguineo colore, ſaſinatum puto hodie quaſi ſaginarium equiſones vocant; & haud ſcio an Ari- *Saſinatus*
ſtoteli *πάρωος* ſit, vbi ſcribit bonaſum iubam habere *τὸ χρῶμα μέσον τι τεφρῦ καὶ πυῤῥῦ, ὐκ οἷον* *equus.*
αἱ παρῶαι ἵπποι καλύμεναι, id eſt *colore*, vt Gaza vertit, *inter cinereum & ruffum, non qualis equo-* *Lib. 9. Hiſt.*
rum quos partos (ſic in omnibus impreſſis codicibus legitur, ſed puto ſcribendum eſſe paroos, vt *cap. 45.*
Græcam vocem reliquerit) *vocant, eſt*: interpres verò vetus reddidit, inter nigrum & rufum: & *Bonaſus.*
ſunt certè *τέφραι* lignorum aliorumque rerum vſtarum reliquiæ, quæ non tam de cineribus quàm *Parous e-*
de carbonibus intelligi poſſunt. Ariſtoteles autem in ſequentibus bonaſos neq; nigros admodum, *quus.*
neque rufos inueniri tradit. Mirari etiam ſubit, cur Gaza hoc loco Græcam vocem reliquerit, cùm
vbique ferè, etiamſi deſint, latina fingere ſoleat. Geſnerus quòd videret ab Heſychio & Varino
παρωὰς equos exponi *τὸ χρῶμα πυῤῥὺς*, id eſt colore ruſo, conijcit paroos dici qui inter ruſum &
cinereum eſt, vt *ὐκ* negatio abundet; Ego veterem interpretationem magis probauerim, cui &
ipſum etiam mox paucis interpoſitis adhæreſcere apparet. Nunc de maculatis dicamus, quos vo- *Equi macu-*
C cat Oppianus *ὄρυγγας*, quanquam eis nomen inditum putet, vel à montibus, vel à libidine, hiſ- *loti.*
ce verſibus:

> Η῎ ὅτι καλλικόμοισιν ἐν ὔρεσιν ἀλδήσκυσιν,
> Η῎ ὅτι πάγχυ θέλυσ᾽ ἐπὶ θηλυτέρῃσιν ὀρύειν. id eſt,
> *Siue quod innati ipſis montibus eſſe ferantur,*
> *Vel quod amore ruant in equas, Venerisque furores.*

Addit enim alios eorum maculis ſiue tænijs oblongis frequentibus ornari, quales tigridum ſpe-
ctantur: hos puto Palladius ſcutulatos dicit, vulgus liardos & pomaceos ſiue pomelatos, alios ro-
tundis, vt pantheræ, atque has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Palladio, niſi fallor, gut-
tati dicuntur, Græcis *στικτοί*: quales meo iudicio fuerint Solis equi illi quos Plautianus Seuero im-
perante omnium Romanorum potentiſſimus, tigribus ſimillimos ex inſulis maris rubri, miſſis cen- *In Seuero*
turioribus furatus eſt teſte Xiphilino: Ceterùm iſtiuſmodi guttarorum equorum alij maculas ha- *lib. 6. Theb.*
bent albas, alij verò nigras, vt equa Admeti, de qua ſic Statius,

> *Quin & Theſſalicis felix Admetus ab oris*
> D *Vix ſteriles compeſcit equas, centaurica dicunt*
> *Semina, (credo) adeo ſexum indignantur, & omnis*
> *In vires adducta Venus, noctemque diemque*
> *Aſsimilant maculis internigrantibus alba.*

Virgilius albas videtur prætuliſſe inquiens,

> *Improuiſus adeſt, maculis quem Thracius albis* *Lib. 9. Aen.*
> *Portat equus,*

Atqui aliàs albus & niger maculatus commendatur, vt placet Xenophonti citante Ferretrio Hip-
piatro. Ego maculatos equos omnes fortes & robuſtos eſſe reperio; vnde etiam *ψὰρ* & *ψαρὸς* (*ψα-
ροὶ* enim iſtiuſmodi equi maculati vocantur, ab aue eiuſdem nominis, quam nos Sturnum eſſe ſuo
loco indicauimus) pro veloce quibuſdam exponitur, nimirum *παρὰ τὸ ψαίρειν*, id eſt, vt expo-
nit Suidas, accelerare, properare, feſtinare. Et *ψαυχροπόδης* epitheton equi Arionis à celeritate
factum eſt. Dicuntur eidem equi etiam *ποικιλοδέρμονες*, quaſi variegati, niſi potiùs hos eoſdem
putemus cum ijs quos picas nonnulli vocant, quòd picæ inſtar nigro & albo varient, qui penè ab
omnibus

omnibus reijciuntur, maximè ſi albedo nigredinem exuperet. Hermolaus Barbarus colorem psaron, cùm murino à mure dicto eundem eſſe ſcripſit, quem ſequitur Iunius in ſuo nomenclatore, qui color cireneus eſt & leucophæus quoque dicitur, qui teſtante Columella vulgaris eſt in aſinis, quod non probo, ſicuti nec eos qui apud Homerum αἰολόπωλους putant, qui vario ſunt colore, cùm ex Porphyrij ſententia ſint potius celeres. Cæterùm non corpora tantùm equorum colore variant, ſed & oculi; quam varietatem ipſis ſolis homine excepto conuenire Ariſtoteles atteſtatur: prouenire enim ijs aliquando cæſios: & alicubi etiam aliquos altero oculo cæſios naſci ſcribit. Sunt qui ἑτερόφθαλμους Græcis dici volunt, quos quibuſdam (Parthos puto intelligit.) Pelagonius medicus veterinarius κάλλιστους, id eſt pulcherrimos niſi mauis, nobiles aut primæ claſſis vocat, argumento quòd talem fuiſſe Alexandri bucephalum commemorent, modò linguam habeant tenuem & longam, faciem ſubſimam, erectam ceruicem, ventrem compreſſum, mediocrem magnitudinem, prominentes in corpore toto venarum toros, nigrum colorem ſaturatum. Interpres vertit, *qui oculorum varietate nobiles &c.* Nunquid verò hæc oculorum varietas de colore, vel aliter exponi debeat, ſummoperè addubito. Ruellius de coloris varietate quidem in oculis dici arbitratur, ſed non (vt ex Ariſtotele diximus;) interpretatur, hoc eſt in quibus oculorum alter alterius coloris, ſed quorum oculi maculis variegati ſunt. *Heterophthalmi* (inquit) *qui varietate oculorum notantur equi, non eandem* (Abſyrti hæc verba ſunt) *rem oculis cernunt. Nam quemadmodum* ἑτερόσκελής & ἑτερόπους *claudicare ſolet & labori itineris cedere: ſic etiam illos hac diuerſitate variegatos viſus deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem & improbi & rerum eis occurrentium verentes, necnon ad ſpeciem rerum oculis obiectarum conſternabiles ſunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habent & pro generoſiſsimis aſſumunt: apud quos primùm procreatos fuiſſe conſtat.* Nos qui heteroſceles & heteropodes ſint dicendi, iam antè indicauimus, cur verò iſthæc vocabula (ἑτερόφθαλμος, ἑτερόσκελής, & ἑτερόπους) de colorum varietate & maculis dici crederet Ruellius, eiuſdem puto Abſyrti impulerunt hæc verba, καὶ ὅσοι δὲ ποικίλοι τῷ χρώματι εἰσι, καὶ ὅτι δοκοῦσι παρ' ἐκείνοις πρώτοις γεγονέναι. Nam cùm hæc ſtatim poſt heterophthalmiæ vitium eodem in capite ſubijciantur, Parthicos ſcilicet equos appellatos à veteribus qui varij colore eſſent, illam de coloris oculorum varietate intellexit, cùm Abſyrthus nihil circa colorem eis commune, ſed nomen tantum à gente, apud quam vtique nati primùm celebrentur, inſinuet. Proinde improbandum, quod vertit Ruellius: *qui verò diſcolores notas in tergore referunt &c.* quaſi verò etiam heterophthalmi ſimiles, id eſt, diſcolores notas in oculis referrent. Aliam igitur quandam varietatem & diuerſitatem heterophthalmos equos habere neceſſe eſt, vnius ſcilicet oculi ad alterum collati, ſiue ea in colore ſit, ſiue alio quodam affectu. Mihi inclinat animus, vt ſint heterophthalmi, quorum oculi aut non æquè magni ſunt, vel alter altero humilior, quales in hominibus quandoq; etiam obſeruamus: nam quemadmodum heteroſceles oſtenſum eſt claudicare, ita hos puto res obiectas non rectè diſtinguere, id quod in bucephalo etiam non tacuit Plutarchus, dum vel ſola vmbra terrefactum tradit. Parthi autem ideo fortaſſis huiuſmodi equos præferebant, quòd pauidi eſſent & fugæ apti, cùm ipſi fugiendo pugnarent, nec vellent cominus hoſtem aggredi. Andreas à Lacuna verò toto etiam cælo errat, dum heterophthalmos equos reddit monoculos. Inter optimos (inquit) monoculos à quibuſdam cenſeri Pelagonius ait, ſi à natura talem orbitatem contraxerint, nam ſi à caſu, abſurdum eſſet id dicere. Reprehenditque alios, quod heterophthalmos interpretentur, ab alterius oculi varietate ſic dictos. Videntur autem Lacunæ impoſuiſſe verba Ammonij, qui in libro de vocabulorum differentijs heterophthalmon exponit, qui ab altero oculo κατὰ περίπτωσιν (id eſt, caſu aliquo, ſiue fortuitò ſiue per verbum, vt doctiores accipiunt, quanquam Varinus ſcribat κατὰ τύχην) orbatus ſit: monophthalmum verò qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops, etſi Varinus non ita accipere videri poteſt. Itaque monophthalmus niſi monſtrum aliquod fortaſſis, nemo fuerit: heterophthalmi verò Ammonio dicti quicunque altero oculo cæci, altero tantùm vident, ſiue ita nati ſint, ſiue caſu poſtea ſuperueniente; ſed huiuſmodi equi qua ratione laudari debeant, aut etiam poſſint, non video. Sed vt ad oculorum varietatem reuertamur, quam equo & homini propriam eſſe ex Ariſtotele diximus, hanc duplicem eſſe ex Ruſſij diſcimus, his verbis: Pilorum in colore varietas, itemque oculorum (vt ſi vnus oculus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus & alter varius) mutari non poteſt, quia contingunt in ipſa generatione. Hinc enim colligitur oculorum colorem quandoque caſu in alium conuerti; præterea apparet innuere etiam eam varietatem ſiue fortuita ſit, ſiue ab ipſo ortu, vitio dandam eſſe. Si equus leucoma (inquit Abſyrtus) id eſt albuginem aut albicantem notam in oculis oſtendat, non ictu contractam ſed genitiuam (vt Ruellius vertit; Græcè legitur ἀπὸ ταὐτομάτου, id eſt ſponte natam, nulla ſcilicet externa ſed interna & latente cauſa,) ad ſeminandam prolem repudiatur: namque editum hoc parente pecus cùm ad eandem deuenerit ætatem, ſimili modo cæcitate afficietur: equam verò tali genitore procreatam, propter aduerſariam purgationem, id malum non manet, ſed mas quem ea peperit

Oculi varij.

Heterophthalmi equi.

Opinio propria.

Parthi cur heterophthalmos equos præferrent.

Oculorum varietas duplex.

Albuginem in oculis habens cur improbetur.

E F G H

A perit mater, auitum referet vitium. Color verò naturalis oculorum in equis Platoni, Varroni & Columellæ laudatur niger. Pollux igneos vult & quasi sanguineos ὕφαιμον βλέποντας, quos & Oppiano probari reperio, sed Plato equum deteriorem & inmorigerum γλαυκόμματον & ὕφαιμον, id est glauco & subcruento aspectu facit. Idem Pollux laudandi equi aspectum siue oculos his ornat epithetis, βλέμμα γοργὸν vocans, id est visum agilem, facilè mobilem, versatilem, ἰταμὸν, quasi præcipitem ad aliquid agendum, aut audacem, aut inuerecundum, ἀναιδῆς, impudentem, ὑπόθερμον, subcalidum, ἔκπυρον, ardentem, θρασὺ, audacem, πικρὸν, paruum, θυμικὸν, animosum, ὀργίλον, iracundum, κρεμαστικὸν pensilem. Nemesianus quos igneos Pollux, dixisse videtur *vago splendore micantes*. Crescentiensis minoris ait esse pretij, cuius oculi fuerint albi, quia ductus ad niuem vel locum alium frigidum, non cernit, contrà in loco lucido & tempore calido videt optimè. Iam reuertor ad maculatos. Absyrtus quosdam equos ἀετοσκελεῖς vocari scribit à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, quos Sarmatæ sibi vt probos asciscunt, apud quos cum reliquis de pernicitate certant: quare ij ad bellicas excursiones vtuntur. At verò qui aquilinam notam (hæc eadem est cum superiore, vnde eis nomen, ἀετὸς enim aquila est) ponè ferunt, circa coxas & caudam, ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradunt,

In Phædro.

Color oculorum qui laudetur.

Equi aetogenes.

B ne ex eis prælientur: quippe aut equitem facilè ijs insidentem perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Sunt & ἀλφόρυγχοι eidem dicti, qui tardiùs senescere creduntur, vt & ἀλφοπρόσωποι illos albo rostro, hos alba facie præditos dicemus. Equus rufus cum albo in fronte signo rotundo, similitudine lunæ apud Homerum, in curuli certamine cæteros pernicitate vincit. Magis verò præterea laudatur equus, si in priori pede similis candoris macula fuerit. Virgilius: *Quem Thracius albis*

Alpherynchi equi.

Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.

Macula alba in pede
Lib. 5. Aen.

Statius de Panchate: ——— *Sed proximus ibat*

Astur Panchates, patrium frons alba nitebat
Insigne & patrio spes omnis concolor albo.

Quibus albæ sunt vngulæ, eos quoque ceu celeres probari reperio, vt apud Sophoclis scholiastem in hunc locum in Electra: ἢ καὶ χαλαργαῖς ἐν ἁμίλλαις οὕτως ὡς κείνῳ δυστάνῳ τμητοῖς ὁλκοῖς ἐγχύρσαι. χαλαργοὺς ἁμίλλας vocari ait τὰς ἱππικὰς ἁμίλλας, & exponit λευκόποσι & ταῖς ταχείαις ἐν ταῖς χηλαῖς: Sed & Hesychius χαλαργοὺς quoque affert pro ποδαργοὺς seu ταχύποδας: Et Pausanias de Neptuni loquens statuis, Tritonum & Amphitrites: Quæ intus (inquit) sunt, dedica-

Vngula alba.

In Corynthiacis.

C uit ætate nostra Herodes Atheniensis, equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ ex ebore sunt. Russius verò qui vngulas omnes albas habent, nunquam aut vix saltem fortes esse asserit. Iubam corpori concolorem probarunt veteres, nunc tamen (inquit Camerarius) in fuluis laudantur albicantis comæ quasi canities, & ij equi magni fiunt & velatuli appellantur. Veteres autem concolorem probasse indicat Pollux his verbis: ἀμείνων δὲ ἡ ὁμόχρους χαίτη, καὶ εὔθριξ, id est: optima aut pulcherrima vnicolor iuba, & bene comata. In Arione tamen celeberrimo Neptuni equo iuba commendatur rutila. Atque hactenus de colore: nunc cætera merita prosequamur, inter quæ patriæ generisque claritatem iure reponi posse non dubitamus, quanquam poëta Iuuenalis eos tantùm equos cæteris præstare dicat, qui cursu præcellunt, nulla vel patrij soli, parentumque ratione habita.

Iuba qua laudetur.

Velatuli equi.

Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocumque venit de gramine, cuius
D *Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis,*
Sed venale pecus Coritha posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit,
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Hippiatri tamen parentes bonos & pulchros eligi volunt, tum corpore tum moribus, vt pulli etiam similes generentur, idque vt plurimùm succedere felicissimè, & vt contrarium accidat, necesse esse, vt grauis quædam alia causa superueniat. Etenim, vt Horatius ait:

Fortes creantur fortibus & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces

Lib. 4. Car. Od. 4.

Progenes

Lib. 5. Syl. *Progenerant aquilæ columbam.* E

Quanti verò referat, vt ex generoſo admiſſario proles quæratur, pulchrè, vt omnia, oſtendit Statius:

——Romulei qualis per iugera circi
Cùm pulcher viſu, titulis generoſus auitis
Expectatur equus, cuius de ſtemmate longo
Felix demerſos habet admiſſura parentes:
Illum omnes acuunt plauſus, illum ipſe volantem
Puluis, & incurua gaudent agnoſcere meta.

Sic & Virgilius cùm ætatis rationem in primis habendam eſſe docuiſſet, in admiſſarijs nempe, ſubdit: *——Ergò animos æuumque notabis*
Præcipuè: hinc alias artes, prolemque parentum.

Lib. 16. Similiter Silius:

Vnus erat leuis vt Zephyri noua flamina, campis
Vectonum eductum genetrix eduxerat Harpe F
Nobilis; hunc Durius ſtimulabat in æquore currum.
Camphaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro
Ipſum Aetola vago Diomedi condita Tyde
Miſerat, exceptum Troiana ab origine equorum
Credebant, quos Aenea Simoentis ad vndas
Victor Tydides magnis abduxerat auſis.

Et mox:

Attonitus tum ſpe tanta genitore Pelore
Te Zephyro eductum nunc nunc oſtendere tempus
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellit ſeminis ortus.

Maiori verò laude digni, ſi non animo tantùm, ſed & pulchritudine, maculiſque parentes referant: vt ſuprà ex eodem docuimus: Quin tanti honeſtiorum equorum proſapiam fecere veteres, vt inſcijs dominis clam furtimque matrices eis ſupponerent. Homericus Diomedes ſic Sthelenum Capanei regis filium alloquitur. Si Pallas mihi palmam de amborum cæde conceſſerit, G nulla in re mora fuerit, quin inſiliens in Aneæ equos à curru frena corripias & bigam ad noſtra tentoria adducas. Sunt enim ex genere equorum, quos Iupiter pro adempto Ganymede filio Troi ſoluit, præſtantiſſimos inter omnes qui ſub ſole ſunt ac ſub aurora; ex quibus princeps Anchiſes furtim Laomedonte inſcio ſuppoſitis equabus, quatuor ſuſtulit pullos, apudque ſe maiore cum cura educauit. Ex ijs duos (vt cernis) feroces Aneæ filio ad belli præſidium contulit, atq; tribuit; quos ſi ceperimus, & prædam & egregiam ſanè laudem retulerimus. Virgilius quoque Circen Solis filiam eodem modo furtim ex patris ſui equis pullos ſuſcepiſſe canit:

Iliad. 5.
Aeneæ equi.

Abſenti Aeneæ currum, geminoſque iugales
Semine ab æthereo, ſpirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Suppoſita de matre, nothos furata creauit.

Nothi qui. Ne quis verò degeneres ac illaudatos intelligi à poëta cogitet, quia nothos vocat: is ſciat nothos vocare iſtiuſmodi pullos, quia matrem habuerant mortalem, patrem verò diuinum; propriè enim nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre procreauit. Ecquid verò aliud indicare voluit idem poëta, cùm Turni præſtantiſſimos equos ex Orithia natos ſcribit, & alibi duodecim pullos H in armento Dardani patre Borea genitos, niſi vt patrum, ex quibus ſuſcepti eſſent, pernicitatem indicaret? Huc ſpectat & hoc Statij:

Lib. 6. Theb.

Oebalios ſublimis agit, ſpes proxima palmæ,
Amphiorauus equos, tua furto lapſa propago
Cyllare, dum Scythici diuerſus ad oſtia ponti
Caſtor Amycleos remo permutat habenas.

Eodem quoque modo patrium natiuumque ſolum inſpiciendum eſt: Eleganter Cyrus apud Xenophontem, quemadmodum equos (inquit) quæritis, non qui patrij ſint, ſed qui optimi, ſic etiam homines quæritote, innuens non ſemper domi haberi viros rerum gubernaculo idoneos, quemadmodum nec equos ſæpè, quos aliunde petimus. Varro autem in primis loci in quo natus eſt pullus, curam rationemque habendam oſtendit his verbis: *De ſtirpe magni intereſt qua ſint, quòd genera ſint multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur.* Sic Nemeſianus ait:

Lib. 2. Pædia.
Patriam conſiderandam eſſe.

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis: Et mox:

Cappa-

A *Cappadocumque notas referat generosa propago.*
Claudianus eodem sensu: ——*Delectus equorum*
Quos Phrygia matres, Argaaque gramina pasta,
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt. *De laud. Serena.*
Idem de equo Honorij;
O felix sonipes tanti cui fræna mereri
Numinis & sacris licuit seruire lupatis.
Seu tua per campos vento iuba lusit Iberos
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argea lauere niues, seu lata solebas
Thessalia rapido perstringere pascua saltu.

Harum autem regionum equos præ ceteris in pretio fuisse mox suo loco palam fiet. Quare cùm sint
equorum genera, quot hominum nationes discretæ, vt Oppianus testatur, in permutandis vel di-
strahendis vendendisue equis maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim
cariùs vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos (inquit Vegetius) qui per tam di-
B uersas & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabu-
lis sæpè nutriuimus, vniuscumque nationis explicare signa & merita. Quibus omnibus addi etiam
potest tempus partus: nam cùm auaritia nostra singulis annis cupiat equas fœtas esse, tamen lon- *Partus tempus.*
gè præstantiores haberi pullos aiunt, si alternis tantùm submittantur, perfectiores scilicet ac fir-
miores: Præterea Hierocles author est, quod si contingat equas maturiùs, hoc est mensibus (in-
quit) nouem & viginti diebus partum edere, pullum quidem educari & ad iustam magnitudinem
adolescere consueuisse: eum tamen ab armento abigi debere, quoniam ad obsequium præstan-
dum sit futurus iners. Hisce ætatem addemus, motum, & vocem. Aetatis enim omnium primò *Aetas.*
ratio habenda, quæ vt sit cognoscenda, mox suo loco docebitur: & partim etiam docuimus. Mo- *Motus.*
tū potissimùm in pullo experiri licebit. Hic enim si genua lubrico flexu moueat ingrediens, conie-
cturam ex eo facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quāquam
enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animad-
uersa laudatur. Sunt qui lenem gressum, qualis vulpis est, in generoso equo desiderant, vt Teu-
tones teste Camerario: alij lupi gressum probant, & à Lucio pisce exiliendi facilitatem, ab anguil-
la agilitatem desiderant. De voce vt inde de generositate quid possit indicari, his verbis ostendit *Vox.*
C Cardanus. Habet præterea equus quinque voces, affectus eius significantes; hinnitum alacrem, *Lib. 7 de*
quo alacritatem declarat; longus est, non tamen multùm, & in fine vox exaltatur, calcitrat sed *rer. variet.*
innoxiè: cùm verò hinnit, longa voce quam in fine remittit, desiderat & vocat socium, aut equam, *cap. 32.*
cum qua concubuit, in hoc non calcitrat. In dolore nullam vocem: sed si multum premat, gemi-
tum emittit, submissa voce. Hinnitus breuissimus iræ signum est: tuncque aures dimittere solet, si-
cut vox rauca quam naribus solùm emittere videtur, estque similis rugitui leonis, timorem decla-
rat: atque in his duobus affectibus, calcitrat & ferit equus, si generosus est: cæterùm vt in ira au-
res ad collum demittit, ita in timore erigit, atque in anteriora tendit. Habes igitur voces princi-
paliorum affectuum, lætitiæ, desiderij, iræ, doloris & timoris: nec fallit in his: alias non habet.
Hæc ille. Quia verò frequens hinnitus animi indicat generositatem, poëtæ generosos equos fre-
mentes nuncuparunt. Virgilius de Scyphio Neptuni equo: ——*Cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridente. Horatius: *Georg. li. 1.*
Et frementem mittere equum medios per ignes. Rursus: *Lib. 4. car.*
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos Galli canentes Cæsarem. Iam verò quamuis quæ ha- *Od. 14.*
D nus sunt dicta, etiam de admissario & matrice intelligi & possint & debeant, placet tamen quæ- *Od. 9.*
dam de ijs priuatim tradere: cùm maximè intersit admissarium egregium esse, vt tota ab eo proge-
nita soboles, laudabilis habeatur. Admissarium itaque in primis integro corpore esse volunt, om-
nique vocare culpa, nec hoc quoque satis esse aiunt ad seminandam prolem, nisi etiam insiliendis
equabus impiger sit. Pigritia autem vel à natura est, vel senio acquiritur. Qui natura pigri sunt, vt *Admissarius qualis*
pote cùm operi cedant, Absyrtus segregari vult & tanquam inutiles haberi: ætate verò affecti, pul-
los teste Aeliano cum cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos generare solent. Virgilius: *esse debeat.*
Hunc quoque vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis
Deficit, abde domo: nec turpi ignosce senecta (id est, & senectæ non turpi ignosce.)
Frigidus in Venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit: & si quando ad prælia ventum est:
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
In cassum furit.

Russius eligi vult parentes pulchros & bonos, vt pulli etiam similes generentur, tum corpore tum
motibus;

moribus: idque ſi tales ſint parentes, vt plurimùm fieri aſſerit: nam vt contrarium accidat, alia quædam cauſa ſuperueniat, oportere. Ipſe autem ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles & ſiccas commendat, os magnum & laceratum, gareſe (ſpinam ni fallor) verò acutum & quaſi tenſum & rectum: dorſum curtum & quaſi plauum: coſtas & ilia, vt bouina: anchas longas & tenſas, coxas intus foriſque laxas & carnoſas; garetta (ſuffragines) ampla & ſicca & tenſa: falces curuas & amplas, ceruinis ſimiles: crura ampla piloſa & ſicca; iuncturas crurium groſſas & non carnoſas, propinquas vngulis, ad ſimilitudinem boum. Poſterior pars corporis altior ſit anteriore, vt in ceruo. Hactenus ille, Palladius in admiſſarijs quatuor ſpectanda eſſe ſcribit, formam, colorem, meritum, pulchritudinem. *Forma.* In forma hoc ſequendum: vaſtum corpus & ſolidum, robori conueniens altitudo, latus longiſſimum, maximi & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne muſculorum denſitate nodoſum, pes ſiceus & ſolidus & cornu concauo altiùs calciatus. *Pulchritudo* Pulchritudinis partes has eſſe: vt ſit exiguum caput & ſiccum, pelle propemodum ſolis oſſibus adhærente: aures breues & argutæ, oculi magni, nares patulæ, coma & cauda profuſior, vngularum ſolida & fixa rotunditas. Eadem in equabus quoq; vult conſiderari, ſed præcipuè vt ſint longi & magni ventris & corporis. Similiter Varro: *Equos ad admiſſuram* (inquit) *quos velis habere legere oportet, amplo corpore, formoſos, nulla parte corporis inter ſe non congruente.* Et rurſus: *Forma eſſe oportet magnitudine media, quod nec vaſtos nec minutos decet eſſe. Equas clunibus & ventribus latis.* *Equæ matrices quales eſſe debeant:* Abſyrtus verò etiam equas, ex quibus propagare ſtudemus, oportere ait eſſe bene compactas, magnitudineque decenti, viſu prætetea ſplendidas & ſpectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, ſed hoc ad generationem pertinet. Hoc tamen hic recitabo quod de admiſſarij ſemine examinando tradit Pelagonius: *Semen admiſſarij quale eſſe debeat.* Si vtilem (inquit) admiſſarium & ad creandam prolem idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehenſum genitale ſemen lancis lacinijs diſtrahes: ſi reſiliat in ſe, ac ſeſe cohibeat, ita vt non diſcindi patiatur, vtilem admiſſarium oſtendit: hoc Hipparchus aſſeuerat: ſin protinus tactu diſtractum diſſ.ndatur, nec viſci more glutinatum lenteſcat, ſeminandis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad incundas matrices non eſt adſciſcendus.

E
F

L O C V S.

G

LOCVM paſcendis equis idoneum ἱπποφορβεῖον vocant, vt vult Homeri Scholiaſtes. Paludibus & riguis pratis gaudere hoc genus animaliũ teſtis eſt Ariſtoteles. Gaudere autem planitie ex veteri quoque prouerbio diſcimus: *In planitiem equum*; quo de ſuo loco. *Loca plana amare. 4. Odyſſ.* Idem eleganter apud Homerum docet Telemachus, equos à Menelao ſibi oblatos aſpernatus, quoniam Ithaca propter loci montiumque aſperitatem alendis equis minus eſſet idonea. Montes alioqui, modò rigui ſint, non aſpernatur, quin Columella, *equorum gregibus* (inquit) *ſpatioſa & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt; rigua nec vnquam ſiccanea, vacuave magis quàm ſtirpibus impedita, frequenter mollibus potius quàm proceris herbis abundantia.* Vulgaribus equis paſſim maribus ac fæminis paſci permittitur. *Equile. Equaria.* Sed pompicus & bellicus equus ſtabulo ferè continetur; id equile dicunt; Varro etiam equariam his verbis: *Quòd & ipſe pecuarias habui grandes, in Apulia ouiarias, & Reatino equarias*: *Præſepe.* Grapaldus propriè ait dici præſepe. Græcis dicitur ἱππών, necnon ἱπποστάσιον (nam & equum ab armento, ſeu equitio ſiue vt vulgò vocant, mandra ſequeſtratum iam & ſtabulo ac præſepi applicitum, Græci eleganter στατὸν dicunt annotante Cælio,) ἱππόστασις, σταθμὸς, φάτνη, vt Pollux annotauit.. Heſychius & Varinus apud Lacones ἱππαύλια dici tradunt, & iiſdem σταθμοὶ, ſunt οἶκοι ἢ ἐπαύλεις, ὅπου ἵστανται ἵπποι καὶ βόες, domus, aut caſæ, vbi ſtabulantur equi & boues. Xenophon in libro de re equeſtri ſtabulum equorum ea domus parte ædificatum haberi vult, vt quàm frequentiſſimè ob oculos domini verſetur; *Stabulum vbi ædificandum.* ipſiuſque equi veluti conclaue ita conſtrui ait optimum, vt non magis pabulum de præſepi quàm cibus domini de penu furto ſubduci poſſit. Eum verò qui in hoc negligens eſt, ſeipſum opinatur negligere: cùm ſit clariſſimum, equum in periculis, corpus domini accipere tanquam depoſitum. Neque illum locum ideo ſolùm muniendum eſſe, ne furto pabulum diminuatur: ſed quia etiam, ſi fortè effundatur ab equo, ita cognoſcitur. Columellæ ſtabulum eſt integrum equile; præſepia verò ad quæ religantur iumenta. Vult enim vt in ſtabulo ampla ſint præſepia, ſuper quæ tranſuerſi aſſeres in modum iugeri, à terra ſeptem pedibus elati, configantur, ad quod religari poſſint iuuenci. Cæterùm Grapaldus iſtiuſmodi lignum, ad quod equos cæteraque iumenta capiſtris (ita enim ipſa lora dicuntur) religare ſolemus, non aliter quàm ad anſulam vel vncinum, *Vacerra.* Vacerram nominari aſſerit: præſepe verò ipſum propriè ſtabulum eſſe. Idem Xenophon vt pedum in primis præcipuam fieri debere rationem

H

A. tionem indicaret, partem stabuli exteriorem rotundis lapidibus palmari magnitudine sternendam esse monet, vt insistentis vel incedentis per eos equi chelidon siue hirundo solidior reddatur.

LOCA EQVIS CELEBRIA.

REGIONES quarum equi vel celebrantur, vel improbantur, lubet ordine recensere alphabetico, vt omnis euitetur confusio. Abydum Homerus equis alendis aptum celebrat Iliados quarto:

Ille nothum Priami transfixit Domocoontem
Pernices qui nuper equas pascebat Abydi.

Est autem Abydus Ptolomæo, Straboni, alijsque Aegypti vrbs Memnonis olim regia. Sed Stephano & Suidæ Macedoniæ quoque regio est circa Axium fluuium: de hac regione Homerum hîc loqui volunt expositores. Acarnanum & Aetolorum solitudinem pascendis equis esse accommodatam non minus quàm Thessaliam, habemus apud Strabonem. Acarnania quidem Epiro proxima est, & equi inde Acarnanici dicti dicuntur fuisse maximi, cesſereque *Acarnanici.*
B in prouerbium de re quapiam maxima, vt suo loco dicetur. Achaios, siue Achiuos Oppianus ad bellum ait esse idoneos. Aegyptus equorum feracissima fuit. Eapropter dominus interdixit Israelitarum regibus, ne multis equis vterentur, ne populum ad conuersandum cum Aegyptijs propter equos inducerent. Ex Aegypto certè Salomoni regi adducebantur singuli centum quinquaginta argenteis, vt legimus in sacris biblijs. Aethiopia pennatos equos ferre & cornibus ornatos ferunt. Nos de feris eius equis antea quid diximus. Vulgares equi à calore ibi malè habentur, vt annotauit Scaliger. Africa, vt testatur Vegetius equos ad vsum sellæ præstat velocissimos. Ait autem Hispani sanguinis esse: sed de his mox plura, vbi de Libycis dicetur & Mauris. Alanicos quoque velocissimos esse putem, ac robustissimos. Probi enim imperatoris Alanicus equus, & in bello contra Alanos captus, tanta celeritate fuisse perhibetur, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore: non erat tamen decorus, aut staturosus. Dionysius poëta Alanos vocat πολυΐππους. Agrigentinos equos præ cæteris extollit Pindarus inquiens eos ad agones Græciæ olim missos, victoresque recessisse, vt meminit Seruius enarrans illud Virgilij lib. 3. Aeneid. *Magnanimum quondam generator equorum.* Celebrantur & à Gratio: *Reg. 3. c. 10.* *Aethyopici.* *Alanici.* *Agrigentini*

C *Possent Aetnaas vtinam se ferre per artes,* *Qui ludus Siculis, quid tum si turpia colla*
Et tenuis dorso curuatur spina? per illos *Cantatus Graijs Acragas.*

Legimus etiam illud, cùm in Cappadocia greges equorum perissent, Delphici Apollinis responso adduxisse greges de Agrigento & reparasse meliores. Vrbs est Siciliæ. In Anglia referente Polydoro Virgilio armenta equorum, boum & ouium greges interdiu noctuque passim errare per montes & valles, per agros compascuos ad pascendum cõmuniter relictos videre est, aut per fundos quos post collectos fructus consuetudine quadam peruetusta vicinus quisq; communes habet, ad alendum pecus: Idcirco autem equis testiculi amputantur. Idem asserit bonam partem equorum non succussare, & nos obiter Britannicos tellones mannosque maximè si candidi sint, hodieque in pretio esse apud magnates diximus. In Apamia Syriæ regione vbere vt (inquit Strabo) milites recensebantur & equi alebantur & regis equæ, numero supra triginta millia: & earum emissarij trecenti. Hic erant equorum domitores; hic bellici ludi magistri conducebantur & quicumq; rei militaris erant periti. Apulos equos laudat Varro, & Volaterranus bello eos aptissimos facit, & Scholiastes Horatij in declaratione huius versus ——*Non ego circum Me Satureiano vectari rure caballo,* In apulia (inquit) temporibus Horatij, fundi Satureiani fuisse dicuntur satis ampli ac nobiles, per *Lib. 1. Hist. Angli* *Lib. 16. Geogr.* *Apuli.* *Lib. 6.*
D quos Apulum equum significat. Apulum aut equum pro optimo vtique accipere debemus. Cæterùm Iacobo Cruquio, videntur hæc potius commentitia quàm vera, & hoc item quod Seruius de Satureio oppido apud Tarentum dicit: eius enim nulla (inquit) est mentio apud eos qui ex professo totam nobis Italiam delinearunt: apud Strabonem autem inuenire licet Vreum vrbem ad extremum circumflexum Gargani promontorij: agelluste (inquit) omnis generis fructus, tum verò copiosissimos producit, equis & ouibus aptissimus, lana quàm Tarentina longè mollior, minus verò candida; regio ipsa propter camporũ conualles, tranquilla. Hinc itaque arbitratur Horatium (vt fuit in componendis & vsurpandis vocibus mirabiliter audax) concinnasse hanc vocem Satureianum propter vbertatem soli equis alendis aptissimum. Plinius hanc vrbem in Apulia vocat Vriam. Arabes quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur tantæ celeritatis, vt per diem noctemq; circiter centena milia itineris conficiant, vt Vartomarus tradit, volare potiùs quam equitare videntur: ephyppijs vulgus non vtitur, sed proceres tantùm: qui etiam soli vestiuntur, reliqui indusijs contenti sunt. Arabes qui in Africa sedem posuere, equos suos empturi aut venditurì non solùm Lantferç, inquit Scaliger pernicitate probãt, sed etiam si Struthiocamelũ cursu assequantur. *Lib. 3. c. 11.* *Arabes.*

E Et

Et Aloiſius Cadamuſtus Arabes ait equos habere pernices, vocarique barbaros. Caret equis quæ E
Arcadici. felix cognominatur. In Arcadia fuiſſe fertilia pecori paſcua, præſertim equis atq; aſinis admiſſarijs
ad mulos procreandos, equorumque genus Arcadicum excellere habemus apud Strabonem. Ex
Arcadia autem ad vicinam Epirum mox deinde ſtirpe equorum trāſlata videtur, eò quòd Virgilius
ei hanc laudem aſcripſerit. Ἀρείας πώλους Heſychius & Varinus exponunt Τιρσικὰς, legendum
Argolici. περσικὰς, Nam Aria regio Stephano eſt Perſica. Idem Strabo mox Argolicos celebrat: hinc Argos
Homero ἱππόβοτον, id eſt equorum alumna vocata eſt, vel ab equorum qui ibi alebantur copia,
vel potiùs quòd alendis equis apprimè aptus eſſet locus, vt Horatius teſtatur, inquiens:

Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycanas.

Quanquam priuatim ob Agenoris equo Argos hippotrophon dictum eſſe Etymologus ſcribat: alij
etiam ab Hippe Danai filia. Argolicos iſtos equos Abſyrtus probis eſſe pedibus & capite, clunibus
non item, aſſerit: indiuidua ſpina, grandi, ſed curta, vt Ruellius vertit, (Græcè legitur, τῇ ῥά-
χει ἀτόμοι, κοῖλοι, εὐμεγέθεις, βραχεῖς: duo poſteriora ad totum equi corpus potius referri de-
bere credit Geſnerus. Fuit autem Argos vetus eademque nobilis Achaiæ in Argolide vrbs; item
alia in Peleponneſo & ipſa ſimiliter Hippium dicta: necnon & alia in Apulia à Diomede condita,
& primùm à nomine relictæ patriæ Argo hippium quoque nuncupata. Varinus Homerum de F
Argo Peloponneſiaco loqui tradit, ab Argo illo oculatiſſimo ſic dicto; hippoboton autem dixiſſe,
quod multos & præſtantes equos ferret, vt hiſtoria (inquit) teſtatur. Heſychius verò ἱππόβο-
τον exponit equorum paſcuis idoneum, vel μεγαλόβοτον & εὔγεον, vt hippos hic nihil quàm au-
geat. Equos verò iſtos è Cappadocia originem traxiſſe docet Claudianus, dum canit:

—— Delectus equorum
Quos Phrygia matres Argeaque gramina paſta
Semine Cappadocum ſacris præſepibus edunt.

Et rurſus:

—— Iam paſcua fumant
Cappadocum volucrumque parens Argeus equorum.

Armenij. Armenios ad belli vſum aptos ait Opianus: præſtareque Siculis, cùm tamen prius dixiſſet Siculos
qui ad Ætnam degunt, cæteros omnes celeritate vincere. Horum equorum mox fiet mentio inter
equos Niſæos. Satrapes huius regionis teſtante Strabone quotannis per ſe viginti millia pullorum
ex Mithracina mittebat. Abſyrtus hos vocat βαρυκέφαλους. A Parthis genus ducere inuenio, ca-
pite tantùm grauiores eſſe. Aſturio in Hiſpania gens inclyta equorum genere, quos Aſtures & G
Aſturcones vocant, quibus forma minori præditis, mollis eſt alterno crurum explicatu glomera-
Aſtures. *Li. 14. Epi.* tio, vt ſuo loco obiter tetigimus, & meminit etiam Martialis:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Et Silius Italicus de his loquens populis:

Hic paruus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

Aſtures fuiſſe in pretio. Fuiſſe autem olim in pretio atque honore, haud obſcurè nos docet Seneca; etenim cùm Catonem
vno caballo contentum fuiſſe dixiſſet, addit; *ita non omnibus obeſis mannis & Aſturconibus & tol-
lutaribus præferes illum vnicum equum.* Clariùs Cicero ad Herennium: *Aut Aſturconi locus ante o-
ſtium detur.* Clariſſimè Plinius: *Volcatium nobilem Aſturcone è ſuburbano redeuntem, canis à graſ-
ſatore defendit.* Piſis in antiquiſſimo marmore inſcriptio quædam Aſtyrum mentionem facit, vt
refert Fran. Robertellus: qui Aſtyres putat intelligi equites, qui equis Hiſpanis, ab Aſturia re-
Lib. 2. Var. annot. c. 31. gione vterentur: ni fortaſſe malis (inquit) ab Aſtura oppido Latij vocatos Aſturas. Virgilius opi- H
nor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit, cùm ait: *Aſtur equo fidens*: etſi ille Latinus
non erat. Hac ille. Sed cùm inſcriptio illa ſic habeat: *Præfectus cohortis ſecundæ Aſtyrum*, Aſtures
verò, vt ex præcedentibus conſtat, bellis apti non ſint, Robertelli coniectura placere non poteſt.
Attici. Atticam Chorus apud Sophoclem equis fœcundam eſſe ait, & mox cùm ab olearum copia eam
commendaſſet, addit: Laus alia adhuc memoranda reſtat, qua vel maximè hæc lucida tollitur vrbs
ad ſydera. Hoc magni inſigne Dei munus, quòd equis excellat præſtantibus. Barbaros vulgò vo-
camus equos quoſdam celerrimos, quorum in curulibus certaminibus vſus eſt. Hi ex Tuni Afri-
Barbari. cæ ac Maſſylia, Numidiaque habentur. Hoc genus equorum Ioan. Stradanus, qui plurimarum
regionum equos ſculpſit, & edidit, ita pinxit, vt apud nos ferè in curuli certamine, perniciſſimo
curſu ferantur; Picturæ additi hi verſus:

Hic celer ante alios valido quatit impete campos
Ocior aut iaculo, aut ventos æquante ſagitta,

Plerumq;

A *Plerumque & varijs maculis distinctus, anhelo*
Est comites reliquos assuetus vincere cursu.

Babyloniæ regi erant teste Herodoto peculiares equi præter bello destinatos, admissarij octingenti, eum equarum, ad quas admittebantur, sexdecim millibus: nam singuli à vicenis admittebantur. Qui nauigationes suas in nouum orbem scriptis mandarunt, in Bengala aiunt maximam esse equorum copiam. Balasciæ prouincia, vt tradit Paulus Venetus, Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos & magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes & vngulas habent, vt ferreis soleis non indigeant, vtcumque per saxa & montes currant. Bibilin Celtiberiæ Hispaniæ vrbem celebrat Martialis: Lib. 1. Lib. 1.

Videbis altam Liciane Bibilim, *Equis & armis nobilem.*

In Bisinagar vrbe, cui Narsingæ rex moderatur, equum non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij sunt aurei numi) vendi tradit Ludouicus Romanus lib. 4. suæ nauigationis cap. 10. vsu autem quandoque euenire, vt octingentis aureis quis equum emerit. Pretij hanc immanitatem efficere, quòd aliunde aduehantur, ibiq; nulla sint equarum armenta, prohibentibus

B regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Habere tamen regem supra quadringenta equitum millia in armis semper excubantia. Britones nos vulgò vocamus equos crinibus & auribus mutilos: sed huius tamen nomine populi (Galli sunt) aures non amputant: si modò Stradanus in sua pictura diligenter aduertit: quæ iubam quidem detonsam, sed integras aures ostentat. Adiecti sunt hi versus: Britô.

Britonijs tectus agris hic gaudet amanis
Vallibus, & pratis & apertis gramine campis:
Crinibus & mutilis per iter festinat anhela
Terga sequi, properos gaudens coniungere gressus.

Burgundiones post Hunniscos commendat Vegetius, vt iniuriæ tolerantes. De Brussiæ syluestribus equis dictum est antea. Burici equi à Buris vrbe Achaiæ, vbi erant laudatissimi. Calpe mons est Hispaniæ, Abylæ Africæ monti oppositus, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Eius equos fuisse celeberrimos indicat nobis præ cæteris Nemesianus:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina cornipedum latè fæcunda proborum.
C *Namque valent longos pratis intendere cursus:*
Nec minor est illis, Graio quàm in corpore forma:
Necnon terribiles spirabile numen anhelæ
Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant,
Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.

Iustinus lib. 44. natum putat, quòd in Hispania ex vento concipi credantur: Sunt & Callaici Hispaniæ populi, qui & Callæci & Gallæci dicuntur, vt Xilander annotauit, Hodie Galitiam regionem incolunt. Illorum quoq; equos celebrat Silius Italicus, de certamine curuli Scipionis loquens: Callaici. Lib. 16.

Euolat ante omnes, rapidoque per aëra cursu
Callaicus Lampo, fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.

De Calabriæ equis hæc prodidit Bernardus Saccus Ticinensis: Calabria aëre puriore fruitur quàm Apulia pabuloque ac omnium fructuum genere feracissima est, suasque laudes in pecoribus, equitioque armento non inferiores habet quàm Apulia, nisi quòd staturæ magnitudine Apuli Ca- Lib. 1. Hist cap. 5. Calabri.

D labris supereminent, sed itineri faciendo Calabri aptissimi sunt. Expressit hunc quoque Stradanus, hoc addito encomio:

Fortis & armipotens Calabris prognatus in oris,
Est equus, argutumque cui caput, & breuis aluus,
Tergaque obesa, feris voluens sub naribus ignem,
Sæpius & solida tellurem concauat vngue.

Cappadociam ante alias terras, equorum altricem esse scribit Solinus, & prouentui equino accommodatissimam. Et Strabo testatur Cappadoces Persis præter argentum mille & quingentos equos quotannis soluisse. Celebrantur autem hi equi tanquam omnium ferè optimi. Nemesianus: Cappadoces

Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata, & palmas nuper grex omnis auorum.

Oppianus inclytos & celeres eosdē cognominat; additq; dum ætate minores sunt, pullinis adhuc dentibus & lacteo corpore, imbecilles haberi: fieri verò eo velociores, quò maiores natu fuerint: animosos audacesq; esse, bellis pariter & venationibus aptos, propterea quòd nec arma, nec cominus cum

feris congredi metuāt. In prouincia Caraian, referente Paulo Veneto, equi optimi sunt, qui à mer- E
catoribus in Indiam ducunrur. Incolæ verò solent illis equis auferre (inquit) de osse caudæ nodos
Nodi in cauda adempti & cur. duos vel tres, ne equus currens sessorem cauda feriat, neúe caudam in latera subinde flectat, quod
turpe existimant. Celtiberorum Hispaniæ populorum equos Strabo ὑπόψαρους esse scribit, inter-
Lib. 3. pres subalbos reddidit: quod si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutare: esse au-
Celtiberi. tem Parthicorum similes : nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteire. Idem tradit
Lib. 15. Carmaniæ incolas equarum inopia laborare, asinis verò in bello vti. Chalambrij equi à loco quo-
Carmani. *Chalambri.* dam Lybiæ nominantur, vt Hesychius & Varinus annotarunt. Chaonij equi commendantur à
Gratio, de Siculis equis dicente his verbis:

Chaonij. ——— *Quis Chaonias contendere contra*
Ausit, vix merita quas signat Achaia palma.

Vbi suspicandum est legendum esse Chaonios, & quos: de equis enim loquitur, nisi equas malue-
rit, quam equos dicere Græcorum more. Est autem Chaonia pars Epiri alpestris, licet quando-
que sumatur pro tota Epiro. Inter Chlnæ insulas vnam esse aiunt quæ ab equis nomen habet: cæte-
Cilices. rum nominis rationem non reperio. Cilicia equorum feracissima. Eàpropter Dario Persarũ regi an-
nuatim trecenti sexaginta albi equi & argenti quinquaginta talenta pendebantur, quorum cente- F
na & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat. Hoc autem me-
Colophonij. mini me legisse apud Herodotum. Colophonij in alendis equis plurimum operæ impenderunt: ha-
bitant enim Colophonij in planitie, vt apud Græcum quendam authorem legisse se memorat a-
dagiorum author. Strabo scribit Colophonios olim cùm naualibus copijs abundasse, tum eque-
Lib. 14. stribus vsque adeò præcelluisse, vt vbicumque gentium bellum gereretur, quod confici non pos-
set, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur; atque inde vulgò natum prouerbium, Colo-
phonem addidit. Corsicos & Sardinios breues admodum esse aiunt, sed animo generoso & auda-
Corsici. ci ingressu. Procopius lib. 3. tradit paulò supra oues esse magnitudine, eorumque armenta vaga-
ri passim. Equum Corsum, nisi clausis obequitetur oculis, sessorem excutere ait, quisquis ille est,
qui Stradani equis versus adiecit:

Lumine Corsus atrox viso furit, atque nitentes
Et duro reycit phaleras & ephippia dorso.
Lumine nec viso sessorem admittit & hoc est
Quod teneant oculos bubulo velamine tectos.

Lib. 8. de legib. In Creta, (vt testatur Plato) equorum vsus nequaquam est frequens: idcirco necesse esse ait hisce G
in locis minora esse studia nutriendorum equorum & equestrium certaminum. Cretenses (κρῆτας)
Cretenses. tamen equos celebrat laudatque Oppianus, & alicubi ἄπλετα κρήσια φῦλα vocat, tanquam ge-
Cyrenaici. nus esset equorum elatioris animi, qui accessum ægrè ferrent. Cyrenaici magnitudine pollent, vt
tradit Absyrtus, ilibus substrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei, pedum bonitate præ-
Dacus. stantes, inter equitandum longiore animæ ductu: Dacia quam nunc Vvallachiam dicimus, equos
mittit pernicissimos, & quorum iuba ab armis ad terram vsq; propēdet, & cauda præ cæteris densa
ac prolixa est: caput paruũ dũmodo bene expressit Stradanus, nam de eo in adiectis versibus nihil:

Hic ad bella ferox Valachus, iuba cuius ad imos
Pendet crispa pedes, celeres prætervolat Euros
Cursibus: ex facili sessorem deijcit: atque
Sæpius ingentes quatit atris calcibus vros:

Speciosus quoque est Danus, vt ex icone ab eodem Strabo edita discimus, & viribus in primis
Danus. etiam commendari, adiecti versus attestantur.

Saltu Danus atrox, fastosus pectore celso
Iungere cum celsa gressus grauitate superbos H
Gaudet, & insigni cursu conscendere colles,
Ruraque depressis necnon proscindere aratris.

De Dalmatis equis mox fiet mentio inter Epirotas. In Darána propter soli vbertatem quàm ali-
Dorcades. bi grandiores esse tradit Petrus Martyr. Dorcades Libyæ quanquam mirabili sunt velocitate,
tamen inferiores sunt currendo equis Libycis, si Aeliano credimus. Elandiam Gothici maris
insulam, plurimos greges equorum paruorum sed validissimorum habere scribit Olaus Ma-
Lib. 2. c. 13. gnus, vt putà qui fortitudine & agilitate mulis eximij corporis equis præualent, quosque do-
mestici & exotici negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ mi-
racula venales exportant. Esse enim totius orbis minimos, sed perdociles. Elidis rex Oeno-
maus celerrimos legitur habuisse equos, quibus omnes in curuli certamine superaret. Fuitque
Elei. haud segnis horum populorum in equis propagandis cura, quippe qui equas finibus suis edu-
ctas iniri faciebant, quod esset experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde prouenire:
quare

A quire & in magno erant honore ac pretio. Antinous vnus ex procis Penelopes apud Homerum
gloriatur se in Elide equas habere duodecim. Et Nestor iactat se ex Elide centum & quinquagin-
ta flauas equas cum suis quasque pullis abduxisse. Virgilius ceu præstantissimas, quoque celebrat. *Lib. 1.*

——— Eliadum palmas Epirus equarum.

Propertius inde ditem factam fuisse Elidem ostendit, inquiens.

Et quas Elis opes antè pararat equis.

Commendabantur autem potissimùm à pernicitate, quod ostendit Lucanus de Cæsare loquens:

In bellum prono tantum tamen addidit ira Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso Immineat foribus pronusque repagula laxet.

Strabo omnem eam regionem quæ inter Messeniam & Achaiam media iacet ad mare vsque, E- *Lib. 4.*
læam vocat. Equos Eleos Oppianus Epeos dicit; nam Epeorum agri Eleorum sunt, eidemque
populi, vt alicubi idem Strabo docet. Sunt autem Epei Achaiæ populi, & Achaici etiam equi *Epei.*
ab eodem Oppiano celebrantur. Idem Strabo libro postremùm citato equos Epidaureos excel- *Lib. 8.*
lere asserit, & Virgilio quoque vocatur *domitrix Epidaurus equorum.* Aliàs tamen Strabo Thes- *Epidaurij.*
B salicos Epidaurijs præfert. Xenophon elegantiæ studiosus (inquit Aelianus) equum habuit Epi-
dauricum. Epiroticos in Olympicis certaminus haud in postremo loco fuisse ex Virgilio discimus
vbi ait: *——— Eliadum palmas Epirus equarum.* Vbi Seruius, Epirus (inquit) creat equas *Li. 1. Georg.*
optimas, quæ apud Elidem palmas merentur in Iouis Olympici curuli certamine. Et rursus in *Epirotici.*
hoc eiusdem poëtæ:

Quamuis sæpe fuga versos ille egerit hostes Et patriam Epirum referat: *Lib 3. Geor.*

Quia (inquit) in Epiro sunt equæ optimæ, quibus exercetur curile certamen Iouis Olympici.
Absyrtus equos Epiroticos, mordaces vocat & peruersos. Apud Vegetium, vbi ait: *Epirotas,*
Sarmaricos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus, Ges-
nerus legit, licet contumaces ad frena, ac viles armis, at bellis, &c. Et in hoc eiusdem Vegetij lo-
co, *Epirotas ac siculos non despexeris si mores ac pulchritudo non deserat*, copulam nouissimam ac
abundare existimat, Nunc Albanos vocant: Pinxit & hoc equorum genus Ioan. Stradanus: pi-
cturæ hi additi versus:

Herbida fundis equos, bellis furialibus aptos
Epirus calidis voluentes naribus ignes
C *Qui vel ad Eleó metas vel maxima campi*
Sudabunt spatia, & spumas flant ore cruentas.

Erembi equi nominantur ab Oppiano. Dat & Flandria nobiles equos, de quibus ille qui Stra- *Erembi.*
dani equos versibus illustrauit: *Frigisci.*

Fortes fundis equos, fruticanti Flandria gleba
Diues & attrito Cereales vomere sulcos,
Et doctos grauibus terram proscindere rastris
Necnon & phaleras redamant; & ephippia dorso.

Vegetius Frigiscos non minus velocitate, quàm continuatione cursus inuictos commendat. Quæ-
rendum nunquid Frisiorum equos intelligat, quorum scilicet equi celebrantur, & ipse subinde post
Huniscos & Burgundiones eos nominat. De Frisijs mox, vbi de Hollandicis. Gallicos equos haud
magni fuisse pretij, multoque viliores Gallicos canterios ait Dionysius Lambinus explicans illud *Gallici.*
Plautinum:

Ego faxim muli pretio qui superant equos Sient viliores Gallicis canterÿs. *In Auful.*

L. Apuleius tamen iumenta Gallicana commendauit: quibus (inquit) generosa soboles perhibet
D generosam dignitatem: necnon D. Hieronymus: *Illi gaudeant Gallicis canterÿs, nos solutus vin-* *Lib. 1. Car.*
culis asellus Zachariæ delectet. Inuenio etiam à Gallis magnum Romanis equitatum fuisse suppe-
ditatum: ideoque equitatum eorum semper in pretio fuisse. Horatio equi Gallici ora Gallica no-
minantur, vt ostendit Turnebus: *Gallica nec Lupatis temperat ora frenis.* Gallia autem hominum *Lib. 11. Ad uers. c. 27.*
paradisus, sed equorum infernum vulgato dicto appellatur. Viatores enim lautè, equos pessimè
tractant. Γίλανις Hesychius & Varinus exponunt genus equorum ignobilium & ad bellum ine- *Gelanij.*
ptorum. Quod nomen, nunquid à regione aliqua factum sit, aut qua nam alia re, incertum est. Ge-
las quidem Siciliæ fluuius est, sed equi Siculi in magna sunt existimatione. Sunt verò & Geloni Scy-
thiæ populi, qui in equis fugiendo pugnabant, de quibus Lucanus.

Massagetes quo fugis equo, fortesque Geloni: Et Virgilius:
Bisalta quo more solent, acerque Gelonus, Cùm fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino. Geldrici ijdem cum Menapijs. Germanorum e- *Germani*
quos nec forma, nec velocitate conspicuos esse asseuerat Tacitus. Cæsar eosdem etiam improbat *Li. 4. de bel.*
his verbis: *Iumentis importatis Germani non vtuntur, sed quæ sunt apud eos nata praua atq; deformia:* *Gal.*

Lib. 9. *hac quotidiana exercitatione summi vt sint laboris, efficiunt.* Et rursus: *Eorum (Germanorum) aduentu quòd minus idoneis equis vtantur, à tribunis militum reliquisque equitibus Romanis atque euocatis equos sumit; Germanisque distribuit.* Nos paullò antea grauiores esse diximus, & succussatios, subsultimque molestè ingredi. Qui verò nunc à Ioan. Stradano pictore delineatus prostat, nequaquam succussator est, nec vt veteres illi aiunt, deformis & piger, sed vt ipsius subscriptum est eiconi: E

Ipse carens cauda, sessorem tergore duro
Germanus per prata gerit, hinnitibus auras
Implet & arrectis volat auribus, ocyor Euro:
Nec vanos horret strepitus, Martisque furores.

Getici. Getici equi authore Aeliano celerrimè feruntur: Transyluanos hodiè vocant, docilitate ab alijs vinci inuenio, cursu verò iugi & longo nullis cedere. Ricardus Bertolinus Iazyges equos vocat; Transyluani. quamuis Iazyges inferioris Pannoniæ populi sint, Transyluanis contigui, vnde optimi ad cursum ætate nostra equi aducuntur:

Iazyges. Lib. 12. Austriad.

Quin & Pannonio properans de vertice Lynceus
Iapyge praestat equo & cursus regit ille volantes. F

Getuli. Getuliam aut potius Gætuliam præstantes quoque equos habere, non obscurè indicat Statius, inquiens:

Getulo sic pulcher equo, Troianaque quassans
Tela, nouercales ibat venator in agros
Ascanius.

Huius regionis reges plurimùm equorum gregibus studere tradit Strabo, vt ad centena pullorum millia quotannis recenseantur. Equos verò ipsos μακροχειλότερες esse nostris, id est longioribus Græcanici. labris, interpres ineptè vngulis vertit. Græcanici, ἑλλαδικοὶ in summo quoque fuere pretio. Nemesianus:

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis.

Absyrtus ait pedibus bonis fultos esse, vasto corpore, capite venusto, ardua antica parte statura (ὄρθιοι τὴν προτομὴν, id est capite recto) concinnoque corpore, sed clunium compage incommoda nec respondente: pernices & animosos. Heluetios equos bellis quoque idoneos esse ait Ca-Heluetij. merarius & præcipuè Algoicos, qui durare (inquit) diutissimè putantur. Habent & Hetrusci e-Hetrusci. quos præstantissimos arguto capite, quod maximè probatur, & densa iuba, vt cùm ex Stradani G pictura, tum ex ascriptis ei versibus constat, qui tales sunt:

Tuscus ater medijs cùm sese vallibus effert,
Effert argutum caput, auribus emicat, armo
Densa iuba in dextro semper iactata recumbit,
Concutiens solido passim frondentia cornu.

Hippobotæ. Hippolaitæ seu Hippobotæ, populus Chalcidensis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus gloriaque cum primis clarus. Nam ipsum nomen ab agrorum fertilitate inditum est quasi dicas equorum altores: quorum regionem pulsis ijs & deducta colonia occuparunt Athenienses. Huius rei mentionem facit Herodotus in Terpsichore. Hirpini in pugna præstantissimi & poten-Hirpini. tissimi habebantur, vt scribit Iulius Pomponius in hoc Virgilij: *Hinc bellator equus*: inde Apuli, postea Lucanici, nam præter vires, ipsa corporis magnitudine cæteros praecellunt equos. Hispani Hispani. similiter teste Absyrto magno sunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter diuidua: sed astrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robusti, corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno: cæterùm ad cursuram inbabiles (ἄδρομοι, legendum apparet εὔδρομοι, nam cursu valere ex sequentibus constabit.) in equitatione calcaribus non incitantur. H Quin & ab ortu ad integram vsque ætatem morati & obsequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Strabo ait similes esse equis Spartarum, reliquos omnes mira celeritate superantes. Volaterranus equos in Hispania quoque leuitate atque elegantia conspicuos esse tradit, Camerarius celeritatis & agilitatis opinione à magnatibus expeti. Vegetius, *Cappadocum* (inquit) *gloriosa no-*Lib.4.Ep.6. *bilitas: Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma*: Hinc apud Symmachum legimus: *Euectionem impetraui, amicos in Hispaniam misi ob curulium equorum coemptionem.* Sed & in bello vtilissimi sunt, quin Rodericus Santius par. 1. hist. Hisp. c. 2. tantam eorum fidem dici esse ait, vt cùm se percussos in bello sentiunt, sessores suos incolumes inter hostes mira probitate extra prælium exponant. Claudianus in laudibus Serenæ reginæ Hispaniam inter alia laudat, quia est

Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis.

Istiusmodi equos vulgò Iannettos vocant, Hispani (vt inuenio) genetos à genibus vt quidam conijcit: quòd cùm celeberrimum hoc genus equorum sit, vectorem genibus ad sellam & latera equi

inniti

A inniti oporteat, vt tutiùs vehatur. De Asturconibus & Callaicis siue Gallaicis dictum est. Vtrosque autem Hispanici generis esse Plinius testatur: *In Hispania* (inquit) *Gallaica gens & Asturica equini generis, quos thildones vocamus: minori forma appellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* In Hispaniolam noui orbis insulam equi ex Hispania illati multiplicem de se sobolem dederes. Iberi an ijdem sint Hispanicis dicam subinde. Equos generosos, præstantes, torosos, idoneosque ferendæ panopliæ, sed succussatores plerosque ea pars Hollandiæ producit, quæ Cisrhenana Frisia dicitur & Cannefatum regio, fæcundior equarum nobilium, quæ ducendis matronarum pilentis in Italia expetuntur ad luxus ostentationem; australior regionis pars lacertosos quoque & optimos profert. Ingentem equorum nobilium vim exportari docent pagi aliquot mercatu equorum frequentissimo celebres, vt scribit Adrianus Iunius in sua Batauia. Expressit hoc quoque equorum genus Ioan. Stradanus, additis his versibus: *Hollandic.*

Tardior est Phrysys equus educatus in aruis,
Curribus aptus, & attrito sub vomere rastris,
Dentalis pingues doctus conuellere glebas:
B *Densa cui dextro iuba semper pendet ab armo.*

Hunnuscorum longè prima (inquit Vegetius) docetur vtilitas patientiæ laboris, frigoris, famis. Est autem eis, vt mox addit, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda syluosa, validissimæ tibiæ, parua bases, plenæ & diffusa vngulæ, ilia cauata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens. Alias Hunnicos vocat: nos Vngaros aut Vngaricos, ni fallor, dicimus. Nec de alijs puto equis loquitur his verbis D. Hieronymus ad Oceanum. *Hunnorum examina pernicibus equis huc illucque volitantia, cadis pariter ac terroris cuncta compleuerunt.* Scribit Camerarius equos Pannonicos (Pannonia eadem quæ Vngaria) multos reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes eadere negari: ad bellum idoneos esse, sed plerosque mordaces & calcitrones, & ab eis prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritatos aut opinione aut metu offensæ ferocire. Audio in Polonia magno in honore esse. *Hunisci.* *Hungarici.*

C Iberi (Ἴβηρες) equi Oppiano authore Parthis sunt præstantiores: celeritate enim tantum præstant inter equos, quantum aquila ac circus accipiter in aëre, & in mari Delphinus, sed exigui sunt & viribus paruis & animo imbelli; & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam. Disputant expositores, an Iberi Oppiano ijdem sint cum Hispanis: qui id affirmant Strabonis testimonio nituntur, qui similiter ac Oppianus Parthorum equos cum Iberis comparat, eo scilicet libro, in quo de Hispania tractat. Negantibus verò eosdem esse fauet Absyrtus, qui equos Hispanos magno corporis habitu esse scribit. Est autem & alia regio hoc nomine iuxta Pontum inter Colchida & Armeniam, à qua vt Varro scribit, profecti dicuntur, qui in Hispania habitauerunt, quanquam Dionysius tradat Iberos populos à Pyrenæis montibus profectos, in Asia sedes posuisse: vt minus miremur, si de Iberis simul cum Hispanis loquatur Strabo, fierique potest, vt loci ratione corporis magnitudine differant. In India animantes multò sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisæi vocantur, vt author est Herodotus. Sed de natura, indoleque equi Indici & vt ad pugnam quæ fit ex curru, instituatur sic loquitur Aelianus: *Indicum equum exultantem & immoderatiùs excurrentem continere & coërcere, habenas adducere vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt: Si freno ipsos sustinere consueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis bene peritos, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores, currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat.* De equo Indico vnicorni dicam in monocerote. Iones equos ceu præstantes memorat Oppianus. Claudianus eximiam eis præ cæteris ascribit cursus agilitatem, dum canit: *Iberi.* *Li. 3. Geog.* *Indi.* D *Iones.* *Lib. 21.*

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemque sui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.

Lectissimos equos quoque præbet Insubria, ardua præ cæteris ceruice, micantibusque oculis, vt scribit ille qui Stradani equis versus appendit.

Corni-

Inſuber. *Cornipedes lectos diues Inſubria præbet* E
Immodicum quibus eſt latus, & quibus ardua ceruix,
Altus honos, oculique vago ſplendore micantes,
Continuè calidos qui fumant nare vapores.

Iſtrij. Iſtrij teſte Abſyrto, pedibus valent, perquam proceri ſunt, indiuidua ſpina cauaque, ſed curſu
Italici. pernici. Italicos qui vernaculi dicebantur, in circo probatiſſimos fuiſſe legimus apud Plinium. Itha-
Lib. vlt. c. cam patriam ſuam Telemachum Vlyſſis filium ſcimus ob aſperitatem equis vtendis ineptam iudi-
vlt. caſſe, equoſque propterea à Menelao donatos ceu inutiles recuſaſſe, quoniam ea regio eſſet po-
tiùs

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο, id eſt:
Capris alendis idonea, & gratior quàm ſi equis alendis eſſet accommoda. Meminit hu-
Lib. 1. Epi. ius doni Horatius ad Mecænatem ſcribens:

Haud male Telemachus proles patientis Vlyſſei;
Non eſt aptus equis Ithaca locus; vt neque planis
Porrectus ſpatijs, nec multa prodigus herbæ; F
Atride magis apta tibi tua dona relinquo.

Lacertoſus admodum, ideoque robore præſtans eſt Iuliacus, vt ex imagine à Stradano exhibita
conſtat: cui hi additi ſunt verſus:

Aëra Iuliacus tremulis hinnitibus implet,
Auribus arrectis inſignis, cui iuba collo
Dependet rigido atque armi vibrantur in orbes,
Seſſorem duri qui lædit verbere dorſi.

Iuxta Lampſacon in Aſia equos magnanimos eſſe docet Strabo. Lapithis genti Theſſaliæ, cùm
Lib. 13. fuerint teſte Virgilio frenorum inuentores & equitationis periti, equos quoque præſtantes poſſe-
diſſe ratio perſuadet. Lappones equos non habent, ſed eorum loco feram domant, quam Reen di-
Libyci. cunt, de quo ſuo loco. Libyes ſiue Lybicos Oppianus Mauris ſubiungit propter formæ ſimilitudi-
nem, communemque durabilem celeritatem: niſi quod (inquit) robuſti Libyes maiores ſunt,
corpore oblongo, coſtis & lateribus craſſioribus & ampliore ad rectum impetum pectore. Vtriq;
ſolis æſtum & ſitim meridianam facilè tolerant. De Libycis equis (inquit Aelianus) hæc ex homi-
nibus eiuſdem gentis audiui, equorum velociſſimos eſſe, nullo laboris ſenſu affici, ex ha- G
bitus gracilitate & tenuitate macilentos eſſe, totoſq; ex ſe aptos exiſtere ad fortiſſimè ſuſtinendam
dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint, ſtri-
gile perfricare, nec eis cubilia ſubſternere, nec vngulas expurgare, ſed ſimulatque iter inſtitutum
confecerunt, ex equis deſilientes, hos ad paſtiones dimittere, atque ita homines Libycos grandi
macie confectos & ſqualore ſordidos huiuſmodi equis vehi. In Liguria teſte Strabone equi naſ-
Lib. 4. cuntur quos gegenios (γιγήνιος) vocant. Lituania referente Ioan. Botero in ſuis relationibus ſe-
Ligures. ptuaginta millia equorum dat. Sed Polonis deteriores ſunt. Lydi in Aſia Cræſi tempore fortes &
Lydi. ſtrenui, & ex equis pugnabant, & haſtas prælongas geſtabant, vt apud Herodotum licet legere.
Luſitani. Luſitanos equos tantæ pernicitatis eſſe ait Iuſtinus, vt ex vento concepti eſſe vulgò dicantur, qua
Lib. 44. de re poſtmodum. Hos ex Arcadia originem trahere putat Goropius Becanus. Magnetes populi
quod in alendis equis eſſent ſtudioſi & pugnæ inſuper equeſtris apprimè periti, paſſim à veteribus
Lib. 6. celebrantur. Lucanus:

Et Magneees equis, Minyæ gens cognita remis.

Mantuani Eſt autem Magneſia Macedoniæ regio Theſſaliæ annexa, item vrbs & regio Aſiæ ad Mæandrum.
Lib. 9. Oppianus eoſdem quoque equos celebrat. Noſtra ætate apud Mantuanos (inquit Goropius in H
Veneticis & Hyperboricis) generoſa equorum proles magna cura educatur, qui cùm loca colant
paluſtria & paludibus plena, non multùm à Venetorum (de quibus mox) natura & priſca conſue-
tudine recedunt. Geographus enim Venetiæ eam naturam quaſi propriam facit, vt tota ſit palu-
dibus & fluminibus plena, quæ ei cum Mantuanorum agro prorſus eſt communis. Videtur itaque
hæc vrbs in lacu ſita & generoſiſſima equorum ſobole nobiliſſima, vetuſtam hanc Venetorum in
Lib. 3. Hiſt. equis alendis laudem vindicaſſe. Iouius verò neminem quidem totius Europæ regum Mantuano
principe omnis generis militares equos vel plures vel nobiliores aluiſſe aſſerit, ſed magno ſumptu
ad propagandam ſobolem, ex omni tranſmarina prouincia conquiſitis equabus admiſſarijs, domi
miro felicique prouentu inſtituiſſe, id quod cæteros poſtmodum duces etiam feciſſe certum eſt.
Maſſyli. Maſſyli Libyæ populi optimos dicuntur habere equos, eoſque non freno, ſed virga regere: Mar-
tialis lib. 9. *Ee Maſſyleum virga gubernat equum.* Proximi ſunt Maſſæſylis, qui & ipſi ſola virgula
Mauri. ſuos equos gubernant. Hos equis vti paruis & celerrimis diſcimus ex Strabone. Mauros Oppianus
Lib. 17. Libycis præfert, inquiens eſſe præſtantiſſimos, tùm in longis curſibus, tum duris laboribus feren-
dis. Hos

A dis. Hos quoque paruos esse aiunt, celeres tamen, & obtemperantes, adeò vt freno non sit opus, sed virga sufficiat ad regendum. Pugnant frequentiùs ex equo hastati; equi aut collaria habent ex ligno aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Antonius Augustinus numum ostendit Hadriani, in quo mulier militaribus induta armis, ferocem equum dextra ducit, sinistra virgam tenet. Numi inscriptio MAVRITANIA. Hunc ita pinxit Stradanus, vt in curuli certamine à sessore ad cursum impelli solet; quidam hos addidit versus:

Maurus acer cursu reliquos superemines omnes,
Ocior aut aura, aut ventos aquante sagitta,
Emicat, & summam celeri pede libat arenam,
Posse putes sicco freta cærula radere cursu.

Cum Mauris eidem sunt Straboni Maurusij, quorum quoque equos celebrat Nemesianus, cuius iam iam versus recitabo inter equos Mazaces. Forma similes sunt Lybicis, vt diximus ex Oppiano, qui item horum equorum ἄιολα φῦλα dicit, id est genera agilia & velocia, non varia. Idem Oppianus Mazaces equos (sed apud eum Μάζικες pro Μάζηκες legitur) celebrat, necnon Neme- *Mazaces.*
sianus, qui fusiùs eos delineat.

B

Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit, modò sit gentili sanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe caput, deformis & aluus
Est ollis, quodque infrenes, quod liber vterque,
Quodque iubis pronos ceruix diuerberet armos.
Paret in obsequium lenta moderamine virga.
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni,
Quin & promissi spatiosa per æquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auidos comites post terga relinquunt.
Haud secus effusis Nerei per cerula ventis,
Cùm se Threicius Boreas superextulit antro &c.

C

Horum tarda venit longi fiducia cursus:
His etiam emerito vigor est iuuenilis in æuo
Nam quæcunque suis virtus bene floruit annis
Non prius est animo quàm corpore passa ruinam.

Sed obseruandum duos loco distinctos populos Mazacas appellari. Plinius enim eos inter populos qui Tanaim accolunt, recenset. Et Mazaca (neutrum plurale) vt Eusebius in Chronicis meminit, *Lib. 6.* ciuitas est Cappadociæ sub monte Argæo, quæ nunc (inquit) Cæsarea dicitur. Contrà Strabo & Ptolomæus Mazaces in Africa locauerunt. De hac autem loqui Nemesianum non dubito: Maurusijs enim eos coniungit, & Mazacem coloratum appellat, quod Cappadociæ non conuenit. Oppianus etiam Mazaces equos à Cappadocibus distinguit: fierique potest, quod hoc cum Cappadocibus commune habeant, quòd in simili ætate celeres adhuc sint, animoque vigeant. Media, *Medici.* vt & Armenia, eximiè equis pascendis apta est, vt inquit Strabo: Pratum quoddam hippoboton *Lib. 11. & 12.* vocatur, per quod iter faciunt, qui ex Persia & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo pasci dicuntur equorum quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Herbam quæ præcipuè equos nutrit, eò quòd ibi abundet, propriè Medicam vocamus. Artauasdes rex M. Antonio præter alios equos cataphractorum instructorum septem millia ostendit, cum in Mediam cum eo in-
D gressus est. Idem Strabo Persis Medos ait quotannis equos ter mille pendisse. Aelianus quoque Medos homines scribit corporis habitu optimo esse, & luxu more equorum suorum diffluentes adeò nitescere se audiuisse, equosque more dominorum & magnitudine corporis & pulchritudine, atque adeò lauto extra corpus cultu delectari, vt magnitudinem & pulchritudinem suam sentire videantur. Eximia autem corporis magnitudine esse huius regionis equos notum quoque est ex Absyrto. Herodotus Medicos vocat. Menapios olim dictos, nunc Geldricos dicunt. Hos Germanicorum equorum solos, vt bellatores in pretio esse scribit Camerarius, Cæsarique Galli- *Menapij.* cos vocari & Rugos. Eosdem & Sicambros dici voluunt. Iconem huius equorum generis exactis- *Geldrij.* sime expressit Stradanus, naturam verò expressit, qui icones eius versibus explicauit:

Hic pugilem gaudet dorso gestare superbum,
Fulgentes phaleras, nec ephippia dura recusat:
Atque cataphractus media inter prælia gaudet
Vincentum lituos, sonitusque audire tubarum.

Mosci

Moſci. Moſci referente Sigiſmundo Barone, habent equos paruos, caſtratos, ſoleis carentes, leuiſſima E
frena, tùm ephippia in eum vſum accommodata, vt ſe in omnes partes nullo negocio vertere arcùmque intendere queant: pedibus vſque adeo attractis inſidentes equis, vt nullum haſtæ aut teli paullo vehementiorem ictum ſuſtinere queant. Calcaribus pauciſſimi, flagello plerique vtuntur, *Murcibij.* quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, vt id quoties opus ſit, apprehendant & vtantur, rurſus ſi ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat. Gratius Murcibiorum equorum meminit, qui, vt canit, *vix ora tenacia ferro concedunt.* Mycænas tanquam præſtantiſſimorum equorum patriam Virgilius prædicat, ſimulque cum Epiro nominat, inquiens:

Lib. 3. Geor.

Quamuis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtes
Et patriam Epirum referat, forteſque Mycænas.

Lib. 1. Car. Od. 7. Horatius quoque Mycęnas equis dites vocat:

——— *Plurimus in Iunonis honorem*
Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycænas.

Gratius vero equum deſcripturus, aptum venationi, his verſibus vtitur:

Conſule, Penei qualis perfunditur amne
Theſſalus, aut patriæ quem conſpexere Mycænæ. F
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundit in auras
Crura, quis Eleas potior luſtrauit arenas?
Ne tamen hoc contingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm ſyluas durumque laceſſere Martem.

Myſi. Per Mycęnas totum Peleponneſum intellegi docti volunt. Myſos vt bellatores in pretio fuiſse *Lib. 17.* Camerarius aſſerit. *Nabatæi.* Nabatæi, teſte Strabone equos non habent, ſed cameli implent eorum officium. *Naſamones.* Naſamones equi nominantur apud Gratium, ſed locus non eſt integer. Sunt autem Naſamones populi Libyæ nauium Syrtibus inuolutarum ſpoliatores. *Neapolitani.* Neapolis equos in primis ſubminiſtrat, quos ceu præ cæteris electiſſimos, totius Europæ principes in ſummo honore habent, animoſos nimirum, ſpecioſos & robuſtos. De his ita canit, qui verſibus equos Stradani illuſtrauit:

Inclyta Parthenope & ſimiles Campania felix
Fundit equos, bellis aptos, & fortibus armos,
Necnon & raſtris glebas perfringere inertes,
Et perferre grauis gaudentes pondus aratri. G

Nigritæ. Cap. 32. Nigritæ ob iniquitatem ſoli equos non habent, nam ob æſtus penè perpetuos vix ibi creſcit herba qua alantur, vt refert Aloyſius Cadamuſtus his verbis: In regno Senegæ Nigritarum equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec facilè ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida eſt plaga, quæ pabula non producit; facitque æſtus nimius vt equorum inguina intumeſcant, vt vix meiere poſſint, crepant propterea ſtranguria huiuſmodi labefactati. Pro fœno vtuntur faſeolorum lacceramentis (ſeu caulibus diſſectis, poſteaquam ſiliquas dempſerunt) ſole exciccatis. Loco auenæ ſuccedit milium, quo mirum in modum pingueſcunt. Pro equo inſtrato phaleris & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad ſummum quatuordecim, prout equi & forma elegans & agilitas perſuaſerit dandum. Cùm autem emerint equos, mox accerſunt faſcinatores equorum, huncque ritum ſeruant: Rogum accendunt ſarmentis & herbis quibuſdam ſuaptè natura fumum exhalantibus & equo per lorum apprehenſo, ſiſtunt ipſum ſupra fumantem rogum, ac verbis nonnullis prolatis, vnguento tenuiſſimo equum illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies deliteſcit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equorum effaſcinationes quaſdam corio rubeo inuolutas: & hæc agunt affirmantes ſtrenuiores tutioreſque bello futuros equos. Hæc ille. Niſæos equos à magnitudine commendat H
Niſæi. Lib. 3. & 7. Herodotus, in India inquiens animantia multo eſſe grandiora quàm cæteris in locis, præterquam equos; hos enim vinci à Medicis qui Niſæi appellantur. Et rurſus in deſcriptione exercitus Perſarum: *poſt haſtatos* (inquit) *incedebant equi decem quàm pulcherrimè ornati, qui Niſæi dicuntur, ideo ſic dicti, quòd eſt ingens Medica regionis campus nomine Niſæus, qui grandes fert equos. Hos ſequebantur Iouis currus quem octo equi albi trahebant. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur, curru equorum Niſæorum.* Ex quibus verbis etiam conſtat equos Niſæos Medos ſiue Medicos eſſe, id quod Stephanus quoque teſtatur, necnon & Ammianus Marcellinus, qui Neſeos equos vocant. *Sunt apud Medos* (inquit hic) *fætus equorum nobilium, quibus (vt ſcriptores antiqui docent, noſque vidimus,) ineuntes prælia viri ſumma vi vehi exultantes ſolent, quos Neſeos appellant:* Vbi fortè Neſæos ſcribendum, nam & Stephanus ita vocat, & campum Mediæ, à quo ſic vocantur *πεδίον νισαῖον.* Varrinus verò Niſæos equos dictos ait à Niſæa (nimirum regione ſiue Armeniæ, ſiue Mediæ) eſſeque qui Niſæum locum Perſidis faciunt, vbi Niſæi equi celerrimi naſcantur: aliquos Niſæum interpretari ξανθὸν id eſt flauum, eò quod Niſa equos omnes huius coloris habeat. Suidas

A das inter Susianam & Bactrianam locum esse scribit, qui lingua Græca νισος vocatur, in quo equi eximij procreantur. Aliàs etiam ait, esse qui à mari rubro haberi hos equos putant, & omnes colore flauo esse. Herodotum Nisæum Mediæ locum facere, Orpheum in Dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribere. Sed Eustathius in Dionysium; campum Nisæum illum celebrem alicubi iuxta Medicam regionem fuisse arbitratur, qui magnos illos Nisæos vocatos equos producit. Corpore autem magno fuisse non obscurè quoque innuit Philostratus his verbis: *Quantum equo Nisæo maior est Lybicus elephas, tanto Libycis elephantis maiores sunt Indici.* Oppianus, cui Nisſæi vocantur, omnium equorum pulcherrimos esse asserit, ijs reges vehi, eleganti forma, gressu molli & freno faciles, capite paruo, iuba multa & longa, comis vtrinque demissis, subflauis. Hierocles in proœmio Hippiatricorum Nysæos equos (sic scribit, nisi librariorum error sit) à Persarum regibus in pretio haberi asseuerat. Strabo verò tradit alios credere, Medorum solebem esse, alios ex Armenia genus habere velle: habere autem propriam quandam formam, quemadmodum (inquit) Parthici nunc dicti præ Græcis & alijs qui apud nos sunt. Alicubi hisce equis reges vti scribit. Ingentem autem fuisse eorum copiam alibi quoque ait, scribens viginti eorum millia quotannis mitti solere ad regem Persarum τοῖς Μιθρακίοις vel Μιθρακίνοις, hoc est, sub illud tem-
B pus quo festum Mithræ Persarum Deo sacrum celebrabatur. Huius equi mentio est apud Plutarchum; ait enim *Pyrrho speciem oblatam velut Nisæo equo inscenso, ducem se illi præstaret Alexander Magnus*; id quod non percipiens interpres transiluit. Cælius Rhodoginus repræhendit quendam qui pro equis Nesæis verterit insulares. Sic quidem transtulit interpres Platonis in legibus. In sacris certaminibus maximam fuisse eorum existimationem annotauit Alexander ab Alexandro. Noruegici equi statura sunt mediocri, sed admirandæ fortitudinis & pernicitatis in montibus & saxosis vijs penetrandis. *Lib. 5. ca. 8. Noruegici.* Numidia qua parte syluestris est, feras educat, (inquit Solinus) qua iugis ardua, equos alit. *Cap. 39.* Equos hîc facilè inediam tolerare dicunt, neque hordea neque triticea gustare; gramine verò solo & fœno contentos esse. *Numidæ.* Iouius author est, totius Numidarum patrimonij censum esse in equo pernici, quem seminudi egentissimique homines immenso (inquit) parant pretio, nec mirum quando vita & vigilia eorum omnis si bellum desit, in latrocinijs venationibusque consistat. Asserit item vxores eorum tam humiliter viris ancillari, vt equos curent, & insternant. Hosce equos ad sacra Iouis certamina expetitos fuisse discimus ex hoc licet corrupto Gratij loco.

C *Fingit equos Pisis Numidæ soluer **
Audax & patiens operum genus: ille vigebit
*Centum actus spatys, atque eluctabitur iram **
Nec magni cultus sterilis quodcumque remisit
Terra sui, tenuesque sitis producere riui.

Virgilius hos populos infrenes vocat. Hinc & Siluius Italicus cecinit:

Hic passim exultant Numidæ, gens inscia freni,
Quis inter geminans per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Quamobrem Numidæ Massylis & Massesulis multis eidem esse creduntur. Odrisios equos Marti tribuit Claudianus dum ait: *In Gigantomachia. Odrisij.*

Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrisios impellit equos.

Vrbs est Thraciæ: Thraciæ equi autem erant in pretio. Oebalios celebrat Statius: *Oebalij. Lib. 6. Thebaid.*

Oebalios sublimis agit, spes proxima palma
D *Amphiaraus equos, tua furto lapsa propago*
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas.

Oebalia Peloponnesi regio, pars autem Laconiæ. Ex Ormuz vrbe nunc celeberrima equi multi transferuntur in Indiam, vt scribunt nauigationum authores in eam plagam. Parthi teste Absyrtho magno & amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent. Oppianus *Parthi.* βαθυπλόκαμους vocat, id est comam gestantes densis cincinnis nexam, & Siculis, (quos dixerat, omnium quos terra dat, celerrimos esse) velociores esse asserit, Parthos rursus superari celeritate ab Iberis: Horatius itaque Parthos equis animosos cecinit. Equi autem celebrantur quoque à Gratio, sed asperis in locis parum idoneos esse ait propter vngulatum teneritatem: *Lib. 1. Car. Od. 19.*

Scilicet & Parthis inter sua mollia rura
Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni,
Garganumque trucem, aut Ligurinas desuper alpes,
Ante opus excussis cadet vngula, sed tamen illi

Est

A partes descripta, priuatorum vsui seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert, & tota regio est compascua, & incolæ Nomadæ, id est, pastores appellantur. Equi feroces sunt, & haud facilè magistro obedientes, vt ostendit Silius Italicus de Susana Hispaniæ vrbe loquens, quæ ex Sarmatis & Scythiæ populis orta est. Lib. 3.

At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tam leuibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud aui fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati aut iussis parere magistri.

Camerarius bellis dicit esse aptos, multosque eorum reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes credi numquam cadere. Strabo Scythicæ & Sarmaticæ quidem gentis proprium esse ait, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant, sed de dentibus nihil. Ait verò paruos esse ac celeres, acres, atque rebelles. Ammianus Marcellinus tradit hosce populos necnon & Quados ideo castratis vti, ne aut fæminarum visu exagitati raptentur, aut subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores. Genus tamen equorum est teste Absyrto non inelegans, & in B suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora. Ipsi verò Sarmatæ equos sibi eos vt probos asciscunt, quos à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, aitogenes vocari ex eodem Absyrto annotauimus, & apud eos cum reliquis de pernicitate certare, ideoque ijs ad bellicas excursiones vti. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, eos improbant. Quin & obseruatum apud se esse tradunt, ne ex eis prælientur: quippe aut equitem ijs insidentem facilè perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Plinius eosdem hosce populos cùm longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie præparare equos suos ait, exiguum tantùm potum impartientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insidere. Pausanias scribit Sauromatas plurimos equos alere, & non tantùm ad bellum vti, sed etiam dijs immolare & cibo adhibere: In Atticis. vngulas etiam colligere, purgare, & diuidere ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforare ac neruis equorum boumque consuere ad vsum thoracum, qui quidem Græcanicis (inquit) nec inelegantiores, neque infirmiores sunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinere. At lineos thoraces non æquè vtiles esse in bello, cùm ferrum violenter adactum transmittant; venantibus verò conuenire. Sce- C nitæ, vt Euagrius ait, equos habent tantæ pernicitatis, vt propter velocitatem eorum vinci nequeant. Populi sunt qui Persas contra Mauritium sequebantur. Apud Scotos Anglosque referente Iouio præcipuum robur est in pedite, & si qui adsunt in bello equites, magna pars sagittarij sunt, pauci verò cataphracti, quòd eorum equi, quanquam acres, ad iustam magnitudinem non excrescant, vt Frisij, Bætici atque Apuli, & propterea statariæ pugnæ minus idonei existimentur. In Scythia (author est Herodotus) equi ingentem & diuturnam vim hyemis perferunt, muli asinique ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes (inquit) in gelido equi labefiant, asini verò & muli durent. In locis verò circa Tanaim (vt scribit Dionysius Afer) & Caucasum Borealem tantum est frigus hybernum, vt præ illo non solùm muli, sed & pecora & equi moriantur. Quales autem eorum equi sint, & cur eunuchos faciant, iam dictum est. Siculi Oppiano probantur & celerrimi habentur, cedunt tamen Partis & Armenijs. Interpres reddidit Sicanos. Sicania enim Siciliæ pars est in finibus Agrigentinis, quorum equi præ cæteris laudabantur, vt dictum est.

Scenitici. Lib. 5. Hist. Eccl. c. 20. Scotici. Li. 11. Hist. Scythici. Siculi.

Inter equos porrò quos tellus educat, omnes
Anteuolant celeres rapida leuitate Sicani
D *Qui depascuntur Lilybæum gramine mollem,*
Trinacriamque onus Enceladi populantur anheli,
Qua Aetna flammiuomis eructat faucibus ignes.

Sed in Græco codice pro Αἰλυβῆιον legitur λιβύιον per diæresim fortè. Lilybæum autem promontorium Siciliæ est Libyam versus. Pro Trinacria poëta habet τρικάρηνον ὄρος, id est mons triceps. Trinacria autem Sicilia dicta est à tribus promontorijs, Pachyno, Lilybæo & Peloro. Gesnerus tricipitem monrem intelligi ait Aetnam, vt quæ ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadauer tegat, quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Sed & Gratius equos Siculos elegantissimis celebrat versibus.

Sic (vt Libycis) & Strymonio facilis tutela Bisalta
Possent Aetneas vtinam se ferre per artes,
Qui ludis Siculis: quid tum si turpia colla,
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos

F *Cantatus*

Cantatus Graijs Agragas, victaque fragoſum E
Nebrodem liquere fera. O quantus in armis
Ille meis, cuius dociles pecuaria fœtus
Sufficient, qui Chaonias contendere contra
Auſit vix merita quas ſignat Achaia palma.

Vide etiam ſupra proprijs locis. Laudabantur autem priuatim in certamine curuli. Vegetius: *Nec inferiores Hiſpanis equos propè Sicilia exhibet Circo.* Et rurſus eoſdem à moribus laudans, *Nec Epirotas Siculoſque deſpexeris, ſi mores ac* (hæc copula abundat) *pulchritudo non deſerat.* Iſidorus Siciliam ſcribit equorum magnorum generatorem habere Alpheum fluuium, ſed fortè in omni Sicilia magni fuerint, nam & Heſychius ex Sophocle *αἰθαίαν πῶλον* exponit, *ἢ Σικελὴν ἢ μέγαλην*. Syenes equos ſæuos vocat Gratius:

Lib. 14. c. 6. — Syene.

Nec ſæuos miratur equos terrena Syene.

Geſnerus intelligi vult de Aegyptijs. Eſt verò Syene vrbs in confinibus Aethiopiæ & Aegypti, non procul à Nilo, ſupra Alexandriam verſus Meridiem quinque millibus ſtadiorum, ſub tropico cancri directè ſita, vnde ſole exiſtente in cancro, medio ſolſtitij die ſupra verticem ciuitatis nullam prorſus in ea vmbram iaci inuenio. In Syria & Cappadocia equos excellere tradit Albertus. Ego F
Syri. de Syriæ equis nihil inuenio. Ariſtoteles ſeu author ille librorum de mirabilibus Ariſtoteli aſcriptorum in ea regione equiferos dari aſſerit, vti ſupra recitauimus. Sed eam partem quæ Apamia
Sueti & Gothi. dicitur, equis alendis aptam eſſe, etiam ſuo loco oſtendimus. Suethia & Gothia, vt aſſerit Olaus
Li. 17. c. 16. Magnus, equos magnos & ad cataphractorum prælia aptiſſimos producit, qui tamen regio edicto
Tarentini. extra regnum educi prohibentur. At minores magno numero quotannis à Germanis exportantur
Lib. 6. propter tolerantiam laborum, famis, frigoris, tenebrarum laudatiſſimi. Tarentinus ager Strabo-
Li. 4. Theb. ni celebratur equis alendis aptiſſimus. Statius Tænarios equos tanquam excelſos prædicat, & à
Tænarij. Cyllaro præſtantiſſimo illo Caſtoris equo originem ducere oſtendit:

Tænarijs hic celſus equis; quàm diſpare cœtu
Cyllarus, ignaro generarat Caſtore prolem.

Tænaron promontorium eſt Laconicæ regionis, circa medium meridionalis lateris Peloponneſi, quàm longiſſimè a mari procumbens. Equos Tartarorum pleroſque albos eſſe inuenio. Scribit au-
Tartari. tem Paulus Venetus magnum Cham illorum regem habere armenta equorum alborum, equa-
Lib. 1. c. 65. rumque eiuſdem coloris, quæ putantur excedere numerum decem millium. Matthias à Michou
Lib. 1. c. 6. dicit tantæ velocitatis hoſce equos eſſe, vt vno die viginti miliaria magna Germanica equitent: Idem etiam teſtatur eoſdem equos pedibus aquam & pabulum ſub niuibus quærere. Sunt autem depreſſa ceruice, puſillique vt Sigiſmundus Baro annotauit, ſed fortes, qui æquè inediam laboremque ferre poſſunt. His ad laborem aſſuefactis, commodiſſimè (inquit) vtuntur, aiuntque Moſci perniciores ſub Tartaris quàm ſub alijs eſſe. Ne dorſa eorum atterantur, gramine ſellas ſeu ar- G
Thebe. borum folijs fulciunt. Theben Moſchus *ἱπποτρόφον* quaſi equorum alumnam cognominauit.
Theſſalici. Similiter Euripides Theſſaliam *πωλοτρόφον*. Theſſaliam autem paſcendis equis commodiſſimam,
Lib. 8. teſtis eſt Strabo, addens hos equos Arcadicis & Epidauricis præſtantiores eſſe. Varro etiam præſtantiſſimos putat, valereque Theſſaliam equorum optimorum gloria vetus indicat adagium, *ἐπικρινεῖται ἵππος Θετταλική*, id eſt *decernetur equa Theſſalica.* De hiſce eiſdem equis hoc quoque prouerbiale aut potius oraculum Delphicum intelligi volunt Theodoritus, Tzetzes, Sophocles, Athenæus, Herodotus, & Euſtathius.

Ἵπποι Θρηΐκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες.

Sed in hoc differunt, quòd aliqui cenſent legendum, *ἵππον Θεσσάλικὴν, λακεδαιμονίαν δὲ γυναῖκα*: Tzetzes *Θετταλὰς ἵππους* in hiſtorico nominatim appellat. Euſebius verò in libro de præparatione Euangelica Thraces appellat iſtiuſmodi equos: Vtcumque eſt, Theſſalis palma datur. Hinc H
autem eſt quòd Neptunum tradunt in campis Petreis qui ſunt in Theſſalia, impulſu tridentis equos è terra excuſſiſſe, Scyphium & Arionem, & ex his poſtmodum equos cæteros eius regionis procreatos eſſe. Ipſi verò etiam populi equorum fuere perquam ſtudioſi, equitationiſque in-
Lib. 6. uentores, vt oſtendetur ſuo loco. Equos autem Theſſalos in curuli certamine vtiliſſimos celebrat Theocritus, inquiens:

Ἢ κάπῳ κυπάρισσος, ἢ ἅρματι Θεσσαλὸς ἵππος, id eſt, Vt in horto cupreſſus aut in curru equus Theſſalus. Inuenio tamen apud Herodotum in eo curuli certamine quod exhibuit Xer-
Lib. 7. xes in Theſſalia, equas Theſſalicas ſuis (Perſis) inferiores fuiſse: exhibuiſse autem id certamen quòd illic totius Græciæ equas optimas eſse audiuiſset. Atqui Homerus cùm vellet oſtendere, qui inter duces certaturi præſtarent virtute & equorum ſtrenuitate, excellentiæ laudem ita Eumelo tribuit, vt Achillem Theſsalum excipiat, tum ipſum, tum ipſius equos, in quibus omnia quod ad præſtantiam, incomparabilia eſsent; certè Theſsalicis equis primas tribuit.

Quarè

A Quarè cùm in fine Iliadis vellet Diomedem in funebri certamine victorem declarare, implorat Mineruæ auxilium, vt victoriæ resisteret: itaque iugo fracto ipse ex curru excutitur, & vix tandem post alios omnes ad metam peruenit.

Ἕλκων ἀρμάλα χαλὰ ἐλάωων πρεασόδω ἵππυς.

Istius verò regionis equis notam bouilli capitis inuri solere inuenio, vt bucephali appellarentur eoque nomine ibi vocatos ita signatos equos: falli autem qui putant bucephalus vocari à bouillo capite, vel à cornibus quibus Alexandri equum similiter bucephalum nuncupatum, præditum fuisse ineptè nonnulli somniant. Nam quòd equi quidam apud Thessalos bucephali dicerentur, ostendit manifestè Aristophanes ἀναγύρῳ. Gratij versus de equis Thessalis suprà recitaui in Mycenis. Apparet equos fuisse & corporis & animi robore præstantissimos. Cæsarem enim dictatorem testatur Rauisius textor, equorum Thessalicorum in tauros dimicantium eosque necantium spectaculum Romanis ferri dedisse. Thraces Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis (κάτωμυς, Grammatici κατωμισδὸ exponunt equum quo sessor ab humeris in terram excutitur,) gibbere vel curua spina; varos atque ideo ingressu vacillante cursuque: cæterùm oraculum Delphicum illud quod paullo antè citabamus Thracias (Θρηΐκιας) equas præ cæteris extollit. Et Hesiodus Thraciam πωλοτρόφον nuncupat, & Procopius testatur solitos esse Imperatores in Thracia equorum alere sobolem. Et Virgilius præstantissimos hic fuisse equos indicat in Turno rege, *maculis quem Thracius albis portat equus*. Nec rectè à criticis reprehenditur poëta quòd pòst de eiusdem equis dicat; — Bucephali. Thraces. B Lib. 9. Lib. 12.

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

quasi veritati parum sit consonum probabileque Pilumno Italo notam fuisse Orithyiam puellam Atticam, quam videlicet Apollo in Thracia rapuit: nam hic potiùs laudandus quàm reprehendendus Maro est. Cum enim Pilumnus deus fingatur, dea Orithyia, quid ni alteri alteri notus esse potuerit? Non enim vt de mortalibus sed vt de deis poëtam loqui (inquit Turnebus) censendū est, etsi & in ijs reuera nihil diuinitatis fuerit. Celebrat eosdem Statius de equis loquens Hippodami. — Li. 23. Aduersar. c. 18.

Vt Siculas si quando rates tenet astus & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto:
Tunc ipsum fracto curru deturbat, & ipse
C *Antè Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem*
Hippodamum, redit illa fames, iam iamque frementes
Oblitus palmæ, retrò Tirinthius heros
Torsisset, victorque & collaudatus abisset.

Thracia erat etiam olim celeberrima ptopter Diomedis equorum stabulum, quod fuisse ait Solinus non longè à stagno Bistonio, oppidum autem fuisse nomine Tyrida: cæterùm cessisse æuo, solùmque turris vestigium suo tempore durasse. In regno Timochiam, regno Persiæ octauo & in finibus eiusdem, equos esse magnos & pulchros scribit Paulus Venetus, & à negotiatoribus venales duci ad ciuitates Chisem & Chamosam in litore maris sitas, ac inde in Indiam mitti. Toringos commendat Vegetius tanquam iniuriæ tolerantes, ita vt proximum post Hinniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Populi sunt Hessis vicini, qui Plinio, vt Volaterranus conijcit, Cimbri mediterranei vocantur. Turcorum equi pernicissimi, testiculis vt plurimum sunt ademptis: quod meminit quoque qui equorum effigiebus à Stradano editis versus subiecit: Inquit enim: — Diomedis equorum stabulum vbi. Lib. 1. c. 19. Toringi. Turcici.

D *Turcus acer campis, paruis contentus, obesus*
Tergore, per latos celeri pede fertur agellos
Sed plerumque suis (vt fertur) testibus orbus
Atque tuba tinctus fulgenti & murice cauda est.

Laudantur quam maximè nostra tempestate in vsu bellico. Tyrrhenos Oppianus similiter tanquam bello aptos probat. Volaterranus ex Tyrrheni maris insulis præsertim Corsica & Sardinia breues admodum sed animo generoso atque audaci, esse ait, & ingressu irrequieto. Venetos Paphlagoniæ populos qui post bellum Troianum Antenore duce, eam Italiæ partem, quæ nunc Venetia dicitur, occuparunt, celebres olim fecit equos alendi studium, id quod Strabo his verbis asserit. *Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagonia populis, qui post bellum Troianum ad hæc loca peruenerint: & huius coniectura argumentum faciunt, industriam ipsorum in alendis equis: quæ hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit. Dionysius quoq; Siciliæ Tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat: adeò vt per Græcos equina prolis Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret*: Ἐνετίδες ἵπποι, nominantur quoque à Stephano in Enetis, — Tyrrheni. Veneti. Lib. 5.

 vicinis,

Lycoſpades. *Lycophori.* vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Pro ἐνετίδες apud Heſychium & Varinum alicubi legitur E corruptè ἐνδῖις, his verbis: ἐνδίις ἵπποι, ἐν τῷ Ἀδρίᾳ ἵπποι, καὶ λυκοπαδεῖς (lego λυκοσπαδεῖς) καὶ λυκοφόροι. (ego Lycoſpades equos à Lycophoris ſuo loco diſtinguam,) nam aliàs habent: ἐνετίδας πώλους στεφανηφόρους, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἀδρίαν ἐνετίδος. Vnde conſtat Venetos equos in ſacris certaminibus ſæpè nobilitatos fuiſſe, & ſæpe palmas & coronas retuliſſe.

NATVRA. MORES. SOMNVS.
Mundities.

Cur duce careant. EQVORVM ducem (inquit Ariſtoteles) vt boum nullum conſtituunt, quod eorum natura non ſtabilis ſed mobilis procaxque eſt. Sunt tamen etiam gregales, aut armentales ſiue armentitij, vt ex ijs quæ dicta ſunt, partim conſtat, & ex deinceps dicendis conſtabit: Virgilius autem equam inde armentalem vocauit: F

Armentalis equa mammis & lacte ferino
Nutribat.

Cælius gregales Græcis φορβάδες dici tradit, domeſticos verò, hoc eſt quos domi alimus τροφίας: ſed & ἀγελαίους illos dicere licet. Eſſe præterea equum animal philolutron aut philydron id eſt balneorum & aquæ amans, idem author probat Ariſtoteles, idque prius etiam notauit Homerus: *Iliad. O.*

Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋρρεῖος ποταμοῖο, id eſt,
Aſſuetus lauari pellucido fluuio.

Lib. 5. *Bibendi modus.* *Lib. 8. Hiſt. cap. 6.* Similiter volutari gaudet. Bibunt ſorbendo: Tradit autem Athenæus Parmenonem Byzantium prodidiſſe, nos qui vno hauſtu multum bibit, vaccæ potiùs quàm equo comparare, cùm tamen bouem ſorbendo quoque bibere videamus, idque non præterijt Ariſtoteles. Quod verò equi bibentes os profundiùs aquæ immergant, aſini verò & muli, vix aquam labris attingant, calidiori equi naturæ, ideoque animantis ipſius audaciæ, illorum contrà frigiditati timiditatique aſcribendum eſſe iudicarunt eruditiores. *Voracitas.* In edendo quoque auidiſſimi exiſtunt equi, & cùm G celeriter propria deuorarunt, partem mox conſortis eum eadem inuadunt auiditate, vnde conſortem ſuum macreſcere non ſemel contingit. A pabulo vix vnquam ceſſant, animum verò ſimul & os interdiù noctuque habent in patinis: *Inediam ferre.* Inediam tamen magis quàm ſitim ferre, hinc clatum eſt, quòd Sarmatæ longinqua obituri itinera, cibum adimunt, inedia eos præparantes atque ita per centena & quinquaginta millia continuo curſu euntibus inſident. Turci quoque iter facientes interdiu equos non paſcunt, niſi fortè æſtate ad ſolis æſtum fugiendum, manè & veſperi iter faciant, ipſi verò equis inſidentes edunt quæ circumferunt, equos vbicumque aquam inueniunt, potate ſinunt: quam ob cauſam fontes ſecundum regias vias deriuandos magna diligentia curant: quemadmodum ſcribit Petrus Bellonius Cenomanus in ſingularibus ſuis obſeruationibus per Orientem. Iam verò inani ventre velociores belloque vtiliores eſſe inuenio. Refert Saxo Valdemarum nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonum III. Danorum regem & vita & regno exuit, frenatos ſtare equos paſtuque penitus arceri præcepiſſe, ne ſacietate graues, curſu hebetes forent. *Menſtrua purgationes.* Equas, vt & vaccas crebriùs mingere Ariſtoteles annotauit: nos in ipſo curſu eas veſicam exonerare poſtea dicemus, ideoque in belli vſum à Scythis deſiderari. De menſtrua earumdem purgatione hæc ferè prodidit. Equæ purgantur menſtruis, H
» modo quidem ampliore quàm oues & capræ, ſed multò minus proportione. Rurſus. Equa-
» bus menſes fiunt & vaccis, ſed his minus. Et rurſus. Equa vacat admodum purgamentis
» in partu, minimumque emittit profluuium ſanguinis, videlicet pro corporis magnitudine.
» Item alibi: Conceptus indicium maximè in vaccis equabuſque cùm menſes ceſſarunt ſpatio tem-
» poris bimeſtri, trimeſtri, quadrimeſtri, ſemeſtri: ſed id percipere difficile eſt, niſi quis iam
» dudum ſecutus, aſſuetuſque admodum ſit: quamobrem non deſunt, qui menſes in his animalibus negent. *Sect. 10. Probl. 58.* Cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorat, vt idem annotauit philoſophus. *Stercora cur ſicca.* Et alicubi docet, cur plus excrementi ſicci quam humidi, equi egerant, contrà ac hominum genus: rationem afferens quòd hæc animantia ſicco pabulo largiori vtantur, cùm homo humidis magis quàm ſiccis veſci ſoleat. *Cur & quãdo ſpumeſcant.* Spumeſcit eorum os, maximè ſi curſu aut labore defatigentur, de cuius ſpumæ cauſa, quæ nobis reliquit Galenus, licet verboſiùs, minimè præteribo. Is itaque explicaturus hunc diuini Hippocratis aphoriſmum: *Lib. 2. Aphoriſm. 43.* *Qui ſuffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt; non referuntur ad vitam, quibus ſpuma circa os apparet.*

Omnis

A Omnis spumæ (inquit) generatio ex duarum substantiarum mixtione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cùm verò tenacem habet is qui confingitur humor consistentiam: (quo spiritum complectente, ampullas contingit generari) non facile dissolubilis, sed stabilis spuma conficitur; qualis maximè currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò substantiarum confarctum ac mixtionem facit nonnunquam motus violentus vel vtriusque vel alterius tantùm: nonnunquam verò & foris calor, nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verùm homini ea quæ manifesta videntur consectanti, tutius est dicere spumæ generationem: ventis quidem vehementioribus mare occupantibus, propter ictum fortiorem: in lebetibus autem, caloris ratione. Sic itaque in corporibus animalium, cùm adsunt ex morbo comitiali conuulsiones vehementia motuum solet spumam generare: in apris verò calor: in cursibus autem equorum, vtraque causa vigorem habet. Nam dum continuò per respirationes intrò & extrà fertur, saliua per ipsas extenuatur; & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuæ miscetur ac circumplicatur spumæ quæ generatur, substantiam vnà adaugens. Qui verò opinantur hanc spumam ex ventre prouenire, deerrant. Neque enim
B fieri potest, vt affatim & cumulatè inde proueniat, cùm neque eo tempore animal euomat, neque nauseam vllam patiatur; citrà quæ symptomata, nihil è ventre potest efferri; tantum abest, vt vapor quispiam expirationi similis attolli inde possit: cùm nulla huiusmodi substantia è ventre efferatur, qualem pulmo expirat. Hæc & alia Galenus: cur verò spuma ea alba reddatur, causam esse volunt calorem & motum æquis ferè portionibus concurrentes: ita. n. & in mari accidere, cùm à ventis commouetur: ita fieri in ollis quibus ignis subijcitur, ita & in aëre, agitatum à ventis humorem hyberno tempore, colore albo reddi, & postquam albuit, ob frigus quod est in aëre, congelari in niuem: Somniare etiam hæc animantia palam est, quod & Aristoteles & Plinius quoque prodiderunt: Somniant autem de ijs maximè quibus assueuere, vt in nobis ferè euenire quoque solet: Lucretius: *Cur spuma fit alba.* *Somniare.* *Lib. 4.*

Vsque adeò magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerunt esse operati
Non homines solùm, sed verò animalia cuncta
Quippe videbis equos fortes, cùm membra iacebunt
C *In somnis sudare tamen, spirareque sæpe*
Et quasi de palma summas contendere vires.

Dormiunt autem plerumque stantes, tamen canterij, vt aiunt, magis, qui quòd castrati sint, mitiores & placidiores, somniculosique ac dormitantes, magis ob torporem videntur. Hinc iocus ex ambiguo apud Plautum: *Vt dormiant*

Certè hæc mulier canterino ritu astans hic somniat.

Nam & somniare, somnia est videre inter dormiendum, somniare etiam delirare, nugasque & deliramenta effutire valet, vt apud eundem: *Quos fumanos somnias.* Id est nugaris & blateras. Cùm irascuntur, canum modo dentes denudant, mordentque etiam, apparet autem ridere, & vulgò risum equinum id nuncupamus. Blanditiarum maximè sunt amantes, contrà verbera abhorrent, vt ex Xenophonte dicemus suo loco: Equæ pullos suos amant ardentissimè, cuius rei (inquit Aristoteles) indicium est quòd sæpius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amere prosequentes tuentur, sed quoniam lacte carent, deprauant eos quos diligunt. Celebratur verò amor iste, maximè ab Aeliano his verbis: Equa mater optima, summa charitate & fide pullum suum amat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis *Ira.* *Gaudere palpis.* *Amor erga pullos.*
D domi pullis ad pugnas ducebat. Pulli sic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentibus amissis aluntur. Darius cùm inclinata iam acie in eo prælio quod ad Issum (Issum potiùs) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumq; victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit; quæ quòd relicti memoriam pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum prædicatur ex periculis eripuisse. Simile quid recenset quoque Paulus Venetus de Tartaris: Circa extremum (inquit) Septentrionem regio quædam est, in qua multo per annum tempore sol non apparet, ita vt non solùm noctu tenebræ sint, sed etiam interdiu aër in modum crepusculi caliginosus. Hanc regionem confines Tartari prædæ gratia ingressuri, ne propter subitò ingressuram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cum pullis accipiunt, & pullos in primo ingressu custodibus committunt, vt se illic redituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentiùs obseruato, rectà ad pullos suos in reditu contendunt, idque celerrimè: Laxant enim eis sessores habenas, & liberè quò suo instinctu feruntur, ire permittunt. Similiter pullus ipse matrem sequitur quocumque euntem. Vultque M. Varro, vt pullus cùm firmior iam est factus, in eadē pascua, in quibus mater est, dimittatur, ne desiderio partus sui laboret equa: nam *Lib. 3. c. 49.* *Tartarorum prædandi modus.*

id præcipuè genus pecudis (inquit) amore natorum, nisi fiat potestas, noxam trahit. Amoris istius B
causam esse volunt hippomanes, quod statim a fronte fœta ædito partu dicitur deuorare, vt suprà abundè indicauimus. Cæterùm alienos quoque pullos orphanos sæpè nutrire visa est vt proprios, id quod testatur Aristoteles. Equas societate coniunctas, si altera fortè perierit, alteram pullum parente orbatum enutrire dicens, cuius amoris meminit sic Tzetzes:

Αἱ ἵπποι καλοιχτείρουσαι τοὺς ὀρφανοὺς τῶν πώλων
Θηλάζουσι καὶ τρέφουσι τούτους σὺν τοῖς ἰδίοις.

Seipsam amat equa. Ipsa verò conspecta sua ipsius imagine non aliter ac Narcissus, sibi ipsi placet, & ad libidinem incitatur: de quo amore hæc prodidit Theomnestus: Rarior quidem sed hæc est equarum nota rabies, vt cùm in aqua suam viderint imaginem, amore inani capiantur & per hunc oblitæ pabuli tabe cupidinis intereant. Eius vesaniæ signa sunt, cùm per pascua velut extimulatæ concursitant, subinde conspicientes, vt aliquid desiderare vel requirere videantur. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam detonsa iuba: tum demum speculatæ deformitatem, pristinæ imaginis aboletur memoria. Similiter etiam vt asinorum in coitu patiantur humilitatem, iubas tondere præcipiunt, quoniam comatæ pulchritudine atque gloria superbiant: id quod meminit in primis Plutarchus in Amatorio. Qui vxorem (inquit) in arctum cogit & comprimit veluti annulum digito F
ob gracilitatem aliàs delapsurum, similis est eorum qui equas tondent & deinde ad fluuium vel lacum adducunt: nam suam formam conspicientes fœdatam, ferociam dicuntur amittere & pati porrò ab asinis se conscendi. Iam verò Lycospades dictos equos maximè studere scribit Ælianus, vt
Munditie. formosi videantur suis aurigis, idque ipsum cùm natant ostendere, tum enim in aquarum bene penitus procedere, vt & nitidum os efficiant, & ne sordidum quippiam ex præsepi aut de via illitum deformet speciosum nitorem: ac odorati vnguenti suauitatem, Homeri & Simonidis testimonio in amore & delicijs habere existimari. Sed hoc idem aliàs equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equinæ tractationis periti sunt, audiui equum delectari lauatione & vnguentis.

INGENIVM, DOCILITAS, Memoria.

DOCILITATIS mirique huius quadrupedis ingenij, infinita penè dixerim argumenta proferam. Homerus non tantùm intelligentiam quandam vulga- G
rem sed diuinam, atq; etiam orationem attribuit, nam Hectoris equos deos appellat, quam aliàs non nisi prærogatiuam magnis tantùm viris dare solet: Xantum Achillis equum fingit, non loqui modò, sed & acerba voce dominum increpare, non secus ac Balaam fecit asinus in sacris literis. Idem Homerus ci-
Iud. ca. 22. tante Platone Aeneæ equos commendans, nosse ait Κραιπνὰ μάλ' ἔνθα καὶ ἔν-
Militandi peritia. θα διώκειν ἠδὲ φέβεσθαι, rapidè hinc atque illinc pugnare vagarique, quasi quando vrgendum & quando fugiendum sit, non ignorent, vnde etiam eundem celebrat Aenæam. Multa de equi ingenio Solinus de Cappadocia scribens. Terra illa ante alias (inquit) altrix equorum & prouentui
Cap. 57. equino accommodatissima est: quorum hoc in loco ingenium reor persequendum. Nam equis in-
Iudicium. esse iudicium, documentis plurimis patefactum est, cùm iam aliquot inuenti sint, qui non nisi primos dominos agnoscerent, obliti mansuetudinis, si quando mutassent consueta seruitia. Inimicos partis suæ norunt, adeò vt inter prælia hostes morsu petant. Sed illud maius est, quòd rectoribus perditis quos diligebant, accersunt fame mortem. Verùm hi mores in genere equorum præstantissimo reperiuntur. Nam qui infra nobilitatem sunt sati, nulla documenta sui præbuerunt. Sed H
ne quid videamur dicendi licentia contra fidem arrogasse, exemplum frequens dabimus, Alexan-
Bucephalus vnde dictus. dri Magni equus bucephalus dictus, siue de aspectus toruitate, seu ab insigni, quod taurinum caput armo inustum gerebat, vel quòd de fronte eius quædam extantium corniculorum minæ protuberabant, cùm ab equario suo alias etiam molliter sederetur, accepto regio stratu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus est. Documenta eius in prælijs plurima sunt, quibus Alexandrum è durissimis certaminibus sospitem opera sua extulit, quo merito effecit vt defuncto in India exequias rex duceret & supremis sepulchrum daret, vrbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominauit. Idem de Bucephalo ferè in hæc verba tradidit Aulus Gellius: Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares scripsit
Lib. 5. ca. 2. talentis tredecim & regi Philippo donatum. Super hoc equo dignum memoria visum, quòd vbi ornatus erat, armatusque ad prælium haud vnquam inscendi sese ab alio quàm à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est, quòd cùm in eo insidens Alexander bello Indico & facinora faciens

A faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectisque vndique in *Alexander*
Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atque latere equus perfossus est: moribundus ta- *ab equo ser-*
men ac propè iam exanguis è medijs hostibus regem viuacissimo cursu retulit; atque vbi eum extra *uatus.*
tela extulerat, ilico concidit, & domini iam superstitis securus quasi cum sensus humani solatio
expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli victoria oppidum in ijsdem locis condidit, atque
ob equi honores Bucephalon appellauit. Sed de equorum amore fideque erga dominos suos mox
plura. De ingenio verò eiusdem Bucephali meminit Q. Curtius, scribitque Alexandrum non eo-
dem quo cæteras pecudes, animo eum equum æstimasse: quòd in dorso suo insidere non patere-
tur alium; se verò, cùm vellet ascendere sponte sua genua submittens exciperet, crederetúrque
sentire quem veheret. Nos quoque Sacarum equos, si sessorem excusserint, subito consistere, vt
rursum ascendere possit, ex Aeliano diximus. Inuenio denique hunc Alexandri equum cùm in
propriam statuam ab Apelle sculptam incidisset, hinnitu clamoreque edito, exactissimè atque om-
nibus numeris absolutissimam iudicasse, ideoque Apellem illius iudicium iudicio Alexandri qui
suam præferebat, prætulisse. Similis planè intellectus in equo Neoptelemo immolando meminit
Heliodorus his verbis: Dixisses & equum intelligere formam domini & quòd pulcher ipse pul-
B cherrimum gestaret sessorem sentire: ita collum circum mouens & arrectis auribus caput attollens
& trux supercilium supra oculos versans, ferebat & ferebatur exultans & superbiens & laxato fre-
no alacriter progrediens, ac in vtrumque latus alternis sese librans, extremaque vngula terram
leuiter pulsans, commotionem cum incessus tranquillitate temperabat. Equum C. Cæsaris nullum
præter Cæsarem dorso recepisse idem Solinus, Suetonius, atque alij etiam testantur: Sed & Sue-
tonius addit, ante Cæsarem nullum admisisse alium. Nos quoque vidimus (inquit Gaudentius
Merula) equum Pannonici cuiusdam medici, qui pro foribus solutus donec ab ægris rediret; expe-
ctabat, etsi diem integrum abfuisset. Nullum alium admittebat assessorem. Aduentanti medico
velut gratulabundus occurrebat, dorso mox illo suscepto tanquam triumphans glomerabat in gy-
rum, aut eum subsequebatur, si is vel frigoris vel sanitatis gratia pedibus ibat. Sed de amore in
dominos mox plura. Cæterùm vt minus fortassis mirandum est quod heros suos noscunt, qui nem-
pe ipsis benefici sunt, ita multò admirabilius est, quod populos interstringuere nosse credantur.
Scribit enim Aelianus, equos Lycospades dictos Græcorum hominum studiosos esse dici, eorum- *Græcos à*
que mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur, neque e- *barbaris di-*
nim palpitantibus se offendi, neque resilire, sed tanquam constrictos teneri, totum diem cum ijs *stinguunt.*
C traducere, atque somnum prope eosdem capere. Sin ad ipsos barbarus accedat, quemadmodum
ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos ab equis illis cognosci, elatoque cla-
more tanquam sanè feram bestiam extimescentes, in fugam sese dare. Maius adhuc in intellectu *Auribus in-*
iudicium equo tribuit Chrysantas apud Xenophontem, dum non intelligere tantùm, sed multa *dicat quæ*
etiam homini auribus indicare nosse ait. Vt enim peritum equitandi hippocentauris præstantio- *audiuit.*
rem esse ostenderet, inter alias rationes, hanc ceu præcipuam adducit, quod hippocentaurus duo- *Lib. 4. de pæ*
bus tantùm prospiceret oculis, duabusque auribus audiret, cùm ego (inquit) equitans quatuor *dia Cyri.*
prospiciam oculis, quatuorque auribus præsentiam. Aiunt enim equum manifestare hominibus
quæ oculis prospicit, ac multa significare auribus, quæ antea auditu percepit. Nouit optimè dis- *Equitatio-*
cernitque si qui vel regit, vel insidet, equitandi aurigandique peritus est, vt imperiti naucleri e- *nis peritum*
xemplo docet Ouidius, dum canit: *agnoscit.*

Nauita confessus gelidum pauore timorem *Lib. 1. Trist.*
Iam sequitur victus, iam regit arte ratem: *Eleg. 3.*
Vtque parum validus non proficientia rector
D *Ceruicis rigida frena remittit equo,*
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vnda
Aurigam video vela dedisse rati.

Aegrè verò etiam imperitum aurigam ferre se equa ipsa apud Theognidem testatur, inquiens:

Ἵππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀεθλίη. ἀλλὰ κάκιστον
Ἄνδρα φέρω. καί μοι τοῦτ᾽ ἀνιηρότατον.
Πολλάκι δὴ μέλλησα διαρρήξασα χαλινὸν
Φεύγειν, ὠσαμένη τὸν κακὸν ἡνίοχον. id est:

Equa sum pulchra & certatrix, sed pessimum
Virum fero, & mihi id molestissimum.
Sæpe profectò cogitaui effringens frenum
Fugere, excutiens malum aurigam.

Quod si verò probum equitem nactus fuerit equus, eius operam maximè si sagittarius fuerit, in *Iaculantem*
bello, dorsi sui nisu adiuuat, naturæ quodam instinctu, vt annotauit Plinius his verbis: *Ingenia* *vt iuuet.*

eorum

eorum (equorum) *inenarrabilia, iaculantes obsequio experiuntur: difficiles conatus corpore ipso, nixuque iuuantium.* Sic enim apud Plinium scribendum esse, non *inuitantium* docet Baptista Pius Bononiensis noster in explacatione versus istius Flacci: E

Plinius correctus.
Lib. 6.

——— *Intentaque adiutum missile planta*

Dirigit. Adiutum (inquit) dixit, quia quando volumus mittere telum, pedem intendimus, ac alterum crus explicamus & mox iaculamur, quo corporis nisu missilia iuuantur. Quàm docile modo animal sit equus eleganter docet Gryllus apud Plutarchum, brutorum ingenia cum humanis conferens: Quæ homines (inquit) ludentes aut luxuriantes discunt ac meditantur, hæc nostra intelligentia etiam contra corporis naturam assequitur, freta vi percipiendi innata atque copiosissima. Non dicam de catulis feras indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi discentibus, sed & corui loqui & canes per aduersos saltare orbes discunt, & equi & boues in theatris mirabiles addiscunt motus, sessiones, institutiones, choreas, itaque meminerunt artis, eamque exercent, hominum maximè studio atque industria: quæ ipsa docilitatis sunt documentum, nullam aliam ad rem prosunt. Quomodo autem ad certum numerum gradi discant, dicemus infrà, qui verò id naturæ ductu præstent, diximus iam antè. Choreas tripudiaque edoceri Sybaritarum exemplo notissimum, qui cùm eò deuenissent dementiæ, vt in symposijs equos ad tibiam tripudiare docuissent, ad internecionem vsque deleti sunt, vt meminit Aristoteles de eorum agens repub. Crotoniatæ enim hostes, hoc deliciarum studio intellecto, saltandi concinnitatem illis pararunt, tibicines, vt equos ita institutos, vt audito tibiæ cantu, se se statim attollerent arrectos, pedibusque prioribus vice manuum gestus motusque quosdam chironomiæ ederent ad numerum saltatorios, militibus suis permiscentes, quorum melodiam cùm audiuissent non solum dicuntur exiliisse, verùm etiam excussis sessoribus ad Crotoniatas hostes transfugisse. Idem scribit Charon Lampsacenus Bisaltas contra Cardianos designasse. Onarim enim Bisaltarum ducem, tibicinam Cardianam in arte erudire fecisse; vbi ergò pugna fuit cœpta, tibias inflare modulosque canere iussisse consuetos, equos autem ijs auditis in posteriores pedes erectos, in tripudium esse conuersos: & cùm Cardianorum vis in equitatu posita esset, victos facileque superatos fuisse. Olaus Magnus equos in Elandia insula Gotici maris ingeniosissimos esse testatur, vt saltibus & choreis buccinæ vel tympani sono per eos adaptari possint, quarum exercitium est, huiusmodi spectaculis acquirere quæstum: Item instrui vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum, transiliant, saltuatimque viuacissima pernicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine monitos magis vel minus id facere, iuxta arbitrium imperantis. Huius autem insulæ equos exiguo corpore esse suprà dixi: quare talem fuisse conijcio, de cuius mira docilitate hæc nobis prodidit Scaliger. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cuius iussu atque etiam solo interdum nutu ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidimus: (Olaus illius insulæ equos cereuisia & vino vsque ad ebrietatem potari asserit; & Cardanus in appendice librorum de varietate rerum, quia zithum siue cereuisiam & vinum bibunt, magis dociles reddi, idq; cum alijs animantibus commune habere istiusmodi equos, maximè cum auibus author est,) in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: peluim siue malluuium cruribus sustinere, quasi à tonsore lauaretur; qualem pictum videmus asinum cucullatum: humo sesternere; proiectum atque porrectum iacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere; in terga vertere: supinus ostendere quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Postremò nullum (inquit) canem vnquam vidimus doctiorem aut dociliorem, nisi vnus excipiatur, qui super anterioribus pedibus erectus ac bipes ambulans, elatis clunibus, illustrissimæ hominum coronæ miraculo fuit. Hæc ille. Solinus istiusmodi docilitatem, discendique promptitudinem, voluptatem vocat, inquiens. *Voluptatem equis inesse Circi spectacula prodiderunt: Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus prouocantur.* Hisce discendi facultatibus addendùm, quòd sua sponte domum reuerti visus sit. Accepimus enim Galbam Imp. cùm de equi cuiusdam possessione disputaretur, velatum præcepisse duci ad flumen, & vbi bibisset, linteum amoueri oculis, illiusque adiudicasse equum, ad cuius ille equile iam liber factus abiret, cùm scilicet equus solitum sit adire diuersorium, sic & Horatius vltra id inuitos agi docet, dum canit:

Docilitas.
Tripudiant.
Sybaritæ vt victi.
Athen. li. 12 c. 6. ex Arist.
Li. 12. c. 23.
Elandia insula equorũ mira docilitas.
Exerc. 209.
Canis mira actio.
Stabulum agnoscunt.
Lib. 1. Epist.

F G H

Mutandus locus est & diuersoria nota
Præter agendus equus: quò tendis? non mihi Cumas
Est iter aut Baias, læua stomachosus habena
Dicet eques, sed equi frenato est auris in ore.

Quasi dicat, eques à consuetis diuersorijs equum cogit auelli, & ad aliam viam ingrediendam freno in cassùm impellit. Quamuis verò freno habenisque communiter regatur, institutus tamen neutro in-

A tro indiget. Deuxippi enim equus, vt annotauit Suidas in Ἱππος, ita erat edoctus, vt & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret, & declinante, vt circuiret, atque in gyrum cùm duceret, agiliter conuerteretur. Et apud Strabonem legimus Nigritarum equos absque freno & fune aliate re dominos sponte sequi, nec alia beneuolentia dominos sequi quàm canes solent. Docentur & in ventrem cubare, ne corporis altitudine venantes heros prodant, vt Herodotus prodidit, Thyssagetis inquiens vicinos Iurcas & ipsos victitare hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus humiliùs, subsidendi gratia: Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, consenso equo illum persequitur, comitante cane. Denique illud præ cæteris equum omnis disciplinæ capacem esse ostendit, quód homines adorare visus sit. Neruæ enim, simul ac Pathorum & Armeniorum fines ingressus est, testatur Dion, regionis satrapas, ipsosque mox reges cum muneribus occurrisse, equumque duxisse ita edoctum, vt regem adoraret. Nam pedes anteriores, in modum supplicantis flexisse, caputque pedibus eius qui proximus esset, subiecisse. Quæ res ne fabulosa ridiculaque videatur, adducam & Textoris fidem, qui ceu testis oculatus scribit: cùm in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ Britannicæ

Vbi frenis non egeant. *Lib. 17.* *In ventrem cubant.* *Lib. 4.* *Homines adorant.*

B (quæ Ludouico duodecimo Gallorum Regi nupserat) spectacula illa quæ torneamenta nuncupantur, Lutetiæ frequenti rerum omnium apparatu ederentur; visum fuisse sibi equum, qui sessore hortante Reginam inclinatis plerumque genibus salutabat, moxque consurgens volucri saltu in aëra sese efferebat. Quod verò Solinus ait hostes nosse, eosdemque mordicùs petere, id quoque legimus apud Herodotum de Artybij Persarum ducis equo: edoctum nempe fuisse, vt se in armatum erigeret, pedibusque simul atque ore eum, in quem agebatur, insiliret: sed artem atte illusam. Onesilum enim Cypriorum ducem, cùm in ipsum Artybius cum equo esset inuectus, iuuadentem vulnerasse, satellitem verò (vt conuenerat cum eo Onesilus) sublatos equi pedes, in Onesili scutum eos iactantis, falce abscidisse. Ob tantas itaque ingenij vires, ipsum ingenium equum vocari notum est. Ouidius:

Hostes agnoscunt. *Equus pro ingenio.* *Lib. 2. Fast.*

Adde peregrinis causas mea musa Latinas,
Inque tua noster puluere curras equus.

Et rursus: *Lib. 4.*

Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis,
Nunc teritur nostris area maior equis.

C Quod si verò quis equo isthæc quæ recensuimus, conuenire minimè velit, immo animal potiùs esse stupidum, cùm in sacris literis legamus, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus:* *Psal. 31.* Hunc ego admonitum volo, hæc Psalmistæ verba de ferocia potiùs ac superbia, quàm de ingenij hebetudine intelligi. Sic enim ad eum locum D. Augustinus: *Equus, inquit, & mulus erigunt ceruicem aliquam & sua ferocitate excutiunt à se sessorem suum.* Alij de libidine etiam eundem locum intelligunt. Sessore autem excusso vel amisso, incerto cursu, incertoque ordine huc atque illuc fertur, vt in mari nauis amisso gubernatore, vtq; in acie miles. Claudianus de exercitu, qui ducem amisit: *Lib. 10.*

Non peditem præcedit eques, non commoda castris
Eligitur regio, vicibus custodia nulla
Aduigilat vallo, nam explorantur eunda
Vitandaque via, nullo se cornua flectunt
Ordine, confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per ignotas angusto tramite valles;
Sic orbi rectoris equi, sic orba magistro

D *Fertur in abruptum casu, non pondere puppis.*

Sed de superbia equi mox. Nunc memoria quoque valere est ostendendum. Id imprimis tubæ sonus indicat, quo nimirum audito aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest, pugnandum esse ex assueto aliàs sono recordatus. Aristoteles verò tantum in equo memoriæ vigorem agnoscit, vt in posterum vocem agnoscat equorum quibuscum pugnauit prius. Et Gryllus apud Plutarchum artis quam didicere, optimè meminisse asserit, quin Aelianus ait rerum quas perceperunt, memoriam à nulla deleri obliuione. Memoriæ autem vim Tzetzes exemplo nobis ostendit parasiti, qui cùm equo veheretur curili, prandio, quod captabat, frustratus est. Equus enim incidens fortè in quandam columnam metæ forma, & putans Circum esse eum locum, vsque ad vesperam circum eam se flectebat cum impetu, vt in Circo assueuerat, semper currens. Sigonius verò elegantem recenset historiam, ex qua equi cognoscitur cum memoria insignis vixque credibilis ingenij iuditijque vis. Ea autem talis est. Ioannes Pontifex Romanus à Theodorico Ostrogotho ad Iustinum Imp. legatus missus,

Memoria vt valeat. *Li. 19. regni Occident.* *De equo mira historia.*

cùm

cùm Corinthum adijsset ac terra inde pergere vellet, mansuetum equum quærens, vnum à nobili quodam viro accepit ea conditione, vt postquam ad certum locum venisset, eum remitteret: E
Quod cùm is præstitisset, res incidit ad admirationem insignis, quippe equus qui sanctum pontificem detulit, postea nunquam dorso suo insidentem mulierem passus est. Qua re animaduersa, ille equum remisit, orans vt possideret, quem suum secundò fecisset. Huius historiæ S. Gregorius est author.

Lib. 13. de repub. c. 13. 4. *Militis cuiusdam astus*

Similis huic sed contrarij euentus historia à Pet. Gregorio Tolosano recensetur his verbis: Nobilis quidam frater Episcopi cuiusdam, abusus religione, vt equum Episcopi extorqueret strenuum & sibi valdè idoneum, quo solo tamen episcopus equitaret, & ideò facilè ei non fuisset daturus: is enim, vt scribit liber qui dicitur Scala cæli, titulo seu capite de oratione, super prædictum equum clam frater solitus erat equitare, dumque calcaribus vrgebat, dicere, Deus in adiutorium meum intende, quibus validè infixis equus saltu crebro se extollebat cum impetu, eaque tam diu consuetudine vsus, donec equus quoties audiret, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, saltibus crebris se extolleret: Voluit autem in eo equitare episcopus, quia optimus erat, & vbi iam viam ingressus cœpisset cum capellano matutinas, & pronunciare, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, iam valido saltu se extulit, vt sessorem episcopum excuteret, & in lutum proijceret, vnde miles frater, qui equo inhiabat, occasionem captans, persuasit illi, ne vnquam in posterum eum equum conscenderet, qui potiùs requireret militem quàm episcopum, atque ita facilè equo potitus est. Hæc itaque ille. F

Equi somnia

Meminit verò equus non solùm vigilans, verùm etiam in somno vt in nobis accidit, circa ea occupatur, quæ interdiu acta sunt, vt circensis equi exemplo ostendit Claudianus in præfatione in sextum Honorij Augusti consulatum:

Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defensa toro cùm membra reponit
Mens tamen ad syluas & sua lustra redit.
Iudicibus lites, auriga somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.

AMOR. GRATITVDO. ET FIDES erga Dominum. G

Lib. de soler. animal. *Animantia quæ hominẽ ament.*

QVAMVIS solum aquatilium Delphinum amare hominem, vt homo est, tradat Plutarchus, ex terrestribus verò nullum esse, quod ita hominem amet, nam mansuetissima vtilitatis tantùm gratia amare eos, à quibus aluntur, & cum quibus consueuerunt, vt canis, equus, elephas, incredibilis tamen in equo siue is ollaris sit, siue syncerus à pluribus prædicatur authoribus, & ni fallor, purus ac syncerus, sed & idem Plutarchus in eodem libro equum testatur hominum amans animal esse, sed nisi probè curetur, infensum fieri & alienum.

Lib. 5.

Ostendit autem id eleganter Pandarus Homericus in Iliade; inuitatus enim ab Ænea, currum suum ascendere, periculosum ait, ne domini sui voci equi assuefacti, sibi præliaturo, quia eos nunquam curasset, quòd eorum dominus non esset, inutiles sint ac damno futuri.

Gratitudo.

Dicebat itaque Aelianus, si accuratè & liberaliter tractetur equus, cum beneuolentia erga eum qui sibi benefecit, cumque amicitia acceptum beneficium compensare. Philarchus, vt citat Plinius, refert Centeretrium è H
Galatis (Aelianus interprete Gyllio eandem historiam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centoaratum fuisse ait) in prælio occiso Antiocho potitum equo eius, conscendisse ouantem: at illum indignatione incensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumque vnà.

Occisos dominos vindicant.

Occiso Scytharum, qui equitatus & equorum gloria strepunt, regulo ex prouocatione dimicante, hostem cùm victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsuque confectum, idem Plinius attestatur, vt minus miremur, si Mithridates rex Ponti somnum capiens corporis sui custodiam non modò satellitibus, sed & tauro & equo & ceruo mansuefactis committeret:

Mithridatis custodia corporis.

Author enim est Aelianus isthæc animantia ad dormientis eius regis custodiam aduigilasse, & si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione quam mox percipiebant, taurus mugitu, equus hinnitu, ceruus sua etiam propria voce, cum è somno excitasse.

Lib. 7. c. 46. *Equus Dionysij domino gratior.*

Idem quoque Plinius Dionysij equum refert ex Philisto, cùm ab eo in cœno hærens esset relictus, vt sese eximisset, secutum vestigia domini, cùm apum examen tergo hæreret, in hoc sanè domino qui reliquerat eum, multo gratior, multoque plus humanitatis, auctrisque quàm ipse homo, ostendens. Sed longè adhuc

maiorem

A maiorem amoris erga heros suos affectum in equis agnoscit Homerus, dum occiso Patroclo à lachrymis minimè temperare sibi queant, imo hunc *Equi flent suos dominos*

——— Ἑσταότες πενθείετον, οὔδει δέ σφιν
Χαίται ἐρηρέδαται, τῷ δ' ἕσταθον ἀχνυμένω κῆρ.
——— Stantes lugent & ad terram ipsis
Iuba profusa sunt: hi autem stant tristes corde

Et rursus:

——— Δάκρυα δέ σφιν
Θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις ῥέε μυρομένοισιν
Ἡνιόχοιο πόθῳ. *Lachryma autem ipsis*
Calida ex palpebris in terram fluebant plorantibus
Auriga desiderio.

Quem eundem affectum Virgilius in Pallantis occisi equo imitatus est.

Post bellator equus positis insignibus Aethon
It lachrymans, guttisque humectat grandibus ora.

B Propertius verò in Arione quem Adrasto Neptunus donasse fingitur.

Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.

Quamuis autem superlationis poeticæ nonnulli esse velint, & extra veritatem longo spatio tractuq; excurrentis, iumentis lachrymas tribuere, saltem concedendum erit, amoris præcipui ac beneuolentiæ equorum indicati documentum hoc figmento, si ita dicendum fuerit, quod tamen vix admitto, cùm & Suetonius historicus veridicus, id quoque de Cæsaris equis scriptum reliquerit his verbis: *Equorum greges, quos in flumine Rubicone traijciendo Marti consecrarat, ac vagos sine custode dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimque flere.* Et Accursius legum interpres refert, vt citat Rauisius Textor, eundem Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium. Idem de Caligulæ mortis præsagio dicemus ex Nipho inter prodigia. Ad lachrymas verò quod attinet, testatur & Cardanus Asturconem suum fleuisse sæpiùs vberrim, sed se causam fletus ignorasse, fleuisseque palam, maximè æstare, sed cùm nihil eueniret aduersi, credere se vel naturaliter flere, vel à morbo aliquo impelli. Vtcumque est, Plinius quoque tradidit eo affectu plerosque equorum in dominos esse, vt interemptos
C lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant. Et Silius Italicus ad Virgilij Homerique imitationem, haud minori affectu dicendique facilitate, alterius cuiuspiam equi amorem erga suum dominum his versibus expressit:

Agnouit sonipes, arrectisque auribus acrem
Hinnitum effundens sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso,
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cæde
Euolat, ac domini consistit in ora iacentis:
Inde inclinatus collum submissus & armos,
De more inflexis præbebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Visus præterea equus est mortuo domino, non voluisse vlterius viuere, sed pertinaci inedia mortem sibi procurasse, sicuti de Nicomedis Bithyniæ regis equo testatur Plinius his verbis: *Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit.* *Mortuo domino superuiuere nolit.*
D Testarur verò etiam Dio exque eo Xiphilinus, cùm Seuerus prætorianis militibus qui Pertinacem occiderant, equos & arma adimisset, illique dispergerentur, vnum fuisse ex ijs, qui quòd equus eum nollet deserere, sequereturque hinniens, se ipsumque equum interficeret, equum autem spectatoribus libenter domini sui manibus mori visum. Iam verò eò in quibusdam equis amorem erga altores processisse legimus, vt lasciuioris Venereæ libidinis nota minimè caruerit. *Amor equi lasciuus.* Socles enim formę pulchritudine egregius Atheniensis, cùm equum emisset pulchrum & tam vehementi in se amore incensum, vt cùm adesse sentiret dominum, exultaret & gestiret; cùm ascendere pararet, se ad conscensum præstaret obedientem; cùm ante oculos consisteret, ille suauiter & amatoriè in eum intueretur. Quæ omnia eatenus amatoria & iucunda visa sunt, quoad petulantiam in adolescente attentare (inquit Aelianus) conatus est, *Lib. 6. c. 43.* simul & fama turpitudinis de ambobus dissipata extitit: Tum eam infamiam Socles sibi conflari non passus, vt in amatorem flagitiosum & petulantem odio incensus equum vendidit. Is nonferens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi consciuit mortem.

PVDI-

PVDICITIA.

Lib. 6. Hist. 22. Lib. 10. Metam.

QVAMVIS testante Aristotele, equi & matres & filias superueniant aliorum
animantium more, vt Ouidius cecinit:

——— Coeunt animantia nullo
Catera delectu, nec habetur turpe iuuenca
Ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniux.

Cognationum tamen intellectum equis inesse, insignia exempla testantur, quæ
non solùm filios à matrum, matrumque à filiorum congressu sibi temperasse
nos admonent, sed ad tam illicitum & ferinum coitum impulsos de impulsoribus debitas pœnas
exegisse. Scytharum regem (inquit Aelianus) equam habuisse audio omni virtute quæ ab equo
præstari queat ornatam, tum huius quoque habuisse pullum, cæteris equis virtute præstantem.
Cùm igitur equum aliquem non reperiret dignum qui ipsi equæ admitteretur, sed neque equam
tam generoso pullo conuenientem, ambos in eundem locum coëgisse. Veruntamen eos cæteris F
quidem in rebus inter se amanter gessisse & libenter versatos simul fuisse, non tamen ad coitum
peruenisse; quoad per insidias admissarij vestimentis adumbrati fuissent, tum incestum stuprum
admisisse, quod quidem factum primùm vt ambo intellexerunt, tam impium flagitium morte dis-
soluere conati sunt: sese enim præcipites agentes, mortem sibi consciuerunt. Recenset eandem

Equus post initam matrem se occidit.

historiam Aristoteles, cæterùm paulo aliter; Ferunt (inquit) regem Scytharum habuisse equam
egregiam, ex qua mares generosi omnes gignerentur; quorum vnum qui præstantior haberetur,
cùm vt matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde latuisse matrem,
vt imprudens superueniret, verùm vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam pro-
perasse, atque seipsum actum præcipitem interemisse. Alij rursus ferunt regem Scytharum hoc
fieri voluisse, cùm reliquus præstantium equorum grex peste absumptus esset; & ne ex odore in-
uicem noscentes coitum detractarent, vtrosque à proriga alijs pellibus obtectos & oleo odorato
inunctos fuisse: postea verò cùm remotis operimentis incestum cognoscerent, vinculis abruptis
magno cum hinnitu procurrisse, & capita tandem petris illisa confregisse: sic enim rem narrat Op-

Equus cur prorigam occiderit.

pianus. Quod verò de fallente proriga pœnas sumpserint, authorem habemus M. Varronem his
ferè verbis: *Tametsi incredibile quod vsu venit, memoria mandandum. Cùm equus matrem vt sali-* G
ret, adduci non posset & cum capite obuoluto proriga adduxisset, & coëgisset matrem inire, cùm descen-
denti velum dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicans interfecit. Vtramque hi-
storiam breuiter atque succinctè attigit Plinius. *Alium* (inquit) *equum ferunt detracto oculorum*
operimento, & cognito cum matre coitu, petijsse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa
in Reatino agro, laceratumque pariter aurigam inuenimus. Namque & cognationum intellectus in ijs
est: itaque in grege prioris anni sorore, libentiùs etiam quàm matre, equa comitatur. Ex nostris quo-
que Ioannes Lupus in tractatu de matrimonio & legitimatione aliam sed omnino huic loco inse-
rendam historiam recitat de pullo, qui agnita matre post coitum de se ipso pœnas sumpsit. Inquit

Pullus cur se ipsum castrarit. Pulli Zelotypia.

enim, in prouincia Vandaliæ id contigisse, quòd cùm equus matrem adopertam compressisset,
(nam haud tectam prius recusarat) ea confestim detecta & à filio agnita, is capite reclinato sibi
genitalia amputauit: exque eo & ipse Lupus naturæ assignat, quòd legibus prohibitum est, matri-
monium inter parentes & liberos. Iam verò pullos Zelotypia matrum teneri aduersus custodes
compertum esse, annotauit ex Eudemo Aelianus. Is enim equam adolescentem ac armenti præ-
stantissimam, tanquam omnium formosissimam puellam ab equisone adamatam fuisse tradidit: H
primumque sui amoris hunc flagrantiæ moderatum fuisse, deinde libidine inflammatum, vsque eò
processisse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remque tandem perficeret turpem. Vbi
verò equæ pullus & ipse formosus incesto stupro matrem contaminari perspexisset, eam sic à do-
mino tyrannicè tractari acerrimè tulisse: itaque impetu facto virum interemisse: atque cùm obser-
uasset, vbi humaretur, eò profectum refodisse, omnibusque supplicijs cadauer iam nullum sen-
sum ex mœrore percipiens afflixisse.

MAGNA-

A

MAGNANIMITAS. VICTORIÆ Cupiditas.

ADAMANTIVS physiognomon *μεγαλαυχίαν & φιλοτιμίαν*, id est superbiam siue magnanimitatem & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Græci verò etiam sermonem ligatum & numerosum, *ἵπποχον* dicunt, hoc est sublimem & quasi equo inuectum, vt solutum *πέζον* id est pedestrem & humilem: Est enim equus authore Galeno velox, superbum, & generosum animal; & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nempe robustis, & iuba instructum. Equidem cùm festinat ad alios equos, sed ad equas maximè, tum & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè
B proclinat truci cum specie, tum crinium mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit, vt ex Xenophonte discimus, vnde etiam Adamantius hominem qui humeris subcommouetur, rectus autem est & altæ ceruicis, contumacem esse ait & contumeliosum, quoniam ita graditur equus. Superbire etiam equas iubæ pulchritudine aiunt, & nisi detonsa asinum iniuntem se admittere. Testatur id Plinius; *Equarum* (inquit) *iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire.* Sed disertè, vt omnia Aelianus, inter cæteras animantes (inquit) equus magno elatoque animo est. Enimuerò magnitudo & celeritas ipsa, certi eiusque eminentia, & crurum facilis contractio, facilisque porrectio & vngularum crepitus inducunt, cùm vt audaciùs is exultet & gestiat, insolentiusque efferatur, tùm maximè comata equa mollitie & insolentia diffluens superbiat, eamque ob rem ab asinis se iniri indignissimè ferat, vt maximo vicissim gaudio compleatur, cùm equo tanquam nuptijs sociata sit, ob idque ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè & sine artificio tondent, posteaque asinos admittunt: ea verò tum mariti ignobilitatem, cuius prius pudebat, & contra quem antea resistebat, facillimè patitur: atque eius rei Sophocles meminisse videtur. Hæc itaque ille. Cæterùm etsi proprijs ornamentis superbiat equus, accrescit ta-
C men augeturque mirum in modum superbia, animique elati vigor, si aliena accesserint, eoque magis superbire videtur quo venustiora ac pretiosiora fuerint ornamenta. Multa memoranda de Bucephalo Alexandri paulò antè diximus, cuius ingenio iudicioque hoc magnanimitatis signum adijciendum nunc existit, quod his verbis nobis proditum memoriæ reliquit Plutarchus: Bucephalus quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus verò regijs iam aulæis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere, insultareque; ac nisi cederent, fugaque sibi consulerent, proterere solitus. Quod verò flexuosa & quasi sinuata agitatione etiam delectantur equi, id quoque magnanimitatis est indicium, cùm nisi generosi ita ingrediantur, vt non directè sed in latera euagantes vicissim pergant, vt illa apud Euripidem mulier *πολλὰ πολλάκις τίνοντ' ἐς ὀρθὸν ὄμμασι σκοπουμένη*. Eandem quoque superbiam frequenti indicat fremitu, vnde frementem, pro superbiente dixit Statius hoc versu:

Superbia & magnanimitas equo ascripta.
Lib. 2. Physiogn.
Equa quando asinum admittit.
Equus ornatus superbior.
Lib. Vtrum animal.
In incessu superbit.
Li. 3. Theb.

——— Et media quamuis in cæde frementes
D *Hos assistere equos.*

Et Horatius: *Lib. 4. Car.*

Vexare turmas & frementem
Mittere equum medios per ignes.

Φρυάττεσθαι Græci id dicunt. Quare cùm Anthistenes philosophus equum vidisset *φρυακτὴν* id est frementem in quadam pompa, hoc est fremitu turgidum, Platonem, in quem libentissimè omne genus scommata iaciebat, veluti quadam *ἱπποτυφίᾳ* siue equina superbia superbientem taxans, inquit, *tu mihi videris etiam bonus equus*, sed interpres Diogenis Laërtij *φρυακτὴν* reddidit præclarum, cùm sermo sit de equa superbiente, quo sensu etiam Plutarcho equi dicuntur *φρυαττόμενοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας*, quasi superbia aliqua ducti ad agones siue equestria certamina. Transferturque vocabulum metaphoricè ad hominem, vt apud Athenæum de Demea filio Demadis: *ὃν φρυαττόμενον ποτὲ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπιστόμισεν Ὑπερείδης, εἰπών, Οὐ σιωπήσῃ μειράκιον μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχων τὸ φύσημα*, hoc est quem in subsellijs frementem ac insolescentem velut ore clauso coërcuit Hyperides, sic allocutus:

Plato equus cur dictus.
In Lycurgo.

G num

num tacebis adoleſcentule, maiorem flatum habes quàm mater. In quibus Athenæi verbis annorant docti, quod cùm φρυάττομαι coniunctum ſit φύσημα, quandoquidem φύσημα & φρύαγμα priuatim equorum ferociam atque ſuperbiam denotant, id quòd conſtat in primis ex hoc Xenophontis in libro de equeſtri arte: ἀθρόον δὲ τὸ φρύαγμα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρίσεται. Eleganter autem Torquatus Taſſus equi liberi, & libertate gaudentis & inceſſum & hinnituum frequentiam nobis deſcripſit: E

Come deſtrier che dà le regiè ſtalle
Oue all' vſo dell' arme ſi riſerba
Fugge & libero al fin per largo calle
Va tra gli armenti, ò al fiume vſato à l'herba,
Scherzan ſu'l collo i crin e ſu le ſpalle,
Si ſcuote la ceruice alta e ſuperba,
Suonano i piè nel corſo, e par ch' auampi
Di ſonori nidriti empiendo i campi.

Libertatem amat.
Lib. 3. Od. 11.

Libertatis autem amicum eſſe equum, equæ necdum initum paſſæ exemplo oſtendit Horatius, F

Quæ velut latis equa trima campis *Ludit exultim, metuitque tangi*
Nuptiarum expers & adhuc proteruo, *Cruda marito.*

Faſtus muliebris equa comparatus.

Apparet Horatium æmulatum fuiſſe hoc verſu Teium Anacreontem qui ſimiliter muliebrem faſtum, arrogantemque animum vt iocosè inceſſeret, puellam quandam equino comparauit pullo, in quem nemo adhuc inſcendiſſet, atque ita aſſultim nullo cohibita fræno temerè vagaretur, cuius verſus ſic Latinos fecit Pierius Valerianus: *Pulle Thracia ecquid, ò me Torue luminibus petitum Impiè fugis? Videris nil quidem ſapere, at perita Pulchrè erit tibi ſi lupatos Illigauero, moxque habenas ſumpſero atque circumvertero, Metam ambitum atque finem. At tu amœna prata paſcis, Molle ſed laſciuienti, Non erit magiſter vſquam ſeſſor, inſultare qui te, In modum probè inſtruat.* Similiter Lucilius equam Theſſalicam eleganti traductione animoſam vocat, ferocem, acrem & ſuperbam ac propè indomitam. Illius verba ſunt. *An equam te acrem atque animoſam, Theſſalam, vt indomitam frenis ſubigam antè domumque?* Animoſus enim equus conſimilibus epithetis ornatur ab alijs quoque poëtis. Ouidius animoſum dixit, necnon magnanimum, fortem Lucretius & Virgilius, intrepidum Statius, Virgilius item acrem & ardentem, ferocem Lucanus & Ouidius, qui item terribilem dixit, Silius autem & minantem, alij aliter. Animoſitatem autem aut generoſitatem equo conuenire notat Sidonius, inquiens: *Emicatque vt equi potentis animoſitas.* Signum animoſitatis, quòd naturæ ductu abhorret ab operibus quæ ſeruilia ſunt, quod acutè indicat Simonides poëta exemplo mulieris, quæ equam matrem habuerit, hanc enim neque molam contingere, nec cribrum leuare, nec domum verrere, nec iuxta furnum verſari, ſed bis terue quotidiè comare ſe atque vngere. Sed & ipſe Simonides pullus equinus dicebatur, quod eſſe natura videretur timidus, matris tamen (equæ) veſtigia pulchrè ſequeretur. Eò modò etiam maior in equo generoſitas laudari debet, quòd cum in ſenili ætate vires quidem remittuntur, vt notum eſt ex hoc Tibulli: G

Animoſitas.
Abhorret à ſeruilibus.
Simonides pullus equinus dictus.
Lib. 1. Eleg. 4.

Quam taces infirma venere vbi fata ſenectæ *Qui prior Eleo eſt carcere miſſus equus.*

In Oreſte.
Animoſitas ſenio non perditur.

generoſitatem ac magnanimitatem animi nunquam remittit, vt eleganter oſtendit Sophocles.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡς αὔτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ. id eſt,
Generoſus vt equus, conſenuerit iam licet,
Animum tamen nunquam in periculis abijcit, H
Sed auribus rectis ſtat: iisdem tu quoque
Et excitas me & ipſe cum primis ades.

Animoſitas in periculis.
Cap. 39.
Tuba ſigno gaudet.

Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem, cuius conſilio & auxilio occidit Clytemneſtram & Ægyſtum. Iſtiuſmodi animoſitatem, vel ſi placet vocare animum intrepidum nullibi magis quàm vbi maiora imminent pericula, oſtendit: authoremq; in primis habemus Ariſtotelem, equum non ſolùm non perhorreſcere hoſtium impreſſiones, ſed eodem etiam animo in eos ferri. Eundem animum infractum in hoc quadrupede agnouit D. Iobus, apud quem hæc leguntur: *Aut tu circumdediſti virentem equo? Inſeruiſti autem collo eius metum? Impoſuiſti autem ei omnem armaturam: gloria autem pectoris eius audacia. Effodiens pede ſuperbit. Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem ſagittæ irridet, nec auertitur à ferro. Super ipſum autem gloriatur arcus & gladius & iracundia euertet terram. Et non credet, quouſque ſignum dederit tuba: ſignum autem dante tuba, dicit, Euge; Procul autem odoratur bellum ſaltu & clamore.* Quo loco, audit (inquit Chryſoſtomus)

tubæ

A tubæ vocem ac pugnæ committendæ signum nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. Ibidem etiam Olympiodorus, quandiu non fuerit (inquit) pugnandi signum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tamen saltu se proripit. Huc enim pertinet illud, *Non credit*, ab ijs sumpta translatione qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribiliùs personante, instare prælium sentit, datoque signo lætatur. Id enim significat illud, *Dicit euge*, necnon exercitus clamore excitatus exilit, atque in medios hostes irruit. Quodsi quispiam dicat, haud isthæc in natura inesse equi, verùm in hominis disciplina, hic ipse intelligat haud ista homines docere potuisse, nisi ad percipiendam disciplinam huius animantis esset ingenium accommodatum; quando nec ipsi qui homines sumus, haurire ab alijs doctrinæ rationem possumus, nisi ad rem idonei aptique fuerimus. Non cuiusuis tamen hæc equi esse sed generosi tantummodo discimus ex Virgilio, qui nimirum inter præstantioris equi notas esse ait: *Equi dociles qui.*

——Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

Quod si verò quis sibiipsi aduersari velit poëtam scientissimum, vt puta qui aliàs Elisæ equum,
B quem tamen ferociæ epitheto cohonestat, stare facit, dum ait: *Didonis equus cur stare dicatur.*

——Ostroque insignis & auro
Stat sonipes & frena ferox spumantia mandit.

Eum ego admonitum volo, id data opera ab eo factum, vt maiorem ferociam in eo indicaret, non tamen pedibus, sic enim reginæ fortassis timori fuisset, sed ore, à quo minimè ei erat timendum cum id sit conscensuris frenatum. Quamobrem doctissimum hunc poëtæ locum, mysterioque plenum toto quidem conamine imitari studuit Silius Italicus, sed multorum doctissimorum virorum iudicio succubuit. Sic enim hic de equo Flamminij Consulis Romani:

Stat Sonipes, vexatque ferox humentia frena
Caucasiam, instratus virgato corpore tigrim.

Sonitu autem tubarum audito equos militares commoueri, corporisque motu & fremitu quandam lætitiam & desiderium cum sessoribus in hostem præ se ferre, mille alij attestantur. Hucque spectat hoc Statij: *Lib. 11.*

Et ad lituos hilarem, intrepidumque tubarum
C *Prospiciebat equum.* Item hoc Ouidij.
Vt fremit acer equus cum bellicus ore cruento
Signa dedit tubicen.

Nullum modò animal est, quod magis victoriæ afficitur gloria atque honore, id quod in circensibus potissimum declarant certaminibus, cùm nimirum carceribus clausi, vix intus cohiberi queunt, sed vt ait Sidonius: *Amat victoriam.*

Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul & per obseratas
Transfumant tabulas & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Durato pede stipitem flagellant.

Torquatus Tassus qui opus suum heroicum de libertati restituta Hierosolyma varijs cohonestauit flosculis, quos tanquam dædala quædam apicula ex floridissimis veterum viridarijs collegit, noluit etiam hanc equi gloriæ honorisque cupiditatem prætereire. Alicubi enim sic cecinit:
D

Qual feroce destrier, ch' al faticoso
Honor dell' arme vincitor sia tolto
E lasciuo marito in vil riposo
Fra gl' armenti e ne' paschi erri disciolto
Se'l desta ò suon di tromba ò luminoso
Acciar, colà tosto annitrendo è volto
Già già brama l' aringo, e l' huom su 'l dorso
Portando, vrtato riurtar nel corso.

Videre autem est in eisdem certaminibus non minus inesse equis laudis victoriæque studium quàm à quibus agitantur, aurigis, æquè enim vtrisque dum adhuc carceribus retinentur, inter spem & metum fluctuat animus, æquè laxatis repagulis præcipiti feruntur cursu: nulla tum mora aurigarum, nulla equorum: illi verberibus à tergo imminent & proni habenas laxant; hi rapidissimo cursu currum promouent. Videas ibi sustolli immensum ex humo puluerem;

videas ora equorum ſpumis humeſcere: videas flatus ignitos, & feruidos è naribus emitti anhelitus. E
Tantus vtriſque eſt amor laudis & gloriæ, tanta victoriæ cupiditas. Virgilius itaque cùm dixiſſet ſenio confectum equum admiſſuræ ineptum eſſe, addit:

——— Erga animos æuumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus?
Cum ſpes arrecta iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulſans: illi inſtant verbere torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamque humiles, iamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras,
Nec mora nec requies: at fuluæ nimbus arenæ Tollitur.

Tranſtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equeſtre heroum Græcorum in Iliade deſcribente, cuius verſus Græcos quod ad manum non ſit textus, prætereibo. F Quid ergò intereſt (inquit Lactantius) vtrum ſcientiam ſummum bonum putemus, an illa ipſa quæ ſcientia ex ſe parit, id eſt victum, gloriam, voluptatem? quæ non ſunt homini propria & ideo ne ſumma quidem bona. Nam voluptatis & victus appetentia non homini ſolùm ſed & mutis ineſt. Quid cupiditas gloriæ? nonnè in equis deprehenditur, cùm victores exultant, victi dolent?

Lib. 3. c. 8. Scientia non eſt ſummum bonum.

Tantus amor laudum, tanta eſt victoria cura.

Nec immeritò ſummus poëta experiendum eſſe ait:

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nec in diuerſum eſt illud *——— Exultantiaque haurit*
Corda pauor pulſans, laudumque arrecta cupido.

Vſus carminis erit, cùm quempiam victoriæ cuiuſcumque perſtudioſum aut eſſe aut fuiſſe ſignificabimus: Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem & vincendi deſiderium, & ne vincantur, timorem agitatoribus & agitatis communes facit:

Inſtabant alij manu atque voce
Paſſim & deciduis in arua guttis, G
Rectorum alipedumque ſudor ibat:
Raucus corda ferit fragor fauentum
Atque ipſis pariter viris equiſque
Fit curſu calor, & timore frigus.

Lib. 6.

Feliciſſimè verò præ cæteris poëtis, doctiſſimeque & aurigas & equos victoriæ cupidos oſtendit Statius:

Terrarũ decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuum vtrumq; genus, ſtant vno margine clauſi
Speſque audaxque metus, vnà & fiducia pallens
Nil fixum cordi, pugnant exire pauentque,
Concurrit ſummas animoſum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis, face lumina ſurgunt:
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Clauſtraq; compreſſa transfumat anhelitus ira:
Stare adeò miſerum eſt: pereunt veſtigia mille
Ante fugã, abſentemq; ferit grauis vngula cãpũ
Circumſtant fidei nexuſq; & torta iubarum
Expediũt, firmantq; animos & plurima monſtrãt.
Inſonuit contrà Tyrrhenum murmur, & omnes
Exiluere loco: Quæ tantum carbaſa ponto
Quæ bello ſic tela volant? quæ nubila cælo?
Amnibus hybernis minor eſt, minor impetus igni,
Tardiùs aſtra cadunt, glomerantur tardius imbres, H
Tardius è ſummo decurrunt flumina monte.

Sed de curſus celeritate poſtea: currendi verò, velocitateque ſuperandi alios promptitudinem atque voluntatem breuiter quidem, cæterùm acutiſſimè ſic demonſtrauit Virgilius:

Currendo ſuperare alios cupit.

Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaq; ruit, furibunda ruit, totumq; per orbem
Fulminat & cæcis cæca triumphat equis.

Lib. 5. Triſt.

Ouidius verò laudandi quidem neſcio quem præcipuam ſibi eſſe voluntatem, vt equorum è carceribus recluſorum currendi curſuque certandi, ſed ſe, eorum more prohiberi ait:

Vtq; fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede nunc ipſa fronte laceſſit equus.

Sic

A *Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia*
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos & gloria maior equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,
Seu septem spatijs Circo meruere coronam,
Nonne vides, victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditat aura?
Celsaue cum caso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,
Compescatque solum generoso concita pulsu
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acriùs currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis obijciatur, quicum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Fri- *Aemulatio quid præstet* B get enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionem proposita est. Sanè equi qui ad metam excursitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus: *Cant. V.*

Sapendo ben ch'al fin s' inuecchia amore.
Senza quest' arti, e diuien pigro e lentos
Quasi destrier, che men veloce corra
Se non hà che lui segua, ò chi'l precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciùs (inquit) equi ad *In Pelopida.* currus iuncti, quàm seorsim currunt acti; non quia maiore vi admissi aëra impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquiens: *In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis & gloria fatentur*, id quoque duabus a- *Sine auriga per se vincit certamen.* struit historijs, inquiens: *Claudij Cæsaris sæcularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, alba-* C *tos equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent perito auriga insistente facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse*, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: *Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt staret in Capitolium, cucurrisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat; vnde postea nomen porta est.* Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs quæ paulò antè dicta sunt, constat, partim ex hac Pausaniæ quoque historiola innotescit: Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereunda non est, cui Auræ nomen *In Eliacis. Phidota equa.* fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementiùs, cùmque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt & equæ simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus & calcaribus & flagello; quin sæpenumerò aliorum æmulatione sine vllo sessore cursum occipiunt, sessoris D officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmulationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eò vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio *Rectorem imperitum negligunt.* hanc Ciceronis metaphoram. *Vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti, sic homines secundis rebus effrenatos sibique præfidentes tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perspiciant rerum humanarem imbecillitatem varietatemque fortunæ.* *Lib. 1. Offic.* Cæterùm licet suapte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, sessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait: *Adhortatione gaudet.*

Acer & ad palma per se cursurus honores,
Si tamen horteris fortiùs ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circumstantium clamoribus incitari ait; *Lib. 6.*

Tollitur in cælum furiali turbine clamor,
Pronoque ac similes certantibus ore sequuntur;

videas ora equorum ſpumis humeſcere: videas flatus ignitos, & feruidos è naribus emitti anhelitus. E Tantus vtriſque eſt amor laudis & gloriæ, tanta victoriæ cupiditas. Virgilius itaque cùm dixiſſet ſenio confectum equum admiſſuræ ineptum eſſe, addit:

——— Erga animos æuumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus?
Cum ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulſans: illi inſtant verbere torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamque humiles, iamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras,
Nec mora nec requies: at fulua nimbus arena Tollitur.

Tranſtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equeſtre heroum Græcorum in Iliade deſcribente, cuius verſus Græcos quod ad manum non ſit textus, præteribo. F Quid ergò intereſt (inquit Lactantius) vtrum ſcientiam ſummum bonum putemus, an illa ipſa quæ ſcientia ex ſe parit, id eſt victum, gloriam, voluptatem? quæ non ſunt homini propria & ideo ne ſumma quidem bona. Nam voluptatis & victus appetentia non homini ſolùm ſed & mutis ineſt. Quid cupiditas gloriæ? nonnè in equis deprehenditur, cùm victores exultant, victi dolent?

Lib. 3. c. 8. Scientia non eſt ſummum bonum.

Tantus amor laudum, tanta eſt victoria cura.

Nec immeritò ſummus poëta experiendum eſſe ait:

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nec in diuerſum eſt illud *——— Exultantiaque haurit*

Corda pauor pulſans, laudumque arrecta cupido.

Vſus carminis erit, cùm quempiam victoriæ cuiuſcumque perſtudioſum aut eſſe aut fuiſſe ſignificabimus: Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem & vincendi deſiderium, & ne vincantur, timorem agitatoribus & agitatis communes facit:

Inſtabant alij manu atque voce
Paſſim & deciduis in arua guttis, G
Rectorum alipedumque ſudor ibat:
Raucus corda ferit fragor fauentum
Atque ipſis pariter viris equiſque
Fit curſu calor, & timore frigus.

Lib. 6. Feliciſſimè verò præ cæteris poëtis, doctiſſimeque & aurigas & equos victoriæ cupidos oſtendit Statius:

Terrarũ decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuum vtrumq; genus, ſtant vno margine clauſi
Speſque audaxque metus, vnà & fiducia pallens
Nil fixum cordi, pugnant exire pauentque,
Concurrit ſummas animoſum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis, face lumina ſurgunt:
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Clauſtraq; compreſſa transfumat anhelitus ira:
Stare adeò miſerum eſt: pereunt veſtigia mille
Ante fugã, abſentemq; ferit grauis vngula cãpũ
Circumſtant fidei nexuſq; & torta iubarum
Expediũt, firmantq; animos & plurima mõſtrãt.
Inſonuit contrà Tyrrhenum murmur, & omnes
Exiliere loco: Quæ tantum carbaſa ponto
Quæ bello ſic tela volant? quæ nubila cælo?
Amnibus hybernis minor eſt, minor impetus igni,
Tardiùs aſtra cadunt, glomerantur tardius imbres, H
Tardius è ſummo decurrunt flumina monte.

Sed de curſus celeritate poſtea: currendi verò, velocitateque ſuperandi alios promptitudinem atque voluntatem breuiter quidem, cæterùm acutiſſimè ſic demonſtrauit Virgilius:

Currendo ſuperare alios cupit.

Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaq; ruit, furibunda ruit, totumq; per orbem
Fulminat & cæcis cæca triumphat equis.

Lib. 5. Triſt. Ouidius verò laudandi quidem neſcio quem præcipuam ſibi eſſe voluntatem, vt equorum è carceribus recluſorum currendi curſuque certandi, ſed ſe, eorum more prohiberi ait:

Vtq; fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede nunc ipſa fronte laceſſit equus:

Sic

A *Sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia*
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos & gloria maior equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,
Seu septem spatijs Circo meruere coronam,
Nonne vides, victor quanto sublimius altum
Attollat caput, & vulgi se venditat aura?
Celsaue cum caso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,
Compescatque solum generoso concita pulsu
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acriùs currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis *Aemulatio quid præstet* obijciatur, quicum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Fri-
B get enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionem proposita est. Sanè equi qui ad metam excursitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus: *Cant. V.*

Sapendo ben ch'al fin s' inuecchia amore.
Senza quest' arti, e diuien pigro e lento;
Quasi destrier, che men veloce corra
Se non hà che lui segua, ò chi'l precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciùs (inquit) equi ad *In Pelopida.* currus iuncti, quàm seorsim currunt acti; non quia maiore vi admissi aëra impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquiens: *In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis & gloria fatentur*, id quoque duabus a- *Sine auriga per se vincit certamen.* struit historijs, inquiens: *Claudij Cæsaris sæcularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos*
C *equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, qua contra amulos debuissent perito auriga insistente facientes: cùm puderes hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse*, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: *Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt stares in Capitolium, cucurrisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat; vnde postea nomen porta est.* Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs quæ paulò antè dicta sunt, constat, partim ex hac Pausaniæ quoque historiola innotescit: Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereunda non est, cui Auræ nomen *In Eliacis. Phidota equa.* fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementiùs, cùmque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt & equæ simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus & calcaribus & flagello; quin sæpenumerò aliorum æmulatione sine vllo sessore cursum occipiunt, sessoris
D officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmulationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eò vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio *Rectorem imperitum negligunt.* hanc Ciceronis metaphoram. *Vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti, sic homines secundis rebus effrenatos sibique præfidentes tanquam in gyrum rationis & doctrina duci oportet, vt perspiciant rerum humanarum imbecillitatem varietatemque fortuna.* *Lib. 1. Offic.* Cæterùm licet suapte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, sessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait: *Adhortatione gaudet.*

Acer & ad palma per se cursurus honores,
Si tamen horteris fortiùs ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circumstantium clamoribus incitari ait: *Lib. 6.*

Tollitur in cælum furiali turbine clamor,
Pronoque at similes certantibus ore sequuntur,

Quiſque ſuos currus, magnaque volantibus ÿdem E
Voce loquuntur equis.

Quin carceribus adhuc incluſi, populi clamore ad certamen accenduntur. Lucanus:

——— Quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.

Huc ſpectat illud D. Hieronymi: *Ipſi equi veniebant ad partes, & clamoribus incendebantur.* Sed hoc parum eſſet, niſi etiam partium fauorem intelligerent, nam & hoc maximè delectantur, & vt fauentibus ſatisfiat, alacriùs currunt, id quod idem quoque Hieronymus meminit his verbis:

Fauore gaudent.

Equorum curſus fauore pernicior fit; pugilum fortitudo clamoribus incitatur. Atque hinc puto eſt quod Caligula pridie viciniæ ſilentium per milites indiceret, ne inquietaretur equus ſuus: quanquam Suetonius id feciſſe Cæſarem velit, vt equus quietus, paratior agiliorque ad curſum eſſet. Sed vt quiete robur acquiritur, ita animi vigor promptitudoque langueſcit. Iam verò etſi vulgatum apud equiſones ſit dicterium, buono & malo cauallo vuol ſproni, id eſt, quilibet equus, ſiue generoſus ſiue degener, eget calcaribus, & aurigæ in agonibus certaturi, exhortationes comitarentur verberibus, vt ſuprà obiter ex Virgilio oſtendimus, atque eleganter etiam docet Heſiodus F in ſcuto Herculis, vbi Iolaus Herculis auriga:

Adhortatio cum verberibus.

Σμερδαλέον δ' ἵπποισιν ἐκέκλετο. Τοὶ δ' ὑπ' ὁμοκλῆς
Ῥίμφ' ἔφερον θοὸν ἅρμα κονίοντες πεδίοιο. id eſt,
Horrendum increpuit equos, illi autem à comminatione
Leuiter ferebant celerem currum, feſtinantes campo.

Ouidius de Circenſibus:

Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſſis,
Inſiſtam forti mente vehendus equis,
Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo.

Nihilominus qui verè ſunt magnanimi, ac generoſi, non ſolùm non egent verberibus, ſed ne minis etiam, aut adhortationibus, vt Arionis exemplo eleganter indicauit Statius:

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo, qua ſuetus ab arte
Mulceri, nec ſaua manus, nec liber habenis G
Impetus, Vrge alios, inquit, ſtimuliſque minisque
Ille ibit, minus ipſe voles.

Qui verò vel in ipſo curſu, vel ante curſum verberatur equus (non enim omnes Ariones ſunt aut Scyphij aut Cyllari:) cur verberetur, probè intelligit, vt perquam doctè docet Auſonius in ludo ſeptem ſapientum.

Poſſim ego cenſuram lectoris ferre ſeueri,
Et poſſum modica laude placere mihi:
Nouit equus plauſa ſonitum ceruicis amare,
Nouit & intrepidus verbera lenta pati.

Et licet animal ſit tantæ ferocitatis, quantæ dictum eſt, vt inde per excellentiam ferus ſimpliciter intelligatur equus, apud Ouidium: ——*Medioque è vulnere ſaxi Proſiluiſſe ferum,* id eſt equum: & apud Virgilium de equo Troiano:

Quò generosior, eò domatu facilior.

In latuſque feri curuam compagibus haſtam
Contorſit.

Epiſt. 24.

Nihilominus ſi blandè, & vt decet tractentur, quo ſunt generoſiores, ferocioreſque, eò faciliùs H obediunt, iugumque accipiunt; vt meminit idem, Auſonius:

Hoc tam mite iugum docili ceruice ſubirent
Martis equi, ſtabuloque feri Diomedis abacti,
Et qui mutatis ignoti ſolis habenis
Fulmineum Phaëthonta Pado merſere iugales.

CELERITAS

A

CELERITAS. AGILITAS.

CELERITATE, cursusque pernicitate gaudere equum, Xenophon hoc satis argumenti esse arbitratur, quia liberatus, hoc est solutus vinculis pedetentim nullus abit, sed omnes aufugiunt. Hanc enim reuera esse huius quadrupedis voluptatem, nisi fortasse ad cursuram importuniùs fuerit incitatum. Homo authore Cicerone ad duas res natus est quasi immortalis; intelligendum & agendum; inter bruta canis ad indagandum, ad arandum bos, ad cursum equus: quamobrem ἵππον Grammatici equum Græcis dici volunt ab ἵπτομαι & ποῦς, quasi pedibus sit volucribus: vnde Homerus ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες: Latini alipedes cognominarunt. Ἀερσίποδες autem apud eundem dicuntur, qui pedes non solùm pernici-ter, sed & altiùs eleuant, nam ἀείρειν eleuare est. Aliàs à celeritate etiam ὠκεῖς vocat & ὠκυπέτας: *Celeritate gaudet.* *Lib. 2. de finibus.* *Etymologia.* *Epitheta à celeritate.*

B Virgilius modò cursibus acres, modò acres simpliciter, citos, cupidos cursus & veloces Ouidius, celeres Tibullus, pernices Silius, præcipites Flaccus, volucres Statius, Claudianus & Flaccus: rapidos Silius, & alatos, & alites, quo epitheto vsus quoque est Ouidius, qui pariter eodem sensu fugaces nominauit, sicuti & Propertius. Quod autem apud Lucretium legitur, fortis equi vis, Marcellus exponit celeris, eoque spectare volunt illud Virgilianum: *Quidnam egregium si fœmina forti fidis equo?* Ibi enim Arruns Camillam equi pernicitate fretam, non virtute sua strenuam incusat. Equos αἰολοπώλους celeres Homero potius quàm varios intelligi Cælius annotauit ex Porphyrij sententia: Homerus verò ita equites, non equos nuncupat, quòd vt annotant Scholia in Aristophanem celeres equos haberent, vel quod varijs equitandi modis vterentur. Alicubi aliàs apud Homerùm πόδας αἰόλος ἵππος legitur, & αἰόλος ἵππος apud Calabrum Homeri simiam. Dicuntur verò etiam εὐσκαρθμοι & πολυσκάρθμοι, quod notum etiam doctis ex catalogo Homeri, vbi ait in Iliensi campo tumulum quendam esse, quem homines Baticam vocant, dij verò σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Tradunt enim (inquit Strabo) Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὐσκαρθμοι dicuntur; vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκάρθμον dictam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam esse: & σκαρθμὸς ab Hesychio & Varino exponitur ἡ κίνησις, & τὸ σκαίρειν τὸ κινεῖσθαι;

C equi autem à velocitate Græcis quoque ὠκύποδες dicuntur: caeterùm ταχὺς proprium equorum epitheton esse aiunt, vt νωθὴς asini: In epigrammate Archiæ pro equo omnium pernicissimo αἰετὸς ἵππων legitur, quasi aquila, cùm sit hæc auis omnium velocissima; & Oppianus loquens de equis Iberis, tantæ eos scribit esse celeritatis, vt solæ cum eis aquilæ aut Circi dicti Accipitres certare possint. Homerus verò equorum Erichthonij filij Dardani indicaturus pernicissimum cursum, ex aquilone conceptos fingit vento, cui ab eiusdem auis vehementissimo volatu nomen est. Fingit etiam Balium & Xanthum præstantissimos Achillis equos Podargen matrem equarum rapidissimam, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanum ex Zephyro genuisse. Podarge verò etiam à pedum velocitate dicta est. Varinus Podargen Harpyiam esse air, & ex hac equos illos procreatos, οἱ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant. Eodemque modo Harpe equa Pelorum equum ex Zephyro conceptum produxisse legimus apud Silium Italicum. Quamobrem cùm volatus, siue hic sit auium pernicissimarum, siue ventorum, summam semper indicet celeritatem, quod nos volare, Græci ἵπτασθαι dixerunt, & à biga quæ δίιππον est διίπτασθαι quod est peruolare, ἱππεῖς verò etiam, id est equites in genere cancrorum, *Equus aquila cur dictus* *Achillis equi.* *Podarge equa.* *Harpe equa Pelorus equus.*

D tantæ velocitatis vt consequi non sit, vnde hoc idem cancri genus Hesychio δρόμων, id est cursor, & Aeliano similiter δρομίας nuncupatur. Nestor Homero, Hesiodo Perseus ἱππότης à celeritate mirabili dicitur, Catullus apposite pinnipedem vertit, ad eandem Persei fabulam alludens, nam acceptis à Mercurio talaribus aëra sulcabat, vt ostendit Ouidius:

——— Pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes, teloque accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit.

Inuenias etiam apud eundem Hesiodum ἱπποθόην nympham, quam pariter interpretes ob velocitatem sic dictam volunt, ȝ im quippe aquarum eam intelligentes, qua nauigia cursu celerrimo rapiuntur: quique Neptuno appinguntur equi, symbolum pernicis eiusdem cursus habentur, qui maritima fit nauigatione: iam & prouerbium à Cicerone vsurpatum super celeritate, *cum equis, tum velis*, ad Quintum fratrem: *sic ego te sepè excitante cursu corrigam tarditatem tuam cum equis tum velis:* De omni verò conatu adhibito officijs: *Cum his velis equisque decertandum est.* Vnde est quod πτερὰ id est alas metaphoricè quoque dicant de nauium remis quasi quod ijs naues ceu *Tum equis, tum velis.*

Pegasus cur alatus dicatur. volare videantur. Pegasum alatum, hoc est velocissimum equum faciunt poëtæ, quique in Hadriani & L. Papyrij Cursoris numis conspicitur, famæ, qua nihil est celerius, typus est secundum multos. Bellephorontis autem Pegasum, cum quo perfecit tot trophæa, triremim fuisse ait Tzetzes, quæ alatis velis per aquas curreret: quod cùm venti vehementioris vi contingat, ipsius quoque impetum, siue vim impellentem, equitationem quodammodo nominauit Horatius, Euro vento equitandi verbum attribuens dum ait: *Per Siculas equitauit vndas.* Audacem aiunt esse poëtæ metaphoram, quæ tamen veterum authoritate stabilitur, nam & apud Euripidem inuenio in Phœnissis, Ζεφύρῳ πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ, id est *Zephyri equitantis flatibus per aëra.* Aequalem itaque non absurdè dicemus pernicitatem esse equorum, ventorum & auium. Poëtæ itaque celeritatem equorum delineaturi non potuere id facere aptiùs quàm si vel auium volatui, aut ventorum pernicitati, eam assimilarent. Apud Maronem ——— *Volat ecce per hostes*

Chil. 12. *Lib. 4. Car. Od. 4.* *Lib. 11.* *Lib. 6.* *Lib. 15.*

Vectus equo spumante Sages.

Arionem Neptuni equum apud Statium: ——— *Stupuere relicta*

Nubila, certantes Eurique notique sequuntur.

Eleganter etiam Claudianus de pernicissimo cursu:

Iam simul emissis rapido velocior Euro
Fertur equis, strident Zephyri cursuque rotarum
Sancta diuiduis clarescunt nubila sulcis.

Sæpe etiam in describenda hac velocitate nulla vel ventorum vel auium facta mentione, elaborantes, pernicissima quæque sibi proposuére, possimque plurimas poëtarum authoritates recensere, nisi vererer lectori me tœdio fore, quare duas tantum recitabo, Claudiani vnam, Statij alteram, quæ talis est:

Li. 3. Theb.

——— Sic orsus aperto
Flagrantes immisit equos, non ocyus alti
In terras cadit ira Iouis, si quando niualem
Othyn & Arctoa gelidum caput institit Ossa
Armauitque in nube manum, volat ignea moles
Sana dei mandata ferens.

Claudianus verò de equis Plutonis:

——— Et longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos, pressis hæsere lupatis
Attoniti meliore polo, rursusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Mox vbi pulsato senserunt verbera tergo
Et solem didicere pati, torrentiùs amne
Hyberno, tortaque ruunt pernicius hasta,
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri
Non leue soluta mentis discurrit acumen.

Virgilij mira industria. In Virgilio verò hoc admiratione dignum doctiores obseruant, quòd, cùm diuersa ratio sit velocitatis Romanorum equorum, qui magis robur quàm summam velocitatem quærebant, ab Parthis & Numidis, qui diuerso equorum generi insidentes, magis eludere nostros aut fugare volebant, de Romanis loquens inquiat:

Ille volat, simul arua fuga, simul æquora verrens,

De illis verò loquens, addat:

Atque leuem Ripulam crepitantibus vrere flammis.

Nam vt hoc magis properat quàm illud, ita ex leuioribus vocabulis (inquiunt) est conflatum. Ad tantam modò pernicitatem, accedit, pedum corporisque agilitas. Magno enim licet sit corpore, sua tamen natura leuis agilisque equus est, imò vt Plutarchus equo nihil velocius, nihilque agilius esse testatur, sed hominibus currere. Lucianus, laudator (inquit) ea plerumque dicere solet, quibus natura præditus qui laudari debet, bonis, tametsi non admodum magna sint, & maiora cumulatioraque esse ostendit. Nec dubitaret dicere, equum laudare volens, natura leuem (vt ea scimus esse animantia) & cursu volantem. Apparet autem ad Homericam de equorum Erichthonij mira leuitate & agilitate superlationem siue hyperbolam alludere: Homeri versus Goropius sic Latinos fecit:

Agilitas equi. *Lib de fortuna.* *Lib. de imagine.*

Hinc & Erichthonion regem sibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter:
Pascebantur equæ cui ter mille humida prata
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis

Arctoi

A *Arctoi Boreas adamans & corpus equinum*
Cæruleum simulans iniit, quo semine fæta
Bissenos pullos diti peperere patrono;
Quæ per agros celeres saltus si quando tulissent,
Per summos culmi cursu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur arista:
Quod si saltarent per dorsa immania ponti,
Radebat summos cani salis vngula fluctus.

Quam cursus agilitatem, leuitatemque Virgilius depinxit eleganter in sua Camilla:

Illa vel intacta segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Seneca de summa celeritate, quæque nullius alterius tardioris collatione celeritas sit, sed per se summa, hæc eadem carmina citat, sed ex quo authore, subticet: Goropius de Atalanta scripta fuisse existimat, cuius videlicet mira velocitas à poëtis celebratur. Ouidius quidem de eadem & Hippomane eius marito cursu certantibus locum Homeri etiam imitatus sic canit: *In Epist. 12. 86.*

B

Signa tuba dederant, cùm carcere pronus vterque
Emicat, & summam celeri pede radit arenam:
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantis percurrere aristas.

Virgilius etiam alicubi dixit: *Vix summa vestigia ponit arena*, eiusq; imitatione Torquatus Tassus: *Cant. 18.*

Egli se'n và soura vn destrier, ch' à pena
Segna nel corso la più molle arena.

Et apud Varinum & Etymologum ψαυχροπόδης Arionis epitheton est à simili celeritate, nimirum παρὰ τὸ ψαύειν ἄκροις τοῖς ποσὶ τῆς γῆς κατὰ δρόμον, id est quòd summis pedibus terram in cursu non attingeret. Homerum verò etiam elegantissimè imitatus est Claudianus, dum canit:

Vobis Ionia virides Neptunus in alga *Lib. 11.*
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
C *Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.*

Quid mirum ergo si Massagetæ, vt Herodotus testatur, equum omnium quadrupedum pernicissimum existimarint, ideoque Soli, vtpote deorum pernicissimo immolarint. Sed quid dices, nónne ceruus inter cæteras quadrupedes à velocitate potiùs celebratur? Celerrimus sanè est ceruus, nec minus celer lepus: sed vterque ad fugiendum, non ad pugnandum sua celeritate vtitur, aliàs tamen Claudianus: *Equus omnium pernicissimus creditus.* *Cerui velocitas.*

——*Ceruoque fugacior ibat,*
Sudanti tremebundus equo.

Vlysses ne ad bellum cogeretur stultitiam simulaturus, duo animantia, natura dissimillima, ambo tamen aratro idonea, equum nempe velocissimum, & bouem gressus tardissimi, eidem copulabat iugo. Phocylides, vel quisquis ille est huius sententiæ Phocylidæ ascriptæ author, mulierem scribit ex quatuor animalibus ortum habere, cane, ape, sue & equa: ex hac quæ nascitur, velocem esse, discurrentemque & pulchritudine præstare: quæ ex sue neque bonam esse, neque etiam malam; ex cane molestam & feram: ex apicula autem bene administrare rem familiarem, laborisq; peritia præditam; huius autem solius nuptias expetendas esse. Chrysaneas verò apud Xenophontem equi pernicitatem indicaturus, scientiam equitandi laudat in tantum, vt existimet se futurum D hominem volaticum, vbi bonus factus fuerit eques: & ex hoc asserit se maximè adamare Hippocentauros, si modò fuerunt, in quibus fuisset & hominis prudentia, & equi velocitas & robur. Cæterùm sicuti ei maxima, vt ostensum est, in currendo est pernicitas, ita admirabilior est eiusdem in velocitate cursus perseuerantia. Sarmatæ, vt præmonuimus, longinqua facturi itinera, etiamsi nihil offerant pabuli, per centena & quinquagiuta millia continuo cursu insident. Et in Arabia equas tantæ pernicitatis esse Ludouicus Berthena refert, vt citatissimo cursu diem ac noctem integram nunquam cessent. Dictum quoque est in Alanico bello à Probo principe captum equum pernicitatis tantæ, vt diei vnius tantùm spatio centum obiret milliaria vel in decimum diem haud interpellato labore. Hunc tamen Probum tradunt historici sibi oblatum respuisse, quasi fugaci magis quàm forti ac strenuo congrueret militi. Rectè itaque equus inter astra Delphinum qui & ipse meritò velocitatis summæ symbolum existit, ita tamen vt nunquam quoque delassetur, equus insequitur, vt Manilius meminit, dum canit: *Lib. 4. Pædiæ Cyri.* *Hippocentauri cur laudati.* *Cursus perseuerantia.* *Equus delphinum cur sequatur.* *Lib. 1.*

Tum quoque de Ponto surgit delphinus ad astra

Oceani

Oceani cælique decus, per vtrumque ſacratus: E
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus.

Iuuentus equo vt aſſimilata. Theognis verò etiam ſubtiliter adoleſcentiam citiſſimo pede tranſire ſignificaturus, velociſſimorum equorum curſui aſſimilat, inquiens:

Αἶψα γὰρ ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη·
Οὐδ᾽ ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη. id eſt,
Statim enim tanquam cogitatio, præterit ſplendida pubertas
Neque equorum impetus eſt velocior.

Equis præcurrere quid. Sed & eleganter equis præcurrere dicimus cum qui alios ingenij velocitate vincit. Horatius prouerbialis iſtius parœmiæ ſic meminit:

Lib. 1. Ser. Sat. 7.
Siſennas, Barros vt equis præcurreret albis.

albos equos dicens, quia barri ſiue elephantes nigri ſunt & tardi. Summa nempe hominis celeritas meritò illius iumenti figura notatur, cuius ope homo celerrimè fertur. Nec aliam ob cauſam Virgilianus Aeneas equum pulcherrimum pulcherrimis phaleris adornatum præmium proponit ei, qui pedum curſu primus metam contingeret. Et in multis quoque numiſmatibus nunc equus currens, nunc ipſe Pegaſus alis adiectis excuſus ſumma rem velocitate geſtam indicat. Et Sacæ ſeſe Achilli ſimiles non fugaci alicui homini monſtrarunt, cùm equum pingerent, celeritatem ſimul & generoſum in bellis animum eadem nota ſignificantes: Homerus verò nullo epitheto Achillem libentiùs ornat quàm eo quo celeritas pedum explicatur, non illa quidem ceruina, ſed tali quali generoſus equus ad bella natus excellit. Inquit autem alicubi cum tanta pernicitate ad Troiana prouolaſſe mœnia: F

Achilles equo comparatus.
Σευάμενος ὥσθ᾽ ἵππος ἀεθλοφόρος σὺν ὄχεσφιν
Ὅς ῥά τε ῥεῖα θέησι τιταινόμενος πεδίοιο, id eſt,
Ruens velut equus victor, cum curribus
Iliad. χ.
Qui facilè currit extenſus per campum.

Moxque Hectoris fugientis & eiuſdem Achillis inſequentis curſum ait tantæ fuiſſe velocitatis,

Ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον: hoc eſt
Veluti autem certatores ad metam vnunguli equi,
Leniter valdè currunt, & magnum propoſitum eſt præmium, G

Equi iuncti celerius currunt. Ex quibus Homeri locis etiam diſcimus equos currui iunctos celeriori curſu ferri, quàm ſi ſoluti currerent; quamobrem pernicitatem quoque expreſſurus nauis Vlyſſis qua vnius tantùm diei ſpatio ex Phæacia Ithacam peruenit, aſſimilat eam quadriiugum equorum curſui, & Circi accipitrum *Odyſſ. N.* perniciſſimi volatui.

Ἡ δ᾽ ὥστ᾽ ἐν πεδίῳ τετράοροι (aliàs τετράοιρες) ἄρσενες ἵπποι,
Πάντες ἅμ᾽ ὁρμηθέντες ὑπὸ πληγῇσιν ἱμάσθλης
Ὑψόσ᾽ ἀειρόμενοι, ῥίμφα πρήσσουσι κέλευθον:
Ὣς ἄρα τῆς πρύμνη μὲν ἀείρετο, κῦμα δ᾽ ὄπισθε
Πορφύρεον μέγα θῦε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Ἡ δὲ μάλ᾽ ἀσφαλέως θέεν ἔμπεδον. οὐδέ κεν ἴρηξ
Κίρκος ὁμαρτήσειεν, ἐλαφρότατος πετεηνῶν,
Ὣς ἡ ῥίμφα θέουσα θαλάσσης κύματ᾽ ἔταμνεν. id eſt,
Illa autem ſicut in campo quadriiuges maſculi equi
Omnes ſimul incitati à verberibus ſcuticæ
Altè eleuati celeriter emetiuntur viam. H
Sic quidem huius puppis tollebatur, vnda autem ponè
Nigra magna ruebat perſonantis maris
Et valdè tutè currebat firmiter, neque accipiter
Circus ſecutus fuiſſet citiſſimus volucrum:
Sic illa celeriter currens maris vndas incidebat.

Hoc enim loco Euſtathius poëtam duplici ait vti comparatione, ob duplicem finem. Altera (inquit) ab equis quadriiugis ſumpta eſt πρὸς τὸ πλῶϊμον, id eſt, vt ſignificetur quàm firmiter & ſolidè nauis illa curſum ſequeretur; quod in ijs fieri ſolet, quæ cùm impetu & violentia quadam feruntur: altera verò ab accipitre, πρὸς τὸ τοῦ τάχους πληθὸν, ad celeritatem exprimendam quæ tanta fuit, vt nauis potiùs volare, quàm currere videretur. Virgilius quoque ſignificaturus quanto gloriæ ſtudio deſiderioque & vincendi cupidine, nauali certantes certamine naues impellerent, *Aeneid. 5.* harum ex carceribus erumpentium vim & deinde pernicitatem, equis biiugis curſu certantibus,

non

A non solutis maluit assimilare, dum canit:

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec sic immissis auriga vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Et rursus alicubi simili planè comparatione vtitur à ludis circensibus ducta. *Georg. 1.*

Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia & frustrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Theoclymenus etiam apud Euripidem insequiturus raptores Helenæ non celetes equos desultoriosque sed reseratis claustris, apertisque regijs stabulis expediri iubet currus, quasi hoc modo faciliùs sit assequi. *In Helena.* Hucque pertinet illud Pindaricum περὶ τῆς εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει ταχίστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βυλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλαθυμον ἐξευρεῖν, id est, *Equus in quadrigis, in aratro bos, nauem ocyssimè prauertitur Delphinus: apro cædem molienti inueniendus est canis laborum patiens.* Significat poëta lepidissimus vnumquemq; adhibendum ad id quo maximè valet.
B Cæterùm equusne an equa in cursu celerior ac pernicior sit, *Equane an equus celerior.* haud præter rem, & nostrum institutum fuerit ex antiquis inquirere. Homerus certè velocitatis palmam tribuit equabus Pheretiadis quas Eumelus ad bellum Troianum duxit,

Τίς τ' ἄρ τῶν ὄχ' ἄριστος ἔην, σύ μοι ἔννεπε Μοῦσα
Αὐτῶν ἠδ' ἵππων, οἳ ἅμ' ἀτρείδῃσιν ἕποντο.
Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας ὄρνιθας ὥς, id est:
Quis horum optimus erat, tu mihi dic musa
Ipsorum & equorum qui simul sequebantur,
Equa quidem multò optima erant Pheretiada,
Quas Eumelus ductabat, veloces pedibus tanquam aues.

Antiochus verò equos suos ad currendum velociter exhortans, non curo (inquit) si ab equis Diomedis, quibus nunc Minerua velocitatem addidit, superemini, sed pudebit mei & vestri, si à Menelai Aetha quæ fænina est, superemur. Sophocles cùm dixisset: Κἀκεῖνος ἐν τούτοισι θηλείας *In Electra.* ἔχων ἵππους ὁ πέμπτος: mox subiungit, δεξιὸν δ' ἀνεὶς σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον. sic
C cùm antea equas dixisset, mox dextrum funalem subiunxit, quasi innuens equas cursui, equos pompæ aptiores esse. Horatius quoque equam maluit quàm equum dicere, quadrigis aptam: *Te greges centum, Siculæq; circum Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum Apta quadrigis equa.* *Lib. 2. Car. Od. 16.* Atque huc spectat illud Virgilij; *Eliadum palmas, Epirus equarum.* Quo loco Seruius, equas dicit, quia velociores sunt quàm equi, quia (vt ait Plinius) inter currendum emittunt vrinam. *Equa cur velocior equo.* Pomponius tamen equas genere fæminino dixisse poëtam ait, quia in omni grege & armento fæminæ optimæ sunt eligendæ. Et Probus, quare equarum potius quàm equorum (inquit) dicat, ipse rationem suam explicat, cùm ait:

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ *Georg. 3.*
Pascit equos, seu quis fortes ad aratra iuuencos,
Corpora præcipuè matrum legat.

Mihi hoc dicere poëta videtur, vt qui equos alere volunt agonibus aptos, eos eligant ex celerrimis matribus, quales nimirum habebat Epirus, & qui boues quærunt ad arationem, eos etiam ex matribus potius quæ arare consueuere, accipiant, quàm ex ijs quæ ad mulctram tantùm enutriuntur, quarum iuuenculos minus robustos esse vero non est absimile. *Boues qui aratro aptiores.*
D Equarum autem admiranda celeritas ex multis Olympicis certaminibus prædicata est. Equa Crauxidæ octaua Olympiade omnes vicit desultorios. *Equæ in certaminibus celebratæ.* Iolaus equabus ab Hercule mutuatis cæteros in Olympico certamine anteiuit & coronatus est, vt Pausanias testatur, & octaua secunda Olympiade qui toto corpore certaret (pancratiastem vocant) & desultorius equus in curriculum rediere. Anteuertit omnes Creusidæ equa Crannonia. Hecratites Thessalus equa prægnante Olympia vicit; Plinius hunc Echecratidem vocat, cùm de equarum prægnantium natura loquens inquit: *Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessali inuenimus.* *Li. 10. c. 63.* Idem & Scythis tradit vsum fuisse equabus præliari, quod vesicam cursu leuarent; sed tum ob hoc, tum quòd maribus sint velociores: optimum enim pugnæ genus censebant, si cedere loco & rursus instare possent. Zambei regis equos diem ac noctem perpetuo cursu indefessos exigere, nec vsquam quiescere & edere legimus, verùm id in equabus præcipuum esse. Contrà Oppianus mares ad venationis vsum præstare tradit, fæminasq; minus celeres esse ad longiores per nemora cursus. Vtcumque est, hoc saltem animal sua natura velox esse & leue certissimum est, ideoq; quadrupedem citum per excellentiam Maroni nuncupari hoc versu: *Aen. 11.*

Quadru-

Equi curſu victi ab homine.

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat. E

Celeritate tamen equos ab hominibus ſuperatos fuiſſe inuenio. Saxo enim author eſt Haraldum Hybernum Noruegiæ regem apud Helſyngam oppidum pignore cum Erico III. Danorum Rege poſito cum lectiſſimis eius equis curſu contendiſſe & duobus in certamen admiſſis, vtroque metam priorem tenuiſſe: geminis ſiquidem bacillis inter currendum innixum, crebris corpus ſaltibus concitaſſe. Sæpe etiam inter nauigandum è puppi exilientem, in proram per exerta remorum capita decurriſſe, indeque curſu in aliud nauigij latus reflexo per reliquos remorum ordines, locum quo exceſſerat, repetiſſe. Cæterùm antequam velocitati equorum calcem imponamus, ſcire refert, quid ſit equus admiſſus M. Tullio his verbis: *Num etiam cùm P. Decius ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret &c.* Gulielmus Budæus homo doctus & diligens in ſuis annotationibus quibus Pandectarum libros illuſtrauit, equum admittere idem eſſe arbitratus eſt quod conſcendere, ſed pro concitato & celeri accipi debere ſatis demonſtrat (inquit Hieronymus Magius) Valerius Maximus, ſic vocem interpretatus de eodem P. Decio ſcribens: *Caput ſuum pro reip. ſalute deuouit ac pretinus concitato equo in hoſtium agmen, patriæ ſalutem, ſibi mortem quærens, irrupit:* Concitato equo, vt vides dixit, pro eo quod Cicero habet admiſſo. Quin ipſemet Cicero rem totam aperuit, dum tertio de natura Deorum loquitur in hæc verba: *Rebatur enim fore vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit &c.* Idem primo de diuinat. de P. Decio: *Poſt triennium autem cùm conſul eſſet, deuouit ſe, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo eius facto ſuperati ſunt & deleti Latini.* Vbi vides verbum irrupit, equi concitationem admittere. Cæſar quoque eodem ſignificatu verbo ipſo, quo de agitur, vtitur: *Conſidius*, inquit, *equo admiſſo ad eum accurrit, dicit montem quem à Labieno occupari voluerit, ab hoſtibus teneri, &c.* Penelope apud Ouidium: F

Equus admiſſus quid Ciceroni. Lib. 2. de finib. bonor. Lib. 1. Miſcell. ca. 7. Lib. 5. c. 7. Lib. 1. de bel. Gall.

Hic lacer admiſſos terruit Hector equos.

Lib. 36 Epi.

magno Franciſci Philoſophi errore qui amiſſos legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis ſcriptores aſſeclas habet, præter Egnatium non obſcuræ hominem famæ qui in obſeruationibus in Ouidij heroidas admiſſos in eodem verſu legendum eſſe contendit. Prædictis Ouidij eiuſdem luculentius teſtimonium accedat ex primo Metamorph. vbi ſic ait:

——— Vtque monebat
Ipſe amor, admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

Veſpæ cur ex equo naſcantur. Ocium equo inimicum.

Admiſſum paſſum pro celeri, quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis. Hæc itaque ille. Silentio etiam inuolui non poteſt, quod ex equi putreſcentis medulla euolent veſpæ, nimirum volucris progenies, vt ait Aelianus, ex equo animali volaciſſimo. Cæterùm tanta equi pernicitas agilitaſque magna ex parte diminuitur, ac penitus ſæpe perditur, cùm ocio ſinitur domi marceſcere, vt eleganter oſtendit Ouidius: G

Lib. 5. de Triſt. Eleg. 13.

Tempore qui longo ſteterit, malè curret, & inter
Carceribus miſſos vltimus ibit equus.

Antigoni aſtus.

Adhæc ocium ſanitati officit, ſcabieque inficit creberrimè. Quamobrem Antigonus rex obſeſſus cum ſuo equitatu, cùm exercere equos propter loci anguſtiã non poſſet, eorum capita loro ſubſtrinxit altiùs quàm vt prioribus pedibus planè terram poſſent attingere: deinde cogebat ipſum equitatum poſterioribus exultare & calces emittere: qui motus non minus ſudorem excutiebat quàm ſi curſu terræ ſpatium decurrerent: ij poſt exeuntes caſtris ita agiles fuere, ac ſi nunquam fuiſſent obſeſſi.

LIBIDO. SALACITAS.

H

Lib. 2. Hiſt. ca. 26. Cap. 5. Hom. 12. in cap. 2. Geneſ. Homines cur equi dicti. Lib. 5.

SALACISSIMVM animal omnium tum fœminarum, tum marium equum eſſe memoriæ prodidit Ariſtoteles, vno homine excepto. Et Plato equum vocauit cupiditatis petulantem atque inſolentem, poſteaquam legiſſet Hieremiam dicentem: *Facti eſtis mihi equi furentes in fœminas.* Ad quem ni fallor locum alludens D. Chryſoſtomus: Diuina ſcriptura (inquit) homines interdum ob libidinem equos vocat. Nam vt equi in fœminam inſanientes: Vnuſquiſque vxori proximi ſui adhinniebat. Et D. Hieronymus: *Equi amatores in fœminas & emiſſarij facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Ita quoque interpretantur illud Pſalmiſtæ: *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.* Hinnitu autem libidinis titillationem hoc genus animalium indicare atteſtatur Lucretius, dum canit:

Denique non hinnitus item differre videtur
Inter equas vbi equus florente ætate iuuencus

Pinnigeri

A *Pinnigeri fauit calcaribus ictus amoris,*
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma:
Ac quem sic aliàs concussis artubus hinnit.

Eleganter etiam & apposite Prudentius de Saturno: *Lib. 1. contra Symmachum.*

Aduena quos profugus gignens & equina libido
Intulit Italiæ, Thuscis namque ille puellis
Primus adhinniuit simulato numine mœchus.

Cicero verò translatè: *Sic tuos sensus voluptuarios omnes incitauit; sic ad illius hanc orationem adhinniuit.* Idem etiam notum est ex Herodoto, qui Darium scribit Oebaris equisonis astu regnum *Lib. 3.* Persarum equi libidine prurientis atque hinnientis ope adeptum esse hoc modo. Cùm interfectis Magis qui imperium inuaserant, Persarum proceres inter se eo pacto conuenissent, vt is cuius *Darius vt regnum adeptus.* equus prius hinniret, regno potiretur, Oebaris manum vuluæ equinæ prius admotam, naribus equi præbuit olfaciendam, quo odore incitatus equus, primus dedit hinnitum. Hinc Oppianus in electione equorum ad venationem, libidinis hinnituumque maximam rationem habuit, equas equis in venationibus permisceri propterea nolens, quòd equi frequentioribus hinnitibus seipsos *Equos equabus permistos inutiles esse in venationibus.* B feris prodant. Cæterùm ab equina libidine, hominem qui sit Veneri plus æquo addictus, meretricioque amore debacchetur, ἱππόβινον dicimus, atque ἱπποπόρνον, cùm extremam alicuius libidinem summamque cujuspiam nequitiam & immoderatam lasciuiam exprobramus. Ἱππεραστὴς & ἵππερος etsi aliàs equorum indicent studiosum aut amatorem, accipiuntur tamen etiam sæpenumerò in malam partem pro ἱππομανία, vt apud Aristophanem hoc loco: ἀλλ' ἵππερόν με κατέχει τῶν χρήματων, id est, ἱππικὸν ἐρώτα, vt Scholiastes exponit. *In Nebulis.* Ἱππομανία autem amoris est insania, & ἱππομανεῖν dicimus, qui more equini generis furijs aguntur ad coitus rabiem, *Hippomania.* quando aliàs ἱππομανεῖν etiam de ijs dicatur, qui insano equorum studio ducuntur. Cùm autem pro libidine stimulari accipitur, de equabus potissimùm sumitur, vt apud Aristotelem: αἱ μὲν ἦν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱππομανοῦσιν: id est, *igitur equæ furiunt in equas,* Latini equire dicunt: *Lib. 1. Hist. cap. 6.* & haud scio, num ab hac libidine pudenda seu membra libidinis tam virile quàm fœmininũ ἵππος *Equire quid.* id est equus vocetur: certè ἱπποκλείδης dicitur cunnus à claudendo equo, vt scribit Hesychius ex Aristophane. Suntque qui huc pertinere putant illud Horatij:

Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum. Item illud Martialis: *Hectoreo quoties sederat vxor equo.*

C Apud Plautum Stalino: *Perij (inquit) herculè ego miser dirumpi cantando hymenæum, licet illo morbo quo dirumpi cupio, non est copia:* Respondet Olympio: *Næ tu si esses equus, esses indomabilis.* Stal. *In Casina.* *Quo argumento?* Olymp. *Nimis tenax es.* Quo loco Dionysius Lambinus legendum censet, nimis tendax es, quia tendax equus est qui nimia & nimis crebra tentigine affectus, frænum (inquit) mordet & calcari non paret, à tendendo sic appellatus, quemadmodum & tentigo. Hunc *Equus tendax qui.* igitur senem Olympio cum equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem qua incitatus ac distentus ardet tetra libidine & in Venerem totus ruit. Quòd autem quidam legi volunt sternax, in quibus est Pius Bononiensis, non placet, nihil enim habet commune equus sternax, cuius est equitem ac sessorem suum excutere & sternere, cùm viro tentigine affecto & libidine inflammato. Vulgata autem lectio quam & libri manuscripti retinent, nihilo minus placet: nam *Equus sternax.* tenax equus significat potius eum equum qui propter aliam quamlibet causam neque freno neque calcari regi potest quàm propter tentiginem. At debet hic talis equus significari & commemorari, vt similitudo & comparatio quadret. *Equus tenax.* Virgilius autem tanto libidinis furore rabieque accendi equos scribit, vt vel solo equarum odore percepto à congressu Venereo nulla vi, nulloque obstaculo cohiberi queant:

D *Nonne vides, vt tota tremor pertentet equorum*
Corpora, si tantùm notas odor attulit auras?
Ac neque eos iam frana virum, nec verbera sæua,
Non scopuli rupesque cauæ, atque obiecta retardant
Flumina, correptos vnda torquentia montes

Andræas Perusinus (referente Fulgoso lib. 9. cap. 4.) qui postea à cognomine familiæ Brachius fuit nuncupatus, cùm à Camerte vrbe, depulsis Caroli Malatestæ copijs, ipse cum parte tantùm copiarum sequeretur, reliquo pecorum præda captiuisque atque alijs rebus impedito exercitu, & in eo hostes benè gerendæ rei occasionem viderent, si ipsi Apennini iuga priores occupassent: cùm lassos iam equos vltrà vel calcaribus vel alia vrgere vi non posset, ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iussit: quarum cupido equis adeò acres adegit stimulos, vt qui antea nullis calcaribus satis impelli poterant, tunc frenis vix cohiberi ac retineri possent. Obseruari itaque Geoponici diligenter volunt, vt tam equis quàm equabus, cùm pruriunt, coëundi fiat potestas, quoniam hoc præcipuè armentum, si prohibeas, libidinis

omnino excitetur furijs. Mas (inquit Arist.) omnibus temporibus init, nec cessat, quàm diu viuit, E fæmina etiam quàm diu viuit, initur, nec tempus vllum certum libidinem aufert: sed ingenium hominū arcet aut vinculo aut aliquo huiusmodi impedimento; Equū apud Opunta fuisse accepimus, qui annos quadraginta natus posset coire: sed adiumentū quoad sui pedes priores attollerentur, desiderabat. Plin. hoc postremum de quolibet admissario scribit, in hæc verba: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpote cùm à circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandā; & ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis.* Eodem authore equæ gignunt annis omnibus ad quadragesimū: sed Aristoteles coire mares ad annos triginta tres, fæminas ad quadraginta tradit, ita vt per totam ferè vitam coitum equis (inquit) seruari eueniat. Quot autem fæminis vnus mas sufficiat, mox examinabitur, nunc ex eodem Aristotele dixisse satisfuerit, ad libidinem & in libidine vires indicandas, tricenas fæminas vel paulò plures, maribus singulis dari: Mares autem fæminas societate coniunctas dignoscunt olfactu, etsi paucis admodum diebus vnà fuerint: quòd si fæminæ diuersæ permisceantur, mares alienas morsu expellunt, suasque singulos seorsum habentes pascuntur: quoties mas accesserit aliquis, confestim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna, & fæminam si quā se mouerit, morsu reuocat. F Hactenus Aristoteles, & alibi equos scribit tempore libidinis mordere equum, sternere equites atque insequi. Cæterùm equarum quàm equorum famosior esse videtur salacitas. Nam vel eodem etiam Aristotele prodente ex omnibus fæminis equæ potissimùm libidine accenduntur. Quamobrem poetæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt, vt meminit Propertius hoc tetrastico:

Quamdiu generent. — *Zelotypia equorum.* — *Equarum salacitas.* — *Cupido inter equas natus.* — *Lib. 2. Eleg. 1.*

Ipse quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus & indomitas dicitur inter equas;
Illic indocto primùm se exercuit arcu,
Hei mihi quàm doctas nunc habet ille manus.

Ipsæ autem equæ aliquot regionibus tanto flagrant ardore coeūndi (inquit Columella,) vt etiam si marem non habeant, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant: sed de hac re postea: nunc de libidine equarum audiamus Virgilium:

Georg. 3.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum;
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci G
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ,
Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
Ascanium: superant montes & flumina tranant.

Quorum poetæ verborum intellectus est hic: ab eo tempore quo iuxta Potnas, in agro Bœotiæ, equæ Glaucum decerpserunt, propterea quòd eas admissura equorum prohibuisset: ipsa Venus amoris stimulum equabus indidisse mihi videtur. Ouidius ostensurus amorem debere esse reciprocum, inter alia etiam hoc adducit pentametrum:

Fæmina cornipedi semper adhinnit equo.

Lib. 4. de generat. anim. ca. 5. — *Mulier cur equa dicatur.* — *Equa grauida an coitū admittat.*

Aristoteles testatur equam & mulierem solas omnium animalium, grauidas coitum pati: equam quidem soliditate suæ naturæ, & quod aliquid spatij in vtero supersit, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur, sed arctius quàm vt alterum perfectè possit superfœtari. Libidinosam itaque natura esse equam ob eundem effectum quo solida omnia Veneris sunt appetentiora: illa enim ita (inquit) se habent, quia carent purgatione, quæ perinde est fæminis, vt coitus maribus: equa enim menstrua minimè emittit. E contrario Absyrtus equam tradit, vbi se concepisse nouit, marem vlteriùs non admittere. Absyrto fauent qui equas domi suæ enutriunt, non solùm asse- H rentes post conceptum non admittere admissarium, sed calcitrando etiam repellere. Vtcumque est, ab hoc vno animante, equa inquam, ἱππομανεῖν Græci, quod latini equire, dicunt teste Aristotele, conuitio; siue vt hic ait, ἐπὶ τὴν βλασφημίαν, in mulieres quæ circa Venerem intemperantiores sunt: atque hinc est quod hodieque istiusmodi libidine prurientes mulierculas caballas id est equas nuncupemus, veterum imitatione. Sic enim apud Plautum legimus:

Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli,
Nam ita mustulentus astus nares attigit.

Videtur & Aeschylus scienter hoc expressisse in Toxotidibus, his ad virgines verbis Latio redditis:

Ego nuptiales castis virginibus canam
Astus, oculorumque insidias micantium,
Non vlla experta virgo nos fefellerit;
Virum se prodit ipsa oculis flagrantibus,

Hæc

A *Hac arte gnarus ipse equas diiudico.*

Diomedis verò filiæ, illius inquam Thraciæ regis insanissimi, libidinis furore famosissimæ, equis
quæ aduentantes deuorarent, comparantur à poëtis. Vnde ortum tradunt authores Græci, Διο- *Diomedis filiæ equæ*
μήδειος ἀνάγκη, id est, *Diomedis necessitas*: atque hoc sanè sensu Aristophanis enarrator interpre- *dictæ.*
tatur hunc versum in concionatoribus, Καὶ ταύτ' ἀνάγκη μάσι διομηδείᾳ. Quærit adolescens,
num qua sit necessitas sibi sectari anum: respondet illa, esse & quidem Diomedeam. Dicebantur
autem aduentantes deuorare, quia Diomedes rex cogebat hospites cum ea rem habere, & quic-
quid auri haberent, pro coitu extorquebat: quanquam interim ab eo solitos intelligere malue- *Meretrices*
rit Eustathius, & equis suis in pabulum appositos, fabulam scilicet secutus, quam à poëtis fi- *equæ dictæ.*
ctam vno omnium consensu repererat. Cæterùm meretrices πῶλυς id est pullos vocari, etiam an-
notauit Hesychius, atque ita dici, quasi τῆς Ἀφροδίτης πῶλυς, id est, pullos Veneris. Atqui *Homone an*
in quæstionem trahi queat, salaciusne sit genus humanum, an equinum. Gryllus quidem apud *equus sala-*
Plutarchum hominum libidinem & maiorem & nefariorem & magis execrandam ostendit his ferè *cior.*
verbis. Vestras libidines natura quanquam legis auxilio fulta, tamen intra suos non potest coër- »
B cere fines: quin eæ instar fluuij exundantes atrocem fœditatem, tumultum, confusionemque »
naturæ gignunt in re venerea. Nam & capras, porcas, equas, inierunt viri, & fœminæ insano ma- »
scularum bestiarum amore exarserunt: ex huiusmodi enim coitibus vobis sunt minotauri, syluani »
siue ægipanes, atque (vt mea fert sententia) etiam Sphinges & centaurinati. Ad coitum nullus »
vnquam est homo à bestia solicitatus. Refert autem idem Plutarchus in paralellis Stellum quen- »
dam animo fuisse à mulieribus ita alieno, vt cum equa rem haberet, quæ suo tempore filiam edi-
derit perpulchram, Eponæq; nomen indidisse: atque hanc deam esse quæ equorum procurationem
gerit. Hæc ille Agesilaum citans authorem in tertio Italicarum. Sed vt equam ex homine conci-
pere posse non est verisimile propter membri breuitatem, ita quod à bestijs homines ad coitum so-
licitari negat, haud vsque adeo verum etiam est, inuenio enim apud Dionem Chrysostomum A- *Orat. 32.*
thenis locum fuisse qui equi & virginis inaccessus dicebantur, propterea quod pater cum equo cùm *ad Alexand.*
inclusisset puellam, hæc ita disperierit: sed rem clariùs narrat Suidas, locum ibi fuisse inquiens
qui diceretur ad equum & ad puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui &
postremus imperauit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, eoquod clandestino
concubitu virginitatem suam læsisset, & equus puellæ vim intulit; ex quo παρὰ ἵππον καὶ κόρην
C locum illum dixerunt.

COITVS. GENERATIO.

Partus.

EQVVM qui ad prolem diligenter seruatur, sæpius admissarium nuncupaui- *Equus e-*
mus: Idem & emissarius nominatur, quanquam & ita vocetur qui in solitudi- *missarius.*
nem est emissus. Legitur hæc vox non semel in veteris testamenti D. Hiero-
nymi translatione. Dicitur autem admissarius quod ad equas, aliasque animan-
tes (nam & ad alias quadrupedes hæc vox extenditur) admitti soleat. Græcis
plerisque ὀχεῖον neutro genere, Absyrto ὀχευτὴς appellatur, ὀχεία ipsum opus,
quod Latini admissum dicunt, admissionem, sæpiùs verò admissuram. Est & χήλων in Hippiatri- *Admissura.*
cis idem qui ὀχευτής. Ἀναβάτης nomen admissarijs, vt equo, asino, arieti &c. commune, ἱππο-
D βάτης proprium asino qui equam salit. Fœminæ ipsæ submitti dicuntur. Proriga vocatur ille qui
admittit: eo enim adiuuante equa alligata celeriùs admittitur, neque equi (inquit Varro) frustrà
cupiditate impulsi semen eijciunt. Quo fit, vt apud Plinium capite de equis, Cælius rectiùs pro- *Plinius cor-*
rigam legendum arbitretur quàm aurigã, quem ab equa laceratum scribit, vt antè recitauimus: *rectus.*
quanquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione auriga etiam circumfertur. Quidam pru-
rigas scribunt & equitiarios quoque vocari inquiunt. Equimentum Varroni est merces quæ pro
admissura equi persoluitur, vt Nonius citat, cuius hæc verba: *An si equam emisses quadrupe-* *Aequimen-*
dem, vt meo asino Reatino admitteres, (fortè submitteres,) *quantum poposcissem, dedisses æqui-* *tum quid.*
menti, sic scribit, non per e, vt in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existimantes, cùm
potiùs ab æquitate deriuetur, proinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedem pro eo
quod admissum est. Hesychio fortè est ἱππόνομα, nisi sit merces quæ pro locatis soluitur. Coitus *Coitus.*
autem equis non tam laboriosus est quàm bobus, vt Aristoteles scribit: qui itidem de equi æta- *Aetas equi*
te qua procreationi aptus est, hæc diuersis locis ferè prodidit: Equus coire incipit bimus, *generationi*
tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit, pullique eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt. *apta.*

„ Quod autem plurimùm trimatu, tam mares quàm fœminæ incipiunt & proficiunt subinde ad pro- E
„ lis præstantiam, in vicesimum vsque annum. Alicubi hæc eadem repetit. Et alicubi rursus: Coire
„ itaque incipit equus vel tricesimo mense: sed quoad dignè procreare possit, tunc tempus est, cùm
„ dentibus mittendis cessauit, verùm iam nonnullos etiam cùm mutant, implere potuisse aiunt: id-

Aetas coitui apta quæ. que fieri ita confirmant, nisi natura steriles sint. Et rursus: Fit itaque vt equis ferè tempus idoneum maximè sit ad procreandum, cùm annum quartum & sex menses compleuit: seniores equi profe-
„ ctò fœcundiores sunt, tam fœminæ quàm mares. Alibi etiam tum in equorum, tum in boum ge-
„ nere turgere ait prius ad coitum minores natu, quàm maiores. Denique iuniorum equorum coi-
„ tum præter ætatem contingere asserit pabuli bonitate & copia: Plinius verò equas post tertium
„ annum, aut post vnum ab enixu vtiliter admitti putari ait, cogique inuitas: domitas autem sexa-

Dec.7.ca.9. ginta diebus equire, antequam gregales dici. Petrus Martyr de Hispaniola insula loquens equas decimo postquam natæ sunt mense concipere & geminos sæpe vnico partu excludere vulgò ferri testatur, diutiusque quàm sub nostro cælo viuere. Columella equum marem minorem trimo non esse idoneum admissuræ nonnullos putare tradit: posse verò vsque ad vicesimum annum procreare: fœminam verò bimam posse rectè concipere: vt post tertium annum enixa fœtum educet: eamque post decennium non esse vtilem, quòd ex annosa matre tarda sit atque iners proles. Anatolius vult, vt sit admissarius cùm admissuræ destinatur, quinquennis, decimum verò quartum agens annum a superuentu conquiescat. Equarum prurientium signa collegit Aristoteles: coitus tempore eas inquiens colligere sese & societate magis quàm antea gaudere: iactare caudam crebriùs, vocem immutare, humorem emittere suis genitalibus similem geniturae, sed multò tenuiorem quàm mares, quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis nascentibus adhæret: accipi cum humorem difficile esse dici, quod paulatim admodum labitur: Mingere etiam pluries, atque F

Mas quando impleat. inter se ludere, cùm equiunt. Mas eodem testante non certo dierum numero implet, sed aliquando vno, aut duobus tribusve; aliquando pluribus; serius certè quam asinus, equàm superueniens implet. Et alibi: equæ (inquit) interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò nequeant. Quod verò interpositum tempus vocet, aliàs ostendit, inquiens: Non statim à partu equa impletur, sed intermisso tempore & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omnino si nihil plus detur, vnum tamen interponere annum & quasi nouale facere necesse est. Sed Columella vulgari equæ solenne esse ait, vt omnibus annis pariat, generosam verò conuenire alternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur. Ita & Var- G

Pulli vt nascantur generosiores. ro, alternis qui admittunt, diuturniores equos & meliores pullos fieri dici asserit. Necnon Palladius generosas equas & quæ masculos enutriunt, alternis (inquit) annis submittere debebimus, vt pullis puri & copiosi lactis robur infundant: cæteræ passim replendæ. Diligentiores tradunt, vt annotauit Plinius, equos & canes & sues initium matutinum appetere, fœminas autem post meri-

Coeundi tempus. diem blandiri. Varro & Absyrtus bis die, mane & vesperi admittere oportere inquiunt, cùm tempus anni venerit; de quo nunc. Aristoteles initium coëundi in vere esse ait. Et alibi, Admissarios (inquit) non vt equæ, sic asinæ æquinoctio admouent, sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pulli nascantur. Ita etiam Varro, *Fœturæ initium* (inquit) *admissionis facere oportet, ab æquinoctio verno ad solstitium, vt partus idoneo tempore fiat.* Columella admissuræ certa tempora in vulgaribus equis seruari negat: generosis verò maribus circa vernum æquinoctium mares iungi oportere, vt eodem tempore quo conceperint, iam lætis & herbidis campis post anni messem paruo

Partus tempus. cum labore fœtum educent. Nam mense duodecimo partum ædunt, inquit, maximeque curandum est prædicto tempore anni, vt tam fœminis quàm admissarijs desiderantibus coëundi fiat potestas: quoniam si prohibeas, libidinis exstimulantur furijs, vt modò dictum est. Absyrtus etiam

Tempus coitui aptum. cur hoc tempore coitus sit concedendus, aut potiùs procurandus, rationem reddit: Tempus congressui aptissimum existere inquiens ab æquinoctio verno, hoc est à vigesima secunda Martij, vsque ad vigesimam secundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatissimam herbescentemque anni constitutionem. Equa siquidem vtero gerit vndecim mensium decemque dierum curriculo. Etenim quæ concipiuntur post æstiuum solstitium, ea sanè infelicitet educantur, prorsusque inutilia sunt. Ruffius cùm & ipse commodum videri dixisset, vt equi locis calidis mense Aprili, frigidioribus autem Maio admittantur, quia nimirum, vt dictum est, circumuoluto anno pulli eo- H

Elei cur extra fines suas admitterent. dem tempore nati, & aërem temperatum & copiosum inueniunt nutrimentum, subiungit, autumnus etiam easdem ob causas non incommodus est nascentibus in eo pullis. Elei equas finibus suis eductas iniri faciebant, quòd sexcentis experimentis cognitû haberent, miræ felicitatis prolem sic

In Quæst. Græcis. prouenire: cuius rei Plutarchus causam reddit Oenomai regis execratione. Equabus (inquit) equicribus extra fines subactis admissuram dant Elei, quòd regum omniû Oenomaus equorû studiosissimus qui hoc animal dilexit plurimû, multa & dira execratus esset in capita equorû, qui ineunt Elide equas, cuius metu deuotionis auersantur eas. Quid si verò moderatû illum ex itinere laborê, quo pi-

tuitosus

A tuitosus veternosusque humor, quo dominante pigri procreantur pulli, & ad agonalia inepti, dissipatur, potius causam fuisse dicamus? Equi (inquit Ruffius) ad generandum admittendi, copiose pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen ocio relinquendi, ne iners & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quàm fatigandi sunt. Absyrtus quoque admissarium equum ab operibus relaxari oportere asserit: alioqui etiam eo tempore quo vocatur ad ineundas equas, non tantùm vt Veneri superesse queat, verùm quia etiam quò fortior ineat, eò firmiora fœmina præbeat futuræ stirpi, Columella roborari iubet largo cibo, & iam appropinquante vere, ordeo eruoque saginari: super qua re audiamus Virgilium: *Admissariorum victus.*

His animaduersis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesque secant herbas, fluuiosque ministrant,
Farraque: ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati:
B *Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:*
Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent:
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant
Cùm grauiter tunsis gemit aëra frugibus; & cùm
Surgentem ad Zephyrum palea iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.

Anatolius cùm admissuræ tempus ab æquinoctio verno vsque ad solstitium æstiuum statui dixisset, addit hoc pecus vbertate verni pabuli lasciuire: cæterùm non esse permittendum, vt strigosa equa & sorde obsita saliatur, quippe cùm talium cupiditate celeriùs equum solicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluuione gaudeat. Quamuis modò salacissimum hoc pecus sit, & libidini impensiùs addictum, fit tamen, vt salacitatem promouere cogamur. Absyrtus, vt admissarius in Venerem proruat, hoc præscribit remedium. Vstam cerui caudam cum vino terito: testes & genitale linito. Sic hebes, ait, equus voluptate solicitatur ad Venerem. Sunt qui cicer exhibent, quòd hoc legumen potissimum Venerem incitet & semen generare credatur. Quomodo autem efficiatur, vt armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis. Si gregalem (inquit Hippocrates) equam concipere velis, vrticam in os equi pellito. Ocimum (inquit Plinius) Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisque admissuræ tempore ingeritur. Idem satyrij genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu dari ait, & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, hocque vitium prosedanum appellari. Coitum etiam in equo iuuat puluis testiculorum equi in potu datus, vt Aggregator ait citans Plinium. Quod si admissarius iners in Venerem est, Columella, odore vult perfricari detersis spongia fœminæ locis & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, vt in Geoponicis legimus. Si fastidium saliendi est, Varro iubet, scillæ modicum conteri cum aqua ad mellis crassitudinem, deinde ea re naturam equæ, cùm menses ferunt, tangi: contrà, ab locis equæ nares equi tangi. Similiter si equa recusat, elicitur cupiditas, odore genitalium admoto naribus, vt Columella tradit: si verò marem non patitur, detrita scilla naturalia eius lini ait: atque ita accendi libidinem. Macer in fœminis iumentorum vrticam coitum incitare testatur, si folijs eius vulua perfricetur. Anatolius gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito easdem partes oblinit, magis tamen libidinem prouocari putat, si scilla affricetur. Ruffius sæpe etiam contingere asserit, vt equa salientem quidem equum admittat, coitum tamen detrectet: quod ex defectu (inquit) caloris circa naturalia contingit: quamobrem vrtica aut scilla perfricari debent. Porro sterilis equa concipiet autore Hippocrate, si fascem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vulnam ingeres: postero die equum ad incundam fœminam emittes: postquam desiliuit, bis genitales locos elues. Aliud: Nitrum, passeris fimum, resina terebinthina simul teruntur & in vnum coacta naturalibus inferuntur. Non defuere etiam qui darent operam, vt annotauit Anatolius, quo magis equarum amore flagrent admissarij, vt iubæ suorumque capillorum venustate, necnon ceteris elegantibus honestamentis exornentur, & ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ: quin eam quoque equo tanquam cursu certantem proponerent. His autem lenocinijs credere equũ ad amorem inuitari. Non nunquã tamen ignobilis quoq; vulgaris equus elicit cupidinem coeundi, authore Columella: nam vbi admotus tentauit obsequiũ, fœmina abducitur, & iam patientiori generosior equus imponitur.

Salacitas vt augeatur.

C *Cap. 14.*

D *Equa sterilis vt concipiat.*

Ornatus animat admissarius.

Li 12. c. 44. *Equa cantum qua ament.*

Aelianus Lybicas equas vſque adeo tibiæ cantu oblectari aſſerit, vt huius blandimentis ad homines manſueſcant, & inſultare ac lædere deſinant, & quocumq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eò paſtorem conſequātur, cùm ille inſiſtit, has etiã à progrediendo ait ſe ſuſtinere: ac ſi cãtum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate affici, vt lachrymas tenere non poſſint: Earum autem paſtores ex rhododaphne arbore paſtoritiam fiſtulam excauare, eiuſque ſonoro inflatu armentum antegradientes demulcere. Euripides dicit paſtores ad tibiam canentes, ad Venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineundas fœminas incendere. Ad huncigitur modum equinas nuptias initiari, vt nuptiale carmen præcinant. Meminit huius rei etiam Plutarchus his verbis: Videtur autem Ariſtoteles etiam non iuſtam adferre cauſam, cur ſolæ delectationes ſpectaculorum & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia ſcilicet hominis ea ſint propriæ: reliquæ etiam à brutis percipiantur. Video enim multa horum quoque muſica demulceri, vt certos fiſtulis, & equabus cum ineuntur cantio occinitur, quam ἱπποθορον nuncupant. Pollux verò hippophorbum genus ait eſſe tibiæ quod Libyes Scenitæ, inquit, inuenerunt; hac ad equorum paſcua vti: materiam eſſe laurum detracto cortice; nam exempta medulla acutum reddere ſonum & equorum celeritati conuenientem. Præterea quod Aelianus de Lybicis equis ſcribit, inuenio etiam de equis Myſiæ, apud eundem ipſum Aelianum. Apud Myſos, ait, cùm equinum genus coit, quidam velut hymeneum quendam nuptijs præcinunt, & cantus ſuauitate permulſæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex ſeſe pariunt. Iam verò è contrario libidinem aliquoties in ſalaciſſimo hoc animante inhibere cogimur; nam alioqui robur corporis abſumitur, vt oſtendit diuinus poëta, dum canit:

3. Symp. q. 5 *Hippophorbum quid.* E F

Libido vt frenetur & extinguatur.

Sed non vlla magis vires induſtria firmat,
Quàm Venerem, & caci ſtimulos auertere amoris
Siue boum, ſiue eſt cui gratior vſus equorum.

Tolli autem hoc faſtidium Varro & Columella docent, ſi ad equarum naturalia mares naribus admoueantur. Adhæc aliquot regionibus, vt ex Columella diximus, tanto coëundi ardore fœminæ flagrant, vt etiam ſi mas deſit, aſſidua & nimia cupiditate figurantes ſibi ipſæ Venerem vento concipiant. Quæ poëta (inquit idem Columella) licentius dicit:

Continuoque auidis vbi ſubdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit oſsibus) illa
Ore omnes verſa in Zephyrum ſtant rupibus altis G
Exceptantque leueis auras; & ſape ſine vllis
Coniugijs vento grauida (mirabile dictu)
Saxa per & ſcopulos, & depreſſas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos; neque Solis ad ortus:
In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auſter
Naſcitur, & pluuio contriſtat frigore calum.

An ex vento concipiãt.

Cùm ſit notiſſimum etiam in ſacro monte Hiſpaniæ, qui procurrit in Occidentem iuxta Oceanum, frequenter equas ſine coitu ventrem pertuliſſe, fœtumque educaſſe, qui tamen inutilis eſt, quod triennio priuſquàm adoleſcat, morte abſumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ deſiderijs naturalibus angantur. Hactenus Columella: ſed verumne an falſum ſit, ita vento concipere, alij aſtruunt, alij negant; Ex affirmantibus eſt M. Varro: *In fœtura* (inquit) *res incredibilis eſt in Hiſpania, ſed eſt vera, quòd in Luſitania ad Oceanum in ea regione, vbi eſt oppidum Olyſsipo monte Tagro, quadam è vento concipiunt equa, vt hic gallina quoque ſolent, quarum oua hypanemia appellant: ſed ex his equis qui nati pulli, non plus trienniũ viuunt.* Vbi pro Tagro legi debet ſacro, vt ex allatis Columellæ verbis optimè reſtituit Scaliger iunior in ſuis notis. Affirmat etiã Plinius & Solinus, conſtare dicentes in Luſitania circa Olyſſiponem oppidum & Tagrum amnem, equas Fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum idque partum fieri, & gigni perniciſſimum ita, ſed triennium vitæ non excedere. Albertus quoque ex Auicenna, cum equæ proprium eſſe dixiſſet, pede aut coxa aliquantulum recalcitrare, cùm deſiderat coitum; addit, & hoc modo aperit vterum, hauritque eo meridionalem aut ſeptentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna ſenem quendam fide dignum, natum in inſula cui Arabicum nomen Dealtuſa, ſibi narraſſe, quod equa Arabica illic concepto vento non ceſſarit currere per deſiderium coitus, donec octo leucas emenſa fines inſulæ attigit. Homerus itidem hoc non impoſſibile exiſtimans neque incredibile hominibus, viſum eſſe ait equorum ſubuentaneorum genus. Ait enim Boream adamaſſe Troicas quaſdam equas, eaſque impleuiſſe ſemine, genuſque equorum inde procreatum celerrimum, vt ſuprà ex eo recitauimus. Et Silius Italicus: H

Lib. 3.

Hic adeò cùm ver placidum, flatuſque tepeſcit
Concubitus ſeruans tantos grex proſtat equarum

Et

A *Et Venerem occultam genitali concipit aura:*
Sed non multa dies generi, properatque senectus
Septimaque his stabulis longissima ducitur ætas.

Diuus Augustinus idem & in Cappadocia scribit contingere. Sed & Aristoteles equas scribit ἐξανεμοῦσθαι, cùm innuit ex vento concipere, Gaza vertit euentari: Equæ, inquit, itaque equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas. Necnon euentari per id tempus dicuntur: quapropter in Creta insula equos admissarios nimimè à fæminis semouendos censent. Cùm verò ita affectæ fuerint, currunt relicta societate: simile hoc vitium est, quod subare in suibus dicitur. Currunt non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austri, nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant, tum aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur. Hinc Virgilium accepisse, quæ suprà citauimus, ostendit Petrus Victorius. Eos verò qui per os in ventum obuersum apud poëtam, equarum naturalia intelligunt, eos errare putat Pontanus. Rabicanum celerrimum equum similiter Lud. Ariostus absque patris opera conceptum fingit, sed ex igne & vento: *Euentari quid.* *Lib. 7. Var. Lect. cap. 6.*

Questo è il destrier che fù del Argalia
B Che di fiamma e di vento era concetto
Et senza fieno & biada si nutria
Da'l aria pura, e Rabican fù detto.

E contrario equas ita in Lusitanis Fauonio spirante concipere falsò à compluribus proditum existimat Iustinus, fabulasque vocat, quæ ex equarum Lusitaniæ natæ sint fæcunditate, pedumque & cursus pernicitate. Equidem & Aristoteles alicubi equum ijs animantibus annumerat, quæ nisi per coitum generant. Quam ob causam (inquit) animantium alia non solùm coitu, sed etiam sponte naturæ procreantur; alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus. An quòd etsi non aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est, itaque fieri non potest vt tempus quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturque, sed temporum vicissitudine commutationeque vt procreentur, contingit: Alijs multò generatio ampliari solet: Etenim vel anno vel decem mensium spatio confici assolet: Quapropter vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa necesse est. Fit etiam in equorum genere, vt habemus apud eundem Aristotelem, vt aliæ omnino steriles sint; aliæ concipiant quidem, sed edere nequeant: cuius rei indicium aiunt, quòd fœtus circum renes alia quadam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus quatuor renes habere videatur. Vt autem in sterili equa conceptio promoueatur, paulò antè ex Hippocrate recensui. Quidam præcipiunt (quod etiam dictum est) admissarium saginari, vt hac sagina hilaris plurimis fæminis sufficiat, veruntamen ex Columellę præcepto nec minus quàm quindecim, nec rursus plures quàm viginti vnus debet implere. Palladius æqualem omnibus numerum adhiberi posse negat, sed æstimatis viribus vniuscuiusque admissarij, submitti vult pauca vel numerosa coniugia. hæc. n. rem efficere vt admissarijs non parua ætate durare possint. Iuueni tamen equo & viribus formaque constanti non amplius quàm duodecim vel quindecim debere admitti, cæteris pro qualitate virium suarum Lucienus quoque apud Varronem tradit: *Ego quoq; aduenions aperiam* (inquit) *carceres & equos emittere incipiam, nec solùm mares, quos admissarios habeo, vt Atticus singulos in fæminas denas, è queis fæminas Commodius Equiculus vir fortissimus etiam patre militari iuxta ac mares habere solebat.* Aristoteles tamen, vt antea recitauimus, tricenas fæminas & paulò etiam plures, singulis maribus dari asserit. Cui conceptus indicium est, cùm menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id (inquit) percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusque admodum sit. Absyrtus an conceperit equa, hoc periculo constare asserit: si semel subacta marem postea respuerit, post dies denos rursus concilientur: quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda erit ceu iam grauida. Varro etiam quoad satis sit admitti, ipsas significare ait, quòd se defendant. Plinius annotauit, equas cùm concepere, colorem ilico mutare rubriore pilo, vel quicunq; sit pleniore: hocque argumento desinere admittere etiam volentes. Idem testatur equas solas animalium à coitu currere ex aduerso Aquilonum Austrorumúe, prout marem aut fæminam concepere. Africanus verò si quispiam marem nasci velit, equam obijci iubet, cùm Aquilonius inspiret ventus: si fæminam fingi sit in animo, cùm Auster perflat. Vbi admissarius equam superuenerit, (inquit idem) certis signis comprehendere licet, quem sexum generauerit: quoniam si parte dextra desiliuit, marem seminasse manifestum est, si læua, fæminam. Democritus verò etiam nostri arbitrij esse æstimat, vt vel fæmina vel masculus concipiatur: præcipit enim, vt cùm progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, aliove quolibet obligemus, cùm fæminam dextrum: idemq; in omnibus penè pecudibus (inquit Columella) faciendum censet. Inuenio marem edituram equam si submittatur tertio ante plenilunium die; fæminam si tertio post plenilunium. Sunt *Lib. 44.* *Lib. 10. Probl. 64.* *Equa non omnes generant.* C *Quot equę vni equo sufficiant.* *Conceptus signa.* D *Vt mas concipiatur, & vt fæmina.*

etiam

Vt color pro arbitrio acquiratur. etiam inquit Absyrtus, qui rerum perpulchrarum studiosiores, asinum, equum aut alium quemuis admissarium, huius coloris vestimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualem vestitu colorem ij mentientur, in talem enata progenies degenerabit. Simile quid alibi etiam ex Oppiano scripsimus, nonnullaque cosmetica addidimus, quibus color pro arbitrio nostro inducitur. Si admissarijs similes omnino fœtus edat, iustam dicere licebit: nam Aristoteles lib. 2. Politicorum cap. 3. & 7. Hist. cap. 6. ita vocatam fuisse scribit in Pharsalia quæ semper similem equo cui coniuncta fuerat, partum reddebat. A coitu ad cursum mox adigenda est equa, ne genitalem vrinam profundat. Cùm conceperit, Varro videndum esse ait, ne aut laboret plusculum, aut ne frigidis locis habeatur, algorem enim maximè prægnantibus obesse. Itaque in stabulis fugienda esse humida, amandam siccitatem, clausa habenda ostia & fenestras, & inter singulas à præsepibus interijci debere longurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Adhæc neque impleri cibo vult, neque esurire etiam. Columella verò largo pastu firmari cupit, & si frigore hyemis herbæ defecerint, tecto contineri, nullo aut opere aut cursu exerceri, neque frigori committi, nec in angusto clausoue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: quòd hæc omnia incommoda fœtum abigere queant. Vult similiter Virgilius:

Iusta equa.

In prægnantibus quæ obseruanda.

Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris
Non saltu superare viam sit passus: & acri
Carpere prata fuga, fluuiosque innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant: & plena secundum
Flumina; muscus vbi, & viridissima gramine ripa:
Speluncæque tegant: & saxea procubet vmbra.

Russius verò grauidas à maribus separari, mox ita curari præcipit, vt neque macilentæ nimis, nec obesæ euadant, sed inter vtrumque habitum mediocres. Vterque enim si immodicus (inquit) fuerit, vt vel abortus fiat, aut infirmior, aut minor fœtus, in causa est. Cæterùm vt quidem istiusmodi præcepta summoperè laudo, ita contrà inuenio nonnullis equabus grauidis labores etiam maximos nihil obfuisse, id quod etiam annotauit Plinius his verbis: *Nec impedit quasdam ob opere, falluntque grauidæ. Vicisse Olympia prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus.* Sed conceptionis tempus distingui etiam potest, ita vt vbi recens est, regulæ istæ sint diligenter obseruandæ, mox verò firmiter hærente fœtu, non item. Nam & Scythæ referente Aristotele equabus grauibus equitant, cùm primùm se mouerit fœtus & nimirum eam proficere (inquit) ad partus facilitatem arbitrantur. Anatolius rerum peregrinarum obiectu abortum facilè contrahi scribit, ideoq; cauendum ne pabuli mutatione tententur, neque infestentur aquarum insuetarum nouitate. Abortus autem non vna causa est. Aristoteles tradit, & multi ex eo, abortire equam odore fungi fumigantis lucernæ extinctæ, id quod mulieribus quibusdam contigisse etiam certum est. Si cum equa ex equo prægnante coierit asinus, fœtus iam conceptus corrumpitur testante eodem. Plinius conceptum ex equo si sequatur asini coitus, abortu perimere scribit: non item ex asino equi. Aristoteles causam reijcit in asinini seminis frigiditatem: & aliàs, equi genituram (inquit) corrumpit asinus: sed equus asini minimè, cùm equa iam asini initu conceperit. Ait etiam, cùm equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum consequi, quàm si vnigenæ inter se iungantur: verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Vtraque equa scilicet & asina annum vterum ferunt, vt & idem Aristoteles prodidit, idque Varro etiam, Columella, Plinius alijque asserunt. Duodecimo mense die decimo aiunt nasci, inquit idem Varro, quæ post id tempus nascuntur, ferè vitiosa atque inutilia existunt. Absyrtus tamen equam scribit vterum gerere vndecim mensium decemque dierum curriculo. Mares citiùs in vtero quàm fœminæ perficiuntur, notante Aristotele, quare etiam pariendi tempus determinatum esse nequit. Facillimè autem omnium quadrupedum equam parere testatur, & cùm cæteræ quadrupedes iacentes parere soleant, hanc cùm tempus pariendi appropinquauerit, erigere se, stantemque emittere partum, (hoc & Plinius notauit) parere autem magna ex parte singulos, sed gemellos quoque aliquando: vacare admodum à purgamentis in partu: minimumq; emittere profluuium sanguinis, videlicet pro corporis magnitudine: cùm peperit, statim secundas deuorare, atq; etiam quod pulli nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, de quo suprà. Eumelus author est cùm tardiùs pullitium enititur, continuò egrediturum si comprehensas leniter nares constrinxeris. Cur verò tardiùs quàm homo pariat, alibi Aristoteles causam esse ait vteri duritiam, quo modo enim sitiens ager haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum in formando nutricandoque suo fœtu remoratur. Sed hac de re antea etiam scriptum est. Quærit etiam cur monstra paruæ quadrupedes pariant; homo autem grandesque animantes omnes minus, vt equi & asini? An quod paruæ (inquit) vt canes, sues, capræ, oues, longè sunt fœcundiores quàm grandes: illarum enim aliæ omnino singulos pariunt, alia magna ex parte. Monstra autem tum confici solent, cùm plura semina

Labores in grauidis non obesse.

Abortus causa.

Quamdiu vterum ferant.

Equæ partus facilis.

Li. 10. Prob.

Cur tardiùs quàm mulier pariat.

Cur magna animantia raro monstra pariant.

inter

A inter se cohærescunt, confunduntur que, vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm se in fœmina permiscent, vnde aues etiam monstra edere possunt. Oua namque vitello pariunt geminato. Monstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum vitelli nulla interiecta membrana distinguuntur. Hæc ille. Cæterùm cùm in monstrorum mentionem inciderimus, hoc potiùs quàm alio loco libet obiter meminisse, reperiri in equino quoque vt in hominum genere, in quibus vtriusque sexus membra sunt conspicua. De Nerone legimus equas habuisse hermaphroditas ex agro Treuerico quas carpento suo subiuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, inquit Plinius, principem terrarum insidere portentis. Testatur & Cardanus equum se vidisse androginum. Is erat (inquit) Principi Valli Vicecomitis: Vnum habebat tantùm testem proprio loco, cum mammis tumidis, vt equæ habent, inde vuluam proprio loco, & ex vulua penis emittebatur. Hinniebat ad equas, & forma masculina erat, promptus & erectus capite, crassiore autem corpore, colore griseo, (vt vocant,) caput magnum; penis non maior palmo, cùm illum exereret. Emptus aureis triginta sex. Certum erat, cùm auerso esset pene, coire illum non posse.

Equi hermaphroditi. *Lib. 11 c. 49* *Li 7. de Var. rer. c. 33.*

B

V O X.

DE equi voce Latini hinnire, & adhinnire dicunt; ipsam verò vocem hinnitum: Græci χρεμετίζειν, ἐπιχρεμετίζειν, & χρεμετισμὸν, vt scribit Iulius Pollux agens de vocibus animalium: addens quibusdam equorum vocem dici quoque φρυμαγμὸν, eosque φρυμάττεσθαι, omnes verò dicere equos φρυάττεσθαι. Interpres Rodulphus Gualterus Tigurinus φρυμαγμὸν vertit fremitum, φρυμάττεσθαι fremere, φρυάττεσθαι frendere. Fremere quidem de equis Latini dicunt, frendere quod sciam nunquam. *Ex fremitu equorum* (inquit Cæsar) *illata suspicione.* Virgilius:

Hinnire. *Hinnitus.* *Fremere.* *Fremitus.*

——*Equorum ardescit fremitus*, & alibi.

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

φρυμάττεσθαι aliàs apud Pollucem scribitur per iota, vbi equinæ vocis synonyma recenset: ἵππος φρυάττεται, χρεμετίζει. χρεμετισμὸς, φρύαγμα, φριμαγμός: ἆσθμα, πνεῦμα, φύσημα, καὶ γαυρίαμα καὶ αὔχημα, φριμάττεσθαι, φυσᾶν, ἀσθμαίνειν, ἵππνειν, γαυριᾶν, καὶ τὰ ὅμοια. Atque ita po-
C tiùs scribendum esse Suidas & Hesychius ostendunt. Pollux verò mox φριμαγμὸν & φριμάττεσθαι magis proprium caprarum esse dicit, & Ammonius de differentijs vocum φρυάττεσθαι equi esse scribit, φριμάττεσθαι hirci & φριμάγμον dici quasi φρυμαγμὸν, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à φρυάττεσθαι deduci abundante scilicet μῦ, vt & apud Etymologum videre licet. Oppianus equos vocat χρεμέθοντες pro χρεμετίζοντες: quanquam & χρέμω & χρεμέθω inueniantur. Hesychius & Varinus χρεματίσαι exponunt κρᾶξαι, vt (inquiunt) equus, χρεμετισμὸν verò equorum vocem. Sed apud eosdem alia itidem vocabula pro χρεματισμῷ id est equi voce leguntur, vt βρίχαλος, μιμιγμὸς, quod postremum per onomatopœiam factum apparet. De mutatione verò vocis hæc legimus apud Aristotelem: Equorum etiam voces (inquit) differre palam est, fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & grauiorem quàm fœminæ & indies maiorem reddunt. Bimus cùm est, atque inire incipit, vocem magnam grauemque mas mittit: fœmina maiorem quàm antè & clariorem vsque ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus ex Cardinale Simoneta. Inuenio apud Hippocratem vel quicunque
D ille est in libro de sacro morbo, si quis acutiorem aut concitatiorem vocem emitteret, equo fuisse assimilatos, & Neptunum vbi ægrè haberent, causam morbi esse credidisse.

Vocis mutatio.

Æ T A S.

EQVI authore Plinio viuunt annis quinquagenis, equæ minori spatio: Aristoteles verò maribus propter coitum vitam breuiorem attribuit in hæc verba. Vita equorum plurimis ad decimumoctauum atque etiam vicesimum annum, sed nonnulli etiam quinque & viginti atque triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas. Longissima tamen vita in plurimis ad trigesimum annum, quod magna ex parte fieri nouimus. Fœmina magna quidem ex parte quinque & viginti annos viuere potest, sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt quàm fœminæ propter coitum, & qui domi aluntur

Quot annos viuant. *Masne an fœmina diutius viuat.*

minus

minùs quàm gregarij. Hæc ille, & rurſus: Coëunt mares ad annos tricenos ternos : fœminæ ad B
quadragenos : ita vt per totam ferè vitam coitum equis ſeruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina pluſquàm quadraginta. Iam & quinque & ſexaginta (ſeptuaginta, Athenæus & Plinius) annis equum vixiſſe proditum eſt. Hæc eadem verba leguntur etiam apud Athenæum, citata tamen ex epiſtola Epicuri. Albertus quoque refert, ſe à quodam audiuiſſe milite, quod equum habuiſſet, qui ſexageſimum annum exceſſiſſet, ſemper tamen belli vſui aptus fuiſſet. Et Auguſt. Niphus teſtatur ſe ex equiſonibus Ferdinandi primi intellexiſſe, fuiſſe in regio ſtabulo ſeptuaginarium equum. Plinio aſtipulatur Solinus: *In huiuſce* (inquit) *animalis genere ætas longior maribus: legimus ſanè equum aduſque annos ſeptuaginta vixiſſe. Iam illud non venit in ambiguum quod in annum tertium & triceſimum generat, vtpote qui etiam poſt viceſimam mittantur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam aduertimus Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem duraſſe in annos quadraginta.* Hactenus Solinus: cæterùm Opuns oppidum eſt Eubœæ, à quo Opuntius ſinus dictus eſt. Habet autem iſta ex Ariſtotele, qui equum (vt ſuprà diximus) apud Opuntem annos quadraginta natum coire potuiſſe ſcribit, ſi priores pedes attollerentur. Quare ſic videtur legendum in Solino: *Notatum etiam apud Opuntem nomine, equum ad*

Solinus correctus.

gregariam Venerem &c. Ruſſius verò tradit, equum ſi diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimùm ad vigeſimum vſque annum in vigore ſuo permanere. F

Aetatis diuerſitas pro loci diuerſitate.

Differt autem ætatis tempus pro regionis diuerſitate: authorem enim habemus Vegetium ætatē longæuam eſſe Perſis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuiorem Hiſpanis ac Numidis. De equis in Luſitania ex vento conceptis, quorum vita triennium non excedit, ſuprà dictum. Ætatem autem non tantùm ex dentibus, ſed alijs etiam ſignis oportere agnoſci monet idem Vegetius, ne velamentis imperitiæ ſubeamus (inquit) incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia ſicut hominibus, ita & equis, aliud conuenit cùm iumenta ſunt feruida, aliud cùm ſenectute iam frigida.

Aetatis equorum ſigna.

Quomodo ex dentibus ætas dignoſcatur, & nunquid tutum inde accipiatur inditium, ſuprà in dentium mentione, aperuimus. Hîc alias notas adferemus: nam non ab illis ſolùm peti debent, vt & Anatolius atteſtatur: qui nonnullos ait à maxillis annos explorare: ipſe verò hanc notam ponit: Si cutis à corpore reliquo non ægrè diducta, trahentemque manum ſequens, perquam facilè ſuam in ſedem reſilit, equi iuuentam denunciabit. Si verò leuata cutis ſeipſam carni tardiùs agglutinat, ſenectutem teſtabitur. Vegetius pleroſque ait aſſerere domitis & freno aſſuetis animalibus rugas quæ in labris ſunt ſuperioribus, computandas, ita vt ab angulo, G
vbi cœperit morſus, incipientes vſque ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum, rugarum (numerus) inquit, oſtendit. Poſtremò rugarum multitudine, triſtitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, ſtupore oculorum palpebrarumque caluitie ſenectus ipſa ſe prodit. Ariſtoteles etiam in libro de coloribus, animalia quæ in ſenectute albeſcunt, vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutari aſſeuerit διὰ τὴν ἀτροφίαν, id eſt propter ablatam nutritionem, vbi in vulgaribus codicibus legitur perperam διὰ τὴν εὐτροφίαν. Eſt & hoc à veteribus vt annoſitatis indicium proditum citante Camerario, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: ſed hoc de pelle maxillarum (inquit) ſcripſit Ariſtoteles: Dixit equidem philoſophus ætatem quadrupedum cognoſci, ſi cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata illico in ſuum redeat locum; idque indicium eſſe iunioris, contrà ſi rugata maneat, veteris. Inuenio & ex tota cute tracta ætatem ſciri: in iuuenibus ad ſuum ſtatim locum redire extendique: in ſenibus autem non item. Palladius prouectioribus tempora cauari, ſupercilia caneſcere, denteſque prominere ait. Sunt denique qui ex iuncturis caudæ iudicent, vbi ætas non amplius ex dentibus innoteſcit.

Quandiu creſcant.

Equæ teſte Plinio quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Addit Ariſtoteles pòſt annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti vſque annos pergere proficiendo: verùm celeriùs fœminas quàm mares perfici: quanquam in vtero mares quàm fœminæ H
citiùs, quemadmodum etiam homines: idemque vel in cæteris animalibus quæ pariunt plura, fieri ſolere.

Iliad. B. Equæ Eumeli.

Qui ætate minores ſunt, vt labores ſuſtinere non poſſint, Homerus ἀταλὰς πώλους vocat, adultos & laboribus aptos πολύτλητας & τάλανις, vt citat Varinus. Idem Homerus equas Eumeli colore, ætate & magnitudine, figuraque dorſi per omnia ſimiles deſcribit hoc verſu:

Ὄτριχας, οἰέτεας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, id eſt,
Similes pilo, coæuas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

Lucretius equos ſcribit tertio ferè ætatis anno florentiſſimos eſſe, hocque potiſſimùm argumento probat Centauros neutiquam ex equis fuiſſe conceptos, quòd Centaurus etiamnum puer ſit, & vix materna vbera relinquat, cùm iam equus florem ætatis amiſit.

Centauros non eſſe equorum prolem.

Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus; puer haudquaquam: quin ſæpe etiamnum
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quæret:

Poſt

A *Post ubi equum valida vires atate senecta*
Membraque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum pueris aeuo florente iuuentus
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, nec esse.

GRESSVS.

DE incessus equorum differentijs suprà dictum est, nec aliud apud veteres reperio,
nisi quòd cùm incedunt equi, sonitum edunt, pedibus videlicet terram pulsan- *Cur dicantur sonipedes.*
tes; vnde sonipedes Latinis, Homero ὑψηχέες quasi altisoni, aut altum clarum-
que sonum edentes, & in eodem sensu ὑψαύχενες dicuntur, vt ostendit Eusta-
thius. Cardanus causam quærit, atque etiam reddit, cur homines cadant facilli- *Lib. 13. de Var. rer. c. 63*
B mè & frequenter descendendo, ascendendo minimè: equi pari fermè periculo in
vtroque versentur. Cùm homo (inquit) descendit, nititur in inferius, si laba- *Equi cur & ascendendo & descendendo facilè cadant.*
tur pondus corporis, cum nixu iungitur, ideoque homo maximo impetu præceps agitur in infer-
na: at ascendendo cùm nixus sit ad superiora, etiamsi labatur, corporis pondus à nixu & viribus
continetur, atque adeò non facilè ruit: equi tamen quoniam poplites non adeò flectere possunt,
ascendendo longè magis fatigantur quàm descendendo, ideoq; lassi & faciliùs labuntur, & lapsi *Boues cur facilè per montes incedant.*
maiore cum impetu ruunt, descendendo autem magis obnituntur contra pondus, quòd quatuor
habeant crura ideo faciliùs homine labuntur, dum ascendunt, rariùs verò illo dum descendunt.
Boues tutiùs equis per montes incedunt, quod pede sint latiore & vngula humiliore atque diuisa
& lentiùs eant: sic vt bos pedem vt B. Hieronymus testatur, posteriorem non ptius eleuet, quàm
priorem fixerit.

CIBVS. POTVS.

C QVIBVS cordi est (inquit Columella) educatio generis equini, maximè con- *Lib. 7. c. 27.*
uenit prouidere authorem industrium & pabuli copiam: quæ vtraque vel me-
diocria possunt alijs pecoribus adhiberi: summam sedulitatem & largam satieta- *Equi educationi qua necessaria.*
tem desiderat equinum pecus. Equidem pabuli cura neglecta fit, vt generosis-
simus equus pereat ac corrumpatur, & mediocris prorsus inutilis fiat: contrà fu-
tiles exiguique admodum pretij sæpenumerò illa ipsa cura exquisita & assiduo
respectu, ad non spernendum vsum, mediocres autem ad præstantiam quoque
nonnunquam perducantur. Quod & ipsum poëtas veteres indicasse arbitratur Camerarius, cùm
Neptuni progeniem Arionem vel nescio quem alium, fecere nasci de Cerere. Quo quis non videt
significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandam euadere so-
lere. *Equus* (inquit Plinius) *quia frugibus victitat inter animalia sapientissima censetur.* Frugibus *Li. 22. c. 25.*
tamen solis non vescitur, sed & herbis etiam, vt testatur Aristoteles, & nulli non notum est. Hip- *Lib. de vet. med.*
pocrates boum & equorum cibos ex terra nascentia vocat his verbis: Quin vt rem altiùs expenda-
mus, neque ipsam sanorum diætam ac alimoniam qua nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si suf- "
D fecisset homini idem cibus ac potus qui boui ac equo, veluti sunt ex terra nascentia, fructusque (ve- "
rendum ne fruges scribendum sit, sed & fructibus equi bouesque vescuntur,) ac herbæ & fænum: "
Ex his enim nutriuntur & augescunt & illæsi degunt, non indigentes alia diæta: quanquam ego "
sanè ab initio hominem tali victu vsum esse putem. Fruges aliæ spicatæ, siue vt Ausonius loqui- " *Frugum diuisio.*
tur, spiceæ sunt, vt frumenta, vt triticum, zea, hordeum, auena, aliæ paniculatæ, vt panicum,
milium, quales equis exhiberi non solent, licet apud Indos ex esu mahiz plurimum adipis corpori *Gramen quid.*
adijciant. Herba item vel recens, vel arida, quæ tunc fœnum dici solet: & ex frugibus stipulæ
collectæ in eundem vsum conseruantur. In herbarum quibus equi aluntur, enumeratione primò *Lib. 5. de Trist. eleg. 13.*
occurrit gramen, quoniam non solùm certam herbam quam ἄγρωστιν Græci vocant, denotat, sed
aliàs etiam ex quibus fœnum cogitur, id quod in primis ostendit Ouidius, dum ait:

Fertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Et Virgilius: ——— *Nulla neque amnem* *Egloga 5.*
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Idem

Iliad. 22. Idem & hoc Homeri de dracone: E

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένησι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα, reddidit ſic:
Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus, &c.

Lib. 2. de Finib. Cicero: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas eſſe poſſe quàm ſi tua ſint Puteolis gramina.*

Gramen natiuus equorũ cibus. Gramen autem ſiue herbam, natiuum equorum cibum eſſe poëtæ innuunt paſſim: Ouidius de equis Diomedis regis, qui humanis carnibus eos alebat:

In Ibin.

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,
Impius humano viſcere pauit equos.

In Agamemn. Seneca Tragœdus de iiſdem:

Egit Treicium gregem, Quem non Strimonij gramine fluminis
Hebrique ripis pauit Tyrannus Hoſpitum dirus, ſtabulis cruorem
Præbuit ſæuis &c.

Item Claudianus in præfatione libri ſecundi de raptu Proſerpinæ.

Sed poſtquam Inachijs Alcides miſſus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede. F
Diraque ſanguineo vertit præſepia regis
Et Diomedæos gramine pauit equos,
Tum patriæ feſto lætatus tempore vates,
Deſuetæ repetit fila canora lyræ.

Eſt vbi ita ſe gramine implet equus, vt præ nimia repletione, modum ſibi præſcribere ignarus pereat: quod non ineleganter ſic expreſſit Andreas patritius & academicus Florentinus:

Præcipites timui ſaltus rupeſque pereſas
Aut miſerum triſti poſſe perire fame.
Pabula non timui pingui lætiſsima campo
Quæ rupto cauſam ventre dedere necis.

Lotus. *Odyſſ. δ.* *Cur cyperũ loto coniunxerit Homerus.* Inter herbas modo pratenſes quibus equi potiſſimum delectantur, præcipua eſt quæ lotus nuncupatur, officinæ melilotum dicunt, in Italia alicubi trifolium caballinum. Telemachus Menelao quos ſibi donauerat, equos relinquit apud Homerum, quod cùm aſpera eſſet Ithaca equiſq; alendis inidonea, Menelaus verò latis imperitaret agris, in quo copia eſſet loti; Addit autem poëta & cyperi, vt riguos eos agros fuiſſe indicaret, quibus hoc genus animalis quam maximè delectatur: G *Equorum gregibus* (inquit Columella) *ſpatioſa & paluſtria, necnon montana paſcua eligenda ſunt rigua, nec vnquam ſiccanea, vacuaue magis quàm ſtirpibus impedita frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Vulgaribus equis paſſim maribus & feminis paſci permittitur.* Addidit item triticum, Zeam & album hordeum, vt nihil quoad cibum apud Menelaum deeſſe indicaret. Achilles verò qui omnia medicinæ præcepta à Chirone præceptore didicerat, equis ſuis in ocio degentibus, atque ideo pedum & articulorũ doloribus obnoxios lotum præbet & apium, quòd huic affectui egregiè opitulatur. Eandem laudem in nutriendis equis habet quæ vocatur à Media regione medica. Medica herba (inquit Strabo) quæ præcipuè equos nutrit, in Media abundat. *Medica.* Cæterùm in hac obſeruandum quòd teſte Ariſtotele prima falx vitio datur, & cùm fœtida aqua rigatur, incommoda eſt. Quater autem rectè, interdum ſexies, vt tradit Columella demetitur per annum. Ad maciem equorum nulla res tantum, quantum illa prodeſt. Quæ ſit vera medica, & nunquid illa ſit quæ apud Hiſpanos alfalfa vocatur, & ſumma diligentia propter pecora colitur, diligenter examinabo in plantarum hiſtoria: nunc hoc dixiſſe ſuffecerit, Hiſpanicam vocem proximè accedere ad Arabicam alfafafat, ſic enim nominatur ab Auicenna in capite de Cot: pro qua *Alfaſafat.* *Alaſelet.* *Aleſfeſt.* *Faſfaga.* *Sulla.* voce etiam legitur alaſelet, & aliſtiſcat: Bellunenſis alesfeſt & faſfaſa eandem eſſe ſcribit: faſfaga H autem eſt trifolium quod datur equis ſaginandis, ſimile ſulæ, vt vetus Auicennæ gloſſographus interpretatur: Sullam verò Syluaticus arthriticam, vel ſecundum quoſdam herbam ait eſſe dulciſſimam & gratam equis, qua Calabri equos ſaginent, Alaſfeſt authore Ebenbitar eſt vox Perſica, idemque ſignificat quod faſfaſa, quæ eſt (inquit Andreas Bellunenſis) ſpecies trifolij, quod datur equis ſaginandis & in Syria eſt pabulum omnium pecorum: ſiccum appellant cot, recens *Cot.* *Alrathbe.* *Cytiſus.* *Li. 13. c. 24.* alrathbe. De cytiſo hæc ferè Plinius: *Vtilitas quæ eruo ſed ocyor ſatietas, perquam modico pingueſcente quadrupede, ita vt iumenta hordea ſpernant:* Et mox: *Datur animalibus poſt biduum ſemper; hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos dena libræ, & portione minora animalia.* Columella equo abundè eſſe ait cityſi viridis pondo xv. Sed antequam vlterius procedamus, in equino cibo *Quæ in cibo obſeruanda.* obſeruabimus, animantis præſtantiam, locum in quo degit, anni tempus, ætatem, corporis habitum, ſexum. Locus duplex, prata nimirum, & ſtabulum. In pratis eas amat quas diximus, ab alijs tamen minimè abſtinet. Domi paſcetur arido fœno, vel etiam ſtramento, Equus (inquit Ruſſius)

A fius) edat fænum, paleas, herbas, hordeum, auenam, quæ sunt naturales & proprij semper equorum cibi. Si tamen equus sit iuuenis herbis & fœno cum hordeo vel alio simili vel sine hordeo pascatur sufficienter: quoniam herbæ & fænum ventrem dilatant & corpus, & humiditate sua aluntaugentque. Nam cùm omne animal natura humidum sit, equus in omni ætate reficiendus est humidioribus herbis. Vbi iam adultus & labori idoneus fuerit, ficcioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis & hordeo & similibus. Paleæ quidem cùm ficciores sint, equum non facilè obesum reddunt, sed in habitu mediocri conseruant, & robur addunt. Nam dura cùm dissoluantur ægrius, vires diutius fouent; tenera & mollia non item. Nemesianus quoque paleis tantùm & hordeo alendos indicat, inquiens: *Cibus proprius.* *Palea.*

Inde vbi pubentes calamos durauerit æstas,
Lactentesque vrens herbas siccauerit omnem
Mensibus humorem, culmisque armarit aristas,
Hordea tùm paleasque leues præbere memento.

Quantoperè autem hordei esu delectentur, indicat Plautinus ille, qui seruenti se minatur, his verbis: *Hordeo vt delectentur.*

B *Demam iam tibi de hordeo, tolutim ni badisas.* *In Asinaria.*

Menelaus autem apud Homerum solutis Telemachi equis, iam vix ad præsepe ligatis & sudore adhuc madentibus album hordeum & Zeam apponi iubet. Idem & Achilles præstantissimum suis equis obijciebat. vnde postpodum Achilleum id nuncupari meruit cùm apud Hippocratem, tum apud Aristophanem, necnon apud Theophrastum, atque alios. Albertus Magnus hordeum & siliginem ideo probat, quòd minus quàm auena aut triticum inflet aut etiam spelta. Vtraque tamen Germania equos suos multò magis auena quàm hordeo enutrit; multoque plus semper absumit auenæ ad iumentorum esum quàm ad proprium. Alberto astipulatur Camerarius, Germaniæque morem illum improbat. Pabulum auenæ, ait, apud nos dari solet; etsi nonnunquam hordeum apponunt, idque existimo si fieret crebriùs, futurum cum equorum bono: nam alit magis hordeum, & est minus, crudum id est, ἄπεπτον: & sanguinem gignit tenuiorem. Cum autem hordeo equus connutritur, ἀκοστήσας pronunciatur, vt notum est ex hoc Homeri: *Auena.*

Ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ,
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων. id est, *Iliad. ζ.*
G *Veluti cùm aliquis qui diu steterit equus hordeo pastus ad præsepe,*
Vinculo rupto currit per campum terram feriens.

Glossematarij rationem reddunt, quòd hordeum Nicandro vocetur acoste; quanquam apud Thessalos cibatia omnia eo quoque vocarent nomine. At triticum modò quod attinet, Serapio citans Galenum equos cum edunt frumentum, nunquam sine detrimento id facere scribit. Galenus certè, vbi Hector apud Homerum ita equos suos affatur: *Acoste.* *Triticum.* *Lib. 1. de Aliment. facult. c. 13.*

Ὑμῖν γὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν.
Vobis prioribus suaue triticum apposuit,

De typhæ semine dicit intelligi, hanc enim equis paruum esse triticum, hancque absque noxa mandere, triticum autem non item. Cæterùm hîc obseruandum est studium & cura Andromachæ de equis sui coniugis, eos charissimè alentis, atque adeo cum potiore & maiore diligentia quàm proprium coniugem, quod ideo factum ab ea conijciunt docti, quia in ijs positam esse Hectoris salutem aut gloriam militarem siue in euitandis, siue in persequendis hostibus intelligeret. Sic ergò eos aluisse, vt cùm ad pugnam deuenirent, robur & generositas eos non deficeret, quæ non parum incrementi ex optimis alimentis accipit: ideoque & vinum bibendum dedisse, vt mox patebit. Hoc itaque nunc ab ijs exigere Hectorem, cùm dicit, Νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, id est, *nunc mihi pabulum rependite*, quod propriè est de hominibus, nam parentibus debentur & persoluuntur alimenta quæ ab ijs accepimus, & hoc dici τὰ τροφεῖα ἀποδιδόναι. Nonnulli etiam πυρὸν non triticum sed panem interpretantur, id quod improbari non potest, nam & vbique terrarum nostra ætate multi equis partim vt reficiant, partim vt in labore perdurent, panem vel simpliciter, vel immersum vino offerunt, & apud eundem poëtam equi Diomedis electum panem comedunt. Et in quibusdam Angliæ locis panes tradunt ex leguminibus, vt fabis & pisis confici in hunc vsum: in Belgio secalitios potissimum in itinere præbent. Quin ex eodem Homeri loco discimus diuersam esse & fuisse militarium equorum rationem & eorum qui vt in spatijs solis currant, aluntur, cùm hi præscriptis quibusdam pabulis vtantur, vt leuiores fiant, in illis armatum hominem vectuns, magis robur quàm summam pernicitatem quæramus. Iam verò hordeum similiaque grana ficca offerri solent, quod quidem laudo in ijs qui exercentur, sed otiosis improbo. Eumenes enim ex equis suis obsessis, & exerceri commodè vel quantum necessarium fuisset, non potentibus hordeum obijciebat *Typhe.* *Andromachæ studium in alẽdis equis.* *Panis.* *Vt hordeum præbendum.*

elixum, vt refert Plutarchus in eius vita, vt & conficeretur id citiùs & concoquerent melius. E
Madefacere pabulum (inquit Camerarius) quamuis plerique improbent, ratione tamen vt interdum hoc fiat, carere non videtur: ſicut neque hoc improbandum, vt fruſtum panis præbeatur nonnunquam cum ſale. Nam eſt pabuli magna ariditas, de qua vt equus ſiccitate laboret, facilè acciderit. Sed faſtidioſos hæc equos reddere putant. Id quod, ſi verò modo & hæc & alia omnia adminiſtrentur, non videtur pertimeſcendum. Multis in locis vicia manipulatim collecta equis præbetur, quod pabulum haud improbari reperio. Damaſci referente Bellonio equos & camelos alunt eruilia & eruo. Quodſi modò cogat neceſſitas, equis præter enumerata pabula, alia quoque dari poſſunt. Equi Cæſaris referente Hirtio à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, cùm pabuli inopia quàm maximè premerentur, alga è littore collecta & aqua dulci elota nutriebantur:
Equi varijs modis aluntur
Pompeiani verò ad Dyrramchiam obſeſſi propter eandem inopiam folijs ex arboribus ſtrictis & teneris arundinum radicibus equos ſuos alebant. In regno Senegæ ob aridam tellurem quæ pabula non producit, pro fœno vtuntur phaſiolorum laceramentis, vt ſcribit Aloyſius Cadamuſtus, & loco auenæ ſuccedit Milium, quo mirum in modum (inquit) pingueſcunt. Thraces
Milium. *Cap. 32.* *Tribulus.*
verò equos tribuli folijs ſaginant, illi ſcilicet qui ad Strymona amnem habitant, vt Dioſcorides F
Hippice.
& Plinius tradunt: Hic & Parthorum equos ſcribit hippice herba paſtos famem ſitimque multos dies perferre. Tartarorum equi, vt Sigiſmundus Baro notauit ramis & corticibus arborum herbarumque radicibus, vngulis è terra excuſſis euulſiſque aluntur. Matthias à Michou eoſdem equos teſtatur pedibus aquam & pabulum ſub niuibus ſibi quærere. Paulus Venetus ait in prouincia Aden equos, boues, camelos & oues veſci piſcibus, quorum ingens (inquit) illic copia, & libentiùs ſiccis quàm recentibus: nam propter immenſum calorem herbis & frugibus carent. Dul-
Arborum rami. *Piſces.*
Exerc. 206. 5.
cinde Perſiæ prouincia litoralis eſt, quæ ſuis quoque equis referente Scaligero ſiccatos piſces in cibum dat. Idemque de alijs populis prodidit Ælianus in hæc verba. Herodotas & Gedruſios
Li. 14. c. 25.
fama eſt tanquam fœnum piſces equis edendos obijcere: Celtas audio boues & equos piſcibus alere: & nonnulli quoque teſtantur, Macedones & Lydos piſcibus equos ſuos paſcere. Et apud Herodotum legimus apud Pæonas qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedoniam via eſt) iuxta montem Orbelum, equis & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbere. Arabes qui in Africa ſedes poſuêre, equos ſuos celerrimos vel ad venatum vel ad ex-
Camelinum lac.
curſiones non fœno alunt, ſed (vt Scaliger teſtatur) camelino lacte bis in die. Vêre tantùm tenellas herbas depaſci ſinunt. Nunc ad conſueta noſtri cæli pabula reuertamur, quæ potiſſimum G
Vt equus ſanus & robuſtius conſeruetur.
ſunt paleæ & hordeum, cuius vicem apud nos & in pleriſque etiam Italiæ locis Zea ſiue ſpelta ſupplet, in Germania, vt dictum eſt, auena: ſed qui equum & ſanitate & robore validiorem habere cupit, ei ex Ruſij præcepto paleas & hordeum toto anno præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det, cauebit: cæterùm autumno herbas roſcidas dabit è pratis & nihilominus adijciet annonam hordei pro nocte. Sic equus & ſanior & laborum tolerantior & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis. Qui ſunt principum equiſones, generoſiores equos & ad curſum præſertim paratos quos Barbaricos dicimus, ita alere
Vt pulchriores & pinguiores appareant.
ſolere Grapaldus tradit. Mercatores verò vt pulchriores appareant equi, vt pingues ſint, ſtudent: quos itaque hoc latere nolim, quod Albertus ſcribit, tortucas id eſt, teſtudines cum pabulo molli decoqui ab ijs qui citò obeſos efficere equos deſiderant, equos enim grandem quidem inde ſed falſam corpulentiam acquirere: Sed & ſecale inuenio falſam corpulentiæ ſpeciem in equis vendendis repræſentare, ſi elixum cum pabulo detur. Quod modo ad potum atti-
Aquam qualem deſiderent.
net, equi, vt & cameli (inquit Ariſtoteles) aquam turbulentam & craſſam ſuauiùs bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede inturbent: poſſunt vel ad quatuor dies tolerare ſine potu, mox bibunt quàm multùm. Et alibi: Bibunt equi aquas libentiùs tur- H
„ bidas, quod ſi clara eſt, inturbant vngulis ſuis, & cùm biberint, lauant ſe totos, lymphiſ-
„ que potiuntur: balneum. n. omnino hoc animal adamat & aquæ deditum eſt: quamobrem
„ natura etiam equi fluuiatilis ita conſtat, vt viuere niſi in humore poſſit. Bos contra quàm e-
„ quus, niſi aqua ſit clara, frigida atque lympida, bibere nolit. Author etiam quidam obſcurus
Bos aquam clarã amat.
obſeruari iubet, ne aqua bibenda equis ſit nimium lenta aut mollis, ſed duriuſcula, turbida & leniter fluens. Hæc enim craſſiore ſua ſubſtantia melius (inquit) nutrit: cæterùm quo frigidior aqua eſt & velociùs fluit, eò minus alit: conceditur tamen per æſtatem cùm nimium calorem temperari res poſtulat. Non parum etiam conſuetudini dandum eſt, quæ licet mala
Vt bibat multum.
fuerit, ſubito tamen mutari non debet, ſed paulatim. Et quoniam equus niſi affatim bibat, non ſatis proficit, os ei interdum ſale (qui vino nonnunquam recenti conſpertus ſit) perfricandum eſt: ſic enim bibendi ſimul edendique auiditas acuetur. Potum omnino procurandum eſſe innuit Ariſtoteles, cùm potu maximè pingueſcere ſcribit: id quod Auicenna quoque teſtatur, & quod de turbida aqua diximus, etiam aſſerit: aſſeruntque ex eodem multi alij.

Cæte-

A Cæterùm Vegetius aqua vt fit in potu equis limpida vult & frigida, etiam perennis ac profluens, Nam quicquid importuniùs (inquit) fluit, virus non admittit. Camerarius quoque aquam cùm dixisset nunquam offerendam esse equo, quæ in vase aliquantisper retenta situm duxerit, aut in quam illo aperto aliquid decidisse incubuisseve pulueris seu quisquiliarum possit, sed semper in stabulum importari debere, quandocunque hoc fieri oportebit, & offerendam esse equo recentem: etsi non desunt (inquit) qui stagna turbida optimas & saluberrimas aquationes suppeditare existiment; cuius rationem ipsi reddiderint: hoc certè videmus plerosque equos fastidire tales aquas, nec velle bibere quamuis sitientes. Etsi vir peritissimus Aristoteles scribit camelos & equos crassiore & turbidiore potu gaudere: neque de flumine nisi prius pedibus turbato bibere. Hæc Camerarius. Petrus Crescentiensis mediocritatem seruandam esse innuit, dum iubet, vt aqua sit leniter currens, vel parum turbida; tales enim aquæ calidæ (inquit) sunt & crassiusculæ (miscet autem parum etiam salis, quod & Rusius facit) & magis nutriunt; frigidæ verò & veloces in motu, perparum. Addit tamen Rusius temporibus valde calidis dulces aquas conuenire videri: sed habendam esse consuetudinis rationem. Et Andreas Baccius aquas palustres ait admodum reficere iumenta in potu, & equos earum vsu impinguari: nulla-
B que vbi ex labore aut citato incaluerint itinere, dolorum pericula incurrere, vt si frigidas crudasque bibissent. Vinum quoque apud Homerum potus est equorum, quod suis misceri solitam ait Andromachen Hector diligentiùs quidem & accuratiùs, quàm sibi qui ipsius esset maritus: sic enim Hector equos suos alloquitur post recitatum à nobis versum de pane ab eadem Andromache exhibito.

Aquam debere esse claram. — *Lib. 9. c. 5.* — *Aquæ palustres.* — *Lib. 5. de ther. ca. 2.* — *Vinum bibunt.* — *Iliad. θ.*

Οἶνον τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι, id est,
Vinumque immiscens ad bibendum quando animus iuberet.

Ad quem locum commentans Ioan. Spondanus, ait variè hunc de pane & vino poëtæ locum fuisse multos interpretatos. Quosdam enim, cùm absurdum existimarent, & inusitatum, vt triticum & vinum equis porrigeretur, mirabilem & subtilem nimium constructionem horum vocabulorum confingebant: id quoniam inutile est, & Homeri sententiæ potius (inquit) obest, apage. Alij tolerabilius verba ipsa simpliciter, vt à poëta disposita sunt, sequuntur, nouumque non esse contendunt equos οἰνοποτεῖν vel πυροφαγεῖν, præcipuè si ad ea assuefiant, quod non mirum, si equi Diomedis illius Thracij humanis carnibus vescebantur. Ipse autem Spondanus sic statuit,
C his Andromachen alimentis equos animosiores reddere voluisse: tritico enim (inquit) siue pane pinguescebant, vino alacriores & generosiores reddebantur. Equidem & ego sic intelligendum poëtam existimo, quando verisimile est Andromachen tunc tantùm mariti sui equos curasse & cibum potumque subministrasse, cùm ad bellum ipsi eundem esset. Equos etiam nonnullos vini potu delectari quotidiè obseruamus, adeo vt etiam sit credibile, paulatim subtracta aqua, id continuò vsurpare pro potu posse: apparetque inde etiam pingues euadere. Authorem enim habemus Columellam, qui equis sanis sed macilentis, vini potionem dari iubet. Vidi etiam qui vinum nollent attingere, cogerenturque aurigæ per os infundere, vt animosiores laborisque tolerantiores euaderent, & Camerarius tradit se audiuisse de quodam, qui cùm delectaretur ferocissimis & acerrimis equis, quoties vellet etiam eorum augere animos, tum soleret adductis loco altiùs capitibus & disclusο ore imbrice, infundere illis vini quantum quidem visum esset, quo hausto cum incaluissent subagitatore illo vesano, ipsi planè furerent. In illis autem locis, vbi vini inopia est, cereuisiam equis præbent, quod & veteres forsan fecerint, nam interprete Varino βόρταχος est rana, auena, & secundum alios frumentacea equorum potio: Hesychius verò alios ait exponere equorum potionem, alios frumentaceam, quasi frumentacea ab equorum potione sit diuersa, vt
D est reuera, sed & equi eadem delectantur.

Cur panis & vinum equis porrigantur. — *Vinum quibus prosit.* — *Bortachus quid.*

CVRATORIS OFFICIUM.

CVRATOREM voco qui equorum curæ præfectus est, quem equarium, Solinus, Varro equisonem, Græci hippocomum nuncuparunt: quanquam æquè equi cura ad ipsum dominum quoque spectet. Scitè enim ab equisone dictum esse ait Plutarchus, nihil perinde saginare equum quàm regis oculum: quod ipsum M. Cato in agrum transtulit. Aristoteles hoc quoq; dictum laudat, & aliud addit, Egregia sunt (inquit) illa Persæ cuiusdam & Lybios dicta. Nam alter interrogatus, quæ res potissimùm saginaret equum, respōdit, Oculus domini: alter, quod ster-

Lib. de instit. liber. — *Domini oculus.* — *Li. 1. Oecon.*

cus eſſet optimam, domini veſtigia, inquit. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cũ qui- E
dam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum, rogatus alius quiſpiam, quid eſſet in cauſa
reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo eſſet habitior, quandoquidem ipſe ſe paſceret, equum
curaret ſeruus. Tritum etiam apud veteris agriculturæ ſtudioſos prouerbium: omnium optimum
eſſe fimum qui ex frequenti veſtigio domini (non ſeruorum) in agrum cadit, & ſicuti equum,
ita quoque & agrum impinguare domini oculum. Rectè ergò dominus ipſe ſæpè reſpicit ad e-
quum ſuum, cùm vt ſciat qua ſedulitate curetur, tum vt equo non ſit ignotus. Id enim ſi fecerit,
ex eo non paruam voluptatem capiet, & ſi fortè equum contigerit, inter alios quos poſſidet, ha-
bere ſtrenuum & obſequioſum, eum & amabit, charum habebit & ſolus potiri cupiet, Teutonum
Equi & vxores quæ in re ſimiles. exemplo, qui dicere ſolent eos qui amant vxores ſuas, rectiſſimè facere, ſi non dimittant ad ex-
ternos cœtus conuiuiorum & feſtiuitatum, quòd ſemper reuertantur cum moribus aut opinioni-
bus nouis: itidemque qui equos quales maximè vellent, nacti ſint, ſi vtendos eos dent alijs, hoc
ſcire debere, illos leuiùs quidem aut vehementiùs ſed omnino mutatos reuerſuros eſſe. Sed &
dominus vt cogitet oportet, præclarum & ſalutare ad domeſticam diſciplinam hoc Catonis præ-
Frons occipitio prior. ceptum, *Frons occipitio prior*; ſic enim fiet, vt curatori eius que miniſterijs ita confidat, vt & ip- F
ſe quoque aſpicere crebrò ad operas illorum velit: ſæpe cùm pabulum dabitur, cùm aquabun-
tur, diſtringentur, inſtruentur, ipſe adeſſe cupiat. Cura enim horum animantium ab affectu
quodam proficiſci debet. Facilè autem hoc diligentia & obſequium (inquit Camerarius, ex cu-
Cura diligẽs quid præſtet. ius hippocomo hæc deſumpſimus) effecerit, non ſolùm equus vt amet, ſed vt requirat etiam at-
que deſideret curatorem ſuum. Contrà ſi minus ſedulò curentur, non modo quod ad pabulum
attinet, ſed in tota tractatione reliqua, fiunt ſtrigoſi & deformes, nam attenuantur & macre-
ſcunt, & coxæ eminent & depyges fiunt, non aliter quam vel manifeſto in morbo, vel occulto
interdum languore. Rufius ait ſi diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non ni-
mio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigeſimum annum in vigore ſuo permanſurum. Maxi-
mi in primis refert ad equi ſanitatem, & præſtantiam cùm acquirendam tum conſeruandam
ipſum ſtabulum, ſiue vt Varro & Cato vocat, equile: quod vt tale ſit quale requiritur, ad equi
dominum pertinet. In hoc & loci ipſius ſitus, & mox fabrica conſiderari examinarique debet.
Eò loci ſtabulum (inquit Xenophon) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentiſſimè ob
oculos domini equus verſetur. Ipſius equi veluti conclaue ita conſtrui optimum, vt non magis
pabulum de præſepi, quàm cibus domini de penu ſubduci poſſit. Palladius vult, vt meridianas G
quidem plagas reſpiciat, non tamen egeat ſeptentrionis luminibus, quæ per hyemen clauſa mi-
nimè noceant, per æſtatem patefacta refrigerent. Idem Xenophon ſtabulum (ἱξώςαδμον) ex-
Pedum ratio. teriore ſui parte ita rectiſſimè ſe habebit, (inquit) & pedes equi ampliabit, ſi rotunda ſaxa palma-
ri magnitudine, pondere libræ, quammulta, quot quatuor aut quinque plauſtra vehere poſſint, ef-
fusè deijciantur & ferro includantur, ne a ſe diſcedant. Ac ſuper hæc inductus equus quaſi in lapi-
doſa via ſingulis diebus aliquantiſper gradiatur. Nam ſiue diſtringatur, ſeu à muſcis pungatur,
Pauimenta ſtabuli qualia eſſe debeant. vti vngulis illum, non ſecus ac ſi vadat, neceſſe eſt. Etiam teſtudinem (chelidona) pedis hoc mo-
do efiuſi lapides ſolidant. Hac puto authoritate Camerarius in ſtabulo à plerisque reprobari ait
pauimentum ligneum aſſerum ſeu trabium atque axium. Columella tamen, cùm dixiſſet, cu-
randum eſſe vt ſtabulentur loco ſicco, ne humore madeſcant vngulæ, id facilè nos euitare poſſe
ſcribit, ſi aut ſtabula roboreis axibus conſtrata, aut diligenter ſubindè emundata fuerit humus, &
paleæ ſuperiectæ. Et vetus quidam, neſcio an Vegetius: plancæ (inquit) roboreæ ſupponantur
ſtationibus equorum cum ſtramine, vt iacentibus molle ſit, ſtantibus durum. Sed & Vegetius
Lib. 1. c. 56. fuſiùs de ſtabulis qualia eſſe oporteat, his verbis diſſerit: *Diligens dominus ſtabulum frequenter*
intrabit, & primum dabit operam vt ſtratus pontilis, (hunc etiam inferiùs in hoc capite ſimili- H
Lib. 2. c. 58. ter nominat: & alicubi rurſus: *iumenta mundiſſimè ſtabulentur & roboreis pontibus conſter-*
nantur,) *emineat: ipſumque ſit non ex mollibus lignis, ſicut frequenter per imperitiam vel ne-*
gligentiam euenit, ſed roboris viuacis duritia & ſoliditate compactum. Nam hoc genus ligni e-
quorum vngulas ad ſaxorum inſtar obdurat. Foſſa præterea quæ lotium recipiat, deductorium de-
bet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena quæ appellatur
(Geſnerus hanc vocem conijcit factam eſſe à Græcorum φάτνη, id eſt præſepe) *hoc eſt al-*
ueus ad hordeum miniſtrandum ſit munda ſemper ne ſordes aliqua cibarijs admiſceantur & no-
ceant. Loculi præterea vel marmore vel lapide vel ligno facti diſtinguendi ſunt, vt ſingula iu-
Equorum voracitas. *menta hordeum ſuum ex integro nullo præripiente conſumant. Nam ſunt animalia ad edendum*
auidiſſima, quæ cùm celeriter ſua deuorarunt, partem conſortis inuadunt. Alia verò naturali
faſtidio tardius comedunt, & niſi ſeparatim acceperint, vicinis rapientibus macreſcunt. Cra-
tis quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum ſtatura nec nimis alta ſit, ne cum iniuria guttur ex-
tendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum ſtabulo infundi
oportet,

A *oportet, ne tenebris assueta, cùm producuntur ad solem, vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus quàm diebus iumentis libera aura praestanda est. Hyeme verò tepere debent stabula potius quàm calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem & reficere videatur, tamen indigestionem facit & vehementius nocet naturæ. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur; & si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem ex frigoris nouitate percipiunt.* Hucusque Vegetius. Cæterùm nostro æuo stabula procerum cratibus ferè carent, & pauimenta ex lapidibus fiunt, vel quòd meliora salubrioraque esse credantur, vel quòd Vegetij præcepta non viderint. Ego lapidea pro equabus laudauerim, pro equis verò non item, quod lotio eorum calx facilè liquescat ac corrumpatur. Laudo autem si stabulum ita extructum sit, vt cellæ vinariæ esse debent, hyeme vt tepidum, æstate gelidum vt sit, Equus enim non minus calore offenditur quàm frigore. Præsepia nunc quidam lapidea exstruunt, quod antiquitatem quoque sapit. Inuenio enim apud Pausaniam in Atticis, supra lacum Maratonis lapidea præsepia Artaphernis equorum fuisse & in saxo tabernaculi vestigia. Improbari hæc nec possunt, nec debent. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, vt quicquid attingere possunt, arrodant, &
B deglutiant. Vicinum sit stabulum loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutentur: hoc enim ad sanitatem conducere mox indicabimus. Præsepia alta vult Anatolius, vt sursum versus spectantes cibum capiant: qua de re infrà in pulli educatione rursus fiet mentio. Pertinet præterea ad dominum equis de pabulo abundè prospicere, quotiesque & quantum exhiberi cupiat, hippocomo præscribere. Curabit autem, vt siue fœnum siue paleæ, vel quodcumque aliud pabulum pro regionum vsu aut copia præberi solet, sint incorrupta, beneque olentia & munda. De hordeo quoque non erit sollicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum. Curabit insuper dominus ne pabuli inopia laboret equus, neque etiam nimium offeratur. Vegetius monet, vt hordeum (idem de auena, Zea, similibusque pabulis alijs intelligendum,) non semel aut bis, sed pluribus portionibus præbeatur: quicquid enim paulatim (inquit) acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel & enormiter sumpserint, cum fimo indigestum integrumque transmittunt. De tempore & quantitate mensuraque exhibendi disserit Camerarius in hæc verba. Manè fœnum obijci non oportebit, sed post datum & consumptum pabulum hora tertia manipulus vnus fœni obijcietur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. *Quando & quantum ex bibendum.*
C Tum iterum manipulus fœni obijcietur, & post horas tres, id est circa duodecimam (id est meridiem,) pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni obijciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulò copiosius, præsertim hyeme, & vnà obijciatur manipulus vnus aut alter fœni. Priusquam autem pabulum proferri sentiat equus, afferatur aqua pura & admoueatur equo, si fortè sitiat & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantùm pauere equos suos. Hæc ille: & rursus: Manè hora sexta (hæc quarta est à media nocte,) in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi altera res & vsus, equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere, quæ ordinem turbent. Mensura auenæ aut hordei non potest certò præfiniri: nam æqualem non omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicum, siue semodij id est quantum fermè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largiùs parciusue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem non multum defatigantur & quiescunt, aut rarò agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neque merum: sed cum minuetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur, consectis culmis frugum. Summo manè autem alendos esse equos discimus quoque ex Euripide, apud quem au-
D riga seu equi curator sic loquitur: *Hordei mensura.* *In Rheso. Act. 5.*

Κἀγὼ μελούσῃ καρδίᾳ λήξας ὕπνου
Πώλοισι χόρτον προσδεχῶν ἑωθινὸν
Ζεύξειν πρὸς ἀχλὺν ἀφθόνῳ μέτρῳ χερὶ
Λεύσσω δὲ φῶτε περὶ πολὺνθ' ἡμῶν στρατὸν
Πυκνῆς δὲ ὄρφνης, id est.
Nam ego corde sollicito, somno excitus
Dum equis prospicio de matutino pabulo,
Quo largiter expletos ad certamen instruerem
Video duos viros obambulantes exercitum
Densa sub nocte.

Suppeditabit item curatori suo dominus tegumenta, vnum lineum quo se æstiuo tempore à muscis defendat, equus, laneum alterum quo frigus repellat. Ac denique procurabit ne quid desit quo equi status integer conseruari queat. *Tegumenta.*

In curatore quid requiratur. In curatore præcipuè requiritur, vt sit fidelis & equo non solùm nihil de pabulo subtrahat, verùm etiam consuetis temporibus omnia consueta officia atque obsequia præstet; vt sit studiosus mundiciei, vt sit diligens, laborisque patiens ac iracundiæ ferè expers. Cauendum enim præcipuè est, id quod à plerisque fieri videmus, ne in equum quacumque de causa in stabulo & ad præsepe sæuiatur. Hoc enim vt taceam quòd metu & fugæ cupiditate ad illas lintras præsepium adiguntur, quibus inflictos animos sæpenumerò rumpunt, & fiunt inutiles equiti; sed vitam detrimentosum non sit, hoc certè incommodi & mali affert, quòd equum aut trepidatate & formidine aut immanitate & furore complet. Itaque animaduertas quosdam palpitantibus membris in metu sine euidenti causa ad præsepe quasi plagas vitaturos non posse consistere: alios omni vi atque impetu efferri atque irritari, tanquam à se depulsuros contraria & violenta: ideo autem fit quia sensere ad se aliquem accedere, & expectant scilicet malum, quod sæpe pertulerunt. Tales itaque morosi atque iracundi curatores fugiendi sunt, cùm ea sit equorum natura, vt demulcendo plus quàm pabulo pinguescant: Gaudent autem earum potissimum partium contrectatione & demulsione, quæ maximè sunt hirtæ, & à quibus si quid molestum inciderit, repellere minimè valent. Nemesianus tanti fecit hanc curæ partem quæ demulcendo fit, vt non rectè omnino cibum confici posse crediderit, nisi ea continuè equo præstetur: canit enim: F

Equi demulcendo pinguescunt.

Cura sit atque toros manibus percurrere equorum
Gaudeat, vt plausu sonipes, lætumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viscera succos:
Id curent famuli, comitumque animosa iuuentus.

Diligentia curatoris. Diligentia curatoris plus satis laudari non potest, nam quemadmodum ex eiusdem negligentia macrescunt & sæpe etiam morbosi fiunt, ita ex illa proficiunt maximè, præsertim cùm strigile atque etiam manu sola bene & diligenter curantur. Incredibile enim est quantum & valetudini & venustati equorum comferat hæc cura. Itaque cùm in languore extenuarentur equi, in primis fricatione veteres vsos legimus. Columella enim testatur sæpè plus prodesse pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibum præbeas. Nitidos etiam equos reddere solet, si mox curator manipulo stramenti puri & aridi equum detergeat, ita vt manus sequatur pili situm. Cùm autem distringetur & detergebitur equus, optimum fuerit (inquit Camerarius) extra stabulum educi, & alligari laxiori habena, vt quasi solutus & liber astet: insistere autem saxis teretibus, atque ita placidè & fricari & sordes repurgari, atque etiam flabello excuti conueniet, tum iubam & pilos verticis atque caudæ humectari & pectine disponi. Ipsum curatorem tum iubere stercora & madida stramenta efferri. Quod si quotidie factum fuerit, & equo prodest, & ministrorum laborem dispartitum minuit. Fuit veteribus in vsu, vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis sordes atque puluerem excuterent: itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus, quibus pili detersi complanarentur & splendescerent. Quomodo autem distringendus sit equus docet etiam Xenophon, ordiendum esse inquiens à capite & iuba, quandoquidem frustra inferiora nitemur perpurgare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis ijs quæ ad repurgandos equos comparata sunt, ad pilos erigendos & expellendum puluerem, vtendum: spinæ verò pilos attingi non vult nisi manu, qua illos (inquit) premat & mulceat, sequens situm eorum quo enati sunt. Docet item quo situ detergeri debeat equus, & vt ad eum accedere curator debeat. Si quis (inquit) equum detergere velit tali situ, vt oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur, ne in faciem sibi equi rum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi & sic cauum pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque similiter & posteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc & alia quibus opus factù, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quòd equus, si vim facere conetur, vtraque illarum partium sui homines vincit. Ad latera verò adiens maximè & sibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Post destrictionem vtraque iuba & cauda diligenter depectitur, & caput aqua eluitur; nam cùm sit osseum, si ferro aut ligno perstringat, molestiam attulerit. Cardanus asserit caput pulli si sæpius frigida lauetur, extenuari & macrescere: contrà si collum calida, crassescere, iubamque pulchriorem euadere. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Crura verò lauari Xenophonti non placet, quoniam cùm nullam (inquit) vtilitatem habeat, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Crura autem manibus destringi satis esse putat. Patroclus, vt apud Homerum ait Achilles, iubas equorum postquam abluisset, inungebat oleo.

Fricatio.

Vt distringendus. G

Vt ad equum accedendum. H

Oleo vngebantur.

——— Ὅς σφῶιν μάλα πολλάκις ὑγρὸν ἔλαιον
Χαιτάων κατέχευε λόεσας ὕδατι λευκῷ, id est,
——— *Qui ipsis admodum sæpe humidum oleum*

Iubis

A *Iubis superfudit, cùm lauisset alba aqua.*

Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua abluta sunt vasa escaria: aut
vino collectitio, quod obiter cùm vina depromimus, aut aliàs è dolijs defluit: dorsum verò re- *Vngula vt*
centi aqua frigida cum sale. Vinum autem neruis prodesse existimant, sed Vegetius vngulas cor- *corroboren-*
roborari tradit, si articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino. Ex re equi fuerit, vt ex- *tur.*
tra stabulum in loco patente, vt atria & vestibula, destringatur: ita enim & excuti pulueres & sor-
des eximi, & omnia quæ assolent, ritè geri possunt: sed famulorum ignauia plerumque laborem
fugit, & super stramenta equum astantem ad præsepe, destringit, deterget, fricat, pectit: si ta-
men hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum e-
qui vitiantur; est tamen & modus quidam lus in rebus seruandus: nam Xenophon aluum & te-
nuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos (in- *Quæ partes*
quit Camerarius) assentimur; sic tamen, ne penis quasi vtriculus quem Græci vocarunt χώρυκον *variùs pur-*
& θυλάκιον, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit ple- *ganda.*
rumque difficulter vt mingat equus. Vult autem Xenophon inferius aluum minus repurgari e-
quum, quod & in primis hoc sit molestum equo; & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ
B molestiam exhibeant equo, ipsa colligat. Sciendum etiam est, (inquit idem Xenophon) nunquam
esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam
verticale fremi applicatur. Cùm enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa au-
res verticale innoxium, sæpenumerò vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni & *Capistri v-*
frenationi equus refragabitur. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad *tilitas.*
destrictionem vel volutabrum educere volet. Denique quocumque sine freno ducendus erit, ca-
pistrum inducetur. Nam hoc respirationem non impedit & morsibus tamen obstat, atque subitas
inuasiones equorum coërcet. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius
offendit, declinare solet elato capite equus. Id cùm facit ita alligatus, magis laxantur quàm rum-
puntur vincula. Atque hæc de destrictione. Cùm verò hoc animal, vt ex Aristotele diximus, a- *Ad balnea*
quæ admodum sit deditum, ad balnea fluuiorum nonnunquam à curatore deduci debet. ἱπποθο- *duci debet.*
λύτραν Græci dicunt locum vbi lauantur equi: nos aquare & mergere equos pro lauare vel abluе-
re per æstatem in præterfluente dixerimus. Apparet autem rapidiora fluenta balneandis equis in-
commoda esse. Homerus. π. Paridem equo comparat, qui diu ad præsepe hordeo pastus, rupto
vinculo per campum fertur:

C Εἰωθὼς λούεσθαι ἐυρρεῖος ποταμοῖο, id est,

Consuetus lauari leniſluo flumine.

Nunc quotidie bis aquatum (inquit Camerarius) equi agi solent, vt ipsis crura & venter hume-
ctetur: quorum Xenophon neutrum probat: madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis.
Sed hoc contrà tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimiæ audaciæ
fuerit, præsertim cùm & veteres eluisse sordes tam crurum quàm ventris solitos fuisse, & hoc ali-
quoties præcepisse reperiatur. Et rursus. Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebrò mer-
gi non oportere: omnino autem numquam adhuc æstuantes & sudantes. Aquari quidem non de-
bent prorsus in suspicione vitij morbiue, neque cùm medicari illos voluerimus, siue pharmacis, si-
ue manu. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur quod ventre eis
refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius atque altius in aquam agendos: sic
effici ne nimium pinguescant & corpus sanum ac integrum conseruent. Equus (inquit Petrus Cre-
scentiensis) ad aquam potaturus ducatur paruo passu & tam manè quam vesperi retineatur vsque
ad genua vel paulò suprà spatio trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ natu-
D raliter equis conueniunt, dulcis quidem frigiditate, marina verò siccitate sua constringendo hu-
mores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum non ingre-
diatur, donec crura eius detersa & siccata sunt: nam stabuli vapores in cruribus humidis facile ex-
citant gallas & prauos humores. Iam verò volutatio teste Vegetio sanitati proficit & ægritudinis
vitium commostrat: nam quoties animal aut non solito more se transuoluit, aut omnino detractat
accumbere, scias (inquit) illud ex tœdio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Absyr-
tus quoque optimum esse scribit, vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas; *Volutatio.*
locum autem ad id eligendum esse solidum, terrenum, æquabilem, non lapidosum, nec salebro-
sum, quo sese possint sine noxa saburrare: improbari latos tractus, βαθύζωας, graminosos, ster-
coratos, quòd expeditum non reddant equum, nec corporis agilitate præstantem: porrò durum
solum & solidum, non esse eis alienum. Nos è contrario ex Vegetio diximus stabulum vicinum es-
se debere loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia voluten-
tur. Nostri curatores in excusso ex frugibus acere, vel alicubi etiam in pratis, si foris fuerint, do-
mi verò nunquam, volutare equos sinunt. Græci Hippiatri volutare κυλίειν dicunt, & ῥοίζειν
etiam,

Ruellij errores. etiam, volutabrum verò ſiue locum in quo ſe volutant veterina κυλίστραν: ſed Ruellius, vbi in E
Hippiatticis legimus; τὸν ἵππον ἄγειν ἐπὶ τὸ κύλισμα (codex impreſſus non rectè habet κλύσμα) καὶ ῥοίζειν: ineptè tranſtulit ad aquationes & lauacra: Et alibi æquè ineptè κυλιέσθω & ῥοιζίσθω vertit proluatur & ad curſum leniter incitetur, cùm ipſi vertendum fuiſſet, volutetur, & ad volutabrum deducatur, cùm ſit ῥοία, vt videre licet apud Varinum & Heſychium, idem quod κύλισμα ſiue κυλίστρα; exponunt enim locum iuxta fluuium & arenam, in quo equi volutantur. *Munditiã ſeruandam eſſe.* Ad diligentiam modò curatoris præcipuè etiam pertinet munditia, vt non ſolùm, quicquid equo in ſtabulis vel vbicunque offerendum eſt, à puluere vindicet, vt hordei exemplo monuit Nemeſianus, dum canit:

Puluere quin etiam puras ſecernere fruges
Cura ſit.

Verùm etiam vt nihil in ipſis ſit ſtabulis, quod vel aduentantem dominum, vel ipſum etiam equum offendere poſſit. Quoticſcumque (inquit Camerarius) intra ſtabulum & ad præſepe equus curabitur, ſtramenta etiam furcillis cùm excutientur, tùm componentur, & immunda omnia auerrentur: hoc enim non ſolùm aſpectu eſt iucundum & curatorum diligentiam ſtudiumque mundiciæ commendat, ſed etiam valetudinem equorum bonam conſeruat atque auget, propter fœtoris & F
ſitus remotionem, quibus cùm anhelitus equorum facilè vitiatur, tùm ſqualida omnia aërem inficiunt, vt maius etiam malum metuendum ſit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos ſtudent, hoc vident non minus vt equilia niteant, neque ſecus vt ſuo quidque loco repoſitum, omniaque verſa & præterſa ſint, quàm in conclauibus & triclinijs ſuis, ne quis fortè cùm ingreſſus ſit *Inſtrumenta vt ſeruanda.* abſentibus equis, non equos ibi curari, ſed ſues paſci exiſtimet. Ornatum & ſupellectilem equeſtrem omnem & totum ſtabuli inſtrumentum aptè atque ordine collocato; vniuerſa quidem ab equis longiuſculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cùm natura tùm cura luxuriantes, vt quicquid attingere fortè potuere, id arrodant, & fruſta interdum pannoſa aut lorea deglutiant. Quod illis, ſi fecerint, nequaquam ſcilicet ſalutare fuerit. Quare ſerie quadam omnia erunt diſpoſita, neque panni deterſorij aut ſtrigiles aut pecten, in præſepi abijcientur, neq; propè etiam appendent: neque ſtrata temere quocumque infligentur, vt obliqua pronave iaceant, nihil laboret miniſter. Aliqui etiam poſt abſumptum pabulum, ſtramenta carpunt, ne ſordida quidem reſpuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibuſdam hoc non nocere, quibuſdam etiam prodeſſe videatur: quod mihi quidem nemo facilè perſuaſerit, quo minus temerè hoc *Fœnum vt exhibendum.* referentibus aſſentiemur. Ergo qui ſtramenta carpent, ijs capiſtrum inducetur poſt pabuli comeſtionem, hoc animam non impediet, & ſtramenti paſtum prohibebit. Præſepe etiam diligenter G
extergendum, & niſi repurgatum optimè pabulum inferendum: itidemque fœnum nunquam obijcietur equo ita, vt de fœnili eſt detractum, ſed prius intra manus verſabitur, vt pulueres & immundiciæ excidant, atque ita purum dabitur equis. In quo autem loco ſues ſtabulabunt, eo- *Suilla equo inimica.* dem equos nequaquam deducemus, neque propè conſiſtere patiemur. Inimica enim omnia ſuilla equino generi, grunnitus, fœtor, halitus, diſcernente hac etiam in parte natura ipſa generoſiſſimam ab ignauiſſima beſtiam. Remouebuntur & aues domeſticæ atque altiles à præſepibus equorum, quæ propter reliquias pabuli ſectari ea ſolent, & tum in his non ſolùm pinnulas excutiunt, ſed etiam ſtercora deijciunt: illæ enim cum gutturis, hæc cum alui periculo deglutiuntur. Hæc itaque diuerſis locis Camerarius, quæ ad tractationem equi diurnam ferè pertinent: ſed & nocturnæ non *Equus vt noctu tractandus.* omittendæ, quæ vt cautæ fiant, hortamur, illatis ſcilicet luminibus, quod diligentiores fidelioreſque curatores obſeruare videmus, lumine in laternis recluſo. Stramen enim & fœnum flammam celeriter concipit & auget: quare maximè laudantur ſtabula lapidea & concamerata. Hoc autem modo vbi omnia quæ equo debenter, adminiſtrauerit, cubile ei parabit è palea vel craſſiore fœno, vſque ad genua, vt præcipit Creſcentienſis. Camerarius vult vt iſtiuſmodi ſtramenta hyeme H
quàm æſtate pleniora ſuggerantur, propterea quod & noctu recubat diutiſſimè equus, & non minus calore offenditur atque læditur, quàm frigore. Quod ſi verò equi ſtramenta diſſipent (ſunt enim qui id facere ſolent anterioribus pedibus) ſæpiuſculè ijs componi debent. Curabit verò etiam ſi poſtero die magnum quid inſtabit equo agendum, vt præcedente nocte quieſcat ſecurius: ita. n. *Quietis quæ ratio habenda.* paratior agiliorque fiet. Quies enim nocturna auget vires & alacritatem ſuggerit, ſicut inequitatio ſubneruat & vexat. De Caligula itaque legimus apud Suetonium pridie quàm Circenſes fierent, viciniæ ſilentium per milites indixiſſe, ne equus ſuus Incitatus inquietaretur. Cum iter faciendum eſt, meminerit, per quæ loca ſiet eundum, nam ſi per montes vel quæuis aſperiora loca fuerit agitandus, loco octo clauorum, quatuordecim inuenio affigendos, quod plurimum illic atterantur claui. Creſcentienſis monet vt ſoleæ ſint leues, rotundæ, & ſtrictæ, ita vt vngulis in circuitu bene adhæreant. Nam leuitas (inquit) ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes & ſtrictura eius vngulas maiores & fortiores facit. Cum autem nouæ ſoleæ inducuntur, aut veteres

nouis

A nouis clauis firmatæ, aliquantisper equũ quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox ei obijciatur. Camerarius scribit priscos soleas vngulis affigere non consueuisse: Catullum tamen fereæ soleæ meminisse, cùm de mula loquitur & quendam optat in luto veternum & supinum animum relinquere: *Soleis carebant veterũ equi.*

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Poppæa verò etiam argenteas soleas equo induxit: Turcarum ferreæ soleæ, vt refert Petrus Bellonius Cenomanus, vix dimidium Europeæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt, quàm vna externarum gentium. *Lib. 3. Obseruat. c. 45.* Soleas ferreas magnas & paruas iam complanatas; nondum tamen pertusas, emere (inquit) solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratium sartorum modo, hoc est, cruribus decussatim compositis: malleo autem supra incudem accommodant, deinde chalybeo stylo benè temperato pertorant, alioq; quadrato bonæque aciei pugione foramina pro arbitrio augent. *Turcicorum equorum solea, & habena.* Hæ soleæ vncos non habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt, præterea claui quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita instar columbacei cordis. Cùm autem equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cum
B admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditate agentes, eam minimè prætertire debuimus. Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eum in fornicem non excauant nostro more ferramenti concisorij aciem protrudendo, sed eum complamanr, ferreo instrumento palmum lato, cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum fræno præditæ sunt: strigiles verò etsi dentatæ sint vt nostræ, manubrio tamen carent. Hactenus Bellonius. Nunc ad equum itineri aut labori accinctum reuertimur. Hic quotiescumque reductus à labore fuerit in stabulum & inductus in suam cellulam, tum curator detergeat, totum quidem corpus stramento arido, diligentissimè verò pedes & aluum. *Equus vt post laborem curandus.* Vngulas interius quoque repurgabit, & vtrum rectè atque commodè præferratæ sint, considerabit, & vt Vegetius admonet, ne quid luti vel sordium in articulis basique permaneat. Sed & alijs temporibus maximè verò vesperi vngulæ emundabuntur, ad quem vsum diligentiores ferreum vncinum habent, quo sub solea abditas arenas & lutum proruunt. Tum deinde fimus, bubulus maximè, aut si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento quò minus citò excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere,
C quidam malunt pluribus intermitti. Nec desunt qui hanc curam, vt superuacaneam aut etiam inutilem planè negligant: qui tamen consensu penè omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solùm probant & obseruant, sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebrò perungi volunt. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudantibus & defatigatis non statim auferet, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. De magno autem calore & labore graui, vt paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumque fieri, equo non solùm pernitiosum sed sæpe etiam exitiale. Quamobrem si ephippium aufertur, strato operietur, vti & rhedarij nostri longioti itinere lassi: sed omnem equum aiunt itinere defessum, adeo vt nulli omnino labori amplius par videatur, recreari ac veluti recentem effici, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo, si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè volutari pro arbitrio sinas, vt muli ferè & asini facere consueuere. *Volutationis vtilitas.* Cauenoum tamen esse, ne talis sit aëris constitutio, vt pluuia aut vento lædi possit. Gaudent verò etiam post lassitudines aquari: id quod Statius etiam meminit, aliquando etiam ociandum esse docens, cùm sit, vt ait, maior post ocia virtus: Canit autem: *Aliquando ociandum esse.*

Et sonipes operit pharetras, arcumque retendit
D *Parthus, & Elais auriga laboribus actos*
Alpheo permulcet equos, & nostra fatiscit
Laxaturque Chelys.

Procuratio lassi & æstuantis veterini hæc legitur lib. 2. veterin. medicinæ: Lasso & æstuanti veterino adeps in fauces demittitur, merumque in os suffunditur & operimenta adhibentur, quò possit à frigote vindicari: caputque & spina tepenti adipe vel lino linuntur. Nec minus quotidiè corpora iumentorum quàm hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibos præbeas. Multum quoque refert robur corporis scruare. Quod vtcunque custodiemus, si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem duxerimus. *Vt vires cõseruantur.* Cæterùm cum iugalia disiunguntur ab opere, substricta prius curator confricet, manibusq; comprimat dorsum, & pellem reuellat, nec patiatur adhærere. *A labore vt curandi.* Collum subigat, merumque faucibus, si æstuauerint, infundat. Sed antè ad præsepia religari non expedit, quàm sudare atque anhelare desierint. Cùm deinde tempestiuè potuerint vesci, non multum nec vniuersum cibum, sed partibus & paulatim præbere conuenit: quem cùm assumpserint, ad aquam duci oportet, sibiloq;

biloque allectari, quò libentius bibant: tum demum reducta largiori pabulo satiari. Absyrtus E eisdem equis, qui labore viæ aut cursu fatigati sunt, ait commodum esse vti hoc remedio: Polenta tenuis mista cum vino odorato formatur in offas, quæ comprehensa lingua demittuntur in fauces. Sed insequentes (inquit) notæ lassitudinem præsagiunt. *Lassitudinis signa.* Primum equus insistere non potest, sed intremiscens perstat, demissum habens caput, & flaccidas aures: Oculi sunt concaui, ceruix intenta riget. Si ipsum stimulo lacessas, caput erigit, sed confestim demittit. Itaque primum curæ fuerit, vt stabulentur loco non duro sed molli, cui læramen superiectum sit: dein vinum ex oleo tepefactum conuenit inspirare, postea defricare, postremò calida aqua liberaliùs eluere, manu terga subigere, vngere, fricare, vestimentis obuelare, sub tecta continere. Enimuerò qui ex itinere aut cursu spiritu distenduntur, ijs vitium tollunt vinum & aqua, cùm pares portiones habent, commistaque binas implent heminas: sed quotidiè septem dierum spatio per os infundere conuenit. Hierocles verò equo, si itinere aut cursu æstuauerit aut membra nimis ferueant, adipis suillæ veteris offas vino veteri odorato madefactæ, faucibus infundi iubet. Vegetius post sudorem si tum quoque æstus sit, posca os abluit, si hyems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus infundi vult, æstate frigidum, hyeme tepefactum, ita vt hyeme meri sextario olei vnciæ tres, æstate autem duæ tantum misceantur. F Solent verò etiam periti agasones equum antequam ad præsepe ducunt, leni deambulatione lassitudinem mulcere: cuius rei meminit Apuleius, eleganter & succinctè quid agasoni lasso equo ex itinere faciendum sit, his verbis docens: *[Lib. de Asino aureo.]* *Postquam ardua montium & lubrica vallium & roscida cespitum & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum fesso, vt etiam fatigationem sedentariam, incessus vegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem curiosè extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quo ad lassitudinis incommodum, alui solitum ac naturale præsidium eliquatur. Ac dum is ientaculum ambulatorium prataq; præterit ore in latus detorto pronus adfectat.* *[Vrinandi ratio habenda.]* Præcauendum verò etiam, vt monet Vegetius, vt in longiore vectatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quandoquidem hæc res non sine periculo sæpè differtur. Curandum itaque vt in itinere equus tempestiuè semper vrinam reddat, semel saltem intra sex, septem vel octo miliaria. Aiunt autem equum quo magis vacuus est, eò magis extendi ad meiendum: sed cauendum omnino ne post talem extentionem ad cursum incitetur, ne quis neruus conuellatur aut aliter lædatur, priusquam partes paulatim in pristinum statum reducantur. Si equus, *[Vt meiat equus, secretum.]* vt contingit aliquando, meiere nequeat, Cardinalis Simoneta hoc nos docuit remedium, quòd G vbiq; in promptu est, Foliatis sambuli ramis vndique illius corpus diu ac blandè verbera, & tum demum folia ipsa collo & capiti, necnon vniuerso corpori coapta: nam iumentorum impedimentis (inquit) arbuscula hæc maximè confert. *[Muscæ equum infestant.]* In æstate sub caudam subrepere solent muscæ, itemque sub ventrem ad inguina, quas maximè vesperi, sed interdiu quoque curator eximet, vt requiescere equus possit. Sunt & aliæ muscæ circa equorum capita obuolantes & fastidientes, quas ex eorundem fimo nasci tradunt, quare etiam monetur curator, vt æstiuo tempore fimum iuxta stabulum remorari, tantoque minus in ipso stabulo sinat. Si verò iter fiat hyeme, cum viæ niue horrent, curabit omnino curator, ne nix inter soleas & vngulas adhærescat: noxam enim affert sæpenumerò: quod ne fiat, quidam hoc pacto cauent: fascias ex marginibus pannorum præcipuè sectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreo instrumento inter soleas & *[Li. 11. c. 39.]* vngulas manè equitaturi infarciunt: atque ita securi iter faciunt. Refert Olaus Magnus apud Septentrionales, flante Austro niuem sub equorum pedibus conglobatam præsens exitium in conflictu sessoribus afferre: solere itaque ferreas eis soleas adimere, ne illis nix adhærescere possit. *[Lib. 13. de Var. re. c. 69]* Mirum verò quod scribit Cardanus eosdem Boreales populos adalligare corbes ex viminibus ac virgultis equorum pedibus, sicque tutos ambulare per niues. Niuem enim sustinere: cùm aqua etiam H *[Equi vt per niuem incedant.]* lata pondera sustineat. Sensim autem equos & homines assuescere sportulis: ferre autem hastulas, vt si in niue mergantur, adhuc possint extrahi. Quod etsi huc non pertineat, in septentrionalium tamen mentione referre libuit. Apud Suidam lego in πιρμεῖν, equis & iumentis, cùm per niues ducuntur, saccos pedibus esse circumligandos. *[Dorsi ratio habenda.]* Dorsi etiam ratio in ijs potissimum equis quorum ad sellam vsus est, non exigua haberi à curatore debet; nam vt id laboris plurimum sentit, ita testante Vegetio diligentiùs est curandum: laudabiliorque industria est, quæ incolumitatem tuetur, quàm quæ cupit læsa curari. Nam diligentia (inquit ille) defendit à vitio, si centones vel saga primum sufficientia, deinde mollia imponantur & lota atq; ad tempus diligenter excussa, ne aliquid sordium aut asperitatis inhæreat, quod sub pondere inulceret pellem: tunc sagmarum & sellarum mensura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista vel minora fuerint vel maiora, angustiora vel vltra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocent. Hinc enim collisiones, suppurationes, apostemataque nascuntur, cùm nimis locis inæqualibus premitur pondere, vel discentes tracturam, mercurius aut spina deteritur. Ipsorum quoque pondere, etiamsi in

stratis

A stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus. Hactenus de equo ad cursum, onusque ferendum vtili, nunc quomodo tractandus à curatore sit pullus, pullique mater quædam afferemus. Si partus prosperè cessit (inquit Columella) minimè manu contingendus pullus erit. Nam læditur etiam leuissimo contactu. Tantùm cura adhibebitur, vt & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidendumque ne stercore vngulas adurat: mox cùm firmior fuerit, in eadem pascua, in quibus mater est, dimittendus, ne desiderio partus sui laboret equa. Sed de amore equæ erga pullos suos suprà dictum est. Varro ait in decem diebus secundum partum (vtor autem eius verbis,) eum matribus in pabulis prodigendum. Testatur Aristoteles vulgò dici mulum lactare semestre temporis spatium, equo autem plùs temporis tribui. Anatolius equos & asinos ad biennium lactare iubet. Varro quinquemestribus factis, cùm redacti sunt in stabulum, obijci vult farinam hordeaceam molitam cum furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edunt: anniculis iam factis dari hordeum & furfures, vsq; quoad erunt lactentes: neque prius biennio à lacte remouendum. Quod si quis prius ablactari velit, inuenio id commodissimè fieri hoc modo: Separetur à matre triduo ante plenilunium & per horas vigintiquatuor ab ea exclusus, rursus manè ad eam admittatur, & vbi lac copiosè suxerit, adeo vt venter turgeat, remoueatur, nec admittatur amplius: sicque deinceps habitiorem manere & elegantiorem fieri. Præsepia quidem omnibus iumentis altiora esse oportere Anatolius tradidit, ad quæ capistrentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant, id verò maximè in pullis obseruandum esse: sic enim erecta ceruice niti consuescere, quæ res (inquit) equino pecori maximam venustatem adfert. Vult iam vt equa post alterum aut tertium post editum partum, mensem exercitationibus longè magis credatur, ita enim lac in ea præstantius gigni; & sequens equuleus etiam cursibus committatur. Et si pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatiùs agamus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulas durari: & si parum adhuc solidatæ mollescant, hanc curationem debere adhiberi: Adeps suilla vetus & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur. Rufius ad firmitatem vngulis comparandam, vtile esse ait, vt pullus locis nascatur saxosis & montanis, vt duris & asperis locis & aëre frigido durescant. Conducere autem montana loca duplici nomine: primùm quia pedes in ijs validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia loca descensu ascensuque exercitati, laboribus sustinendis præparantur roboranturque. Absyrtus vngulas difficilè duras reddi posse scribit, id vitium natiua conditione est insitum, quandoquidem in agendo itinere damnum è diurno detritu maius est, quàm vt per noctis quietem tantum renasci possit, quantum die subteritur. Solere tamen mangonizari quo vitium occultetur, & venustior ad vsus placeat. Nam cupressi fruticibus in aqua decoctis pedes foueri aut similiter rubi coliculis: decoctum absynthium eundem præbere effectum: acidaquoque muria perfundi prodesse: vngulas per hyemen oleo perungendas: sub æstate axungia foueri melius esse. Mangones suis fucis vngulæ detrimenta moliri. De ratione vrendi multa multos memoriæ prodidisse; longè tamen omnium optimum esse, succendere bitumen & eius pingue facibus instillare. Cæterùm si eius qui firmo stabilitur pede, subtrita sit vngula, sanguinem è suffraginibus mittendum, ne sensu inflammationis corrupta corona dehiscat. Et Pilosella quouis modo equis administrata, hoc illis adferre præsidij aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: vnde à nonnullis clauorum herba nominatur. Curabit etiam hippocomus vt satis mollia sint pulli labra, quò faciliùs aptiori tempore frenum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum leui & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frenum autem faciliùs admittent, quorum molliuscula sunt labra, vt testatur Xenophon citante Camerario. Difficile verò est, imo ferè impossibile, vt probum os habiturus sit equus, nisi extrahantur ei dentes scaliones dicti & plani. Calefactus enim si hos dentes habuerit, ægrè per sessorem retineri posse periti aiunt; & morsum freni plurimum auersari: quamobrem iam dictos dentes quatuor, priusquam annorum trium cum dimidio ætatem exegerint, radicitùs extrahi debent de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis. Pulchritudinem pulli natiuam conseruabit atque si opus est, augebit: nam in equis non solùm vtilitas (inquit Vegetius) verùm etiam decoris ratio seruanda est. De iuba quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, ipse in hæc verba disserit. Nunquam itaque nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecandi sunt cirrhi. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Ceruicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curulibus, ita & sellaribus iumentis pressiùs colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamen sub honesto sessore deformis est. Alij ita tondent, vt arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte tondetur;

Pullus vt tractandus. *Quam diu lactet.* B *Vt ablactetur.* *Præsepia qualia esse debeant.* *Vngula vt durescant.* C *Ad vngulam detritam.* *Labra vt molliantur.* D *Dentes scaliones cur extrahantur* *Tonsura.*

tondetur, à dextrà verò omnino inſecta ſeruatur. Et neſcio quo pacto plurimum deceat, quia illud E
quod naturaliter laudatur, Virgilius imitatur:

Denſa iuba & dextro iactata recumbit in armo.

Quod ſi bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ ceruicis ſetas æqualiter oportet attonderi, ita vt tam dextri quàm ſiniſtri limitis continuata ſerie iubæ relinquantur intactæ: quod nihilominus inuentum conſtat à Parthis. Hucuſque Vegetius. Miratur verò Camerarius illorum rationem qui elegantiſſimos interdum equos verticis iuba præciſa & truncata cauda reddunt aſpectu fœdos quaſi infamiæ quibuſdam notis: etſi videntur (inquit) non ſine cauſa maiores hoc noſtri factitaſſe: (nos ſuprà Germanorum equos qui in Piſanorum auxilium contra Florentinos Maximiliano imp. ducente in Italiam venerant, omnes cauda mutilata fuiſſe ex Iouio diximus,) itaque illi poſtea alligata quaſi phenace pilorum, ſtuduerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius cauſæ fuiſſe ſuſpicabimur? Equidem exiſtimo primum hoc factum fuiſſe ab aliquo, cuius equum ſtrenuum & bonum, vitiata ſcabioſa impetigine cauda deturparet: poſtea in quouis pilorum defluuio id vſurpari cœptum, in ignoratione ſcilicet remediorum huius mali: dum nouitate, vt fit, res commendari & placere inſolentia ſua cœpit. Iam verò etiam audiui (inquit) quod haud ſcio an falſum ſit, animoſiores reddi mu- F
tilatione equos. Sed omnino barbarum hoc & corrigendum videtur, præſertim cùm eripiatur hæc contra muſcas neceſſaria illis flabelli defenſio, præciſo caudæ verbere, Græci σόβην vocarunt. Iam etiam aliqui verticis iubam implectunt, vt in fronte tanquam virgunculæ crinis, filo diſcolore implicata dependeat: quo ſi putant equum ſpecioſiorem reddi, admodun falluntur: ſin conſuli proſpectui, redarguuntur à Xenophonte, qui hos pilos viſui nihil officere, vt diximus, demonſtrat. Videmus etiam nonnullos generoſos equos à nonnullis in pretio haberi, quibus vtraque mutilata auris eſt, (bertones vocant) ſed etſi meo iudicio propterea maioris fieri non debent, cùm ex ea parte animantis indoles ac generoſitatis vigor præcipuè innoteſcat, vt ſuo loco oſtendimus. Quamobrem diligens hippocomus harum in primis partium curam habebit in pullis, ne mox malè curatas in adultis mutilare dominus cogatur. Procera autem & lata cauda fiet, ſi pectine diſtringatur, & ſæpiuſculè etiam à ſordibus detergatur, & frigida humectetur, vel etiam ſero liquidiore: hoc enim præſentem habere efficaciam quidam citante Camerario aſſerunt. Inuenio etiam, licet in obſcuro quodam authore pilum elegantiorem cùm aliàs tùm colore naſciturum, ſi menſe Maio teneras fagi frondes equis in cibum dederis. Et Albertus aſſerit equi caput macreſcere & ſiccari, ſi G
antequam ſeptem annos habeat, ſæpè aqua frigida abluatur & fricetur: collum autem craſſeſcere, & crines meliùs creſcere, ſi aqua calida ſæpe ac diligenter iuxta ſcapulas humectetnr & erines digitis ſcalpantur & prope caput, ſed frigida, non calida aqua, quia caput (inquit) debet eſſe gracile. Fit etiam vt quibuſdam in corporis partibus hunc vel illum in equo colorem deſideramus. Id quoque commodius fiet in pullo quàm in annoſo equo. Quod ſi itaque album pilum nigreſcere cupiemus, Vegetius atramenti ſutorij ſcrupulos ſeptem, rhododaphnes ſucci ſcrupulos quatuor, ſepi caprini quod ſufficit, pariter temperari iubet & vti. Si è diuerſo albos pilos facere voluerimus, cucumeris ſylueſtris radicum libram vnam: nitri ſcrupulos duodecim in pulueres cogi, heminam mellis adijci, hiſque permixtis vti.

Cur cauda quibuſdam præcidatur.

Equi truncatis auribus.

Vt cauda fiat lata.

Vt caput macreſcat.

Colorem pro arbitrio induci.

CASTRANDI RATIO ET modus.

CASTRATIONEM Apuleius eleganti vocabulo deteſtationem nuncupat, ſimulque cauſam caſtrationis inſinuat his verbis: *Multos ego ſcio non modò aſinos inertes, verùm etiam feroeiſſimos equos nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces veſanoſque, adhibita tali deteſtatione, manſuetos & manſues exindè factos.* Vbi execti ſunt canterios vocari inter ſynonyma dictum eſt, idque Varro in primis teſtatur, eandem caſtrationis neceſſitatem docens: *Inijs* (inquit) *malunt habere placidos: propter quod diſcrimen maximè inſtitutum, vt caſtrentur equi. Demptis enim teſticulis fiunt quietiores, & ideo quod ſemine carent, ij canterij appellati, &c.* Quamobrem Scythis & Sarmatis peculiare eſt equos præferoces eunuchos facere, quò mollitis animis mitiores fiant, vt ſuo loco dicetur. Animi enim vigorem fortitudinemque non parum, vbi execti ſunt, perdunt, corporis tamen robur conſeruant: contumelioſi verò vbi exciduntur, à morſu & contumelia ceſſant; nihilo tamen minus ſunt bellicoſi. Ab his itaque ſumpto argumento Cyrus teſte Xenophonte ſpadones corporis robore minimè carere iudicabat. Non placent H

Lib. 3. Metam.

Deteſtatio.

Canterij qui

Caſtrationis vtilitas.

Lib. 3. Pædia.

cent

A cent autem qui ita degeneres atque languidos inde reddi volunt, & canterium in fossa hinc etiam dici, cùm quis lacessitus ad pugnam, mox linquitur animo, vt cominus congredi non audeat; prouerbij enim vsus est, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valet, vel vbi tes vehementer erit impedita: nam vt plurimùm valet equus in planitie; ita minimè in fossa. Iam verò Albertus aliam omnino castrandi equos causam refert, ne indurescant equis nerui ex calore cursus; loquitur autem de equis celeribus & ad cursum vtilibus, quos curriles haud satis peritè nuncupat. Quibus modo temporibus & quonam pacto castrare equos deceat, sic ferè Absyrtus docuit. Castrationis in hoc animali duo tempora seruantur, veris & autumni: æstate tamen quibusdam virilitatem dempsimus, nec vlla prorsus affecimus iniuria. (Palladius mense Martio omnia quadrupedia, maximè equos castrari debere tradit.) Administrandæ castrationis ratio ita se habet. Oportet deiectum equum pedibus comprendere, exceptosque testes stricta pelle claudi, aut duabus angustis ligneis veluti forficibus vinctos teneri: folliculum solum, ambientemque cuticulam non latiùs rescindi, quàm vt per impressum vulnus exprimantur testiculi. Cùm virile partem ferro resectam detraxeris, binas vtrimque fibulas lineas aut canabinas adhibuisse satis est.

Canterius in fossa cur dicatur.

Castrari quando & quomodo debeant.

B Tum mediam quasi tunicam quæ interuenit duobus membris genitalibus expressam rescindito. Testium neruos, quos Græci cremasteras ab eo appellant, quòd ex illis genitales partes dependent, quà parte testiculis adhærebant, ferramento candente resecato, admouens à posteriori parte, non per anteriorem. Sed maximè ferrum ignibus incandescat vt vno, sin minus altero detraxeris. Namque si plures ardentis ferri acies imprimantur, inflammationem mouebunt, Linamenta, lanarumúe flocci, oleo & pice imbuti vulneribus induntur, fibulæ colligantur. Verùm linamenta tertio die resoluenda, vlceraque pennis, oleo & pice intinctis quotidie linenda, quousque cicatricem ducant. Abstinendus quo die castratus fuerit omni cibo: postero ad liberaliorem potum sensim inuitandus, ciboque in dies largiùs obiecto alendus: Horis quæ nonnihil refrigerationis præstant, paululum agatur: per æstum in equili manere melius est. Hac ratione curabis eum qui intra præsepe continetur. Quod si in armentis equum castraueris, candente ferramento, vti suprà dictum est, excides. Pice & oleo vulnus inunges & ad pascua religabis. Sed id tempore verno tantùm gregalibus fieri debet. Si ei qui præsepio recipitur, vulnus per inflammationem intumescat, Cimoliam cretam ex aceto linere conueniet. Qui vno teste præditi sunt, non oportet reliquo dempto canterios facere. Namque facilè iniurijs patent, & castratione periclitantur.

Victus castrati.

C Cùm autem statim à dissectu consurgens equus hinnitum ediderit, non facilè sospes euadit. Fama est eum qui secundos dentes eijcit, castratum reliquos non mutare, neque caninos emittere grandes. Horum qui pullinam adhuc ætatem agunt, testiculi nobis vix conspici possunt. Non est tamen ignorandum castratos maxima ex parte malidis lue non implicari, neque destillationis quæ ad crura decumbant; facilè torqueri: addiderim neque strumas in ijs erumpere. Hæc omnia Absyrtus. Hierocles etiam de equo actum esse asserit, si amputatis testibus erigens sese confestim hinniuerit. Cum castratus est equus, à coitu omnino non abstinet. Turcarum itaque imperatorem ferunt, quòd vidisset castratum equum inire equam, eunuchis suis etiam penem detruncari iussisse: indeque natum quod eunuchos facturi pueros, penem simul cum testibus auferant.

Quos castrare non oporteat.

Pulli testes.

Hinnitus post castrationem quid indicet.

Coit post castrationem.

DOMITVRA. INSTITUTIO.

D EQVVS indomitus, quamuis natura bene compositus sit, (verba sunt Ciceronis) idoneus non potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur ab equo: sicuti etiam homo indoctus quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. Et Aristippus teste Laërtio dicebat sic differre doctos ab indoctis, vt differunt equi domiti ab indomitis. Domiti. n. parere sciunt, indomiti nesciunt, Ouidius:

Lib. 4. ad Heren.

Domituræ necessitas.

Doctus vt differat ab indocto.

Fere tamen vt debet casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi.

Vt verò pueris adiungitur necessario pudor & laudis studium, vt dicebat Lycon Troadensis referente eodem Laërtio, ita equis additur calcar & frenum. Elegans quoque Plutarchi dictum: Sicut equos qui rectè instituunt, eos docent freno facilè parere; ita qui pueros ad audiendum promptos faciunt, docent audire multa, loqui pauca. Siue autem ad vecturam siue ad currum trahendum & sessorem vehendum assuefaciendus sit, magistro erit tradendus,

quibuſcumque ex locis, quoue ſemine ortum ducat, ſed quo ætatis ſuæ tempore id fieri debeat, E
Lib. 1. Epiſt. nunc videndum. Horatius ætatem probauit teneram:

Qua ætate domandus.

Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter
Ire viam qua monſtrat eques.

Palladius ait pullos domari, vbi tempus bimæ ætatis exceſſerint. Columella diſtinguit, pro vſus ad quem domandus eſt, diuerſitate; *Equus bimus ad vſum* (inquit) *domeſticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio; ſic tamen, vt poſt quartum demum annum labori committatur.* Similiter Plinius: *Diuerſa* (inquit) *circo ratio quæritur: itaque cùm bimi in alio ſubigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit.* Abſyrtus cùm annum & ſex menſes impleuit equulus, manibus vult vt ſit tractandus, capiſtrum circum ponendum, frena præſepibus ſuſpendenda, vt tangere conſueſcat, ne è motu audiens exterreatur: trimum verò rectè domari, à quo tempore ſcilicet farrago dari ſolet. Idem & Varro ſcripſit: atque inſuper addit, cùm iam ad manus accedere conſueuerit, interdum imponere ei puerum bis aut ter pronum in ventrem, poſtea iam ſedentem: hæc facere cum ſit trimus, tum enim maximè creſcere & lacertoſum fieri. Idem & Virgilius tradit, qui item domandos ſatiari cibo prohibet, domatis farraginem (la biada) apponi cupit:

At tribus exactis, vbi quarta acceſſerit ætas, F
Carpere mox gyrum incipiat, gradibuſq; ſonare
Compoſitis, ſinuetq; alterna volumina crurum,
Sitq; laboranti ſimilis: tum curſibus auras
Prouocet, ac per aperta volens ceu liber habenis
Aequora, vix ſumma veſtigia ponit arena:
Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.
Tum demum craſſa magnum farragine corpus
Creſcere iam domitis ſinito: namq; ante domandum
Ingentes tollunt animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Sit itaque ætas idonea; nam quemadmodum infans aut puer docilitatis non eſt capax, multò minus
Lib. 3. pullus, id quod meminit Lucret. vbi oſtendit animas mortuorum non in aliorum migrare corpora:

Sin animas hominum dicent in corpora ſemper G
Ire humana: tamen quæram cur è ſapienti
Stulta queant fieri, nec prudens ſit puer vllus
Nec tam doctus equæ pullus quàm fortis equi vis,
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioq;
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto.

Annoſum tamen qui domandus inſtituenduſque eſt equus, eſſe minimè decet, quia tales diſciplinam omnem aſpernantur & refractarij ſunt, oſtendit Plutarchus de liberorum educatione agens. Qui verò equi (inquit) a prima ætate rectè domiti non parent ſeſſoribus? qui maturè non ſubacti duri ceruices & feroces non extiterunt? Iſidorus in octauo pullum tradit, paſſum cui iuuenis aſſueſcit, ſiue is ſuauis ſit, ſiue durus, vix iam prouecta ætate relinquere poſſe. In pullo autem inſtituendo non decet (inquit Xenophon) ipſum equitem occupari, ſed potius domitori tradet, & quomodo inſtitui ab eo velit, præſcribit. Domari Martio menſe dum dicit Palladius, non ita accipi velim, quaſi tam breui tempore domari poſſit, nam vt ait Ouidius:

Animoſi cur non domentur.

Lib. 1. de Arte.

Tempore paret equus lentis animoſus habenis
Et placido duros accipit ore lupos H

Sed vt id tempus domituræ aptiſſimum eſſe indicaret. Locus vbi domatur, & docetur ſpatioſus eſto: talem fuiſſe olim haud obſcurè innuit Virgilius, inquiens:

Aeneid. 3.

Filius ardentes haud ſecius æquore campi
Exercebat equos.

Non ſinitur tamen iri quo ipſi pulli volunt, ſed frenis coërcentur. Varius de morte ita ſcribit de Hippodamis agens cum renitentibus pullis quos domandos ſuſcepere, certantibus:

Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ
Qua velit ire, ſed anguſto prius ore coërcens
Inſultare docet campis, fingitque morando.

Author eſt Cicero in Hortenſio citante Nonio, domitores equorum non verbera ſolùm adhibent ad domandũ, ſed cibum etiam ſæpè ſubtrahunt, vt fame delibitetur equuleorũ nimis effrenata vis. Cibum autem domandis pullis ſubtrahi etiam ex Virgilio diximus. Cùm verò tota equitandi ſcien-

tia in

A tia in eo consistat maximè, vt equus sessori frenum moderanti obediat, & quamcunque in partem *Equitandi*
velit, ille sequatur, quod declarat locus Cæsaris, qui est de essedarijs Britannicis: *Ac tantum vsu* *scientia in*
quotidiano & exercitatione efficiunt, vt declini ac præcipiti loco incitatos equos sustinere & breui mode- *quo consi-*
rari & flectere & per temonem percurrere & in iugo insistere & inde se in currus recipere citissimè pos- *stat.*
sint: Sed & Propertius dicebat: *Lib. 4 de bello Gall.*

——— Seu frena sonantia flectes
Seruiet asper equus.

Indeque equos flectere, pro nostro arbitrio vti poëtæ vsurpant; Horatius:

Quamuis non alius flectere equum sciens *Lib. 3. Car. Od. 3.*
Aeque conspicitur gramine Martio.

Virgilius de Neptuno: *——— Cæloque euectus aperto* *Aen. 1. & 9*
Flectit equos. Rursus:
Venatu inuigilant pueri, syluasque fatigant:
Flectere ludus equos. & spicula tendere cornu.

B Nihilominus qui effrenes equorum pullos edomandos accipiunt, non statim initio freno ori inie-
cto natiuam eorum ferociam (inquit D. Basilius) frangunt aut inhibent aut sistunt. Ad eum enim *Homil. in*
modum refractarij redduntur & retrogradi ac discunt dorso suo excutere sessores, sed primùm nō- *Iulittam*
nihil obsecundant & indulgent illorum ferocienti naturæ. Dein vbi viderint è proprio impetu feri- *martyrem.*
tatem iræ absumptam, tunc acceptos aliqua iam ex parte edomitos, arte moderatiores reddunt &
quouis sequaces. Totam autem domandi artem in eo consistere, vt equus se mansuetum præstet
atque obsequentem, ex Theopompi Spartanorum regis parœmia notum est, qui, cùm quispiam *Theopompi*
diceret eò seruari Spartam quòd reges imperare didicissent, quin propterea potius (inquit ille ci- *regis dictum*
tans quam diximus domandi artem) quod eiues imperio parent: non enim parere illis patiuntur,
qui nesciunt imperare, sed subiectorum obedientia disciplina est principis, nam qui rectè ducit, vt
rectè sequatur, efficit. Quemadmodum itaque prudentis principis est blandè atque amicè cum sub-
ditis suis agere, ita etiam in re equestri est, vtilissima doctrina atque institutio, ne iracundè tracte- *Blandè tra-*
tur equus: nam ira, vt inquit Xenophon, nihil prouidet: sed ea designat plerumque, quorum pœ- *ctādum esse*
nitentia necessario comes est. Virgilius cum de equo ad bellicum vsum aut certamina equestria in- *equum.*
stituendo, dixisset:

C *Sin ad bella magis studium, turmasque feroces* *Georg. 3.*
Aut Alphæa rotis prælabi flumina Pisæ,
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atque arma videre
Bellantum, lituosque pati tractuque gementem
Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes:

Addit blandè mox à domitore tractandum esse;

Tum magis atque magis blandis audire magistri
Laudibus & plausæ sonitum ceruicis amare.
Atque hæc iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat: inque vicem dat mollibus ora capistris
Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius æui.

Institutionem equi à blandimentis, mollique ac placida tractatione olim inchoasse, breuiter insi-
nuat nobis Statius, de Arione loquens: *Li 6. Theb.*

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
D *Multa monens, vbi feruor equo qua suetus ab arte*
Mulceri: nec sæua manus, nec liber habenis
Impetus: vrge alios inquit stimulisque minisque,
Ille ibit minus ipse voles.

Gaudet enim equus istiusmodi demulsionibus, quæ manū fiunt, etiam cum edoctus est, & in ipso *Gaudet mul*
cursu, vt ostendit Ouidius: *ceri.*

Quadrupedes inter rapidi certamina cursus
Depexaque iuba, plausaque colla iuuant. Necnon iam ad currendum parati: Virgilius:
Circumstant properi aurigæ, manibusque lacessunt *Pectora plausa cauis, & colla comantia pectunt*

Cæterùm si aliās, tùm verò maximè equo blandiendum est, cùm quis conscendere eum cupit. Qui *Vt inscen-*
equum (inquit Camerarius) inscendere volet, nisi ipse fortè ducet, accedito placidè & illi ablan- *dendus.*
ditor verbis & sono oris conueniente, aut etiam palpis: ita gaudebit conscensione equus & libenter
consistet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in summa interdum ferocia equorum,
conscensionem vt neque reformident, neque detractent. Itaque hoc de Alexandro Magno pro-

Alexandri equitandi peritia.

ditum memoriæ est (à Plutarcho in eius vita, vt superius etiam meminimus) cùm ad Philippum E adductus fuisset celebris ille equus Bucephalus nomine, à Thessalo Philonice, & indicatus immani pretio, regem exciuit, vt prodiret cum suis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille ferocire & neminem admittere velle, ac si inclamaretur, concitari & resilire, denique videri nulli vsui & planè ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum insolentis atque indomitæ feritatis. At Alexander, qui & ipse fortè aderat, querebatur equum eximium & admirabilis bonitatis amitti atque perdi inscitia atque formidine eorum, qui illum tractare nescirent. Ad hæc primum tacere Philippus & dissimulare. Cùm verò eadem Alexander repeteret sæpius, Túne igitur inquit, melius posse tractare te equos speras quàm hos senes, qui reprehenduntur increpatione tua? Hunc quidem certè, inquit Alexander, melius ego tractauero, quàm quisquam alius. Sin verò minus, inquit Philippus, quam pœnam vis sustinere procacitatis tuæ? Egone inquit Alexander, pretium equi ipse tum soluam. Hic risu suborto, argentique persolutione præfinita, accedit Alexander ad equum, prehensumque loro contra solem conuertit, quòd conijceret illum vmbram appropinquantium aspicientem perturbari motu & specie huius. Atque ita parumper circumiens placido gressu & equum manu demulcens, cùm intelligeret de spiritu animositatem equi maximam esse, atque hanc illum quasi colligere, ponit chlamidem, ac se in illum sublatum ritè collocat, frenorumque habenas sic prehendit, vt equi os minimè læderet aut laceraret. Tum equum F nonnihil remisisse de ira & commotione animi sentiens, atque gestire excurrere, laxatis habenis incitat voce quoque vehementius & calcibus ferit latera. Quæ res Philippum primum & alios perterruit, sed mox vbi vidêre quòd & Alexander reflexisset & ageret ita, vt par esset equum cum exultatione & lætitia: ibi acclamare vniuersi, Philippo verò etiam lachrymæ cadere præ gaudio, neque posse ille sibi temperare quin filium complecteretur atque exoscularetur. Quare sic se res habet quemadmodum diximus, vtilem maximè esse placiditatem & moderationem in conscensionibus, & cautionem hanc, ne qua res aut species tum objiciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiam perterreat. Quod si hoc etiam obtentum sit, equus sessorem suum vt cognoscat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conscensionis iam poterit deesse. Idem Camerarius ea quæ contraria sunt equis & ingrata, remoueri ab illis omni tempore iubet, & in primis caueri, ne quid tale de improuiso & inopinato illis objiciatur, præsertim si animosiores fuerint, quia sic perturbantur, & ad insaniam quodammodo adiguntur: Cardanus corrigi quinque modis equum tradir, voce quam (inquit) maximè timet, virga, freno, cruribus, maximè calcaribus additis & G labore: blandiri nos ijs manu scalpentes crinium locum, palpantesque leniter & voce submissa, tum etiam cibo, maximè pane & vino, quibus eos nobis (inquit) conciliamus. Similiter etiam Xenophon docet, si cui fortè oblatus sit ferocior aut ignauior equus, quo pacto vtroque rectè vti queat, edocet. Primùm sciendum esse monens ferociam in equo similem esse iracundiæ hominum. Vt igitur non incitantur facilè quibus nihil dicitur, neque fit, quo offendantur; ita & ferociorem equum minimè commouent is, qui (inquit) non læserit. Quapropter statim in conscendendo prouidendum, ne conscensor molestus sit equo. Cùm autem in equo consessum fuerit, acquiescendum plusculum temporis, vel quamdiu licuerit, atque ita agitandus equus quàm blandissimo imperio: ac mox lentissimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix sentiet ille agitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur animo, siue quid tum aspexit subitò, seu audiuit, seu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm si incitatum ad celeritatem contineri ferociorem in cursu volueris, non attrahes de repentè, sed placidè adduces frenum, vt inuites, non cogas ad consistendum. Placantur etiam equi longioribus spatijs magis, quàm si crebrò conuertantur: atque lenta diu equitationis spatia & placidos præstant, neque ferociam equorum suscitant. Quòd si quis sperat, si diu & celeriter agitet equum, fore defatigatum, deinde mansuetiorem, H diuersum fenit atque accidere consueuit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vsurpare, inque ira, quamadmodum homines iracundi, sæpe & se & sessorem indignis modis tractare solent. Proinde ad celeritatem summam equos feroces non facilè incitabimus. Nequaquam autem adigemus ad alios equos, nam fermè improbissimi quique ferocissimi sunt. His aptiores freni quoque lenes quàm aspeni. Si quando tamen asperos indiderimus, laxando vt lenes videantur, efficiemus. Prodest etiam vt sessor assuefaciat sese ad talem in equo potissimùm feroce collocationem, qua & ipse minimè commoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi sessionis firmæ causa contingi illum necesse fuerit. Nec hoc ignorādum, præcipi poppysmo (id est cum labris compressis acutior quidam sonus oris editur,) equos mitigari; κλωγμῷ verò (qui sonitus fuerit palati & gutturis) incitari. Atsi quis initio equo offerat grato cum clogmo, contraria autem cum poppysmo, citò ille didicerit, poppysmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; similiter inter clamores ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua nostra appareat, neúe illi hoc tempore turbulentum aliquid

Margin notes: *Ingrata equis sunt remouenda.* — *Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.* — *Vt corrigatur.* — *Si equus fuerit ferox aut ignauus quid faciendum.* — *Vt incitatus retinendus.* — *Ex labore non mansuefieri.* — *Improbi qui equi.* — *Poppysmus quid.*

A aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri poterit) matutinâ aut vespertinâ pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellum parare velit. Verùm de ignauis tantùm scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sunt. Hactenus Xenophon. Qui autem equitare primum discit, volunt nonnulli, vt generosum eligat equum, nam si hunc sibi (inquiunt) reddiderit obedientem, eò minus negotij facessent alij. Socrates itaque recitante Laërtio asperioris ingenij vxori ita congrediendum monebat, vt equis animosis equites. Nam sicut illi (ait) cùm eos semel subegerint, reliquis facilè vtuntur, ita & mihi post Xantippes vsum, reliquorum mortalium facilis toleratio obuenerit. Cæterùm calcaria non nisi cùm opus fuerit, subdi equis Camerarius iubet: ad reliqua vocem & virgulam sufficere dicit. Acres enim equos ad feritatem incitari, & placidos ad patientiam quandam ignauam, illorum crebritatem adigere, & veluti assinos ad plagas perferendas assiduitate durari: & mox ex laboribus asperiores potius, & ferociores quàm mitiores & placidiores reddi Xenophontis testimonio probabimus. Quare rectè dixit Cardanus, corriguntur, non instituuntur, & mox vitia quæ corrigenda sunt, enumerat; & maxima
B esse ait, si cadat, si se prosternat, si erigat se, ac si contumax sit. Erectionem vt omnium periculosissimam virga corrigi, anteriora crura dum se erigit, verberando, nec vllum esse præstantius auxilium: si enim adhibeatur cura, breui emendari vitium. Si se prosternat, voce, oculis & baculo deterreri: contumaces baculis inter aures verberando, clauo post ephippias pungendo, igne denique corrigi. Qui sæpe cadunt, cùm vitio naturæ, non sponte, cadant, nulla cura emendari. Sunt sæpe & alia vitia equorum, quæ nisi corrigantur, inutilem planè equum reddunt, id quod Socrates ostendit ad quendam equitum magistrum futurum scribens, vt memorat Xenophon his verbis: *quod si equites* (inquit) *equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus ac tibijs: quosdam verò ita debiles ac strigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quæ tibi vtilitas erit equitatus?* Equos his vitijs præditos Xenophon Græcè vocat κακόποδας, κακοσκελεῖς, ἀσθενεῖς ἀτρόφους, ἀναγώγους, λακτιστάς. Calcitrosi autem equi, id est λακτίσαι, quos Latinè etiam calcitrones dicimus, sunt qui calcibus impetunt peruicaciùs. Corrigi aiunt vitium à diligenti curatore, si quoties animaduertit calcitraturum, baculo pedes percutiat. Alij malunt, compedibus pedes posteriores stringi, quo vsque calcitrare desierit. Neque verendum
C est inde noxam aliquam inferri equo, quin apud Xenophontem legitur, vt Suidas citat Persarum equos plerumq; ligatos pedes habere, ne fugiant, si soluti fuerint: indeque Xenophon malum esse noctе dicebat exercitum Persarum, quoniam equi eorum ligati essent. Inuenio verò etiam à multis inter secreta annotatum calcitrosum equum patienter se fériturum curari in stabulo, & ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum & rotundum silicem alterutri aurium immiseris & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris ac retinueris. Sic enim fore immobilem, & quantumuis etiam ferox sit, quieturum: si verò in vtramque aurem singulos immiserimus silices, tam mitem fore, quàm est ouis. Antonius Mizaldus se hoc secretum expertum accepisse testatur à quodam equisone regis Nauarræ. Cardanus hoc eodem remedio prospici ait, si vel sessorem respuat, vel nauem ingredi nolit, vel timeat rotas, similiaque alia: lapillum autem è filo suspensum in aurem indi. Et si hoc non prodest, vult præterea equi sensum perturbari, oculos vitta vinciri: hoc enim sæpe profuisse. Virga etiam si cędantur crura quæ retrò agere aut eleuare solet: ignem quoque caudæ submissum, tum instrumentum ferreum, quod dum retrocedit, illum pungit & sauciat: optimum enim hoc esse, ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Sunt qui Latinis effrenes, & infrenes dicuntur, Græcis ἄστομοι, & σκληρόστομοι, quibus durum os est. Hi difficul-
D ter flectuntur, & quamuis permittas eis frenum, minimè apprehendunt: contra qui molli sunt ore (μαλακόγναθοι dicunt Græci) facillimè. Morigerum autem iudicabimus, si laxatum frenum contracturo tibi facilè paret; & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrit, & rursus à cursu audito subsistendi signo: etiam difficilibus in locis mox subsistat. Quidam autem tanta sunt oris duritia, vt ait Xenophon, vt cùm frenos quemadmodum dicitur, momorderint, frustrà in continendo sessor laboret: quos omnino ipse repudiat. Cum morsu frenum apprehendere, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur, & ceruice obliqua crebroque concussa, vim facere & excutere conantur, & in dorsum elatis scilicet cruribus prioribus, tergiuersando reclinant: sed quàm periculosus sit horum equorum vsus, etiam indicauit Ouidius, cùm canit:

Vt rapit in præceps dominum spumantia frustra
Ora retentaut em durior oris equus.

Et quomodo prospiciendum est, etiam docet, inquiens,

Asper equus duris contunditur ora lupatis.

Aliquibus verò ora sunt neq; dura neq; mollia, magis tamē dura quàm mollia: ideoq; si initio cùm

Calcaribus quando vrgendi.

Vitia equorum pessima.

Lib. 3. de dict. & fact. Socrat.

Calcitrosi qui & vt corrigantur.

Persarum exercitum cur Xenophon improbarit.

Lib. 3. de Var. rer. c. 3.

Effrenes qui

Li. 2. Amor.

Lib. 1. Eleg.

incitaris & adegeris ad curſum aut gyrum, habenas attrahas, non obſequuntur. Faciendum igitur eſſe aiunt, vt talibus latiſſimè remittatur primùm, ita enim regere & pro voluntate quemque ſua moderari facilè poſſe. De effræni equo locus Luciani legitur dignus qui recitetur: E *Idem verò vobis vſu venit, quod contigiſſe cuidam ferunt, qui equum conſcenderat furibundum: abreptum enim illum equus ferebat: nec vlla deſcendendi equo currente facultas erat: Cùm autem obuius quidam interrogaret, quonam pergeret: reſpondit, quò illi videtur, demonſtrans equum. Hic à vobis ſi quis quærat quò pergatis, ſi verum fateri volueritis, quocunque libuerit affectibus, diceretis.* Equos qui ſic aufugiunt, vmbratos dici in ſchedis meis annotatum reperio. Mordacem qui morſu aduenas offendit, Græci δήκτην vocant: ἀποχρύστικον verò quem nos ſternacem dicimus, qui facilè ſternit ſedentem. Mardacitatem remittit, ſi morſurus vapulet, deinde placidè tractetur, & quo delectatur, offeratur aliquid. Similiter puto ſternax tractari poterit. Aiunt ſoleas equorum ex ferro quo aliquis occiſus fuit, agiles equos reddere, & ſi ex eodem morſus concinnentur, tractabiles & obſequioſos fieri, etiamſi rebelles eſſent, moroſiue ac mordaces: vt citat Mizaldus: ex Raſi videlicet & Alberto. Sunt & ſuſpicaces qui accedere aliquopiam ſæpè nolunt. His Xenophon demonſtrari vult, quod ea quæ auerſantur, fugienda non ſint: hoc quidem planè equis animoſis: F ſin erunt timidiores, contractemus vt id, quod eis horribile apparet, & leniter eodem ipſos adducamus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutere equis inquit. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam ea quæ ſuſpicione ſua refugiunt, cauſam eſſe arbitrantur. Camerarius quoque in auerſationibus & tergiuerſationibus, calcaria ſi ſubdantur, magis equum perturbare ait, & terrorem & peruerſitatem augere: itaque tum placandos maximè & confirmandos, vt feritatem intelligant, & ſentiant non eſſe exhorreſcenda illa quæ refugerint: ita enim horribilia etiam tandem extimeſcere deſinere. Idem rurſus: ſi quid per iram (inquit) in equum tergiuerſantem committatur, vehementiùs ille perturbatur, & poſtea faciliùs terretur, quia illa obiecta alieniora exhorreſcit, propter quæ afflictum ſe recordatur. Solent autem plerumque à foſſis alijſque cauis ſibi ferè timere, niſi ritè ad eas tranſiliendas edocti ſint, quod inter cæteros indicauit Statius:

In Cynico. — *Equus vmbratus.* — *Mordax.* — *Sternax.* — *Quæ timere ſoleant.* — *Lib. 10.*

Soluitur interea vallum, primaque recuſant
Stare mora, iam ſe peditum iunxere catervæ
Manibus at patulas ſaltu tranſmittere foſſas
Horror equis, hærent trepidi atque immane pauentes G
Abruptum mirantur equi, nunc impetus ira
Margine ab extremo, nunc ſponte in frena recedunt.

Qui itaque tranſiliendis foſſis inſtitui ſunt atque aſſuefacti, quique ex altis & præruptis ſe demittere & librare didicere & per decliuia celeriter vectari, hi tantò præſtant inexercitatis & horum imperitis, quantum aërea & pennigera animantia agilitate terreſtribus; rurſus qui pedibus ſunt exercitatis, tantum eis antecellunt qui ſunt ad aſperitates viarum inexercitati, quantum claudis integri. Quamobrem Xenophon bellicum equum primùm ita edocendum eſſe voluit, vt in cliuos ſurſum & per decliuia & in obliquum agitari poſſit, foſſas tranſilire ſciat, vallumque ſuperare, in collem erumpere, & de colle deſilire. Quomodo autem inſtituendus ſit, ipſe in hæc ferè verba tradit. „Qui nactus eſt equum omnino imperitum ſaltuum, is vacuum illum prehenſo loro ductorio tranſgreſſus foſſam prior attrahito ad ſaltum: quod ille ſi renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam ſummis viribus incutiat, ita tranſiliet non ſolùm illud ſpatium, ſed longius etiam quàm debuiſſet, & in poſterum non expectabit verbera, ſed vbi ſenſerit modò ponè accedere aliquem, ſtatim ſaliet. Cùm vacuum aſſueſeceris, ita etiam agitabis conſcenſum, primum quidem tranſminores foſſas, mox etiam latiores. In conatu autem ſaliendi ſubdes calcaria, itidemque cùm tranſilire equum & cùm deſilire volueris, calcaria ſubdito: toto enim corpore in omnibus his annitens H equus, faciet ille ita, magis vt cum ipſe, tum eques in tuto ſint, quàm ſi poſteriore parte ſui quaſi deficeret, vel in tranſiliendo, vel in erumpendo ſurſum, vel in deſiliendo. Cæterùm ad decliuia primum leuiori in ſolo equos aſſuefieri conuenit. Ita tandem aſſuefacti libentiùs per decliuia, quàm recto curſu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne ſi per decliuia incitentur equi, armos rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit & Perſas & vniuerſos Odryſſas curſu per decliuia certantes, nihilo minus habere ſanos equos, quàm Græcos. Porrò ſeſſor ad hæc omnia accommodum ſe præbere debet. Itaque ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus tergiuerſabitur, aut eques ſuccutietur: ſtatimque reprimens equum, reſupinator, ita minimè ipſe iactabitur. In traiectu foſſæ & cliui aſcenſu, non fuerit incongruum iubam tenere, ne ſimul & loro & freno grauetur equus. Sin per decliue agetur, & reſupinator eques & equum ſuſtineto freno, ne præceps vterque deorſum feratur. Hæc ille. Aliàs omnino dandam ait eſſe operam, vt alijs atque alijs in locis, itemque modo longæ, modo breues equitationes vt fiant: minus enim

Bellici equi inſtitutio.

hæc

A hæc equo odiosa esse quàm si semper iisdem locis & eodem, modo agerentur. Pollux primò agitari vult per plana & læuia loca, non rectà autem aut repentè ex contrario locorum situ in contrarium agi, sed obligari, nunc longam, nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices institui. Ne verò armorum fremitum & gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos (inquit Ælianus) ad strepitum ac sonitum assuescere cogunt, armataque cadauerum simulacra sub ipsum fœnum subijciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant, vt ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles sint. Quod quidem ipsum Homerus haud sanè ignorauit, cùm Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare: Vlyssem verò interfectos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrerentur: atque ad hæc ipsa insueti, vt per formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione efferrentur. Inuenio etiam quod qui meticulosos equos docent, id noctu libenter facere solent, quoniam cùm eo tempore pauores sint maiores, si eos superent, facile spes est, quod etiam quoscunque non æquè magnos contemnere discent. Alij παρώπια oculis obdunt, sic vocantur coria quæ equorum formidolosorum oculis apponuntur, alio nomine ἀνθήλια siue ἀνθήλια dicta, eò quod à sole oculos tuentur.

Ne strepitus armorum timeant.

B Iam si lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificam & speciosam, omnino ab eo, quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum (inquit Xenophon) os vt frenis laceremus; itemque calcaria vt subdamus & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs quæ expetuntur, cùm & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere, cum excæcant, & calcaribus atque flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciunt hi equi quibus agitatio molesta est maximè; atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frenis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemque à capite recuruare, ita facilè præstabit ea quibus etiam ipse potissimùm delectatur & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis, tùm & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè proclinat, truci cum specie, tum crurum mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit. Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur, vt & de agitatione voluptatem equus capiat, & magnificus atque terribilis ac spectabilis sit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credamus, nunc deinceps conabimur exponere.

Vt bellico equo vtamur pro pompico

C Prima igitur frenorum cura est, quæ non pauciorà duobus parabimus: quorum vnum, leuius orbes habeat grandiores: alterum eosdem cùm graues, tum depressos. Echini autem id est clausuræ, erunt acutiores, vt cùm istud prehenderit, offensus equus asperitate mox dimittat: cum autem lenius illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus, ad quæ asperiore freno instructus fuerat, sub leni quoque exequatur: sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere volet, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frenum variari cum implicatione quadam, tum extensione: cæterùm cuiuscunque modi fuerint frena, sunto mollia omnia. Nam rigidum quauis parte sui prehensum retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas, totum substuleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodò, qua tenetur, non flectitur, aliæ pendent; quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causam & inseruntur medijs axibus annuli, vt hos lingua atque dentibus prensans, omittat correptionem inter maxillas freni. Frenum molle est, cùm axes commissuras habent læues atque latas: itemque omnia quæ axibus accommodantur, cùm sunt ampla & minus densa; mollius frenum existimandum. In quo verò omnes particulæ freni grauiter discurrunt

Frena quot & qualia esse debeant.

Frenum molle & asperum vt differant.

D atque colliduntur, illud frenum rigidum erit. Sed qualecumque contigerit frenum cum hoc cuncta ea quæ subijcientur, præstabit is, qui voluerit formam equi efficere eam, quàm suprà diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè, vt persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim freno indulgendum: itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum scitè obsecundarit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis & habenarum laxitate, tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obijciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum eum demerebimur, vt speret requietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi fortè ad cursuram importuniùs fuerint incitati. Sed cùm inter agitandum equus exultabit, scilicet edoctus iam priore agitatione de flexibus ad celeritatem incitari; quod cùm facere sciuerit, si quis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum, coërcitus hic frenis, imperio concitationis mouetur & pectus effert,

Equi celeritate gaudēt.

& iratus

& iratus protollit crura altiùs, non mollia tamen hæc: quippe in offensis iam non magis mollibus E
cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardescente equo, si frænis indulgeas, ibi præ gaudio, quod in laxitate se freno liberatum putet, exultabundo habitu mollibusque cruribus elatè sese inferet, planè repræsentans pulchritudinem qua componere se equi solent festinantes ad alios equos. Quique hoc cernunt, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitatorem & ferocem & superbum, simulque & iucundum & terribilem aspectu. Idem autem Xenophon erigendi facultatem quæ in istiusmodi pompico equo requiritur, cum crurum mollitudine coniunctam esse cùm negasset, ..d cui lumbi molles sunt & succincti atque robusti, cum posse spatiosè prioribus cruribus subijcere posteriora: hoc (inquit) dum facit, tum si quis freno concutiat os equi, fit vt posteriores in talos ille reflectatur atque subsidat; erigat autem superiores corporis partes, sic aspicientibus contrà aluus & inguen vt appareat. Ibi igitur frenis indulgendum, vti equus quod pulcherrimum est in hoc genere, faciat libens, & ita spectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc etiam erudiant equos, quorum hi virga talos pulsant: illi baculo iubent accurrere qui coxas verberet. Nobis verò hæc videtur institutio optima, si id quod semper dicimus, non omittatur vnquam, equo vt quies contingat, postquam voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis F
signis excitatum equum sponte pulcherrimos & splendidissimos gestus exhibere oportet. Quod si post equitationem & copiosum sudorem, necnon cùm se scitè erexerit, statim sessore ac frenis releuetur equus: non dubitandum quin sua voluntate postea ad erectiones peruenturus sit. Super huiusmodi iam quidem agitationi idoneis equis residentes, & dij pinguntur & heroës; hominesque in vsu horum decente, magnifici videntur. Vsque adeo verò equus qui sese erigit, vel pulcra vel admirabilis, vel etiam expetenda res est, vt omnium oculos spectantium in se conuersos teneat, tam iuuenum quàm seniorum. Maximè sanè laudatur talis equus qui corpus & altissimè & frequentissimè erigit & lentè interim procedit. Iam verò & in gyrum flecti equos docebant Romani, vt ex hoc Virgilij notum est: *Carpere mox gyrum incipiat*: eratque hoc præcipuum Romanæ iuuentutis exercitium, vt ex Horatio in exordio ostendebamus, & clarissimè meminit etiam Ouidius lib. 1. de arte:

Equus optimus.

Equus vt se erigat.

Vt in gyros flecti discat.

Ilos ignaua iocos tribuit natura puellis,
Materia ludunt vberiore viri.
Sunt illis celeresque pilæ, iaculumque trochique
Armaque & in gyros ire coactus equus.

Istiusmodi gyrorum apud Græcos quoque exquisitam rationem & magnam artem fuisse facilè potest vel ex eodem Xenophonte perspici. Hæc nunc est mutata prorsus, vsque adeo (inquit Camerarius) vt quod ille laudatissimum esse scripsit, in læuam circumagi equos, nunc planè reprobetur. G
Etsi enim in vtramque partem gyrari equum rectum est, idque nisi contumacia oris impedimento sit, paris facultatis esse conuenit: tamen in ostentatione gyri nunc in dextram partem dari solent, & qui in læuam eduntur, eos vocant auersos. Ad istiusmodi circumactiones: in vtrumque latus & in gyros, itemque conuersionem celerem directi cursus, est id quidem non vulgaris industriæ equum instituere; sed nisi sit valdè nihili pecus, assiduitas & diligentia etiam hæc celeriter assequitur. Loquor autem de equo integro & cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam talium labant crura, neque tutò pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehare, nedum illos ad cursum concites & in gyros torqueas aut agas per salebras, qualia in hac institutione requiri ostendit Xenophon: In flexibus (inquit) sistendi sunt equi: neque enim facilè est, neque periculo caret, equum concitatum statim circumagere, præsertim loco salebroso aut lubrico. Cùm equus (inter flectendum) freno attracto paulisper retinebitur, curandum vt situ corporis interim quàm minimè obliquo sit & sessor ipse similiter. Sin aliter fecerit, sciat leuissima de causa fieri posse, vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celeritatem instigandus erit. Nam obscurum non est, in prælijs quoque flexus vsurpari, cùm insequendi hostem, tum se recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem post flexus assuefacere equos. Iam H
verò posteaquam satis esse exercitij videbitur, profuerit tamen & post quietem repentè incitare equum, cùm auersum ab alijs equis, tum ad illos conuersum: itemque de celeritate statim reprimere, necnon consistere eum pati, & mox flectere ac incitare: non. n. dubium, quin venturum tempus sit, quo ambobus illis opus sit. Cùm descendendum erit cauebitur, ne hoc fiat vel inter equos, vel in hominum cœtu, vel extra agitationis spatia, sed quo in loco defatigari cogitur, eo scilicet in loco & requies equo contingat. Vocatur autem rectus cursus ὀρθοδρομεῖν, & qui reflectitur ἀνθυποκάμπτειν. Iam verò apud Romanos summæ erat curæ, vt pretiosiores ac generosiores equi molliter & tollutim crura attollerent Asturconum modo, siue vt Martialis ait, ad numerum colligerent; de quo gressu supra egi, nunc dixisse suffecerit, in tanto honore fuisse eum incessum, vt itidem minoris pretij equos eum docerent, vt Varro testatur his verbis: *Vt equum qui ad vehendum est*

Equus qui gyris idoneus & qui non.

Vt ex equo descendendum.

Vt tolutim ingredi discant.

A *dum est natus; tamen traditur magistro, vt equiso doceat tolutim.* Modum docendi refert Cardanus his verbis: cum equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu: Itali, ligatis binis & binis pedibus dextris inuicem; atque sinistris inuicem, cogunt eos binos simul mouere, spatula etiam mota, sed genu præcipuè agitato atque flexo: Galli, vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam si iuncturam solam inferiorem moueat, etiamsi ambas dextras simulatque sinistras, non perfici gradarium gressum constat. Sunt igitur duo genera grandarij incessus equorum: Gallicus, cùm genua simul mouentur, spatula vix: cùm verò genua & spatulæ, Italicus. Mollior est incessus quicunque fit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum spatij superatur. Mulæ tum molliter incedunt, mota inferiore iunctura, vocaturque incessus ille Traina: cùm autem genu asturconius concurit, magis genu flexum quàm pes, quod altius cadat, quàm figitur. Hæc itaque Cardanus. Cæterùm *Parthis*, vt author est Vegetius, *consuetudo erat equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire; non enim circulis atque ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos*

Lib. 7. de Var. rer. c. 32

Gradarij siue tolutaris incessus duo genera.

Lib. 1. c. 56

Parthi vt equorum gressus emolliât.

B *vulgò trepidarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad leuitatem & quandam blandimenta vectura, vt Asturconibus similes videantur. In sicco itaque æqualique solo quinquaginta passus in longum, & quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines Creta, ad similitudinem stadij, quod aulicibus* (silicibus videtur legendum esse.) *asperius fit, tum difficultate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo spatio cum equus frequentissimè exerceri cœperit, in illos aulices necessariò offendit, & priores & posteriores vngulas impingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit, vt cadere videatur: post quod admonitus iniuria, tollit altiùs crura, & inflexione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, vt inter aulices vngulas ponat, nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodiùs vehit, & pulchrius videtur incedere.* Hactenus Vegetius, sed quos trepidarios equos vocet, non satis constat: Gesnerus vocabulum vel ad Germanicam succussatorum nomenclaturam traber alludere ait, vel ad Τρίποδον Græcum, quod apud Absyrtum legimus, à calpe id distinguentem his verbis: καὶ ἀναβάτῃ ἐπικαθίσαι ποιοῦντας, δρόμῳ τῷ διὰ χάλακος γύμναζε, ἤτοι τῷ λεγομένῳ Τριπόδῳ. Ego trepidarios Vegetio succussatores potius, vel propter imperitiam quodammodo trepidantes intelligi putem quàm quod ad Τρίποδον alludere credi possit. Apparet enim τρίποδον idem esse quod πέδη, hoc

Equi trepidarij.

Pede & tripedon quid.

C scilicet, ni fallor, equitationis genus, de quo sermo est, gressus (inquam) gradarius siue tolutarius, cùm sit propriè πέδη vinculum & pedica. Solent enim vinciri, vel ponderibus aggrauari pedes equorum qui ad hoc instituuntur, vt gradarijs & Asturconibus similes fiant. Hanc agitationem Xenophon in primis probat, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit: Esse verò etiam bonum asserit, agitationem mutare, vt equi buccæ in vtrisque exæquentur: seque etiam extentiorem illam catenam agitationis gyratæ præferre: quandoquidem in hac libentiùs & conuerti se equus satur iam procursionis, & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patitur. Nunc alia quædam præcepra adferamus quæ ad equitantem & equitare discentem magis quàm ad indoctum equum pertinere videntur. Etsi enim optimè edoctus fuerit equus, nisi etiam sessor equitandi fuerit gnarus, sæpenumerò non sine magno periculo excutitur, vt in principio ex Plutarcho exposuimus. Sed & Ouidius id eleganter Phaëtontis exemplo docuit, dum canit:

Sed leue pondus erat, nec quòd cognoscere possent
Solis equi, solitumque iugum grauitate carebat,
Vtque labant curuæ iusto sine pondere naues
Perque mare instabiles nimia leuitate feruntur
D *Sic onere insueto vacuos dat in aëre saltus*
Succutiturque altè similisque est currus inani,
Quod simulac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
Quadriiuges spatium, nec quo prius ordine currunt, &c.

Inter istiusmodi præcepta primò occurrit, vt equus aptè infrænetur, etsi hoc curatoris sit, non domini. Vt autem rectè infrænetur, Xenophon vult, vt accedat curator primùm ad læuum equi latus, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat, quos si equus admiserit, applicet freni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frenum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserat maxillis, quoniam hoc pacto plerique os pandunt: sed ne sic quidem si frenum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem qui caninus appellatur, quod cùm fit, paucissimos non admittere frenum asserit. Vult item vt curatori præcipiatur, primùm ne vnquam habenis attrahat equum, siquidem ita heterognathus redditur: deinde vt à buccis conuenienre spatio distet frenum. Nam cùm illas premit, callum (inquit) solet obducere, ita sensus retunditur. Cùm autem longius dependet vsque ad sum-

Vt equus infrenetur.

Vt equus frenum admittat, & quid in freno obseruandum.

ad ſummum os, poteſtas tamen fit equo, ſi frenum momorderit, minus parendi domino. In his E
acrem eſſe curatorem non minus quàm vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc eſt ſitum, libenter vt equus ferrum admittat, vt ſi quis omnino reijciat, is nulli vſui eſſe cenſendus ſit. Quod ſi curator non ſolùm cùm ad laborem equus ſed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum ſeducetur, frenum illi induerit, nimirum iam vltrò appetet ſtatim, vbi hoc offerri ſibi viderit. Probat hanc infrænandi rationem Camerarius & alia inſuper præcepta addit, cum frenandus (inquit) & inſternendus erit equus, tum deterſus eſto & nitidus atque pexus: frenetur autem ſic vt minimè offendatur (aliàs etiam quoſdam equos facilè offendi dixerat inter frenandum, ſiue ipſi reſpuunt ferrum, aut lorum indui vertici moleſtè ferunt, ſiue duriùs
Frena cur ſale conſperguntur. & immitiùs inuaduntur:) ita libentiùs frenos admittet, quos vidi qui initio ſale conſpergerent, quod cùm lingeret equus & ſimul manderet, frena illa pati aſſuefieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neque recipere frena intra os volentibus, ferro labra & gingiuas vrgent: quod etſi in præſentia, niſi ſint ferociores, facit, vt admittant frenum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior eſt ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus ſenſus doloris, vel dolor potiùs nullus omnino ineſt. Frenantur autem hoc modo: Habenæ, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem & deponuntur ad imam iubam ſeu ſcapulas, vel (ſi F
quis hoc mauult) ad armos aut ſpinam. Tum ſiniſtra teneat ferrum freni ſiue lupos, & dextra ſubter collum equi ſenſim circumacta verticale lorum vnà cum reliquo frenorum loreo quaſi reticulo applicet atque circundet capiti, & quæ nectenda fuerint, connectito, & catenulam qua nunc maxillæ reuinciuntur, infibulato; atque ita inſtructus equus ductorio loro, ſi conſiſtere ad præſepe diutius debeat, religator ſupernè de furcillis ſeu clatris, in quas equis fœnum noſtris moribus obijcitur, vt fœniles dicere poſſe videamur. Sed melius fuerit extra ſuam cellam productum equum in loco aperto & libero, vbi atterere latera nequeat, neque etiam attingere, quod ore impetat, reuincire, vt ibi conſiſtat tantiſper, dum conſcendatur. Atque hæc erit frenationis ferè ratio & adminiſtratio. Dentes ſcaliones & plani vulgò dicti, equis extrahi ſolent vt frenum commodiùs admittant, vt antea ſcripſimus. Quæ frena cuiuſque ori maximè conueniant, diligenter (inquit idem Camerarius) exquirendum; conuenientia autem non facilè mutanda ſunt: ea ſic indentur, ne aut augeantur buccæ, aut illa in buccis voluantur; quorum alterum callos in malis creat, alterum obſtat moderationi: nam ſic facilè morſu freni arripiuntur ab equis, quo facto illi ſe regi non patiuntur.
Frenorum duo genera. Frænorum duo genera ex Xenophonte diximus, vnum leue, alterum aſperum, ſed vtrumque rurſus vel leuitate vel aſperitate differt. Sunt enim quædam valde leuia, quædam minus: a- G
lia aſperrima & duriſſima, alia minus; quædam media inter prædicta, pro mollitie ſcilicet & duritia equi qui infrænandus eſt. Formas eorum ſcribere omitto, quia nota apud frænorum artifices, nec poſſunt tam aptè deſcribi, quemadmodum poſſunt oculata fide videri. Aſperiores, lupati
Lupata qua ſia frena. ferè dicuntur a lupinis dentibus qui inæquales ſunt, vt Seruius & Iſidorus ſcribunt; necnon lupi. Ouidius:

Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Virgilius:

——— *Prenſique negabunt*
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Et alicubi.

Aſper equus duris contunditur ora lupatis,

Accipitur tamen lupatum ſiue lupus ſæpenumero ſimpliciter pro freno, vt apud Statium:

——— *Non aſpera prebet*
Ora lupis. Et Silium: *Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.* H

Lupatus. Solinus maſculino genere dixit: *Iſque adeo ſprenit lupatos, vt de induſtria incuruatus, ruina & ſe & equitem affligeret.* Sed & lupata frena dixit Horatius adiectiuè ſumens: *Lupatis temperat ora fre-*
2.Sympos. *nis.* Plutarchus λυκοσπάδες πώλους vocat, qui lupatis aſſueti ſunt, contrà ἄστομους qui durioris ſunt oris, vel frenis non aſſueuerunt. Græci frenum χαλινὸν dicunt: eſt tamen χαλινὸν ea propriè pars freni quæ ori inſcritur; inde verba χαλινοῦν, & χαλιναγωγεῖν, & Callimachus χαλινοφάγα
Echinus. στόματα ἵππων dixit. Pars freni quædam vocatur echinus: ſicut quod circa mentum eſt, pſellium:
Pſellium. quod ori inſeritur, chalinus; cuius medium eſt hemium; poſt in ambitu dactylij, echini, quos man-
Chalinus. dit equus, vt annotauit Cælius ex Polluce, qui ſic habet, Freni pars quæ ori inſeritur χαλινὸς, οὗ
Henium. τὸ μὲν μέσον ἥνιον, τὰ δὲ περὶ αὐτὸ, δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι, ὥσπερ μασσᾶται ὁ ἵππος. Idem
Dactylij. Pollux equum ſingularem inſtruens deſiderat κημὸς, φιμὸς, ψαλλία, χαλινός. φιμὸν autē & κημὸν
Li.12.c.18. Græci vocant illud vinculum quo toto oris equi ambitu quaſi fibula quadam colligato rictu morſus arcetur, auditurque illud quotidiè in pſalmo; *in camo & freno maxillas eorum conſtringe.* Hinc

φιμοῦν.

A φιμῶν, idem quod ἐπιστομίζειν, quod ἀναλαμβάνειν, aut ὑπολαμβάνειν. Pastomis (aliàs postomis, quod minus placet,) dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τοῦ στόματος, vt citat Nonius in hoc Lucilij: *Pastomides huic ingentes de naribus pendent.* Habenæ lora sunt frenis annexa, quæ manu tenentur, vnde & retinacula nuncupantur. Græci ἡνίας vel ἡνία dicunt ἀπὸ τοῦ ἄνω τὸ λωᾶν, aut ἀπὸ τοῦ ἀνιᾶν καὶ συνδεῖν τοὺς ἵππους: non solùm enim de celete equo id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, vt Varinus docet: Hinc ἡνιοχεῖν est manu tenendo habenas equum regere. Xenophon habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neque crassas; vt etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi queat. Harum maiorem apparet esse necessitatem quàm frenorum cùm multi planè frenis non vtantur, vt de Massylis & Numidis dictū, quos infrenes inde dixit poëta qui sola virga equos regebant; & Strabo author est Maurorum equos collaria (περιτραχήλια) habere è ligno aut pilo confecta, vnde habena dependet: Nunc & in vilioribus equis similia vsurpantur collaria, sed his cùm ad currus onustos eorum tantum vsus sit, nulla etiam habenarum ratione, lora affiguntur, quibus currus protrahuntur. Insolens verò etiam fuit olim Indorum frenandi equos modus, de quo sic Arrianus. *Equi eorum non sunt ephippijs instructi, sed neque* B *frenis ita vt Graci aut Celtæ: nam summum equi os corio bibulo crudo ambitur: quod consutum est & annexum: continet autem stimulos ex ære aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant. Cæterum ori ferreum inditur instrumentum obeli figura, (hoc est rectum & oblongum,) à quo habenæ dependent. Habenis attractis, obelus equum coërcet, & simul ab eo pendentes pungendo habenis parere cogunt.* Hæc ille, habenas ῥυτῆρας nuncupans, sed & ῥυτὰ dicuntur, quanquam plerique χαλινὰ interpretentur. Ρυτῆρες dici Varinus ait δι᾽ ὧν ἐρύονται ἵπποι ὧδε κἀκεῖ. Ab ἡνία apud Lacones ἡνιοχαράτης dicebatur, qui iuuenes in re equestri instituebat, vt idem Varinus annotauit: ἀφηνιάζειν autem dicuntur equi contumaces & præferoces, cùm rebelles sunt habenis, & frenum morsu corripiunt, vel aliter per vim sessorem in via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detrectare, ac subditum esse nolle. Cæterùm rarior puto equorum quibus sola frena & habenæ addita erant, vsus erat, nisi simul insternerentur, quamuis nudos istos desultorios dici velint, nam & talium vsum in venationibus Martialis improbat, dum canit:

Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

C Stragulum autem idem & stratum dicebatur: Seneca apud Lucilium: *Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit sed stratum eius & frenos.* Liuius: *malis strata detrahi iubet*: vnde equos stratos & instratos dicimus, qui eis ornati sunt. Liuius: *Armatos deinde instratisque equis signum expectare.* Eosdem & ephippiatos vocamus ab ephippio, quod, vt Varro ait, tegmen est equi ad molliorem vecturam paratum. Sed Varro equos non eodem modo parari ad ephippium ait, vt ad prædam, quasi in venationibus equi non insternerentur, id quod allato etiam loco Martialis insinuare videtur. Ephippium vulgus sellam nuncupat, non inepto vocabulo, nam licet Budæus ephippium de equo dici inquiat, sellam non item: Isidorus tamen sellam à sedendo dici ait, & inter equi instrumenta enumerat: eodemque vocabulo vtitur Vegetius, dum ait: *Africa quos velocissimos præstat ad vsum sella.* Et rursus: *Equorum mulorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium.* Græcè ἐφίππιον rectè scribitur, nam ἐφίππιον equorum potiùs currentium certamen est. ἐπίσαγμα idem quod ephippium, item σάγη & σάγμα, sed σάγμα de vilioribus equis & iumentis alijs potius dicitur, vulgò il basto, vnde equum & caballum sagmarium dicimus, quo vilior adhuc clitellarius, qui mulorum asinorumque more clitella onera in dorso fert & sarcinas, vnde & sarcinatius & dorsuarius quoque vocari solet. Cingula vocatur cannabinum illud lo- D rum latum, quo venter equi cingitur, ne diffluat ephippium, antilenæ verò coriaceum illud quo cingitur pectus; postilena quod sub cauda poni solet. Sed & cingulas laterales legimus, quas Gesnerus eas interpretatur, quæ à lateribus cingunt quasi de iugalibus & curruí iunctis tantùm dicantur; sed & cingulæ coriaceæ ex ephippijs è lateribus ornatus gratia equitantibus proceribus dependent, quas puto rectiùs sic vocabimus. Persas testatur Athenæus lib. 12. 4. plura strata in equis habere, magis molliter sedere, quàm rectè equitare cupidos. Quid modo circa cingulas & ephippij instrationem fieri à curatore debeat, docet Camerarius. Bene quidem (inquit) cingula (mallem cingulas; cingulum enim teste Isidoro hominum est, cingula animalium. Ouidius: *Vt noua velocem cingula lædit equum.* Apud Apulcium, vbi Lucius ait; *si ephippia fucata singula armata sint*, lege *cingula*, ex Ioan. Baptista Pio Bonon.) strati adduci cùm ad alia prodest, tùm minus reddit molestum & graue pondus sessoris, cùm strata non quasi volutantur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, vt curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu & tumultuatione, quàm molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, vt illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem quæ expedita esse debent, ca-

uebit,

Habenæ.
Habenarum necessitas.
Lib. 8. de gestis Alex.
Indi vt equos frenent.
Nudorum equor. rariorem fuisse vsum.
Lib. 14.
Ephippium quid.
Sella.
Equus sagmarius.
Cingula.
Antilena.
Postilena.
In cingulis quid obseruandum.
Amor. 4.
Cap. 194.
Strata vt imponenda.

uebit, ne ſuper ſtratum dorſo equi impingantur, vt ſunt cingula & illa ſeſſionis adminicula, & lorum pectoris ſiue armorum, necnon reticula illa lumborum, ſi annexa fortè ſibi ſtratum habeat. Tum deinde primum omnium annectitur lorum pectoris & per illa reticula, ſi adſint, cauda exeretur, vt fieri conſueuit, atque ita ſtrati diligenter compoſiti vinculum adducemus, & inſibilabimus cautè. Nam benè equitant, qui bene cingunt. Idque vt antè dixi, equo prodeſt: neglectum verò eques vt leui impulſu delabatur, in cauſa eſſe poterit. Hoc cingulum deber crati pectoris ſubligari, non aluo atque ilibus. Inſtrati vel inditis vel nondum inditis frenis, minus laxè reuincientur, ne fortè procumbant, id quod neque equo bonum, & ſtratis nocet. Educi autem optimum de cella tum equos in aperta & libera loca, & alligare loro prolixiore: ibi vt quaſi arbitrio ſuo aliquantulum verſentur; quo generoſos admodum delectari putant. Etiam ad eas partes, quas cingulum obit, ſæpius reſpiciendum, ne fortè illo peruſta cute vulneratæ ſint: quod malum citò curari debet, & facilè poterit intertriginum communibus & notis omnibus remedijs. Pompicum equum conſcenſurus eques calcaribus non indiget, niſi ignauus ille ſit & parum alacris. Animoſi enim indignantur, & ictu læſi tanquam accepta iniuria in curſum præ iracundia aguntur, & impetu, qui periculoſus eſt domino, propter iram feruntur: Quod ſi quis equitandi artis imperitus fuerit, parumque firmè inſederit, illum etiam excutiunt, & ab inſtituta via auferunt, & in poſteriores pedes erecti tergiuerſantur. In bello verò calcarium vſum fuiſſe nulli dubium eſſe debet. Virgilius enim id oſtendit:

Qui bene equitent. (E)

Calcaribus qui egeat & qui non. Calcarium vſum fuiſſe in bello. (F)

Aeneid 6. *Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.*

Lib. 7. bell. Punic. Et Silius:

—— Ferrato calce atque effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum.

In itinere calcarium vice ferè flagello vtimur, è ſummis arborum partibus, id eſt virgis lentis & flexilibus, è loris, è neruo taurino, atque è corio, quod propriè ſcutica dicitur, nam σκύτος Græcis corium eſt. Poëtæ etiam virgam dicunt. Martialis:

Scutica.

Et Maſſylaeum virga gubernat equum,

Silius:

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis

Maſtix. Μάστιξ pro quouis flagello accipi poteſt, vnde Μαστίζειν flagellare, vt ἀπὸ τοῦ κέντρου id eſt calcari κεντρίζειν, id eſt ſtimulare ſiue calcar addere, pro quo & μυωπίζειν paſſim legimus, nam & μύωψ calcar eſt. Πλῆκτρον verò tam de flagello quàm de calcari dicitur. In conſcenſione maximè vtilis eſt placiditas & moderatio, cautioque ne qua res aut ſpecies tum objiciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiam perterreat. Quod ſi hoc etiam obtentum ſit, (inquit Camerarius) equus ſeſſorem ſuum vt agnoſcat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conſcenſionis iam poterit deeſſe. Ipſe qui conſcendere volet, habenas teneto medias, & capulum ſtrati ſiniſtra, dextra autem librato corpus, quò reſidat expeditiùs, neùe mole corporis quaſi inflicta equum lædat. Iaponenſes equos aſcendunt à dextro latere, vt refert Boterus. Ad inſcenſionem tam inſtratum quam nudum equum aſſueficti rectum fuerit, vt placidè conſiſtat propter adminiculum ſiue hoc faxi ſiue etiam ſoli editioris ſit. Quod ſi accedere aut ſtare nolit, aut vehementiùs quoque renitatur, tum blandimentis atque affabilitate potiùs etiam mitigabitur, quàm minis & increpatione ac plagis compelletur. Si enim tum vapulet, aut inclametur, nunquam inſcenſio grata huic futura eſt, a qua dum abhorrebit, ſemper trepidabit, ac tumultuabitur, ad conſpectum conſcenſoris. Inter conſcendendum cauebitur, ne habenæ quibus equus regitur, attrahantur in alteram partem. Dominis conſcendentibus famuli adeſſe debent, & ſolent, cum non deſides ſunt neq; ignaui. Hos ab altera parte baſim dimidiati orbiculi ferrei, quæ ſunt ſeſſionis adminicula, retinere probatur nobis, ita enim mollius inſcendet eques, & erit inſcenſio equo minus moleſta: attrahi autem ab illis habenas non oportet, ſed omnino liberum relinqui os equi. Iſtiuſmodi equitantium adminicula quibus ſeſſoris pedes inſerunrur, ſtaphas nuncupat inſcium vulgus, Auicennæ interpres primo Canonis ſubſellares, quod ſub ſella propendeant. Monet autem ibi Auicenna, non oportere ſubſellares aut pedum integumenta eſſe iuſto arctiora, quoniam eius membri motus longè faciliùs arcere valeat frigus. Grapaldus eleganter & Latialiter ſtapedes dici ſcribit, quia in ijs ſeſſores dum terga (inquit) premunt equorum, pedes habere conſueuerunt. Veterum equos neque legimus, neque ex monumentis eorum aſpicimus, huiuſcemodi pedum ſuſtentacula habuiſſe: vnde non ſine labore ac moleſtia, præſertim qui viribus non valebant, in equos conſcendiſſe ait Petrus Victorius, ideoque qui vias militares ſternebant, vt laborem illum minuerent, in lateribus viarum collocaſſe altiores quoſdam lapides & tanquam quædam puſilla ſugeſta excitaſſe, ex quibus paruo negocio quilibet, tenui etiam corporis firmitate, poterat ſe conijcere in dorſum equi: βῆμα autem hoc, quod (inquit) dixi, valere apertum eſt: Hinc βιβηματίσαι apud Polybium. Ma-

Plectrum. (G)

Conſcenſionis præcepta.

Stapha. (H)

Subſellares.

Stapedes.

Veteres ſtapedibus carebant.

Lib. 37. Var. lect. cap. 15.

nifeſtiſſimè

A nifestissimè verò id ostendit Plutarchus in Caio Graccho: qui cùm omni ratione consuleret commodis multitudinis: studeretque cunctorum Italiæ populorũ animum sibi conciliare, in alijs etiam plures vias strauit, & cùm ipsas commodas valdè fecisset atq; ornasset, curauit etiam vt lapidibus certa mensura positis & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & alijs itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur, possent in illum facilè ascendere sine instrumento illo, quo huic rei facto, vtebantur, cùm imponi in equũ vellent & ἀναβολεῖα ipsum vocabant.

Lib. 3. Hist.

Antiqui vt in equos inscenderent.

Cæterùm istiusmodi lapides in vijs erectos fuisse putem equitationis imperitis. Suprà enim ex Vegetio ostendi apud antiquos moris fuisse, vt equi lignei hyeme sub tecto, æstate in campo ponerẽtur, super quos iuniores primùm inermes consuetudine proficerent, demum armati ascendere cogerentur: tãta quidem cura, vt non à dextris modò, sed à sinistris partibus & insilire & desilire discerent; euaginatos etiã gladios, aut quid simile manu tenentes. Nostri equites plerunq; ex istiusmodi sugestis in equos ascendunt, id quod in ijs maximè laudandum qui equitationis minus gnari sunt, quandoquidem neq; seipsos inter conscendendum offendũt, neq; ponderis sui impetu equo molesti sunt. Bonum & hoc (inquit Xenophon,) tenere curatorẽ imponendi in equum sessoris Persicum morem, vt cum ipse dominus in morbo & senecta habeat, à quo in equum facilè imponatur,

Lib. 1. de re mil.

B tum alteri cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit. Volaterranus Persicum hũc morem in epitome sua in Xenophontem, fuisse ait, vt dorso domini pedes sustineret, id est, vt dominus ex tergo mancipij sui tanquam ex lapideo sugesto in equum conscenderet. Cõmodum etiam esse scribit Xenophon, si equus etiam edoctus fuerit se submittere. Fit autẽ hoc, vt annotauit Pollux, cùm cruribus diuaricatis humiliorem se præstat equus, & veluti subsidit, quo facilior sit conscensio. Quomodo militi hastato sit conscendendũ docuit idem Xenophon his verbis: Conscensurus equũ primùm de freni parte inferiori seu etiam de annulo bullave huius religatum lorum ductorium, (ῥυταγωγεὺς vno verbo Græcis est) aptè sinistra manu prehendet, ea laxitate, vt neq; sit insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærens, neq; si de hasta saltu conscensurus est, conuellat equũ. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vnà cum iuba, ne scilicet vllo pacto cõuallat habenis os equi. Postquam se alleuarit ad conscensionem, tum igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intensa subleuet se ipse. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrũm tibiam traijciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus resideat super e-

Hastato militi vt conscendẽdum.

C quo. Quod si fortè eques sinistra manu ducet equum cùm gestet dextra hastam, equidem censeo vtile esse, vsum sibi ille vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc scientia opus, quàm quæ dextra paulò ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contrà, quæ sinistra, vt tum dextra. Hæc ideo laudatur à nobis conscendendi ratio. Nam simul ac conscenderit eques, paratus mox est ad omnia, si quod fortè ingruat subitum certamen hostibus ingruentibus. Vbi iam resederit eques (inquit idem Xenophon,) siue super nudo equo, seu iam in ephippio, non laudatur quasi curulis sessio, sed vt cruribus diuaricatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim & feminibus firmiùs adhæserit equo, ac erectus validiùs & coniecerit iaculum, & ictum si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiæ vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, periculum fuerit ne frãgatur: fluxa verò tibia facilè cesserit offendentibus, neq; femur tamen demutauerit. Curabit & hoc eques, vt quoq; truncus id est ea corporis pars quæ est supra coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit. Cùm iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahet eques, si quid fortè oportet, & habenas coæquet & hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adpo-

Sessio qualis esse debeat.

D nito, qui habitus equitis est elegantissimus & robur manui addit. Habenæ laudantur æquales non fragiles neque lubricæ, neq; crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Pollux itidem sessionis præcepta isthæc tradidit, vt insidens equo femina non admodum premantur, sed pedes molliusculè suspendãtur, ita vt stanti similis appareat equitaturus. Validior enim (inquit) qui stat quàm qui sedet. Vult etiam curari, ne quam corporis equi partem laborantem attingat eques, vt pedes aut latera: quoniam has præcipuè partes in perpetuo motu esse oporteat: quin & equum faciliùs portare, ritè insidentem. Nonnulli in equis iacent verius quàm sedent, sed hi equos non solùm pondere sed pigritia sua grauant & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficiliùs & celeriùs defatigentur. Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sint penè plumis, vt nunc multis in locis fit, efferta, femina facile aduruntur, itemq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus. Vult modò Cameratius, vt eques cùm se collocarit in strato, tũ adductis habenis quasi erigat caput equi: nã ita (inquit) pergendũ esse equus intelliget; vultq; vt tum sessor paululũ remittat habenas, sic tamẽ semper, vt teneat arduiores, neq; has vnà cum manu defluere patiatur, quoniã hoc equos segniores reddit in defatigatione: cõtrà di-

Habenæ quæ laudentur.

Sessionis præcepta.

Adustio natium vt curanda.

ligens & attenta habenarum prehenſio, vegetos efficit. Cæterùm cùm aliquibus ora ſint neque E
dura neque mollia, magis tamen dura (vt videtur) quàm mollia: ideoque ſi initio cùm incitatur, & adigitur ad curſum aut gyrũ, ita poſtea regere & pro voluntate quenq; ſua modetari facilè poſſe aſſerit. Equum tamen natura generoſum, etiam laxato ei freno, erectâ ceruice pergere; ignobilem freno cogendum.

Equitationis initium quale eſſe debeat.

Præterea monet, vt initia agitationis ſemper ſint lenta & placida, ſenſimque progreſſiones maiores fiant, dum ad curſum, ſi videatur, & hunc ipſum intenſiorem perueniatur: itemq; ne ſubito attractis habenis incitatos retineamus, nam lentè deſinere agitationem, ita vt cœperat, equum eſſe. Eſſe autem ait quoſdam equos ad hoc etiam aſſuefactos, vt de incitatiſſimo curſu repentè conſiſtere & ſubito omni vi excurrere ſciat: ſed hoc ſingulare eſſe, neq; in præcepta referri poſſe.

Præcepta progreſſionis.

Habemus poſtremò etiam Xenophontis præcepta de progreſſu & elegantiori in progrediendo equi forma. Signo dato (inquit) vt equus progrediatur, fiat hoc initio pedetentim; ita minimè turbabitur. Habenæ, ſi flexibilior fuerit equus, attollantur manibus paulò altiùs: ſin caput protendet, premãtur. Sic enim forma reddetur venuſtiſſima. Poſt hæc ſi ſuo proprio greſſu pergat, abſq; minima moleſtia corpus quaſi lenteſcet & equus libentiſſimè ad curſuram conuertetur atq; incitabitur. Hic cùm opinio ſit à læua parte initium facere pulchrius eſſe, ita hinc potiſſimum incipietur, ſi greſſum poſt conſenſionem dextrum mouente equo, tunc ſignum datur ad F
curſuram: ita enim ille ſublaturus læuum, ab eo principium fecerit curſus: cumq; ad ſiniſtrã conuertetur, ſic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus ſi conuertatur in dextram, dextris etiam partibus procedat, in ſiniſtram verò læuis. Sic ille.

Equitatio noſtri temporis.

Iam verò ſunt quædam horum temporum à veterum more diuerſa, ac pletaq; omnia barbara & immania, letaturq; audacia & temeritas noſtrorum hominum ſimilibus beſtijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis ſoleãt, quàm vnquam in vllo circo ædita comperiantur. Nam incitatis videas equis in medio quoſdam & contentiſſimo curſu ſic inſidere, vt remiſſis habenis ambas manus ſurſum & in latera iactitent: quod tamen factũ ſcio, (inquit Camerarius,) cui mortem & exitium attulerit, cùm ita, vt diximus, inſtigatus equus ad ſaxum offendiſſet, & obruiſſet impetu illatus ſeſſorem. Aliqui de arduiſſimis cliuis atque etiam montibus præcipitijſque ad curſum equis adactis deferri, in laude & oſtentatione ponunt. Quid ille? qui per ſcalarum plutimos gradus vix & difficili molitione attractum equum conſcendit, & de editiore eo loco deſilire ſecum, verberibus, calcaribus atque voce coëgit? Quid verò alter? qui in roboreum lacum, cuiuſmodi in oppidis ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur, cum inſtigato equo inſilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem, vbi omnia inſequentibus conſpectas feras eſſe plana oportet; quæ & Teutonico prouerbio notatur, quo dici ſolet, de G
manibus & pedibus tum actum videri, ſcilicet quòd inter hanc vita ſi conſeruetur, felix eques fuiſſe videatur. Verùm ſi ratio & diſciplina accederet, nunc quidem, vt ego iudico, res equeſtris ad quandam admirabilem perfectionem perduci facilè poſſet: Ita eſt inſtructio equorum præclara & commoda & omni à parte tam equis quàm viris apta atq; oportuna. Sed hæc de domitura atque inſtitutione equi atq; equitationis ſtudioſis hactenus dicta ſunt, quibus ſi addidero, qui primùm hanc artem inuenerunt, nemo puto vitio vertet.

Qui primũ equitationẽ inuenerint. Lib 2. Mithol. c. 8. Seſonchoſes Aegypti rex Pegaſus. Amazones. Lib 9 Var. hiſt. Mares eiuſque figura. Hippomiges Centauri.

Enarrator itaque Apollonij ſcribit referente Natali de Comitibus Seſonchoſem Aegypti regem primum inueniſſe equum aſcendere. Plinius verò Bellerophontem Glauci regis filium omnium primum equo vehi docuiſſe author eſt: Pegaſum videlicet, alatum equũ cùm in Chimeram iret, aſcendiſſe: Et Pindarus eundem Bellerophontem tradit frenum aureum dono à Pallade per ſomnium accepiſſe inuectum Pegaſo, indeq; poſtmodum infrenandorum equorum vſum ad poſteros emanaſſe; cuius rei memoriam Corinthios aiunt numiſmate expreſſiſſe, in quo Pegaſus eſſet cuſus, eumque ab Eubulo Anchiſe τῆς Παλλάδος πῶλον fuiſſe appellatum. Inuenio verò Lyſiam rhetorem memoriæ prodidiſſe, Amazonas primas fuiſſe hominum quæ equos aſcendere fuere auſæ atque hoc ſuo inuento fretas, plurimas regiones inuaſiſſe. Iam & Aelianus commemorat, antiquiſſimum in Italia virum fuiſse nomine Marem vulgò dici, cuius anterior facies hominis, poſterior equo ſimilis fuerit, id quod Græcis ſonat Hippomiges. H
Fabulæ anſam dediſse quòd primus Mares equos domare docuerit. Quod idem de Centauris (inquit) quidam putant: ſed putant etiam nonnulli Marem fuiſse Theſsalum, & Virgilius hanc inuentionem Theſsalis aſcribit:

Georg. 3.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſq; dedere
Impoſiti dorſo, atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſuperbos.

Lib. 6.

Ita etiam Lucanus:

Primus ab æquorea percuſsis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes, bellis feralibus omen
Exilijt, primus chalybem frenoſq; momordit
Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.

Hippocentaurus quid Plutarcho.

Item Plinius: *Pugnare ex equo Theſſalos inueniſſe tradunt, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem.* Hinc apud Plutarchum hippocentaurus (qui idem eſt cum Centauro) dici videtur pro equitatore præſtantiſſimo & inexſuperabili. Ipſe (inquit) ſe ait perniciter currere, illum autem volare, ſe commodè in equo vehere, ἀλλα τὶ πρὸς ἱπποκένταυρον τοῦτον; quod eſt, vt vertit,

A vt vertit Cælius, sed quid ad hippocentaurum hunc? Non desunt denique qui equitandi artem in Libya compertam primò tradunt: Qua ex causa nuncuparit Pindarus in Pythijs Κυρήνην ἱπποτακῶν: etiamsi ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere; quin & Palladа equestrem in Libya genitam. Neptunus autem etiam equitandi artem inuenisse dicitur, vt infra dicetur. *Cyrene equestris dicta.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCVLTAM quandam gallinacei generis amicitiam esse cum equo alijsque iumentis, adeo vt vix natus pullus ea nihil reformidet, ostendimus in nostra Ornithologia. Amatur & ab Otide equus, vt Aristoteles testatur, & Aelianus; otis (inquit) ex omnibus auis equorum studiosissima censetur: nam cùm cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur; equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans, appropinquare pergit. Vnde qui Otides ve- *Amicitia cum gallinis.* *Cum Otide.*
B nantur equinam pellem induunt. Apud Orum vbi scribit Aegyptios significaturos hominem viribus infirmum, qui fortiorem fugiat, otidem & equum pinxisse, legendum fortassis anthos (florus) hæc enim auicula teste Aristotele equum odio habet. Pellitur (inquit) ab equo pabulo herbæ qua vescitur: nubeculans hic, nec valēs aciē oculorum est, quippe qui equi quidem vocem imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiatur occidaturque ab equo. Aliàs Orus aliorum scriptis aduersatur. Cum struthiocamelo non benè etiam conuenit equo, nam equum aiunt hanc auem refugere, nec intueri audere, vt Cardanus annotauit. Sed fortassis camelum dicere voluit. Hic enim equis naturali quodam odio aduersatur, vt Aristoteles & Plinius asserunt. Quantoperè autem equus camelum reformidet, Cyrum & Crœsum agnouisse aiunt, inquit Aelianus. Equidem Cyrus pugnaturus aduersus Crœsum, camelos contra equitatum instruxit hac ratione, quòd camelum equus reformidet adeò quidem, inquit Herodotus, vt nec speciem eius intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simul atque in pugnam itum est, equi olfactis protinus conspectisque camelis retrò se auerterunt; vnde spes Crœsi perijt. Aliàs idem Hesiodus de *Orus emendatus.* *Inimicitia cum floro aue.* *Cum Struthiocamelo.* *Cum camelo.* *Cyri astus.*
C Xerxe loquens, eiusdem odij meminit. Camelis Arabes loco equorum vtuntur pernicissimis. Cùm Xerxes contra Græcos exercitum duceret, equitum habuit octoginta millia. Arabes in vltimo locauit, ne equitatus conste[r]neretur; Equi enim camelos aspicere non sustinēt. Hæc ille: Tradit itaq; Aelianus Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cum equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere. Elephantorum aspectum etiam non ferunt; vt ex Romana historia passim notum est. Iulius Florus de bello Tarentino scribens, in quo Pyrrhus pro Tarentinis pugnauit, huius dissidij meminit in hæc ferè verba. *Apud Heracleam & Campaniæ fluuium Sirim, Leuino Consule prima pugna, quæ tam atrox fuit, vt Ferentanæ turmæ præfectus Obsidius, inuectus in regem, turbarit coëgeritq; proiectis insignibus prælio excedere. Actum erat, nisi elephanti conuersi in spectaculum belli procurrissent, quorum tum magnitudine, tum deformitate & nouo colore simul ac stridore consternati equi, cùm incognitas sibi belluas amplius quàm erant suspicarentur, fugam stragemq; latè dederunt.* In Apulia dein apud Asculum melius dimicatum Fabritio Aemilioque consulibus. Iam quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minutius quartæ legionis hastatus vnius proboscide abscissa mori posse belluas ostenderat. In Persarū quoq; exercitu aduersus Iulianum, elephantorum formidandam speciem & truculentos hiatus vix pauidæ mentes perferebant, vt scribit Ammianus *Cum elephantis.* *Lib. 1. c. 18.* *Romanorū cum Pyrrho rege pugna.*
D Marcellinus, & ad eorum stridorem odoremq; & insuetum aspectum magis equi terrebātur. Itaq; Cæsarem tradit Hirtius bellaturum in Africa, equos suorum militum priusquam Roma discederet, ad elephantorum quos in Italiam deferri curauerat, aspectum assuefecisse, stridorēq; & odorem. Idem Cæsar referente Polyæno cùm in Britannia ingentem fluuium traijcere conaretur, rex verò Britannorum Cassouellaunus cum multis equitibus & essedis transitū arceret, assenso maximo qui ipsum sequebatur, elephante, Britannos terruit, equosq; eorum fugauit, & cū suis sine vllo periculo flumen transmisit. Cæterùm magis mirandum fuerit, quòd ne tympana ferre possint equi, si ex pellibus vel elephāti, vel cameli vel lupi facta fuerint: Hisce enim auditis aufugere Baptista Porta asserit Lupum autem pręcæteris animantibus reformidant, in tantū, vt rumpi eos traditū sit teste Plinio, qui vestigia Luporū sub equite sequuntur. Alicubi idem Plinius scribit vestigia lupi calcata, equis afferre torporē, in cruribus videlicet, vt Pāphilus ait in libro rerum naturaliū, vt citāt Geoponica, necnon & Ælianus, qui præterea addit, si lupi calcaneum equi quadrigā trahentes conculcēt, sisti, tanquā cum quadriga conglaciati essent. Ægyptij itaq; significaturi mulierem quæ passa esset abortum, pingebant teste Oro, quæ lupum presserit. *Equa enim* (inquit) *abortit, non modò si lupum* *Cæsaris astus.* *Lib. 8.* *Tympana quæ horreāt.* *Li. 20. Magiæ nat. c. 7.* *Cum Lupo.* *Abortus typus.*

calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit. Cùm intestinis verò lupi præcipuam aiunt esse an- E
Lib. 12. tipathiam. Scribit enim Pierius Valerianus nunquàm transituros equos, vbi lupi intestina sunt
defossa. Dentes verò luporum maximos Plinius asserit infatigabilem cursum præstare equis dici,
si eis alligentur, & Zoroastres in Geoponicis tradit equum à lupo sauciatum, bonum euadere ac ve-
Lycospades equi qui. locem. Hinc fortassis Lycospades tales equi dicti fuerint, de quibus cùm multa memoratu digna
legantur, hic potiùs quàm alijs nostræ historiæ locis dicendum fuerit. Cælius in primis equi cur
dicantur Lycospades, etymum duplex se comperisse putat, quorum alterum est de freni genere
Lupata quæ quòd Lycon vocant, nostri lupata, sicut Georgicorum tertio, *duris parere lupatis* : Quo in loco
Seruius & qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorum
dentium similitudine nuncupata, quos esse inæquales constet: vnde & morsus infigatur summi no-
cumenti. Hoc verò frenorum genus equis adhiberi perferuidis, sæpeque in obstinatam animosita-
tem rebellibus, vt retundatur impetus hebescatque generositas nimia, moris esse, nemo non no-
uit. Sunt qui malunt Lycospades inde dici, quòd qui pullina ætate in lupos inciderint, si pericu-
lum euadant, insigniter bonitate proficiant ac pernicitate. Cæterùm propensione dignum cur
nam eiusmodi casum consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos
ab ea impostura, quòd si fuissent natura tales, haudquaquam dilabi valuissent: neque enim pru- F
dentem euasisse Vlyssem dictitamus Cyclope declinato; sed ideo declinasse, quia foret prudens.
Hæc Cælius: Transtulit autem ex Aeliano, (vel Plutarchi symposiacis,) ex quo rursus eadem re-
petere interprete Gillio, vt clariora fiant, nihil prohibet. Lycospadas igitur (inquit ille) alij ideo
Cur pulli à Lupis morsi, iis alacres & generosos euadant, dicunt à frenis lupatis appellari, quòd his effrenationem præcipitem sessores moderentur. Plutar-
chus ex parentis sui sententia existimat hos optimos & velocissimos esse, qui à lupo appetiti, ex e-
ius faucibus euaserint: quod ipsum dubitationem habet, cur ij quos Lupus mordicus presserit, a-
criter animosi efficiantur, cùm feræ bestiæ morsus terrorem potiùs quàm animum facere videa-
tur: & timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ, magis insidiarum metuentes sunt:
ita hi à currendi celeritate sese sustinent. (*τὰς ὁρμὰς ὀξυῤῥόπως καὶ ταχείας ἴσχουσι.* Plutarchus: ac-
cipit autem *ἴσχειν* pro *ἔχειν*, inquit Gesnerus, non pro sustinere & morari, vt Gillius ineptè ver-
tit.) Quamobrem dicimus huiusmodi equos non ex eo magis ad currendum præstare, quod cùm
pulli essent, ex lupis euaserunt, sed quia animosi & veloces natura essent, propterea effugisse. E-
iusdem rei (cur inquam equi ex rictu luporum seruati, alacriores, *θυμοειδεῖς*, esse dicantur) cau-
Lib. 2. q. 8. sam inquirit idem Plutarchus in symposiacis, ex cuius verbis vel Aelianum errasse qui ex Plutar-
cho transcripsit, vel interpretem potiùs (nam Græcum exemplar non vidi) facilè apperet. Ipsa G
" quidem Plutarchi verba sic verterim: cùm pater meus equorum pullos, qui lupi morsum effugis-
" sent, bonos & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, quæstionem pro-
" posuit, cur hic euentus *θυμικωτέρους καὶ γοργοτέρους* (animosiores & velociores: nam & paulò pòst
" subdit, *θυμικοὶ καὶ ταχεῖς*) reddat equos. Et cùm plerisque videretur, hoc casu equos non ani-
" mosos, sed potiùs timidos fieri: itaq; iam prorsus pauidos vel leuem ob causam statim ad cursum
" & velocitatem excitari, similiter vt feræ illæ quæ simul irretitæ fuerint. Ego verò considerandum
" duxi, ne contrà potiùs res se habeat quàm plerisque videatur, nempe vt non quia lupos effugere,
Lycophori equi. " velociores fiant equi, sed quia natura veloces erant, iccirco effugerint. Hæc de Lycospadibus e-
quis Gesnerus, cùm quibus an ijdem Lycophori sint, haud (inquit) scio. Hesychius quidem &
Varinus in vocibus *ἐνέτιδες* & *ἐνέτις*, eosdem facere videntur. Vtriq; etiam à celeritate commen-
Lib. 5. dantur. Sed differre videri possunt, quia aliam rationem cur dicti sint Lycophori (quàm de Lyco-
spadibus suprà retulerim) affert Strabo his verbis: Fama est inter Venetos celebrem admodum
" fuisse quempiam qui in faciendis vadimonijs studio non mediocri teneretur, qua ex re & homi-
" num iocis carperetur. Is igitur in venatores fertur incidisse, qui irretitum haberent lupum & illis
" per iocum rogitantibus, velletne pro lupo vadem constituere? vt illata ab eo damna persolueret? H
" sic è retibus belluam dimissuros. Fide iubere se confessus est: Emissum deinde lupum, magnum e-
" quarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiussoris stabulum adduxisse. Eum re-
" cepta gratia, equabus lupi notam inussisse, & inde Lupiferas (*λυκοφόρους*) nominasse, velocitate
" magis, quàm pulchritudine præstantes. Cuius successores & signum & nomen, equarum gene-
" ri seruasse, vtque solis eis stirps ipsa legitimè perduraret, fœminam nullam alienare consuesse.
" Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitisse. Hac verò tempestate, vt diximus, om-
Lib. 20. Mag. nat. cap. 3. nis huiusmodi rei defecit exercitatio. Hucusque Strabo. Nunc ad alia animantia cum quibus
equo antipathia est accedimus. De vrso & equo sic scribit Porta: Equo animali obsequijs
Equi cum vrso antipathia. hominum nato, capitale dissidium est cum vrso, homini noxia bestia: agnoscit hostem num-
quam visum ac protinus se parat ad pugnam, in qua arte potius quàm viribus vtitur; & audi-
uimus vrsos in solitudine fugatos tympani sonitu, cùm ex equina pelle confici solitum sit. Si
calcet equus vestigia Lupi, obtorpescere suprà dictum est, idem Rasis & Albertus de Leone
quoque

A quoque tradunt. Auicenna verò dextrarios siue equos, non castratos & fortes, asserit ex auda- *Cum Leone.*
cia adoriri & impugnare Leonem (sed Oppianus hoc priuatim equis charopis tribuit, cæteros ve-
rò omnes Leonum aspectum sustinere negat,) castratos autem adeo timere, vt nec calcaribus nec
flagris adigi possint, vt propius ad Leonem accedant. Inimica item omnia suilla equino generi *Cum sue.*
esse antè dixi, grunitum, fœtorem, halitum: ideoque in quo loco sues stabulant, eodem equos
nequaquam deducendos. Contrà in equino genere aliquid est quid ouibus inimicum est. Scri-
bit enim Columella Oues si vtantur stabulo, in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facilè inci- *Cum ouibus*
dere in scabiem. Quamuis verò vbique fermè terrarum equi ruditus asinorum facilè ferant, nihilo-
minus naturaliter eum odio habere, vel inde constare poterit, quòd in Scythia, vbi neque asinus *Cum asino.*
neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, rudentes asini qui erant cum
Dario Persarum rege in expeditione illa memoranda, equos Scytharum perturbarunt, & cùm
hi Persas sæpius adoriri solerent, eorum equi exaudita asinorum voce consternati auertebantur,
arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tum vocis, tum formæ quam nusquam inspexissent:
super qua re consulendus est Herodotus. Serpentes quoq; exhorrescit equus, vt ostendit Silius Ita- *Cum ser-*
licus, vbi de Lybico illo serpente agit quo cum bellum tam atrox fuit Atilio Regulo, inquit enim, *pentibus.*

B ——— *Subitoque propinquus in ora* *Lib. 4.*
Lato distantum spatio venit omnis anhelans *Lib. 6.*
Attonitus serpentis equus, frenoque teneri
Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Cur aut sibi timeant a serpentibus equi, ratio est quod noxam sæpe ab ijs accipiant; nam & in Ge-
nesi legimus: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor* *Cap. 49.*
eius retrò. Est & in trachuro pisce nescio quid equabus infestum, dummodò verum est quod Ae- *Cum trachu-*
lianus scribit, si posteaquam illius piscis caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum emiseris, eam *ro pisce.*
equæ ventrem ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet. Iam & phocæ aspectum *Cum phoca.*
ferre nequeunt equi. Fabulantur siquidem Theseum Phędræ vxoris precibus commotum à Ne-
ptuno patre impetrauisse, vt Hippolythum filium necaret, quem falsò Phædra accusarat tentatæ *Hippolytus*
pudicitiæ, quia nouercæ libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta littus ve- *cur ab equis*
cto in curru immisit, quibus visis tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi è curru dela- *discerptus.*
psum discerpserint. Meminit fabulæ Virgilius, sed phocas monstra marina vocat: *Aeneid. 3.*

C *At Trinia Hippolytum secretis alma recondit*
Sedibus, & nympha Aegeria, nemorique relegat:
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset:
Vnde etiam Triniæ templo, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Sunt item plantæ aliquot, in quibus occultum aliquod virus inest, quo equi vexantur: illudque *Cum plantis*
imprimis memoratu dignum, quod Plutarchus scribit, animo linqui equos & asinos, qui aut mala *vt pomis &*
aut ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo ipsis & homini- *ficubus.*
bus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta extinctosque penè deliquio virium homines pa- *Sympos. 6.*
nis obiectus reuocat: namque si pauxillum huius vorarint animantes, eæ protinus cibo sese re- *qu. 8.*
colligentes roborantur, firmatæque pristinum iter prosequuntur, nec secus in hominibus euenis-
se prodidit. Credidit autem probabile esse aliquid ex his fructibus exhalare, quo iumentorum isto-
rum attenuetur calor, & in partes minimas dissipetur. Ἱπποφοβὰς id est equis terrorem incu-
D tiens: Herbæ nomen Democrito apud Plinium, quæ alio nomine achemenidon: eandem (inquit) *Hippopho-*
hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam. Quærendum an sit hæc hellebo- *bas herba.*
rus niger; quo, vt idem Plinius annotauit, equi, boues & sues necantur: itaque cauent id (inquit) *Li. 24. c. 17.*
cùm candido vescantur. Circa Abderam & limitem qui Diomedis appellatur, nascentibus illic her- *Lib. 25. c. 5.*
bis pasti equi, inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, vt ipse quoq; ait. Circa Scytharum &
Medorum dictam Thraciæ regionem locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum produ-
cit, quo quidem homines vescuntur, equi verò & boues abstinent; vt refertur in libris de Mirabi- *Cum hordeo*
libus Aristoteli ascriptis. Cardanus certum esse scribit, equos in rabiem agi, si lasere nares illinan- *quodam.*
tur, sed nostrum laser imbecillum esse aut aliud à lasere veterum, quod (inquit) olim erat herba. *Lib. 16. de*
Ferrum equinum siue soleam equinam à siliquarum figura nominatam, ab Italis ferro di cauallo, *var. re. c. 90.*
à quibusdam Sferra cauallo vulgò dici volunt ab effectu, quòd equi si hanc herbam calcaue- *Ferrum e-*
rint, ferreis soleis exuantur. Chimici inter Lunarias recensent, Matthiolus securidicam mon- *quinum.*
tanam vocat quòd non paruam videatur habere cognationem cum minore securidica tum figura *Cum gen-*
tum viribus. Est & in gentiana aliquid equabus prægnantibus noxium; Etenim Gesnerus *tiana.*

Eruca ne herbis ſint noxia. ſcribit ſe ex ſene quodam audiuiſſe, hanc herbam, cuius alioqui virtutes tantoperè celebrantur, abortus cauſam eſſe equabus. E contrà erucas herbis innoxias futuras aiunt, ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere, fœminæ duntaxat. Semina item horti vel agri malis omnibus ac monſtris ſucco ſyluestris cucumeris tuta ſeruari Geoponici Græci tradunt; item equæ vel aſinæ caluaria, ſuaque fœcundari præſentia quæ ſpectant, ego eadem apud Plinium reperio. Cardanus tradit, ſi quis ſucco foliorum cucurbitæ pilos equorum & aliorum animalium æſtate media intinxerit & madefecerit, non paruo rei miraculo muſcarum tædijs ac moleſtia, immunes fore. E

Equi ne à muſcis infeſtentur. *Cum ſtygis aqua.* Stygis aqua cùm vaſa omnia, lapidea, è cryſtallo & murrhina, oſſea & ex quouis metallo conflata penetret, & perrumpat, teſtante Pauſania, ſolam equi vngulam illæſam contineri hic idem aſſerit: an verò etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certè (inquit) non poſſum, famam verò eſſe ſcio. *In Arcadicis.* Iuſtinus quidem ſeu Trogus de equi vngula id etiam tradit; alij verò de aſini, alij de mulæ vngula, ſicuti his verbis oſtendit Cælius: *Lib. 17.* Stygis aqua ex petris profluens inſigni frigiditate eſt, diſſilientibus vaſis omnibus; aſini modò vngula excepta aut mulæ ſicuti alij prodidere, niſi mendoſa ſunt Græcorum exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de aſini vngula intellexit, *Lib. 30.* quod facit in hiſtorijs item Ioannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò ſtygis aquam prodit, facilis lapſus, nam Græcè ὄνος aſinus eſt; mulus autem vel mula, ἡμίονος. Aut vtrumque eſt, aut forſan labitur Plinius. *Lib. 10.* Nam in Alexandro Plutarchus ὄνου χηλὴν dicit: quanquam interpres equi vngulam reddidit. Hæc Cælius. Ego de toto equino genere id intellexerim. Nam & Curtius; dum iumenti ait, æquè equo, quàm aſino aut mulo id attribuit. Cæterùm Ælianus non vngulis ſed cornibus aſinorum Scythicorum contineri ſcribit. F

Cum alijs fluminibus. Si equi ex Sybari fluuio biberint, ſternutamentis exagitari conſtat authore Strabone, ideoque ab eius potu armenta arcentur. *Lib. 11.* Efferari verò & in rabiem agi apud Aelianum legimus, equos, inflammatoſque tabe, ſi ex Coſſinite Thraciæ flumine, quod *Li. 15. c. 25.* defluit in agrum Abderitarum, biberint: quo loco etiam ſcribit, idem accidere equis qui de Phontine biberint, qui non longè abeſt à Thebis. Haud procul à Potnijs Bœotiæ vrbe puteum fuiſſe referunt, ex quo ſi aqua hauſta fuiſſet ab indigenis equis, furore etiam agitabantur. Vnde appellatæ deæ Potniades quæ furorem facerent, hoc eſt μανιοποιάς. *In Atticis.* In Marathone vico, vt teſtatur Pauſanias, tota nocte equos hinnientes & viros pugnantes audire eſt. Hos quidem propius ſpectare voluiſſe data opera, nemini (inquit) profuit: ſi quis verò rei ignarus, imprudens & fortuitò inciderit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Sed hoc huc non pertinet. *Cum atro colore.* Colore verò aterrimo torpeſcere equi etiam videntur, quod Silius Italicus oſtendit exemplo equi Catonis qui in Maurum aterrimum aterrimis indutum armis, &c. calcaribus adactus, ſeſe inferre recuſabat, *Lib. 3.* ſed verſus adſcribam, ſunt enim perquam venuſti. G

Iamque in palantes ac verſos terga feroces
Pugnabant Itali, ſubitus cum mole pauenda
Terrificus nigris perrumpit Maurus in armis
Nigra viro membra & fului iuga celſa trahebant,
Cornipedes, totuſque noua formidinis arte
Concolor æquabat lineata currus equorum
Terga, nec erectis ſimiles imponere criſtis
Ceſſarat pennas aterque tegebat amictus:
Ceu quondam æterna regnator noctis ad imos
Cùm fugeret thalamos Aetnæa virgine rapta
Egit nigrantem ſtygia caligine currum:
At Cato tum prima ſparſus lanugine malas
Quod peperere decus circeo Thuſcula dorſo
Mænia Laërta quondam regnata nepoti
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegiſſe gradum videt imperterritus ipſe
Ferrato calce atque effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire
Et trepidat craſſa ſonipes exterritus vmbra. H

Cum cadaueribus. Expaueſcunt verò etiam equi & tumultuantur viſis cadaueribus, vnde eſt quod Vlyſſes quem vbique prudentiſſimum Homerus depingit, & hic quoque πολύμητιν appellat, cæſorum in caſtris Rhæſi cadauera extra viam proijcit, ne equi Rhæſi pauore affecti, vtroſque proderent.

OMINA.

A

OMINA. SOMNIA. OSTENTA. Prodigia.

Auspicia de quibus animantibus dicantur.

AVSPICIA quamuis propriè ad aues pertineant, sæpè tamen ad alia quoque diuinandi genera referuntur, quin author est Festus, pedestrium auspicia nominari, quæ dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus. Equos autem vel feliciter quid, vel infeliciter portendisse inuenio, hinnitu, fremitu, casu, inopinato visu, insuetis facinoribus, animi passionibus. Dionisio factum est omen futuri regni, cùm equum exaudisset hinnientem, qui submersus voraginibus extrahi non potuit. Dario quoque hinniens equus regnum Persiæ peperit, sed hinnitus arte procurauerat, vt meminit Herodotus, & Valerius Maximus quoque his verbis: *Sordida Magorum dominatione Perside oppressa, Darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis, pactum cum præclari operis consortibus fecit, vt equis insidentes, solis ortu, cursum in quendam locum dirigerent, isq; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinnisset, cæterùm maxima mercedis competitoribus fortunæ beneficium expectantibus solus acumine equisonis sui Oebaris prosperum fortunæ optatæ rei effectum assecutus est, qui in equæ genitalem partem demissam manum, cùm ad eum locum ventum esset, naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit, auditoque eo sex reliqui summæ potestatis continuò equis dilapsi candidati, vt mos est Persarum, humi prostratis corporibus Darium regem salutarunt: Quantum imperium, quàm paruo interceptum est vaframento?* Hactenus Valerius. Saxones verò etiam ex equorum hinnitu sua potissimum auguria olim sumebant, vt legimus apud Ioannem Bohemum, qui sic scribit: *Saxones olim equos deorum ministros & diuinorum consiliorum conscios credebant. Candidi publicè alebantur & nulla mortali opera contacti, vt eorum præsagia & monitus experirentur. Hos pressos sacro curru sacerdos vel rex princepsue ciuitatis comitabatur, atque hinnitus & fremitus obseruabat, nec vlli auspicio maior fides adhibebatur non solùm apud plebem sed apud proceres etiam atque sacerdotes.* Est autem & hoc valde memorabile, quod refert Plutarchus in Parallelis ex libris de fluminibus: Pyrechmes Euboënsium rex bellum in Bœotos gessit. Hunc Hercules vicit, & equis alligatum in duas partes discerpsit, & insepultum abiecit. Locus pulli Pyrechmæ dicitur. Situs est ad flumen Herculeum & equis bibentibus hinnitum edit. Ioannes Rosinus etiam nunc militibus persuasum esse scribit equos hinnitu alacriore & ferociore fremitu victoriam ominari prælia inituris. Turnus apud Virgilium, cùm produci equos iussisset, eosque frementes conspiceret, lætitia exultat.

Ex hinnitu.
Dionysij augurium.
Lib. 7.
B
Darius vt regno Persiæ potitus.
Lib. 3.
C
Lib. 3. c. 2. ant. Roman.
Lib. 12.

Hæc vbi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,
Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Ex tristitia equorum.
Equorum fletus.

Contrà tristitia equorum mali ominis fuit. Augustinus Niphus ante mortem Caligulæ equorum armenta scribit comperta esse pabulo abstinere, vbertimque flere. Ego in Caligulæ historia non reperio. Accursius legum interpres, refert Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ mortis inditium: quod fidem non caperet (inquit Textor,) nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. *Proximis diebus* (inquit) *equorum greges, quos in traijciendo Rubicone Marti consacrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimque flere.* Huius augurij siue prodigij meminisse Virgilium sunt qui certò affirmant:

D
Eglog. 5.

——— Nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Cæsonij Pæti triste omen.
Lib. 15. Annal.
Crassi interitus omen.
In Crasso.
Flaminij omen.
Sulpitij Galbæ facetum in equum suum scōma.

Cæsonius Pætus Romanorum dux contra Vologesim Parthorum regem bellaturus Armeniam intrauit narrante Tacito tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò euasit, ostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit, &c. Simile ferè omen euenit Crasso in eosdem Parthos ducenti, vt notum est ex Plutarcho: Equus enim ex imperatorijs egregiè adornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. Flaminius Consul, vir ferox indignè ferens per mediam Italiam vagari Hannibalem, atque obsistente nullo cædibus & incendijs omnia vastantem ad ipsa Romana mœnia proficisci oppugnanda, signa ocyus cùm conuelli iussisset, quàm primùm in equum insilijt, equus repente corruit, consulemq; lapsum supra caput effudit; inauspicati nimirum incœpti signum, quo paulò pòst ipse cum exercitu cecidit, fœdissima ad Trasymenum clade superatus. Huc facit facetum Sulpitij Galbæ in equum suum inopinatum lapsum scomma. Is itaque cùm in prouinciam exiens, ad portam ipsam

equum

Pertinax vt imperium nactus.

E

equum ſuum animaduertiſſet cecidiſſe, *video* (inquit) *canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum iter iturus, vix id ſis ingreſſus.* Quomodo autem equus Pertinaci imperium peperit, ſic relatum reperio. Equus ea qua natus eſt hora, pullus in tegulas aſcendit, atque ibi breui temporis ſpatio commoratus, ſimul & decidit & exſpirauit. Quod quidem huic in villa Martis genito & ad bellica negocia nato futuræ ſublimitatis quamuis breui duraturæ augurium fuit. Dion Caſſius verò ſeu potius Xiphilinus ex eo de Pertinacis augurio ſic ſcribit. Cùm autem adhuc eſſet in Britannia Pertinax poſt illam magnam ſeditionem quam ſedauit, atq; eius rei laude dignus ab omnibus iudicaretur; Romæ equus nomine Pertinax victus fuit, cuius equi Praſinæ factionis Commodus ſtudioſus erat, cumq; viciſſet, ſtatim conclamatum eſt ab ijs qui erant earundem partium; En Pertinax eſt: quo audito ij qui erant alterius factionis, irati ſcilicet Commodo; vtinam quidem eſſet, inquiunt: quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, cum non curreret amplius, eſſetq; ruri confectus ſenectute, Commodus accerſiri iuſſerat, adductumque introduxerat in circum inauratis vngulis ac ſuper aurea pelle ornatum, qui dum primum de improuiſo comparuit, rurſum conclamatum eſt ab omnibus: Ecce Pertinax adeſt. Id per ſe dictum portendebat futura, præſertim cùm illo anno contigerit poſtremis ludis ci cenſibus: ſtatim enim imperium ad Pertinacem peruenit. F Eſt verò equus futuri belli omen potiſſimum, vnde Lucanus equum vocat *bellis feralibus omen.* Virgilianus Anchiſes id latius explicat in Aeneæ ſocijs, cùm primùm Italiam viderent, & læto Italiam clamore ſalutarent:

Equus belli omen.

Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes campos latè, candore niuali:
Et pater Anchiſes: Bellum ô terra hoſpita portas
Bello armantur equi; bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre
Spes eſt pacis ait.

Pacis cur etiam omen.

Tyrij Carthaginem ædificaturi cùm bouillum caput adinueniſſent, augurio territi, aliò vrbis mænia tranſtuliſſe feruntur, quandoquidem id oſtentum nil niſi laborem & anxietatem minitari videretur, caput ſcilicet animantis quod terræ laboribus exercendis deſtinatum eſt, γαῖον inde appellatum, donec mox equi adinuento capite, belli ſignum excepere. Verùm vt augurium hoc facilius intelligatur, non erit ab re Seruij commentationem adſcribere; cuius hæc ſunt verba. Hiſtoria hoc habet, quam more ſuo Virgilius per tranſitum tangit. G Dido cùm tranſiret per quandam inſulam, Iunonis illic accepit oraculum, & ſacerdotem eius ſecum abſtulit, cùm ei parum crederet promittenti Carthaginis ſedes: quò cùm veniſſet, ſacerdos elegit locum faciendæ vrbis: quo effoſſo inuentum eſt caput bouis, quod cùm diſplicuiſſet, quia bos ſemper ſubiugatus eſt, alio loco effoſſo caput equi inuentum placuit, quia hoc animal licet ſubiugetur, bellicoſum tamen eſt & vincit, & plerumque iugum ſubiens concordat. Hæc ille. Virgilij verſus ſunt:

Carthaginis exædificatio.

Lib. 1. Aen.

Lucus in vrbe fuit media latiſsimus vmbra
Quo primùm iactati vndis & turbine Pœni
Effodere loco ſignum, quod regia Iuno
Monſtrarat, caput acris equi: ſic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſæcula gentem.

Seruius itaque hunc nouiſſimum verſum de bouillo capite intelligendum putauit, quidam non poſtremi interpretes *facilem victu* interpretari malunt, ad victum comparandum, Pierius verò de ipſo eodem equo intelligi exiſtimat, vt ſcilicet facilem victu per ſæcula gentem, facilem quæ tandem vinceretur, exponamus. Hoc enim magis (inquit) ad Virgilianam ſententiam accedit; quam H uis in tauri commentario Seruianum intellectum illuſtrare conati ſimus: cæterùm Pontanus hanc Pierij interpretationem omnino à poëtæ ſententia recedere arbitratur: quoniam ſi bello egregia ſit, ne tandem (inquit) vincetur, ſed inuicta erit magis. Præterea cùm illud caput Iuno tutelaris monſtrauerit, vtrum illi animos facere, an deſperationem inijcere debuit? Rem itaque Seruius tetigit: Rhodoginus Virgilium putat alluſiſſe ad vetus Carthaginis nomen, Stephanus enim ait prius dictam fuiſſe Caccaben (κακκάβην) quod illarum gentium lingua equinum indicat caput. Cæterùm Seruij interpretationi fauet interpretatio illa Anchiſis, quam paulò antè recitaui. Meminit eiuſdem augurij Silius Italicus, ſed quod aliquando iugum ſubitura eſſet Cartago, ſubticet.

Virgilius explicatus.
Lib. 3. Hierogl.
Li. 18. c. 38.
Caccabe dicta Carthago.
Lib. 2.

Condebat primæ Dido Carthaginis arces
Inſtabatque operi ſubducta claſſe iuuentus:
Molibus hi claudunt portus, his tecta domuſque
Partitis iuſta Bitia veneranda ſenecta
Oſtentant caput effoſſa tellure repertum

Bellatoris

A *Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.*

Tarquinio altero in Hetruria contra Romanos bellum mouente, magnum ostentum factum traditur, referente Plutarcho. Cùm regnaret adhuc Romæ Tarquinius, templumque Iouis Capitolini iam ferè absoluisset, quadrigas fictiles, quas in culmine eius ponere siue augurio aliquo siue consilio suo adductus statuisset, Veientibus (sunt autem hi in Hetruria) fabris faciendos locauerat: paulò pòst ipse regno excidit. Fabri quadrigas cùm effinxissent, & in fornacem posuissent, non id accidit quod solet luto, vt in igne positum humore absumpto densetur atque in se coeat, sed intumuerunt, seq; extulerunt, & cum robore ac duritie tantam molem adeptæ sunt, vt ægrè, ablato fornaci culmine & destructis parietibus, eximi indè potuerint. Quod signum cùm essent interpretati aruspices, felicitatem potentiamque ijs portendere, apud quos esset: reposcentibus eas Romanis Veienses decreuere non reddere, responderuntque Tarquinij eas esse, non eorum qui Tarquinium expulissent. Paucis interiectis diebus, equorum certamina Veijs sunt edita: & cætera quidem solito studio spectata sunt. Verùm is qui quadrigis vicerat, eurrum victorem coronatus ipse paulatim è circo agebat: equi autem consternati, nulla eius rei apparente causa, siue diuinitùs acti, siue id fortuitò accidit, auriga abrepto summa celeritate Romam versus con- B tenderunt: qui eum nihil neque contendendo habenas, neque adhortando equos proficeret, impetui eorum concedens, vsque ad Capitolium ab illis est raptatus: ibique abiectus apud portam, cui nunc Ratumenæ nomen est. Huius rei miraculo metuque compulsi Veienses, fabris vt quadrigas traderent Romanis, mandauerunt. Fuit autem equus Troiæ semper exitialis. Ob Laomedontis equos primum vibs capta est ab Hercule & excisa: dein lignea equi effigie pari euentu in hostium venit potestatem: postremò Charidemi ductu, cùm equus fœno confossus concidisset, fuit iacens Iliensibus, quo minus fores irruentibus obijceretur hostibus impedimento, vt scribit Sabellicus ex Plutarchi Sertorio. Horatius quoque equos atque ipsos etiam Troianos ob Helenę raptum sudare canit præ timore inde imminentis cladis:

Heu heu quantus equis, quantus adest viris
Sudor? Quanta moues funera Dardanæ
Genti?

In Publicola · *Romanorum cum Veientibus contentio de curribus fictilibus.*

Similiter equus, qui à possessore suo Seianus dicebatur, & ipsi & qui postmodum possederunt, prodigiosus fatalisque fuit adeo vt in prouerbium cesserit: qua de re A. Gellius hæc ferè prodidit. C Caius Bassus in commentarijs suis: item Iulius Modestus in II. quæstionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Caium Seium quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso, è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & comanti iuba, omnibusque alijs equorum laudibus quoque longè præstitisse: Sed eundem equum tali fuisse fato, siue fortuna ferunt, vt quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia fortunisque omnibus suis ad internecionem deperiret. Itaque primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidumque habendi eius exarsisse, emisseque eum H-S. centum millibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum atque interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium qui Dolabellam obsederat, adduxisse: Quem Cassium postea satis notum est, victis Parthis fusoque exercitu miseram mortem oppetijsse. Dein Antonium, post in- D teritum Cassij, parta victoria, equum illum nobilem Cassij requirisse; & cum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus calamitosis ortum, dicique solitum. Ille homo habet equum Seianum. Hactenus Gellius de equo generoso, sed infelicitatis symbolo. E contrario, vt magnum quid fuit, ita etiam futuræ felicitatis indicium in Alexandro Macedone, tam ferum equum (bucephalum) qui à nullo subigi poterat vt equitem sessoremve pateretur, tam subita vi ab adolescente adhuc eo, frenari potuisse. Aiunt enim indomitæ peruicaciæ primùm domandæ rationem ostendisse; moxq; præter omnium opinionem quadrupedem ascendisse, cùm multi frustrà eam Philippo regi operam nauare conati essent: sed præsagium fuit illud, vt dicebam, non exemplum bellicæ virtutis. Nam & Philippus in filio indolem vigoremque exosculatus, dixisse fertur: aliud tibi regnum quæras fili; nam te Macedonia non capit. Plinius cum de hoc equo scripsisset, subdit: *Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, idemque hominis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris genetricis ædem.* Quibus verbis monstrosum potius quàm ominosum equum Plinius describit; cæterùm futurum perpetuum dictatorem portendebat, nam præterquam quod Dion scribit,

Equum Seianum habere quid. · *Alexandri fortunam bucephalus præsagit.* · *Philippi de filio dictum.* · *Cæsaris equus imperium præsagit.*

ſcribit, immodica ipſum deinde cœpiſſe ſibi polliceri, adeo vt triumphum quem prius ambiebat, E
vltra omiſerit, aruſpices imperium ipſum pollicebuntur, vt Tranquillus teſtatur his verbis: *Caius Iulius Cæſar vtebatur equo inſigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum vngulis fiſsis; quem natum apud ſe, cùm aruſpices imperium orbis terræ ſignificare domino pronunciaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alterius, primus aſcendit: cuius etiam inſtar pro æde Veneris genetricis poſtea dedicauit.* Huius prodigioſi equi icon ex chronico prodigiorum & oſtentorum Con. Lycoſtenis hic

F

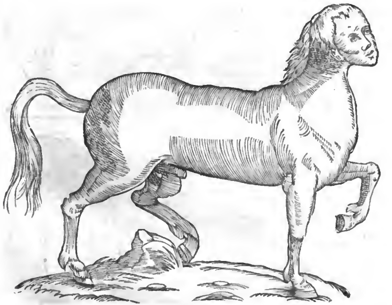
G

H

A exprimitur, cui & aliorum equorum siue prodigiosorum siue monstrosorum effigies alias ex eodem in curiosi lectoris gratiam adieci. Prior pulli est præcedenti non absimilis, nisi altero pede destitueretur, & aures haberet pendulas & rostrum deforme. In villa Pomeraniæ Rexouu vicina Rugio ad ostium Viadri natus est, vt scribit Iobus Fincelius in libro de miraculis, capite horrendo, in quo loco oculorum maculæ erant subruffæ, aures pendulæ, quales sunt canum sagacium, infimis auriculis cuti accretis. Os quoque erat monstrosum, labris inflexis, quemadmodum duæ tudiculæ compositæ, vt lactari non posset. Collum erat tortum & sinuosum distinctis coloribus variatum. Iuba erat impexa, plena phlegmatibus. Quando hinniebat, putabatur hinnire ingens caballus, ac si qui fortè ex nobilibus acderet, toto corpore mouebatur, terramque pulsabat, tanquam in rabiem versus, & quasi impetum in ipsos facturus. Erectus stabat, hinnitu terribilis. Ciues & colores ferre poterat, quibus accessum liberum permittebat. Cutis erat asperior & vestis villosa. Loco caudæ alta crista erigebatur, etiam mortuo pullo. Pesimus anterior, vnus erat humanus, alter nullus erat, sed tantùm tibia manca. Pedes posteriores erant equini. Triduum viuebat, deinde extinctus in triuio sepeliebatur. Natus est anno 1554. Anno autem 1254. Veronæ *Pullus auribus pendulis*

B

C

D equa pullum equinum peperit, cætera quidem equum, sed humana planè facie. Paulò pòst inter Tuscos & Pisanos bellum exarsit, quo vniuersa ferè Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem ex Ambrosij Parei libro de monstris & prodigijs hic quoque appingere placuit. Lycosthenes addit, ad huius prodigiosi equi murmur, vagitum & confusum humanæ vocis sonitum, accurrentem ruris illius accolam & nouo attonitum spectaculo, execto ingenti gladio monstrum occidisse quam ob causam cùm ad iudicium tractus & de monstruosi partus origine & de occidendi causa interrogaretur, horrore atque abominatione rei tantum se fecisse, respondisse, eoque audito suspicionem omnem ademisse. Idem verò Iobus Fincelius testatur in Marchia non procul à Rhegiomonte subsequentē monstrosum equum natum esse anno 1555. vndiq; lacerata cute, caligis dependentibus & thorace scissis indutum. Postremus equuleus quinque pedibus Reate natus est anno mundi 3963. Alius Exquilijs anno 3824. Alius Bernæ Heluetiorum visus anno 1555. Et antea temporibus Alexandri Magni noui generis bestia maior elephante comparuit, tribus armata in fronte cornibus, equo simile habens caput, atri coloris. Hanc Indi appellant Odonta. Hæc spota aqua intuens castra subito in milites impetum dedit, ne ignis quidem oppositi tardabatur ardoribus. *Pullus facie humana.* *Equus lacerata cute.* *Odonta.*

A falcati inutiles facti, vixque tandem defixa venabulis occubuit. Marem aiunt temporibus Iani Italiæ accolam fuisse, magnique nominis si animum inspicias, virum; si corpus verò monstrosissimum, pubetenus scilicet hominem, reliqua verò equum referentem. Hunc scribunt 120. annos vixisse, ac ter à morte reuixisse, vt author est Aelianus & Volaterranus. Similes planè in Scythia Asiæ regione populos esse aiunt Hippopodes dictos, humana nimirum forma, sed equinis pedibus. Cum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum fuisse Herodotus & Valerius tradiderunt: siquidem equa leporem peperit, quod facilè (inquit Herodotus) erat interpretari, fore vt Xerxes, qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu & ambitiosissimè ducebat, rursus pro seipso solicitus ad eundem locum fuga recurreret. Sed ne quis fabulosum omnino arbitretur, ex equa leporem natum, is M. Antonium Baucium audiat Reuerendiss. Nicensis episcopi à secretis, qui tam prodigiosum equæ partum oculatus testis proprijs oculis vidit, vt scribit in epistola ad Petrum Toletanum medicum & physicum, sed si recensere (inquit) voluero, cachinnum alicui sum excussurus, cùm humanam fidem planè superet. Ipse certè dum partum intuerer, somniasse potiùs mihi videbar, quàm mirandæ huic rei interfuisse, quin imo hærebam sæpius ac mecum animo reuoluebam asinumne in Apuleianum versus essem magicis incan-

Lib. 9. c. 16. Lib 17. Antropologiæ.

Xerxis fugæ ex Græcia omen.

Equa leporem parit.

B tationibus, an verò ille is M. Antonius, qui pridem fueram, essem denuo. Equa trimestri tantùm prægnans leporem peperit. Lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrem dentibus suffocauit. Adhæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt perpalam eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem, quibus innatis, altiori quàm soleant homines voce hæc protulit: Fundite iam lachrymas & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo; his dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorem. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis. Hactenus ille. Homericus Xanthus præstantissimus Achillis equus etiam loquitur, & domino suo breui moriendum esse prædicit. Apud Phlegontem Trallianum Publius Imperator insania correptus Romanis hoc augurium minatus est:

Lepus ex equa natus loquitur.

Nisea quando frenis aureoq; superba
Egrediuntur equa, proprijs de sedibus alba,
(Arte Siracusijs quas in locupletibus olim
Dadalus Ection iucunda nobile pignus
C *Fecit amicitia præsepia ad area stantes,*
Aureaque inter se connectunt vincula cunctas:
Quis super insignis radijs, oculosque coruscans
Inuehitur famosi Hyberionis inclytá proles,)
Tum grauium te Roma attinget summa malorum.
Nam magnus veniens exercitus omnia perdet,
Ciuibus orbabis fora & vrbes igne cremabit,
Sanguineque implebis riuos & sanguine manes
Seruitioque premes spe libertatis adempta.
Nulla virum è bello reducem tunc fæmina dito
Excipiet: Pluto nigro sed tristis amictu
Sub terras rapiet natos, matresque patresque,
Marsiq; peregrinis coget seruire relictos.

P. Callimachus Experientis in Attila, de eo tale narrat portentum: Signa mortis præcesserant, quod reuertenti ab Italica expeditione, in transitu Lici amnis qui Rhetos diuidit à Vindelicis, mu-

De Attila portentum.

D lier fanatica in equum inuecta, clamauit ter, retrò: equusque quem propè in delicijs habebat, ipso nuptiarum die, nullo ægritudinis signo præcedente, subitò interijt, & nouæ nuptæ cubiculum intrantis pes dexter sic limini impactus est, vt præ dolore aliquantisper assederit, auditaque est eius vox dicentis: Si tempus est, veniam, quibus verbis mortem in dolore compellasse credidere. Cræso bellum gerente cum Cyro, cùm minimè crederet vnquam fore, vt Cyrus, Sardis copias admoueret, Herodotus scribit omnia suburbana colubris impleta fuisse, quos, vt existimabant, equi, cùm ad pascua irent, comedebant. Id Cræso (inquit) cernente, visum est, vt erat, portentum esse: ideoq; mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad eos consulendos, vbi accepere responsum, didicereq; quid sibi vellet significaretq; portentum, noncontigit, vt Cræso renunciarēt. Nam priusquàm retrò Sardis reueheretur, Cræsus erat captus. Telmisses ita cognouerant, exercitum externū Cræso illic affuturū, qui cùm afforet, indigenas subigeret, quod diceret colubrū terræ filiū esse, equū hostem & aduenā. Hæc Telmisses Cræso sunt interpretati, sed iam capto, nondū tamē gnari eorū quæ Sardibus & Cræso cōtigerant. Castor & Pollux bello Latino apud locū Iuturnæ visi sunt equorū sudorē abluētes, cùm ædes eorū quæ iūcta fonti erat, spōte patuisset.

Lib. 3. Colubri ab equis deuorati.

De Castore & Polluce omen.

M Iidem

Iidem bello Macedonico equis albis insidentes P. Vatinio Romam nocte venienti, se obtulisse dicuntur, inquit Lactantius Firmianus, nunciantes eodem die regem Persen victum atque captum, quod paucis post diebus literæ Pauli verum fuisse docuerunt. Valerius Maximus addit Vatinium a senatu propterea in carcerem coniectum fuisse, tanquam maiestatis eius & amplitudinis vano sermone contemptorem, sed postquam Pauli literis illo die Persen captum apparuit, & custodia liberatum & insuper agro & vacatione donatum esse. Nunc de insomnijs aliquid dicamus. Nigros equos videre in somno infelix quicquam potiùs portendere, albos contrà semper bonum discimus ex his senarijs, qui leguntur apud Suidam:

Lib. 1. de o. rigni. erroris cap. 8. E

Equos nigros in somno videre quid portendat.

Γ' ππους μελαίνας ὁ καλὸν πάντως βλέπειν,
Γ' ππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.

Equi caput habere in somno.

Coniectores eos qui se caput equinum, vel caninum, vel asininum habere somniarunt, in seruitutem vel id genus ærumnas dedendos esse suspicantur. Sunt enim tria hæc animalia seruituti mirum in modum obnoxia. Aiunt etiam equum in somnis visum qui se portet, polliceri, vt amica amantis imperio facilè sit subijcienda, morigeraque in posterum futura. Quod verò Nero Asturconem quo maximè delectabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem abijsse per quietem videre visus, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, ostento fuit, quòd illa equi ferocitas in simiæ ludibrium esset abitura. Suetonius exitium Neronis portendisse testatur. Euripides aurigæ Rhesi insomnium, quod cum habuit nocte qua præstatissimos regis equos Vlysses & Diomedes abduxerunt, recitat, quod tale est: Per somnum autem huiusmodi quædam opinio mihi objicitur: equarum enim quas ego nutriui & parere docui iugo, Lupi robusta videbantur terga premere, atque verberantes canda pellis equinæ setas agitare: ipsæ verò ronchum ex repagulis emittere, iram spirantes & metu turbidæ renitentes. Pelopidæ verò somnium minimè prætereundum fuerit, de virgine immolanda, pro qua equa immolata fuit, vt Plutarchus recitat his verbis. Postquam pugnare decretum est, & apud Leuctra Lacedemonijs castra sunt opposita, somnium Pelopidam non mediocriter perturbauit. Sepulchra filiarum Scedasi in campo Leuctrico sunt, quæ inde Leuctrides appellantur: ibi enim vim hospitum Spartanorum passæ humatæ sunt. Eius tam atrocis & nefarij facinoris vindictam pater à Lacedæmonijs cùm non impetrasset, execrationibus in eos peractis seipsum ad sepulchra filiarum iugulauit. Sortes autem & oraculà subinde monebant Lacedemonios, cauerent sibi à Leuctrico piaculo: neque id vulgò satis intelligebatur, ambiguitate loci fallente: nam & in Laconica maritimum est oppidum, & locus apud Megalopolim Arcadię, Leuctro vtrique nomen. Cæterùm is casus multis ante Leuctricam pugnam euenerat temporibus. At Pelopidas vidit per quietem puellas istas circum sepulchra lamentantes, & Lacedæmonijs diras imprecantes, ipsum autem Scedasum sibi præcipere, vt si victoriam de hostibus expeteret, fuluam virginem filiabus suis immolaret. Atrox hoc & nefarium mandatum ratus, vt surrexit, rem cum aruspicibus & magistratibus communicauit. Erant qui nequaquam negligendum detrectandumque id esse censerent, collectis exemplis de vetustis Menoeceo Creontis filio & Macaria Herculis; de posterioribus Pherecydem philosophum à Lacedæmonijs necatum, pellemque eius à regibus oraculi monitu asseruari: Leonidam quoque vaticinium secutum, victimam quodammodo se pro Græciæ obtulisse: tum homines Baccho crudiuoro immolatos à Themistocle ante naualem pugnam Salaminam, atque his omnibus rem feliciter gestam, testimonio fuisse. Contra Agesilaum cùm contra eosdem, quos Agamemnon, hostes ab eodem loco copias duceret, Aulide vidisse deam postulantem, vt sibi filiam mactaret, eumque quod id mollitie victus non perfecisset, re infecta turpiter expeditionem eam dissoluisse. Alij verò id sacrificium ita barbarum ac impium fieri prohibebant, nulli eorum qui præstantioris humana naturæ essent placiturum. Non enim Typhones istos aut Gigantes, sed deum hominumque patrem regnare: stultum porrò esse, numina putare quæ sint, quæ cæde & sanguine hominum delectentur: & profectò si sint aliqui, nihil eos posse, contemnendosque esse, absurdas enim has eorum & immanes cupiditates ab impotentia & malitia animi proficisci. Hæc primoribus ita disceptantibus & Pelopida cùm primis animi dubio, equa nullum adhuc coitum experta, vt a grege aufugerat, per castra discurrit, eoq; constitit loco, vbi consultabatur: cuius cùm coma fuluo colore rutilans, ceruix erecta & lasciuiens, hinnitusque ferox alijs spectaculum præbet: Theocritus vates re animaduersa, Pelopidam alta voce compellat, adesse ei victimam, neque aliam victimam expectandam, hac quam Deus obtulisset vtendum. Proinde equam ad sepulchra virginum redimitam coronis adducunt, factisque votis læto animo immolant, de somnio Pelopidæ, sacrificioque per castra vulgato rumore. Hæc itaque de Pelopidæ somnio Plutarchus.

Nero equũ posteriore parte specie Simiæ vidit. F

Pelopidæ somnium, de immolanda virgine. G

H

Equa pro virgine mactata.

HISTO-

A

HISTORICA.

QVANDOQVE in equis quædam ceu humani sensus vestigia comperta esse alicubi ostendimus. Cæterùm quod de Clodouei Francorum Regis equo histo- *Clodouei regis votum.* rici tradunt non ei equo sed D. Martino ascribi debet. Ferunt itaque hunc regem, ad Christianam fidem conuersum, consentientibus proceribus bellum Vestgothis intulisse, non solùm quia terras Francorum occupauerant, sed quia Arrianæ perfidiæ assertores erant. Cùm in eo prælio ab hostibus vrgeretur, S. Martino equum cui insidebat vouisse, si victor euaderet: voti verò compos cùm esset factus, equum pretio centum aureorum redimere voluisse, sed cùm equus loco non moueretur, ducentos impendisse, & confestim ducentem secutum esse. Tum regem iocosè dixisse: Martinus quantum video, auxiliator est facilis, sed mercator difficilis. Simillimum ei quod Clodoueo accidit, contigit postea sub Pipino Gallorum Rege. Nam quidam nomine Vvillimarus,
B graui infirmitate depressus voto promisit oblaturum se equum Ecclesiæ B. Galli confessoris. Incolumitate recepta, voti immemor non persoluit: verùm fortè fortuna, cùm Birthlonem virum nobilem comitaretur eques, ad B. Galli Ecclesiam peruenêre: recedentibus omnibus equus Vvillimari substitit, neque à foribus Ecclesiæ vllis conatibus auelli potuit. Pudore tandem ductus *Equus ab foribus ecclesiæ auelli nolens.* Vvillimarus, dilatæque voti satisfactionis compunctus astantibus omnibus rem aperuit, atque ita equum Ecclesiæ obtulit. Id narrat Vualfridus Strabus in vita S. Galli apud Surium. Egit igitur equus quoddam quasi prophetantis officium, sicut Balaam asina, conscientiam domini mortuam miraculo excitauit, & quod nemine loquente dederit, acta peregit haud dubiè, sic diuina dispositione operante. Iam verò equi sanctis hominibus ita obtemperarunt vt nullo domitore *Equi sanctis obtemperât.* fuerit opus; quando sedentis sanctitas id expostulauit. Sanctus enim Malachias Episcopus cùm aliquando Eboracum peruenisset, comitumque suorum causa plurima vrgeret equorum necessitas, oblatus est ei indomitus equus, durissimè quemlibet sessorem ferens. Malachias oblatum perbenignè accipiens sibi sternendum mandat, quo adeò commodè est vsus, vt peritè domitum mox conuersus inuenerit, eoque ad nouennium, id est, reliqua tota vita sit vsus, vt memorat sanctus Bernardus Abbas Clareuallensis in S. Malachiæ vita. Præterea si quando studiosiùs quàm-
C par est, clerici equis alendis & domitandis se dedunt, diuinis rebus postpositis, vltionem diui- *Clerici equis alendis nimis studiosi puniti.* nam breui aliquando perdidicere. Nam Theophilactus Constantinopolitanus patriarcha adolescens adhuc electus cùm contrà decorem & officium equas plurimas aleret, vnam verò insigniorem præcipuè, vt in prohœmio dictum est, amaret, vt ante absolutum quod inchoarat, sacrum, partum videndi causa ecclesia excederet, equitatione qua maximè afficiebatur, perijt, alliso corpore, nam cùm inde sanguinem per os reijceret, & in aquam inter cutem incidisset, diem tandem extremum clausit. Sæpe verò id ita contingit effrenatis hominibus equis abutentibus; nam vt narrat B. Petrus Damianus ad Desiderium Abbatem, de quibusdam miraculis, Deus per equos hominum vitia vlciscitur. Clerico enim cuidam Burgundo indisciplinato ac mundanis rebus pror- *Per equos homines puniti.* sus dedito equa erat insignis, cui plurimùm ob cursum confideret, armatorum collecta manu, diuinis contemptis verbis, factioni studebat & æmulationi: dimicaturus igitur cum aduersario audaciorem se exhibuit. Casu autem, immo Deo disponente contigerat, vt præcedente nocte equa soluta egressa stabulum per domum erraret, aceruumque salis inueniens ex eo plurimum comederet, atque ideo siti plurima affligeretur. Dum insidens clericus obuium æmulum in agro ag-
D greditur, equa proximum præsentiens riuum extortis de manu sessoris habenis, ad aquas accurrit, vbi tum hostili manu occiditur, tum aquis demergitur occisus. Memoratur præterea à Zonara in Constantino Leonis philosophi filio, quomodo equus eius exultans exercitui perniciem attulit. Cùm Constantinus ille, ac eius mater Zoes, imperarent Constantinopoli ac Si- *Constantinus à Bulgaris victus.* meonem Bulgarum industria Phocæ legionum domestici insigni victoria superasset, ob defatigationem, & sudorem Phocas equo descendens ad fontem quendam se recreauit. Interea equus ministri manibus elapsus in planitie castrorum sine sessore exultabat; qui cùm insignis esset, tantum terrorem incussit exercitibus, Phocam cecidisse ratis, vt & pugna & persecutione hostium abstinerent; quod cum Bulgarus hostis è specula quadam vidisset, suos cohortatus contra Romanos ducit, subitoq; in perturbatos impressione facta, vniuersos in fugam côuertit, in qua alios Bulgaros *Lib. 14. c. 8.* assecuti occiderunt, alij inuicê conculcati perierût. Romaricus miles referente Vincentio, côsangui- *Equus pauperibus relictus.* neo suo equû tradidit, vt se mortuo venderet, & pauperibus daret: sed ille equâ vendidit & sibi pecuniâ retinuit. Post dies autê triginta anima eius reuersa, inquit: triginta diebus fui in pœnis tartari: sed tu qui nô pauperibus quod iusserâ dedisti, hodie eo venies, me in paradisum translato. Eodê die

M 2 dæmones

dæmones illum rapuerunt & in altiſſimo monte poſt duodecim dies cadauer illius eſt repertum. E

Maledicentia punita.

Daphidas Telmiſſenſis Grammaticus adeo maledicus in omnes fuit, vt legimus apud Suidam, vt nec ipſis dijs parceret: is itaque Delphos profectus deridendi cauſa rogauit Deum: num equum ſuum reperturus eſſet? cumque reſponſum fuiſſet: celeriter eſſe reperturum, ad vanitatem oraculi coarguendam, paſſim iactabat, equum ſe nec amiſiſſe, nec habuiſſe. In reditu autem ab Attalo Pergami rege, quem maledictis lacerauerat, comprehenſus & è rupe, cui equi nomen erat, præcipatus, interitu ſuo veritatem oraculi comprobauit. Eſt autem & illud valdè memorabile quod accidiſſe memorant inſignes authores apud Conſtantinopolim ante ſacellum Deiparæ Virginis.

Equus pictus hinnit. *Lib. 8.*

Media enim nocte, cùm nullus ibi equus adeſſet, pictus tantummodò, ille omnium terrore magno bis hinnire auditus eſt, vti iam idem acciderat ante annos plus minus quinquaginta. Id autem accidit Clemente V. Pontifice, vt narrat Nicephorus Gregor. & Genebrardus in Clemente V.

Li. 13. Hiſt. Angl. *Angli qui caudati.*

Strodenſes Angli quomodò impietatis temeritatiſque ſuæ pœnas D. Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo dederint, breuiter ſic narrauit Polydorus: Irridentes (inquit) Archiepiſcopum, caudam equi cui inſidebat, amputarunt. At poſtea nutu dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum caudati.

Li. 3 c. 103. *Lib. 18. de ciuit. dei ca. 18.* *Hoſpites in quadrupeda immutati.*

Refert Vincentius in ſuo ſpeculo naturali & Gulielmus Malmesburienſis monachus in ſua hiſtoria, tempore Petri Damiani fuiſſe duas vetulas in via publica qua Romam itur: quales D. Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulum propriè hoſpitium venale & publicum dicitur,) quæ in vno commorantes tigurio, vna quoque arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoque ſolum aduenientem, in equum, vel ſuem, vel aſinum mutabant & certo pretio mercatoribus diuendubant. F Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus victum exigentem, hoſpitio exceperunt & in aſinum verterunt, multum eo lucri facientes, qui geſtuum miraculo deſtineret tranſeuntes, nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo mouebatur: non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant vetulæ. Quo cognito vicinus carè aſinum redemit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, vt cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua & tandem incautiorem nactus cuſtodem, in lacum proximum ſe coniecit: ibi ſe aliquandiu volutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumque ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum vidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. Famulus ad herum retulit. herus ad Leonem Pont. ſanctiſſimum. Conuictæ anus idem fatentur. Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, vir eruditiſſimus, probato exemplo de Simone mago qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. G Quidam nomine Præſtantius (inquit D. Auguſtinus loco paulò antè citato,) patri ſuo contigiſſe indicabat, vt venenum illud per caſeum in domo ſua à ſtabularijs illis mulierculis exhibitum ſumeret, & iaceret in lecto quaſi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot, autem dies eum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia enarraſſe quæ paſſus eſſet, caballum ſe ſcilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulaſſe militibus, quæ dicitur retica quoniam ad retia deportatur. Quod ita vt narrauit, factum fuiſſe, compertum eſt, quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur.

Lib. 18.

Vincentius item ſcribit Pudicam feminam, in quam veſano amore exarſerat Ægyptius à maleficio in equam verſam & à D. Macario Aegyptio eremita reſtitutam.

Li. 1. Chron.

Otho autem Epiſcopus Friſingenſis ſcribit D. Macarium, cùm ad eum adduceretur iſta puella, quam amici in equam à maleficis mutatam dicebant, dixiſſe, puellam ſe videre non equam: amicis inquam equam viſam fuiſſe, ſed viro ſancto puellam: itaque ad deum fuſis precibus, tam puellam quàm amicos eius à præſtigijs dæmonum liberaſſe.

AB EQVIS OCCISI.

H

Hippolyti interitus. *Hippolytus martyr.*

HIPPOLYTVM Theſei & Hippolytes Amazonum reginæ filium, cùm curſus iuxta mare agitaret, (patris furorem fugiens, quòd falsò accuſatus eſſet de ſtupro Phedræ nouercæ intentato,) apparẽtibus phocis equi exterriti rupto curru diſcerpſerunt, vt ſuprà indicauimus: qui exitus nomini tanquam omini infelici reſpondit. Idem nominis omem in Hippolyto noſtræ religionis euentum habuit. Is enim Oſtijs Tyberinis martyr ſub Decio Cæſare & Valeriano præfecto ab equis dilaceratus eſt. Cuius mortem deſcribens Prudentius, de iudice Romano hos verſus reliquit:

Ille ſupinata reſidens ceruice, quis inquit
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat turbetque iugales
Intereatque feris dilaceratus equis.

Licinius

A Licinius imperator, cùm filiam Christianæ religionis cultricem ab equis discerpi vellet: ipse à suo- *Licinij mors*
rum vno morsu interfectus est, vt Textor memorat. Plutarchus recitante eodem, in Parallelis
(minoribus) ponit Comminium quendam, Comminij ex Aegeria filium, qui à Gidia nouerca
(cuius votis parere noluerat) stupri instar Thesidæ accusatus fugiens, ab equis fit dilaniatus. *Præchmen*
Præchmen Eubœæ rex bellum Bœotis inferens ab Hercule pullis equinis alligatus est, vt in duas *Rex.*
partes discerperetur, vt legitur apud eundem Plutarchum. Bœtis Persa, vrbi Gazæ præfectus, *Bœtis Persa.*
capta vrbe equis raptatus est ab Alexandro Magno, vt author est Sabellicus. Nota est historia *Metius Suf-*
Metij Suffetij apud Liuium, quem cùm Albanorum esset dictator, ob proditionem & defectio- *fetius.*
nem, Tullus Hostilius Romanor. Rex victoria contra Veientes potitus, nudatum regijs orna-
mentis alligari quadrigis in diuersa nitentibus præcepit: cuius corpus agentibus lictoribus & vi e-
quorum trahentium, vtroque spectante exercitu, in partes plures discerptum est. Hippodorum
quendam Codridarum vnum narrat Aelianus, filiam eò quod apud mœchum deprehendisset,
currui alligari & discerpi iussisse. Carolus Magnus superatis hinc inde bello Saracenis Ganalo-
num ad Marsurium & Belingandum adhuc debellandos in Hispanias mittit his conditionibus, *Adulteriū*
B vt Christi fidem & pacem acciperent aut certum auri & argenti sibi pondus tributi nomine pen- *punitum.*
derent. Ganalonus mandatum quidem perfecit: cæterùm auro corruptus, proditor exercitus Ca-
roli factus, consilium tale hostibus dedit, quod secuti illi, Rolandum ducem cum flore totius Gal-
lici exercitus cecidere. Carolus tam atroci nuncio perculsus, debellatis hostibus, Ganalonum
proditionis conuictum, ferocissimis quadrigis distractum fœdè laniauit. Brunechildis Athana- *Brunechil-*
gildi Visigothorum Regis F. vxor Sigeberti Francorum Regis, vno pede & brachio multata, ad *dis Regina.*
caudam equæ indomitæ religata, ex Lotharij Regis & procerum sententia, ob inaudita scelera
& decem reges extinctos extincta est, vt Auentinus memorat, alijque passim. Saxo tradit Iar- *Lib. 2.*
mericum Danorum Regem, comites, duces, principes Teutonicæ gentis captos, traiectis fune *Lib. 7.*
tibijs, equis in diuersa raptantibus præbuisse lacerandos. Sub Hunnorum in Europam aduentum
anno Domini 373. quædam mulier, quæ in viri nece deprehensa fuerat, capitis accersitur, inquit
Bonfinius; homicidij conuicta pariter & adulterij, vsque adeò Regis Gothorum Hermanarici *Lib. 2. dec. 1*
iram facinoris indignitate succendit, vt quatuor equorum discerptu multaretur. Brixiani Henri-
co VII. imperatori Theobaldo Brussato auctore rebellantes, tandem obsidione longa, fame, *Theobaldus*
ferro, flammaque perdomiti sunt. Theobaldus ante illud Spiræ à Cæsare militari parazonio do- *Brussatus.*
C natus fuit, eiusque beneficio ab exilio in patriam receptus. Is referente Cuspiniano cum paucis
militibus in monte qui Brixiæ imminet, capitur & ad Cæsarem perducitur: quem acerbissimis
verbis, vt proditorem incessit diligentissimeque curatum (vulnus enim lethale habuit) equo al-
ligatum per exercitum raptari, in quatuor dein partes dissecari iussit. Hector Boëthius testatur
Gualiam totam ab Eduardo Anglorum Rege I. subactam esse, principem in bello casum ac fra-
trem pedibus ad caudam equi religatis ad locum supplicij tractum, in quatuor partes discerptum
easque in diuersas Angliæ ciuitates missas, ad defectiones cohibendas. Anno salutis 1536. vitam
finijt Galliæ Regis filius natu maximus Franciscus, (vt refert Sleidanus,) octodecim annorum a-
dolescens, veneno perijsse fama fuit, & Italus quidam Sebastianus Moncucullanus in suspicio-
nem vocatus, habita quæstione, diuersis equis Lugduni fuit distractus: & rex datis postea literis ad
Germaniæ principes, inter alia grauem ea de re querimoniam habuit, in Antonium Læuam &
Ferrandum Gonzagam, Cæsaris administros, omnem inuidiam facti conferens. Sed de ijs qui
vel iustè vel iniustè equis distracti sunt hæc sufficiant. Sunt item quos vel deuoratos vel demorsos
ab equis interijsse legimus; Notissima est in poëtarum libris siue historia siue fabula Diomedis *Ab equis*
Thraciæ Regis, qui dum equos suos humana carne aleret, ab Hercule illic iter faciente equis ip- *demorsi &*
D sis datus est in pabulum, vt breuiter inter alios meminit Ouidius in Ibin: *deuorati.*

Vt qui Threicij quondam præsagia regis   Fecerunt dapibus sanguinolenta suis. *Diomedis*

Aegidius Masertus in Argonautica Flacci commentans, Abderum scribit vnum fuisse eorum, qui *fabula.*
ab equis Diomodis interfecti sunt & deuorati. Glaucus filius Sisyphi (qui apud Potniam regna- *Glaucus Si-*
uit) cùm equos & ipse suos humana carne aleret, ab eisdem tandem etiam deuoratus est, vt alicubi *syphi filius.*
ex Virgilio demonstrauimus. Hippomenem Atheniensiũ principem fuisse referunt, qui Limonem *Adulterium*
filiam in adulterio deprehensam vnà cum equo feroci conclusit, nec huic, nec illi cibum præbens. *punitum.*
Equum igitur fame in rabiem actum, puellam deuorasse. Hinc ortum adagium à Diogeniano po- *In Themi-*
situm: *Magis impius Hippomane.* Inuenio etiam apud Plutarch. Neoclem Themistoclis filium, equi *stocle.*
morsu interijsse: sed & in sacris literis legimus Iehu, occupato regno Israëlitarum, Iesabelem im- *4. Reg ca. 9.*
piam, quæ fuerat multorum causa malorum, iussisse præcipitari deorsum: itaq; equorũ vngulis cõ- *Iesabele impia.*
culcatã esse, sic, vt sola caluaria capitis ad sepeliendũ inueniretur: canes verò eius linxisse sanguinẽ. *Li. 16. c. 21*
Theodoric. Gothorũ rex, vt testatur Nicephorus, cũ indomitũ equũ ascenderet, hastã erectã (quæ *Theodorici*
ante tabernaculũ regiũ more gentis suæ erecta erat) concussit: illa obliquè in eum illata, latus eius *regis obitus.*

 vulne-

Carolomani mori. vulnerauit, quo vulnere etiam obijt. Sic & Carolomanum teſtatur Æmilius, in equo ludibundum E
dum refugientem domum puellam inſequeretur, impetu equi intra humile oſtium illatum, cor-
Lib. 3. poris compagem ſoluiſſe. Sed & Corſum Donatum Florentinum ſcribunt Fulgoſus & Sabellicus,
Lib. 6.c.11. cùm ad proſperum rerum ſuarum ſucceſſum eius exiſtimatio nimium creſceret, ideoque populo in
Lib. 3.c.8. ſuſpicionem veniret, tanquam in vrbe tyrannidem affectaret, furente populo, & ædes ipſius, Li-
bertatis accepto vexillo, oppugnante, clam in equum conſcendiſſe; & cùm milites quidam eum
inſequerentur, ab equo delapſum, ſtapedi adhæſiſſe atque adeò ab equo concultatum fuiſſe. No-
Fabij Pepuli mori. ſtris denique temporibus Fabius Pepulus, comes illuſtriſſimus, & heros inuictiſſimus, vrbe egreſ-
ſurus vnà cum liberis, cùm equi conſternati nullo modò ab auriga cohiberi poſſent, ipſe ſibi libe-
riſque conſulturus, ſingulos quàm fieri licuit ſine læſione rheda exponebat, ſed deſiliturus, adhæ-
ſit implicitus, atque ita alliſo ſaxis capite perijt, Hippolyti in morem.

EQVITATIONIS COMMODA, & incommoda. F

Lib. 2. de ſanit. tu. c. 31. MOTVVM qui exercitij cauſa aſſumuntur (inquit Galenus) alij per nos fiunt,
vt ambulatio; alij extrinſecus, vt nauigatio & geſtatio quælibet: nonnulli mi-
ſti planè ſunt, vt equitatio: non enim vt in vehiculis, præſertim in quibus ſtatim
quieſcas, ita etiam cum equo inſideas, accidit, vt à geſtante tantùm agiteris, ip-
ſe nihil agas. quin ſpinam erectam ſuſtinere, tum vtriſque feminibus equi coſtis
firmiter hærere & crura extendere oportet, etiam ante proſpicere: in quo non
modo viſus, ſed etiam collum laborat. Præcipuè tamen viſcera hon genere agi-
tantur. Plato in Timæo ſtatim à gymnaſtica exercitatione reponit vectionem facilem ſiue equo,
Cap. 5. de ratione victus ſalub. ſiue nauigio, ſiue vehiculo fiat alio. Atque harum vectionum alia tamen alia eſt laborioſior: Equi-
tatio autem concitatior, & per inæqualem locum facta ex Ficini iudicio harum exercitationum
robuſtiſſima cenſeri poſſit. Iſtiuſmodi in primis equitatio minimè laudanda eſt, nam ſæpe aliquam
Lib. de parua pila luſu. circa renes partem vel Galeno teſtante ruperunt aut circa pectus læſerunt, quandoque etiam ſe-
minarios meatus. Imperatrix Irene, vxor Ioannis Ducæ, cùm Theodorum peperiſſet, accidit, vt
ſpectandæ venationis cauſa, per longum ſpatium ab eo traheretur, vnde læſa matrice parere de- G
Lib. 6. de arte gymnaſt. cap. 8. ſijt, vt ſcribit Gregoras lib. 2. Sed de equitationis facultatibus diligentiſſimè ſcripſit Mercurialis,
tam in medicorum quàm equitum gratiam. Eſt (inquit) non parua differentia, an equus (ſic ap-
pello equum, mulum & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal.) lentè cele-
Oribas. lib. 6. cap. 24. riterve gradiatur, an ſuccuſſet, an aſturco ſit ac tolutarius, an currat. De tacita ac lenta agitatione
ſcriptum inuenitur ab Antyllo atque Aëtio, ſi placidè equus gradiatur, nihil magis quàm laſſitudi-
Aetius lib. 3. cap. 7. nem & præſertim inguinibus afferre: de hac inquam verba faciens Hippocrates memoriæ prodi-
dit, continuam equitationem laſſitudinem magnam parere, homineſque infœcundos & coëundi
L. De aëre, locis & aqua. impotentes reddere, necnon dolores diuturnos & claudicationes generare: neque iccirco ſenten-
tia Hippocratis damnanda videtur, quod Ariſtoteles contrario planè ſenſu ſcriptum reliquerit, e-
Hippocrates & Ariſt. conciliati. quitantes aſſiduè libidinoſiores euadere, quoniam genitalia continua attrectatione, motioneque
incaleſcentia ſpiritum concipiunt, ſicque coëundi cupiditas inducitur: ſiquidem Hippocrates de
placida & nimis frequenti loquitur, vtpote quæ leni motu non ita calefaciat & pendentes coxas
atque pedes obledat: Ariſtoteles verò de ea quæ equo celeriter gradiente & interdum ſuccuſſan-
te, ſed non admodum frequenter exercetur, verba facit. Hæc etenim equitando facta exercita-
tio, vt Antyllus & Aëtius crediderunt, totum corpus laborioſè concutit, & magis adhuc omni- H
bus alijs exercitationibus. Vnde ab Alexandro Tralliano in dolore capitis, quem cauſa frigida gi-
Lib. 27. c. 7. gnit, adhibetur, ſicut in epilepſia, in ſurditate, præſertim verò ſtomachum firmat: vt non imme-
Li. 11. c. 30. ritò ſcriptum ſit à Plinio, equitationem ſtomacho & coxis vtiliſſimam reputatam fuiſſe: qua item
Lib. 9. c. 3. ratione in ſingultu curando ab Aëtio vſurpatur, ſenſuum inſtrumenta ſubinde purgat, eaque red-
dit acutiora, hydropicos (vt ſentit Trallianus) ſi quid aliud maximè iuuat, ſolutam aluum &
fluentem, dicente Celſo, coërcet, crura quoque tenuia craſſefacit, quòd Germanici exemplo te-
In Caligula. ſtatur Suetonius. (Suetonius ſcribit Germanicum crurum gracilitatem aſſidua equi vectatione
poſt cibum repleuiſſe) alioqui equitatio à cibo teſte Auicenna noxia eſt, quod periculum ſit, ne
cibus in ventriculo putreſcat, cæterum thoraci maximè aduerſatur, necnon veſicæ malè affectæ,
in cuius vlceribus curandis ante cætera huiuſmodi exercitationem vitari placuit Archigeni illi, præ-
ſtantiſſimo Hadriani Imp. Archiatro: coxis etiam obeſſe ſcripſit Hippocrates; quanquam in hac
re varias auctorum poſteriorum exſtare ſententias reperio. Themiſon Methodicorum princeps in

coxendi-

A coxendicum dolore, ἰσχιάδος nomine à Græcis appellato equitare imperabat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faceret vexationem: post ipsum idem cõfirmauit Theodorus Priscianus & quem modo citaui, Plinius. *[Cal. l. 5. c. 1. Lib 2. ad Timo. cap. 21.]* Ex altera parte iam diximus Hippocratem coxis equitationem inimicam, earumque dolorum parentem reputasse, quem secutus Cælius Aurelianus Themisonis placita insectatus est tanquam veram ischiadicorum curationem destruentia. Ego, cùm animaduerto in hac exercitatione vehementer coxas incalescere, ac ex motu debilitari, ita sentio humores defluentes faciliter ibi decumbere, atq; inde dolorificas affectiones excitari, tanto magis affectus iam excitatos, quasique inueteratos acerbiores & indissolubiores fieri reor: quibus item rationibus equitationem à Celso podagricis iure damnatam fuisse puto. *[Lib. 4. c. vlt.]* Equitatio peracta succussante equo prædictis duabus proculdubio deterior est, nimirum quæ vniuersum corpus molestè quasset & dolores excitet augeatque: sicut in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius intelligebat, vbi diceret: *Pedetentim ite & sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor.* *[Cicero 2. Tus.]* Quod item Lucilius poëta antiquissimus innuit, dum equum succussantem, tetrum nuncupauit hoc versu: *[Non. Marcell.]*

Succussatoris tetri, tardique caballi.

B Adhæc succussationem vehementer caput offendere, collum & dorsum & nates, experiuntur illi qui aliquando in hunc modum equitare coguntur. *[Succussationis noxa.]* Denique si vlla est equitatio, quæ viscera præcipuè (id enim fatetur Galenus) agitare apta sit, proculdubio nunc proposita talis est, à qua non solùm interiora omnia concuti, verùm etiam suspendi quasique arripi videntur. *[2. de sa. tu. c. 11.]* Illud vnum habere iuuamen potest, vt cibis atque crudis humoribus concoquendis, aluoque ciendæ ac vrinæ proliciendæ, necnon à renum (quod Auicennæ placuit) loco lapillis atque arenulis ad inferiora deducendis adiuuare queat. *[Li. 3. fen. 19 tr. 1. c. vlt.]* Sed, quoniam maioribus damnis commoda hæc compensantur, omnes ab exercitatione simili abstineant consulo. In asturconibus equitatio (eam sic appello quam vulgari nomine portantum aut trainam vocant Itali & de qua ita Martialis: *[Traina eiusque vtilitates.]*

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.)

Quemadmodum magis corpus & membra gradarij equi vectione exercet, ita minorem molestiam parit, siquidem mollis illa alternorum crurum explicatu glomeratio minimum fatigat, peculiariterque aluum citare vsu probatur. De equitatione currentibus equis facta licet apud Aristotelem legatur, ita equitantes quòd magis caueant, minus cadere, tamen eam improbare videtur C Galenus hac ratione, quia sæpè contingit equitantes in terram decidere & non nunquam ex casu emori: *[Equitatio equis currentibus.]* sed præter hanc multæ exstant causæ aliæ, ob quas à sanitatis studiosis huiusmodi equitatio omni diligentia euitari debet: nam corpus (vt scribit Hippocrates,) nimium calefacit, exsiccat, atque extenuat, ob id ad minuendam carnis multitudinem à Cælio Aureliano probata, caput malè afficit, sensus hebetat, oculos non parum offendit: *[Lib. de ludo par. pila. 2. Diata. li. 5. ca. 8.]* quandoquidem Aristoteles causam indagans, cur, qui equo vehuntur, quò longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solent, significat illud ideo euenire, vel quoniam motus calefaciens valdè humores oculorum eliquat, & lachrymas inde ciet, vel quia sicuti venti aduersi oculos perturbant, sic aër occursans tantò magis ferire potest, quanto equus velocius agitatur. *[Sect. 5. prob. 13.]* Lædit præterea hæc equitatio tam thoracem & pulmonem quàm viscera vniuersa. Quod etiam renes maximo detrimento afficiantur, fidem facere possunt multi, quorum alij vrinæ ardore; alij lapillis, alij vlceribus modò renum, modò vesicæ, modò peritonei vsque adeo ob hanc exercitationem sollicitati fuerunt, vt ferè ijs affectionibus mortem obierint; ne dicam quot luxationes, quot ossium fracturæ, quot membrorum distorsiones sæpenumerò inde nascantur, dum brachia, dorsum, coxæ & crura supra modum laborant. D Videant igitur quos currentibus atque mutatis equis itinera sua obire delectat, quot ijsq; grauissimis periculis, nedum valetudinem, verum etiam salutem ipsam subijciant, quomodoque non ingenuorum aut sanitatem curantium ac vitam sed potius perditorum hominum, athletarum, nihilque vitam qua nobis carius ac optatius nihil reperitur, æstimantium opus exerceant. Hactenus de equitationis speciebus, quarum nullam ægrotantibus conferre scripserunt Antyllus atque Aetius; quasque nec ijs qui medicinam scripserunt, vllo pacto congruere memoriæ tradidit Soranus Ephesius, neque illis qui renum morbis officiuntur, vel earum inflammatione laborant, conuenire censuit Galenus. Sunt qui in equo sedentes gestari delectentur, quæ exercitatio parum malè valentibus vsui esse mea sententia potest: nam, vt mollissimè veharis, tamen lassitudo inguinum lumborumque & dura suspensio explicatioque percipitur, quando subpedaneis corpus sustentare, perarduum est, ne dicam impossibile: *[6. Epi. com. 3 aph. 1.]* accedit & mala ac dolorifica illa concussio, si quo modo incitatius feraris. *[Sessio in equis quid præstet.]* Valentibus magis conferre eadem potest, corpus, animum & stomachum firmando, sensus expurgando, acuendoque, sed pectus atque pedes debilitat. Hucusque Mercurialis. Quærit Ambrosius Nolanus, cur qui longa & frequenti equitatione vtuntur, ij vt sicci

ventris

Multum equitantes cur ſicco vẽtre, contrà lotium faciunt plurimum.

ventris ſunt; ita lotium multum faciunt. An quia (inquit) equitantium lumbi nimium laborant; E atque ob id calefiunt; quorum caliditatem renes etiam ſentiunt: renibus calefactis omnis ferè humor, qui in hepate, corpore ac ventre eſt, exugitur, quod lotium ipſum eſt; exucto verò humore cætera ſicciora deſcendunt in ſedem, ac ventrem ſiccant: ſiquidem cùm lotium plurimum fit, tum excrementa ſiccantur. An quoniam equitantium ſedes ob concuſſum & hippiam, cui aſſiduè hæret, calet, ac premitur & arctatur, quibus affectibus omnia excrementa, quæ ad ſedem fuerint, calendo & premendo ſiccantur & obdureſcunt: hæc ſiccata etiam ſuperiora deſiccant. Natura autem cùm alteram excrementorum viam impeditam ſentit, altera intentiùs vtitur: atque ſi non poteſt craſſas excrementorum partes in viam lotij conuertere, ſubtiliores & humidiores committit: vnde lotium plurimum fluit in veſicam, iam ventre ſicco remanente. An quia in equitantibus decuſſus de ſuperiore corporis parte ad inferiorem fit: in eo verò decuſſu faciliùs citiuſque humor deiectus deſcendit, quàm durior ſubſtantia: illius enim vt nihil mollitudinem impedit; etiam per anguſta penetrantis; ita duro corpori vnum quoque obex eſſe facilè poteſt; quo fit, vt vbi prius faciliuſque humor deſcendit, reliqua ſicciora remaneant in equitantibus, neceſſe ſit eorum vt lotium ſit multum, ita venter ſiccior euadat. Hæc itaq; ille. F

GESTATIO IN VEHICVLIS. & lectica.

Lib. 6. de arte gymnaſt. cap. 10.
Li. 34. c. 39.

VEHICVLORVM multa fuere apud maiores noſtros genera, (inquit Mercurialis,) quorum luxuria vſque adeo interdum Romæ creuit, vt referente Plinio, aurea ac argentea facere non ſint veriti: ſed hoc præter inſtitutum noſtrum eſt. Nam, quæ pro ſanis aut ægris in vſu habita ſunt à medicis vehicula, alia ab animalibus, mulis aut equis agebantur, alia ab hominibus, & vtraque vel tardiuſculè vel celeriter. Geſtationem vehiculo factam quamuis cæteris acriorem eſſe dixerit Celſus, ea nihilominus ſecundum Galeni ſententiam, inter debiles exercitationes recenſeri meretur: quo fit, vt ſanis, niſi aliter exerceri impediantur, minimè omnium conueniat. Valetudinarijs atque ſenibus magis: quemadmodum Antiochum exercuiſſe ſeſe & Cæcilium G Plinium accepimus; maximè verò ægrotantibus, de quibus ſermonem faciens Anthyllus, dixit geſtationem in vehiculo factam vim quandam amoliendi commouendique morbos ſtabiles & permanentes habere. Quapropter Seneca ad bilem faucibus infixam diſcutiendam & ad ſpiritus denſitatem extenuendam ſibi mirificè profuiſſe ſcribit, qui quod anhelandi difficultate, ſiue ſuſpirio, vt ipſe vocat, non raro vſque ad exſpirationis periculum exerceretur, huiuſmodi exercitatione aduerſus morbum vtebatur. Hæc inquam exercitatio duplex ab Aetio traditur, altera mitior, altera vehementior. De mitiori ſcriptum reliquit, ea in capitis affectionibus, & his quibus inteſtina fluxione laborant, vtendum eſſe. Vnde ſapienter Cælius Aurelianus iudicauit capitis dolore vexatos per longam viam geſtari debere, ne frequenti verſione ægrotanti vertigo induceretur, velut etiam non ſine ratione in furore, atque paralyſi curandis vehiculi manibus acti geſtationem adhibendam eſſe voluit, quanquam eandem poſtea in epilepſiæ curatione improbauerit, quod motus rotarum vertiginem caliginemque faciat ægrotanti, quæ paſſionis imaginem ferat. Licet enim Galenus Trallianus & Aëtius in vertiginoſis, epilepticis, graui ophthalmia, aut aurium dolore, ſurditateve captis, necnon in hemicranicis ſimilem exercitationem prorſus auerſari non videantur: attamen Aetius ſic affectos leniter moueri & auerſos ab itinere retrorſum deſidere in H curru mandauit: multos ſubiungens ſe nouiſſe hoc modo curatos, qui nullo alio auxilio indiguerunt. Aetium ſecutus deinde Auicenna addidit huiuſmodi vectationem retrouerſa facie peractam viſus debilitati eiuſque obfuſcationi magnum iuuamentum conferre. Hanc mitiorem in aluo fluente commendauit Celſus, quam valetudinarijs quoque & ſenibus Auſonium Gallum poëtam & Auſonij medici à Marcello citati filium probaſſe puto, quando is amico cuidam ſeni & à morbo reſurgenti ſcribens, monet ciſio & veredo, quæ erant vehiculorum genera, tardè vehatur, thedas, petorita & equorum veloces motus fugiat, his verſibus:

Geſtatio per vehiculum.
Lib. 2. c. 15.
Lib. 2. de in. val. c. 11.
Lib. 5. de in val.
Epiſt. 56.
Lib. 3. ca. 6
Lib. 1. c. 1.
Vectatio retrouerſa

Pelle ſoporiferi ſenium, nubemque veterni,
Atque alacri medium carpe vigore viam:
Sed ciſium aut pigrum cautus conſcende veredum,
Non tibi ſit rheda, non amor acris equi.
Canterij moneo malè nota petorita vites,
Nec celeres mulas ipſe metiſcus agas.

Porrò

A Porrò vehiculi gestationem vehementiorem tanquam calefaciente attenuanteque vi præditam in supprimenda carnis multitudine à Cœlio commendatam inuenio, quam item ab ipso pro atrophiæ curatione & ab Aëtio in affectionibus pectoris, & stomachi, in tumoribus laxis, in hydropicis, ac stupore attonito perculsis veluti optimum præsidium vsurpatam fuisse constat. In lectica gestatio facta, vt prædicta aliquanto remissior atque blandior existit, sic quoque plures vsus apud medicos in exercendis ægris habuisse legitur: quod enim in sanis quandoque eam adhibitam reperiamus, id factum credo, non vt simili exercitatione vlla valetudini accederet vtilitas, sed potiùs quia à senectute siue alia causa (veluti Alexander ob cruris vulnus in militari expeditione lectica vsus traditur,) cogebantur vel vt à puluere, sole, ventorum flatibus, pluuia, grandine ac hyemis rigoribus defenderentur: quocirca nisi aliqua ex prædictis causis homines sani vrgeantur, vt à lectica abstineant, consulo, quoniam præter agitationem illam quæ plurimorum capita vexare consueuit, generat & in corporibus quendam torporem, dum omnia ferè membra à motu feriantur, vt mox difficilè reddatur, ea maioribus ac vtilioribus exercitationibus assuefacere. Verum enimuerò hac particulari commoditate non mihi videtur priuãda lecticæ gestatio, quod sani viri ea possunt vti post cibos, non ad exercenda corpora, sed ad obeunda negocia necessaria, citra motus B damnum, aut solatij & exhilerandi animi gratia, quemadmodum factitasse Augustum, quando se à cœna in lecticulam lucubratoriam recipiebat, auctor est Suetonius. Quantum autem ad exercitanda languentium corpora spectat, duplex fuit illius apud medicos gymnastas vsus, aut gestatis sedentibus aut decumbentibus. Decumbentes in lectica gestantur, vt Antyllus, Aëtius & Auicenna memoriæ mandarunt, qui lethargica febri, aut semitertiana aut quotidiana ac phlegmatica vexantur, hydropici secundum Tralliani sententiam, apoplectici, rt soluti, nephritici ac podagrici: siquidem hæc commotio per lecticam habita (vt ait Arabum medicorum princeps,) materiam expulsioni aptam efficit: prodest subinde talis gestatio ijs qui diuturna imbecillitate laborant, qui helleborum sumpserunt: itemque vigilantibus aut segnitie & pigritia quadam oppressis, necnon ijs, quibus caninum in modum appetitus intentus est, nimirum cum intentio illa sedetur. Cæterùm sedentes ij lectica, secundum Aetium, portari debent, qui in integra febrium declinatione consistunt; eadem ratione & illi qui alias exercitationes obire nequeunt, qui diuturno aliquo & leni morbo impliciti sunt, qui cùm adhuc imbecilles sint, vires reficere cupiunt, qui tardè alimenta conficiunt. Ex quo prudenter satis Cor. Celsus vbi phtisici nauigare nequeunt, lectica eorum corpora dimouenda consuluit; quemadmodum Alex. Trallianus, si quid aliud, huiuscemodi gestationes & naui & lectica factas, hydropicos iuuare scripsit. C

Gestatio per vehiculum vehementior. *Lib. 4. c. vlt.* *Gestatio in lectica.* *Curtius.* *Lectica noxa.*

TEMPERAMENTVM.

LAVRENTIVS Russius equum temperatum existimari asserit, quoniam docilis est & in dominum vel nutricium suum seu curatorem facilis placidusque. Ad caliditatem tamen vergere arbitratur, idque argnit ex leuitate, audacia & vitæ longitudine, qua plæraque animantia superat. Cæterùm sicut in nobis vsu euenit, equorum nonnulli sanguinei, alij biliosi, alij pituitosi, alij melancholici: Quomodo autem inuicem dignoscantur, docet Petrus Montis philosophus G. Ayora Cordubensi interprete, à sanguinea complexione exordio sumpto. Cùm sanguinea (inquit) complexione proportionantur, citi quocunque in curriculo sunt, præsertim si id parumper accliuum est: cæteris delicatiores sunt, & freni obedientiam supra cunctos possident: breuem anhelitum habent, quamobrem in longo cursu præstare non queunt: in breui tamen citò D eunt, & cum pulchritudine transeunt: tum quia minutim & iunctim currunt. Ex ijs ferè nullus alta vel longa vestigia facit, sed omnes penè crura anteriora in cursu implicant. Ad iaculandum ex eis nimium præstant, & in gyris huc atque illuc faciendis mirum in modum excellunt. Has habitudines tenent: pedes paruos & non crebrò multâ duritie præditos possident: breues iuncturas articulosve (si dicere cupis) gracilia crura & media longitudine sita tenent. Fœmora habent crassa, quæ crura breuiora videri quàm sunt, faciunt: multam etenim carnis copiam in natibus habent, & ea nimium deorsum descendit, neque aliter ea quæ à scapulis pendet, toros anteriorum crurum induit. Carne & super clunes & circum ilia abundant: crassi in posteriori parte sunt, in anteriori verò subtilitate hilarantur. Tergum & eius partem aduersam rectè conditam habent. Clunes atque nates rectè conditæ & optimæ distributæ sunt, quibus cruces apta æquitate respondent. Collum breue, crassumque tenent. Quæ res simul cum copiosa conditione posteriori ipsos freno parere efficiunt. Eorum capita parua atque breuia sunt, quæ inter corpulentiam & maciem medium sortiuntur. Minores huiuscemodi complexionis equi, quàm ex cæteris sunt. Cholerici neque celeritatem

Cur temperatus esse dicatur equus. Calidum esse. *Temperamento variare.* *Equi sanguinei.* *Equi biliosi.*

leritatem neque tarditatem habent, quamuis eorum plurimi tantam superbiam teneant in exitu, E vt sinistrum iter persæpe capiant, neque id tamen in alterum magis quàm in alterum latus fieri dicimus, nimium currunt, præsertim in longo cursu; anhelitus quidem patientiores cæteris sunt; cùm currunt, plurimùm se attollunt. Longis quoque passibus & nimium apertis incedunt; eorum plurimi infreni sunt. Equi nimium veloces istius complexionis à sanguine subsecuti nascuntur, qui eos celeriores, freno obedientiores, pulchriores & pretiosiores reddit. In istis namque duabus complexionibus huiusmodi animantes nimiam ostentationem aptitudinemque cum vigore possident. Quocumque in terræ situ currunt, maximè vbi viribus opus sit. At si phlegma pro sanguine sequitur, animalia tardiora & anhelitus patientiora & infreniora fieri solent; quæ melancholiæ aduentu semper durescunt. Has aut similes habitudines possident. Mediocres pedes & satis ab vngula vegetos habent, quæ inter duritiem & temperiem medium possidere experitur. Iuncturæ curtæ atque fortes subsistunt. Eorum crura tam anteriora quàm posteriora mediocrem tum longitudinem tum grossedinem habent: ea tamen nimio osse exuperant, quod vndique maximum esse omnia membra demonstrant. Femora tantum seorsum eriguntur, vt reliqua longitudine excedere videantur. Nates cum clunibus eorum strictæ & siccæ potius quàm vel latæ vel carne vberes dicendæ sunt, præsertim in summitate, illic etenim in pectoris volucrũ modum deducuntur colliguuturque. F At ossa clunium nimio interuallo distant, groppam longam habent, quæ in parte posteriori contrahitur, quæ res eorum tergum breue efficit. Ilia adeo sursum eriguntur, vt pars illa in qua clunes natesque consistere diximus, altiorem videri quàm sit, faciant. At cruces inferiores habent. Supina pars prælonga est, quanquam magna ex parte, etsi longum pectus, breuissimum ventrem teneant (quem Hispani Hamelgum dicunt) pectora lata atque aperta possident; quamuis ob acuitatem quam in fronte tenent, accipitres imitentur, & minorem latitudinem habere videantur, quæ equidem res animalium velocitatem præ cæteris indicat. Neque vllum adhuc pernicitate præstare, ni id apertè decurrat, compertum habemus. Non sunt graues sed in anteriori parte nimium ossis & possident & ostendunt. Crurum altitudine & corporis breuitate præstant; quod quidem signum singula animalia vt pernicitate excellant, habere debent, quamuis minus, ob id, pondus tolerent. Cursus etenim crurium expeditionem appetit. Huiuscemodi equi quos cholericos dicimus, colla satis longa atque gracilia sortiuntur. Quapropter & posteriorem leuitatem & currendi impetum freno inobedientes sunt. Capita mediocria siccaque tenent, quæ inter longitudinem & medium constituuntur; maiuscula etiam cholericis quàm sanguineis insunt, G quod in hominibus ob capillaturam nequaquam ostenditur: capillis tamen subscisis non minus in nobis quàm in equis vti est, ostendi solet. Istiusmodi demum equi multum sentiunt atque elaborant, sed superbissimi sunt.

Equi melã cholici. Melancholici citi vti cholerici sunt, quamuis & duri & intemperati consistant, & multum celeritatis illis vt cholericos æquiparent, deest. Eorum etenim nullus cum sufficientia currere experitur; immo & tam rotundè atque implicitè in cursum eunt, vt inter eorum currendi atque rotandi modum nullum ferè discrimen (quanquam non cadant) iudicetur. Magis saliendo quam cursu valent, quam quidem affectionem vniuersim à melancholicis animalibus obseruari videmus. Os durum possident: multum tamen in longum fugere nequaquam solent si eos frena coercent; cruribus quippe vti non magnoperè cupiunt. Ingentes labores perferunt; in iisq; tolerandis præstant præsertim cùm sarcinas deportare expedit. Omnes denique equi qui pedes atque crura arcuata sortiuntur, & intemperati & paucissimi laboris sunt, debiles quoque pro sui corporis magnitudine experiuntur, verùm quia melancholici sunt, fortes esse ostenduntur, & magnos ictus, vbi tangunt, dare videntur. Pedum cornua benè condita atque fortia quamuis non temperata sortiuntur; Crura crassa, curua, atque breuia possident. Coxæ atque clunes rotundæ sunt. Tergus media longitudine coextenditur, quod sæpe curuum est (quem quidem defectum H pandum Hispani vocant,) quam quidem ob rem & quia libenter stant, ad rotationes super ipsos peragendas optimi sunt. Pectus latum, apertum & tabulatum (ob similem adequitationem dictum) tenent. Collum curtum crassumque illis tributum est, cui diuersum caput minimè sed simillimum annectitur, quod magno osse constare vsque quaque conspicitur. In iusta pugna valent. At cùm choleram huic complexioni anteire natura vult, longè præstant.

Canes melã cholici. Canes quoque huiusmodi complexionis fortes sunt & tenacissimè mordent qui pollices magnos atque aduncos in suffraginibus magna ex parte habent, (quamobrem pesugnados ipsos Hispani appellant.) Simi etiam esse consueuerunt; quæ res & in equis & in canibus dignoscendis commune inditium est.

Equi pituitosi. Phlegmatici lenti in principio sunt, neque vlla tamen in totius cursus parte laxitudinem deserunt, quanquam & in medio & in fine minorem lentorem retineant; præsertim si currendi spatium accliuum est, & nimium dilatatur, & aliorum complexionum defectionem existimes. Neque eos ob id vnquam leues esse, sed vno ferè modò in longum pergere dicimus, quam rem ij qui iunctim atque celeriter vim immittunt, agere non possunt. Parum saliunt & spatiosè voluuntur. Non citò

à cursu

A à cursu consistunt, quamuis & molli ore sint & multum fugere nequaquam assuescant. Laborum patientiores experiri quàm videri consueuerunt. Ex istis vel cum melancholico humore commixto multi resides eunt. Verùm cum melancholia præcedit, phlegmaque subsequitur, iter pertinacius refutare & vlterius nolle progredi pugnant. Horum pedes magnitudine sparguntut, quorum cornua mollia sunt: articuli immo artus longi, crura verò atque femora longa existunt: at sua femina (interiores coxarum partes intelligas) nimium carnosa & quoquo modo summissa iacent. Tergum atque ilia longa porriguntur, venter propensus atque longus est. Pectora curta, non lata sed nimia carne inducta possident: colla crassa longaque existunt, & plurima induuntur carne: quibus capita conformitate proculdubio correspondent. Latiùs in istis equorum complexionibus scribi poterat, debueratque: plura etenim alia tum publica, tum quouis modo tecta sortiuntur. Verùm cùm hæc vniuersalia cognoscantur, cætera quæ restant, facilè comprehendi poterunt: Magnitudinis atque colorum discrimina pro aliquali cognitionis parte; non autem pro vniuersa infallibiliue norma inseruntur. Singulæ quippe istiusmodi differentiæ in quauis complexione & locum inueniunt & inesse experiuntur. Sanguinei minores cæteris sunt, qui vel album vel castaneum colorem (ob fructunum similitudinem à nobis dictum) sortiri assuescunt. *Equi sanguinei.* Cholerici inter
B mediam & proceram magnitudinem consistunt: at colorem ex cinereo atque albo cum medio *Cholerici.* vtriusque coloris permixtis confectum habere solent (qui color rutio ob rotarum discretionem ab Hispanis dicitur,) quamuis ex equis istis non pauci castanei sint, nomen iam desuper expositum. Melancholici mediocres & nigri sunt. *Melancholici.* Phlegmatici magni, albi atque castanei esse assueuerunt. At in singulis prouincijs equorum complexiones illis quæ hominibus insunt, conformari sunt solitæ, tunc præsertim cùm non delecti vel externi emissarij equas comprimerent, sed cùm tumultuatim *Pituitosi.* ac permixtim ex ijs vti ex hominibus generatio fieret, id (quod retulimus) longè certiùs obseruaretur. Hæc itaque Petrus Montis, quæ fortassis aptius ijs quæ ex Cardano de electione equorum scripsimus, coniungi possint: sed & hîc non malè quadant, cùm deinceps quæ vel ad equi præseruationem à morbis, vel ad curationem eorundem pertinent; sit dicendum. Temperamentum enim ægri in primis cognoscendum est medico.

MORBI, EORVMQVE Cura.

C

ARISTOTELES author est, homines vsu peritos asserere, totidem ferè morbis equum atque etiam ouem infestari, quot homo solet. Ego verò de singulis accuratè tradere non institui, sed de ijs tantùm in quos frequentiùs incurrere solent. Nonnullos autem cognoscere difficile est, vt tradit Pelagonius, propterea quòd eadem sæpe signa diuersis in morbis appareant: Verbi gratia, non solùm febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiorem, sed cùm alij etiam dolores vrgent. *Morbos multos cognoscere est difficilé.* Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam proueniunt ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ad imbecillitatem perduxit. Ea non possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergo putabis ipse dolorem esse ventris aut tormina, neque ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum ægrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoque prorsus dissidentium indicia facilè deprehendes, si diligentiùs animaduertas. Ægrè autem habe- *Aegrotantis signa.*
D te equum non difficile est cognoscere, nam tristior est solito aut pigrior, vt ait Vegetius, somno non vtitur consueto, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat, accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior; incessus ipse, quo maximè notatur segnis, ac nutans. Cùm huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud (inquit) separabis à cæteris, vt contagionem non infetat proximis & faciliùs in solo iam causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam vel tertiam diem ab illa mœstitia fuerit absolutum, nihilque resederit in corpore ipsius quod putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitiam & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio, nam frequentiùs inspici debet & cautiùs, quod semel cœpit esse suspectum. Hucusque Vegetius. Idem tradit equos in nonnullis morbis cadere, vt in eo qui inde caducus vocatur, & eo quem Frenes *In quibus morbis cadant.* vocant, & malide humida & morbo acuto ex pabulo contracto (apparet crithiasin hoc est, vt Gaza vertit, hordeationem intelligere; nam in hac quoque cadunt & erigi recusant.) In podagra

etiam

etiam ferè ſtare & ambulare neſciunt: ſi coguntur, claudicant: ſæpe ſe proijciunt, vt indigeſto ex E
Morborum cauſa. hordeo animalia quæ propter dolorem non coquunt cibum. Plerumque autem morbos concipiunt laſſitutudine & æſtu, nonnunquam & frigore & cum ſuo tempore vrinam non reddunt: vel ſi ſudant & a concitatione confeſtim bibunt, vel ſi cùm diu ſteterint, ſubitò ad curſum extimulantur. *Frigus vt equis noxium.* Quantoperè autem frigus noceat equis, ſuprà in curatoris munere indicauimus. Labor quoque per nimium calorem eos ſcalmatos id eſt emaciatos facit. Iam verò plenitudo & obeſitas quamuis morbus non dicatur, æquè tamen lædit & medicationem requirit. *Morbi acutiſſimi.* Morbi acutiſſimi tres authore Hierocle, equis & alijs, quorum ſolidæ ſunt vngulæ, accidunt, veſica, conuerſio inteſtinorum quæ ileos (inquit) vocatur, & cardiacus: cæteri verò ad dies aliquot differuntur. Addit tamen ſolere etiam crithiaſim & ſuffocationem, & ventris dolorem illico perimere, niſi præſens remedium auxilietur. *Frenes morbus qui.* Cæterùm recentiores frenes vulgò vocant morbum quendam, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt & pariſthmia periculoſa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè die occidit. *Morbi toti corpori communes.* Morborum qui toti corpori communes ſunt, præcipui ſunt macies ſiue extenuatio, febris, peſtis, ſcabies. *Particularium diuiſio.* Particularium alij etiam interni, alij externi. Interni ſunt dolores capitis, ventris & inteſtinorum, neruorum læſio, oculus cruore ſuffuſus, oculus perF
cuſſus, inflammatio, lachrymæ, lippitudo, caligo, vnguis & albugo; dolor dentium, palatina vulgò dicta, barbulæ ſub lingua, tonſillæ, hæmorthagia, ſtrumæ, Tuſſis, ſtrangulio, aſthma, dolor cordis, bulimus, cruditas, dolor ex flatibus, Lumbrici, nephritis, frenes, vrinæ difficultas, dolor ex retentione vrinæ, ſtranguria, mictio ſanguinis, tumor teſtium, vuluæ procidentia, langium in cauda, ita vocat Ruſius malum quoddam, à quo velut à cancro pili ac oſſa caudæ corrumpuntur, defluuium pilorum caudæ, arthritis, podagra, ſuperoſſum, pedis luxatio, vngularum vitia, vulnera, vlceraque multarum partium, & morſus. Hi ſunt ferè præcipui equorum affectus, de quorum curatione vel ideò non pertractabo, quòd ea peculiare idque grandiſſimũ volumen requirat; quam ob rem authores qui de ſingulis agunt, tantummodo indicabo, mox remedia quædam allaturus, quibus in plerifque affectibus veterinatij vtuntur. De equis itaque emaciatis, Hippiat. cap. 62. De *Equi emaciati.* extenuatis & ſtrigoſis incertam ob cauſam, ibidem cap. 68. Si extenuatus ſit equus, Geoponica 16. 3. ex Abſyrto. De equo qui cùm abundè edat, non proficit, Ruſius, 156. Ad cutis ſiccitatem & maciem, Pelagonius cap. 128. De macerata fruge quam ſtrigoſis equis Cappadoces exhibent Hippiat. 129. De nimis pingui equo, vt macreſcet, Ruſius 153. De febri equi, Hippiat. 1. Geo- *Febris.* ponica, 16. 4. Vegetius 1. 31. De febribus internis, idem ibidem & per ſequentia quinque capi- G
Peſtis. ta. De peſte Hippiatrica 4. Virgilius in Georgicis ſic canit:

Labitur infelix ſtudiorum atq; immemor herbæ
Victor equus, fonteſq; auertitur, & pede terram
Crebra ferit, demiſſæ aures, incertus ibidem
Sudor; & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit:
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus:
Sin in proceſſu cæpit crudeſcere morbus:
Tum verò ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt: it naribus ater
Sanguis & obſeſſas fauces premit aſpera lingua.
Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenæos, ea viſa ſalus morientibus vna.
Mox erat hoc ipſum exitio; furijſq; refecti H
Ardebant; ipſiq; ſuos, iam morte ſub ægra
(Dij meliora pijs, erroremq; hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Malis. De febri equorum epidemia, Ruſius 166. De malide (quo quidem vocabulo peſtilentia appellatur, ſed habet plures ſpecies, vt docet Vegetius 1.2. & deinceps; quanquam ipſe non malidem, ſed malleum vocet.) Hippiat. 1. 2. Malis Theomneſto duplex, alia ſicca quæ latet, alia humida, *Alienatus. Orabus.* in qua ſanies pituitoſa per narem albicans effluit. Vegetio etiam alienatus vocatur & orabus. De cauſis & curis generalibus malidis Vegetius 1. 17. Suffimenta contra eam. Idem 1. 19. & 20. De malide humida (eſt autem duplex, recens vna & ſine odore, alia inueterata & fœtida.) Hippiat. 2. Morbi humidi ſigna, Veget. 1. 3. cura 1. 10. De malide ſicca, Hippiat. 2. Morbi aridi ſigna. Veget. 1. 4. cura, ibidem 11. Morbi ſubtercutanei ſigna & cura, Ibidem 5. & 12. Malis intercus, *Morbus articularis.* Hippiat. 2. Morbi articularis ſigna & cura. Vegetius, 1. 5. & 12. Malis articularia, Hippiat. 2. Ad *Scabies.* articularios dolores, Ibidem 129. De ſcabie, Vegetius 3. 71, Ruſius 72. Theomneſtus in Geoponicis

A nicis 16. 17. Hippiatri cap. 6. 32. Si scabies latius prurit, Ibidem 69. De scabie & eius cura, Albertus lib. vigesimo secundo. Hæc authore Columella huic quadrupedi mortifera est, nisi celeriter succurritur. Si leuis est (inquit) inter initia candenti sub sole vel cedria vel oleo lentisci linitur, vel vrticæ semine & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit. Præcipuè tamen huic noxæ salutaris est adeps marini vituli: sed si iam inueterauerit, vehementioribus opus est remedijs, propter quod bitumen & sulphur & veratrum pici liquidæ, axungiæque veteri commista pari pondere incoquuntur, atque ea compositione curantur, ita vt prius scabies ferro erasa, perluatur vrina. Sæpè etiam scalpello vsque ad viuum resecare & amputare scabiem profuit, atque ita factis vlceribus mederi liquida pice atque oleo quæ expurgant & replent vulnera æquè: quæ cùm expleta sunt, vt celeriùs cicatricem & pilum ducant, maximè prodest fuligo ex aheno vlceri infricata. Hæc ille, & aliàs; Impetigines & quicquid scabies (inquit) occupat, aceto & alumine defricantur. Nonnunquam si hæc permanent, paribus ponderibus permistis nitro & scisso alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentissimo sole vsque eò strigile raduntur, quoad eliciatur sanguis: tum ex æquo miscentur radices agrestis herbæ, sulphurque & pix liquida cum alumine: & eo medicamine prædicta vitia curantur. Plinius & Auicenna tradunt equorum scabiem ranis decoctis in aqua extenuari, donec illini possit, dicique ita curatos non repeti postea. Nonnulli personatiæ siue arctij radicem tritam miscent cum lacte vaccino & equorum scabiem illinunt. Sunt qui vnguentum parent veteri axungia, oleo laurino, helleboro albo & argento viuo permixtis, ita vt ad libram axungiæ sextam olei laurini partem, hellebori octauam; argenti viui verò quantum satis videbitur pro scabiei modo, non nimium tamen. Simile ferè vnguentum describit Rufius 32. Plinius diuersis locis ad scabiem & pruritum quadrupedum celebrat haleces sale infusas per noctem; aquam maris: amurcam olei coctam cum lupinis: asphaltum; asphodelum illitam & priuatim in equis: butyrum cum resina: chamaeleontis succum: elleborum nigrum cum thure & cera, aro & pice, vel cum psyllio: Fimum bouis vel bubali: glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, oleum lentisci: pastinacæ piscis iecur coctum in oleo, (quo medicamento efficacissimè curari scabiem asserit,) picem; salem chalastræum, hyssopum cum oleo. De scabie & pruritu colli & caudæ equi Rufius 72. Et de scabie in genere, ibidem. Dolorem capitis (inquit) Columella, indicant lachrymæ quæ profluunt, auresque flaccidæ, & ceruix cum capiti aggrauata, & in terram summissa. Tum rescinditur vena quæ sub oculo est & os calda fouetur, ciboque abstinetur primo die. In postero autem potio ieiuno tepidæ aquæ præbetur, ac viride gramen, tum vetus fœnum & molle stramentum substernitur, crepusculoque aqua iterum datur, parumque hordei cum viciæ libris duabus & semis, vt perexigua portione cibi ad iusta perducatur. Ad capitis dolorem; Vegetius 2. 8. Capitis & caluariæ, Hippiatrica 104. Appiosus, id est, hemicranicus equus, vnde & mens hebetatur & visus: & quia vna pars prægrauatur, tanquam ad molam vadit in gyrum, vt ait Vegetius, qui omnes capitis valetudines, præcipuè veteres & periculosos cyclo curandas esse tradit, de quo in purgatione ex eodem diximus. Irremediabile malum est teste Aristotele, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant & ilia perstringantur. De cordis dolore, Hippiatrica 29. Si equus doleat ex flatibus & ilia tumeant, & ferè totum corpus plus solito, Pettus Crescentius 9. 18. De dolore ex flatibus qui subeunt meatus corporis concalefacti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valdè tumescit, & equus valdè affligitur, Rufius 149. Emphragma, id est tortura & extentio ventris dolorque cum magno periculo, Vegetius 1. 40. De Emphragmate, idem 1. 47. Curatur extractis è longanone excrementis manu oleo inuncta, vel clystere iniecto. Vide etiam Hippiatros 43. De dolore ventris, Vegetius 1. 49. Hippiatri 31. & 33. De dolore intestinorum. Ibidem 36. Columella author est, necnon & Vegetius boues & equinum genus a dolore ventris & intestinorum liberari, si cùm dolent, aues viderint natantes ac præcipuè anatem. De stropho id est, torminibus Hippiatrica 45. De causis eiusdem & cura, Vegetius prim. 43. Equus (inquit tert. 53.) volutatur, patitur torsiones, ilia sibi respicit, stercus durum assellat, terram pedibus tundit dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. De Coli dolore, Vegetius prim. 41. & prim. 50. & 3. 52. Coli cruciatus Hippiatric. 31. Ad colicos compositio, Vegetius 4. 27. Colicis vnde sanguis trahendus, idem 1. 27. Capiuntur equi, vt Aristoteles quoque annotauit, etiam rigore neruorum, cuius (inquit) indicium, venæ vt omnes neruique intendantur, & caput ceruicesque immobiliter rigeant, rectisque cruribus gradiantur. De neruorum læsione Absyrtus in Geopon. decim. sext. sept. De sanguine qui apparet in oculis equorum. Rufius, 57. De oculis cruore suffusis Hippiatrica 11. Ad oculum percussum, Vegetius quart. 27. Rufius 59. Ad dolores oculorum Hippiat. 11. Columella asserit omnem dolorem oculorum inu-

Dolor capitis. *Appiosus equus.* *Dolor cordis.* *Dolor ex flatibus.* *Strophus.* *Dolor colicus.* *Neruorum rigor.* *Oculorum morbi.*

Margin letters: B, C, D.

ctione ſucci plantaginis cum melle Attico, vel ſi id non eſt, vtique thymino celeriter leuari. E
De inflammationibus oculorum, procidentijs, deſluxionibus, Hippiatrica 12. De lachrymis
oculorum Ruſius, 53. Contra ruborem & dolorem oculorum, idem 61. De lippitudine Hip-
piatrica 11. Abſyrtus in Geoponicis 16. 5. Frequenter autem oculi caligine & nebulis lædun-
tur: claritatem reſtituere putant medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus & in-
coctis cum rhodoſtagmate; Oculos etiam equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vn-
ciam mellis puri, Zinziberis drachmas duas admiſce, & ſtillatitij liquoris rutæ vnciam ſe-
mis: hoc oculis inditum & iumentis & homini prodeſt. Contra maculam in oculo equorum,
Ruſius 58. Pterygia id eſt vngues oculorum. Hippiatrica vndecimo: De vngula oculorum,
Ruſius 56. Eſt autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Col-
lyria ad oculorum albugines Hippiatrica, duodecimo. Geoponica Græca decimo ſexto. Ad o-
culorum album vel glaucomata, Vegetius quart. vigeſim. ſeptim. Ad album ex humore vel
percuſſura natum, Vegetius ſecund. vigeſim. ſecund. Collyria diuerſa ad album in oculis. I-
dem 4. vigeſim. ſeptim. Suffuſio vel album quomodo per nares curetur. Idem 2. vigeſim. prim.
Os vlceratum. Ad os vlceratum, Hippiatrica 60. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2. 32. Si ve-
Palatina. na in palato inciſa claudi non poteſt, Idem 2. 35. De Palatina, Ruſius 65. Sunt autem ſul- F
ci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto & ariſtis pleno pungente pala-
tum, aut ex phlegmate orti: De barbulis ſub lingua, Idem 69. Harum meminit etiam Al-
Barbula ſub lingua. bertus, Barbulæ quædam (inquit) fiunt in palato equi, ſiccæ, in modum conorum ma-
millarium alicuius beſtiolæ, quæ cum creſcendo longiores paruo grano fuerint, equum ab e-
dendo impediunt. Ad tonſillas, Hippiatrica 18. & vigeſim. De ſanguine per nares fluente,
Tonſilla. Hippiatrica 42. Vegetius 1. 54. Columella reprimi ſcribit infuſo naribus viridis coriandri ſuc-
Hæmorrhagia. co. Ad ſtrumas rumpendas, Hippiatrica vigeſim. Vegetius ſecund. vigeſim. tert. Pulmona-
Strumæ. rij & vulci, Hippiatrica tertio. Ad tuſſim equorum, Hierocles in Geoponic. 16. 11. Hippia-
Pulmonarij. trica 22. Vegetius 3. 67. Ad tuſſim ſiccam, Idem 3. 68. Ruſius 165. Ad tuſſim ſi quid fau-
Tuſſis. cibus inhæſerit, Vegetius tert. 62. Ex faucibus, idem tert. 66. Ex aſperato gutture, Ibidem.
Si ex vulneribus ſaucium tuſſis vrgebit. Idem tert. 70. Si ab internis tuſſierit, Ibidem. Ad
tuſſim ex perſtrictione. Idem tert. 63. In hac caput deorſum demittunt tuſſiendo vſque ad ter-
ram, bibentibus aqua per nares currit: Eſt & tuſſis à colibus, cùm coles iniuriæ pleni ſunt,
tumentque dum bibunt, ſic affecti continuè ruminant. Idem tert. 64. Eſt denique (inquit
idem tert. 65.) ab interioribus, grauior & penè inſanabilis: hæc nares iumenti præcludit, vt G
ſpiritum reddere non poſſit. Si ilia ſpiſſis pulſibus ducit, ſignum eſt prouenire à iecore vel
pulmone, vel præcordijs: ſin lentis pulſibus ilia duxerit & ventrem, indicat tuſſim de his
locis, in quibus inteſtina ligantur, quorum tenſione & iniuria compelluntur tuſſire. Nam ſi
curſu nimio vel latiore ſaltu conuexata ilia fuerint, hæc naſcitur cauſa. Ex nimio quoque æ-
ſtu vel intolerabili frigore interiora vitiantur, & faciunt tuſſicos. Vnde vulſi appellantur.
Tuſſis. Hæc ille. Ad tuſſim & vulſos. Idem tert. 69. & 70. & quart. 9. Caſtaneam equinam ſic di-
ctam ait Gulielm. Quacelbenus in epiſt. ad Matthiolum, quòd ternæ aut quaternæ deuora-
tæ, pectoralium equorum morbis, tuſſi præcipuè & anhelitus difficultati opitulentur. Re-
cens tuſſis (inquit Columella) celeriter ſanatur, pinſita lente & à valuulis ſeparata, minute-
que molita. Quæ cùm ita facta ſunt, ſextarius aquæ calidæ in eandem menſuram lentis mi-
ſcetur, & faucibus infunditur, ſimiliſque medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, ca-
cuminibuſque arborum recreatur ægrotum pecus. Vetus autem tuſſis diſcutitur porri ſucco
trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuſo. Plinius affirmat, verbaſci cuius flos eſt au-
reus, tantam vim eſſe, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed ilia quoque trahenti-
bus, auxilietur potu. Iſtiuſmodi vulſos equos in Hippiatticis Græcis βυλσοὺς vocari legimus, H
quo modo etiamnum nos vulgò eos vocamus, quicumque ſcilicet grauiter tuſſiunt, & Ve-
getius tert. 42. vulſare poſuit pro valdè tuſſire. Barbari quidam recentiores, pro vulſis vul-
Vulſare quid ſiuos & pulſiuos equos dicunt. Petrus Creſcenſius pulcinam dicere videtur ipſum morbum.
9. vigeſim. Morbus (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, qua obſtruit pulmonis
arterias, ita vt equus vix reſpirare poſſit: Signa ſunt, natium magna ſpiratio & ilium (circa
coxas) crebra pulſatio (hinc fortè aliquis pulſiuum equum dici conijciet, non tanquam vul-
ſum: ſed cùm res vna ſit, de vocabulis non contendimus,) Incurabilis ferè eſt: tentantur ta-
men remedia quædam &c. Autumni tempore cibetur equus vuis maturis, vel dulci mulſo po-
tetur. Mangones quidam impoſtoreſque ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. Ru-
ſius ſi vuas vel racemos abundè ederit, liberari ait, nec ſimile huic remedium reperiri. Cæ-
Li. 3. Ep. 9. lius Calcagninus vir alioqui doctiſſimus, haud ſatis peritè hunc affectum peripneumoniam
vocat

A vocat his verbis: Chamæleuce ea est quam olitores & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginem vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto, vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerumque proficiscens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis; & ab ilibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tempore vulsos vocitauit. De vulsis Vegetius tertio.66. De equo pulsiuo, Rusius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes & decoctio serpentum, &c. Ad vulsos & ruptos (grauiter tussientes,) Vegetius tertio, septuagesimo. De equis spiritu distentis, Hippiat. 62. Aduersus strangulatum prouenientem cum equus satur cibo ad cursum agitur. Hippiat. 111. De strangulione *Strangulatus.*
Pet. Crescentius, 9. 16. Morbus idem cum tonsillis videtur, de quibus Hippiatri Græci agunt. 18. & 20. Glandulæ aliquot (inquit ille) circa caput equi sunt & earum quædam sub gutture, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendentes, vnde totum guttur inflatur & meatus respirandi comprimuntur. Nisi autem tonsillæ sint, viuulæ fuerint à qui-
B busdam dictæ, eodem scilicet in loco glandulæ quædam, similiter ab influxu capitis auctæ & arteriam eodem modo constringentes, vt animalia suffocentur, nisi in tempore succuratur, per cauterium aut incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ, & apud Græcos Hippiatros tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cùm omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat, cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca & aqua nimis crassa & ex phlegmate collecto propter otium equi: vel sicca esca cum puluere commista, vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea lassus fuerit & ieiunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in morucllam transit & periclitatur. Rusius ait ita affectos equos cap. 63. cum gurgulatione quadam spirare & vix transglutire. Apud alios strangulina vel strangulio est catarrhus & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multa per nares humore effluente, qui nisi sponte fluat, suffimentis aut erthinis prouocatur. Inter alia remedia cauterium adhibetur sub mento, & caput ita ligatur, vt deorsum spectet, quò liberius effluant humores. Sunt & vuulæ recentioribus dictæ glandulæ quædam inter collum & caput equi, quæ auctæ deglutionem & respiratio-
C nem impediunt. Ex his laborantes equi, aures subinde concutiunt, sitiunt, lambunt quod apponitur, Vide Rusium capit. 63. Crescentius 9. 17. glandulas ait esse circa maxillas: vulgus vt inuenio viuas appellat. Rusius etiam iunulas appellat, nisi corrupta vox sit. Equus (inquit) habens iunulas, si subito vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuò scorditiones patitur, non videtur posse euadere. Scribit Gesnerus se audiuisse, sic affectis equis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusque auris: esse etiam apud suos, equarios qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt & qua postrema parte auriculæ cutis attingitur, illam rescindunt & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas eximunt. De strangulione, Rusius, 63. De strangulione & cymorrha, item de viuulis Petrus Crescentius 9. 17. Tormentillam datam in potu vel pastu Albertus vtilissimam ait esse bobus & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asth- *8. Hist. anim. c. 13.*
mate, auribus flaccidis & fastidio cibi. De asthmate id est suspirio. Vegetius tertio, 68. De asthmate & orthopnoea, Hippiat. 27. In orthopnœa (inquit Pelagonius) si cætera remedia non *Asthma.*
succedant, curabitur equus inserta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant, aut
D narium aut auricularum radicibus impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumque virus elicitur. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furfures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inserunt inter cutem & carnem foramine transfixo fibula. De orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnœa (inquit Vegetius tert. 46.) siue plagio rigido *Orthopnœa.*
equus etiamsi trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauiter, frequenter suspirat, ronchos ducit, ilia suspendit; dum manducat, tussit: difficilè liberabitur, licet diu viuat. De dolore cordis Hippiat. 29. Cardiacus morbus, ibidem. Vegetius 2. 4. De bulimo, id est intensa fame, *Dolor cordis.*
Hippiat. 67. Vegetius tert. 35. De bulimo ex fame vel lassitudine, idem tert. 35. Ad fastidia cibi *Bulimus.*
& nauseam, Hippiat. centesimo vigesimo nono. Inter præcipua remedia recensetur id genus *Ad cibi fastidia.*
seminis quod git appellatur: cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus & vini sextario, atque ita faucibus intruduntur. Et nausea discutitur etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abundè non edat equus, Absyrtus in Geoponicis 16. 13. Si hordeo malo aut nimio lædatur animal. Vegetius tert. septuag. tert. De dolore

Plethora. ex nimia ingeſtione hordei vel ſimilis indigeſti, Rufius centeſimo quinquageſimo: Vegetius E
plethoram ex hordeo fieri tradit, ſi equi dum ſudant, hordeum comederint; vel ipſum hor-
deum nouum fuerit, quia vehementius calet; vel copioſius quàm opottet ocioſa paſcuntur.
Sudant, ligati ſunt armi, ambulant incertum. Hierocles & Abſyrtus equum ſcribunt, cùm ex iti-
nere aut curſu adhuc anhelabundus hordeum deuorarit, cruditate vexari, quæ ſubter tergus irre-
pens, per totum corpus euagatur; itaque conuelli equum, vt nec pedibus inſiſtere, nec articu-
los inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerere: ſudorem femoribus & coſtis erumpere. Ci-
bum inter ſuſpiria datum, raptim cum halitu trahi. Caducum recuſare exurgere, ſed decum-
bentem pabulo veſci. An ſit morbus iſte hyperæmoſis aut potius crithiaſis id eſt hordeatio, in-
Hordeatio. quirendum. Ariſtoteles hordeationis indicium eſſe ait, ſi palatum moleſtet & feruentius ſpi-
ret equus quàm ex conſueto. Nullum huius mali remedium eſſe, niſi ſponte naturæ emendetur.
Repletio & cruditas. Oppletio & cruditas, morbus acutus, Hippiat. 99. Ad cruditatem, Eadem 228. Si equus ab
ex indigeſtione febriat, Vegetius 1. 35. Si animal fœno malo lædatur, Idem 3.72. Hippiat. 31. Si
equus doleat ex nimia indigeſtione hordei vel alterius ſimilis tumefacti in ventre aut ſtomacho,
Aluus obstructa. quod noſcitur ſi venter ſit durus & ilia tumeant, Pet. Creſcent. 9. 18. Ad aluum obſtructam,
Ad procidentiam ſedis. Hippiat. 129. De alui profluuio, Abſyrtus in Geopon. 16.8. Vegetius 3. 16. Hippiat. 62. Ad F
procidentiam ſedis, Hippiat. 129. Teredines vel lumbrici, Hippiat. 41. Vermes in ventribus
equorum, Albertus, & Rufius 167. De clyſterijs ad curam lumbricorum & tinearum, Vege-
Lumbrici. tius 1.45. De ventris dolore ob vermes, Hippiat. 31. De coſſis & lumbricis, qua cura tollan-
tur ad manum, Vegetius 1.45.52. De lumbricis, coſſis & tineis, idem 1.44. Ad coſſas, vermes,
vel tincas, idem 4. 10. Vermium in inteſtinis ſigna eſſe Columella ſcribit, ſi iumenta cum dolo-
re crebrò volutantur, ſi admouent caput vtero, ſi caudam ſæpius iactant: præſentem eſſe medi-
cinam, ita vt ſupra ſcriptum eſt, inſerere manum, & fimum eximere: deinde aluum marina a-
qua vel muria dura lauare, poſtea radicem capparis tritam cum ſeſtario aceti faucibus infundere:
nam hoc modo (inquit) prædicta intereunt animalia. Camerarius vermes iſtos non vnius ge-
neris ait eſſe, alios enim grandiores in aluo naſci, atque his liberari equos difficilè, alios albidos
in ano adhæreſcere videri: hos (inquit) eximes & inſperges cinerem de foco. Sed ad vermes
generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochleare vnum in decocto ab-
ſynthij: aliqui abſynthite vtuntur. Prodeſt & cæparum aut lumbricorum terreſtrium pondus
denarij vnius tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam mino-
rem radice alba & ſemper perforata aduerſus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Geſne- G
rus eſſe ait qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum. Ex teſtis ouorum, pipere vſto
& rubigine ferri, puluis aridus fit, inijciendus aceto tempore vſus: aliquos & ſalem addere. Hu-
ius potionis vi lumbricos omnes ex ventre & inteſtinis exigi polliceri: alios vinum infundere, in
Subrenalis morbus. quo anagallis conciſa ebullierit. Subrenalis morbi ſigna, Vegetius 1. 8. cura. 1. 15. Vnde ſan-
guis tollendus in eo ſit. Idem 1. 27. De dolore renum, idem. 3. 7. & 3. 4. parte ſecunda eius
libri. In Hippiatricis legimus nephriticum equum poſteriore parte tractim progredi & vacillan-
Vrinæ difficultas. tem inter incedendum parietes ambire. De calculoſis iumentis, Vegetius 1. 46. De vrinæ diffi-
cultate, idem 1. 61. Hippiat. 33. Abſyrtus in Geopon. 16. 3. Theomneſtus ibidem 13. Non ma-
lis equis (inquit Camerarius) frequenter morbus diſuriæ infeſtus eſſe conſueuit. Succurritur his,
ſi aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina; aut in cœnum
dimittantur; aut etiam penis molliter fricetur, aut viua muſca in illius canaliculum immittatur:
nam inuitari ad mictum hos ſibulis aut ſonis quibuſdam oris, notum eſt. Sed ſi hæc non profue-
rint, ſuadent (Vegetius 3. 15.) vngulæ ramenta teri, & in vino infundi equo: aut intectum e-
quum à ceruice vſque ad coxam ſuffire iuniperi baccis, aut croco aut caſtorio. Contra hoc ma- H
lum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præſertim, in frigidam demittatur equus, maximè
de itinere feſſus, priuſquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, ſi
difficulter meiere, vrinamve quaſi guttatim exprimere ſoleat equus, tum cimicem imponendum,
in aurem, dextram quidem fœminæ; læuam autem maris, futurumque vt malum ceſſet. Vege-
tius cimices tritos ab aliquibus in nares animalis mitti ſcribit, & alium ſuper naturam qua min-
gunt, confricare: certiſſimo auxilio. Si doleat equus ex retentione vrinæ veſicam inflantis: quod
ex aliquo loci tumore cognoſcitur & iactatione frequenti in terram, Pett. Creſcent. 9. 18. De
dolore ex retentione vrinæ, vel de veſicæ inflatione & torſionibus, ſtranguria, iſchuria, Ru-
fius centeſimo cinquanteſimo primo. Si vrinam non faciat (inquit Columella) eadem ferè
remedia ſunt, (quæ proximè antè ad laſſitudinem præſcripſerat:) nam oleum immiſſum vi-
no ſuper ilia & renes infunditur: & ſi hoc parum profuit, melle decocto & ſale collyrium te-
nue inditur foramini, quo meat vrina: vel muſca viua, vel thuris mica vel de bitumine
collyrium

A collyrium inseritur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia exusserit.
Nonnulli vinum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinam ita statim ciendam
sperantes. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis, equus cum aliqua equa per sta-
bulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam, (inquit Crescent.) Et
nota quod hoc remedium ad omnes dolores vtile repèritur; quia voluntas coitus valde naturam
corroborat. De stranguria vel stillicidio vrinæ, Hippiat. 33. Vegetius 3. 15. Rusius 151. Ad *Sanguinis*
sanguinis mictum, Vegetius 9. 10. Theomnestus in Geopon. 16. 14. Ad sanguinis mictum, tum *mictus.*
ex plethora in ocio, tum aliàs in labore nimio, onere vel asceusu, Vegetius 3. 12. De testium tu-
more Veget. 3. 64. de inflatione testiculorum, Rusius 97. De testium inflammatione, Hippiat.
70. Item 49. De Enterocele, Eadem. 50. De vuluæ procidentia Hippiat. 15. Ad matricis dolo- *Vteri vitia.*
rem, Vegetius 1. 45. De langio in caudæ equi, Rusius 162. Est autem hoc malum (inquit) instar
cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. De defluuio pilorum cau-
dæ, Hippiat. 55. Rusius 151. In caudæ flagello sæpè fursures (inquit Camerarius) pilos exedunt: *Defluuium*
tum elui locum oportebit vrina pueri & vino calido foueri, mox decoctum maluæ cum succo *pilorum.*
radicis althææ miscebimus vino dulci & oleo, atque locum vitiatum perungemus. Idem scribit,
B ex Hippiatricis videlicet Græcis, althæam radicem præsens esse remedium contra defluuia & te-
nuitatem pilorum, tam in hominibus quàm in brutis. Contra omnem dolorem & tumorem & *Neruorum*
indignationem neruorum, Rusius 176. De neruo contracto. Idem 174. Ad dolores spondylo- *dolor.*
rum & spasmos, Hippiat. 26. Articularem morbum Vegetius inter species malidis ponit libr. 1.
De malide articularia, Hippiat. 2. De superossibus equi, Rusius 108. Pet. Crescent. 9. 39. Fiunt *Superossa.*
autem callosa ista tubera non in cruribus tantùm, sed alijs etiam partibus equorum, non tam no-
xia quàm visu turpia. Si superos in iunctura sit, quomodo tolli debeat, docet Albertus. De om- *Duritia co-*
nibus coronæ duritijs quæ tofacei calli nominantur, Hippiat. 113. De marmore, id est tuberculo *ronæ.*
iuxta coronam, id est, vngulæ exortum, Hippiat. 53. Græci μάρμαρον nuncupant. De poda- *Podagra.*
gra iumentorum, Hippiat. 54. Vegetius 2. 53. Equus podagricus (inquit Absyrtus,) humi pro-
cumbit, non aliter quàm crithiasi id est hordeatione affectus. Aristoteles author est equos grega-
les morbis immunes esse, excepta podagra: hoc enim vno morbo laborare, & plerumque ob
id vngues amittere: sed amissis alios statim enasci: fieri enim vt altero subnascente vngue, alter
amittatur. Indicium morbi esse, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulo citra nares cauum
quiddam rugosumque gignatur. Nunc exteriores affectus tantùm prosequemur, ab vnguium
C morbis exorsi. Græci malacopodes equos nominant, quorum molliores sunt vngulæ, & me- *Affectus*
dicamentis indurant. Vide Hippiat. 105. De subtritis pedibus, Eadem ibidem. De ijs qui cor- *externi.*
nua calcando proterunt. Eadem 100. De pedibus siue vngulis attritis aut mollibus, Vegetius *Malacope-*
2. 58. Si exungulauerit iumentum, idem 2. 57. De dissolaturis vngularum, Rusius 130. Pet. *des equi.*
Crescent. 9. 53. De mutationibus vngularum, Rusius, 131. Crescent. 9. 54. Ad vngulas obli- *Pedum vi-*
quas, Rusius 121. Cùm clauis malè adactis læduntur vngulæ. De inclauaturis diuersis Pet. Cre- *tia.*
scent. 9. 55. Rusius, 143. De secunda specie inclauaturæ, idem 124. De tertia 125. De incla-
uatura quæ rumpitur, id est, pus emittit in corona pedis, idem 126. Matthæolus author est, ver-
basci folia recens contusa inter duos lapides & inclauaturis equorum inserta, statim sanare. In
hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum
cum auxungia calidum imponunt: alij clauum tantùm extrahunt, & super ignito silice aquam
aut vinum effundunt, curantque vt vapor quàm calidissimus ad locum læsum perueniat. De sub-
iactura, Rusius 128. Cùm equus (inquit) sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula
ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit: itaque inter tuellum & soleam fit congre-
D gatio sanguinis cum dolore & humores confluunt. Accidit quandoque quod pes læditur: ex qua
læsione cum vngula non circunciditur circunquaque, vt debet, nascitur super tuello quadam car-
nis superfluitas, quæ superat soleæ superficiem, & vulgò ficus nominatur. Qua de re Vide Cre-
scent. 9. 58. & Rusium 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiat. 105. De vn- *Ficus.*
gulæ productione molienda, Hippiat. 123. De grappis in iuncturis crurum circa pedes quæ rum- *Grappa in iuncturis.*
punt carnem per longum vel transuersum, Rusius 111. Crescentiensis 9. 44. garpas vocat, atque
rimas esse & fissuras in pedibus & cruribus. Vnguentum ad eas, Rusius 114. Aduersus hanc
noxam aliqui vnguentum parant (inquit Gesnerus) albo liquore oui, excremento alui hominis
sulphure & axungia mixtis, loco calido aut in sole illinendum. Alij fel porci cum tribus ouorum
vitellis miscent, & illinunt, malum sic vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis cande-
la pilis loci affecti vt glaber fiat, sulphur axungia exceptum inungunt & eodem modo curari pro-
mittunt. De clauis, Hippiat. 26. De ficu qui nascitur alibi quàm in pedis solea equi. Rusius
140. Ad omnia equi vulnera, Rusius 119. Ad vulnera vel vlcera, Vegetius 2. 62. Ceratum ad *Claui.*
vlcera, Idem 4. 27. Aduersus vetusta & recentia vlcera, Hippiat. centesimo vigesimo nono, *Ficus.* *Vulnera.*

Chlora & tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda vel sine difficultate claudenda, Veget. 4. 27. Traumaticum: idem 4.26. Traumatica medicamenta duo, idem 4. 19. Vulnerarium emplastrum, Hippiat. 129. Aliud ad cruenta vulnera, ibidem. De dorso læso à fella, Rusius 76. Si compresso equi dorso in itinere tamen pergendum est, Crescentiensis 9. 28. pannum sellæ quo pili continentur, aperiri iubet & pilos exemptos deduci digitis, vt molliores fiant, iterumq; claudi, ita ne vlla durities aut asperitas inde equum lædat, & simul medicamenta apponi. Esse qui tritum piper loco læso inspergant, & interim in itinere pergant. Esse quando dorsum læsum inflatur & carnes putrefactas producit, ex compressione sellæ vel oneris. Inflationem hanc inueteratam putrescere & putrilaginem iuxta ossa effici, aliquando coagulationem prauæ carnis, vnde sanies aquosa assiduè destillet, & hunc morbum dici vulgò læsionem pulmonis. Vocant autem pulmonem non viscus, sed abscessum à forma. De pulmone seu pulmoncello, Rusius 82. Vegetius pulmunculum appellat, & difficulter medicamentorum appositione siccari asserit. De læsione dorsi Rusius 75. De dorso & armis læsis, dolentibus, attritis, suppuratis, vulneratis, diuersas ob causas. Hippiat. 26. De cura dorsi læsi, Vegetius 1.63. & 2.60. Pet. Crescent. 9.30. De inflatione dorsi ratione sellæ, Rusius 77. De vesicis paruis in dorso equi, Crescent. 9.30. Rusius 87. Si equus inter cingula ex eo, quod nimis cinctus diu pergit, lædatur; aut fortè in vena lateris pungatur, & propter stricturam sanguis emanare non potest, vnde forsan inflatur, oportet (inquit Albertus) post quinque dies cùm pus maturuit, aperto corio pus extrahi, ita vt digitorum compressione noxius humor expellatur. Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda & supplenda, Vegetius 4. 29. Stypticum ad omnia vulnera humecta, & fungos exiccandos. Idem 2. 27. De vulnere in cauis partibus, Hippiat. 71. Aiunt vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curari: Sambuci folia in vino coquuntur cum pauco sale: eo vlcera abluuntur: mox succus foliorum sambuci instillatur: deinde gallinaceus fimus aridus & cribratus inspergitur: debet autem sambuci succus manè instillari, puluis è fimo vesperi inspergi, & sic vicissim pergendum est. Alij aluminis & chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua, & aquam inde vlceribus inspergunt. Plurimum in vlceribus prosunt aristolochia & radix caua vulgò vocata. De suppuratione, Hippiat. 26. Hæc authore Columella melius ignea lamina quàm frigido ferramento reserarur, & expressa postea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Vegetius 4. 27. Ad tumores siue ad duritiam quamlibet fomentum. Ibidem. Ad tumores duros & veteres malagma, Idem 4.15. Contra tumorem omnem, præsertim qui igneo feruore non flagret, Hippiat. 129. De abscessibus factis ex nimio motu, casu, vel ictu, Ibid. 79. Caro mortua in vulnere vt curetur, docet Albertus lib. 22. Si caro in vlcere vel exuberet, vel putrescat, nonnulli vitriolum tritum frequenter inspergunt, & abluunt vino, in quo decoctum sit vrticæ semen. De fistulis Hippiat. 128. Rusius 172. Fiunt (inquit) ex antiquo vulnere non curato, vel ex cancro. De fistula vbiuis corporis, Veget. 27. Collyrium fistulare, quod fistulis immittitur vulnerū, quæ ab initio curata fuerint negligenter, idem 4. 16. Emplastrum ad omnia cacoëthe vlcera, phagedænas vlcerum diuturnas & abscessus ano præsertim erumpentes, Hippiat. 129. De glandulis & scrophulis inter pellem & carnem, Pet. Crescent. 12. De glandulis, testudinibus & scrophulis, Rusius 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco se condensante inter corium & carnem. Glycium ad sordida & cancerosa vulnera, Vegetius 4. 27. à quo diuersa medicamentorum genera, (quorum scilicet frequens apud mulomedicos vsus est,) describuntur 4.27. Potio æstiua 1. 57. & 4.27. hyemalis 1. 58. 4.27. autumno & vere 1.59. omni tempore 60. Potio diapente 1. 64. Aduersum omnia morborum genera confectio 4. 11. Puluis quadrigarius 4. 13. Eiusdem apud hippiatros Græcos capite penultimo diuersis locis variæ traduntur compositiones: Malagmata plurima & hippacopa quædam præscribuntur in hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium quædam malagmata 4. cap. 17. 20. 31. 33. Sed non institui singulas compositiones recensere, nunc verò simplicia nonnulla enumerabo, quibus sæpenumero hippiatri vtuntur, qualis est radix hibisci vt meminit Tragus, sanguis draconis fictitius ex bolo non Armenia, sorbis contusis & caprino sanguine alijsque diuersis rebus. Sulphuris genus nigricans passim pharmacopolæ vendunt quod caballinum vocant, non aliam puto ob causam quàm quod in equorum remedijs præcipuum locum habeat. Aliqui non solùm si grauior sit anhelitus, sed ad omnes viscerum & interaneorum morbos prodesse volunt, sulphuris viui pulueres cum passo. Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto sulphure ad ignem & ita postea trito & admisto pabulo, pondere denariūm trium aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant In successu, ita contrarium fortunam equo esse statim lethalem aiunt: quare nisi necessitate vrgente, ab hoc scilicet abstinebimus, inquit Camerarius, qui hederam terrestrem ad omnes morbos & languores equorum præsens remedium haberi asserit, quæ non solùm ab illis mandatur, sed etiam trita inferatur naribus, vt sternutatio prouocetur. Pilosellam quouis modo administratam hoc equis præsidij

Dorsum læsum à sella. *Pulmo.* *Vlcera* *Suppuratio.* *Tumores.* *Fistulæ.* *Glandulæ.* *Simplicia quorum frequens apud hippiatros vsus.* *Sulphur caballinum.* *Hedera terrestris.*

E F G H

A præsidij adferre aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: hinc à nonnullis clauorum herba nominatur: Verbasci fœminæ folia quoque inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadit. Consiliginis herbæ radix, vel si ea desit, veratri nigri multiplicem apud hippiatros vsum habet, diapyron Græcè vocant. Vtuntur autem ea etiam in hydrope & contra omnes contagiosos morbos. Sunt qui præsertissimum aduersus oculorum albuginem remedium putent, aurem subula transuere, factoque foramine veratrum inserere. Stercus humanum impositum linguæ equi, reuocasse & erexisse aiunt iacentem iam humi, efficacius autem si etiam naribus inferes. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum ex Plinio commendat capram solidam cum corio & ranam rubram dissectas: cytisum, rutam per nares cum vino: fœmina perfusa amurca olei: sideritim præcipuè ad anginam quadrupedum. Sunt qui radicem carlinam vulgò dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in freno vel lupatis, sic & vires suas conseruaturum, & nullo subito morbo correptum iri asserunt. Sudor prouocatur in non paucis: farciminosi ad sudorem vsque ambulare coguntur: hydropici bene operti mediocriter exercentur ad sudorem; multum equitentur etiam tetanici, & qui discuria laborant. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco sicco donec sudent. In Græcis hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari legimus: Inambulatio & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, vt Vegetius docet. Absyrtus equum ftropho id est, torminibus ventris laborantem, post alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad cursum agit, sed nec diuturnum, nec citatum; deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitat.

Consiligo. *Stercus humanum.* *Carlina.* *Sudoris prouocatio.* B *Ambulatio.*

PVRGATIO.

VTILE est equum (inquit Rufius) semel in anno purgari, vt & firmior valetudo & ipse viuacior sit. Quamobrem aliquos hîc purgandi modos aperiam. Purgatur autem equus farragine, vt Romæ & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nomine vocant, diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem pabulo etiam pinguescunt. Herbæ genus in Apulia trifolium vocant, quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem & teneram herbam producit, quæ per totam æstatem vesca manet. Huius pastu non minus quàm farragine purgantur: simul & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales sunt Gallia, Germania, Anglia & similes, quoniam pascua humidiora, magisque viridia & tenera sunt, equi pratensibus herbis mirificè purgantur & pinguescunt. In quibus verò regionibus melones vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam & pinguiores deinde reddunt equos. Est & alia ratio eaque melior, huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati, habitiores mox fiunt. Huic etiam præferunt quæ vuis siue racemis abundè exhibitis purgatio fit, quæ vulsos etiam (morbum pulsiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obiecisse. Sunt & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum & alterum solùm proponam, reliquos industriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piscium interanea omnia siue de vno siue etiam si opus sit de pluribus piscibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce & per cornu in gulam equi infunde: purgabit mirum in modum. Aliqui siliginem (secalem puto intelligit, quam hoc nomine accipiebant superioris sæculi homines indocti,) in aqua fluuiali diu coquunt, sed præstat non coqui, ita vt non rumpatur cortex & minus fastidiatur ab equo: deinde siccatam equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem est, modò equi admittant: sæpe enim diebus aliquot aspernantur & abstinent. Curandum est autem, vt equus qui herbis purgatur, contineatur sub tecto & operimento aliquo laneo tegatur. Hæc itaque Rufius. Sed redeo ad farraginem: Græci grastim vocant, Galli teste Ruellio dragetam. Veteres vere ea equos purgabant, vnde Nemesianus:

Cur quotannis purgandus. *Vt purgetur.* C *Alij purgandi modi.* D *Farrago.*

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli
Cornipedes.

A trimatu (inquit Varro) *dari solet. Hæc enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab vndecimo die vsque ad quartum decimum dandum hordeum, quotidiè adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eodem decem diebus proximis manendum, ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum.*

dum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Hippiatri Abſyrtus, Hierocles, Theomneſtus inter- E
prete Ruellio, vbi equum priuatim locauerimus, vêre circa idus Aprilis, farraginem dari iubent maximè probari triticeam, ſin deſit, hordeaceam, dandam autem per dies quinque, inde iam diebus decem obijciendam. Longè melius cedere, ſi iuxta mare ſata farrago fuerit. (Ventrem enim
Lib. 1.c.23. faciliùs ſoluit, humoremque deducit, vt Vegetius etiam tradit,) ea ſi deſit, præſente vtendum: indies ſextarium vnum hordei priori modo adiecisse ſatis eſſe. (Apparet vertendum eſſe, præſente vtendum cum hordeo, vt legatur non καὶ ſed μετὰ κριθῶν, vt etiam paulò pòſt,) quoad ventum erit ad conſtitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum quàm diu ſuppetit, ſine interceſſione dantes. A primis quinque diebus equum ad aquas produci, totumque ſic vndis prolui, vt natandi detur poteſtas: dein omni deſtricta cutis illuuie, oleum & vinum debere inſpirare, & manibus preſſis tergo, ſecundo pilo ſubigere, dum inſidens humor prorſus abſtergatur, reliquis diebus hordeum vnà cum farragine dandum eſſe. Sed neceſſarium eſſe dum (Ruellius non rectè tranſtulit antequam) farraginem præbemus, ſanguinem mitti, ſectis in pectore venis, ſauciatiq; palati toris, vt qui præfuerat ſanguis vnà cum ſanie à ſolidis ſuffundatur, nouuſque inanitas repleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatum equum, non facilè aduerſis valetudinibus patere, & obeundis parem futurum laboribus. Cæterùm equo qui ita viridi paſci- F
tur herba, ſalem (ſuper tabella aliqua vel diſco, vt facilè ſumat quantum voluerit) præberi per quam vtile eſſe, ne os manantibus vlcuſculis, quæ veterinarij ſigriaſes (συγλασας in excuſo,) nonnulli aphthas vocant, obſideatur. Non eſſe omittendum, vt equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, ſub dio paſcat. Nam facilè luem hanc tergus ſubtercurrere & ſcabiem creare, ex qua flagrante ſolis æſtu furor & inſania concipitur. Oportere ergo clauſum intra tecta contineri & ita cibum obijci. Porrò longè optimum fore antè alui deiectionem moliri, dato cucumere (nimirum ſylueſtri,) & nitro, quàm viridi ſegete genus equinum exhilaretur. Cùm viridis pabuli tempus adpetit, (inquit Hierocles) dabis operam vno die ſylueſtri fœno (gramine) veſcantur: poſtridie in nares medicamentum inſpirabis quod cocco gnidio, radice, iride, folio, coſto & pipere componitur; confeſtimque ad paſcua diebus binis aut ternis emittas, vt rapto naribus medicamine caput humi deflectentes omnem ei inſidentem humorem excutiant. Theomneſtus eundem puluerem aliter deſcribit his verbis: Radicis cocci gnidij, piperis, pulegij, origani ſingulorum vncia: folij, coſti, iridis, radicis cucumeris erratici quàm leuiſſimè triti, ſingulorum ſemuncia: omnia tuſa & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inſpirantur. Caput ſe- G
miſſem horæ ſuſpenſum extollitur: inſequentique triduo (vel biduo) paſtioni veterinum indulgere ſinitur vt omnis pituitoſus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depreſſu cum incumbit paſtui, diſtillans ruat. Ea res omnem pituitam per nares elicit & pecudem expurgat: ita enim neque malides, neque tonſillæ, neque ſtrumæ ijs animantibus enaſcentur. Dein in equilia reducas & ſylueſtre fœnum quatuor aut quinque diebus repræſentes. Quinetiam farraginem, in primis triticeam, ſi deſideretur, hordeaceam, quinque diebus miniſtrabis. Deinde ſanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum & acetum oleo miſcebis, ac totum animal oblines & tantiſper in ſole continebis, dum omnis illitio ſiccetur. Poſtea remittes in ſtabulum & rurſum alijs quinque diebus farraginem obijcies, in quibus ſtrigiles non adhibebis. Sexto, ſtabulo educens, equum lauabis & aſperis ſtragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor, & ſordes radantur: dein vbi in equile ſe receperit, farraginem obijcies, complurimum diebus quatuordecim, vel ſaltem non paucioribus quàm ſeptem vel nouem, quo præpinguis & obeſus eniteat. Camerarius cùm ad Germaniæ regiones hanc curandi equos & à morbis præſeruandi rationem reuocare vellet, in Hippocomo ſuo ſic ſcribit: Vere cibi proderunt, nequaquam aridi ſed molles atque teneri: Hanc ob cauſam videtur ad valetudinem tuendam optimum eſſe, vt equus in prata H
boni & ſuccidi graminis deducatur, atque ibi paſcatur pro voluntate ſua. Nam ſatiari vel etiam repleri illum non oberit. Si aliquid impedimento fortè ſit, quò minus in prata deduci equus rectè poſſit, afferri gramina deſecta, qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuſcula apponentur, & hic cibus præbebitur, ſi ita videatur (nam tempus non auſim præfinire) à Calendis Maij, vſque in Nonas, atque præbebitur ſolus interdiu. Veſperi autem auenæ vel hordei non multum dabitur, vt verbi cauſa conſueti pabuli pars quinta, atque huic ſal inſpergent, vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea ſæpius ſternutationum fremitus excitabimus indito naribus puluiſculo quem veteres præſcripſerunt, vt ſint pondera æqualia piperis, pulegij, origani, amarici, coſti, ireos, malabathri, radicis, cocci gnidij. Per calamum autem inflari iuſſerunt. Nos illa exotica, ſi vti puluiſculo velimus, vel omittere vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, ſaluia, rectè poterimus, de quo cuiuſque ſuum eſto iudicium. Poſtea alios dies ſex paſcatur gramine deſecto, neque viridi neque arido adhuc, ſed fœno quodam vireſcente: & ſuum pabulum integrum apponetur. His peractis ſanguis minuetur & quidem largius, atque ita reſumetur

vſitata

A vsitata cura atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit, & corpus reddet plenius atque nitidius, non quadam exuberantia, sed robore carnis: idemque sanitatem præstabit tutam atque defensam neque patietur leui momento affligi. Sed quamdiu in gramine detinebitur equus, accuratè oportebit à frigore defendi: ideoque nisi sereno cælo in prata non educetur, & noctu stragulis atque tegentibus operietur. Hucusque Camerarius. Absyrtus de infusionibus deiectorijs ita scribit: Catulum lactentem iugulatum deglubunt, visceribus & extis exenteratum eluunt, dein ollæ mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa relinquat: cuius iuris, adiecto melle per triduum heminas binas quotidiè satis est infudisse. Decocto suillæ itidem præstant, aut candidi gallinacei iure: ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt. Nos ijs vsi fuimus infusionibus, tenuem tithymallum incoquentes in aqua aut peucedanum, aut absynthium, aut minus centaurium aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam, aut syluestris cucumeris radicem ex nitro vt prius scriptum est: aut colocynthidis Aegyptiæ semen cum pulpa cruda resecatum: sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit syluestrem cucumerem ex nitro defudisse. Hæc ille, & rursus; Tusam (inquit) in tenues particulas syluestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat, rursumque vt in te-

B nuissima læuigetur contundimus, adiecto tunsi nitri pari modo, salique permiscentes vorandum obijcimus. Porrò grauidis & ventrem ferentibus iumentis abstinemus: lactarijs tamen interdum damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli, hac ratione purgabuntur. Salem huius gratia permiscemus, vt animal hoc illectum condimento, deiectorium medicamen non aspernetur. Melius cedet si salis furfurosa sordes adijciatur, sic vt à decimoquinto rem auspicati, quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio, ad calendas vsque præbeamus. Quod si fuerit ita factum, nec psora nec scabies inuadent, cæteræque valetudines arcebuntur. Porro qua ratione cyclo curentur animalia, docet Vegetius his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis, præcipuè veteres & periculosas, cyclo oportere curari. Cui hæc obseruantia & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam mollibus cibis post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout ætas aut vires vel valetudo permiserint, de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum ac lactucarum sustentabitur cibo. Ptimo vno die à cibo eum sustinebis & aqua: nono autem die offas caulium cum liquamine & oleo optimo temperatas non minus viginti digeras, cui nihilominus lactucam dabis in ci-

C boter in die. Post potionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incœperit, caulium offas dare desistes, sed dabis paleas & furfures, ita vt sequenti die penitus nihil manducet, sed solam aquam percipiat adbibendum, ac postero die inducatur ad cellam balnei calidam & sudet. Opus est autem diligentia, vt reducatur celeriter de calore, ne interclusо spiritu pereat: tunc extergetur diligenter vinoque & oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum misces, & in vase nouo ita decoques, vt tertiam perdat: ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, vt potio ventrem resoluat: Sed si vltra modum fluere cœperit, lenticulam & hordeum pari mensura friges & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfure, & paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes & leuiter exercebis, vt intelligas quantum vires corporis sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die capur eius purgabis exorica (vox corrupta videtur) vel radice dianaria, quam artemisiam dicimus: si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo misto: cuius caput pedesque connectis, cum bene purgatum agnoueris, soluito: butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares, vt illo purgationis mitigetur asperitas, ita vt singulæ co-

D tylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ potiones non soluerint ventrem, mellis, hellebori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat, vel certè scammoniæ pondus duorum denariorum diligèter tritæ cum dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quod si venter vltra modum dissolutus discrimen importat, anagallim cum succo ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque & hordeum frixum, singulas bilibres cum paleis & furfure præbebis in cibo. Ad vltimum, partes quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter: sinapizatum cautère ferreo, vel quod tutius creditur cuprino combures, vsta curaturus ex more. Potionem quoque ex polychresto per dies plurimos dabis & exercebis leuiter & ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges, donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur posse curari, id est insani corroborari. Caduci cyclo curati vruntur in capite: morbidi verò, dysenterici, coriaginosi, orthopnoici, strophosi, cyclo curentur in renibus. Hæc omnia Vegetius.

Infusiones deiectoria.

Vt purgentur cyclo. *Lib. 2. c. 6.*

PHLEBOTOMIA.

In sanguinis missione obseruatio.

PLVRIBVS membris ac morbis (inquit idem Vegetius) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipuè in sanguinis missione consistit, si rationabiliter pro tempore & viribus animalium & pro æquitate perfecti mulomedici adhibeatur industria. Qui si ignarus fuerit huius rationis, non solùm per detractionem sanguinis non curabit, verùm etiam periculum iumentis frequentissimè generabit, cùm vita virtusque animantium consistat in sanguine. Rursus tempestiuè detractus sanguis corpori præstare assolet sanitatem. Et rursus aliàs

Lib.10.c.4. Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obseruationem indicare phlebotomiæ, quia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus sanguinem animal à cibo abstinebis & potu, æquali loco constitues, tunc locum supra ceruicem alius teneat & astringat ad normam, vt vena faciliùs appareat. Deinde supra laqueum sinistræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum sagitta (sic vocat phlebotomum hoc est ferreum instrumentum quo vena inciditur,) tangas. Duæ autem venæ à capite summo descendunt & conueniunt se sub maxillis vsque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim sagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quàm extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando suspende, vt sit leuior, ne vehementius imprimas quàm oportet: quia non plus debet quam mucro descendere. Si parùm aptè profluat sanguis, iumento fœnum dabis aut aliquid quod manducet. Agitatione F

Lib.1.21. maxillarum plus sanguinis de vena profluet. Plerique vèris tempore (inquit idem) quotannis de ceruice iumentis sanguinem demere & sic in herbam mittere necessarium putant, ne veteri corruptoque sanguis nouus admixtus natura calescens, debilitatem valitudinisve periculum faciat. Veteres autem prudentioresque authores absque necessitate depleri animalia vetuerunt, ne consuetudo minuendi, si tempore aliquo facta non fuerit, statim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergò est minoris ætatis animalibus & benè valentibus ex nulla parte corporis sanguinem detrahi absque (pro nisi) palato: de quo assiduè tam minoribus quàm maturis detra-

Lib.1.c.56. hendus est humor, vt caput, oculi, cerebrumque reueletur: (sic etiam alicubi de palatis singulis mensibus minuente luna sanguinem detrahi iubet, inde si qua est capitis passio, releuari & ciborum fastidium tolli.) Maturis verò animalibus non incommodum est pulsare venam cùm mittuntur in pascua. Illa tamen in omnibus qui deplendi sunt, conseruanda est consuetudo, vt pridiè quàm vena pulsetur, sustententur leuioribus & parcioribus cibis, vt per diastema composito corpore sint, non turbato per indigestionem. In solo autem æquali statues iumentum, ceruicemque illius loro cinges, quo strictiùs super scapulas tangatur, vt vena possit ab aliquo clariùs intueri. Tunc spongia cum aqua venam ipsam lauabis & sæpe deterges, vt altiùs emineat. Pollicem quoque sinistræ manus interius deprimes, vt non ludat, sed tumidior atque inflatior vena reddatur. Consequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipsius positionem, sagittam dari calibus (forte chalybis, id est ex chalybe) exiges, cotibus benè acutam obseruabis quoque ne aliùs imprimas manum, & gulam atque gurgulionem rumpas & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ consueuit inferre periculum. Percussa vena fœnum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam meliùs rumpat sanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egeretur, vel cœperit manare purior, statim iumentum tolles à cibo & imposita fistula venæ plagam astringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentiùs claudat, licet quidam vtantur & creta. Deinde in tenebroso loco & calido statues iumentum & farraginem, si tempus est, vel fœnum mollissimum dabis septem diebus ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt si voluerit, bibat. Pulsata etiam quocumque loco vena, omnem sanguinem diligenter excipies, & aceto oleoque permistum vel alijs medicaminibus quæ ratio deposcit, animalis ipsius corpus perunges, præcipueq; illum locum, ex quo detractus est sanguis & qui esse putatur in causa. Constat enim naturali quadam ratione atque beneficio (vt quidam aiunt) ipsum sanguinem, cùm superfusus est languentibus membris præstare medicinam, vitiumque siccare. Quam curationis solertiam non oportet omitti. Præterea interpositis diebus post phlebotomum animalia reducuntur ad solem & sanguis detrahitur eis de palato. Despumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, quos oportet suspendi altiùs propter sanguinis fluxum, ita vt ea die mollissimis cibarijs vtantur & furfure. Sequentibus autem diebus non ex integro hordeum consequantur, sed à vilibus incipiant & ad consuetudinem per singulorum dierum augmenta perueniant. Consequenter tepido die ducantur ad mare vel fluuium, diligenterque loti tergantur. Vino quoque & oleo in Sole perungendi sunt

G

H

di sunt

A di sunt diligenter & confricandi, vt corpora eorum calefacta aut repellant aut perferant perfricationis iniuriam. Quibus perfectis equi nobiles tunc demum ad labores cursusque itineris reuocentur. Aliàs etiam sanguinem initio vel fine morbi potiùs quàm in medio mitti oportere scribit: Admissarijs eo anno quo admissum (vtor eius verbis) faciunt, venam laxandam non esse, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat: item sciendum esse castrata animalia nunquam depleri debere causa herbæ, quæ iam partem virium cum testibus amiserint & si depleta fuerint, vehementiùs eneruantur. Alibi etiam admissarios ait equos phlebotomare non esse opus, propterea quod partem virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamen ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus, herbarum tempore depleantur, incidere in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. In quibus autem passionibus & ex quibus locis sanguis emitti debeat, docet his verbis: Morbidis & quibuscumque totum corpus in causa est, sicut febrientibus, de matrice detrahendus est sanguis. Cephalalgicis autem, arpiosis (appiosis fortè vt 2. 10.) insanis, cardiacis, caducis, phreneticis, bistrutitijs, sicarditijs, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. Veruntamen melius est de temporibus, quæ in dextra ac sinistra sunt parte, detrahatur, id est sub cauatura temporum tribus digitis ab oculo in-

Sanguis quando mittendus.
Castratis cur sanguis mitti non debeat.
Admissarij non sunt phlebotomandi.
Lib. 1. c. 25.
Sanguis vnde educendus.

B terpositis inferius vena perquiritur & ex vtraque emittitur sanguis. Eis verò quibus suffusio contingit oculorum vel cætera vitia quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferius, quàm oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægrauatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa, vel iecur, vel cætera quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est ex venis quæ positæ sunt in dextra ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur, & flexura fit, cum armus plicatur. Quibus autem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interius, vbi centuriæ, id est, musculi brachiolares sunt, sex digitis superius quàm genu, tribus vel duobus digitis inferius quàm centuriæ. Hæ venæ sagitta percutiantur, sed cautè modesteq; tangantur, propter debilitatem animalis, quia hæ commixtæ sunt neruis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus insertus vel intortus fuerit; vel aut aquatilia habuerit, vel quiduis simile in articulis contigerit, de subcirro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venæ cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorum coniunctæ sunt neruis. Creciaco vel si basim mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis. Huc vsque Vegetius. Quibus autem iumentis vel

C suffusionis vitio vel per voluntatem excrutiata vngula fuerit, vel quibus remorata basis longi temporis claudiginem fecerit, his quomodo incidenda vena & reliqua cura adhibenda docet cap. 26. eiusdem libri. Et mox cap. 27. quibus in morbis & quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano vbi pilos non habet, in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quousque se vena demonstret: erigendam esse autem & resupinandam caudam ad lumbos. Albertus quoque de sectione venarum in equo præcepta quædam vtilissima memoratuque dignissima reliquit in hæc ferè verba: Venæ in equo interdum scinduntur per transuersum, ita vt lignum serra secatur: ex quo ne sanguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes, aut alias decumbat, incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primùm calida foueri & à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur (eleuetur,) aliquantulum: & sic altiore paulò circumiacente pelle, findatur secundum longitudinem venæ quæ findenda est; tum vena à carne separetur & findatur: quod si crassa & plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorum, & sic filo molli vtrinque ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraque parte aliquantulum adurantur, & tam filum quàm capita venarum extra vulnus dependeant, vt à vena

Vena sub cauda vt incidenda.

D quæ inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possint, tum fila tum partes abscissæ venæ. Quod si sanguis in aliqua parte & præcipuè in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiori parte ligari, & non ex ea quæ ad cor dirigitur; & ita detrahendus est sanguis. Rusius quoque agit cap. 45. de serratione & laqueatione venarum. Cæterùm hanc omnino vitari vult quia nunquam erunt (inquit) equi tam validi & robusti quàm antea fuerunt, nec aliter inde proficiunt quàm quod pulchriores apparent. Cauendum autem etiam esse ait, ne setones aut laquei vnquam ponantur in pectore, nisi causa omnino necessaria postulet; quòd grauis inde fiat equus & pectoris grauitati obnoxius. Idem Rusius, si sanguis nimium abundet in equo, de vena quæ est in medio collo, pro fortitudine & ætate equi sanguinem mitti iubet, vsque ad pondus trium aut quatuor librarum: sin debilis est & pullus, ad pondus vnius & dimidiæ vel duarum librarum tantùm. Quod si negligatur venæ sectio, scabiei & vlceribus obnoxium fore equum. Loquitur autem de venæ sectione quæ vere fieri assolet, de qua etiam Nemesianus:

Serratio venarum cur non facienda.
Sanguis extrahendi pondus.

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli

Cornipe-

Cornipedes, venamque feri, veteresque labores B
Effluere exſpecta nigri cum labe cruoris.

Scribit Camerarius quibusdam equis sua ſponte venas rumpi & exudare humorem ſuperfluum: ijs incidi illas non debere: alijs ſanis quoque ſed nimium plenis; quod vel de corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq; dentium (inquit) & capitis iactatione animaduerti ſolet. His ergo ſanguinem detrahendum iuxta veterum placita, de palato potiſſimum: ſed de collo etiam minui nihil nocere poſſe, præſertim in conſuetudine. Venas autem dici hora ſecunda verno autumnalique maximè tempore incidi debere, ſed & brumali & æſtio quolibet, modò non nimis calido neque æſtuante.

CAVTERIVM.

Lib. 1. c. 28.

Cauterij vtilitas.

IN animalium curis & medicinis (inquit Vegetius) duplex remedium authores eſſe voluerunt: minutionem ſanguinis, per quam constricta laxantur, & vſtionem cauterij, per quod laxata firmantur. Sed cùm phlebotomi ratio euidenter F videatur expoſita, cauterij quoque licet nouiſſima cura ſit, aperienda videtur vtilitas. Nam aduſtio laxata conſtringit, inflata attenuat, humectata reſiccat, coagulata ſoluit, farcinomata (vox videtur corrupta) præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet cauſa ad ſtatum ſuum reuocat: ſuper naturam excreſcentia, ſublata & aduſta creſcere non patitur. Nam cùm candente ferro ruperis cutim, vitium omne concoquitur atque maturatur, & beneficio ignis diſſolutum, per foramina quæ facta ſunt, effluit cum humore: atque ita ſanatur paſſio, & tollitur dolor. Poſt quæ cicatricibus clauſis, conſtrictior & robuſtior redditur locus, ac prope inſolubilis cutis. Sciendum

Cauteria quæ meliora

verò cuprina cauteria plus effectus ad curandum habere quàm ferrea. Præterea ſi in capite morbus eſt, inuritur ceruix, ſi ſubrenalis eſt, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad ſimilitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquando velut palmulæ fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, ſi ita animal cauterio curauerit, ne deformet. Pro locis autem, in quibus eſt paſſio & pro pellis æſtimatione, cauteria vehementius imprimuntur aut leuius. Memoria autem retinendum eſt, quaſſaturas (aliàs fracturas) emota vel extorta, aut eiecta de locis ſuis, vri penitus non debere: nam perpetua debilitas conſequitur: ſed melius eſt cum G locis ſuis repoſita fuerint & ligaturis diligentiùs commonita atque ita naturæ induſtriæque beneficio corroborata, chalaſticis vnctionibus & malagmis, poſtremum cauſticis eadem percurare ad ſpem perpetuæ ſanitatis. Quod ſpecialiter admonendum eſt, ne mulomedici feſtinantes, dum ſocius curare cupiunt, animalia debilitent, aut deforment, cùm phlebotomis, potionibus, vnguentis, ſyringis, medicaminibuſque diuerſis antè ſit tentanda curatio: & ſi nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur. Ruſius ſi diuturnam equi ſanitatem deſideras, ita quod gallæ, ſuperoſſa, ſpinellæ, ierdæ, ſpauani, curbæ & furinæ (affectus ſunt quos equi præ nimio labore incurrere ſolent,) nunquam ipſum infeſtent, & maiore fiducia eum fatigare auſis, curari vult, vt à perito eius artis homine equus decoquatur (aduratur) in locis, vbi vitia iſta oriri ſolent. Si coquantur equi (inquit) cum ſunt bimi vel trimi, vel antequam ſeparentur de armentis, ſtatim cum iumentis per paſcua liberè dimitti debent, non adhibitis alijs medicamentis: ſic melius curabuntur, & pulchriores apparebunt cocturæ: (vſtiones) Ros enim ignem, admiſtionem & pruritum mirabiliter remouere & cocturas curare poteſt. Sciendum eſt etiam quod cauterium eodem in ſtatu, in

Cauterij vtilitas.

quo inuenerit equum conſeruat: quamobrem ſi equus alicui ex prædictis vitijs obnoxius ſit, non H debet ignis remedium adhiberi quouſq; dolor ceſſauerit. Abſyrtus tradit feliciùs adhiberi cauteria vere vel æſtate, Ruſius addit etiam luna decreſcente potius quàm creſſente. Idem equum timidum & pigrum vri iubet in flanco in modum rotæ, fierique cruces & punctos in eis: ſimiliter & in renibus & quatuor pulſibus, & panicum edendum obijci & in loco calido diligenter cuſtodiri. Conſulunt autem hippiatri cauteria in diuerſis morbis, comitiali, ſtropho, dyſenteria, orthopnœa, hydrope, abſceſſibus morbi farciminoſi, malandrijs, id eſt, vulneribus ceruicis, coriagine & radio fracto. Tandem tumentibus teſticulis ſi alia remedia & ſanguinis miſſio non iuuant, Hierocles adhiberi tradit; ſed curandum eſſe, ne teſtes attingantur cauterio. De cauterijs adhibendis in febri, opiſthotono, nephritide & ijs quæ paraprismata vocant iuxta poplites, &c. & de cauteriorum vſtionibus ſanandis conſulenda hippiatrica cap. 97. vbi etiam particulares aliquot compoſitiones medicaminum cauſticorum ex calce, chalcitide &c. præſcribuntur, vt & apud Veget. lib. 4. cap. 14. Apud quem capite vltimo etiam inuenies medicamentum cauſticum ad dolores neruorum.

A

COGNOMINATA. DE-nominata.

GRAECI (inquit Gesnerus) compositis deductisque ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimùm delectati sunt, & plurimùm hac in parte luxuriati. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris nobilitatisque equi vocabulo conferri. Hinc est quòd in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem cum vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cùm illa Xantippum aut Charippidem vocari vellet: Strepsiades verò aui sui nomine Pheidonidem, conuenisse tandem, vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur. Istiusmodi autem ab equo composita vocabula sunt præter virorum & mulierum, propria etiam
Cur Græcis nomina propria ab equis. *Pheidippides cur dictus.*

B populorum & locorum, quorum omnium historias si hîc adijcerem, nimius sanè & intempestiuus labor foret: quamobrem ipsa solum modò nomina recensebo, vt inde etiam clarum euadat, quod dicebamus in operis exordio, equum præ ceteris omnibus quadrupedibus in honore fuisse apud priscos Græcos. Suam autem ab equo denominationem cognominationemq; istiusmodi nomina accepêre vel in principio, vel in medio: Enumerabo primùm ea quorum initium est ἵππος, vel equus; mox quadrupeda annexurus, auesque & pisces, insecta, crustata, plantas & artificialia, quæ similiter hinc denominata sunt. Hippalcus (ἵππαλκος) filius Pelopis, sic dictus, vt conijcio, quasi equo malum propellens, vel alicui opem ferens, vel equorum medicus, nisi deriuare malimus ἀπὸ τῆς ἁλὸς, quasi ἱππαλικὸν, id est equum marinum dicamus, quo modo alius quispiam apud Q. Calabrum vocatur Hippalmus (ἱππάλμος) ἀπὸ τῆς ἅλμης, id est à salsugine. Hipparchus, ἵππαρχος, quo nomine plures apud Suidam recensentur, quasi equitum magister: eiusdem ferè significationis Hipparchides. Ἱππαρχὸς aliàs exponitur ab Hesychio & Suida, ὁ τῶν νέων ἐπιμελητὴς παρὰ Λάκωσι. Id est, iuuenum curam habens secundum Lacones. *Hipparchi tabula*: quoniam apud Syracusanos Hipparchi scripta in tabulis nomina illorum qui aliquid deliquissent, notabant, vt apud Suidam legimus: ex quo etiam mancus Hesychij
Hippalcus. *Hipparchus*

C locus restitui potest. Vsus prouerbij erit, (inquit adagiorum author) quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus, sed non bene ἱππάρχων in plurali numero scribit, & hipparchorum tabulam vertit, cùm Suidas & Hesychius in genitiuo singulari habeant, & imprudenter ἀτακτούντων transfert, qui ordinem deseruissent, quasi λιποτακτούντων legisset, mox tamen ex Hesychio reddit optimè, qui indecorè aliquid fecissent: Sed & Hesychio falsò attribuit, Lacedæmoniorum hipparchum delinquentium nomina in tabula scribere solitum: nihil aliud enim de Laconum hipparcho Hesychius scribit, quàm quod iuuenibus præfectus fuerit. Locus eius mutilus; ἱππάρχη πίναξ, ἔνιοι ἱππάρχαι ἐν πίναξι, ex Suida sic restituendus: Ἱππάρχη πίναξ. ἐπὶ παρὰ Συρακουσίοις οἱ ἵππαρχοι ἐν πίναξι. Hinc ἱππαρχία præfectura & quasi magisterium equitum, vnde & verbum ἱππαρχεῖν hoc magistratu fungi, & verbale ἱππαρχικὸς qui hipparchi munere bene fungitur. Hippasus, quasi equitans, nam & ἱππασία est equitatio, ipsa equitandi actio. Hippias, cuius nominis plures enumerat Suidas, quasi equestris. Hippocles quasi celebrator equorum, nisi malimus interpretari laudatorem siue encomiasten magnum. Hippiothon (ἱππιόθων) qui equorum curam habet, vel contrà. Fuisse enim aiunt
Hippasus. *Hippias.* *Hippocles.* *Hippon.* *Hippos.* *Hippobotus* *Hippocrates.*

D Cerenonis filium, ex Neptuno conceptum, & clam expositum, & ab equa enutritum. Hippon, quasi equilis præses, nam ἱππὼν equile est. Hippos, id est equus, cognomen Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris apud Pausaniam in Eliacis. Hippobotus, ab equis enutritus. Hippocoon. Hippocrates, equis imperans, vel equis vincens, vel fortè victor magnus & strenuus. Hippodamus, equorum domitor, equorum domandorum peritus, vnde quidam huius nominis (fuêre enim plures) ab Homero πλήξιππος cognominatur, hoc est equestris & bellicosus. Hippodorus, equos donans, vt & Hippodotes. Hippodromus, qui equo cursitat. Hippolytus, ab equo solutus. Hippolochus, quasi ex equestri turma, vel fortè equis insidias struens. Hippomachus, ex equo pugnans. Hippomedon equis imperans. Hippomenes, apud equos manens. Hic filiam suam vitiatam, equo famelico dedit deuorandum, vt inter alios annotauit Ouidius his verbis:
Hippodamus. *Hippodorus* *Hippodromus.* *Hippolytus* *Hippolochus.* *Hippomachus.* *Hippomenes.* *In Ibin.*

Solaque Limone pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.

Hipponax, ἱππῶναξ, equis dominans. Hipponicus equos vel equis vincens. Hipponus, ἱππό-
Hipponax. *Hipponicus* *Hipponus.*

Hippoſtratus. ϛυς, magnanimus vt ἱππογνώμων. Hippophaatus, equo celebris. Hippoſtratus equo militans. E
Hippotades Hippotis filius. Hippothoon, ἱππόθοων, equo velox: cum quo eiuſdem puto ſigni-
Hipparchia ficationis, Hippothous. Hipparchia mulier equorum magiſtra. Hippe, quaſi equa, nomen me-
Hippe. retricis, apud Athenæum, quæ Theodotum quendam fœno præfectum regis Ptolomæi amato-
Lib. 13. rem habuit: & cùm in comeſſatione aliquando apud regem vinum copioſiùs infundi peteret, ve-
hementer enim ſitire ſe: meritò, inquit rex: plurimum enim fœni deuoraſti. Argutè quidem,
cùm & ipſa Hippe id eſt, equa vocaretur, & Theodoti, cui commiſſum erat fœnum, opes con-
Hippia. ſumpſiſſet. Fuére & aliæ eiuſdem nominis mulieres. Hippia, equeſtris. Hippo quædam ex Ful-
Hippo. uio quodam & equa nata. Eſt & dea eiuſdem nominis quam & Hipponam, ἱππώνην, dictam fuiſ-
ſe memorabimus, ita fortaſſis ab emendis equis nuncupata. Hippodamia, Vide Hippodamus,
Hippa. Hippolyte, Hippolytus. Hippa vrbs à Roboam Salamonis filio condita, vt Ioſephus ſcribit, ea-
Lib. 8. c. 10. dem fortè cum Hippo Paleſtinæ vrbe: ita dicta fortè quod in ea potiſſimùm equi regij alerentur;
maximum enim equorum numerum alebat Salamon, vt in operis exordio dictum eſt. Hippare-
Hipparenus num ſimiliter dictum videtur, oppidum Meſopotamiæ, & ibi enim equorum eſt copia. Perrhæ-
Hippadei. biæ verò vrbs hippia quaſi equeſtris dicta videtur, quòd optimos præberet equites, vel equos, quo
Hipparis. modo & Argos teſte Varrone Ἵππιον cognominatum eſt, vt ſuo loco etiam dictum eſt. Hippa- F
Hippus. des portæ quædam dicebantur Athenis, fortè quòd per eas equi ingrederentur. Hipparis fluuius
per mediam Camerinam fluens, cuius aquæ vna pars dulcis, altera ſalſa, item & Hippus Moſco-
rum fluuius à celeritate, ni fallor, dicti. Cur verò generoſus quidam ager in Cô inſula Hippus di-
catur, vnde hippocoum vinum, non ſatis capio, cum agri ab equis expediti, vino generoſo pro-
ducendo ſint inepti: ſed ab equorum vel copia, vel paſcuo hippum montem Bithyniæ vocatum
rectiùs conijciemus, ſicuti & Hippum Siciliæ vrbem, & Eretriæ inſulam, & Hippuacram, id eſt, e-
qui promontorium, Libyæ vrbem apud Stephanum. Hippucome vicus Lyciæ, ſic dictus teſte Ste-
phano, ab equo viatorum quorundam illic mortuo. De loco Athenis dicto Ἵππου καὶ κόρης di-
ctum eſt aliàs: vti & de Colono hippio, cum quo ἱππιολόφος, quod nudum nomen apud Sui-
dam legitur, idem videtur, cùm λόφος & κώλωνος ſynonyma videantur; apparet enim nihil aliud
Hippo. ſignificare quàm Atticum illum collem. Hippo vel Hippon, ἱππών, duplex eſt in Africa, vnus
Hippobotus regius cognominatus: alter diarrhytus, quòd paluſtri ſolo madeat. Vtrumque à Græcis equiti-
bus conditum fuiſſe Solinus author eſt. Sunt & aliæ vrbes eiuſdem nominis. Regio quæ ſub Ca-
ſpijs portis in humili & concauo ſolo iacet, & Armenia, eximiè hippoboti id eſt equis paſcendis
aptæ ſunt: vocatur autem & pratum quoddam (inquit Strabo) hippoboton, per quod iter fa- G
ciunt, qui ex Perſia & Babylone in Caſpias portas proficiſcuntur. Argos Achaicum ſimiliter
Hippocrene hippobotum dictum fuiſſe ſuprà monuimus. Hippocrene, ἵππου κρήνη, fons in Helicone à Pe-
gaſo equo dictus, qui ſitiens vngula terram percuſſit, vnde fons emicuit. Cùm Bellerophon Ar-
gis ſitiiſſet (inquit Varinus) terra icta pede Pegaſi, fontem emiſit, qui inde fons equi vel Pega-
Fons caballinus. ſeus dictus eſt (Πηγασία κρήνη.) Perſius eum fontem caballinum dixit, ex quo qui hauſiſſent,
protinus furore afflati, poëtæ fieri credebantur. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, ab
Hippodromus. Hippodamo Mileſio qui Piræum ſtruxit, dictum. Hippodromus locus Alexandriæ vrbis, vt in e-
ius deſcriptione Strabo refert: ſignificat autem quemuis locum, equorum ſpectaculis & curſibus
Lib. 17. aptum, vt dicetur ſuo loco: vt & de Hippomolgis, & hippophagis. Hippopodes Scythiæ quo-
Hippopodes que in Aſia populi ſupra Tauricam Cherſoneſum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico ha-
bitare ſcribit, & humanam vſque ad veſtigium formam obtinere, ſed in equinos pedes deſinere,
& Plinius in eiuſdem maris inſulis. Nunc de proprijs nominibus dicemus, quæ denominatio-
Agrippa. nem ſuam habent ab equo (Ἵππου) in fine ferè vocabuli. Inter quæ Agrippa quibuſdam nu-
Alcippus. merandus videri queat: ſed ab ægro partu dictus eſt. Alcippus idem videtur ſignificare,
quod Hippalcus, Anaxippus, quod Hipponax, cum ſit ἄναξ & ὤναξ idem, nimirum rex, H
dominus. Anthippus, Flos equorum, quaſi florem equorum, ſiue eximios equos nutriens.
Archippus, princeps equorum. Argyrippus equos habens argenteos: Callippus, equos pul-
chros: Charippus, equis gaudens: Chryſippus, cui equi ſunt aurei: Cirrhippus ab equis &
Cronippus. cirrho giluoue colore dictus, vt Cælius credit. Cratippus, victor equorum: Cronippus Geſ-
nero videtur nomen proprium, ſed Suidas & Varinus exponunt μέγαν λῆρον, id eſt magnas
nugas, vt & Cælius; ego verò (inquit) potius magnum nugatorem dixerim. Hippos in
compoſitione auget (vt mox in enumerandis herbis patebit,) Cronia verò id eſt Saturnia,
obſoleta & nugalia dicuntur: hinc & compoſita vox inuerſa ἱπποκρόνια. Ego ſic rectè vo-
cari poſſe putem, qui, vt ſenes diliri ferè ſolent, obſoleta & antiquas nugas nugatur. Da-
maſippus idem cum Hippodamo, equorum domitor. Dioxippus, διώξιππος, equos vrgens,
videlicet ad curſum, eſt & Martis epitheton. Ephippus, equo inſidens, qui equo vehitur,
Xenophonti eſt miles eques, & à Syneſio opponitur τῷ πεζῷ, id eſt, pedeſtri. Eurippus
bonos

A bonos seu præstantes equos habens. Glaucippus equos habens cæsios. Gylippus fortè qui equos
habet fortes, magnanimosve, nam γύλιον, vt Etymologus annotauit, atque etiam Hesychius, *Hermippus.*
significat etiam leonem, atque adeo ipsum Herculem. Hermippus, equos habens Mercurij, vel
à Mercurio acceptos, nisi malimus interpretari, qui equos habet hermaphroditos, quales Nero- *Lahippus.*
nem habuisse diximus. Lahippus optimos aut pulcherrimos equos habens: λᾶ enim licet per se
nihil significet, in compositione tamen, vehementiorem significationem reddit, eorum quibus *Menippus.*
est præfixum. Leucippus, cui equi albi sunt: vt Melanippus cui nigri, Lysippus cui soluti. Menip-
pus cui sunt ad pugnam proni, animosi, cum sit μένος Aristoteli in Ethicis idem quod θύμος, nisi
deducamus à verbo μένω, quod est maneo, vt Menippus sit, qui sic equorum sit studiosus, vt in
stabulis ferè maneat, vt de hippomene diximus: Idem.n. videtur. Nothippus qui equos habet
spurios. Nicippus, equos habens victores, seu qui equis vincit. Phænippus, qui equos habet *Philippus.*
spendidos. Philippus equorum amans, equorum studiosus, vel qui agitandis equis delectatur,
item qui studiosus est curulis certaminis: interdum etiam φίλιππος est bellicosus, vt φίλιππος
λαὸς apud Euripidem. Sic Thraces à tragicis appellari φιλίππους tradit Eustathius. Scribit enim
Thracas ab Homero dici ἱπποπόλους, tanquam ἱππικοὺς & μαχίμους id est equestres & pugnaces
B siue bellicosos; eosque in tragædia φιλίππους vocari. Accipitur tamen etiam in malam partem,
nam Hesychius Philippos etiam mœchos interpretatur. Philippides & Philippion, idem ferè so-
nant, quod Philippus. Philippicum equestris pugnæ studiosum interpretari liceat. Posidippus,
ποσειδίππος, quasi equos habens Neptuni, aut à Neptuno acceptos. Samippus, forte cui equi *Poseidippus*
sunt Samij. Stratippus, equos habens militares, pugnaces, vel fortè ex equo militiam exercens.
Telesippus fortè vltimos equos habens, per antiphrasin, quasi primos. Zeuxippus, equos habens
iunctos. Xantippus, equos possidens flauos siue rufos: Aenippe cui equi sunt horribiles, ni fallor,
nisi deriuandum nomen ab αἶνος siue αἶνη, id est laus, quasi equos habens laudabiles. Alcippe e-
iusdem originis cum Alcippo: de quo suprà, vt Archippe cum Archippo, Aristippe cum Aristip-
po, Chrysippe cum Chrysippo. Cydippe à κῦδος fortè id est gloria, quasi gloria dignos habens *Cydippe.*
equos, cùm sit κῦδος conuitium. Euexippe cuius equi sunt bene habiti, id est pingues, & minimè
strigosi. Euripe forte quasi velocissimos habens equos, velocissimus enim eurus. Leucippe, vide
Leucippus, Lysippe in Lysippo, Xantippe in Xantippo, Zeuxippe in Zeuxippo. Aganippe Bœo- *Aganippe.*
tiæ fons sic dictus videtur à placidis & mansuetis equis. Argippæi Scythiæ populi, quos scribit He-
C rodotus ab ipso natali caluos esse, mares pariter & fœminas, sacrosque dici esse & arma nulla pos-
sidere, an huc pertineant, exploratum non habeo. Argyrippa ciuitas in Apulia, olim Argyrippus *Argyrippa.*
dicta, à qua Argyrippeni dicuntur, Vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cogno-
minatum tradit, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probãdi sunt, qui per π. simplex scri-
bunt; neque qui secundam per iota, vt apud Plinium legitur. Dauniorum (inquit) oppidum Har-
pi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Centhippe, Κενθίπ-
πη, locus Argiuæ regionis, dictus quod Bellerophontes in eo primùm stimularit equum Pegasum,
vt tradit Varinus. Φιλιππήσιοι, forte Philippenses ad quos D. Pauli extat epistola, in prima Ma-
cedoniæ parte, Colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, vt nonnullis pla-
cet, quæ ciuitas est Thraciæ à Philippo Macedonum rege quoque structa, vt Stephanus ait. Eu- *Euripe.*
rippe vicus Lariæ, ab equorum fortè velocitate dictus. Παρίππιον, locus est Athenis, vt Varinus
& Suidas annotant; sic dictus quasi παρ' ἵππων, id est ad equos. Locus erat, in quo virgo equo
deuoranda data est, vt alias annotatum est. Atque hæc breuiter de proprijs hominum locorumq;
nominibus, quibus quædam addemus cognomina, priusquam de cæteris quæ super sunt, denomi-
natis agamus. C. Tiberius qui Augusto successit, per iocum dicebatur Callippides, quem cursitare, *Callipides.*
D ac ne cubiti quidem mensura progredi, prouerbialiter à Græcis scriptum est. Nam & Tiberius, et-
si prouincias & exercitum reuisurum se sæpe diceret, & propè quotannis profectionem pararet,
vehiculis comprehensis, commeatibus per municipia & colonias dispositis, ad extremum vota
pro itu & reditu suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, vt Suetonius asserit. Dicebantur au-
tem olim (inquit author adagiorum) prouerbio Callippides, qui in moliendis negocijs, cùm
multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret; aut quemadmodum ait Terentius, qui se-
dulò mouens, sese nihil promoueret. M. Tullius: *Varro mihi denunciauerat magnam sanè & gra-* *Lib. 13. ad*
uem προσφώνησιν. *Biennium præterijt, cùm ille Callipides assiduo cursu nullum cubitum processerit.* *Attic.*
Aristophanes Tisamenophænippos cognominat homines improbioris vitæ & libidine turpes, *In Achar-*
quoniam Phænippus quidam fuerit turpis & libidinosæ vitæ homo, Tisamenus verò peregrinus & *nens.*
mastigias. Glaucus Taraxippus quasi equos terrens, in Isthmo habitauit, & ab equis interemptus *Tisameno-*
fuit. Et eodem siue nomine, siue cognomine nuncupatur heroum Myrtilo à Pelope structũ, in quo *phænippi.*
& rem diuinã illi obierat, vt perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est, quòd in eo loco Myr- *Taraxippus*
tili arte iniectus sit Oenomai equis terror, Quidam inibi infossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione

tradita Thebano, occulta fuiſſe aiunt; quibus non Oenomai modò exterriti ſint, verùm exterreantur omnes illac tranſeuntes equi. Fuiſſe verò magicæ peritum Amphiona putant Ægyptij: propterea petras illi in Thebarum mœnibus ſuſtruendis viſas obtemperare, ſicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt: ſed de hoc Taraxippo aliàs etiam ex Pauſania diximus. Augeas dicit duodecimam boum ſuorum partem eſſe ταραξίπποιο παρ' ὕρον. Cleon in Equitibus Ariſtophanis Ταραξιππόστρατος cognominatur, quòd ordinem equeſtrem perturbaret. Hermogenis Lycij nobiliſſimi curſoris Hippos cognominati mentio fit in ſecundo Eliacorum Pauſaniæ. Vicit octies in tribus Olympiadibus. Apparet autem equi cognomento cohoneſtatum fuiſſe propter curſus pernicitatem. Caſtor quòd domitor celebraretur equorum, Horatio quoque equus vocatur: A

Muſa dedit fidibus diuos puerosque deorum
Et pugilem victorem & equum certamine primum
Et iuuenem curas & libera vina referre.

Pelops. Iliad. β. Hippocrenides Muſæ cur dicantur, paullò antè dictum eſt. Hippodamia (ἱπποδάμεια) cognomen etiam eſt Veneris, vt Heſychius monet, Heurippa verò Dianæ, vt Cælius. Pelops ab Homero πλήξιππος, id eſt equos verberans, aut bellicoſus cognominatur, quòd occiſo Myrtylo auriga ſuo, ipſe currum regere cæperit. B *Hector. Neſtor.* Hectorem verò ſæpenumero ἱππόδαμον, id eſt equorum domitorem vocat, Agamemnonem item & alios: & Neſtor ἱππηλάτης ei vocatur, vt equorum moderationem apprimè calluiſſe indicaret eum. Scholiaſtes Homeri in ſecundum Iliados hippoten Neſtorem exponit exulem, & hanc hiſtoriam affert. Hercules cùm occiſo Iphito expiari à Neleo non impetraſſet, Pylum obſedit; & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis ſubinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quam diu viueret Periclymenus, Nelei filius, difficilis expugnatu erat; quòd is amphibius (vitæ mutabilis) eſſet. Sed tandem in apiculam mutatus, cùm Herculis currui inſideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus eſt. Tunc igitur Pylo vaſtata, & vndecim eius fratribus occiſis, Neſtor qui in Gerenis alebatur, ſolus remanſit, Gerenius inde cognominatus. Amazones vocat Orpheus δαμνίππους, quaſi ἱππόδαμους. Ἱππομανὴς qui inſano equorum amore flagrat, qui ad inſaniam vſque equis delectatur, vel qui ſupra modum equis ſtudet. *Hippomanes. In Aiace.* Scholiaſtes Sophoclis ad hæc verba, μεγάλοι θόρυβοι κατέχουσ' ἡμᾶς ἐπὶ δυσκλείᾳ, ἐπὶ τὸν ἱππομανῆ λειμῶν' ἐπιβάντ' ὀλέσαι Δαναῶν βοτὰ, quidam (inquit) ἱππομανῆ retulerunt ad Aiacem, vt ſit μεγάλως μαινόμενος. Alij verò ſcribunt. chorum non credidiſſe Aiacem furere, ideoque expoſuiſſe τὸν ἵπποις μαινόμενος. C Quod improbantes alij (quippe qui dicerent inſulares non ἱππομανεῖν, nec inſulas ἱππηλάτης εἶναι,) ad pratum retulerunt, vt ἱππομανὴς λειμὼν hîc intelligatur ὁ εὐανθὴς, ἐφ' ὃν οἱ ἵπποι μαίνονται: vel ὁ ἄγαν μεμηκὼς καὶ ἀνθῶν καὶ ἐνυβρίζων τῇ χλόῃ. Hæc ille. Mihi placeret, vt referatur ad Aiacem, cùm ſit etiam ἱππομανὴς, qui equino more libidinis extimulatur furijs: non quòd ita extimulatus fuerit Aiax, ſed vt maximus eius furor indicetur. *Patroclus. Iliad. π.* Patroclus Homero vocatur ἱππόκελευθος, id eſt, vt Euſtathius exponit, equeſter, alijs eſt equis viam faciens, quod magis placet, apparet enim indicare velle poëtam hoc ſiue epitheto, ſiue cognomine Patrocli currum equosque Troianis terrori fuiſſe, venientique viam ab ijs factam. Locupletiores apud Chalcidentes vocabantur ἱπποβάται, quales Athenienſibus ferè dicebantur ἱπποτροφοῦντες *Hippobata.* quaſi equorum altores: ijdem à Plutarcho vocantur ἱπποβόται: ἱπποβότος verò etiam eſt, equos alens, ſed ad loca potius equis alendis apta, quàm ad homines vſurpatur. Sic Argos ἱππόβοτον vocari Homero non ſemel dictum, ab equorum qui ibi alebantur copia. Eidem Ithaca magis probatur αἰγιβότος, id eſt capris paſcendis apta, quàm ſi eſſet ἱπποβότος. Ἱπποβουκόλος autem idem cùm ἱπποβάτης, nimirum equorum paſtor, quanquàm impropriè hîc βουκόλος accipitur, ſicut etiam quum βουκολεῖν ἵππους aliquis dicitur pro ſimpliciter paſcere equos, cùm ſit βουκολεῖν propriè boues paſcere. D Henricus Stephanus ἱπποβουκόλους generaliùs exponi poſſe putat *Iliad. γ.* armentarios, qui & equos & boues paſcerent. Ἱππόνομος idem qui ἱπποβότης. Idem Homerus galeam cognominat ἱπποδασείην, κόρυθος λάβεν ἱπποδασείης, interpres vertit, de galea apprehendit equina. Criſta enim galeæ fiebat ex equinis ſetis, vt ſuo loco oſtendetur: vnde eidem equites eleganter etiam ἱπποκορυσταὶ nuncupantur: noui tamen Euſtathio hanc expoſitionem improbari; & ἱπποκορυστὰς exponere bellatores equeſtres, vt ἱπποκορυστὴς ſit idem quod ἱππιοχάρμης, qui armato equo pugnam init: vel qui equis gaudet, cæterùm hoc non prohibet, quo minus apud poëtam ἱπποκορυσταὶ dici poſſint, qui ſetis equinis galeam habent exornatam, nam qui tali ſe induerint, bellicoſos ſe equites eſſe profitentur; quamobrem talem tribuit belliçoſiſſimis. Hinc apud eundem ἱππόκομοι πήληκες, ἱππόκομοι κόρυθες, ἱππόκομοι τρυφάλειαι, necnon ἵππουρις τρυφάλεια, ἵππουρις κυνέη, & λόφος ἱππιοχαίτης, id eſt galeæ ex equinis conſtantes ſetis: vel galea ſiue potius criſta equina; Qui verò equis ad pugnam vtitur, ſiue bellicoſus eſt. Item qui circa equos verſatur, & qui eos alit, ἱπποπόλος quoque voca-

A vocatur. Apud Homerum ἱπποπόλων Θρηκῶν reddunt equestrium aut bellicosarum. Ἱππεραστὴς, idem quidem quod φίλιππος, id est equorum amator, aut studiosus, sed plerumque in malam partem accipitur pro ἱππομανής: vt & ἵππερος pro ἱππομανία. Aristophanes hoc vitium ad icterum corporis morbum transtulit: ἀλλὰ ἵππερόν μοι κατέχει τῶν χρημάτων, Strepsiades conquerens de filio sumptuose circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo κατέχει. nam ictericorum oculi bile perfunduntur, vt Scholia monent, quæ ἵππερον, ἱππικὸν ἔρωτα καὶ νόσον ἱππικὴν interpretantur. Apud Hesychium & Varinum deprauatè pro ἵππερος legitur ἵπαρος, ἵππαρος, ἱππάερος. In Suidæ lexico ἵππερος etiam adiectiuè exponitur ὁ περὶ τὰς ἵππους τὸν ἔρωτα ἔχων. Ἱππαστὴς quidem idem est quod ἱππηλάτης, eques, equitator, qui equo vehitur, sed dicitur interdum etiam de equo, vt ostendit Xenophon in libro de re equestri his verbis: καὶ οἱ θεώμενοι τὸν ἵππον τοιοῦτον, ἀποκαλοῦσιν ἐλευθέριόν τε καὶ ἐθελουργὸν καὶ ἱππαστὴν, καὶ θυμοειδῆ, καὶ σοβαρὸν, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitatorem & ferocem & superbum. Ita & pro ἱππάζω siue ἱππάζομαι, quod est equito, equo feror, ipse quoque equus aliquando dicitur ἱππάζεσθαι, passiuè pro agitati. Sunt qui ἱππάζεσθαι exponunt, ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ὀχεῖσθαι, id est, ἐπὶ κέλητος, id est vehi vnico equo & singulari ad differentiam ὁμίππων. Hinc

B & ἱππαθεὶς, id est equitandi artem edoctus. Est & ἱππεὺς eques, & ἱππεύω eques sum, siue equito, sed & hoc quoque verbum de equo dicitur, vt & equito ad Latinos: à quo ἵππευμα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππευσις, & ἱππεία, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππευσις, & ἱππασία, equitatio. Est verò ἱππεὺς etiam exul. Ab ἱππεύω composita sunt ἀντιππεύω, ἀφιππεύω, ἐνιππεύω, καθιππεύω, παριππεύω, προσιππεύω. Ἀντιππεύω id est aduersus equito, nimirum aliquem, nam ἀντιππεύειν ἀλλήλοις dicuntur à Xenophonte duo equites inter se contendentes, vt Budæus annotauit. Ἀφιππεύω, abequito, equitans recedo vel fugio, ex vno loco in alium me recipio equitando, vel equo me proripio. Ἀφιππεία tamen quanquam hinc oriatur, est equitandi imperitia, vt idem Budæus ait; sed Henricus Stephanus tunc scribendum arbitratur ἀφιππία. Ἐνιππεύω est inequito. καθιππεύω perequito, equitando decurro, παριππεύω obequito, prætetequito. προσιππεύω, adequito, iuxta equito. Ἱππήλατος, per quem equi agitantur aut agitari possunt. Vtitur hac voce Homerus, postquam dixisset Ithacam esse αἰγίβοτον καὶ μᾶλλον ἐπήρατον ἱπποβότοιο, subiungit, οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ' εὐλείμων, nec enim vlla insula calcatur ab equis, siue nec enim per vllam insulam agitantur equi, id est, nulli aut rari in insulis equi sunt. Idem est ἱππηλάσιος, sed ἱππηλασία agitatio equorum, passi- *Odyss. δ.*

C uæ significationis. Ἱπποσύνος, equester. Αἴθριππος velox est, Suidæ. Ἅμιππος diuersas & ferè contrarias habet significationes. Est enim in primis, qui simul cum equis est, siue equis adiunctus, vt ἅμιππος βορέας apud Sophoclem. Item ἅμιπποι apud Thucidinem vocantur pedites equitibus adiuncti, vbi tamen in quibusdam codicibus ἄνιπποι scribitur. Ἅμιπποι, vt Eustathius ex Pausania tradit, dicuntur etiam ipsi equi copulati sine theda, ἵπποι ἐζευγμένοι χωρὶς δίφρου: ita nominati (sicut ibidem ex Pausania addit) quoniam ἐπὶ δύο κέλητας ἀνέβαινεν, ὁ μὲν ἡνίοχων, ὁ δὲ ὁπλίτης. ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἅμα ἀμφοτέρους καθέζεσθαι εἰ καὶ ἴδια ἑκατέρους, ἅμιπποι οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο. Vbi tamen ἅμιπποι posterius ad ipsos equites refertur, atque ἅμιπποι dicuntur ad differentiam τῶν κελητιζόντων, & μονίππων, equites desultores: de quibus Homerus dicit, θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον, qui ex binis equis quos agitant, alternatim ex altero in altrum insiliebant. Si verò de ipsis equis dicatur, ἅμιπποι sunt desultorij equi. Philochorus ἀμίππους etiam & προδρομοὺς; at Isæus τοὺς σὺν ἵπποις στρατευομένους vocauit. Nos plura de hac voce, sicuti & de ἄμφιππος dicemus alias, vbi de pugnandi ex equo diuersitate agemus. Ἄνιππος equo carens, vel equo non insidens: Herodotus de Massagetis: ἱππόται εἰσὶ, καὶ ἄνιπποι, quasi dicat, interdum præliantur ex equis, interdum verò absq; equis, *Lib. 5.* *Hamippi qui.* *Anippus.* *Lib. 1.*

D vel equis carent in prælio: quamobrem in Polluce, vbi ἄνιπποι ijdem sunt qui ἄμφιπποι, pro ἄνιπποι legendum ἅμιπποι. Ἄφιππος equitandi imperitus, aut artis equestris. Notandum autem in hac voce præpositionem ἀπὸ priuandi vim habere; quare ἄφιππος etiam exponitur, qui equis caret. Dicitur verò etiam de loco qui equis vel potius equitatui ineptus est, vt ἄφιππος χώρα, ἄφιππος καὶ τραχεῖα ὁδὸς, id est regio equitatui non apta: via aspera & equis in idonea. Hinc ἀφιππία equitandi aut equestris artis imperitia. Εὔιππος bonus seu præstantes equos habens, vt in proprijs dictum est. Dicitur verò etiam de alijs rebus, vt εὔιππος χώρα. Interdumque εὔιππος est, qui equitandi bene peritus est, vel equitatu præstat. Ἔφιππος qui equo insidet: priuatim tamen est eques miles Xenophonti, vt dictum est antè. Dicitur verò & ἀνδριὰς ἔφιππος à Plutarcho statua equestris, & alicubi εἰκὼν ἔφιππος, à Philone βίος ἔφιππος, à Platone δρόμος. Scribitur & ἐφίππιος per ει. At ἐφίππιον substantiuè Suidæ est certamen equestre, ἀγώνισμα ἐφ' ἵππων τρεχόντων: nisi fortè (inquit Henricus Stephanus,) ἀγώνισμα cum ἐφίππιον iungi debet. Aliàs ἐφίππιον idem est quod ephippiũ Latinis, nimirum stratum siue sella equi. Scribitur verò & ἐφίππειον cum ει, habeturq; vtraq; scriptura apud Xenophontem libro de arte equestri, vt idem Henricus citat, sed fortassis mendosè, *Aphippus.* *In Publicola* *In Fabio.*

nam ἐφίππιον quidem ſella eſt equi, ἐφίππιον verò equitum certamen. Μόνιππος, qui vnico E
equo vtitur, qui vnico equo curſu contendit, ὁ ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ἀγωνιζόμενος δρόμῳ, vt ex Pau-
ſania tradit Euſtathius, dicens ſimilem eſſe κελητίζοντι. Dicitur autem ad differentiam τῶν ἁμιπ-
πων. Sed hoc modo μόνιπποι etiam ſunt equi ſinguli: qui iuncti non ſunt, vt conſtat ex hoc Xe-
Lib.6.Pad. nophontis: καὶ τοὺς μὲν μονίππους παραμηριδίοις, τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι παραπλευριδίοις ἐξωπλι-
σμένους, id eſt, vt Budæus interpretatur, equos equitum ad differentiam eorum qui currui iuncti ſunt.
Πάριππος aſſectans equum, aſſectator equi, vt ex Cretenſibus canibus, teſte Polluce, alij
ſunt διάποσοι, alij πάριπποι, qui videlicet vnà cum equis currunt, ita vt nec eos præcedant, nec
ab ijs a tergo relinquantur. Fera quæ ab equo (ἵππῳ) Hippardium nominata eſt, χαίτην (Theo-
Hippardiũ. dorus capionas vertit, malim iubam) gerit in ſummis armis: differt (inquit Ariſtoteles) ab hip-
pelapho, quòd barbam vt ille non habet. Hæc ſimiliter, vt Hippelaphus, tenuiſſimo iubæ ordi-
ne à capite ad ſummos armos criueſcit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fæmina e-
quicervini generis: & pedes habet biſulcos. Eſt & ab equi & cerui ſimilitudine hippelaphus di-
Hippelaphus. ctum quadrupedes, quod num idem cum tragelapho ſit, vt Volaterranus retur, ſuo loco exami-
nabimus. Hippothelas vocatur pullus aſinæ, qui recens equæ ſubijcitur, ac ſi equimulgum dica- F
Hippotigris. mus. Hippotigris, quod animal in Antonino Caracalla celebrari ex Dionis Nicæi hiſtoria Cælius
tradit, ab equo & tigri nomen, puto, accepit: vt & hippocamelus, cuius mentio eſt apud Auſo-
nium. Hippopotamus, id eſt, equus fluuiatilis, id nominis accepiſſe videtur, quia caput & vo-
Hippocamelus. cem equi habet. Sciurus vocatur & campſiurus, & hippurus, vt Varinus & Heſychius annota-
Hippopotamus. runt, à caudæ, vt videtur, magnitudine & latitudine: aliàs hippurus apud Ariſtotelem piſcis eſt,
quem Gaza equiſelem vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Vocatur hic piſcis ab
Hippurus. Hicceſio ἱππουρεὺς, Dorioni coryphæna. Numenius eius eſſe tradit naturæ, frequenter vt exiliat;
quam ob cauſam etiam ἀρουτὴς nominatur. Hinc fortaſſis & nomen ſortitus eſt, quòd equi in-
ſtar ſubinde exiliat, ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν καὶ ὁρμᾶν ἵππου δίκην, non à cauda equina. De hippo piſce
Aues. dixi inter æquiuoca. Ἵππος auis genus Ariſtoteli, pipo, vt Gaza vertit: alibi apud eundem Ἵπ-
Pipo. πα legitur, & ſimiliter à Gaza redditur pipo: Ἵππα ab Heſychio exponitur ὁ δρυμοκόλαψ, le-
go δρυοκόλαψ, id eſt, picus Martius: Ἱππαὶ, Scholijs Lycophronis auis quædem eſt marina, pul-
chra & elegans: ſed plura de his vocibus conſule lector noſtram ornithologiam. Ἱππόκαμπτος ab
eodem Heſychio, nec non à Varino exponitur auicula quædam: ego huius nominis auem nullam
reperio. hippocampus quidem animalculum eſt marinum, vt modò patebit. Eſt & ἱππάριον eiſ- G
Hipparion. dem auis quædam vulpanſeri ſimilis. Hippalectryonem, vt in ſcholijs Ariſtophanis, & apud Va-
rinum & Heſychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinaceo ſimile
Hippalectryon. genus Perſicum ſit: alij gallinaceum in velis ſiue tapetibus Perſicis pingi ſolitum, alij deniq; ma-
tinum animal; & licet philoſophi hippalectryonem in rerum natura eſſe negarint, meo tamen tē-
pore (inquit Scholiaſtes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à ſe occiſum
cùm paſſim oſtentaſſet, in ſigillo ſuo & clypeo depingi curauit. Æſchylus in ſuis tragædijs hippa-
lectryonem finxit, non animal, ſed inſigne nauis, vt ipſe exponit in Ranis Ariſtophanis. Ἱππό-
Hippogypus. γυπος etiam auis non eſt, ſed ita vocantur, qui magnis vulturibus inuehuntur, ἐπὶ γυπῶν με-
γάλων ὀχέμενοι, vt Lucianus in vera hiſtoria tradit, populos eſſe quoſdam ſcribens. Ibidem fin-
guntur etiam ἱππογέρανοι qui magnis gruibus inuehuntur, & ἱππομύρμηκες qui magnis formi-
cis: Sunt tamen formicæ quædam ἱππομύρμηκες dictæ, quas Gaza formicas equites vertit, ma-
Formica equites. lim maximas reddi, vt philoſophus à magnitudine ſic appellarit. Scio tamen ab Heſychio etiam
Lib.8.Hiſt. ſcriptum eſſe: λέγονται καὶ μύρμηκες ἱππεῖς, id eſt; vocantur & formicæ equites. Muſcæ quæ-
anim. c. 28. dam circa equorum capita obuolate ſolent, & fimo (vt vulgò creditur) equino natæ à Germanis
equipetæ vocantur: à quibus haud dubiè differunt, quas Gillius ex Aeliano equiſeles (fortè Græ- H
Equiſeles muſca. cè legitur hippuros,) vocat, & ſic de ijs ſcribit: *In fluuio nomine Aſtræo, qui inter Beræam & Theſ-*
ſalonicam fluit, peculiare genus muſcarum eſt, apibus ſimile tum magnitudine, tum bombi ſtrepitu,
veſparum colore, equiſeles appellant incolæ: ea ad ſummam aquam verſantes à piſcibus corripiuntur. A
Equus lunæ Coſentinis, vt Thyleſius tradit, non inuenuſtè equus lunæ vocatur ſcarabei genus viride, dor-
ſum habens nota quadam aureola ſic illuſtre, vt Lunæ ſpeciem exiguæ ſuſtinere videatur. Cam-
pas equos marinos (nos quoque marinos caballos dicimus) Græci (inquit Varro) à flexu poſte-
riorum partium hippocampos appellant. Conſule opus noſtrum de exanguibus, vti & de cancris,
Lib.25.c.9 quos Plinius hippos vocari ait. De Hippice herba, cuius apud Plinium mentio eſt, quid ſentia-
Li.21.c.15. mus, aliàs aperuimus, vbi de caſeo agebamus equino. Hermolaus Barbarus, in hoc eiuſdem Pli-
Hippochæris. nij loco de hypochæri ſeu potiùs hypochœride, quoniam rectus oxytonus eſt, etiam Hippochœ-
rin legit: *Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomina, condrylla, hypochæris, & caucalis, &c.*
Sed & apud Theophraſtum hypochœris legitur, vbi à Gaza vertitur porcellio. Multi enim etiam
hippogloſſon ſcribunt pro hypogloſſon, cùm tamen neque magnitudo (Ἵππος enim auget, vt mo-
dò pa-

A dò patebit, & ex superioribus etiam patet,) neque aliud ad eum pertinens tribuatur: cumque si *Hypoglos-*
ὑπόγλωσσον scribimus, Galenus nos nominis rationem doceat, dictum sic inquiens, quoniam sum- *son.*
mis corymbis subnascantur quædam lingulis similia. In Hippophæsto & hippophaë, vtro potiùs *Lib. 8 simp.*
modo scribendum sit, non satis constat. Apud Dioscoridem quidem hippophaës alijs nominibus *Hippophæ-*
hippophyes, hippophanes & hippion vocari legimus, quæ omnia ab equo ducta sunt vocabula. *stum.*
Hippophæstum quoque alijs hippophaës vocari scribit, & Plinius de vtroque loquens; *Debent* *Hippo-*
(inquit) *accommodata esse equorum natura, neque alijs ex causis nomen accepisse: quippe quædam a-* *phaës.*
nimalium remedijs nascuntur, &c. Veruntamen Marcellus Virgilius: nihil nos mouet (inquit)
authoritas Plinij: nihil enim constituit dicens: *Debent equorum accommodata esse natura, &c.* Nos
nihil aliud hippon in his vocibus compositis, quàm magnitudinem, & in eo genere grandius si-
gnificari credimus. Hæc ille. Atqui hippophaës non grandem esse herbam, sed ἀκανθῶδες & χα-
μαίκαυλον Theophrastus docet, inquit Gesnerus. Hippoglosson verò Dioscoridi idem, quod an- *Hippoglos-*
tirrhinon. Est & lauri Alexandrinæ idem cognomentum. Hippomanes quæ sit, supra indicaui- *son.*
mus, cùm de pullio loqueremur, est item hippomanes idem quod apocynum apud Dioscoridem, *Hipporizon*
& inter capparis nomenclaturas apud eundem. Hipporizon in Hippiatricis Græcis nominatum *Cap. 15.*
B miscetur alijs quibusdam ad clysterem vteri equæ, promouendæ conceptionis causa, Gesnerus
verbenacam alteram esse conijcit, duplici motus coniectura, cùm quòd apud Dioscoridem, nisi
mendum est, inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur, tum quòd equis, quibus dorsum *Hippuris.*
vlceratum est, salubris est. Hippurim herbam à caudæ vel setæ equinæ similitudine dictam Pli-
nius quoque asserit, *Equisetum* (inquit) *hippuris à Græcis dicta pilus est terræ, equinæ setæ similis,*
comis iunceis multis nigris, vt est equorum cauda: Et aliàs: *Inuisa in pratis & equiseles est, à simili-*
tudine equinæ setæ. Est verò etiam Hippuris Pomponio, Hippariscus Stephano, insula maris me-
diterranei iuxta Cariam, cuius etiam Plinius meminit ab hippuri vel pisce, vel frutice, vt Hermo- *Lib. 4. c. 12.*
laus conijcit, appellata. *Tradunt* (inquit Plinius) *iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere*
comis iunceis multis nigris. Hinc facilè apparet, cur ephedron & anabasis vocetur, quibus nomini-
bus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, vt superuacua sit
Hermolai coniectura, ephydron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem
tantùm ad equi caudam hippuris habet, vnde potissimùm dicta videtur; sed etiam cum vino trita
infusaque in potu (vt in Hippiatricis Græcis legimus) equorum vrinam promouet, & dysuriam
eliminat, vt vel ludendo quis dicat hippurin appellatam διὰ τὸ ἄγειν τοὺς ἵππους. Plinius Casto- *Cap. 118.*
C ri quoque potamogeton tradit appellari: *Potamogeton* (inquit) *similis betæ folijs &c. Castor hanc* *Potamoge-*
aliter monerat, tenui folio, velut equinis setis, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem. In Hippia- *ton.*
tricis, vbi Hierocles ad orthopnœam equi habet: σύμφυτον, ὃ καλοῦσι ἵππουρον, θλάσας ἐκπίεσον
τὸν χυλὸν εἰς κοτύλας β. Ruellius siue aliam lectionem secutus, siue corruptum hunc, vt apparet lo-
cum suspicatus, ita transtulit. Hali, quod symphytum appellant, & equiseti succus expressus, qui
heminas duas impleat. Gesnerus verò legendum putat, σύμφυτον, ὃ καλοῦσι πετραῖον &c. hoc e-
nim ad thoracis & pulmonis vitia efficax esse constat; hippurim verò siue equisetum non item.
Hypopeston legebatur alicubi apud Plinium, Hermolaus hypophæstum legendum monet: po-
test & ab equo (inquit) appellari hyppophæston: vtroque modo rectè scribitur à Græcis. Hæc il- *Li. 27. c. 10*
le. Ego (inquit Gesnerus) hippophæston malim, cùm & Plinius ab equo deriuet, & apud Dio- *Hipophæ-*
scoridem, vt iam retuli paullò superius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur; & hippo- *stum.*
phaës etiam cognata ei herba similiter ab equo composita voce scribatur apud probatos authores,
vt Dioscoridem & Hippocratem. Nam Galenus in glossis Hippocratis, quas ordine literarum tra-
ctat, in elemento iôta, ἱπποφαιῶν herbam exponit, quæ non hippophaës tantùm nominetur, sed
etiam κνάφον & σύφον ab Hippocrate: legendum est autem, non σύφον, sed στοιβὴν, vt inferius ab
D eo scribitur in Sigma, vbi per ypsilon aduersante literarum ordine scribi non potest. Diuersa ta- *Li. 22. c. 15.*
men ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermo-
laus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioscoride, (vt inquit) Galeno & Theo-
phrasto. Ego apud illos aliter quàm hippophyes voce ab equo composita legere nõ memini. Nam *Lib. 9. Hist.*
Theophrastus, *Ex lactaria* (inquit interprete Gaza) *hippophaës, idq́ optimè apud Tegeam*, quod & *plant. c. 15.*
Plinius ex eo repetijt. Intelligo autem hic hippophais nomine, non sui generis herbam, sed suc-
cum siue liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgandi vis insit: nam & hippophais propriè
dicti radix lacteo succo turget, qui inde eximitur, perinde vt ex thapsia, & ad purgationes ac- *Aglaopho-*
commodatur, Dioscoride teste. Hæc itaque Gesnerus. Democritus aglaophotin herbam (in- *tis.*
quit Plinius) in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equæ præcipuè *Lapathum*
caueant eam. Idem Plinius lapathum syluestre, alijs oxalida, alijs etiam cantherinum vocari as- *syluestre.*
serit, sed cur ita vocetur, non explicat. Est autem quoddam lapathi genus satiuo maius, *Lib. 7. Simp.*
candidiusque ac spissius, vt eiusdem Plinij verbis vtar, hippolapathum à magnitudine dictum: *Hippolapa-thum.*

quod

Hippomarathrum. quod tamen cānthetinum ei vocari non puto. Fœniculum syluestre aliqui teste eodem met Plinio
hippomarathrum vocant. Dioscorides hoc nomine fœmiculum cæteris grandiorem esse ait. Et
Strabo in Mauritania hippomarathri scapum duodecim cubitos longum & quatuor palmos crassum
esse scribit. Galenus anthor est ita dici ab insigni magnitudine. Sed & hipposelinum quod
equapium transtulit Gaza, eodem modo à magnitudine nūcupari videtur, astipulante Dioscoride;
Trifolium caballinum. quanquam Nicandri scholiastes aliam etiam rationem addat, quod equorum stranguriæ medeatur:
Theophrastus (inquit) hipposelinum in petrosis prouenire locis dicit, à magnitudine sic nuncupatum,
vel propter equorum stranguriam. Quod autem stranguriæ siue dysuriæ equorum medeatur,
clarum est ex Hierocle Hippiatro, qui eo in hoc affectu vtitur. Trifolium caballinum in
plerisque Italiæ locis vocatur lotus pratensis, quod huius pascuis, vt Matthiolus tradit, equi delectentur.
Tussilago verò vngula caballina dicta est à similitudine. Germani teste Gesnero mentastrum
mentam equinam, oxyn Plinij, siue trifolium acetosum, oxalidem equinam dicunt, ma-
Lib. 2. c. 25. luam syluestrem maiorem, ioaluam equinam: Cometæ genus, quod iubas eqninas, vt inquit Pli-
Lib. 9. nius, imitatur, celerrimi motus, atque in orbem circa se euntes ἱππεὺς vocatur. Pollux ludum
quendam describit, qui ἐν κοτύλῃ, & ἱππὰς & κυβήσινδα dicatur. Is talis est: Puerorum aliquis
manibus in tergum reductis consertisque pectinatim digitis, alterum genu innitentem manibusq;
oculos eius obnubentem circumfert. Accipitur sanè cotyla pro cauitate, vt hic volam, id est, cauum
manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter vtramque manum interius fit cauitatem significet.
Ἱππάδα verò hunc ludum dici apparet, quòd qui circumfertur inequitare (quod ἱπποσὶ καθίζειν
Græci dicunt ac si dicas equitabundè insidere, quia diuaricatis cruribus alterius humeris
aut dorso insideat) videatur (aliter apud nos vapulant pueri, nam ex tergo alterius suspenduntur,
tuncque equum pati dicuntur à pædagogo,) Κυβησίνδαν denique quasi κυβιστήνδαν (nisi fortè ita
legendum sit) quòd cùm is qui gestat præ pondere inclinato sit dorso & capite, eiusque corporis
habitum, qui gestatur etiam imitari cogatur, τῶν κυβιστώντων, id est, vrinantium, vel aliter in caput
se deuoluentium gestum exprimant. Est & ἱππὰς equitum census, vnde ἱππάδα τελοῦντες
In Solone. apud Plutarchum, qui censum equestrem soluunt: & in republ. Atheniensium ἱππὰς pars vna
erat ex quatuor illis, in quas a Solone populum fuisse distributum alicubi diximus: & ἱππάδες
θυσίαι, sacrificia, quæ pro equestri illo ordine peragebantur, αἱ περὶ τῶν ἱππέων ἐπιτελούμεναι,
vt Hesychius tradit, vel ἃς αὐτοὶ πέμπουσι ταῖς Πομπαῖς, vt Suidas. Bos quoque ipsa quæ sacrificio
illi destinabatur, ἱππὰς vocabatur, vt idem Hesychius tradit. Varino denique ἱππάδες
portæ quædam sunt Athenis: fortè quòd per eas victima intraret. Ἱππιάδες verò statuæ sunt e-
Hippiades statuæ. questres mulierum, quales Amazonum. Ἱππῶδες quod equo decorum est & conueniens, vt
βλέμμα ἱππῶδες apud Pollucem. Ἱππίσκος Hesychio & Varino est epithema capitis, aut ornamentum
muliebre. Idem ornamentum etiam ἱππεὺς vocari inuenio apud Aristophanem in
Equitibus. Ἱππαπαῖ vox fictitia, vt admonent Scholia ad imitationem vocis ῥυππαπαὶ, quæ
acclamatio nautica est: mentio enim illic de equis fit & hominibus hippagines naues ingressis. Has
Hippago. naues Festus scribit ἱππάγως, sed fortè legendum ἱππηγὼς vel ἱππαγωγὼς. Grapaldus in numero
plurali hippagones dixit, vt agasones, quod doctiores improbant. Sunt autem hippagines naues,
vel vt Liuius loquitur, hippagogæ transuehendis equis destinatæ. Sic enim Suidas, Ἱππαγωγὸς
τὰς ἵππους καὶ ἄνδρας ἀγούσας ναῦς. Hippagogas dici naues equis subuectandis destinatas,
(inquit Cælius) apud Herodotum historia sexta duobus locis obseruauimus: Et aliàs: Apud Pollucem
libro primo inter equitum species r. censentur, hippotoxotæ, sceuophori, hippogogi &
anippi, videtur autem legendum amphippi vel hamippi, vt pluribus ipse Cælius probat eodem in
Li. 21. c. 30. loco. Idem & Stratiotides naues Thucididi nuncupari tradit, quarum vna est functio, vti pugnaturos
subuectent pedites, verùm quia & equites, inde hippagogos nuncupari quoque eidem.
Hippagogi milites. Alexander ab Alexandro hippagogos milites interpretatur: Græcis (inquit) dissimiles fuere equitum
species: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij sceuophori, &c. nonnulli hippagogi; multi am-
Lib. 6. c. 22. phippi, qui equis duobus merebant. Ego tantummodò de nauibus dici video. Plinius hippagum
Hippagus. nominat, siue subaudiendo nauigium, siue substantiuè. Hippagum (inquit) Salamioij inuene-
Lib. 7. c. 56. runt; loquitur autem de inuentis nauticis: quo loco Hermolaus in suis castigationibus Græcos ait
non hippagum sed hypagum appellare. Scoppa Grammaticus hippagium genere neutro Italicè
interpretatur lo pontone. Sunt autem pontones naues, quibus in traijciendis amnibus loco pon-
Hippophorbus. tium vtimur: Cæsar tertio belli ciuilis genus nauium Gallicarum esse scribit. Hippophorbus genus
est tibiæ, quam Libyes Scenitæ inuenerunt: hac ad equorum pascua vtuntur: materia est laurus
detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit sonnum, & equorum celeritati conuenientem,
vt apud Pollucem legimus. Hippobinum Scholiastes in Ranis Aristophanis à lasci-
Hippobinus. nia & coitu dictum scribit, quoniam in magnis rebus Græci ἵππον, vt sæpe dictum est, accipiant,
sicut ἱππόπορνος, magnus scortator & nimio in mulieres amore insanus. Ἱππατυφία, nimius fastus:

F

G

H

A ftus: ὑπερέκρημνα ῥήματα, sublimia & affectata vocabula, quia Græci aliàs ἁμαξιαῖα vocant, Horatius ampullas & sesquipedalia verba. Hippocronia, nugæ, quasi dicas nimium antiqua & obso- *Hippocronia.*
leta, qualia sub Saturni regno fuerunt; anilia nempe & quæ à sene nugatore proferuntur, vt supràindicaui. Hipposperas verò non tanquam magnas peras, sed tanquam equestres, hoc est, quas *Hippopera.*
equitantes nobiscum ferre solemus, ex ephippijs ferè suspendentes, vocarunt veteres: Mentio earum est apud Senecam: *M. Cato Censorius cantherio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, vt secum vtilia portaret; vno caballo contentus, & ne toto quidem, cùm partem sarcinæ ab vtroque latere dependentes occuparent.* Pompeius bulgas vocat, quod nomen apud Gallos & Germanos perseuerauit. Sunt autem sacculi scortei ad ferenda, quibus in itinere egere solemus. *Epist. 88.*
A πῶλος deriuata sunt πωλοδαμνέω, id est pullos domo: Sophocli etiam idem est quod παιδαγωγῶ, id est erudio, vtiturque in homine, αὐτὸν ἐν νόμοις πατρὸς δεῖ πωλοδαμνεῖν, id est ipsum moribus oportet paternis erudire; hinc πωλοδάμνης qui equos siue pullos domat & docet, pro quo apud Suidam etiam legitur πωλοδαμαστής. Sic & πωλεύω quamuis propriè est pullos equinos domo, accipitur similiter pro παιδεύω, id est pueros erudio, vnde πωλεία & πώλευσις domitio equorum, cura domandi & erudiendi pullitiem equinam, aut etiam cura formandi, (vt Virgilius dixit formare *In Aiace.*
B vitulos,) & πωλευτικὸς qui ad domandos erudiendosque equuleos aptus est: ἀπώλευτος verò ad ipsos pertinet pullos, qui indomiti sunt, & necdum eruditi. Ab Vlpiano autem de ædilitio edicto πωλείαν vsurpari aiunt pro armento pullorum seu equuleorum, vt Varro equariam etiam accipit pro armento seu grege equorum; Est & πωλεία fimum pulli asinini quod primùm edidit. *Polcia.*
Sic enim Plinius: *Asinini pulli fimum quod primum edidit (poleam vocant Syri) datur in aceto mulso.* *Equaria.*
Suidæ denique πωλεία exponitur χαίτη, id est iuba, nisi potius (inquit Henricus Stephanus) apud hunc scribendum sit πωλεία χαίτη, pullina seta seu coma. Thessalia quòd laudatissimos *Li. 28. c. 13*
præberet equos modò ἱπποτρόφος, modò πωλοτρόφος vocata est: dicitur similiter de homine, qui equos alit: αἰολόπωλος qui equos habet varios. Apud Homerum ἀνέρας αἰολοπώλους Scholiastes exponit non solùm ποικίλοις ἱππαζομένους, sed etiam ταχεῖς ἵππους ἔχοντας, id est celeres equos habentes. Hesychius similiter & ποικιλοπώλους, id est varios habentes equos, & ταχυπώλους, ex eo quod αἰολεῖν significet κινεῖν, quod est velox esse. Dicuntur igitur αἰολοπῶλοι qui varios & maculosos pullos habent, vel varijs modis domitos & exercitatos, ideoque agiles & pernices. Εὔπωλος idem quod εὔιππος, qui pulchros habet vel fert equuleos. Homerus ἴλιον εὔπωλον resolutione Ionica & poëtica vocat, id est, vt Scholiastes exponit, καλοῖς ἵπποις χρώμενον, qua- *Iliad. γ.*
C si pulchris vtens equis. Ἐχέπωλος, pullos habens equinos. Hesychio etiam est ἱππικός, id est equestris, & ἱπποτρόφος qui equos alit. Qui sit ἑξάπωλος suo loco dicetur. Κλυτόπωλος, pullis equorum inclytus, celebris equorum pullitie, Scholiastes Homeri κλυτοπώλῳ exponit ἐνδόξους ἵππους ἔχοντι, id est celebres aut gloriosos equos habenti: & Hesychio κλυτόπωλος est ἐνδοξόπωλος & ἱππεὺς ἀγαθός, id est, equorum pullis celebris, aut equorum pullitie, & bonus eques siue equitator. Λευκόπωλος, candidos pullos habens, seu qui albis equis vehitur: epitheton est Solis, item diei seu lucis, quibus albi equi tribuuntur, vt suo loco ostendetur. Ταχύπωλος pernices equuleos habens, qui velocibus equorum pullis vtitur, vel ipsis equis, nam Homerus Græcos, & Myrmidones ταχυπώλους nominat: Exponitur & ἱππικός, id est, rei equestris peritus. Apud Latinos vix vnum aut alterum simile verbum reperio, qualia sunt apud Varronem de re rustica Equitius & Equiculus siue vt apud Virgilium scribitur, equicolus. Commodius Equiculus vir fortissimus & patre militari natus Varroni dicitur. Equestris & Rauriaca Coloniæ Plinio inter Galliæ populos numerantur. Ptolomæus Equestrem Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit. Equestres, vt Antoninus in Itinerario apertè scribit, sunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo distant viginti millia passuum: quare conijcitur esse Neuidunum, sicut & liber prouinciarum me- *Odyss. ξ.* *Iliad. ο.* *Equitius.* *Aeneid. 9.* *Lib 4. c. 17.* *Equestris vrbs.*
D minit Neuiduni Equestrium, quæ ciuitas hodie vocatur Neuis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus Equestres prius commemorat, ac deinde lacum Lausunum (qui idem est Lemanno) videtur hæc vrbs citra lacum fuisse, vt fortè sit illa quæ hodiè Dunoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni non malè respondet, &c. Hæc Sebast. Munsterus in castigationibus circa finem operis de Rhætia alpina. Conijcit autem Gesnerus Neuidunum duplex fuisse, vt alterum differentiæ causa Neuidunum equestrium dictum sit. De equo monte, & saxo eiusdem nominis, aliàs, si bene memini, dictum est. Καβαλλάριος teste Varino dicitur communiter, qui Græcis ἱππεύς. Caballarij quidem nomen apud Gallos, non equitis simpliciter, sed dignitatis nomen est: apud nos verò qui principum aut magistratuum mandata equites obeunt. *Caballarius.*

MYSTI-

MYSTICA.

Hom. 5. in Apocal. Ecclesia equus albus. Cap. 10. Propheta, & Apostoli equi albi.

EQVI nomen mysticè modò in bonam, modò in malam partem accipitur. D. Augustinus exponens hæc beati Ioannis verba: *Et ecce equus albus & qui sedebat super eum, habebat arcum & data est ei corona, & exijt vincens*: Equus albus (inquit) ecclesia est, sessor Christus. Iste equus Domini cum arcu bellico per Zachariam hocmodo antè promissus est; *Visitauit Dominus Deus gregem suum domum Israël, & disposuit eum sicut equum speciosum in bello, & ex eo disposuit, & ex eo arcus in ira & ex eo exijt omnis insequens.* Equum enim album intelligimus prophetas & apostolos: Equitem coronatum habentem arcum, cognoscimus non solùm Christum, sed etiam spiritum sanctum: cuius verbo prædicatores tanquam sagittæ ad cor hominum pertingerent & vincerent incredulitatem, Coronæ super caput, promissa per spiritum sanctum intelligenda sunt. Beda in eandem sententiam: Ecclesiæ (inquit) quæ super niuem dealbata est, Dominus præsidet & spiritalis doctrinæ contra impios arma ferens, victor in suis coronam percipit: Et rursus: Equus albus ecclesia, eques qui illi insidebat, dominus est, qui habebat arcum, quia contra potestates aëreas & bella veniebat, dataque est ei corona quia regnum mortis moriendo subuertit. D. Ambrosius verò in suis ad apocalypsin cõmentarijs per albos istos equos iustos designari asserit, qui erant ante diluuium, quoniam hi propter innocentiam albi dicuntur: sessorem equi ait esse dominum qui in sanctis suis æternaliter præsidet. Et D. Gregorius exponens illud Iobi: *Deridet equum & ascensorem*: cum equum dixisset esse vnicuique sanctæ animæ corpus suum, quod videlicet nouit & ab illicitis continentiæ freno restringere & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare: equitis ergò nomine, animam sancti viri exprimi quæ iumentum corporis bene subditum regit. Hinc & Ioannem apostolum ait in Apocalypsi dominum contemplatum dicere: *Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis.* Multitudinem quippe sanctorum, quæ in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum vocare: qui idcirco in equis albis (inquit) sedere referuntur, quia nimirum eorum corpora & luce iustitiæ & castimoniæ candore claruerunt. At verò D. Hieronymus declarans illud Abacuc: *Qui ascendens super equos suos, & quadriga tua saluatio*; equos sanctorum animas interpretatur his verbis: Quæro equos, super quos ascendit dominus, & puto non esse alios, nisi sanctorum animas, super quas ascendit sermo diuinus, vt & ipsas saluet & alios per eas. Ponamus equorum exempla. Sponsus loquitur in Cantica Canticorum: *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimulaui te proxima mea.* Non quod Christus ecclesiam, vel sermo dei animam quam sponsam suam vocat, quadrigis comparet Pharaonis, sed quod omnis anima, quamuis sancta sit atque perfecta, ad Deum comparata, quasi currus Pharaonis sit & iumentum. Vnde & Moyses loquitur ad dominum: *Ego sum ἄλογος*, id est irrationalis. Et Dauid: *Vt iumentum factus sum apud te*: non quòd absolutè iumentum sit, sed quod apud deum iumentum sit. His equis illi contrarij sunt, quod habet Pharao, de quibus & dicitur. *Equum & ascensorem proiecit in mare.* Huiusmodi equitatio non salus est, sed perditio. Quæramus & alios equos, quibus ascendit dominus: In quarto regnorum libro legimus surrexisse manè ministrum Helisei & egressum vidisse exercitum ambientem ciuitatis muros & equos & currus: Et postquam ad preces prophetæ aperti sunt oculi eius, aspexit (inquit) & ecce mons plenus equis & quadrigæ igneæ in circuitu Helizei. Diligenter attende quòd equi videantur & currus, & tamen in tantis millibus equorum & curruum nullus ascensor. Horum equorum ille erat auriga & ille rector, de quo Psalmista canit: *Qui sedes super Cherubin, ostendere.* Talibus equis, talique curru, & Elias raptus ad cælum est. Vidit & Ioannes equos candidos & sessores eorum, è quibus corpora in gloria resurgentium puto esse equos candidos, sessores autem sanctorum animas. Si quis verò peccator est, & mei similis, sedebit in equo nigro, & dicitur de eo: *Dormitauerunt omnes qui ascenderunt equos.* De talibus equis scriptum est: *Fallax equus ad salutem. Caro enim concupiscit aduersus spiritum & sapientia eius inimica est Deo.* Hoc dictum sit de his, qui corpora diligunt, & in nigris sedent equis. Nos autem animas nostras in equos & in currus domini præparemus, qui ascendit in Paulo, ascendit in Petro & in huiuscemodi curribus equitans. D. Gregorius equi nomine sanctum quemque prædicatorem accipi ait, propheta attestante qui ait: *Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas*: Quietæ quippe aquæ iacuerunt, quia humanæ mentes dum sub vitiorum suorum torpore sopitæ sunt. Sed equis dei mare turbatum est, quia missis sanctis prædicatoribus, omne cor quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cum beato Iob dicitur: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?* Vetus quisque prædicator ante fortitudinem & post hinnitum,

Iusti sunt equi albi. — *Cap. 39.* — *Anima sancta.* — *Cap. 19.* — *Cap. 3. Sanctorum animæ equi.* — *Exod. 4.* — *Corpora è gloria resurgentia.* — *Equus niger.* — *Prædicator sanctus equus.* — *Li. 31. c. 28.*

F G H

A nitum, id est vocem prædicationis accipit, quia cùm in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinem, quia aduersa constanter tolerat, habet & hinnitum, quia ad superna blandiens vocat. Et notandum quare hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id est quasi per gyrum trahi exterius dicatur, quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, sed extrà circundat. Nam quo alios ad bene viuendum suscitat, eò ad bene agendum & opera prædicantis ligat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. Similiter D. Ambrosius declarans hoc Apocal. *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium*, sæpe per equos ait sancti prædicatores designantur; sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur dicens: *Viam fecisti Domine in mari equis tuis in luto aquarum multarum*, quando initio fidei pacem mundo largitus est: vt apostoli Domini per vniuersas gentes quæ per mare & lutum designatæ sunt, possent discurrere & semina fidei spargere. Equi ergò Dei ad prælium armabantur, vt genus humanum de potestate Diaboli eruerent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicuti prædicatores sancti tota virtute laborant, vt quoscunque possunt, de laqueis diaboli eripiant, ita & hæretici ad hoc semper armantur, vt quoscunque possint decipere, in baratrum suæ damnationis inuoluant. Cap. 9.

B Apud eundem Ambrosium equi duodecaiuges sunt apostoli, Christus eorum auriga. Habet (inquit) equos suos Christus, de quibus dicit propheta: *Immisisti in mare equos tuos turbantes aquas multas*, eò quod gentium populos qui mouentur, vt aquæ multæ & excitantur vt fluctus aquarum multarum, euangelizando commouerint apostoli, vt assurgentes à terrenis idolorum ceremonijs in Christum crederent. Et supra ait: *Ascendisti in equos tuos; equitatus tuus sanitas*. O bonorum equorum duodecaiugum mirabile, quibus fræna pacis, habenæ sunt charitatis, constricti inter se concordiæ vinculis & iugo fidei subiecti, quatuor retis euangelij mysterium totius orbis finibus inuehentes bonum aurigam portantes dei verbum, cuius flagello fugatæ sunt illecebræ seculares, exterminatus mundi istius princeps, iustorum cursus impletus est. O rationabilium equorum grande certamen, ò mirandum mysterium: rota intra rotam currebat & non impediebatur. In quatuor partes ibant rotæ & non conuertebantur retrorsum, quia spiritus vitæ erat in ijs, qui currebant in quatuor partes totius mundi & sine offensione currebant, quia bona equorum via quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebant, qui ascenderant equos. Animarum igitur nostrarum auriga Iesus, qui nos quoque vult ascendere equos nostros, id est, nostra corpora & Apostoli. Psalm. 118. Abacuc. 3.

C vigilare semper, ne dicatur nobis: *Dormitauerunt qui ascenderunt equos*. Transeundum est hoc mare impigrè, vix transitur à vigilantibus. Si quis autem dormierit, transire non poterit, sed demergitur, vt Ægyptius cuius & anima & corpus interijt. Equum enim & ascensorem proiecit in mare, qui non sequebantur legem, sed prosequebantur. Hæc ille. Sed & D. Hieronymus explicans hoc Esaiæ, *Et annunciabunt gloriam meam in gentibus & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum domino: in equis & in quadrigis & in lecticis & in mulis & in carrucis, ad montem sanctum meum*: Equos scribit & quadrigas & lecticas & mulos atque carrucas & diuersi generis vehicula, angelica posse intelligi ministeria, de quibus alibi ad deum dicitur: *Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus*. His equis, curribus & quadrigis Elias raptus ad cælum est, & Heliseus circundari se atque seruari, nescienti puero demonstrauit. Et Zacharias vidit in nocte: *Ecce vir ascendit super equum rufum, & iste stabat in medio duorum montium vmbrosorum & post eum equi rufi & sturnini & varij & albi, & dixi, inquit: Quid sunt isti domine? Et ait ad me angelus qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi, quid sint isti. Et respondit vir qui stabat in medio montium & ait ad me. Isti sunt quos misit dominus, vt perambulent omnem terram*. Ioannes quoque in Apocalypsi hæc se vidisse testatur: *Vidi cælum apertum, & ecce equus albus & qui sedebat super eum vocabatur* Lib. 18. in Esaiã c. 66. Angelica ministeria.

D *fidelis & verus & cum iustitia iudicans & bellator: Oculi autem eius quasi flamma ignis, & super caput eius diademata plurima: habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & amictus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen eius verbum Dei: & exercitus in cælo sequebatur eum in equis albis, vestitus bysso albo atque mundissimo; & de ore eius egrediebatur gladius acutus, vt in ipso percuteret gentes*. Equo rufo sedebat dominus atque saluator, humanum corpus assumens: cui dicitur: *Quare rubra sunt vestimentum tua? Et, Quis est iste qui ascendit in Edom, fulua vestimenta eius in Bosra?* Et sequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri, vel sturnini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale & incorruptum corpus assumpsit. Et, quicumque eum sequebantur, candidis vtebantur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus. Diuus quoque Ambrosius per equum rufum qui aureo colori parumper appropinquat, velut si aureo purpureum admisceas, non incongruè viros sanctos, qui ante legem fuerunt, posse intelligi existimat, eò quod & sapientia claruerint, quæ per aurum figuratur, & in persecutionibus & aduersis constantes fuerint, quæ per sanguinem figuratur. Per equos nigros, doctores legum posse intelligi: Nigredo Equus rufus viros sanctos denotat.

enim

enim equi (inquit) ſiue obſcuritatem legis quam docuerunt, ſiue duritiam. Nam & Moyſes ve- E
lamen habebat ſuper faciem ſuam, eo quod ſplendor vultus eius, id eſt ſpiritalis intelligentia in le-
ge, à lippientibus oculis non poſſet videri. Quæ de quarto equite dicuntur, ad Antichriſtum per-
tinere; ſed quia ſuperiores tres equites in bonam partem (inquit) interpretati ſumus, vt conue-
nirent cum apertioribus trium ſigillorum, ordinis rectitudo cogit, vt & iſtum in bonam partem
intelligamus, quatenus concordet cum apertione quarti ſigilli, quam ad prophetas pertinere de-
Equus pallidus prophetas denotat.
monſtrauimus. Equus igitur pallidus prophetas ſignificat. Pallor verò diuerſis modis accidit ho-
minibus. Aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte totum corpus oc-
cupante, multiſque modis alijs palleſcunt homines. Prophetæ ergò qui populo peccanti prædica-
bant, quod in rapinam & gladium & perditionem darentur, non inconuenienter colorem pallidum
habuiſſe dicuntur. Seſſor huius equi etiam dominus eſt, qui in prophetis ſuis inhabitauit. Sed val-
Ioan. 14.
dè duruum videtur, quod nomen mortis habuiſſe dicitur. Ipſe n. vita eſt omnium electorum ſuo-
Chriſtus mors dictus.
rum, ſicut ipſe dicit: *Ego ſum vita.* Sed ſi diligenter ſcripturas inſpexerimus, inueniemus Domi-
num noſtrum Ieſum Chriſtum etiam mortem vocari. Nam ſicut vita eſt omnium electorum qui-
bus quotidiè vitam æternam clargitur, ita & mors dici poteſt, reproborum quos pro ſceleribus ſuis
quotidiè morti tradit perpetuæ. Ipſe enim habet poteſtatem animam & corpus perdere in Ge- F
hennam. Nomen ergò mortis habuiſſe dicitur, quia Iſraëlitico populo peccanti mortem intulit,
Deut. 32.
ſicut in cantico Deuteronomij, ipſe manifeſtè demonſtrat, cùm dicit: *Ignis ſuccinctus eſt in furo-
re meo & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitque terram cum germine ſuo & montium fun-
damenta comburet &c.* Hunc equitem infernus ſequebatur, quia omnes qui comminationes pro-
phetarum, quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempſerunt, infernus abſorbuit. A-
Cap. 1.
pud Zachariam dicentem: *Vidi per noctem & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe ſtabat
inter myrteta, quæ erant in profundo, & poſt eum equi rufi, varij & albi &c.* D. Hieronymus equum
hunc rufum Hebræis Michaelem Archangelum putari ſcribit, qui vltor iniquitatum & peccato-
Michael Archangelus equus rufus.
rum ſit Iſraël: & quid ſteterit inter myrteta, quæ erant in profundo: myrtos intelligi velle pro-
phetas & ſanctos, qui in medio captiui populi verſabantur, & erant in profundo: Virum autem id
eſt Michaëlem equi rufi (inquit) & varij & albi ſequebantur, ordine vt exiſtimant, commutato:
Medi & Perſæ equi albi.
vt albi Medos, Perſaſque ſignificent, quia ſub ipſis dimiſſa captiuitas & templum inſtauratum eſt.
Varij Macedonas, quorum nonnulli amici, alij perſecutores fuerunt. Pleniſſimè ſuper hoc Da-
Macedones equi varij.
nielis vltima viſio loquitur. Rufum verò regnum cruentum & ſanguinarium quod populum inter- G
fecerit, templumque ſubuerterit. Alij verò ordinem, qui ſcriptus eſt, conſeruantes, virum qui a-
ſcenderit ſuper equum rufum & equos rufos & varios & albos quatuor (inquit) regna interpre-
Cap. 8.
tantur: primum & ſecundum ſanguinarium, Aſſyrios & Chaldæos, quorum primi decem tribus
Quatuor regna per equos indicata.
ſub Salmenaſar duxere captiuas: ſecundum Iudam & Beniamin incenſa Hieruſalem ciuitate tem-
ploque ſubuerſo. Tertios & quartos varios & albos, Medos ſignificari putant & Perſas, quorum
alij clementes fuerunt, vt Cyrus & Darius filius Hyſtaſpis & Aſiuerus, quem Græci Artaxercem
vocant: ſub quo Heſter impletur hiſtoria: alij crudeles, vt Cambyſes & cæteri. Vidente ergo pro-
pheta virum aſcendentem ſuper equum rufum & poſt eum equos rufos, varios & albos & igno-
rante quod viderat, viſioniſque ſuæ cupiente ſcire rationem atque dicente. *Quid ſunt iſti Domine
mi?* Angelus qui loquebatur in eo, promittit ſe eſſe dicturum: & illo reticente, vir qui ſtabat in-
ter myrteta commemorat. Iſta ſunt regna quibus præcepit dominus vt perambularent terram &
ſuæ eam ſubijcerent poteſtati. Denique angeli qui regnis & nationibus præſidebant, non ad alium
veniunt, ſed ad ipſum virum & angelum domini qui ſtabat inter myrteta & dicunt. *Perambulaui-
mus terram & ecce omnis terra habitatur & quieſcit.* Et eſt ſenſus: Omnia ſub nobis regna tuta ſunt
& pacata, nec aliqua premuatur anguſtia. Ex qua reſponſione angelus qui interpellabat pro Iſ- H
raël, occaſionem accipit pro populo deprecandi, & dicit ad Dominum: Cùm omnis orbis quie-
tus ſit & pacatus, quare domine non miſereris Hieruſalem & vrbium Iuda: maximè cum ſecun-
dum promiſſa tua captiuitatis tempus expletum ſit? Responditque dominus angelo qui loque-
batur in propheta verba bona, verba conſolatoria: bona de futurorum promiſſione, conſolatoria
de præſentium neceſſitate. Hæc iuxta literam, ne videremur cælare noſtros quæ à peregrinæ lin-
guæ magiſtris didicimus: Cæterùm eccleſiarum magiſtri, noctem, in qua cernitur viſio, obſcuri-
tatem myſticæ viſionis intelligunt. Poſuit enim Deus tenebras latibulum ſuum. Et iuxta ſeptua-
ginta interpretes de eo dicitur: *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius.* Vir autem qui aſcendebat
ſuper equum rufum, dominus ac ſaluator eſt, qui diſpenſationem noſtræ carnis aſſumens, audit
in Eſaia: *Quare rubra ſunt veſtimenta tua?* Hic qui nunc captiuo populo rufus oſtenditur, in A-
pocalypſi Ioannis in candidis veſtibus & in candido equo ſedere deſcribitur. D. Auguſtinus atque
etiam Beda poſt explicatum cum Apocalypſios de equo albo locum, ſequentem viſionem expli-
cantes de equo rufo: (*Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicens, Veni &*
vide:

A *vide: Et exijt alius equus rufus & sedenti super eum datum est tollere pacem de terra, & vt inuicem occiderent, & datus est ei gladius magnus,*) equum hunc rufum interpretantur populum sinistrum & malum, ex sessore suo diabolo sanguinolentum, qui contra victricem vincentem Ecclesiam exijt: quamuis legamus (inquit Augustinus) secundum Zachariam equum domini rufum: sed ille suo sanguine erat, hic alieno. Cui datus est gladius magnus, vt tolleret pacem de terra, scilicet suam pacem, hoc est mundanam: nam Ecclesia æternam pacem, quam sibi Chrstus reliquit, habet. Sicut ergo supradictum est, equum album Ecclesiam dicit, sessorem eius Christum per Spiritum sanctum. Arcus quem tenebat in manu, præcepta eius sunt, quæ per totum mundum, velut sagittæ acutæ potentes ad interficienda peccata & excitanda fidelium corda directæ sunt. Corona in capite eius, promissio vitæ æternæ est. Equum rufum, malum populum, sessorem eius diabolum. Quem ideo dixit rufum, eò quod multorum sanguine esset rubicundus. Quòd autem, datus est ei gladius acutus & tollere pacem de terra, hoc est, quod Diabolo suadente, homines mali iugiter inter se lites & discordias vsque ad mortem excitare non cessant.

Populus sinister & malus, equus rufus.

Equus Domini vt rufus dictus.

B Et in equo nigro intelligitur populus sinister diabolo consentiens. Quod autem statram habebat in manu, hoc ideo est, quia dum se fingunt mali iustitiæ libram tenere, sic plerumque decipiunt. Quod dixit, vinum & oleum ne læseris, in vino sanguis Christi, in oleo vnctio chrismatis intelligitur. In tritico & hordeo: tota Ecclesia siue in magnis siue in minimis aut certè in præpositis & in populis. Et in equo pallido, homines intelliguntur mali, qui persecutiones excitare non desinunt. Isti tres equi vnum sunt qui exierunt post album & contra album & sessorem habent diabolum, qui est mors. Tres ergo equi, fames, & bella & pestis intelliguntur: quod etiam dominus in euangelio suo prædixit, quæ etiam fiunt & imminente die iudicij amplius futura sunt &c. Iam verò equi nomen simpliciter vsurpatum, plerumque in malam partem accipitur. D. Gregorius aliquando lubricam prauorum vitam signare scribit: scriptum enim est: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*: & per alium prophetam dicitur: *Equi amatores & emissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Similiter D. Hieronymus exponens illud Micheæ: *Auferam equos tuos de medio tui*, sic scribit: Auferam id est, interficiam equos tuos de medio tui, id est de

Equus niger populum diabolo consentiens.

Equus pallidus.

Fames, bella & pestis.

Lib 31. Moral. c. 18.

Lubrica malorum vita.

C principali cordis tui lasciuientes impetus, & equorum more ruptis vinculis prouentes & currus tuos quibus tibi in vitijs tuis placebas, & peccata peccatis consocians, quasi triumphans, in quadrigis ferebaris. Et declarans illud Amos: *Et auferetur factio lasciuientium*; pro quo LXX. habent: *Auferetur hinnitus equorum ex Ephraim*, hoc pactò scribit: Allegoricè principes hæreticorum, qui propter delicias suas, meum populum deuorarunt, & nihil patiebantur super contritione Ioseph; primi ducentur ad pœnas & auferetur hinnitus equorum ex Ephrim. Qui in scripturis sanctis dupliciter accipitur, aut in superbiam malorumque consensum, vt ibi: *Hi in curribus & hi in equis*: & ibi: *Fallax equus ad salutem.* Et regibus Israël præcipitur, ne sibi multiplicent equos. Et in libro Iob: *vox equi clangori tuba comparatur.* In libidinis verò magnitudinem & effrenatum cordis desiderium, vt in Hieremia, qui luxuriosos adulterosque describens, intulit: *Vnusquisque super vxorem proximi sui hinniebat.* Et exponens illud Psalmistæ. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit.* Ego (inquit) puto equos, homines esse peccatores & equites dæmones, qui equitant in eis. Si quando ergo viderimus aliquem fratrem persequentem & inimicum esse, sciamus quia ille equus est. Cæterùm eques diabolus est, qui sua lancea nos percutit. Iste currit & ille percutit: sed & ipse equus calcaribus ducitur, confoditur & inuitus insanit.

Principes hæreticorũ.

Hinnitus equorum dupliciter accipitur.

Libido per hinnitum indicata.

Equi homines peccatores.

Diabolus eques.

D Origines quoque homilia decimaquinta, super Iesum Naue, declarans illa verba: *Equos eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni*, in hæc verba scribit: Nos scripturam sanctam sibimetipsi conferentes & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est, quòd de asinis quidem non est scriptum, quia subneruati sunt; nec Madianitarum spolia, vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israëliticis vsibus. De istis autem, qui non habebant asinos, sed equos, præcepit ipse dominus & dixit: *Equos eorum subneruabitis.* Quod & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse fortuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in his scripturis mysticum aliquid indicari? Denique & filij Israël nunquam equis vsi esse referuntur & lex nihil de equis sed de asinis mandat, vtpote de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem. Hoc enim est quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini frequenter à scriptura in typo gentium positi, sicut & saluator ostenditur supra asinum sedens, nunquã autem equo sedens refertur, sed & cùm discipulos mittit ad soluendã asinam & pullum asinæ, dicit eis: *si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus est qui eis opus habet.*

Asini ad onera, equi ad nostram perditionem.

& ſedens ſuper eum, ingreditur Hieruſalem, & nunquam equo ſedens, ingreſſus eſſe dicitur. B
Sed & propheta de ipſo ita pronunciauerat, quod ſedens aſino veniret ad Hieruſalem, dicens: *Ecce rex tuus manſuetus, ſedens ſuper ſubiugalem & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem & equum ex Hieruſalem.* Vides ergò quomodo ſecundum prophetæ ſententiam, qui ſuper aſinum ſedet, exterminabit currus Effrem & equum de Hieruſalem. Et ideò videntur

Aſini quos ſignificent, quid equi.

mihi aſini quidem (vt diximus) figuram ſeruare eorum, qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe dicitur dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere eorum qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam & ſuperbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum, qui dixit: *Ponam ſuper nubem ſedem meam & ero ſimilis altiſsimo.* Inde fortaſſis eſt, quod propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de his, qui in dæmonibus confidebant: *Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine domini noſtri magnificabimur.* Neque enim currus & equos Deo contuliſſet, quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos id eſt dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſraël bellum gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura & iſtos ipſos, quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem F
aſinorum gentes, quæ ad credulitatem veniunt, meritò reſeruantur: in typo verò equorum & curruum dæmones, qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt: & inimici, meritò perimuntur. Sed, & ſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam ac leuitatem, quibus infelix anima velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici & currus intelligamus, & ipſos eſſe qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus quando ieiunijs & vigilijs & omni abſtinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cùm in nobis completur ſermo domini dicentis. *Ignem veni mittere in terram, & quam volo vt accendatur?* Quo igne ſe iam illi ardere confeſſi ſunt, qui dicebant. Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcripturas? Ideò ergò & falſus equus dicitur ad ſalutem, ſi motus corporis noſtri ferri permittamus infrænes, nec abſtinentiæ iugo laſciuiam carnis & ſuperba colla ſubdamus. Sed nunc ſi quis fortè ex his quæ dicimus, Dei verbis ſtimulatur, atque compungitur, & is qui heſterno die pronus & feruidus tanquam equus, in libidinem ferebatur, hodie ſi bis auditis, pœnitet, conuertitur, ac ſecundum prophetam a Dei timore confixus, refrænat ſe & reuocat à peccato, & G
pudicam dehinc caſtamque diligit vitam, videbimur etiam nos gladio Dei euaginato ſubneruaſſe equos, & magis per hoc dignè impletur præceptum Dei, quam ſi animalia quis equini generis de ſpolijs hoſtium capta ſubneruet. Quorum autem equi ſubneruantur? *Equos* (inquit) *Iabin*

Equos ſubneruare quid.

ſubneruandos. Iabin autem prudentia interpretatur vel ſenſus. Quæ eſt iſta prudentia vel quis ſenſus cuius ſubneruandus eſt currus? Illius nimirum, de qua dicit Apoſtolus: *Quia prudentia carnis, inimica eſt Deo.* Et ille ſenſus de quo dicit: *Inflati ſenſu carnis ſuæ.* Iabin verò rex Aſor. Aſor autem aula interpretatur. Hæc eſt Aſor, quæ omnium horum regnorum obtinere dicitur principatum, qui intelligitur princeps huius mundi, regnans in aula, id eſt ſuper terram vel quod maius eſt, in vitijs carnis. Sed & omnium illorum regum, quorum vim ſecundum nominum ſuorum interpretationem, iam antè expoſuimus, equi ab Ieſu dicuntur interfici. Quorum nos ſi rectè ſub Ieſu

Equi qui à Ieſu dicantur interfici.

duce militamus, debemus in nobiſmetipſis abſcindere vitia & accepto ſpiritali gladio ſubneruare omnem iſtum equitatum peſſimorũ vitiorum. Sed & currus debemus incendere, id eſt, omnem à nobis arrogantiæ & elationis ſpiritum reſecare, vt vltra non in equis neque armis, ſed in nomine domini Dei noſtri inuocemus. Et Homilia ſexta ſuper Exodum, exponens illud: *Equum & aſcenſorem proiecit in mare:* Homines (inquit) qui nos inſequuntur, equi ſunt, vt ita H

Homines qui equi dicti.

dicam, omnes qui in carne nati ſunt, figuraliter equi ſunt. Sed hi habent aſcenſores ſuos. Sunt equi quos dominus aſcendit & circumeunt omnem terram, de quibus dicitur: *Et equitatus tuus*

Iudas equus factus.

ſalus. Suum autem equi aſcenſorem habent diabolum & angelos eius. Iudas equus erat, ſed donec aſcenſorem habuit dominum, de equitatu fuit ſalutis. Cum cæteris enim Apoſtolis miſſus, ægrotis ſalutem & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed vbi ſe diabolo ſubſtrauit (poſt buccellam enim introiuit in illum Sathanas) & aſcenſor illius factus eſt Sathanas, & illius

Perſecutores ſanctorum equi ſunt.

habens ductus, aduerſus Dominum & ſaluatorem noſtrum cœpit equitare. Omnes ergo qui perſequuntur ſanctos, equi ſunt hinnientes, ſed habent aſcenſores quibus aguntur, angelos malos, & ideo feroces ſunt. Si ergò videris aliquando perſecutorem tuum nimis ſæuientem, ſcito quòd ab aſcenſore ſuo dæmone perurgetur, & ideo ſæuus, ideo truculentus

Equites tria cornua habentes qui.

eſt. Et Homilia prima in Iob, exponens illud iuxta LXX. *Equites fecerunt ſibi tria cornua:* Qui fuerunt (inquit) equites, qui tria cornua ſibi fecerunt, hoc eſt, triplici modo ſe armauerunt,

qui tri-

A qui triplici prælio circundederunt camelos? Illi fuerunt spirituales equites, id est, aërei spiritus, qui terram peragrant, qui pelagus transeunt, qui aërem peruolant, qui omni vento & aqua, atque omnibus tempestiuis procellis vehementiores sunt atque velociores in aëre suæ iniquitate. Vnde etiam equites dignè appellantur. Qui super omnes luxuriosos atque impudicos sedent; tanquam super equos, & iuxta nequitiam suam exagitant illos & ad suæ iniquitatis atque impudicitiæ perfectionem omnes insectantur illos, de quibus dicitur: *Adulter sicut admissarius sub omni sessore hinnit*: Et, *Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus*. Et adhuc. *Equi admissarij facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat*. Isti ergò tales sunt equi diaboli, isti sunt equi maligni. Isti, & omnes qui eiusdem seruiunt iniquitati. Isti quorum pedes iniquitatibus currunt. Huiusmodi namque equorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem. Equites sunt nequissimi dæmones atque aërei spiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonosor, sed non

B iugiter, sed septem annis tantum, quibus à nequissimis equitibus, id est, dæmonibus impatienter est exagitatus. Talis equus fuit & ille qui in Euangelijs à legione similiter per deserta, & per montes vrgebatur, donec veniens dominus illos quidem malos equites, idest, dæmonas effugauit, & illum miserum liberauit. Aliique innumeri à sæculo, alij apertè, alij verò occultè, diuersè, ac variè dæmonum equi effecti sunt, quibus vniuersis, cùm essent immundi, atque execrabiles, in malis vsi sunt eis nequissimi dæmones. Alijs sanè ad velocitatem homicidij, & sanguinis, deuastationis quoque, atque nequissimi liuoris, & omnium quæ voluntas diaboli atque opus exigebat. De istis ergò equitibus dicit iste: *Equites fecerunt tria cornua & circundederunt camelos*. Tria cornua fecerunt, hoc est, finxerunt, consimulauerunt, armauerunt, vtpote equites equis sedentes, atque vniuersam armaturam habentes, timorem ostendentes, atque fortitudinem demonstrantes. O quàm multiplicem inquisitionem atque disputationem habet hic sermo. Tria cornua fecerunt, pro peculij consumptione & filiorum perditione atque corporis plaga, superare eum nitentes. Tria cornua fecerunt, quia & cum eo tertiò congressi sunt: Semel sanè, cùm omne peculium atque filios subitò interfecerunt. Secundò quando totum corpus eius putredine ac vermibus repleuerunt. Tertiò, quan-

C do per vxorem seduxerunt & amici culpauerunt. Adhuc autem tria cornua fecerunt, tanquam tria præcipua ac singularia, id est, fidem, spem, charitatem, prædari eum conantes. Fidem quam in Dei culturam habuit, spem æternæ liberationis ac cælestis refrigerij, charitatem circa Deum, qua nihil est maius neque in hoc sæculo, neque in futuro. Pro his ergo omnibus fecerunt tria cornua nequissimi dæmones, &c. Beda quoque in explicatione huius sententiæ Iobi: *Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum & ascensorem eius*, equum interpretatur diabolum: equitem diaboli ministrum. Et mox ad hæc eiusdem: *Nunquid præbebis equo fortitudinem & circundabis collo eius?* Hunc equum (inquit) aduersariam potestatem arbitror intelligendum, qui sit pallidus, vt in Apocalypsi scribitur, quem sequitur mors & infernus: Et qui in Zacharia propheta russus dicitur, mortibus scilicet hominum & cruore respersus. D. Hieronymus verò in hæc Nahum prophetæ verba: *Vox flagelli & vox impetus rotæ & equi frementis & quadrigæ feruentis & equitis ascendentis & micantis gladij & fulgurantis hastæ & multitudinis interfectæ & grauis ruinæ, nec est finis cadauerum*. Habet autem Niniue (inquit) & equum persequentem, cuius hinnitus & vngula terram fodiens & pectus æstuans semper bella desiderat: loquente domino contra diabolum: *De longè odoratur bellum*: Cum saltu & clamore non parcit fu-

D gientibus, nec finit abire terga vertentes, sed persequitur, vt prosternat, interficiat, conculcet, illudat. Est quoque in Niniue & vox quadrigæ feruentis, quales puto habuisse Pharaonem quæ à Domino submersæ sunt. Ad hanc quadrigam quatuor iunguntur equi, quatuor scilicet perturbationes, de quibus & philosophi disputant & Maro non tacet, dicens: *Hi cupiunt, metuuntque, dolent, gaudentque*: His equis & hac quadriga, Niniue cuncta perturbat. Sed & equitis ascendentis vox in ea personat, qui arte quadam & gyro præparatus ad bellum non absque periculo contra se pugnantis incedit. Habet hic eques sermonis gladium exacutum cote dialecticæ & Rhetoricæ artis oleo læuigatum: habet arma fulgentia, transfigurante se Sathana in angelum lucis, quæ arma apostolicæ armaturæ contraria sunt. Idem explicans hoc Zachariæ: *Ecce rex tuus veniet tibi, iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinæ, & disperdam quadrigam ex Ephraim & equum de Hierusalem*: asinam subiugalem, & pullum nouum interpretatur vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: *Nec nos nec patres nostri potuerunt portare graue legis iugum*. Vnde & Paulus scribit ad Galatas, qui circumcidi volebant: *State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri*. Pullus autem nouus, gentilium

Nabugodonosor equus factus.

Tria cornua facere quid.

Aduersaria potestas equus dicta.

Equus Niniue.

Quatuor equi quatuor perturbationes.

Asina subiugalis què populum indicet.

gentilium multitudo frena non habens legis ; nec rectus ab aliquo , ſed ſemper in præcipi- A
tijs ; & in voraginibus idolatriæ eliſus atque confractus , domini ſeſſione didicit ambulare,
& rectam viam ingredi. *Et diſperdam* (inquit) *quadrigam ex Ephraim*. Adhuc ex Dei patris per-
ſona dicitur : quod quadriga, ſiue currus ex Ephraim pereat & equus de Hieruſalem. Et interim
ſecundum literam hæc loquitur. *Non erunt prælia : omnibus Chriſti aduentu, & natiuitate pacatis.*
Porrò ſecundum altiorem intelligentiam, Ephraim refertur ad hæreſium multitudinem quæ in-
Ephraim quid. terpretatur καρποφορία, hoc eſt vbertas & frugum abundantia, de quibus ſcriptum in Pſalmo 77.
Filij Ephraim intendentes & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli. De his quadrigis, & curri-
bus legimus. *Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri inuocabimus : ipſi
obligati ſunt, & ceciderunt, nos autem ſurreximus & erecti ſumus.* Equus qui diſperditur de Hieru-
ſalem; ille eſt de quo legimus. *Fallax equus in ſalutem.* Et in Hieremia: *Qui luxuriæ vacabant,
& libidini, audiunt : Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi : vnuſquiſque ad vxorem proximi
ſui hinniebat.* Vnde reuocantur ad pœnitendum, dicente Pſalmographo : *Nolite fieri ſicut equus,
& mulus in quibus non eſt intellectus.* Cumq. diſperderit Deus currus Ephraim, & equum de Hie-
ruſalem : qui de iſtiuſmodi equis & curribus fuerint liberati, transferentur in Domini ſeruitutem,
& efficientur Cherubim, & de ipſis dicetur : *Currus Dei decem millium multiplex, millia lætantium.* B
Et, *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te proxima mea.* Et *Aſcendes ſuper equos, & equi-
tatio tua ſalus.* Ioannes Arboreus in hunc locum Salomonis : *Flagellum equo, & chamus aſino, &
virga in dorſo imprudentium :* Non minus (inquit) indigent imprudentes, & peruerſi flagellis, &
Imprudentes, & peruerſi, equi dicti. ſtimulis quàm equus indomitus, & piger aſinus : & licet flagris cæſi non reſipiſcant nec emenden-
tur, eorum tamen ſupplicia alijs terrorem incutiunt, quibus à lapſu præcauebunt, & à multis vitijs
reuocabuntur. Poſſunt equo & aſino ſignificari ſuperbi, & luxurioſi, qui cùm acriter à Domino
Superbi & luxurioſi. caſtigantur, nonnunquam reſipiſcentiam agunt, & vitium in melius commutant. Hinc illud Pſal-
mographi : *In chamo, & freno maxillas eorum conſtringe, qui approximant ad te.* Secundum verò
Lib. de Abraham c. 8. etiam D. Ambroſium equus peccati naturam exprimit aptiſſimè. Equus enim (inquit) ſtare ne-
Peccati natura p equũ expreſſa. ſcit, velox ad impetum, ceruicem exaltans ſuam, hinniens ad libidinem. Quid tam ſimile peccati?
Feruet enim primò culpæ impetu, & omnem regi cogitationem præuenit, motuq. immaturo exi-
lit, vt eam difficilè ratio reuocare poſſit. Fertur in præceps & aſcenſorem eius proijcit in mare iſtud
huius ſæculi, ceruice tumida recuſans iugum correctionis. Et ſpecialis quædam forma libidinis
quæ vocem mutet hominis, verba amantis corrumpat, ſuiſq. ſe prodat ſermonibus. Denique ad C
Iudam per Hieremiam dicit Dominus Deus : *Nunc videbitur ignominia tua, & adulterium tuum,*
Cap. 13. *& hinnitus, & alienatio fornicationis tuæ ſupra colles.* Hunc iuſtus reuocauit equitatum, mores
quoque declinantis conuertit, & ad ſe vocauit, vt imitatores ſui fierent, qui deflexerant, quia ſen-
ſus noſtri ad diſciplinam mentis recurrunt, &c. Idem in hoc Apocalypſeos : *Et exijt ſanguis de la-*
Cap. 14. *cu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta :* Per equos (inquit) falſi paſtores eccleſiæ
Paſtores eccleſiæ falſi, equi dicti. deſignantur, qui officium regiminis non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi ſuſcipiunt. Per fræ-
nos quibus equi reguntur, eorum falſa doctrina deſignatur. Habent quidem falſi paſtores do-
ctrinam in ore, ne ab officio funditus alieni videantur, ſed Phariſæorum exemplum ſequentes, di-
cunt, & non faciunt. Et quia aliud non poſſunt docere, niſi quod euangelium loquitur, & in præ-
dicatione ſua annunciant peccatoribus quas pœnas patientur, niſi corrigantur, vſque ad equorum
frenos ſanguis peruenit, quia pœnas quas peccatoribus minati ſunt, niſi corrigerentur, ipſi quia vi-
tia ſua deſerere noluerunt, experirentur. Idem & in hoc Apocalypſios : *Et ita vidi equos in viſio-*
Cap. 10. *ne, & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas.* In hoc loco inſa-
Populus inſanus. nos populos intelligi ait; per ſorores autẽ equorum principes terræ deſignari: per loricas autẽ, quæ
ictus gladiorum à ſe repellunt, duritiam cordium reproborum, quæ ad corda eorum gladium ſpiri- D
Principes terræ. tus quod eſt verbum dei, accedere non ſinit. Dein durato corde per equum deſignato ſic diſſerit
Cor induratum per equum deſignatum. Ludouicus Viues meditatione prima in Pſal. pœnit. Emeritum ferunt equũ militia lunga, in lætiſ-
ſima immiſſum prata, opera vacuum, vt pro laborioſa iuuenta, quiete frueretur ſenectutis: illum
cùm clamoribus ac ſtrepitu abigere conarentur viatores quidam iuſto curioſiores : nihil enim ad
eos in illis pratis equus paſcebat, nihilque mouebatur; adueniens fortè dominus miles vetera-
nus. An non (inquit) vos inepti eſtis, qui militari tumultui aſſuefactum equum voculis veſtris à
paſtu conamini deterrere? Sic & ego in medijs flagitiorum, voluptatibus aure duriſſima, qui
iuniorum ardentes ſæpe audieram expoſtulationes, & querelas huiuſmodi, nihil erat, quod
mouerere illis, & niſi ſpes hæc tui tam me iuuiſſet in duritie mea, velut marmor obriguiſſem
perijſſemque. Pullus verò equinus adhuc per ætatem inſolens frenorum ac tyro exagitatur,
Homo pullo equino aſſimilatus. concutiturque ſolo tactu freni. Sic homo dolore exagitatur ex dolendi inſolentia; vbi verò aſ-
ſueuit ærumnis, obtorpet, facitque quod equus iam edomitus qui frenum mordet, & ſeruitio

hominis

A hominis assuescit, & domituram facilè fert, & ad obsequium habilis reperitur, vt docet Cicero. Voluntate igitur, & iudicio suscipi ægritudinem confitendum est: idque indicatur eorum patientia qui cùm multa sint sæpè perpessi, faciliùs ferunt quicquid accidit: obruisseque contra fortunam arbitrantur: Vt ille apud Euripidem: *Si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies: Nec iam ærumnoso nauigassem salo, esset dolendi causa, vt iniecto equulei fræno repentè tactu exagitantur nouo, sed iam subiectus miserijs obtorpui.* Potest & per equum siue pullum indomitum intemperantia, ac lasciuia indicari, vt constat Themistoclis exemplo, qui cùm mutatos eius mores ex procacissimo in maximè temperantem plerique admirarentur; an non (inquit ille) asperi, & indomiti pulli solent euadere in optimos? Non imprudenter itaque Prudentius elationem animi describens ait.

Lib. 3. Tuscul.

Intemperantia, & lasciuia per equũ indomitũ indicata Superbia.

Fortè per effusas inflata superbia turbas
Infræni volitabat equo.

Et vt D. Augustinus ait in enarratione Psal. 146. potentatus equi est superbia. Videtur enim equus (inquit) veluti ad sugestum hominis accommodatus, vt altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiam. Non se extollant homines in suis dignitatibus, non se sublimes putent honoribus, caueant ne in equo indomito præcipitentur. Pierius Valerianus equum

B pro immoderato, & rationis experte impetu poni apud legislatorem Mosem ex eo manifestum esse ait, quòd non designari principem equorum educatorem dicit: quod ita capiendum (inquit) est ex Philonis sententia, vt ineptum eum ad principatum existimemus qui voluptatibus cupiditatibusque, & nequitiæ deditus stare loco nesciat, & fræna ferox spumantia mandat. Lex ipsa est Deuter. cap. 17. *Quique rex fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus*, præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini, nam qui talia mente concipit, effræno illi, & feroci equo similis est, de quo vulgatum adagium: *Secede equinis à pedibus procul*, ab equo inquam illo, qui semper Aegyptum, hoc est voluptatum, & illecebrarum planitiem appetit insultare, quocirca frænis cæterisque compescendus, nisi velimus in pernitiem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites. Nam vt optimè ait Euripides: *ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τ' ἀφροσύνας τέλος δυστυχία*, id est, *In frænis oris exlegisq́ dementia finis infortunium.* Sæpè autem in diuinis literis equus aberrantem, & vagum hominem indicat, qui sine ratione vlla feratur; vt, *Fallax equus ad salutem*. Et, *Nolite fieri sicut equus, & mulus*

Immoderatus, & rõne carens impetus.

Homo oberrans, & vagus per equũ indicatus.

C *quibus non est intellectus.* Teius Anacreon in muliebrem fastum arrogantiamque inuectus, puellam quandam equino comparat pullo, in quem nondum quispiam inscenderit, atque nullo cohibitus fræno huc illuc euagetur. Iracundus item rectè equo assimilatur insano, vt ostendit Lucianus in Cynico his verbis: *Ac similiter vobiscum agitur* (ò iracundi,) *vt cum quodam qui equum insanum ascenderat. Equus igitur virum corripiens abstulit: hic verò amplius iam desilire equo currente non poterat. Quidam verò cum occurrisset, eum rogauit, quonam tenderet: hic respondit, quocunque huic videbitur, equum demonstrans. Quod si vos quispiam roget, quò feramini si verum vultis dicere, dicetis in vniuersum quidem quocunque videatur affectibus.* Equitem ab insessore multum differre arbitrandum est, (inquit Philo Iudæus) non solùm hominem vectatum animali hinnibili ab alio similiter vectato homine, sed etiam rationem à ratione. Ergò qui sine equestri arte ascendit, dici debet insessor qui se commisit iumento lasciuo, à quo abripiatur quocunque ipsum detulerit impetus, & non præcauendo voraginosos terræ hiatus, aut fossam aliquam profundiorem, violento cursu vnà cum equo præcipitetur, submergaturque. E diuerso eques ante omnia frænum in os indit, deinde in tergum insilit, & quamuis ferri videatur, reuera tamen circumagit eum à quo gestatur tanquam gubernator.

Puella equino pullo assimilata.

Iracundus.

Lib. de agricult.

Eques vt ab insessore differat.

D Nam & ille videtur ferri à naue quam gubernat: sed si verè pronuncies, ipsi deducet eam ad portus optatos. Cæterùm quando sonipes bene iter carpit, habenis obtemperans, palpum, & laudem refert ab equite: Quando autem fertur iusto concitatiùs, cohibetur quo minus properet. Quòd si pergat contumaciùs, reducto fræno cogitur ceruicem reflectere, & gradum sistere. Scuticis quoque, ac calcaribus continetur in officio, ne subsultet lasciuiens, & alijs modis quibus domitores vtuntur, contra ferociam. Nec mirum videri debet. Ascendente enim equite simul ars equestris ascendit, vt iam duo periti insideant, atque ita vnum subiectum imperitum animal moderentur facilè. Iam omisso hinnitore vectoreque, tuam si libet animam considera. Inuenies enim inter partes eius, & equos, & aurigam ascensorem, sicut & extra te. Equi sunt furor, & concupiscentia, ille mas, hæc fœmina: ideoque ille vt mas gestit elata ceruice libertatem appetens: hæc verò seruilior, & callidior domum depascit, & deuorat, vt fœmina. Insessor autem, & auriga vnus est, nempe intellectus: sed auriga tunc quando ascendit cum prudentia, insessor est. Imprudens igitur præ imperitia non potest habenas retinere, sed patitur elabi è manibus. At iumenta habenis libera temerè discurrunt

Furor, & cõcupiscentia equi.

Imperitus sessor. nullo ordine. Sessor verò præ imbecillitate sustinere se non valens decidit, & laceris genibus, manibus, facieque malè mulctatus miser deflet suum infortunium. Nonnunquam autem pedibus in E
curru hærens raptatur supinus, & tractum in orbita caput, ceruicem humerosque ambos consauciatur: deinde huc illucque distractus & illisus omnibus passim obiacentibus, miserrimo genere mortis extinguitur. Et huic quidem talis exitus obuenit. Currus autem iam leuior: & violenter quassatus, vbi in solum inæquale inciderit, facilè frangitur, vt instaurari non possit & compingi denuo, iumenta autem omni retinaculo liberata concitantur & efferantur, nec prius desinunt currere, quàm collabantur, aut in aliquam rupem delata, ipsa quoque intereant: atque ita currus animæ vnà cum vectore totus perit per aurigæ inscitiam. Tales igitur equos vectóresque arte carentes tolli præstat, vt virtus maneat incolumis. Cadente enim imprudentia, stare prudentiam necessum est. Ideo Moses inter præcepta tradit: *Si egressus fueris in bellum contra inimicos tuos, & videris equum insessoremque & maiorem multitudinem hostium, noli timere quia dominus Deus tecum est.* Furorem enim & concupiscentiam, & in vniuersum affectiones omnes atque etiam cogitationes quæ his singulis tanquam equis insident, etiamsi videantur fretæ inexpugnabili robore, contemni oportere ab his, qui proteguntur magni regis potentia, semper & vbique pro ipsis decertante: exercitus autem Dei virtutes sunt, propugnantes piarum animarum: quas vbi viderint F
deuictum aduersarium, conuenit pulcherrimum decentissimumque hymnum canere datori victoriæ Deo: Hymnus epodon mirabilem habens, quem decantari bonum est, sic se habet. *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est: equum & insessorem proiecit in mare.* Meliorem enim perfectioremque victoriam inuenire non licet, quàm qua vincitur petulantium quadrupedum ceruicosorumque agmen validum, hoc est vitiorum & affectuum. Sunt enim vitia genere quatuor & affectus totidem, cum quibus & insessor eorum intellectus, virtutis osor & amans affectuum, collapsus interit, qui prius voluptatibus, iniurijs, vafrimentis, rapinis, fraudibus, similibusque iumentis delectabatur. Pulcherrimè igitur legislator inter præcepta docet, *ne princeps eligatur equorum altor,* parum idoneum ratus ad principatum quisquis in voluptates & concupiscentias & amores impotentes insaniens, tanquam infrænis ac contumax equus œstro suo agitur. Dicit enim sic: *Non poteris constituere supra te hominem exterum, quia frater tuus non est, propterea non multiplicabit sibi ipsi equitatum, nec auertet in Aegyptum populum.* Itaque nemo altor equorum natus est, si sacro Mosi credimus. Atqui dicat aliquis magnam esse potentiam regis in equitatu, non minorem quàm in pedestribus copijs & naualibus: nonnunquam verò vtiliorem etiam, præsertim vbi
sine dilatione, celeritate expedita opus est, temporibus moram non ferentibus, sed ipsum mo- G
mentum occasionis vrgentibus: vt cunctatio non damnum solùm, sed & cladem illatura videatur, occasione tanquam nube prætervolante. Huic respondebimus, nullum, bone vir, præsidium legislator noster à principe submouet, neque copias eius parte aliqua mutilat, imo quantum fieri potest, augere conatur, vt robore multitudineque freti socij facilè profligent aduersam aciem. Quis enim alius sic vel insidias collocare, vel aciem struere, vel legiones distribuere, easque tribunis centurionibusque assignare, vt res postulat, nunc pluribus, nunc paucioribus nouit: adhæc præcepta rei militaris tradere præmonstrareque, vt hic noster confirmata longa vsu peritia? Sed nunc non facit verba de isto equitatu, qualem principes solent colligere ad infestandos hostes tuendosque socios necessarium, sed de eo qui animæ inest, bruto, immoderato inobedienteque impetu quem refrænare vtilius fuerit, ne quando populum suum vniuersum in Aegyptum corporis regionem auertat & voluptatum affectuumque magis quàm virtutum deique amatorem reddat; quandoquidem necessum est, vt qui equitatu pollet, eumque auget, viam quæ in Aegyptum fert, vt vates inquit, ingrediatur. Cùm enim animam tanquam nauem ab vtroque latere, intellectu sensuque violentæ procellæ affectuum iniquitatumque reluctantem inundant elatæ: altiùs tunc credibile est fore, vt intellectus obrutus subsidat mergaturque, profundum autem, in quod mergitur, H
corpus est quod cum Aegypto confertur. Caue igitur ne vnquam eiusmodi equis alendis studeas: nam & qui diuersum genus tractant, ipsi quoque vituperandi sunt: & quid ni? apud quos bruta iumenta honorantur, quorum ex ædibus equorum greges semper saturi procedunt, hominum verò eos deducentium nemini vel sportula succurrit inopiæ solamen vel leue aliquod munusculum, & tamen hi minus peccant. Cursores enim equos alendo, aiunt se sacra certamina & quæ passim aguntur celebritates ornare & voluptati ornamentoque esse spectatoribus atque etiam multis præbere exercendi se materiam. Nam qui cupiditatem vincendi animalibus indunt, propter honoris amorem & æmulationem virtutis, in desinenti adhortatione alacritateque vsi labores libenter sufferunt, nec prius desistunt ab officio, quàm ad finem optatum perueniant. Verum isti prætextus quærunt: alteri ne defensionem quidem vllam habent, qua peccatum suum tueantur, qui vectari iubent in sessorem intellectum imperitũ artis equestris, committentes eum vitio & affectui quadrupedi. Quod si aurigandi artem edíscas melius, mediterisque, vt iam tibi videaris ad regen-

dos

A dos equos idoneus, tum demum ascende & habenas arripe. Sic enim nec illis salientibus excussus cum laceratione corporis mouebis risum spectatoribus alieno malo gaudentibus, nec incursu obuiorum insequentiumuè inimicorum capieris: hos celeritate longè a tergo relinquens, illos verò securè vitant per scientiam. Meritò igitur Moses victoriale carmen canens ob insessorum interitum, salutem nihilominus precatur equitibus. Nam hi possunt iniecto brutis potentijs freno, cohibere nimium cursus eorum impetum. Hucusque Philo. Plato in Phædro naturam nostram currui similem esse ostendit, ab auriga moderato: aurigam proponens ceu mentem in nobis bene constitutam, equos binos, refractarium vnum; alterum sequacem & morigerum: per refractarium appetitum quo præcipites rapimur & malum nobis accersimus, intelligens, per morigerum, rationem dicto audientem & salutaria recto iudicio inquirentem: esseque perpetuò subinde bellum, quo modò ratio, modò appetitus victor euadit. Idem Plato pullo equino adolescentiam compatans: Qui periculum (inquit) facere volunt, an pulli sint pauidi ad strepitus, & tumultus adducunt: ita & iuniores per formidines quasdã & rerum terribilium obiecta traducẽdi, & voluptates quædã offerendæ, quibus meliùs quàm aurũ in igne explorentur, vt periculum fiat, an aliquis eorũ extet qui ad solidam quandam modestiam compositus, errorum incãtationibus minimè irretiatur.

Natura nostra currui similis.

Lib. 3. de repub.

Adolescentia pullo similis.

B Eleganter etiam Plutarchus in libro de audiendis poëtis ab equis aduersus incontinentes, atque iracundos similitudinẽ sumens inquit: *Sicut enim equos non in cursu, sed ante cursum frenant: sic eos qui difficulter continentur in dignitate rerum obiectarum & iracundos, ratione occupare, & temperare, atque ita demum ad certamina adducere conuenit.* Equi nomine, vt scribit D. Gregorius, etiam dignitas temporalis accipitur, Salomone attestante qui ait: *Vidi seruos in equis & principes ambulantes quasi seruos super terram.* Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati, & serui in equis sunt, cùm peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur: Principes verò quasi serui ambulant, eùm multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, sed summa hic aduersitas velut indignos, deorsum premit. Hinc rursum dicitur: *Dormitauerunt, qui ascenderunt equos*, id est, in morte animæ, mentis oculos à veritatis luce clauserunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Eodem asserẽte equus hoc ipsum præsens sæculum designat, sicut Iacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Quo in testimonio quid equus significet, melius (inquit) ostendimus, si & ea qua circumstant, paulò subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber asseri-

Lib. 31 Moral. c. 8.

Dignitas sẽporalis.

Præsens sæculum.

C tur & mordens. Vnde & non immeritò dum Israëliticus populus terras in partitionem castrorum susciperet, primus Dan ad aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium; similis ero altissimo.* De quo & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus est & fremitus equorum eius.* Qui non solùm coluber, sed etiam cerastes vocatur. Cerastes enim Græcè cornua dicuntur, serpensq; hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antechristi aduentus asseritur. quia contra vitam fidelium, cum morsu pestiferæ prædicationis, armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorem esse quàm viam? Fit ergò Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi placendo blanditur, sed in via mordet, quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerastes in semita, quia quos fideles reperit & sese ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis languore post beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur. Cerastes iste equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mor-

Cerastes.

Antechristi aduentus.

D dere, est extrema sæculi feriendo contingere, vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est, quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, non in faciem, sicut Saulus cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque culpas agnoscere, & pœnitendo deflere. Retrò verò quo non videtur, cadere, est ex hac vita repentè decedere, & ad quæ supplicia ducatur, ignorare. Improbi quoque equi sunt, nam vt Iacobus de Vitriaco Cardinalis ait, habet etiam equos suos miles iste infernalis, homines scilicet reprobos, quos ipse fræno erroris posito (inquit) in maxillis eorum ducit ad libitum suum. Propterea Propheta ait: *Equum & ascensorem proiecit in mare*, id est amaritudine pœnæ æternæ. Et Hieremias: *Velociores aquilis equi illius.* Reprobi enim homines plerumq; velocius currunt ad malum quàm aquilæ, id est boni, & spirituales volent ad bonum. Et iterum ait: *Omnes conuersi sunt ad cursum suum sicut equus, impetu vadens ad prælium.* Et in Apocalypsi dicitur: *Potestas equorum in ore eorum, & in caudis eorum: In ore, mala persuadendo: in cauda, occultè decipiendo.*

Equi vngulas mordere quid.

In faciẽ cadere quid.

Improbi, equi qui dicti.

Exod. 15.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Vesparum typus.

EQVI cadauer (inquit Orus Apollo) pingebant priſci, cùm vellent ſignificare veſpas. Ex huiuſmodi enim cadauere plurimùm naſcuntur veſpæ. Pierius diligentes ait rerum naturalium obſeruatores ex bouillo occipitis cerebro apes gigni tradere, ex aſini cerebro crabrones; ex equo veſpas, ex humano cadauere ſerpentes: citatq; peruulgatam apud omnes verſum:

Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταυρόι δὲ μέλισσων.

Sed non probo quod vertit:

Nam culices ab equi, ſed apes ab origine tauri.

Pugnacitas. *Celeritas.*

Quid enim culicibus cum veſpis. Quod verò ad hieroglyphicum ſenſum attinet, rectè hîc non ſimpliciter veſpas à priſcis intelligi exiſtimat, ſed quod per veſpam identidem ſoliti eſſent ſignificare: per cuius (inquit) hieroglyphicum pugnacitatem & infeſtum aduerſus hoſtes ingenium oſtendebant. F Hoc autem vnum hieroglyphicum Orus memorat. Pierius verò celeritatis in primis typum poni poſſe haud inelegãtibus oſtendit rationibus, quas nos ferè antè partim recenſuimus, partim etiam recenſebimus, ideoq; in numiſmatis nunc equum currentem, nunc ipſum Pegaſum alis adiectis cuſum, vt ſumma rem alacritate geſtam oſtenderet.

Pegaſus qd indicet.

Non ſum verò neſcius (inquit) authores eſſe, qui Pegaſum, qualem quippe paſsim in Hadriani, & L. Papyrij Curſoris, & aliorum quorundam nummis aſpicimus, famæ potius quàm celeritatis indicium eſſe contendant.

Fama, & eius ortus:

Naſciturìs ex Meduſæ cæde: ſiquidem virtus cùm terrorem amputauerit, famam generat. Terroris & admirationis hieroglyphicum eſſe Meduſæ caput, oſtendimus in ſerpente, cùm de Domitiani geſtamine loqueremur. Fama autem vbi primùm genita per hominum ora primùm incipit volitare, Muſarum excitat fontem in Parnaſſo, quippe quod illuſtrium virorum præclara facinora vatibus ſcribendi ſuggerunt argumentum. Quod verò in Papyrio de re ipſa etiam cognomento Curſoris honeſtato, ex Pegaſo alacritatem & feſtinantiam hominis ſignificari dixeramus, capreæ inſuper fugacis ſpolium & fulmen & ſagitta, quæ in eodem ſpectantur nummo, ad noſtram faciunt intellectum.

Centaurus quid ſignificet.

Quod verò & centauri pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, multi eodem teſtante vitæ noſtræ terminum pernici curſu occupari, ſignificare putant, propterea quòd G mira lapſi lubricitate incauti ſemper arripimur. Vulgatiſſimum verò illud ait eſſe argumentum, hominem feroci inuictoque animo, imperio tamen, & rationi obſequentem, hieroglyphicè

Equus frænatus quid indicet.

per frænatum equum ſignificari. Hinc Panatium dicere apud Ciceronem, Africanum ſolitum dicere, equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſole, vt his facilioribus vti poſſint, ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præfidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportere. Animal nimirum ferox atque magnanimum, quod leges tamen ſubijt, nec frenum depulit ore, vt ait Horatius, de equo qui hominis opem implorauit, ſeq; frenari ſit paſſus: & Maro:

Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & fræna iugo concordia ferre.

In huiuſmodi ſententiam eſſe Scipionis dictum non incelebre. Cùm Romani contra Antiochum iam in Aſiam traieciſſent, isq; legatos demum de pace miſiſſet ad Scipionem, reſpondit is. *Id prius factum oportuit, non poſtquam & frænum, & ſeſſorem accepiſſet.* Frenum autem, & camum cuiusq; rei coercitionem cùm ſacris, tùm humanis literis indicat. Non ingratum etiam fore hieroglyphicum putat, quo deſperatio, aut rei quam quiſpiam aggreſſus fuerit; inauſpicatus ingreſſus ſignificetur, H

Equus ceſpitans.

vbi quis equum ceſpitantem aut prioribus prolapſum pedibus adpingeret, cùm ipſa præſertim res & prouerbio & augurijs confirmetur. Augurium intelligit Flamminij Conſulis Roman. quod ſuo loco recitaui. Sed quod ad prouerbium attinet, quod fertur, Rideo, inquit Galba, canterie, Siſinnius Capito ita interpretatur, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiunt animo. Nam cùm Sulpitius Galba in prouinciam exiens, ad portam ipſam canterium ſuum animaduertiſſet cecidiſſe; *Rideo,* inquit, *canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum iter iturus, vix id ſis ingreſſus.*

Equus in foſſam prolapſus.

Nec indecenter item inter picturas huiuſmodi referri poſſe ait idem Pierius, equum in foſſam prolapſum, aut in voraginem aliquam demerſum, vbi luti tenacitate pertinaciſſimè detineatur, neque ſeſe valeat expedire, ſi negocij alicuius difficultatem, aut incommodum exprimere voluerimus: quippe quòd plurimum ita eſt canteriorum natura, quos oneribus comportandis addicimus, vt ſi aliquam in voraginem deciderint, tam ob onus quo grauantur, quàm ob liuidæ paludis cœnum, in quo recumbant ſupra modum implicentur, vnde ægrè attolli queant. Tandem ab Aegyptijs Sacerdotibus, animal hoc alioqui tam generoſum, tam vtile, tam domeſticum, repudiatum fuiſſe

aſſerit,

E asserit, ac per hieroglyphicum eius profanum intelligi decreuisse: cuius rei causam fuisse suspicatur, quæ maiores, etiam nostros in Italia ab eo abstinere tam religiosè iusserit, vt a sacrorum flamine minimè tangeretur, propterea quod damnatum inter venena fel habere proditum est. Alios rem simplicius interpretantes, dicere inde factum, ne si longiùs digrederentur, fraus interdum ex negligentia fieret sacris. Ea enim de causa sacerdotum etiam nostrorum familijs data ocia, ne profanis occupationibus aut curis distraherentur; sed in precibus tantum Deo allegandis occupati essent, & laudes illi septies in die dicerent. Potest modò etiam equus primùm præclarè, mox ineptè pictus, inepti vulgi iudicij hieroglyphicum indicium esse. Aiunt enim referente Dione Chrysostomo, pictorem quendam iocosum, cùm picturam quandam equi in publico proposuisset admirabilem atque accuratè factam, puero præcepisse, obseruaret spectantes si quid reprehenderent, aut laudarent, idque retentum memoria sibi renunciaret: Spectantium autem alium aliud dixisse de pictura, atque reprehendisse hunc quidem, vt opinatur, caput, illum autem coxas, alium verò crura, vt si talia facta essent, multò pulchriùs haberent. Pictorem autem his de puero auditis, aliam fecisse picturam iuxta vulgi opinionem atque consilium, iussisseque collocari eam iuxta priorem. Fuisse autem magnam inter illas differentiam. Illam enim accuratissimè factam in omnibus: hanc

F autem turpissimè, ridiculosissimèque atque omnibus potius quam equo fuisse similem. Manifestum igitur (inquit) quod si valdè quis opus habeat vulgi laude, credibiliorem existimans illius laudem aut vituperium quàm suam sententiam, ita singula facturus sit atque conaturus se talem exhibere, qualem volet vulgus: certumque est, quod similis futurus sit, pro illo priore equo doctè atque ex unius arte facto, admirabili alteri atque multorum opificum artificio neque ipsis illis placenti artificibus, tametsi ex omnium consilio atque arte composito. Quemadmodum fabula ait Pandoram non ab vno deorum formatam, sed communiter ab omnibus, alio aliud donante, & apponente: opusque neque sapiens, neque bonum factum, sed omnigenum variumque accipientibus euenisse malum. Hæc Dio Chrysostomus. Si egregio cordatoque ac prudenti militiæ duci, qui suo Marte totum belli pondus sustinuisset, & confecisset, propria virtute concitatus (quod plerique nostræ tempestatis etiam præstitere) symbolum appositum esset excogitandum, tres aut quatuor (inquit Claudius Paradinus) quorum vnus eorum solus præ cæteris omnibus à sessoribus suis concitatus primus ad premij locum destinatum peruenerit, currentes equos depingi cuperem, cum his verbis: SOLVS PROMERETVS: imitatus in hoc veterum Romanorum con-

G suetudinem, qui olim sese in circis ad cursum exercebant, &c.

Profani typus.

Ineptum iudicium.

Orat. 78.

Dux militiæ cordatus, & prudens.

MITHOLOGICA. QVIBVS DIIS SACRI. Quibus immolati equi.

EQuus non paucis quidem dijs, cæterùm Neptuno potissimum sacer putatus fuit. Hic enim hippius (ἵππιος, vel, vt alij scribunt, ἵππειος,) id est equestris cognominatus est; cuius cognominis ratio diuersimodè traditur. Pausanias cùm, cur ita appellatus sit, alias causas ab alijs fuisse existimatas dicit (eas autem non recenset) ipse se putare ait ita cognominatum, quòd τῆς ἱππικῆς, id est equitationis inuentor fuerit. Nam & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

Neptunus hippius cur dictus.

In Achaicis

Ἵππων ἁψάμενος, γαιήοχον ἐννοσίγαιον

H Ὄμνυθι, μηδὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι. id est

Equos tangens, terram ambientem Neptunum

Iurato: an non volens meum dolo currum impedieris.

Pamphos (πάμφως) verò qui Atheniensibus antiquissimos ludos fecit, esse dixit Neptunum, ἵππων δωτῆρα, id est equorum datorem, non aliunde nisi ad equestris appellationem deflectens. Diodorus Siculus de Cretensibus agens: Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuisse, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in commento super ea Virgilij in Georgicis verba: *Tuque ò, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridente Neptune*. Campi (inquit) in Thessalia sunt petræ, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum qui Scyphius vocatus est, edidit: Romani autem Neptunū equestrem vocant, Græci Ἵππιον Ποσειδῶνα, quòd existimetur princeps originis equorum. Festus quoque ita. *Hippius id est, equester dictus est, vel quod Pegasus ex eo, & Pagaside natus sit: vel quod equuleus, vt putāt, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorarit: vel quod tridente is terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iacie bant nono quoque anno in mare*. At verò

Scyphius equus.

Isidorus

Iſidorus de Circenſibus ludis agens; itaq; (inquit) Caſtori & Polluci deputantur hæ ſpecies, quibus equos à Mercurio diſtributos hiſtoriæ docent: ſed & Neptunus equeſtribus ludis præeſt, quem Græci hippion appellāt: ſed & Marti, & Ioui in ludis equeſtres ſunt conſacrati, & ipſi quadrigis præſunt. Porrò & Phurnutus inter cetera, & hoc ait, quòd ideo hippius dictus eſt Neptunus à velocitate nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quaſi equi videntur eſſe. Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Onirocriticῶν. Hæc omnia de Hippio Neptuno collegit Gyraldus: qui E

Neptuni Petræi fabula.

item Petræi Neptuni fabulam à quibuſdam hunc in modum tradi ait: quòd ſcilicet Neptunus aliquando dormiens in petra quadam, per ſomnum Venere pollutus ſit: quod effuſum ſemen terra ſuſcipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Ab alijs verò dici, diſpoſitum fuiſſe certamen Petræo Neptuno, in eo loco, vbi primus equus egreſſus eſt, propter quod & Hippius Neptunus ſit dictus. Lactantius Grammaticus etiam terram in Theſſalia tridente percuſſam ſcribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) proſiluerint equi duo, Scyphios, & Arion, inde nata Theſſalicorum equorum præſtantia.

Arion equus.

Alij Arionem equum ex Neptuno in equum conuerſo cum Cerere in equam conuerſa concubitu natum fingunt, & hāc ob cauſam Thelpuſios dixiſſe, Neptunum apud ſe primum inter Arcadas hippium eſſe dictum. Seruius Grammaticus, in contentione cum Minerua de Athenarum nomine, ab Neptuno litore percuſſo, equum ſcribit productum animal belliaptum: Mineruam iacta haſta oleam creauiſſe, quæ res (inquit) eſt melior comprobata, & pacis F

Lib. 21. cap. 24.

insigne: cæterum Seruius à noſtris (inquit Cælius) coarguitur. Neptuni Petræi fabulam tetigit Lucanus:

Lib. 6.

Primus ab æquorea percuſsis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes, bellis feralibus omen Exiliit.

Minerua hippia.

Fuit & Minerua hippia ſiue equeſtris dicta, vt Phurnutus ait; item Pauſanias in Atticis, nec quidē ſemel; item Arpocration, & Suidas in ἱππεία Ἀθηνᾶ, ſic verò nuncupata, quod currum inſtruxerit prima: hanc Iſæus rethor, & Mnaſeas, vt Gyraldus, & Cælius annotarunt, Neptuni filiam fuiſſe tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis. Δαμνίππην etiam vocatam ſcribit Phurnutus, quaſi dicas equi domitricem. Etimologus & Varinus, Mineruam dicunt hippiam eſſe vocatam, quod è capite Iouis cum equis proſilierit, vt ſcriptus in eam hymnus indicat. Vel quod Coryphe (Polyphe fortè, vt Suidas, & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eum vnà cum curru pepererit. Vel quod Adraſtus Thebis fugiens, cùm equos in Colono ſiſteret, Neptunum & Mineruam ἱππίους appellarit. Huius Mineruæ hippiæ, & Neptuni hippij aras fuiſſe in Hippio dicto Colono Atticæ

Colonus hippius.

colle ſcribit Pauſanias. Colonum autem Hippium fuiſſe prope Academiam. Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono ait Furiarum fuiſſe ibi templum, loco autem id eſſe nominis, quoniam etiam in eo eſſet Neptuni hippij; & Promethei, & Oreoconios, id eſt qui mulorum curam habent, in eo etiam habitaſſe. Iam verò Pindarus in Pythijs Cyrenea εὔιππον cognominat propterea quod Libyes à Neptuno edocti eſſe dicantur currus iungere. Mineruam autem hippiam in Libya genitam aiunt. Græci, vt inuenio, Palladi nomen ab equo domito inditum tradunt, & apud Pindarum legas frenum Corynthi ab ea inuentum, & Pelopi datum dono, & in Ilij captura inſtar montis equum Græci Palladi dedicarunt. Hæc verò ſignificare aiunt ferocitatem omnem doctrina molliri atque cicurari: quod luculenter Horatius ſic expreſſit: *Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſsit; Si modò cultura patientem accommodet aurem.* Coluerunt etiam Neptunum equeſtrem Romani, & in eius dei tutelam dicebant eſſe menſem Februarium quando ſol gelidum, & vdum occupat aquarium, quem prodigum vrnæ dicit poeta. Dionyſius

Lib. 2. ant. Rom.

ait Neptuno equeſtri templum ab Euandro in Latio erectum, diemq; feſtum ſtatutum, quem Arcades hippocratia, Romani Conſualia vocant. Hunc enim Neptunum Conſum ijdem dicunt.

Conſualia.

Conſualia autem erant ludi equeſtres, qui mox Circenſes, & magni, & Romani dicti ſunt. Plutarchus cùm alibi, tum maximè in Romulo, Romulum tradit cuiuſdam dei aram conditam ſub ter- H

Conſus deus.

ra in Circo inueniſſe, eique deo indidiſſe nomen Conſo, ſiue à conſilio, quod conſiliarius foret, ſiue Neptuni equeſtris: aramq; ipſam reliquum tempus latere: in equeſtribus verò certaminibus aperiri. Hoc autem die, vt idem Plutarchus, & Dionyſius, alijq; tradunt, apud eoſdem Romanos ex conſuetudine ceſſabant ab operibus, equi, muli, atq; aſini, propterea quod inſtituta nauigatione

Lib. 5. c. 26.

inquit Alexander ab Alexandro, cùm omnium rerum merces nauibus aduehantur, ocium quodam modò iumentis, & remiſſio data ſit, vel quod equos primum Neptunus domuerat, & equitandi artem inuenerat, quare hippius dicebatur, Plutarchus cauſam reddere videtur maris tranquillitatem, in quæſtionibus Romanis quærens, *cur in Conſualibus feſtis equos, & aſinos coronant, & ociari ſinunt? An quia Neptuno* (inquit) *equeſtri feſtum hoc peragunt, & aſinus cum equo libertate communi fruitur? Aut quies iſta iumentis conceſſa eſt, quod mare tranquillum, & nauigationi commodum ſe præbuiſſet.* Goropius quod Neptuno tribuunt equum, hieroglyphicum ſignum eſſe ait omnis humanæ vecturæ. Cùm enim in omni vehendi portandiq; diuerſitate longiſſimè naualis

commoditas

A commoditas antecellat, atq; ea fit (inquit) hominum industria iuuenta, placuit animal eius notationem habere, quod ad hominem portandum sit procreatum. Philostratus autem binas depingens insulas, quibus forum erat commune, in quo ex vna ea deferebantur quæ in agris eius colligebantur, ex altera quæ in mari deprædebantur, ait statuam ibi fuisse erectam Neptuno vna cum aratro & curru, sed ne terræ culturam tantùm expressisse viderentur, aratrum nauis proram addiderant. Quamobrem Catullus Græcorum exemplo nauim currum vocauit in libello de Pelei & Thetidos nuptijs inquiens:

Diua quibus retinens in summis vrbibus arces,
Ipsa leui fecit volitantem flamine currum.

Siquidem apud Aeschylum Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à se in vsum mortalium excogitatas, & inuentas gloriatur, ait inuentum suum esse currus illos nautarum qui lineis alis vagantur per mare: Θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ λινόπτερ' εὗρε ναυτίλων ὀχήματα. Sed & Euripidem eadem figura vsum memini, apud quem nuncius qui Medeam admonet, vt se mandet fugę, præcipit ei, vt neq; id vehiculum spernat, quod nauigandi, neq; id quod terrestris itineris conficiendi causa comparatum est

B
Ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ. id est
O quæ patrasti facinus atrox, impium
Medea, fuge, fuge, siue nautico
Subuecta curru, siue terrestri; fuge.

Sed hoc quoque, vt totum propè veteris eloquentiæ choragium ab Homero est, qui primus aurigam nauis pro gubernatore dixerat. *Auriga nauis.*

φθέγξατο δ' ἡνίοχος νηὸς κυανοπρῴροιο, id est
Nauis cerulea sic est auriga locutus.

& naues equos maris nominauerat *Naues equi maris dictæ.*

Νηῶν ὠκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵθ' ἁλὸς ἵπποι
Ἀνδράσι γίνονται, id est
Scandere veloces naues quæ per mare nobis
Sunt velut instar equi.

C Sunt & aliæ apud Latinos authoritates. Plauti in primis. *Nempe equo ligneo per vndas cæruleas estis vecta.* *In Rudente.* Varro Marcipone: *Quam nauicici equisones per viam conducerent.* Sic M. S. apud Nonium, vulgati quà ducerent loco. Horatius *Eurum per Siculas vndas equitare* dixit: Et Seneca *In Medea.* *frænare ratem*, pro sapienter nauigare. Frænare enim ad equos propriè pertinet: Plutarchus eleganter libello de audiendis poetis, vt equus (inquit) fræno, & nauis clauo, mores oratione flectuntur. Duplex itaq; Neptuni erat munus; & nauigantium curam habere videlicet, & equorũ, *Neptuni munus duplex.* vt in hymnis Homerus scriptum reliquit his versibus:

Διχθά τοι ἐννοσίγαιε θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
Ἵππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν, id est
Bina tibi superi Neptuno munera donant,
Flectere equos, regere & naues quæ marmora sulcant.

Pamphos quoq; antiquissimus Gymnographus Neptunum equorum rostratarumque, & turritarum nauium largitorem appellauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit academia, Neptunum primum iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in Colono:

D
Δῶρον μεγάλου δαίμονος εἰπεῖν Αὔχημα μέγιστον, Εὔιππον, εὔπωλον, εὐθάλασσον. Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς τόδ' εἷσας αὔχημ' ἄναξ Ποσειδὰν Ἵπποισι τὸν ἀκεστῆρα χαλινόν, id est. *Munus magni dæmonis dicere, Gloriam maximam, Equis, pullis, mari bene imperitantem. O fili Saturni, tu enim ipsum in hanc ducis gloriam, Rex Neptune Equis moderans frænos.* Apollonij verò enarrator Sesonchosem Aegypti Regem qui post Orum Isidis ac Osiridis filium regnauit, quem nonnulli Sesostin vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmauit & Dicęarchus in libro secundo rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Alij etiam, vt ex Virgilio, Lucanoq; ostendimus Lapithis hanc gloriam tribuunt, Thessaliæ populis, quos eam artẽ à Neptuno accepisse non obscurè innuit idem Virgilius, cùm optimos equos à Neptuno originem accepisse ait *Neptuniq; ipsa deducat origine gentem.* *Equitationis inuentio.* De Neptuno autem artis equestris inuentore Papinius Statius canit.

—— Neptunus equo (si certa priorum
Fama patet) primus teneris læsisse lupatis *Lib. 6. Thebaid.*

Ora &

Ora & littoreo domitaſſe in litore fertur, E

Verberibus parcens.

Fuit autem etiam Thebis, vt annotauit Cælius, Neptuni hippodromij ſiue equorum domitoris templum, idq; Chryſippum ex carmine ſignificare Pindarico ex Iſthmijs. Gyraldus verò eum Neptunum, qui videlicet Thebis celebratur, hippocromium cognominatum fuiſſe ait, idque eundem Pindarum in Iſthmijs, itemq; in Nemeis manifeſtare: legi & Hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum. Hippocronium autem dictum volunt à Saturno, quem Græci Cronon dicunt, quòd ſcilicet equum pro eo deuorarit. Rhea enim Neptunum enixa inter gregem agnorum iuxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, vt eſt in fabulis, Saturno autem equum ſe peperiſſe dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit. Sunt qui hippocromia interpretantur nugas, quaſi dicas nimium antiqua & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt. Sed hæc ferè πάρεργα. Eum aliquando veniſſe in contentionem de artificio cum Minerua & Vulcano ſcripſit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus taurum, atque ea de cauſa crediderunt (inquit) poſteri eum primùm equos domuiſſe. Quod autem in orbis diuiſione maris imperium ei contigit, ipſe gloriatur apud poetam. Alij interpretantur eum vniuerſi liquoris, hoc eſt ſeminis animalium deum exiſtimari, equorum F eò magis quòd planities eis conueniens ſit, quæ aquis accidit. Neptunus itaque deus habebatur maris, velox & mobilis inſtar equorum, vnde eſt etiam quod celerrimos ei aſcribant equos. Virgilius ---- *Flectit equos curruq; volans dat lora ſecundo:* Item. *Iungit equos curru genitor ſpumantiaq; addit Frena feris, manibusq; omnes effundit habenas Cæruleo per ſumma leuis volat æquora curru.*

Neptunus hippocromius.

Lib. 4. Vnde & Apollonius: ---- Εὖτ' ἂν δὴ ἔτοι Ἀμφιτρίτη

Ἅρμα Ποσειδάωνος ἐΰτροχον αὐτίκα λύσῃ, id eſt

Quam mobilis Amphitrite

Neptuni celerem currum apto tempore ſoluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi ſolitum ſcribit, vt eſt in eo verſu:

Κυμοθαλὴς, χαροπῶπα, τετράορον ἅρμα διώκων.

Lib. 3. *Quadriiugum impellens currum, ſummo æquore labens.*

Loca quibus Neptunus præeſt. nec non & Apollonius loca recenſens quibus præeſſet Neptunus.

Οἷος δ' ἴσθμιον εἶσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα

Ἅρμασιν ἐμβεβαὼς, ἢ Ταίναρον, ἢ ὅγε λέρνης

Ὕδωρ, ἠὲ κατ' ἄλσος ὑάντιον ὀγχηστοῖο, G

Καίτε Καλαύρειαν μετὰ δὴ θ' ἅμα νίσσεται ἵπποις

Πέτρην θ' αἱμονίην, ἢ δενδρήεντα γεραιστὸν, id eſt

Ad ludos properat qualis Neptunus in Iſthmum,

Quadrigis inuectus adit cum flumina lernæ,

Tænarêumq; ſolum, vel Hyantia rura, Geraſtum

Syluoſum, Aemoniamuè petram, fumantia colla

Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuiſit.

Neptunus Taraxippus. Quod autem Neptuno dedicati ſint equi, ex eo etiam conſtat, quod de Taraxippi ara ſcribit Pauſanias in Eliacis in Olympicorum ludorum deſcriptione, ſiquidem recitatis de eo aliorum ſententijs, ait veriſimilius eſſe Taraxippum equeſtris Neptuni cognomentum eſſe, propterea quòd pri-„ ma equorum origo ei debetur. Sed verba eius adſcro. Alterum curriculi latus aliquantò lon-„ giùs excurrit. In eo ad ipſum aggeris exitum ara eſt figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem „ Taraxippum (ab incutiendo equis pauore) nuncupant. Solent enim iniecto terrore, circa aram „ (hanc) equi tam vehementer conſternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, ſæpe illiſis curri-„ bus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam aram aurigæ vo-„ ta nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum ſententia. Sunt qui indigenæ hominis ſepulchrū, H „ illud eſſe dicant, præſtantis equos regendi ſcientia: Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorum „ finibus Olenium ſaxum appellatum: Alij Dameonem fuiſſe, Philiunus filium, qui in Augeum „ expeditionis Herculis ſocius, à Cteato Actoris filio vnà cum equo, quo vehebatur, ſit interfectus: „ ab Eleis eo in loco & ipſi & equo, inanis habitum ſepulchri honorem. Non deſunt qui hoc inane „ monimentum heroicum illud ipſum eſſe autument, quòd Myrtilo Pelops poſuerit, cùm à ſe per-„ empto parentaret, quò eius iram placaret: Taraxippum verò vocaſſe quod Myrtili dolo Oeno-„ mai equæ conſternatæ fuerint. Multi etiam Oenomaum illum eſſe dictitant, qui in curuli certa-„ mine equos & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam qui Porthaonis filium Alcathoum „ eſſe dicerent, qui cùm inter procos Hippodamiæ ab Oenomao fuiſſet occiſus & eo ipſo in loco hu-„ matus, iniuriæ ſuæ quam in ipſo curriculo paſſus eſſet, atrox & infeſtus vindex obequitantibus „ exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat acceptum neſcio quid ab Amphione Thebano, in

Taraxippus deus quis.

Olenium ſaxum.

A no, eo in loco defodisse, cuius arcana vi tunc conterriti fuerint Oenomai equi, & omnes deinde equi eodem afficiantur modo. Et censebat ille quidem Amphionem & Orpheum (etsi Thrax diceretur) Ægyptios fuisse: propterea verò alteri feras allicere, alteri verò saxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum scientia excelleret. Mea verò sententia eorum est maximè probabilis oratio, qui Taraxipppum cognomen esse dicunt Neptuni equestris. Est etiam in Isthmo Taraxippus, qui Glaucus fuit Sisyphi filius ab equabus discerptus ludis funebribus, quos patri suo fecit Acastus. In Argiuorum Nemea nullus omnino est herois genius, qui equis pauorem immittat: saxum tantùm eminet super curriculi flexum, colore rutilo: cuius fulgore concitantur equi, haud aliter multò, quàm si immissis ignibus iniecta esset trepidatio. Sed qui ab Olympico existit Taraxippo, longè est acerrimus terror. Hactenus Pausanias. Iuno etiam duos à Neptuno accepisse equos dicitur, quos illa postea donauerit Castori & Polluci, quibus similiter ac Neptuuo equorum domitura ascribitur, quandoquidem sidera sunt velocissima & nauigationi præesse etiam credita. Dij enim maris etiam habebantur. Pollux tamen pugillatu potius,
B quàm equorum domitura nobilior, vt notum est ex hoc Horatij:

Saxum equis timorē incutiens.

Iunonis equi Pollux & Castor equorum domitores.

> *Dicam & Alciden, puerosque Ledæ*
> *Hunc equis, illum superare pugnis*
> *Nobilem.*

Li 1. carm. Od. 12.

Lib. 1.

Necnon ex hoc Arnobij, deos gentilium præ Christo deridentis: *Tyndaridæ Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus & crudo inexsuperabilis castu, ignes & fulgores marini, & ouorum progenies dij.* Vnde sunt qui Virgilium hoc versu:

> *Talis Amyclei domitus Pollucis habenis*
> *Cyllarus:*

Pollucem qui pugil erat, pro Castore equorum domitore dixisse existimant: sed ineptè. Haud enim dicendum sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem, vt nunquam in equo sederet. Cyllarus equidem alternis Polluci & Castori seruijt. Papinius:

Cyllarus equus Castoris & Pollucis.

> *Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua*
> *Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas*
> *Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.*

Lib. 1. Syl.

C Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Et apud Propertium lib. 3. legimus: *Potaque Pollucis lympha salubris equo.* Sed reuertor ad Neptunum: de cuius equis nunc aliquid dicendum. Fingitur à Platone in Critia eos fuisse alatos, eorumque habenas manu tenentem cum curru inuehi. Ad quod sine controuersia Maronem allusisse dicunt, cum leuibus rotis summas ipsum vndas perlabi dixit & hic multò apertiùs:

Neptuni equi quales.

> *Sic cunctus pelegi cecidit fragor, æquora postquam*
> *Prospiciens genitor, cæloque inuectus aperto*
> *Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.*

In quinto item vbi Veneris precibus annuens, nauigaturo Aeneæ mare sedatum ac tutum reddere introducitur, pari ratione currum iungere & per vndas inuehi agitatas, inquam, ac tumentes dicitur, phantasia poëtica scilicet, vt Seruius consueuit vocare:

> *Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit*
> *Frena feris, manibusque omnes effundit habenas,*
> *Cæruleo per summa leuis volat æquore curru.*

D Silius lib. 3. fingit Neptuni currum trahi ab equis marinis:

> *Non aliter quotiens perlabitur æquora curru,   Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn*
> *Frenatis Neptunus equis.*

In Romanis inspectionibus eorum pars posterior desinit in piscem. Cernitur autem Neptunus aurigans, concha sedens, equis istiusmodi vectus ceruice ardua, iubata ac pedibus (anterioribus nempe) elatis. Numus quoque etiamnum extat Galieni cum equo in piscem desinente & his literis NEPTVNO CONS. AVG. Neptuni equos (inquit Turnebus) intelligo Hippocampos, qui priores pedes habeant, posterioribus careant, sed pontum legant & natent, quod testimonio opimi poëtæ Papinij, comprobauimus:

Hippocampi.

Li. 26 c. 23. Aduers.

> *—— Et triplici telo iubet ire iugales,*
> *Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus,*
> *Ponè natant, delentque pedum vestigia cauda.*

Lib 1. Achill.

Addo ego alium eiusdem Papinij locum non minus elegantem, in quo Tænaron describit, vbi Ditis creditur esse ianua:

Lib. 2. Thebaid.

> *Interiore sinu fragrantia litora curuat*
> *Tænarus, expositos non audent scandere fluctus.*

 E

Illic Aegaeo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos, prior haurit habenas (arenas potius)
Vngula, postremi soluuntur in aequora pisces.

Lib. 2. Argonaut.

Addo & hoc Val. Flacci:

——Non Africus alto
Tantus ouat, patriisq; manus cùm plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.

In cuius loci explicatione Pius Bononiensis, vidi (inquit) dum Romæ princeps academiæ in vrbe domina docerem, antiquum lapidem, in quo Neptunus in solio sedens fuscinamque tenens mare sulcabat, dextra moderans equos duos, qui ab vmbilico ad extremum pisces erant, caudis intortis, capite vsq; ad medium corporis lupino, ita acuto rostro, vt lupum potius quàm equum referrent, quamobrem Flaccus alicubi lupos hos equos nuncupat, inquiens:

Neptuni equi lupi dicti, & semiferi.

Celsaq; semiferum contorquens frena luporum.

Semiferos autem eos vocat, quandoquidem qua parte pisces referunt, sunt domestici & affines Neptuno, vt Deo maris: qua verò parte equi, feri sunt, & auersati Deum: & ita in prisca inspectione visuntur elata ceruice ac superba, indignantique simili ac propè imperium detrectante. Orion Neptuni ex Euriale Minois filia filius, equos similiter, vt ille, habet bipedes, cætera pisces, vt modò recitabamus: Et Triton & ipse deus marinus habitus equis vehitur apud Claudianum. F

Lib. 8. Argonaut. Orionis equi. Lib. 8.

Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis.

Soli & Lunæ cur equi ascripti.

De nominibus equorum Neptuni postea. Si verò velocitatis causa equi tribuuntur Neptuno, recta etiam ratione debebuntur Soli & Lunæ, quorum cursus omnem velocitatem superat: quare Soli quoque alatum equum attributum fuisse reperio. Nam in eiusdem Galieni numis equus est cum inscriptione SOLI CONS. AVG. Aliàs quadriga vehitur quatuor moderata equis. Manilius:

Quadriiugis vt Phœbus equis, & Delia binis.

Lib. de spectaculis.

Lunæ enim biga datur. Tertullianus: *De iugo verò, quadrigas soli, bigas Lunæ sanxerunt.* Papinius:

Rorifera gelidum tenuauit aëra biga. G

Seneca in Hercule Oetæo:

Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturna leuat ora biga.

Lib. 3. Var. Quadriga cur Soli attributa, cur biga lunæ. Triga cur inferis data. Seiuga currus Iouis.

Cassiodorus epistola ad Faustum de Circensibus bigam quasi Lunæ, quadrigam Solis imitatione repertam esse scribit. Trigas verò inferis, seiugas Ioui, desultores Lucifero & Hespero consecrarunt, inquit Isidorus. Quadrigas autem ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver & æstatem, autumnum & hyemem: bigas Lunæ, quoniam gemino cursu cum sole conscendit, siue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum: trigas dijs inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est, per infantiam, iuuentutem atque senectutem. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum deorum eum esse credunt. Hæc ille, cæterùm in numo Heliogabali qui Solis erat sacerdos equi quoque sex excusi sunt, quanquam sextus non appareat. Totam curruum Solis & Lunæ fabulam paucis sic complectitur Fulgentius:

Solnerat ignuomos, mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidumq; rotis tepefecerat orbem H
Rector & auratis collum spoliabat habenis.
Iam Phœbus disiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quasq; soror liquit, frater pede temperat vndas:
Tum nox stellato cælum circumlita peplo
Cærula rorigenis pigresse re iusserat alis
Astrigeroque nitens diademate luna bicornis
Bullarum biiugis conscenderat aequora tauris.

Equorum Solis color. Sol λευκόπωλος. Lib. 2. Amor. eleg. 1.

Secundum autem diuersam Solis dispositionem dies diuersam immutationem recipit: nam primò rubet, mox lucet, feruet in meridie, vesperi pallet. Vnde equorũ eius primus dicitur esse erychteus id est rubens, secundus aritheus, hoc est splendens, tertius lampas, videlicet ardens, quartus philogeus, quasi amans terram, vt dicit Beda. Inuenio tamen etiam Solem λευκόπωλον vocatum fuisse, quòd candidis vehatur equis: & Ouidius Solis equos niueos vocat, dum canit:

Carmina sanguineæ deducunt cornua Lunæ,

Et reuo-

A

Et reuocant niueos Solis euntis equos.

Pallet enim, vt dictum est, sol à nobis discessurus. Sed & nubuloso cælo pallere dicuntur. Hoc docet Tibullus lib. 2. Eleg. 5.

In Heré. furen.

Ipsum etiam solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubulus annus equos.

Accessuris verò ad nos equos apposite Seneca vocat cæruleos, non à colore pilorum, sed ab aspergine maris, hoc est, cum velut è mari summo manè erumpunt, suntque lucis exorientis nuncij.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen
Signum celsi glaciale poli,
B *Septem stellis Arcades vrsæ*
Lucem verso temone vocant,
Iam cæruleis euectus equis Titan summam prospicit Oetam.

Aurei aliàs plerumque Solis equi definiuntur, etsi singuli proprio distinguerentur, Pyrois rubente, Eous candicante, coruscante Aeton, Phlegon nigricante. De coloribus equorum dijs consecratorum hæc prodidit Isidorus: *Circa causas elementorum gentiles etiam colores equorum iunxerunt, roseos soli, id est, igni, albos aëri, prasinos terræ, venetos mari assimilantes: item roseos æstati currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyemi quòd sit glacialis & frigoribus vniuersa canescent, vere prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur: Item roseos currere Marti consecrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur: siue quòd Mars gaudeat sanguine: albos Zephyris & serenis tempestatibus, prasinos flori & terræ, venetos aquis & aëri, quia cæruleo sunt colore: luteos id est croceos igni & soli: purpureos igni sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd iris plurimos colores habeat.* Hæc ille. Sed reuertor ad equos Solis: Hos Ouidius ambrosia pasci fingit, tanquam immortales immortalium deorum cibo:

Colores equorum dijs tributorum. Lib. 18. Orig. 31.

Metam. 2. Equorum Solis cibus.

Iungere equos Titan velocibus imperat horis
C *Iussa dea celeres peragunt, ignemque vomentes*
Ambrosia succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia fræna.

Sed præter ambrosiam immortalem etiam quandam herbam eis in cibum cedere inuenio. Athenæus enim testatur Alexandrum Aetolum narrare de Glauco in libro quem piscatorem inscripsit, in mare demersum fuisse cùm herbam gustasset, quam ardente sole in fortunatorum insulis pura vêre gignit terra. Eam suis equis gratam in cænam à Sole exhiberi, syluarum incolam, cursum vt absoluant indefessè: ac ne medio cursu interueniat quædam molestia: Quæ verò hæc immortalis herba sit Alexander Aetolus tacuit. Athenæus alicubi eam ἀείζωον, id est semperuiuum vocatam fuisse asserit: atqui semperuiuum, cuius plurimæ sunt species, loca aperta, solique exposita potiùs quàm syluas amat. Simulachrum Solis sic exprimebant, vt puerum imberbem in curru ponentes equos eidem quasi cursu cælum petentes subiungerent. Pueri autem ei aptant imaginem, quia sol velut quotidie nouo ortu natus in nullum planè senium incidit. Erant & Iudæi huius superstitiosæ idololatriæ mancipati, credebantque solem Deum esse, quamobrem simulacro eius, quod fecerant, currus equosque subdiderunt, & hoc in atrijs templi Domini: vt in sacris
D biblijs legimus: *Iosias rex abolenit equos quod dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmalech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs: & quadrigas Solis combussit igne. Adoraturi enim solem insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmalech.* Quod autem Soli currus & equos tribuant de miraculo est sumptum Eliæ prophetæ, qui à curru igneo & equis igneis est raptus in cælum, vt Ioannes Constantinopolitanus Episcopus æstimat. Quia enim Græcè ἥλιος dicitur Sol, sicut & Sedulius cùm de Eliæ ascensu caneret, ostendit:

Li. 17. c. 12. Herba immortalis qua Solis equi pascuntur. Lib. 15. Solis simulacrum vt expressum. Iudæi Solem Deum esse crediderunt. Reg. 4. 23. Solis currus & equos tribuere vnde natum.

Quàm bene fluminei præluceus semita cæli
Conuenit Elia, meritoq; & nomine fulgens:
Hac ope dignus erat, quoniam sermonis Achiui
Vna per accentum mutetur litera, Sol est.

Audientes Græci ab Israëliris quos diuinas habere literas fama prodebat, prędicari quòd Elias curru igneo & equis sit igneis ad cælestia translatus, vel certè hoc ipsum inter alia depictum in pariete videntes, crediderunt (vicinia decepti nominis Solis) hic transitum per cælos esse designatum, & miraculum diuinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia cõmentatum. Quę opinio est Angelomi monachi, ordinis S. Benedicti, authoris vetusti & in abstrusis scriptu-

Elias igneis equis in cælum raptus.

Q 2 rarum

rarum locis eruendis explicandisque ingenij acerrimi viuacissimique in Stromatibus in libros Regum. Bigas vt dixi, Lunæ, binosque equos tribuebant. Lucanus:

Lib. 1. *Lunæ equi & biga.*

——— Sic cum compage soluta
Sæcula tot mundi suprema coëgeret hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi, totaque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

Virgilius in Culice:

Iam quatit & biiugis oriens erebo eis equos nox.

Cerui Lunæ ascripti. Cùm verò Lunæ equi ascribantur propter cursus celeritatem, alicubi eidem tribuit ceruos, quibus in sola pedum velocitate spes fugæ est: F

Dixit & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus, cerui currum subire iugales.

Fulgentius hanc deam modò ab equis, modò à tauris vehi significauit. Equos tribuunt Homerus in hymnis deorum, Manilius, Ouidius & Tibullus: Ausonius iuuencas hoc carmine:

Iam succedentes quatiebat Luna iuuencas
Vinceres vt tenebras, radijs velut æmula fratris,

Prudentius de eadem: *Iam biiugas frenare boues.* At Auienus & Claudianus iuuencos tribuunt seu boues mares, ad sterilitatem Lunæ spectantes, vt & illi faciunt, qui mulas currui eius iunxere. Equorum alterum album fingunt, alterum nigrum, quoniam non solùm noctu splendet, sed interdiu etiam apparet. Ad hunc verò locum Propertij:

Boues mares cur Lunæ ascripti. *Equorum Lunæ color.* *Lib. 1. ad Gall.*

Quamuis labentes premeret mihi somnus ocellos
Et medijs cælo Luna ruberet equis.

Antonius Muretus arbitratur Lunam dici rubere, quia multi è veteribus ignea esse credebant corpora cælestia, eamque opinionem poëtæ ferè sequuntur: ruber autem est ignitorum color. Volsci autem opinionem improbat, qui rubescere ait Lunã, cùm appropinquat dies, cùm (inquit) pallescere potius videatur. G Iam verò Diana apud Arcades εὑρίππα dicta fuit, quòd equas inuenisset, quas amiserat Vlysses, vt scribit Pausanias in Atticis Hippolytum ab equis distractum, vi quarundam herbarum & amore Dianæ ad vitam reuocatum ferunt ab Aesculapio, quem Iuppiter indignatus quòd talem inuenisset medicinam, qua mortui vitæ redderentur, fulmine ad inferos præcipitauit. Vt verò canit Virgilius:

Luna vt dicatur rubere. *Diana εὑρίππος.* *Aeneid. 7.*

At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus: & nymphæ Aegeriæ nemoriq́; relegat:
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis æuum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset.
Vnde etiam Triuiæ templo, lucisq́; sacratis
Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere quadrigis.

Hecate tergemina. Luna. Hecate etiam ad Dianam siue Lunam pertinet: fingitur autem τριακοκέφαλος, tergemina Ausonio: quòd caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Lunam quoq; φιλίππον vocat Orpheus. Auroræ equi ascribuntur rubri & rosei. Ouidius, H

Aurora equi.

Proxima cùm veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis.

Amor. 1. Et rursus: ——— *Nigri non illa parentem*
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Lib. 3. Propertius. *Felix Eois lex funeris vna maritis*
Quos aurora suis rubra colorat equis.

Tribuuntur autem & auroræ bigæ: Virgilius.

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Li. 2. Theb. Eleganter erumpentem delineauit Papinius:

Et iam Mygdonijs elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque sequenti
Sole rubens: illi roseus per nubila serat

Aduertit

A *Aduertit flammas, alienamque æthera tardo*
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse forori.

Desultorios equos Lucifero & Hespero consecrarunt. De Lucifero, ex Papinio & Luctatio id a- *Luciferi & Hesperi equi.*
lijs obseruatum, solitum manè & vesperi, equo vti mutato: addunt colores, matutinum, album,
vespertinum, attum: quod tamen de Luna Isidorus scribit, addita ratione, quòd nocte & die sit *2. Trist. Eleg. 5.*
conspicua. Ouidius fuscum Hespero tribuit, at in promptu non est authoritas, Lucifero album:

Hoc votum nitidi Solis praenuncius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

Claudianus rorantem cognominat hunc equum,

Dum matutinis præsudat Solibus aër, *De Raptu Proserp.*
Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti prouectus equo.

B Cassiodorus author est, equos desultorios, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitari. Fingitur item nox suo curru & fuscis equis per cælum vectari, & eadem mater siderum solet vocari, quòd ea velut parere videatur: non enim nisi nocturnis temporibus aspiciuntur & prodeunt: quare festiuissimè Tibullus: *Lib. 3. Var. Noctis equi*

Ludite: iam nox iungit equos currumque sequuntur *Lib. 2.*
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Quo loco impressi codices habent ferè Martis, sed matris absque controuersia scriptura syncerior vt Muretus restituit. Nigros dici noctis equos indicat Propertius; *Lib. Var. Lect. 5. c. 2.*

Terra prius falsò partu deludet arantes
Et citius nigros Sol agitabit equos.

Clarissimè Silius: *Lib. 15.*

Donec nox atro circundata corpus amictu,
Nigrantes inuexit equos, suasitque quietem.

Claudianus noctis equos humentes dixit, fortè à noctis natura. *Lib. 3. in Rufin.*

C *Humentes iam noctis equos, Lethæaque Somnus*
Frena regens.

Nigri item perhibentur equi Plutonis. Propertius: *Plutonis equi.*

Solis & atratis luxerit orbis equis.

Hic etiam eiusdem poetæ distichon iam de noctis equis recitatum referri potest. Cæruleos eos dixit Ouidius de raptu Proserpinæ loquens:

Hanc vides & visam patruus velociter aufert, *Fastor 4.*
Regnaque cæruleis in sua portat equis.

Necnon & Claudianus: lucem non ferre inquiens:

Lethæo vehitur curru, lucemque timentes *Lib. de Gigantomachia.*
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.

Idemque Ouidius, nisi me fallit memoria:

Panditur interea Diti via, namque diurnum
Lumen inassueti non patiuntur equi.

D Vnde & apud Virgilium Anchises se cum filio non diutius quàm par est moraturum conqueritur cùm dicit:

Et se sæuus equis Oriens afflauit anhelis.

Pluto autem ab Homero quinto Iliad. κλυτόπωλος cognominatur. Scholia exponunt equestrem, egregios equos habentem. Et rursus Iliad. λ. vbi Scholia: Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur, quia mortem nemo effugere potest. Proserpinam Pindarus in Olympijs λεύκιππον nominat, siue quia mos est poëtis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis Deos ornare: siue quòd cùm eam à Plutone raptam Ceres mater quæreret, albo currui insidentem inuenerit. Venus hip- *Proserpina.*
podamia (ἱπποδάμεια) nominata apud Hesychium. Eademque ἵππιος id est equestris, hoc *Venus hippodamia.*
est equo insidens ab antiquis effingebatur, vt annotauit Gyraldus: nam Veneris filius Aeneas, cùm occasum versus nauigasset, equum mox conscendit, & hac statua matrem honorauit, vt Suidas scribit in Ἀφροδίτη. Veneris, currum intelligit Plautus his verbis: *In Asinaria.*

Nam si hunc occasioni tempus se subduxerit,
Nunquam pol indipisces quadrigis albis postea.

Nam quadrigas albas vocat equos Veneris qui & albi erant & citi. vt sit sensus: Etiamsi cur- *Veneris equi*
rum Veneris ab alitibus vectum & per hoc summæ celeritatis conscenderet & sequi vellet iam

 amissam

amiſſam occaſionem, nunquam eam conſequeretur. Martis equos biiuges vocat Virgilius, Homeri imitatione, cui δίζυγες appellantur. Martis hippij, id eſt, equeſtris ara in hippodromo Olympico fuit, vt meminit Cælius. Gyraldus verò tradit & Iunonem quoque hippiam cognominatam fuiſſe, & Heſychius Hippam interpretatur Iunonem & Picum auem. Pauſanias tradit Herculem hippodotem fuiſſe cognominatum, eique Bœotios templum conſtruxiſſe, propterea quòd cum Orchomenij aliquando ad eum locum perueniſſent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant, colligaſſet. Ad Iouis currum cenſebant equos niuali candore iunctos eſſe: Suetonius. *Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie ampliorem cum fulmine & ſceptro, exuuiſque Iouis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, biſenis equis eximio candore trahentibus. Inuidioſus itaque Camillus fuit, quod in triumpho curru equis albis iuncto, urbem inuectus eſſet, quod humano faſtigio ampliorem vindicare honorem paremque ſupremo Ioui videretur.* Iouis equos tonantes vocat Horatius: Vulgus putat ferratis currus eius rotis tonitru excitari: E

Iouis equi. *In Auguſto.* *Lib. 1. Car. Od. 34.*

——Namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremque currum. F

Multa de Iouis curru atque equis Dion Chryſoſtomus in oratione XXXVI. Boryſthenica his verbis: Alius autem ſermo in reconditis myſterijs ab hominibus Magis canitur admirādus, qui Deum hunc (Iouem) laudibus celebrant, vt perfectum & primum aurigam perfectiſſimi currus. Solis enim currum recentiorem aiunt eſſe, cum illo comparatum, vt qui appareat & vulgò, vtpote curſum faciens manifeſtum. Vnde etiam communem famam (vt videtur) conſecutus eſt à primis ferè poëtis, orientem & occidentem ſemper dicentibus, & iuxta hæc omnibus enarrantibus, & coniugatos equos & ſolem ipſum currui inſiſtentem. Fortem autem & perfectum Iouis currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus, neque Heſiodus, ſed Zoroaſtres, Magorumque diſcipuli canunt ab illis docti, quem Perſæ dicunt amore ſapientiæ iuſtitiæque ſeceſſiſſe ab alijs ſcorſum & in monte quodam vixiſſe: deinde relicto monte, igne supernè multo immiſſo implicatum aſſiduo arſiſſe. Regem igitur cum Perſarum præſtantiſſimis propè acceſſiſſe, volentem Deo ſupplicare, & virum ex igne egreſſum illæſum, apparuiſſeque illis propitium, confidere iubens & victimas offerre quaſdam, tanquam veniente eum in locum Deo. Conuerſatum autem eſſe poſthac non cum omnibus, ſed cum ijs qui belliſſimè ad veritatem eſſent natura idonei, deumque poſſent intelligere, quos Perſæ Magos vocarunt, Dei culturam ſcientes: non, vt Græci, nominis ignoratione ſic nominant, pro veneficis habentes. Illi verò & alia iuxta ſacros ſermones faciunt, atque etiam Ioui alunt currum Neſæenſium equorum. Hi autem ſunt magni pulcherrimique, qui ſunt in Aſia. Soli verò vnum equum. Interpretantur autem omnia ſermone, non quemadmodum Muſarum apud nos prophetæ, ſingula magna cum perſuaſione dicunt ſed ex ſe valdè contumaciter. Eſſe enim dicunt vniuerſitatis rerum vnam vectionem & aurigationem à ſumma quæ fiat experientia & robore ſemper, eamque inceſſabilem in inceſſabilibus ſeculi circuitibus. Solis autem & Lunæ curſus veluti equorum, motus eſſe partium: vnde & ab ipſis clarius videri. Vniuerſi autem motum atque curſum haud multos intelligere, ſed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ poſt hæc ſequuntur, erubeſco dicere de equis, deque aurigatione, quomodo interpretentur: non admodum curantes, vt ſibi vſquequaque imago ſimilis fiat. Fortaſſis etiam videar abſurdè præter Græcanica & venuſta cantica, barbaricorum canticum puerorum recitare: tamen audendum eſt. Aiunt equorum illum primum supernè, infinita differre pulchritudine & magnitudine, velocitateque ab alijs, exteriora circumcurrentem: & longiſſimum illum curſum eſſe, Iouis templum. Eſſe autem alatum & colore ſplendidum, puriſſimi ſplendoris. Solis autem in ipſo & Lunæ ſigna perſpicua videri; quemadmodum puto in noſtris equis ſigna aliqua, partim Lunari figura, partim alia. Hæc autem à nobis videri contorta, ſicuti in claro flammæ ſplendore ſcintillæ fortes diſcurrunt. Proprium autem motum per ſe & alia habere aſtra, per illum apparentia, quæ vniuerſa ſint illius partes: & partim quidem circumferri cum illo, vnum hunc habentia motum: partim autem alios peragere curſus. Sortita autem eſſe apud homines partim quidem proprium quodque nomen, partim verò multitudine conſtipata, diſtributa eſſe in figuras & formas quaſdam. Splendidiſſimus ergo equus, maximeque varius, ipſique Ioui acceptiſſimus, in hunc modum ab illis celebratur, victimaſque & honores, vtpote primus, meritò primus ſortitus eſt. Secundus autem ab illo, qui illum attingit, illique proximus eſt, Iunonis cognominatus, habenis paret & mollis eſt: multò autem inferior robore & velocitate. Color verò illi natura quidem niger eſt: expolitur autem ea ſemper eius pars, quæ ſolis ſplendore illuſtratur: quæ autem vmbra tegitur, in circumferentia ſuam ipſius aſſumit coloris ſpeciem. Tertius eſt Neptuno ſacer, ſecundo tardior. Huius autem ſimulacrum fabulantur poëtæ apud homines fuiſſe, quem

Iouis currus antiquitas. *Equi Niſæi.* G *Iouis motus vt à motu Solis & Lunæ differat.* *Iouis equi.* I H *Equus Iunonis.* *Neptuni equus.*

(vt mihi

A (vt mihi videtur) nominant Pegasum, aiuntq; eum aperuisse fontem Corynthi vngulæ scalptu. Quartus autem omnium absurdissimus est, si quis eius similitudinem dicat, solidus & immobilis, tantum abest, vt alatus sit, cognominatus Vestæ. *Vesta equus* Non tamen auersantur eius imaginem, sed coniugatum & hunc currui esse dicunt; manere autem in loco, frenum adamantinum mordentem. Inniti autem vndiq; illi suis partibus duos proximos, similiterq; ad illum se inclinare incidentes & propellentes; extremos autem semper circa hunc stantem, ad metam ferri: Plutimum igitur in pace & amicitia degunt, se mutuò reuerentes. Iam olim autem in temporis longitudine & multis circuitibus fortis anhelitus primi superne allatus, vt pote ferocis, calefecit alios, vehementiùs autem postremum: atq; iubam illi qua maximè exultabat, combussit, omnemq; ornatum. Huius autem facti semel Græcos mentionem facere aiunt, & Phaëtonti applicare cùm non possent Iouis aurigationem reprehendere, Solisq; cursus nollent vituperare. *Phaëtontis incendium.* Quare dicunt iuniorem aurigam Solis filium, concupiuisse difficilem inutilemq; omnibus mortalibus eruditionem, cumque à patre impetrasset, inscendisse currum: cùmq; ferretur inordinatè, omnia exussisse animalia & plantas & tandem ipsum disperiisse, percussum ab igne superiori. Rursum quoq; cum in plurimis annis Nympharum & Neptuni sacer pullus, præter solitum certans & turbatus assurrexisset, multo

B sudore eundem ipsum inundauit, vt pote eiusdem iugi. Expertus igitur est contrariam priori corruptionem, aqua multa obrutus. Et hanc quoq; tempestatem enarrare Græcos, ob iuuentutem infirmamq; memoriam; Deucalionemq; dicunt tum regnantem, ipsis opem tulisse, ne omnino desperirent. *Deucalionis diluuium.* Hæc autem cùm raro accidant, videntur quidem hominibus propter suam ipsorum pernitiem fieri; non iuxta rationem vniuersi: fingere autem eos, rectè fieri & iuxta sententiam saluantis & gubernantis vniuersum. Esse enim simile, vt cùm currus auriga equorum vnum puniat, freno trahens aut stimulo tangens, is verò subsiliat & turbetur, confestim in recentem constituitus statum. Vnam igitur hanc fortem esse aurigationem, non corrupto toto vniuerso. Rursus autem aliam, quatuor inter se equorum motus & mutationis, cùm alter in alterum mutatur, alterantq; species, donec in vnam omnia conueniant naturam, victa à melioribus. Attamen & hunc motum aurigationi assimilare auderent, currusq; impulsui, absurdiore similitudine: vt si quis præstigiator factis è cera equis, deinde detrahat & circumradat ab vnoquoque, apponatq; alibi alteri: demum verò in vnum illorum quatuor compingens, vnam formam ex tota materia operetur. Esse enim huiusmodi quiddam, quemadmodum si inanimis figmentis extrinsecus opifex addat,

C & transferat materiam. Illorum autem eam passionem fieri, tanquam si in magno veroq; certamine de victoria contenderent. Cedere autem victoria & coronam: necessariò primo & optimo velocitateq; & fortitudine omniq; virtute, quem diximus in orationis principio Iouis esse peculiarem. Hunc enim vtpote omnium robustissimum & natura ignitum, citò consumere alios, quêadmodum reuera cereos, haud longo in tempore, nobis autem viso infinito, ad nostram ipsorum ratiocinationem, & omnium omnem essentiam in se recipere, qui longè melior splendidiorq; visus sit prius quando à nemine mortalium neq; immortalium, sed ipse a se victoriam maximi certaminis consecutus est. Eum autem stare excelsum & superbum, victoria gaudentem, lociq; plurimum occupare: tuncq; maiore indiguisse loco, ob robur animumque. Quum verò hunc ad modum narrent de rebus, verecundantur ipsam animalis nominare naturã. Esse enim eam aliquando simpliciter quidem aurigæ atq; heri animam: magis autem id quod sapit, animæq; præest. Hæc itaq; omnia Dion Chrysostomus. Iam verò Hipponam seu deã equorum & stabuli potissimum venerati sunt antiqui, vt Bubonã boum. *Hippona dea.* Huius deæ meminit Plutarchus in Parallelis, & Apuleius in tertio de asino aureo, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidiũ. Eam enim inter deos Semones qui vocantur (quos nec cælo dignos putabant, ob meriti videlicet paupertatem,

D vt Fulgentius loquitur) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexisse à plerisq; putatur, inquiens ---- *Iurat solum Hippo, & facies olida ad præsepia pictas:* vt scilicet Hippò pro Hipponam dicat, quomodo nempe Dido & Manto pro Didonem & Mantonem dicimus. Nam & Apuleius huius deæ simulacra in stabulis seu icones habitas fuisse testatur his verbis. *Respicio pilæ mediũ, quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso verò meditullio Hippona deæ simulacrum residens ædiculæ, quod accurate corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum.* *Metam. 2.* Plutarchus ex Agesilao tertio Italicorum filiam esse Fuluij Stelli scribit in Parallelis, qui à mulieribus alieno animo ex equa eam genuerit. Ipse verò haud rectè Eponam vocat.

EQVO-

EQVORVM DIIS, PRINCIPIBVSQ. attributorum propria nomina.

Cyllarus. Georg. 3. CYLLARVM equum non tam Caſtoris, quàm Pollucis fuiſſe in præcedenti rubrica oſtendimus, in huiuſce poetæ verſus explicatione:

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis

Cyllarus. Grammatici à velocitate dictum volunt, nimirum παρὰ τὸ κέλλειν. Steſichorus enim (inquit Etymologus) ait Mercurium dediſſe Dioſcuris equos Φλόγεον καὶ Ἅρπαγον; ὠκέα τέκνα Ποδάργης. Ἥρα δ' ἐξάλιθον καὶ Κύλλαρον.

Arion. In Arcadicis. Ariona equum Varinus filium ait eſſe Neptuni & vnius ex Furijs. Thelpuſij quidem Cererem teſte Pauſania Erinnyn vocant: Cererem autem aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equũ mutato filiam peperiſſe, cuius nomen non initiatis cælandum ſit, & equum Arionem, & hanc ob cauſam dicunt (inquit) Thelpuſij, Neptunum apud ſe primùm inter Arcades Hippium eſſe dictum, & hoc probant carminibus ex Iliade & Thebaide citatis: ex Iliade quidem hiſce: F

Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνοι,
Ἀδράστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν, id eſt
Non etiam ſi à tergo agitans, vel Ariona diuum
Adraſti moderetur equum, diuinitùs ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adraſti fuga agitur:

Εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ, id eſt
Cùm pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

His nempe carminibus innui putant, Neptunum patrem eſſe Arionis: & ſi Antimachus è terra genitum Ariona hiſce verſibus cecinit: *Ariõ ex terra genitus.*

Ἄδρηστος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηιάδαο
Πρώτιστος Δαναῶν παρ' ἐπαινετὸν ἤλασεν ἵππους,
Καιρόν τε κρειοντόν, καὶ Ἀρίονα Θελπουσαῖον.
Τόν ῥά τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι, id eſt G
Adraſtus Talao Crethide natus, Achiuum
Primus duxit equos inſignis laude ſuperbos,
Et Cærum pernicem, & Ariona Thelpuſæum,
Quem iuxta Oncęi Phœbi nemus edidit ipſa
Terra parens, cunctorum oculis mirabile monſtrum.

Sed fieri poteſt, vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorum color cæruleum referat: (nam & κυανοχαίτης Neptuni epithetõ eſt). Lactantius Grammaticus terram in Theſſalia tridente percuſſam à Neptuno ſcribit, vnde proſilierint equi duo Scyphios & Arion. Sunt qui & hanc hiſtoriam referant (inquit ibidem Pauſanias:) Herculem cùm bellum aduerſus Eleos gereret, ab Oneo petiſſe equum, & Arione in prælijs inuectum, Elim obtinuiſſe, poſtea verò Adraſto equum donaſſe, vnde Antimachus: Ο'ς ῥα οἱ Ἀδρήστῳ τρίτατος γ' ἐδμήθη ὑπ' ἄνακτι. Alij Cygnum Martis filium ab Hercule equeſtri certamine victum ſcribunt, adiuto equo Arione, Neptunumq; dediſſe Capreo Haliarti regi, qui eundem Herculi donarit, Hercules rurſus Adraſto: cuius hic auxilio apud Thebas euaſerit, cùm reliqui duces ferè omnes occiderentur. Meminit Arionis ſic Propertius: H

Qualis & Adraſti fuerit vocalis Arion
Triſtis ad Archemori funera victor equus.

Equi Neptuni. Ipſi verò Neptuno quatuor tribuunt equos, Enceladum, Eriolem, Glaucum, & Stenon. σθένος quidem propter eius & maris potentiam, ἐγκέλαδον verò à ſonitu maris ἀπὸ τοῦ κελάδου ab eiuſdem ſtrepitu: ἐριώλην deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehementes oriuntur & impetuoſa ἐριώλη eſt, id eſt ventus impetuoſus & præceps ſeu turbo. Etymologus deducit ab ἐρι, intenſiua particula & verbo ἄω id eſt ſpiro. *Equi Martis.* Martis equos biiuges dicit Latinus poeta in Georgicis. *Lib. 3. Arg.* Valerius Flaccus eos vocat Terrorem & Pauorem, ex Homero ſcilicet, qui Iliados quinto & alibi eoſdem Δεῖμον & φόβον appellat. Heſiodus verò Pauorem & Terrorem Martis aurigas facit in Scuto Herculis: ab illiſq; Martem ab Hercule vulneratum, currui impoſitum è manibus vulnerantis eripiunt.

Τῷ δὲ φόβος καὶ Δεῖμος ἐΰτροχον ἅρμα καὶ ἵππους

Ἤλασαν

A *Ἤλασαν ἆψ ἐγγὺς, καὶ ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης*
Ἐς δίφρον θῆκαν πολυδαίδαλον, αἶψα δ' ἔπειτα
Ἵππους μαστίζειν, ἵκοντο δὲ μακρὸν Ὄλυμπον.
At illi Pauor & Metus agilem currum & equos
Adegerunt celeriter propius & à terra habente latas vias:
In currum posuerunt variegatum atque inde celeriter
Equos flagellis impulerunt, veniuntq́ in altum Olumpum.

Solis equi dicuntur (inquit Lactantius) Xanthus, & Aethon, quorum meminit Martialis:
Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Frena volunt. Ouidius verò nulla facta Xanthi mentione, quatuor Solis equos suo quemque nomine meminit. *Equi Solis.*
Interea volucris Pyrois, Eous & Aethon
Solis equi, quartusq́ Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq́ repagula pulsant. *Lib. 11. cap. 13.*

Athenæus reddens rationem cur Theophrastus in libro de temulentia dixerit, reuera Bacchi nu-
B trices fuisse nymphas, inquit id factum, ideo quod putata vite manet humor plurimus, & natura *Aethops*
vitis lachrymetur, eaq; propter Euripidem vnum ex equis Solis Aethopa Bacchicũ vocare, flori- *equus.*
bus propitium, autumno vinetorum consitorum ordines maturantem, idcoque mortales vinum
αἴθοπα nominasse, quasi ardens *παρὰ τὸ αἴθειν*, quod est vrere. Ex quo loco apud Ouidium pro
Acthon Aethops legendum esse monet Iacobus Dalechãpius in scholijs suis marginalibus. Dici *Equi diei*
equi apud Homerum Lampus & Phaeton: recentiores verò, vt & Lycophron, vt testantur eius *& noctis.*
scholia, diem à Pegaso equo vehi aiunt. Lampus siue Lampon a splendore dictus, Nocti enim *Equi Plu-*
nigros, Diei albos ascribi equos suprà diximus. Plutonis equorum nomina sunt apud Claudia- *tonis.*
num de raptu Proserpinæ, Alastor, Aethon, Nyctæus & Orneus. Aethon, Lampus, Podargus & *Hectoris.*
Xanthus, equi sunt Hectoris, vt recitat Homerus Iliados octauo. Celebratur & Aethon Pallan- *Pallantis.*
tis à Virgilio: Xanthus verò etiam nomen est equi Achillis apud eundem Homerum, item Balius *Achillis.*
& Pedasus: de quibus sic Nicol. Erythræus, Achilles (inquit) biga vt plurimum vtebantur, iun-
ctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus. Hos Podarge mater equarum rapidissima, dũ
per florea prata pasceretur, ad Oceanũ ex Zephyro genuit, vt Homerus canit: quanquam in deci-
G mo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoq; tertium Pedasum nomine, loro tamen ex-
tremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Varinus verò ait,
Xanthus & Balius (aliàs *βαλίας* habet, & varium etiam significare scribit) equi Achillis, *οἳ ἅμα*
πνοιῇσι πετέσθην, id est, qui æquali cum ventis velocitate volabãt, ex Harpyia Podarge nati sunt.
Neptunus hos equos Peleo donasse dicitur, nuptias cum Thetide celebranti. Meminit horum
Achillis equorum Homerus 16. Iliados: & rursus lib. 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus
domino respondet: & lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Aetha, no- *Agamem-*
men equæ Agamemnonis celebratur plurimum ab eodem poeta in funere Patrocli. Psyllam & *nonis.*
Harpinnam, equos fuisse Oenomai, eorumque aurigam Myrtilum annotauit Varinus. Ab hoc *Oenomai.*
Oenomao Marmacem primum ex Hippodamiæ procis occisum aiunt, (inquit Pausanias secundo *Marmacis.*
Eliacorum) cuius equarum nomina fuerint Parthenia & Eripha, & has quoque supra dominum
suum ab illo mactatas esse, ac sepulturæ permissas: & fluuium Partheniam ab altero equo nomina- *Mezentij.*
tum. Rhæbus equus Mezentij apud Virgilium in decimo Nic. Erythræus dictum putat *παρὰ*
τὸ ῥαιβίω quod est (inquit) emico. Atqui hoc verbum in lexico vulgari Græcolatino tantùm,
quod multis modis corruptum est, inuenias, idq; sine authore. Sunt qui per æ diphthongũ Rhæ-
D bus scribunt, quod multis eruditis placere video. Phænix vnus ex equis Cleosthenis Epidamnij,
de quibus apud Pausaniam hæc legimus in secundo Eliacorum: Post Pantarcis statuam, Cleo-
sthenis Epidamnij currus est, Ageladę opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equo-
rumq; & aurigæ imaginem illic fieri curauit, adscriptis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phæ-
nix & Corax: & vtrimque ad iugum, dextro latere Cnacias, sinistro Samus. Hic quidem Cleo-
sthenes primus Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit: Quan-
quam & Miltiades Atheniensis & Euagoras Lacon currum solum absque sua imagine: De Bory-
sthene equo venationi aptissimo, cui Adrianus Imp. sepulchrum erexit, suo loco diximus: nec non
de Volucri Veri, qui (vt inquit Iulius Capitulinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè faue-
bat. Nam & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat &c. In cu-
ius equi gratiam primùm cœperunt equi aurei vel brauia postulari: In tanto autem equus ille ho-
nore fuit, vt ei à populo Prasinorum sæpe modius aureorum postularetur. Sunt modò & alij
equi minus celebres celebrati à poëtis, maximè à Statio & Silio Italico: à Statio Aethion, The-
baid. 6. Aschetos, ibidem: Calydon & Cygnus, ibidem. Iris, ibidem. Pholoë, ibidem: Po-
darces,

darces, ibidem, dictus nimirum quòd valeat pedibus: Strymon, ibidem: Thoës, ibidem. Verſus eius ſunt.

Nominibusq́ cient, Pholoën Admetus & Irin
Funalemq́ Thoën: rapidum Danaëius augur
Aſcheton increpitat, meritumq́ vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strymon, Chromin, Euneon audit
Igneus Aethion; tardum Calydona laceſsit
Hippodamus, variumq́ Thoas rogat ire Podarcen.

A Silio nominantur, Camphaſus lib. 16. Garganus lib. 4. Harpe libro præcitato, quàm equam Pelorum equum ex Zephyro vento concepiſſe canit. Ilerda verò apud eum non equi, vt Textor putauit, nomen eſt, ſed vrbis Hiſpaniæ. Lampon ibidem. Lamus, ibidem; Melampus ibidem. Panchates, ibidem. Theron, ibidem. Iam verò poëtas veteres vernacula poëtarum Muſa audaciùs æmulata eſt: quippe quæ heroum ſuorum generoſiſſimos equos proprijs nominibus fabuloſiùs etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum & Vegiantinum, Baiardum Rinaldi, Rubicanum Argaliſæ, Hippogryphum Rugerij, Frontinum & Fiatalatum Sacripantis, Rondellum Oli- F
uerij, & aliorum alijs nominibus alios.

VSVS IN VANIS ETHNICORVM ſacrificijs.

OCTOBER equus (inquit Feſtus) appellatur, (apud Romanos,) qui in campo Martio menſe Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio ſolet eſſe inter Suburranenſes & Sacrauienſes: vt ij in regię pariete, illi ad turrim Mamiliam affigerent: eiuſdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea ſanguis diſtillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia: quas hoſtias hic quidam Marti bellico ſacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut ſupplicium de eo (equo) ſumatur, quòd Romani G
Ilio ſunt oriundi, & Troiani ira effigie equi ſunt capti. Hæc ille, qui tamen aliàs hanc vulgi opinionem ſecutus, ſic ſcribit: Equus Marti immolatur, quòd per eius effigiem Troiani capti ſint, vel quòd eo genere animalis Mars delectari putaretur. Alicubi alias cauſas aſſignat, inquiens: Panibus redimebant caput equi immolati idibus Octobris in campo Martio: & id ſacrificium fiebat ob frugum euentum, & equus potiùs quàm bos immolabatur, quòd hic bello, bos frugibus pariendis eſt aptus. Plutarchus apud quē quædam corrupta leguntur eaſdem ferè rationes quoque adfert in quæſtionibus Romanis, his ferè verbis: Cur idibus Decembris (Octobris potiùs, vt ex Feſto diximus, & Gyraldus quoque aſſerit in libro de annis & menſibus, notumque vulgò eſt Octobrem vniuerſum Marti ſacrum eſſe;) in curſu equorum victor dexter ſacer Marti immolatur, & caudam ſtatim deciſam ad Rheginam (regiam, Feſtus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruore ſpargit, de capite verò inter ſe decertant, alij de ſacra via deſcendentes, alij de Suburra aduerſus eos impetum facientes? An quòd Troiam equo captam putant, idcirco equum ſupplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi;

Marti Romæ equus immolatus.

Mixtaq́ Troiugenum ſint pignora clara Latinis?

An quòd iracundum ferox, & bellicoſum animal eſt equus? Dijs autem grata & accommodata in H
primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author eſt: Vel potiùs, quoniam Marti conuenit ſtare loco, & qui locum ſuum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent ſed fugiunt, vt celeritas (per equum inſinuata) tanquam fugæ & timiditatis occaſio per hoc ſacrificij genus puniatur, & tanquam ſub ænigmatis inuolucro fugam minimè ſalutarem eſſe intelligatur, Hucuſque Plutarchus, Iſtiuſmodi hoſtiæ Cauiares dicebantur teſte Feſto, quòd cauiar pars hoſtiæ cauda tenus dicebatur. Manifeſtum enim eſt in equo Octobri, de quo hic agitur (inquit Ioſephus Scaliger) partem ſecundum caudam dictam cauiar, vt in boue palaſcam, in ſue oſiam penitam. Fiebat autem hoc ſacrificium quinto quoquo anno, vt ibidem ſequitur & Propertius refert; *Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.* Emeritos item equos Marti conſecrari ſolere, diſcimus ex Suetonio in vita Iulij Cæſaris; *Equorum greges* (inquit) *quos in traijciendo, Rubicone Marti* (in quibuſdam codicibus legitur, flumine) *conſecrauerat, ac ſine cuſtodibus vagos dimiſerat, comperit pabulo pertinaciſsimè abſtinere, vbertimq́ flere.* Apollinem hoc eſt, Solem Perſæ equo placabant, vt meminit Ouidius inquiens.

Faſtor. 1.
Soli cur equus immolatus.

Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,

Ne detur

A *Ne detur celeri victima tarda deo.*

Cælius tradit exercitu Persarum progrediente, ignem quem ipsi sacrum æternumque vocabant,
argenteis præferri solere altaribus: Hunc mox insecutos fuisse Magos, hos iuuenes 165. puni-
ceis velatos amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacrum currum, quem albi traherent equi:
post hos insigni magnitudine equum Solis. Apud Aethiopes teste Heliodoro quadrigæ de albis
equis Soli ad sacrificium adornantur, Lunæ verò bigæ boum siue taurorum. Massagetæ verò, vt
Herodotus in fine libri primi docet, equum etiam vt pecorum pernicissimum, Soli vt deorum per-
nicissimo immolant. Meminit huius sacrificij etiam Strabo. Herodotus idem à Scythis fieri *Lib. 11.*
tradit. Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis præcepisse, vt orienti Soli candidũ equũ *Geogr.*
mactarent. Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet. Id sacrum Soli appellant, vt scribit
Pausanias in Laconicis, ibiq; præter alias hostias, etiam equos Soli cædunt. Sallentini apud quos
Menzanæ Ioui dicatus, viuus equus teste Festo conijcitur in ignem. Rhodios verò scribit idem
Festus quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iacere, quòd is tali curriculo fertur circum-
uehi mundum. Pastores pullum à quo pullium vel hippomanes abstulerint, Soli immolare suprà
ex Aeliano diximus. Cæterùm Sextus Philosophus equo tradit litari Neptuno, Apollini verò *Lib. 3.*
B Didymæo præcipuè hoc animal inuisum esse. De Neptuno scribit Pausanias in Arcadicis, quòd *Pyrrhon.*
olim Argiui ei equos proijciebant in Dynen frænatos & ad speciem phaleris exornatos. Est Dy- *Hypotypo-*
ne ad Genethlium (in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur) dulcis aquæ è mari per subterra- *seon.*
neos meatus erumpentis lacus. Fabulantur etiam aliqui, vt Athenæus refert, de Methymneis, *Neptuno e-*
oraculo iussos virginem Neptuno in mare demisisse: & Enallum ducem quendam eius amore ca- *qui immolati.*
ptum, vt eam seruaret, enatasse & tum quidem vtrosq; mari obtectos esse: post tempus verò ali- *Lib. 11.*
quod Enallum redijsse, & narrasse quod virgo quidem inter Nereides esset, se verò cùm equos *Enalli fa-*
Neptuni aliquandiu pauisset, magno superueniente fluctu natando euasisse: Sed hoc huc non *bula.*
pertinet. Ventis autem equum immolasse Lacedemonios in monte Taygeto, ibidemque adole- *Vētis equus*
uisse, vt eorum flatu cinis eius per finitimos quam latissime deferretur, legimus apud Festum. Su- *immolatus.*
spicari licet in causa fuisse ventorum celeritatem; qua nimirum ratione etiam Soli equum immola-
bant. Nec aliam puto ob rationem fluminibus quidam equos mactabant: quanquam alias tauri po-
tiùs fluminibus essent consecrati; vt notat his verbis Varinus in Ταῦρος: *Tauros veteres fluuijs con-
secrabant, aliqui etiam equos viuos in eorum vortices inijciebant, vt Troiani in Xanthum.* Habemus &
C apud Philostratum, regem Indorum dici ad flumen accedere cùm augeri dies incipiũt, & illi equos
nigrosq; tauros flumini tanquam deo sacrificare. Fuére etiam qui equos omnibus suis quos co-
lebant, dijs sacrificarunt. Idem enim Philostratus Apollonium tradit adeuntem Babyloniorum
regem, iussum ab eo vt Græco sermone vnà secum dijs sacrificaret: Erat autem candidum (inquit)
equum mactaturus ex Nisæis de meliora nota, sic instructum tanquam in pompam profecturus es-
set. Mysi nisi immolato prius equo & litato, extisq; depastis, nullo modo vota concipiebant, vt
notauit Alexander ab Alexandro libro secundo cap. 22. Vnum ex ducibus Mœsorum qui per
M. Crassum victi sunt, scribit Auentinus lib. 1. Annal. Boiorum, ante aciem postulato silentio, in-
terrogasse; Qui vos estis? cumque responderent, Romani rerum domini, dixisse, Ita fiet si nos vi-
ceritis, & statim ante aciem immolato equo, concepisse omnes vota, vt cæsorum ducum extis & li-
tarent & vescerentur. Rex Tartarorum (inquit Paulus Venetus) habet armenta magna equo- *Lib. 1. c. 63.*
rum alborum vtriusq; sexus, qui putantur excedere numerum decem millium. In festiuitate au- *Tartarorum*
tem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti, Gothos, vt restatur Olaus Magnus lib. 1. cap. 24. *in lacte e-*
præ paratur lac equinum (equarum albarum) in vasis decentibus & rex ipse manibus suis diffun- *quino cere-*
dit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, arbitrans & à magis suis edoctus, quòd dij lac *monia.*
D bibant effusum & soliciti sint conseruatores omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud
nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi
fuerit de progenie regis, præter populum quandam regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiã
fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obti-
nuit. Hinc fit, vt equi albi atque equæ in magno a populo illo habeantur honore. Hęc ille. Olim
etiam Sauromatæ, qui cum Tartaris ijdem, vel saltem finitimi sunt, plurimos alebant equos, vtpo-
te Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtebantur, & in cibo, sed dijs etiam suis immolabant,
vt Pausanias refert in Atticis. Apud veteres moris erat circa finem Decembris, dum lacus omnes
glacie constringuntur, optimos quosq; equos, in singulis prouincijs ad edenda spectacula collige-
re, vt quem celeriore cursu reliquos omnes superare viderent, hunc sacrificium numinum velut
munus pretiosum, ad aram mactandum comburendumuè offerrent: opinantes eo dono cunctis
hostibus sese superiores fore, simul etiam vt regi velocissimos equos offerrent, quibus contra hosti-
les motus exploratores vterentur: De eisdem Gothis scribit Ioan. Magnus lib. 1. cap. 13. olim
processuros in prælium, solere equos ad aras immolare, eorumque abscissa capita contis excepta,
subiectis

ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rictus ante aciem præferre. Inuenio autem equos quoque hominibus iuſſe immolatos. Cyro Perſarum regi quotidie ouem: quoquo verò menſe equum mactatum tradit Arrianus. De Diomede ſcriptum reliquerunt Strabo & Euſtathius: in Venetis inſignes ei extitiſſe honores, candidumq; ei immolatum fuiſſe equum. Et apud Plutarchum lego: cùm Thebani aduerſus Lacedæmonios bellum generent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedaſum in ſomnis viſum dixiſſe: aduentare Leuctra Lacedæmonios, ſed ſibi ac filiabus pœnas daturos: vnoq; prius die quàm cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi candidum inſtructum ad ſepulchrum virginũ mactari iuſſiſſe. In rogo Patrocli comburebantur etiam equi, apud Homerum Iliad. Ψ. Et Germanos teſtatur Tacitus ſua quemcumq; arma in pyram inijcere, ſæpè verò etiam equos. Regulus item, vt narrat Plinius Cæcilius in epiſtolis, in funere filij cariſſima queque, mannos, canes, aues, & huiuſmodi coniecit in pyram. Cæterùm non ſolũ cariora in eam conijciebantur, ſed & vxores apud Orientales, quod Tullius & Propertius enarrant: E

In Pelopida & in Amatorijs cap. 3.

Equus ad ſepulchrũ mactatus.

Felix (inquit hic) *Eois lex funeris vna maritis,*
Quas aurora ſuis nigra colorat equis.

Flaccus de funere Cizici. F

Interea innumeras nudatis montibus vrgent
Certatim, decorantq; pyras & tempora mæſti
Summa locant, vadit ſonipes ceruice remiſſa
Venatrix nec turba canum pecudumq; morantur.

E contrario Pali paſtorum deæ nulla cędebatur hoſtia, vt Plutarchus, & Solinus ſcribunt, vt dies vrbi Romanæ conſacratus, purus eſſet à ſanguine, ſed ſuffimentum fiebat, quo populus februari hoc eſt purgari Palilibus dicebatur, ex equi ſanguine, ſtipulis fabarum & cineribus vitulorũ vſtorum in ſordicidijs a Veſtali virgine, vt oſtendit Ouidius quarto Faſtorum;

Palilia.

Nox abijt, oriturq; aurora, Palilia poſco,
Nam poſcor fruſtra: ſi fauet alma Pales.
Alma Pales faueas paſtorum ſacra canenti
Proſequor officio ſi tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerem, ſtipulamq; fabalem
Sæpè tuli plena Februa toſta manu.
Certè ego tranſilij poſitas ter in ordine flammas G
Virgaq; rorales Laurea miſit aquas.
Mota Dea eſt, operiq; fauet, naualibus exit
Puppis, habent ventos iam mea vela ſuos.
I pete virginea populus ſuffimen ab ara,
Veſta dabit, Veſta murmure purus eris.
Sanguis equi ſuffimen, erit vituliq; fauilla
Tertia res dura culmen inane faba.

Erant autem Palilia annua paſtorum conuiuia, luſus in vrbe, in quibus pagana mandebant fercula. Dicebantur & Parilia teſte Feſto, à partu pecoris. Celebrantur xj. Cal. Maias, quo die Romæ fuiſſe initium volunt. Meminit eorum Propertius:

Lib. 4.

Annuaq; accenſo celebrare Palilia fæno
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.

M E T A M O R P H O S E S. H

Neptunus in equum.

NEPTVNVM aiunt (inquit Pauſanias in Arcadicis) Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: ſed cùm in equam ſe dea vertiſſet & ad Oncium armentis permiſta paſceret, Neptunum non feſellit, nam & ipſe in equum mutatus, eam compreſſit: quod illa primùm iracundè tulit; verò poſtea placabilior facta, lauiſſe ſe dicitur in Ladone. Cognomina itaque Deæ attributa; Erinnys, à verbo Ἐριννύειν, quod furere Arcadibus eſt: Luſia verò quòd ſe in flumine abluiſſet. Cererem quidem ipſam Neptuno filiam peperiſſe tradunt, cuius nomen ne ad prophanos ederetur, religione ſanxerunt, equum præterea, cui nomen Arion fuit. Hæc ille: & mox ruſus: Elaius mons alter abeſt à Phigalia ſtadia propè triginta. Eſt in eo loco antrum Cereris cognomento nigræ: cum ijs certè quæ de Cereris cum Neptuno concubitu Thelputij prodiderunt, ea conueniunt, quæ Phigalenſes ſacris peragendis celebrant: peperiſſe verò Cererem non equum memorant, ſed eam quæ ab Arcadibus

Cereris cognomina.

Hera

A Hera cognominatur: ac nigram quidem illam vestem, tùm ira in Neptunum, tum luctu de Proserpinæ raptu commotam, sumpsisse; in hunc certè specum cùm se abdidisset, diu lucem vitasse &c. In rei memoriam se Phigalenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro deæ dedicasse: simulacrum ita fabricasse, vt saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum atque adeò cum iuba esset, draconibus & alijs feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinum, columbam altera præferente &c. Sed enim quamuis huiusmodi simulachrum Cereris nonnulli fuisse dicant, ego tamen (inquit Pierius Valerianus) Veneris potiùs crediderim: nisi dicamus pabulum & opulentiam, quæ per Cererem significatur, incitamentum esse ad illecebras & petulantiam. Equinum enim caput non esse à lasciuia alienum, ex ijs quæ paulò antè diximus, manifestum est. *Lasciuia typus.* Draconem spiras amatorios nodos voluptariasque implicationes significare de serpente super indicat commentarium. Delphinum amoris simulacrum esse, tam ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, alibi comprobauimus. Columbam denique referre Venerem, suo capite di-
B sputatum est. Acquiescendum tamen Pausaniæ, Cererem eam esse dicenti. Sed enim, vt in sue disseruimus, eandem esse Cererem & Venerem Ptolomæi Assertoris tempore declaratum est. Cæterùm potest huiusmodi picturæ species ipsius etiam rerum naturæ hieroglyphicum esse; *Naturæ typus.* Equinum enim caput ob insitam animali pernicitatem innuere velocissimos cælestium orbium motus: columbam tractus aërios, vt suo loco dictum: Mare delphinum, vt in numnis passim: anguium inuolucra sinuosos omnium toto terrarum orbe lapsus, de quibus apud Platonem Socrates, vt in serpente testatum fecimus. Feræ reliquæ vitas animantium omnium ostendere videntur. Saxum terræ firmem & stabilem sedem, sua se soliditate continentem. Antrum denique ac nigra palla ea plurima, quæ de rerum causis & originibus minus adhuc comperta delitescunt, vt in simulacris Isidis caput pedesque ex nigro lapide, de qua dictum alibi. Hæc omnia ille, sed vt ad metamorphosin reuertatur oratio, eius sic meminit Ouidius: *Metam. 6.*

Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum.

Vbi etiam fabulæ meminit de Saturno in equum immutato:

Vt Saturnus eque geminum Chirona crearit.

C Hic cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, in equum se commutauit, sic Centaurum genuit Chironem. *Saturnus in equum.* Hinc etiam Virgilius in Georgicis, cum equum bellatorem descripsisset, canit

Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acute.

Hoc figmentum quidam ex Astronomis ad astri velocitatē referunt, cùm amplissima cæli spatia diurno motu velocissimè transcurrat, si quanto distet interuallo, quamque magno circuitu supra planetas sit reliquos considerauerimus. De Hippe Centauri filia in equam mutata, suprà in equo sidere dixi ex Hygino. *Metam. 2.* Ouidius verò Ocyroen Chironis filiam in equam mutatam fabulatur, à Ioue quòd infanti suo Aesculapio prædixisset, quòd medicina mortuos ad superos educturus esset; *Ocyroë in equam.* quam metamorphosin his verbis pulcherrimè delineat:

Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
D *Impetus est: in equam cognataq; pectora vertor.*
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis;
Talia dicenti pars est extrema querela
Intellecta parum, confusaq; verba fuerunt
Mex nec verba quidem: nec equæ sonus ille videtur
Sed simulantis equam: paruoq; in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coëunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: crescit & oris
Et colli spatium. Longè pars maxima pallæ
Cauda fit, vtq; vagi crinis per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq; nouata est,
Et vox & facies.

F A B V L O S A.

Pegaſus. AETHIOPIA, vt ſcribit Plinius, Lyncas & Sphingas generat, multaq; alia monſtro ſimilia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegaſos vocant. Ad cuius imitationem Albertus Magnus, Pegaſus (inquit) animal eſt compoſitum, quòd in Aethiopia generatur, permagnum & horrendum, equi formam præferens anterius: alás habet vt aquila, ſed multo maiores: caput cornutum & adeo monſtroſum, vt multa animalia ſolo aſpectu terreantur. Alis non volat in ſublime elatus, ſed aërem tantùm ferit, & curſus ſui velocitatem ſic promouet, animantibus cunctis infeſtus, maximè verò homini. Alij eiuſdem farinæ ſcriptores, adijciunt, graui corpore eſſe, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potiùs, quàm peruolare: & colliſo aëre vi pennarum inſtar turbinis impellere ventos, voracem eſſe & in quiete moueri. Cæterùm Plinius, quem, vt dixi, ſecuti ſunt, aliàs: *Pegaſos* (inquit) *equino capite volucres & Gryphas auritos aduncitate roſtri fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia*. Solinus verò Pegaſum Aethiopici cæli alitem eſſe **F** *Pegaſi ortus* ſcribit, ſed hanc alitem præter aures nihil equinum habere. Poëtæ veteres Pegaſum alatum equum natum ex Neptuno & Meduſa aiunt, multi quoq; è ſanguine Meduſæ, cùm eius caput à *Metam. 4.* Perſeo cæderetur, quos ſectatur Ouidius inquiens: *Dumq; grauis ſomnus colubros, ipſamq; tenebat Eripuiſſe caput collo, pennisq; fugacem Pegaſon, & fratres matris de ſanguine natos.*

Bellerophõtis fabula. Huius alati equi auxilia Bellerophontem ſeruatum eſſe iidem Poëtæ fabulantur. A Stenobæa enim Præti vxore, quæ nullis blãditijs eum ad adulteriũ pellicere poterat, tentatæ pudicitiæ apud maritum accuſatus, à Iobate Præti genero, vt Chimæram & Solymos & Amazonas occideret miſſus, Pegaſum alatum equum à Neptuno accepit, primùmq; Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Alij dicunt Mineruam Chalinitidem ſiue frenatricem cognomento maximo omnium deorum opem innocentiæ Bellerophontis tuliſſe, quippe quæ prius domitum & fræno aſſuetum illi tradiderit. Iam verò cùm Bellerophon quale eſt ingenium pleriſque mortalium, tantarum rerum geſtarum felicitate nimium elatus in cælum quoq; aſcendere ſuper equo Pegaſo vellet, Iuppiter omnis temeritatis grauiſſimus vindex, tantam arrogantiam deprimendam eſſe ratus, oeſtrum illi equo immiſit; quare Bellerophon in terram deturbatur. Dictus eſt autem campus Aleius in Cilicia ἀπὸ τῆς ἄλης, vt ait Euſtathius, in quo & equo & mente deiectus cecidit, & eo vſq; oberrauit, quamdiu vixit, cùm in tota illa planitie neq; domum neq; hominem reperiret. **G** Fabulam hanc nonnulli ad hiſtoriam, alij ad phyſicam, alij ad Ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad hiſtoriam ſpectant, ea per ſe patent, niſi quòd Pegaſus nauis fuerit *Fabula Bellerophontis varia explicatio.* ita dicta ἀπὸ τοῦ πηγνῦσθαι, à compingendo ſcilicet. Fuerunt qui Bellerophontẽ nihil aliud eſſe putauerint, quàm humorem motu Solis eleuatum: quoniam agro vi Solis agitato pars grauior ſublata paulò poſt rurſus deorſum demittitur atq; cogitur, quæ cùm feratur deorſum & coageletur, Pegaſus dicta fuit. Cùm verò pars ſubtilior ad regionem ignis feratur, ſic illa pars craſſior dicta fuit à Ioue deorſum detruſa fuiſſe: atq; cum Pegaſo ex aqua ob motum cæli diurnum ſublato Aurora oriatur, dies dictus eſt, vt ſenſui magis patet, at non Bellerophon à Pegaſo equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia ſurſum, alia deorſum ferantur, vt leuia ſunt, aut grauia, per hæc ſignificari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem prope omnẽ ſub hac fabula contineri maluerunt: nam neq; aduerſis rebus nimis triſtari neq; proſperis neq; felicibus nimis gloriari aut extolli cõuenit, quoniam horum omnium deniq; moderatorem Deum eſſe experimur. Is enim pro ſua ſingulari clementia, calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quòd accidit, dum calamitoſus eſſet, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem poſtea dicitur de **H** cælo detruſus. Alij malunt Chimæram fuiſſe Lyciorum ducem rei bellicæ peritiſſimum, ſed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, veheretur q; in naui, cuius prora leonẽ, puppis draconem haberet, in medio capra eſſet depicta, quem inſecutus Bellerophon cùm citiſſima atq; expeditiſſima naui longa Pegaſo vocata interemit, quare datus eſt locus fabulæ, vt ait Plutarchus in claris mulieribus: at Lucianus in aſtrologia ſenſit animum Bellerophontis ad ſublimium rerũ ſpeculationem elatum equum fuiſſe creditum alatũ, atq; ita rem fabulis inuolutam. Alij ad aſtronomicas rationes hæc ipſa, quæ de phyſicis dicta ſunt, tranſtulerunt, eaq; fieri inquiunt pro viribus aſtrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehẽdiſſet, dictus eſt in cælum aſcendiſſe. Alij dixerunt Bellerophontem à Pegaſo alato vectum Chimæram interemiſſe, quia is celerem prior inuenit & frænum, vt ait Pindari interpres: Dictus eſt is equus alatus, vt voluerunt quidam nauigiũ, cùm ille prior omnium inuenerit nauigare claſſe atq; ordinem claſſis inſtruendę, cùm remi & vela alæ ſint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicoſis ſuperatis, quos Leonibus ſimiles

dixerunt

similes dixerunt poëtæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Pegasi equi effigies Gabalis in templo quodam visebatur, vt ait Pausanias in Corynthiacis. Ab hoc equo Musæ Pegasides dictæ sunt, nimirum à fonte, quem ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam & Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, vt tradit Festus. Hinc & Ouidius: *Metam. 5.*

Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.

Quæ pars fabulæ indeorta est, quod maximum sit equo in pedibus robur, Ariostus de Baiardo:

Che ne' calci tal possa haueа il Cauallo,
C'hauria spezzato vn monte di metallo;

Sed ne à fontis apertione recedamus. Refert Thessalus filius Hippocratis Coi in oratione sua ad Athenienses, equum Eurylochij Amphyctionum ducis canalem, per quem aqua in vrbem ferebatur, cùm in puluere volutari voluisset, vngula ita percussisse, vt eum omnibus conspicuum red-
B deret. Quia verò Musis dicatus est Pegasus equus, hinc pro animum studijs applicare dixit Propertius lib. 2. ad Musam:

Iam tempus lustrare alijs Helicona choreis,
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.

Fabulas de Diomede Thracum rege & Glauco Sisyphi & Meropes filio, qui equos suos humana carne pascebant, & mysticum earum sensum nec non de equis ex ventis conceptis, alijs aptioribus locis diximus. Dicemus de Oenomao: Oenomaus rex Elidis ac Pisæ, cùm percëpisset ex oraculo, fore vt à genero interficeretur, omnibus artibus conatus est homines à filiæ Hippodamiæ eximię pulchritudinis deterrere cõiugio: atq; curule certamen proposuit illius procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur, qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Cùm autem multos procos ita vicisset atq; occidisset, tandem à Pelope ope Myrtili superatus est. Myrtilus enim clauos modiolis rotarum non immisit; alij immisisse quidem dicunt, sed cereos, quorum etiam meminit Sidonius in Panegyrico ad Antemium Augustum: *Oenomai regis fabula.*

Gracia ni pudor est, reparatis Pisa quadrigis
C *Suscitet Oenomaum nata quem fraude cadentem*
Cerea destituit resolutis axibus obex.

Concedebat enim Oenomaus procis, vt Hippodamiam in suis curribus haberent; ipse autem à tergo eum hasta currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Psilla & Arpinna trahebatur. Sic igitur comprehensos procos ipse à tergo hasta transfigebat.

CENTAVRI SIVE HIPPOCENTAVRI an omnino fabulosi.

De ortu Centaurorum alij aliter tradunt. Diodorus Siculus in quinto à nonnullis dici ait, eos in Peleo monte à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exque eis Hippocentauros natos: creditumq; quod primi equitare ausi sint, ex eoque natam fabulam, veluti equi essent, hominisq; naturæ. Hæc ille: quamobrem
D Homerus Centauros φῆρας nuncupauit quæ vox latinis etiam in vsu est & feras significat, quòd semiferi & semihomines essent. Seruius in sextum Aeneidos Centauros Ixionis Nubisq; filios esse scribit, cùm ille amatam Iunonem de stupro interpellaret: quæ ex Iouis (vt ipsius Seruij vtar verbis) voluntate, nubem in suam formam conuersam amanti obtulerit: vnde feruntur nati esse Centauri. Alias verò in tertium Georgicorum, explicans hoc Virgilianum. *Frena Pelethrony Lapitha, gyrosq; dedere:* *Centaurorũ ortus.*

Pelethronium (inquit) oppidum est Thessaliæ, vbi primùm domandorum equorum repertus est vsus; Nam cùm quidam Thessalus rex bobus oestro agitatis satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset; illique cursu non sufficerent, ascenderunt equos & eorum velocitate boues secuti, eos stimulis ad tecta reuocauerunt. Sed hi visi, aut cùm irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, vt Centauri esse crederentur: qui dicti sunt Centauri, ἀπὸ τῦ κενθεῖν τὺς ταύρυς. At Palæfatus refert: Cùm tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionem vastarent: Ixion rex præmium proposuit ijs qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephele pago, cùm equos mansuefactos & edoctos conscendissent (nam prius curribus vtebantur) tauros abegerunt: Accepta ob hoc pecunia, insolentiores facti, iniurijs affecerunt & ipsum Ixiona & Larissæos, qui tum Lapithæ *Equi vbi primùm domiti.*

 dieeban-

dicebantur, ita vt inuitati ad nuptias Pirithoi, mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occa- E
ſionem fabulæ, quod Centauri dicantur, quòd ſemi equi, quod filij Ixionis (quia ab ipſo miſſi &
Metam. 12 donati) quòd ex nubibus. Lapitharum & Centaurorum prælium deſcribitur ab Ouidio. De
Et quo qui primò pugnarint. eiſdem & Ixione multa habet Euſtathius in primum Iliad. Plinius verò etiam pugnare ex equo Theſſalorum inuentū dici tradit, qui (inquit) Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem. Et apud Plutarchum Hippocentaurus ſumi videtur pro equitatore pręſtantiſſimo atq; inſuperabili. Pindarus Centaurū quidem ex Ixione & nube genitum narrat, ſed hunc Centaurum hominem fuiſſe indicat, eque re ſic nominatum, quod commiſcuiſſet ſe cum equabus Magneſijs ſub monte Pelio: editam enim tum fuiſſe ſobolem, vtriq; parenti ſimilem, ſuprà quidem patri, infrà matri: *ἐκ δ' ἐγένοντο* (inquit) *στρατὸς θαυμαστὸς ἀμφοτέροις ὁμοῖοι τοκεῦσι. τὰ ματρόθεν μὲν κάτω, τὰ δ' ὕπερθε πάτρος*. Huc pertinet obſcœnus iſte Græcus verſus citatus à Varino aliјſque: *Ἵππος ἐρεύγεται ἄνδρα, βροτὸς δ' ἀποπέρδεται ἵππον*. Hanc autem ſpecie præbebant intuentibus à tergo, quæ poſtea fingi, & effingi cœpta, dimidiati ad vmbelicum hominis & parte poſteriore equi. Cùm enim locorum in Theſſalia montanorum atq; inacceſſorum fiducia in vicinorum agros excurrerent, & ceu latrones prædas agerent, armentaq; & greges abigerent, F
extimulantes ſcilicet quò celerius pergerent, ij quibus ſua eripiebantur, exclamantes & vicinorum opem implorantes, ab Hippocentauris ſe deprędari vociferabantur. Eodem alij referunt & procreationis horum fabulam & Ixionis parentis rotam, quibus in aëre, hoc eſt ſub Dio agitandi, & celeritas & gyri atq; orbes deſignentur: itaq; nonnulli *ἱπποκενταύρους* dictos volunt quaſi *κέντορας τινὰς τῶν ἵππων ταχυτῆτι τοῖς ἀνέμοις ὁμοίους*, iuxta hoc, *θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι*: à velocitate
Centauri an omnino fabuloſi. videlicet qua ventis æquiparantur. Nunquid modò omnino Centauri ſiue Hippocentauri fabuloſi ſint, an reuera in rerum natura extiterint, diſputat Franciſcus Floridus Sabinus, ex quo quę
Lib. 2. Lect. Succeſſiuar cap. 16. deinceps dicentur, ferè ſum mutuatus. Lucretius poëta eos vti rem fabuloſam, nec vnquam fuiſſe, nec eſſe, pro certo aſſerit, dum canit:

Nam certè ex viuo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Libro 5. de rer. nat. Idem aliàs diffuſiùs de eadem re agit, rationemque quare ij eſſe nequeant, in medium profert, inquiens.

Sed neq; Centauri fuerant, nec tempore in vllo
Eſſe queunt duplici natura & corpore bino, G
Ex alienigenis membris compacta poteſtas
Hinc illinc parnis, vt non par eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde,
Principio circum tribus actis impiger annis
Flores equus, puer haudquoquam: quin ſæpe etiam nunc
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Poſt vbi equum valida vires ætate ſenecta
Membraq; deficiunt fugienti languida vita
Tum demum puerili æuo florente, iuuentus
Occipit & molli veſtit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe, neq; eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus; H
Quæ neq; floreſcunt pariter, nec robora ſumunt
Corporibus, neq; proficiunt ætate ſenecta
Nec ſimili Venere ardeſcunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neq; ſunt eadem iucunda per artus.

Hæc ille, non modò de Centauris, ſed de omnibus monſtris. Et eius quidem ratio ſatis videtur probanda, ſi animalia ea ex diuerſis generibus procreata, diu viuere non poſſe exiſtimat. Sin autem neque naſci quidem illa arbitratur, egregiè (inquit Floridus) fallitur: niſi C. Plinius; qui ſeruatum ſe in melle Hippocentaurum vidiſſe ſcribit, mentiri fortè voluit; aut Claudius Cæſar eiuſmodi monſtrum in Theſſalia eodem die quo natum erat, interijſſe, ſcire non valuit. C. Plinij ex ſeptimo naturalis hiſtoriæ verba ita ſe habent: *Claudius Cæſar ſcribit, Hippocentaurum in Theſſalia natum, eodem die interijſſe: Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus.* Proptereaq; Lucretium de eorum vita ſenſiſſe exiſtimo, cùm nec fuiſſe vnquam, nec eſſe poſſe id monſtri genus aſſeueraret, quod etiam ſi Seruio credimus, Virgilio placuiſſe putandum eſt.

cùm

A cùm Centauros in foribus inferorum stabulare cecinit, quòd quæ contra naturã creari possunt, statim pereant. D. quidem Hieronymus in Pauli Eremitæ vita, cùm Hippocentaurum Antonio apparuisse testetur, non satis scit, fueritnè ille verè Hippocentaurus, qualem poëtæ esse perhibent: an potiùs Cacodæmon, ea forma Antonium ludificare voluerit. Nec plura his, ait, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poëtarum Hippocentauro vocabulum indidit: quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: & heus tu, inquit, qua nam in parte hic seruus dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potius verba quàm proloquens, inter horrentia ora senis blandum quæsiuit alloquium, & dextræ protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos, volucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verùm hæc vtrum Diabolus ad terrendum eum simulauerit, an (vt solet) eremus monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Hactenus ille.

Hippocẽtaurus D. Antonio visus.

Plutarchus in conuiuio sapientum, in domum Periandri illatum scribit à pastore infantem ex equa natum, cuius caput, collum & manus hominis essent, cætera equi: eiulatus infantium.

Infans ex equa natus.

B Quo inspecto Thales Periandro dixit sibi quidem non videri rem prodigiosam & ceu portentum à dijs immissam, quo seditiones & dissidia significarentur, vt Diocles iudicabat, sed rem esse naturalem, ideoque consulere se, vt vel equisones non habeat, vel vxores eis tradat. Sed vt ista de Centauris ita esse Lucretio concedamus, quomodo Satyros olim fuisse idem negabit? Et tamen non magis ab hominum natura capræ, quàm equi absunt. Neque magis me mouet, vt Satyros fuisse credam, Plinij ex libro 7. testimonium, cùm ait: *Sunt & Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulenum dicitur regio) pernicissimum animal, tum quadrupes, tum rectè currens, humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri, non capiuntur*, cùm potuerit hoc animalium genus sic fortè homini simile esse, vti simias videmus, quàm quod Plutarchus in vita L. Syllæ, ad redeuntem eum in Italiam, Satyrum ijs simillimum, quos fictos scriptosuè ab antiquis videmus, hoc est, partem humani corporis, partem caprini habentes, qui in Nymphæo somno pressus captus fuerat, perductum fuisse tradit, cumque is per interpretes, quisnam esset, interrogatus esset, nihil quàm incompositum quiddam ac bestia dignum vociferatus est, quasi hirci balatum cum equi hinnitu permisceas, quem tamen Sylla datis comitibus demisit.

Satyros dari.

C Hieronymus etiam eiusdem generis Satyrum repertum, humana voce locutum ait, eodem quem paulò antè citauimus loco, nempe in Pauli vita. *Nec mora* (inquit) *inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loricam spei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratũ animal palmarum fructus eidem ad viaticum quasi pacis obsides adferebat: Quo cognito gradum pressit Antonius, & quis nam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos, Satyrosque & Incubos vocans colit: Legatione fungor gregis mei. Precamur, vt pro nobis communẽ deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus.* Et paulò post: *Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit.* Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste defenditur. Nam Alexandriam huiusmodi homo viuus perductus magnum populo spectaculum præbuit, & postea cadauer exanime ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, allatum est. Quæ si vera sunt, haud vera fuerit vsquequaque Lucretij ratio, cùm tantorum scriptorum, qui aliud sentiunt, authoritas magis quàm eius commentum probetur:

Satyri forma.

D Pausaniasque ab Euphemo quodam probatæ fidei viro se audiuisse scribat, illum cùm in Hispaniam nauigaret, tempestatisque vi ad desertas quasdam insulas appulsus esset, magnum syluestrium hominum numerum vidisse, qui cùm hirta corpora, subrufosque pilos, caudasque equinis fermè non minores, inseque ac suos incurrerent, vix verberibus abigi potuerint: quibus cùm barbaram mulierem in littus exposuisset, omnem ab ijs contumeliam ei à libidinoso satyrorum genere quacunque corporis parte illatam. Meliùs ergo de Scyllis, & Chimera, quàm de omnibus quæ diuersis animalium partibus procreantur, id scripsit Lucretius. His denique addo ex Conrado Lycosthene in libro de ostentis & prodigijs hanc iconem, quam hippocentauri esse credebam, ipse verò (nescio ex quo) Apothami (ego de hac voce nihil obseruaui) vocat, Apothami (inquit) in aqua morantes, qui vna parte hominem, alia verò caballum siue equum referunt. Sic etiam memoriæ tradiderunt mulieres esse capite plano sine crinibus, promissas autem barbas habentes. Atqui ea descriptio planè ad Onocentauros pertinere videtur, quos Aelianus & Philes sic ferè delineant. Onocentaurum quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neque fictores atque pictores in eorum descriptione errasse. Verum siue reuera fuerint, siue omni cera flexibilior, & ad fingendum habilior fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de Onocentauro fama accepi, hæc sunt.

Apothami.

Onocẽtauri.

E

F

G

Onocentauri figura. Eum homini ore & promissa barba similem esse, simul & collum, & pectus, humanam speciem gerere: mammas distantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorsum, ventrem, latera, posteriores pedes, asino persimiles, & quemadmodum asinum sic cinereo colore esse: imumque ventrem leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus eæ manus præcurrunt ante posteriores pedes: ex quo fit, vt non cæterorum quadrupedum cursu superetur: Ac vbi rursus habet necesse, vel cibum capere, vel aliud quippiam tollere, qui antè pedes erant, manus efficiuntur, tuncque non graditur, sed in sessione quiescit: Animal est graui animi acerbitate; nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de Onocentauro Pythagoram narrare testatur Crates, ex Mysio Pergamo profectus. Raphael Volaterranus scribit, antiquam corporis partem similem humanæ habere, posticam asininæ, coloreque esse albo, idque ex Aeliano se transtulisse; ex quo tamen iam interprete P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodò albicantem. Ignobiles verò quidam authores Onocentaurum aiunt monstrosum animal esse, quòd non cum cæteris ab initio creatum, sed postea temerè ex adulterina commixtione prognatum sit: H vocem articulatam aliquatenus sonare; non tamen humanam: in persecutores ligna & lapides reijcere: sed nihil horum authoritate muniunt. In sacris literis Onocentauri quidam dæmones videntur, vt ostendemus in asini historia. Depingit idem Lycosthenes etiam aliud genus Centaurorum, quos ait in regionibus magni quondam Tamberlani reperiri. A medio suprà (inquit) humanum gerunt corpus & faciem, nisi quòd brachiorum loco duo habent breuia brachia bufonis instar: in capite sunt caninæ aures, cum tribus in vultu barbis, in ilijs sunt brachia humana cum manibus ac digitis; reliqua sunt equi; celeriter currunt, folijs vescuntur Elephantis. Amici sunt hominum & mulierum, quia illis nullam inferunt molestiam. Si quem amplectuntur, tam arctè stringunt vt rumpi cogatur.

APOL-

A

APOLOGI.

EQVI & testudinis apologus ex Theone Sophista. Equus superbiebat velocitatis gloria, & obtundebat alias animantes nimijs laudibus suis, in primisq; testudinem, cui molestus erat exprobatione tarditatis. Illa verò cùm iniquè ferret conuitia, prouocat in certamen cursus equum. Hoc sanè tum ridiculum equo visum, neque velle certamen ingredi: sed & alijs animantibus risus obortus considerantibus abhorrentiam naturæ illius. Quæ tamen cum prouocationem vrgeret & affirmaret se victricem futuram esse, cogunt aliæ animantes equum suscipere conditionem. Itaque spatium præfinitur, diesque cursui. At equus interea apud præsepe delicias facere; testudo verò perpetuo exercebatur, ne noctis quidem tempus remittens. Iam dies aderat destinata, plenusque erat campus camelis, asinis, auibus atque ijs quibus homines vti solent, quin etiam ceruos fama acciuerat; deridebantque spectatores quasi delirantem testudi-
B nem. Verùm signo cursus dato, veluti compeditus equus, vt dudum in otio & saturitate perse- *Testudo cum*
uerabat, at testudini meditatio cum celeritate victoriam largita fuit. Etiam tu ô puer, noli fre- *equo certat*
tus ingenio dormire, sed hoc tibi persuadeto, etiam adhibito labore opus esse. Quod nisi feceris, *de velocitate*
facilè præuertet te ille alter minus ingeniosus. Apud Horatium alium habemus apologum de *Lib. 1. Epist.*
ceruo & equo, qui talis est: *Equus & ceruus.*

Ceruus equum pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste
Non equitem dorso, non frenum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atq;
Seruiet æternum, qui paruo nesciet vti.

Ostendit itaque poëta hoc apologo libertatem incultam præferendam seruituti phaleratæ. Similis est (inquit Petrus Gregorius Tholosanus.) populus qui vult regis vel principis sui legitimi im- *Li. 3. de rep.*
C perium & obedientiam inuertere, intercipere, transferre accitis extraneis auxilijs, equo qui *ca. 19. n. 3.*
fertur olim habuisse litem & simultates cum ceruo, quem cum non posset propter naturæ suæ superbiam ferre, vt de ipso se vindicaret, in auxilium euocauit hominem, qui & opem promptissimè pollicitus est, sed ea lege, vt pateretur sibi frenum imponi, quo regeretur, cùm contra ceruum in pugnam perueniretur. Quod passus est primum equus & eius ope superauit ceruum, verùm cum victoria obtenta gratias agendo auxiliatori putaret se liberum relinquendum, cognouit se propter vindictam alterius, sibi ipsi libertatem primam sponte eripuisse. Nonquam enim postmodum ab hominis auxiliaris seruitio se redimere potuit. Facilis est deiectio ædificij maximè annosi, & breui tempore fit ruina & casus vi ventorum impetu irruentium: at quod vna hora, vel momento corruit, non nisi summis sumptibus & longo tempore restaurari aut reædificari potest. Hæc ille.

PROVERBIA.

D
ἈΦ' ἵππων ἐπ' ὄνους, *ab equis ad asinos*, conuenit, vbi quis à studijs honestiori- *Ab equis*
bus ad minus honesta deflectit: vel è conditione lautiore ad abiectiora deuene- *ad asinos.*
rit. Sumptum est adagium ex quadam epistola Procopij Sophistæ. *Ἐκ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὤρισεν. Ex tardigradis asinis equus emersit.* Cùm clarus eua- *Ex asino e-*
dit quispiam obscuro genere natus: aut quoties ab indocto præceptore proficis- *quus.*
citur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri & per negationem, vt nunquam ex asinis nascitur equus: Et, *En tibi ex asinis equum*, id est, ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Meminit etiam Apostolius & interpretatur *ἐπὶ τῶν ἐξ εὐτελῶν ἐπὶ τὰ μείζω χωρούντων*, vt non solùm ad parentes & præceptores respiciendum sit, sed in vno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Ἵππειον θράσος, equina ferocia vel audacia. Meminerunt Suidas & Varinus *ἐπὶ τῶν δίκην ἵππων θρασυνομένων*. Ferociores autem ac insolentiores redduntur copioso pabulo: vnde extat Sophoclis dictum in tumidum quempiam ac præferocem; Tu (inquit) serues quasi pullus pabuli copia. *Ἵππος τὸν ἐμβάτην,*

Equus ſeſſorem. βάτlω, *equus ſeſſorem ſubandi* ἀφαρπάζει, id eſt *abripit.* Prouerbiali figura dicitur, cùm orationis impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius præsbiter προῖων ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα, καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάτlω εἰς τὰς ἐπαίνας κατέςησε βασιλείυ τῦ μακαρίυ, id eſt, Orationi curſus dicentem veluti ſeſſorem equus, in laudes B. Baſilij abduxit. Horatius etiam orationem equo aſſimilat: & Græci ἔποχον velut equeſtrem vocant orationem numeris adſtrictam, quòd quaſi equo inuecta ſublime ſpiret. E

Procul à pedibus equinis. Ε'κ τῶν ποδῶν ἱππείων: *Procul à pedibus equinis.* Etiam hodiè vulgò dicitur, (inquit author adagiorum) cùm ſignificant fugiendum eſſe periculum. Hac voce monere conſueuerunt, vt quiſque ſibi caueret in certaminibus equeſtribus. Id deinde vulgus prouerbij vice vſurpauit.

Equum in planitiem. Εἰς πεδίον τὸν ἵππον, *in planitiem equum.* Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet, quoque vel maximè gaudet. Equus enim in campo, tanquam in ſua eſt arena. Apud Lucianum in Captiuo, cùm ipſe iudices poſtularet, Plato reſpondet, τῦτο ἐκεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον, hominem rethoricum ſignificans, & in agendis cauſis exercitatum. Plato in Theæteto, Ιππέας (aliàs ἵππον) εἰς πεδίον προκαλεῖς, Σωκράτlω εἰς λόγυς: id eſt, *Equites vel equum in planitiè prouocas: Socratem ad diſputandum.* Sineſius in epiſtola quadam: ἐπὶ αὐτὸ δὴ τῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τῦτο δὴ τὸ τῦ λόγυ προῖρεπειν ἡγύμενος, id eſt, Ad hoc ipſum certè prouoca equum in planitiem, iuxta id quod dicitur: adhortari me putans. Meminit & Suidas bis. Tranſlatum videtur à militia. Nam quoties res eſt pediti cum equite, pedes fugit campeſtria ſectaturque loca impeditiora. F

Equus in quadrigis. Τῷ ἅρματιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιςα δελφὶς &c. id eſt: *Equus in quadrigis, in aratro bos: nauem ocyßimè præuertitur delphinus.* Adagij author eſt Pindarus, vt citat Plutarchus. Citatur ab adagiorum authore in prouerbio, *Quam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.*

Equis & quadrigis. Apud Ciceronem ad Q. Fratrem, *Equis & quadrigis,* eſt omni conatu. Similem conatum ſignificat *velis equiſque* ad fugiendum aut aſſequendum magis quàm ad efficiendum.

Velis equiſque. Idem Cicero ad eundem in ſecundo: *Sic ego qui in iſto homine colendo tam indormini diu, te me hercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis.* Quo quidem loco, in vulgatis exemplaribus, pro velis, viris ſcriptum habetur. Idem Offitiorum tertio: *Quibus obſoletis floret Epicurus eiuſdem ferè author adiutorque ſententiæ. Cum his equis veliſque vt dicitur, ſi honeſtum tueri ac retinere ſententia eſt, decertandum eſt.* In quibus exemplis vſus eſt eadem metaphora paulò diuerſiùs, vt qui illic reſpexerit ad celeritatem, hîc ad vtrumque pugnæ genus equeſtre ac naTuale.

Equis albis præcurrere. *Equis albis præcurrere* dixit Horatius primo Sermonum, vel quòd equi albi meliores habebantur; vel fortunatiores & auſpicatiores eſſe credebantur; vel quòd illis in triumpho victores portabantur. G Hinc qui longo interuallo alicuius rei præcedit, albis equis præcedere vel vincere dicitur. Græci ſimpliciter dicunt παριππεύσαι pro longè antecellere, quòd equeſtris curſus ſit expeditior,

Equitandi peritus ne cantet. Ι'πποσύνlω δεδαῶτα μὴ ᾄδη. *Equitandi peritus ne cantet.* Sumptum à poëta quopiam, in eum qui profeſſus res ſerias, verſatur in nugis. Equitatio militaris eſt, & ad bellum pertinet: Muſici ſunt imbelles ac voluptatum ſectatores. Gregorius theologus ad Eudoxum rhetorem: ἱπποσύνlω δεδαῶτα μὴ ᾄδειν ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γένηται, μὴ καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτης καὶ τῆς ᾠδῆς, id eſt *eum qui didicit artem equitandi non vult canere poëſis, ne qua eueniat, vt ſimul & in equitando aberres & in cantando.* Nondum liquet (inquit author prouerbiorum) è quo poëta ſumptum ſit: ſed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè diſcebant, equitandi & canendi tibijs, cùm altera parum alteri congruat.

Incita equum iuxta nyſſā. Κίνει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, id eſt: *Stimula equum iuxta lineam ſiue metam.* Dicebatur vbi ſermo loquentis aberraret ab eo quod eſſet inſtitutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filium Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

Εν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριςερὸς ἐγχριμφθήτω, id eſt, H

Ceterùm equum læuum, conſtringat linea meta.

Sumptum ab equeſtri curſu, qui inter præſcriptas metas ac lineas agebatur, quas tranſilire nefas erat. Ad quod haud dubiè Fabius alluſit, in vndecimo Inſtitutionum oratoriarum libro, referens Craſſum Seuerum lineam poſcere ſolitum, aduerſus eos, qui in aliena tranſilirent ſubſellia, veluti qui præſcriptum limitem egrederetur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. id eſt, *extra oleas:*

Extra oleas. Item illi: ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν. Vſurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de ſancto paſcha: ἀλλά τι τύτων ἡμῖν τάχα ἂν εἴποιέ τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κίνει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει. id eſt: *Sed hic fortaßis aliquis nobis dixerit, ex his qui amant dies feſtos ac calidiores ſunt: incita equum iuxta nyſſam, ac de feſto diſſere.* Vtitur eodem prouerbio in oratione de natali Ieſu Chriſti. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos: μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτlω λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τlὼ καλῶς ἄγχυσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόῤῥω τῆς νύσσαν θέωμεν. id eſt: *Ne velut equi feruidi & intractabiles, poſteaquam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, & religioſam*

cautionem

A *cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus.* Huc pertinet etiam Ἴθορος, vox nimirum Suida teste prouerbialis in eum qui velut instigator hortatorque foret alijs. Apparet translatum esse à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. *Testitudinem equus insequitur.* Ex Plutarcho in libello aduersus Stoicos, vbi ait: Multo verò illud indignius & à cogitationibus seiunctius, nihil à quopiam comprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, à tergo insequatur Adrasti celer equus. Conueniet vti, cùm rem præpostere & absurdè geri significamus. Nam si solo (vt ait ille) iugero testudo equum antecedat, qui hoc in infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouent, nunquam celerrimum ad tardissimum ducent: semper tardiore aliquid addente suo progressui interuallo, cùm spatia sint in infinitũ diuisa. Τὸν ἵππον ὁ Σκύθης, id est, *Equum Scytha*, subaudi βδελύσσει ἢ μυσάττεται, id est auersatur aut fastidit. Citatur à Suida prouerbium. De eo qui in propatulo rem quampiam reijcit, & auersatur, clam appetit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munerum publicorum administrationem verbo despuunt, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, cùm re ipsa nihil affectent magis, ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui duplex; vna & eadem ex re commodum captant. Nam Scytha e-

Testitudinẽ equus insequitur.

Equum Scytha.

B quo & ad itineris expeditionem & ad pastum vtitur, vt indicat D. Clemens in Pædagogo: nam conscenso equo auehitur, quo velit cunque & urgente fame epoto è secta vena sanguine famem sitimque placat. Hæc prior prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est Σκύθης τὸν ὄνον, id est, *Scytha asinum*: Nam cùm quidam asinum mortuum vidisset, dixit: *En tibi cœnam ò Scytha*: ille verò primum detestatus, paulò pòst curiosiùs de eo perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit. Ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει, *Equus me portat, alit rex.* Refertur inter Græcorum adagia, atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cùm admoneretur, vt missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis: ἵππος με φέρει, βασιλεὺς με τρέφει, id est, *Equus me portat, rex me alit*: significans se commodissimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc allusit Horatius, cùm in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

Scytha asinum.

Equus me portat, alit rex.

——— Rectius hoc, &

Splendidius multo est, equus vt me portet, alat rex.

C Quo quidem in loco Acro huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quadam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum. Ἐπικρινεῖται ἵππος Θεσσαλική: *Decernetur equa Thessalica*: De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitùs primà laus fuerit equarum Thessaliæ, vt suo loco indicauimus. Idem valet Ἀκαρνικοὶ ἵπποι, *Acarnici equi*, maximi scilicet. Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος, *Glaucus alter ab equis deuoratus.* Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. Μορμώ, δάκνει ἵππος, *Larua foris est, mordet equus.* Verba sunt Praxinoes apud Theocritum in Syracusis, ituræ ad festum Adonidis filiolo domi relicto. Quadrabit cùm aliquem ab eo cuius maximè cupidus est, inhibere studemus: Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine:

Decernetur equa Thessalica.

Glaucus alter ab equis deuoratus.

Larua foris est, mordet equus.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus,

Vitium illud significat humanis ingenijs insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostri nosmet pænitet*: *Equo Sophocleo similis*, adagium in eos est, qui ætate fessi & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano Sophista, καὶ εἶδον ἄν-

Optat arare caballus.

Equo Sophocleo similis.

D δρα παραπλήσιον τῷ Σοφοκλείῳ ἵππῳ. νωθρὸς γὰρ ὑφ' ἡλικίας δοκῶν, νεάζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς ἀνεκτᾶτο. Nam Sophocles iam senex & pro deliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissimè componebat, vt pluribus probat Cælius. In equo autem (inquit) arbitror allusum ad Tragidi cothurni maiestatem, quæ sit velut equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in arte poëtica Horatius:

Li. 21. c. 20.

Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri &c.

Et rursus: Coloni sic dicti loci duo fuere, alter appellatus hippos id est equus, in quem confugit Oedipus. Ad quem fortè prouerbium spectat quod de equo Sophocleo prætexuimus, eò quidem procliuius, sin inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem ferè sensum cum Sophoclis equo habet Ἰβύκειος ἵππος, id est, *Ibyci equus*: cuius dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poëtæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus attritus. Is cùm ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens, Equus (inquit) domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compellor. Huc allusisse videtur Horatius in epistolis:

Cap. 21.

Ibyci equus.

Non

Non eadem est ætas, non mens &c.
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat.

Dictum in iocum prouerbialem abisse videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem & vires ad periculosum vel difficile negocium adigerentur. Ἵππου γῆρας, *Equi senecta*. Prouerbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, posteaquam consenuerint, ad sordidas curas semet abijciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum aut carrum, aut id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integri essent. Plutarchus in libello, cui titulus, An seni sit administranda respub. An non planè videbitur equi senectam, quemadmodum vulgò vocant, accersere nemine compellente? Cùm hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Equi senecta.

Sicut fortis equus spatio qui fortè supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Notatur autem iste Cato maior inhumanitatis à Plutarcho in eius vita, quòd mancipia ita vt si iumenta essent, expelleret & venderet ætate iam confecta; quando beneficia & gratiæ nonnunquam etiam brutis dentur, humanitatisque sit equos confectos laboribus alere, itemque canum non catulos modò, sed & ipsos senio graues. Author adagiorum in adagio, *equi generosi senectus*: Sophocles (inquit) declarat generosi equi senectutem his versibus:

Equi generosi senectus.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν: ὡσαύτως δὲ σὺ
Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, κἀυτὸς ἐν πρώτοις ἕπῃ, id est,
Generosus vt equus, consenuerit iamlicet
Animum tamen nunquam in periclis abycit,
Sed auribus rectis stat: isidem tu quoque
Excitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytæmnestram & Aegysthum. Γραῦς ὥς τις ἵππος τὸν χαραδραῖον τάφον Ἕξεις: id est, *Anus velut equus profundam habebis fossam*. De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorsus inutiles: Equi enim posteaquam consenuerint (mortui sint potiùs, vt ex præcedentibus liquet,) in altos terrarum specus (εἰς χαράδρας, Suidas) aliquò præcipitantur: Ita mulier olim amata, simul atque defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλα ἐπίβαλλε, id est, *Equo senescenti minora cicela siue onera admoue*. Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam & decrescente robore minuendos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus senescentibus, leuius τρισίππιον admouebant. Est autem τρισίππιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi solebat. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetem Comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum, si tantùm legas κύκλ' ἐπιβάλλε. Nam κείκελα nondum reperimus, præterquam apud Zenodotum. Trisippij meminit Hesychius. Videtur autem κείκελον aliquid esse, non dissimile trisippio. Apud Suidam legitur κύκλ' ἐπιβάλλε, atque de ijs dici, qui ob ætatem remissione & quiete indigent. *Canterium in fossa*: rusticum prouerbium (inquit adagiorum author) quo licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat, aut vbi res vehementer erit impedita periculosáue. Nam vt equus plurimùm (vt modò dicebatur) valet in planitie, ita minimè in fossa. Iubellius Taurea & Cl. Asellius singulari certamine iuxta Capuam pugnabant; & cùm diutius vterque alterum libero campo clusisset, Taurea in cauam viam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cùm Asellius extemplo descendisset, rursum clusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minimè scis, inquiens, canterium in fossa. Hæc Liuius libro tertio decadis tertiæ. *Canterius in porta*, adagium quod refertur à Festo in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cùm quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo, natum à Sulpitio Galba, cui in prouinciam ituro canterius in porta cecidit, vt aliàs recitauimus. *Certè hæc mulier canterino ritu astans somniat*, inquit Plautus in Mænechmo. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum est, quæ etiam si astare, vigilare, rectéq; sensibus vti videbatur: tamen quia nænias quasdam Siculis gerris vaniores effutiebat, somniare ac dormitare eam dicit equino ritu. Notissimum quippe dormire equos stantes. Hæc Cælius, recta ratione Apuleij enarratorem reprehendens, qui cantharino ritu legit, tanquam à cantharo vase vinario. Probi Imp. equus in parœmiæ formam (inquit Cælius) deduci potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus: verùm celeritate tanta, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem labore

Anus vt equus profundam habebis fossam. *Equo senescenti minora onera admoue.* *Canterius in fossa.* *Canterius in porta.* *Canterino ritu astans somniat.* *Lib. 8. c. 4.* *Probi Imp. equus.*

A labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem. *Equum habet Seianum*, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomẽ inditum est Seiano. *Equus Seianus.* Is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verùm eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsque deperiret: vti antè ex Aulo Gellio dictum est. *Equus Troianus* vel *durens*, ἵππος δούριος, vt scribit adagiorum author, de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. *Equus Troianus.* Sumptum ab equo Homerico, in quo Græcorum proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus durateum appellat, vt Odysseæ octauo, quod trabibus esset contextus:

> Αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὴν πόλις ἀμφικαλύψῃ
> Δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅθ' εἵατο πάντες ἄριστοι
> Ἀργείων, τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Fatale enim erat perire, postquam vrbs intra se recepit ligneum ingentem equum, vbi sedebant omnes optimates Græcorum, Troianis sedem & mortem afferentes. M. Tullius actione in
B C. Verrem sexta Troianum hunc equum accipit pro extrema calamitate: *Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, vrbem captam esse dicerent, &c.* Idem pro Murana dicit, *equum Troianum intus esse*, cùm sentit reip. periculum esse à ciuili discordia (à Catilina,) *Intus* (inquit) *intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio, *An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit?* Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum à Phyllide nutritore equorum: cum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit (inquit author adagiorum) si quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quòd ex eo breui tempore summi viri prodierint. De laudatis viris qui subito aliundè emerserunt, apud eruditos frequens est, vt ex illius domo, velut ex equo Troiano prodijsse dicantur. *Ex equo Troiano qui proficisci dicantur.* M. Tullius Philippica secunda ad egregij facinoris societatem retulit: *In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso.* Cælius quoque equum Troianum prouerbio vsurpari posse ait
C pro societate non in perniciem modò cuiuspiam inita, verùm & ad bonam frugem aliquam. Cicero (inquit ille) alicubi scribit ex Isocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. *2. de Oratore.* Nam Græcorum principes ei inclusos fuisse nemo non nouit, & ex hoc Virgilij potissimùm clarum est:

> *Huc delecta virùm sortiti corpora furtim*
> *Includunt caeco lateri.*

Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis: καὶ Θεαγένης ἐναντίω δύ' ἅρματε, ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος. Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in Acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio. Verùm is ad imitationem equi Troiani compositus erat. Δουρείου τινὸς ἵππου εἰκόνα σώζει. *Durij cuiusdam equi imaginem seruas.* *Durei equi imaginem seruas.* Dici potest de homine multifarijs & diuersis inter se vitijs obnoxio. Clemens de Basilide loquens, statuente passiones animi spiritus quosdam rationali animæ annexos, id solum (inquit) nunc obseruandum, ὡς δουρείου τινὸς ἵππου κατὰ τὸν ποιητικὸν μῦθον εἰκόνα σώζει, id est, *quod Durij equi speciem quandam obtinet, iuxta poëtarum fabulam*, homo vno in corpore tot diuersorum spirituum exercitum in aluo inclusum habens. *Lib. 2. Stromat.*
D Huius equi magnitudinem ostendit Menelaus apud Homerum cùm Græcos in eo sedisse dicit, & Virgilius *Demissi lapsi per funem*: & dum dicit: *Instar montis equum.* De hoc ligneo equo, quem propterea Propertius quarto elegiarum abiegnum cognominauit, quædam collegit Nic. Erytræus in indice Virgiliano, quæ quòd ad explicationem eorum quæ dicta sunt, faciunt, prætereunda mihi minimè duxi: Troianum equum (inquit in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odysseæ octauo. Hunc Virgilius *instar montis equum* appellat, modò *equi molem*, aliàs *equi immanis molem*, interdum *ferum*, nunc *dolum*, quandoque *machinam*, *monstrum infelix*, *claustra pinea*, & denique *lignum*, (quin & *fatalem machinam* vocat, inquiens: *Scandit fatalis machina muros.*) nam *trabibus contextus acernis*, vt idem poëta canit: *Sectaque intexunt abiete costas*: vnde durateus, id est ligneus Homero dictus, ἵππου κόσμον ἄεισον δουράτεου, & quæ eodem citato libro sequuntur: quem imitatus Lucretius: *Equi Troiani synonyma.*

> *Nec cum Durateus Troiadis Pergama partu*
> *Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.*

Apud

Argonaut. Apud Flaccum *Manet immotis nox Dorica castris.* B

Alij codices habent *durica*, eodem ſenſu: quidam ſimpliciùs legunt *Dorica* pro Græca, vt & Dorica caſtra. Equo autem ligneo incluſis Danais expugnatum fuiſſe Ilium fabuloſè poëtæ commenti ſunt: ſed rei veritas ita habet.

De equo Troiano myſtica explicatio. Equum ligneum ſimulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine conſtruxerunt, vt intra mœnia Troiana recipi non poſſet, niſi portæ murique vrbis deponerentur. Eum Sinon transfugam ſimulans, perſuaſit Troianis, ſi in vrbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduerſum eos amplius arma mouere poſſent. Quamobrem deiectis portis & murorum parte, equum introducunt Capientibus mox ipſis cibum ſecurè, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaum ductores ex loco, vbi in inſidijs ſubſiderant, vnde adhuc illi Argiuorum inſidiæ nomen eſt, prodeuntes apertam vrbem inuadunt, atque hoc pacto capiunt; Hæc ex Palæfati apiſtis. Alij ſentiunt poëtas equi commentum de quodam arripuiſſe, cui equo nomen eſſet, qui Troiæ immineret, per quem etiam facilè capta ſit, ad quod & Virgilius alluſerit hic:

> *Inſtar montis equum diuina Palladis arte*
> *Aedificant.*

Lib. 5. Hactenus Erythræus. Sed Dictys Cretenſis ait, Græcos diſſeſſum ſimulantes ad Sigæum ſeceſſiſſe, ibi noctem operientes, qua veniente datoque ſigno à Sinone, ad eam rem clam poſito, eos ad Troiam nauigaſſe multo ſilentio, barbaroſque propter ſecuritatem pacis vino & ſomno feſſos oppreſſiſſe, diuiſis inter ſe ciuitatis locis: antea tamen admiſſum in vrbem equum illum ſcribit. Sed ſacerdos ille Aegyptius apud Dionem hoc quidem munus à Græcis oblatum dicit; ſed Troiam captam vllo modo negat. Ait ergò feſſos longo bello Græcos, pacem à Troianis petijſſe, quam Priamus illis conceſſerit, petens tamen & ipſe, vt Græci mulctam præſtarent aliquam, quòd nulla læſi iniuria bellum intuliſſent. Quam Vlyſſes Græcorum legatus concedens dixit ſe relicturos pulcherrimum & maximum Mineruæ donum & inſcripturos, Propitiatorium hoc donum dederunt Achiui Mineruæ Ilienſi: hoc illis magno futurum honori, & aduerſus ſe teſtimonium quòd eſſent victi. Facta ergò eſſe fœdera inter Troianos & Achiuos: tandem equum perfectum eſſe ab Achiuis, magnum opus, Troianoſque ſurſum eum traxiſſe ad ciuitatem, quem cùm portæ ſuſcipere non poſſent, partem mœniorum diruiſſe. Vnde ridiculum dictum eſt (inquit) quòd ciuitas ab equo capta ſit. Hinc receſſiſſe exercitum, hunc in modum fœderi illigatum.

Lib. 1. Argonaut. Hæc ille. Ab Apollonio *lignea turris* nominatur, ab Horatio *equus Mineruæ*, vbi de Achille loquens ſic ait: G

Car. 4. Od. 6

> *Ille non incluſus equo Mineruæ,*
> *Sacra mentito, malè feriatos*
> *Troas, & lætam Priami chorais*
> *Falleret aulam.*

Pauſanias li. 1. in Athenienſium arce Durium equum ex ære poſitum dicit, quem machinam fuiſſe bellicã inquit, ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur neceſſe eſt, qui Troianos nolit ſtuporis & ſtultitiæ condemnare. Verùm quoniam traditum eſt Græcorum fortiſſimum quemque in equum illum ſe abdidiſſe, conuenit equi ænei forma cum ijs quæ de Troiano memoriæ prodita ſunt. Meneſtheus enim Teucer; Theſei etiam filij ex equo erumpunt.

Equus Troianus machina bellica. Plinius itidem equum, qui ſuo tempore Aries appellabatur in muralibus machinis, Epeum ad Troiam inueniſſe tradi ſcribit.

Aries à quibus inuentus. Vitruuius verò & Tertullianus in libello de pallio Arietem à Carthaginenſibus excogitatum memorant. Higinius etiam Troianum equum machinam oppugnatoriam fuiſſe ſcribit.

Equi Troiæ fatales. Cæterùm equos Troiæ quodammodo fatales fuiſſe, nos alias triplici exemplo oſtendimus, idque docet Plutarchus ab initio vitæ Sertorij: Petrarcha in epiſtola ad Fredericum Aretinum de quibuſdam fictionibus Virgilij, hancquoque de equo Troiano allegoricè declarat his breuiter verbis. H Noctu fieri æquum erat propter errorum tenebras humanorum; infinitamque caliginem vrbe ſomno vinoque ſepulta; id eſt obliuione & ebrietate preſſis animis: in quam vrbem fractis mœnibus, & omnis prouidentiæ dirupto neglectoque munimine: qui vnus animatum atque vrbium murus eſt, armatis plenus hoſtibus, ingens equus ab initio ſæuæ noctis irrepſerat, idem impetus ac ciuilis diſcordia armatis grauida ſemper affectibus atque odijs latentibus & malorum cauſis. Infauſtam verò hanc machinam, quam in excidium ephebus ſeu epheborum atque adoleſcentium inſcitiã fabricata eſt: vnus vrbibus euertendis aries. Lachon ſacer ſenex in vrbem inuehi prohibens, ſerpentum ſpiris & venenatis inuidorum nodis ac flexibus circumuentus opprimitur. Quo amoto vulgus inſanum in perniciem ſuam præceps magno conſenſu properat & monſtrum infelix ſacrata ſiſtit arce, dum rationis locum occupat appetitus, quo nihil propius eſt ruinæ. Itaque tum demum fatalis equus panditur, & quæ latebant mala erumpunt &c. Sed iſthæc de equo Troiano dicta ſufficiant. Iam verò ſunt quædam (inquit author adagiorum) & hodiè

vulgò

A vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud: *Non oportere equi dentes inspicere donati*: cùm significamus æqui bonique consulendum, qualecumque est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatitio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione commentariorum in epistolam Pauli ad Ephesios. *Parum* (inquit) *eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: Aut Græcos lege si eius lingua habes scientiam: aut si tantùm Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati.* Frequentissimus huius adagij apud nos vsus est in eodem sensu: A Cauallo donato non si guarda in bocca. A Polydoro Virgilio tanquam prouerbium citatur hoc sacræ scripturæ, *Fallax equus ad salutem.* Equus (inquit) animal bellicosum est & velox, quo homo tum pugnando, tum fugiendo maximè fidit. Hunc equum Dauid vocat non inconcinnè corpus humanum, quia iumentum sit animæ, & ob id fallax, quòd suis se viribus diu sustentare non possit, ad nihil modis omnibus casurum: sed neque rex, neque gigas sua est virtute seruandus, nisi per gratiam Dei. At per hanc prouerbialem figuram, docetur plenum audaciæ esse ac temeritatis, humanis tantùm confidere

Equi donati dentes inspicere.

Equus fallax ad salutem.

Cap. 121.

Psal. 31.

B viribus. Ex D. Bernardo fortè, qui in tractatu de gradibus humilitatis: sicut (ait) dicitur, *fallax equus ad salutem*, non quòd equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine eius confidit. Sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo non possit vel sua vel aliena sperare, quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit. Πόλλοι κινοῦσιν ἔτι τροχὸν ἅρματος ἵπποι: *Per multis voluetur adhuc rota mota caballis.* Multum adhuc temporis restat, multæque incidunt mutationes. Hoc quoque Theognidis:

Rota multis adhuc equis voluetur.

> Ἵππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀέθλιη, ἀλλὰ κάκιστον
> Ἄνδρα φέρω, καί μοι τοῦτ' ἀνιηρότατον, id est,
> *Equa ego pulchra sum & certatrix, sed pessimum*
> *Virum fero, & mihi hoc molestissimum.*

Conueniet quoties alicuius coram magnatibus sententia licet saluberrima, non auditur. Prouerbialiter dixit Cicero. *Equitabit in his equuleis*: quod est, ostentabit: qua in significatione verbo equitandi, nisi me fallit memoria, vtitur Arnobius. Et hoc quoque eiusdem prouerbij quodammodo vicem obtinet, quod de clamosis oratoribus dicebat, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus, eos videlicet ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equos con-

Orat. 6. in Verr.

C fugere: sed & Ouidij hoc pentametrum prouerbialem habet sensum:

> *Nil nocet admissis addere calcar equis.*

Prodesse sæpenumerò innuit, si diligentissimus aliàs ad diligentiam adhortetur. Idem de re impossibili dicebat:

Li. 2. de ponto. Eleg. 6.

> *In caput alta suum labentur ab æquore retrò   Flumina, conuersis solque recurret equis.*

Li. 1. de Trist. Eleg. 7.

De caballo Mariano dicetur in prouerbio, Mulus Marianus. Parmeno Byzantius apud Athenæum prouerbialiter inquit:

Lib. 5.

> Ἀνὴρ γὰρ ἕλκων οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος
> Σκυθιστὶ φωνεῖ οὐδὲ κόππα γινώσκων.   Dalechampius κάππα legit & vertit:
> *Qui vt equus aquam, homo vinum haurit,*
> *Scythicè loquitur, & ne cappa quidem agnoscit.*

Sed legendum κόππα: ac si dicat, si homo semel, tantum vini haurit, quantum aquæ solet equus vno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suum semper agnoscit, vt coppatias dictus a coppa numero. Est enim coppa numeri figura compacta ex cappa & sigma. Si-

D gnat autem nonaginta. Ab hoc signo equus dicebatur coppatias, vt meminit Varinus his verbis: Morem inurendi literas in equis agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa, sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. *Vinum equus poëta.* Citatur à Zenodoto Demetrij Halicarnassei huiusmodi distichon, etiamsi in epigrammatis referatur titulo Nicerati:

Equus coppatias.

Vinum equus poëta.

> Οἶνός τοι χαρίεντι φέρει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ
> Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις

Idem poëta & hoc quoque nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poëtis, equi magni vice canit:

Lib. 28. c. 35

> Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
> Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος, id est,
> *Vinum eleganti magnus existit equus poëta,*
> *Aquam bibens, non ferè bonum producas carmen.*   Huc spectat illud Horatij
> *Nulla placere diu neq; viuere carmina possunt*

S   *Quæ*

Quæ scribuntur aquæ potoribus.
Consulendus author adagiorum in prouerbio, *Aquam bibens nihil boni parias.*

VSVS IN CIBIS.

Equorum esus. NEMO equidem vel equina vel asinina nūc carne vescatur, nisi vrgente fame, vt fit in obsessis vrbibus, cùm videlicet alia etiam fœdiora sæpius animalia attingimus, & ne à corio pellibusque abstinemus: quin tum equinæ non semel in honore fuere, sicuti patrum nostrorum memoria factum, obsessa a Venetis & Gallis Verona anno Sal. 1516: defendente eam M. Antonio Columna, Cæsaris Maximiliani nomine. Ad id enim penuriæ ventum erat referente Iouio, vt cùm lentem & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent, & tùm præsertim opiparè apud ducem epularentur, cùm aliqui Gallorum equi vt erant præpingues ac suis strigosioribus & fame pene erectis minimè comparandi, in excursionibus occiderentur. Nam conspectis statim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, concisosque in frusta, humeris in vrbem cum plausu referebant. Idem Iouius testatur Ludouicum Aurelianum Gallorum ducem, cum Nouariæ à Veneto & Sfortiano exercitu obsideretur, quòd videret milites recentium carnium desiderio teneri, eosque incommode salitis vesci, præsertim quòd in medijs æstatis feruoribus vino penitus carerent, minus generosos equos occidisse & dissectos per centurias æqua diuisione militibus largitum fuisse. F

Cur ab equorum esu abstineamus. Cur verò liberi ab istiusmodi quadrupedum carne abstineamus, in causa est praua eius qualitas, de qua sic Galenus: *Asinorum domesticorum carnes pessimi succi, concoctu difficillima ac inter edendum insuaues sunt, stomachumque lædunt, quemadmodum equorum & camelorum carnes.* *Lib. 3. Aliment.* (equinas asininis leuiores esse ait Hippocrates.) Esse tamen ait qui eas edunt, quos animo & corpore asininos & camelinos nuncupat. *Lib. 7. Geog.* Strabo Theodosiam Tauricæ Chersonesi vrbem accolentes peculiariter (inquit) nominabant agricolas, quia qui super eos assistunt, Nomades id est pastores cum alius generis carnibus quidem, tum equinis aluntur & equarum caseo & lacte & oxygalacte, quod illi *Galactophagi.* arte quadam condientes eximium habent obsonium. Quam ob causam poëta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat. Idem eodem libro de Mysis loquens, quorum Homerus meminit his versibus: G

——Αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ,
Iliad. N. Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων, καὶ Ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν,
Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε.

——Ipse autem retrò vertit oculos splendidos
Seorsim ad equitum Thracum despiciens terram
Mysorumque cominus pugnantium & illustrium Hippemolgorum
Lacte vescentium, Abiorum &c.

Mysos Europæos potiùs quàm Asiaticos intelligendos scribit. Cui sententiæ (inquit) etiam poëtæ testimonium accedit, quoniam Hippemolgos, Galactophagos & Abios eis adiungit, qui quidem in plaustris viuentes Scythæ & Sarmatæ sunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempestate promiscuæ sunt. Ad cuius loci explicationem Varinus: Hippomolgos (inquit) vocant pastores equorum quòd lacte equino viuant: eosdem galactopotas & galactophagos nominant. Fertur autem in historijs huiusmodi gentem in Scythia esse, quam & Abios vocant, &c. Eosdem H populos puto intelligit Dionysius Afer his verbis: Ἔνθα (supra Tauricam Chersonesum iuxta *Lib. 4.* Alanos) μελάγχλαινοι καὶ ἀνέρες ἱππημολγοι. Herodotus hos Scythas Nomades seruos suos *Seruos cur Scythæ excæcant.* omnes scribit excæcare lactis gratia: quod (inquit) ita parant: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalis equarum imposita, ore inflantur interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Postcaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci serui lac agitant: cuius quod summum est, delibatur, pretiosiusque habetur, vilius autem quod subsidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, visu orbant. Meminit eorundem populorum Antiphanes antiquissimus Comicus inuectus in obsoniorum (piscium) venditores qui tanti pisces vendunt, Scythas rectiùs sapere inquiens ijs qui tanti emunt pisces, quòd liberis statim atque nati sunt, equarum atque vaccarum lac porrigunt, quasi dicat ex tam vili nutrimento plus roboris haberi, quàm ex piscibus quos tanti vendebant: id quod Metabo Virgiliano non erat ignotum qui filiā suam Camillam equino lacte educauit, vt poëta canit: *Hic natam in dumis, interq́;*

horrentia

A *horrentia lustra Armentalis equa mammis & lacte ferino Nutribat, teneris immulgens vbera labris.* Hi ni fallor Sarmatæ sunt, siue Sauromatæ; nam præterquam quòd Plinius tradit, Sarmatarum gentes è milio maximè pulte & cruda etiam farina equino lacte vel sanguine è cruris venis admixto viuere, Pausanias in Atticis, ab ijs testatur plurimos ali equos, vtpote Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtantur, sed dijs etiam suis immolent & cibo adhibeant. Virgilius Bisaltas & Gelonos nominat, dum de febri ouium scribens, sic canit: Georg.

Profuit incensos æstus auertere, & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam
Bisaltæ quo more solent, acerque Gelonus
Cùm fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Nos nunc Tartaros vocamus, quos veterum hunc morem etiamnum seruare Matthias à Michou, Paulus Venetus & Sigismundus Baro alijque attestantur: vulnerare videlicet, incidereq; equos, cruoremque & per se & cum milio deuorare: carnibus eorumdem vesci, etiam semicrudis caballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos exciso loco apostemato perlibenter comedere: equitantibus porrò si fames inuaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine famem pellere sitimque, iumentisque hoc prodesse putare. Lacte equino in primis delectari; quòd eo homines & fortes & pingues fieri credant. Eorum reges si quando suis commeatum distribuunt, quadraginta hominibus equum vnum aut vaccam dare solere: ijs autem mactatis, intestina præstantiores tantùm sumere ac inter se diuidere: ea ad ignem eatenus calefacta, vt adhærentia stercora decuti possint abstergiq; vorare: non solùm autem digitos pinguedine vnctos sed etiam cultrum lignumue quo stercus detersum fuerat, suauiter lingere sugereque. Capita equorum, vt apud nos aprorum in delicijs haberi, præstantioribusq; tantùm apponi. Cromerus autbor est lib. 29. Moscbos olim Tartarorum seruos, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueuisse. Inuenio autem & apud Persas morem fuisse, vt in diuitum conuiuijs die cuiusque natalis, equi toti assi apponerentur, sed & à Germanis caballos tum agrestes, tũ domesticos comedi, Gregorius tertius ad Bonifaciũ reprehendit, & abrogare iubet, vt refert Naucletus generatione vigesimaquinta, sed Sigebertus alijq; Zachariam tradunt primum recens conuersis Germanis esum crudi lardi, equorum & similium aliorum, quòd hæc Scythicam barbariem saperent, interdixisse. Iam & apud Vartomannum legere est, equinam & camelinam in Damasco edi. Et Io. Bruyerinus lib. 13. de re cib. cap. 40. audisse se tradit à quibusdam alpinis populis pullos edi Iudæis istiusmodi carnes erant interdictæ. Hinc Antiochus Magn. victo Ptolomæo Epiphane ac Hierosolymis occupatis, inter alia edicta in honorem regni, vt narrat Iosephus, per totum suum regnum etiam proposuit tale: Nemo intra vrbem carnes equinas aut mulinas inferat, nec asini siue feri, siue domestici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis aut cuiusuis huiusmodi omnino ex his animalibus, quæ Iudæis vetitum est attingere, ac neque pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere, sed tantùm solitas more maiorum mactare victimas, quibus deus litari sibi vult. Qui verò aliquid contra edictum hoc fecerit, trium millium drachmarum argenti multam luat sacerdotibus. Sanguine equino Concanos gaudere habemus apud Horatium.

Tartari equino sanguine aluntur.

B

C

3. Car. Od. 4.

Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.

Quo loco in margine scriptum erat, Scythiæ populos esse, qui Bisaltæ Virgilio dicuntur. Acron & Porphyrius dicunt Hispaniæ gentem esse, vel vt quidam volunt (inquit) Thraciæ: sed sunt D Hispaniæ procul dubio, inquit Abrahamus Ortelius ex Silij versu: Lib. 3.

Cornipedis fusa satiaris Concane vena.

Sed vt ad Tartaros reuertamur: hi vt Paulus Venetus scribit lac equarum quod bibunt, ita præparant, vt videatur esse vinum album, aitque non insipidum potum esse: vocari autem ab ipsis chuinis: modum præparandi docet Albertus: Barbari quidam (inquit) emulsum equarum lac Soli exponunt, donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt, vt siceram (cereuisiam intelligit) & quod eliquatum est, bibunt, & hoc potu vtuntur Tartari, Comani, Ruteni & finitimi eis barbari. Plurimum autem inde pinguescunt, illi maximè qui non sunt in assiduo motu & exercitio. Ex equino lacte fit quoque caseus, virus redolens, vt Dioscorides testatur, sed magnoperè alens, bubuloque proportione respondens, hippàcen (ἱππάκην) vocant, quanquam non desint (inquit) qui hippacen equinum coagulum appellarint: id quod meminit quoque Plinius libro 28. capitolo octauo his verbis: *Equi coagulum quod aliqui hippacem vocant.* Hippocr. pro solo caseo accipit, vt manifestè indicat his verbis loquens de gente Scythica: bibunt lac equinum & hippace vescuntur, hoc est, caseo equino. Fallitur aut Mercurialis, dũ scribit Hippocr.

Lactis potũ præparatio.

Hippace.

Lib. 2. de Var. lec. c. 26

A tem de suppuratis renibus tractans: Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem equinum aut asininum: ad vlcera enim repurganda conducit: postea verò cùm repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum; &c. Author est Rasis, mulierem quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, concepturam. Inuenio & apud Plinium vuluas collutas iuuari eodem lacte. Idem ait comitialibus dari lactis equini potum. Et aliàs. *In comitiali (inquit) morbo testes aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua prodest.* Et rursus: *Comitialibus datur lactis equini potus.* Aliàs etiam eodem lacte venena leporis marini & toxica expurgari scribit. De sanguine equino Dioscorides interprete Ruellio ait: Sanguis equarum quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur quæ erodunt, septica vocant: vbi Græcè legitur: τὸ δὲ τῶν ὀχευουσῶν ἵππων αἷμα σηπτικοῖς μίγνυται. Marcellus Virgilius eundem quidem quem Ruellius sed alijs verbis sensum affert; ea sunt: Miscetur medicamentis quæ exedendo sunt, matricum equarum & quæ admissuræ inseruiunt, sanguis. Hermolaus Barbarus verò, ἵππων ὀχευόντων, de equis maribus, ijsq; admissarijs exposuit, Plinium fortè secutus, qui san- *Lib. 28. c. 9.*

Sanguinis facultas.

B guinem equorum septicam vim habere scribit: & mox sanguinem equi præcipuè admissarij contra *Cap. 10.* panos & apostemata facere scribit: Aliàs etiam equarum preterquam virginum sanguinem erodere, emarginare vlcera asserit. Ex quibus Plinij verbis apparere videtur, sensisse eum equorum vtriusq; sexus sanguinem septicam vim habere: nam erodere & emarginare vlcera, idem quod septicum esse significat. Hinc & Hermolaus in corollario ex hoc nimirum loco, Equæ (inquit) sanguini vim inesse negant, quæ maribus fœminisque non virginibus. Quòd ad Dioscoridis verba, ὀχευόντων de equis maribus videtur intelligendum. Nunquid verò verùm sit, equorum sanguinem hanc vim obtinere, Galenus nunquam se experiri voluisse tradit, quod non deesset sibi taliũ medicamentorum copia. *Lib. 10. de simp. fa c. 6.* Aetius etiam equini sanguinis mentionem omisit. Habet autem suas etiam facultates vsusque idem sanguis: Plinius enim regio morbo prodesse dici scribit: & hippiatri hoc eodem sanguine ad diuersos equorum morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus: Vegetius enim languentibus in equo membris illitum mederi ait: prodesseq; equis, si sanguine suo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto, animal perfricetur. *Lib. 3. Lib. 1. c. 17* Idem aliàs. Phragmaticum equum sic cura: sanguinem detrahes de matrice, & cum oleo vinoq; tepefacies totumq; iumentum contra pilos confricabis: *Lib. 3. c. 29.* Theomnestus sanguinem equi alijs

C medicamentis misceri ait & illini fractis aut luxatis armis.. Fel equinum etiam maleficæ naturę est, si Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, vt ideo flamini sacro equum tangere non liceret. *Fellis vis.* Contrà carnis & fimi equi in agro pasti vsus ad serpentes commendatur, eodem teste. Ait item hanc carnem suum morbis mederi se reperisse. Auxungia equi suffumigata partum mortuum, si Sexto credimus, foras eijcit & secunda sequitur. *Axungia vis.* Quomodo autem adeps equi curetur, docet Dioscorides in adipis taurini præparationis mentione, quanquam eius interpretes huius animalis & aliorum Insuper nomina prætereant. Inuenio medullam equinam à quibusdam recentioribus misceri vnguentis ad spasmum. Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, vel iecur, aluum soluit, (inquit Plinius) cæterùm hæc omnia sistunt potius, siccantq; aluum. *Coaguli vis.* Dioscorides enim priuatim cœliacis dysentericisq; conuenire tradit, vti & Galenus, necnon & Auicenna & Haly, quorum interpretes pro cœliaca affectione diuturnum ventris fluxum verterunt: sed & ipsemet Plinius, *equi* (inquit alicubi) *coagulum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt, etiamsi sanguinem detrahant.* Idem ait farinam dentium equinorum ijsdem salutarem esse, priuatimq; subluuiem sanare, & inspersam verendorum cæteris vitijs (de formicationibus verrucisq; prius dixerat) mederi: quod postremum etiam annotauit Marcellus. *Dentium vis & vsus.* Aliàs etiam Plinius dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præstare asserit, infantibus adalligatos: idq; efficacius,

D si terram non attigere. Superstitiosius Sextus: Dentes (inquit) qui equis primi nati fuerint, si dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam & infans si equi rostrum basiauerit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem. Plinio subscribit Serenus:

Collo igitur molli dentes nectentur equini, Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Cæcilius Bion referente eodem Plinio tradidit se didicisse ex barbaris, equi linguam inueteratam ex vino, dari ad lienem sedandum præsentaneo remedio. *Linguæ vis.* Marcellus verò arefactam & ad leuitatem tritam, atque ex vino potui datam, scribit protinus vtilitatem suam sedato lienis dolore manifestare. Idem Plinius, in corde equorum os inueniri affirmat, dẽtibus caninis maximè simile: hoc scarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonstrari. *Ossis de corde vis.* De iecore equi legimus in libro de facilè parabilibus Galeno ascripto: Equi iecur thecæ cedrinæ reponito: deinde Chio vino & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecur vlceratum est, ne amplius exedatur, efficitur. *Iecoris. Lib. 2. c. 38.* Si mortuus partus sentiatur, lien ex aqua dulci potus teste Plinio eijcit. *Lienis.* Idem testiculos equinos aridos, vt potioni inseri possint, ait coitus stimulare. *Testiculorũ.* Lichenes sunt in equorum genibus & super vngulas in flexu harum partium indurati calli, qui triti & in aceto comi-

tialibus mederi creduntur, vt Dioſcorides & Galenus ſcribunt, item Plinius, apud quem etiam E
lego, dentes labantes dici confirmari lichêne equi cum oleo infuſo per aurem: & alicubi ſcribit calculos expellere lichênes iſtiuſmodi ex vino aut mulſo potos quadraginta diebus.

Fellis vis. De felle legimus apud eundem tantum inter venena damnati, vt ideo flamini diali equum tangere non liceat: aliàs felle carere equum aſſerit, vt & alij.

Pilorum. Ex pilis equi quoque remedia memorat: *Inguina* (inquit) *& vlcerum cauſa intumeſcunt: remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra vlcus.* Alicubi ait pilorum aſini cineremillitum ſiſtere ſanguinem: efficaciorem vim eſſe è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito: ſimiliter ex equino capite (puta pilorum cinerem) & femine. Albertus ſcribit pilum equinum ad oſtium domus alligatum, prohibere ne culices aut cniphes per oſtium inuolent: idem & apud Raſim legitur, in cuius tamen codicibus pullus pro pilus legitur. Cur verò equino pilo circumligatæ verrucæ tollantur, ratio euidens eſt, quoniam propter aſtrictionem alimento priuatæ areſcunt.

Vngularum vis. Vngulæ equinæ multos habent in medicina vſus. Cinis earum cum oleo & aqua illitus panos & apoſtemata in quacumque parte diſcutit teſte Plinio, & ſi vrina calefacta admiſceatur, etiam ſtrumas: quanquam Marcellus per ſe ex oleo illitum id ea præſtare ſcribat. Vterque præterea tradit eundem cinerem ex vino aut aqua potum, aduerſus calculos prodeſſe. Poſtremò Plinius vngulas iſtiuſmodi ſuffitu ſuo partum mortuum eijcere ait. F Sunt & ipſi equo ſæpè remedio: legimus enim in hippiatricis Græcis equo ileoſo remedium commendari huiuſmodi. Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cum vini cotylis tribus per nares infunduntur. In iiſdem Hippocrates equo ſtrophoſo infundi iubet ramenta vngularum anteriorum trita in quatuor cotylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino per nares equo infuſa Hierocles vrinam eiuſdem promouere ſcribit.

Corij. Auicenna de corio equi ait: Adustum illitumq; ex aqua puſtulis, quas bothor vocant, refrigerat eas.

Sudoris. Sunt qui tineas & ſerpentes è ventre hominis exigi promittunt, ſi equi ſudorem cum vrina in balneo biberit. Idem ſudor miſtus cum vino, potus a grauida, facit abortum, vt Raſis ſcribit & Albertus: qui hoc quoq; admirandum de eodem ſudore memoriæ prodidit: Si cultelli vel gladij calefacti ſudorem equi imbiberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus ſanguine ante mortem animantis manare non deſinat. In dolore vel grauitate aurium Plinius tradit commendari ſpumam, vel equini fimi recentis cinerem cum roſaceo: apparet autem roſaceum vtrique addendum, nam & Marcellus ſic

Spuma. ſcribit: Spuma equi recens detracta & cum oleo roſeo infuſa, auricularum quamuis vehementes dolores reſoluit. Idem Marcellus, ſi ab equitando vexata fuerint inguina aut intertrigenes dolebunt, ſpuma equi fricari iubet tanquam præſentaneo remedio. G Sed Plinius ad hoc non ſimpliciter ſpumam ab ore (id eſt ſaliuam, quæ alterius facultatis, quàm reliqui corporis ſpuma ſudori permiſta videtur) inguinibuſq; collectam illini probat, his verbis: *Feminum atteri, adurią; equitatu notum eſt. Vtiliſsimum ad omnes inde cauſas ſpumam equi ex ore inguinibuſq; illinere.* Idem ait eandem ſpumam rubori cum prurigine illini, alij malunt ad hoc vitium oris ſaliuam potiùs quàm aliundè collectam ſpumam & ſalſedine ſua mordicantem adhibere. Tradit Geſnerus inueniſſe, in feruido faucium malo quod æſtate nonnunquam graſſatur peſtilenti lue in milites præſertim, cōmendari

Saliua vis. hoc remedium; Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris viuis contuſis humorem exprimes eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano toſtis inſperge: poſtquam equi ſaliua ablueris. Mirum quod de hac equi ſaliua tradit Plinius, nimirum tuſſim ſanari ea triduo pota, equum mori: quo loco codices excuſi aliam & obſcuram lectionem habent. Noſtra verò lectio confirmatur ex Sexto & Marcello: *Equi ſaliua* (inquit Sextus) *ſi biberint phthiſici & qui malè tuſsiunt, ſani efficiuntur. Experti ſsimum ſanè, equus morietur.* Marcellus ait: *Ad phthiſicos remedium & præſens & maximum: nam etiam vita dubios ſanat, & quibus ſpes ſupereſſe nulla videatur: equi ſaliuam vel ſpumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tuſsi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem ſine cunctatione ſanabis, ſed equum mors ſubita conſequitur.* H

Vrina & ſtercoris vis. Iam verò ex ſpurcioribus, magiſque abominandis equi excrementis, lotio videlicet & fimo intus aſſumenda veteres excogitarunt, poſteriſque reliquerunt. Quidam (inquit Plinius) vrinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent contra comitialem morbum, eademque potione & lymphaticis medentur. Dioſcorides ait armentarij (equi vel aſini, nam & Auicenna fimi aſinini eundem cum equino effectum eſſe ait,) qui herba paſcitur, ſiccum fimum liquatum in vino mox potum, contra ſcorpionum ictus magnoperè auxiliari. Plinius etiam ad ſerpentes vſurpari ſcribit carnem & fimum equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraq; ſcorpionem & murem araneum. Idem ait regio morbo fimum aſinini pulli, quod primùm edidit à partu, datum fabæ magnitudine intra diem tertium mederi: eandemq; & ex equino pullo vim eſſe. Ad colicam certum aiunt eſſe remedium, ita etiam vt morbus non repetat: Fimi de equo qui auena aut hordeo paſcatur, non gramine, manipulum in dimidia menſura vini (vncias circiter octodecim videtur intelligere,)

A gere,) decoques, donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum esse, donec exhaurietur: fore autẽ eò vtilius quò exhaurietur citiùs. Cinis istius fimi in aqua potus, sistit aluũ, vt ait Plinius. Ad ventrem fluẽtem ex Sexto; Equi stercus ex aqua liquefactum & pericolatum, si bibatur, facit regressum. Marcellus quoq; fimum caballinum comburi iubet, & cinerem istum cum vino vetere misceri & conteri, sicq; dari dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit. Dysentericis autem & cæliacis cinerem equini fimi salutarem dici quoq; in Plinio legimus. Si partus mortuus sentitur, non solùm lien, vt ex eodem diximus, ex aqua dulci potus, sed & fimum aridum equi eijcit. Extrinsecus verò applicatum hoc stercus vim etiam habet astringendi, vti & asininum, siue crudum siue crematum. Dioscorides eo sanguinis eruptiones sistit, etiam aceto addito. Albertus & Rasis addunt, sanguinem reprimere, si recens naribus admoueatur. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini (inquit Plinius) cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Marcellus promittit, si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares, hunc eundem fimum qui modò egeritur, appositum statim subuenire: idem aliàs etiam ait ex primi fimum, dum recens est, eiusque succum naribus trahi ab eo cui importuniùs fluunt. Sed B ad fluxum sanguinis sistendum, sexcentis experimentis comprobatum: Stercus equinum recens cum creta & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Serenus ad sanguinem è vulnere nimis fluentem:

Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Columella & Vegetius, ne venæ equi sectæ plus iusto exinaniantur, stercus ipsius iumenti fluentibus venis admotum fascijs obligari iubent. Prodesse item venenatis animantium morsibus impositum rabidi canis exemplo indicat Plinius, dum inquit: *Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoq; calcata noceat, maxime vlcus habentibus: Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico appositum.* Inuenio deniq; anhelitum equorum hominem præseruare à peste. *Anhelitus vis.*

VSVS IN BELLO.

C EQVVS corpore animoq; aptissimum bello animal recepto freno facilè à domino suo regitur, habenisq; paret, & simul tergum aptè illi accommodat, moxque sublimem fert & concitatissimo cursu, quocunq; ille peruenire cupit, properat: isq; insidens absq; labore admodum quietus, alieno corpore, pedibusque alienis cursum conficit: Iam verò hostium impressionem, vt Aristoteles tradit, non solùm non pertimescit, sed eodem etiam animo in hostem fertur, gaudetq; bellico tubæ sonitu, vt ait Ouidius: *Equi ad belli aptitudo.* *Metam. 6.*

Vt fremit acer equus, cùm bellicus ore canoro
Signa dedit tubicen, pugnæq; assumit amorem.

Orum tradit Plutarchus post obitum apparuisse Osiridi, huncq; multarum rerum vsum edocuisse, præcipuè autem quod animal bello vtilius esset, sciscitanti, equum ei negocio maximè commodum respondisse: Cumq; Osiris Leonem præstare arbitraretur, respondisse Orum: posse quidem Leonem auxilio esse; verùm vbi semel fugam arripuisset irreuocabilem abire; cùm alioqui bellatori necesse esset, nonnunquam cedere, nonnunquam ex acie iam rursum hostes aggredi, proque loco & tempore fortunæ sese imperijs accommodare; atq; idcirco equum bis officijs magis accõ- D modum esse: vnde Xenophon tertio de Græcorum reditu: vna (ait) re præstant, quod in fuga certius est illis subsidium. Rectè itaq; & apposité Horatius equum pro ipso terrestri, nauem pro nauali prælio dixit: *Lib. 1 Carm. Od. 6.*

Quam rem cunq; ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesseris.

Hinc & Homero πολεμιστής, Xenophonti πολεμιστήριος, quasi bello aptissimus & vtilissimus, Virgilio bellator, Lucano in bella ferox, alijs bellicosus, militaris, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubã exiliens, hostes agnoscens, ordinis obseruans, studiosus ascẽdendi accliuia & decurrendi prona, murũq; superare, fossam supersilire, torrentẽ transilire, fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulũ ascendere, & de tumulo desilire dicitur. Monet nihilominus Vegetius, si equitatu decernendum est, campos eligamus, si pedestribus copijs, loca angusta, fossis, paludibus vel arboribus impedita, atq; aliquoties montuosa: In quem locum hæc Steuchius: Factum etiam quandoque, vt qui equitatu satis vtrimq; instructi essent, in prælio tamẽ vti nequirent; quòd loca aspera essent, impedita, nimis angusta. Qua de re exemplum in Pausaniæ Phocicis, in prælio circa *Equi epitheta ad belli aptitudinem indicantia.*

Thermo-

Thermopylis commisso. Iam & frenos ſæpe detrahere coacti equites, quo fidem facerent pedi- E
tibus, non deserturos: itidem in pedes, eosdem desilijsse, historiæ testes ſunt, & pugnam pede-
Æneid.10. ſtrem pariter cum cæteris capessiuisse. Virgilius Arcadum exemplo equites pedeſtri certamine
parum valere oſtendit, etſi loci natura patitur, fugere:

Arcades inſuetos acies inferre pedeſtres
Vt vidit Pallas Latio dare terga ſequaci;
Aſpera queis natura loci dimittere quando
Suaſit equos.

Seruius enim vocem illã quando, exponit ſiquidem. Commoditas igitur iſta ad fugiendum ma-
ior, propter loca ſaxis & arbuſtis & truncis iam impedita. Sed tamen natura loci non ad fugam
eos, ſed dimiſſis equis ad pedeſtre certamen hortabatur. Etſi verò etiam equi plerique animoſi
ſint & inſigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine, quidam tamen hac ipſa
excellunt & corporis inſuper viribus pollent, atq; hi ſoli bellis idonei ſunt. Cameratius equos
bellatores cataphractis arduos ait & robuſtos, Semicataphractis ſiue ſagittarijs aut ſane baliſtra-
rijs (liceat enim noſtrorum (inquit) temporum ἱπποτοξότας ita appellare) mediocres requiri.
Equites cataphracti. Equites enim cataphracti, vt ait Seruius in hunc Virgilij locum. F

Spumantemq; agitabat equum, quem pellis ahenis
Æneid.11. *In plumam ſquamis, auro conſerta tegebat:*

& ipſi muniti ferro ſunt, & equos ſimiliter munitos habent: de quibus Saluſtius: *Equis paria ope-
rimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexuerant:* quod etiam probat illud
eiuſdem Saluſtij apud Non. Marcellum de genere armorum: *Qui prægrediebantur equites cata-
Parthorum equitis thorax. phracti ferrea omni ſpecie.* Erat iſtiuſmodi munimentũ contra omne telum inſuperabile. Parthi
equitis thorax, vt Suidas annotauit, erat huiuſmodi. Anteriorem eius partem pectus & femora
& ſummas manus & crura ferrũ tegebat: poſteriora item, tergum & ceruicem & caput totum: la-
teribus fibulæ erant additæ, quibus vtraq; pars coagmentata faciebat, vt eques totus ferreus eſſe
videretur. Nihil autem ferrum impediebat neq; extenſione membrorum, neq; contractionem:
adeò aptè ad membrorum naturam arma apta erant. Eodem etiam modo equum armabant fer-
Equi q bello magis apti. ro totum vſq; ad vngulas, quod nullam ſuorum armorum vtilitatem caperent equo ante ipſos
interfecto. Pro iſtiuſmodi cataphractis militibus equi maximè commendantur Myſi, Pannonij,
Lib.8.c.11. & Sarmatici, ex Germanis ſoli ferè Menapij, quos Cæſar Gallicos vocaſſe exiſtimatur, & Rugi.
Sunt & Heluetij in pretio & præcipuè Algoici, qui durare diutiſſimè putantur. Olaus magnus G
author eſt inter veteres Gothorum principes contrarias fuiſſe opiniones de equeſtri diſciplina:
Quoſdam videlicet iuuenibus iuuenes & feroces equos conuenire dixiſſe: ſed euentum eos re-
darguiſſe, quando nimia celeritate vtentes, in præcipitia ruerent & ruinam. Alios verò vete-
ranis militibus, iuuenes equos tribuiſſe, hoſq; ſæpè victorias reportaſſe. Virtute enim ſeſſoris mo-
derabatur (inquit) ferocitas equi, vt non tam præcipitanter quàm prudenter hoſtem attentaret.
Itaq; apud plerosq; principes diu hanc rationem eſſe ſeruatam, vt iuniores equis ſenibus, ſenesq;
Equi celeres an bello aptiſſimi. iuuenibus in prælijs vterentur. Cæterùm nunquid equi celeritate præſtantes omnino in bello
præferendi ſint, alios aliter opinatos eſſe reperio. Diomedes pro celerrimis Aeneæ equis apud
Homerum anceps prælium ſuſcipit, & Agamemnon à Sycionio illo Aethan perniciſſimam equã
mercedis loco accipit, vt eum immunem militiæ faceret, timido homini talem anteponens. Fuê-
req; ſæpenumero veloces equi ſummæ vtilitati, multoſq; ex medijs hoſtibus eripuerunt, vt buce-
Probi de celeri equo dictum. phali exemplo didicimus. Contrà Probus Imperator, cùm needum in imperium eſſet euectus,
perniciſſimum equum fugaciſſimum decere militem dicebat, referente Sabellico, & cum Alanico
bello equus ex hoſte captus eſſet admirandæ pernicitatis, qui captiuorum indicio ferebatur cen-
Libro 7. Enn.7. tũ miliaria paſſuum ſingulis diebus perpetuo curſu conficere; inq; ea celeritate octonos dies per- H
ſeuerare, eum extra ſortem ab omnibus ei deſtinatum recuſauit: Flauius verò Vopiſcus militi
cui ſors ex vrna contigerat, dari iuſſiſſe ſcribit. Omnis verò bellator equus ſiue ad bellum inſtitu-
tus, motu celerior eſt, quàm qui in vrbe tantùm deliciarũ gratia alitur: quam celeritatem ſuo ver-
ſu etiam expreſſit poëta.

Olli per dumos qua proxima meta viarum
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Equi qui & quando velociores. Sunt autem velociores inani ventre: id quod non latuit Valdemarum Saxonum regem, qui, vt
Saxo ſcribit, nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonem III. Danorũ regem & vita &
regno exuit, frenatos ſtare equos, paſtuq; penitus arceri præcepit, ne ſatietate graues, curſu hebe-
tes forent. At Sueno ex ipſa agrorum ſegete abundè equos refici iuſſit, ignarus ſtomachi ſarci-
nam curſui impedimento futuram: & hoc ipſum magni ad victoriam momenti fuit. Inuenio &
ſexus

A sexus rationem diligenter in bello olim obseruatã fuisse: Scythę equabus vti maluerunt, quòd vrinã cursu non impedito reddant. Alij equos potiùs probarunt, sed alij exectos, alij integros, Albertus castrandos esse negat, ne timidiores fiant. Magnũ tamen vsum in bello habere equos castratos Iulius Ferretrius author est, propterea quod cùm minus hinnianr, se minus hostibus produnt, sed si noctu quid mouendum sit, animosos vult, ne ad quiduis obuiũ expauescant. Testatur Capitolinus, Quados populos equis vti solere castratis, ne aut fæminarum visu exagitati cunctentur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores. Turcorum equites hodieq; non nisi castratis easdem ob rationes vtuntur. Equites autem bellatores non vno modo equis olim in bello vtebantur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vsu agi singulos equos, vel equitem insidentem equo vehi. Non incognita tamen (ait) res. Itaq; & Homerus describens Vlyssis residentis diuaricatis cruribus super vna fracta nâuis trabe in mari iactationem, vsus est similitudine equitis agitantis equum solum, quem κέλητα vocat. Apparet autem non fuisse talis equitationis in bello vsum, sed in pace tantùm, & ostentatione agilitatis desultoriæ, cùm plures equos vnus aleret, & intèr illorum cursus, vel vt Homerus ait, volatus ex vna in alium insiliret.

Sexus equorum bellicorum obseruatus.
Lib. de militia illustranda.
Equis castratis qui vtantur.
Equi singularis in bello vsum non fuisse.

Sed nunc sola hæc agitatio nota & consueta est, illa autem curulis desita & ignota. Vocatur hæc
B agitatio μόνιππος, inuentum Bellerophontis, cui pater Neptunus velocissimum equum Pegasum dedit alis præditum. Hæc ille: cæterùm quamuis non dubitem, quin μόνιππος sit agitatio vnius equi, id quod vox ipsa docet, tamen latiùs præterea extendi hoc vocabulum reor, pro eo qui singulari equo insidens procurrit, siue id sit pompæ gratia, siue aliam quamcunq; ob causam, neq; differre puto monippum à celete. Μόνιππος (inquiunt Varrinus & Suidas) qui equo singulari insidentes cursu certant. Præter agilitatem desultoriam non existimo laudari in celete equo, sed cum equitans binos trahens equos, ex lasso summa agilitate & celeritate transibat in alterum: eratq; celes equus plerumq; ephippiatus, desultorij contrà carebant ephippio. Vtrosq; ni fallor, Varro intelligit his verbis: *Non eodem modo parantur equi ad ephippium, vt ad prædam.* Hinc desultores, id est, equis desultorijs vtentes Græcè ἀμφίππους & ἁμίππους dici Cælius ostendit: Hesychius ἁμίππους συνεζευγμένους id est iunctos vocat, id quod multis fuit fraudi, qui hamippos iugales esse contenderunt, & eosdem cum synoride & biga. Hesychio lucem dat Eustathius his verbis: ἅμιπποι κέλητες ἵπποι ὁμοῦ συνεζευγμένοι ἄνευ δίφρου, id est, hamippi sunt equi celetes simul iuncti sine curru. Hoc genus equitum ætate Homeri, atque adeò heroum in vsu fuit, vt innotescit ex
C his versibus:

Equo singulari in bello vti, cuius sit inuentum.
Monippos qui.
Celes vt à desultorio differat.
Hamippi q.
Iliad. o.

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς
Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδὸν, πολέες τέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες. ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρώσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται
Vt autem cùm vir equis desultorijs vti bene sciens,
Qui postquam ex multis quatuor congregauit equos
Impellens ex campo magnam ad ciuitatem agitat
Publicam per viam, multiq; eum admirando spectarunt
Viri & mulieres: hic autem firmiter securè semper
Saliens; aliquando in alium alternat: illi autem volant.

Desultores equos (inquit Cælius) video dici a desiliendo, nam vt Sextus Pompeius scribit, paribus equis, id est, duobus Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccũ. Nam
D & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerisq; morem fuisse Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorq; otio integretur alterno. Ego Romanos binos in bello equos traxisse non lego: imo verò Liuius de Numidis velut admirabundus id scribit, non admiraturus, si mos idem fuisset in Romana militia. *Numidis* (inquit) *desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimum sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis insultare mos erat.* Et Sabellicus Enneid.5.dec.7. in reliquo Antiochi aduersus Romanos equitatu fuisse scribit equites Tarentinos qui duos desultorios equos ductabant in prælium. Fuisse tamen apud Romanos, desultores certum est, qui equos desultorios alebant, docebantque, sed istiusmodi equis Circensiũ ministri, vt ex Cassiodoro cõstat, missus exituros denunciabant: Et Varro manifestò equos bellicos à desultorijs distinguit, dum ait: *Itaq; peritus belli alios* (equos) *eligit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor, neq; idem qui vectorios facere volet.* Huiuscemodi desultoris meminit, ni fallor, Vlpianus, Digest. de præscriptis verbis; *Tuq; desultor in his cucurreris & viceris.* Cicero pro Murena ait: *Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in*

Desultores equi qui.

quadrigarum curriculum incurrere. Deſultorem porrò deſignat elegiacum illud ſcientiſſimè concinnatum: E

> *Eſt etiam auriga ſpecies Vertumnus, & eius*
> *Traijcit alterno qui leue pondus equo.*

Maſſagetarum præliũ. Idem Cælius, Herodotus (inquit) libro primo ſcribit Maſſagetas eſſe *ἱππότας καὶ ἀνίππους*, id eſt ex equis præliari & pedibus. Sed apud Pollucem vbi equitum ſpecies recenſentur, pro *ἄνιπποι* legendũ eſt *ἄμφιπποι*. *Lib. 1.* *Hamippus.* Nam Aelianus de phalange diſſerens, quæ antiſtomus dicatur, à duplici frontis ſeu oris obiectu, quaſi anceps: ita inſtituta, vt medijs tergis interſe oppoſitis conſtet; ita deniq; infert: *Valet hoc inſtruendi genus potiſsimum contra barbaros qui loco amni Iſtro vicina incolunt, quos amphippos cognominãt à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios tranſilire conſueuerunt*. Traditum hoc & à Suida, in parte quæ eſt de vocabulis rei militaris: ſed hamippos itẽ dictos quandoq; aduertimus; & ita fortè ſcripſit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus diſpoſitos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adæquantes curſu, quod adnotarunt Scholiaſtæ. Hæc ille. Pollux autem ait hamippos, duos habuiſſe equos, hoc conſilio, vt alacriori ſemper ad opera vtentes longiùs perficerent iter, & minus defatigarentur. Fuiſſe ve- F

Equites dimachi qui. rò etiam aliam ex Alexandri inuentione equitum ſpeciem, qui *διμάχοι* (à duplici nimirum genere pugnæ) dicebantur, quòd leuiorem equitis armaturam, & grauiorem peditis habentes apparatum, ad vtramque, pedeſtrem ſcilicet, equeſtremq; expediti eſſent pugnam; Hi in locis equitationis aptis equitabãt minus verò peruijs non omnino erant *ἀπόμαχοι*, id eſt pugnæ inexpertes & malum Lydium patiebantur. Cùm enim equum famulus ab eo reciperet: ipſe ab equo deſcendens continuò armatus conſiſtebat. Hos quoq; hamippos vocari Heſychius, & Varinus annotarunt his verbis: *διμάχαι, οἱ λεγόμενοι ἅμιπποι, οἱ τινες ὅτε μὲν πεζῇ, ὅτε δ' ἐφ' ἵππων μάχονται*. Sed & miniſtri qui dimachas ſequuntur, videntur rectè hamippi vocari poſſe; item milites il-

Lib. 3. c. 16. li, de quibus Vegetius loquitur his verbis: *Quod ſi equites impares fuerint, more veterum velociſsimi cum ſcutis leuibus pedites ad hoc ipſum exercitati ijſdem miſcendi ſunt, quos expeditos velites vocant*, &c. Id genus pugnæ olim Germanos exercuiſſe tradit Alexander ab Alexandro: Germanis (inquit) aliquando pro conſilio fuit, vt equites dimiſſis equis, ad proximos euaderent & immiſcentes ſe peditibus, dum fluctuatur acies, hoſti obuiam irent; ideo vt ſpe fugę erepta, æquato omnium periculo, pedeſtri prælio acrius inſiſterent: vel vt in hoſtes acrius, detractis frenis, cum effuſum curſum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impreſſione facta, vi viam fa- G cerent, ſparſoſq; & incompoſitos adorirentur. Sic igitur pugnantes etiam hamippi ſiue deſultores nuncupabantur, vti quoq; cùm duo iuncti equi, alter dominum armatum, alter famulum inermem ducit, quẽ morem ſua ætate Calliſthenes fuiſſe tradit apud Afros zeugitas, vt famulus inermis in altero, eques armatus in altero ſederet. Sic enim ille in Alex. *Et quidem olim equi duo per collũ iuncti dicebantur hamippi. Erat autem in altero auriga, in altero miles armatus, & hodieq; vtuntur Libyes zeugitæ hoc equorum genere ſtudiosè*. Haud ineptè quoq; deſultores dicentur Celtiberi, qui, vt Suidas ait hoc habebant propriũ in pugna, vt cùm pedites ſuos, laborare viderint, ex equis deſcẽdentes, eos ordine ſtantes relinquant. Extremis enim de loris equorũ paruos clauos ſuſpendunt, eoſq; ſtudiosè defigunt, itaq; parere docent & ordine ſtare, dum reuerſi clauos reuulſerint. Aliàs hamippi ſiue amphippi propriè ſunt deſultores, qui duos equos abſq; ephippijs agitantes ex altero in alterũ ſubinde mira pernicitate deſiliebant. Hoc modo pugnaſſe; Quados (Hieronymus ait Bohemorũ olim gentem fuiſſe) tradit Capitolinus, & Henricus Stephanus teſtatur ſe vidiſſe exemplar Aeliani in regiis Gallorum bibliotheca, quod è regione eorum verborum quę ſuper hac re paulò antè recitauimus, habebat aſcriptũ margini, quod nunc Bulgaris vſitatum eſt. Tartari autem referente Sigiſmundo Barone, dum vicinorum prouincias infeſtant, quiſq; duos aut tres H equos ſecum ducit, vt vno defatigato, altero tertiouè vti poſſit: Laſſos interim manu ducunt.

In Phocicis. Inuenio præterea tres equos à ſingulis equitibus in bello tractos: Pauſanias enim Gallos tradit, duce Brenno cùm in Græciam expeditionem ſuſciperent, peditum habuiſſe centum & quinquaginta millia, equites vicies mille & quadringentos, omnes ad pugnam idoneos: nam veriorem numerum fuiſſe ſupra ſexaginta equitum millia amplius mille ac ducentos: Singulos enim (inquit) equites famuli ſequebantur duo, in equis & ipſi & equeſtrium artium maximè gnari. Ii prælian-tibus dominis, in extrema acie conſiſtentes, ei erant vſui, vt ſi fortè equus eſſet amiſſus, ſtatim ſuũ ſubmitterent. ſi vir concidiſſet, ſeruus in eius locum ſuccederet: Quod ſi vtrumq; belli impetus euertiſſet, iam præſto erat tertius, qui pro demortuis locum teneret. Iam verò ſi vulnera primarius ille accepiſſet, è ſecundarijs alter ex acie illum ſubducebat, alter verò ſaucij vicem ſubibat. Arbitratur autem Pauſanias hanc Gallorum militiam ad imitationem Perſarũ fuiſſe inſtitutam: nam & hi (inquit) ſelectos habent milites decies mille quos immortales vocant. Tantum intereſt

quòd

A quòd commisso demum prælio hi succenturiant, Galli inter pugnandum integros vel cęsis vel sau-
cijs supplemento esse iubent: Atque hanc quidem equestris pugnæ institutionem patria voce
Trimarcisiam nominant: equum enim marcam appellant. Sed vt ad Camerarij sententiam re- *Trimarcisia*
uertamur qui equites monippos, id est singulari equo vtentes apud veteres non in frequenti vsu
fuisse scribit, meo iuditio non vsq; adeò verum est. Scribit quidem Pollux Homero equos mo- *Lib. 1. c. 10.*
nippos fuisse incognitos, sed Homerus celetes siue monippos in prælium non adducit, quia tan- *Ex singulari*
tùm heroas introducit pugnantes, quos magis decebat ex curru, quàm ex equo pugnare: alioqui *equo pugna-*
ex equo pugnare multò antiquius est: prǽterquā enim quod Plinius testatur, Thessalos qui Cen- *re antiquum*
tauri dicti sunt, habitanes iuxta Pelium, docuisse ex equo pugnare, antiquitatis eiusdem locuplex *esse.*
testis est Lucretius, pugnatum prius ex equo tradens, mox ex curru biiugo, deinde ex quadriiu- *Lib. 5.*
go, tandem falcatis: inquit enim:

Et prius est repertum in equi conscendere costas
Et moderarier hunc frenis, dextraq; vigere,
Quam biiugo prius est, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

B Qui ex curru pugnant parabatæ vocabantur, vt constat ex hoc Homeri: *Parabatæ.*
Αἲν δ᾽ ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἡνίοχοί τε, id est. *Iliad. Ψ.*
Currum inscenderunt parabatæ, ac aurigæ.

Aristophanis interpres currum inscendere solitos ait hoplitem & parabatem, ac id genus currus
à Theseo excogitatos primùm. Plato, vt scribit Pollux parabatem, anabatam micraspida voca- *Lib. 8.*
uit. Dionysius parabatas accipit pro aurigis, quos Athenienses epibatas vocabant. Currus ip-
sos Græci ἅρματα πολεμικὰ dicunt. Ad hos duobus adhibitis equis heroës depugnasse, scribit *Ex curru*
Philostratus: & apud Pollucem legimus pugnasse Libyes è bigis (ἀπὸ δίφρων) & equis iunctis, *pugna.*
vt Homeri heroes quoque: διφρείαν autem quandam vocari Libycam, aliam Persicam, Laco- *In iconibus.*
nicam aliam. Δίφρος aliàs etiam est locus in curru, in quo parębates & auriga sedebant; à duobus *Lib. 1. c. 10.*
illis, quos ferret, dictus, quasi δίφορος, vt tradit Eustathius in explicatione horum poetæ verborū: *Iliad. Ψ.*
ἐκ δίφροιο δ᾽ ἴδρως. Hæc itaq; multos impulerunt, vt crederent ex solis bigis depugnasse illos *Iliad. Θ.*
priscos, Hectoremq; adhortantem equos suos hoc versu apud Homerum:

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἴθων, Λάμπε τε δῖε.

C binos tantùm nominare, eorumq; cuiq; suum ascribi epithetum, ξάνθον & λαμπον enim equo-
rum eius propria nomina esse, πόδαργον & αἴθωνα adiectiua: quam opinionem suam vt probent,
vtuntur his poëtæ verbis, ἀποτίνετον, ἐφομαρτεῖτον & σπεύδετον, quæ dualis sunt numeri, &
proinde dicta ad equos biiuges, aiuntq; non fuisse vsos olim heroas quadrigis, sed bigis tantùm,
& vnico iugali equo: quòd si verò quadrigis vsi sunt, duplici temones vsos, vt est apud Aeschylum,
ἐν διρρύμοις πώλοι. Quidam ad maiorem terrorem Græcis incutiendum, & vt cæteros antecelleret,
quadrigis vsum esse dicunt Hectorem, quatuorq; illa nomina pro equorum Hectoris nominibus
agnoscunt, ac frigidam esse & insipidam aiunt prioré sententiam, quòd duo epitheta duobus pro-
prijs equorum nominibus, cùm tamen distincta sint coniunctionibus, attribuant. Et reuera Ho-
merus quadrigas etiam agnoscit in Odyssea, cùm nauem Phæacicam dicit currere ὡς ἐν πεδίῳ
τετράορες ἵπποι. Cæterùm ne quis solos heroas Græcos curribus decertasse arbitretur: fuit idem
mos apud alios etiam receptus. Dauid de inimicis suis ait: *Hi in curribus, & hi in equis, nos au-* *Psal. 19.*
tem in nomine domini dei nostri innocabimus: ex quibus etiam verbis notum est non solùm ex cur-
ribus, sed & ex equis priscos depugnauisse, quod antea dicebamus. Dimicantium ex curru non *Arma pu-*
eadem vbiq; fuisse arma reperio: Græci enim heroes, vt sæpè apud Homerum videre est, nomina- *gnātium ex*
D tim in Glauci, qui aurea cū æneis cum Diomede permutabat, armis toti erant induti: Indi verò, vt *curru*
Herodotus meminit, eandem quam peditatus suus gestabant armaturam, & curribus suis sube-
rant equi & asini agrestes. Horum peritiam in pugnando ex curru laudat Aelianus: *Indicum*
(inquit) *equum exultantem & immoderatius excurrentem continere & coërcere, habenas adducere,*
vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scien-
tiam instituti sunt: hi freno ipsos sustinere assueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos
quidem equinæ tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: ve-
runtamen ad hunc gyrum agendum atq; ad conficiendum orbem manuum robore opus est & summa rei
equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores currum versa-
re in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cùm duos milites ferre
queat. Hæc ille. Quamuis autem ex curru pugnarent, monipporum tamen equitū more, signum
prius tubæ expectabant, vti discimus ex hoc Euripidis: *In Rheso,*
Χορεῖτε, συμμάχους δ᾽ ὁπλίζεσθαι τάχος *Act. 5. in fin.*
Ἄνωχθι, πληχεῖτ᾽ αὐχένας ξυνωρίδων

Πόνυς

Πάντας δ' ἔχοντας χρὴ μένειν τυρρηνικῆς E
Σάλπιγγος αὐδήν, id eſt
Ite, & ſocios armari citra moram
Iubete, equoſq; iungire curribus;
Nam accinctos laboribus oportet expectare Tyrrhena
Tubæ ſignum.

Currus falcati. De falcatis curribus, quos Macrobius currus cum falcibus nuncupat, ſæpe mentio eſt, in bellis quæ cum Armenijs, Parthis, alijſq; contiguis populis geſta ſunt. *Monipporũ equitum diuerſitas.* Monipporum equitum ex armaturæ genere diuerſa ſunt nomina. Siquidem alij ſunt cataphracti, alij acataphracti. Cataphracti vocantur, qui non ſolùm ſua corpora, ſed etiam equos lorica vndiq; muniunt. Hi, vt ſcribit Vegetius, *Lib. 3. c. 23.* à vulneribus quidem tuti ſunt, ſed propter armorum impedimenta & pondus capiuntur ſumma facilitate. *Clibanarij.* Ammianus Marcellinus ait etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equeſtres copias cataphractarios recenſet ſagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæſaris oratione de Perſis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. *Loricati equites qui.* Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Acataphracti alij haſtati vel contati dicuntur, alij ferentarij. Haſtati manus conſerunt, & cominus haſta decertant, quorum F alij ſcuta gerunt, & inde ſcutati dicuntur: alij ſine ſcuto haſta impugnant, qui nomine ſpeciali (id eſt ſimpliciter, vel generali vocabulo) haſtati vocantur & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare: quorum alij iaculis, alij arcu vtuntur. Iaculantur quos Tarentinos vocamus: arcu vtuntur, qui equites ſagittarij (*ἱπποτοξόται*) & à nonnullis Scytæ etiã vocantur. *Tarentini.* Tarentinorum duo ſunt genera, nam alij longiùs iaculantur, & ob eam rem equites iaculatores (*ἱππακοντισταὶ*) dicuntur, & Tarentini ſpeciali vocabulo (Suidæ etiam *ἀκροβολισταὶ*) alij cùm ſemel aut bis iaculum miſerunt, manus de cætero cum aduerſario conſerunt, & cominus pugnare incipiunt, non ſecus quàm quos haſtatos vocari retulimus: leues hos nominare ſolitum eſt. Agminales equos Budæus in Pandectis intelligit *ταγματικὰς*, qui agmen exercitus ſequũtur ad conuehenda impedimenta. *Lib. 7.* Ab hiſce omnibus equitibus differebant Sagartiorum equites, de quibus Herodotus Perſicum equitatum deſcribens. Sunt quidam (inquit) Nomades homines qui Sagartij appellantur, cultu inter Perſicum & Pactycũm, qui attulere equitum octo millia, armaturam neq; ahencam neq; ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt. Has cum hoſte congreſſi inijciunt in ſummum, laqueos habentes, qui laqueus cùm aut equum aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. G *Equorum arma.* Nunc de equorum armis dicamus. Quæ à fronte propendent, prometopidia; quæ ab auribus, parotia; pareia quæ maxillas præfulciunt, appellari debent (inquit Cælius) *Lib. 21. c. 31* proſternidia verò quæ pectus; parapleuridia quæ lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, ſolet ea vulgus coxalia appellare: paracnemidia, tibijs apponi conſueuerunt. Tranſtulit iſthæc ex Polluce. *Lib. 1. c. 11.* Quomodo autem muniri & armari debeat equus bellator, docet Xenophon circa finem libri de re equeſtri, vnde ferè Pollux ſua mutuatus eſt vocabula. *Equi ſictitij. Lib. 19.* Inuenio & ſictitiorum equorum aliquando in bello vſum fuiſſe. Saxo enim in hiſtoria Daniæ Regnerum eius regionis regem, cùm immenſum animaduerteret exercitũ Diani & Daxonis, diffidentia copiarum habita, equos æneos ductilibus rotulis ſuperpoſitos ac verſatilibus curriculis circunductos, in confertiſſimos hoſtes maxima vi exagitare præcepiſſe aſſeuerat: eamq; rem tantum ad laxandam aduerſariorum aciem valuiſſe, vt vincendi ſpes magis in machinamento quàm milite repoſita videretur: namq; intolerabilem molem quicquid impulit, obruiſſe. *Faſcinatio.* Indi, referente Alberto Veſputio faſcinant equos, certò ſibi perſuadentes, ita tutiores in bello fore: faſcinant autem hoc modo: Ignem parant ex ramis cuiuſdam herbæ, quo equum immergunt, verba quædam interea murmurantes, mox equũ totum inungunt vnguento quodam tenui, eoq; modo quindecim aut viginti diebus equum penes ſe cuſtodiunt, nec ab vllo alio videri volunt. H Habuere & partes quædam equi vſum in bello, nerui, corium, pili & vngulæ. Sauromatæ (referente Pauſania in Atticis) qui plurimos equos alunt, vt dictum eſt, & non ad bellum tantùm vtuntur, ſed etiam dijs immolant, & cibo adhibent; *Thorax militaris ex vngulis equi.* vngulas colligunt, purgant & diuidunt ad ſimilitudinem ſquamarum in draconibus, aut inciſionum in viridi fructu piceæ; deinde perforant, & neruis equorum boumq; conſuunt ad vſum thoracum (ad hanc planè ſimilitudinem ferrei hodie fiunt thoraces, ex ferreis annullis compacti; zacchos vocamus) qui quidem Græcanicis nec inelegantiores, neq; infirmiores ſunt: facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus ſuſtinent. Neruorum verò equinorum non is tantùm quem diximus vſus fuit, ſed etiam in arcubus, quod diſcimus ex hoc Philoctetis veteris Tragici: *Neruorum vſus.*

Tendimus neruo Tela reciproca, Concita equino.

De Ponto lib. 1. Elegia 2. Meminit eiuſdem quoq; vſus Ouidius, inquiens:

At ſemel

A *At semel intensus nervo lenis arcus equino*
Vincula semper habens irresoluta manet.

Meminit & Accius apud Varronem: *Reciproca tendens nervo equino concita tela.* Contexuntur inde etiam funes. De corio frontis & iubæ pilis sic scribit Herodotus: *Aethiopes qui sunt in Asia, pleraque arma quæ Indi gestabant, pellesq́ frontium equinarum, cum auribus atque iubis in capitibus, vt ipsa iuba pro cristis essent, & hirta aures equina rigerent.* Lib. 7. Crista ex pilis. Prisci verò Græci ex caudæ equinæ pilis, confectis cristis superbiebant, cuiusmodi & Achilli, alijsq; heroibus Homerus imponit, implicitas aureolis cincinnis. Hinc ἱπποκορυστὴς, & ἵππουρις, qui tales galeas habet, vt antea dictum est. Meminit huius vsus quoq; Theocritus de Syracusis loquens, —— ἱππεῖαι δὲ λόφων σκιπάονται θεραι, id est, & equinæ iubæ galeam inumbrant: Mos ni fallor ad Italos peruenit. Nam & Virgilius inquit: *Aere caput fulgens, cristaq́ hirsutus equina.* Et Claudianus in Gigantomachia de galea Martis: Aeneid. 10

——— Splendidor igni
Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ.

B Eædem equorum setæ tum de cauda, tum de iubis ad balistas vtiles afferuntur, licet arcus vel balistæ cæteraque tormenta, ni funibus neruilibus intenta, nihil prodesse dicantur, vt ait Vegetius. Lib. 4. de re milit. Turcarum vexilla non indigent renouatione; quandoquidem signorum militarium vicem supplent referente Petro Bellonio equinæ caudæ pili varijs coloribus infecti, extremę hastæ affixi. Ne verò setę istæ è manibus elabantur, lubet hoc loco alios quosdam earum vsus recensere. Tradit idē Bellonius, mulieres in Turcia vulgatiores velum sibi hinc contexere, quo faciem tegunt. Li. 3. Obser. c. 25. Et alias inquit lyras Aegyptiorum ex singularibus istiusmodi pilis non cōtortis fides habere, esse autem vel singulas, vel ad summum binas. Alij vsus pilorum. Ex eisdem setis tendiculæ fiunt siue laquei ad capiendas aues, necnon funiculi siue lineæ ad capiendos pisces, ὁρμιὰς Græci vocant. Multi hosce Homeri versus de iride: Lib. 2. Obs.

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν
Ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβεβαυῖα,
Ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, id est,
Ipsa autem glandulæ plumbeæ similis in profundum dilapsa est
C *Quæ in agrestis bouis cornu posita*
Descendit crudiuoris piscibus mortem ferens,

Ita accipiunt, vt putent veteres boum crinibus ad hamorū funiculos conficiendos fuisse vsos, sed errant hi, inquit Plutarchus, nam setis equinis vtebantur masculis, cùm equarū caudæ vrina madefactæ setas habeant inualidas. Meminit eiusdem rei decimoseptimo problemate de causis naturalibus. Fiunt & hodie ex setis istis cribra, quod Gallorum inuentum esse Plinius asserit. *Cribrorum* (inquit) *genera Galli è setis equorum inuenere.* Lib. de solertia animal. Tota verò nunc ferè Germania caudis equorum pectines barbę & capillorum sordidos detergit, vt scribit Iacobus Dalechampius in scholijs suis ad ca. 45. li. 9. Plinij: Cribra setacea. Nostri verò penicilli abstersorij ex suillis setis constare videntur; longè enim & crassioribus & durioribus pilis constant, quàm vt equinas setas esse liceat suspicari. Mirum omnino, & penè fidem nō habet, quod de equinis setis narrat Gaspar Balbus in itinerario suo in Indiam Orientalē. Est autē hoc: Naue, vt fit, à procellosis fluctibus quassata, vel ad scopulos allisa, vt aquā per rimas admittat, vnus ex peritioribus nautis, in mari se submergens, baculū quendā, cui affixę sunt istiusmodi setæ, eousq; nauis fundo affricat, donec occulta quadā vi illæ à rima absorbeantur.

D VSVS IN VENATIONE.

EQVOS venationi aptos κυνηγετικοὺς Græci vocant. Oppianus author est mares ad venationis vsum pręstare fæminis duplicē ob causam, videlicet quòd hæ minus celeres sint ad longos per nemora cursus, & quòd equi eis adhinnientes, feris se prodant. Qui ad venationem præstent. sed vtraq; ratio friget; nam equa celeritate, cursuq; longiore equos nonnunquam vincit, quemadmodum de Scythis dictum est, & non hinnient equi, nisi equabus permisceantur, quod temerarium foret. Budæus ait in venationibus habere oportere equos Pegasidas (id est celerrimos) ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Veredi celeres equi. Ob eandem celeritatem vtebantur olim veredis, nam & hi cursu sunt pernices. Testis huius vsus est Martialis:

Stragula succincti venator sume veredi, *Nam solet à nudo surgere ficus equo.*

Et aliàs rursus:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo *Prisce, nec in lepores tam violentus eas.*

T Sæpe

Sæpe satisfecit præda venator, & acri
Decidit excussus nec rediturus equo.
Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
Nec sint saxa licet, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta sibi spectacula præstent
Inuidia fati sed leuiore cadunt,
Si te delectant animosa pericula, Thuscis
Tutior est virtus, insidiemur apris.
Quid te frena iuuant temeraria? sæpius illis
Priscæ datum est equitem rumpere quàm leporem.

VSVS IN ITINERE FACIENDO.

Equi hodœporici. — *Veredarij qui.* — *Posta.* — *Curiosi qui.*

HODOEPORICOS equos vocat Pollux, quibus communiter in itinere faciendo vtimur: nos itinerarios, vt Cælio placet, dicere possumus. Ab his puto differunt, quos δρόμικης vocabant, quasi cursores, cùm tamen cursores potius nos dicamus qui ijs vehuntur, quos Latinis veredarios à veredis nuncupari scribit Cælius ex Procopij interprete. Veredos (inquit) si non aberret interpres, aliàs æris non multi, apud Procopiũ Persici belli secundo libro, equos vocat publicos. At Grocopius veredarios intelligere videtur eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Alij à caballis caballarios dicunt. Fuisse autẽ istiusmodi equos publicos in hoc vsu, docemur ex Ammiani Marcellini his verbis. *Transeo quod quidam per ampla vrbis spatia subuersosq; silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem vt ait Comicus, domi relicto.* Tota penè Europa postas vocat quasi positos collocatosq; certis in locis & semper in procinctu excubantes: vt recentes subinde habeant. Lege autem cautum est, ne quis ijs præter armillatos cursores nisi iussu præfectorum aut magistratuum vtatur: Cælius hanc impetratam facultatem, tractatoriam vocari scribit. In Gallia teste Budæo chartulam accipiunt publico chirographo subscriptam. Contrà rotulatores ibi vocantur publici cursus præfecti, nobis magistri postarum, Firmico curiosi, quamuis quidam cursores legendum esse velint. Nihil autem mutandum esse constat ex rubrica de ijs in codice Iustiniani, & in vita Chrysostomi legimus: ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ κυριώσου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Inuenio & apud Varinum ταχυπώλων, exponi, ταχεῖς ἵππους ἐχόντων. Cursores istos publicos intelligit Manilius, cùm canit:

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe *Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.*

Equi pegasides. — *Li. 2. c. 23.*

Sunt qui Pegasarios cursores dicunt, & equos item Pegasidas a Pegaso alato equo, quod pernicissimo cursu breuissimi temporis spatio longuissimum iter subinde per stationes mutatis equis cõficiant ac quodammodo volare videantur. Commendantur ad hoc Turcorum caballi, testiculis vt plurimùm ademptis, cantherios, vt diximus, vocãt, pernicissimi, nec non & placidi, quales in vijs, hoc est itineribus probari Varro quoq; prodidit, ideoq; discrimen maximè institutum, vt equi castrarentur. In Italia & Gallia multisq; alijs regionibus decimo quoquo miliari istiusmodi dromici equi sunt dispositi. Scribit verò Paulus Venetus Magni Cham regis Tartarorũ emissarios & nuncios suas mansiones habere dispositas per vigintiquinq; miliaria vsq; ad extremos imperij limites, ita vt in locis etiam vastis alioquin & desertis huiusmodi diuersoria triginta aut quadraginta miliaria distantia reperiantur. Cõficere autem sic dispositos equites vno die ducenta aut trecenta miliaria, relictis subinde equis fessis & recentibus substitutis. Budæus in pãdectis tradit antiquos non equis expeditis, vt hodiè sed vehiculis vsos fuisse: vnde (inquit) cursus vehicularis qui publicus dicitur li. 12. Cod. idq; planum fieri ex Plutarcho in Galba, his verbis: *Nymphidius verò non mediocri indignatione affectus est, cùm consules seruos publicos destinassent, quibus ferenda ad Imperatorem senatus consulta præberent, quibus scilicet ipsis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari solent, vt ijs statim agnitis ciuitatis magistratus tabellariorum cursum accelerent, in commutatione vehiculorum datis deductoribus.* Iulianus Imp. in epistolis: ἄξει σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χρώμενον ἑνὶ καὶ παρίππῳ. Idem alibi, χρῆσθαι δὲ ὀχήματι δημοσίῳ μέχρι στρατοπέδου τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἑνὶ παρίππῳ. Ducet te autem cursus publicus, vno vtentem vehiculo, & parippo vno. Quid sit autem parippus, videbis in lege quarta de cursu publico & angarijs & parangarijs lib. 12. Codicis: vbi parphiphus pro parhippus legitur ab interpretibus post Accursium. Ibidem parauercdus pro eodem dicitur, hoc est qui veredo vno super numerum vtitur diplomate comprehensum, vel super numerum solitum, vt in superioribus exemplis Iuliani principis. Hucusque Budæus. Cæterùm publicum

Cursus vehicularis. — *Parippus quid.* — *Parauercdus*

F G H

A blicum hunc equorum cursum antiquum & è fisco fuisse disertè ostendit Vuolfgangus Lazius medicus & Romanorum regis historicus. Pertinebat ad fiscum principis (inquit) & cursus publicus. Et mox paucis de massa auri & argẽti interpositis: Cursus fiscalis à fisco quemadmodum denominatus erat, ita sub fisco eiusq; quæstore fuit, cuius cursus vestigia in Cameris Austriæ principũ videmus, in veredarijs illis quos vulgò Camerpotten, id est fisci tabelliones vocamus, qui & ipsi acceleratis itineribus in prouincias ablegantur, & mutatis ad festinationem iumentis cursum perficiunt, quemadmodum qui Postam, vt nos loquimur, equitant: qui cursus publicus olim & clauicularis appellabatur. Meminit verò cursus fiscalis Aelius Spartianus in historia Hadriani: *Statim cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens, infinitam pecuniam quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus in vrbe atq; Italia, in prouincijs verò etiam ingentes summas remisit.* Porrò meminere cursus publici subinde inclinantis imperij authores, cùm de equis dispositis & mutatis ad festinationem iumentis loquuntur. Capitolinus de Pertinace: *Deinde præfectus cohortis à M. Aurelio Imp. & præside Syriæ, quod sine diplomatibus cursum vsurpauerat, ab Antiochia ad legatum suum ire coactus est.* Ammianus Marcellinus li. 20. B *Cuius post abitum bene Iulianus cogitans & prudenter, scriptiq; volens quòd præsenti pepercisset, charitates eius cum re familiari intacta, publico cursus vsu permisso ad Orientem redire tutius imperauit.* Et iterum li. 21. *Quo rumore perculsus præfectus prætorio Taurus, vt hostem vitans externum, maturè discessit, vectusq; mutatione celeri cursus publici, transitis alpibus Iulijs, eodem ictu Florentiũ ibidem præfectum secum adduxit.* Idem li. 20. clauicularem hunc cursum appellat: *Quo textu ad Comitatũ perlato lectoq; Iulianus contemplans rationales querelas, cum familijs eos ad Orientem proficisci præcepit, clauicularis cursus facultate permissa.* Meminit huius cursus & Sidonius Apollinaris li. 1. epist. ad Heronium: *Egresso mihi Rhodanusia nostra mœnibus, publicus cursus vsui fuit, vtpote sacris apicibus accito, & quidem per domicilia sodalium propinquorumq;.* Recenset & Codex præfecturarũ Scoti curiosum vnum cursus publici. Cassiodor. li. 5. Variarum in epist. Theodorici regis ad Mannilam Saionem, cursum publicum & equos cursuales magisterio officiorum subijcit, & huic in formula magisterij scribit lib. 6. *Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est, diligentia sua districtione custodit, vt sollicitudines nostras quas consilio iuuat, beneficio celeritatis expediat.* Sunt verò qui initia huius cursus, alij quidem à Cyro, alij à Xerxe, regibus Persarum, alij deniq; ab Augusto petant, veluti Tranquillus. Xenophon quidem li. 8. videtur Cyro ascribere; C quem refert videlicet, vt celeriùs sentiret ea quæ maximis locorum interuallis distabant, stabula equorum tantum separata fecisse, quantum itineris die vno equus facere posset. Quibus locis non solùm equos constituerat velocissimos quoq;, verùm etiam equorum custodes, quibus & virum addiderat, qui esset aptus ad literas accipiẽdas, quæ ferebantur, easq; tradendas: quiq; reciperet equos defatigatos atq; homines, & alios recentes substitueret. Atqui Herodotus, antiquus & ipse author, in Vrania, initia huius per equorum mutationem festinantiæ, à Xerxe Persarum rege deducit, in illa memorabili fuga Persarum, cùm victi à Leonida & Themistocle in Græcia, non sine dedecore fugam domum maturassent. Trepidum quippe & omnia timentem Xerxem, equites per interualla sic disposuisse, diei itinere ab inuicem remotos, vt sicubi Græci Persas insequi cogitarẽt, primus indicare secundo, secundus tertio posset & ita in infinitũ. Quòd verò Augustus quoq; Cæsar hunc cursum instituerit, vel saltem renouauerit intermissum, aut in ordinem deniq; redegerit (quod nostra memoria Maximilianum constat Cæsarem fecisse,) testatur Sueton. in Augusto, ita scribens: *Et quò celeriùs ac sub manum adnunciari cognosciq; posset, quid in prouincia quaq; gereretur, iuuenes primùm modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit. Commodius id visum est, vt qui à loco ijdem perferunt literas, interrogari quoq;, si quid res exigat, possent.* Hęc Tranquillus: D à quo videtur T. Liuius dissentire, qui multò ante Augusti tempora, huiusmodi mutationis iumẽtorum, accelerationis gratia, atq; equorum dispositorum apertè meminit: Siquidem li. 6. dec. 3. ita scribit: *Romanis Tragillanus nuncius, diem noctemq; itinere continuato, ingentem attulit terrorem, tumultuosiùs quàm allatum erat, cursus hominum affingentium vana.* Et rursus li. 7. quartæ dec. *T. Sempronius Gracchus longè tunc acerrimus iuuenum ad id delectus, per dispositos equos propè incredibili celeritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam peruenit.* Idem lib. 2. quintæ decadis. *Legati qui repentè aliquò mitterentur, singula iumenta per oppida, iter qua faciendum erat, imperabant.* Ex quibus luce clarius apparet, longè ante tempora Augusti Cæsaris cursum publicum Romanis fuisse vsurpatum. Qui quanto semper vsu huic populo extiterit, hi declarabunt authores, qui eius res gestas annotarunt: quos inter nominatissimus Cor. Tacit. in vita Iulij Agricolæ ita scribit: *Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente sic accelerari, quæ tristis audires.* Herodianus lib. 2. historiæ Augustæ, de Macrino fugiente locutus: *Famam quoq; (ait) sua fortuna præueniens: quippe ingenti studio commilitones vehicula vrgebant, quasi Macrino adhuc rerum potiente magnis de rebus mitterentur.* Sic Ammianus Marcellinus lib.

Lib. 1. comment. reip. Rom.

Cursus fiscalis.

Cursus clauicularis.

Cursus publici initium

nus li.14. scribit. *Pandente itaq; viam fatorum sorte tristissima, qua præstitutum erat eum vita & im-* E
perio spoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emensis, venit Patouionem oppidum
Noricorum, vbi reserata sunt insidiarum latebræ omnes: Et subdit: *Inde alijs super alia vrgentibus li-*
teris, exire & decem vehiculis publicis, vt præceptum erat, vsus, relicto palatio omni præter paucos tho-
ri ministros & mensæ quos aduexerat secum, squalore concretus celerare gradum compellebatur. Idem
li.15. sequenti: *Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat, igneus turba-*
rum incensor, raptos eius calceos vehens, equorum permutatione veloci, vt nimietate cogendi quosdā
extingueret, præcursorius index Mediolanum aduenit: Et iterum sub finem li.21. de concilijs episco-
porum tractans, quæ sub Constantio Cæsare multa celebrata sunt: *Christianam religionem abso-*
lutam & simplicem anili superstitione confundebat, in qua scrutanda perplexius, quàm componenda
grauius, excitauit dissidia plurima, quæ progressa fusius aluit concertatione verborum, vt cateruis
antistitum iumentis publicis vltro citroq; discurrentibus per Synodos quas appellant. Huius historię cur-
susque publici meminit & Eusebius in vita Constantini. *Hoc vnusquisque dum exisitur, occupat a-*
lios imperatoris libello. Hic Hierosolymam eundum esse properè dixit: ita Phœnicia profecti, opera publi-
ca ad cursum vsi sunt. Cæterùm non solùm Constantini sæculo cursum publicum fuisse in vsu, ve- F
rum etiā sub Zenone & Anastasio per Sueuiam quoq; parochos fuisse, colligi potest ex his verbis
Cassiodori li.5. Variarum, in epist. Theod. regis ad Seuerianum V.S. Sueuiæ præpositum: *Iudices*
quoque prouinciæ, vel curiales atq; defensores, tam de cursu quàm de alijs rebus illicita dicuntur pos-
sessoribus irrogare dispendia. Veredi qui a cursu Græcis dromanarij, latinè cursuales proprio nomi-
ne appellabantur: de quibus Cassiodorus li.14. sacræ hist. *Inuenit Theodosius* (inquit) *quendam*
virum animo habituq; corporis fortissimum qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus ad
terminos Romanorum & Persarum, & rursus totidem remearet ad Constantinopolim. Porrò huic Palla-

Palladij equi qui.

dius erat nomen: vnde nimirum Palladij equi dicti sunt Iureconsultis & parauerédi, parangariati.
Meminit veredorum idem Cassiodorus li.2. Variarum cognitionum, in epistola Theodorici regis
ad Dromanarios. *Et ideo comitis sacrarum largitionum nostra præcepit authoritas, vt in Hostiliensi lo-*
co constitutis delicatis, quatenus fiscali humanitate recreati, excursus cum veredarijs per alueum Padi
more solito faciatis: vt diuiso labore equis publicis debeat subueniri: quando cursus vester non atteri-
tur, qui per vias liquidas expeditur. Et iterum li.4. eiusdem: *Illustris & magnifici viri Comitis patri-*
monij suggestione comperimus, Dromanarios viginti & vnum de constituto numero mortis incommodo
fuisse subtractos. Idem li. eodem in epist. ad Godiscalcum Saionem: *legatorum itaq; vestrorum sug-* G
gestione comperimus, cursuales equos frequenti vsurpatione fatigari. Et quos nos publicis necessitatibus
cupimus esse locis, in vsum cognouimus priuata voluntatis assumi. Et iterum li.5. *Excedentium impro-*
bam præsumptionem tali te præcipimus districtione resecare, vt siue Gothus sit aut Romanus qui sine no-
stra aut eorum quorum interest euectione veredum præsumit attingere, per vnum equum centum statim
solidos a se cogatur exoluere. Et de illis quoq; pars securitati censemus qui supra euectionum numerum,

Caballacio.

cursuales equos vsurparè præsumunt. Caballatio, à caballis videlicet quo nomine cursus publicus a-
pud Francos nominabatur, vt appareat, non minus & hunc morem dispositorum equorum in cur-
su publico a Romanis ad Francos peruenisse. Iureconsulti li.12. Cod. tit. de annona militari, Ca-
ballationis verbo vtūtur pro munere publicos equos alendi ad cursum publicum, quod modò Po-
stæ magisterium vocatur. Luidbrandus Ticinensis, quem sub Othonibus floruisse constat, cabal-

Caballicata litera.

licatarum literarum meminit, nimirum alludens ad eas literas quas cursores publici in caballis per
itinera mutatis perferebant. Sed placet authoris huius verba inserere, quæ libro historiæ eius ter-
tio extant, c.14. *Arnoldus Boiariorum & Charentanorum dux, cùm non multum ab Italia longè dista-*
ret; collectis copijs, quatenus Hugoni regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam ea ex parte primam
Italiæ Marchiam pertransiens, Veronam vsq; peruenit. In qua à Milone comite atq; Rhaterio episcopo li- H
benter suscipitur. Quod rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu, ei obuiam iuit: cumq; eodem peruenisset,
& caballicatus, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret &c. Cæterùm parangaria Persica voce cursus

Parangaria. Parauercdus

publicus vocabatur, & parauerédi propriè dicebantur, qui vltra ordinariam cursus publici functio-
nem negotiatoribus & alijs inseruiebant, qui absq; diplomate hunc vsurpabant. Equidem extant
nobis Austrijs omnes illæ quatuor cursus accelerati rationes. Primò nāq; fiscus habet suos curso-
res & veredos, quos appellamus fisci tabelliones: deinde & equites mutatis iumētis literas in aula
& ex aula Regis in Italiam & Belgas vsq; celerrimo itinere perferunt. Manet & tertium genus po-
tissimum in Hungaria & Austria inferiori, quod per vehicula velocia vsurpabatur. Sunt & paraue-
redi, de quibus locus Cassiodori lib. 5. Variarum est accipiendus: *Parauueredorum subuectiones exi-*
gere eos, qui habent veredos adscriptos, prouincialium querela comperimus, quia nullū planè finatis præ-
sumere: quando per turpissimos quæstus & possessor atteritur, & cōmeantiū celeritas impeditur. Præter-
ea quemadmodū ratio cursus publici quandam sub fisco eiusq; præfecto quæstore candidato fue-
rat (quem vel Cancellario nostri temporis, vel Cameræ superintendenti cōparauimus) ita in hanc
vsque

A vsq; diem postam hi dirigunt; soletq; illius magister siue præfectus cùm Cameræ Imperialis iudicis in Germania, tùm cancellarij cameræq; superindentis dicto audire: & literas in cursu publico allatas his ipsis, quos diximus, viris & non alijs, reddit. Deniq; sunt in cursu nostro publico, veluti & olim erant, Saiones, siue curiosi, parochi, portitores, tabellarij, tractatores, hippocomi & parippi. Curiosi qui posterius Saiones à Theodorico rege Gothorum regnante in Italia cognominati sunt, hodiè magistri postarum, quorum subinde meminit Cassiodorus in libro variarum cognitionum. Codex præfecturarum vnum generalem curiosum cursus publici enumerat, & per singulas prouincias singulos. Erant autem non multum inferiores his, quos tempore Valentiniani primi, Gratiani, Theodosij & Honorij, agentes in rebus vocabant Romani. Præerant autem cursui publico & negocia principis per cursum publicum expediebant, & res omnes ad præfectos prætorio, curiamq; principis referebant: vnde & nomenclatura illis accessit: quales hodiè Turcarum tyranno vocantur Zausij: & si volumus ad nostram transferre rempublicam, quales pęnè sunt apud nos qui vocantur nuncij cameræ. Cassiodorus lib. 4. in epist. Theodorici regis ad Godiscalcum Saionem ita scribit: *legatorum atq; nostrorum suggestione comperimus, cursuales equos frequenti vsurpatione fatigari.* Et subdit: *Nullum præterea Saionum discursus facere patiaris, sed ad causam, ad quam* B *directus fuerit, vno tantùm itinere permittatur accedere, vel redire: quibus in superiorem mulctam cadat interdicta frequentia parripporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendarios volumus, non migrare censemus.* Parochi tametsi nostro sæculo, qui olim Chorepiscopi erant, nominantur, erant tamen Romanis in publico cursu mansionum præfecti, qui & equos dispositos & cibum currentibus præbebant, quales hodiè sunt, qui inferiores postæ magistri dicuntur. Meminit M. Tull. Cic. li. 13. Epi. *Ariathes Ariobarsani filius Romam venit: vult opinor regnum aliquod à Cæsare emere: nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo, non habet. Omnino eum Sestius noster parochis publicis occupauit. Quod quidem facilè patior. Verùm tamen quod mihi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, vt apud me diuersetur.* Huc alludit & Horatius primo sermonum:

Proxima Campano ponti qui villula, tectum Præbuit: & parochi quæ debent ligna salemq;.

Et iterum. —— *Vertere pallor, Tum parochi faciem.* Vbi Porphyrio in commentarijs, parochos dispositos in via, ligna & salem ijs præbere solitos scribit, qui reip. causa peregrinabantur, aliàs Copiatij dicti. Atq; inde factum est, vt metaphoricè omnes qui publicos cibos ministrabant, non qui- C dem veredarijs, sed in ciuitatibus passim, parochi sint appellati. Hinc est illud Pomponij Læti in Constantino: *Qui comitibus & ducibus pro augmento imperij consenuerant, dabantur agri villæq; vt necessaria suppeterent, quoad viuerent, parochias vocabant.* Meminere in hoc significatu parochorum & iureconsulti in Authenticis Iustiniani, his verbis: *Coloniarum ius est* (inquiunt) *veluti si domum valentem centum solidos & præstantem pensionem solidorum decem, aliquis acceperit ab Ecclesia, vel pro ea solidos tres singulis annis se daturum pensionis nomine, vbi eam redemerit fortè minori pretio, spondeat. Iste autem appellatur parochos.* Fuerunt & parochi alia voce Græcis dicti paranymphi, qui sponsam ducebant, vt Suidas scribit. Vnde scribit Pausanias, cùm noua nupta ad ædes mariti deduceretur, in currum ascendere ipsam solitam, & in eius medio collocatam, ab vna parte maritum, ab alia parochum, qui sibi affinitate proximus esset. Cæterùm quod vox ista postea Chorepiscopis sit tributa, arbitror ex eo factum, quòd publicum cubum, hoc est, sacram Eucharistiam administrarent ijs, qui illis in cura animarum subiecti essent. Vnde legitur in Canonico iure, decem homines facere parochiam. Tabellarij serui cursus publici appellabantur, qui in veredis siue equis dispositis currebant, à tabellis duplicatis, hoc est, diplomate dicti, quo erant insigniti, cuiusq; authoritate & inspectione cursum vsurpabant. Meminit Herodianus li. 3. hist. *Quare tabellarios ali-* D *quot ex his qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines, cum literis mandatisq; ad eum mittit.* Et iterum li. 4. *Has igitur literas, vt mos est, cum reliquis obsignatas dat ignaris qui ferrent tabellarijs. Illi consueta vsi itineris celeritate, ad Antonium perueniunt; quo ille potissimùm tempore ad aurigandum se parabat, ac iam currum conscenderat: ita ei reddunt integrum epistolarum fasciculum, in quibus erant & litera quæ ad Macrinum pertinebāt.* Huc pertinet & locus Iulij Capirolini in Marco philosopho & alter Marcellini li. 22. qui sic habet: *Additisq; festinādo itinere noctibus, prouinciarum militiaq; rectoribus insinuare noui principis scripta, omnibusq; sententijs occultius sciscitatis remeare velociter cum responsis, vt comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi matura consilia quærantur & causa. Hac tabellarios fama præueniens, index tristium casuū velocissimè prouincias volitabat.* Tractatores qui habebant tractatoriam licentiam adducēdi equos in cursu publico: de quibus iureconsulti duodecimo Codicis titulo de tractatorijs & statiuis. Hippocomi qui equos dispositos in mansionibus curabant, ἀπὸ τῆ κομίῳ, id est, nutriendo, recensentur iure consultis in l. non patimur, libr. 12. Codicis. Parippi qui præter numerum in tractatoria comprehensum, vehicula & equos agebant: quod nostro tempore, qui aliquo loco sunt, & aliquò accele-

Saiones. Curiosi. Parochi. Copiarij. Paranymphi. Tabellarij. Tractatores. Hippocomi. Parippi.

rant,in vſu habent. Meminuerunt Iureconſulti eodem duodecimo Codicis in l. parhippum, licet falsò parphippum legatur. Meminit & Suidas in dictione παριππεύσαντες. Fit mentio quoque parhippiorum hoc ſignificatu à Caſſiodoro lib. 5. Variarum. *Et de illis quoq; pars ſecuritate cenſemus,qui ſupra euectionum numerum curſuales equos vſurpare præſumunt: parhippis quin etiam non vltra centum libras iubemus imponi.* Atq; hæc cùm de curſu publico, tùm de fiſco, ſub quo is curſus & equi diſpoſiti fuerunt: Pertinent ad curſum publicũ & Stratores. hi erant, quos Princeps mittebat ad ciuitates, neceſſitate aliqua, quibus in curſu publico parochi cogebantur mutare equos. Hæc itaq; omnia Lazius, ex quibus luce clarius eſt, veteres non ſolis vehiculis vſos in publico curſu, ſed etiam equis, imo etiam ſæpius equis quàm vehiculis, quibus, vt ego conijcio, vtebantur cum curſuri numero equos ſuperarent. E

Stratores.

V S V S I N T R I V M P H I S.

QVANTA exiſtimatione & vſu Romanis triumphus fuerit, ijs manifeſtum eſt, qui Liuij decades legerint, & Taciti Auguſtam hiſtoriam, cum alijs claſſicis Romanæ Reipublicæ authoribus, quiq; tam diuerſos antiquiſſimos numos examinauerint, in quibus victores de ſuis victorijs triumphantes ſe poſteritati depinxerunt, triumphali curru inſidentes. Quàm difficulter etiam ad triumphos admittebantur, quin tametſi res maximas pro emolumento Romani populi geſſiſſent, niſi publico Senatus decreto, & omnium calculis, vt oſtendit Liuius libro primo quartæ decadis. Triumphorum autem quinque diſcrimina fuiſſe inuenio, videlicet, per currum quadriiugorum equorum, per vnum equum ſolum, cui triumphans inſidebat, per quadriiugos elephantos (de quo ſuo loco) caſtrenſem, & imaginarium: qui nouiſſimi, eo triumphi nomine vix digni: & qui cum elephantis fiebat, erat rariſſimus. Priores duo, triumphi nomine præcipuè intelliguntur; ſed qui curru fiebat quadriiugorum equorum, magnus cognominabatur, & propriè triũphus dicebatur: alter qui vno fiebat equo, dicebatur paruus, & ouatio. Ouationem autem dicebant, non ceu ouationem, id eſt clamorem Parthicum, ſicuti multi putauere, tametſi ouantes illam canenteſq; tranſmittant, vt Plutarchus inquit, ſed quia cùm in magno triumpho & plena victoria bos, in ouatione immolari ouis conſueuerit: Qui ouationem merebatur, vno equo vtebatur, & à plebeis vel equitibus Romanis deducebatur ad Capitolium, & de ouibus ſacrificabat, quamuis Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantem dicit, non ſequentibus eum militibus, ſed vniuerſo Senatu. Qui autem triumphabat, equis albis vtebatur quatuor & Senatu præeunte in Capitolium de tauris in eo ſacrificabat. A principio vrbis, non curru triumphali, nec equo vehi triumphantes, ſed pedibus incedere aſſueuiſſe: poſtea equo vectos, demum curru quadriiugo triũphaſſe ſcribit Alexander ab Alexandro: Sabellicus tamen ex Dionyſio tradit Romulum Acrone Cenienſium rege vita & armis ſpoliato, purpura indutum, caputq; laurea præcinctum, quadriiugo curru vrbi inuectũ, expreſſamq; tum primùm legitimi triũphi formam, miratutq; à Liuio id prætermiſſum: & propterea forſan (inquit) Plutarchus in Poplicola, Valerium Conſulem tradit victis Hetruſcis Tarquinium reducere tentantibus, triumphantem inde primum Conſulum quadriga vrbem inijſſe, eamq; rem auguſtam ſpeciem, & magnificam, non odioſam præbuiſſe. Contrà Robertus Valturius Romulũ non rectè à Dionyſio dici ſcribit, curru eſſe vſum, & ex eo quòd Romuli ſtatuæ ſpolia ferentes, pedeſtres fuerint, pedeſtres quoq; eius triumphos arguit; poſtmodum verò Tarquiniũ Priſcum huiuſmodi currus & equorũ quatuor formam & magnificentiam triumpho ſtatuiſſe memorari, ab Hetruſcis tamen prius ſumptam & in vſu habitam; affirment licet (inquit) alij Poplicolam primum in curru tali pompa triumphaſſe, quam & ipſam vt maiorũ legibus plurimis, & maximis ducibus conceſſam, ſic nonnullis ademptam denegatamq; non ſine maximis rationibus inuenio, ſic Valturius. Ego autem haud falsò id à Dionyſio ſcriptum exiſtimo. Romulum enim quatuor albis equis triumphaſſe, etiam Propertius aſſerit, dum canit:

Triumphorum genera. — *Triumphus magnus.* — *Ouatio.* — *Triumphandi modus.* — *Lib. 1. c. 22.* — *Lib. 3. En 2.* — *Romuli triũphus.* — *Lib. 11. de re militari cap. 2. & 3.* — *Lib. 4.*

F G H

Hinc Taciens, Ramneſq; viri, Luceresq; coloni, *Quatuor hinc albos Romulus egit equos.*

Quod verò albis potius, quam alterius coloris equis triumpharent, non ſine aliquo myſterio factũ fuiſſe videtur. Liuius ad Solis & Iouis imitationem feciſſe Romanos non obſcurè indicat, Camillum ſcribens captis Veijs, ita triumphantem ingreſſum vrbem, ciues alienæ inſuetos inſolentiæ offendiſſe quòd Solis ac Iouis currum æquiparaſſe moliretur. Legimus autẽ apud Herodotum, Iouis currũ, qui in exercitu Xerxis, Xerxen ipſum præcedebat ab octo equis albis tractum. Valturius præcitato loco Coſſũ & Marcellũ opima ſpolia ab hoſtibus ferẽtes, quadriiugo curru inuectos eſſe tradit Erichthonij exẽplo, qui victor quadrigam & equos quatuor primus iunxit in Græcia. Porrò erant ipſi equi triũphantem vehentes ſuis ornamentis cõdecorati, id eſt phalerati, atq; inſuper coronati,

Cur albis equis triũphatum. — *Lib 5. dec. 1* — *Lib 7.* — *Iouis currus*

A ronati, coronatumq; vehebant triumphantẽ. De equis coronatis extat testimoniũ Ouidij in Fastis: *Lib. 5.*

Illa datos fasces commendat, eburque curule,
Illa coronatis alta triumphat equis.

Idem alibi etiam inquit ad Augustum: *Lib. 2. de Trist. Eleg. 1*

Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste
Inque coronatis fulgeat altus equis. *Lib. 2. de Ponto Eleg. 2.*

Et rursus de Germanico.

Te quoque victorem Tarpaias scandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.

Seruius in secundo Georgicorum currum triumphantis scribit fuisse inauratum, ipsum verò triumphantem equis albis, capite lauro coronato Capitolium ascendisse. De laurea corona meminit idem poëta Ouidius in elegia ad eundem Germanicum: *Triumphantis currus.*

Tempora Phœbæa lauro cingentur, Ioq; *Lib. 4. de Trist. Eleg. 2*
Miles Io magna voce triumphe canat.

Et Tibullus lib. 1. Eleg. 7.

B *At te victrices lauros Messalla gerentem*
Portabat niueis currus eburnus equis.

Sæpe & aureâ induebantur chlamydie, vt testatur idemmet poëta in primo de arte:

Ergò erit illa dies qua tu pulcherrime rerum
Quatuor in niueis aureus ibis equis. *Li. 1. Eleg. 2*

Huc pertinet & hoc Tibulli:

Ille licet Cilicum victas agitante cateruas
Ponat, & in capto Martia castra solo:
Totus & argento contextus, totus & auro
Insideat celeri conspiciendus equo.

Quo loco equus meo iudicio sumitur pro ipso curru triumphali. Pretiosiora quæ ab hostibus in bello parta essent, triumphantes præ se agebant, vt ex mille historijs notum est, Ouidius: *Li. 2. de Ponto Eleg. 8.*

Ste fera quàm primò pauido Germania vultu
Ante triumphantis serua feratur equos.

C Postmodum verò vt ornatior adhuc esset triumphus, arcus præterea erigebatur, per quem triumphans ingrediebatur, vt inter alios meminit Claudianus in sexto Honorij consulatu: *Arcus triumphalis. Lib. 8.*

Ast ego fremebam geminos quibus altior ires
Electi candoris equos & nominis arcum
Iam molita tui per quem radiante decorus
Ingredere toga, pugna monumenta dicabam
Defensam titulo Lybiam testata perenni.

Idem Claudianus triumphum pulcherrimè describit his versibus: *Li. 6. Paneg.*

——— Talis ab Istro
Vel Scythico victor veniens Gradiuus ab axe
Deposito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis, spatiosa Quirinus
Frena regit, currumque patris Bellona cruentat
Ditibus exuuijs, tendentem ad sydera quercum
Pracedit, lictorque, metus cum fratre pauore
D *Barbara ferratis innectunt terga cathenis*
Velati galeas lauro, propiusque iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.

Filij triumphantium, vt legimus in oratione Ciceronis pro Murena, præsertim prætextati, in equis sedere consueuerunt. Quod si verò hostis ab vtroque consule superatus esset, ille tantùm quadriga triũphabat, in cuius prouincia res esset gesta, vt Liuij & Neronis excẽplo ostendit T. Liu. his verbis: *Inter ipsos, ne cùm bellum communi animo gesissent, triumphum separaret, ita conuenit, quoniam in prouincia M. Liuij res gesta esset, & eo die quo pugnatum esset, eius fortè auspicium fuisset, exercitus Liuianus deductus Romam venisset, Neronis de prouincia deduci non potuisset, vt M. Liuium quadrigis vrbem ingredientem, milites sequerentur, C. Claudius equo sine militibus inueheretur. Ita consociatus triumphus, cùm vtrique tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collega cesserat, gloriam auxit.* Tanto itaque gloriosius ac honoratius erat quadrigis triumphare quàm solo equo ouare: vnde dicebat Ouidius, scribens ad Ruffinum: *Filij triumphantium. Lib. 8. Decad. 3. Lib. 3. de Ponto Eleg. 12.*

Credo, breuique fides aderit, geminabit honorem

Filius,

Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis. B

Lib.4. Eleg. 12.

Postremò ex hoc Propertij pentametro,

Cuius honoratis oſſa vehantur equis:

Sepultura triumphalis.

diſcimus oſſa mortuorum, qui in vita ſeſe honeſtiſſimè geſſiſſent, triumphali ſepultura ſolere efferri: vbi tamen veteres libri habent, *vehantur aquis* hoc ſenſu; ſim digna quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in Elyſium transferar: cæterùm ſi in primo ſenſu legatur, eam intelligemus elatam triumphali ſepultura ob vitam integrè caſteque actam. Sic & idem poëta ſcribit,

Lib. 3.

——— Et à me

Nata coronatis Muſa triumphat equis.

VSVS IN INSIGNIBVS.

Scutum Achillis & haſta.

Act. 2.

SCVTVM Achillis inter alia inſculptum habebat ſolem cum ſuis equis: lancea verò equos ſolos. Meminit Euripides in Electra:

Ἐν δὲ δορὶ φονίῳ τετραβάμονες ἵπποι ἔπαλλον, κελαινὰ δ' ἀμφὶ νῶθ' ἵετο κόνις, id F eſt: *Poſtremò in haſta lethifera quadriiuges equi vibrabantur, quibus niger à tergo excitabatur puluis.* Fuit verò etiam equus ex ſignis militaribus apud Romanos, vt inter alios teſtatur Plinius, vbi de aquila tractat: *Romanis eam legionibus* (inquit) *Marius in ſecundo conſulatu ſuo propriè dicauit. Erat & antea prima, cum quatuor alijs, lupis, minotauris, equis, apris, quæ ſingulos ordines anteibant. Paucis antè annis ſola in acie portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum, non ferè apud legiones vnquam hybernatum eſſe in caſtris, vbi aquilarum non ſit iugum.* Hæc ille. De hoc equorum ſigno (inquit Robertus Valturius) nihil præclarum, nihil exploratum ſatis habeo, niſi quòd per huius animantis fortè ſpeciem cùm bellis interſit, plurimumque valeat, Martis commoditatem deſignare voluerint, tum quia præſagit hoc animal pugnam, & gloriæ & victoriæ cupidum eſt, tum quia armatos vehit, tum quia ſit velox, nonnumquam vt Martem decet, & impetu ac furore maximo plenum. Pierius Valerianus in poſterioribus etiam ſæculis militares quoſdam ordines, qui ſub equitum magiſtro militabant, dimidios rutili coloris equos duos in alba parma ſeſe quodammodo laceſſentes, orbe viridi, cuius luteus erat vmbilicus, interpoſito, prætuliſſe ſcribit, eoſque Mauros feroces appellatos eſſe: equos item duos dimidiatos coloris lutei, G in cæruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auerſos proſilientes à centro, quod luteum in medio rubræ peltæ pro vmbilico appoſitum erat, ita vt ab ipſa pelta trames coloris eiuſdem ad rubrum vſque ambitum protenderetur, eius ordinis fuiſſe inſigne, qui ſagittarij ſeniores Orientales appellabantur. Militabant ij ſub magiſtro militum Præſentiali nuncupato. Fuiſſe & luteum equum in imo parmæ ferrugineæ coloratioris, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circuibat: ſecundorum Theodoſianorum hunc fuiſſe clypeum, qui ſub eodem militum magiſtro ſtipendia faciebant. Hi nimirum Theodoſij principatu in militiam adlecti. Fuiſſe denique & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma geſtabat; in medio viridis orbis conſtitutus, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur: eam Conſtantiam nuncupatam, & ſub magiſtro peditum meruiſſe, Conſtantio quippe principe inſtitutam. Antonius Auguſtinus tradit dialogo ſecundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus ſuis numis auerſo latere inſculptum habere equum, cum adiunctis his literis ÆQVITAS, extareque etiamnum quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque ſe ex alijs intellexiſſe equum fuiſſe regum iſtorum inſigne, ſed qui vili & detrito ſtratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quaſi nouum & recens expoſtulās: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vul- H gò Bagnacauallo equum etiam habet pro inſigni, velut in balneo ſe reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacauallo ſignificat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens eſt belli armorumque ſtudioſiſſima. Saxonum principes pro inſigni armorum in militaribus ſignis, pullum equinum habuere, vt inter alios ſcribit Cranzius in hiſtoria Saxonum, atrum ante baptiſmum, poſt verò candidum: inde Oſtphalos, qui vltra, ac Vveſtphalos qui citra Viſurgum ſiue Veſarum habitant dictos. Nam equinū pullū (inquit) Saxones ſua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Oſtphalis) euanuit, & permanſit appellatio generalis Saxoniæ, quod terra illa nouis principibus ſæpè paruit. Nam a temporibus Henrici Leonis ducatus eſt ortus Brunſuicenſis, poſtea & ille ſciſſus in aliquot principatus. In occidua verò prouincia manſit appellatio Vveſtphalorum qui equinum pullum prætulerunt. Quæ gens iam ſe Saxonicam appellari non patitur: probro ducens, ſi quis Vveſtphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rurſus mox Vedexindum (alij Vitexindum vocant) Saxonum ducem ad fi-

Lib. 10. c. 4. *Equus inſigne Romanorum.* *Lib. 11. de re militari.* *Lib. 4. Hierogl.* *Mauri feroces.* *Sagittarij ſeniores Orientales.* *Theodoſiani ſecundi.* *Conſtantia dicta legio.* *Neapolitanorum numus cum inſculpto equo.* *Bagnacauallenſium inſigni.* *Saxonum inſigne.* *Lib. 2. c. 2.* *Cap. 4.*

A dem Chriſti conuerſum, cùm armorum eius inſignia, quæ militaribus ſignis præferebat, pullum
equinum haberent atrum, poſtquam victus à Carolo Magno de tenebris gentilium errorum per-
uenisset in lucem veritatis, iuſſu Caroli Magni in album commutauiſſe. Ioan. Goropius Saxones *Lib. 6. Saxonicorum.*
ait nigrum ſibi pro inſigni pullum ſumpſiſſe, quàm longiſſimè ab albo remotum, vt docerent ſe *Equi nigri*
animoſiſſimos & bellatores fortiſſimos eſſe & difficillimè frena & iugum admittere. Videmus e- *generoſitas.*
nim nigros (inquit) equos, ſi nulla alba nota inſigniantur, ferè indomitos manere. Spadices &
glaucos quia nigredinem albedini ſic habent admixtã, vt nigredo ſuperet, à Virgilio laudantur, illi
quidem ad vſum, quia faciliùs domari queant: ſed ad generoſum animum & freni impatientem
ſignificandum, commodiorem teſſeram fuiſſe, pullum nigrum in clypeo geſtare. Hac igitur ratio-
ne nigrum equum Saxonibus inſignium loco acceptum credit: eumque, poſtquam à Carolo do-
miti eſſent, ac iugo Chriſtiano ſubiecti, in album commutaſſe: quo ſignificarent, ſe ſuperbiam
peruicacem & effrenem licentiam, qua perpetuò recalcitrabant, nec rectorem ferebant, mode-
rari velle: ſic tamen, vt generoſum animum & eius ſymbolum retinerent, ſed mutato colore,
temperatiores ac faciliores ad regendum ſe fore pollicerentur.

B VSVS IN ELECTIONE PRINCIpis Charinthiæ.

AENEAS Pius in capite de Charinthia libelli eius quem Chronicis Beneue- *Vt Carinthiæ*
nuſtii tanquam ſupplementum adiecit, de ridicula electione principis eius pro- *princeps eligatur.*
uinciæ hæc ſcripta reliquit: Imperium Charinthiæ Auſtrales obtinent & Archi-
ducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipub. guberna-
tionem init, ſolemnitatem nunquam alibi auditam obſeruant. Non longè ab
oppido S. Viti, in valle ſpatioſa vetuſtæ ciuitatis reliquiæ viſuntur, cuius no-
men temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis latè patentibus, marmoreus lapis erectus eſt.
Hunc ruſticus aſcendit, cui per ſucceſſionem ſtirpis id officium hæreditatis iure debetur: à dextra
bos macer nigri coloris aſtat, à ſiniſtra pari macie deformis equa. Frequens circa eum populus &
C omnis ruſtica turma. Tum princeps ex aduerſa pratorum parte procedit, purpurati eius proceres
ambiunt. Vexillum ante ipſum & inſignia principatus comes Goritiæ, qui palatij curam gerit,
inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magiſtratus ſequuntur. Nemo in eo comitatu
non dignus honore videtur, niſi princeps, per ſe ipſe ruſtici ſpeciem gerens. Agreſtis ei veſtis, a-
greſtis pileus, calceuſque & baculus in manu geſtatus paſtorem oſtendit. Quem poſtquam ruſti-
cus ex lapide venientem conſpicatus eſt, ſermone Slauico (ſunt enim ipſi Charinthiani Slaui,)
Quis hic eſt, inclamat, cuius tam ſuperbum inceſſum video? Reſpondent circunſtantes, Prin-
cipem terræ aduenire. Tum ille, iuſtuſne iudex eſt? ſalutem patriæ quærens, liberæ conditionis,
dignus honore? Eſtne Chriſtianæ cultor fidei & defenſor? Reſpondent omnes, eſt & erit. Rur-
ſus ille, quo me iure ab hac ſede dimouebit? At Goritiæ comes; Sexaginta denarijs abs te (in-
quit) locus emitur: Iumenta hæc tua erunt, bouem & equam oſtendens: veſtimenta quoque
principis, quæ paulò antè exuit, accipies: eritque domus tua libera & abſque tributo. Qui-
bus dictis, ruſticus leui alapa principi data, bonum iudicem eſſe iubet; & ſurgens, iumentaque
ſecum abducens, loco cedit: princeps verò conſcenſo lapide, nudum gladium manu vibrans, ad
omnem ſe partem conuertit, æquum iudicium populo promittens. Ferunt & aquam frigidam ru-
D ſtico allatam pileo, bibere, tanquam vini vſum damnet. Deinde ad Eccleſiam Solienſem pergit,
quæ in propinquo tumulo ſita eſt, vbi peractis ſacrificijs, princeps ruſtica indumenta deponit,
paludamentumque induit; conuiuatuſque ſplendidè cum proceribus, in prata reuertitur, ibique
pro tribunali ſedens, ius petentibus dicit, & feuda confert. Hactenus ille.

PICTVRÆ. STATVÆ.

Lib. 6. c. 9. Apellis equus.

APELLES (inquit Sabellicus) æmulantium ambitione ſæpè vulgi iudicio ſuperatus eſt: prouocauit inde ad naturæ tribunal, eſtque ab ea victor iudicatus in equi figuratione. Huius rei mentionem habemus apud Plinium his verbis: *Eſt & equus eius (Apellis) ſiue fuit, pictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: namque ambitu æmulos præualere ſentiens ſingulorum picturas inductis equis oſtendit. Apellis tantum equo adhinniuere: idq; poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur.*

Li. 13. c. 39

Cælius quoque ex libro ſecundo Variarum Aeliani non procul ab initio, ſcribit, cùm apud Epheſum Macedo Alexander ſuam ipſius intuitus imaginem, pro virili ab eodem Apelle factam, non ſatis pro picturæ dignitate laudaret; fortè verò interim equus induceretur, qui ad pictum equum mirè adhinniret, tanquam verum planè ac ſpirantem, reſpondiſſe Apellem: O rex, equus quàm tu expreſſior multò eſt, ac veritati proximior: ſed Græcè legitur, ὁ μὲν ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος κατὰ πολὺ: cæterùm F ſi γραφικώτερος exponatur, meliore in diſcernendis picturis iudicio præditus, argutior fuerit reſponſio, & vocabuli γράφος vim exactiùs exprimet. Pinxit eodem Plinio teſte Clytum equo ad bellum feſtinantem & galeam poſcenti armigerum porrigentem. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Nos quoque ſuprà ex Aeliano notauimus Apelli Epheſio reprehenſionem attuliſſe, quòd in palpebra inferiori equi pilos appinxiſſet: alios autem, non hoc Apelli accidiſſe, ſed Niconi dicere, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras

Chilis. 12. c. 423.

partes pinxiſſet. Meminit huius picturæ etiam Tzetzes, qui item Niconem, vel ſecundum aliquos Polygnoſtum pictorem in Pœcile porticu equum cum pinxiſſet, pilos tradit addidiſſe inferioribus palpebris per ignorantiam, cùm cætera egregiè pinxiſſet. Inter nobiles Euphranoris Iſthmij tabulas, Epheſi fuit teſte Plinio, Vlyſſes ſimulata veſania, bouem cum equo iungens: &

Li. 35. c. 11. Vlyſſis ſtultitiam ſimulantis icon. Canis mira pictura, & equi.

Athenion Maronites Glauci[o]nis Corynthij diſcipulus pinxit in vna tabula, quaque maximè inclaruit, agaſonem cum equo. Protogenis Rhodij tabularum palmam habet Ialyſus. Eſt in ea canis mirè factus, vt quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, &c. abſterſerat ſæpiùs mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti quòd intelligeretur, ſpongiam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit ablatos colores, qualiter cura aptauerat, fecitque in pictura fortuna naturam. G Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter, ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta retinentem equum. Pauſon verò pictor, vt ſcribit Plutarchus in Pythiæ oraculis, iuſſus depingere equum qui ſeſe volutaret, pinxit currentem: & locatore iniquè id ferente, ridens tabulam inuertit, vt inferis ſurſum elatis partibus, iam non currens, ſed volutans ſeſe videretur.

Bionis dictũ.

Hoc ait Bio (inquit) quibuſdam orationibus accidere, quando inuertuntur. Pauſanias qui in Olympicis certaminibus vicere equis, quorum etiam imagines aut ſtatuæ poſitæ fuere, recenſet toto ferè Eliacorum libro; nos eos recenſebimus quorum ſtatuæ ferè fuere equeſtres.

Statuæ equeſtres eorum qui in Olympicis vicerũt Cleoſthenes.

Proximè ad Timoſthenis ſtatuam, in Alti Timon poſitus eſt & cum eo Aeſypus filius tener adhuc, equo inſidens, qua ſcilicet ætate equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor iudicatus eſt. Eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius. Poſt Iccum & Pancratem Eleum, qui in lucta pueros vicit, Cleoſthenis viri Epidaurij erat currus, Ageladæ opus. Vicit Olympiade ſexageſima ſexta. Neque verò ſuam vnius ſed equorum etiam & aurigæ ſimulacra poſuit. Inſcripta ſunt etiam equorum nomina, Phœnix & Corax, & qui eodem ſunt iuncti iugo, ad dexteram Cracias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adſcripti ſunt. H

Κλεοσθένης μ᾽ ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ ἐπιδάμνου
Νικήσας ἵπποις καλὸν ἀγῶνα Διὸς, id eſt,
Cleoſthenes poſuit me Pontius ex Epidamno,
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi ſtudio clari fuere, primus hic Cleoſthenes ſtatuam Olympiæ poſuit. Teageni ſtatua in Alti poſita: proximè eſt æreus currus, in quem vir aſcendit: vtrimque veredi ſinguli, pueris inſidentibus. Sunt autem monumenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij qui fratri Geloni in Syracuſanorum tyrannide ſucceſſit. At dona iſta non ſunt ab Hierone miſſa, ſed votum Deo perſoluit Dinomenes Hieronis filius currus, O-

Calãdis equi Lib. 34. c. 8.

natæ Aeginetæ: Calamidis, qui vtrinque ſtant equi & inſidentes illis pueri, opera ſunt. Huius, ni fallor, currus Plinius meminit his verbis: *Praxitelis ſimulacrum habet & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie, defeciſſe in homine crederetur.*

Ipſe

A *Ipse Calamis & alias quadrigas & bigas fecit, equis semper sine æmulo expressis.* Plinij verborum (inquit Hermolaus) sensus talis est: Praxitelis haberi simulachrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij testis esset, vtpote qui alieno id est Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus non esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio:

Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum.

Nisi forte Calamis legendum est in eo versu. Hæc Hermolaus. Hieronis statuas, equestrem vnam, alteram verò pedestrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipsius filij: opera fuere Miconis Syracusani Nicocratis filij. *Hieronis statua.* Post Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Cliniæ filij erectæ sunt statuæ, & Areum quidem in equum ascendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corynthij. Timoni Ægypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludum equi missi sunt, positus est æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur ascendit. Phidolæ Corynthij equa prætereunda non est cui Auræ nomen fuisse memorant Corynthij. *Phidolæ equa.* Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit: & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sonitu ad cursum concitata est vehementiùs: cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt & equæ simulacrum dedicaret, concesserunt.
B Contigit & Lyco Phidolæ filio & eius filijs de veredis victoria. Insistit pilæ victor equus cum inscriptione:

Ὠκυδρόμας Λύκος Ἴσθμι' ἅπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παίδων ἐστέφανωσε δόμους, id est,
Acer equis Lycus hîc semel Isthmia vicit: & idem
Phidola Eleo cinxit honore domum.

Prope Hylli statuam, equum ex ære non vtique magnum posuit Crocon Eretriensis, acceptà de equo desultorio corona. *Croconis equus.* Equo proximus est Telestas Messenius. Anochus Adamatæ filius Tarentinus qui de stadio & repetito curriculo victor extitit, Agladæ Argiui opus fuit. Puerum equo insidentem assistente viro, testatur inscriptio Xenonbrotum esse ex Coo Meropis terræ, equestris victoriæ præconio nobilem. Eam statuam finxit Philotimus Aegineta. Spectatur & Atheniensis viri Glauconis Eteoclis filij currus, renunciatus victor est de curuli certamine integra ætate equorum. Spectatur & Cratisthenis Cyrenæi currus æreus, in quem ascendit Victoria, tum ipse etiam Cratisthenes, ex quo facilè conijcias, equis illum vicisse. Phormis quidam (vt idem Pausanias scribit in primo Eliacorum libro) ex Mænalo Arcadiæ in Siciliam migrauit ad Gelonem Diome-
C nis filium, apud quem & Hieronem postea eius fratrem, cùm multa præclara in bellis gessisset, tantas sibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam consecrarit, & Olympiæ duos equos æneos, vtrumque cum suo auriga: *Hieronis equi.* priorem equum cum viro Dionysius Argiuus perfecit: alterum Simon Aegineta. Prior equus is est, cui (vt Elienses ferunt) insertum est Hippomanes: & sanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum fuisse, quod circa equum contigit. Nam cùm & magnitudine & forma inferior sit multis alijs equis qui intra sacrum illic locum spectantur, & cauda insuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui nō verno solùm sed quouis alio tempore, amore eius accensi, vel vinculis ruptis, vel aliter ad eum accurrunt. Habemus & apud eundem Pausaniam in ima arca, in qua Cypselus est qui Corynthi postmodum tyrannidem est adeptus, Oenomaum fuisse expressum qui Pelopem cum Hippodamia fugientem vrget. *Pelopis equi.* Bigis vtrumque inuehi sed piunatos esse Pelopis equos. Postremò meminit & arcæ cui imago centauri pedibus posterioribus equinis, prioribus humanis esset insculpta, *Centauri imago.* præterea bigæ equorum & in illis insistentes fæminæ. Equis autem aureas esse alas & earum fæminarum vni virum quendam arma tradere. Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obscuram es-
D se conjecturam: & eas quæ bigis vehuntur, Nereidas esse: Therin ex eis à Vulcano arma accipere: nam & virum illum non satis firmis apparere pedibus, & famulum eum forcipem tenentem sequi: quin & Centaurum illum Chironem esse dictitare, qui iam vitæ muneribus perfunctus ac in deorum numerum receptus præstò Achilli est, eius luctum leuaturus. *Cyniscæ equi.* In Iouis Olympij templo, ænei equi quos Cynisca dicauit, Olympicæ victoriæ monumentum, veris quidem equis magnitudine inferiores, locati erant in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. Herodes Atheniensis ætate Pausaniæ in templo Neptuni Corinthij dedicauit equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ erant ex ebore. *Simonis equus.* Hactenus ferè ex Pausania. Iam verò & apud Xenophontem legimus, fuisse extasseque olim Simonis de re equestri scripta, & ab eodem æneum equum Athenis in Eleusinio positum esse, & in basi cælata opera & facta ipsius: quapropter apud Aelianum in nono Variarum vbi in vulgatis codicibus legitur: Cimonis equi ænei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quàm simillimi, lego pro Cimonis, Simonis. Meminit eorundem Hierocles in hippiatricis cap. 1. his verbis: *Audiuisti de prisco illo Simone qui equitationis suæ modos & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit.* Tzetzes tradit, Gygem dum pasceret armentum, in- *Equus à Gyge inuentus.*

Bucephalus. tum, inueniſſe alicubi æreum equum conflatilem, in quo intus mortuus quidam reclinatus verſatilem circa digitum annulum geſtabat. Statuas Alexandri Macedonis Bucephali opus Phidiæ & Praxitelis è Græcia Romæ in Quirinali monte collocatas, cùm & temporis & belli iniurijs penè interijſſent, Sixtus Quintus reſtaurauit. Sub equo Phidiæ, nunc ibi hæc legitur inſcriptio: B

PHIDIAS NOBILIS SCVLPTOR AD
ARTIFICII PRAESTANTIAM
DECLARANDAM, ALEXANDRI
BVCEPHALVM DOMANTIS EFFIGIEM
E MARMORE EXPRESSIT.

In eodem verò baſi ad latus legitur ſubſequens inſcriptio, qua & tempus, & author reſtaurationis indicatur.

SIXTVS V. PONT. MAX.
SIGNA ALEXANDRI MAGNI, CELEBRISQVE
EIVS BVCEPHALI, EX ANTIQVITATIS
TESTIMONIO, PHIDIAE ET PRAXITELIS F
AEMVLATIONE, HOC MARMORE AD VIVAM
EFFIGIEM EXPRESSA, A FL. CONSTAN-
TINO MAXIMO E GRAECIA ADVECTA
SVISQVE IN THERMIS IN HOC QVIRINALI
MONTE COLLOCATA, TEMPORIS
VI DEFORMATA, LACERAQVE
AD EIVSDEM IMPERATORIS MEMORIAM
VRBISQVE DECOREM, IN
PRISTINAM FORMAM RESTITVTA, HIC
REPONI IVSSIT
AN. M. D. LXXXIX. PONT. IIII.

Sub Praxitelis equo ſcriptum eſt: G

PRAXITELES SCVLPTOR AD PHIDIAE
AEMVLATIONEM SVI MONVMENTA
INGENII POSTERIS RELINQVERE
CVPIENS, EIVSDEM ALEXANDRI,
BVCEPHALIQ. SIGNA FELICI
CONTENTIONE PERFECIT.

Erat primò vterque equus ante ædes, quæ fuerè olim Cardinalis Vercelli, cum hiſce inſcriptionibus.

OPVS PHIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

Equi ſunt marmorei, cum viris ſeminudis lora tenentibus, miro artificio inſignes. Sipontinus à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos clarum eſſe ait, alij verò Conſtantino id tribuunt. Nunc monti inde nomen inditum: Caballinum namque vulgus Romanum dicit. Habemus autem & Philippi Macedonis epigramma in equi, bucephali fortè effigiem ex ære, libro quarto, ſectione ſeptima, quod tale eſt: H

Ἴδ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαιδάλῳ τέχνῃ
Κορωνιῶν ἵστηκε. δριμὺ γὰρ βλέπων
Ὑψαυχενίζει, καὶ διηνεμωμένας
Κορυφῆς ἐθείρας ὥρμικεν ἐς δρόμον
Δοκέω, χαλινοὺς εἴ τις ἐνιοστρόφος
Εναρμόσοι γένυσι, κἀπικεν τρίσοι,
Ο᾽σὸς πόνος Λύσιππε, καὶ παρ᾽ ἐλπίδας
Τᾶχ᾽ ἐκδραμεῖται. τῇ τέχνῃ γὰρ ἐμπνέει.

Porticus Metelli. Velleius Paterculus Metellum Macedonicum ſcribit feciſſe porticus duabus circundatas ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ ſuo tempore Octauiæ porticibus ambiebantur, equeſtriumque ſtatuarum turmam, quæ frontem ædium ſpectabant, maximum tunc etiam eius loci ornamentum, ex Mace-

A ex Macedonia detulisse: eius autem turmæ hanc causam referri: Magnum Alexandrum impe-
trasse à Lysippo talium authore operum, vt eorum equitum qui ex ipsius turma apud Grani-
cum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & sui ipsius quoque
ijs interponeret. Scholia in Aues Aristophanis referunt Athænis in Acropoli stetisse equum *Equus Dureus.*
Durium cum inscriptione, *Charedemus Euangeli filius Cœle natus dicauit*: erat autem is æneus
factus ad similitudinem Iliaci. Aristodemus teste Plinio bigas cum auriga fecit, & Pisicrates bi-
gæ Pitho mulierem imposuit: Menogenes statuarius quadrigis spectatus est: Prælium eque-
stre ad Trophonij oraculum Eutychrates Lysippi filius optime expressit: item quadrigas Medeæ
complures, equum cum fiscinis. *Equestres vtique statuæ* (inquit idem Plinius) *Romanam cele-* *Lib. 34.*
brationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabant, in sacris victo- *Equestres statuæ Romanæ.*
res. Postea verò qui & bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent.
Serum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto seiuges, sicut & Elephanti. Non vetus & bigarum cele-
bratio in his qui pretura functi curru vecti essent per circum. Aliàs quoque equestrium statuarum
originem perquam veterem esse ait, cùm fæminis etiam honore communicato. *Clœliæ.n. statua* *Clœlia statua.*
est equestris, inquit, *ceu parum esset toga eam cingi; cum nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant*
B *reges, propter quos Clœlia inter obsides fuerat, decernerentur.* Hanc primam & Horatij Coclitis
publice dicatam credit: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium & reges ipsos posuisse, verisimile
esse: nisi Clœliæ Piso traderet ab his positam, qui vna obsides fuerant, redditis à Porsenna in
honorem eius. E diuerso Annium Fœcialem, equestrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem
in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ, eamque solam refugisse,
Tiberimque tranauisse, cæteris obsidibus, quæ Porsennæ mittebantur, interemptis Tarquinij
insidijs, tradidisse. Hermolaus scribit, statuas mulierum equestres hippiades appellatas fuisse,
cuiusmodi (inquit) fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas *Hippiades statuæ quæ.*
Lysiæ oratori creditur. Grapaldus esse ait qui hippades huiusmodi statuas per imperitiam pro
hippiades nominant. Meminit & hippiadum Plinius his verbis: *Pollio Asinius vt fuit acris ve-*
hementiæ, sic quoque spectari monumenta sua voluit: in ijs sunt hippiades Stephani. Quo loco Ia-
cobus Dalechampius hoc adiecit scholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Hesperides:
alij Hippe: Chironis ea filia fuit: Aqueus Appiades, illasque interpretatur, Venerem, Palla-
dem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus & for- *Li. 1. de Arte.*
C nicibus posita fuerunt. Ouidius:

Has Venus è templis multo radiantibus auro
Lætæ vides lites, Appiadesque deæ.

Probabile tamen non est, Græcum sculptorem & in Italiam fortassis nunquam transgressum,
illas fecisse: nisi fortè statuas illas Appiadum dearum, Eutochi opera Romam aduectas ad Ap-
piæ aquæ ornamenta existimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæsar equi sui quem ha-
bebat pedibus propè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt *Cæsaris equus,*
tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hunc *Traiani.*
in modum scribit: *Constantinus cum vrbem lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub om-* *Lib. 16.*
ni cælo structuram, hærebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque
spe huiusmodi quicquam conandi (ædificandi) *depulsa, Traiani equum solum locatum in atrij medio,*
qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat & posse. Cui propè astens regalis Hormisda è Per-
side, respondit gestu gentili: Antè (inquit) *Imperator stabulum tale condi iubeto, si vales: equus*
quem fabricare disponis, ita latè succedat, vt iste quem videmus. Aemilius Censorinus (referen-
te Plutarcho in Parallelis minoribus) Aegestæ vrbis Siciliæ tyrannus, multis muneribus eos pro-
D sequebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitassent. Spe igitur lucri commotus *Equus tormenti genus*
quidam Aruntius Paterculus, equum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris au-
thorem primum ibidem conclusit & emori fecit. Idem tauri similis inuentori Perillo Phalaris
Agrigentinus tyrannus fecit. Conradus Imper. occupata Neapoli, anno salutis millesimo du-
centesimo quinquagesimo tertio, mœnia deijci, propugnacula solo adæquari voluit. In cathe-
drali templo æneus equus absque freno antiquitatis monumentum spectabatur, ei frenum addi
& hos versus inscribi iussit:

Hactenus effrenis, domini nunc paret habenis
Rex domat hunc æquus Parthenopensis equum.

In Circo Constantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iustiniani posuit statuam *Circenses statuæ.*
equestrem, & aliam eidem posuit vrbis Constantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum
epigrãmatum. In eiusdem circi fornicum vertice quatuor fuisse æreos equos auro inductos legi-
mus apud Nicetam. Ismenius ex Chio asportatos fuisse ait. Equi illi ænei quatuor, qui cõspiciũtur
Venetijs supra ostiũ D. Marci dicũtur fuisse in aurea domo Neronis. Ipsi verò Veneti Bartholom.

V Coglionio

Bartholomæi ſtatua. Coglionio Bergomati equeſtrem poſuere ſtatuam ante ædes DD. Ioãnis & Pauli. Argenteorum E equulorũ meminit Cicero oratione in Verrem ſexta. *Equulos* (inquit) *argenteos, qui Q. Maximi* *Equuli argentei.* *fuerunt, aufers*. De aureo Volueris equi ſimulacro in operis exordio aliquid dictum eſt. Equum pro equeſtri ſtatua dixit Martialis.

Lib. 9. Epig.

Tam graue percuſsis incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio cum faber aptat equo.

De fictilibus quadrigis ex Plutarcho inter auguria diximus: Eas faſtigio Iouis templi impoſitas his verbis Feſtus Pompeius teſtatur. *Ratumena* (inquit) *porta à nomine eius appellata eſt, qui ludicro certamine quadrigis victor Hetruſci generis iuuenis à Veÿs, conſternatis equis excuſſus, Romæ periÿt; qui feruntur non antè conſtitiſſe, quàm peruenirent in Capitolium, conſpectumq́; fictilium quadrigarum, quæ erant in faſtigio Iouis templi, quas faciẽdas locauerant Romani Veienti cuidam artis figlinæ prudenti: quæ in bello ſunt recuperatæ, quia in fornace adeò creuerant, vt eximi nequirent: idq́; prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate ea fuiſſent, eam futuram potentiſsimam.*

NVMISMATA. F

VIX putem quid aliud frequentius equo in nummis antiquorum expreſſum cõſpici. Eos primò recenſebo quos Hubertus Goltzius cùm ex Sicilia, tum ex magna Græcia ſumma diligentia, laudeque collegit. Syracuſanorum aliquot nummos exprimit, qui ab vna parte caput oſtẽdunt Arethuſæ nymphæ, poſtea in fontem ſui nominis conuerſæ, vrbis videlicet Syracuſanæ Symbolum: ab altera quadrigã, vel bigã, Olympici vel alterius ſacri certaminis victoriæ typum: id quod ipſius etiam Victoriæ imago coronam victori porrigentis indicat. Aerea ſunt iſtiuſmodi numiſmata: Primum eorum a dextra parte Arethuſæ caput habet, corona decoratum ſpicea (quare Cereris etiam eſſe creditur,) & quatuor circundatum piſcibus, quos Delphinos eſſe Goltzius iudicat, non ineptè; maritimam enim vrbem eſſe indicant, & piſcibus abundantem, ſicut ſpicea corona ſoli vbertatem: à ſiniſtra vir eſt quadrigæ inſiſtens, equos ad curſum impellens, ſiniſtra nempe habenas tenens, dextra flagellum quatiens: ſupra equos volitat, vel in aëre ſuſpenſa hæret Victoria coronam herbaceam (lauream fortè) vtraque manu porrigens, aut capiti victoris imponere ſatagens: Sub equis ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub his verò literis thorax militaris, & G è dextro eius latere quadrangulum quid, cuius interpretationem non inuenio, niſi fortè idem indicet quod pẽtagonum in numo quodam Poſeidoniæ, de quo ſuo mox loco: à ſiniſtro latere icon conſpicitur auis, anſeris fortè aut potius cygni, quæ in ſecundo numo felicius expreſſa eſt, qui cum præcedenti idem eſſet: niſi Arethuſæ caput nullis exornatum eſſet ſpicis, præterea ſupra id caput eædem literæ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, quæ in præcedenti ſub equis erant ſcriptæ, hic legerentur: Piſcis item qui ſub collo eſt, inſcriptum habet ΚΙΜΩΝ. Tertius numus caput Arethuſæ oſtendit velata fronte; retrò verò capillis inuolutum eſt quid rotundum pilæ ſpecie, vnio fortaſſis maximus. Sub ipſis equis ſpica eſt triticea admodum feliciter expreſſa. Supra capitis verticem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ita & in quarto, ſed in hoc caput galea indutum eſt aperta, nam in medio manifeſti ſunt capilli. In anteriori galeæ parte picta eſt ſtella ſex radiorum. Sub capite ſcriptum eſt, ΕΥΜΕΡΟΣ. Ab altera numi parte ſub ipſis equis, icon conſpicitur vel Tritonis vel Neptuni, infernis partibus ab vmbilico in piſcem deſinentis, ſiniſtra manu per humerum ſiniſtrum tridentem ferentis: dextra verò haſce indicantis literas ΕΥΘ. Quarum quod equidem ſciam nemo hactenus explicationem attulit: cæterùm quid ſi interpretemur ΕΥΘΥΣ id eſt rectus, vt recta via equos quibus Neptunus præeſt, currere & aperta inſinuet. Equos in hoc numo ad curſum impellit vir H alatus, qui haud dubio ipſius victoriæ typus eſt; cùm tamen hæc etiam volitans virum ipſum coronare ſatagat. In quinto numo capilli Arethuſæ magis quàm in cæteris ſunt diſperſi: & in hoc biga eſt, non quadriga vt in cæteris: Retrò virum equos impellentem ſcriptum eſt ΣΥΡΑΚΟ, ſub ipſis verò equis ΣΥΩΝ. Sextus ac poſtremus primę tabulę numus caput oſtendit, in quo collecti & reuincti ſunt capilli. Caput cingit ambitq́; inſcriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub quadriga quę eſt ab altera numi parte, Neptuni vel Tritonis picta eſt icon, partibus inferioribus ab vmbilico non in vnum, vt in quarto numo, ſed in duos piſces deſinentis: dextra per dextrum latus humeri tridentem fert, ſiniſtra per ſiniſtrum humerum lanceam vel ſimile quid, cui affixus piſcis eſt. Ante Neptunũ depictus eſt aſtacus vel gãmarus, leguntur q́; hæ literæ, ΕΥΘ. In nono ſecundæ tabulæ numo ab vno latere eiuſdem, ni fallor, Arethuſæ caput eſt, collectis capillis & ab vtraq; capitis parte delphinus, & infra ſcriptũ eſt ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ab altero latere biga eſt, cũ Victoria fertũ victori porrigẽte & infra bigã duo alij delphini. Decimus ac poſtremus huius tabulę numus caput

demon-

Syracuſæ ſymbolum.

A demonstrat Arethusæ vel potius Cereris spicis decoratum, cum eisdem literis ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ.
ab alia parte victoria bigæ insistens equos agitat: supra quos fulmen pictum est, infra tritici spica,
mox etiam legitur ΕΠΗΚΕΤΑ. Tertiæ tabulæ numo quarto caput est Iouis Eleutherij siue Li-
beratoris, vt titulus ipse indicat, qui caput ambit, ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. ab alio latere
equus anterioribus pedibus erectis, retrò quem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In quinto e-
iusdem tabulæ caput est bifrons. Goltzius conijcit Alphei & Arethusæ fontium esse. Ante vnam
frontem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ante alteram duo delphini picti sunt: ab altera numi
parte currentis equi icon est, supraque ipsum conspicua est spica, & infra sub eius ventre hæc li-
tera N. Sextus in hoc ordine numus eandem quidem habet capitis iconem, eandemque inscri-
ptionem, sed vnicum tantummodo piscem: & in hoc equus anterioribus pedibus erigitur, habet-
que similiter suprà spicam, sed litera caret. In secundo quartæ tabulæ numo Victoria flagello e-
quos biiuges ad cursum incitat, sub quorum anterioribus pedibus scriptum est ΜΙΔ. sub poste-
rioribus atque ipsa biga ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Quartus dimidium insculptum habet Pegasum, &
ab alio latere Arethusæ caput compactis capillis, quatuor circundatum delphinis cum eadem in-
B scriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Septimus verò & octauus pegasum integrum, & galeatæ Pal-
ladis caput, sed in septimo Palladis galea cristata est, in octauo crista caret, sed supra caput appi-
ctus est delphin, retrò verò gallus gallinaceus; & anteriori in parte est inscriptio ΣΥΡΑΚΟ-
ΣΙΩΝ. quæ in septimo est supra pegasum & infra eum tria femora siue crura, quæ sunt Siciliæ *Siciliæ typus*
typus; tria nimirum indicantia promontoria, Lilybæum, Pachynum & Pelorum, vnde Sicilia
Trinacria dicta est. Nonus huius ordinis, necnon & decimus Palladis & Pegasi quoque imagi-
nes habent expressas, sed Pegasus posteriori parte desinit velut in asperum aut aculeatum ser-
pentem, & in nono galeam Palladis oleaginea ambit corolla, qua decimus numus caret, sed in
hoc antè & retrò pictus est delphin, & suprà scriptum ΣΥΡΑ. & sub huius numi pegaso tria il-
la etiam picta sunt genua: quæ in nono non sunt. In Leontinorum quodam æreo numo, qui se- *Leontinorum*
ptimus est ordine in quinta tabula, in quo ab vna parte rictus Leonis est & circum eum qua- *numus.*
tuor frumenti grana fertilitatis argumento, & inter hæc sparsæ leguntur hæ literæ, ΛΕΟΝΤΙ.
ab altera parte eques equo insidens sine ephippio, & sine stapedibus: sub quo scriptum est, Ω-
ΛΤΠ. forsan Ωλύμπ. Catanenses duos quoque habuere numos, in quibus ab vna parte Apol-
linis laureati caput est, ab altera quadriga cum volante Victoria, certantisque cursu ceu iam victo- *Catanensium*
C ris coronam capiti impositura; In hoc tamen inuicem differunt, quòd in vno erecta conspiciatur *numi.*
columna, vel meta fortassis, qua alter caret. In vtroque sub ipsis equis scriptum est ΚΑΤΑ-
ΝΙΩΝ. & sub his literis piscis conspicitur, qui in priori delphin est, in altero longè diuersus &
quantum ex pictura iudicare licet, fluuiatilis. Termitani duos quoque numos excudere similes *Termitano-*
planè cum primo & tertio Syracusanorum, nam ab vna parte Arethusæ caput habent & quatuor *rum numi.*
delphines id ambientes, & ab altera parte quadrigam cum Victoria sertum victori porrigente:
Vtrique inscriptum est ΘΕΡΜΙΤΑΝ. in priori supra caput Arethusę: in secundo sub ipsis e-
quis. Selinontinorum tres sunt numi, quibus biga insculpta est, cui Diana & Apollo insistunt, *Selenunti-*
sed alter eorum arcum tendit ceu iaculaturus; alter flagello equos ad cursum impellit: ab altera *norum.*
parte Hercules Aesculapio sacrificans, dextra patellam, sinistra ramulum, (oleagineum aut myr-
teum esse iudicat Galtzius, mihi potius lauri videtur,) tenens. A dextro Herculis latere ara est
Aesculapij cum gallo gallinaceo, quæ in primo & tertio ignem ostendit accensum, quod in secun-
do non fit. A sinistro taurus sacrificandus aræ alteri insistit, quæ in primo & tertio rudis est, sed
in tertio ramulis eiusdem arbusti exornata: in secundo quatuor innititur columnis: ab eodem la-
tere selini id est apij expressum est folium, quòd vrbi, fluuioque eam præterfluenti dedit nomen.
D In tertio verò numo ab eodem latere est tetragonum, salutis fortassis signum, pro eo enim aliàs
pentagonum pingitur. In prima titulus ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ scriptus est iuxta Herculem; in
secundo iuxta equos, in tertio vtrobique. In secundo ante Herculem scriptum est ΣΑΨΤΗ.
Himerensium bina sunt numismata: in quibus ab vna parte Minerua Herculi sacra operatur, ipse *Himeren-*
verò Hercules in fonte siue in thermis Himerensium sese abluit: ab altera parte insidenti bigæ *sium numi.*
Victoria coronam porrigit, quem Ergotelem esse Goltzius annotauit. Vtrique subscriptum est
ΙΜΕΡΑΙΩΝ. sed in priori sub ipsa Pallade, in secundo sub equis. Gelæ vrbis ab eiusdem *Gelæ vrbis*
nominis fluuio denominatæ aliquot dantur numi equorum imagine insignes & bouis huma- *numi.*
na facie, Minotauri videlicet, cuius typo originem suam ad Cretenses referre feruntur. Pri-
mus ab vno latere Minotaurum habet & subscribitur ΓΕΛΑΣ. ab altero equitem e-
quo anterioribus pedibus elatis insidentem, qui sinistra frenum tegit, dextra iaculum vi-
brat; subscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ. Alter similiter Minotaurum habet, & inscriptio-
nem ΓΕΛΑΣ. Ab altera parte etiam equitem equo insidentem currenti & ad velocio-
rem cursum flagello impellentem. Tertius, quartus, & sextus trigam habent insculptam:

sed in tertio columna conspicitur altitudinis eximiæ, quam metam esse iudicio: subscriptum est E
ΙΕΡΩΝΟΣ. Quartus supra Minotaurum præter inscriptionem, ΓΕΛΑΣ, frumenti granum
habet: ab altera parte inscriptio est ΙΕΡΩΝΟΣ. & Victoria equos agitat, & à Victoria volante
Emporitarũ numi. corona ei porrigitur. Sub ipsa triga pectinis auriti icon est: supra inscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ.
In vtroque Emporitarum numo Pegasi icon est: in primo integer cum subscriptione ΕΜΠΟΡΙ-
ΤΩΝ: in altero dimidius tantùm pingitur, cui idem titulus circumscriptus est: sed in priori caput
expressum est Cereris seu potius Arethusæ tribus circundatum delphinis: in altero duo triangu-
li, in quorum supremo trium femorum (quorum modò meminimus) icon est, in altero bini del-
phini expressi sunt. His numis addit Goltzius tres alios, incertorum populorum, quorum bini
priores eiusdem Arethusæ caput habent, tertium Palladis, galeatæ & cristatæ: omnes verò e-
qui caput collo tenus felicissimè expressum. Priores duo ab equi latere expressam habent pal-
mam cum literis Punicis: sed in primo retro caput Arethusæ trium femorum icon est: in se-
cundo à piscibus circundatum est. In tertio vbi Palladis icon est, scriptum est ΚΟΡΑΣ. Pin-
git deinceps etiam Gelonis, Hieronis & Dionysij aliquot nummos equorum imaginibus de-
Gelonis numi. coratos. Gelonis duo sunt, totidem Dionysij, Hieronis tres. Prior Gelonis numus ab vna
parte impressum habet Gelonis effigiem, ab altera bigam, cui Victoria insistens equos im- F
pellit: & suprà scribitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΥ: infrà ΓΕΛΩΝΟΣ. Alter numus eandem Gelo-
nis habet iconem sed laureati: & ab altera parte bigæ insistit auriga, fortassis idem Gelo & equos
flagro agitat: & præter eosdem titulos sub ipsis equis trium femorum imago est. Huic planè simi-
lis est secundus Hieronis numus altero loco expressus, sed tria illa femora hic desiderantur: pri-
Hieronis numi. mus Hieronis quidem etiam habet imaginem, sed à latere sinistro præterea appicta est co-
rona cum adnexa ei fascia & ab altera parte eques equo singulari decurrens lanceamque
dextra ferens. Vtrique subscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ. Tertius eandem quoque habet bigam &
eandem inscriptionem, sed præterea stellam radiorum sex & à tergo illius qui equos agitat hanc
literam H. ab altero latere caput Cereris vel Arethusæ spicis exornatum frumentaceis, & re-
Dionysij. trò id papaueris fructum. In priori Dionysij numo ab vna parte palma picta est cum suis adhæ-
centibus fructibus, & cum literis quibusdam Punicis: ab altera parte equus anteriori tantum par-
te expressus, quem Victoria in aëre suspensa coronare satagit. Ante equum frumenti granum est:
retrò scriptum est ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Alter ab vna parte habet Martis caput galeatum & crista-
tum, ab altera equi frenati caput tantummodo cum collo, cui subscriptum etiam est, ΔΙΟΝΥ- G
ΣΙΟΥ. & retrò collum frumenti spica est. Vterque præterea tria illa femora habet & hanc insu-
Sinuessanorum numus. per literam Σ. In Sinuessanorum quodam numo ab vna parte barbati viri caput est, Iouis fortè:
ab altera Neptunus trigæ insistit, sinistra tridentem ferens, dextra equos regens: sub quibus scri-
ptum est ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ. Goltzius conijcit Sinuessanos victoria aliqua nauali potitos istius-
modi numum, in quo Neptunus tridenti suo insignis triumphali curru fertur, cudisse: aut certè
Axuritanorum. eundem ipsis pro deo tutelari cultum fuisse. Axuritanorum numus quidam ab vno latere caput o-
stendit Iouis imberbis laureati, & sub eo fulmen, ante verò faciem tres literæ O O O. ab altero
Iouem in quadriga laureatum, dextra fulmen ferentem, sinistra equos impellentem: sub quibus
delphinus est, & sub hoc rursus scriptum ΑΧΥΡ. Eiusdem, ni fallor, imberbis laureatique Iouis
Suessanorũ. caput, & retro id tria femora expresserunt in quodam numo Suessani, sed ab altera eius parte e-
quitem desultorem palmam dextra ferentem, argumento victoriæ desultorijs equis in Olympi-
Calenorum. cis aut alijs sacris certaminibus obtentæ. Calenorum vtrumque numisma galeatæ ac cristatæ Pal-
ladis iconem habet, sed in vno appictus est ramulus oliuæ, in altero poculum auritum; & trian-
gulum. Hic Victoria insistit bigæ & subscribitur CALENO. illic trigæ & subscriptum est, ΚΑΛΕ-
Nucerinorũ ΝΙΤΩΝ. Equi caput hinnientis in primo Nucerinorum numo pulcherrimè expressus cernitur. In- H
scriptio est ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ. Alter equum habet integrum cum eodem titulo: inter equi pedes
pentagonum est, siue salutis signum quinquangulum. Vterque caput habet Apollinis. Poseido-
Poseidoniatæ vrbis. niatæ vrbis suæ originem ad Ποσειδῶνα, id est Neptunum referentes, inter alios numos, vnum
etiam aureum fecerunt cum equi imagine, qui ei deo sacer habebatur. Equus est dimidius, & su-
pra eum scriptum est ΠΟΣΕΙ. Ab alio latere tetragonum duplex, & inter vtrumq; scriptum ΠΟ-
ΣΕΙΔΩΝΙΑΤΑΝ. in minori folium conspicitur vitis, vini vbertatis vel bonitatis symbolum. In
Hyelensium numi. Hyelensium siue Veliensium numis ab vno latere Palladis galeatæ caput, ipsaq; galea varijs or-
Brutiorum. nata symbolis, pegaso, grypho, sphinge: ab altera Leo ceruum conficiens, cum inscriptione
ΥΕΛΗΤΩΝ. Bini Brutiorum numi impressam habent Olympicam bigam. Prioris equi impel-
luntur ab alata victoria, & sub eis scriptum est ΒΡΕΤΤΙΩΝ. alterius à Ioue dextra fulmina, sini-
stra sceptrum habenasq; tenente: sub equis aquila est alis passis, & sub hac similiter scriptum est
Acherontinorum. Βρεττίων. Prior numus ab altera parte caput habet Apollinis laureati: alter Victoriæ. Acherontinorũ
elegantissimus numus ab vna parte Niciam equitẽ ostendit postratũ pugilẽ vel hostẽ prementẽ vel

A hasta conficientem, forsan in equestris alicuius victoriæ symbolum; cum subscriptione ΝΙΚΙΑΣ. *Mamertinorum.* ab aduersa Iupiter expressus cernitur, & circumscriptum est ΑΧΕΡΩΝΤΙΝΑΝ. Mamertinorum quidam numus in aduersa parte Martis laureati caput habet, in auersa militem dextra equum ferocientem demulcentem, sinistra gerentem hastam cum inscriptione, ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΝ. *Salentinorũ.* Salentinorum numus aureus caput habet Palladis cono & crista insignis, in cuius galeæ vertice Pegasus elegantissimè est expressus: item quatuor delphini caput ipsum ambiunt: ab altero numi latere statua equestris, quæ cuius sit, Golzius incertum esse ait, nisi (inquit) Messapij aut Ieucetij qui Oenotrio fratri hasce regiones olim tenuit, eam esse opinari liceat: aut tutelaris alicuius numinis nobis incogniti. Inter equi pedes scriptum ΤΕΑ. ante eum ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. *Tarentinorũ.* Tarentini quòd à Tarante Neptuni filio originem vrbis suæ trahi crederent, cum in omnibus ferè suis numis depinxerunt, & præterea equitem singulari equo decurrentem, qui Phalantus esse creditur, coloniæ conditor, necnon & delphinum, quòd fama esset eum naufragum apud Crissæum sinum in litus à delphino euectum. Prior itaque numus Tarantem ostendit delphino vectum & galeam vtraque manu tenentem cristatam. A tergo scriptum est ΤΑΡΑΣ. Sub delphino ΚΛΑ. Ab altera parte eques hastatus singulari conspicitur equo decurrere & sub equo scri-

B ptum est ΚΛΑΝ. forte κλάνος. Secundo in numo Taras delphino insidens, dextra vuam, vini Tarentini præstantiæ symbolum, sinistra clauam tenet, propterea quòd Phalanthus octauus ab Hercule numeraretur. A tergo appictus est serpens Aesculapij. Infra scriptum est ΤΑΡΑΣ. In auersa parte Phalanthus eques cum scuto procurrens, in quo delphinus depictus est. Partim à tergo Phalanti, partim sub equo leguntur hę literæ ΖΩΛΩΡ. Tertius eorundem numus ab vno latere Phalantum ostendit cum spiculo deorsum vibrato decurrentem equo, cum his sub eo literis ΑΓΑ. ab altero Tarantem insidentem delphino, vtraque manu galeam tenentem, cum duabus hinc inde stellis octo radiorum & inscriptione ΤΑΡΑΣ. In quarto ab vna parte Phalanthus eques cum clypeo & spiculo virum nudum & prostratum equo proculcat, Opim puto Peucetiorum regem, qui à Tarentinis, cùm in eos arma vertisset, occisus est. Ab altera Taras dextram extendit, sinistrà clypeum gerit, genu verò dextro delphini tergo incumbit. Præter titulum ΤΑΡΑΣ. etiam scriptum est ΣΟΠ. forsan Ζώπυρος. In quinto numismate Taranti victoria corollam porrigit dextra, ipse sinistra clypeum cum duobus ferens spiculis delphino insidet in mari natanti. In ipso clypeo leguntur duæ hæ literæ ΙΩ. forsan Ἰώφων. Ab altera parte Phalanthus

C cum claua in sinistra, & alius cum spiculo equites decurrunt. Inscriptum est numo huic ΖΗΝΩΦΙΛΑ. Sextus numus Taranrem delphino insidentem habet, per humerum dextra ferentem tridentem, sinistra clypeum, in quo pegasus pictus est. Sub delphino astacus est vel gammarus, à tergo scriptum ΤΑΡΑΣ. à fronte ΝΕ. forsan Νίλεος. Ab aduerso latere Phalanthus equo procurrens dextra clauam, sinistra bina vibrat spicula. Infrascriptum est ΣΑ. fortassis Σαμαγόρας. Septimo Phalanthus exprimitur stans, sinistra hastam & clypeum, dextra equum tenet. Ante equum litera hæc conspicitur Τ. fortè Τύφωνος. Ab altero latere Taras delphino in mari natanti insidens dextra tridentem, sinistra scutum ostendit, præter ΤΑΡΑΣ. legitur etiam litera Α. forsitan Ἀπολλοφάνης, sic Ἀπολλοφάνης Τύφωνος. In octauo numo ostenditur idem Phalanthus equo decurrens cum spiculo, cui victoria superuolitans lauream capiti imponit. A tergo literæ sunt Punicæ, inscriptum est ΚΛΑ. Ab alia numi parte Taras insidet delphino, dextra delphinum, sinistra tridentem gerens. A tergo appictus est cancer, & sub eo scriptum ΝΕ. & sub delphino ΤΑΡΑΣ. Nono. Taras delphinum equitans dextra tridentem vibrat, sinistram fascia habet obuolutam. A tergo expressa est noctua: Infrascriptum ΤΑΡΑΣ. A tergo scriptum ΣΥ. forte Σύναδος: infra ΑΤΚΩΝΟΣ. Eadem equestris Phalanti statua similiter lauream equi ca-

D piti impositura exprimitur decimo numismate, sed sub equo scriptum est: ΕΤΚΛΕΔΗΣ. Et Taras ab altera latere delphino in equitans, dextra fert capricornum, sinistra tridentem; à sinistris quippiam alæ auium similitudine expressum est: & inscriptum ΤΑΡΑΣ. Vndecimum numisma Tarantē ostendit insidentem delphino natanti, dextra cochleam, sinistra habentem tridentem, à tergo est Herma quadratus cum capite humano, inscriptum ΤΑΡΑΣ. Ab altera parte victoria volitans siue in aëre suspensa Phalantum equitantem laurea condecorat, & ipse etiam lauri ramulum dextra extendens porrigit. Infra scriptum: ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ. Duodecimo Phalanthus ipse lauream equi cui insidet, capiti impositurus conspicitur: & inscriptio est ΖΩΝΕΤΜΗ. Taras verò ab alia parte delphinum equitans, buccinam dextra tenet. Ab vtroque eius latere stella est, telę araneorum specie. A tergo scriptum est ΠΟΛ. fortè Πωλυμνήδων: infrà Ταρας. Decimotertio Taras delphino insidens dextra gerit tripodem: & à tergo scriptum est Ταρας. sub delphino Γας. Altera numi pars cum præcedenti eadem, sed à tergo equitis scriptum est Σα. sub equo ἀριθας. Est & eadē planè decimiquarti pars aduersa, sed à tergo equitis scriptū ΖΩ. sub equo Σώθηνς. & Taras ab altera parte delphino insidens dextra buccinā, sinistra

Arpanorũ numi. cornucopiam tenens, & à tergo appiĉta eſt lacerta; infraq; ſcriptum ΤΑΡΑΣ. Arpanorum tria numiſmata equus exornat. Duo priora ab vna parte caput Cereris ſpicea corona coronatum cum inſcriptione: ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera equum currentem habent, & ſub vtroque equo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΤ. cæterum in vno appiĉta eſt criſtata galea, qua alterum caret. Vtrumque ſtellam habet octo radiorum, (Heſperum puto,) ſub qua in vno Lunæ creſcentis expreſſa ſunt cornua. Tertium equum tantum oſtendit curſu incitatum, cum inſcriptione ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera parte taurum cornupetam, ſub quo ſcriptum eſt, ΔΑΞΟΤ. In quodam Piſaurenſium numo *Piſaurenſiũ.* ab vna parte equus conſpicitur Neptuni alatus, ſed poſteriori parte in piſcem degenerans cum inſcriptione ΠΙΣΑΤΡΙΩΝ. ab altera Neptunus delphino inſidens, vibrat tridentem: à tergo eius ſcriptum eſt: ΧΑΗΔ. ſub delphino appiĉtus eſt pecten marinus. In Romanorum numis *Romanorum numi.* quibuſdam equus quoque expreſſus conſpicitur, quos non multum antiquos arbitratur Pierius Valerianus, eſſe verò velut monumentum quoddam rei bene geſtæ; quandoquidem bello Pu- *Equis quando cœperint Romani vincere.* nico, quod cum Hannibale geſtum eſt, cœperint aliquando Romani etiam equis ſuperiores eſſe, cùm priùs robur eorum omne in legionibus conſiſteret. Sanè Virgilius rem tantam haudquaquam reliquit indiĉtam, cùm de Marcelli laudibus ita cecinit:

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet, equis ſternet Pœnos.

Goltzius tres iſtiuſmodi numos depinxit: quorum priores bini equi caput oſtendunt ab vna parte cum inſcriptione ROMANO. ab altera caput Palladis galeatæ & criſtatæ. Tertio equus expreſſus eſt integer pernicitèr procurrens, & ſupra ipſum ſtella plurimorum radiorum: & ab alio numi latere caput laureatum, cum eadem inſcriptione. Longè ab his diuerſum numum Romanum pinxit Gabriel Symeonius Florentinus in illuſtrationibus ſuis antiquorum epitaphiorum: qui videlicet ab vna parte galeatæ mulieris (Victoriæ fortè alata enim eſt galea, ipſe Romæ typum exiſtimat,) caput eſt, & retro eam vas auritum, antè verò ſignum crucis: ab altera parte auriga flagro equos quadrigæ inſiſtens ad curſum impellit: ſubſcriptum eſt ROMA. Iſtiuſmodi numos *Aburiæ familiæ numi.* quam plurimos eoſdemque Romanos pinxit Fuluius Vrſinus: quorum duo ſunt Aburiæ familiæ, in quibus ab vna parte idem expreſſum caput eſt, ſed inſcriptas habent has literas GEM. fortè Geminus aut Gemellus: ab altera parte quadriga eſt: ſed in priore miles galeatus dextera lanceam geſtat, ſiniſtra equos impellit, ſub quibus ſcriptum eſt, C. ABVRI. & ſub his literis ROMA. In altero ſcriptum eſt M. ABVRI. ROMA. & Apollo (radiatum enim caput eſt) quadri- G *Acilia.* gæ inſiſtens equos flagello vrget ad curſum: Acilia familia duos cuſit numos, qui ab vna parte quadrigam habent, ab altera caput ſimiliter galeatum atque alatum: ſed in priori ſcriptum eſt retrò caput BALBVS; caputque corona laurea (Fuluius myrteam eſſe ait, quod mihi ob foliorum magnitudinem non videtur,) cingitur. Quadrigæ ab altera huius numi parte inſiſtunt viri duo, quorum alter equos flagello concitat, alter ſpiculum manu detinet: Inſcriptum eſt M. ACILI. In ſecundo circum caput ſcriptum eſt M. ACILIVS. M. F. equos verò vrget miles *Aelia.* ſcutatus, & ſub equis ſcribitur, ROMA. Aeliæ familiæ numi ſunt duo cum eodem capite ab vno latere, ab altero equites haſtati duo ſimul direĉtis procurrentes lanceis: priori ſubſcriptum eſt P. PAETVS, & ſubtus ROMA: alteri C. AI. ROMA. In Aemiliæ familiæ numis qui *Aemilia.* ſunt quinque, equorum piĉtura eſt. Prior eorum cuſus eſt à M. Aemilio Scauro in eius ædilitate; ab aduerſa parte habet camelum & à latere eius mulierem ſedentem ſiniſtra habenas, dextra lauri ramulum tenentem. Supra ſcriptum eſt: M. SCAVR. AED. CVR. in medio, Ex S. C. infra REX ARETAS. Ab hoc autem rege, Arabiſque obſeſſam Hieroſolymam acceptis ab Ariſtobulo quadringentis talentis liberauit. In auerſa parte retro aurigam quadrigam moderantem & equos impellentem ſcriptum eſt CAPTV. ſuprà P. HVPSAEVS AED. H CVR. infrà C. HVPSAE. COS. PRAEIVER. Intra equorum pedes appiĉtus eſt ſcorpius. Secundus numus ab aduerſo latere mulieris laureatæ, (Romæ typum puto) iconem habet: Margarita ex aure pendet, & collum margaritis exornatum. Ante eam ſcriptum ROM. Ab alia parte numi ſtatua equeſtris ponti ſuperimpoſita, cum inſcriptione, M. AEMILIO. Fuit quidem M. Aemilius Lepidus conſul cum L. Volcatio Tullo anno DCXVII. ſed incertum (inquit Fuluius) denarij inſcriptio ad huncne pertineat, an ad alium huius familiæ eodem affeĉtum prænomine: illud certè conſtat Lepidi pontem qui antea Sublitius diĉtus eſt, à Lepido quæſtore, cuius meminit in Numa Plutarchus, lapideum factum, hoc in denario impreſſum eſſe, ſtatuamque equeſtrem illi hac de cauſa, vel Lepido alicui ob rem bene geſtam à Senatu decretam, impoſitam eſſe. Nec enim crediderim equeſtrem ſtatuam indicari, quę cum trophæo in duobus, qui ſequuntur, denarijs impreſſa eſt. Eam enim ad M. Lepidum qui Pontifex Maximus fuit, ac bis conſul, referendam arbitror: cuius meminit Valerius Maximus lib. 3. cap. 1. iiſdem ferè verbis, quibus denarij inſcripto exarata eſt, niſi quòd pro interemit, habet denarius literam, O,

quam

A quam interpretor, occidit. Hæc ille. Tertius itaque numus ab vno latere statuam ostendit equestrem, quæ dextra gerit bidentem: inscriptio M. LEPIDVS. ab altero caput galeatum, & ante id cratera. Quartus idem quidem ostendit caput, sed retro id corona conspicitur laurea: ab altero etiam latere eadem est statua & subscriptum similiter, M. LEPIDVS. Sed circum scriptum est, AN. XV. PR. H. O. C. S. id est, Anno ætatis suæ decimoquinto prouocatus, vel prouocatum, hostem occidit, ciuem seruauit. Quintus ac postremus huius patriciæ familiæ numus (de ijs loquor, in quibus equi pictura cernitur, nam aliàs sunt quàm plurimi) ad eundem M. Lepidum Pont. Max. triumuirum reip. constituendæ pertinet, necnon ad ædilitatē eiusdem: nam ab vna parte Lepidi ostendit caput pontificali habitu velatum, necnon ampullam ac lituum, auguratus ipsius indicia: ab altera parte eques desultorius equos flagello vrget; à tergo picta est corona laurea siue trophæum inscriptum P. SEPVLLIVS MACER. Quin desultorius iste eques ad Lepidi ædilitatem spectet, dubitari (inquit Vrsinus,) non potest, in qua ludos in Circo exhibuerit. Potest etiam ad vrbanam eius præturam pertinere, in qua ludos Apollinares *Afrania familia numus* in Circo fecerit. A Spurio Afranio cusus numus ab vna parte caput ostendit galeatum alatumque ab altera bigam cui victoria insistens equos impellit: Inscriptum S. AFRA. ROMA. Alter
B L. Afranij est, illius qui in Hispania Pompeij legatus fuit, id quod multis argumentis colligit Vrsinus, primùm quod Græcè Afranij in eo nomen quatuor literis, ΑΦΡΑ. expressum est, Hispaniamque prouinciam in qua cusus denarius fuit, à Græcis habitatam olim fuisse ex Plinij lib. 4. cap. 20. constat: deinde, quòd nummus is, Romani argentei denarij pondus habet, & in eo Hispanæ monetæ symbolum eques signatus est, cuiusmodi cùm in alijs multis, tùm in vno æreo *Moneta Hispana symbolum.* in quo equiti huiusmodi, HISPANORVM, titulus subiectus est, notatum (inquit) animaduertimus: postremò quòd Varronis quoque denarium, qui & ipse Pompeij legatus in Hispania fuit, ijsdem ferè literis inscriptum vidimus, quibus notati nonnulli circumferuntur, qui cùm Petreij, vel Afranij sint, falsò Hannibali, & Magoni, alijsve Carthaginensium ducibus ab imperitis tribuuntur. Eadem autem in eis equestris statua & Hispani dei imago expressa est. Sub hac Afranij statua equestri literæ leguntur peregrinæ; Punicæ ni fallor. Anniæ familiæ denarius prior ab vna parte bigam habet cum inscriptione, C. TARQVITI. P. F. ab altera parte C. Annij caput: cui circumscriptum est, C. ANNI. T. F. T. N. PROCOS. EX S. C. Altero *Annia familia numisma* idem caput sed galeatum expressum est & similiter circumscriptum: sed retrò est caduceus, antè lances ad pacem & iustitiam significandam: ab altera parte victoria trigam moderatur. In scri-
C ptum est, L. FABI. L. F. HISP. Tertius numus cum præcedente planè idem esset, nisi inscriptio variaret: nam supra equos scriptum est, HISP. Q. sub eisdem L. FABI. L. F. Trium qui extant Ateftiæ familiæ denariorum prior ab vna parte quadrigam habet, & qui equos concitat, altera manu nescio quid sceptri figura gestat: sub equis scribitur: L. ATES. & mox, *Ateftia familia.* ROMA. ab altera parte Galeatæ alatæque fœminæ (Victoriæ) caput est, & retrò scriptum GRAC. Secundus equites binos ostendit, spiculum hastamve ferentes. Appictus est canis: supra vtriusque equitis caput exigua expressa conspicitur stella, Castorem & Pollucem arbitror. Infrà scriptum, ROMA. ad aduerso latere caput Victoriæ, & retrò scriptum, C. ATESTI. Tertio idem etiam expressa Victoria est, & retrò eam canis: ab altero latere ijdem equites, sub quibus scriptum, C. ATESTI. & mox, ROMA. Inter numismata Aquiliæ gentis, duo sunt, in quibus M. Aquilij triumuiri caput triumuirali ornamento condecoratum expressum est: *Aquilia familia numi.* quorum alterum ab altera parte bigam habet, & supra equos crescentis lunæ icon conspicitur, atque insuper aliquot stellarum. Sub equis est scriptum, M. AQVIL. & mox, ROMA. Alterum verò ostendit trigam sed loco aurigæ thensam ferentem: Inscriptum est, CAESAR
D AVGVSTVS. Sub equis, S. C. Pertinere videtur, ad Augusti triumphum aliquem, vel ad *Atilia.* Armeniacam eius victoriam. Atiliæ familiæ nummi ab vna parte insculptum habent caput alatum galeatumque Romæ typum, sed primum equites lanceatos binos, cum inscriptione, M. ATIL. & mox, ROMAE. secundus victoriam biiuges moderantem, cui subscribitur, C. ATIL. & mox, ROMA. Ita & in tertio Victoria equos concitat, sed subscriptum est, SAR. Biga quoque in Aureliæ familiæ duobus numis depicta est, sed in priori trahitur à Centauris, qui *Aurelia.* dextra vibrant gladium, sinistra ferunt lauri ramum. Sub equis scriptum est, M. AVRELI. & mox, ROMA. ab aduersa parte caput habet Victoriæ, mulieris scilicet galeatæ & alatæ, cum inscriptione COTAE. In altero retrò caput scriptum est ROMA. antè, M. AVREL. Auersa parte bigam moderans dextra spiculum, sinistra scutum habet: sub equis scriptum est, SCAVRI. & mox. L. LIC. CN. DOM. M. Bæbius Tampilus denarium illustrauit quadriga, in qua *Babia.* equo impellens auriga sinistra sagittas, dextra arcum & habenas equorum tenet. Sub equis scriptum est, ROMA. & mox; M. BAEBI. Q. F. ab alio latere Victoria, cum inscriptione: TAMPIL. Hic proconsul de Liguribus triumphauit, qui fortasse triumphus hic expressus est. *Cæcilia.*

L. Metelli

L. Metelli numus, in quo ab vna parte Victoria expreſſa eſt, altera bigam habet, & ſub ea e- E
lephanti promuſcidem. Hic enim primus elephantos in triumpho duxiſſe dicitur, vt ſcribit Plin.
lib. 8. cap. 43. Infrà ſcriptum eſt, ROMA. Eſt & in eadem Cæcilia familia numus Q. Metelli, qui
in vna parte Victoriam ſimiliter expreſſit, altera quadrigam, cui inſidens dextra ramum, ſiniſtra
tridentem fert; Inſcriptio: ROMA. Eſt & aliud eiuſdem familiæ numiſma, quod ſimiliter Vi-
ctoriam impreſſam habet, & inſcriptionem, ROMA. ab altera parte Victoria dextra trophæum
oſtentans equos biiuges impellit. Inſcriptum eſt, CNEOV. & mox inferius, M. CAE. Q. ME.
Calpurnia. Piſonum ex Calpurnia gente numiſmata perniciſſimè currentem equum oſtendunt: quorum pri-
mo L. Piſo expreſſus eſt laureatus, ab altera parte eques dextra tridentem tenens. Eſtque & alius
tridens ſupra equitantis caput. Inferius ſcriptum eſt, L. PISO. L. F. FRVGI. Altero eques
palmam geſtat, & inſcriptum eſt L. PISO FRVGI. Tertio eques equum impellit flagello,
& infrà legitur, C. PISO. L. F. FRVGI. ab altera numi parti retro caput C. Piſonis lauri ra-
mus eſt. In quarto ac poſtremo ab vtraque parte ſcriptum L. Piſo. Equus verò ſine rectore pro-
currit: & ſub eo ſcriptum, FRVGI. Eſt & alius eiuſdem gentis denarius, qui ab vna parte Vi-
Cariſia gentis numus. ctoriam habet, ab altera equites galeatos & haſtatos binos: Caſtorem puto & Pollucem, ſub qui-
bus ſcriptum eſt CN. CAE. & mox inferius, ROMA. Titus Cariſius re bene geſta aduerſus F
Cantabros & Aſtures, duos cuſit nūmos, in quorū primo ab vna parte biga eſt, cum ſubſcriptio-
ne T. CARISI. ab altera victoriæ imago: in altero victor quadrigam agitat, inſcriptum huic eſt
Caſſia. VER. & mox, T. CAR. OCV. ab altero latere laureatum caput, victoriæ typus. Caſſiæ quoque
familiæ numo quodam quadriga expreſſa eſt, & inſcriptum C. CASSI. ROMA. cuius icon alte-
Cipia. ra parte alato & galeato capite muliebri faciē indicatur. Cipiorum vnicum depictum eſt numiſma,
in quo ab vno latere biga eſt cum ſubſcriptione, ROMA. ab altero Victoria & inſcriptum eſt. M.
Claudia familię numus CIPI. M. F. M. Marcelli ex Claudiorum plebeiorū familia numus quidā ab vna parte bigā, habet
cuius equos victoria concitat: Inter ſubſcriptionem M. MARC. ROMA. binæ appictæ ſunt tri-
ticeæ ſpicæ: quo videlicet ſymbolo Siculi ad indicandam inſulæ fertilitatem (quam plebis Roma-
næ nutricem & reipub. cellam penariam appellat Cato,) in ſuis numiſmatibus vtuntur: Ab ad-
uerſo latere picta eſt Victoria. Ipſe autem de Syracuſanis Procos. in monte Albano ſecundum
ac tertium triumphum egit. Eſt & alius eiuſdem gentis numus cum biga, quæ à victoria guberna-
tur, ſed in hoc victoria dextra lauream, ſiniſtra palmæ ramum geſtat. Sub equis numerus
LXXIIII. legitur, & mox ſcriptum præterea: TI. CLAVD. TI. F. AR. N. Alius item numus
huius gentis, cui ſubſcriptum eſt: AP. CL. T. M. AP. trigam habet quam eadem victoria agi- G
tat: ab altera parte habet Victoriam. Eſt denique cum biga alius cum inſcriptione C. PVL-
Clouliæ. CHER. Iam vero & bigam regit victoria in numo Clouliæ ſiue Clœliæ gentis, cui ſubſcriptum
eſt, T. CLOVLI. Sub equis tritici culmus eſt duplicem ferens ſpicam: quamobrem T. Clœlius
iſte Siculi cognomentum haberet, Vrſinus ex hac ſpicæ pictura conijcit, vel origine Siculum fuiſ-
ſe hanc familiam, vel aliquod eius contra Siculos extitiſſe factum; id quod ex altera numi parte
quoque conijci queat, in qua Victoria expreſſa cernitur, necnon & laurea corona, victoriæ alicu-
Cœliæ. ius ſymbola. Vrget item equos biiuges victoria in duobus Cœliorum numis; quorum primo ſub
equis inſcriptum eſt: C. COIL. CALD. ſupra equos conſpicitur litera vna. H. alteri ſubſcri-
ptum eſt, CALD. M. Vterque ab altera parte Victoriam habet: ſicuti etiam alius eiuſdem gen-
tis numus, in cuius latere altero equites oſtenduntur bini cum directis procurrentes lanceis. Sub
equis ſcriptum eſt, L. COIL. ROMA. C. Conſidij duo ſunt numi, in quibus victoria vna manu
Conſidiæ gentis numus. lauream, altera palmam geſtans quadriiuges concitat, & vtrique ſubſcriptum eſt, C. CONSI-
DI. ſed in vno ab altera parte caput eſt galeatum & criſtatum ſine inſcriptione: altero caput ex-
Cornelia. preſſum cernitur laureatum & retro id ſcriptum eſt, PAETI. Corneliæ gentis numi aliquot bigas
oſtendunt, quarum binæ à victoria dextra manu trophæum geſtante reguntur: vni ſubſcriptum H
eſt, CN. LENTVL. & in aduerſa parte viri barbati & galeam induti caput habet. Alteri ſubſcri-
ptum eſt P. SVLA. ROMA. & ab alia parte imaginem habet Victoriæ. Quadriga in quodam a-
lio eiuſdem familiæ numo triumphans vehitur Scipio Aſiaticus, vt conijcio ex inſcriptione quæ
talis eſt: L. SCIP. ASIA. G. Ab altero huius numi latere viri caput expreſſum laureatum & bar-
batum, ipſius forte Scipionis. Adiecta eſt litera, M. poſt ipſum caput. Eſt & aliud numiſma, in
quo L. Sullæ quadriga triumphanti victoria in aëre ſuſpenſa trophæum imponit. Sub equis ſcri-
ptum eſt, L. SVLLA. IMP. Aduerſo latere picta eſt Victoria cum titulo, PRO Q. L. MANLI.
Eiuſdem Sullæ caput oſtendit aliud numiſma cum inſcriptione, FELIX. quod ab alia parte bi-
gam habet, cuius equi ſine habenis freniſque procurrunt: ſupra eos binæ ſtellæ ſunt & totidem
infrà, vbi ſcriptum FAVSTVS. In Cn. Cornelij Siſennæ ex eadem gente numo, is in quadriga
triumphat: Vir quidam ſub equis proſtratus iacet, & ſupra eoſdem caput cernitur regali coro-
natum diademate. Inſcriptum eſt: CN. CORNELI. L. F. Ab altera numi latere Victoria eſt,

cum

A cum inſcriptione ab vna parte, ROMA. ab altera, SISENA. Equeſtris deniq; ſtatua, quæ in alio quodam eiuſdem familiæ numo expreſſa eſt, cum inſcriptione COSSVS CN. F. LENTVLVS. pertinet ad Auguſtum, cuius auſpicijs victoriam de Iſauris adeptus fuit, id quod aduerſa numi pars indicat, in qua circa laureatum caput, ſiue id Lentuli ſit, ſiue Auguſti, ſcriptum eſt: DIVI F. AVGVSTVS. Vnicum extat Coſconiæ familiæ numiſma, in quo biga eſt, cum inſcriptione: L. LIC. CAV. DOM. ab altera parte Victoria, & inſcriptio. L. COSCO. M. F. C. Coſſutij numus Meduſæ & Bellerophontis equo inſidentis inſignitus, quo pertineat, difficulter iudicari poteſt, niſi fortè ad Corynthum coloniam à Cæſare deductam, referri queat. Subſcriptum in numo eſt C. COSSVTI. C. F. Parte numi altera caput eius conſpicitur alatum, cum titulo SABVLA. Crepereiæ familiæ duo ſunt numi, qui ab vna parte Neptunum ſuos moderantem equos poſteriore parte in piſcem deſinentes oſtendunt, cum inſcriptione: Q. CREPEREI ROCVS, quem inde, vel aliquem ex eius familia rem mari proſperè aliquando geſſiſſe, conijcere poſſumus. Equeſtris ſtatua cum inſcriptione: P. CREPVS. in numo Crepuſiæ gentis, (qui ab alio latere Iouis imberbis iconem habet cum ſceptro & fulmine,) indicio eſt, aliquem Crepuſiorum ea fuiſſe donatum. Eſt & alius huius familiæ numus cum biga, & inſcriptione: C.

Coſconiæ gẽtis numus.

Coſſutia.

Creperei.

Crepuſia.

B LIMETA. P. CREPVSI. qui ab altera parte caput habet, poſtica parte velatum, antica galeatum: & inſcriptum eſt: C. CENSORIN. Argenteum numum, cum duobus lanceatis equitibus, ſtellam ſupra caput habentibus Caſtore nempe & Polluce, cum ſubſcriptione L. CVP. L. Cupienij eſſe iudicat Vrſinus: Additur etiam ROMA. Victoriæ icon cum cornucopia conſpicua eſt altero numi latere. Curiatæ gentis fuere Trigemini; quorum C. Curiatus argenteum cuſit denarium cum quadriga, cuius moderatorem victoria laurea cohoneſtat. Inſcriptum numo: C. CVR. F. ROMA. ab altera numi parte expreſſa eſt Victoria, & retro eam ſcriptum eſt: TRIGE. Similiter Victoriæ icon cũ inſcriptione: Q. CVRT. in alio numo, in quo ab altera parte quadriga eſt, eadem conſpicitur, inſcriptum eſt: M. SIA. ROMA. Cn. Domitij numus cum inſcriptione: ROMA. CN. DOM. bigam oſtendit, cuius equi impelluntur à victoria: ſub equis vir pugnat cum Leone. Ab altera parte Victoriæ imago eſt, retro quam appicta eſt ſpica. Pertinere hunc numum ad Cn. Domitium Ahenobarbum, putat Vrſinus, de quo his verbis meminit Plinius: *M. Piſone. M. Maſſalla Coſ. Domitium Ahenobarbum Aedilem Curulem vrſos Numidicos centum, & totidem Aethiopas venatores in Circo dediſſe: Miror adiectum Numidicos fuiſſe: cùm in Africa non gigni vrſos conſtet.*

Curiata familia numi.

Domitia.

Lib. 8. c. 36.

Vrſi Numidici.

C Ex hoc autem argenteo denario, in cuius altera parte vir cum leone pugnans impreſſus eſt, intelligere poſſumus, (inquit Vrſinus) non vrſos, ſed leones in circo dediſſe, annaleſque non ſatis emendatos Plinium habuiſſe, in quibus cõtra hiſtoriæ fidem, leones pro vrſis ſcriptum fuiſſet. Hæc ille. Ego Plinium annalibus vſum puto emendatis, ſed non aduertiſſe Numidicos vrſos cum leonibus eoſdem eſſe, quemadmodum probè oſtendit Lipſius in Electis, vt ſuo loco oſtendemus. In eodem denario, ad indicandum ædilitatis honorem, ſpica adiecta eſt: quia ſcilicet ædiles annonam curarent. Altero eiuſdem familiæ numo quadriga triumphalis expreſſa eſt: cui ſubſcriptum: CN. DOM. Ab altera parte Victoria eſt, cum inſcriptione: ROMA. fortè autem hoc denario eiuſdem Domitij Ahenobarbi triumphus indicatur, quem egit Procos. ex Hiſpania anno DCCXXI. quamuis ad eum quoque Cn. Domitium referri poſſit, qui anno DCXXXV. Procos. de Gallis Aruerneis triumphauit. Cuſit hæc eadem familia bigam quoque, cui ſubſcriptum eſt, L. LICI. CN. DOM. Ab alio latere Victoria eſt, cum inſcriptione L. COS. DOM. F. M. Durmij triumuiri numus, in quo ipſe ab vna parte pictus inſcriptionem habet: M. DVRMIVS IIIVIR HONORI. ab altera oſtendit quadrigam cum thenſa: inſcriptum eſt: CAESAR AVGVSTVS. C. Egnatij Maxſumi numus argenteus bigam habet, cuius rector à

Plinij lapſus.

Durmia gentis numus.

D victoria ſuperuolante laurea coronatur. Inſcriptum eſt. C. EGNATIVS. CN. F. CN. N. Altera parte Egnatij caput eſt, antica parte galeatum: Inſcriptum MAXSVMVS. In gentis Fabiæ numo quodã argenteo quadriga eſt triũphalis, ſub equis proram nauis habet appictam, vt indicetur Q. Fabium, ad quem hic numus pertinet, cùm prætor eſſet anno DLXIIII. ex Creta inſula naualem triumphum egiſſe: ſubſcriptum eſt: Q. FABI. Ab altera parte Victoriæ eſt imago & inſcriptio: LABEO. Alius Fabiorum quidam denarius bigam habet, cuius equos Victoria concitat: Infrà ſcriptum eſt, C. FABI. C. F. Appicta etiam eſt auis, quam buteonem eſſe indicat Vrſinus, eandemque fortaſſis ſignificat, B. litera ibidem adiecta: ſed quam ob cauſam buteonem auem in hoc denario ſignarit is C. Fabius, qui ex Pictorum familia fuit, non ſatis clarum eſt, cùm ab hac auc Buteonum alia Fabiæ gentis familia cognomen duxerit. Altera denarij parte flaminis icon eſt cum inſcriptione: EX. A. PV. hoc eſt, ex argento publico. Eo enim anno quo C. Fabius Pictor conſulatum geſſit, populus Rom. ex S. C. argento ſignato vti cœpit. Alius eiuſdem gentis argenteus numus quadrigam habet cum victoria equos moderante & altera manu lauream geſtante. Subſcriptum eſt ROMA. mox ſub hoc titulo: C. F. L. R. Q. M. hoc eſt C. Fabius, L.

Egnatia.

Fabia.

bius, L.

bius, L. Rubrius, Q. Marcius. Hi enim triumuiri ſimul cudendæ monetæ præfuerunt. Eſt item E
quadriga in alio Fabiorum numiſmate cum victoria expreſſa, ſed quæ palmæ ramum manu tenet:
Subſcriptum, L. FABI. F. HISP. Ab altera parte caput anterius galeatum, cum inſcriptione. C.
ANNIVS T. F. T. N. PROCOS. EX. S. C. Erat hic Fabius Sertorianarum partium, con-
Fauniorum numus. tra quem à Sulla C. Annius miſſus eſt, vt ſcribit Plutarchus. Habet & Fauniæ gentis numus qua-
Flaminioru. drigam cum victoria, dextra lauream ferente, cum inſcriptione M. FAV. C. F. ab altera parte
Victoriam. Bina ſunt Flaminiorum numiſmata, cum biga. Vtrique inſcriptum L. FLAMIN.
CILO. ſed alterum ab altera parte habet Victoriam, alterum iconem C. Conſidij Nonani. Bi-
gam etiam oſtendit Flauiorum numus cum inſcriptione FLAVS. ROMA. & ab altera parte Vi-
Fonteiorum. ctoria expreſſa eſt. Fonteiorum numus, qui ab vna parte caput oſtendit galeatum, cum inſcriptio-
ne: P. FONTEIVS. P. P. CAPITO. IIIVIR. ab altera habet equitem, dextra vibrantem gla-
dium, ſub quo viri, quorum alter ſcutum geſtat, genua flectunt, ceu veniam petentes. Denotant
quidem iſthæc egregium aliquod factum, cæterùm quale illud ſit, hactenus ignoratur. Cn. Ful-
uij M. Calidij, & Q. Metelli III Virorum denarius argenteus ab vna parte Romam, ab altera
Fondanioru bigam habet, in qua victoria lauream dextra geſtans equos impellit. C. Fondani numus cum in-
numiſma. ſcriptione C. FVNDAN. quadrigam habet, cuius equos nulla habentes frena, nullaſque habe- F
Furiorum. nas muliebri habitu ſtatua voce vrget ad curſum, equoque dextro puer inſidet, manibus poſt
terga reiectis, ſummam fortaſſis equitandi peritiam indicaturus. L. Furij Purpureonis, qui præ-
tor de Gallæis triumphauit, numus ab vna parte bigam habet, cum ſcorpione: inſcriptum PVR.
ROMA. ab altera Victoriam. In Gelliæ familiæ numo cum inſcriptione: CN. GEL. ROMA.
Gelliorum. quadrigæ cum liberis equis inſiſtunt viri duo, galeati, ſcutaque ferentes. Ab alio numi latere
imago eſt Victoriæ laureatæ. Horatij Coclitis numiſma binos oſtendit equites haſtatos, & ab
Horatiorum altera parte imaginem Victoriæ, cum inſcriptione: COCHLES. Hunc denarium poſtmodum
Traianus Imp. reſtituit, vt conſtat ex inſcriptione quæ nunc in aduerſo numi latere legitur, quæ
talis eſt: IMP. CAESAR. TRAIAN. AVG. GER. DAC. P. P. REST. Hoſtiliæ gentis qui-
Hoſtilioru. dam numus vno latere bigam cum duobus habet rectoribus & inſcriptum eſt: L. HOSTILIVS
SASERN. altero caput viri paſſis capillis, hiſpidaque barba. Amicus quidam Vrſini Pauoris
vel Palloris imaginem eſſe arbitrabatur, atque ita Hoſtilium Saſernam progenitoris monumen-
ta voluiſſe illuſtrare. Tullus enim Hoſtilius rex Pauori Pallorique fanum vouit, vt ex Liuio no-
Itia famil. numus. tum eſt. Itiæ gentis vnius tantùm denarius reperitur. Ab vna parte equites habet binos lanceam
vibrantes, quales in multis alijs numis conſpiciuntur; Supra vtriuſque caput ſtella eſt: infrà ſcri- G
ptum: L. ITI. ROMA. ab altera numi parte imago eſt Victoriæ. Iidem equites Pollux nempe
& Caſtor, & ſtellæ picti ſunt in primo Iuliæ familiæ denario, in qua parte ſubſcriptum: L. IVLI.
Iuliæ. ROMA. ab altera parte ſimiliter picta eſt Victoria, expreſſuſque numerus. XVI. propterea quod
eo anno quo numus iſte ſignatus eſt, preſſus ære alieno populus Romanus, fecerat ipſe, vt dena-
rius ſexdecim aſſibus permutaretur. Altero eiuſdem L. Iulij denario bigam promouet Victoria:
Inſcriptum ſimiliter: L. IVLI. Altera numi pars Victoriam oſtendit, ac præterea ſpicam tritici,
ædilitatis eiuſdem ſymbolum. Vrſinus Cupidinis currum eſſe iudicat, eumque hoc numo im-
preſſum, ad indicandam Iuliæ gentis originem, quæ à Iulo Æneæ, qui Venere genitus eſt, filio
principium habuiſſe dicitur. Eſt quidem in tertio numo Veneris currus, ſed eum Cupidines, non
equi trahunt; vt fit in quarto numo, vbi biiuges moderatur Venus dextra lauream, vel potius
myrteam protendens: à tergo aſtat Cupido, Venerique idem ſertum imponit: Inſcriptum eſt:
SEX. IVLI. CAESAR. Eſt & in alio numo huius gentis biga expreſſa, in quo equos mode-
tans dextra vibrat ſpiculum, ſiniſtra geſtat inſigne, in cuius medio litera conſpicitur I. Subſcri-
ptum eſt. M. METTIVS. ab altera parte Cæſaris caput eſt laureatum, cum inſcriptione: CAE-
SAR DICT. QVART. Currus ſiue quadriga triumphalis, (nam victoria lauream oſtentans H
equos concitat) cum titulo: L. IVLI. BVRSIO. huius victoriam, quæ tamen ignoratur, ex-
preſſiſſe videtur. Altera numi pars caput oſtendit alatum (Mercurij fortè) & à tergo ſceptrum
tridens, item animal quadrupes, canis ſpecie. Eſt & alius denarius, qui ab vna parte templum
oſtendit, cum inſcriptione: CLEMENTIAE CAESARIS. ab altera parte equos binos de-
Iunia fami lia numi. ſultorios, cum laurea & inſcriptione: P. SEPVLIVS MACER. Iuniæ familiæ numi duo ab v-
na parte Victoriæ imaginem, ab altera binos exhibent equites lanceam vel ſpiculum dirigentes:
alteri ſubſcriptum: M. IVNI. ROMA: alteri: C. IVNI. C. F. ROMA. D. Silani in eadem
gente numi quoque ſunt duo, in quibus biga exhibetur: ſed in priori Victoria dextra lauream, ſi-
niſtra palmam & habenas tenens, equos agitat: Subſcriptum huic: D. SILANVS. L. & ab al-
tera parte caput oſtendit hiſpida barba, capillis paſſis, iunctis in fronte connexo. Laqueo autem ip-
ſe vitam finiuiſſe dicitur, condemnatus à patre, quòd prouinciam expilaſſet. Altero numo eque-
rum rector, ſiniſtra lauri ramum geſtat: ſub equis appictam habet locuſtam: ſubſcriptum: D. SI-

LANVS.

A LANVS: altera verò numi parte caput exprimitur antrorsum galeatum: subscriptum: SALVS F. fortè filij, vt hic sit T. Manlius Torquatus Silani superioris pater, nam & torques, quo exornatus est in numo, id indicat. Torquatus autem dictus fuit, quod ex Iunia gente in Manliam Torquatorum familiam adoptatus esset. Sigonius D. illum Silanum de Lusitanis triumphasse existimat; ad quem triumphum numus ipse spectauerit: sicuti & alius eiusdem numus, qui ab vna parte imaginem expressit Victoriæ cum litera A. ab altera bigam cum victoria equos incitante & inscriptione D. SILANVS. L. F. ROMA. supra equos numerus expressus cernitur, XIII. Q. Labieni Parthici, T. Labieni qui prius partium Cæsaris, deinde Pompeianarum fuit, numus ab vna parte ipsius caput habet cum inscriptione: Q. LABIENVS PARTHICVS IMP. ab altera equum ephippiatum & phaleratum. Liciniæ gentis aliquot extant numi, equorum imagine condecorati. Primus in hoc ordine biiuges habet, quorum proriga vna manu scutum gestat: subscriptum est. L. LIC. CN. DOM. ab altera parte imago est Victoriæ, cui circumscriptum est: C. MALLE. C. F. Fuit autem L. Licinius cum Cn. Domitio &c. Malleolo, cudendæ monetæ triumuir. Secundus ostendit ab vna parte P. Crassi caput laureatum & antrorsum galeatum, retro quod scriptum est. S. C. ab altera parte idem Publius equum sinistra manu ducit, dextra lanceam gestat. Circumscriptio legitur: P. CRASSVS. M. F. Tertio eques exprimitur, nudus velocissimè currens, palmam humero ferens: cum subscriptione: A. LICINI. ab altera parte caput depictum est, cum inscriptione: NERVA. Quarto eques ornatus virum quendam flexis genibus supplicem capillis prehensum detinet. Inscriptum est huic numi parti: NERVA IIIVIR. altera parte laureato expresso capiti circumscribitur. A. LICINIVS. FIDES. Caput præcedentis numi nimirum tertij, Apollinis esse iudicat Vrsinus, idque & desultorium equitem, Apollinares ludos ab aliquo ex Licinia gente, cum prætor esset, in Circo factos, sine dubio designare. Quintus numus ab vno latere ostendit equitem dextra lauream ferentem: Inscriptum est: AVGVSTVS DIVI F. ab altero ancylia Saliorum, cum inscriptione: P. STOLO IIIVIR. Equestris isthæc statua ad Augusti victoriam aliquam, ob quam ei statua huiusmodi decreta fuerit, haud dubiè pertinet. Sextus ac postremus ab vna parte Veiouis simulachrum, ab altera quadrigam habet: cuius moderator dextra spiculum vibrat, sinistra vmbonem gestat. In Luciliæ gentis numo Victoriæ icon est laureatæ, cum literis: P V. id est publico, nimirum argento, ab altera parte, eadem biiuges propellit, cum inscriptione: M. LICILI. RVF. Cn. Lucretij Trionis numus cum inscriptione ab vna parte: CN. LVCR. ROMA. binos ostendit equites erecta lancea, & ab altera parte Victoriam, cum inscriptione: TRIO. Currus triumphalis Maianiæ gentis à Victoria rectus cum inscriptione C. MINI. ROMA. & ab altera parte Victoriam etiam exhibens, ad C. Maianium P. F. P. N. pertinere videtur, qui Cos. de Antiatibus, Lauinieis, & Veliternis triumphauit. Est & biga in numo Mamiliorum, in quo & numerus expressus cernitur XXVIIII. Infraque scriptum C. LIMETA. P. CREPVSI. ab altera numi parte velatum caput est: & antrorsum galeatum, cum inscriptione. L. CENSORIN. Apparet autem triumuiros hos fuisse. Manliorum numis tribus triumphalis currus pingitur, in priori ab vtroque equorum latere appicta est stella, eorum verò moderator galeam indutus est cristatam: infrascriptum: A. MANLI. Q. F. Altera numi parte Victoriæ icon est galeam indutæ cristatam: & inscriptum est SER. ROMA. Fuit is procos. contra Sertorium missus. Altera victoria equis præest: in hoc numo subscriptum est: T. MAN. AP. CL. Q. VR. nam cum Ap. Claudio quæstor vrbanus fuit. In tertio victoria in aëre suspensa triumphanti trophæum imponit. Subscriptum in hoc: L. SVLLA. IMP. Ab altera parte Victoriæ imago conspicitur, cum inscriptione: L. MANLI. PROQ. Quarto eques expressus est, lanceam & scutum gestans, sed equum sine freno & habenis regens: cum inscriptione L. TORQVA. Q. EX S. C. Altera numi pars victoriam ostendit & inscriptum ei. ROMA. Philipporum ex Marcia familia tres sunt denarij equestribus statuis insignes: quarum prima lapideo imposita est ponti quinque foraminum, quibus inscriptum est: AQVA MAR. ab equi verò tergo: PHILIPPVS. Altera numi parte caput exhibitum Anci Romanorum regis cum lituo & inscriptione: ANCVS. Qua numi parte L. Philippus, qui hunc denarium cudit, indicare voluit, ab Anco Marcio originem se duxisse: cui autem lituus appictus, quod religiones neglectas aut prauè cultas, vt erant à Numa institutæ, Pontificem Max. proponere in publicum iussisset; quam ob causam sacrificus vocatur ab Ouidio, de Marciæ gentis origine loquente:

Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco.

De aqua autem Marcia, quod ab Anco Marcio, qui eam deduxit, nomen acceperit, fatentur veteres omnes. Statua equestri, quæ aquæductui imposita est, opinatur Vrsinus, designari eam, quam scribit Liuius lib. 9. Marcio Tremulo ante ædem Castorum positam à Senatu, populoque Rom. fuisse, quòd Samnites bis vicisset & Anagnia capta populum stipendio liberasset. Alij ad statuam

Labiena. Licinia. Lucilia familia num. Lucretia. Maiania. Mamilia. Manlia. Marcia familia numi.

B C D

ſtatuam equeſtrem referunt, quam Philippus Auguſto decreuit, cuius meminit Cicero in epiſt. E
ad Brutum: quorum opinio Vrſino imbrobatur. Alter Philippi eiuſdem numus, ab vna parte L.
Marcij imaginem habet, cui in Hiſpania concionanti è capite flamma eluxit: ab altera parte ſtatuã
equeſtrem, lauri ramum dextra geſtantem, cum inſcriptione: L. PHILIPPVS. Vrſinus eandem ſtatuam putat cum præcedenti, quæ Q. Martio decreta fuit. Eſt & alia equeſtris ſtatua tertio numo expreſſa, cum viro armato, & ſpiculum vel haſtam vibrante, cui inſcriptum eſt Q. PHILIPPVS. ROMA. ab altera parte picta eſt Victoria. Equitem illum Caſtorem eſſe iudicat
Caſtoris ſtatua. Vrſinus, quod vt cecinit Horatius: *Caſtor gaudet equis*: Ἱππόδαμος inde ab Homero appellatus.
Ab equorũ autẽ ſtudio videtur Philippus is (inquit) dictus eſſe, qui primus ex hac familia cognomen inuenit, ad quem reſpexiſſe eum qui denarium cudit, dubitandum non eſt. Ab equi tergo adpictus eſt ſcorpius. Eſt item numus eiuſdem gentis, in quo deſultores equi depicti ſunt, cum luna noua & caduceo, & cum inſcriptione: C. CENSORIN. & altera parte duo capita Numæ ſcilicet & Anci Roman. regum, à quibus Marcij originem ducunt. Eſtq; adhuc alius, in quo equus eſt ſingularis ſine agitatore procurrens, cum eadem inſcriptione: adiecti ſunt duo apices, & ſupra vtroſque binæ ſtellæ. Hic numus ab altera parte vnum tantummodo caput habet, quod F
fortè Anci fuerit. Biga deniq; alio numo exhibetur, cum inſcriptione: C. LIMET. P. CREPVSI. CXXIIII. & ab altera parte caput velatum, cum inſcriptione: L. CENSORIN.
Hiſce poſterioribus numis Marcij alicuius de ludicris Circenſibus, equo ſingulari, deſultoribus, & bigis partas victorias deſignari conijciunt, quas C. Cenſorinus triumuir ſub Auguſto, vt progenitoris ſui monumenta illuſtraret, in his nummis ſignauerit. Memmiorum numus ab vna parte bi-
Memmiorũ numus. nos oſtendit equos, inuicem obuerſos, ſimiliterq; totidem viros, altera manu haſtam ferentes, cum inſcriptione L. MEMMI. ab altera parte caput laureatum. In altero verò eiuſdem gentis numo biiugum moderatori victoria acre ſuſpenſa lauream porrigit: Ante eorum pedes litera expreſſa eſt, N. Infra ſcriptum: L. MEMM. GAL. ROMA. Altera parte viri caput, & à ceruice ſerra, aut quid ſerræ ſpecie, cum inſcriptione: ROMA. Similis huic per omnia numus alius ſed ſub equis ſcriptum eſt: L. C. MEMIES GAL. & ab altera parte, K. EX. S. C. Celebris eſt huius gentis quidam Memmius ædilis plebeius, qui Cerealia hoc eſt, Cereris ludos, quibus
Lib. 47. equorum curſus in Circo exhibebantur, primus feciſſe dicitur: itaque Dio memoriæ prodidit, ante deuictum Brutum eueniſſe, vt ædiles plebeij gladiatorum certamina pro equorum curſibus
Mettiorum exhibuerint. Mettiæ familiæ numus cum inſcriptione, M. METTIVS. bigam oſtendit, cuius G
equos auriga nullis vtens habenis aut frenis, voce ad curſum impellit, dextra ſpiculum vibrans, ſiniſtra inſigne ſcutiforme ferens: altera parte Cæſar laurea exornatus exprimitur, cum lituo & inſcriptione: CAESAR DICT. QVART. Sub eo enim quartùm dictatore cudendæ monetæ præfuit. Equites pileati & lanceati duo, cum totidẽ ſupra caput ſtellis in numo conſpiciuntur
Minutiorũ numus. Minutiorum cum inſcriptione: Q. MINV. ROMA. ab altera parte imaginem habet victoriç, & inſcriptionem: RVF. Eadem imago picta eſt alio eorumdem numo, qui ab altera parte quadrigã habet, cuius equi ſine frenis & habenis ſunt: Inſcriptum ROMA. L. MINVCI. Biga verò gẽtis
Muſſidiorũ Muſtidiç expreſſa cũ inſcriptione L. MVSSIDIVS LONGVS: altera parte victoriam oſtentãs, ad Cæſaris dictatoris victorias (inquit Fuluius) ſpectat, quarũ cauſa ſpectacula in Circo edita fuiſſe
Cap. 39. tradit Suetonius: *Circenſibus* (inquit) *ſpacio Circi ab vtraq; parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas bigasq; & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes*: atque ob ſimiles aliorũ victorias ſæpe (ni fallor) in aliorum numis, bigæ quadrigæq; & deſultorij conſpiciuntur: nec aliò ſpe-
Næuiorum. ctare puto trigam, quæ in Næuiorum denario expreſſa eſt cum inſcriptione C. NAE. BALB. qui ab altera galeatum caput habet; cuiq; inſcriptum eſt S. C. Teſtatur Fuluius in veteri quadam inſcriptione, quæ proximis annis in foro Romano reperta, in Capitolium tranſlata fuit: in cuius H
altera parte equeſtris ſtatua Curtij eius expreſſa eſt, à quo Lacus Curtius dictus fuit, mentionem fieri L. NAEVII. L. F. Spurini prætoris &c. Ogulniorum numus ab vna parte laureatum ca-
Ogulniorum *Opeimiorũ.* put; ab altera quadrigam oſtendit cum inſcriptione: VER. CAR. OGVL. Opeimiæ gentis numi duo ſunt, qui ab vno latere victoriæ imagine illuſtrati ſunt: ſed in altero ea dextrà lauream geſtans equos quadrijuges agitat: altero bigam moderans vna manu arcum tendit: priori ſubſcriptum L. OPEIMI. ROMA. altero M. OPEIMI. ROMA. Hic L. Opimius homo fuit clarus & in Senatu potens, quia conſul C. Graccho & M. Fuluio interfectis, acerrimè victoriã
Papiriæ gentis numus. nobilitatis in plebem exercuit. Eam itaque priori numo indicauerit. Carbonum Papiriæ gentis numi duo ab vna parte impreſſam habent imaginem victoriæ: ab altera quadrigam à Ioue vna manu fulmen, altera ſceptrum geſtante moderatam. Vni inſcriptum eſt M. CARBO. RO-
Petronia. MA. alteri: CARB. ROMA. P. Petronij Turpiliani numus ab vna parte oſtendit Pegaſum, ab altera imaginem Auguſti, ſub quo triumuiratum geſſit. Alluſio eſt, ni fallor, ad L. Petronium, qui cum humili loco natus eſſet, P. Cœlij beneficio ad equeſtrem ordinem & ſplendida militiæ

ſtipendia

A stipendia peruenit, vt scribit Valerius Maximus. L. Nattæ ex familia Pinariorum duo sunt numi, *Pinaria.*
cum impressa biga: & vterque ab altera parte impressam habet imaginem Victoriæ. Vtriq; inscri- *Li.4.c.7.*
ptum NATTA. ROMA. sed alterius equi soluti procurrunt: altero victoria habenas modera-
tur. In tribus Plautiorum numis quadriga picta est, quorum prior, cuius inscriptio est: L. HYP- *Plautia.*
SAEVS AED. CVR. subscriptio: C. HYPSAE. COS. PREIVER. CAPTV. & in quo
sub equis appictus est Scorpio: ab altera parte exhibet camelum sarcina onustum, à cuius lateri-
bus quidam flexo genu lauream ostentat. Inscriptum M. SCAVR. AED. CVR. EX S. C. In-
frà scriptum est: REX ARETAS. Alteri ab vno latere scriptum est: C. YPSÆ. COS. CEPIT.
ab altero, in quo imberbis viri caput pictum est, cum pisce P. YPSAE. S. C. Tertius easdem ha-
bet vtrobiq; inscriptiones: sed in hoc viri caput barbatum est, & à ceruice expressus est tridens.
Ex quibus inscriptionibus colligitur, tres istos numos in C. Plautij Hupsæi memoriam cusos esse
qui Decianus in Fastis cognominatus est, quiq; Priuerno capto, de Priuernatibus triumphauit. *Camelus*
Camelus autem ludorum, quos in ædilitate fecerit, index esse potest: magis tamen placet Vrsino, *quid in nu-*
si camelus ad Arabiæ regulum Bacchium Iudæum referatur, quem à Plautio Cn. Pompeij, vt o- *mis indicet.*
pinatur, in Asia legato, vel proquæstore superatum fuisse credibile est, eo bello, in quo Aretas
B quoque rex ab Aemilio Scauro, Pompei item proquæstore victus est. Est & aliud Plautiorum nu-
misma, quod Solis imaginem ab vna parte cum inscriptione L. PLAVTIVS, ab altera parte victo-
riæ imaginem ostendit in medio quatuor equorum, quorum vni insideri videtur. Inscriptum est:
PLANCVS. Est denique aliud quo duo equites lancea directa procurrentes depingnntur, cum
inscriptione: C. PLVTI. ROMA. altera parte exhibetur Victoria. Victoria item exhibetur alte-
ra parte numorum Porciæ familiæ, quorum bini ostenduut bigam: sed in priori, cui subscriptum *Porciæ fami*
est: L. LIC. CN. DOM. & altera parte L. PORCI. LICI. equos agitans dextra vibrat spicu- *liæ numi.*
lum, sinistra gestat scutum. Altero numo Victoria sertum ostentat, & bigam ipsam moderatur:
Inscriptio: C. CATO. ROMA. Est & alius Porciorum numus, in quo quadriiuges auriga fla-
gelli loco, terriculo vtitur, campanæ specie: Subscriptum est: M. PORC. ROMA. ab altera par-
te: LAECA. Inter Postumiorum numos vnus est, quo ab vna parte tres exhibentur equites dex- *Postumia.*
tra lanceam, sinistra scutum ferentes, quibus pedes præcurrit gladio accinctus, cum inscriptione:
A. ALBINVS: ab altera parte, ROMA. sub capite Dianæ. Hoc numo Albinus maiorum suo-
rum monumenta celebrat, pugnam illam exprimens, in qua A. Postumius dictator, ad lacum
C Regillum cum Latinis dimicans, Sex. Tarquinium Superbi regis filium interfecit. Alter etiam e-
iusdem gentis numus subscriptus similiter: A. ALBINVS: ab vna parte equos ostendens binos
è fonte bibentes, totidemq; hastatos viros; quorum capiti imminet stella, & appicta etiam est
luna: ab altera parte caput laureatum cum stella maxima & inscriptione: ROMA. pertinet ad
eundem A. Postumium: cui scilicet contra Latinos ad lacum Regillum, vt dictum est, pugnanti,
Castor cum Polluce fratre auxilio venisse dicitur, & post pugnam ad lacum Iuturnæ suum equo-
rumq; sudorem abluisse, in quo eis loco ædes constructa fuit. Est & quadriga insignis alius huius
gentis numus, equis solutis tracta: cum victoriæ signo ab alia parte, cui appictus est flaminis apex,
ad L. Postumium Albinum flaminem Martialem alludens. In quodam Prociliæ gentis denario ab *Procilia.*
vna parte Iunonis Sospitæ pellem capitis caprini indutæ imago est cum inscriptione S. C. ab alte-
ra parte biiuges eadem dea, dextra spiculum, sinistra scutulum gestans moderatur. Subscriptum
est. L. PROCIL. I. F. Hic autem L. Procilius, qui hunc denarium cudit hac deæ imagine si-
gnificat, se è Lanuuio municipio oriundum fuisse. Ibi enim ea dea colebatur tali simulacro, vti ex
hisce Ciceronis verbis clarum est: *Tam Herclè* (inquit) *quam tibi illam nostram hospitam, quam tu* *Iuno caprini*
nunquam ne in somnis quidem vides, nisi cum pelle caprina, cum hasta, cum scutulo, cum calceolis re- *capitis pelle*
D *pandis.* In Quinctiorum numo equestres statuæ duæ ab vna parte cum inscriptione: T.Q. ROMA. *induta vbi*
conspiciuntur, & ab altera parte victoria & retrò eam flaminis apex. L. Rubrij numi duo sunt ar- *colebatur.*
gentei, cum thensa quadriga vecta. Vtriq; subscriptum: L. RVBRI. sed alterius numi thensæ in- *Quinctioruũ*
sculpta est auis (aquilæ forsan) imago, & Victoria volitans aut aëre suspensa equis lauream im- *numus.*
ponere satagit: præterea alter caput ostendit nudum, laureatum, & barbatum, & à tergo triden- *Rubriorum.*
tem, cum inscriptione: DOSSEN. alter caput habet imberbe similiter coronatum & à tergo sce-
ptrum, & inscriptionem: DOS. Pertinet autem thensa hæc, quãtum conijcere licet, ad ipsius Ru-
brij sacerdotium aliquod, vel maiorum suorum alicuius. Erant enim thensæ pontificum, vt ex his *Thensæ quid*
Cicer. verbis in oratione de aruspicum responsis intelligere possumus. *Te appello Lentule, cuius sa-* *indicent.*
cerdotij sunt thensæ, curricula, præcensio, ludi, libationes &c. Erant & ædilium, vt ex eodem colligi *Lib. 7. in*
potest. *Omnes* (inquit) *Dij, qui vehiculis thensarum solemnes cœtus ludorum initis &c.* His accedit *Ver.*
Festi quoq; auctoritas, qui, *thensam* (inquit) *vocari Sinnius Capito ait, vehiculum quo exuuia deo-*
rum ludicris Circensibus in Circum ad puluinar vehuntur. Aut igitur ædilitatẽ à se gestam, vel maio-
rum suorũ aliquo, significare Rubrius voluit, aut pontificatum aut sacerdotium quod thensis vte-

feturi vel certè (quod magis placet Vrſino) ad thenſam Cæſari dictatori decretam. Rutiliæ gen- E
Rutiliæ familiæ numus tis numus ab vna parte bigam habet, cuius equos victoria lauream prætendens agitat, cum in-
ſcriptione : L. RVTILI. altera parte Victoriæ imago eſt, cum inſcriptione FLAC. Similis per
Saufeia. omnia Saufeiæ gentis denarius, cum inſcriptione : L. SAVF. ROMA. Scriboniorum quoque
Scribonia. numus quidam ab vna parte Victoriam exhibet; altera binos equites illos quibus ſtella ſupra ca-
Sempronia-na. put appingitur, Caſtorem nempe & Pollucem, cum inſcriptione : C. SCR. ROMA. Idem e-
tiam numus inter Sempronianos extat, cum inſcriptione ab vna parte: L. SEMP. ROMA. Ab al-
tera PITIO. Eſt verò & alius eiuſdem gentis denarius, in quo ab vna parte equi Neptuni in pi-
ſces poſteriori parte deſinentes conſpiciuntur, cum duabus ſtatuis & inſcriptione : L. ATRA-
TINVS. Ab altera capita duo cum inſcriptione : M. ANT. IMPER. TER. COS. L. Sentius
Sentia. Saturninus triumuir argento publicè ſignando, duos cudit denarios cum quadrigis ab vna parte,
ab altera Victoria. Priori ſub equis inſcriptum : L. SENTI. C. F. D. Ab altera parte : ARG.
Sepulia. PVB. alteri : L. SATVRN. F. Sepuliæ gentis numus elegantiſſimus ab vna parte equitem de-
ſultorem cum laurea à tergo eius appicta oſtendit, cum inſcriptione : P. SEPVLLIVS MA-
CER. Ab altera parte imaginem Pontificis Maximi (Cæſaris dictatoris) cum lituo & phiala. F
Sergia. Elegantiſſimus item Sergiæ gentis numus ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam, quæ altera ma-
nu caput oſtentat, cum inſcriptione. Q. M. SERGI SILVS. altera parte Victoriam cum in-
ſcriptione : ROMA. EX. S. C. Numus eſt in M. Sergij honorem ſine dubio ſignatus, qui egre-
gia bellicæ laudis monumenta reliquit, inter quæ tamen, cuiuſnam Carthaginenſium ducis ca-
put ab eo ſit amputatum, quod (vt diximus) in altera denarij parte Sergius ipſe equo inſidens
manu geſtat, non recenſetur. Ipſe autem de factis ſuis orationem ſcripſit, ex qua Solinus : *Poſt*
M. Sergij fortitudo. *hunc* (inquit) *M. Sergius duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter & vicies vulneratus : ſecundo*
ſtipendio in prælio dexteram perdidit : qua de cauſa ferream ſibi manum fecit : & cùm neutra penè
idonea ad prœliandum valeret, vna die quater pugnauit, & vicit ſiniſtra duobus equis eo inſidente
confoſſis, &c. Seruiliorum prior (eorum in quibus equorum pictura eſt) ab vno latere duos ex-
Seruiliorum numi. hibet equos ſolutos, inuicem obuerſos, totidemque milites inuicem pugnantes, cum inſcriptio-
ne : M. SERVILI. C. F. N. Altero victoriam, cum inſcriptione vnius literæ : M. Eadem al-
tero numo exprimitur cum laurea, quæ à tergo conſpicitur ; Inſcriptio eſt ROMA. Hic numus
aduerſa parte binos oſtendit equites inuicem obuerſos, ſimul (vt videtur) colloquentes cum in-
ſcriptione : C. SERVILI. M. F. Tertio ab vna parte duorum equitum exprimitur pugna, eo- G
rumque alter gladio ſe defendere ſtudens, lancea confoditur alterius : ab altera parte laurea cin-
ctum caput exhibetur, cum lituo & inſcriptione : B. ROMA. Idem certamen quarto quoque
denario expreſſum eſt, ſed hic miles ille qui alterum in ſuperiori lancea transfigebat, lancea ca-
ret, audacter tamen aduerſarium inuadit. Equus enim anterioribus pedibus alterius equum per-
fundat. Scuto huius equitis, vt & ſuperioris inſcripta eſt litera M. Altera huius numi parte exhi-
betur Victoria cum lituo & inſcriptione : ROMA. Eſt & alius eiuſdem gentis numus, qui vna
parte caput criſtata galea exornatum exhibet cum inſcriptione : RVLLI. Altera bigam cum Vi-
ctoria equos agitante & lauri ramum ferente; & inſcriptione : P. SERVILI M. F. Priorem
denarium vulgò referunt ad M. Seruilium C. F. qui Magiſter equitum fuit, P. Sulpitio Dicta-
re anno DL. & conſul anno inſequenti, eiuſque pugnam aliquam equeſtrem ſignificari equitum
ſignis exiſtimant, quæ in eo denario exhibentur, eandemque etiam indicare voluiſſe, qui alte-
rum denarium cudit. Mihi autem magis placeret (inquit Fuluius) ſi equites qui ſunt in quatuor
denarijs expreſſi, alter ad Sp. Melium equeſtris ordinis virum, alter ad C. Seruilium Ahalam
magiſtrum equitum referretur, à quo Sp. Melius regnum affectans, interfectus eſt : denarioſq;
huiuſmodi crediderim à M. & C. Seruilijs Ahalis in progenitoris memoriam ſignatos eſſe, cum H
& ipſe quoq; occiſi Cæſaris, liberatæq; patriæ laudem aliquam vindicarent. Author enim eſt Ci-
Li. 2. Philip. cero præter P. & C. Seruilios Caſcas fratres, duos etiam Ahalas cum alijs coniuratis Cæſarem in-
Spurilia gentis numiſma. terfeciſſe. Spuriliæ gentis numus altera parte victoriam, altera bigam habet cum inſcriptione: A.
SPVRI ROMA. Idem cum hoc numo eſſet, numus Seruiliorum, niſi aurigam lauream in hoc Vi-
ctoria coroneſtaret. Inſcriptum huic P. GALB. ROMA. Eſt & alius eorundem numus qui ab v-
na parte equeſtrem habet ſtatuam cum titulo: SER. GALBA IMP. ab altera Hiſpaniæ imagi-
Hiſpaniæ typus. nem cum duabus lanceis, ſpicis, & ſcuto. Lanceæ & ſcutum Hiſpanorum in re militari prꝯſtantiã:
ſpicæ prouinciæ fertilitatem indicant. Statua verò equeſtris, poteſt ad Galbæ equeſtrem aliquam
Tarquitia gentis numus. ſtatuam pertinere, quæ ab Hiſpanis ei decreta fuerit. Tarquitiæ familiæ numus à C. Tarquitio P. F.
vt ex inſcriptione apparet, cuſus ab vna parte bigam habet ab altera C. Annij caput cum inſcript.
C. ANNI. T. F. T. N. COS. EX S. C. Fuit enim hic Annius Syllæ legatus contra Sertorium &
Terentia. Tarquitium miſſus. C. Terentij numus qui auerſa parte victoriam oſtẽdit duplicem, aduerſa binos
habet equites quos Caſtoris & Pollucis ſymbola eſſe ſæpè indicauimus: cur verò hunc cuderit nu-
mum,

A mum, necdum obseruaui. Titiniæ gentis denarius, in quo Victoria bigam moderatur, & inscriptū est: C. TITINI. altera parte impressam habet victoriam cum hoc numero: xvi. ex quo colligitur denatiorū flandorum curatorem fuisse, cùm Hannibale vrgente asses vnciales facti sunt, placuitq; denarium sexdecim denarijs permutari: quinarium octonis, sestertium quaternis. Titiorum numi tres altera parte Pegasum habent impressum cum inscriptione: Q. TITI. Altera prior virūm barbatum, alter imberbem, tertius victoriam. Pegasus autem adduxit quosdam, vt ad Titium poëtam, de quo meminit Horatius ad Iulium Florum, referendos hos denarios putarint. Eius versus sunt hi: *Titinia.* *Titia.* *Li. 1. Epi. 3.*

Quid Titius Romana breui venturus in ora
Pindarici fontis qui non expalluit haustus?

Vt igitur Titio huic denarios huiusmodi quidam referrent, imago Pegasi etiam impulit, quæ in duobus denarijs, quadrato Hermæ imposito est: Clarorum enim & insignium aliqua virtute virorum capita Hermis imponi solent. Victoriæ quoque simulachrum in vno denariorum impressum ad Titij in poëticis certaminibus victoriam aliquam referri potest, cuiusmodi multæ Comicorum & Tragicorum poëtarum inter se certantium à Græcis, Latinisque scriptoribus celebrantur. Vrsino verò magis placet, si Pegasi signum, Corintho coloniæ à Cæsare Dictatore deductæ & ab Augusto postea instauratæ tribueretur: ad hanc enim fortasse respexisse Q. Titium, qui frater vel consanguineus esse potuit L. Titij, qui Tr. Mil. legionis Vernaculæ sub Cæsare ab Hirtio dicitur. Bigæ, quæ in Titurioium quodam numo expressa est, Victoria dextra lauream ostentans, equos agitat, sub quibus appicta est galea, cum inscriptione: L. TITVRI. Altera numi parte eius simulacrum cum inscriptione est: SABIN. Fuit hic L. Titurius Sabinus argento publicè feriundo præfectus, frater forsan Q. Titurij Sabini, qui Cæsaris legatus in Gallia contra Vnellos præclara multa præstitit. Quæ fuerit Trabauia familia, non constat; eius extat denarius argenteus ab vna parte victoriæ imagine, altera quadriga insignis cum inscriptione: L. TREBAVI. ROMA. Est & quadriga in Tulliorum denario, sed equi eam trahunt soluti, & insistit victoria sinistra manu ramum lauri gestans, appictaque laurea est, cum inscriptione: M. TVLLI. Ab altera numi parte etiam pictum est victoriæ simulacrum, cum inscriptione: ROMA. Creditur spectare numus ad triumphum M. Tullio Ciceroni ob res in Cilicia benè gestas decretum, de quo ipse scribit in epistola ad Catonem, & ad Atticum. Valeriæ gentis numi duo sunt bigam ostendentes: alteri inscriptum; C. VAL. C. F. ROMA. Huic ab altera parte Victoriæ simulacrum est: alteri inscriptum: L. VALER. Ab altera parte mulier coronata conspicitur, & a tergo malleus cum inscriptione: ACISCVLVS. Varguntciæ verò gentis numus ab vna parte imaginem habet victoriæ cum inscriptione: M. VARG. Ab altera quadrigam cum inscriptione: ROMA. Vettia verò bigam, & retro eam spicam tritici, cum titulo: L. VETTIVS IVDEX. Ab altera parte T. TATII Sabini imaginem cum inscriptione: TA. SABINVS. S. C. C. Vibius Pansa Cos. cum Hirtio contra M. Antonium hostem à Senatu iudicatum missus signis ad Mutinam collatis, prælio Antonium superauit. Ad quam victoriam indicandam duos potissimum numos cudit: quorum altero ipsius simulacrum cum inscriptione: PANSA. S. ab vna parte, ab altera quadriga triumphalis: altero eadem quadriga ab vtraque parte expressa est, cum inscriptione: C. VIBIVS C. F. PANSA. Vinitiorum numi duo sunt in Augusti honorem cusi: In priori equestris est statua basi insistens, in qua sub ipso equo inscriptum est: S. P. Q. R. IMP. CAES. ab vna parte: ab altera basi sine statua, inscriptum est: S. P. Q. R. IMP. CAE. QVOD V. M. S. EX A. P. Q. I. S. AD A. D. Circumcirca verò scriptum: L. VINITIVS. L. F. IIIVIR. Alter ab vno latere simulacrum habet Augusti: ab altero basim supra pontem, cum duabus equi statuis. Basi inscriptum S. P. Q. R. IMP. CAES. Ab vtraque basis parte statua est humana. Sub ponte scriptum: L. VINITIVS. Pertinent (inquit) hi numi ad declarandos Augusti honores, qui ei ob vias munitas decreti sunt: Hi verò, vt testatur Dio, & antiquitatis monumenta confirmant, fuerunt statuæ equestres, & arcus superimpositis statuis. Basis autem, siue columnæ inscriptio, cui in priori numo superimposita est equestris statua, ex Liuio interpretari potest: S. P. Q. R. Imp. Cæsari, quòd viæ munitæ sunt ex ea pecunia, quam is ad ærarium detulit. Huic numo simillimum alium pingit Sebastianus Eritius, sed in hoc arcus sunt duo, & vterq; superimpositam habet statuam equestrem, item equitem dextra lanceas, sinistra scutum ostentantem: Inter vtrumq; arcum, scriptum est: QVOD VIAE MVN. SVNT. Altera numi parte Augustus ipse imberbis pictus est cum inscriptione: S. P. Q. R. CAESARI AVGVSTO. Eadem imago cum eadem inscriptione in alio quoq; denario exhibetur, qui ab altero latere arcum ostendit duplicem, alterum scilicet alteri superimpositum, in cuius vertice currus conspicitur triumphalis, cuius moderatorem victoria à tergo astans laurea donat. Inscriptum similiter numo: QVOD. VIAE MVN. SVNT. Triumphalis autem currus

Li. 4. de bello Alex. *Titariorum numi.* *Trebauiorū.* *Tulliorum.* *Lib. 15.* *Lib. 5.* *Valeriorum.* *Varguntciorum.* *Vettiorum.* *Vibiorum.* *Vinitiorum.*

B C D

non aliam ob cauſam numo exhibetur, quàm vt indicaretur Auguſtum vijs muniendis viros triumpho dignos, vel qui aliàs triumphaſſent, præfeciſſe. Cum verò in Auguſti equeſtres ſtatuas inciderimus, non incongruum fuerit, aliarum quoque in eiuſdem Imperatoris honorem erectarum ex numorum antiquorum authoritate, mentionem facere, ac deinceps aliorum Imperatorum, qui ſimiliter Auguſti vocari voluerunt, qua in re opera vtemur Sebaſtiani Eritij, & ſi opus fuerit, etiam aliorum. Pingit itaque is aureum numum, in quo arcus conſpicitur triumphalis cum quatuor ſuperimpoſitis equis, & tribus viris, quorum vnus à tergo equorum eſt, duo à lateribus, qui inſignia ferunt militaria. Inſcriptum eſt numo ab hac parte: CIVIB. ET SIGN. MILIT. A. PART. RECVP. Hoc eſt: Ciuibus & ſignis militaribus à Parthis recuperatis: Dio author eſt, non ſolùm gratiſſimum Auguſto fuiſſe, quòd ciues & militaria ſigna, quæ Craſſo & Antonio eſſent erepta, citra vllum certamen recuperaſſet, verùm etiam templum Martis vltoris in Capitolio ad imitationem Iouis Feretrij, qua ſigna ea militaria ſuſpenderentur, decreuiſſe, equoque ouantem in vrbem inuectum, ac fornice trophæum geſtante honoratum fuiſſe. Ab altera numi parte Auguſti imago eſt, cum inſcriptione: IMP. CÆSARI AVG. COS. XI. TRI. POT. VI. S. P. Q. R.

Lib. 54.

Eſt & alius eiuſdem Auguſti numus argenteus cum inſcriptione: C. CAESAR. . . . qui altera parte eum ephippiato equo inſidentem oſtendit, perniciſſimeque equitantem, cum inſcriptione: POPVL. IVSSV. Cuſus enim fuit, cùm iuſſu populi equeſtris illi erigeretur ſtatua, cuius mentio apud Paterculum, his verbis: Mox cum Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouincijs Brunduſium venire iuſſerat, Legio Martia & quarta, cognita & Senatus voluntate & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum Senatus honoratum equeſtri ſtatua, quæ hodieque in roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, (qui honor non alij per CCC. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat) pro P. R. vnà cum conſulibus deſignatis, Hirtio & Panſa bellum cum Antonio gerere iuſſit. Eſt & argenteus numus cum inſcriptione ab vna parte: AVGVSTVS DIVI F. Ab altera ſtatuam oſtendens equeſtrem, cum tribus militaribus inſignibus, ſcriptum eſt: C. CAESAR. AVGVSTI. F. Eritius in honorem Augusti cuſum putat; AEneas Vicus in honorem Cai, quod mihi quoque videtur: cùm certum ſit tunc cuſum eſſe, cùm Caium Auguſtus in prouinciam, quæ fuit Armenia mitteret. Numiſma Tib. Claudij cum eius effigie laureata & inſcriptione: TIB. CLAVDIVS CAESAR. AVGVST. P. M. TR. P. IMPERAT. Ab altera parte equeſtrem oſtendit ſtatuam in medio duorum trophæorum, ſpolijs hoſtium onuſtorum, pulcherrimo ſuperimpoſitam arcui. Inſcriptum huic parti: NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMAN. IMP. S. C. Excuſum fuit hoc numiſma in Claudij honorem ob ſubactam Britanniam, de qua magnificè triumphauit. Niſi dicamus arcum illum eſſe, quem Neroni Druſo Claudij patri Senatus dicauerat, cum triumphans ex Germania Vrbem iniret. Neronis verò numus, ſimiliter inſcriptus ab vna parte: NERO CLAVDIVS CAES. AVGVST. GERM. P. M. TR. P. IMPER. P. P. Arcum quidem etiam habet triumphalem, ſed quatuor ei ſuper impoſiti ſunt equi, cum ſtatuis hinc inde humanis & victoriæ cum inſcriptione: S. C. De Neronis triumpho de Parthis, quem numus exprimit, meminit his verbis Corn. Tacitus: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatusconſulto ſupplicationes habitæ, ſtatuæque & arcus & continui Conſulatus principi, &c.* Eſt & alius numus in eiuſdem Neronis honorem excuſus, qui ab vna parte eius effigiem, palmamque exhibet, cum inſcriptione: IMP. NERO CAESAR AVG. P. MAX. Altera parte eundem Neronem equo inſidentem & duos proſtratos viros lancea transfigentem. Alio item quadrigam agitans, ſiniſtra palmam geſtat. Inſcriptum numo EVTHYMIVS. Quantoperè autem Nero ludis Circenſibus, quibus quadrigæ certabant, delectaretur, meminit Tranquillus, cùm inquit: *Equorum ſtudio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit, plurimuſque illi ſermo, de Circenſibus erat, & quondam tractum praſinum agitatorem inter condiſcipulos querens obiurgante pædagogo, de Hectore ſe loqui mentitus eſt. Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderet, ad omnes etiam minimos Circenſes ſeceſſu commeabat &c.* Vt verò Neronis in hoc certamine eximia indicaretur peritia, addita eſt inſcriptio, EVTHYMIVS. Hic n. quadrigarius in Olympiæ ludis fuit celeberrimus: Meminit eius Plin. his verbis: *Conſecratus eſt viuus, ſenſenſq; oraculi eiuſdem iuſſu, & Iouis Deorum ſummi aſtipulatu, Euthymius Pycta, ſemper Olympiæ victor & ſemel victus &c.* Eſt denique alius adhuc numus in eiuſdem Neronis honorem cuſus; in cuius parte vna eius conſpicitur effigies, cum palma & inſcriptione: IMP. NERO CAESAR AVG. P. MAX. Altera Circus & in eo quadrigæ circum metas currentes, & curſu certantes. Eadem huius numi, quæ prioris ratio eſt. Titi quidam numus cum eius effigie ab vna parte, & inſcriptione: IMP. T. CAES. VEESPAS. AVG. P. M. TR. P. P. P. ab

Cai numus
Tib Claudij numus.
Neronis numus.
Nero. Circenſium ſtudioſus.
Euthymius quadrigarius
Lib. 3. c. 47.
Titi numus.

A P. P. Ab altera parte ejusdem Imperatoris habet statuam equestrem, quæ virum quendam sub
equo prostratum conculcat: Subscriptum est: S. C. Alius est eiusdem Titi Vespasiani nu-
numus cum eadem effigie & inscriptione eadem, altera parte ipse Titus curru vehitur triumpha-
li, sceptrum dextra ostentans. Appicta currui ipsa victoria est, & lauri item ramus: cum inscri-
ptione: S. C. Triumphus eo Titi exprimitur de Iudæis. Est & alius numus, cui ab vna parte in-
scriptum est: IMP. T. CAES. VESP. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. VIII. & altero la-
tere S. C. in quo vir quidam pedes, indutus galeam, orbem equiti præbet, Roma nimirum, aut *Domitiani*
fortè Mars aut Bellona Tito: quasi monatcham creatura. Extat & Domitiani equestris statua *statua.*
in quodam numo æreo cum inscriptione: PRINCIP. IVVENT. S. C. in cuius similiter alte-
ra parte Domitiani etiamnum adolescentis simulacrum expressum est, & inscriptum. CAE-
SAR AVG. F. DOMITIAN. COS. II. Simillimus per omnia datur eiusdem Domitiani nu-
mus quidam argenteus, sed ab ea parte, in qua ipse equo vehitur, nulla est inscriptio. Vterque
cusus fuisse creditur, cùm in Galliam, & vtramque Germaniam ipse cogitaret. Est & argenteus
eiusdem effigie nobilis cùm inscriptione: CAES. AVG. F. DOMITIANVS. in quo ab alte-
ra parte Pegasus expressus est, cum inscriptione: COS. IIII. Huius numi duplex redditur ra- *Fama sym-*
B tio: sunt qui famæ illius quæ de eo vbique terrarum dispersa erat, typum esse volunt. Pegasus *bolum.*
enim famæ symbolum est: alij verò ab ipsomet Domitiano cusum hunc numum conijciunt, vt se
poëtices studiosum indicaret: talem enim se esse simulabat, vt testatur Suetonius. Elegantissimum
quoque æreum numisma à Græcis excusum reperitur cum inscriptione ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. al-
tera parte impressum habens arcum triumphalem, tribus portis insignem, cui superimpositæ cer-
nuntur quadrigæ binæ, quarum vna ipse vehitur, & ab vtroque earum latere vir quidam genu
flexo, & manibus post terga reuinctis, supplex astat, cum inscriptione: ΙΔ. Istiusmodi arcuum
mentio est apud Suetonium his verbis: *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni*
permisit, ac ponderis certi. Ianos arcusq; cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones vrbis
tantos aut tot exstruxit, vt cuidam Græcè inscriptum arcui sit, Arcam & caluitium. Fuit & alius ei
cusus numus honoris ergò ob deuictam Germaniam, in quo ab vna parte ipse eques peditem scu-
to se defendentem, postratum proculcat, cum inscriptione: S. C. Ab altera parte inscriptum
est: IMP. CAES. DOMIT. AVG. GER. COS. XI. CENS. PER. P. P. Simillimus quo-
que numus in honorem Traiani & Neruæ principis excusus extat, sed in eo tantùm à præceden- *Traiani &*
ti differt, quòd prostratus scuto careat: Inscriptum huic numo S. P. Q. R. OPTIMO PRIN- *Nerua nu-*
C CIPI. S. C. Altera pars imaginem eius exhibet laureatam, cum inscriptione tamen Neruæ e- *mus.*
tiam communi: IMP. CAES. NERVAE. TRAIANO AVGG. GER. DAC. P. M. TR.
P. COS. V. P. P. Eiusdem Traiani numus quidam alius à quadam Græciæ vrbe excusus, ab vna
parte Victoriam vtraque manu lauri ramum ferentem exhibet, biga vectam, symbolum videli-
cet victoriarum, quas contra diuersos populos obtinuit. Est & alius numus cui ab vna parte ef-
figies Traiani expressa est, cum inscriptione: D. NERVAE. TRAIANO. AVG. Altera e-
ques Leonem lancea transfixurus, eam rumpit, ruptaque mordicus à leone arripitur. Allusio
est ad spectacula quæ C. & xx. diebus Traianus populo Rom. exhibuit, vt testatur Dio in eius
vita. Qui verò eiusdem numus altera parte expressum habet Circum & in eo certantes cursu e-
quos celeres & quadrigas bigasque, cusus est in memoriam reparati ab eo Circi, de quo meminit
idem Dio his verbis: *Natura magnificus & gloriæ appetens erat: Circum collapsum ampliorem, at-*
que etiam elegantiorem restituit: quod ideo se fecisse inscripsit, vt populum Romanum capere posset.
Reperitur denique pulcherrimum eiusdem numisma æreum, quod altero latere Vlpiam exhibet
basilicam ab eo exædificatam, varijsque exornatam statuis, inter quas supremæ equestres sunt, *Adriani nu-*
cum inscriptione: S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. S. C. In quodam Adriani numo, *mus.*
D ipse triumphali vehitur curru: manum extendens, velut aliquid ab astante muliere (Victoria
fortè) accepturus. Alio quidem decursio equitum & peditum militaris exprimitur. Duos enim
equites, & peditem, scutatos, hastatosque ostendit, cum inscriptione: DECVRSIO. S. C.
De hac decursione dicam pòst suo loco. Ipse verò Adrianus equo vectus quodam alio numo e-
xercitum arte militari instruit, cuius loco pedites tres militaria ferentes insignia eodem latere nu-
mi exprimuntur, cum inscriptione: EXERCITVS RAETICVS. S. C. Adrianus enim teste
Aelio Spartiano, quamuis pacis magis quàm belli esset cupidus, militem quasi bellum immine-
ret, exercebat, tolerantiæ documento eos imbuens, ipse quoq; inter manipulares vitam militarem
magistrans &c. In eiusdem honorem numus alius cum inscriptione: MAVRETANIA. S. C.
cusus peditem eum repræsentat, sinistra duo gestantem spicula, dextra ferocientem equum *Mauritani*
ducentem, aut potius cohibentem. Mauritanorum enim motus compescuit, qui nisi ex equis *ex equo pu-*
ferè dimicant, teste Strabone, dum inquit: Pugnant frequentiùs ab equo hastati equis nudis *gnant.*
vtentes & iunceis frenis, &c. Antinoi formosissimi adolescentis effigies thorace tenus eiusdem *Antinoi nu-* *mi.*

Adriani puto iuſſu, (erat enim ipſi cariſſimus,& in delicijs) excuſus in quodam numo oſtenditur B cum inſcriptione : ANTINOOT ΗΡΩΟC, & ab altera parte equo inſidens, dextraq́ue caduceum geſtans. Tanto autem amore Antonoi exarſit Adrianus , vt mortuo vbique terrarum diuinos exhiberi honores , inque deorum numerum referri voluerit , ſacerdoteſq́; conſtituerit , quorum vnus numum in eius honorem percuſsit , qui ab vna parte eius vultum oſtendit , cum inſcriptione : OCTIΛIOC. MAPKEΛΛOC. O. IEPETC. TOT. ANTINOOT. Hoc eſt Hoſtilius Marcellus Sacerdos Antinoi : ab altera Pegaſum erectis anterioribus pedibus , & volandi cupidiſsimum , ſed à Mercurio freno cohibitum , cum inſcriptione: TOIC. AXAIOIC. ANEΘHKE. hoc eſt, Achiuis dedicauit.

Antonini Pij numi.

Antonini Pij Imp. numi ſunt duo , vnus cum inſcriptione Græca , alter Latina : ANTONINVS AVG. PIVS. P.P. TR.P. altera parte curru ipſe vehitur triumphali,cuius exterior equus ephippiatus eſt . Eſt & ſimilis numus alius,in quo Victoria equos quadriuges moderatur. Inſcriptum: VICTORIA AVG. S.C. Extat & alter numus in eiuſdem honorem factus , in quo ab vna parte eius effigies ſenili ætate expreſſa cernitur,cum inſcriptione : DIVVS ANTONINVS: ab altera ædificium pulcherrimum varijs exornatum ſtatuis , & quadriga quę verticem eius occupat: Inſcriptio eſt: GONSECRATIO. S.C. Numo huic lucem dat Iulius F Capitolinus his verbis : *Diuus eſt appellatus,cunctis certatim adnitentibus,cùm omnes eius pietatem, clementiam,ingenium,ſanctimoniam laudarent . Decreti ſunt etiam omnes honores, qui optimis Principibus delati ſunt . Meruit & flaminem & Circenſes & templum &c.* Elegans etiam extat numus M. Antonini, in quo ab vno latere ipſe equo vectus lanceam dextra geſtat , præit armatus vnus , duo verò ſubſequuntur , cum inſcriptione : PROFECTIO AVG. S.C. Quamuis verò is ſolus ad bellum proficiſci videatur , ſocium tamen profectionis habuit L. Verum ſuum fratrem Meminit idem Capitolinus; *Profecti tamen ſunt paludati ambo Imperatores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus: nec parum profuit iſta profectio , cum Aquileiam vſque veniſſent .* Eſt & equeſtris ſtatua elegantiſsima alio quodam numo expreſſa cum inſcriptione: IMP. VIII. COS.IIII. P.P. ab altera parte ipſe pectore tenus expreſſus eſt cum inſcriptione : M.ANTONINVS AVG. GERM. SARM. TR.P.XXXI. Alludit numus ad pulcherrimam illam Antonini ſtatuam equeſtrem , quæ hodieq́; opera Pauli Tertij in Capitolio cernitur , cum prius forum D. Ioann. Lateranenſis occuparet. Equi iuba & procomio procerioribus præditi viri ceruicem dextra palpãs, ſiniſtra longum geſtans baculum in alio Antonini numo conſpicitur: cui ſupra caput appicta eſt ſtella,con inſcriptione : TR.POT.VIIII.COS.II. Altera pars G effigiem habet ipſius Imperatoris,ætate expreſſam iuuenili,cum inſcriptione: AVRELIVS. CAESAR. AVG. Virum eum Parthicæ prouinciæ, ſtellam Orientis ſymbolum eſſe volunt, equum equeſtris pugnæ, qua maximè gaudent . Parthici autem belli ſub hoc Imp. Capitolinus meminit: quo profligato ipſe & frater Parthicus appellatus eſt . Ex equis verò eos bellare meminit Dio: *Armatura*(inquit) *eorum,vſuſq́, armorum talis eſt: Scuto nihil tribuunt ,ſed ſagittis iaculiſq́, ipſi equites vtuntur , armatiq́, maiori ex parte: Pedites inter eos pauci ſunt, ijq́ infirmiores , ſed & ipſi ſagittarij ,ad quod à pueritia exercentur,cælo ipſis ſuo ac regione ad vtrunque conducente . Regio enim plana,vt primùm eſt,& cùm ad alendos equos , tum ad equitandum aptiſsima . Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt,vt ſubinde mutatis equis,ſubitò ex longinquo adequitare,rurſuſq́, repente procul referre pedem poſsint.*

Parthorum pugna. Lib. 40.

Veri numus

L. Veri Imp. numus altera ſui parte oſtendit rogum funebrem , cuius vertici ſuperimpoſita eſt quadriga,cum inſcriptioue: CONSECRATIO. S.C. Inter Diuos enim is quoque conſecratus eſt. Eiuſdem imagine illuſtris numus alius,ab altera parte Perſeum oſtendit Pegaſo volante vectum,& feræ pugnantem bicipiti, aliàs leonis ſpecie:cum inſcriptione: CLICOR. Virtutis is vitiorum domitricis ſymbolum eſt Explicatque huncnumum H dilucidiſsimè emblema hoc Alciati :

Virtus vitiorum domitrix.

Bellerophon vt fortis eques ſuperare Chimæram ,
Et Lycij potuit ſternere monſtra ſoli .
Sic tu Pegaſeis vectus petis æthera pennis ,
Conſilioq́, animi monſtra ſuperba domas .

Commodi numus. Latinus Hercules.

Aliter verò interpretantur Commodi Imp. numum , in quo ipſe equo inſidens occurrentem iaculo leonem conficere minatur. Aiunt enim Lampridij teſtimonio ferarum diuerſarum ſua manu multa millia occidiſſe , ideoq́; & Latinum Herculem nominatum fuiſſe. Inſcriptum huic numi lateri : VIRT. AVGVSTI COS. SC. alteri in quo eius effigies : ANTONINVS. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. alteri, in quo ipſe triumphali curru vectus triumphat: P.M. TR. P.XI. IMP. VII. COS.V. P.P. Britannicus autem dictus ab adulatoribus,quod de Britannis per legatos domitis triumphum duxiſſet . Eſt & alius numus ſimiliter eius imaginem ſed armato pectore oſtendens,cum inſcriptione :

L. AV-

A L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. altera verò parte ipse equo insidens
lanceam dextra gerit, & præeuntem militem armatum insequitur; alijque armati sequuntur eũ.
Inscriptum huic lateri: PROFECTIO AVG. Cusus fuit hic numus, cùm vnà cum
patre ad bellum proficisceretur Germanicum: cuius profectionis mentio est in Lampridio:
E contrario Septimio Seuero post multa confecta feliciter bella in Vrbem reduci cusus fuit *Sept. Seueri*
numus, in quo ipse equo insidens, præeuntem militem armatum & insigne militare ferentem in- *numus.*
sequitur, cum inscriptione: ADVENTVI AVG. FELICISSIMO. In eiusdem honorem
factus numus alius altera parte nauem habet onustam militibus, item quadrigas, diuersaque ani-
malia quadrupeda, cum inscriptione: LAETITIA TEMPORVM. Ostendit numus eximiam
Seueri munificentiam atque liberalitatem in exhibendis populo spectaculis. Antonini Caracal- *Caracalla*
læ equo vecti, dextra militare quoddam insigne gestantis numus, præeuntem etiam, alterumque *numus.*
subsequentem militem, armatum vtrumque & similiter militare insigne ferentem ostendit, cum
inscriptione: S. C. cæterùm euntemne ad bellum, aut à confecto eo reducem exprimere volue-
rint, non satis constat. Ad Parthos superandos profectum, de ijsque triumphasse certum est: id
quod alter quidam numus à Græciæ quadam vrbe factus testatur, in quo ipse Caracalla curru
B triumphali vehitur, dextra militare signum Aquilam ferens: cum inscriptione: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ
ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Est & aliud numisma eidem Caracallæ in Græcia dicatum, sed fratri Getæ com-
mune, in quo ab vna parte vtriusque effigies expressa est, cum inscriptione: ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙ.
Μ. ΑΥΡΗ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ, ΛΟΥ. ϹΕΠΤΙΜΙΟϹ ΓΕΤΑϹ. ΚΑΙϹΑΡ. altera statua
equestris, cui vir quidam substratus est: appictumque insuper trophæum cum inscriptione, ΕΠΙ.
ϹΡΑΤΗΓΟ. ΥΛΙΡΡΙΟΥ. . . ΕΛΑΙΤΩΝ. Alludit numus ad victoriam quam contra Pe-
scennium Nigrum Seuerus eorum parens obtinuit. Elegantissimus verò eiusdem Getæ numus *Getæ numus.*
æreus cum eius effigie ab vna parte & inscriptione. GETA. CAESAR PONTIFEX,
altera parte equites ostendit tres, quorum vnus præcurrens subsequentes alloquitur: Inscriptum
hic PRINC. IVVENT. Exprimi hoc numo Troiæ lusum existimant periti, de quo suo loco.
Macrini effigies lauro coronata cum inscriptione: IMP. CÆS. M. OPEL. SEV. MA- *Macrini nu-*
CRINVS. AVG. æneo numo exhibetur; in cuius parte altera ipse Macrinus curru trium- *mus.*
phali vectus à Victoria coronatur, cum inscriptione: S.C. PONTIF. MAX. TR. P. II.
COS. II. P.P. Antonini Eliogabali numo currus scutum vehens, in quo Aquila Romanorum *Eliogabali.*
C insigne militare depingitur, à quinque trahitur equis, cum inscriptione populi qui eum honoris
causa excudit, ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΕΦΕϹΙΩΝ. Delectabatur autem Eliogabalus equorum
quadrigarumq; cursu, vt testatum reliquit his verbis Lampridius: *Dedit quadrigas, equos stratos,*
mulos, basternas & rhedas, Et alias: *Quadrigas Circensium in triclinijs & in porticibus sibi semper*
exhibuit. Alexander verò Seuerus a Parthico bello victor reuersus, de Parthis pulcherrimum *Seueri nu-*
egit triumphum, qui quoque numo aliquo expressus cernitur, in quo ille triumphali curru vehitur, *mus.*
cum inscriptione. P.M. TR. P. VIII. COS. III. P.P. Eiusdem etiam honoris causa factus,
alius numus, in quo equo proficiscentem præcedit victoria, & inscriptio est: PROFECTIO
AVGVSTI. S. C. Profectio autem fuit in Persas; quibus bello superatis alium cudit numum,
in quo ipse capite leonina pelle obtecto expressus cernitur, cũ inscriptione: ALEXANDER.
altera parte in Circo maximo, cum suis metis & obelisco medium locum occupante, bigarum,
quadrigarumq; & celetum equorum certamen editur. Ludos ipse vocat apud Lampridium, Per-
sicos: *Quirites* (inquit) *vicimus Persas, milites diuites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras*
ludos Circenses Persicos dabimus. Maximini numus, in quo ipse vna parte depictus est, cum inscri- *Ludi Persici*
ptione IMP. MAXIMINVS PIVS AVG. ab alia parte quadrigam habet, qua ipse *Maximini numus.*
D triumphans, manuq; altera lauri ramum gestans vehitur, & ab astante Victoria coronatur, trium-
phum suum expressit, quem ob debellatos egit Germanos. Inscriptum est huic lateri: TR. P. II.
COS. S. C. Iam verò ipso debellato Maximino, à Gordiano, Pupieno & Balbino, Romani
triumphũ hisce decreuerũt, idq; excusa in numo quodã quadriga, qua Gordianus vehitur, di- *Gordiani nu-*
uulgarunt: equestresq; statuas quoque posuerunt, quales etiam alio numo exprimuntur eum ea- *mus.*
dem planè inscriptione: P.M. TR. P. III. COS. P.P. Curruum triumphalium istorum, statua-
rumq; meminit Capitolinus his verbis: *Eraso nomine Maximinorum, appellatisq́; diuis Gordianis*
victoriæ causa Principibus nostris, Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus,
statuas equestres decernimus, trophæa decernimus. Philippi quoque numus cum inscriptione: IMP. *Philippi nu-*
M. IVL. PHILIPPVS AVG. ab altere parte habet statuam equestrem laureatam, & sini- *mus.*
stra spiculum ferentem; cum inscriptione: ADVENTVS AVGG. S.C. Is enim cum filio
compositis in Persia feliciter rebus victor reuersus hoc honore à populo Ro: affectus est. Eadem
inscriptio quoque sed sine S.C. in alio quoque numo est, in quo verò equestres statuæ sunt duæ,
quas Victoria præit, & armatus miles subsequitur. Altero numi latere vtriusque Philippi imago
est, cum

est, cum inscriptione: CONCORDIA AVGVSTORVM. Est & alius numus, qui vna par- E
te præter vtrumque Philippum, Marciam Otacilam, quæ senioris erat vxor, exhibet, altera cur-
rum triumphalem, quo vterque Imperator vectus à Victoria coronatur: Elegans etiam numus
Galli Treboniani numus vtriusque Galli Treboniani patris & Volusiani filij imagine illustris altera parte equestres habet
statuas duas, quarum vna signum gerit militare: subsequuntur milites armati duo, præcedit e-
quitantes Victoria: Inscriptum numo: ADVENTVS AVGG. Magno verò illi Constantino
post multis prælijs deuictos Sarmatas & Gothos Thraciam diripientes cusus fuit numus, in quo
Constantini. ab vna parte ipse felicissimè dipingitur, cum inscriptione: VICT. CONSTANTINVS AVG.
Ab altera ipse equo insidens prostratum hominem transfigit; cum inscriptione: DEBELLA-
TORI. GENT. BARBARAR.

VSVS IN VECTIONE.

EQVVM vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem, na-
tum esse perhibet Cicero. Vectio autem quæ fit per equum, potissimum duplex F
Li. 2. de na. deorum. est. Nam vel ipso aliquid dorso suo vehit, vel currui iunctus id trahendo pro-
mouet, vnde & currus ipsos etiam vehicula dicimus. Vtroque modo vel ip-
Vectio duplex. sos nos vehit homines, vel sarcinas: de qua posteriori vectione hac ferè rubri-
ca agemus, quandoquidem hæc meo iudicio propriè de iumenti vectione in-
Equorum vectariorum genera. telligitur: in hoc enim sensu Varro videtur dixisse: *Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad
vecturam: itaque peritus belli alios eligit atque alit, ac docet; aliter quadrigarius ac desultor: Neque
idem qui vectarios facere vult.* Budæus eleganter istiusmodi equos diuidit in sarcinarios, & iu-
Lib. 5. de asse. gales: sed iugalium duplex est genus, nobile vnum, cuius in equestribus certaminibus vsus est,
Sarcinarij. de quo mox suo loco, alterum ignobile de quo hic intelligimus. Sarcinariorum siue dorsuario-
Clitellati. rum etiam duo sunt genera: alij enim sarcinas non ferunt, nisi priùs clitellati sint, vnde & clitel-
larij nuncupantur. Sunt autem clitellæ, quibus sarcinæ colligatæ iumentis portantur: alij nudo
Sagmarij. ferunt dorso, vt qui per vrbes farinam gerunt. Clitellati, etiam vocantur sagmarij à sagmate,
quod stratum significat, cui onera aptantur. Sagma (inquit Isidorus) quod corruptè vulgo sel-
ma dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus sagmarius, mula sagmaria. Suidas: *σαγ-
μάρια τ. παρ᾽ ἡμῖν λεγόμενα τυλδοντὰ βασάζοντα τὴν ἀποσκευὴν τῶν ἐπιτηδείων.* Apud Lam- G
Lib. 30. 16. pridium equi saginarij aliquoties mentio est. Turnebus legit sagmarij. Seneca Græco vocabulo
hippoperas vocat sarcinas, quæ à tergo equi gestantur, quasi dicas peras & manticas equestres.
Volaterranus canterios, equos videlicet castratos vecturæ optimos esse asserit. Nostroque tem-
pore Tartari, vt refert Sigismundus Baro, castratos tantùm equos habent, quòd tales arbitren-
tur plus laboris inediæque ferre posse. Istiusmodi vectarijs equis robur esse oportet: quamuis ad
vecturas plerumque dentur effœti annis, aut læsi, qui illis operis reliquas vires consiciunt. Neq;
est tanta nostri temporis humanitas, vt ociosus alatur equus; postquam consenuerit, & vires a-
miserit, vtque non turpi senectæ illius, quod Maro fieri oportere censuit, ignoscatur abdito do-
mi. Eadem & apud antiquos equorum conditio fuit, vt in prouerbio, *ἵππου γῆρας*, id est equi
Curules. senecta, diximus. Qui ad currum iunguntur curules nominantur ab ipso curru, quem trahunt,
à quo & sellam curulem vocari legimus: Nam Senatores qui curulem magistratum hoc est, ma-
iorem honorem gerebant, honoris gratia in curiam vehi soliti sunt curru, in quo sella erat ebur-
nea, supra quam considebant, vt scribit A. Gellius. Legimus verò apud Vegetium iumenta cur-
Lib. 3. c. 18. rulia. Albertus inusitato vocabulo equos ad fugam & insecutionem aptos curriles vocat. Cu- H
Curriles. rules equos Festus exponit quadrigales. Sunt tamen currus aliquot species, quæ nomen immu-
tant. A biga enim biiuges & bigarij, à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, à rheda rhe-
Currus quid propriè. darij, à cisio cisiarij, appellantur. Hoc interim certum est, currum, etsi generale sit nomen, per
excellentiam pro quadrigis poni, vt & *ἅρμα* apud Græcos. Plinius tradit Erichthonium primum
quadrigis vsum fuisse. Scholiastes Pindari *ἅρμα* id est currum ab eo inuentum ait. Est autem qua-
Quadriga. driga quatuor equis iunctus currus: hinc Virgilius de eodem Erichthonio:

Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
Iungere equos, rapidisq; rotis insistere victor.

Lib. 19. c. 8. Scribit itaque Gellius, Cæsarem quadrigas, etiamsi currus vnus, equorum quatuor iunctorum
agmen vnum sit, pluratiuo numero semper dicendas putare. Dicimus tamen etiam quadrigam,
vt constat ex hoc Iulij Capitolini: *Quadriga elephantorum Gordiano decreta sunt, vtpote qui Persas
vicisset, vt triumpho Persico triumpharet: Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus.*
Aliquando quadrigarum nomine intelliguntur ipsi equi, qui quadrigas agunt. Plautus:

Nam

A *Nam si huic occasioni tempus se subduxerit:* *In Asinaria.*
Numquam pol indipiscet quadrigis albis postea. *Quadriga pro equo.*

Vbi quadrigas albas vocat equos Veneris, qui erant albi & citi: vt sit sensus: etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis, conscenderet, & sequi vellet iam amissam occasionem, nunquam eam consequeretur. In eodem sensu Virgilius:

Haud procul inde cita Metium in diuersa quadrigæ *Aeneid 8.*
Distulerant. *7. Paneg.*

Item Claudianus:

Velut ordine rupto
Cùm procul insana veherent Phaëtonta quadrigæ.

Accipiuntur autem equi pro ipsis quadrigis, quòd his iuncti celeriori cursu ferantur, illi videlicet, qui in sacris certaminibus currunt: Mentio est apud Columellam: *Vnde sacrorum certaminum* (inquit) *studiosi permessissimarum quadrigarum semina diligenti obseruatione custodiunt, & spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti. Hinc nauibus atq; quadrigis* dixit Horatius, alij *citis quadrigis*, alij *Ionis quadrigis* pro summo studio, summaque festinatione: sed *Equi pro quadrigis.* *Lib. 3. c. 9.*

B de his quadrigis equisque postea. Quod verò ad inuentionem quadrigæ spectat, Cicero Mineruam scribit quadrigarum inuentricem ferri. Ait itaque Eusebius libro temporum Erichthonium primum quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantùm: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimis probari argumentis posse tradit Rhodiginus: & apud Isidorum legimus, Clisthenem Sicyonium equos quadrigarum medios, eosque singulos ex vtraq; parte simplici vinculo primum applicuisse. Quia verò quadriga quatuor iunctorum equorum est, eleganter a Græcis τέτριππον appellatur, & τετριπποβάται qui ea vehuntur, & τέτρωρον, siue τέτρωρον ἅρμα, siue τέτρωρος ὄχος, quasi quadriiugus currus, id est, in quo quatuor equi iuncti sunt, ab ἀείρω significante συζευγνύω, vt ait Eustathius: quamuis Varinus dictum velit παρὰ τὸ ἀρηρέναι καὶ ἡρμόσθαι τοὺς ἵππους αὐτῷ. Ita & quadriiugum currum vocauit Virgilius: Equos verò similiter τέτρωρας dicunt. Τέτρωροι, inquiunt Varinus & Hesychius, τέσσαρες ἵπποι τῷ τετρίππῳ ὑπεζευγμένοι: Latini quadriiugos siue quadriiuges: Ouidius: *Lib. 3. de nat. deor.* *Quadrigarū inuentio.* *Lib. 13 c. 7.*

—— Triumque relinquunt *Metam. 2.*
Quadriiuges spatium, nec quo prius, ordine currunt. *Equorum à curribus nomina.*

C Virgilius:

Quadriiuges in equos, aduersaque pectora tendit.

Sic & seiuges dicimus, triiuges, & biiuges, à triga & biga, Seiuges verò propriè dictum currum non habent. Biiuges siue biiugos, bigarios etiam dicunt. Liuius etiam bigatos, Homerus δίζυγες. Hos in Hetruria dextrarios vocari Hermolaus testatur. Τρίπωλον ἅρμα currus est à tribus equis tractus, ἑξάπωλοι equi qui currum sex equorum ducunt. Zygios dicimus, qui iugum subeunt, parcotos qui latera stipant: ὑποζύγια quæcumque iumenta: nam Ζυγὸς id est iugum vocari potest teste Polluce, quicquid iunctum est, etiamsi ex tribus aut quatuor iumentis fuerit. Latini poëtæ tamen iugales absolutè de equis dicunt: Callimachus ζυγήτιδας ἵππους, Plinius subiuges carpento equas. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas & quadrigam interpretantur: sed quadriga currus vocatur plenus & perfectus, biga non plenus. Bigam Græci συνωρίδα vocant, vt constat ex hoc Hesychij: Συνωρὶς, ἅρμα δίπωλον, ἐκ δύο ἵππων, ἡ συζυγία, δυάς. Synoris inquit interpres Aristophanis in Nebulis, citante Cælio, est currus non plenus, sed ex duobus iunctis equis, quem nunc δίφρον vocamus, quanquam eo propriè dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga, vnde etiam inclinatur quasi δυοφόρος, id est duos ferens, vt author *Biga quid.*

D est Eustathius. Idem Cælius synorida fuisse ait bigam è duobus equis non pullis sed adultis, quanquam post è pullis quoque (inquit) iuncta est. Atque inuenisse se apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride. Scribitur aliter per ξ. ξυνωρὶς & dicitur etiam de alijs animantibus, siquidem apud Heliodorum legimus, Ταύρων ξυνωρὶς, & alibi βοῶν, pro dyade simpliciter, & Varinus ξυνωρίδα, inquit, ζυγὸν, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἵππων λέγουσι. Hesychius addit, ὀρεὺς γὰρ ἡμίονος, quasi etymologiam vel compositionis rationem afferens: cæterùm ξυνωρὶς à mulis dici nequaquam videtur. Rheda vocabulum Gallicum, genus erat leuiculi currus: Erat & petoritum Gallicum, vt docemur à Quintiliano: *Plurima* (inquit) *Gallica valuerunt, vt rheda & petoritum.* Et rursus: *Cum sit epi præpositio Græca, rheda Gallicum, nec Græcus tamen, nec Gallus vtitur composito: Romani suum ex vtroque fecerunt.* Cum Rhedis nostros cocchios siue caroccias similitudinem habere inquiunt. Hoc tamen interesse volunt, quòd nostro tempore equis vtamur, cùm veterum rhedæ à mulis ferè traherentur, vt apud Græcos ἀπήνη: nam rhedarium equum (vt Grapaldus vocat) apud veteres non inuenias, vt mulum rhedarium. Varro: *Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm è piscina* *Synoris.* *Rheda.* *Petoritum.* *Lib. 1.*

Epiſt. 6. ad Attic. *è piſcina barbatum mullum.* Fuiſſe tamen in eiſdem equorum vſum manifeſtè docet M. Tullius, inquiens: *Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus eſſedis & rheda equis iuncta.* Suetonius de Cæſare: Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda centena paſſuum millia in ſingulos dies: Quod equorum, non mulorum fuerit. Et epoerhedicæ teſte Plinio Gallica etiam vox, bonos equorum domitores ſignificat. Falluntur autem, dum cum noſtris caroccijs eandem arbitrantur, nam rheda binis tantùm conſtabat rotis. A rheda nihil ferè, vel ſaltem parum differre puto Ciſium, genus nimirum vehiculi biroti vt inquit Nonius, & ad celeritatem ſimiliter comparatum, vt ex Cicerone conſtat: *Ciſio* (inquit) *celeriter ad vrbem vectus:* &

Ciſium. alibi: *Decem horis nocturnis, ſex & quinquaginta millia paſſuum ciſijs peruolauit.* Cum hoc eandem

Carpentum. eſſe aiunt carrucam. Nec multum puto differre carpentum, nam & hoc a celeritate volucre vo-

Pilentum. catur a Iuuenale: *Volucri Carpento rapitur pinguis Damaſippus.* Eratque eius quoque vſus in bel-

Sat. 8. *Lib. 1.* lo, vt apud Liuium legimus. Eiuſdem præterea generis fuiſſe quoque conijcio pilentum, quam-

Pilentum. quam hoc priuatim ad matronas pertinere non dubitem: nam id clarè docet Feſtus: *Pilentum,* (inquit) *vehiculi genus, quo matronæ ferebantur:* Sunt qui pilentum cum petorito, item cum eſſedo idem exiſtimant: Horatius verò diſtinguit:

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorita, naues. F

Sed fieri poteſt, vt in eo conueniant, quod quatuor conſtent rotis, operimenti verò materia varient. Pilenta mulorum fuiſſe manifeſtò teſtatur poëta Auſonius, dum ait:

Inuenies præſto ſubiuncta petorita mulis. Et alias.

Cornipedes rapiant impoſita petorita mulæ,

Vel Ciſio triugi ſi placet, inſilias. Et rurſus.

Canteri moneo, malè nota petorita vites

Nec celeres mulas ipſe Metiſcus agas.

Et mulam carrucariam dixit Vlpianus ff. de edilitio edicto, quaſi & carrucis mulæ iungerentur. Sunt autem Gallica nomina Gallicorum vehiculorum vt partim ex Quintiliano, partim ex M. Varrone conſtat. *Plurima Gallica* (inquit ille) *valuerunt, vt rheda & petoritum quoque.* Hic petoritum Gallicum vocabulum genus vehiculi, apud Belgas Galliæ ciuitatem repertum ſcribit, & ſua ætate in conſuetudinem primùm veniſſe. Quod ſi quis pilentum vulgò interpretaretur carocciam

Aeneid. 8. è cingulis pendentem, is meo iudicio non erraret: mollia enim pilenta vocauit Poëta:

——— *Caſta ducebant ſacra per vrbem* G

Pilentis matres in mollibus.

Id eſt, vt vertunt doctiores interpretes, penſilibus: quales nimirum à nobilioribus matronis hodieque expetuntur, vti & olim: Claudianus de nuptijs Honorij:

Ante foras iam pompa ſonat, pilentaque ſacra

Præradiant ductura nurum.

Lib. 5. Liuius pilenta matronis à Senatu ob munificentiam conceſſa tradit his verbis: *Honoremq́ ab eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento* (codices impreſſi habent plauſtro, vetus exemplar pilento,) *ad ſacra ludoſq́ carpentis feſto, profeſtoq́ vterentur.* Iſtiuſmodi vehicula vndique tecta & munita arcendæ aëris iniuriæ camerata dici poſſunt, ſicut & geſtatorium Suetonio dictum, Iuuenali lectica. Erat & aliud Gallicum vehiculi genus Benna nuncupatum, à quo combennones dictos eſſe legimus apud Feſtum ſocios (compagnos) in eadem benna ſedentes. Tales puto eſſe carros Polonorum & Brabantinorum, ſine operimẽto ex viminibus ferè. Viliſſimum plauſtrum, vel ploſtrum vt Columella loquitur, quo videlicet fimus conuehi ſolet. Oſcorum lingua teſte Feſto vehia dicebatur. Vehes verò vel vehis eſt quantum fœni vel fimi vna vectura in plauſtris vel alijs inſtrumentis ferre poſſumus. Vtuntur hac voce Plinius & Columella. Differt H ab omnibus traha vel trahea, caret enim rotis. Erant & ſacra vehicula, quæ thenſæ dicebantur, quarum etiam icones aliquot inter numiſmata recenſuimus: quam à mulis tractam fuiſſe Nonius indicat his verbis: *Vnde thenſam atq́ mulos ſine eam pedibus graſſari.* Ad omnia iſthæc vehicula conducenda trahendaue equorum vſus eſt, vel ſaltem eſſe poteſt. De rhedis id oſtenſum antea: quibus adde ex Iuuenale: *Triſtoq́ trahunt epirhedia collo Segnipedes.* De eſſedis Virgilius: *Gallica vel molli melius feret eſſeda collo.* In his tamen mulorum quoque vſus fuit, vt conſtat ex Claudiano: vbi de Gallicis mulabus loquitur: vti & in carpentis; Liuiæ enim Auguſtæ carpento muli iuncti conſpiciuntur in antiquo eius numiſmate. Nero verò teſte Plinio oſtentabat hermophroditas ſubiuges carpento ſuo equas. Fortaſſis equos viri, matronæ mulos iungebant. Sipontinus

Equus carpentarius. carpentarium equum interpretatur qui carpenta ducit, & fabrum qui facit. Ab hiſce rurſus rhedis & carpentis differunt illa de quibus loquitur his verbis Pauſanias: *Ad carpentum iungebantur equæ doſſuaria, è quibus extremo curriculo deſilientes ſeſſores prehenſis manu frenis ad metam curſitabant, qui mos ætate mea ſeruatur ab ijs qui Anabatæ vocantur. Inter Rhedarum & carpentorum au-*

rigas

A *rigas tantum interest, quod his alia sunt insignia, & masculos equos agitabant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque prisco neque eleganti, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt, atque adeò vt animal id intra fines alere religio esset.* Hæc ille, vehiculorum quædam genera intelligens, quibus in Olympijs certabatur. Cæterùm cùm simpliciter carpentum in Romana historia nominatur, tunc puto, illud intelligendum, quo matronæ per vrbem vehebantur. Dictum est enim carpentum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre, vt notum ex primo Fastorum, vbi Ouidius ait:

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.

Manni autem etiam potissimum ad hæc nobiliora vehicula eligebantur, vt licet conijcere ex hoc Ouidij: *Manni.* *Amor. 2.16*

Paruaq; quam primum rapientibus esseda mannis
Ipse per admissas concute lora iubas.

Huc spectat hoc Lucretij: *Lib. 3. de re. nat.*

B *Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,*
Esse domi quem pertæsum est, subitoq; reuertit
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter.

Necnon hoc Horatij in Menam inuecti, qui olim seruus, nunc dominus nobili vectus vehiculo principum virorum more ad villam proficiscitur:

Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium.
Arat Falerni mille fundi iugera
Et Appiam mannis terit.

Idem aliàs inquit:

Rumpat & serpens iter institutum *Lib. 3. Car. Od. 28.*
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos.

Et rursus alibi:

C *—— Etiam certus conuiua iubetur* *Lib. 1. Epist.*
Rura suburbana indoctis comes ire Latinis
Impositus mannis.

Erant autem manni ad hunc vsum detonsi, quod discimus ex hoc Propertij: *Lib. 4.*

Hæc mea detonsis aucta est Cynthia mannis.

Cæterùm ne quis penes Romanos tantùm equorum in vehiculis vsum fuisse arbitretur, is & ex Euripide discat, idem etiam à Græcis priscis factum, vbi matrona exitura è vehiculo, famulas monet, vt aliæ descensum iuuent, aliæ ex aduerso equis se opponant, vt si timore aliquo affecti, fugam minantes cohibeant: *In Ephigenia.*

Καί μοι χέρος (inquit) τις ἐνδότω στηρίγματα
Τάχυ ἀπήνης, ὡς ἂν ἐκλίπω καλῶς.
Αἱ δ' ἐς τὸ πρόσθεν στῆτε πωλικῶν ζυγῶν. *Equis vehi periculosum*
Φοβερὸν γὰρ ἀπαράμυθον ὄμμα πωλικὸν, id est
Et mihi aliqua manum subijciat fulcimina
Vt sedem currus relinquam commodè.

D *Aliæ autem equis stent aduersæ iugis*
Terrifica enim res est oculus equi ferox.

Eleganter etiam Seneca Tragœdus Hippolyti exemplo docet, quàm periculosum sit equis vehi vehiculo iunctis:

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamque deerrantes via
Quacumque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt; seque per scopulos agunt:
At ille qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet: Sequitur assiduus comes

Nunc

Nunc aqua carpens spatia, nunc contra obuius E
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere: nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus,
Tum verò pauida sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seque luctantur iugo
Eripere, rectique in pedes iactant onus
In ora praeceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces, hoc magis nodo ligat.
Sensere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, qua timor tollit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus
Solique falsò creditum indignans diem
Phaëtonta currus deuia excussit polo.

Metam. 2. Ouidius item Phaëtontis exemplo furentium cursum difficillimè cohiberi posse indicat: F
Parce puer stimulis, & fortiùs vtere loris,
Sponte sua properant, labor est inhibere volantes.

Equi iugales quales esse debent. Sed hac de re aliàs etiam egimus. Vt verò ad vsum horum iumentorum ad vehicula reuertamur. Nostro tempore nobiles summoperè student, vt equi vehicularij non solùm eiusdem sint coloris, verùm & magnitudine & proceritate & si fieri licet, ætate pares, regios antiquorum mores imitantes. *Iliad. β.* Nam Homerus de equis Eumeli scribens σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, magnitudine & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum æquales docet: sicut & à coloris similitudine ὄτριχας dixerat, & à pari ætate οἰέτεας. sed versus eius ob elegantiam recitabo:

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισαι ἔσαν Φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδώκεας ὄρνιθας ὥς.
Ὄτριχας, οἰέτεας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας, id est.
Equæ quidem multò præstantissimæ Pheretiadæ,
Quas Eumelus agitabat pedibus veloces vt sunt aues,
Simili pilo, coæuas, velut ad perpendiculum tergo æquales. G

EMBLEMATA.

Emblema Alciati in adulari nescientem:

Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora
Mutet, & vt varios quærat habere duces?
Nescit adulari, cuiquamve obtrudere palpum,
Regia quem morem principis omnis habet.
Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem,
Qui moderari ipsum nesciat hippocomum.
Nec sautre tamen domino fas, vltio sola est
Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis.

Carneodis dictum. Sumptum est emblema ex Plutarcho de discrimine adulatoris. Pulchrè igitur (inquit) Carneades, qui diuitum & regum filios nihil rectiùs discere, quàm equitare affirmabat. Præceptor enim „ illis inter litterarum exercitationes palpatur: illis in palæstra se submittunt antagonistæ, vincique H „ sinunt. Attamen equus qui sitne princeps an priuatus, diues an pauper sessor ignorat, dorso „ excutit indoctum moderatorem. Aliud eiusdem inscriptum, temeritas.

In temeritatem.
In praeceps rapitur, frustra quoq; tendit habenas
Auriga: effrenis quem regit oris equus:
Hunc facilè huic credas, ratio quem nulla gubernat,
Et temere proprio ducitur arbitrio.

Lib. 1. de vita Mosis. Apparet Philoni Iudæo acceptum referendum esse, qui nimirum similiter scribit: In vniuersum dabat operam, vt ad primos impetus animi resisteret, quasi contumacem equum obseruans: ni„ mirum, ne inuito auriga ratione cursum plus satis accelerantes confunderent, perturbarentque „ omnia. Hæ sunt enim bonorum & malorum origines: bonorum, si ratio teneat imperium: contrarium, si affectus dediscant obedientiam. Aliud in temerarios:

In temerarios.
Aspicis aurigam currus Phaëtonta paterni,

Ignivomos

A *Igninomos ausum flectere Solis equos.*
Maxima qui postquam terris incendia sparsit
Et temerè incesso lapsus ab axe miser.
Sic plerię rotis fortuna ad sidera reges
Euecti, ambitio quos iuuenilis agit,
Post magnam humani generis cladem, suamque,
Cunctorum pœnas denique dant scelerum.

Aliud Achillis Bocchij inscriptum: Confectus senio Enni equus quiescit: indicans, ferendam egestatem & senectam humaniter. *Ennij equus senio confectus.*

Ennius ille olim paupertatem atq; senectam,
Quæ duo longè maxima vulgò onera esse putantur,
Dicitur vsque adeò fortis victorq; tulisse,
Vt visus sit eis penè oblectarier vltrò.
Quod certè sapienter fecit, vt omnia dixit,
B *Namque petenda à se ipso constituit bona primum*
Vera: quibus facile bene viuitur, atq; beatè,
Inde malum huic poterat non vllum iure videri,
Quod Natura parens, vel sors aduersa tulisset.
Non igitur senium, non pannis obsita egestas
Non externa alia, & mores culpentur iniqui.

Aliud eiusdem cum lemmate: Felicitas prudentiæ & diligentiæ vltima est: in quo cursor pingitur publicus. *Prudentia & diligentia vltima felicitas.*

Mutare equos ad celeritatem haud est satis
Huic, quem vides, ni diligentia vtier
In exequendo itinere stet sententia, &
Segni sine intermißione strenuè
Noctes diesq; pergere, vsque dum semel
Cursum liceat olim institutum confici.
Nam inchoando, tum remittendo, omnium
C *Rerum in dies profertur euentus, licet*
Paruarum, & abit amissa procul occasio,
Bene inchoare, diligenter progredi
A carcere ad metam, vltima est felicitas
Concessa paucis, expetenda & omnibus.

Aliud, cuius titulus; semper libidini imperat prudentia, Pinguntur in eo equi indomiti & effrænes: *Prudentia libidini imperans.*

Nil violentum, quod cito idem non sit ruiturum
Quandoquidem proprium est rationis
Humana interea nunquam requiescere, donec
Ipsa suum ad rectum redeat, quin
Abruptis, vt equi indomiti, duro ore lupatis
Stare loco nequeunt, furibunda
Discursant rapti vsque licentia, & impete vasto,
Dum captos, pressosq; capistris
Ad palum innodent, aut ad præsepe magistri,
D *Dædala sic misera ambitionis*
Atque libidinis insana prudentia semper
Et correptrix, & moderatrix.

EPITAPHIVM.

Equos aliquot generosiores sepulturam meruisse, eisdemque epitaphia erecta fuisse non semel meminimus, quæ tamen epitaphia temporis inuidia interciderunt. Habes hic vnum, quod M. Carolus Capellus Venetorum apud Florentinos Legatus equo suo erexit: *Equi M. Caroli Capelli epithaphium.*

OSSA EQVI CAROLI CAPELLI, LEGATI VENETI,
OBSESSA VRBE.

Legitur in marginibus Arni, vt scribit Thomas Procacchius in opere suo de funeribus antiquis.

VSVS IN AGRIS.

QVEMADMODVM ad plauſtra, quibus ad impinguandos agros, fimus vehitur, in multis regionibus, boues iunguntur, ita etiam eorundem ad arandum iiſdem in locis vſus eſt, atque ita olim quoque in Italia factum fuiſſe, vel ipſa hæc Horatij prouerbialis parœmia admonet:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Et Plutarchus in libro de tranquillitate animi indicaturus, quemlibet ſuo ipſius ingenio debere vti ad ea, ad quæ natura factus eſt, neq; id ad aliùs vitæ ſtudium trahendo, huic vim debere fieri, citat hos verſiculos:

Equus eſt ad currum idoneus:
Ad aratra bos, &c.

Equi vbi arant. Et tale quid proxima rubrica ex Cicerone diximus. Non deſunt tamen regiones, in quibus equi arant. Toto Belgio niſi equos arare videas: boum arationes planè ignorant. Celerrima eſt equorum aratio, arantque vno die, quod vix triduo præſtare queant boues. Neque etiam res eſt noua, ſed & priſcis Græcis cognita, vt ex Sophocle docemur, induſtriam hominis cæteris admirandis præferente: *Tellurem* (inquit) *incorruptam & indefeſſam obliquis ſcindit aratris, annoſq; exercet per ſingulos, equiſque validis verſat.* Vandalicum vero aratrum perficitur duobus bobus & totidem equis, vt ſcribit Cranzius: meminique me aliquando in ciſalpina Gallia equos, muloſq; bobus permixtos ad aratrum conſpexiſſe, id quod nulla ratione improbari debet, cùm ſic tarditatem boum, celeritate equorum emendari ſit rationi conſonum, vti contrà equorum debilitatem robore boum. Eſt & mulorum aratio non infrequens, & ab Homero in Iliade cæteris prælata. Sed & hanc Arietha Hiſpanus ſingulari opuſculo ex profeſſo reprehendit, bubulam cunctis præferens. Alunt item noſtro tempore diuites equatum armenta, cùm ad alia, tum ad terendam & ab acere excutiendam ſegetem: quod & ipſum quoque ab antiquis ad nos dimanauit. Meminit enim huiuſce equorum vſus Plinius: *Meſſis ipſa* (inquit) *alibi tribulis in area, alibi equarum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur.* Iam verò quantum vtilitaris domino equus rependat ſuo fimo, vel ſolus nos docere potuit Veſpaſianus Cæſar, qui id vendebat, vt in Chiliadis annotauit Tzetzes, cumq; id ægrè ferret & reprehenderet Titus filius, aurum quod indè collegerat, odorandum præbuit. Attamen authore Varrone in ſegetibus minimè vtile eſt, ſed optimum in pratis, vt cæterorum veterinorum, quæ hordeo veſcuntur. Apud Tartaros ligni loco vtuntur. Hermolaus propriè Græcis κόπρον vocari ſcribit: Varinus verò τίλον, σπίλεθον, σπατίλην.

In Antigone. — *Lib. 4. Vandal. c. 36.* — *Vſus ad terendam ſegetem.* — *Fimi vſus.* — *Chil. 1. 2.* — F — G

VSVS IN LVDIS.

BINA priſcis fuere exercitia, ſimplex vnum, alterum compoſitum: Illius ſpecies potiſſimùm quinque, curſus, ſaltus, lucta, pugillatus, iactus: huius pancratium & pentathleum. Opibus deinde creſcentibus obtinuit luxus, vt etiam equos alerent curſores, generoſos ſcilicet & curſu validos. Hos quòd publicis certaminibus & ſpectaculis curſu certarent, propoſitis præmijs, Græci ἀθλητὰς, ἀγωνιστὰς, & ἁμιλλητῆρας appellare ſolent, vt apud Pollucem & Varinum legimus, id eſt certatores, ad certamina exercitatos: & ſi vincerent, ἀθλοφόρους, aut νικηφόρους, quaſi ex certamine victoriam reportantes: ipſum verò certamen ἐφίππιον, cùm ſit ἐφίππιον ipſa ſella. Ἀγωνοθέται, qui certamina ipſa ponerent. Huius rei origo in Olympo apud Piſam & Elidem, Arcadiæ oppida, vbi vel ſinguli cui ſu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, rhedæ item & carpento. Quo verò tempore inceptum, non ſatis conſtat. Strabo poſt Troiana tēpora inchoaſſe arbitratur: cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Alij multò antiquiora faciunt hæc certamina, de tempore tamen diſcrepant, argumento quod diuerſa ibi fierent certaminum ſpecies, vt ex recitandis apertum fiet. Bigarum certamen ad Pelopem vulgò refertur. Is namque Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem auſus eſt proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium ſuum pendere ex filiæ nuptijs, quibus artibus interitum effugere quærit, ſibi molitus eſt. Virginem petentibus propoſuit in bigarum certamine victori filiæ nuptias, victo mortem. Qua lege tredecim iuuenes interfecit, quemadmodum canit Pindarus

cuius

Scaliger li. 1 poeti. et ca. 22. — *Equorum curſorum nomina.* — *Certaminũ equeſtrium origo.* — *Lib. 8.* — *Bigis qui primus certauit. Pelops.* — H

A cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum
Oenomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumen-
tum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis, quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit no-
minata. Victor cotino, quæ est agrestis olea, coronabatur. Hercules intermissum in Olympij *Hercules.*
Iouis honorem victo Augea Elidis principe de præda atque manubijs instaurauit. Is enim ster-
quilinia immania cùm haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercu-
le de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis ap-
pulsu fimum facilè deductum vbi vidisset, pretiumque maius opera illa ratus negasset, exutus est
vita simul cum imperio. Hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem multò diligentiùs. Nam & duos
tradit Herculis appellatione & altiùs repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei secu-
li mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea, alendum datum vi-
ris, quos è Creta accito Idæos dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæo-
næus, Epimedes, Iasius, Idas, Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certa-
men, victoremque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequens adeò, vt & virentes frontes sub-
B sternerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam *Pausaniæ er-*
magnitudinem, multitudinemque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. *ror.*
Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese contulit, qui è Creta tum primùm na-
uigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem Hyperborei gelu patientem. Primùm igi-
tur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda; quot ipsi fratres
extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio & vicisse: cur-
su ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugillatu. Quinquagesimò post Deucalionis
diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus, è Creta venisse,
atque Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Cureti-
bus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem προςάτλω cognominari iussit. Hunc postea
Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine
regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quam magnificentissimo apparatu eos
ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peleponesum, Amythaon Cre-
theo genitus, nepos Endymionis, Olympia indixit. Post eum Pelias & Neleus communi tum
gloria tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius
C Arcas κέλητι, id est, equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis, Hercules lucta & pancratio. Se-
cundum hosce Oxylus qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad
Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque
obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fue-
rint: aiuntque victorem Eliacum Corœbum. Aliquot annis pòst in mentem venisse δίαυλον: ita-
que additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus, sequenti Olympiade Acanthus. An- *Diaulus.*
no inde quintodecimo Pentathli ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Euryba-
tum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade, quæ tertia & vicesima numerabatur,
pugilatus redditus, quo vicit Onomastus Smyrnæus. Quinta & vigesima equorum cursus addi-
tus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua abhinc Olympiade, excitatum dein-
de pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lyg-
damis; cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memoriæ prodidere, quare & celebratum
est eius sepulchrum ad Latomias. Neque verò solùm viris, sed pueris quoque certamina indicta
sunt: cursus quidem ac luctæ septima ac tricesima Olympiade: lucta vicit Hipposthenes Lacedæ-
monius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadragesima, Superauit Philetas Syba-
D ritanus. Quinta & sexagesima cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demara-
tus Hercensis. Tertia & nonagesima bigis, quibus Elæus Euagoras victor fuit, idque equis *Quales equi*
perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vnde centesima Olympiade, qui- *in certamine*
bus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius, atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat.
Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, κέλης. Bigis palmam tulit mulier è
Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima
quinta pueris constituto pancratio, victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam
quibusdã aliquando institutis alio tempore abstinuere. Tricesima enim octaua pueris pentathlum
propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius pretium operæ tulit.
Quemadmodum ἀπήνης & κάλπης cursum illum septuagesima hunc sequenti Olympiade institu- *Apene.*
tos abrogarunt quintodecimo pòst anno. Victor ἀπήνῃ Thersius Thessalus fuit, κάλπῃ Achæus *Calpe.*
Dymensis. Erat autem ἀπήνη, iunctis mulabus. Equa verò Galpe fuit, de quã sessor sub ipsas me-
tas desiliens apprehẽsis frenis simul cum illa decurrebat: quemadmodum qui ἀναβάται diceban-
tur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant, quod equo masculo, non fœmina vtebantur; alio more

quàm desultores nostri, qui equo insidentes alterum ad manum habent, in quem è priore insiliant. B
Interpres ἀπήνην reddidit: hedam, κάλπην carpentum. Ἀπήνης inuentum neque priscum neque elegans & alioqui antiquitus inter portenta Eleis fuere muli vsque adeo, vt id animal intra

Lib. 7.
Pollucis error.
Calpe quales.

fines ali religio esset. Κάλπης quoque Plutarchus meminit, simul cum gladiatorio antiquatum scribens. Ἀπήνην Pollux vocat ἀπήνηντον. τὸ τῶν νεοτέων ἡμιόνων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπη, τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπήνη. id est: *Certamen per mulos dossuarios, Calpe nominabatur, apene per Zygios, id est biiuges.* Falli autem Pollucem iam dicta fatentur. Gesnerus Calpen non absimilem esse arbitratur equitationem ab ea, quam πίδην appellari ostendimus Xenophonti, qua vtraque bucca ad conuersionem assuescit: nam καλπάζειν (inquit) Suidas & Varinus exponunt τὸ ἄκρως καὶ ἁβρῶς βαδίζειν, hoc est, summis pedibus & molliter incedere, vt solent scilicet Asturcones siue gradarij equi quorum gressum eundem conijcit cum Græcorum πίδη. Equidem κάλπης Hesychio & Varino exponitur ἵππος βαδιστὴς id est gradarius, καὶ εἶδος δρόμου: & κάλπαν aut καλπάζειν Græci dicunt equum ad ingressum exultantem vigere, nostri (inquit Budæus) hoc callopare vocant; & callopum quod illi κάλπην dicunt. Apud Plutarchum vbi Alexander, cùm equum præhensum contra Solem obuertisset, atq; ita parumper παρακαλπάσας, & manu equum demulcens quod intelligeret de spiritu animositatem equi maximam esse, idem Budæus παρακαλπάσας, reddit incitans ad cursum, cùm ipsi potius vertendum fuisset, procurrere incipientem leni cursu comitatus, vt verbum illud non actiuæ, sed neutræ significationis sit, vt simplex etiam καλπάζειν: παρὰ autem præpositio, ipsum iuxta & ad latus equi molliter procurrisse insinuat; alludit namque author ad Olympicam calpen. Vt autem ad certamina Olympia, vnde digressa E

Iudices certaminum Olympiacorum.

est, reuertatur, oratio: Primum quidem vnus erat author Hercules; Iphitus, Oxylus. Verùm quinquagesima Olympiade duobus ex Elide ciuibus datus sortitò is fuit magistratus. Iudices autem electi nouem Olympiade quinta & vicesima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant cursum: totidem curæ erat pentathlum. Reliquis certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem essent Eleensibus tribus duodecim, cen-

Circensium origo.
Lib. 14. Annal.
Lib. 1.

tesima tertia è singulis tribubus singuli iudices electi sunt. Ab hisce Olympicis ludis siue certaminibus Circenses siue Romanos dimanasse Acron testatur, in hoc Horatij: *Metaq; feruidis Euitata rotis. Circenses* (inquit) *agones in honorem Iouis Olympij inuenti sunt apud Elidem; inde factiones quadrigarum in Circo.* Tacitus verò equorum certamina a Thurijs Romanos petijsse tradit. Liuius autem equos à Thuscis deriuat, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugilesq; ex Hetruria maximè acciti.* Et cùm equorum certamina (inquit Lipsius in suo commento) antiquissima Romæ sint, vix videntur ea petijsse tam longinquè. Magna Græcia certè & ora illa in qua Thurij, non tam pernota tum Romanis: Quæ tamen frons mea à Tacito dissentientis? Thurij vicini Tarentinis, ab ijsq; euersi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris oppidum, celebre delicijs. Ab Augusto colonia G

Troia ludi antiquitas.

illuc deducta, Copiæ. Cæterùm cùm apud Romanos, plures fuerint equi celebrati ludi, quàm in Olympo dictum est, fieri potest, quod à diuersis etiam nationibus, eos mutuauerint, nam & Troiæ lusus abusq; Troiæ excidijs Aeneam attulisse extra omnem controuersiam est. Ludos qui-

Li. 10. comment. reip. Rom. c. 14.

equis apud Romanos fiebant, quinq; generum reperisse se ait Vuolfgangus Lazius, hoc est, inquit, prodromum, cùm equi ad metam è carceribus emissi, contentione insidentium currebant: cursum vehicularium, cursum decursorium circa rogum, ludos seuirales, ludos Neptunales, &

Ludi seuirales.

equestres. Sed ab eo ostendendum erat, quomodo seuirales differrent à castrensibus, & vehiculariusne cursus esset, an celetum aut desultorum. De seuiralibus ludis recitat hæc Capitolini verba in Marci historia: *His ita gestis, adhuc quæstorem & consulem secum Pius Marcum designauit, & Cæsaris appellatione donauit: & seuirum turmis equitum Romanorum, iam consulem designatum, creauit: & edenti cum collegis ludos seuirales assedit, & in Tiberinam domum transgredi iussit.* Quales H
autem isti ludi essent & nunquid equorum in ijs peragerentur certamina, hinc non colligas. Ego ludos qui equis peragebantur apud Romanos præter celetum, desultorum, & vehiculariorum, non reperio alios: Celetes voco, cum singuli equi à singulis insidentibus impelluntur, idque vel ad metam, vel aliter, vt in Troiæ lusu, desultorios cum singuli equites binos trahentes equos & absque ephippijs agitantes, ex altero in alterum subinde mira pernicitate desiliebant, quant-

Dec. 3. li. 3.
Cursus equorum desultorum.
In Iulio ca. 39.

uis in antiquis numis Romanorum hunc cursum expressum non reperiam. Fuisse tamen didicimus ex Liuij hisce verbis quæ & aliàs recitauimus: *Quibus desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso, armatis transilire mos erat.* Meminit & Suetonius: *Quadrigas* (inquit) *bigasque & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes.* Istiusmodi ludos D. Chrysostomus in libro de Circo vocat, ni fallor, τὰ προΐππια κομβινεύματα, cùm inquit: μὴ τερπέτωσέ τὰ προΐππια κομβινεύματα, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε τὰ πρὸ κρίσεως κινδυνεύματα, εἰ βούλει κομβινεύειν καὶ διατάσσεσθαι, id est, *ne te prolusio paribus in equis delectet, ne ante iudicium legitimumq; certamen in discrimen venias, si paribus equis currere vis.*

A *re vis.* Inuenio & Latinis Vertumnum nominari, ex Propertio, dum canit: *Vertumnus.*

> *Est etiam auriga species Vertumnus, & eius*
> *Traycit alterno qui leue pondus equo.*

Aiuntque Castoribus fuisse sacros hos ludos, quòd alternis è celo per inferos euntes ac redeuntes Castores sedemque per vices commutantes ostenderent. Pollux (inquit Hygimus) stellam quam à Ioue acceperat, cum fratre communicauit, ideoque dicitur Castor alterna morte redemptus. Vnde etiam Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt, vnus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum transilit, quòd ille sua & fratris vice fungatur. Huc pertinet & hoc Manilij: *Fabula. Castoris & Pollucis fabula.*

> *Necnon alterno desultor sidere tergo*
> *Quadrupedum.*

Cassiodorus desultorios equos esse scribit, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt Luciferi quadam in astris similitudine præcursorias velocitates imitari videātur, vt Hermolaus citat in glossematis in Plinium,) desultorem verò eum, qui equos desultorios alit, docetque. *Epist. 34. 5.* Cæterùm eum quoque qui certàt, rectè desultorem dixerimus, nam & apud Vlpianum legimus Digestis de præscriptis verbis: *suq. desultor in his cucurreris & viceris.* Fuisse item desultores appellatos, qui præludia ludorum faciebant & qui missus equorum denunciabant exituros, vt hodieque in hastiludijs fieri assueuit, ex eodem discimus Cassiodoro. *Desultor qui* B E contrario desultorios equos multi, ac Onophrius in primis Panuinius in libro de spectaculis Romanis, singulares fuisse contendunt, qui præmio currerent, cùm id clarè (inquit hic) ex Dionysio, & tabulis antiquis intelligatur: alios verò equos, qui nullo victoriæ præmio currentes, bigas tantùm & quadrigas, tanquam ministros & adhortatores comitatos. *Lib. 3. Epi. Cap. 9.* Nam in vetustis tabulis aurigarum currus, equus singularis antecepit: equos verò desultorios cum præmio currere, quemadmodum & bigas & quadrigas. Hæc ille. *Lib. 34. c. 5.* Et Plinius quidem solos celetes & vehicularios videtur agnoscere: *Equestres vtique statuæ* (inquit) *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris victores. Postea verò & qui bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris curvus in his qui triumphauissent.* Eosdem celetas interdum idem Plinius vocat celetizontas participio Græco. Varro quoque nulla celetum facta mentione desultorium pro celete accepisse videtur, dum inquit: *alij* (equi) *sunt ad rem militarem idonei, alij ad vecturam, alij ad admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: non iisdem sunt spectandi atq. habendi. Itaq. peritus belli alios eligit atque alit ac docet; aliter quadrigarius ac desultor.* *Lib. 2. de re rust.* C Sed quod ad Varronis locum attinet, ex eo nihil inferri potest probabile, cum celetes & desultores eiusdem celeritatis equis vsos fuisse ratio ipsa suadet, Plinius verò desultoriorum non meminit, quia de ijs cursibus loquitur quos Romani à Græcis mutuo acceperunt; ad hæc cursum desultoriarum infrequentem fuisse mihi facile persuadent hæc Ciceronis verba, quibus ea propter damnare eum videtur: *Respondebo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum currere.* *In Orat. pro L. Murena.* Qui celetibus currebant singulatores dictos fuisse docet Seneca. *Singulatores.* Hunc cursum cæteris antiquiorem tradit Scaliger, crescentibus opibus creuisse etiam luxum inquiens: ergò non contentos equorum cursu solo, iunctos etiam binos ad currum, & biiugos dictos; quaternos quadrigæ: à Græcis illos διώρυς, hos τετραώρυς & τέθριππυς. *Lib. 2. de benef. c. 23.* *Lib. 1. poete. 22.* Celetum certamen aliquot habet differētias. Erat enim decursio funebris ad rogum, erat decursio ludicra, ideoque festis voluptuarijs, ludisq; publicis & in Circo celebrata, erat decursio militaris & militiæ quādam imaginem præ se ferens, hinc inde concurrente milite & equitandi peritiam ostendente coram suis imperatoribus. *Celetum certaminis varietas.* In istiusmodi decursionibus equites habitu armisq; induti militaribus ad præfixam currebant metam, sed in funere ad rogum adigebantur equi. *Decursio militaris.* D Sed præter hanc equestrē, erat quoque pedestris, vt meminit Suetonius in Domitiani historia: *Spectacula magnifica assiduè & sumptuosa edidit, non solum in anphiteatro, verum & in Circo: vbi præter solemnes bigarum quadrigarumq. cursus, prælium duplex, etiam equestre & pedestre commisit.* *Lib 3.* *Lib. 16.* Certamen ludicre equestre, Troia, siue ludus Troianus vocabatur: sed his pòst. Maior autem Romanis ex vehiculari cursu quàm ex celetibus erat voluptas, vt vel vnius Neronis principis terrarum exemplo innotescit, qui ipse sæpenumero aurigam egit: & ratio fortassis fuerit quod vehiculo iūcti equi perniciùs currunt, quam seorsum acti, non quia maiori vi admissi aëra impellant verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi addat, vt ex Plutarcho suo loco dictum est. *Voluptas ex qua certamine maior, & cur.* *In Pelopida.* Hisce ludis ita autem delectabatur Pop. Rom. & Græci, vt nihil illis maiori curæ videretur. De Græcis mentio apud Demosthenem in Erotico: πολλῶν (inquit) θρυλλῦντων, ὡς ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἀγῶσι ἡδίστην θέαν παρέχεται τὰ ναυαγῦντα, id est, *multis dicentibus quod in curulibus certaminibus pulcherrimum spectaculum præbent currus fracti & naufragi.* De Romanorum voluptate Iuuenalis in primis dicebat: *Sat. 11.*

Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa

Sat. 3.

Et antea dixerat:

Si potes auelli Circenſibus.

Elegantiſſimè rurſus alicubi:

—— Iampridem ex quo ſuffragia &c.
Vidimus, effugit curas: nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atq; duas tantùm res anxius optat
Pana & Circenſes.

Popul. Rom. ſpectaculis delectatum.

Hinc & apud Symmachum vrbis ſub Archadio, Valentiniano ſecundo, & Theodoſio præfectum legimus in epiſtolis: *Orat igitur clementiam veſtram, vt etiam curules & ſcenicas voluptates, Circo & Pompeianæ caueæ ſuggeratis. His enim gaudet vrbana lætitia, cuius deſiderium pollicitatione noſtris.* Feliciſſimè autem atque diſertiſſime hanc populi voluptatem expreſſit Silius, dum canit:

Fluctuat æquoreo fremitu rabieq; furentum
Carceribus nondum reſeratis mobile vulgus, F
Ante fores oculis & limina ſeruat equorum:
Iamq; vbi prolato ſonuere repagula ſigno,
Tollitur in ſignum furiali turbine clamor.

In Nigrino.

Lib. 8. Epi.

Hinc etiam author libri de cauſis corruptæ eloquentiæ inquit: *Iam verò propria & peculiaria huic vrbi vitia. Penè in vtero matris concipi mihi videtur hiſtorialis fauor, & gladiatorum, equorumque ſtudia.* De eadem Circenſium inſania Lucianus: *Quodſi inde digreſſus aliorum hominum meminiſſet turbas, quæ in vrbe commemorabāt & tumultus ac impulſus & theatra & Circum & aurigarum imagines & equorum nomina & ſermones de ijs apud angiportus.* Chryſoſtomus quoque in libro de ſpectaculis hanc eandem exaggerat inſaniam his verbis: *Quàm vana ſunt iſta certamina, lites in coloribus, contentiones in curribus, gaudere quòd equus velocior fuerit, mœrere quod pigrior.* Ita & Plinius in epiſtola ad Caluiſium, *Omne* (inquit) *hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundiſſima quiete tranſmiſi. Quemadmodum* (inquis) *in vrbe potuiſti? Circenſes erant, quò genere certaminum ne leuiſſimè quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe ſufficiat: quo magis miror tot millia virorum pueriliter identidem cupere currentes equos inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, &c. Cognoſce* (inquit Tertullianus) *dementiam de vanitate: Miſit, dicunt & nunciant inuicem quod ſimul omnibus viſum eſt. Teneo teſtimonium cæcitatis: non vident miſſum quid ſit, & mappam putant: ſed eſt diaboli ab alto præcipitati figura.* G Ageſilaus rex iſtiuſmodi certamina nullius eſſe veræ virtutis, nihilque aliud habere quam opum & impendiorum oſtentationem, eoque fœminis quam viris digniora, Græcis oſtendere cupiens, ſorori Cyniſcæ perſuaſit, vt conſcenſo curru certaret in Olympijs, quod narrat Plutarchus in Apophtheg. Laconicis & Alex. ab Alex. ſcribit apud Siginnos qui Perſice viuunt, quadrigas agitare fuiſſe puellare ſtudium: nondumque adultam virginem quadrigas flectere & circumagere magna facilitate calluiſſe. Hos ſimiliter ludos intelligit M. Tullius in oratione pro Archia poëta, cùm ait: *Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure ſuccenſeat? ſi quantum cæteris ad ſuas res obeundas, quantū ad feſtos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates; & ad ipſam requiem animi & corporis conceditur temporum; quantum alij tribuunt tempeſtiuis conuiuijs; quantum deniq; aleæ, quantum pilæ, tantum mihi egomet adhuc ſtudia recolenda ſumpſero.* Populus autem, quin & equites tanta voluptate ſpectatores ſe exhibebant, vt media ſæpe de nocte in Circo loca occuparent, vt

In Caligula.

teſtatur Suetonius: *Inquietatus* (Caligula) *fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fuſtibus abegit.* H Nemo verò ſignificantius hanc populi voluptatem expreſſit Ammiano Marcellino Valentiniani res geſtas recenſente:

Lib. 28.

Inter quos (inquit) *hi qui ad ſatietatem vixerunt, potiores authoritate longæua, per canos & fora clamitant ſæpe, rempub. ſtare non poſſe, ſi futura concertatione quem quiſq; vendicat, carceribus non exiluerit princeps & circum flexerit metam. Exoptata die equeſtrium ludorum interlucente, nondum ſolis puro iubare, fuſiùs omnes feſtinant præcipites, vt velocitate currus ipſos anteeant certaturos.* Ne quis verò viros iuueneſque tantummodò ad hæc ſpectacula pronos fuiſſe putet, docet nos Ouidius nuptas inſuper & innuptas ſpectitaſſe illa.

Spectatores qui.

Lib. 3. Amorum. Eleg. 2.

Non ego nobilium (inquit) *venio ſpectator equorum*
Cui tamen ipſa faues, vincat vt ille, precor.
Vt loquerer tecum, veni, tecumque ſederem
Ne tibi non notus quem facis, eſſet amor.
Tu curſum ſpectes, ego te, ſpectemus vterque
Quod iuuat atque oculos paſcat vterque ſuos.

Tanta

A Tanta autem erat spectantium multitudo, vt Iuuenalis dixerit: *Totam hodiè Romam Circus capit.* Circum aliàs M. Varro Roma locum patentem & celebrem fuisse scribit, vndique circum ædificijs comprehensum, atque inde nominatum, quòd ibi equi circum metas currerent. Nec alia ob causam certamina Græci ἀγῶνας nominarunt, quàm ab hominum frequentia qua celebrabantur: Siquidem & omnem cœtum atque conuentum agona dicunt. Similiter in nostrorum equiriorum festiuitatibus, etsi cum Romanis illis neutiquam sint comparanda, tota confluit. Bononia, vt ad poëtæ imitationem loquar. Nobiliores iuuenes per eam viam phaleratis equis obequitant, matronæ partim pilentis feruntur, partim ex fenestris spectant, vt & ipsæ spectentur; tunc quàm aliàs speciosiores; cætera loca populus complet. Equi plerumque puellos habent rectores, quidam etiam quandoque sine sessore currunt, dependentibus è tergore ad latera metallicis pilis, quibus non aliter ac calcaribus ad cursum incitantur. Vidi non semel qui simias haberent rectrices iucundissimo spectaculo. Quanta autem Circi esset magnitudo ostendit Plinius his verbis: *Nunc vt Circum maximum à Cæsare dictatore extructum, longitudine trium stadiorum, latitudine vnius, sed cum ædificijs iugerum quaternum, ad sedem ducentorum & sexaginta millium inter magna opera dicamus.* Hunc maximi cognomento Circo Tarquinius Priscus, vt refert Liuius, Romæ primus locum designauit, & ludos in eo longè instructiùs opulentiusque fecit, quàm priores reges. Maximus autem appellatus est, quòd amplitudine multo maior esset, quàm vel Circus Flamminius, vel Circus intimus. Hunc Circum maximum collapsum Traianus iterum ampliorem atque etiam elegantiorem restituit, quòd ideo se fecisse inscripsit, vt populum Rom. capere posset, vt apud Dionem legimus: de cuius beneficij memoria extat numus apud Sebastianum Eritium, cum impresso Circo & equirijs, vt suo loco indicauimus. Iam verò non in hoc solummodo Circo sed & in Flamminio celebrata fuisse equiria author est M. Varro, dum ait: *Circus Flaminius dictus est, quòd ædificatus est circum Flaminium campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Item in Vaticano; author est Tacitus: *Clausumque valle Vaticani spatium, in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo.* Idem tradit Lampridius: *Quadrigas in Vaticano agitauit, dirutis sepulchris quæ obsistebant.* Plinius quoque Vaticanum vocat Circum Caij & Neronis principum, quòd in eo ludos curules peculiariter exercebant. Et Suetonius de Claudio ait: *Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit.* Quin & in Capitolio quadrigarum certamen datum Plinius asserit Latinarum ferijs. *De absynthij* C *vsu* (inquit) *conuenit dicere, herbæ facillima, præterea sacris Romanis celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadriga certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: Credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Fuere autem Circensium duo genera. Fuere enim ludi Circenses publici, fuere item priuati. Illos coniicio in Circo maximo, hos alicubi celebratos: nam & ijsdem ludis equorum & in hortis & in porticibus vsum fuisse reperio. Apparetque coniecturæ nostræ fauere Ciceronem his verbis in secundo de legibus: *Iam ludi publici, quoniam sunt cauea, Circoque diuisi, sicut corporum certationes cursu, pugillationes luctatione, curriculisque equorum.* Iam verò non Romæ tantùm, sed & in prouincijs Romani ludos exhibebant; Scipionem tradit Silius funebres patri & patruo in Hispania, cui tum præerat, exhibuisse. Idem ex his pariter Tranquilli verbis in historia Augusti animaduertitur: *Nullique Græco certamini interfuit, quo non pro merito quemque certantium honorauerit, &c.* Vbi Beroaldus in commentarijs addit: Quod autem Augustus non solùm Romæ, sed etiam in Græcia ludos spectauerit, hinc colligimus, quòd omnes ferè prouincias ipse perlustrauerit. In qua perlustratione potuit, sicut Flaminius Romanus Senator, sicut Nero, interesse certaminibus Græcorum. Lazius ludos qui præcipuè in prouincijs celebrabantur, fuisse tradit, Latinos ludos, Troiæ ludicrum, ludos magnos, Circenses, ludos A- D pollinares, populares, natalitios, nuptiales, quinquennales, gladiatorios, Actiacos, scenicos, augurales &c. Hucque pertinere illud Dionis Cassij in historia Traiani, cùm de Antiochia scribit: *Hyemabat in ea fortè Traianus, atque illuc milites frequentes & priuati quamplures conuenerant: alij præterea vt iura acciperent: quosdam legationis officium, merces & priuata compendia traxerant: quamplurimi visendi Imperatoris & spectandorum ludorum gratia confluxerant.* Hinc illud in iure ciuili de Lyciarchis & Syriarchis, hoc est designatoribus ludorum in Lycia & Syria, qui Græcis βραδευταὶ nominabantur. Cæterùm nec illud silentio inuoluendum est, ludos passim in templis & theatris dari solitos. De templis meminit Dio in Adriano, cùm de architecto quedam Apollodoro loqueretur: de theatro quod ad formam hemicycli erat constructum, ad omnis generis ludos & spectacula spectanda, meminit Martialis hoc distichon:

Quicquid in Orphæo Rhodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit Cæsar arena tibi.

Fuisse enim & in alijs vrbibus Circos certum est. Refert Adrichomius in theatro terræ sanctæ, fuisse etiam Hierosolymis, in quo Herodes in Augusti Cæsaris honorem quinquennale certa-

men

Marginalia: Multitudo spect. nium. | Circus qui. | Lib. 36. | Lib. 1. | Circus Flaminius. | Lib. 4. de ling. Lat. | Vaticanum. | Lib. 4. | In Heliogabalo. | Lib. 26. | Capitolium. | Circensium ludorum genera. | Li. 10. cõm. Reip. c. 10 | Bradeuta. | Lib. 1. Epig.

men instituit. De Alexandrino sic Philostratus: *Cum omnis Alexandria equorum studiis vehementer incumberet, atq; in Circo ad hoc spectaculum ciuitas vniuersa conueniret, tantaq; plerumq; oriretur contentio decertantium, vt sese mutuo etiam perimerent, hunc morem grauiter redarguit Apollonius.* Et Echelidon Varino, locus est Athenis stadiorum octo, in quo equi certabant, ab Echelo quodam dictus, Lego item apud Platonem. *Equorum quoque Circi extra vrbem trifariam designandi sunt, capacibus & amplis locis, vbi quoque ad sagittarum omniumque telorum opportunus pateat locus iuuenibus qui eas artes & discere & commodè excolere possint.* Etsi autem alijs quoque locis Circisque celebrarentur equestria certamina, Romana tamen erant præcipua, vt ostendit Ausonius: E

Lib. 7. de rep.

Nunc etiam veteres celebrantur equiria ludi,
Prima hac Romanus nomina Circus habet.

Græcè vtrobique legitur ἱππόδρομος. Budæus autem hippodromum interpretatur locum ad equorum cursum destinatum, qui statim intrantium oculis totus simul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos aut cupressos, aut alias arbores perpetuo virentes habens. In eo (inquit) de pernicitate equorum certatur, citra simulacrum pugnæ, & à cursu equorum appellatur. Pro Circo etiam à quibusdam vsurpatur κατάδρομος. Periti tamen catadromum & hippodromum distingunt, quòd in hoc de equorum pernicitate certabatur, siue puris equis, siue bigis trigisue aut quadrigis circum metas discurrerent, in catadromo verò diuisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnæ mos esset, sublatisque metis, quò laxiùs dimicarent, bina ex aduerso castra collocarentur. Ab vtroque differt peridromus, quod facilè ex Herodiano intelligitur, qui videlicet tradit pleno amphitheatro peridromum supernè in circuitu Commodo exædificatum, ne cominus cum bestijs pugnans periclitaretur, sed supernè ac de tuto loco tela iaciendo iaculandi potius scientiam quam fortitudinem ostentaret. Gradus habent illa quaquauersum, vti amphitheatrum, vnde sedentes spectare possent commodissimè. Alij hippodromum interpretantur simpliciter equorum curriculum, siue spatium decursionis equestris: Latinè non satis significanter stadium dixerimus, cùm sit hoc Latinè curriculum siue locus, in quo non solùm equi, sed & homines currunt & certant athletæ, dictum ἀπὸ τῆς στάσεως, hoc est, statione quòd Hercules eo spatio vno spiritu confecto constitisset. Siculi similiter hippodromum campum vocant, vt Hesychius scribit & Varinus in κάμπος, voce Latina: qua & Virgilius vtitur eadem significatione: F

Catadromus

Peridromus. Lib. 1.

Stadium.

Campus.

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit spatia. G

Et quoniam in campo, id est planitie equi & exultant & cursu valent, trahitur hoc vocabulum ad rem quamlibet, in qua quis copiosiùs studium suum declarare & vires explicare potest. Et apud Pausaniam lego in Arcadicis: *Tegeam contendentibus ad leuam militaris via ante ipsos Mantineæ muros campus est, vbi equorum curriculum.* Pro hac etiam eadem planitie hippodromi voce vsum esse apparet Homerum in metæ indicatione: λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς, id est, *planus autem hippodromus circùm.* Hesychius denique hippodromum asserit fuisse certamen Athenis in honorem Thesei: atque inde pro loco ipso in quo cursu certatur, vsurpari docent vulgaria lexica, hoc est, pro circo. Ipsam autem circi planitiem siue stadium ἱππικὸν etiam vocari, ab eodem Hesychio docemur. Horatius Latinè curriculum videtur dixisse: *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat*, nisi quis curticulum à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. *Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunasq; sed etiam in amnem præcipitauere curricula.* Hippodromia est certamen equorum currentium. Inuenio & hippodromion pro hippodromo. Hippodromum Plutarchus ἱππικὸν θέατρον, Basilius, necnon Zonaras θέατρον ἱππηλασίας, id est theatrum vbi agitantur equi, dicit, Cedrenus etiam κιρκέσιον. Hippodromios verò dicebatur mensis, in quo equorum cursu certabatur, apud Bœotos; apud Athenienses hecatombæon, vt testatur Plutarchus. Ex hisce itaque omnibus Circi figuram in forma oblongi spatij fuisse vel quilibet intelligat, cùm alias Nonius Circum dici tradit, omnem ambitum vel gyrum, indeque diminutiuum circulum promanasse. Esse enim Circum aiunt omne illud spacium quod circuire equi solent. Vnde etiam Romani Circumdictum putant eò quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia Solis quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserunt nuncupatum. Nunc promiscuène spectarent spectatores & plebsne à magistratu, equitibusque loco distingueretur, videamus. Proditum est ab historicis ante Scipionem ad quingentesimum annum ab V. C. in promiscuum fuisse spectatum: Senatumque a populo secretum primùm spectauisse ludos Romanos quos Atilius Seranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt. Ferunt autem Africanum quod eius rei author fuisset, pœnituisse. Cæterùm in ludis quidem theatralibus loca propria volunt Senatoribus fuisse assignata: contrà in Circo fuisse promiscua. Popularia enim H

In Camillo. Circi figura.

in theatro

A In theatro dicta loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, id est quatuordecim ordinum, disci aiunt ex hoc Tertulliani: *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum & discrimen popularium per proclinum*: ita & equestria dici loca equitum; docere hoc Senecam, dum ait, *equestria omnium equitum Romanorum esse*. Dicebatur & orchestra locus in theatris, in quo Senatorum erant designatæ sessiones. Fauet illis Suetonius duobus in locis, semel in Domitiano: *quia* (inquit) *pars maior inter popularia deciderat*: semel in Caligula, vbi manifestè videtur indicare plebem in circo equitibus permixtam sedisse: *Inquietatus fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit; elisique per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronæ, super innumeram turbam cæteram. Scenicis ludis inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas maturiùs dabat vt equestria ab infimo quoque occuparentur*. Scenici autem ludi erant theatrales. Sed ex ijsdem Suetonij verbis præterea discimus, neque matronis à viris seiunctum fuisse locum: id quod ex Ouidio quoque discimus, dum canit:

Lib. 7. de benef. c. 12. *Orchestra.* *Ludi Scenici* *Li. 2. Amor. Eleg. 2.*

Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi,
Hac ex lege loci commoda Circus habet.
B *Tu tamen à dextra quicunque es, parce puellæ,*
Contactu lateris cogitur illa tui,
Tu quoque qui spectas post nos, tua contrahe crura
Si pudor est, rigido ne preme terga genu.

Fuisse tamen & in Circo separatum a magistratu populum disertissimis verbis asserit Liuius: *Tum primùm Circo qui nunc maximus dicitur, designatus est locus, diuisa loca patribus, equitibusque vrbis, vt spectacula sibi quisque faceret*. Et alibi inquit: *Quadrigis missis, consul currum conscendit, & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit*. Vbi per foros intelligenda subsellia & loca, quibus patres distincti à populo tales ludos spectabant: Vnde forulos Festus per diminutionem dici existimat, quasi minores foros, hoc est, minora spectacula: sic Circenses ludos forulos Tranquillus in Augusto appellat; *supra duo millia*, inquit, *contracta vndique cremauit, ac solos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi*: Et sic intelligitur hoc Satyrici, ----- *Hic libros dabat & forulos*. Iam verò Liuio manifestissimè refragatur Suetonius, qui Claudium scribit in Circo propria Senatoribus loca constituisse, promiscuè spectare solitis, nisi dicamus, à Claudio Senatoribus pro C ætatis dignitatisue qualitate loca assignata fuisse. Quorum locorum meminit etiam Sidonius: *Tum qua est ianua consulumque sedes, Ambit quam paries vtrumque senis Cryptis, carceribusque fornicatus, vno est quatuor axe forte lecto, &c.* Atque hæc sunt, quæ de spectatorum loco inueni. Dicamus modo de loco equorum, qui spectatores eliciebant. Is pro certaminis genere variabat, alium enim occupabant, qui militare certamen aliquod edituri erant, puta ludum Troiæ, & hastiludium, siue vt vulgus vocat, torneamentum, tunc enim è regione inuicem opponuntur in propatulo; alium qui vel bigis, vel quadrigis iuncti, vel celetes etiam ad metas erant certaturi: de quo vt exactè certamen ipsum equorum qui in Circo certabant, intelligatur, paulò fusiùs dicendum est. Latini locum, vnde emittuntur, eleganter carceres vocarunt quoniam eousque ibi à cursu arcerentur, donec laxis repagulis, ab aphete siue emissore, simul omnes emitterentur. Isidorus carceres ab ea re dici ait, qua & ille carcer est, qui est in ciuitate, quòd vt ibi homines damnati ita hic equi coërcentur, ne exeant, antequam signum emittant. Seruius carceres tantùm pluraliter in hac significatione vsurpari affirmat: aitque carcerem esse, vndecumque prohibemur exire: dictum autem quasi arcerem ab arcendo, teste Varrone. Idem & apud Caprum legimus. Soluta quidem oratione scribentes hoc ferè obseruant: non semper tamen. Cicero de claris Oratoribus:
D *Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum palmam iam primùm acceperit: nec in orationibus qui tantum absit à primo, vix vt in eodem curriculo esse videatur*. Ad Herennium verò ait: *Impudentesque illos dicit esse qui currere cœperint, ipse intra carcerem stet*. Poëtæ, modò singulariter, modò pluraliter proferunt, vt ex ijs quæ mox recitabuntur, clarissimum fiet. Carceres à Græco vocabulo κάρκαρας factam non immerito quis arbitretur Bulingeri iudicio; quod horribilem sonat: quanquam (inquit) Varro à coërcendo sumit: alij cancro vel carcere, quæ vox cancellũ significat. Pro carceribus passim legimus repagula, claustra, septa, cryptas item & lineam albam, vt subinde patebit. Apud Græcos etiam pro ipsis carceribus multa vocabula reperimus, inter quæ ab ipsis equis formata ἱππαφέσις quasi equorum missio, quod inde emittantur, vnde & simplicer ἀφετηρίαν dicunt, & quia hinc cursus fit initium, eadem voce principium ineundæ viæ intelligunt & profectionis, & generaliter cuiuscumque rei exordium. Βαλβὶς à Polluce exponitur locus, vnde ij qui cursu certant, emittuntur. Ait tamen cursus etiam terminum à quibusdam βαλβῖδα vocari. Aristophani interpres seu scholiastes ait dictum hoc vocabulum, vel διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ὑπὸ ὕσπληγα βεβηκέναι τοὺς δρομέας.

Li. 5. dec. 3. *In 1. Aeneid.* *Lib. 4.* *Balbis.*

δρομέας, vel ἀπὸ τοῦ εἰσβαλλέσθαι βάδην (quia primùm lento gradu incederent, antequam currerent,) vel ab ἄλλομαι, quaſi ἄλβις & facto ὑπερβιβασμῷ βαλβίς. Euſtathius quoque à βάλλομαι deducit, quamuis nominis rationem non addat. Heſychio, βαλβὶς eſt ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἵππων, καὶ ἡ θύρα τοῦ ἱππικοῦ. id eſt principium ingreſſus & egreſſus, & emiſſio equorum & oſtium equitatus: additque quibuſdam etiam eſſe χαμπτῆρα id eſt flexum. Suidas certè etiam χαμπτὸν dici tradit; Alicuius etiam apud Suidam legimus; νύσσα, χαμπτὴρ, τέρμα, βαθμίς: vbi pro βαθμὶς legendum puto βαλβίς. Sed de nyſſa, quam Grammatici ferè metam reddunt, poſtea, vbi & de termate. Κολοκώνας Heſychius & Varinus exponunt τὰς βαλβῖδας τινές. Ὕσπληγξ vel vt alij ſcribunt ὕσπληξ idem etiam quod βαλβὶς ſiue ἀφετηρία, alias flagellum eſt ſic dictum quòd fiat ἀπὸ τῶν τριχῶν τῶν ὑῶν, id eſt, ex ſetis ſuillis, vnde & βούκεντρον vertitur. Carceres autem hoc nomine dici videntur, vt Varinus arbitratur, ἐκ τοῦ ἐκεῖ πλήττεσθαι τῇ μάστιγι τοὺς ἵππους, quòd flagello illic feriantur equi. Vnde etiam ὕσπληξ Heſychio & Suidæ non ſolùm βαλβὶς eſt, hoc eſt locus, vnde equi emittuntur in ſpectaculis ſed ipſe etiam μύωψ ὁ πλησσὼν τὰς βόας, καὶ παγὶς λύκων. Cælius Latinè ſcribit hyſplax, aitque interpreti Theocriti eſſe ſpeciem laquei, propriè verò ſic curſorum carceres vocari. Quid autem carceres eſſent, quibus equi arcebantur, examinandum. Interpres Ariſtophanis ad hunc locum in eius Veſpis: Καὶ μὴν εὐθὺς ἐκ ἀπὸ βαλβῖδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω, metaphoram à ſtadijs ſumptam indicat, in quibus carceres (inquit) erant repagula quædam, linea videlicet, cui inſiſtebant curſuri. Vnde & ipſa linea (γραμμή) exponitur ſimiliter initium: æquè enim dicimus ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι, id eſt à linea incipere, ac ἀπὸ τῶν βαλβῖδων, id eſt à carceribus. A linea incipere ij dicuntur (inquit adagiorum author) qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. *Agedum igitur ad lineas rurſus & ad gradum*, Tertullianus dixit aduerſus Marcionem, pro eo, quod eſt, ab integro. Et alibi in prouerbio, *Extrema linea*, Quoniam olim (inquit) initium vnde curſus incipiebatur, ducta linea notabatur, rurſus extremum linea ſignabatur, ideirco à linea incipere, ſiue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re poſtremum eſt, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: *Poſtremo extrema linea amare nonnihil eſt*: Et Tertullianus libro quem aduerſus Hermogenem ſcripſit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod vltimus eſſet hæreticorum. Quod autem ad Terentij locum attinet, Petrus Nannius Alcmarianus, lineam, à qua Comitus metaphoram deſumpſit, eam ait eſſe theatri partem, vbi ſpectatores ſedent, primùm diuiſam in cuneos, poſtea in lineas quaſi in quædam interſepta, ne compreſſio alicui orta in totum theatrum inundet, & vniuerſos ſpectatores affligat. Vnde illud quoque Ouidij ad puellam vitabundam alterius conſeſſus:

Hyſplinx. *Quid carceres.* *A linea incipere.* *Lib. 1.* *Lib. 1.* *Linea quid Terentio.*

E F G

—— Cogit nos linea iungi,

Atque ita factum arbitratur, quòd vltima linea pro vltimo ordine dici cœperit, atque ex eodem fonte emanaſſe illud:

—— Mors vltima linea rerum.

Linea alba. Iam verò carcerum lineam albam fuiſſe, diſcimus ex D. Chryſoſtomi oratione de Circo, vbi legimus; οὐκ ἀπὸ λευκῆς ἐπὶ σφενδόνα μιλιόδρομον, id eſt, non à linea alba (decurrens) in miliario ad ſphendonem & metam. Seruius Aeneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Vergilius ait:

Signoque repente, Corripiunt ſpatia audito, limenq́; relinquunt,

Limen quid Virgilio. *Lib.5.c.14.* Regulam interpretatur, quod dixit poëta limen, aut ſignum de creta factum. Ex cuius verbis facilè percipi licet (inquit Cælius) cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur alba: quam ſignificaſſe Martialis videri poſſit his verſibus:

Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues
Ceſſat & in populum multa rapina cadit. H

Sed & Ouidius in primo de arte; Circenſia attingens ſpectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Quæ tibi tangenda eſt lege puella loci.

Etiamſi modò longum ſedendi ordinem nonnulli interpretentur: ſicut & illud in Amoribus:

Quid fruſtrà refugis? cogit nos linea iungi.

Lib. 11. (Ego quin in nouiſſimo ſenſu Ouidij loca ſint accipienda nihilum dubito.) Quintilianus ita ſcribit: *Tranſire in diuerſa ſubſellia, parum verecundum eſt: nam & Caſſius Seuerus vrbanè aduerſus hoc*

Longurium. *facientes lineam popoſcit.* Hic ego (inquit ibidem Cælius) lineam longurium accipio: ſic enim longiores perticas, ac robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponuntur, ne conſurgant in pugnam, aut ſe mutuò feriant, appellari obſeruauimus. Poteſt tamen æquè ſignificanter de theatrali linea accipi, ſi modò ſpectantes, differentes haberent foros, vt ſuprà indicauimus. Scholiaſtes quidem idem Ariſtophanis βαλβῖδα aliàs dicit eſſe τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ δρόμου κείμενον ἐγκάρσιον ξύλον.

A ξύλον, id est, lignum in principio cursus vociferanter positum. Sed ex hoc fortassis linea pependerit, vel vt nunc fit, affixa hæserit, id est funis, quo olim vsos fuisse Lycophronis in primis authoritate discimus hac: Ἐγὼ δ' ἄκρας βαλβῖδα μηρίνθου σχάσας, id est, Ego verò summos carceres funiculi aperiens, siue laxans. Nostri carcerum præfecti binas erigunt perticas, (ab vtroque viæ videlicet latere vnam) ex quibus funis alligatus equos detinet, donec æqualiter sint ad cursuram dispositi: tunc enim ad tubæ sonum fune laxato vnà omnes proruunt. Lineam autem pro filo siue fune accipi certum est, sic enim lineam piscatoriam quoque dicimus, funiculum nempe ex quo hamus dependet: & lineam quoque margaritarum quæ funiculo traijciuntur. Apud Romanos laxatis repagulis vel punctò temporis fores carcerum aperiebantur, Foribus enim retinebantur equi: testis est Ouidius: *Linea pro fune.* *Lib. 5. Trist.* *Fores.* *Lib. 1.*

Vtque fores nondum referati carceris acer,
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus.

Item Lucanus:

Elens sonipes quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.

B Repagula autem erant tabulata ostijs opposita, feris & ære deuincta, quibus equi Circo excludebantur: quæ vbi laxabantur, cursum protinus arripiebant equi, vt ostendit Virgilius, dum canit: *Repagula.*

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Linea alba siue funis erat sub ipsis repagulis, super quam cursores gradiebantur in stadium erumpentes. Cursu enim patente super eam egressi ferebantur, cùm ad terram apertione carcerum demissa esset. Hanc puto reuera βαλβῖδα dici, repagulum verò ὕσπληγα. Carceres à Næuio inquit Varro, vocantur oppidum, quod à muri parte pinnis turribusque muniti sint, quare oppidum pro ipsis carceribus accipitur. Ita & Festus, *oppidum* (inquit) *locus conclusus fuit in speciem oppidi, ob muros & pinnas turritas, vnde equi emittebantur.* Ita & Sisanius cryptas vocans ipsos carceres, totum puto intelligit oppidum, nam quemadmodum feræ cryptis in amphytheatro, ita & equi carceribus in Circo & claudebantur & emittebantur. Carceres ipsos fornicatos fuisse, & vna tantùm transenna, non multis finibus simul apertos colligit Bulingerus, primò ex Dionysio, qui carceres dicit esse arcuatos, & per vnam transennam simul aperiri: secundò ex Cassiodoro, qui omnia ostia simul vna machinatione aperiri dixit. Ex topho vel ex ligno fuisse habemus apud Liuium. Claudius in Circo maximo pòst marmoreos fecit. Erant & olim picti, quamobrem Ennius pictas fauces eos nuncupauit: *Carceres qui Næuio.* *Oppidum.* *Crypta.* *Carcerum fabrica.* C *Lib. 3.* *Lib. 3. Var.* *Lib. 7.*

------ Spectant ad carceris oras
Qua mox emittant pictis è faucibus currus.

Cur verò piceos cognominet Silius hoc carmine: *Carceres cur picei dicti.*

Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps
Ante suos it victor equus:

haud satis percipio. Potuere enim sic à nigro siue piceo colore vocari, Alba autem linea superinducta sic magis elucere potuit: vel quòd picis instar currus detinerent aut equos, quo nempe sensu picatas manus dicimus, quibus omnia quæ contingunt, adhærescunt. Habeo autem ego exemplar impressum Venetijs anno salutiferæ incarnationis nonagesimo tertio supra millesimum ac quadringentissimum cum commentarijs Petri Marsi, in quo longè diuerso sensu legitur: *hic vbi prosiluit Pisæo carcere &c.* Atque Marsus celeritatem Scipionis comparari equo currenti ludis

D Pisæis & Olympicis, quam lectionem probo. Currus in ipsis carceribus quilibet suos habebant cancellos, ex quibus fune relaxato erumpebant, vt ex Callisthene necdum edito docet Bulingerus, qui tales tribuit Olympiæ. *Exierunt* (inquit ab eo Latinus factus) *tabulata equorum apertaque sunt lora cancellos carcerum laxantia, exilierunt omnes celeri cursu vsi.* Dicebantur tamen etiam cancelli sepra quædam ex lignis transuersim iunctis obliquatisque ad repellendam turbam, pressim agminatimque proruentem. Varro eos graphicè depinxit: *Præterea* (inquit) *è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & ex eis transuersis gradatim modicis internallis perticis annexis ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri.* In Olympia carceres ita exstructi erant, vt proram nauis exprimerent, cuius rostrum ad aquas in curriculo sulcandas obuersum est. Vtrumque latus carcerum supra quadringentos pedes longum erat. In ijs ædificia quædam, in quæ fortium casu ingrederentur, qui curriculum confecturi erant. Ante quadrigas pro repagulis funiculus protendebatur. Ad proram carcerum ara lustro quoque fit, in qua machina quædam est, quam mouet is qui cursui præest, qua nota signum cursui datur. Diligentiùs eos describit Pausanias in Eliacis his verbis: *Supra eam Hadij partem in qua ludis præfecti consident, destinatus est equirijs campus, &* *Curriculum locus in carceribus.* *Cancelli.* *Lib. 3. de re rust.* *Carceres Olympici.*

pus, & ibi ſui ſunt equorum carceres. Formam illi eandem prope praſe ferunt quam nauis prora, verſo in curriculum roſtro. Qua parte autem eum porticu, cui nomen Aguampto, (quod eſt, quaſi flexu carentem dicas,) prora ipſa iungitur, ibi vtrimque dilatatur. In regula ſumma roſtri, delphinus aeneus prominet. A roſtro hinc à dextra, illinc à laua, excurrit pedum quadringenum ſpatium; In eo pars magnitudine cellula: eas inter ſe ſortiuntur, qui vel equos primos vel currus in certamen producunt. Intenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè prora partem è crudo latereulo erecta eſt: hanc tectorio recenti ſingulis oblinunt ludorum conuentibus. Super ara, aquila latè paßis alis extat. Ea cùm machinulam quandam is commouerit, cui id negotij datum eſt, ſtatim ſe in ſpectatorum conſpectum quaſi ſubuolatura attollit: at delphinus ad imam ſoli aream alia machina dimittitur. Prima omnium ea ſubmittuntur repagula, qua vtrinque iuxta Agnampti porticum intenta fuerant: tum qui ea in parte ſuſtinebantur equi, ſtatim ſe in pedes dant: y cùm ad alterum equorum ordinem acceſſerint, eodem modo & illis ſua remittuntur repagula. Idem fit omni ex carcerum parte, vſquedum ad ipſum prora roſtrum exaquata fuerit curſus conditio. Ibi equis in liberiorem ſe iam campum effundentibus, & aurigarum ſe oſtentat ſolertia & quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit carcerum formam, Cletas fuit, cui tanta eſt huius operis cauſa laus tributa, vt hi fuerint verſus ad eius qua Athenis eſt, ſtatuam adſcripti: F

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,
Mi author Cletas natus Ariſtoclee.

Poſt Cletam, Ariſtidem memorant, aliud machina genus excogitaſſe. Alterum curriculi latus aliquanto longiùs excurrit. In eo, ad ipſum aggeris exitum, ara eſt figura rotunda. Ad eam Deus colitur quem Taraxippum nuncupant. (De hoc ſuprà dictum eſt.) *Altera Hippodromi pars non agger ſed collis eſt minimè arduus: ad cuius extremum finem ades condita eſt Cereri cognomento Chamina.* Atq; hæc de carceribus, nunc cætera proſequamur. Iulius Pollux quæ ad curſus explicationem nomina attinent, ſic breuiter comprehendit: Ὅθεν μὲν ἀφίενται, ἄφεσις, καὶ ὕσπληγξ, καὶ γράμμη, καὶ βαλβὶς. περὶ δὲ κάμπτουσι νύσσα καὶ καμπτὴρ: ἵνα δὲ παύονται, τέλος καὶ τέρμα, καὶ βατὴρ, ἔνιοι δὲ καὶ βαλβίς. hoc eſt, vt vertit Rodolphus Gualtherus Tigurinus: vnde verò emittuntur, emiſſio, carcer, linea, repagulum: ſed circa quod flectuntur, inclinatio & flexus dicitur: vbi autem ceſſant, finis, meta, terminus, nonnulli & βέλβιν appellant. In Circo verò erat & mappa vſitatum vocabulum, necnon & miſſus. Βαλβὶς itaque & initium curſus, vt ex ſuperioribus quoque conſtat, eſt, eſtque & finis eiuſdem, hoc eſt, locus quo deſinit. Cælius calcem vocari innuit, Confici miſſum vnum (inquit) intellige, vbi à calce ab meta circumflexa calcem repetebant. Sic verò dicitur, vnde equi emittuntur. Geſnerus recitatis ſuprà Pollucis verbis fultus authorem adagiorum erroris inſimulat, quòd in hoc Græcorum aduerbio, Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, id eſt, *Stimula equum circa nyſſam*, pro nyſſa reddiderit metam. In fine enim (inquit) demum ſtimulare equum, ſerum eſt. Spatiorum in quibus certabant, tres ſunt differentiæ, carceres, meta & flexus ſiue καμπτὴρ. Grammatici quidem Lexicorum authores pro omnibus iſtis ſpatijs nyſſam exponunt, ſed vt pro carceribus accipi poſſit, quoniam illic quoque punguntur equi ad curſum: pro fine certè vel meta impropriſſimè accipietur: propriè verò pro flexu in medio, vt ex Polluce conſtat, & ex Theocrito in Heracliſco:

Nomina ad curſum pertinentia. — *Lib. 8. c. 7.* — *Nyſſa quid.* — G

Eidyll. 25.

Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρμασι, καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι, id eſt,
Equos verò ad currum iunctos educere, & circa metam
Tutò flectendo in rotis modiolos (axium ne frangatur) *tueri,*

Suidas quidem in νύσσα, καμπτὴρ, τέρμα, βαθμὶς, lego βαλβὶς) confuſè nominans, Pollucis verba tranſcripſiſſe videtur, non interpretando, ſed enumerando diuerſa ſpatia; quod & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obſeruaui. Redeo ad prouerbium: id vſurpatum ſcribit author adagiorum, vbi ſermo loquentis aberraret ab inſtituto, atque natum videri ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filium Antilochum, quo modo debeat equos regere; addit & hoc: H

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. id eſt:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet.

Atqui quòd νύσσα in hoc Homerico verſu non metam & finem curſus ſignificet, (quamuis eodem in loco τέρμα ab Homero dicatur, ſimpliciter ſcilicet pro ſigno, non pro termino,) manifeſtum fit ex carminibus, quæ ſtatim ſubijciuntur, hoc ſenſu: nam ſi ſemel nyſſam (Scholiaſtes nihil aliud quàm καμπτῆρα exponit,) ſuperaris, nullus te amplius inſequentium aſſequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam conſtituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuiſſe hoc ſignum conijcio, quanquam ſupra in medio fuiſſe, ſimpliciter dixerim, hoc eſt, quocumq; inter carceres & metam loco. Cæterùm non nego certamina quædam talia fuiſſe, in quibus cùm

ad metam

A ad metam peruenerant equi, circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, siue semel siue quotiescumque visum fuisset, in his quidem metam & nyssam siue campterem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, (vt nunc fit in nostris equirijs) diuersi fuerunt, vt ex Pollucis testimonio apparet. Hactenus Gesnerus. Ego verò etiam nyssam interpretor metam & τέρμα terminum, putoque res easdem, sed loco distinctas, Videmus enim in ipso Circo, prout in antiquissimis numis exprimitur, ab vtraque parte erectas metas. Idem discimus ex Suetonio, apud quem Cæsar dimicaturos in Circo cùm partiretur in duas acies, quò laxiùs dimicarentur, metas aufert, inque earum locum bina ex aduersa castra constituit. Bulingerus Circi maximi tres partes fuisse ait, Circum primum, vbi (inquit) primæ metæ: medium vbi medianæ, infimum vbi metæ Mursiæ, quanquam probatissimis authoribus duę tantùm (inquit) ponuntur, primæ & vltimæ, quòd eæ præcipuè ac palmares essent. Ego de medijs nihil inuenio. Cedrenus duas tantùm in Circo à Romulo extructo fuisse tradit, vnaq; ortum, altera occasum indicari. In Circo autem Constantinopolitano duo erant obelisci (vt & in Circo maximo Romæ,) quorum alter in medio hippodromo pro meta erat: quos fortè Mursinas metas vocat ille. Vtrasq; itaq; metas interpretor nyssas; τέρμα verò siue terminum quę iam vltimùm B (quod septima fiebat, vt patebit, circumitione,) superantur. Conijcioq; eas quæ proximiores erant carceribus, fuisse & primas & vltimas, alteram enim ad carceres, alteram ad Circi calcem fuisse aiunt. Primas fuisse easdem cum vltimis, manifestè ostendit Pollux, cùm finem & terma à quibusdam βαλβίδα vocari scribit. Balbis enim, vt satis superq; ostendimus, pro ipso cursus initio sumitur. Nyssa autem vtraq; rectè dicitur, quoniam ad vtramq; superādam, stimulantur equi, νύσσειν enim stimulare est aut concitare. Quare Pollux cum nyssa rectè καμπτῆρα coniunxit, quoniam & κάμπτειν idem est, quod νύσσειν. Sed quod cum fine & termino coniungatur ab eodem βατὴρ, haud satis probo, nam si vocabuli huius originem spectes, fuerit potiùs cursus initium, vt erat in πενθάτλῳ ἀλλιλικῷ. & ipse alicubi exponit limen, vnde progressionis exordium est. Latini præter metæ vocabulum nullum aptius habent. Eam autem propriè metam dicemus, ad quam certamen finitur, vnde etiam pro fine & termino passim vsurpatur. Virgilius:

Autoris opinio.

Quæ metæ fuerint.

Meta.

Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum. Silius: *Tormentis finem metamq́ laboribus ornat.*

Eleganter Horatius in eadem metaphora:

Qui cupit optatam cursu contingere metam, *Multa tulit, &c.*

C D. Chrysostomus in oratione de Circo metam vocat σφίνδονα. Bulingerus legendum censet σφίνδονην, nisi (ait) vulgarem ac plebeiam id temporis vocem fuisse σφίνδονα putes. Accipitur verò etiam meta pro ipsis carceribus ab Apollinare, dum canit:

Si cùm frenatos astringit meta iugales. *Ordineq́ emissos iussit decurrere prætor,*
Ire volunt omnes primi, &c.

Lib. 2. Excid. Hierosol.

Nunc videndum quid essent ipsę metæ, & ex qua materia constarent. Apud Homer. nyssa siue meta est lignū erectum orgyæ id est, vlnæ mensura, quā Nestor Antilocho filio indicaturus, inquit.

Meta quid

Σῆμα δέ τοι ἐρέω μάλ' ἀριφραδὲς, οὐδέ σε λήσει.
Ε'στηκε ξύλον αὖον ὅσον τ' ὄργυι' ὑπὲρ αἴης
Η' δρυὸς, ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.
Λᾶε δὲ τῶ ἑκάτερθεν ἐρηρέδαται δύο λευκὼ,
Ε'ν ξυνοχῇσιν ὁδοῦ. λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς.
Η' τευ σῆμα βροτοῖο πάλαι κατατεθνειῶτος,
Η' τό γε νύσσα τέτυκτο ἐπὶ προτέρων ἀνθρώπων,
Καὶ νῦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς, id est.
D *Metam autem indicabo tibi valdè manifestam, neq; te latebit:*
Stat lignum aridum quantum vlna supra terram,
Vel quercus vel piceæ: quod quidem non putrescit imbre:
Lapides autem eius ex vtraque parte appositi sunt duo albi
In angustijs viæ: planus autem hippodromus circum:
Aut cuiusdam monumentum hominis iam primùm defuncti,
Aut meta fuit tempore priscorum hominum,
Et nunc metam posuit pedibus valens diuus Achilles.

Similiter Aeneas apud Virgilium nautis certantibus,

viridem frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis pater, vnde reuerti
Scirent, & longos vbi circum flectere cursus.

Seruius verò in hoc eiusdem poetæ:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus:

Z vbi nunc

Gladij pro meta. E

vbi nunc metæ (inquit) funt, ibi olim gladij ponebantur: Cur autem gladij pro metis essent, rationem reddit, vt cum maiori industria ac diligentia cursus fierent. *Olim* (inquit) *in litore fluminis Circenses agitabantur, in alterutro latere positis gladijs, vt ab vtraque parte esset ignauia præsens periculum.*

Lib. 18. ca. 24.

Isidorus autem inde Circenses ludos nomen inuenit e tradit his verbis: *Circenses ludi ideo dicti vel à circumeundo, vel vbi nunc metæ sunt, olim gladij ponebantur, quos quadriga circuibant, & inde dicti Circenses ab ensibus, circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum, cursum agitantes, gladios in ordine in ripa litore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde & Circenses dicti putantur, quasi circumenses.* Sic ille.

Metarum figura.

Metæ vero Circi, quæ in antiquis numis exprimuntur, sunt figuræ pyramidalis, à lato incipientes, in acutum fastigiatæ. Erant primo ex topho vel ex ligno, Claudius auratas reddidit, vt legimus apud Suetonium, *Circo verò maximo* (inquit) *marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ vtraque & tophina & lignea antea fuerant, exculto: propria Senatoribus constituit loca promiscuè spectare solitis.* Erat æ modò apud Romanos bina alia vsitata Circo vocabula, missus & mappa.

Mappa quid.

Hanc quidam volunt vereri instituto à prætore, qui (vt patebit) ludis præerat, victori aurigæ mitti solitam: sicq; intelligendum hoc Martialis:

Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam, F
Prætori mappam surripit Hermogines.

Prætoris in Circo officiũ.
Lib. 8.

Cæterùm fuisse potiùs signum credendum est Cassiodoro, quod à prætore ostenderetur, & non sine maximo aurigarũ, populiq; spectaturi desiderio (vt supra etiam ex Tertull. diximus,) ludorum celebrationem futuram indicaret. Docet enim Liuius prætores solitos quadrigis mittẽdis signum dare. Vnde cùm olim L. Plautius prætor graui morbo esset implicitus, dictatorem creauerunt, qui ludis Romanis signum daret quadrigis emittendis, qui eo ministerio functus, dictatura se abdicauit: Quin clarissimè Varro: *In Circo primo vnde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres à coërcendo, ne inde exeant, antequam magistratus* (signum) *misit.* Hinc illud Ennij.

Lib. 4. de ling. Lat.

Expectant veluti prætor cum mittere signum Vult, omnes auidè spectant ad carceris oras.

Illudque Manilij: *Mittunt in tempore signum.*

Cùm itaque officium id esset prætoris, vt signum daret equis ad cursum emittendis, voluit Nero id ab aliquo suorum libertorum dari, vt Suetonius meminit; *Vniuersorum se oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam.* Signum autem illud dari per mappam tali casu teste Cassiodoro, fluxit in morem. Cùm idem Nero prandium protenderet, & celeritatem vt assolet, auidus spectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus vtebatur, iussit abijci per fenestram. G Hincque tractum est, vt ostensa mappa, certa esse videretur promissio Circensium futurorum. Hinc etiam Quintilianus dixit Mappam Circo visitatum esse nomen, quod in Circensibus spectaculis pro signo mittebatur à magistratu, idq; Pœnos etiam sibi vendicasse. D. Chrysostomus vocat mapparium: ὡς μὲν ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ μαππάριον ἀπηγότες τῷ συμάντρῳ ἀτενίζουσ., ἐκ δεχομένων ἐν τῇ βυλῇ, ἐκείνῳ τὸ ἄνοιγμα. id est: *vt enim in Circo omnium oculi in mappam signo fixo rectà feruntur* (accipientium in eius iactu carcerum apertionem) *cùm ij qui sunt in consilio editoris, potestatem eius signi aperiendi & promendi acceperint.*

Mappariũ.

Sat. 11.

Fuisse autem prætoris, mittere mappam, etiam ostendit Iuuenalis:

Interea Megalisiaca spectacula mappa
Idæum solemne colunt, similisq; triumpho
Prædo caballorum prætor sedet.

Iouis tunica.

Hunc habitum prætoris triumphanti similem, quo missurus mappam induebatur, alicubi Iouis tunicam vocat, vbi ait:

Quod si vidisset prætorem in curribus altis H
Extantem & medio sublimen in puluere Circi
Et tunica Iouis.

Eiusdem prætoris officij meminit sic Ouidius:

Maxima iam vacuo prætor spectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere misit equos.

Lib. 5. dec. 5

Inuenio tamen id & à consule præstitum. Liuius, *Quod postquam veris nuncijs Fabij Lentulique & Metelli aduentu firmatum est, cum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum lætabantur. Et aliter traditur Circensis turba non minus similis veri lætitia. Ad X. Cal. Octobris Ludorum Romanorum secundo die C. Licinio Consuli ad quadrigas mittendas ascendenti, tabellarius qui se ex Macedonia venire dicebat, laureatas literas attulisse dicitur: quadrigis missis consul currum conscendit & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit.*

Missus.

Accedo modò ad missus: hos alij interpretantur emissiones equorum è carceribus prorumpentium: Beroaldus circuitiones, dum à carceribus ad metas recurrunt. Confici autem missum vnum intelligi ait Cælius,

vbi à

A vbi à calce ad calcem procurrentes equi rursum ab meta circumflexa calcem repetebant. Vigintiquinque solitos olim exhibere didicimus ex Seruio, eorumque vltimum appellatum fuisse ærarium, eò quòd de collatione populi exhiberetur. Cassiodorus verò viginti quatuor ferè fuisse scribit; eisque additum alium, ærarium dictum. Cur autem vigintiquatuor essent, rationem reddit præcitato loco Cælius, pro horarum numero; quando (inquit) cælesti ratione Circum distingui solitum, accepimus. Etenim duodecim visebantur ostia, pro numero domiciliorum cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Suetonius tamen in Domitiano centum missus fuisse indicat: & ad hos allusisse volunt poëtam hoc versu:

Centum quadriiuges agitabo ad flumina currus.

Cæterùm centum missus ibi Seruius centum currus interpretatur. Suetonij verba sunt: *Circensium die, quò faciliùs centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina corripuit*, id est, non septies sed quinquies circum metam flectere iussit. Ad quod allusisse apparet Martialem, dum canit:

Cap. 4.
Li. 8. Epig. 8

Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo — *Nemo quater missos carcere sensit equos.*

B Commodus verò etiam post meridiem duarum horarum spatio, triginta equorum certamina dedit, vt Xiphilinus scribit. Ante Claudij tempora nihil referebat, nunquid diuersis missibus equi ijdem aut noui currerent. Hunc enim Dio scribit legem tulisse, vt vnum tantùm diem equi secundùm currerent. Missus ipsi sorte mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigarum missus: quod manifestissimè docet Tertullianus his verbis: *Tardus est illi prætor; semper oculi in vrna eius, cum sortibus voluuntur.* Aliquando post aliquot missus equorum, alia etiam spectacula edebant, vt magis spectatores oblectarentur, qui aliqua nouitate, vt inquit Horatius, morandi sunt & retinendi. Suetonius de Claudio ait: *Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta per quinos missus venatione.* Et rursus: *Ac supra quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit & Africanos.* Nunc de ipsa dicemus decursione: Circum itaque quas memorauimus metas equi singulares & desultorij, item omni curruum generi iuncti, à Circi carceribus dato signo emissi, & ex vno latere decurrentes ad vltimam metam in fine spinæ positam, versus eam Circi partem quæ in semicyclum desinebat, cursitabant, ad quam peruenientes circum ipsam flectebantur, reuersique ex alia Circi parte versus bissenorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem metas decurrentes, spina in circi medio posita, ne ex vna in alteram curriculi partem transilirēt, prohibebantur. Aurigis autem tota ars & summa industria

Decursio qualis.

C requirebatur, in equis & curribus ad metas flectendis, ne posterior dexteritate flectendi quadrigas, priorem anteuerteret, quod sæpè accidebat. Quòd si nimis currus agitando aurigam metis adhæsisset, summum vitæ periculum incurrebat, ne rotis metam offenderet, & illiderentur, confractoque curru auriga concideret. Sin verò nimio spatio metam euitasset, qui tum sequebatur auriga, inter metam & priorem breuiori spatio delatus, ex secundo primus efficiebatur, quod eripere vocabant. Metam euitaturi dextrorsum impellebant, vt eleganter ostendit Ouidius, dum canit:

Aurigandi ars in quo consisteret.
Li. 3. Amor. Eleg. 2.

Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo:
Nunc stringam metam interiore rota.

Et mox rursus:

Me miserum; metam spatioso circuit orbe:
Quid facis? admoto protinus axe subit.
Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ;
Tende precor valida lora sinistra manu.

D Eleganter & Sidonius Apollinaris; nisi auriga promptè, scienter & tutò sinisteriore gyro metas circumageret, duplex periculum imminere ostendit, ne scilicet allisæ ad illas rotę citringantur, si propiùs in sinistrum flectant, vel si dexterior longiùs ab eisdem recedat, præuertatur:

In Narbone

Hic compendia flexuosa meta — *Vnus dum premit incitatus à te,*
Elatas semel impetu quadrigas — *Iuncto non valuit plicare gyro,*
Quem tu quòd sine lege præteriret — *Transisti remanens, ab arte restans.*

id est, ille cùm inhibere cursum non posset quadrigarum, longiùs abductus est & sine lege prætérijt metas. Tu artis scientia manens & consistens metas circuisti. Deinde subijcit alterius peccatum alterum: *Alter dum popularitate gaudet; Dexter sub cuneis nimis cucurrit.*

Rectè itaque Nestor ἱππηλάτης propterea dictus, Antilochum filium, etsi aliàs à Ioue & Neptuno ceu pręstantissimis peritissimisq; magistris equitandi præcepta & artes edoctus esset, docet hoc certaminis artificium; hocque in sola ferè at cauta circum metam flexione consistere potiùs quàm in equorum pernicitate ostendit:

Αντίλοχ᾽ ἤτοι σε μὲν σε νεον περ ἐοντ᾽ ἐφίλησαν
Ζεύς τε Ποσειδάων τε, καὶ ἱπποσυνας ἐδίδαξαν

Παντοίας τῷ κέν σε διδασκέμεν ἔτι μάλα χρειώ E
Οἶσθα γὰρ εὖ περὶ τέρματ᾽ ἑλισσέμεν: ἀλλά τοι ἵπποι
Βάρδιστοι θείειν, τῶ τ᾽ οἴω λοίγι᾽ ἔσεσθαι.
Τῶν δ᾽ ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρτεροι, οὐδὲ μὲν αὐτοὶ
Πλείονα ἴσασιν σέθεν αὐτῷ μητίσασθαι.
Α᾽λλ᾽ ἄγε δὴ συ φίλος μῆτιν ἐμβάλλεο θυμῷ
Παντοίην, ἵνα μή σε παρεκπροφύγησιν ἄεθλα.
Μήτι τοι δρυτόμος μέγ᾽ ἀμείνων, ἠὲ βίηφι,
Μήτι δ᾽ αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ᾽ ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο.
Α᾽λλ᾽ ὃς μὲν θ᾽ ἵπποισι καὶ ἅρμασιν οἷσι πεποιθὼς
Ἀφραδέως ἐπὶ πολλὸν ἑλίσσεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἵπποι δὲ πλανόωνται ἀνὰ δρόμον, οὐδὲ κατίσχει.
Ὃς δέ κε κέρδεα εἰδῇ ἐλαύνων ἥσσονας ἵππους,
Αἰεὶ τέρμ᾽ ὁρόων, στρέφει ἐγγύθεν, οὐδέ ἑ λήθει
Ὅππως τὸ πρῶτον τανύσῃ βοέοισιν ἱμᾶσιν, id eſt. F
Antiloche certè te iuuenem exiſtentem quamuis dilexerunt
Iupiterq; Neptunusq; & equitandi artificia docuerunt
Omnigena: ideo te docere non multum opus eſt:
Noſti enim rectè circa metas circumflectere, ſed tibi equi
Tardiſſimi in currendo: ideo puto pernitioſa fore:
Horum autem equi ſunt quidem celeriores, nec quidem ipſi
Plura ſciunt te ipſo conſiderare.
Sed age iam tu amice conſilium impone animo
Omnigenum, vt non te effugiant præmia
Arteque carpentarius multò præſtantior quàm viribus
Arteque rurſus gubernator in nigro ponto
Nauem celerem dirigit iactatam ventis:
Arteque auriga ſuperat aurigam: G
Sed qui tamen equis & curribus ſuis fidens
Ineptè multum vagatur huc & illuc
Equi autem vagantur in ſtadio, neque detinet,
Qui autem & vtilia nouit agitans deteriores equos,
Semper metam inſpiciens flectit propè, neque eum latet
Quo pacto primum extendat bouinis loris,
Sed continet diligenter & præcedentem obſeruat.

Hæc ille, & mox oſtenſa filio meta, iterum inquit.

Τῷ σὺ μάλ᾽ ἐγχρίμψας, ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους
Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ:
Ἠ᾽ κ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοῖιν. ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κένσαι ὁμοκλήσας. εἶξαί τε οἱ ἡνία χερσίν
Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,
Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
Κύκλου ποιητοῖο. λίθου δ᾽ ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.
Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατά θ᾽ ἅρματα ἄξῃς. H
Χάρμα δὲ τοῖς ἄλλοισιν, ἐλεγχείη δέ σοι αὐτῷ
Ἔσσεται ἀλλὰ φίλος φρονέων πεφυλαγμένος εἶναι.
Εἰ γάρ κ᾽ ἐν νύσσῃ γε παρεξελάσῃσθα διώκων,
Οὐκ ἔσθ᾽ ὅς κέ σ᾽ ἕλῃσι μετάλμενος, οὐδὲ παρέλθῃ:
Οὐδ᾽ εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαύνοι
Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν,
Ἢ τοὺς Λαομέδοντος, οἳ ἐνθάδε τέτραφον ἐσθλοί.
Huic tu valdè appropinquans impelle prope currum & equos
Ipſe verò incumbe bene facto in curru
Paululum in ſiniſtram horum: at dextrum equum
Punge vociferans, laxaque ei habenas manibus:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet,

A *Vt tibi modiolus videatur summum attigisse*
Rota benefacta: in lapidem verò vites impingere,
Ne quomodo equosq; vulneres, & currus confringas.
Gaudium autem alijs, probrum verò tibi ipsi
Erit: proinde dilecte prudens cautus esto.
Si etenim ad metam praeteruehanis persequens,
Non erit qui te assequatur transiliens: neque praetereat,
Non si tergo Arionem diuinum impelleres,
Adrasti velocem equum, qui ex diuino genere satus est,
Aut illos Laomedontis, qui hic nutriti sunt eximij.

Huius poëtæ exemplo scribit etiam Theocritus Herculem ab Amphitryone fuisse edoctum, circa metam tutò rotas flectere. Eius versus, quos paulò antè Græcè recitauimus, Eobanus Hessus sic Latinè reddidit:

Sed coniungere equum curru vertente rotarum
B *Ad metam radios, & campi tuta tenente*
Amphytrion puerum, &c.
Ipsemet edocuit.

Lucanus nautæ fugientem ex Emathio Pompeium vehentis peritiam in vitandis scopulis describens, elegantissimam hinc similitudinem accipiens, sic canit: *Sic fatur, at ille* *Lib. 8. Nauigandi peritia.*
Iusto vela modo pendentia cornibus aquis
Torsit, & in leuum puppim dedit, vtque secaret
Quas Asine cautes & quas Chios asperat vndas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum: non sic moderator equorum
Dexteriore rota lauum cùm circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.

Ex quo Lucani loco rotam dexteriorem metæ proximiorem fuisse indicari posse videtur. Equidem
C Adrianus Turnerus, ad metam (inquit) flectebant in dextrum cursum, vnde & dextratio *Lib. 14. Aduers. ca. 24.*
appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, & læuus exteriore, sed & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem, quàm dexterior: itidem & rota. Ouid. ait:

Nunc stringam metas interiore rota.

Mihi profectò Turnebus omnino hallucinari videtur, vt non solùm ex præcitatis veterum locis manifestè constat, & contrario planè sensu Ouidij pentametrum intelligendum esse ex hoc Nonni quoque discimus:

Δοχμώσας ὅλον ἵππον ἀριστερὸν ἴγγυθι νύσσης
Δεξιτερὸν κάμψαι παρειμένοιο χαλινῷ, id est,
Incuruans totum equum sinisteriorem prope metam
Flecteret dexteriorem laxatis habenis.

Ita & Siluius: *Lib. 16.*

Leuior interior stringebat tramite metam.

Virgilius:

——Magnumque agitata per orbem
D *Eludit gyro interior.* *Lib. 11. Aeneid.*

Clarissimè & Cicero: *Acad. 2.*

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe.

Vides interiorem, sinisteriorem ac breuem in idem incidere. Non enim cùm è carceribus erumpebant, ita currebant, vt metam quæ sub finem Circi erat, medio in loco & pari interuallo ad vtrumque podium haberent ad dextram, sed ad sinistram; Id enim non solùm manifestissimè ostẽdunt Ouidius & Sidonius versibus illis quos ex eis recitaui: sed idem etiam Sidonius dexteriores à meta abiuisse & ad podium declinasse rursus disertissimis his versiculis manifestat: *In Narbone*

Cura est id medijs, vt ille primus
Pressus dexteriore concitatu,
Partem si patefecerit sinistram,
Totas ad podium ferens habenas
Curru praetereatur intus acto.

Sic & Statius:

Sperauit flexa circum compendia metæ E
Interius ductis Phœbeius augur habenis
Anticipaſſe viam, necnon & Theſſalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magiſtro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

In flexione igitur metæ ſiniſteriorem equum fuiſſe interiorem certo certius eſt, huncque breuiore gyro metam circumegiſſe, contrà dexteriorem laxioribus habenis ſpatioque remotiori proru-
Lucanus explicatus. piſſe. Lucanum autem cùm inquit:

Dexteriore rota læuum cum circuit axem,

Sulpitius & Omnibonus Vicentinus, qui poëtam ſcholijs illuſtrarunt, etiam ad noſtram opinionem accedentes, exponunt, cùm à dextra in ſiniſtram currum conuertit; vt breuiore gyro metam intactam circumeat: quo enim propius metam currus acceſſerit, eò citius peruenit. Dextrationem verò Solino hanc aurigationem dici, nos quoque ſuprà ex Hermolao annotauimus, & Turbeno, viro nimium lectionis plurimæ credendum eſt; ſed interpretabor, à dextra in ſiniſtram conuerſionem: aliàs dextrare eſt equos bigarios iungere. Valla verò alicubi videtur accepiſſe pro eo quod dicimus, equum à dextris ducere. Triumphaſſe (inquit) putat Cæſarem, quoties prodibat, vt nunc ſolet Papa præcedentibus equis albis, quos ſtratos famuli dextrant. F Sed redeo ad metam, ad quam ſiniſterior equus erat, vt diximus, vicinior, & omnino ſe approximare ſatagebat, vt citiùs curſum ſuum abſolueret. Maius enim ſpatium eſt in circumferentia, quàm circa centrum: quamobrem Statius ſignificanter admodum hoc viæ compendium expreſſit, inquiens:

Flectere ſi poſſet circum compendia metæ.

Cùm itaque tota aurigandi ars ferè eſſet in euitandis metis, dicam & ego cum Propert. *Has meus ad metas ſudet oportet equus:* D. Gregor. Nazianzenus in Oratione de natali Ieſu Chriſti contra Eunomianos elegantem hinc deſumpſit ſimilitudinem: Μηδὲ καθάπερ (inquit) ἵπποι θέρμοι καὶ δυσκάτεχτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀποσείσαντες πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν, id eſt: *Ne velut equi feruidi & intractabiles, poſteaquam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, religioſam cautionem pulchrè nos ſepiis cohibentem procul à meta curramus.* Vt itaque artis erat ſiniſtrorſum equos ad metam impellere, ita maior adhuc peritia oſtendebatur, cùm ad metam non impingerent, quamobrem qui optimè eam euitare callebant, in maxima erant exiſtimatione, ſicuti inter alios docet G
Horatius ſubinde ab operis ſui exordio:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Currus naufragi qui. Si enim in metas impingerent, in maximum & currus & vitæ periculum incurrebant, vt antea etiam monui, ſicut etiam in ipſo curſu, in ipſa nempe Circi ſpina, cùm currus currui allidebatur,
In Erotico. vt vel alterutrum, vel vtrumque frangi neceſſe eſſet. Demoſthenes τὰ ναυάγια vocat, quaſi naufragos, aut naufragium paſſos iſtiuſmodi currus. De priore naufragio elegans locus eſt in Oreſte Sophoclis: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν. Καμπτόντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, κἀξ ἀντύγων ὤλισθε: id eſt: *Oreſtes poſtea ſoluens habenas ſiniſteriores flectente ſe equo imprudens ferit ſummam columnam: rupit autem axis mediam fiſtulam qua ſubit in modiolum, & ex orbe cecidit.* Huc ſpectat illud Nonni: Ἀλλὰ λίθον πεφύλαξο, μὴ ἄξονι νύσσαν ἀράξας Εἰν ἑνὶ δηλήσαιο καὶ ἅρματα καὶ σέθεν ἵππους: id eſt. *Sed caue tibi à lapide, ne axe metam conſtringens vno ictu lædas currus & equos tuos.* Sic Eumeli namque equæ apud Homerum H
fracto iugo incerta vagantur via, ipſi verò curru excuſſo totiuſq; corporis partibus lacero & vox ipſa eripitur. De incurſu equorum in equeſtrem pulchram ex Calliſthene de Alexandri in aurigatione artificio recitat Bulingerus: *Illi quidem tardiores defecerunt, cùm eorum equos ſpiritus deficerent, & ij qui priore loco currebant, in ſe mutuo incurrentes cecidiſſent: Alexander paſſus eſt Nicolaum antecurrere: Nicolaus autem primus agitabat: poſt duo ſpatia confecta offendit dexterior equus Nicolai ad currum, & cùm priore equus cecidiſſet, aliq; cum eo, cecidit & Nicolaus. Coronatur Alexander,*
Lib. 16. *&c.* Studebant autem aduerſæ factionis aurigæ, imo artis etiam erat, currus aliorum confringere, in quo ſenſu Silius:

Donec confiſus primæua flore iuuentæ
Durius obliquum conuerſus pronus habenis
Oppoſuit currum atq; euerſum propulit axem
Athlantis ſenio inualidi.

Subiungit: ----- *Perfracto voluitur axe*

A *Cernuus, ac pariter fusi miserabile campo* In Narbone
Discordes sternuntur equi. Meminit & Sidonius.
Hic te incautiùs assecutus hostis, Transuersum venit impudens in axim.
Incuruantur equi, proterua crurum
Intrat turba rotas quaterque ternis
Arctantur radij, repleta donec Interualla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes: ibi ipse quintus Curru præcipitatus obruense,
Montem multiplici facit ruina, Turpans prociduam cruore frontem.

Erantque in ipso cursu certantes inuicem ceu hostes acerrimi. Statius:

Rursus præcipites in recta ac deuia campi
Obliquant, tenduntq́ vias: iterum axibus axes
Inflicti, radijsque rota, pax nulla fidesq́,
Bella geri ferro leuius: bella horrida credas:
His furor in laude est: trepidant, mortemque minantur.

B Præcipuè verò aduersæ factionis currus euertere conabantur eo loco, vnde sedens spectaret Imperator, vt clarè docet D. Chrysostomus sermone de humanitate: *Auriga* (inquit) *præsercurso totius populi theatro, contendunt eo loci aduersariorum currus subuertere, vbi regem viderint sedentem, & vnum oculum tot vultibus digniorem putans.* Istiusmodi naufragijs apprimè gaudebat populus, vt ostendit Arnobius his verbis: *Sed equos tamen gaudere transire, transiri pronos & cernuos meta, cum curribus resupinos verti, trahi alios cruribus & claudicare præfractis & ineptias nugis & crudelitatibus mixtas summis in voluptatibus habuisse.* Lib. 7. Hieronymus in Serapione: *Hoc siquidem in Romanis vrbibus iam inde seruatur, vt propter felicem Sabinarum raptum Conso quasi consiliorum Deo, quadriga septeno currant circuitu & equos partis aduersæ fregisse victoriæ sit.* Fractis dirutisque curribus alij clamore populi deposcebantur. Testatur hoc Plutarchus in Sylla. *Cum euertissent* (inquit) *currus Romani cum risu, alios petebant, vt solent curulibus spectaculis, quod vsu veniebat aurigis qui bonitate equorum freti ad tria ad quatuor præmia aspirabant: alios enim currus quibus compararentur, deposcebant.* Artis itaque erat, eodem semper currere tramite, qua arte celebratur ab Aeliano Anniceris Cyrenæus, hic enim curru multos cursus circum equitabat: adeò exactè seruans versum cursus, vt non discederet ab orbitis, sed semper eodem tenore iret. Lib. 2. Var. hist. Hoc

C autem in primis erat obseruandum, alioqui ab insequentibus præuertebatur, fiebatque non semel vt qui priùs esset vltimus, ante certaminis finem primus euaderet & victor. Praeuersio vnde. Agitabat vltimus Orestes (inquit Sophocles) postremos habens equos, spem suam in fine cursus ponens. Is erat apud Græcos post decursa duodecim spatia, vt ex Pindari docemur hymno secundo, vbi ait: Ἄνθεα τέτρωρων δυωδεκαδρόμων ἄγογον: id est, *per quadrigas quæ duodecies rotabantur, adduxerunt flores:* hoc est, ait Scholiastes, Demetrius Triclinius, vt creditur, τὰς νίκας τῶν δυωκαίδεκα δρόμων τῶν ἁρμάτων. Δωδεκάκις δὲ περιήχθη τὸν δρόμον τὰ τέλεια ἅρματα: id est, *victorias duodecim cursuum qui fiunt per currus. Duodecies enim iterant cursum, antequam finis est.* Et in Ode tertia ait: τῶν νιν γλυκὺς ἵμερος ἔσχε δωδεκαγνάμπτον περὶ τέρμα δρόμου ἵππων φυτεῦσαι: id est, *quarum* (arborum) *dulce desiderium cepit, vt circa duodecim flexus habentem metam cursus equorum flecteres.* Apud Romanos verò finis erat septeno spatio, quo feliciter emenso brauium siue præmium victor accipiebat. Ouidius:

Seu septem spatijs Circo meruere coronam. Et alicubi rursus. In Halieut.
Iamque patent iterum reserato carcere postes,
Et volat admissis discolor agmen equis.
D *Nunc saltem supera, spatioq́ insurge patenti*
Nunc mea fac domina, sint rata vota mea.

Huc spectat & hoc eiusdem:

Occidet ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.

Item & hoc Martialis:

Nemo quater missos currere sensit equos.

Lactantius septimo institutionum: *Quoniam decursis propositi operis septem spatijs ad metam prouecti sumus.* Seneca in Epistolis: *Agitatorum lætitia, cùm septimo spatio palma appropinquans.* Propertius clarissimè ad Cynthiam.

Aut prius infecto deposcit præmia cursu,
Septima quàm metam triuerat antè rota.

Ausonius de admirabili equo Augusti:

Prosphore clamosi spatiosa per æquora Circi.

Septenas solitus victor obire vias; E
Improperanter agens primos à carcere cursus
Fortis pragressis vt potereris equis.
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas,
Victores etiam vincere laus potior.

Septies quidem metas ab aurigantibus fuisse circumagendas inoffenso curru, vt victores renunciarentur, nulli dubium esse debet, cæterùm dubitari tamen possit, eademne meta septies esset lustranda, an circa septem metas septies flectendum; cùm dicat Cassiodorus, qui præ cæteris de hoc spectaculo exactissimè scripsit, septem metis omne certamen peragi in similitudinem hebdommadis reciprocæ: Et Callisthenes in Alexandro ait, πρῶτον καμπτῆρα, δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον περιέκαμπτον, id est, *primam metam, secundam, tertiam & quartam circumflectebant.* Apud Cassiodorum septem metas interpretor septem lustrationes, sepremuè circumflexus; ideoque Callisthenes καμπτῆρα potius dixit, quàm nyssam, quia καμπτὴρ propriè flexus, nec aliam ob causam Tzetzes ipsam metam vocat καμπτηρίαν, quàm à flexione equorum septies iterata. Arnobius itaque septem gyros vocabat: *Iupiter* (inquit) *spectatum profectus è cælo est canterios de velocitate certantes, replicantes gyros septem.* Ita vocat & Sidonius: F

Li. 7. contra gentes.

Tu conamine duplicatus ipso
Stringis quadriiugos & arte summa
In gyrum bene septimum reseruas.

Et reuera periti agitatores per initia stadij moderabantur equis suis, vt in septimum gyrum vires eorum integras reseruarent, sustinebantque equos, cùm ad finem venirent. Hinc illud Ciceronis: *Ego enim vt agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.* Eodem referendum hoc Lucilij: *Sustineat cursum, vt boni sæpe agitores, equosq.* Sribitque Silius quibusdam peritioribus inutile videri equos à principio certaminis clamoribus incitare:

Academ. 4.

Lib. 16.

At queis interior cura & prudentia Circi
Altior effusas primo certamine voces
Damnare & cassis longè increpitare querelis
Indispensato lassantem corpora nisu.

Atque hinc fortassis est, quod Symmachus dixit, eum qui forte extremus emitteret equos, priore potiorem esse, quia cæteros præ oculis habens, videret quod iter commodius esset, vim equorum & impetum quo modo dispensaret, ne in periculum frangendi currus veniret: quare identidem respectabant post tergum ne imprudentes à sequentibus opprimerentur. In quo sensu accipiendum hoc Plautinum: G

In Menachmo.

Na tu esses agitator probus, ne te vxor sequatur, respectas identidem.

Retrò spectasse aurigas.

Falluntur itaque qui agitatores nunquam retrò respexisse volunt, ne interim præuenirentur ab aduersaris. Vidi ego sequentes equos, ipsosque sessores à præcedentibus flagello peti, ne cursu præuerterentur, atque ita sequentibus palmam ereptam. Sed redio ad septimum gyrum siue circuitum. Hoc confecto victor stabat ad metam, quam septies obierat, vbi victor renunciabatur, vt docere videtur Solinus: *Ingenia equorum* (inquit) *& Claudij Cæsaris Circenses probarunt, cum effuso rectore non minus astu quam velocitate præuerterent, & post decursa legitima spatia, ad locum palmæ sponte consisterent velut victoriæ præmia postularent.* Plinius hoc ipsum narrans, *peracto* (inquit) *legitimo cursu ad metam stetere.* Nisi autem septimùm certassent, irritum erat certamen, vt conijcio ex hoc Dionis: *Circensibus ludis, equis septimo loco certantibus magna puerorum multitudo in Circum accurrit.* Inuenio tamen à populo aliquando euoluto ad metam sexto spatio palmam victori flagitatam, Id inquam tradit Sidonius:

Cap. 57.

Victoria equorum sine auriga.

Lib. 8. 14.

In Cõmodo.

Quinto circito non volens sequentis H
Pondus ferre prior, retorquet axem,
Quod velocibus imperans quadrigis
Exhaustos sibi senserat iugales,
Iam sexto reditu perexplicato,
Iamque & præmia flagitante vulgo.

Nero verò teste Suetonio, Circensium, quò faciliùs centum missus peragerentur, singulos à septenis spatijs ad quina corripuit. Qua modò alacritate, quoue studio, animique feruore ad victoriam aspirarent, ideoque inuicem præuertere studerent aurigæ, ostendit elegantissima ab auaro desumpta similitudine Horatius in sermonibus.

Li. 1. Sat. 1.

Sic festinanti semper locupletior obstat;
Vt cùm carceribus missos rapit vngula currus:
Instat equis auriga suos vincentibus, illum

Præteritum

A *Præteritum temnens extremos inter euntem.*

Comparatio est auari cum aurigante in hoc curuli certamine, consistitque, vt opinatur Ascensius, quod cùm auriga qui primus primum circuitum perfecit, redit ad faciendum secundum, offendit iam in via sua ante se eos quos habuit post se, vnde vult extremum quem primum ante se inuenit, iterum præcedere, etsi quàm diu in cursu circulari est, semper aliquem ante se inuenit, quem præcedere conatur: Eo modo auarus quamuis sit ditissimus, tamen semper inuenit aliquem ante se, id est, aliquid quod ipse non habet, & quod vellet habere: quapropter qui vellet omnes in diuitijs superare, nunquam esset contentus aut quietus quacunque re habita. Acron legit equis suis, & exponit per suos equos, & vincentibus exponit, alijs qui vicerunt. Philologus cum Porphyrio legit suos, dicitque in exemplari vetusto se ita inuenisse, vt auriga innitatur, vt anteuertat suos equis vincentibus. Verùm sequentia (inquit Ascensius) plus arrident communi lectioni, & nostræ (vt opinor) interpretationi, præsertim cùm exprimat insatiabilitatem animi non contenti semel vicisse, cùm instet equis suis vincentibus, vt iterum vincant: quasi dicat, instat & vrget eos, vt vltimum primi cursus iterum vincat, & bis cursum suum perficiat, priusquam B ille semel, & hoc est quod dicit, temnens, id est parui æstimans & faciliter superare sperans illum præteritum, id est, quem semel præterijt euntem inter extremos: quasi dicat si vellet omnes superare quos ante se ostendit, nunquam haberet finem, quia quem semel præterijt redeundo circulariter, iterum ante se inuenit. Tanta autem victoriæ erat cupiditas, vt non solùm aurigandi peritia, sed & alijs artibus, dolisque certaminis socios superare studerent, id quod Pelopis in primis exemplo nulli non innotescit. Hic enim cùm dubitaret, ne ab Oenomao, vt alijs qui cum eo certauerunt, euenerat, aurigandi scientia superaretur; eum dolo aggressus superauit, Myrtilum Oenomai aurigā pecunia corrupēs, vt axes fragiles currui illius subiungeret: quo facto Oenomaus aurigæ sui perfidia fracto curru collapsus, membrisque omnibus ex ruina collisis Pelopi victoriam cessit. Pierius Valerianus verò hanc Pelopis fraudem aliter narrat. Tradit nimirum Amphionem Thebanum Pelopi quædam dedisse maleficia, quæ in stadij solo defoderet, quibus Oenomai equi consternati, dominum occiderint: postmodum cunctos equos illa transeuntes consternari solitos, indeque loco ταράξιππον appellationem factam. Ne verò futilis hæc videatur Pierij sententia, similem ex D. Hyeronimo authore grauissimo historiam recitabo. Hic in vita Hilarionis memoriæ prodidit, Italicum quendam municipem Gazam nomine, Christanum cùm C aleret equos Circenses, habuisse maleficum quendam æmulum qui dæmoniacis quibusdam imprecationibus impediebat huius equos & suos incitabat ad cursum, cumque petijsse auxilium dei ab Hilarione: hunc porrò scyphum quo bibebat, fictilem iussisse aqua impleri, eique tradi, quem cum accepisset Italicus eques & aurigas suos, rhedamque & carcerum repagula respersisse cum mira vulgi spectatione & risu: veruntamen concursu tandem præpeditos fuisse equos magi, Itali autem vicisse. Huc spectat Lesci cuiusdam Poloni astus in eo certamine, quò de totius Poloniæ regno, equis certatum est, vt Martinus Cromerus scribit in hæc verba. Præmisso siue Lesco vita defuncto, exoritur noua de principatu contentio, cumq; nullus appareret, neque modus, neque finis multis ambientibus, neque quoquam eorum alium sibi præferri patiente; placuit rem fortunæ committere; indicto ad certam diem maculosorum equorum cursu, qui primus ad metam peruenisset, eius dominus vt princeps esset cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Pramdnicum amnem, in aperta planitie ad septentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies adest: effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo: varia studia, solicita omnium quæ det euentum fortuna, expectatio. Confident dilecti iudices & munetarij dant signum certaminis. Ibi Lescus quispiam procerum & competitorum vnus, cum stadium vafro consilio stratis clam D in sabulo ferreis hexagonis siue stylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impediuisset, ipse obliquo & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in cursu offendentibus ac cespitantibus ad metam peruenit. Munierat is etiam equi sui calces ferreis soleis, ne offenderetur à stylis, si forte eum impetu currens, in eos incidisset, cùm omnes omnium aliorum equi de more illius temporis soleas nullas haberent. Rei prorsus ignaris & miraculo attonitis omnibus & iam victorem atque principem diuinitùs sibi oblatum Lescum conclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarunt commentum impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri. Cùm enim nemine etiamnum præsente, in stadio illo pedestri cursu forte certarent, ioco principatum inter se pacti, offendunt in stylos; subsistunt, inuestigant rem curiosiùs: notant tramitem stylis vacuum. Eorum alter equitibus à carceribus procurrentibus procurrit, & ipse pedester primus post doli fabricatorem ad metam peruenit. Eum igitur, Lesco interfecto, principem populus omnis salutat, & ne quid ad authoritatem ac magistatem ipsi desit, Lescus commutato nomine appellatur. Hucusque Cromerus. Tubæ sonitus non modò ante certamen, vt equi prosilirent è carceribus, perstrepebat, verùm

Auari natura.

Victoriæ cupiditas.

Oenomaus vt victus.

Taraxippus

Lib. 2. de reb. Polon.

Certamen de Polonia regno.

Tubarum sonitus.

verùm etiam tota decurſione, vt animi equis vireſque accenderentur. Pauſanias id docet, dum ait: Equa Phedolæ ſeſſore lapſo περὶ τὴν νύσσαν ἐπιστρέφω, καὶ ἐπὶ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν, ἐπιταχύνει τὸν δρόμον, id eſt, circa metam ſe circumagebat, & vt audiuit tubam, curſum accelerauit. Cæterùm hoc de celete & deſultorio equo præcipuè accipiendum, quamuis & vehiculario curſu certantes ad tubæ ſonum excurrerent, vt oſtendit Sidonius præcitato loco: E

Tandē murmure buccina ſtrepentis, Suſpenſas tubicen vocās quadrigas, Effudit celeres in arma currus.

In Menachmo. Ipſi autem ſtimulabant equos aurigæ. Plautus:

Multa mihi imperas Apollo, nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces, atq; currum inſcendere,
Vt ego hunc proteram Leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, iam ſtimulus in manu eſt
Agite equi, facitote ſonitus vngularum appareant
Curſu celeri, facili inflexu ſit pedum pernicitas.

Stimulus. Quamuis autem ſtimulus propriè ſit fuſtis acutæ cuſpidis, ego tamen non dubito, quin hic flagellum ſit intelligendum, hoc enim & clamore inſuper incitare ad curſum equos ſuos agitatores docet Homerus, canens; F

Οἱ δ' ἅμα πάντες ἐφ' ἵπποισιν μάστιγας ἄειραν,
Πέπληγόν θ' ἱμᾶσιν, ὁμόκλησάν τ' ἐπέεσσιν
Ἐσσυμένως. id eſt:
Hi autem ſimul omnes ſuper equos flagella ſuſtulerunt,
Percuſſeruntque flagellis, hortatiq; ſunt verbis Studioſè.

Maſtix. Maſtix enim ſcutica illa etiam eſt ſiue flagrum, ſiue lora quibus cædebantur mancipia: ſcribitque Budæus μαστιγοφόρους vocari ſeruos, qui agonethas in ſacris certaminibus comitabantur, virgas præferentes, ad ſubmouendam turbam & cohibendas ſeditiones. Ἱμὰς etiam idem eſt, nimirum loreus funis, ſiue corrigia, ſiue vt Euſtathius exponit στρεπτός τις βοεύς, id eſt funiculus ex loris bubulis tortus, quo & aliàs vapulabant equi, etiam ad præſepia, vt idem Homerus indicat hoc verſu:

Ἵππους μὲν κατέδησαν ἐϋτμήτοισιν ἱμᾶσι
Φάτνῃ ἐφ' ἱππείῃ.

D. Chryſoſtomus verò flagella iſthæc ait in ſua de Circo oratione fuiſſe ex σχοίνῳ, Bulingerus vertit è ſparto, σχοῖνος tamen iuncus eſt; flexilis quidem vt ſpartum ſed tractu minus contumax. Noſtri agitatores qui ſemper celetes ſunt, funiculis vtuntur bouillis, calcaribus neutiquam, vt tamen olim factum eſſe ex hiſce Varini verbis licet conijcere. Νύσσα (inquit) ἡ ἀφετηρία, τῶν ἱππικῶν ἀγώνων. Τοὺς μὲν ἵππους κεντοῦσιν οἱ παρεστῶτες σιδηροῖς κέντροις, ὡς ἂν ὀξυτέρως ἐκπηδήσωσι τῇ πληγῇ. κέντρα enim σιδηρᾶ interpretor calcaria. Magnum equidem artis ſpecimen & ſtudium agitatorum apparebat in ipſo curriculo, cùm videlicet ſe attollerent, deprimerent, inflecterent, voce & flagello equos accenderent, quod expreſſit appoſitè Virgilius: G

Georg. 3.

Nonne vides? cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effuſi carcere currus,
Cùm ſpes arrectæ iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſans, illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamque humiles, iamque elati ſublime feruntur,
Aëra per medium ferri atque aſſurgere in auras
Nec mora, nec requies: vt fulua nimbus arena
Tollitur, humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tanta eſt victoria curæ. H

Idem habemus apud Homerum, quem à Virgilio apparet imitatum eſſe:

Ἅρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρῃ,
Ἄλλοτε δ' ἀΐξασκε μετήορα. τοὶ δ' ἐλατῆρες
Ἕστασαν ἐν δίφροισι. πάτασσε δὲ θυμὸς ἑκάστου
Νίκης ἱεμένων. κέκλοντο δὲ οἷσιν ἕκαστος
Ἵπποις. id eſt:
Currus verò interdum quidem terræ appropinquabant almæ:
Interdum autem attollebantur ſublimes: at aurigæ
Stabant in ſellis: palpitabat autem animus vnius cuiuſque
Victoriæ cupidorum: imperitabat autem ſuis vnuſquiſque
Equis, &c.

Æneid. 5.

Aliàs

A Aliàs quoque idem Virgilius indicaturus, quanta vincendi cupiditate, pernicitate naues impellerent remiges, nauium è carceribus exeuntium celeritatem apposita atque eleganti hac comparatione illustrat: *Nautarum celeritas.*

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec sic immissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Qua quidem comparatione etsi Homerum quoque imitetur, vbi Diomedem equos suos in hoc curuli certamine impellentem delineat: longo tamen interuallo eum multi superare volunt: quare & eius versus apponam, vt res æquiùs meliusque perpendi possit.

Μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδόν. οἱ δέ οἱ ἵπποι
Ὑψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσοντε κέλευθον.
Αἰεὶ δ' ἡνίοχον κονίης ῥαθάμιγγες ἔβαλλον.
Ἅρματα δὲ χρυσῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε
B Ἵπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον. οὐδέ τι πολλὴ
Γίνετ' ἐπισσώτρων ἁρματροχιὴ κατόπισθεν
Ἐν λεπτῇ κονίῃ· τὼ δὲ σπεύδοντε πετέσθην. id est:
Flagello autem semper agitabat per humeros: ipsique equi
In altum tollebantur leuiter percurrentes viam.
Semper autem aurigam pulueris guttæ pertundebant:
Currus autem auro stannoque ornati
Equos veloces sequebantur, neque profunda
Fiebat canthorum orbita retro
In tenui puluere: hi autem properantes volabant.

Principio igitur rationem gubernandi à Marone meliùs, quàm ab Homero cognitam fuisse, ingenuè fatendum est, (inquit Nascimbænus.) Nam equi non continuò sunt verberandi, quod tamen Diomedes apud Homerum facit, qui μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν, id est, *assiduè flagello humeros verberabat*: sed frequentibus interuallis sunt potiùs stimulandi, quod noster facit, cùm ait; *vndantia lora concussere iugis.* Nam si frequenter verberibus equi agitentur, erigunt sese, & cursum qui extentus celerque esse debet, interpellant: quod vel Homerus ipse contra consilij sui rationem indicat, cùm ait: ὑψόσ' ἀειρέσθην, id est, *in altum erigebantur.* Multò igitur Maro se huius rei peritiorem ostendit, eamque expressiùs Homero delineat: qui non flagellis, sed lororum vndantium concussione ac strepitu (vt periti aurigæ facere solent,) equos ad cursum excitat. Verùm quia non satis est interdum lororum concussio, verberibus etiam moderatis, non frequentibus aut continuis (vt Homericus Diomedes,) vtendum est, illud supra omne poëtarum ingenium addidit: *pronique in verbera pendent.* Quæ verba eos qui aut legunt aut audiunt, perinde delectant, vt res ipsa non dici, sed ob oculos eorum fieri videatur. Nam quis est qui verbis aurigas de curru pendentes, equosque verberantes se videre non putet? Quid verò huiusmodi moderatio perficiat, ipse poëta declarat, cùm & præcipites & corripuere campum, in præterito tempore, & ruunt dicat, quasi per deuexa loca currant, adeo sunt celeres & festini. Hactenus ille. Mihi Homericus Diomedes rectâ ratione continuo flagellare videtur, iam scilicet victoriæ proximus, ne ab alijs qui vel dolo, vel equorum pernicitate à tergo proximè ferebantur, præuerteretur. Idemque suos etiam facturos aurigas Maro indicat, si opus aliquando fuisset, cùm ait: *pronique in verbera pendent.* Sed & Statius in suo certamine continuò equos verberari ait, quamuis sponte currerent: *Equi vt & quando verberandi.*

C

D

Fit sonus, immanisque pedum, tenuisque rotarum,
Nulla manus requies, densisque insibilat aër
Verberibus, gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Olenijs manant tot cornibus imbres.

Iam verò Sidonius etiam aurigas, vt cursum equorum adiuuent, modò pronos & anhelantes in ipsa iuga pendere, modò rursus in axes ipsos referri innuit his carminibus:

Instant verberibus simul regentes,	*Iamque & pectora prona de cenino*
Extensi rapiuntur & iugales	*Trans armos feriunt vocante tergo,*
Nec cernas citò cernuos magistros,	*Temones mage sufferant an axes.*

Idem rursus Statius aurigas agitationi tantoperè fuisse intentos ait, vt pectore iugum aut genu contingerent.

——Nunc auidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu pressis duplicantur habenis.

In sum-

In ſummâ boni agitatoris erat non effuſo impetu temerè per Circum ferri,ſed vim equorum diſpenſare, vbi flagello & incitatione opus erat, incitare, vbi moderandum, moderatione vti, ad metam flectere, non offendere, naufragium ab aduerſarijs euitare. Non minor quoque erat ipſorum equorum quàm aurigarum victoriæ cupiditas, quòd licet fuſiùs ſuprà demonſtrauerimus, cùm de eorum natura agebamus: iuuat tamen hic binas ternaſue authoritates repetetere, ac in primis Statij, qui præ cæteris in hoc deſcribendo certamine facundiſſimus eſt: E

Boni agitatoris officium.

Equorum currendi promptitudo.

Terrarum (inquit) decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuum vtrumque genus, ſtant vno margine clauſi
Speſque audaxque metus, vnà & fiducia pellens,
Nil fixum cordi, pugnant exire, pauentque,
Concurrit ſummos animoſum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina ſurgunt,
Ora ſonant morſu, ſpumiſque & ſanguine ferrum
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſtes,
Clauſtraque compreſſa transfumat anhelitus ira.
Stare adeò miſerum eſt: pereunt veſtigia mille F
Ante fugam, abſentemque ferit grauis vngula campum.
Circumſtant fidei, nexuſque & torta iubarum
Expediunt, firmantq. animos & plurima monſtrant.

Breuiter Lucretius:

Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere equorum
Vim cupidam, tam de ſubitò, quàm mens auet ipſa,

Addo & hoc Sidonij quo & ipſe Circorum adhuc carceribus clauſos equos vix retineri poſſe monet, quin ante apertionem conentur erumpere. *Illi (inquit) ad clauſtra fremunt, repagulíſque*
Incumbunt ſimul & per obſeratas Transfumant tabulas, & ante curſum
Campus flatibus occupatur abſens. Ardeſcunt, ſaliunt, timent, timentur,
Nec greſſum cohibent, ſed inquieto Duratum pede ſtipitem flagellant.

Nemo verò currendi voluntatem & promptitudinem, quam apertis equi carceribus oſtendunt, feliciùs expreſſit Virgilio, dum canit: G

Vt cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtrà retinacula tendens,
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Polydamantis robur.

Exhortatio ad curſum.

Vt ſuper omnem habendum ſit admirationem, quomodo equos impellente auriga Polydamas altera tantùm manu retractos à tergo currus ſiſtere potuerit, quod tamen ab eo præſtitum aſſerit Pauſanias in Eliacis. Quamuis tamen ſuaptè natura proni ſunt ad curſum; multum facit exhortatio rectoris: vnde elegantiſſima ſimilitudine ab iſtiuſmodi equo in ſtadio certaturo deſumpta Cæſarem belli alias auidiſſimum Curionis oratione magis adhuc accendi Lucanus ait:

——— Sic poſtquam fatus; & ipſi
In bellum prono, tantum tamen addidit ira,
Accenditque ducem: quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.

Equi ad certamina electi.

In Georg.

Alebantur autem ad hæc certamina equi electi & præſtantiſſimi, & perniciſſimi. Virgilius nobilem indicaturus & generoſum equum, dicebat: H

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia & ſpumas aget ore cruento.

Celerrimos autem debere eſſe iſtiuſmodi equos, eleganter docet Homericus Neſtor, cùm Antilochum, quod tardos ſegneſue haberet, docet, quomodo tarditatem eorum dolo aliiſque ingenij artibus compenſare debeat, vt victoriæ compos fiat. Impigros itaque tales equos vocat Horatius:

Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico.

Ouidius celeres:

Protinus illa valet, & ad ſua præmia tendunt,
Vt celer Elao carcere miſſus equus.

Iuncti celerius currunt.

Quia verò quadrigis iuncti, perniciori curſu feruntur, quàm ſi ſoli agitentur, vt aliàs oſtendimus, congruè

A congruè cùm poëtæ, tùm soluta oratione scribentes, quadrigas pro pernicissimis equis dicunt. Virgilius de Metio Suffetio: *Aeneid. 8.*

Haud procul inde cita Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.

Claudianus de Phaëtonte: *Paneg. 7.*

—— velut ordine rupto
Quum procul insana traherent Phaëtonta quadrigæ.

Eleganter etiam Plautus *citis quadrigis & Iouis quadrigis* fugere dixit, pro eo quod est pernicissimè. Columella sacrorum certaminum studiosos pernicissimarum quadrigarum semina scribit diligenti obseruatione custodire & spem futurarum victoriarum concipere sobole generosi armenti: *Lib. 3. c. 9.* indicans referre, vt quibus nati, & vbi nati sint, qui ad certamina aluntur, pulli. Vnde & alicubi *Lib. 6.* inquit: *Equinum pecus tripartitò diuiditur: Est enim generosa materies, quæ Circo, sacrisq́ certaminibus equos præbent.* Elegantissimè, vt solet Papinianus: *Lib. 5. Sylu.*

—— Quales per iugera Circi
B *Cum pulcher visu titulis generosus auitis*
Exspectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix demeritos habet admissura parentes:
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incurua gaudent agnoscere metæ.

Habebatur verò etiam patriæ, in qua nati essent, maxima ratio. Horatius:

Siue quos Elea domum reducit *Palma celestis pugilemve equumve.*

Iuuenalis *—— Nempe volucrem* *Sat. 8.*

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic quocumq́ venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Gratius de equo Thessalico, vel Mycęnis nato:

—— Quis Eleas potior lustrauit arenas?

Simili planè sensu de equabus Epiri Maro: *Eliadum palmas Epirus equarum.* Alexander ab Alex. *Georg. 3.* *Equi ad certamina electi.* C in Eleis certaminibus Agrigentinos atq; Aetnæos semper præceleres habitos esse tradit: & Capitolinus Gordianum refert equos Siculos centum, Cappadoces ducentos permittentibus imperatoribus, factionibus (de quibus mox.) diuisisse, & propter hæc populo satis carum fuisse, qui semper voluptatibus commouetur. Et quidam apud Ammianum Marcellinum præbiturum se pollicetur equos curules Hispanos. Nos istiusmodi equos generosiores & ad cursum præsertim paratos, Barbaricos dicimus, licet plerique sint nostrates. Græcorum quoque equorum vsum præ cęteris commendatum fuisse vel inde verisimile est, quandoquidem hi, si contingeret cadere, minus quàm alij noxæ persentiebant, vt meminit D. Ambrosius in apologia Dauid. *Plerią* (inquit) *equorum cùm ceciderint, se iactare consueuerunt, & quos casus non læserit, iactando se debilitant & frangunt. Alij qualis Græcorum equorum fertur natura, cùm in certamine curuli elisi fuerint, vel fortuitò ceciderint, nequaquam se mouere consuerunt, & quandam tenent quietis & patientiæ disciplinam. His si casus non nocuit, quies prodest. Certè non acerbatur offensio.* Obseruabatur item ætas equorum & sexus. De ætate sic Plinius; *Diuersa Circo ratio quæritur: itaq́ cùm bimi in alio subiugantur imperio, non ante quinquennium ibi certamen accipiunt.* Erant autem senes contempti, vt facetè admodum ostendit Horatius, dum ait:

Lib. 5. c. 8. *In Gordiano seniore.* *Lib. 20.* *Cap. 9.* *Lib. 8. c. 42.* *Lib. 1. Epi.*

D *Solue senescentem maturè sanus equum, ne*
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat;

Crebris scilicet anhelationibus defatigatus. Equarum autem etiam in curulibus sacrisque certaminibus vsum fuisse non solùm paullò antè citata Virgilij de Epiri equabus comprobatur authoritate; sed & Plinij, qui vicisse Olympia (inquit) prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus. Et Horatij: *Tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.* *Equas quoque certasse.*

Herodotus verò etiam de Miltiadis equabus sic scribit: *Miltiades vnus ex decem ducibus Atheniensium in Marathone, patrem habuit Cimonem Stesagoræ, qui Pisistratum Hippocratis ex Athenis fugauit: & dum obtineret Olympiadem quadriiugo certamine, victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq́ Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem eum vicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, mortuo iã Pisistrato: sepultusq́ ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: & e regione sepultæ sunt equæ illæ, quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idẽ quod istæ, iã aliæ equæ fecerunt, quæ fuerunt Euagoræ Laconis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuere,) aliæ præterea nullæ.* Huc vsq; ille. Aetha Agamẽnonis vtitur Menelaus Hom. & equabus vtitur Eumelus. *Lib. 6.*

An canterij certarent Marium itaque frequentior quàm fœminarum vsus, sed nunquid etiam execti, siue canterij certarent, addubito. Probè tamen noui Arnobio vbique canterios dici: qui in Circo certant: integros certasse certum est, ex hoc Plinij: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpote cùm à Circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam.* E
Equorum diligens educatio. Iam verò in huiusmodi generosorum equorũ altione nullum prorsus diligentiæ genus prætermittebatur, quin tanta eorum cura erat penes dominos, vt ne ab odorandis excrementis, valetudinem exploraturi abstinerent, quod meminit Ga-
Lib. 7. Methodi. lenus, de lactis bonitate & diæta asinæ sic scribens: *Curandum vt quam optimè animal concoquat, contemptis videlicet ijs, qui si asinorum quoque victus rationi consulemus, ridebunt. Si enim qui Veneti vel Prasini (qua de re mox) studio tenentur veterinarij, equorum stercora, quò intelligant, quemadmodum alimenta concoxerint, odorant, tanquam ex eo omnem eorum bonitatem cognituri, multò profectò magis nostrum fuerit pro hominis salute nihil tale non prospicere. Quare veteres medici etiam sudorem in balneis strigili exceptum degustare non erubuerunt.*
Equorum pretia. Quantum autem in emẽdis istiusmodi equis impenderent emptores, eleganter ostendit Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum his verbis: *Nemo vnquam fœnore argentum sumpsit homo, vt emeret caseum, panem, oliuas: sed alium sumptuosa domus debitorem fecit: alium oliuetum finitimum, alium granaria, vinea, alium mala Galatica: alios iugales equi pulsantes vanos currus (vt ait Homerus) præcipitauerunt in voraginem contractuum, fœnorum, pignorum.* F
Iliad. O. Quamobrem Isocrates hosce equos, qui ad equestria certamina enutriuntur, ἀδηφάγους ἵππους vocat, id est plurima deuorantes, & currum ipsorum ἀδηφάγον ἅρμα, quòd in eos magni erogentur sumptus, vnde & vetus adagium, *Currus edax.*
Currus edax Non reclamauerim itaque ei qui hanc ob causam prouidendorum Circensium equorum curam Censoribus permissam fuisse existimarit. Fuisse autem eis permissam discimus ex hoc Liuij loco: *Quum Censores M.*
Lib. 24. *Attilius Regulus, P. Furius Philus ob inopiam ærarij se iam locationibus abstinerent, ædium sacrarum tuendarum, curuliumque equorum præbendorum, ac similium his rerum: conuenere ad eos frequentes, qui hasta huius generis assueuerant.* Animaduerto etiam equos fuisse apud Romanos publicos.
Publicos fuisse equos curules. nam Cod. lib. 11. tit. 40. l. 1. 2. legimus: *Qui equos Circenses in vsus suos conuerterit, vnius libræ auri mulctam feras.* Adhæc fuere quædam prouinciæ, quæ vectigales equos ac quadrigas pop. Rom. penderent, quod vectigal non redimebant modò equites, sed & senatores. Hinc illud D. Hieronymi: *Circenses equos nutrire functio publica, ad quam cogitur, qui nutrit.*
In Hilarione Certè singulis factionibus sui erant equi, licet de publico. De editoribus ludorum dubium non est, maximè cùm illi non equos modò, sed interdum vrsos, camelos & alias feras darent. Dio: *In Circo cameli semel & vrsi trecenti, & leones ex Lybia.* G Imo hæ maximè partes editorum erant, vt equos conquirerent,
Li. 4. Epi. 6. Epi. 60. 61. Li. 7. Ep. 64 & 105. quam in rem euectiones a principe petebãt, quibus possent tutò ac liberè ex Italia, Hispania, Cappadocia cæterisque regionibus præstantes equos conuehere. Symmachus: *Euectionem impetraui, amicos in Hispaniam nisi ob curulium equorum coemptionem.* Et rursus: *Ab Hispania equos quadrigarios quæstores & prætores accessisse comperies.* Sed & Clauditianos equos Constantinopoli fuisse publicos volunt ab Imperatore ad eam rem attributos.
Lib. 1. In Olympijs, vt tradit Pausanias in Eliacis, antiquitùs in more fuit, vt aliena iumenta ad certamen mutuarentur: Hercules Amphitryonis filius, ait, Iolao coronam primùm detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros anteierat. Et sanè antiquitùs traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: siquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Aetha vsum, altero verò sui ipsius.
In Alcibiade. *Cur permutarentur.* Permutabant item quandoq; vt ostendit Plutarchus: *Aurigæ præstantes ne bonitati equorum victoria tribueretur, sæpè cum aduersa factione summutabant equos.* Legimus & in Epigrammatibus: ἤμειψε μὲν ἵππους ἀντιπάλοις, id est mutauit equos cum suis aduersarijs: & rursus,
Lib. 5.

Ὅς καὶ τὰς ἵππους καὶ ὁμόφρονας ἡνιοχῆας
Ἐξ ἑτέρων ἑτέρους αἰὲν ἀμειβόμενος. id est, H

Qui equos suos & auriga secum facientis
Ex alijs alios semper commutabat.

Acciditq; aliquando, vt quis vtrisq; vinceret, suis, inquam, quos dabat, & alienis quos accipiebat, vt discimus ex hoc disticho, quod ibidem legitur:

Ἀμφοτέραις γὰρ ἀμειβόμενος ἔπι πώλοις
Κυδιάει νίκαις οἷς πόρεν, οἷς ἔλαβεν. id est:

In suis & aduersæ partis equis currens
Honoratus est victoria, equorum ope quos dedit & quos accepit. Idem docet & hoc:

Πολλάκι δὲ νικήσας ἐν πόρεν ὠκέας ἵππους
Λάζετο δ' ἀντιπάλων καὶ πάλιν ἐστέφετο. id est.

Sæpe victor suos equos celeres dedit & accepit equos aduersariorum, & rursum coronabantur.
Decursionis forma. De forma modò decursionis sic disserit Dionysius: In decursione stadij varijs locis ac temporibus varia ratio seruata est: Certamen primum quadrigarum fuit (cui pompa viam semper præibat) & biga-

A & bigarum & fingulatorum (bigas vocat συνωρίδας, fingulatos equos ἀζεύκτους ἵππους, quasi in iuges aut aiuges, id est, fine iugo) quod & Olympiæ factitatum est. Duo Romæ ab antiquitate infima petita, diu multumque obtinuerunt: alterum de trigis heroici temporis, quod genus apud Græcos exoleuit. Duos enim equos iunctos, quomodo bigæ iunguntur, tertius funarius loro deuinctus consequitur, quem παρήορον veteres dixere, id est, suspensum, (ἀπὸ τοῦ παρηωρῆσθαι καὶ ζυγίζεσθαι, quia fune tertius equus funalis ad duos alios recto temone adiungeretur, & quasi suspenderetur,) alterū in Græcia cùm dijs prisco more sacra faciunt, nostro sæculo tenet, vt aliqui se inijciant & interserāt in currus, vt confecto equestri certamine, pedibus ipsi currant. Cùm enim curule certamen finitum est, desilientes è curribus ij qui vehuntur prope aurigas, stadium corripiunt, cursuq; pedibus contendunt. Cùm enim cursus equitum finem ceperit, in circum cursores pedites & athletæ inducuntur. Verùm præter biiuges, triiuges quadriiugesq; erant & seiuges etiam & decemiuges, qui itidem quandoque cursu certabant. Plinius scribit Neronem trigario solitum se approbare, qui si curru euersus tractusq; ab equis fuisset, recreabatur (inquit) epoto cinere caprini fimi ex aqua. Suetonius verò aurigasse eum ait plurifariam: Olympijs verò etiam decemiugem, quamuis id in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset, id est

Neronis aurigandi peritia.

B quòd currus decemiuges Mithridates agitasset: legimus tamen de seiugo curru tantùm. Vbi est inquirendum, quomodo tot equi vni iungebantur currui. Biiuges, triiuges, quadriiuges, quin & seiuges à lateribus omnes iuncti simul erant, vt ex tot numismatibus, quæ suo loco enumerani clarissimè constat: inter quæ vnum est Heliogabali, in quo sic seiuges iuncti sunt, quamuis textus equus non appareat. Quid de decemiugibus dicam non habeo: puto tamen similiter fuisse iunctos: vnde nostri temporis aurigarum innotescit imperitia, qui soli seiuges regere ignorant, & in quadriiugo curru duo equi præcurrunt, duo subsequuntur iugo temoniue alligati: atque ita quoq; fit in seiugo, sed hic rectores equis insident, illic currui. In quadrigis duo equi dicebantur iugales, illi scilicet qui ad iugum currus iuncti erant, eos Græci vt supra etiam scripsimus, ζυγίους vocabant: qui verò istiusmodi equorum paria ad certamina alebant ζυγοτρόφους, duo funarij siue funales extra iugum, extremi, vnus sinisterior, alter dexterior, ἀκροτῆρες dicti eisdem: D. Chrysostomus in oratione de Circo: ζυγαῖοι μὲν φῶς καὶ ἀθανασία, ἀκροτῆρες, δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια id est. *Iugales quidem lumen & immortalitas: extremi iustitia & veritas.* Priores mox etiam ὑποζυγίους vocat, id est, subiuges. Funales etiam σειραῖοι & σειραφόροι dicuntur, quasi extra iugum ferentes catenam siue habenam: item παράσειροι. Funalem verò etiam equum illum vocari paulò

Vt curribus iuncti.

C ante ex Dionysio dicebam, qui tertius est in ipsa triga: id quod & Statius docet, dum ait in descriptione certaminis curulis: ——— *Voce* *Theb. 6.*

Nominibusque ciet Phloën Admetus & Irim
Funalemque Thoen. Et rursus: *Flauus Arion*
Stat, sociumq; iugi comitesque vtrimque laboris
Secum alte suspendit equos.

Inuenio autem & habenalem nuncupari. In quadrigis verò vtrumq; exteriorem equum, funalem dictum fuisse manifestè indicat Suetonius his verbis: *Dehinc pubescens Actiaco triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriore funali equo, cùm Marcellus Octauia filius dexteriore veheretur.* Suidas itaque iugales & παρασείρους equos inuicem opponit. ζύγιοι (inquit) ὑποβαλλόμενοι τῷ τοῦ ἅρματος ζυγῷ, τουτέστιν ὁ μέσος ἀριστερὸς, καὶ μέσος δεξιὸς, καὶ ἁπλῶς ὁ μὴ παράσειρος ἵππος λέγεται; id est: *Iugales sunt qui iugo subijciuntur, id est, medius dexterior & medius sinisterior, & omnino qui non sit funarius, dicitur iugalis:* ex quibus verbis facilè liquet, in seiuge curru duos tantum iugales, quatuor funales nuncupari debere. Inuentio ab Isidoro ascribitur Cyristheni Sicyo-

In Tyberio.

D nio. *Iugo (inquit) prius Cyristhenes Sicyonius equos iugauit: eisque singulos ex vtraq; parte simplici vinculo applicauit, quos Græce seirophoros, Latini funales vocant à genere vinculi quo prius alligabantur.* Quare satis mirari non possum Philippum Beroaldum, qui in explicatione verborum Suetonij iam citatorum, ait videri sibi funalem equum in triumphi comitatu videri, qui proximus triumphalem currum antecedit. Quam opinionem sic probat. Nam sicut (inquit) in saltationibus restem ducere dicebantur manibus inter se consertis, ita equi funales dicti qui fune hoc est reste facta, simul connexi præcedunt, vt ita fiat triumphus speciosior, & à dextra sinistraq; triumphantis erant ductores quasi equestris choreæ: Non enim præcedebant, sed à lateribus curri cbant equi funales. Neque etiam ex prædicto loco argui potest, aurigarum locum fuisse in equorum dorso, nam retrò equos in ipso curru stetisse eos ex plurimis antiquissimis numis certum est, & ex Homero præcipuè innotescit, dum inquit: τοὶ δ' ἐλατῆρες ἔστασαν ἐν δίφροισι: id est, *Auriga verò stabant in sellis.* Est autem Eustathio δίφρος ὁ ἐπὶ τοῦ ἅρματος κορυφαῖος τόπος; & sæpè etiam pro toto curru accipitur. Marcellus autem & Tiberius non agitatores agunt, aut agitatorem agentis Augusti, sed triumphali currui insidentis equos honorandi causa equitant, idque & ab alijs quoque

Aurigarum locus.

factitatum conijcio conſanguineis Imperatorum, vel qui cæteros nobilitate, dignitate aut virtute ſuperarent, nam & in Antonini, Macrini, Maximini, Gordiani numis equi triumphantium funales inſtrati ſunt. Quare etiam non placet Alexandri ab Alex. coniectura, quòd in his inſiderent qui funalia præferebant & faces: nam quamuis peruulgatũ ferè ſit, faces & lumina tam in apparatu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri ſolere, non propterea id factum fuiſſe dicendũ ab ijs qui funalibus equis inſiderent, cùm plurima fuiſſe lumina prælata, ratio ipſa ſuadeat, quod à paucis, ne dicam duobus fieri non poteſt. Cęſarem ad lumina quadringenta in Capitolium triumphantem aſcendiſſe ex hiſtoria notum, ſed elephanti lychnos dextra ſiniſtraque geſtabant. Scribit Bulingerus fuiſſe currus, in quibus ſub iugum equi duo venirent, ponè currum equi duo ſequerentur, quomodo hodieq; fit (inquit) in lectis ac baſternis fæmineis, quæ ante & retrò ab equis ſuſtentantur. Qui quidem mos non nuperus aut nouitius, ſed Homeri ætate frequens, ait. n. B

Iliad. Ω.

Πρόσθε μὲν ἡμίονοι ἕλκον τετράκυκλον ἀπήνην,
Τὰς Ἰδαῖος ἔλαυνε δαΐφρων· αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἵππυς, τὺς ὁ γέρων ἐφέπων μάστιγι κέλευε
Καρπαλίμως κατ' ἄστυ. id eſt.
Ante quidem muli trahebant quatuor rotarum currum, F
Quas Idæus agebat peritus: ſed ponè
Equi, quos ſenex regens flagello vrgebat
Statim per vrbem.

Temones quot in curru.

Vnde conijcit duos fuiſſe temones, quibus equi iugarentur, duas ſedes duobus agitatoribus, quatuorque in curru rotas. Idem Bulingerus omnium quadrigarum currus olim duplici temone fuiſſe aſſerit, perpetuoque & qui omnibus equis inijcerentur iugo; poſtea funarios adhibitos, qui tunc per foramina iugi tran ſmiſſo in fronte cum duobus iugalibus vincirentur. Cæterùm duplicis temonis vſus fuerit aſſignandus: Mihi vnus fuiſſe videtur: duobus enim equis temoni alligatis, dexterior & ſiniſterior tunc aſſociebantur, vt dictum eſt. Currus verò ille Homericus, in quo mulos à tergo ſequi videntur equi, à vulgaribus quadrigis, meo iudicio non parum differt,

Currus quo Priamus ferebatur quales.

non quo ad ipſum currum, ſed quo ad locum ipſorum animantium. Mulos enim qui regebat Idæus ipſi, vt conijcio, inſiſtebat temoni, Priamus verò, vtpote ſenex & rex è curru impellebat equos poſt terga mulorum temoni alligatos: niſi dicamus vtrumque inſtitiſſe curui, Priamumq; medios rexiſſe equos, Idæum funales mulos. Certè mox Priamum & equos & mulos regentem ſic alloquitur Mercurius: G

Πῆ πάτερ ὧδ' ἵππυς τε καὶ ἡμιόνυς ἰθύνεις, id eſt,
Quo pater ſic equos & mulos dirigis?

Quæ poſterior expoſitio magis placet, quamuis certò ſciam aurigas aliquando in timone ſtetiſſe: nam & Claudianus non parui ponderis author ait:

Iungit amor, lætamq; vehens per nubila matrem
Gemmato temone ſedet.

Idem deniq; Bulingerus, in veteribus ſcriptoribus tria iuga vocari ait, tres equos tribus introiugis, id eſt (inquit) equis tribus ſubiugalibus, nullo funario. Citat autem hoc Auſonij de Proſphoro equo Auguſti:

Pegaſus hinc dexter currat tibi, læuus Arion:
Funis eat, quartum det tibi Caſtor equum.

id eſt ſi funali currere lubet, addat Caſtor tibi Cyllarum funalem, quia erant tres ſubiugales, & ita potius trigæ currunt, quàm quadrigæ. Sic enim apud Auſonium legendum putat, cùm in vulgatis hactenus codicibus legatur, H

Auſonij locus examinandus.

Funis & ad quartum det tibi Caſtor equum.

Quæ mihi lectio magis probatur: ſic enim Proſphorus à dextris habebit Pegaſum, funalis ſiſterior erit Arion, dexterior Cyllarus. Erat autem quadrigarum certamen præcipuum, vt ex Dionyſio dictum eſt; mox bigarum & ſingulatorum, quare trigarum rarum fuiſſe arbitor, & fortaſſis in

Trigarum certamen.

Græcia, quam Romæ frequentius. Eo enim Michaëlem Imp. ſummoperè delectatum fuiſſe teſtatum reliquit Cedrenus, adeo vt quodã tempore cùm in curru conſediſſet, iamq; equi eſſent è carceribus emittendi, nuncius autem allatus fuiſſet, ab Ameno Saraceno præfecto, Melitenæ imminere magnum periculum, huncq; illi protonotarius mæſtus indicaſſet, toruo vultu reſponderit. Quomodo auſus es ſceleſte, me tam neceſſario certamine occupato, iſtis rebus interturbare? cùm in hoc vnum incumberem, vt eum (equum) qui medium tenet in læuam partem auertam,

Quadriga bigis honeſtiores.
In Tiberio.

de quo mihi totum hoc certamen eſt. Romæ bigas quadrigis inferiores fuiſſe non obſcurè innuit Suetonius: *Natalem ſuum plebeijs incurrentem Circenſibus, vix vnius bigæ adiectione honorari eſt paſſus*, quaſi dicat, tantum abeſt, vt quadrigarum numerum augeri vellet. Adhæc

A omne curule certamen institutum esse videtur, vt iuuenes periti essent aurigandi: Etenim priscis temporibus summi bellatores non in equis sed in curribus bellabant, vt de Hectore, Achille, alijsque fortibus viris in bello Troiano, ex Homero, alijsque authoribus constat. Nobiliores quoque pueri apud Romanos similiter certantes exercebantur. Virgil. Aeneid. 7.

Ante vrbem pueri & primaeuo flore iuuentus, Exercentur equis, domitantque in puluere currus.

Atqui quadrigis maximè pugnasse ex eodem constat, quamuis triga vteretur Achilles. Cursus autem in certaminibus non erat rectus aut simplex, sed flexuosus: ideoque Circum ipsum Siculis κάμπτον dictum fuisse scribit Hesychius his verbis: κάμπτος ἱππόδρομος Σικελοῖς. κάμπτοι δρόμοι οὐκ εὐθεῖς καὶ ἁπλοῖ, ἀλλὰ κάμπας ἔχοντες. Idem, innuit illud Chrysostomi in oratione de Circo: οὐκ εὐρίπους, καὶ κάμπτον κύκλους τρέχων, id est, *non Euripos & flexuum orbes decurrens*, videlicet vt in Circo fieri solet. Iam verò vel in ipso cursu, vel antequam è carceribus emittebantur equi, sponsiones fieri solebant à spectatoribus, cùm vnus agitatorem illum deposito pignore victorem fore diceret, alius eius aduersarium contenderet. Tertullianus: *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam caecum, iam de sponsionibus concitatum.* Martialis: *Cursus flexuosus.* *Sponsiones in ipsis certaminibus.*

B *Iam cùm sponsio fabulaque lassa De Scorpo fuerint & Incitato.*

Quo loco Calderini expositio placet, qui Scorpum & Incitatum aurigarum nomina putat: improbatur aliorum qui Scorpum quidem concedunt aurigam fuisse: contrà Incitatum inquiunt esse equum Caligulae. Non fiebant autem solummodò sponsiones à spectante populo, sed erant & factiones, non tam ipsorum agitatorum qui propterea colore inuicem distinguebantur, sed & populi his aut illis fauentis & bene aut male precantis. Erant autem factiones quatuor, & totidem currus singulis missibus emittebantur. Factiones colore vestium distinctae, Veneta siue caerulea; alba siue albata, rosea siue russata, siue rubra, vel rubens, & prasina, quae & viridis & virens. Domitianus ad has quatuor, alias addidit teste Suetonio, aurati purpureique panni: alij verò non purpurei, sed argentei scripsere. De quatuor hisce coloribus Sidonius: *Scorpus.* *Incitatus.* *Factiones & in eas studia*

------Micant colores, Albus & Venetus virens rubensque
Vestra insignia continent, ministri Ora & lora manu, iubasque totas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortaturque obiter iuuatque blandis, Vultus plausibus & voluptuosum
Dictant quadrupedantibus furorem,
C *Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,*
Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

Ab harum factionum coloribus non aurigae modò sed equi quoque, populus, proceres, ac ipsi denique Caesares, prout quisque studio suo factioni alicui affectus erat, aut in Circensibus applaudebat, nomen quoque Veneti vel prasini vel aliorum obtinebat. Nam harum factionum studio Caesares quidam Domitianus, Nero, Vitellius, Antoninus Verus atque ipse etiam Caligula ad amentiam vsque insanierunt. Caligula & Nero, vt ex Suetonio notum est, prasinae factioni ita addicti fuere, vt ille continuò coenaret in stabulo, maneretque, & vicies sestertium agitatori Cythico contulerit: hic inter discipulos adhuc puer cùm quereretur tractum Prasinum agitatorem & cùm à magistro obiurgaretur, de Hectore tracto se loqui ementitus sit, de quo Prasino ait Martialis:

Saepius ad palmam Prasinus post fata Neronis
Peruenit, & victor praemia plura refert.
I nunc liuor edax: dic te cessisse Neroni:
Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.

D De huius eiusdem aurigae praestantissimis equis idem alibi poëta:

Proficies nihil hoc, cadas licet vsque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Vocabatur enim Purpurio. Venetae verò factioni adeò fauit Vitellius, vt quosdam de plebe, quia palam ei maledixissent, interemerit. Sic & Caracalla, referente Herodiano cùm Circensis spectante eo populus in aurigam cui studebat, nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum ac raptare & occidere, qui in aurigam quid dixissent. Verus autem, vt testatur Capitolinus, Circensium tantam curam habuit, vt frequenter prouincialibus literas causa eorum & miserit & acceperit: adhaec praesens & cum Marco sedens, multos à Venetianis passus est iniurias, quòd turpissimè contra eos faueret. Nam & Volucri equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Plinius Caecilius in quadam ad Caluisium epistola tanto studio factionibus Romanos diuersis diuersos fauisse indicat iam recitandis verbis, vt non tam ipsos homines, quàm ipsos colores adamarent. *Lib. 4.* *Lib. 9. Epi.* *Coloribus fauisse Romanos.*

deo vt ſi colorum mutatio eſſet facta in ipſis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram tranſlata, itidem & fauorem ſpectatorum tranſijſſe, vt planè oſtendat non perſonis ſed coloribus fauiſſe. *Quò magis* (inquit) *miror tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & ſi in curſu medioque certamine hic color illuc, hic huc transferatur, ſtudium fauorq́ transibit & repentè agitatores illos, equos illos quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquet. Tanta authoritas, tanta gratia in vna viliſſima tunica.* Quæ populi Rom. inſania vnà cum imperio reliquis etiam communicata eſt gentibus. Eaſdem planè factiones fuiſſe etiam Conſtantinopoli diſcimus ex Iſmenio ſic ſcribente: ἡ ϛήλη πρὸς τῷ ζευξίππῳ Ιυϛινιανοῦ ἐϛὶν, ἡ καθίδρῦσα κράζοντος τοῦ πρασίνου μέρους, Ιυϛινιανὸς καὶ Κωνϛάντινος νέοι ἀπόϛολοι, id eſt: *Statua ad Zeuſippum eſt Iuſtiniani, quæ poſita eſt clamante factione Praſina, Iuſtinianus & Conſtantinus noui apoſtoli.* Apparet autem fautores eiſdem quoque coloribus indutos fuiſſe, quo agitatores, quibus fauebant. Sic enim interpretor hoc Martialis de lacernis coccineis. E

Fautorum color.

Si Veneto, praſinone faues, qui coccina ſumis,
Ne fias iſta transfuga ſorte, vide. F

Dependebant enim factiones ab ipſis dominis: vt conſtat ex Sidonio, dum canit:

Carnas ingrederis frequens colores, *Id collega tuus, ſimulq́ vobis*
Pars aduerſa facit: micant colores, *Albus vel Venetus, virens rubensq́,*
Veſtra inſignia continent miniſtri, *Ora & lora manu iubasq́ totas*
Cogunt flexilibus latere nodis, *Hortaturque obiter, iuuantq́ blandis,*
Vltro plauſibus, & voluptuoſum *Dictans quadrupedantibus furorem.*

Conditores factionum.

Erant verò etiam conditores dicti factionum, qui tanquam bene meriti authores & patroni factionis habebantur, vt coniectura eſt ex hac inſcriptione: C. POMPEIO FVSSENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATAE. Vetus liber eos interpretatur αἰλάρτας ἵππων. Fauor non ſolùm virorum, ſed & mulierum, vnde legimus apud Ouidium:

Quid facis infelix: perdis bona vota puella,
Tende precor valida lora ſiniſtra manu.
Fauimus ignauo, ſed eum reuocate Quirites,
Et date iactatis vndique ſigna togis, G
En reuocant, at ne turbet toga mota capillos
In noſtras abdes te licet vſque ſinus.
Non ego nobilium venio ſpectator equorum,
Cui tamen ipſa faues, vincat vt ille, precor.
O cuicunque faues, felix agitator equorum,
Ergo illi cura contigit eſſe tua:
Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſſis
Inſiſtam forti mente vehendus equis.

Clamor factionum.

Prodiens in certamen aliqua factionum, clamore ſpectatorum excipiebatur. Hinc illud Iuuenalis:

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.

Victoria nobilitas.

In Olympicis ludis victoria huiuſce curulis certaminis erat omnium nobiliſſima, vt Herodoti locis plurimis, necnon ex Pindaro & primo Tuſculanarum M. Tullij intelligi poteſt. Quamobrem ex omni terrarum angulo ad eos celebrandos confluebant nobiliſſimi quique cùm genere, tùm virtute, vt notiſſimum eſt ex tot antiquiſſimis numiſmatibus, quæ ſuo antè loco retulimus; vnde H etiam nobilem iſtiuſmodi victoriam vocat Horatius in operis ſui exordio, dum ait:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, &c. Palmaq́ nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Oleaſter Olympicus. Qui ad certamina admitterentur, & qui non.

Victoriæ autem præmium fuiſſe oleaſtrũ ſuprà ex Pauſaniæ diximus Eliacis. Hunc Olympicum oleaſtrum tanti feciſſe Elæos ſiue Piſatas teſtatur Themiſtius grauiſſimus author, vt præter ingenuos, quique parentes legitimos docere poſſent, & τὴν ῥίζαν τῆς βλάϛης ἀκέραιον (vt ipſius verbis vtar,) ad munus exercendi curſus nullum admitterent, immo tales ſeu profanos & reijculos à ſacris illis veteribus quàm longiſſimè arcerent. Habebantur enim victores in ſumma apud omnes honore, adeò vt non modò in conuentu ſtantes cum palma & corona ferrent laudes, poëtarumque carminibus cantarentur, ſed etiam cùm in ſuas reuerterentur ciuitates, triumphantes quadrigis inueherentur, eque repub. perpetua vita inſtitutis vectigalibus fruerentur. Statuas mortuis quoque fuiſſe erectas, alias etiam oſtenſum eſt. Nero autem referente Suetonio, ne cuius

alterius

A alterius hieronicarum memoria aut vestigium extaret vsquam, subuerti & vnco trahi, abijcique *Duplex corona.*
in latrinas omnium statuas & imagines imperauit. Si contingeret ter aliquem victoria potiri, is
duplici exornabatur corona, quod de Alcibiade tradit Plutarchus in eius vita his verbis: *Equorum nutritione magnam sibi famam parauit, multitudineque curruum: nemo enim præter ipsum neque rex neque priuatus in Olympicos ludos septem currus introduxit. Vicit etiam, vt testatur Thucidides, & secundus etiam, & quartus fuit. Euripides autem tertio loco vicisse dicens, omnem in hoc genere splendorem ac gloriam ab eo superatam ostendit.* *Alcibiadis victoria.* Carmen Euripidis à Gul. Xylandro Augustano Latinè redditum ita habet:

Te tua dignum celebrabo laude *Cliniæ fili fidibusque gratis*
Curruum cursu rapido sequentes *Vincere pulchrum est.*
Tu rotis metam tetigisse primis, *Tu rotis gaudes iterum secundis*
Tertios gaudes tetigisse cursus, *Solus Athenarum.*
Hinc tibi plausus datus est ouanti, *Et Iouis festis Oleaster aptus,*
Duplici multum merito corona *Tempora cinxit.*

B Hunc splendorem auxerunt honores illi certatim à Græcis Asianis habiti. Tabernaculum enim ei pulcherrimè exornatum Ephesij statuerunt: pabulum equis & victimarum copiam suppeditauere Chij: vinum & alium conuiuiorum apparatum Lesbij largiti sunt, quanquam magnificè multis epulum præbenti: Coronabantur similiter & alijs in locis. Ammianus de Corace auriga: *Ingressus Constantinopolim* (Constantius) *tanquam in rebus prosperis & secundis, editis equestribus ludis, capiti Coracis auriga imposuit coronam vt victoris.* *Lib. 14.* *Statua victorum.* Quin & statuæ eisdem etiam Romæ erigebantur. *Lib. 5.* Martialis de Scorpo:

Quam non sensuro dare quadringenta caballo
Aureus vt Scorpi nasus vbique micet.

Inuenio autigis etiam equos cursu præstantissimos post alia præmia donatos fuisse. Achilles verò apud Homerum in funebri certamine victori proponit: *Præmia ab Achille posita.*

Ἵππους δ' ἡμιόνους τε, βοῶν τ' ἴφθιμα κάρηνα,
Equosque mulosque, boumque fortia capita.

Et rursus, illi qui primum victoriæ locum obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum, secundo ——— ἵππον

C *Ἑξέτε' ἀδμήτην βρέφος ἡμίονον κυίουσαν*, id est,
Equam sexennem, indomitam, fœtum mulum vtero gestantem.

A Scipione patri patruoque parentanti, victor, vt Silius canit:

Primus equum volucrem Massyli munera regis
Haud spernenda tulit.

Apud Romanos diuersi cùm essent equestres ludi, diuersa puto etiam erant præmia: nam ferijs *Præmia apud Romanos.*
Latinis victor bibebat absynthium pro victoriæ præmio, testis est Plinius: *De vsu absynthij Pontici conuenit dicere herba facillima atque inter paucas vtilissima, præterea sacris populi Romani celebrata peculiariter: siquidem Latinarum ferijs quadriga certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* *Lib. 37. 7.* *Palma.* Liuius dum tradit Romanos translato è Græcia more, victoribus ludorum palmas dare solitos, palmarum nomine intelligit, puto quodlibet præmium; sicque interpretor & hoc Ouidij:

Primaque ventosis palma petetur equis.

Et aliorum qui hac voce vtuntur. Nam & Horatius suprà citato loco palmam in Olympicis nominat, vbi tamen oleastrum datum fuisse ex relatis notum est. Iam verò præfecti ludorum non
D semel victores equos præmio defraudabant, idque alijs non rectè & iniustè iudicantes tradebant, *Victores præmio defraudati.*
quod inter alios quoque innuit facetissimus Comicus Latinus: *Siue qui ambissent palmam histrionibus, siue adeo & ædiles perfidiosè cui duint.* *In Amphyt.* Suetonius: *Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, perfidia verò tanta, vt non modo argentarios pretijs rerum coemptarum, sed & in prætura mercede palmarum aurigauerit*; *In Nerone.* vnde prædonem caballorum Iuuenalis prætorem ipsum vocauit, *Prædo caballorum.* dum ait:

———*Similisque triumpho* *Prædo caballorum prætor sedet.* *Victor vt declaretur.*

Declarabatur autem victor ab eo, cum is qui metæ assistebat, victorem indicasset, id quod colligo ex Homero, qui præfectum certaminis ibi iudicem positum, tum declarasse victorem ait, vbi ab assistente metæ de veritate victoriæ esset edoctus. Canit autem:

———Σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεὺς
Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ. παρὰ δὲ σκοπὸν εἷσεν
Ἀντίθεον φοίνικα ὀπάονα πατρὸς ἑοῖο,
Ὡς μεμνέῳτο δρόμους, καὶ ἀληθείην ἀποείποι. id est,

———*Signa-*

—— Signauitque metas Achilles
Procul in plano campo, iuxtaq; speculatorem collocauit
Diuum Phœnicem, assectatorem patris sui,
Vt consideraret cursum & veritatem referret.

Præmia deposita. Præmia verò deponebãtur in ipso Circo, quod discimus ex eodem poëta, Sic enim idẽ ibi Achilles:
Τὰ δ' ἄεθλα δεδεγμένα κεῖτ' ἐν ἀγῶνι, id est,
Hæc præmia expectata iacent in Circo.

In nostris equirijs, in quibus celeres certant, præmia sunt pallia holosęrica modò coccinei, modò violacei, modò candidi coloris, quæ victoribus non sine ceremonijs & pompa præeunte tubicine, tympanisque bellicis domum deferuntur. Eademque præmia in alijs quoque nobilioribus Italiæ vrbibus proponuntur. *Certaminũ diuersitas.* Nunc quibus anni temporibus equi certarent, & cur certamina eorum essent instituta, quibusque dijs essent sacra, & quibus hominibus; rationem reddere conabimur. Erant itaque alia solemnia, quæ nisi certis anni celebrabantur temporibus: contrà alia quouis fiebant tempore, quales ludos non semel ab imperatoribus Romanis, quando laborabat respub. votos fuisse ex Romana historia notum est: quales itidem in funeribus heroum Cęsarumque & natalitijs & in nouis imperijs celebratos fuisse legimus. *Ludi solemnes.* Ludi solemnes ferè dijs consecrati, vt Olympici Ioui Olympico, nisi quinto anno, quod temporis spatium inde Olympias nuncupatum est: Tales apud Romanos ludi Apollinares, Martiales, Megalesij, Cereales, Consualia, omnes à dijs quibus sacri erant dicti. Erant tamen & alij solemnes, vt natalitij, seculares, alij. De Olympicis eorumq; origine suprà dictum est, nunc de Romanorum ludis aliquid dicendum, ne quid, quod ad equi historiam pertinet, intactum relinquatur. Hos inuenio κατ' ἐξοχὴν vocari Circenses, quamuis Circenses propriè dicti ijdem sint cum ludis magnis, qui Virgilio etiam magni Circenses:

Nec procul hinc Romam & captas sine more Sabinas
Consessu caueæ, magnis Circensibus actis.

Ouidio maxima spectacula:

Maxima iam vacuo præter spectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere misit equos.

Magni Ludi cur dicti. Alijs etiam ludi Iouis dicuntur. Cur autem magni dicantur docet Asconius, duplicem reddens rationem his verbis: *Ludi Romani sub regibus instituti sunt, magnique appellati quòd magnis impensis dati sunt: tunc enim primùm ludis impensa sunt ducenta millia nummum: alij verò ideo magnos ludos dictos putant, quòd Conso consiliorum secretorum Deo, id est Neptuno Larium regi & rerum conditarum, & dijs magnis, id est Laribus vrbis Romæ dati sunt, quibus ludis aiunt Sabinas raptas esse.* *Magni à Consualibus vt differunt.* Cæterùm cùm Consualia, decimooctauo aut vigesimo Augusti, magni ludi nonis Septembris celebrarentur: vt ex calendario Romano discimus: multi differre inuicem volunt. Seruius dubius fortassis an ijdem essent, priorem nominis rationem tantùm assignat: *Circenses magni (inquit) dicuntur, quantum ad paupertatem pristinam; nam ob equorum inopiam diuersis tum vsi sunt animalibus.* Bulingerus distinguit, putatque sic dictos quòd magnis dijs, ijsque & maiorum gentium, necnon & Laribus, qui & ipsi magni dij, ac potissimum Ioui Opt. Max. consecrati essent. Sed cùm Consus siue Neptunus, vt ex Asconio diximus, rex sit Larium siue magnorum deorum, ego distingui non putem, fierique potest, quod cùm decimooctauo Augusti celebrabantur, tunc potissimum Conso sacrarentur, cùm nonis Septemb. Ioui. Si autem differrent, magnos ludos Consualibus antiquiores fuisse etiam concedendum erit, cùm è contrario ex recitatis Virgilij versibus magnis Circensibus raptas Sabinas fuisse constet, quod in ipsis Consualibus factum certum est. Alexander ab Alexandro, Romulum (inquit) vrbis conditorem, pace cum finitimis parta, Neptuno equestri solemnes fecisse ludos, Consualiaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, authores memorant. *Lib. 5. c. 14.* Conijcio itaque Consualia fuisse solemnia, magnos verò ludos modò solemnes, vt cùm nonis Septembris edebantur, modò votiuos, & tunc pro arbitratu factos, illaque semper Conso siue Neptuno sacra, hos magnis dijs, & potissimum Ioui. *Ludi magni votiui.* Author est Liuius à Camillo primùm omnium ludos tales esse votos in obsidione Veienti: Verba Liuij hæc sunt: *Latini Herniciq; operam suam pollicentes, ad id bellum venere: quibus cùm gratias in Senatu egisset dictator, satis iam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex Senatus consulto vouit, Veijs captis se facturum;* Et iterum: *Creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius, cui Capitolino postea cognomen fuit: hi consules magnos ludos fecerunt, quos M. Furius dictator vouerat Veienti bello.* Idem scribit, *in Punico bello, quemadmodum Ioui ludos magnos vouendos esse retulerint decemuiri ad Senatum, si bellatum esset prosperè aduersus Hannibalem, & respub. in quo erat antea statu permansisset.* Traditur & Scipio Carthaginensis victor precatus esse Deos, vt in eo statu rempub. conseruarent, in quo tunc esset: quo loco Deos intelligo magnos atq; lares, quibus ludi magni erant sacri, Suetonius cum magnitudinem *In Augusto.*

A gnitudinem Varianæ cladis exaggerat: *Vouit* (inquit) *& magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempub. in meliorem statum vertisset: quod factum Cymbrico Marsicoque bello erat.* Incerta itaque horum tempora: certa Consualium, quæ omnium apud Romanos ludorum antiquissima, cùm sit confessum apud omnes ipsis vrbis initijs Romulum Conso certamen equorum instituisse, eorumque originem ab Euandri comitibus profectam. *Consualium antiquitas.* *Designarunt* (inquit Dionysius) *fanum Neptuno equestri & festum Hippocratea dictum Arcadibus* (quasi victoria equestris siue quæ equis acquiritur,) *Lib. 1.* *Consualia Romanis instituerunt, in quo Roma de more feriantur equi ab opere & iumenta, & coronantur capita floribus*: id quod testatur etiam Plutarchus, inquiens ipsis Consualibus equos & asinos fuisse coronatos & feriari eos suisse Romanos. Scribit præcitato loco Alexander ab Alexandro Consualia ludum fuisse, quo equi & muli iuncti & soluti in Circo maximo magno certantium studio currerent. Aliter tamen nos docet Dionysius his verbis, *Celebritatem à Romulo id temporis* *Lib. 2.* *consecratam vsque huc Romani peragunt & Consualia vocant, in qua subterranea ara in maximo Circo fossa humo sacrificijs & libamentis ad ignem adhibitis colitur, & cursus equis subiugis perficitur:* (Varro hunc equorum cursum, vocat simpliciter decursionem equestrem.) Quamobrem in numis illis in quibus Circi icon & quadrigarum & celetum equorum cursus conspicitur, præcipuè ad
B Consualia exprimenda pertinere conijcio; quanquam ipso Circo sint antiquiora: scituq; dignum est Virgilium in præcitatis versibus ad sua tempora respexisse, cùm eos ludos Circenses appellauit: nam ante Tarquinij Prisci regnum, à quo Circus ijs edendis extructus fuit, iam inde a Romuli tempore Consuales dicebantur. Hosce ludos, certamen nimirum equestre & curule Tarquinius Priscus opulentius instructiusque, vt refert Liuius, quàm priores reges fecit. *Circensium origo.* A Romulo enim ruraliter (vt Cassiodori verbo vtar) & tenuiter primò institutum, incomptum & confusum *Lib. 1.* ordinauit & distinxit, additisque aliquot ludicris speciosius reddidit. Currus enim in bigas, trigas & quadrigas ab equorum numero vocatas, primus distribuit: cursus equos in singulares & desultorios diuisit, addiditque Græcorum more certamen gymnicum. Idque innuit Liuius, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugilesq; ex Hetruria maximè acciti.* Inuenio & in vetustis monumentis inter cætera ludicra Consualibus pastores inuerso ac vibrato corpore cernuos salire solitos. Quamuis autem hisce Consualibus, alijsque insuper ludis, vt ostenderetur, equorum esset cursus; qui tamen *Martiales ludi equiria dicti.* Marti erant dicati, peculiariter equiria nuncupabantur. Sic enim legendum potem potius quam equitia, vt Alexander prænominatus habet. Præter ludos (inquit) Consuales Marti quoque in
C Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu equitia nuncupauit. M. Varro, *equiria* (inquit) *vocant, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* De eisdem Festus ita scribit: *Equiria ludi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum qui in campo Martio exercebantur.* *Equiria vnde dicta.* Et aliàs rursus: *Martialis campus in Cælio monte dicitur, quòd in eo equiria soleant fieri, si quando aqua Tyberis campum Martium occupassent.* *Lib. 5.* Cuius loci permutationis meminit quoque Ouidius in Fastis, vt mox recitabimus: *Lib. 11.* Hos ludos ter quotannis celebratos fuisse, idem testatur poëta, priores vigesimasexta Februarij, qui est III. Calend. Martij; alteros *Lib. 3. Fast.* *Equiria quãdo celebrata* pridie Iduum Martij, qui est dies eiusdem mensis decimus quartus. Ait enim:

Iamq; duæ restant noctes de mense secundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit equiria nomen
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.
Sex vbi sustulerit, totidem quoq; deferet ortus,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabis equiria campo
D *Quem Tyberis curuis in latus vrget aquis.*
Qui tamen eiecta si fortè tenebitur vnda
Cælius accipiet puluerulentus equos.

Et mox in quarto eorundem Fastorum ait XII. Cal Maias fuisse edita equiria.

Feria post Hyadas cùm lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.

id est diuersos & ordine dispositos. A magnis etiam ludis differunt Megalenses siue Megaliaci, siue Megaliaca: nam quemadmodum magni à magnis dijs, ita hi ludi ἀπὸ τῆς μεγάλης μῆτρες, id *Megalenses vnde dicti.* est à magna matre, nimirum deorum dicti sunt, quòd in eius honorem celebrarentur. Ex Phrygia enim quo tempore Hannibal Italiam vastabat, adducta est, libris Sibyllinis docentibus hostem alienigenam qui Italiæ bellum intulisset, pelli inde vincique posse, si matris Idææ Pessinunte numen Romam aduectum foret. Iunius Brutus dedicauit. Quidam pridie non. Septembris, alij Aprilis factos fuisse hos ludos aiunt. Tradit Scaliger, in ludis quos edebant ædiles, non licuisse vti vel *Lib. 1. poët. cap. 28.* tuba vel fistula vel cantu, sed tibia tantùm viderique sibi funebres ab ipsis solis edi solitos, sicut &

Circenses

Circenses & Apollinares. Megalenses verò edidisse quidem etiam, sed non solos. Præerant enim E
(inquit) prætores prætextati: vnde purpura Megalensis. Prætor candidam mappam mittebat
in eum qui aurigaret. Huius mappæ meminit Iuuenalis Satyra vndecima:

Interea Megaliaca spectacula mappa
Idæum solemne canunt.

Duos autem magistratus, ædiles nempe & prætores ludos dedisse certo certius quidem existit. De
ædilibus Cicero septima in Verrem ita scribit. *Nunc sum designatus ædilis: scio mihi ludos sanctissi-*
Qui ludos ederent. *mos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberaq; faciundos: mihi Floram matrem populo plebiq;*
Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, ma-
xima cum dignitate Ioui, Iunoni, Mineruæq; esse faciendos, &c. De prætore supra in mappæ men-
tione dictum est, quibus hoc ex Aelio Spartiano in historia Hadriani addite: *Prætor factus est sub*
Surabis, Seruiano iterum Cos. cùm sestertium vicies ad ludos edendos à Traiano accepit. Addite &
hoc Marcellini, inclinantis imperij scriptoris: *Hic cùm magnificos prætor aderet ludos & vberrimè*
Mappa in quibus ludis missa. *largiretur, plebis inquietis tolerare tumultum, indigna multis donari &c.* Non puto tamen in solis
Megaliacis a prætore mappam missā, sed & in alijs vehicularijs certaminibus: diuersaq; in editione F
ludorum ædilium, & prætorum fuisse munera, illos quæ ad ludos edendos essent necessaria procu-
Aedilium & prætorum in ludis officiū rasse; hos ipsis præiuisse, equos emisisse, victoresque denunciatos præmio affecisse: sed ne futilis
omnino videatur hæc nostra coniectura, placet veterum eam authoritate breuiter roborare. Scri-
bit itaque Plutarchus, Cæsarem in ædilitate sua vsum fuisse munificentia sumptuosa circa specta-
cula atque conuiuia, atque ex eo factum fuisse apud plebem fauorabilem. Suetonius verò de ea
liberalitate loquens scribit Cæsarem ædilem exornasse comitium, Capitolium & basilicas: nam
& hoc erat officij ędilium, vt in ludorum propositione forum & comitium signis ac tabulis pictis ex-
ornarent, vt Plinius & Asconius Pedianus tradunt. Erat autem comitium locus in foro Romano,
Comitium. in quo etiam ludi edebantur. Cereris modò in honorem erecti ludi, ideoque Cereales dicti quam-
Cereales ludi. uis in Circo fierent, Circensibus tamen ijdem non erant, hi enim Neptuno erant dicati. Mentio
fit horum a Tacito: *Tandem* (inquit) *statuere Circensium ludorum diem, qui Cereri celebrantur, quia*
Lib. 16. *Cæsar* (loquitur de Nerone) *rarus egressu domoq; aut hortis clausus ad ludicra Circi ventitabat:* Et
paulò pòst: *Vtq; Circensium Cerealium ludicrum pluribus equitum cursibus celebretur.* Celebrabantur
Fast. 4. vt est in veteri calendario pridiè idus Aprilis per dies octo, vt meminit Ouidius:

Circus erit pompa celeber numeroq; deorum G
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi non est opus indice causæ
Sponte deæ munus promeritumq; patet.

Producebatur enim in his ludis pompa cum deorum signis & ouo & thensa, quæ cum procedebat,
Apollinares & eorum origo. si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis cæremoniæ habebantur. Apollina-
res in honorem Apollinis celebrabantur ante diem prid. non. Iul. & septem diebus sequentibus,
Lib. 15. vt in Calendario Romano annotatum est, cui suffragatur Liuius, & is qui Apollinis caput & cele-
tem equum in denarijs suis cusit L. Piso: Liuij verba sunt hæc: *Alterum senatus consultum factum*
est, vt Xuiri sacra Græcorum ritu facerent ijsq; hostijs, Apollini boue aurato & capris duabus albis au-
ratis; Latonæ, boue fœmina aurata. Ludos prætor in Circo maximo cum facturus esset, ediceret, vt po-
pulus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. Hæc est origo ludorum Apol-
linarium, victoriæ, non valetudinis ergò (vt plerique rentur) votorum. Ex hisce autem Liuij verbis,
Lib. 26. vti & ex his sequentibus, (*Ludi Apollinaresq; & priore anno fuerant, & eo anno vt fierent, referente*
Calpurnio prætore, Senatus decreuit, vt in perpetuum vouerentur,) colligere possumus, Apollina-
res ludos cùm votiui primùm & incerti anno DXLI. instituti fuissent, annuos solemnesque & H
in perpetuum C. Calpurnio Pisone prætore vrbano, statos esse: ad cuius rei illustrandum monu-
mentum denarios, in quibus ab vna parte Apollinis effigies, ab altera equus celes cum inscriptio-
ne L. PISO FRVGI, à L. & C. Pisonibus in familiæ honorem percussos fuisse credendum
Apollonia. est. Græci hos ludos vocabant ἀπολλώνια, vt constat ex hoc Aristidis: προσαγγέλλει μοι τὶς ἑορ-
τὴν, ἐν ᾗ τὴν ἱπποδρομίαν Ρωμαῖοι ποιοῦσι, id est, *aliquis mihi denunciat Apollonia esse, qua die*
Romani equorum cursum præbent. In his, vti in veris Circensibus aurigæ certantes suis coloribus e-
rant distincti, quod docemur ex Corippi hisce versibus, quibus mysticum huius certaminis sen-
Lib. 1. *Certaminis sensus mysticus.* sum, manifestò declarat:

Solis honore noui, grati spectacula Circi
Antiqui sanxere patres, qui quatuor esse
Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quattor anni,
In quorum speciem, signis, numerisq; modisq;

Aurigas

A *Aurigas totidem, totidem poſuere colores.*

Annuum enim ſolis curſum, quadripartitamque temporum varietatem hoc ſpectaculo deſignari volunt, colore viridi ver, rubro æſtatem, veneto autumnum, hyemem albo. Sed & Circus imaginem quandam & anni & cæli præ ſe ferebat, & Solem ducem & moderatorem cæleſtium orbium exiſtimabant: ſuper qua re carmen eſt veteris poëtæ à Bulingero reſtitutum:

Circus imago poli formam cui docta vetuſtas
Condidit & numeros limitis ætherij,
Namque duodenos oſtendunt oſtia menſes
Quaque meat curſim aureus aſtra iubar.

Septem ſpatia quæ quadrigæ currebant, referebant (inquit Iſidorus) ad curſum ſeptem ſtellarum, quibus mundum regi dicunt, ſiue ad curſum ſeptem dierum potentium, quibus peractis terminus conſummatur, quorum finis eſt creta, id eſt iudicium. Vetus autem poëta, haud ſcio an idem cum iam citato, duobus hiſce verſiculis & colorum & equorum & ipſam aurigæ ſignificationem expreſſit: Li. 18. c. 31.

Tempora cornipedes referant, elementa colores
B *Auriga vt Phœbus quattuor aptat equos.*

Diuerſum verò omnino ſenſum myſticum hinc deprompſit D. Chryſoſtomus, myſticum nempe certantium quadrigarum ſpectaculum, in quo ciuium cæleſtium populus adeſt, iudex ſpiritualis ſedet, rex ſpectat, victoriæ præmium cæleſte poſitum eſt, & flagella tremendi iudicij proſtant. *Vult* (inquit) *deus te per ſeipſum certare, ideo tibi dedit euangeliorum currum quatuor animalibus tractum, ad quem equi candidi adiugati ſunt ſecundum Zachariam: Iugales quidem lumen & immortalitas, extremi duo, iuſtitia & veritas, qui eunt poſt currum per gentem in terram Aquilonis* Cap. 6. *de quo Sapientia dicit, Ventus horridus Boreas. Aſper quippe & horribilis ventus eſt diabolus, in cuius curru atri equi, ſubiuges ſunt Orcus & mors, extremi autem & funales caligo & pernities, quos oportet cum curru Chriſti componere, contraq; aurigare; quia ſicut ille ait: Currus dei decem millibus multiplex, millia lætantium in ipſo, & quidem nos oportet in huius vitæ procellis, vt in mari contra vim hoſtium rectis habenis tendere. Deduxerunt enim &c.* Porrò & equorum ſingularium curſus, necnon & deſultorius ſua habebant myſteria. Deſultorius enim geminorum fratrum Caſtoris & Pollucis curſum deſignabat: equites verò ſingulares ideo currere dicebant, quia, vt ait Iſidorus, ſingulariter vnuſquiſque curſum vitæ huius peragit atque tranſit, alio tempore ſequens alium, per vnam tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metam mortis. Sed redeo ad ludos. Fuere & alij in quibus equi certabant, vt qui vocabantur Latini aut feriæ Latinæ, aut feriæ Latinarum, vt Plinius loquitur, à Latinis, è quibus ſcilicet ad Romanos peruenerunt: vbi Conſul Ioui Latiali ſolemne ſacrum facturus, tales in monte Capitolino & vouebat & faciebat ante quintum diem Cal. Maias, vt oſtendit Liuius his verbis: *Romæ Conſules prætoreſque vſque ante quintum diem Cal. Maias Latina tenuerunt. Eo die perpetrato, Sacro in monte, in ſuas quiſque prouincias proficiſcuntur.* Ante enim horum ludorum celebrationem in prouinciam ire non licebat. Celebrantur autem vt irritæ fierent prodigiorum minæ. Teſtis eſt idem Liuius: *Precibuſque ab dijs petitum, vt exitium ab vrbis tectis templiſque ac Romanis mœnibus arcerent: Veioſque eum auerterent terrorem, ſi ſacra renouata ritè, ſi procurata prodigia eſſent. Iam ludi Latinaque feriæ inſtaurata erant.* Originem verò huius vel ſacri vel ſpectaculi refert Maro, cùm oratores ab Aenæa ad regem Latinum deſcribit: Ps. 66.

Equorum ſingularium curſus myſterium. — Lib. 37. c. 7. — *Ludi Latini.* — Li. 5. dec. 5. — Lib. 5. dec. 1 — Aeneid. 7.

Iamque iter emenſi, turres ac tecta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes, muroſque ſubibant:
D *Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus*
Exercentur equis, domitantque in puluere currus,
Aut acreis tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, curſuque ictuque laceſſunt.

Quadrigarum autem hiſce ferijs certamen fuiſſe diſertiſſimis verbis oſtendit Plinius præcitato loco: *De vſu eius* (abſynthij Pontici) *tenuenit dicere herba facillima atque inter paucas vtiliſſima, præterea ſacris populi Romani celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadriga certant in Capitolio, victorq; abſynthium bibit, credo ſanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Vuolfgangus Lazius in ſuis de Roman. repub. comentarijs, Belgis ſimiles quoſdam ludos eodem Maio menſe extare ſcribit in ſingulis propè ciuitatibus: ad quamque (inquit) aliæ conueniunt pariter, & gigantes equis circumducunt: non quidem de tauro immolato carnem petunt, ſed fiſtulis certatur inter ciuitates, adeò vt iudicibus conſtitutis, cuius ciuitatis tibicinibus palma tribuitur, ea anno illo prærogatiuam habeat, ac primas in conuentu ſedes. Hæc ille, ſed quid ſimilitudinis habeant cum ferijs Latinis, non video. Scaliger Taurios ludos dijs inferis conſecratos ſub Lib. 10 c. 2 — Lib. 1. prec. ea. 33.

Tarquinio

Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenſes fuiſſe tradit: cognominis cauſam referri ad taurinæ carnis eſum; quo grauidas morbis affectas ac ludis factis liberatas (inquit) aiunt. In his nihilo ſecius atque in Circenſibus obijſſe curſu metas. Qui ludi ijdemnè cum Latinis, an diuerſi eſſent, nihil certi ſtatuo: Templum Ioui Latiali in Albano monte primus dicitur Tarquinius ille condidiſſe & primus etiam nundinas Latinas inſtituiſſe illic celebrari: ad quos populi Latini qui fuerunt numero ſeptem & quadraginta, conueniebant, alij agnos, alij carnes, alij lac & ſimilia eſculenta ruſtica adferentes. Poſtremò immolato tauro, qua libet ciuitas portione carnis accepta, diſcedere ſolebat: Ludi verò ſeculares, ſi originem ſpectes, dijs inferis debebantur. Valeſius enim Diti patri Proſerpinæque eos ludos fecit, vt Valerius Maximus ſcribit, tribus continuis noctibus, quia totidem eius filij periculo liberati eſſent, cùm aquam calidam ex eorum ara acceptam potaſſet. Nomen eis à ſæculo, hoc eſt centum annorum tempore, quo elapſo magno ambitu in vrbe celebrabantur: quo euentu & quinquennalia & decennalia huic reip. appellati ludi fuere. Alij verò, vt & Scaliger pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm conſtitutos fuiſſe volunt. Lazius etiam Herculeos ait fuiſſe vocatos ab Hercule, quoniam ei eſſent dicati. Vtcumque eſt, in hiſce quoque ludis quadrigæ certabant: quod ex biſce Plinij verbis manifeſtum eſt. *Claudij Cæſaris ſecularium ludorum Circenſibus, excuſſo in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, oppoſita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuiſſent peritiſſimo auriga inſiſtente, facientes.* Tauricorum ludorum mentio eſt apud Varronem, vbi loquitur de Circo Flaminio: *Circus Flaminius* (inquit) *dictus eſt quòd ædificatus eſt circum Flaminium campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Falluntur quoque qui Romanos vocatos ludos cum plebeijs eoſdem faciunt, & à Conſualibus ſiue magnis ludis diſtinguunt. Romanos enim cum Conſualibus eoſdem eſſe, non obſcurè docet Cicero, cùm ludos antiquiſſimos, (vt modò recitabamus) qui fuere Conſualia, primos Romanos nuncupari ſolitos ſcribit. Fuiſſe verò diuerſos a plebeis clariſſimè Liuius docet, dum ait: *Ludi Romani ter; plebeij ſepties inſtaurati. Curules erant ædiles Cneus & Lucius Cornelij Lentuli: T. Claudius Aſellus & M. Iunius Pennus, plebeij ædiles fuerunt.* Lazius arbitratur plebeios ſiue populares ludos fuiſſe, quos omnibus ciuibus erat licitum facere, inſtitutos pro libertate plebis, poſt ſeceſſionem eius in montem Auentinum, atque ita plebem patribus reconciliatam eſſe. Cæterùm an omnibus eos edere liceret, dubito: ab ædilibus plebis editos fuiſſe certum eſt, cùm Romani à curulibus ederentur: Liuius: *Ludi Romani & plebei eo anno* (quo Tarentinorum legati pacem peterent) *in ſingulos dies inſtaurati ſunt. Aediles curules fuere L. Cornelius Caudinus & Seruius Sulpitius Galba: plebeij C. Seruilius & Q. Cæcilius Metellus.* Fuere autem hi ludi duorum generum, vel enim ſimpliciter dicebantur plebeij, vt iam oſtendimus, vel plebeij cognomento toti. Meminit horum quoque idem Liuius: *Et ædilis plebis Q. Fuluius Flaccus duo ſigna aurata vno reo damnato (nam ſeparatim accuſauerant) poſuit. Collega eius A. Cæcilius, neminem condemnauit. Ludi Romani ter, plebeij quinquies toti inſtaurati ſunt.* Romanos tamen ſimiliter etiam totos dicebant. Author eſt idem Liuius: *Ludi Romani ter toti inſtaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Seruilio Cæpione, Ser. Cornelio Lentulo. Item ludi plebeij inſtaurati ſemel toti ab ædilibus plebis, M. Pomponio Mathone, & Q. Manlio Thurino.* Cur verò toti dicerentur, apud neminem reperio. Si quis ita dici diceret, quod tunc in ijs non ſolùm equorum eſſet certamen, ſed & alia etiàm ludicra fierent, ego ei minimè reclamauerim, vt ſcilicet ijdem ſint cum ludis miſcellaneis dictis, quos Gellius & Suetonius miſcellas, Apuleius miſcellaneas nuncuparunt. Hos eoſdem ludos plebeios, etiam curules dictos fuiſſe Lazius putat, propterea quòd ab ædilibus plebis ederentur huc que pertinere illud Herodiani: *Fecit & in ſuburbano templum maximum ac magnificentiſſimum* (loquitur de Antonino Heliogabalo) *in quo anno vertente deum ſuũ adulta iã æſtate deducebat: ludiſq; curulibus & ſcenicis, epuliſq; & peruigilijs populum à ſe oblectari arbitrabatur.* Mihi verò ludi plebei non ab ædilibus plebis dicti videntur, ſed quòd in ijs curtus ſiue quadrigæ certarent. Certaſſe autem teſtis eſt Plinius de mirabili equorum ingenio agens. *Maius augurium* (inquit) *apud priſcos, plebeijs Circenſibus excuſſo auriga, ita vt ſi ſtaret in Capitolium cucurriſſe equos, ſedemq; ter luſtraſſe.* Atque hinc etiam clarum eſt in Circo celebratos, id quod & Liuius docet: *Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Poſthumius Albinus faciebant, malus in Circo inſtabilis, in ſignum Pollentiæ procidit, atq; id deiecit. Ea religione moti patres, & diem vnum adijciendum ludorum celebritati decreuerunt, & ſigna duo pro vno reponenda & nouum auratum faciendum, & plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæſo & M. Furio Luſco diem vnum.* Ex quibus etiam omnibus hoſce plebeios ludos incertis anni temporibus editos fuiſſe conſtat. Qui verò ipſis Calendis Ianuarijs fiebant, ſolemnes fuiſſe puto; de quibus ſic cecinit Sidonius Apollinaris;

Ianus fortè ſuas bifrons Kalendas
Anni tempora circinante Phæbo
Sumendas referebat ad curules:
Mos eſt Cæſaribus die bis vno

Priuatos

Margin notes: *Ludi ſeculares.* — *Quinquennales.* — *Decennales.* — *Herculei.* — *Lib. 4 de ling. Lat.* — *Ludi Romani.* — *Plebei qui & à quibus editi.* — *Plebeij toti.* — *Li. 8. dec. 4.* — *Romani toti.* — *Ludi Curules.* — *Li. 10. c. 4.* — *Lib. 5. Hiſt. Aug.* — *Lib. 9.* — *Solẽnes ludi.*

Section letters in right margin: E, F, G, H

A
Priuatos vocitant, parare ludos
Elei simulacra torua campi
Tunc cœtus iuuenum sed aulicorum
Exercent spatiantibus quadrigis.

Celebrabantur præterea Circenses istiusmodi ludi cùm in natalitijs, tum in funeribus ipsorum Cæsarum. Suetonius de Tiberio: *Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectione honorari est passus.* Scribit & Iulius Capitolinus de Pertinacis filio: *Patris flamen est factus: Martiani sodales, qui Diui Marci sacra curabant, Heluiani sunt dicti, propter Heluium Pertinacem. Circenses & imperij natalis additi, qui à Seuero postea editi sunt.* Reperio & in adoptione tales equestres ludos a Cæsaribus editos. Vnde Spartianus in Adriano: *Adoptauit ergo Ceionium Commodum Verum, inuitis omnibus, eumq́ Aelium Verum Cæsarem appellauit. Ob cuius adoptationem ludos Circenses dedit, & donatiuum populo ac militibus expendit, quem prætura honorauit, &c.* Sunt etiam tales ludi aliquando dati in consulatu: vnde illud est Vopisci in Aureliano: *Cui consulatum* (inquit) *obtulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, cæteris maior. Dabis ad editionem Circensium aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos tria millia, in ære H-S. quinquagies.* Sic quoque in publicis victorijs & triumphis Circenses celebrabantur, idque non solùm Syllæ temporibus, sed pòst etiam in declinante imperio. *Cùm Sylla* (inquit Asconius in Oratione Ciceronis in C. Antonium,) *post victoriam Circenses facere, ita vt honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C. Antonius.* Et paulò post: *In Syllæ ludis, quos hic propter victoriam fecerat: quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in Circo agitator Boculus.* Vopiscus similiter Aureliani triumphum de Zenobia describens: *sequentibus* (inquit) *diebus data sunt populo voluptates ludorum scenicorum, ludorum Circensium, venationum, gladiatorum, naumachiæ.* Huc item pertinet, quod Trebellius Pollio scribit de Gallieno: *Sed Gallienus cognito, quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, libidini & voluptati se dedidit. Ludos Circenses, ludosq́ scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit, populumq́ quasi victorialibus diebus ad festiuitatem ac plausum vocauit.* Memorat verò etiam Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino, hos equestres ludos siue Circenses fuisse editos ab imperatoribus & ducibus proficiscentibus ad bellum: ita enim scribit: *His gestis celebratisq́ sacris, datis ludis scenicis, ludisq́ Circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est, &c.* Inuenio olim etiam, vt nunc ferè fiunt, ob amorem factos & institutos in gratiam puellarum spectantium. Docet (inquam) hoc Romæ inuenta inscriptio hæc: *Quisquis lecturus accedis, caue si amas, at si non amas, pericula. Miser qui sine amore viuit, dulce exit nihil. At ego tam dulce anhelans me incautè perdidi, & amor fuit, equo dum aspectui formosissimæ Durmioniæ puellæ virgunculæ summa puluoria placere cuperem, casu desiliens per basit stapia, tractus interij.* Postremò in funerum atque exequiarum celebritate equestres ludi editi sunt non à Romanis tantùm, verùm etiam à Græcis. Fuereq; istiusmodi ludi duorum generum, vel enim equis iunctis siue vehiculis, vel celetibus, quæ decursio vocabatur funebris. Horum funebrium ludorum origo longè antiquissima, quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. Describit & Q. Calaber Homeri simia aliud certamen in funere Achillis: Statius Papinianus in Archemori Euridices & Lycurgi filioli dilectissimi. Silius Italicus in funere Scipionum, qui in Hispania perierunt. Cæterùm funebres isti ludi ferè sunt vehicularij, quos quidem singulatim hic describere possim, sed ne plus nimio euadam prolixus, beneuolos lectores, ad poëtas eos relegabo, maximè ad Statium, qui nulli in descriptione horum ludorum cedit. Erat verò etiam vtrisq; populis celetum equorum in funeribus certamẽ. Apud Romanos funebris vocabatur decursio, vt suprà meminimus: apud Græcos quod huic nomini respondeat, nullum reperio: meminit tamen Homerus, pernicissimum Achillis insequentis, fugientisq; Hectoris cursum graphicè depingens his versibus: —— φεύγων, ὁ δ' ὄπισθε διώκων

Natalitij ludi.

B

C

Lib. 44.
Lib. 6. Theb.
Lib. 16.

D

Decursio funebris.
Iliad. χ.

Καρπαλίμως. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην, ἅ τε ποσσὶν ἀέθλια γίνεται ἀνδρῶν,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μώνυχες ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον, Ἢ τρίπος, ἠὲ γυνή, ἀνδρὸς κατατεθνειῶτος. id est.

—Alter fugiens, alterq́ à tergo prosequens: Anteq́ fortis fugiebat: prosequebatur verò ipsũ multò fortior
Celeriter: quoniam non victimam, neque tergus bouis
Captabant; qualia præmia pedibus sunt virorum,
Sed pro anima currebant Hectoris equorum domitoris,
Velut autem quando certatores ad metas vnunguli equi
Leniter valdè currunt, & magnum propositum est præmium
Vel tripos, vel mulier, viri in honorem defuncti.

In funebri verò Romanorum decursione, non ad metam, sed ad rogum equi adigebãtur, vt suprà etiam meminimus. Hanc decursionem funebrem eleganter describit Herodianus, de consecra-

Decursio funebris.

tione Seueri Imp. agens: *Vbi verò ingens aromatum aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitant, vniuersis equestris ordinis certa quadam lege, ac recursu motuque Pyrrhico, numeroque in orbem decurrentibus.* Huc pertinet illud Appiani, cùm Syllæ mortem describit: *Lecticam subiere potentiores ex Senatu omni, ijdemque campo Martio intulere, quo in loco reges duntaxat humari consueuerant: Equites vniuersusque exercitus circa pyram cucurrit.* Quomodo autem circa regum concurrerent, ostendit Maro, dum canit: B

Aenei. 11.

Iam pater Aeneas, iam curuo in litore Tarchon
Constituere pyras: huc corpora quisque suorum
More tulere patrum, subiectisque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos; ter mæstum funeris ignem
Lustrauere in equis, vlulatusque ore dedere.
Spargitur & tellus lachrymis, sparguntur & arma:
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.

Decursio solemnis. *In Claudio.*

Inuenio verò nonnunquam istiusmodi decursiones statas siue solemnes fuisse. Sic enim Suetonius vbi mortem Drusi describit, qui in Germania obierat: *Corpus eius per municipiorum & coloniarum primores, suscipientibus obuijs scribarum decurijs, ad vrbem deuectum, sepultumq́; est in campo Martio. Cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem deinceps stato die quotannis milites decurrerent.* Ne verò decursio è manibus elabatur, erat, vt suprà indicauimus, etiam decursio militaris, eademq; duplex, vna militiæ quandam imaginem exhibens, cùm equites hinc inde armati concurrerent, equitandiq; peritiam coram ducibus suis ostentarent, altera ludicra, ideoque ferè in Circo Circensibus immixta, quam à Troianis acceptam in Italiam prius intulit Aeneas, indeque Troia & Troianus ludus dicta. Celebrabatur in Circo à pueris maioribus & minoribus turmatim congredientibus: quibus qui præsidebat, princeps iuuentutis dicebatur, atque ex numero filiorum primi nominis Senatorum Augustorumve eligebantur, quemadmodum legitur apud Tacitum, Tiberium Cæsarem viuente Augusto patre principem iuuentutis extitisse. Meminit huius ludicri Suetonius, & in Circo factum fuisse indicat, *Troiam lusit turma duplex maiorum minorumque puerorum. Venationes edidit per dies quinq́, ac nouissimè pugna diuisi in duas acies, quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc inde commissis. Nam quò laxius dimicaretur, sublata meta, inque earum locum bina castra ex aduerso constituta erant.* Idem de Augusti spectaculis: *Sed & Troiæ ludum edidit frequentissimè magnorum minorumq́ puerorum delectu, prisci decoriq́ moris existimans claræ stirpis indolem sic innotescere.* Et rursus de Tiberio: *Præsedit & Actiacis ludis & Troianis Circensibus ductor turmæ puerorum maiorum.* Iterum de Claudio: *Ac supra quadrigarum certamen, Troia lusum exhibuit.* Hanc & Cor. Tacitus historiam repetit: *Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq́ eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox imperium cognomentumq́ Neronis ascitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præsagij acceptus est.* Huc spectat & hoc Suetonij de eodem Nerone: *Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Troiam constantissimè, fauorabiliterq́ lusit.* Dio de Agrippa. *Qua re cognita Pompeius, obseruato eo tempore, quo Apollinaribus ludis exhibendis Agrippa occupatus erat (Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæsaris splendidè omnia agebat, & Troiam vocatum ludum per nobiles pueros magnificè exercebat,) in Italiam transmisit.* Idem de Augusto. *Posthac theatrum Marcelli Augustus dedicauit, ludisque eius rei gratia factis, Troiam inter alios patritios pueros nepos Augusti Caius lusit, feræ Africanæ DC. occisæ.* Et rursus agens de Caio dedicante templum Augusti: *Vrsæ (inquit) tum quoque CCCC. ac totidem aliæ feræ Africanæ sunt interfectæ. Patritij pueri Troiam luserunt: sex equis tractus est currus triumphalis, quo Caius vehebatur, nunquam ante vsitatum.* De origine & ceremonijs horum ludorum extat elegans Maronis carmen, quod minimè prætereundum est.

Marginal notes: *Decursio militaris.* — *Troia siue Troianus ludus.* — *In Cæsare.* — *In Augusto* — *Lib. 11.* — *Lib. 48.* — *Lib. 54.* — *Lib. 58.* — *Aeneid. 5.* (right margin: F, G, H)

At pater Aeneas nondum certamine misso
Custodem ad sese, comitemq́ impubis Iuli
Epitidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusq́ instruxit equorum,
Ducat auo turmas, & sese ostendat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere Circo
Infusum populum & campos iubet esse patentes,
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis euntes

Trinacriæ

A *Trinacria miratæ fremit, Troiaq; iuuentus*
Omnibus in morem tonsa coma pressa corona:
Cornea bina ferunt præfixo hastilia ferro.
Pars leues humero pharetras, & pectore summo
Flexilis obtorti per collum & circulus auri.
Tres equitum numero turmæ, ternique vagantur
Ductores: pueri bis seni quemq; secuti,
Agmine partito fulgent, paribusq; magistris
Vna acies iuuenum, ducit quam, paruus ouantem

Et subdit, cùm nomina authorum præstantium recenset.

Postquam omnem læti consessum, oculosq; suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epitides longè dedit, insonuitq; flagello.
B *Olli discurrere pares; atque agmine terni*
Diductis soluere choris: rursusque vocati
Conuertere vias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes
Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis:
Et nunc terga fuga nudant, nunc spicula vertunt.

Et subijciens ad Romanos apostrophen:

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
Albani docuere suos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem,
Troiaque nunc pueri, Troianum dicitur agmen.

Apparet autem non sine magno ludentium sumptu fuisse celebratum hoc ludicrum. Agrippa e-
C nim vt munificum sese vrbi præberet, pueros pretio ad ludendū conduxit, vt Dio testatur his ver- *Lib. 48.*
bis: *Agrippa anno sequenti vltrò ædilis factus est, omniaque ædificia publica, omnes vias priuatis im- Agrippæ munificentia.*
pendijs refecit, cloacas expurgauit, & per eas in Tyberim subuectus est. In Circo cum videret errare
homines propter multitudinem metarum, delphinos & ouata opera posuit, quibus cursuum circuitiones
& conuersiones ostenderentur, &c. Ludos autem quos multos & omnis generis exhibuit, tanta vsus est
munificentia, vt pueros etiam qui Troiam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sum-
ptum haberet faciendum. Ex hoc eodem Dione discimus fuisse hunc lusum vel saltem simillimum,
etiam in funeribus, non in Circo, sed iuxta rogum editum: Sic enim scribit: *Drusillæ maritus fuit*
M. Lepidus, cum quo mutui stupri consuetudo erat Caio: sed rem quoque frater cum ea habebat: tunc *Lib. 58.*
mortuam maritus laudauit: publicam sepulturam frater tribuit, ac prætoriani milites cum suo tribu-
no, ac seorsim equester ordo, seorsim patritij pueri Troia decursione circum tumulum eius obequitarunt.
Apparet etiam non caruisse periculo hoc ludicrum. Author enim est Suetonius C. Nonium As-
prenatum in eo quod ab Augusto editum est, lapsu debilitatum, ideoq; aureo torque donatum,
eiq; insuper & posteris Torquati cognomen ferre concessum, mox tamen finem fecisse talia eden-
di, Asinio Pollione oratore grauiter inuidioseq; in curia questo Esermini nepotis sui casum, qui & *Lib. 6.*
D ipse crus effregerat. Alexander ab Alex. hunc ludum cum Iuuenalibus eundem facit, quo loco de *Ludi iuuenales.*
ludis antiquis agit: In iuuenalibus (inquit) licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolescen-
tes per lusus & lasciuiam admitterentur, plerumq; tamen anus & grandæuas natu matres, senes-
que ingrauescente ætate ludis admissos comperimus. Lusus erat, quem ludebant turmæ puerorū
primo ætatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde disposito agmine, in
iustæ modum pugnæ cursitarent, speciemq; prælij, modò in occursum eundo, nunc à tergo & in
gyrum occursando præberent; & campestrem incursionem facerent, speciemq; magnæ indolis &
commendationem ineuntis adolescentiæ præ se ferrent. In his quoq; Pyrrhicam saltari accipimus,
quæ integris vrbis moribus magno fauentium studio fiebat, quæ primùm inuenta fertur in Creta,
nōnulli à Laconibus, ad res bellicas facilè obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc si contrahē-
do, nunc in altū exiliēdo, nunc declinando, tela ac plagas vitarent, disciplināq; ediscerent, quæ eno- *Saltatio enoplia.*
plia saltatio dicta est, quā Tranquillus Troiam nuncupauit, idq; à Romulo institutū ferunt, vt cùm
armis saltarēt milites, saltatione, quam bellicrepam dixit. Hęc ille, quibus quidē Troianum ludum *Bellicrepa.*
pulchrè delineat, sed aliquot diuersos spetie ludos inuicem implicat, decursionē funebrē videlicet,

Bb 2 quæ

quæ fiebat ad rogũ motu pyrrhico, vt ex Herodiano dictum eſt, Ludum Troianum, qui quidem aliquando fiebat etiã ad rogũ, ſed ſine eo motu, vel ſi is quoq; motus aderat, differebãt tamen ludi, quòd in hoc pueri, in decurſione funebri milites luderent: & ludos iuuenales, in quibus equorũ vsũ fuiſſe non exiſtimo, idquod anus admiſſæ in primis mihi perſuadẽt. Scaliger votiuos hos facit, *Lib. 1 poë. cap. 19.* & ſic quàm breuiſsimè de ijs ſcribit: *Neq; ſolùm huiuſmodi votis amiſſæ valetudinis habita ratio: verùm etiã præuentæ morborũ cauſa. Quippe iuuenes caſtè pudiceq; ſub moderatorum cuſtodia cùm haberentur; datùm eſt eis petentibus, vt per luſum ac iocum liceret animum recreare. Poſtea natu grandiores admiſſi, etiam vtriuſq; ſexus. Manſit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum eſt, quod aiunt, eoſdem hoſce fuiſſe cum ijs, quos Troiam ſuperius appellabamus.* Hactenus ille. Fuiſſe autem hoſce Iuuenales ludos pyrrhicę ſaltationis ſpeciem conijcio: ſed ſaltatio pyrrhica duplex eſt: *Saltatio pyrrhica.* vna armatorum, enoplia dicta, (& hæc rurſus duplex, vna equitum, peditum altera:) inermium altera, quam conijcio eandem cum ludis Iuuenalibus, in illa enim virgines implicando ſe & conuoluendo ſaltabant: *Lib. 10. Aſini.* quam ſaltationẽ Apuleius ita affabrè delineat his verbis: *Nam puelli puellæq; florenti virentes ætatula, forma conſpicui, veſte nitidi, inceſſu geſtuoſi, Græcanicam ſaltantes Pyrrhicam, diſpoſitis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotatum flexuoſi, nunc in obliquam ſeriem connexi; & in quadratum patorem cuneati, & in catervæ diſsidium ſeparati.* E Supra quem locum Apuleij, extant hæc Beroaldi verba: Eleganter exprimitur forma Pyrrhicæ ſaltationis, quæ modò orbiculata rotunditate circumagitur, modò obliqua ſerie per manus connectitur, modo ad effigiem cunei figuratur. Delineat verò ſaltationem bellicam Plato: *Saltatio bellica.* *Lib. 7. de legib.* *Motus Pyrrhicus* (inquit) *imitatur flexus corporum, quibus tela plagaq; vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum, humiq; ſe contrahendo: contrarios item geſtus imitatur, quibus ſcilicet contra alios quicquam infertur, ſagittando, iaculando, feriendo.* Hanc pyrrhicam ſaltationem, Aelius Spartianus, *In Adriano* pyrrhicam militarem vocat: *Militares Pyrrhicas* (inquit) *populo frequenter exhibuit.* *Lib. 16.* Fiebat ſaltatio ad fiſtulæ ſonum, vt diſcimus ex hoc Ammiani: *Cùm exercere præludia diſciplinæ caſtrenſis philoſophus cogeretur, vt princeps artemq; modulatus incedendi per Pyrrhicam, concinentibus diſceret fiſtulis.* Solinus hanc equeſtrem ſiue militarem ſaltationem antiquiſſimam facit, indeque ex equis pugnare inuentum eſſe ait: Verba eius hæc ſunt: *Pyrrhico repertore equeſtres turmas, certa primùm docuit laſciuas vertigines implicare, ex qua diſciplina bellica rei vſus datus.* Lazius verò etiam conijcit à Troianis originem accepiſſe, & in Troianam ſobolem diffuſum ab equo illo fatali, qui publica lætitia, puellorumque & puellarum modulatione in vrbem acceptus eſt, vt canit G diuinus poëta:

—— Scandit fatalis machina muros
Fœta armis: circum pueri, innuptaque puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent

Atque hoc fortaſſis Alexandro impoſuit, vt eundem hunc ludum cum Troiano faceret: eoq; magis, cùm & Seruius Pyrrhicam vulgo dictam eundem ludum cum Troia eſſe dicat. Idem Lazius, quemadmodum Maro ab Aſcanio & Albanis hunc Troianum ludum (vt ſuprà oſtenſum eſt) ad Romanos veniſſe teſtatur: ita vel à Romanis, vel antiquiori origine à Troianis ad Germanos defluxiſſe tradit: quos (inquit) Troianorum non minus ſobolem eſſe quàm Romanos, in Decadibus noſtris, gentium migrationum docuimus abundè. Sic & hodiè apud ſuos, eundemq; in morem certari in haſtiludijs, quos (inquit) torniamenta corrupta voce, hoc eſt, Troiamenta dicimus. *Torneamenta vnde dicta.* Quippe & hodie ductores ſuos in his agmina habent, vſurpanturq; communi lætitia, vt victoria, nuptijs, aduentuq; principum. In hoc tamen hæc ſuorum torniamenta, à veteri Troiano ludicro differre, quòd non ſolùm pueri, ſed viri in ludo certent, neque aperto capite coronatoq; ſed caſſide tecto pugnam ineãt. Franciſcus Modius in pandectis ſuis triumphalibus hos equeſtres ludos in Germania ab Henrico primo Imp. inſtitutos fuiſſe aſſerit, vt ea ratione generoſa iuuentus, ad bella præparetur, vt in chronico (inquit) Saxoniæ legitur. Alijs placet torneamenti nomenclaturam à torme vel tormos Græcis vocibus deducere, quibus & ego libentiſſime ſubſcriberem, ſi certum eſſet, quòd τόρμη, vt Varinus & Heſychius exponunt, Græcis eſſet, εὐθὺς δρόμος id eſt, curſus rectus, qualis nimirum eſt torneamentum: cæterùm cùm ab eiſdem ὑσπληκὸν τόρμον exponatur ὁ καμπτὴρ, & Suidæ quoq; τόρμη ſit νύσσα & καμπτὴρ, nihil cum illis auſim definire, eóq; magis cùm torma etiam ſit plemma rotæ; vnde potius conijcio ad vehicularium curſum hoc nomen pertinere, in quo ad nyſſam ſiue metam curritur: Pauſanias eruditè verbum inde connauit, ἐκτορμεῖν, quo ſignificatur (inquit Cælius) excurſus præter id quod deceat, quod Varinus dixit, τὸ ἐκ τῦ καθήκοντος δρόμου πόῤῥω ἐκβαίνειν, id eſt conſtitutum curſum egredi, extra metas excurrere. Haud vetat tamen, quo minus & nos qui noſtris haſtiludijs præſunt, campi magiſtros vulgò dictos etiam tormarches cum Cretenſibus dicamus. Eruditam quoque etymologiam torneamenti adducit Geſnerus, quæ profectò non diſplicet παρὰ τὸ ταρανδινίζειν, quo vocabulo equitationem armatam & pugnæ ſimilem exercere ſignificatur, vt Euſtathius annotauit in Dionyſium, vbi de Tarentinis loquitur, quibus aliquando familiaris fuit equitatio in armis,

A armis, ἢ ἰσοπάλιος [illegible]. Sed quid si à nobis Italis profectum eam vocem dicamus? Tornare enim seu ritornare dicimus, quod Latini redire: pugna autem hæc iteratis fit vicibus, vbi enim decurrere, mox rursus decurrunt, vociferante populo, tornano, id est, iterant, redeunt ad pugnam: quæ tamen nobis giostra nuncupatur, quam vocem in Græcia corruperunt, & cintzustram nuncuparunt, vt docemur à Gregora historico, qui de Andronico Imp. sic scribit: *Andronicus Imp: nato filio Ioanne, duo certamina celebrauit, Olympicorum imitatione, quorum alterum duelli speciem præ se ferens Cintzustra dicitur. Diuiduntur secundum tribus, municipia, curias: deinde vtraque pars armatur, singuli contra singulos qui volunt, & ab omni parte armis teguntur. Mox vtrique hastis veruto præfixo acceptis, impetu concurrunt, & alij alios fortiter vrgent: qui equo alium deiecerit, corolla ornatur. Alterum certamen Torne appellatum sic se habet: Diuiduntur & hic secundum tribus, municipia & curias & simul omnes armantur: deinde duobus principibus sortè delectis, inter se concurrunt. Post certaminis huius finem vtraque pars ducem suum secuta, atque inter cæteros eorum imperator etiam subditi ordinem non deserens, cum honorifica pompa & ordine in suum diuersorium deducunt: vbi ille cuiq; vini craterem propinans & dexteram porrigens, domum redire iubet.* Hactenus ille. Nostrorum equestrium ludorum, siue hastiludiorum duplex est genus, vnum

B quod simpliciter giostram vocant, alterum cognomento à campo aperto: differentia quòd in hoc equites certantes nullo repagulo, vt fit in giostra simpliciter dicta, separentur. In hoc equi, nisi peritè regantur, inuicem possunt offendere, in illo minimè: quare & frequentior eius vsus est. Equites in vtroque ludo non capite tantùm, sed integro insuper aduerso corpore armantur, & equus quoque armatam habet frontem, vt & ipse tutus ab iniuria esse queat; nam licet lanceæ, quibus concurritur, obtusam habeant aciem, & ex fragili parentur materie, nihilominus nonnulli ita ludentes infeliciter cecidere, quod negligenter obturassent cassidem. Celebrantur quotannis, in ipsis potissimùm Bacchanalibus, sæpenumerò animi gratia, inuitantibus se inuicem adolescentibus patritijs; semel autem proposito præmio, quod ferè pretiosus solet esse gladius, nunc aureus torquis, à generoso ac magnanimo viro D. Iulio Franchino, olim equitum prætorianorũ Gregorij XIII. præfecto, legato relictus. Hastæ à præfecto magistratus obsignantur, ne vel longitudo vel materies fraudi sit aduersario. Habemus & ludum alium, qui & ipse in Bacchanalibus luditur, in quo equites singulatim certant, in ligneam quandam statuam, tanquam in aduersarium equitem, similiter hastam impellentes. Victori in hoc ludo lances argentei duo cedunt. Victor autem in vtroque hoc hastiludio fit, qui plura vulneris signa intulit. Qui vulnerat frontem, ter

Hastiludia Bononiensiũ

C vulnerasse dicitur, qui infra oculos, bis, qui paullò adhuc inferius, semel. Concurritur autem aliquando ter, aliquando quater. Frustrà vulnerat, cuius non rumpitur telum. Qui excidit equo, si iuditio præsidum certaminis, penes equitem culpa est, ceu imperitus, victoriæque incompos reijcitur; si verò equus fortuitò eum excusserit, mox rursus ad certamen admittitur. Qui equum aduersarij sui vulnerat, binas imperitiæ suæ notas luit, si vulnus fuerit leue, sin graue, tenetur ad solutionem. Quod modò apud nos certamen ab equitibus præbetur aperto campo, id procul omni dubio à iuuentute Romana, cùm in campo Martio sese ad bellum exercerent, defluxit. Inuenio autem Romanis nominari arma campestria. Etenim Plutarchus scribit Marium iam senem, vt adhuc bello Persico idoneus videretur, cum ipsis iuuenibus in armis campestribus se exercuisse præter decorem, & irrisum fuisse. Meminit & Horatius, dum canit:

Arma campestria.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Dicebantur autem arma cãpestria, propter campi Martij pulchritudinem & sitũ, quod in eo quàm in alijs locis commodiùs sese armati iuuenes exercere possint, vt ostendit his verbis Strabo: *Maximam partem ornamentorum vrbis habet campus Martius propter locorum natiuam amœnitatem, artis & solertiæ exornationes admittens: campi enim admirabilis magnitudo & curules pariter cursus & a-*

D *lia equestria certamina expedita suppeditat, nec minus tam multis pilam, circulum, palæstram exercitatione tractantibus.* Non ergò in hoc Martio campo equi agebantur tantummodo in gyrum, vt ferè fit tùm ab equisonibus, tùm ab equitare discentibus, sed etiam bellandi ex equis ratio instituebatur. Præter omnia quæ recensuimus ludicra, aliud inuenit Caligula, ante sua tempora nunquam excogitatum, de quo sic Suetonius: *Nouum præterea atq; inauditum genus spectaculi excogitauit. Nam Baiarum medium interuallum & Puteolana moles triũ millium & sexcentorum ferè passuum ponte coniunxit, contractis vndiq; onerarijs nauibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, superinductoq; aggere terreno ac directo in Appia via formam. Per hunc pontem vltro citroq; commeauit biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisq; quercea corona & securi & cetra & gladio, aureaq; chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoq; biiugi famosorum equorum præse ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, comitante prætorianorum agmine, & in essedis cohorte amicorum.* Omnium pulcherrima Gothorum equiria, quæ supra glaciem celebrari Olaus Magnus his verbis testatur: Olim apud veteres Gothos mos erat brumali tempore ad finem

Ludicrum à Caligula inuentum.

Lib. 2. c. 11.
Equiria supra glaciem.

" mensis Decembris (dum niuibus & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie con- E
" stringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda pu-
" blica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet: die vigesima sexta De-
" cemb. supra stagna ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qua-
" libet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio ac gloria in agilioribus equis certa-
" turi congrediuntur. Terminus verò seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor aut sex
" miliatium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ seu modij annonæ seminandæ,
" & noua vestimenta apponuntur, & denique vt equus metam non attingens, victori cedat. Ve-
" rùm hæc spectacula nulli frequentiùs in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogo-
" thos & Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitijs
" ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis licet valdè spa-
" tiosis & dispersis campis, & non in vno prato. Hactenus Olaus. Iam verò Romæ non semel equorum certaminibus alia etiam spectacula immiscebantur, & peregrina in primis animantia aliquando populo ibi spectanda exhibebantur, vt rhinoceros, quem primus spectandum præbuit Pompeius, tigres, leones, leopardi, hyænæ, alces, camelopardales, hippopotami, onagri, equi feri. Fiebat etiam vt istiusmodi insolitorum animantium venationes in Circo ederent, & occidenda darent, ad quod genus spectaculorum referendum hoc Claudiani: F

Animalia peregrina spectanda data Romæ.

Paneg. 4.

Nec solis his cursus equis assueta quadrigis,
Cingunt arua tigres, subitaq; aspectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.

Scribit Suetonius in Augusto capite de spectaculis: *In Circo aurigas cursoresq; & confectores ferarum & nonnunquam ex nobilissima iuuentute produxit.* Appellabantur autem confectores à bestijs, quas cogebantur conficere, bestiarij. Sed obiter notandum, quod quemadmodum in Circensibus dabantur feræ, ita etiam seorsim ludi erant ostentionales dicti, qui nisi matutino tempore edebantur, cùm Circenses meridie darentur. Ad quod allusit Suetonius de Claudio: *bestiarijs, meridianisq; adeo delectabatur, vt à prima luce ad spectaculum descenderet:* & sic intelligitur hoc Martialis:

Bestiarij qui.

Ludi ostensionales.

Matutinarum non vltima præda ferarum.

Huiusmodi porrò productionum bestiarum in spectaculum, subinde meminere procedentis imperij authores. Capitolinus de Gordiano: *Feras Libycas vno die centum exhibuit, vrsos vno die mille. Extat sylua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius & patris eius & proaui fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta, oues feræ centum, alces decem, tauri Cypriaci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices ducenti, damæ totidem. Hæc omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Fuerunt* (inquit idem Capitolinus) *sub Gordiano Romæ elephanti triginta & duo; quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem, alces decem, tigres decem, Leones mansueti sexaginta, leopardi mansueti triginta, belbi, id est, hyenæ decem, hippopotamus, & rhinoceros vnus, archoleontes decem, camelopardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiusmodi animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit.* Huc pertinet & ille Fl. Vopisci locus, qui in Probi historia legitur: *Venationem in Circo amplissimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale: Arbores validæ per milites radicibus vulsæ connexis latè longeq; trabibus affixa sunt, terra deinde superiecta, totusq; Circus ad syluæ compositus speciem, gratia noui viroris effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri. Immissi deinde populares, rapuit quisq; quod voluit. Addidit alia die in amphitheatro vna missione centum iubatos Leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes contificiis interempti sunt, non magnum præbentes spectaculum cum occidebantur: neq; enim bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egredientibus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant, sagittis. Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum Leænæ, & vrsi simul ducenti, quarum omnium ferarum magnum magis constat fuisse spectaculum quàm gratum.* Atque hæc de ludis. G H

DE ASINO. Cap. II.

INVISUM nobis vel solo nomine animal est asinus, vtilissimum aliàs, & penè dixerim, non minus equo necessarium. Hic quidem pulchrior, robustior, velocior, ingenij acumine, magnanimitate, alijsque laudatissimis animi dotibus celeberrimus: hic contrà aspectu turpis, viribus corporis multo inferior, animi infamis, tardus, piger, stupidus, stolidus, pusillanimis ab omnibus depingitur, depingeturque à nobis, qui tamen de vtilitate eiusdem dicemus plurima, plurima de laboris, famis, verberumque patientia, de ingenio ac docilitate admirabilia, & à nemine memoriæ prodita, vt non defuerint Hen. Cornelio Agrippæ argumenta encomium asini conscribendi, id quod præstitit in postrema parte libri de vanitate scientiarum: minusque miremur prælatos fuisse aliquando hominibus asinos: constat enim asinum aliquando venditum tanti quanti quadringenti homines venditi fuere. Asinum emptum quadringentis nummis à Q. Axio

Asinus cum equo comparatus.

Asini encomium.

Pretium.

B senatore memorat M. Varro, cùm tamen in excidio Hierosolymitano & sub Mauritio Imperatore homines singuli ad singulos nummos subhastati perhibeantur, & certè sub Redagasio Goti singulis aureis publicati sunt: vt Orosius memorat. Meminit huius emptionis etiam Plinius ex eodem Varrone, & *haud scio* (inquit) *an omnium pretio animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maximè progeneratione.* Iamque illud in primis miraculum auget, penè sterile hoc animal cùm sit, modicæque saltem fœcunditatis, incredibili tamen lucro dominis fuisse memoratur. Compertam enim tradunt esse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: quandoquidem in Celtiberia visum est singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, vt apud eundem Plinium legimus: quamobrem vitio nequaquam vertemus Heliogabalo, perditissimo alioqui imperatori, quòd asinos tanquam magnifica dona populo Romano distribueret.

Lib. 7. c. 37.
Lib. 8. c. 43.

Lucrum ex asino.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

C

Etymologia.

PULCHERRIMAM, asini etymologiam commentus est Bartholomæus cognomento Anglicus, ab à quod est sine, & sinos quod (inquit) est sensus, quasi animal sine sensu. Isidorus verò asinum & asellum dictum profitetur à sedendo quasi assedum, hocque nomen quod equis magis conueniebat, ideo hoc animal sumpsisse, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperint. Græci ὄνον dicunt παρὰ τὴν ὄνησιν, quòd nostra opera iuuet, quasi iumentum, nisi dicamus à liuido colore sic vocari, à quo ὄνους & ὀνίσκους ijdem quoque vocant & asellos Latini, multipedas illas, quas sub vasis & in aquosis humidisque locis stabulantes, à totius corporis specie porculos nostra ætas & gens nuncupat. Sed & asello pisci ab eodem colore nomen esse arbitrantur. Cur verò Hippocrati instrumentum quoddam Chirurgicum, luxatorum curationi accommodum, ὀνίσκος dicatur, & ὄνος, alia puto ratio est, Aelius Dionysius ὀνεύειν verbum apud Thucididem exponit mouere & circumagere, & apud eundem Hippocra-

Lib. 18. c. 7. Etymologia.
Lib. 12.

Ὄνος.

Instrumentum chirurgicum.

D tem ὀνεῦσαι est τὸ ἐξ ὄνου ἐπιστροφῆς τείνειν. Sunt enim ὄνοι funes ductarij ex cannabe, stuppa aut lino, nimirum ad machinas vel ergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Galenus ὄνους illic vocari scribit τοὺς ἄξονας & ὀνίσκους τοὺς μικροὺς ἄξονας forma diminutiua. Alicubi etiam apud eundem Hippocratem ὄνου περιαγωγὴ, axis versatio in firmissimo machinamento ponitur: vbi etiam ὄνους & ὀνίσκους exponit Galenus, sicuti & hic, ὥστε ἀπὸ τροχιλίης τὰ χαλάσματα εἶναι ὅπλα, ἢ ἀπὸ ὄνου, si à trochlea vel ab axe funes laxentur. Est itaque ei ὄνος axis, ex quo funis demittitur ad concussionem. Exponitur & ab Erotiano apud eundem ὄνος ὁ ἄξων, axis, ἴσως διὰ τὸ κυκλικὸν τῆς κινήσεως, fortè ob commotionem in orbem. Ἐπίνητρον Græcis est id, supra quod fila è colo deducta glomerantur, siue id sit fusus, siue gigillus, sic voco fusum illum, cui ceu axi fila in rotula (molinellam dicimus) colliguntur, Pollux quoque ὄνον vocari scribit: sed & alia tractorij generis machina, quam Latini suculam dicunt, similiter vocari potest: constat ex tereti ligno duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrimque æquè extantibus longitudine, quæ dum versantur, funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli teste Budæo tutnun vocant. Istiusmodi machina vietores, id est cuparij vina ex hypogæis subuehunt, vel in ea demittunt. Gesnerus interpretatur

Epinetrum.
Lib. 7.
Sucula.

pretatur Germanicè ein haſpel, quo nomine Belgæ intelligunt diuerſiſſimum quidem muliebre E
inſtrumentum, ſed quo tamen fila ſua ex fuſo recolligunt. A Germanica ea voce detorta eſt naſpa
noſtris vſitatum mulierculis inſtrumentum ſuculæ non abſimile. Eſt & ergata machina tractoria,
Arganus. ſed hoc à ſucula differens, quòd axis eſt rectus. Vectibus etiam vt ſucula verſatur, non id quidem
brachiorum ductu, ſed obnitentibus & ambientibus vectiarijs. Gulielmus Philander Italis arganum vocari ſcribit. Eſt præterea ὄνος eodem Polluce teſte vnitas in cubis, vel teſſeris (vt canis
Midas. in talis) quæ etiam cubus dicebatur eodem nomine quo integra ipſa teſſera: & eo ſenſu creditur
accipi in prouerbio, ἢ τρεῖς ἓξ, ἢ τρεῖς κύβοι, hoc eſt, *vel maxima, vel minima ſumma*. Miretur
autem non immeritò aliquis per iocum in ijſdem Midam, cui auriculæ aſininæ, feliciſſimum fuiſſe iactum, cùm ὄνος ſiue aſinus ipſe fuerit infeliciſſimus. Eſt & vaſis genus ὄνος Ariſtotelicis inter
Mola inferior. exempla homonymiæ. Querendum an ſic à figura dictum, vt orcham volunt à bellua marina. Ad-
Lib. 1. de exped. Cyri. hæc ὀνίσκος Varino, ferra eſt fabrilis. Apud Pollucem inter alia ſignificata ὄνου, etiam legimus inferiorem dici molam à tarditate ceſſationeve, quæ aſino propria eſt, appellatam. In qua ſignificatione vſurpauit quoque alicubi Xenophon, populos quoſdam memorans, qui non alia victitant
induſtria vel arte quàm fodiendis τοῖς ὄνοις, hoc eſt lapidibus ijs, qui ad ὄνους fabricandos idonei
ſunt. Et in ſacris noſtrorum literis, vbi vulgata interpretatio habet, opus eſſe, vt mola aſinaria F
Cap. 22. ſuſpendatur à collo, ὄνου tantùm apud Græcos legi Pierius Valerianus ait. Apud Matthæum tamen, vbi dicitur: *Qui offenderit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, præſtiterit ei ſuſpendi molam aſinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris*: Græcè eſt μύλος ὀνικός, id eſt mola aſinaria, ſed idem eſt, & Latini aſinum eundem lapidem dicunt, vt ex Catullo diſcimus, cùm ſuper
Aemilio quodam impuriſſimo dicit,

Et non piſtrino traditur, atque aſino?

vbi quidam crudituli legunt atque aſinus, qui & ipſe molam piſtrinumque circumagit. Reperitur
Axilla aſina dicta. verò etiam aſella pro parte corporis, ala ſcilicet aut axilla, vnde illud in ſacris: Abſcondit piger
manum ſub aſella: ſic à qualo quaſillum dicimus. Sunt denique aſini (ὄνοι) dictæ duæ ſtellæ in
Prouerb. 19. & 26. ſigno cancri paruæ, vnde Plinius aſellos vocat. Nubecula inter eas exiguum ſpatium obtinet,
Lib. 18. quod præſepe vocatur. De ijs plura in fabuloſis. Nunc ſi quæ ſunt alia ſynonyma, proſequemur.
Stella aſini. Vt ab aſina aſella, ab aſino aſellus diminutiua ſunt apud Latinos, ita ab ὄνος, ὀνάριον, ὀνίδιον &
Βρικὸς. ὀνίσκος apud Græcos. Cyrenenſes aſinum βρικὸν vocitant, vt Heſychius teſtatur, & aliàs barbarum etiam exponit: apparet autem ab improbitate ſic vocari. Sunt enim eidem βρικοὶ quoque
πονηροὶ, id eſt, mali aut improbi, vt hinc fortaſſis nos vulgò bricones dicamus ſummæ improbitatis homines, qui vſum vxorum ſuarum ſponte, voluntarièq; alijs concedunt, quamuis capros, G
quorum illud proprium eſſe fertur, briccos ſiue bricones vulgò nuncupemus. Βύταλον Suidas
Βύταλος. interpretatur ὄνον, in hoc loco Ariſtophanis: εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους τύπτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν
ὥσπερ βυταλῳ, φωνὴν ἂν οὐκ εἶχον. Cui loco ſubiungit & hunc Hipponactis, λάβετε μου ταἱμάτιον, κόψω βυτάλῳ τὸ ὀφθαλμόν. Poſſis bouis modo ſtupidum etiam interpretari, vt βάρβαρον:
alias βύταλος ſignificare videtur magnum luctatorem; quamuis Heſychius βύταλον generaliùs
exponat μέγα, id eſt, magnum. Βρωμητὴς id eſt ruditor, pro aſino quidem ſimpliciter vſurpatur
à Nicandro, ſed epitheton potius, quàm ſynonymum eſt: ſicut & μεγάμυκος à nimia vocis abſurditate, quaſi grande rudens. Qui equas ſuxerint, hippothelas vocari in equi hiſtoria dictum
eſt. Γραθώνη eidem Heſychio eſt σαπρὰ γραῦς, vetula emarcida; ſed addit à quibuſdam exponi πελλάδ᾽ ὄνον, id eſt, vetulam aſinam. Κανθὶς Heſychio eſt ὀνίσκη id eſt, aſella, & ὄνος. Κάνθων
Canthus. verò Suidæ & Euſtathio aſinus: ſic Anthologiæ epigram. Νῦν Λιβυκὰς κάνθωνας ὀχεύμενος, εἶτ᾽ ἀποσιμοῦν; Et rurſus: Ἦν ἄρα κἀν κάνθωσι τύχη χαλεπή τε καὶ ἐσθλή. vbi tamen per κάνθωνας videntur generaliter ſignificari iumenta, vt dicat iumenta non minus obnoxia eſſe fortunæ
ſecundæ & aduerſæ quàm homines. Hinc cantharo ſcarabæo nomen, qui ex aſini fimo ſobolem H
ſibi parat: Hermolaus Canthones vocari ait à clitellis, quas (inquit) canthelia vocant: ſed &
κανθήλιον ὄνον, & κανθήλιον ſine adiectione aſinum prægrandem exponunt, & ſimpliciter aſinum.
7. de exped. Suidas poſtquam dixiſſet κανθήλιον eſſe ὄνον μέγαν, id eſt, aſinum magnum, adducit hunc locum Xenophontis, vbi de Phœnicibus loquitur, οἱ δὴ πιεζόμενοι ἀπὸ βάρους ἄνω χυβισθῶσι, ὥσπερ ὄνοι κανθήλιοι. Male autem & à Scholiaſte Ariſtophanis affertur in Veſpis, exponendo κανθηλίοις à nominatiuo κανθήλια, quæ ſunt clitellæ, qui etiam error in vulgatis lexicis retinetur, in
quibus tamen annotatur, κανθήλια etiam eſſe onera aſinorum. Locus Ariſtophanis eſt: Μὰ τὸν
Δί᾽ οὐ δῆτ᾽ ἀλλ᾽ ἀποδόσθαι βούλομαι τὸν ὄνον ἄγων αὐτοῖσι τοῖς κανθηλίοις. Dici verò κανθήλιον ſine additione aſinum manifeſtò liquet ex hoc Luciani: οὐδὲ δεῖ τινος ἀποδυσαντος τὴν λεοντῆν,
ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. Κίλλα aſina eſt, & talus quoque; Κίλλος teſte Heſychio ὄνος &
Cilla. τέττιξ πρώϊνος à Cyprijs dicitur, id eſt cicada matura. Sed & κίλλος eidem eſt εἶδος τριχώματος
φαιοῦ, & Pollux ait κίλλον ἐσθῆτος χρῶμα eſſe: Doribuſque κίλλον vocari τὸν ὄνον, indicans κίλλιον

A λιον χρῶμα dici τὸ φαιὸν, fuſcum ab aſini colore, qui talis eſt. Κλητῆρες vocantur miniſtri publici, quorum munus eſt, homines vocare ad iudicia, item teſtes qui citantur: Ariſtophanes verò alicubi in Veſpis his verbis: Ὥς ἔμοιγ᾽ ἰνδάλλεται Ὁ μοίδιατος κλητῆρος εἶναι πώλιον, κλητῆρος dixit παρ᾽ ὑπόνοιαν ἀντὶ τοῦ ὄνου ἢ ἡμίονου. Et alibi in eadem comœdia: Ἔοικας ὦ πρεσβῦτα νεοπλύτῳ τρυγὶ Κλητῆρί τ᾽ εἰς ἀχυρῶνας ἀποδεδρακότι, κλητῆρι dixit pro aſino. Eſt autem ſcomma in ſenem φιλοδικαστήν. Κωθύλης Varinus, vt citat Geſnerus, aſinos interpretatur. ita & Heſychius: quæ vox ad κανθήλιος videtur accedere. Λέπαργος ab interprete Nicandri exponitur ὄνος παρὰ τὸ τὴν λαγόνα ἔχειν λευκήν. Euſtathio verò λέπαργος eſt bos λαπάρας habens λευκάς ſiue albas. Vterque puto ilia intelligit, ſiue lateris cauitatem laxiorem, quæ in hiſce animantibus albicant. Μέμνων ab Heſychio exponitur ὄνος, & μεμνόνεια τὰ ὄνεια κρέα, aſininæ carnes, qua ſignificatione etiam legimus μεσκόνια. Alioqui μέμνονες ſunt aues apud Aelianum & Oppianum, quæ Plinio ſunt Memnonides. Varinus haud ſcio quàm rectè ſcribit μέμνον. Μονιὸς ſiue μόνιος idem quod μοναστικὸς, & μονήρης, ſolitarius, ſoliuagus, ſolitudines captans: peculiariter accipitur pro porco agreſti qui ſolitarius paſcitur. Suidæ enim μονιὸς eſt ἄγριος ὗς μεμονωμένος, & Heſychio ὗς ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος. Sic accipitur in fabulis Aeſopi, μόνιος ἄγριος ἐπί τινος ἑστὼς δένδρου, τοὺς ὀδόντας ἔθηγεν. Aliàs etiam Suidas Lupum ſolitarium interpretatur.

Cleteres. *Cothilus.* *Lepargus.* *Memnon.* *Monios.*

B Cyrillus in expoſitione Oſeæ prophetæ (vt annotat Heſychius) μόνιον dicit vocari ὄνον, id eſt aſinum, ὄναγρον fortaſſis intelligens. Μυχλὸν Heſychius exponit hominem ocioſum: item libidinoſum, ſalacem, incontinentem. Phocenſes ita quoq; vocant aſinum, non tamen quemlibet, sed τὸν ἐπὶ ὀχείαν πεμπόμενον, quem Latinè admiſſarium dicimus, qui item κήλων vocatur. Ὀκρίβας nonnullis eſt ἄγριος κριὸς, aries ſylueſtris, forſan inquit author theſauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας βαίνειν: alijs κλίμαξ, id eſt, ſcala, qua videlicet vtimur ad conſcendenda loca prærupta & edita. Suidas & agreſtem interpretatur arietem, & aſinum. ſed propriè eſt pulpitum ſiue ſuggeſtum, è quo aliquid recitatur. Ογκιστὴς appellatur à ruditu in epigrammatibus quaſi ruditor. Πελίας ab Etymologo effertur pro aſino ſubnigro ſeu fuſco, qui color πέλιος ſiue πέλλος appellatur, alias πελιὰς nomen eſt proprium. Heſychius quoſdam τέρυας ἵππους exponere ait τοὺς ἀσθενεῖς, imbecilles, vt qui laboribus aut morbis exhauſti ſunt: iidemque τερύνης eidem eſt ὁ τετριμμένος ὄνος, vel etiam ὁ τετριμμένος καὶ δυσανάληπτος γέρων. Rurſum τέρυας ἵππους vocari ſcribit, ὅσοι ἀδδηφάγοι εἰσὶν, qui voraces ſunt. τερὺ autem non ſolùm exponit ἀσθενὲς, inualidum, imbecille, verùm etiam λέπτον, tenue, ſubtile.

Mychlos. *Celon.* *Ocribas.* *Oncistis.* *Pelias.*

C Φορωνεὺς Varino aſinus exponitur regius. Hebræis aſinus Chamor vocatur, interpres Græcus ferè ὑποζύγιον reddidit: quæ Hebræorum dictio ſi inuertatur, fit, inquiunt periti, rechem mutatis punctis, vt mos eſt eorum, & tunc ſignificat pietatem & clementiam. Atonot verò in multitudinis numero poſitum ſignificat aſinas, quamuis Septuaginta ἡμιόνους, id eſt, mulos vertant, & Hieronymus aſinos maſculino genere. A poſterioribus Iudæis pro aſino ponuntur tria hæc vocabula, gaiedot, tartar & caar, quod nouiſſimum nomen accedit ad Perſarum care. Eſt & air Hebræis aſini pullus ſiue aſellus, Geneſios cap. 32. vbi traductio Chaldaica habet ili, Perſica borach ha, Arabica atan: ſeptuaginta ſimpliciter πώλους vertunt: & Iudicum io. quidam etiam pullos equorum exponunt. Apud nos nomen Latinum retinuit, Hiſpani aſno, Galli aſne, Germani cùm ſuperiores, tum inferiores eſel dicunt, Illyrij oſel, Angli an aſſe.

Phoroneus. *Chamor.* *Atonot.* *Care.* *Air.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. DEſcriptio. electio.

D ASINVS tenuioris fortunæ hominibus magis & agricolis quàm opulentioribus ſeruiens, ideoquè nulli non notum animal ijs in locis quæ propter aëris clementiam, (nam frigoris admodum eſt impatiens, vt modò patebit) incolit, nulla deſcriptione indiget. Ab albo iliorum colore λέπαργον vocari dixi, ſed & albas ius vocant auriculas. Perſius: *Auricula.*

Nec minus auriculas imitata eſt mobilis albas.

Ita & Ouidius:

—— Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in ſpatium villiſque albentibus implet
Inſtabileſque illas facit, & dat poſſe moueri.
Cætera ſunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures lentè gradientis aſelli.

Sunt

Sunt autem aures pro totius portione longiſſimæ, & latæ, cuius rei mox rationem adferemus. E
Labia. Labia etiam habet craſſa, teſte Ariſtotele in Phyſiognomonicis, vbi & caput ei tribuit paruum,
quod tamen magnum rectiùs fortaſſis dicitur. Tum mas, tum fœmina trigeſimo menſe dentes
Caput. amittit priores, ſecundos autem ſexto menſe: quòd ſi non prius peperere, quàm decidant poſtre-
Plin. l. 11. cap. 37. mi, ſterilitas certa. Senectus intelligitur, dentium brochitate, ſuperciliorum canitie, & circa ea
Dentes. lacunis, cùm ferè ſexdecim annorum exiſtimantur. In collo & pedibus nigræ quædam ſunt lineæ,
Senectutis inditia. quas Heſychius μύκλας ſiue μύκλης vocari tradit, & Etymologus μύκλον ait eſſe rugas & plicas
in aſinorum collis, quibus nimirum pellis rugatur & veluti duplicatur. In tergoris exordio crucis
Tergus. gerit effigiem, quo loco, vel etiam in tergore difficilius onera quàm iuxta renes ſuſtinet, propter-
Lib. 22. tra. 2. c. 1. ca quòd illic quàm hic oſſa minus robuſta ſint, vt Albertus aſſerit. Pilus corporis duriuſculus &
Pili. lanificio ineptus, vnde aduerbium: *ab aſino lanam*: caudæ minus quàm in equo ſetoſus, vnde item
Penis. vulgò *aſini caudam* dici ſolet, *non facere cribrum*. Membri genitalis magnitudine præ cæteris qua-
Coryne. drupedibus quàm ſit famoſus, ſuo loco patebit; cur verò id ei natura conceſſerit, aliàs etiam ra-
tio reddetur. Nicander id in Alexipharmacis a ſimilitudine κορύνην nuncupauit, quæ propriè eſt
ῥάβδος κεφαλωτὴ, dicta παρὰ τὸ κάραι, vt inquit Euſtathius, id eſt, virga capitata ſiue claua.
Cor. Cor ei pro portione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metū maleficis, vt ait Plinius: qui F
Sanguis. & ſanguinem craſſiſſimum ei aſcribit, pinguiſſimum puto intelligens, nã & ei tribuit pinguiſſimũ,
homini verò tenuiſſimum: alij aſino & tauro inter ea, quæ animal generant, craſſiſſimum & ni-
Cutis. gerrimum eſſe prodiderunt. Cutis ei duriſſima, vt vix etiam fuſtium ſentiat, ac inſuper ſoliðiſſimã,
Li 18. c. 23. vt in vſu patebit. In Myſia aſinos perraò reperiri tradit Cælius, quibus recta ſunt ilia, vnde nato
adagio, vt ἰσφιῶ χαλιγιὼς, ἤγω χαλιαγὼς, id eſt *ile fractum habens*, dicatur ex Myſia aſellus. Sed
Cap. 19. & varij dantur. Aſſyriorum enim rex referente Pontano in libro de magnificentia, inter alia mu-
Aſini varij. nera, camelum, pardalim & aſinum ad Ferdinandum Neapolitan. regem miſit, quem ex vlti-
mis Orientis partibus adduxerat: ad quem ſpectandum remotiſſimis è locis multi venere, quod
Vbi parui. eſſet miraculoſo pilo, virgatum corpus oſtendens, diuerſicoloribus ac paribus lineis. In Illyria,
Thracia & Epiro aſini parui ſunt, cùm cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Et
Cteſias tradit, aſinos & boues Pygmæorum ad arietum noſtrorum magnitudinem accedere; e-
Vbi magni. quos item & mulos cæteraque veterina arietes magnitudine non ſuperare: Antron contrà Theſſa-
liæ vrbs magnos habebat aſinos, de quibus inter prouerbia. Apud Afros paſtorales reperiuntur
To. 1. in Iob. aſini qui nunquam bibunt, vt prodidit Herodotus in quarto. Origines author eſt quod nunc e-
qui & muli perficiunt, hoc nihilominus aſinos adimpleuiſſe, tales præſertim, quales (inquit) G
Veloces vbi. ſunt in regione Arabiæ & Palæſtinorum, qui veloces ſunt, ſimiliter vt equi. Et apud Euphratem
Xenophon de Cyri minoris expeditione inuentos ait aſinos, qui equos curſu facilè ſuperarent.
Nam cùm ad eos equites proximè acceſſiſſent, curſum illi arripiebant, cumq; longius proueċti eſ-
ſent, interim reſtitabant, atque ita ſæpius iterata fuga equites fallebant, cæterùm hi feros intelli-
Exer. 217. 1. gunt. Mirùm verò quod tradit Scaliger, in Aegypto eam eſſe aſinorum tollutariorum patientiam
Li. 16. c. 9. tum velocitatem, vt quadraginta millia paſſuum diei vnius opera expediant, ſine vlla noxa. De
feris, & cornutis dicam priuatim. Aelianus autem in India cùm dicit equorum ferorum & aſino-
rum ſimiliter greges eſſe, cornutoſne an vulgares aſinos intelligat, dubitari ab aliquibus video. A-
ſinus admiſſarius mulorum procreationi deſtinandus, qualis eſſe debeat, in muli hiſtoria dicemus,
boni tamen & inter alios eligendi notas hic minimè præteribituri. Ab aſpectu non aliter (inquiunt
Geoponici) probari debet, quàm vt ſit ampliſſimi corporis, ceruice valida, robuſtis ac latis coſtis,
pectore muſculoſo & vaſto, feminibus lacertoſis, cruribus compactis, coloris nigri, vel maculo-
ſi, aut etiam rubei, ſecundum Palladium.

LOCVS. CIBVS. POTVS. H

Lib. 7. Geor.

STRABO Nomades ſcribit carere aſinis propter regionis frigus. Eſt enim (inquit) frigoris impatiens beſtia. Quamobrem eoſdem non alunt Britanni; Dani, Sueti, Poloni, Hollandi, finitimique Septentrionales populi alij. De Scythis idem etiam referemus poſtea. Cùm itaque animal ſit natura frigidum, e-
Frigiditatis noxa. neruatur, & infœcundum ſit, atque exile, præcipuè quod hominibus ſeruire cogitur. Cerebrum enim maximè his locis afficitur. Etſi verò aſinus natura frigidus frigida loca non tolerat, non propterea aſſerendum eſt, cæteris animantibus id commune eſſe: nam & in frigidis animalia quædam frigida propter ſimilitudinem atque cognationem collocata ſunt à natura: ſicut & calida quædam in calidis: & contrà calida quædam in frigidis, frigida quædam dedit in calidis ob temperationem, id quod de aſino etiam verum eſt. Arcadici in

Græcia

A Græcia nobilitati, in Italia Reatini, vt Varro scripsit, vsque eò vt sua memoria asinus venierit *Vbi meliores*
sestertijs millibus sexaginta. Et aliàs, *optimum* (inquit) *est Reatinum seminium, vbi tricenis ac qua-*
dragenis millibus HS. admissarij aliquot venierunt: Strabo de Megalopoli Arcadiæ loquens, terti-
lia illic pecori pascua esse tradit, præsertim equis atque asinis equarum suppositoribus. Celebrat *Lib. 9. Geog.*
hos asinos Plautus in Asinaria: *Meministis* asinos (inquit) *Arcadicos mercatori Pellæo nostrum ven-* *Asini Arca-*
dere Atriensem. Isidorus asinos Arcadicos dictos ait, quòd ab Arcadia primùm vecti sint magni *dici.*
& alti, id quod & Varro & Plinius testantur. Indeque dicit Persius; *Arcadiæ pecuaria rudere cre-* *Lib. 12.*
das. An & Cappadocia pulchros, magnosque olim daret asinos, ex Apuleo quis affirmare posset,
qui videlicet in octauo de asino aureo hæc verba scripta reliquit. *Is nimio prastinandi studio præco-*
nem rogat, cuiatis essem: at ille Cappadocium me & satis forticulum denuntiat: cæterùm Io. Ba-
ptista Pius noster ciuis in suis pereruditis annotamentis eam sententiam referendam esse censet
ad nobilitatem equorum, quibus Cappadoces abbundauerunt, vt in eorum historia abundè ostē- *Equi Cappadoces.*
dimus, vt cynædus ille semicanus & cincinnatus auctionabundus asinum hyperbolicè dicat non
solùm esse bonum asinum, sed & generositatis equos æquiparantis: refellitque eos, qui referrent
ad vulgare prouerbium, quo cauillanres cùm aliquem dolosum & veteratorem, imo deterrimum
B significare volumus, illum Cappadocium esse dicimus, quoniam prouerbium Græcum sit, τρία
κάππα κάκιστα, id est, tria C. pessima, de Cilice, Cappadoce & Cretensi. Refutat inquam hanc
interpretationem, quoniam si per Cappadocem nuncuparet se vitiosum & deterrimum, abster-
reret potiùs emptorem quàm inuitaret: quamobrem iocus (inquit) in hanc sententiam trahi non
potest. Temerarius enim non est, sed furiosus & prorsus extra mentem, qui venui subijciens iu-
mentum, id emptori calcitrosum profert & vitiosum, cùm potiùs vendendi cupidus ludat eo lu-
do, iocetur eo ioco, qui futurus sit sibi non dispendio, sed vtilitati. Apud Antronios quoq; per-
magnos & ignauos asinos nasci suprà diximus. In octauo Persiæ regno Timcchiam dicto asini sunt *Antronij asini.*
teste Paulo Veneto pulcherrimi & optimi, vt etiam vnus vendatur pro triginta auri ponderibus.
Nunc de pabulo dicamus. Perexiguæ in alendo hoc iumento impensæ fiunt: nam & *eo rure quod* *Cibus.*
pascuo caret, contineri potest, inquit Columella, *exiguo & qualicumq; pabulo contentus. Quippe vel*
folijs spinisque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè om-
nes regiones abundant, gliscit. Varro quoque Q. Hortensium cùm dixisset, maiorem sibi curam ha-
bere ne eius esurient mulli in piscinis, quam ipse haberet, ne sui in Rosea esurirent asini, rationem
C reddit, quòd ipse vno seruo, ordeo, non multa aqua domestica suos multummos aleret asinos:
& aliàs commodè ali asinos scribit farre & furfuribus hordeaceis. Nostri quoque asinarij fessos,
laboribusque exanthlatos lautissimè eos alturi, triticeos furfures exhibent, aliàs ferè nihil offe-
runt, sed per vias & macerias eos educunt, vt ipsi sibi pabulum sumant, ex obuijs & vilioribus
plantis, vnde apud Germanos extare prouerbium Gesnerus asserit, carduos asino acetarij loco es-
se, cui conuenit, similes habent labra lactucas. Acutè itaque ac eleganter Tzetzes maximum vr-
bis excidium indicaturus, ait veteri se, ne asinus eam depascat, qui videlicet spinis ferè & senti-
bus, similibusque abiectis vescitur, quæ in ruderibus, domorumque ruinis copiosè nasci solent.
Quid itaque dicemus de asinis Christiani Moguntini Archiepiscopi & Frederici Imp. primi contra *Lib. 6. Saxo.*
Alexandrū tertiū pontificem ducis, in quos scribit Crantzius vulgò dici tantas fuisse factas impen-
sas, quantæ in potentissimi imperatoris familiam alendā impendi possent? stolidum videlicet stoli-
dissimi viri in stolidum & contemptissimum ridiculosissimūq; animal factum. Ferulæ eis gratissimæ *Ferulis vescitur.*
sunt in pabulo, non sine insigni aliqua prærogatiua, cùm sint cæteris iumentis præsentaneo vene-
no. Ficus etiam inter cæteros fructus amare videtur: super quarum esu, & Philemonis poëtæ co-
mici interitu admirando lepidam & scitu non indignam ex Luciano historiā & aliorum commen-
D tarijs recitat Petrus Crinitus. Philemon cùm ætate iam edita prouectior esset, eique ficus in ci- *Philemonis*
bum paratæ in conspectu forent, asello eas comedente puerum vocauit, vt asinum abigeret. Sed *mors.*
is tardiùs cùm superuenisset, & comestas omnes videret, vrbanissimè inquit: Et nunc da merum
asello, quo audito cœpit adeo poëta Philemon risu & cachinno diffluere, vt ex eo ibidem statim
perierit. Laërtius verò id de Chrysippo tradi ait his verbis: *Sunt qui dicant Chrysippum risu ef-*
fusum expirasse. Nam cùm asinus manducaret ficus, anicula dixisse, vinum asino sorbendum dares, ni-
mioque risu occupatum exhalasse animam. Illud quoque silentio nequaquam inuoluam, quod Plu-
tarchus tacitum noluit: asinos & equos linqui animo qui ficus dorsuarij comportarint: sed maio- *Ficus.*
re dignum miraculo remedium, quo & ipsis & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè
iumenta, extinctosque penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat, namque si pauxil-
lum huius vorauerint, protinus cibo sese recolligentes roborantur & pristinum iter prosequuntur.
Nec secus in hominibus euenisse idem prodidit Plutarchus. *Brutum* (inquit) *per altas niues in A-*
polloniam proficiscentem, cùm animus defecisset, panis ab hoste muros vrbis defendente proiectus, ex-
tempore

tempore recreauit. Nonnulla etiam de paſtu aſinorum diximus in equo, necnon etiam de potu. E
Aiunt aquæ potu pingueſcere, & ex cibo có magis proficere, quò plus biberint.

NATVRA. MORES. INGENIVM. Senſus. Libido.

ASINVM ab aqua ſibi cauere ex eo diſcimus, quòd cùm per ignes ad fœtus tendat, ſi riuus minimus interſit, horret, ita vt pedes omnino caueat tingere vt Plinius ſcribit, additque non niſi aſſuetos potare fontes, qui ſunt in pecuarijs, atque ita vt ſicco tramite ad potum eat: nec pontes tranſire per raritatem eorum tranſlucentibus fluuijs, (vbi pro eorum alias legitur plancarum, quam lectionem probat Geſnerus, alioſque improbat, qui placarum legunt, ac Hermolaum quoque, qui phalangarum legere maluit. Plancas vocant Belgæ aſſeres, ex quibus lignei pontes fieri ſolent: & non alios puto Varro intelligere potuit, cùm per lapideos pontes minimè tranſluceant.) Mirumque dictu, ſitiunt; & ſi immutentur aquæ, vt bibant, cogendi exonerandiue ſunt. F
Abſyrtus author eſt, equos cùm ſuſpicantur vel metuunt aliquid, manifeſtum eſſe; ſic vt inſidens cauere ſibi queat: aſininum verò pecus & bigenerum (vt ſunt muli) rerum conſpectu conſternabile, nouitatiſque verens in diſcrimen adferre. Rictu labeiſque late diductis, dentibuſque deformiter denudatis irridere videntur, quare etiam irriſionis ſunt ſymbolum. Mingunt, vbi prius alius minxerit, aut ſuper fimum, quoniam odoris acrimonia eos natura ſegnes extimulare ſolet. Eſt autem vrina aſinabus quàm aſinis tenuior. Purgantur menſibus amplius quidem quàm oues, ſed multò ex proportione minus. Spinoſis ſeſe plantis affricant libentiſſimè, vnde ononidi nomen inditum. Cùm bibunt, parcè admodum mergunt os, vt in equo diximus, Cardanus cauſam in eundem ab aqua timorem reijcit, inquiens id contingere propter vmbram auriū, quam prægrandem (inquit) in aqua videntes timent, ne aures madeſcant aqua, & ne vmbra aurium oculos feriat. Eſſe enim animal hoc natura ſiccum, & ob id aquæ non amicum. Largita autem illi eſt natura aurium prolixitatem, vt audiret à longè commodiùs. Auditus autem acrimonia tanta eſt, vt præter ſolos mures cæteris animantibus eo præſtare dicatur: ita enim interpres Ariſtophanis in Pluto, quiſquis is eſt, ſcribit: ἢ ὅτι ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἀκούει πλὴν μυός. Hinc Apuleianus aſinus de ſe ait: *Recreabar quod auribus grandiſsimis præditus cuncta longulè etiam diſsita ſentiebam*. Hinc & nos (inquit Cœlius Rhodoginus) auditione præcipuè intentum, aſini aures habere dictitamus. Cæterùm miretur meritò alioquis, cùm natura auriculas longiores illis dederit animantibus, quas auditu præcellere oportebat, & ſonos promptiſsimè apprehendere, cur non eadē ſonos argutiores diſcernant: ceruus enim diſcernit & afficitur: aſinus non itē. An non tam ad cognitionē & voluptatem aurita ſunt animalia quędā, quàm ad corporis incolumitatem tuendā? pręſertim cùm timida ea omnia ſint: proinde bardum quēlibet, ſtupidumq; & qui ea quæ audit, non diſcernit, non intelligit, etſi intelligere videatur, aſino aſſimilabant, vt ex Suidæ docemur hac parœmia: πῶς γὰρ ἂν γένοιτο πάντα ἐγνωκέναι καὶ πρὸ τοῦ καλῶς θῆναι αὐτῷ, κἂν ὦτα μεγάλα ἔχῃ καθάπερ ὄνος. Galenus in libro de optimo docendi genere, neminem ait permiſſurū aſinos iudicare, quia omninò mente carent. Huius iudicij ſtultitiæ, non immemor Ouidius, Midam, quod ſententia ſua ruſticam Panos cantilenam diuinæ Apollinis modulationi præferendam iudicauerat, ea pœna multatum à Deo finxit, vt quæ iuditio peccauerant humanæ aures, in aſini auriculas demutarentur. Plutarchus quoque Scytharum quendam regem propter iniquum de ſono iudicium, aſino aſſimilauit in ſecunda oratione de fortitudine Alexandri. *Scytharum rex* (inquit) *captiuum adeptus Iſmeniam tibicinem, iuſsit inter pocula canere, cumque cantum eius reliqui plauſu atque admiratione proſequerentur, iurauit ſe ſuauiùs audire hinnitum equi, adeo procul is aures ſuas à Muſis abduxerat, animumque in præſepibus habebat, non equos ſed aſinos, qui audiret dignum*, hoc eſt, vt ego interpretor, animantes abſurdiſſimę vocis omniſque expertes iudicij, & à muſica alieniſſimas. G H

Lib. 10. de Subtil. *Cur bibentes os parum mergant.* *Auditus.* *Lib. 18. 6.* *Iudicium.* *Mida pœna* *Rex aſino aſſimilatus.*

Dicebant enim Pythagoræi, ſolum aſinum de omnibus animalibus ad harmoniam non eſſe factum, proindeque abſurdam beſtiam nullo ſenſu ad Lyræ ſonum affici, vt Aelianus refert. Inde autem eſt quod Dion Chryſoſtomus metuere ſe ſcribit, ne etiam ſibi contingat, quod aiunt Aegyptiorum cuidam valdè antiquorum muſicorum accidiſſe, cui aliquando Genius in ſomnis prædixerat, fore aliquando vt in aſini aures caneret: at ille futurum tempus cùm non attenderet, ſomnium illi curæ non erat, donec tandem tyrannus Syriæ Memphim veniret, eumque cum alijs Aegyptijs admirantibus, accerſeret. Tunc enim omni alacritate ſpecimen artis & accuratius mul-

Li. 10. c. 28. *Orat. 32.* *In aſini aures canere quid.*

tò cum

A tò eum exhiberet: ille verò (quia musices erat ignarus) iuberet eum desinere, ignominia afficiens; somnij illius recordatus, hoc ergò est (inquit) in asini aures canere. Huc referendum illud Persij: *Auriculas asini quis non habet?* Sat. 1. Quo loco Ioann. Baptist. Plautius hoc adiecit scholium: Persius explicatus. Romæ qui iudicio recto & incorrupto sit præditus, inuenies neminem: in Romanos dictum, qui non inspecta sententiarum grauitate & non medullitùs verborum pondere, in poëmatibus considerato, oratione lenocinanti & suauitate quadam fucata aures auditorum demulcenti capti falsum iudicium & iniustum inter poëtas discrimen afferebant. Ad quod, vt sic audeam præter aliorum sententiam hunc locum interpretari, faciunt verba Fulgentij ex tertio mythologiæ, quæ sunt. Mida enim Græcè quasi *μηδὲν ἰδὼν* dicitur, quod nos latinè nihil sciens dicimus. Ideo etiam asininis auribus dicetur, quia omnis discernendi ignarus nihil differt ab asino. Notus item apologus de asino cuculi inconcinnum sonum, modulationi atque harmoniæ Lusciniæ præferente, quem apologum modò ex Achille Bocchio recitabimus. De hac asini stultitia & stupiditate plena sunt omnium monumenta. Stupiditas. Diuina in primis scriptura, vt tradit D. Chrysostomus, Homilia duodecima in caput secundum Genesios, quæ ab irrationalibus & feris agnominationes his qui ratione insigniti sunt, imponit, interdum asinos vocat ob stupiditatem & tarditatem:
B Græci verò Anthronium asinum qui prægrandi quidem corporis mole sunt, (quales asinos Anthron Thessaliç dabat) cæterùm ingenio stupido tardoque. In eodem sensu Plautius à Iuuenale hominem, qui ad asinos proximè accedit, volente indicare, dictum esse,

Nil salis Arcadico iuueni

scribit in commentis suis in Persium, sicq; se Nicolao & Camillo de Aldrouanda inter patritias Bononiæ domos, vt ipse ait, nobilissima, iuuenibus moribus & doctrina præstantissimis, vt aliquid curiosius inuestigando non protritum, nec ab alijs traditum, ex literatum penetralibus erueret, Arcadici quales. interpretatum fuisse, Arcadico iuueni, id est pingui, obtuso & ignauo: quoniam Arcades illi proselini, hoc est, ante lunam procreati cum Phrygibus stulti habiti sunt & rudes: vnde Aristophanes in nebulis becceselinum appellat antiquissimum & per hoc stultissimum Lib. 3. *καὶ πῶς ὦ μωρὲ σὺ καὶ κρονίων ὄζων καὶ βεκκεσέληνε*. Li. 1. Myr. Et quo pacto tu stolidè & saturnia olens & becceseline. Apollonius apud Philostratum: *Rudes sunt Arcades & suibus simillimi, cùm ob alia multa, tum quòd arborum fructibus vt plurimum turgent.* Hoc nostrum interpretamentum fulcit & Fulgentius, qui sensus Arcadicos dixit pro pinguibus, rudibus & subrusticanis. Hæc ille in hoc Persij: *Arcadia pecuaria rudere credas.* Asini qui dicantur.
C Hominem porrò ineptum asinum vocari, vel vnius Terentij locus fidem fecerit in Eunucho: *Flabellum tenere te asinum tantum.* Lib. 6. cap. de risu. Scribit Quintilianus hominem dicacissimum Iunium Bassum asinum album fuisse appellatum, cuius dicti gratia minus pellucet: Lib. 28. Ad uers. c. 35. sed claram ei lucem addidit Turnebus his ferè verbis: Ridiculum quidem, vt è Cicerone & Aristotele notum est, fidem constat habere in quadam deformitate & ineptijs, Album de quo dicatur. Contrà quod iucundum, faustum, prosperum, lepidum, album dici, de coloris illius iucunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. *Hinc alba aues, & fint omnia protinus alba.* Qui igitur ridiculus erat, propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur; sed idem propter iucunditatem albus: quod ea diceret, quæ iucunda & grata & probata hominibus essent & placerent. Haud absimiliter Diodorus Iaseus cognomine Cronus, apud Ptolomæum Soterem cùm argumenta quadam à Stilpone proposita ex tempore nequiuisset soluere, à rege per contumeliam Cronus, fatuus, vocatus & mox per aphæresim ὄνος asinus, conuiuio excessit, deque ea propositione librum conscripsit, & vitam mœrore finiuit, vt Diogenes Laërtius scribit. Idem asini nomen in ludis literarijs illi imponi assolet, qui in studijs vel motibus deliquerit: is enim protensis indice & auriculari digitis asinum vendere iubetur; hoc est, tantisper
D hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel nomine tantùm, vel etiam figura onocephalum, eandem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoque derisuri quempiam, digitis, vt dixi, protensis vel etiam applicatis expansarum manuum ad tempora pollicibus, crebro palmarum motu, auriculas asini imitantur & sibilum addunt. Hinc illud Persij:

O Iane à tergo quem nulla Ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Atque hoc etiam D. Hieronymi in libro de viuendi forma. *Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus fouerint & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris aut ciconiarum deprehendes colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* Supra asini aures iurare. Reperio item pueros, vbi quid commisissent, id verò inficiarentur, supra asini aures iurasse, fictis vel ex veste vel ex sudario asini auriculis. Ludus asinus dictus. Apud Græcos frequens erat ludus sphæræ, qua qui vicisset, rex dicebatur & imperabat, victus verò ad ignominiam asinus & victoris mandata exequebatur, cui ludo sphæromachiæ no-

E

men, quo in gymnaſio iuuentus exerceri conſueuit, vt meminit Alexander ab Alexandro. Idem fortè ludus Polluci ἀπόῤῥαξις dicitur, in quo pila ad pauimentum vel ad parietem vi illidebatur, & repercuſſa manu ludentis ſubinde reijciebatur, cui plures continui pilæ ſaltus ſucceſſiſſent, rex appellabatur & imperabat: victus autem aſinus, & imperata quæuis exequebatur. Alius apud eundem Pollucem ludus puerilis oſtracinda deſcribitur, in quo deprehenſus in fuga ſimiliter aſinus dicebatur. Cæterùm iſthæc leuia ſunt & ridicula; ſed non paucos legimus aſinos appellatos per contumeliam. Sic Cliſthenes cùm infeſtiſſimo Sicyonios odio proſequeretur, eorum tribus in ridicula cognomenta commutauit, eas tum ὑάτας, tum ὀνεάτας, tum χοιρεάτας appellando, ſuarios quippe, aſininos & porcarios. At apud Aegyptios in primis aſini nomen alicui obiectare, maximum erat in gente probrum, quamobrem cùm Perſarum regem Ochum ſummi dedecoris loco illi aſinum appellarent, in tantum exarſiſſe fertur, vt diceret, Faciam vt hic aſinus veſtrum bouem depaſcatur, qui haud multò pòſt ingenti coacta manu occupata Aegypto, Apim immolauit.

Aſini nomẽ cur Aegyptijs exoſum

Aſinum etiam Aegyptium in prouerbium abiiſſe perſpicimus pro eo qui deriſui ſit omnibus, quemque omnes inſectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex hiſtoria eſt, proditur ſiquidem memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimumque vellicari: aſinos verò plerumque in præceps dare ſicut obuenit apud Copitas. Vtriúſque facti redditur ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, necnon aſini quoque colorem præferret: ſed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio frequens. F Legimus item Buſiritas & Lycopolitas, tanto aſini odio flagraſſe, vt tubis omnino ſuperſedèrent vti, tanquam ſonum edant aſinino planè ſimilem, prorſumque non purum id animal arbitrabantur, ſed dæmonicum, ex ea quàm expoſuimus aſſimilatione. Immò verò in ſacris popana facientes τοῦ τε παυνὶ καὶ τοῦ φαωφὶ μηνὸς, id eſt, menſibus quos illi vocant payni & phaophi, aſinum effingunt inſignem, vinctum. Adhæc apud Ariſtophanem ὀνοςύπαξ ſcomma eſt in craſſi & rudis ingenij hominem, ſumpta metaphora à funibus qui ſucula quam aſinum vocati diximus, verſantur, tracta.

Scipionis de Metello dictum.

Scipio verò etiam hanc mentis tarditatem ita C. Metello apud Numantiam exprobrauit, vt diceret, ſi quintum pareret mater eius, aſinum fuiſſe parituram. Vetus etiam Attici Crani dictum vt refert Tzetzes:

> Φεῦ συμφορᾶς. ἄνθρωπος ἧττον ὢν ὄνου, id eſt,
> *Heu calamitatem, homo deterior aſino.*

Addit autem futurum, vt aſinini indoctique & ſtupidi ſapientibus & probis præferentur. Elegantiſſimè quoque Menander præſtare ait, vt quis aſinus potius fiat, id eſt viliſſimus quiſpiam & ab omnibus propter inſulſitatem contemptiſſimus, quàm deteriores videat ſeipſo illuſtriorem vitam degere: G

> Ὄνον γένεσθαι κρεῖττον, ἢ τοὺς χείρονας,
> Ὁρᾶν ἑαυτοῦ ζῶντας ἐπιφανέστερον.

Similiter & Antiſthenes philoſophus referente Laertio, ad hanc aſini ruditatem alludens, Athenienſibus conſulebat, aſinos vt equos diligerent; quòd cùm illi à ratione alienum dicerent, at (inquit) apud vos duces erunt, qui nihil didicerunt, ſolumque deſignati ſunt. Quod verò Ioſephus cor aſini & canis impudentiam obijcit Appioni, hac eadem ſententia in vno ſtoliditatem & imperitiam, in altero maledicentiam inceſſit.

Diogenis dictum.

Argutum etiam huc referendum dictum Diogenis: dicenti cuidam, quòd a multis irrideretur, & illos (inquit) fortè rident aſini, cumque illi dicerent, non illi aſinos curant, neque illos ego, reſpondit.

Aſini pigritia.

Iam verò tam ineptæ ad omnia menti coniuncta eſt corporis pigritia, & in inceſſu tarditas, à qua νωθὴς vocatur poëtis, piger, ignauus, βραδύπους, lentè gradiens, iners, ſegnis, lentipes, & per antiphraſim πολύσκαρθμος, id eſt, multùm agilis in ſaltu. Vnde & in ore omnium eſt aſini ſuccuſſationem parum admodum procedere. H Siquidem qui ſunt in Mauritania aſini, etſi citatiſſimo gradu curſum inchoent, paruo tamen confecto itinere quam citiſſimè deficiunt, adeo vt neceſſe ſit teſte Aeliano, eos ad equos alligatos reſti attrahere:

Scarabæus cur aſinus dictus.

quamobrem Trigæus Ariſtophanicus ſuum illum ſcarabæum aſinum vocabat, monens ſcilicet, ne curſu nimium pernici viam auſpicetur, ſed paulatim aut ſenſim volet, vt labori ſufficere queat.

Lib. 13. Aduerſ. cap. 19.
Lib. 3. Epig. 25.
Li. 1. Quæſt. epiſt.
Epiſt. 5.

Cùm itaque notiſſima omnibus aſinorum ſit tarditas, Turnebus apud Martialem, vbi in euulgatis codicibus legitur: *Veterno reſinaque pigriores*, legit, *Vetercone aſinoque* (vel aſinaque) *pigriores*: quam lectionem probat Iuſtus Lipſius.

Timiditas.
Impudentia
Lib. 7. c. 19.

Huic tarditati atque ſtupiditati, modò degenerem animum, timiditatemque addunt quæ cum ouibus communia habere tradit Aelianus: Quò reſpexit Ariſtoteles, dum ait recitante Plutarcho, rectè feciſſe eum qui bonam equam viro diuiti ignauo prætulit, quandoquidem neque canem neque aſinum me hercule (inquit) pretio æquat vir timidus & imbellis diuitijs & mollitie diffluens, addunt denique & impudentiam, aiuntque ſua tantùm commoda deſtinatiſſimo quodam animo proſequi & dummodò ſuæ morem gerat voluntati, nihil penſi habere,

A habere, castigationes contemnere, verbera etiam nihili facere: Quod postremum in asino vitium ita notauit Xenophon, vt de se dicat V. de Græcorum reditu: *Eo tempore si quem iniuria vllo genere lacessiui, non possum non confiteri, vel asinis me, qui esse dicuntur inuerecundissimi, inuerecundiorem fuisse.* Socrates quoque hanc impudentiam in hoc animante notare mihi videtur, impudentem quendam asini typo taxans; Cùm enim aliquando a quodam fuisset calce percussus, iniuriamque non solùm non vindicaret, sed ne verbum quidem emittens, facile tolleraret, admirantibus illius tolerantiam respondisse ait Laërtius: *Quid enim si me asinus impetisset, num illi diem dixissem?* Atque isthæc ferè sunt, quæ de huius bruti stupiditate, ignauia, impudentia vulgò circumferuntur, cæterùm vti omnes stupiditatem eam detestantur, idque iure omni merito, cùm & Gryllus Plutarcheus Vlyssi concedat, quòd cùm reliqua animalia ratione aliqua vti videantur, solus asinus & ouis ab omni rationis vsu semoti reperiantur: ita contrà in quo tam celebrem stupiditatem exerceat, diligenter quidem inuestigaui, sed nihil solidi reperi. An stupidum dicimus, quia, vt ait Albertus, hominibus cedere nescit? sed hoc & impudentiæ & inuerecundiæ tribuendum est. An quia onustum se non intelligit? nam mox nisi aduertas, sarcinas excutit, & præ nimia volutationis, qua maximè delectatur, lasciuia, omnia confundit, quod scilicet *In quo stupiditas consistit.*
B indicat Apuleianus quoque asinus, cùm horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas ait. An quia plagas vitare ignorat, & acceptis, iam ad alias accipiendas se totum accommodat, ei tandem ita callum obducit, vt eas omnino temnat, vt Plautinus ille ait:

Exite, agite, ite ignaui & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, vt rectè faciant *In Pseudolo.*
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, neque potest vsurpari vsura
Neque ego homines magis asinos vnquam vidi, ita plagis costæ callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio sunt hi flagitribæ.

An potiùs quia sine plagis obedire nescit, etiamsi paratum quo vapulet, fustem videat in manu heri sui? Ideo me hercule Cicero dixisse mihi videtur in Pisonem: *Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis sed fustibus.* Est tamen & hoc asino natiuum, vt non solùm verbera præ cæteris ferè animantibus ob corij sui duritiem facilè ferat, sed temnat sæpe etiam, maximè vbi famelicus est, id quod eleganter Aiacis fugientis exemplo nobis indicauit Homerus his versibus: *Aiax asino pascenti assimilatus.*

C Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας *Iliad. λ.*
Νωθὴς, ᾧ δὴ πολλὰ περὶ ῥόπαλ' ἀμφὶς ἐάγῃ,
Κείρει τ' εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον· οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσι, ῥοπάλοισι, βίη δέ τε νηπίη αὐτῶν.
Σπουδῇ τ' ἐξήλασσαν, ἐπεί τ' ἐκορέσσατο φορβῆς.
Sicut autem asinus in aruum profectus vim intulit pueris
Piger, circa quem iam multi fustes fracti sunt,
Depascitque ingressus altam segetem: pueri autem
Verberant baculis: vis autem infirma ipsorum est
Vixque expulerunt, postquam saturatus est pabulo.

Quam comparationem poëta assumpsit, ad maiorem præcedentis, qua Aiacem Leoni assimilauerat, quem à pabulo boum abigunt canes & viri rustici, illustrationem, id est, tardum in fugiendo Aiacis incessum significandum, in quo totus esse poëta videtur, vt nimirum illum graphicè depingat, ac lectori persuadeat, non solùm cunctanter sed etiam tardissimè Aiacem recedere: itaq; eum asino quo nullum est segnius animal, comparat, neque tamen asino simpliciter, sed fruges
D ac segetem in agro depascenti, à quo abigi non possit, donec planè sit exaturatus, vt hic etiam sit ἀπόδοσις in Aiace, quòd a Troianis propelli non potuerit, nisi prius cæde illorum satur. Iam verò non ipse tantùm asinus ob relata apud omnes ceu vilissimum animal ludibrio habetur, sed qui eum ducit etiam ac pascit asinarius & agaso, in quod genus hominum diuites iram suam plerique effundere solent, vt ostendit Plutarchus in volumine de cohibenda ira, vbi cùm dixisset nos canibus latrantibus aut asinis occurrentibus indignari, adducit exemplum de quodam qui cùm agasonem ferire vellet, is verò exclamasset Atheniensem se esse, ad asinum conuersus ac fatus; tu autem Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Fuit tamen aliquando tam vilis agasonis conditio honestissimis viris salutifera. In magna enim illa Triumuirorum proscriptione Reginus etiam proscriptus atque hostis iudicatus fugam hac arte adornauit, vt asinum frondosis fascibus onustum ageret: atque ab omnibus contemptus, euasit, vt Romana historia testis est. Sed estne asinus tam rudis, tam stupidus, vt nullus disciplinæ capax esse queat? Ita quidem in vulgatissima hanc parœmia, asinum sub freno currere doces, interpretantur asinum indocilem ex Horatio, qui sic canit: *Asinarij vulgò contempti.* *Reginus asinarius factus.*

Infelix operam perdas, vt ſi quis aſellum E
In campum doceat parentem currere freno.

Idem & ille credidit, qui cùm à tyranno propoſita etiam pœna cogeretur, vt aſinum inſtitueret, prouinciam eam non recuſare auſus, decem verò annorum ſpatium ad id impetrabat, ſed cùm ab alijs negaretur & eo quoque ſpatio doceri poſſe aſinum, id quidem inquit, probè noui, ſed vel *Doceri poſſe aſinum.* aſinus ipſe, vel ego, vel tyrannus interea morietur. Non carere tamen prorſus ingenio, nec omnino indocile animal eſſe ex ijs quæ iam iam recitabo, palam fiet: nam vt prætereamus quòd conſuetam ſibi ac familiarem vocem nouit, quodque viam nouit quam aliquoties triuit, & quod homini ſæpè dux eſt qui aberrauit, quod denique ad foueam vbi ſemel cecidit, ægerrimè adducitur, *Li. 2. Meth.* caſus prioris memor: genus, ſpeciem & indiuiduum diſcernit, id quod Galenus author grauiſſimus teſtatur his verbis: *Adeoque eſt euidens* (inquit) *ac omnibus natura inſitum tum hominibus tum brutis, vt aliud quid ceu in ſubſtantia ſubiectum, aliud ceu ſpecie vnum intelligant, vt vel aſinorum* (*qui tamen omnium brutorum ſtupidiſſimi habentur*) *aliud eſſe ſpecie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conſpecta namque camelo, aſinus ſe retrahit & fugit ac timet, ſi nunquam ante camelum conſpexit, ſin autem videre iam aſſueuit, quamuis aliam aliamque illi demonſtres, tamen propter conſuetudinem non amplius timet, ſed veluti vnam ſpeciem intuetur, & illam cui inſueuit & hanc quæ nunc primum apparet.* F *Ad eundem modum nec homines timet propter conſuetudinem, ſed hos quoque velut vnam ſpeciem videt. Verùm ſi curatorem inſpexit, non ſolum vt hominem, ſed etiam vt hunc hominem agnoſcit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudit & laſciuit, cùm eum aſpexit, vtique indicans ſe familiarem agnoſcere. Hunc itaque tum vt hominem, tum vt familiarem noſcit: eum autem quem primum iam videt, vt hominem ſimiliter, vt familiarem non ſimiliter.* Hæc ille, & paulò pòſt rurſus: *Eodem modò viam norunt, non tantum abſolutè vt viam, ſed etiam vt hanc aliquam viã. Nam in ingreſſu via quam non nouit, aſinum ſtatue, attendeque vt illam perambulet ac totam peragat, in neutram partem declinans, niſi ſicubi in diuerſa ſcinditur, vtique declarans ſe ſpeciem ipſam viæ meminiſſe & clarè agnoſcere. Quippe inambulat eam quæ trita eſt: quatenus autem ignorat fallitur. Neque enim ex recordatione eius quæ inſectilis vnaque numero eſt, hanc quam non nouit peragere poteſt, &c.* *Aſini geſticulatores.* Mira Lucianus de ſuo Lucio in aſinum immutato, de eius geſticulationibus, quas ab hero ſuo edoctus erat, memorat, quod nimirum ei alluderet, pedibus anterioribus erectis pſalleret, ad vocem eius annueret & ábnueret, vinum biberet, ſaltaret, vocibus humanis obtemperaret, aliaque faceret, quæ in hominibus etiam admiramur. *Lib. 10. de ſubtil.* Scribit etiam Cardanus ex Ioann. G Leone Africano aſinos ad tibiam ſaltare, & voce in aurem inſuſurrata ſpontè ſupinos concidere, clauſis oculis inflari quaſi venenum bibiſſent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci poſſe, vt ſurgant; cæterùm blanditijs adulationibuſque ac ſpe potiſſimum vehendi formoſas mulieres propoſita, ſubitò exurgere alacres: vbi verò audierint vehendas eſſe anus, demiſſis auribus ſe claudos ſimulare: Interrogari etiam an formoſæ iuuenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formoſiſſimum in cœtu circumſtantium deligere. Ita parùm videri hunc Aegyptium aſinum ab illo Lucianico differre: attamen veram eſſe hiſtoriam, quam nimirum Africanus ille narrat, vidiſſe nempe non ſemel in ſuburbio ciuitatis Cairi, nomine Bebelloch in quo circulatores fermè ſingulis diebus Veneris qui Mahumetanis feſtus eſt, hac arte magnam ſtipẽ (inquit) colligunt. Ne verò quis nugas nugari Africanum ſuſpicetur, addam ego nonnulla quæ ipſiſſimis meis oculis vidi. Circulator quidam Germanus nomine Ioannes à Grua ſuperioribus annis aſinam & capram (de qua ſuo loco) per omnia Italiæ loca ſecum trahebat, & non mediocre inde lucrum faciebat. Aſina hæc ter primùm pro ſoni diuerſitate tripudium immutabat; tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis ſumma cum alacritate; mox velut gaudio in maximum conuerſo mœrorem in terram ſe proſternebat, ac velut apoplecticus immobilis iacebat, & H ſi pedibus calcaretur, vt ſe moueret, adduci no poterat: dein iuſſa vt ſpectatores omnes ſalutaret; oculos caputque humano quodammodò more erga omnes conuertebat, flexiſque anterioribus pedibus ſalutabat: & quod maximè mirum erat cum aſtantium omnium ſummo ſtupore ad nutum heri per ligneum circulum traiecto corpore ſaltabat, ad canis imitationem, poſtremùm more canis ſagacis proiectum in terram vel ſudarium vel chirotecam ore colligebat ac domino referrebat. Inuenio item annotatum in Libro de aſini nobilitate Italicè exarato aſinum in Africa non edoctum ſed ſuapte Minerua mortuũ ſe ſimulaſſe, ne lapides quibus aliàs plus æquo onerari ſolebat, ferret. Vidi ego rus profectus vini procurandi cauſa, qui peſſulum oſtio obditum ore teſeraret, à nullo edoctus, vt agricola mihi affirmabat. Cæterùm tantilla iſthæc ſunt, ſi verum eſt quod Suidas refert, quòd Ammonianus Syriano cognatus, poëtarum interpretationi, & Græcæ linguæ elegantiæ deditus, aſinum ſapientiæ auditorem poſſideret. Nec adeò res mira videri debet, inquit Cardanus, erudire aſinum, nam pars ſenſibilis omnis vſus eſt capax. Eſt autem aſinus & ipſe anima ſenſitiua præditus. Vide ergo lector beneuole, quàm ingenioſa ſit, auri illa ſacra fames:

Quo

A Quomodo autem instituantur istiusmodi bruta primùm in camelo, deinde in cane ex Cardano recitabimus. Hisce modò addamus & alia quæ in hoc animante laude digna sunt. Tantus in primis erga fœtus suos amor est, vt per ignes etiam ad eos accedat, vt ex Plinio obiter diximus, tantus item erga genus suum, vt si viderint mori asinum, celerrimè deficiant: obseruatumque est asinam impendio cauere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat, ideoque deducendam esse inquiunt in tenebris, cùm excludendi tempus aduenerit, vt apud eundem legimus; qua in re mulieribus multis sunt verecundiores. Adhæc blandum animal est & nulli noxium, vnde prouerbialiter dicere solemus; *litem mouebit, si vel asinus canem momorderit*; patientissimus laboris, verberumque, quamobrem Cleanthes, cùm à discipulis dicterijs incesseretur, tolerabat, & cùm audiret asinus, non abnuebat, dicens solum se ferre posse Zenonis sarcinam, vt refert Laërtius: & simili ferè exemplo iniuriosas fuisse pœnas Messeniorum declarant Tyrtæi versus, citati à Pausania: *Patientia.*

Vt sub non æquo pondere pressi asini,
Crudeles domini quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum quas sua terra parit.

B Ponderis magnitudini imparem esse ostendit aures demittendo, quod meminit Horatius: *Lib. 1. Ser. Sat. 9.*

Nil habeo quid agam, & non sum piger, vsque sequar te:
Demitto auriculas, vt iniqua mentis asellus
Cùm grauius dorso subijt onus.

Nimis oneri significa.

Cardanus ideo stupidos factos à natura existimat, vt laboris patientes essent: est tamen vel ipso etiam teste laboris patiens camelus, hunc tamen stupidum esse nemo dicit. Stupiditatis causam esse aiunt, quòd frigidissimo sit sanguine præditus. Grammatici asinum odoratus vi præstare existimantes φιλολάτων ὄνον interpretantur τὸν καθηκνύμενον τῇ ὀσμῇ, quod tamen epitheton cani sagaci aptius est.

LIBIDO. COITVS. PARTVS. Educatio.

C ASINVS (inquit Aristoteles) multus est in coitu, minus tamen quàm equus coit. Si equam tamen superueniat, citiùs implet quàm ille, etsi frigidius eius sit semen. Equidem immodica petulantium luxuria in sacris per asinum indicatur, dicente propheta: *Quorum carnes sunt, vt carnes asinorum.* Et Plato dum antiquorum figmenta sequitur, ne sacratioris illius doctrinæ (inquit Valerianus) quam apud Ægyptios perceperat, arcana propalaret, hæc non incuriosè tractauit, ac de alijs quidem animalibus passim multa, de asino verò hoc præcipuè dixit, disputante apud Phædonem Socrate: Homines qui fœdis concupiscentijs manus dedissent, ventrique dediti per inertiam atque lasciuiam ingloriam inutilemque egissent vitam, neque quicquam pensi pudorisve habuissent, in asinos post obitum deijci. D. Hieronymus de Hilarione abbate scribens in hanc sententiam ita ait: *Iratus sibi & pectus pugnis verberans quasi cogitationes percussione manus posset excutere: Ego te (ait) aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere; per æstus agitabo & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites.* Iulius Scaliger asserturus conuenire mores, qui cum lacte simul hauriuntur, Iouem è salacissima quapiam bestia, non de gulosæ suis (quam pro nutrice habuisse in Idæ vallibus Cretenses crediderunt) mamma suxisse par esse ait. Igitur debuisse esse vel leporem, cuius fœcunditas versatur in opinione hominum, vel canem; nihil enim cane fertur amentius in Venerem, quo tamen ipse equum non minus calere arbitratur, semper enim furit mas; fæmina verò sola ex ijs quæ non superfœtant, prægnans admittit marem. Et quia in quodam Pyrenaico spectaculo ternum aliquando sibi oblatum esset asinorum spectaculum, itaque placere magis, Masticheum (vt ait poëta) numen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tum pro cibo asininum lac ætate prima: postea cum barbara simul non tam pilum asini quàm spurcissimos induisse mores: sed & Ambraciotarum æneus asinus quem Delphis dedicarunt victis nocturna pugna Molossis, eandem asini libidinem testatur. Nam cùm in illos noctu insidias disposuissent Molossi; asinus qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras obscura & incondita voce inclamabat. Iniecit ea res Molossis tantam trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prælio superarunt, vt author est Pausanias. Quamuis modò

Luxuria. *Qui in asinos mutari dicantur.* *Lib. de plãtis.* *Asinus æneus. Ambraciotarum victoria.* *In Phocicis.*

libidine maximè pruriat, ob verendi tamen enormitatem, qua supramodum præditus est, ad generandum admodum segnem esse compertum est, sicuti & homines qui simili genitalis productione conspicui sunt, quod in emissione per eam longitudinem semen transmeans haberetur & frigi- E

Li.10.c.28.

dius fiat. Testaturque Aelianus inter causas cur Aegyptij asinos odere, & hanc quoque accedere putari, quòd cùm populi prædicti omnes fœcundas animantes colant, asinus minimè fœcundus

Infœcundum esse.

nullo in honore sit. Geminos quidem asinam ex sese peperisse non facilè (inquit) quenquam meminisse ferunt. Tam mas quàm fæmina trigesimo mense coit, vt ait Aristoteles: sed magna ex parte nequeunt generare; verùm in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel anniculam ventrem gessisse asellam aiunt, (inquit) ita vt quod pepererat, educari ac perfici potuerit. Hæc ille, quæ Plinius sic reddidisse videtur: *Partus à trigesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus, totidem*

Li.16.c.20.

quot equæ & eisdem mensibus & simili modo. De asinis ad coitum idoneis legendus est Constantinus. Nisi a prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam pòst generaturum, sed sterilem omnino perduraturum Aristoteles asserit. Idem de generatione multa prodidit, quæ hic or-

Generatio.

ne recitabo. *Superstitiose* (inquit) *à quibusdam proditum est, asinas non concipere tot annis, quot grana hordei muliebris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equa & cætera pecora, admissarijs iunguntur asinæ; sed æstiuo solstitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore calido* F

Coeundi tempus.

pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coiuit. (Admittuntur ante solstitium, vt eodem tẽpore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro.) *Mares in remissione operis deteriores ad generationem sunt, quamobrem ab opere non disiungunt. Reijcit asina semen à coitu, nisi interpelletur, quamobrem statim à coitu verberant insectanturq́.* Eadem ferè ha-

Partus.

bet Plinius: *Parit* (inquit) *duodecimo mense, singulatim magna ex parte procreat prolem: ea namq; natura est, vt vnum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die septimo mari iungitur, eodemque die iuncta maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc nisi priusquam gnomonem amittat, pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Gignit tota vita quæ ei est ad trigesimum annum. Prægnantes opere leuant: Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disiungunt ab opere, quod remissione laboris fit deterior. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt.* Anna socer Esau primus asinos equis copulauit, vt Iudæi asserunt teste Isidoro. Quamuis autem asinus equam superueniens citiùs impleat quàm equus, equus tamen si superueniat asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum: sed si asinus superuenerit equam quam inierit equus, peruertet, teste Aristotele propter seminis sui fri- G gìditatem. Cur autem equam facilè impleat, in causa esse inquiunt, membri productionem, quæ ad intima vteri equæ penetrat, vt tradit Cardanus in opere de varietate rerum. Idem Arist. author est: Cùm vel equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum consequi, quam cùm vnigenæ inter se iunguntur, verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Euenire etiam tẽpus gerendi vteri, vt cùm equus cum asina coierit, maris norma, id est, vt quanto spatio temporis mas perficitur in suo genere, tanta etiam fœtus, quem ipse procreat, absoluatur. At magnitudine corporis, specie & viribus, magis fæminæ, quam mari simile euadere, quod nascitur, si frequenter coeant, neque vllo interposito tempore cessent quæ ita iunguntur, breui fæminam sterilescere, eaque de causa non frequenter ita coniungere, qui curam huic adhibent rei,

Equæ quos asinos recipiant.

sed tempus aliquod interponere: non asinum ab equa; vt ab asina equum recipi, nisi asinus sit qui equam suxerit. Admittere de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos voces, quæ in pascuis modo equorum viribus bouis superantes coeant. Obseruatione dignum quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici: quamuis enim vnicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. Pullum autem asininum à partu recentem subijciunt equæ (ait Varro,) quoniam eius lacte ampliores fiunt, quod id lac H quàm asininum & alia omnia dicunt esse melius. Cæterùm quia equa respuit alienum fœtum, hæc optimè tenebris fallitur; nam obscuro loco partu eius amoto, asinus quasi ex ea natus alitur, cui deinde cùm decem diebus assueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera; sicque amplior & ad omnia melior euadet. Dolent eis à fœtu mammę, ideo sexto mense (inquit Plinius,) arcent partus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Lac grauidæ habent mense decimo, vel vt idem ait, prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum vbi pingue pabulum, biduo à partu ma-

Lac quale.

ternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur colostratio. Crassissimum asinæ lac est, vt quo coaguli vice vtantur, tenuius equæ, tenuissimum cameli.

AETAS

A

ÆTAS. VOX. AFFECTVS.

ASINIS vita est ad trigesimum annum, teste Plinio, vbi aliàs legitur, amplior
annis triginta, fœmina viuacior mare est. Cæterùm ob nimios quibus vrgetur,
labores ratò proprium vitæ cursum adimplet, vt inquit Cardanus. Rudere pro- *Lib. 10. de*
priè ad asinos pertinere Grammatici aiunt, cùm enim vocem emittunt, rudere *subtil.*
dici: quibus reclamat Iosephus Scaliger in annotamentis suis in libros Varronis
de lingua Latina. Rudere (inquit) Suum & Leonum & aliorum animalium. O-
uidius & Persius asinis attribuunt. Tamen oncant asini, non rudunt. Et reuera author philomelæ
ait:

Quirritat verres, tardus rudit, oncat asellus:

Cæterùm apud nullum probatum authorem id verbum, quod omnino Græcum est, inuenias, &
ὀγκᾶν seu ὀγκᾶσθαι nisi interpreteris rudere, haud dubio non intelligeris: nam & ὀγκηθμὸν rudi-
B tum reddunt. Eleganter Ausonius in Epigrammatibus in hominem absonæ vocis.

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum
Caprigenumq́; pecus lanigerosq́; greges
Balatu assimulas; asinos quoq́; rudere dicas
Cùm vis Arcadicum fingere Marce pecus.

Dicitur & βρωμᾶσθαι propriè de asino, qui fame nimia compulsus rudit, quamuis in vulgari Lexi-
co βρωμᾶσθαι dicatur esse fœteo, rudo: & propriè de Leonibus & hircis & similibus malè olenti-
bus dici. Μυκάομαι, id est, mugio, quamuis propriè pertineat ad boues, tribuitur tamen etiam
camelis & asinis, necnon alijs etiam tam inanimis quàm animatis, quæ mugitum boatumq; quen-
dam reddunt. Inter epitheta asini etiam est μεγαλόμυκητης id est grande mugiens siue grande ru-
dens. Hanc autem rudendi vocem (βρῶσιν) asinabus negatam esse aiunt, vt refert Aelianus. Im- *Li. 3. c. 7.*
propriè itaque ab Ouidio dictum: *Lib. 5. de arte.*

Et rudit à scabra turpis asella mola.

Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à rediuo immunes esse dicuntur. Si
asinum morientem viderint, celerrimè deficiunt: rarò alioqui morbis afficiuntur. Vno maximè mor-
C bo laborare dicuntur, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitque vt per nares
pituita multa, russaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriri feruntur, sed si in capi-
te solum est, non inferre interitum. Grammatici Græci maliasmon esse dicunt catharrum per na-
res in asinis. Malie (μαλὶη) eisdem, affectus est iumentorum cùm tussiunt: & malis, aphtha id
est, oris vlcus, inflammatio. Sed de malide sic scribit Absyrthus de morbis equorum agens: *Ma-*
xima (inquit) *ægritudo est, à quo equi non facilè conualescunt, quam pleriq́; malim, alij catarrhum.* *Malie.*
Romani sumpersum vocant: est autê reuera articularis morbus, deinde eius signa & curationê subij- *Cap. 2.*
cit. Cæterùm præter hunc affectum alios quoque habet cum equo communes, proinde equi hi-
storia consulenda fuerit. Accidit & bulimus vtrisque, vt scribit Plutarchus in symposiacis, maxi-
mè si caricas aut mala gestant: Esse bulimum non famem sed exanimationem asserit, cùm odore *Li. 6. qu. 8.*
eorum fructuum sic afficiantur, odor autem non indigentiam sed morsum quendam in ore ventri- *Bulimus.*
culi exagitationemque eius efficiat, quæ facilè sedatur, vel minimo scilicet panis frustulo. Ad vri-
næ asini difficultatem, quidam superstitiosi, vt Suidas scribit, hæc verba inmurmurabant: *Gal-*
lus bibit & non meijt, myxus non bibit & meijt. Sed myxonum puto, id est, bufonem dicere voluit.
Aelianus author est Maurusios asinos primùm vt se in viam dederunt, incredibiliter incitata cele- *Vrinæ diffi-*
D ritate iter conficere, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes *cultas.*
& spiritus deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas profun-
dere lachrymas, non tantopere meo iudicio (inquit) ob futuram mortem, quàm ob pedum in-
firmitatem, quare vt captiuos ad equos alligatos trahi. Si claudicent asini, aqua calida totum pe- *Claudicatio.*
dem circum lauabis & scalpello expurgabis; quod postquam feceris, vrinam veterem calidam,
in qua adeps, maximè caprinus elixatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circumfundes, at-
que hoc facies vsquequo sanitatem adipiscatur, vt monet Constantinus Cæsar ex Absyrto.

E

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

CVM Stygis aqua, cui ex petra profluenti inſignis adeò ineſſe fertur frigiditas, vt vaſa omnia diſſiliant, aſino in primis videtur eſſe occulta quædam amicitia,
Li. 25. c. 16. cùm ſolius huius animantis, aut mulæ ſicuti alij prodidere, niſi mendoſa (inquit Cælius) ſint Græcorum exemplaria, vngula nullam patiatur noxam. Certè Plutarchus in libro περὶ πρώτου ψυχροῦ de aſini vngula intellexit, quod facit
30. in hiſtorijs quoque Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapſus: nam Græcè ὄνος, aſinus eſt, mulus autem vel mula ἡμίονος. Aut vtrumque eſt, aut forſan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνου χηλὴν dixit, quanquam interpres equi vngulam reddiderit. Hæc ferè
Li. 10. c. 40 Cælius. Aelianus verò, in Scythia (inquit) aſini cornibus præditi naſcuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis aquam continent, quæ tranſmittit vaſa omnia, etiamſi ſint ex ferro. Similem planè cum ventis vel amicitiam vel inimicitiam habere videtur. Legimus enim Empedoclem, vt F
notauit idem Cælius, quandoque colyſaneman fuiſſe dictum, quòd venti flatum inhibuiſſet. Nam
Empedocles colyſamenes cùm Agrigentini vento infeſtarentur vehementiore, illum auertiſſe Empedocles dicitur, circumpoſitis vbi pellibus aſinorum innumeris: quam rem ſic narrat Diogenes Laërtius: Eteſijs aliquãdo vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperet, excoriare aſinos iuſſit, factiſque vtribus, eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, ceſſantibuſque ventis, ab
Ne rudat. euentu rei κωλυσανέμαν vocatum eſſe Timæus tradidit. Quis autem rationem quoque adferat,
Lib. 9. c. 55. quòd non amplius rudit aſinus, ſi lapis è cauda ſuſpenſus teneatur? Id tamen vulgò dici Aelia-
Aſini & Aegithi odium. nus tradit. Quod verò aſinos dicunt, tot annis ſterileſcere, quot hordei grana comederint menſtruo infecta, id paulò antè negabamus. Aſinum & Aegithum inimicitias exercere ex Ariſtotele ſcribit Antigonus in mirabilium narrationum congerie. Prætereuntem enim ſolui in ſpinas. Eam ob rem, & quòd aſino rudente Aegithi oua excidunt, perterritique pulli: huius damni memorem ægithum inuolantem, vlcera aſini roſtro ferire. Paulò tamen aliter nunc apud Ariſtotelem hæc
Li. 9. hi. c. 1. legimus: *Salo* (ſic vertit Gaza) *prælium cum aſino eſt, propterea quòd aſinus ſpinetis ſua vlcera ſcabendi cauſa atterat; tum igitur ob eam rem, tum etiam quod ſi vocem rudentis audierit, oua abigat per abortum, pulli etiam metu labantur in terram. Itaq; ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius roſtro excauat.* Et ſic quoque habet Plinius: *Aegithus auis minima cum aſino,* (diſsidet.) *Spinetis enim ſe* G
Li. 10. c. 74. *ſcabendi cauſa atterens, nidos eius diſsipat: quod adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua eijciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur aduolans, vlcera eius roſtro excauat.* Similiter aſinus & ſpinus (ἀκανθίς,) inimici inter ſe ſunt, vt ſcribit eodem loco Ariſtoteles. Victus enim ſpino a vepribus quas
Spinus. aſinus tenellas adhuc paſcit. Quem locum Plinius ibidem ſic reddidit. *Et acanthis in ſpinis viuit; idcirco aſinos & ipſa odit, flores ſpinæ deuorantes.* Cur verò coruus aſinos oderit, aduolanſque ſe-
Coruus. riat & eorum oculos laceret, rationem nullam attullit Ariſtoteles. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaque ab illis circumueniuntur. Aiunt Plutarchus & Aelianus aſinos nullo ne-
Lupus. gocio comprehendi & è vita tolli. Ait Ariſtoteles, niſi me fallit, memoria, aſinum cùm lupum
Lib. 8. c. 6. præſentem viderit, caput in latus vertere, ne aſpiciat, & ſic auerſo viſu inuadi. Haud bene etiam
Lib. 8. Hiſt. tra. 2. cap. 2. ei cum mure domeſtico eſt, vt his quibuſcumque verbis teſtatur Albertus. *Pugnat* (inquit) *rattum quia dormit in eius præſepe, & mordendo nares eius, vetat ipſum comedere, & ipſ. cum alio comedit eius pabulum.* Cæterùm Ariſtoteles hoc de colote, ideſt Stellione tradit, pro quo ipſe ineptè rattũ reddidit. Si oues vtantur ſtabulo, in quo aſini, mulæ aut equi ſteterunt, facile in ſcabiem incide- H
re Columella author eſt. Iam verò etſi aſini & equi eiuſdem penè ſint ſpeciei, & in ijſdem regio-
Equus. nibus, quæ vtroſque producunt, ijſdem ſtabulis amicè degant, naturaliter tamen equi aſinorum ruditus horrent, ferreq; nequeunt, quod conſtat ex Scytharum pugna cum Aegyptijs. Cùm enim Scytharum equitatus, quo præcipuè valebant, in Aegyptios irrueret, rugitu aſinorum & mulorum inſolito (quippe apud Scythas nulli ſunt, Aegyptijs verò frequentes) adeo equos Scytharum legimus fuiſſe conſternatos, vt protinus fugam fecerint, Aegyptijſque inſignem victoriam dederint. Alij de Perſarum Darijq; regis aſinis id narrant. Teſtatur Philippus Beroaldus equum gradarium ſibi à ſcholaſtico Bohemo dono datum, quoties aſinos videbat audiebatq; rudentes, hinniuiſſe, reſiliſſe, perturbatum fuiſſe: tandem aſſueuiſſe, minus ac minus indies fuiſſe perturbatum. Nam vt inquit ille; *nihil aſſuetudine maius.* Ipſe qui apud Ariſtotelem, Plinium, Herodotum, cæteros, legerat in Scythia & regionibus frigidis, non gigni aſinos, nihil demirabatur illam equi agitationem, qui nimirum noua beſtiæ & forma & voce ab initio conſternabatur, mox exuta omni per conſuetudinem formidine ſimul manſitabat, ſimul interdum pabulabatur.

A labatur. Adeo multa quæ primum inſpectione videbantut formidoloſa, paulatim mox cognita
contemnimus. Iam verò hoc omnem admirationem ſuperat, ſi verum eſt quod ſcribit Gauden-
tius Merula: Si percuſſus à Scorpio ſuper aſino rectus deſideat ad caudam, pro ipſo dolorem ſen-
ſiturum aſinum: eiuſque rei ſignum eſſe quod pedendo moritur: Vel ſi is quem ſcorpio pupuge- *Lib. 3. Mirab. 58.*
rit, in aurem dicat aſino, Scorpius ne pupugit, non amplius doleturum, dolore in aſinum tran-
ſeunte. Sunt modò & plantæ quibuſcum vel bene vel malè eis conuenit. Abroſo ab aſino vitis
palmite, vindemiam inde feraciorem proueniſſe obſeruatum eſt: idque cum ſumma ſecuti dili-
gentia mortales lætiorem ſibi prouentum quotannis compararunt. Cuius rei monumentum Nau- *Plantæ.*
pliæ ſpectabatur, vbi lapideus aſinus grata poſteritatis memoria dedicatus fuerat. Huc illud ad-
dam quod is neque mortuus quidem officium facere deſiſtit, ſiquidem Vadimonius compertum
ait caluariam eius in hortorum medio depoſitam, ad loci fertilitatem facere: Sunt verò aſinis fe- *Ferula.*
rulæ gratiſſimæ in pabulo teſte Plinio cæteris iumentis cùm ſint præſentaneo veneno, & in equi
hiſtoria ex eodem diximus, circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equos naſcentibus
illic herbis paſtos, inflammari tabie, circa Botnias verò aſinos. Si in Hetrutia depaſcantur cicu- *Cicuta.*
tam, profundiſſimo ſomno & torpore corripiuntur, vt non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui vi-
B deantur; Id quod aliquando ruſticos (inquit And. Matthiolus) fefellit, nam cùm aſinis quos
mortuos credebant, pellem detraherent, accidit quod in medio ferè operis ſint expergefacti, non
ſine magno excoriantium terrore & ingenti aſtantium riſu. Teſtatur & Scaliger, aſellos ſe vidiſſe
multum oſcitantes ex cicutæ eſu, deinde in amfractuoſos gyros circumactos concidiſſe. *Exerc. 152.*

AVGVRIA. PRODIGIA. SOMNIA. Præſagia.

CAESARI Auguſto cum Antonio ad Actium dimicaturo, cùm nondum ſubla- *Augurium*
tis planè tenebris tentorio digreſſus circum naues ambularet, quidam aſinum *Auguſto o-*
agens occurriſſe traditur: interrogatumque quis eſſet, reſpondiſſe ſibi Eutycho, *blatum.*
aſino Niconi nomen eſſe. Eſt autem Eutychus Latinis fortunatus, Nico vincens. *Nicon aſinus.*
Eius ominis cauſa Cæſar, cùm locum iſtum nauibus oneraret, æreum aſinum
C & hominem ibi poſuit, vt Plutarchus alijque paſſim memoriæ prodiderunt. C. *In Antonio.*
Marium in Minturnenſium cuſtodia deliteſcentem legimus, cùm aſellum conſideraſſet oblatum
ſibi pabulum ſpernere, & ad aquam properare, ex hoc ſalutis ſibi pabulum ſpernere, & ad aquam
properare, ex hoc ſalutis ſibi viam oſtenſam conieciſſe. Saulem dum aſinas amiſſas quæreret, pro
ijs regnum inueniſſe Suidas annotauit. E contrario cum aſinus Leonem interfeciſſet, omen magni
terroris edidit, necemque Alexandro portendiſſe literis mandatum eſſe Alexander ab Alexandro
annotauit. Certè Plutarchus in vita Alexandri inter prodigia quæ Alexandrum perturbarunt,
hoc ſcribit: *Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ manſuetus*
aſellus calcibus exanimarat. Idem accidit Florentiæ anno 1302. Leonem enim Florentinis à Bo- *Lib. 5. c. 13.*
nifacio ob magnitudinem pulchritudinemque donatum, in aula præfecti aſellus clitellatus calci- *Aſinus leonem occidit.*
bus ira defatigauit, vt tandem interimeret. Alij autem aliter hoc prodigium interpretabantur,
inquit Ioannes Villanus. Erant qui ad Sibillæ referrent oraculum, quo denunciatum eſt olim,
tunc eccleſiæ excidium fore, cùm animal manſuetum regem ſuum occidiſſet, ſed in ipſum Ponti-
ficem portentum minabatur; mox enim à Sciarra Colonna Galliarum Regis iuſſu captus eſt. In
eadem Hetruria res alia ſimiliter ridicula nouam animis omnium religionem iniecit. Piſtrij ſub
D horam diei tertiam ſpectantibus multis, aſinus excelſum tribunal aſcendit, atque inde ruditum
vſque adeo compoſitum edidit, vt populum accurrentem alloqui, & quædam dicere velle vide-
retur. Creditum eſt ſignificaſſe Terentium arte piſtorem ex humili genere præfectum futurum *Aſinus tribunal aſcendens.*
vrbis, cùm accuſaſſet præfectum furti. Aſinus aut bos, vt alij referunt loquens inter cætera pro-
digia recenſetur, quæ ciuile bellum præceſſerunt: ad quod pertinet illud Lucani.

Tunc pecudum faciles humana ad murmura linguæ. *Lib. 1.*

Sed & in ſacris literis legimus aſinam domino ſuo locutam fuiſſe. Balach enim filius Sephor cùm *Aſinus loquitur.*
in terram ſuam Iſraël veniſſe comperiſſet, nuncios miſit, vt Balaam hariolum inuitaret, (inquit
D. Auguſtinus) vt populum Iſraël malediceret. Qui cùm ſedens ſuper aſinam pergeret, & aſina *Lib. 1. de mirab. ſacræ Script.*
angelum in anguſtijs ſtantem euaginato gladio videns timuiſſet, ter cæſa demum domino ſubſti-
tit. Vnde amplius flagellata, humano more & ſermone quaſi querulosa ancilla loquitur. Et illa
loquente, ſtatim Balaam oculi, vt angelum cerneret, aperiuntur. In hoc admirabili ſigno quam-
uis aſina competentia ſibi verba proferatur, non tamen ſua mente, nec affectu ſuo loquitur, ſed do-
minus, de

minus, de quo dicitur, & aperuit os asinæ, sicut ad loquendum os aperuit, ita etiam linguam & palatum in verba gubernauit. Asina enim quid & quomodo diceret, & si aliquid diceret, ignorabat, quoniam & homines qui alieno inflati spiritu loquuntur, & adhuc cùm loquitur, nesciunt'&c. Iam verò si quis asini se aures habere imaginatus fuerit per quietem, ingruere homini seruitutem & ærumnas, coniectores autumant. Ita etiam si quis asinum se caput habere somniauerit. Contrà si quis ægrotet, vidisse asinum qui à lapsu se sustulerit, indicat eum conualiturum in omnibus dicente quopiam Viden' vt asinus se crexerit? decumbentem indicat surrecturum. Si aselli aut muli, diu multumque & caput,& auriculas absque præsente causa motitabunt, pluuiam adfuturam designabunt, vt author est Theophrastus: rationem reddit Antonius Mizaldus; Auditum hebetant austri (inquit Hippocrates) & caput grauant. Sunt asellus & mulus capite enormi, propterea pituitæ & gignendæ & excipiendæ peropportuno. Quæ quia componente sese in pluuias aëre, huiusmodi animalia exagitare solet: idcirco calore de motu concitato, quicquid id est tenuare dissipareque, imo verò in ambientem aërem deponere in primis rentant. E

Asini aures habere quid in somno portendat.

Cur auriculas motitantes pluuiam præsagiant.

COGNOMINATA. F

Denominata.

ASINAE cognomentum teste Macrobio Cornelijs datum est, quoniam princeps Corneliæ gentis, empto fundo seu filia data marito, cùm sponsores solemniter ab eo poscerentur, asinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponsoribus præsens pignus. Liuius verò Cornelium asinam memorat interregem & P. Cornelium asinam siue illum siue alium. Asconius Pedianus in oration. Ciceronis contra L. Pisonem & Cn. Cornelium asinam consulem eum C. Duilio. Fuerunt autem & Asinij vetustæ familiæ, è quibus Asinius Pollio celeberrimus, & cuius perelegans extat oratio aduersus Catilinam. Asinius quoque Sabinus memoratur à Tacito & Asinius Capito apud A. Gellium. Fuere & Asellæ cognominati, Lucretius Asella apud Florum & scriptorem de viris illustribus. Fuere denique Asellones, vt Sempronius Asellio scriptor Romanæ historiæ apud A. Gellium: Asinorum familia Florentiæ est antiquissima, ex quibus Asinus de Asinis reformauit statuta mercatorum, vt legimus in libro Italicè conscripto de nobilitate alini. Fuit & in hac mea patria gens Asinellorum olim florentissima opulentissimaque, a qua turris in minusculo foro constructa conspicitur, quam à conditoribus in hodiernum vsque diem cognominant turrim Asinellorum; quæ altitudine structuraque æquilibrio est Bononiæ spectatissima. Brocardus monachus in descriptione terræ sanctę de eius agens incolis circa castrum Arachas post Tripolim habitare tradit Saracenos, qui Vanni dicuntur; his sociari Saracenos alios quos Asininos vocant, habitantes in montanis vsque ad castrum Antheradum, plurima habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Gur verò Asinini vocati sint, subticet. An fortè quia sese Romanæ Ecclesiæ subijcere aliquando voluere? Nam & Christiani olim, per ignominiam Asinatij nominati sunt. Verba sunt Corn. Taciti (inquit Petrus Crinitus,) quo loco historiam de Iudæorum origine & moribus scribit. Assensere Iudæi Mosi duci atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt: sed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerunt; quum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam cōscendit. In quibus vulgatissimi codices deprauati alicubi comperiuntur, & quidem ineptissimè, vti res ipsa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti verba mutuatus, ad hunc modum in Apologetico id explicat; Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extorres vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos, cùm siti macerarentur, onagris qui fortè de pastu potum petituri existimabantur, indicibus fontium vsos: ob eamque gratiam consimilis bestiæ superficiem consecrasse. Notum est enim quòd ipsi quidem Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneque & alijs notati sint, quod aureum asini caput in templi sacrario seruarent, atque adorarent: quoniam Mose duce (vt improbè asserunt) asinorum beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod esse falsum & planè fictitium Iosephus Iudæorum vernaculus & templi sacerdos, alijque complures asseuerant. Vnde idem Tacitus, vt mendaciorum loquacissimus, à nostris meritò incessitur. Romani autem veteres pari causa & Christianos æquè ac Iudæos Asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Chrestum per e. literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant; quando insando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum spectanti populo proposuerunt, vt is foret auribus asininis, pede altero

Lib. 1. Saturnal. c. 6. Cornelij Asinæ cur dicti. *Dec. 3. li. 3.* *Asinij.* *Lib. 5. c. 20.* *Aselli.* *Asellones.* *Lib. 1. c. 13. & li. 1. c. 18* *Asini.* *Asinelli.* *Asinini.* *Asinarij dicti Christiani.* *Lib. 1. c. 9.*

G H

A tero inungulatus, librum gestans, & togatus. Cui flagitio vt scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorarunt: Deus Christianorum ὀνόχηλος: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ægrè à risu abstinuit, quum nomen ipsum & formam conspiceret. Hæc omnia itaque ille. Porrò sic quoq; legimus apud Alexandrum ab Alexandro Clisthenen tribus Doriensium, ne forent eædem Sicyonijs, quæ Argijs, diuersis nominibus ad ignominiam compositis notauisse. Nam præter *Lib. 1. c. 17.* tribum suam cui Archæ nomen erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellasse: quippe hyatas, id est suales, aliquibus oneatas, hoc est asinales, reliquis chœreatas, id est porcales nomina *Nomina ad ignominiam imposita.* indidisse, quibus mox aliud nomen dixisse, hyleas, Pamphilos, diamantes & Egyleas. Apuleius libidinosam mulierem & quod in viro exoptabat, in asino adamantem, eleganter asinariam Pasiphaën nominauit his verbis: *Fuit in illo conuenticulo matrona quadam pollens & opulens, qua more cæterorum visum meum mercata: ac dehinc multiformibus ludicris delectata per ammirationem assiduam: paulatim in ammirabilem mei cupidinem incidit; nec vllam vesana libidini medelam capiens adinstar asinaria Pasiphaës, complexus meos ardenter expectabat; grandi denique præmio cum altore meo depacta est noctis vnius cubitum &c.* *Pasiphaë asinaria.* Oppidò quàm decenter (inquit Beroaldus in commento) Pasiphaë asinaria mulier dicta, quæ ita expetebat asini concubitum, sicut illa Pasiphaë poëtica *Pasiphaë poëtarum.*

B tauro supposita ferinos coitus adamabat. Res est testimonio poëtarum notissima, & historicorum monumentis celebrata, quemadmodum Pasiphaë Solis filia Minois vxor tauri amore flagrauit, & opificio Dædali intra vaccam ligneam inclusa septam corio iuuencæ concubuit. Aristonem autem nobilem iuuenem Ephesium, filium Demostrati, mulierum ita exosum fuisse tradunt Aristides, Stobæus & Plutarchus, vt cum asina concumberet, exque ea puellam formosissimam susciperet, Onosceliam ab euentu, quòd videlicet cruribus esset asininis, dictam: *Lib. 2. Para. Serm. 2. In Parall. c. 54.* E contrario Mahumetum illum Turcicæ sectæ authorem quidam scriptor Germanus, qui terræ sanctæ itinerarium ritè conscripsit, & ex perlecto Alcorano multa retulit, Saracenæ cuiusdam dum per Arabiam iter faceret, amore correptum fuisse tradit, à qua cum efflagitatum coitum impetrare non posset, mox asellam qua inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressisse. *Onoscelia.* Vtrumque itaque non incongruè cum Apuleo asinarios cognominabimus: sed fuit ὄνος siue asinus etiam quidam appellatus non ob tam nefarium coitum, sed propter penem vltra animalium modum prominentem, qua de causa Commodo Imperatori tam gratus fuisse fertur, vt & ditaret hominem & Herculis sacerdotio præponeret. Sunt modo & loca ab asino denominata. Megarensis ager sicut & Atticus asper minimeque ferax partem ampliorem habet refertam montibus inquit Strabo,

C quos Oneos id est asinarios vocant. Et ad Antronem munitum castellum ait esse in transitu in Eubœam quod Antronis asinum vocant. Interpres Aristophanis in Pluto inter alias rationes, cur *Li. 9. Geogr. Montes asinarij.* Midas dicitur habuisse aures asininas, vnam etiam addit, quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui nomen ὄνου ὦτα, id est auriculæ asininæ. *Aures asini.* Asinaria festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti. Malea promontorium Peloponnesi vocaturà forma ὀνυγνάθος Ptolomæo, id est asini maxilla, γαμφήλας, vt scribit Isaacius in Lycophronem. Pausanias in Laconicis excurrere tradit in mare procul ab Asopo stadia CC. Onuphis Aegypti vrbs Stephano & Psello, quæ Herodoto onuphites vocata est. Multa etiam Italiæ loca obscura alias ab asino nomen acceperunt, vt in agro nostro, qua itur Florentiam, Scarica l'asino, id est asino sarcinam demito, propterea quod asinus, cùm eo peruenit, præ lassitudine quietem poscit. Mutinæ fontem quendam ab asino denominarunt, quod aliquando in eum asinus ferris indutus argenteis, à Bononiensibus excoriatus ludibrij causa in vrbem eiaculatus incidisset, vt Pompeius Vizanius noster amicus narrat, in sua de Bononia historia. *Lib. 3.* Via asinaria vna est authore Ortelio ex illis quæ ad vrbem ducunt, Festus Pompeius vrbis Romæ viam esse ait, item liber notitiarum, vt idem Ortelius citat. *Via asinaria* Asina bella nomen est villæ cu-

D iusdam in agro Romano qua itur Braccianum. Apud Foroiulienses via quædam vulgò vocatur, Qui mi caddè l'asino, hoc est, hic meus cadebat asellus; quæ verba ad perpetuam rei memoriam durissimo impressa lapidi reseruari aiunt. In regno ea est Sauorignanorum. Asinorum paradisus *Asinorum paradisus.* Perusij nomen est plateæ, qua iter est ad monasterium conuentualium D. Francisci. Asino longò castri nomen in agro Senensium. Vallis asinaria non longè abest à Tiguro Heluetiorum. Mons asinellus in Abrutio celebris templo D. Eustachio quod habet in vertice, sacro. In Sicilia secundo à Catania lapide ingentem aiunt esse fluuium, cuius pons ligneus quatuor capax curruũ, à transeuntibus asinis, pons asinorum nuncupatur. *Pons asinorum.* Est & eiusdem nominis pons inter Aquilegiæ vrbis ruinas ab Attila destructæ, ab asina marmorea binos lactente fœtus nomen habens, cuius hodieque reliquiæ extant. Pruna quædam tradit Plinius asinina olim dicta esse à vilitate, seriora maioraque, eodem colore quo hordearia. *Pruna asinina. l. 15. ca. 13.* Onocecidas Galenus à rusticis ait vocari eas gallas, quæ grandescunt fungosæ, quasi asininas, quòd ignauæ sint & minus efficaces. Plinius inter diuersas *Li. 14. c. 3.* vuarum species damnari ait visu cineream, & rabusculam (rauusculam colore ad rauum inclinante, &

te) & aſiniſcam, id eſt colore aſini, vt doctiores exponunt, ideoque conijciunt, quod eadem for- E
tè Varino ſit ὀνωχὴ nominata. Heſychio verò etiam ὀνώνη eſt genus vitis nigræ. Ὀνόγυρον, cu-
ius mentio apud Nicandrum in Theriacis, Suidas exponit φυτὸν ἀλεξίκακον, ὅπερ τριβόμενον ὄζει,
additque alijs ἀνάγυρον nuncupari, indeque tranſlatum eſſe dicit, κινεῖς τὸν ἀνάγυρον, de ijs qui
Onogyrus. ipſi ſibi mala accerſunt. Nicandri verò Scholiaſtes, chamæpitym eam ait eſſe herbam quæ &
ὀνόγυρος & σιδηρῖτις dicitur, & οἶνα ἄγρια, quod iudicium multi vt ineptum reijciunt. Eſt etiam
Onogyrus. Onogyrus nomen viri, cuius his verbis meminit Varro. *A bubus Athenis Buzyges nobilitatus, Ar-*
Li. 6. Hiſt. 6 *gis Onogyrus.* Ὀνόπυξος ſpinoſis ſtirpibus accenſetur à Theophraſto. Theodorus buxum aſini-
Li. 21. c. 16. num Latinè reddidit. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. *Onopyxus* (inquit) *folio & caule*
ſpinoſus eſt. Apparet autem inde nomen habere, quòd ſit carduus aſinis in cibo gratiſſimus &
ſummoperè expetitus: quanquam non deſint, qui non per υ, ſed per η, ὀνόπηξον legendum eſſe
exiſtimant, quòd ad eum deuorandum aſinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & di-
placum ὀνοκάρδιον, nuncupant, quòd ad eum aſinus magna alacritate feratur cùm ſenſerit,
Onocardiũ. quaſi aſini corculum. Cum verò aſinos vbique obſeruauerimus ad quoſdam carduos crebrius ac-
currere, iiſque libentius & maiori cum voluptate veſci, & ab iiſdem magis allici, meritò ὀνόπυξος E
Li. 27. c. 12. nominauerimus. Idem Plinius Onopordon memorat his verbis: *Onopordon ſi comederint aſini,*
Onopordon. *crepitus reddere dicuntur.* Quamobrem Dalechampius onopordon id genus cardui eſſe indica-
uit, quod herbarijs communiter corona fratrum appellatur, & carduus tomentoſus; cùm Pari-
ſienſes ſeruata nominis Græci ſignificatione Pet d'aſne quaſi aſini crepitum vulgò vocant, aiunt-
que & affirmant aſinos eo guſtato ſubſultare, crebroque pedere. Anonin quidam eodem atte-
Ononis. ſtante ononida malunt vocare. Grammatici ὀνώνην exponunt τὴν τοὺς ὄνους ὠφελοῦσαν, quòd aſinos
iuuet, videlicet ſeſe terentes ad illam ſcabenteſque, vel quòd in ea ſe voluntantes ſpinis eius dor-
Onoſis. ſum libenter aſtringent & ſcabant. Apud Nicandrum legitur etiam ὄνωσις in Theriacis, Ὑπωπος
τε καὶ ἡ πολύγωνος ὄνωσις: ſed metuo ne perperam pro ὄνωνις, præſertim cum addat πολύγωνος:
Onoſma. id enim pro πολυάκανθος accipere videtur. Onoſma teſte Dioſcoride etiam ὄνωνις vocatur, qua-
Onophyllũ. re apud Paulum Aeginetam, vbi ſcribetur ὄνομα & ὄνομις legendum ὄνοσμα & ὄνωνις. Onophyl-
lon eadem eſt anchuſæ ſpecies, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam aſini lactuca vocatur: ſed
Onoclea. & ipſam anchuſam quoque Græci onocleam vocant: & alterum eius genus apud Dioſcoridem
Onochiles. onochiles appellatur, pro quo aliqui onochilon, alij onochelim dicunt. Apud Theophraſtum
Li. 7. Hiſt. c. 10. perperam ſcribitur ὀνοχίχλη, vbi Gaza vertit Turdaria abſque vllo ſenſu. Eſt autem onocichla G
Onocichla Plinio, cui flos diuturnior per partes floret. Auriculam aſini Galli quidam vocant ſymphytum
Auricula aſini. alterum: Sabaudi lotum pratenſem, panem aſini: Inter ſtirpium nomenclaturas Dioſcoridi at-
tributas, onomordon eſt helxine: aſini ſanguis Aegyptijs, Filix: aſinus ichtei Magis ſampſu-
Panis aſini chum. Onobletum herba linguæ ſimilis Hippocrati contra fœminarum profluuia in vellere appo-
Onobletum. nitur. Gorræus ſpeciem bliti linguæ ſimilem exponit. Plinius equidem teſtatur Hippocratem
putare bliti cibo ventrem ſiſti, ipſe verò ventrem adeo turbare tradit, vt choleram faciat aliqui-
Origanum. bus. Alterum origani genus Græcis ab aſino oniris cognominatur, ideoque Nicandro ὀνοπέταλον
vocatur, quaſi folium aſini, quòd videlicet folium eius aſino in cibo ſit gratiſſimum. Onobry-
Onobrychis. chis ab aſini ruditu nomen accepit; cæterùm quod ea deuorata rudere cogatur aſinus, a nemine
Onothera. quod ſciam, proditum eſt. Onothera verò, ſiue onagra, non ab aſino, ſed à vino, cuius odo-
rem radix exiccata refert, dicta eſt, quamobrem potius ſcribendum eſt οἰνόθηρας, & οἰνάγρον. Ὀ-
Onoſcheli dæmones. νόσκελοι dæmones ſunt, vt annotauit Cælius, inaquoſa & arida corporibus areſcentibus frequen-
Lib. 2. c. 6. tantes, aſininis cruribus. Hi ſeſe mares plurimùm (inquit) exhibent, interdum quoque leonem
& canem induere videntur. Præter verò omnem veritatem onochelon Chriſtianorum deum in-
telligi ſuprà dictum eſt, & infrà etiam dicetur. Ὀνοκώλη verò ſimiliter ab aſinino pede dicebatur H
Empuſa. Empuſa (Laruæ aut terriculamenti genus vno pede incedens, Hecatæ dicatum) de qua Ariſto-
phanes in Ranis: καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει Νὴ τὸν Ποσειδῶ, καὶ βολίτινον θάτερον. Vbi Scholiaſtes
exponens quid ſit βολίτινον σκέλος, ait ἔνιοι δ' ὄνου σκέλος λέγουσι. διὸ παρά τισι καλεῖσθαι ὀνόκω-
λον. Quapropter vbi apud Etymologum legimus Empuſam eſſe dictam παρὰ τὸ ἐμποδίζειν, ἢ
ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον πόδα χαλκοῦν ἔχειν, ἢ ὅτι ἀπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυουμένοις. καλεῖ-
ται δὲ αὕτη καὶ ὀνόπολη, pro ἐμποδίζειν ex Suida legendum ἑνὶ ποδίζειν, & pro ὀνόπολη, ὀνοκώλη,
vt reſtituit Henricus Stephanus in lexico ſuo veteri, cui multa ait cum Etymologico eſſe commu-
nia; vbi ſic legitur, Ἔμπουσα, φάντασμα δαιμονιῶδες ὑπὸ τῆς Ἑκάτης πεμπόμενον, ὃ δοκεῖ πολ-
λὰς μορφὰς ἀλλάσσειν. Et paulò poſt explicatum nominis etymum: οἱ δὲ φασιν ἕνα σκέλος ἔχειν
αὐτήν. ὅθεν ἐκεῖνοι ὀνοσκελίδα, ὀνοκώλην, ὀνόκωλον, καὶ ὀνοκωλέαν καλοῦσι. Eſt itaque Empuſa
ſpectrum quoddam quod ab Hecate dicebatur immitti videndum miſeris & calamitoſis. Ariſto-
phanes aiebat in varias eam mutari formas, vt bouis, muli, canis & rurſus formoſæ mulieris. Qui-
dam exiſtimãt meridianis horis apparere Empuſam ſolitam ijs qui parentant manibus. Fit autem
in ſacris

A in sacris etiam psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse, narrantque vno conspici pede, ideoque Empusam (Ἔμπουσαν) dici, ὡσεὶ ἑνίποδα. Sunt & ὀνοκένταυροι dæmonum genus tenebrosum κατ᾽ Ἀκύλαν apud Aquilam. Meminit eorundem D. Hieronymus. Onocentaura verò Aeliano genus animalis siue veri siue fictitij: de quo sic scribit: Onocentauram quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores, neq; pictores in eorum descriptione mendaces fuisse, sed eos quoque à tempore productos, & gemina diuersæ naturæ corpora in vnum coaluisse non negabit. Verùm siue reuera fuerint, siue omni cera fluxabilior & ad fingendum habilior fama illos finxerit (tanquam dimidiato hominis & altero equi corporibus permixtis & vna conciliatis anima) prætereo. De Onocentaura quidem mihi nũc est animus explicare, quæ auditione & fama accepi. Eam ipsam scilicet homini ore similem esse, & pilis prolixis faciem eius ambiri: simul & collum & pectus humanam speciem similitudinemque gerere: mammas quoque turgidas in pectore: humeros, brachia, cubitos manusque humanam naturam habere: dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asino persimiles esse: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem (ad latera) leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus, eæ præcurrunt

B ante posteriores pedes: ex quo fit, vt cæterorum quadrupedum cursu non superetur: ac rursus vbi habet necesse vel cibum capere, vel quicquam tollere, ponere, apprehendere aut constringere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur; tumque non graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. Nam si capiatur non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hæc de Onocentaura Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo. Hactenus Aelianus. De Onocrotalo aue, cui nomen est ab asinino clamore, consules lector tomum nostræ ornithologiæ tertium. Suprà inter æquiuoca, tractorij generis machinam, Latinis suculam, Græcis ὄνον id est asinum vocari ostendi. Eadem & ὄνευς dicitur, vt Budæus in Pandectis docet. Scholiastæ verò Thucididis ὄνευος est μηχανὴ ἐπ᾽ ἄκρον ἀκάτιον πηγνυμένη, ἀφ᾽ ἧς περιβάλλοντες βρόχους, τοὺς σταυροὺς ῥαδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνέσπων. Ἔστι δὲ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε τὸ καὶ σαγηνεύω βαρεῖαν ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἀπόνως ἑλκεσθαι. Sed & ipsi helciarij qui suculam versant, ὄνευοι appellantur, vt ex eodem Scholiaste discimus: ὄνευος (inquit) μηχανή ἐστι περιαγωγῆς, ᾗ οἱ χρώμενοι, ὄνευοι λέγονται. Hinc & ὀνεύω id est suculam verso. Apud nos tesarius quidam ludus vulgò ab asino scarica l'asino nuncupantur, quasi asinus sarcina liberatus, propterea quòd is qui vincit, latrunculos simul in eodem loco collectos,

C pro tesserarũ iactu prius per diuersas abaci lusorij areas disponit, & deinceps eximit. Ὀνοβατεῖν authore Polluce propriè dicitur de asinis, cùm equas inscendũt. Sic enim scribit: ὄνων δὲ ἴδιον τὸ ὀνοβατεῖν: ὁπόταν ἵππους ἐπιβαίνωσι. Xenophonti verò est, facere vt asinus equam ineat; αἱ γὰρ ἀγελαῖαι τῶν ἵππων οὐχ ὑπομένουσι τοὺς ὄνους ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ ἕως ἂν κομῶσιν. Οὗ ἕνεκα καὶ ἀποκείρουσι πρὸς τὴν ὀχείαν τὰς ἵππους ἅπαντες οἱ ὀνοβατοῦντες. Quæ modò mulier ὀνοβάτις apud Cumæos, & ὀνοβόσις dicta sit, dicetur suo pòst loco. Ὀνεῖον, stabulum asinorum exponit Varinus. Ὀνηλάτης, ὀνηγήστος, ὀναγρὸς (nam ὄναγρος est asinus ferus,) ὀνοφορβὸς, ὀνοκίνδυνος, vt Varinus habet, vel Doricè ὀνοκίνδιος, vt Suidas & Pollux, est qui asinos ducit, vel pascit, pro quo & κιλλακτὴρ similiter Doricè apud Varinum legitur rectè, nam κιλλὸν & κίλλαν suprà asinum esse diximus: minus bene apud Pollucem κυνακτήρ. Sic enim venatorem potius vocamus. Latini asinarium dicunt: & sic inscribitur Plauti comœdia, vt ipse ait in prohœmio,

Nunc quid me dixi velle vobis dicere,
Dicam, huic nomen Græcè est onagos fabulæ.

Sic enim legendum, non autem onagros, quo modò in omnibus libris & scriptum est & impressum; quod vidit Turnebus & astruit Dionysius Lambinus. Dicitur & qui asinos agit, asinecta a-

D sinida & asiniga: quamobrem idem Turnebus, in hoc Virg. in Copa:

Huc alibida veni, fessus iam sudat asellus,

vbi quidam legebant, *Huc ad liba veni*, legendum iudicat vel asinida, vel multò potius asiniga ab asino agendo, sicuti & in prologo qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non illo quidem à Plauto scripto, (apagesis illum à tam elegante Latinoque comico,) sed à veteri tamen aliquo scriptore profectò, in quo Silenus, de quo loquitur Virgilius, pando asino vehi solens, ita de se loquitur:

Asibidam Ionij me vocitant greges
Quod vecturio senex vehat asinario.

Sed nec asinecta legenti de futurum putat suffragatorem, quod tamen non ita vltima compendinatione decernit.

Marginal notes: Hecate. | Onocentauri. | Onocentaura. Lib. 17. c. 9. | Onocrotalus | Oneuus machina. | Lib. 5. c. 15. | Lib. de re equest. | Oneion. | Asinarius. | Asiniga. Li. 13. c. 22

HIEROGLYPHICA.

Li.30.c.20. Homo ſemper domi manens.

IN Hori (inquit Cælius) lectum monumentis eſt, Aegyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam ſit profectus, onocephalum expingere, quia nec hiſtorias audiat, nec quæ ἐπὶ ξένης fiant, perſentiſcat. Cum primis autem rerum omnium ignarum per iſtiuſmodi aſellicipitem hominem à ſacerdotibus Aegyptijs eo modo indicari idem Horus alijq; prodidere, eamq; imperitiam in eo præcipuè notari volebant, quæ plurimũ ex ſolitaria accidit educatione, quippe cùm quis, vt ait Pierius, tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes ſemper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tuliſſet foras, oporrere ſcilicet hunc parum experientem eſſe & officiorum hoſpitalium inſcium.

Gen. 49. Iſachares aſinus dictus.

Iſraël itaq; diu apud Aegyptios educatus & hieroglyphicῶν optimè peritus, cùm Iſacharem filium ſuum aſinum appellaſſet, intra terminos eum moriturum dixit. Non enim longius peregrinari ſolent aſini, vt equi & muli, ſed intra prouinciam, in qua nati ſunt, plurimum contineri. Peregrinatione autem homines ſapientes effici, Vlyſſis diſci- F
mus exemplo, de quo Homerus ait:

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄςεα καὶ νόον ἔγνω:

Quique vt ait Horatius:

Quid virtus & quid ſapientia poſſet,

Ex longa & decennali peregrinatione didicit, Tot autem ac tanta ſunt quæ de aſinorum ſtoliditate referuntur, vt ſubinde ſit ad eam redeundum; quam ſi apertius (inquit idem Pierius,) deſcri-

Aſinus inter ſimias.

bere Aegyptij voluiſſent, animal omnium maximè docile deligebant, Simiarum quippe gregem, inter quas aſinum vel ſaltare vel tibijs canere, vel etiam diſceptare fingebant, rem quidem tam dictu quàm ſpectatu ridiculam, ſi quæ in ſeceſſu pondus habeat. Aliter frenatum aſinum in huiuſmodi ſignificatum proponebant, quippe quod animal ſit minus idoneum ad diſcendum. Vnde e-

Aſinus frenatus.

tiam Mathematici eum qui ortu ſuo ſextum decimum Leonis gradum ſortitus ſit, indocilem futurum præſagientes; frenatum aſinum, tunc oriri fingunt, irritam eo modo inſtitutionem futuram indicantes. Nec abſurdum quoq; eſt ſignificatum illud, quod ex vulgi prouerbio dilumptum eſt, cùm præclarè venuſteq; aliquid inchoatum citò deſeritur, currentem aſinum pingere. In ore G

Aſinus currens. Sapientiæ typus.

enim omnium eſt, aſini ſuccuſſationem parum admodum procedere. Iam verò longè diuerſum eſt, quòd apud Hebræos, præcipuè Cabaliſticos, aſinus eſt ſapientiæ ſymbolum, cuius quippe ideam conſtituunt Saphiroth, eam afferentes rationem, quòd eum qui ſapientiæ ſit operam daturus, victu admodum tenui, & eo plurimum plebeio contentum eſſe oporteat, cuiuſmodi perſimonia præditum eſſe aſinum ignorat nemo: adhæc penuriam, laborem, plagas & famem patientiſſimè tolerare, neque ad vllam excandeſcere contumeliam, vndecumque illata fuerit: animo eſſe paruum, inopem atque ſimplicem, vt qui nullum inter carduos & lactucam diſcrimen habeat: corde ſit minimè vafro, minimè cupiditatibus contaminato, bile ita careat, vt cum omni animantium genere pacem ſibi perpetuam conſtituerit, nec vllum ſit onus quod detrectet, quod non obſequiosè ſuſcipiat, & ſi ſit opus, pro boue terram proſcindat, plauſtrum trahat, præcipuè verò machinæ maximè omnium neceſſariæ piſtrino æternum ſeruiat, ligna, poma, onera, frugum genus omne comportet, ſit denique totius humanæ commoditatis aſſiduus & infatigabilis miniſter, vt etiam quod aiunt, myſteria portare compellatur. Merito igitur Ammonius Alexandrinus magno Origine & Porphyrio diſcipulis clarus, aſinum his condiſcipulum fertur adhibuiſſe. Neque verecundatus Cleanthes appellatione huiuſmodi, confidentiſſimè reſpondit, aſinus quidem ſum, ſed H
qui portare poſſum ſarcinam Zenonis. Valebit igitur Ariſtoteles, qui opere de Moribus non quē-

Ariſtoteles taxatus.

cumque fortem eſſe exiſtimat, qui quamcumque toleret vel ignominiam vel calamitatem vel incommodum, virtutemq; vllam negat in patientia ſitam eſſe, homo mollis & delicatus, qui tamen liquidò perſpiciebat, ſi fortitudo partem haberet in patientia, futurum dubio procul vt aſinus animalium fortiſſimus haberetur. Sed reuertor ad hieroglyphica. Receptum & illud eſt, ſeruilem

Labor ſeruilis.

laborem per aſinum clitella inſtratum ſignificare, cuius rei cauſa magis vulgò nota eſt, quàm verbis explicari neceſſe eſt, quippe quòd animal indefeſſi ſit laboris, vnique & perpetuæ onerum vexationi vexationibuſque alijs damnatum eſſe videatur. Sic legitur in Eccleſiaſtico: *Cibus, virga & onus aſino, vt panis & diſciplina & opus ſeruo.* Erat & illud ad bonos mores excogitatum hieroglyphicum, quòd veluti maiores noſtri ſeruos ebrios, lingua pedibuſque titubantes in libe-

Aſinus inter flores & vnguenta.

rorum conſpectum, ad vitij ludibrium, producebant, quò ipſi diligentiùs cauerent, ne in huiuſmodi turpitudinem inciderent: ita ſacerdotes Aegyptij aſinum inter flores & vnguenta ſtatuebant, quorum nihil ad ſenſum eius pertineret, ex hoc ſcilicet perniciem, quæ poten-

tioribus,

A tloribus, præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. Plerique enim magni alioqui viri a Musis & Gratijs alienissimi omnique turpitudinis genere spurcissimi, coram tamen & dignitatis & eruditionis & temperantiæ non solùm commendari patiuntur, verùm etiam nisi facias, indignantur: Vt verò reliqua prosequamur: Est & irrisionis signum asinus, propterea quod rictu labijsque latè diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videatur. *Irrisionis signum.* Mulierem prægnantiam occultantem notare cùm volunt, parientem asinam pingunt. *Mulier prægnantiam occultans.* Hæc enim impensè cauet, ne vel in conspectu hominum, quin ne in luce pariat. Sunt item qui mulierem conceptum euitantem aut virum admittere nolentem per asinam & fustem inhærentem tergo, designent, propterea quod semen a coitu nisi vapulet, reijciat. *Mulier conceptum euitans.* Minimè etiam prætereundum est illud quod insignium pictorum & sculptorum etiam opere nobilitatum est, vt cum virum in re cumulanda solicitum, neque assiduos quantumlibet labores declinantem, vxorem verò prodigam & ad omnia perdenda dissipandaq; intentam hieroglyphicè significare vellent, hominem sparti funiculum torquentem, illam vero aselli effigie assidentem à tergo & opus quantumcumq; fieret abrodentem effingebant. *Vir frugi, vxor prodiga.* Hinc prouerbium apud Ionas celebratum est, Συνάγει ὄκνος τὴν
B θώμιγγα, *torquet piger funiculum*, vt scribit Pausanias, cuius hæc sunt verba: *Ex Polygnoti picturis hæc etiam est. Vir quidam* (apud inferos) *sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assiduè abrodit. Hunc Ocnum aiunt hominem fuisse industrium operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosam & prodigam, quæ omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti: hic homo funiculum Ocni contorquet. Pictura hoc genus Delphis consecratum fuit.* *Ocni funiculus.* Plinius inter Socratis pictoris argumenta, *Et piger* (inquit) *qui vocatur Ocnos, spartum torquens quod asellus arrodit.* Errat Varro, qui desidem & ignauum hac pictura significari putauit, cùm laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est, quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solùm cur Plinius, vt author adagiorum putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon id est pigrum appellauerint potius quàm asinum, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cùm onos & ocnos vna tantùm litera differant: &
C Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsum torqueri his versibus confirmet:

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, Aeternusque tuam pascat aselle famem.

Plutarchus in libro de animi tranquillitate ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. Hoc est, quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino, vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita plerique rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Sunt qui in hoc figmento referente Suida prouerbium ὄνου πόκαι de rebus nullo fine perficiendis interpretētur, vt πόκαι non ipsa asini vellera sint sed funiculi quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam prouerbium τὰ ἐν ᾅδου, id est, *Quæ apud inferos.* Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert; quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëtæ nugantur, vt omnia inania somnijsque similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes veterum poëtarum & Homeri maximè fabulas imitari videntur; qui alias quoque apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tithij iecur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel
D in meretricem prodigus fuisset. Extat verò etiam Alciati emblema hoc titulo *Ocni effigies*: de his qui meretricibus donant, quod in bonos vsus verti debeat.

Impiger haud cessat funem contexere sparto
Humidaque artifici iungere fila manu.
Sed quantum multis vix torquet strenuus horis,
Protinus ignaui ventris asella vorat.
Fœmina iners animal, facili congesta marito
Lucra rapit, mundum prodigit inque focum.

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero, quod Iones in suo adagio θώμιγγα vocant, id est funiculum, (qua voce vsus est etiam Propertius) Plinio spartum vocari, (quem secutus est Alciatus,) Plutarcho σχοῖνον id est iuncum, qui quidem à sparto speciè differt, eundem verò funiculorū vsum præbet, vt docet manifestè idem Plinius de Sparto agens: *Iunco* (inquit) *Græcos ad funium vsus* [illegible] (σχοῖνος & funem significat & iuncum: quomodo & spartū nunc *Lib. 19. c. 2.*

restem, nunc plantam, ex qua restes fiunt,) *quo herbam appellant, postea palmarum folijs philuraq; manifestum est, & inde translatum à Paruis Sparti vsum perquam simile veri est.* Sparteos funes Ibericos Horatius vocauit: *Ibericis peruste funibus latus.* Siquidem Spartum genuinum siue iuncus Ibericus siue Hispanicus, ad nexus tantùm vtilis est, vtpote planè sine folijs. Eiusdem ferè sententiæ erat & aliud Hieroglyphicum, quo paterfamilias parcus, prodiga autem familia denotabatur. Diodorus enim asinorum imaginem istiusmodi apud Aegyptios ostentari tradit, (inquit idem Pierius) asinum quippe vnum longioris funis nodos complicare, ac alios à tergo clanculum dissoluere, vno porro eodemque argumento cum superiori, quod nonnulli Ionicum etiam figmentum putant, cæterùm pictorum & sculptorum ingenio variatum. Alterum tamen hoc patrem familias frugi, familiam verò prodigam & perditam ostendit: nimirum enim nodum plicare, significat congerere, accumulare, rem facere: dissoluere verò, distruere, disperdere, atq; prodigere. K

Pater frugi, familia prodiga.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

EMBLEMA Alciati de Ocno funem torquente, & asino eundem derodente, iam recitauimus: & aliud eiusdem de asino mysteria portante recitabimus in prouerbijs: Est & aliud eiusdem emblema de asino in auaros, quod tale est: F

Auaritiæ typus.

Septitius populos inter ditissimus omnes,
Arua senex nullus quo magis ampla tenet,
Defraudens geniumq; suum, mensasq; paratas
Nil præter betas duraque rapa vorat.
Cui similem dicam hunc, inopem quem copia reddit?
Anne asino? sic est, instar hic eius habet.
Namq; asinus dorso pretiosa obsonia gestat
Seque rubo aut dura carice pauper alit.

Ex incerto quodam authore desumptum emblema videtur, cuius hi versus leguntur in epigrammatis Græcis, titulo εἰς φειδωλὺς:

Πολλὰς μυριάδας χηφίζει Ἀρτεμίδωρος
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇ βίον ἡμιόνων,
Πολλάκις αἱ χρύσεα τιμαλφία φόρτον ἔχουσαι
Πολλὸν ὕπερ νώτῳ, χόρτον ἔδουσι μόνον. id est, G

Vt vertit Franciscus Sanctius Brocensis:

Viuens vt muli sumptus dum præcauet omnes
Supputat innumeras Artemidorus opes.
Auri sæpe gerunt ingentia pondera dorso
Muli, sed siccum non nisi gramen edunt.

Elegantissimum siue symbolum siue emblema Achillis Bocchij nostri, in quo asinario asino suo sarcinis onusto hærente in luto, flexis genibus passisque manibus Herculis opem imploranti, Deus respondet è nubibus. Αὐτος τι νυν δρῶν, εἶτα τὺς Θεὺς κάλει. hoc est: *Tute nunc aliquid agens, postea Deos inuoca.* Symboli itaque titulus est:

Di supera præsto facientibus omnibus adsunt.

Descriptio autem symboli hæc est:

Tenaci asellus quispiam infixus luto,
Hærebat, huic succurrere
Agaso cum deberet, Herculis fidem
Implorat ociosus, & H
Asello inertior suo. Tirynthius
Respondit, ipse vt interim
Manum laboranti admoueret, atque ita
Deum adfuturum sedulo,
Fac ergò, quisquis es, aliquid tute interim,
Deinde inuocato numina.
At optimates Rhintonis exaudiant
Prouerbium id notissimum
Οἱ μὲν πάρεισιν ἢ ὅσοι. οἷς οὐδὲν μέλει,
Et turpe viuent ocium.

Alphonsi regis humanitas. Cap. 6.

Cæterùm cùm hic de asino inhærente luto sit sermo, obiter Alphonsi potentissimi Aragonum, Neapolitanorum & Siciliæ regis beneficum in agasonem facinus recitabo ex Pontani libro de beneficentia.

A centia. Is itaque Capuam proficiscens, cum videret quendam auxilium implorantem propterea quod asellus in lutum prolapsus esset farina onustus, ilico equo desilijt asinumque hærentem cœno subleuauit: asinarius verò qui regem prius non nouerat, pertrepidus veniam precabatur. Parui quidem momenti res, sed quæ nonnullos Campaniæ populos, regi reconciliauerit. Aliud eiusdem Bocchij emblema de cuculi & Lusciniæ contentione, desumptum ex apologis Aesopi, cum titulo:

Iudex ineptus peste peior pessima, *Iudex ineptus.*
Offensio aspera ex inepto iudice:

Author & Musa colloquuntur.

A. *Dic Musa quæso, cur diutius canit*
Coram homine, & accuratius Luscinia?
M. *Illa & cucullus anno eodem tempore*
Olim canendo, vt assolet in maximam
Contentionem fortè quandam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
B *Lis de sono erat, asellus est aptissimus*
Tum creditus iudex: quod auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit & diligenter cantat, vt
Et approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discat ergo quilibet
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde punienda & aspera.

C Huc referri potest distichon non inuenustum de asino, qui Aeneidem dentibus discerpsit:

Carmina Iliaci libros consumpsit asellus;
Hoc fatum Troiae est, aut equus aut asinus.

Asini maxilla aquas effundens cum verbis: Fons inuocantis, apud Cl. Paradinum significat simplicissimam quamque rem capacem esse gratiæ Dei, modò ea diuino eius verbo qui verus viuusque fons est, imploretur. Allusio est ad maxillam qua Samson inuocato Dei auxilio mille viros occidit. Vel de asini mandibula exiisse aquas, significat Christum dominum nostrum omnia in pietate fuisse facturum, vt ait Franciscus Georgius in suis problematis, nam Samson (inquit) ad cuius preces egressæ sunt aquæ, significat Christum D. nostrum Iesum, mandibula asini fortitudinem cum pietate, aquæ verò proueniunt à fonte & tribunali pietatis, sicut ignis prouenit à fonte & tribunali iustitiæ seueræ. Et asinus significat pietatem, si inuertatur dictio Hebræa Châmor in Recham, vt sciant periti. Vnde & dominus vsus est asina & pullo, dum iret ad fortiter pugnandum pro nobis in Hierusalem.

Quælibet res gratia Dei capax.

To. 1. probl. 413.

MORALIA. MYSTICA.

D EXTAT (inquit Philippus Beroaldus noster) Luciani liber Lucij vel asini titulo, & L. Apuleij libri vndecim asini aurei; idem vtrisque argumentum, sed Apuleius omnia copiosius tractat & multa intermiscet. Institutum est naturam mortalium, & mores humanos obiter designare, vt admoneremur ex hominibus asinos fieri, quàdo voluptatibus belluinis immersi asinali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisque scintilla in eis elucescit. Sic enim homo, vt docet Origines in libris periarchon fit equus & mulus: sic transmutatur humanum corpus in corpora pecuina. Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem recipiscere & hominem interiorem qui verus est homo, ex ergastulo cœnoso ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita vt dicere possimus, iuuenes illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cùm virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti

Intentio librorum Luciani & Apulei de asino.

 specie

specie circumfusos. Quod minimè mirari nos oportet, cùm terrenus locus Circes ipsius sit diuersorium, in quo animæ aut vnguentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ transfigurentur in brutas animantes. Pharmaca autem sunt obliuio, error, inscitia. Quibus anima consopita brutescit, donec gustatis rosis, hoc est, scientia (quæ mentis illustratio est, cuiusque odor suauissimus) auidè haustam humanam formam, hoc est, rationalem intelligentiam reuertatur. Hęc ille. Alij hunc aureum Apulei asinum facetissimam pulcherrimamque figuram esse aiunt irrisionis gentilitiæ religionis, quæque etiam ostendat nihil esse etsi nobis appareat extra omnem culpam in quo nulla non reprehendenda delitescant. *Luxuria indicata.* Immoderatam autem petulantium luxuriam per asinum indicari discimus in primis ab Ezechiele dicente, *quorum carnes sunt sicut asinorum.* *Cap. 23.* D. Gregorius cum dixisset Onocentaurorũ nomine lubricos figurari & elatos, asini nomine ait de- *In ca.6.Iob.* signari luxuriam authoritate prophetæ quam recitaui: tauri verò vocabulo ceruicem superbiæ demonstrari, quoniam voce dominica de Iudæis superbientibus per Psalmistam dicitur: *Tauri pingues obsederunt me.* Onocentauros ergo esse qui subiecti luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis suæ voluptatibus seruientes, expulsa longè verecundia, non solùm se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudent. F

Aliàs quia asinus amorem carnalem indicat, à Propheta scriptum ait: *Non arabis in boue & asino:* *In cap. 11. Reg. 1. li. 5.* Et mox in expositione horum verborum: *Asinus Amelech interficiendus est*, docet honestatem *Lib.6.in c. 15.* thalami debere mundam esse ab omni obscænitate turpitudinis: Quid ergo (inquit) asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum fornicationis inue- *Amor carnalis.* hit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena opera portare consueuit. Doctor verò gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit: item nec mulierem *Fornicatio.* sui corporis habere potestatem, sed virum: quid aliud quàm aliena opera eos portare iussit? Asi- *Coniugalis copula.* ni ergo nomine, robur coniugalis copulæ designatur: quia electi coniuges inuicem onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum corruant. Asinus ergò interficiendus est, sed Amelechita; quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Asinus ergò Amelech interficitur, cùm in nobis coniugibus charitas tenetur honestæ copulæ, sed omnis obscœnitas vitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amelech demoliri iubentur quia qui castè proponunt viuere, de blandimento carnis in se aliquid retinere *Lib. 3. in 1. Reg. 19.* non debent. E ruditus exponens illud; *Perierant autem asinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum vnum de pueris & surgens vade & quære asinas &c.* Cis qui durus (inquit) G dicitur, non solùm electos eius, sed ipsum etiam redemptorem significat. Nemo enim sibi durior extitit. Huius namque duritiæ asperitatem insinuans, ait: *Verè languores nostros ipse tulit; & dolores nostros ipse portauit.* Mori enim mortalibus non est pati passibiles damnatæ naturæ. Ille ergò sibi durus vehementer extitit, qui in se vnde pateretur non habuit, sed vt nos patiendo liberaret, in quo sibi durus esset, & pati posset, dignanter assumpsit. *Asinæ peccatrices.* Asinæ Cis sunt animæ peccatrices. Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ sunt, duræ esse dicuntur: perditæ autem asinæ quia per immunditiam ab eius sunt seruitio separatæ. Hinc est enim quod ad passionem tendens, absolutæ asinæ & pullo insedit: vt patenter ostenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus *Matth. 21. Luc. 19.* subueniret. Percuntes namque asinas se quærere fatebatur, cùm dicebat: *Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Has asinas & per semetipsum quæsiuit & adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, vt asinas quærat, quando electorum cordibus spiritali inspiratione redemptor imperat, vt in prædicationis ministerium pergant. In prædicationis autem officio pergentes quia solùm spiritalem sensum secum debent ducere, vnum de pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam viuendi pergit, in omne quod agit, spiritualis est, &c. H Quærens ergò asinas vnum de pueris tollit, quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia spiritualiter agere disponit. Inuenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis conuersos aspicere. Nam velut perditæ asinæ non inueniuntur, quando in tenebris reproba corda se obruunt. Et quia per quinq; sensus corporis ad easdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ perquiruntur. Vnusquisque etenim vbi per peccatum proijcitur, ibi occultatur, & quasi perditus vbi sit nescitur, quando iustitiæ lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit, &c. Perditur ergo homo cùm peccat; inuenitur autem, cum peccatum aduersum se iam pœnitendo pronunciat. Saul autem qui asinas quærens non inuenit, eruditi quidem prædicatoris personam designat, sed nouiter incipientis; quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur; ne vilem conuersionem æstimet, dum leuiter conuertere eos ad dominum potest. *Cap. 1. Dei contemptor.* D. Basilius declarans illud Esaiæ: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus me non intellexit.* Boui (ait) & asino comparatur dei contemptor.

Neque

A Neque enim cum in honore esset, intellexit, quare comparatur iumentis insipientibus & similis factus est eis. Equidem tales sunt, qui non recta ratione sed pro affectionum impetu suam instituunt vitam, à vacuitate rationis transuersim abrepti ad pecuinam & brutalem vitam. Ad exprimendam verò similitudinem, ea assumpsit animalia quæ nobiscum educantur & vernacula consuetudine notiora sunt, vt vel suppudescamus istis deprehendi insipientiores, & ad ea collati minus obtinere beneuolentiæ, quam refundamus in possessorem nostrum. Bos siquidem nobis mancipatus est ad agricolationem vt cooperetur, qui & sui pastoris vocem intelligit, eumque agnoscit, qui pro consuetudine sibi porrigit pabulum. Asinus vel non iussus rectà contendit ad consueta stabuli sui loca. Quod si his vtique rationis expertibus tanta inest familiaritas erga suum prouisorem; quantam dilectionis mensuram erga Deum, par est reposci à rationali creatura? Obserua autem, quia testimonio istius scripturæ probatur bos præ asino pleniorem obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem: asinus autem præsepe, idque solum docente scriptura, quo animal sit suffarcinando ventri dedititium, eoque locum agnoscit & solùm suæ voluptati destinatum. Bos verò nonnullam habet & eam vtilem intelligentiam propriæ honestatis ac boni. Hinc factum, vt cum animalia sint nullam habentia inter se familiarem consuetudinem, vetitum
B sit in Deuteronomio arare in boue & asino, in vnum, hoc est, cum qui sit exprompto animo & laborum toleranti connectere, ei qui sit voluptatum amantior & captiuus tenetur affectibus. Non enim de bobus cura est Deo, sed id nostri causa scriptum est prorsus. Contrà autem aliquo loco copulantur. Beatus enim qui seminat super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant, hoc est qui sermone ad docendum apposito, exuscitat vim animæ generosam ac laborum patientem, nec eius obsequitur voluptatibus. Quemadmodum enim asinus animal gestandis oneribus natum: sic & concupiscibilis portio animæ onere peccatorum prægrauata pessum it ac præcipitatur. Equidem bos suum nouit possessorem: Israël autem me non nouit suum creatorem. Et asinus præsepe agnouit sui domini: Israel autem me non intellexit. Et præsepia quidem multa sunt, at certè asinus nusquam aberrat à præsepi se possidentis. Et paulò pòst. Peculiari quidem similitudine bouis expressus est Israël: asini autem simulacro simplex ac rudis populus. Quantò enim differt bos ab asino, tantidem est discriminis, si Israël cum vulgo componatur, qui populus appellatur absolutè. Cur verò asinæ nomen carni nostræ conueniat, rationem quodammodo reddit Origenes his verbis: Quid est ascendisse super iumentum? Corpus hoc meum iumentum est: ad adiumentum enim & ad ministerium datum est: ego autem sum, id est interior homo qui ascendi super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam dominum. Si ergò verè ascendisti supra corpus & superior effectus corporalibus desiderijs, & motus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur, quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicas dominum. Quid autem est quod sequitur? *super vehicula sedentes & super asinas refulgentes.* Quid sibi videntur asinæ refulgentes? Dicit enim scriptura, quia oporteat benedicere dominum eos qui sedent super vehicula & super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur, cùm iumentum hoc, hoc est, corpus meum, sub iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipiet, & asina hæc id est caro mea tunc refulgere dicetur, cùm castitatis ac pudicitiæ fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur asina sedens super asinam resplendentem dominum benedicere & in medio lætantium laudare Deum. Ad hanc lasciuiam petulantiamque respiciens D. Hieronymus, asellos bipedes vocabat eos, à quibus reprehendebatur, quòd dixisset virgines debere sæpius cum mulieribus esse quàm cum masculis. Quod verò simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascantur, docet D. Gregorius in explicatione horum verborum. *Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi.* Quid in figura (inquit) per boues, quàm benè operantes? quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viuentes accipimus? quæ bene iuxta boues pasci dicuntur, quia mentes simplicium etiam cum alta capere non possunt, eò magis vicinæ sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Significane item asinæ eidem simplices cogitationes. Cum enim in declaratione horum verborum: *Quingenta quoque iuga boum & quingentæ asinæ*, dixisset nos quingentas asinas possidere, cùm lasciuientes motus restinguimus, & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus: addit, vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dũ in subtiliori intellectu currere non valent, quo quasi pigrius ambulant, & fraterna onera mansuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humilius premunt. Benè ergo per asinas (pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia dum nostram plerumque ignorãtiam cognosci-

Asinæ nomẽ cur carni nostræ conueniat.

Homil. 6. in c. 5. Iudic.

Aselli bipedes.

Simpliciter viuentes designati.

Li. 2. ca. 18. in Iob. c. 1.

Benè operãtes.

Simpliciter viuentes.

Li. 1. in c. 1. Iob. c. 14.

Cogitationes simplices.

cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumque nos quasi singularis sapientiæ altitudo non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam mens se nostra æquanimiter inclinat. Rectè autem siue iuga boum siue quingentæ asinæ referuntur, quia vel in hoc quod prudenter sapimus, vel in hoc quod humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubulei numerum tenemur. Diuus Hieronymus etiam, asinum pupillorum abigere, vt est apud eundem D. Iobum, significare ait simplices in hæresim trahere qui sunt in ecclesia, velut portantes onera, cum suis laboribus fideles ecclesiæ sustentent. Id faciunt hæretici, cùm gentilem venientem ad fidem, auertunt. Et Eucherius ait per asellum quem insedit dominus fidelium simplicitatem exprimi, plebem scilicet quæ dei notitiam non habebat, quam Christus regendo & præsidendo ad Hierusalem, hoc est, ad pacis conspectum adducit. Iure verò in primis asinis similes censentur

Homines inertes.

homines inertes, qui vt omnium ignauissimi nihil boni agunt, at somno tantùm desidiaque detinentur oppressi. Piger asinus (inquit D. Ambrosius) & expositus ad prædam, quid aliud docet, quàm nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quæ opera grauia alleuare consueuit. Sic & Ioannes Arboreus in declaratione huius sententiæ:

Prouer. 26.

Flagellum equo & chamus asino, & virga in dorso imprudentium: non minus ait indigere imprudentes & peruicaces flagellis & stimulis, quàm equus indomitus & piger asinus, & licet flagris cæsi non resipiscant, nec emendentur, eorum tamen supplicia alijs terrorem incutere, quibus à lapsu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Posse item equo & asino significari superbos & lu- F

Superbi & luxuriosi.

xuriosos, qui cùm acriter à domino castigantur, nonnunquam resipiscentiam agunt, & vitam in melius commutant. Vnde illud (inquit) Psalmographi: *In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Superbiam autem per asinum indicari, etiam Eucherius scribit, & in hoc sensu interpretatur hunc sacrum locum: *Facta est autem fames magna in Samaria, & tamdiu obsessa est ciuitas, donec venundaretur caput asini lxxx. argenteis.* Fame nimirum Samariæ il-

4. Reg. 22.

lata inopiam indicari verbi Dei, siue egestatem fidei, per quam diabolus ante aduentum Saluatoris Dei populum concluserat: caput asini lxxx. argenteis venundatum significare superbiam, quæ initium est omnis peccati. Per asinum enim quòd immundum animal est, omnia vitia diaboli præfigurasse non esse dubium asserit, quorum, vt dictum est, caput est superbia. Hanc reprobos omnes neglecto decalogo legis in cibò maluisse sumere quàm panem verbum Dei. Cùm itaque immundum animal sit asinus, ipsam etiam indicat immunditiam; vnde est quod in Exodo

Immunditia

primogenita asini iubetur permutari oue, hoc est, vt exponit venerabilis Beda, immunda vitæ primordia ad innocentiæ simplicitatem (quæ per ouem indicatur,) conuertere, vt postquam omnia illa peccator egit, quæ immunda dominus respuit, ea iam agendo proferat, quæ de sacrificio mun- G

Lib. 2. de Cain & Abel.

do imponat. Idem & apud Isidorum legas. Estque hæc genuina ad literam declaratio, vti & Ambrosius ait: Cæterùm si quis (inquit hic) sensum spiritalis legis altius prosequatur, considerabit quòd asina laboriosum animal sit, ouis fructuosum. Fructu ergo dicit mutandum laborem, vt finis operis sui sit fructus. Sic & interpretatur Philo Iudæus in libro de sacrificio in hæc verba: *Omne aperiens vuluam asini, permutabis oue*: ac si dicat (inquit) omnem laborem permuta-

Labor.

bis profectu. Laborem enim asinus significat animal patiens: profectum verò ouis, sicut vox Græca προ΄βατον indicat. Submonemur autem his, ne segnes simus in studijs artium cæterorumq; quæ meditatione discimus: sed accuratissimè præparata mente subsistamus fortiter aduersus omnem lassitudinem, demusque operam, ne labor coniunctus sit cum negligentia & vt vsque proficiendo ad gloriosam finem perueniamus: Propter profectum enim labor sustinendus est. D. Ambrosius etiam hoc modo exponi posse ait: Omnem laborem tuum, omnem industriam puro & simplici commendabis affectu. Errans verò asinus aut sub onere iacens, vt est Exod. 29. significat laborantes sub cura maiorum, & per obedientiam laborum onera portantium, vt exponit Clemens H

Immunditia.

Cap. 7.

Alexandrinus. Reuertor modò vnde digressus eram, ad immunditiam. Est autem asinus naturaliter immundus propter carnis malitiam, id quod docet inter alios D. Chrysostomus, explicans hoc Genesios, *Ex puris autem septena, ex impuris verò bina, &c.* Asinum (inquit) immundum censemus, quamuis leguminibus tantùm pascatur; alia autem quadrupedia cibo conuenientia putamus, etiamsi immundo alimento pascantur: ita scientia à Deo nobis suppeditata, horum est

Lib. 17. in c. 26. Iob.

Fidei penuria.

Exod. 21.

doctrix. D. Gregorius per hanc asini immunditiam fidei interpretatur penuriam, namque citatis his sacris verbis: *si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium iumentorum*: nihil aliud ait esse, aperire cisternam, nisi intellectu valido, scripturæ Sacræ arcana penetrare: per bouem verò & asinum, mundum scilicet & immundum animal, nisi fidelem quemque & infidelem accipi. Qui ergò cisternam fodit, cooperire debere, ne illuc bos vel asinus ruat, id est, (inquit) qui in sacro eloquio iam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegere, ne per scandalum mentis, aut fidelem paruulum aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Iam verò asinus cadens in

cisternam

A cisternam non solùm vt dictum est, exprimit insidelem qui forsitan accessisset ad fidem, nisi imperitia concionatoris obtuisset, simplicem præterea, perductum in errorem. Cur modò hoc potius quàm alio iumento vehi voluerit Saluator noster, duplicem teste D. Chrysostomo prophetiam, alteram opere, alteram verbis adimplebat: opere quidem quòd super asinam sederit; verbis verò quia scriptum est a Zacharia quòd in asina sicut rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum est, alterius ipse prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipsis factis significando. Immundarum enim vocationem gentium & quod in ipsis requiescer, & venient & adorabunt eum, res ista significabat: ita prophetia prophetia successit. Mihi verò (ait) non idcirco solùm in asina sedisse videtuc, verumetiam, vt viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulas enim nobis præbet, ne maiora quàm necessarius vsus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatuc, non magnificas ædes, non locupletem matrem sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tigurio nascitur, & in præsepio ponitur, &c. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis

Christus cur asina' vehi voluerit.
Hom. 67. in Matth. c.20.

B iunctis sublimes feramur, sed asino quando res cogit, insidere; neque vlterius progredi, sed vbique necessitate vsum terminare. Sed videamus iam tam verborum quàm rerum prophetiam: quę igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus constipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergò Iudæus, quis nam regum asina vectus Hierosolymam intrauit? neminem profectò præter Christum dicere possunt. Hæc faciebat, vt quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Hic enim ecclesia & nouus populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni sorde liberatus, mundus effectus est. Perpende autem examussim imaginem esse conseruatam. Discipuli quippe iumenta soluunt, quoniam & nos & illi per Apostolos vocati & adducti ad Christum sumus, & nostra fides in zelum illos deduxit: idcirco asina pullum suum sequi perspicituc, quoniam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israëlitæ Zelantes venient: quod Paulus significans dicebat: *Quia cæcitas ex parte Israëli accidit, quousq; plenitudo gentium intraret & sic vniuersus Israël saluabitur.* Quod enim figura hæc factum prophetiæ figurabat, à dictis manifestum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certè prophera pulli etiam ætatem prædixisset. Illud

Christi humilitas.

C etiam discimus, quemadmodum nemo tunc apostolos, ne abducerent iumenta, detinuit: sic nullus vetare potuit, ne gentes ab idolatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed super Apostolorum iniectas vestes insedit. Posteaquam enim pullum adepti essent, vniuersa iam à se præbent, sicut & Paulus dicebat: Ego autem libentissimè impendam, & expendar ipse pro animabus vestris. Tu verò subitam pulli domationem admirare, quomodo dum esset indomitus, & fræni omnino expers, non resilit, nec reluctatus est, sed quiete quasi assuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc significatuc, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta sunt: Soluentes adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem redacta sunt. D. Hieronymus verò per asinam & pullum eius intelligi ait vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: *Nec nos & patres nostri potuerunt portare legis graue iugum:* vnde & Paulus scribit ad Galatas qui circumcidi volebant: *State & nolite iterum iugo seruitutis contineri.* Pullus autem nouus, gentilium multitudo frena non habens legis, nec rectus ab aliquo, sed semper in præcipitijs & in voraginibus idolatriæ elisus atque contractus, domini sessione didicit ambulare & rectam viam ingredi. Et rursus: Alligata (inquit) erat asina multis vinculis peccatorum. Pul-

1.Coryn.12
Gentium obedientia.
In commen. Ezech.c. 9.
Populus circumcisionis & præputij.

D lus quoque lasciuus & frenorum impatiens cum matre (secundum euangelium Lucæ) multos habebat dominos, non vni errori & dogmati subditos: & tamen multi domini qui sibi potestatem illicitam vendicabant, videntes verum dominum & seruos eius venisse, qui ad soluendum missi fuerant, non audent resistere. Diuus verò Augustinus pullum asinæ, in quo nemo sederat, intelligi scribit populum gentium qui legem domini non acceperat: asinam verò, quia vtrumque iumentum adductum est domino, plebem eius quæ veniebat ex populo Israël, non indomitam planè, sed quæ præsepe domini agnouit. Aliàs rursus feria videlicet quinta post quartam dominicam in quadragesima agens de asina Balaam, asinam hanc interpretatur ecclesiam, quæ prius portabat Balaam: nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis & à quibus innexa erat vinculis relaxata, vt filius Dei sederet super eam, & cum ipsa ingrederetur sanctam ciuitatē Hierusalem; sicut scriptum est, *Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mitis & sedet super subiugalem*, id est, asinam: Asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum eos profectò qui sunt ex gentibus credentes. Et rursus feria sexta post primam dominicam in quadragesima de immolatione Isaac exponens hæc verba Dei: *Dixit ergò dominus ad Abraam: Tolle filium*

In commet. in ca. 21. Matth.
Populus gentium.
In Ioã c.12.

suum

tuum quem diligis Iſaac, & offeres eum, mihi in holocauſtum ſuper vnum montium quem monſtrauero E
tibi. At ille ſurgens ſtrauit aſinam & tulit ſecum duos pueros & Iſaac filium &c. Abraham ait typum habuiſſe dei patris, Iſaac verò Saluatoris, duos illos pueros populi Iudæorum, qui pro eo quod in Chriſto non erant credituri, ideo ad locum vbi immolandus erat, aſcendere vel peruenire non poterat. Aſinam verò illam ſignificare ſynagogam. At verò D. Ambroſius ad ea verba: *Sedete hic cùm aſina, ego autem, &c.* meritò ait populi typum eſſe in aſina, quia & veritas (inquit) in pullo aſinæ. In hoc enim animante figurari populum gentilium, antè oneri ſubiectum, nunc Chriſto ſubditum. Iſaac ergo Chriſti paſſuri typum eſſe. Venire in aſina, vt crediturum nationum populum ſignificaret: ideoque dominum cùm ad ſubeundam pro nobis paſſionem veniret, pullum aſinæ ſoluiſſe, quem ipſe conſcientia mitem ac manſuetum iam Chriſto ſua terga credentem, aſcenderat. Et in commentario ſuper Lucam: Expedit (inquit) ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. In diuinis quidem ſcripturis, non verborum ſericem, ſed rerum pondus examinare debemus. Plus enim proficit ad reprimenda peccata, inauditi generis atque deformis beluina quædam pompa ſupplicij. Tamen ne cui hinc quoq; ſcandalum generetur infirmo, non ociosè ſimul poſitam putamus molam aſinariam, collum homi- F
nis, profundum maris. Etenim cùm aſini typum populus gentilis acceperit, nonne tibi videtur tanquam molam aſinariam voluere, quamdiu imperitiæ ſuæ errore verſatur? Naturæ quidem vinculis alligatur, vt verbum emolat, deum quærat, ſed opertæ mentis cæcitate ſuffuſus eſt, vt vultum animi erigere ad deum & oculos cordis aperire non nouerit. Et ideo ſine vlla curſus alacritate veſtigijs in ſe ſæpe redeuntibus inuitus vſui laborat alieno. Tamen qui molam voluit, conſumandi aliquando finem operis habet, & exuendæ ſpem gerit cæcitatis. Cui verò mola ad collum ſuſpenditur, portat lapidem qui portare iugum domini recuſauit. Aſinus ergò ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad ſaxum, qui adorat, quem non videt, nec agnoſcit. Deus enim non in manu factis habitat, nec in ſaxo agnoſcitur ſed in ſpiritu. Vterque populus igitur & gentilis & Iudæus pompa quædam ſermonis huius exponitur: ſed vehementior in Iudæos pœna decernitur. Gentilium enim memoria ſeculi huius fluctibus obruitur, & cœno mundi huius abolebitur, qui interea quæ non ſunt, eſſe voluerunt, & alienati à ſcientia dei tanquam in profundum maris merſi ſunt, &c. Et ruſus de aſina & pullo adductis Saluatori: In caſtello erat, & ligatus erat pullus cum aſina, non poterat ſolui niſi iuſſu domini. Soluit eum manus Apoſtolica. Talis actus, talis vita, talis gratia. Eſto talis, vt tu poſſis ligatos ſoluere. Nunc conſideremus qui fuerunt illi, qui er- G
rore, detecto de Paradiſo eiecti, in caſtellum ſunt relegati. Et vides quemadmodum quos mors expulerat, vita reuocauerit. Et ideo ſecundum Matthæum & aſinam & pullum legimus, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat ſexus pulſus, in duobus animalibus vterque reuocetur. Ergo illic in aſina, matrem quaſi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo, generalitatem populi gentilis expreſſit, & ideo pullo ſedet aſinæ. Bene in quo nemo ſedit, quia nullus antequam Chriſtus nationum populos vocauit ad eccleſiam. Denique ſecundum Marcum ſic habes. *Quem nemo adhuc ſedit hominum.* Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur iniquo adductus domino, errore famulatus, ſed dominatum vendicare ſibi non poterat, quem reum ſibi fecerat non natura ſed culpa &c. Beda item exponens illud, *Non arabis in boue ſimul & aſino*, duos hiſce verbis populos indicari aſſerit. In bouis etenim nomine, populum ſub iugo legis accipi, in aſino autem populum gentilem vſque ad euangelium. In boue autem ſimul & aſino arare, qui ſic euangelium recipit, vt Iudaicarum ſuperſtitionum quæ in vmbra & imagine præceſſerunt, ceremonias non relinquat. Adhæc in boue bene operantium vitam ſignari, in aſino ſtultorum vecordiam. Ergo in ſimul & aſino non arandum, eſſe fatuum ſapienti in prædicatione non ſociandum, quoniam nequeat æqualiter enunciare verbum dei. Sic & D. Cyrillus in declaratione huiuſce ſententiæ Iſaiæ. H
Beati ſerentes ſuper omnem aquam, vbi bos & aſinus calcant: Aquam ait à ſcriptura diuino ſpiritu proditam, diuinum & cæleſtem ſermonem appellari & ſanctorum myſtatum prædicationem. Aſinum & bouem qui in iſtiuſmodi aqua calcant, Iudæorum populum eſſe & gentium. Iuſtificaſſe enim Deum circumciſionem ex fide & præputium per fidem. Boui autem aſſimilari Iudæorum gentium: mundum enim animal eſt ſecundum legem, Bos & oblatus eſt in odorem bonæ fragrãtiæ Deo: aſinus autem immundus: Et quidem cum primogenia animantium iuſſiſſet offerri Deo: *Sacrificabis enim mihi* (inquit) *omne primogenitum aperiens vuluam:* reiecit aſinum ſic dicens: *omne aperiens matricem aſini mutabis oue.* Verùm enimuero etiamſi impurus fuerit, propterea quòd errauerit fortè gentium populus, tamen ſanctificatum eſſe per fidem. In Chriſto enim ſanctificatum eſſe & vetera peccata ſacroſancto baptiſmo abluiſſe, & promiſcuè cum Iudæis iugo Seruatoris noſtri ſubiectum eſſe. Similiter quoque Iuſtinus Martyr in libro de veritate Chriſtiana interpretatur hoc: *Ligans ad vitem pullum ſuum & ad capreolos pullum aſinæ ſuæ.* His enim verbis ait, cùm operum quæ in priore Seruatoris aduentu facta ſunt tum gentium quæ in eum crediture erant,

prænun-

Synagoga.
Lib. 1. de Abra.

Cur pullo ſederit Chriſtus.

Stultorum vecordia.

A præpuntiationem fuisse. Hæ siquidem (inquit) pullus fuere qui neque clitellas gestauerit, neq; iugum super ceruicibus suis habuerit, donec Christus iste cùm venisset, discipulos suos ablegauit, & per ipsos eas in disciplinam suam recepit: atque illæ iugum verbi eius ferentes, tergum ad sustinenda omnia obiecerunt, eorum bonorum quæ ab ipsis expectantur & ab eo sunt promissa, consequendorum gratia. Porro quod asinam subiugalem cum pullo suo spiritus propheticus vna cum Patriarcha Iacob nominauit, atque ea ipse & discipuli eius sunt vsi, vtrumque enim iumentum adducere iussit, prædictio fuit eorum qui etiam ex synagoga, simul cum ijs, qui ex gentibus venere, in eum credituri essent. Diuo autem Chrysostomo asina & pullus eius etiam sunt Iudæi & gentes. *Homil 37. in ca. 21. Matth.* Iudæa enim (inquit) est mater gentium. Sic enim dicit ad eam deus per Esaiam prophetam: *Et constituam principes tuos sicut antea & consiliarios tuos sicut ab initio: Et tunc vocaberis ciuitas iustitiæ & mater ciuitatum, id est ecclesiarum, fidelis Sion.* *Asina & pullus quid significent.* Propter quasdam tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, Deum vel Dei filium non cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & stultum & infirmum & ignobile & oneriferum magis: sic fuerunt & homines ante Christi aduentum idolatræ, passionibus diuersis immundi & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti, &c. Et mox
B rursus: Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & concordiam mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam & pullum eius intrauit in templum & sic gentes Iudæis coniunxit. D. Augustinus per iumentum, cui insedit Saluator noster mansuetudinem indicari ostendit. Iumenta mansueta (inquit) vult habere dominus. Esto iumentum domini, id est, esto mansuetus. Sedet ille super te, ipse regit te, noli timere ne offendas & eas in præceps. Infirmitas quidem tua est, sed attende quis tibi præsideat. Pullus asini es, sed Christum portans: nam & ille in pullo asini venit ad ciuitatem & fuit illud iumentum mansuetum. Nunquid laudabatur iumentum illud? nunquid iumento dicebatur, Osanna fili Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini. Asellus portabat, sed ille qui portabatur, à præcedentibus & consequentibus laudabatur. Et dicebat fortè iumentum, in domino laudabitur fortè anima mea, audiant mansueti & lætentur. Nunquam illud dixit ille asinus, sed dicat illud populus qui imitatur iumentum illud, si vult portare dominum suum. Irascitur populus quia comparatur asello, in quo sedit dominus. Et dicent mihi aliqui superbi & elati, Ecce asinos nos fecit. Sit asinus domini quisquis hoc dicit, ne sit equus & mulus,
C quibus non est intellectus. Equus enim & mulus erigunt ceruicem aliquando, & sua ferocitate excutiunt à se sessorem suum. Domantur frænis, chamo, verberibus, donec discant subijci & portare dominum suum. Tu autem antequam tondantur ora tua, esto mansuetus & porta dominum tuum &c. Sic & Origines exponens illud: *Et fecit Iesu eis, sicut præceperat dominus: Equos eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni:* equos superbiæ, asinos verò gentium typum esse ostendit, non omnium sed quæ credunt. In numeris (inquit) legimus scriptum, quia cum ex præcepto Dei processissent pugnare aduersum Madianitas deuictis hostibus aliquot millia asinorum de præda hostium reseruarunt suis vsibus profuturos, nec omnino refertur ibi, quia interfecerint asinos hostibus superatis. *Asinus quarum gentiũ typus.* Nos ergò scripturam sanctam sibimetipsi conferentes & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem non est scriptum quia subneruati sunt, nec Medianitarum spolia vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israëliticis vsibus: de istis autem qui non habebant asinos sed equos præcepit ipse dominus, & dixit, equos eorum subneruabitis, quòd & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse fortuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in ijs scripturam mysticum aliquid
D indicare? Denique & filij Israël nunquam equis vsi esse referuntur, & lex nihil de equis sed de asinis mandat, vtpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem: hoc enim est quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini frequenter à scriptura in typo gentium positi, sicut & Saluator ostenditur super asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur. Sed & cum discipulos mittit ad soluendam asinam & pullum asinæ, dicit eis: Si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et sedens super eum ingreditur Hierusalem, & nunquam equo sedens ingressus esse dicitur. Sed & propheta de ipso ita pronunciauerat, quod sedens asino veniret ad Hierusalem dicens, *Ecce rex tuus mansuetus sedens super subiugalem & pullum asinæ nouellum.* Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Vides ergò quomodo secundum prophetæ sententiam, qui super asinum sedet exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Et ideo videntur mihi asini quidem (vt diximus) figuram seruare eorum, qui ex gentibus credunt, super quibus sedisse dicitur dominus: equi verò qui exterminantur & currus, figuram tenere illorum qui in cælestibus positi, per lasciuiam & superbiam

perbiam

perbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcendas ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum qui dixit: *Ponam ſuper nubes ſedem meam, & ero ſimilis altiſsimo.* E Inde fortaſſis eſt quod Propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: *Ij in curribus & ij in equis, nos autem in nomine Dei magnificabimur.* Neq; enim currus & equos Deo contuliſſet quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos, id eſt, dæmones quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſraël bella gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura, & iſtos ipſos equos quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem aſinorum gentes quæ ad credulitatem veniunt, meritò referuntur: in typo verò equorum & curruum, dæmones qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt & inimici, meritò perimuntur. Hæc ille. Vis videre (inquit D. Chryſoſtomus) manſuetudinem venientis? Conſidera ſpeciem aduentus eius. Non ſedet in curru aureo, pretioſa purpura fulgens: nec aſcendit ſuper feruidum equum, diſcordiæ amatorem & litis qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, quo de longè odorat bellum & gaudet ad vocem tubæ & cum viderit ſanguineam pugnam, dicit in corde ſuo, bene eſt factum: Sed ſedet ſuper aſinam tranquillitatis & pacis amicam, &c. Quomodo autem de aſina F & pullo Matthæus cæteris congruat, qui ſolum pullum commemorant, oſtendit D. Auguſtinus his ferè verbis. Sequitur Matthæus & dicit, & cùm appropinquaſſet Hieroſolymis, & veniſſet Betphage ad montem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis: *Ite in caſtellum quod contra vos eſt & ſtatim inuenietis aſinam alligatam & pullum cum ea, &c.* vſque ad eum locum, *Benedictus qui venit in nomine domini &c.* Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine cuſtodito. Lucas autem in Hiericho immoratur, quædam commemorans quæ iſti prætermiſerunt, de Zacchęo principe publicanorum & quædam in parabolis dicta. Poſthæc & ipſe occurrit ei ad huius pulli commemorationem, in quo ſedit Ieſus. Nec moueat quod Matthæus aſinam dicit & pullum, cæteri autem de aſina tacent. Imo & recordanda eſt illa regula, quam de quinquagenis & centenis diſcumbentibus, cùm quinque panibus turbæ paſcerentur ſuprà inſinuauimus. Qua inſinuata, non deberet iam hoc permouere lectorem, nec ſi Matthæus ita de pullo tacuiſſet, quemadmodum illi de aſina tacuerunt, vt maximè contrarium putaretur, quòd vnus aſinam dixit, alij pullum aſinæ, quando minus moueri oportet, quia vnus ita commemorauit aſinam, de qua cæteri tacuerunt, vt tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt. Vbi ergò vtrumque factum poteſt intelligi, nulla repugnantia eſt, nec ſi alius aliud, & aliud alius commemoraret; quanto minus, G vbi alius vnum, alius vtrumque. Ioannes cùm taceat quemadmodum dominus diſcipulos ſuos ad hæc animalia ſibi adducenda miſerit: interponit tamen breuiter hoc de pullo cum teſtimonio etiam Prophetæ quod Matthæus adhibet. In quo etiam teſtimonio prophetico aliquantum diuerſa Euangeliſtarum locutio ab ea quidem ſentẽtia non recedit. Sed poteſt mouere quod hoc Matthæus ſic adhibet, vt aſinam dicat commemoraſſe prophetam: non autem ita ſe habet, vel quod Ioannes interponit vel codices Eccleſiaſtici interpretationis vſitatę. Cuius rei cauſa illa mihi videtur, quod Matthæus Hebræa lingua perhibetur euangelium conſcripſiſſe. Manifeſtum eſt autem interpretationem illam quæ dicitur Septuaginta, in nonnullis ſe aliter habere, quàm inueniunt in Hebræo, qui eam linguam nouerunt, & qui interpretati ſunt, ſinguli eoſdem libros Hebræos. Huius item diſtantiæ cauſa ſi quæratur, cur tanta authoritas interpretationis Septuaginta multis in locis diſtet ab ea veritate, quæ in Hebræis codicibus inuenitur: nihil occurrere probabilius exiſtimo, quàm illos ſeptuaginta eo ſpiritu interpretatos, quo & illa quæ interpretabantur, dicta fuerant, quod ex ipſa eorum mirabili quæ prædicatur conſenſione firmatum eſt. Ergo & ipſi nonnulla in eloquio narrando, & ab eadem voluntate Dei cuius illa dicta erant, & cui verba ſeruire debebant, non recedendo, nihil aliud demonſtrare voluerunt, quàm hoc ipſum quod H nunc in Euangeliſtarum quatuor concordi quadam diuerſitate miramur: qua nobis oſtenditur nõ eſſe mendacium, ſi quiſpiam ita diuerſo modo aliquid narret, vt ab eius voluntate cui conſonandum & conſentiendum eſt, non recedat. Quod noſſe & moribus vtile eſt propter cauenda & iudicanda mendacia, & ipſe fidei, vt putemus quaſi conſecratis ſonis, ita muniri veritatem tanquam Deus nobis quemadmodum rem ipſam, ſic verba quæ propter illam ſunt dicenda, commendet: cùm potiùs ita res quæ diſcenda eſt præferatur ſermonibus per quos diſcenda eſt, vt iſtos omnino quærere non deberemus, ſi eam ſine his noſſe poſſemus, ſicut illam nouit Deus, & in ipſo angeli eius. Cæterùm D. Hieronymo cùm ibi ſcribatur, ſedens ſuper aſinam & pullum eius, locus iſte tantùm videtur attuliſſe ſcrupuli, vt in hæc verba proripuerit. Sedere ſuper vtrumque animal non potuit. Aut enim ſedit aſinæ, & pullus abſque ſeſſore fuit, aut ſi pullo quod magis competit, aſina ducta eſt libera. Ergò cùm hiſtoria vel impoſſibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora tranſmittimur, vt aſina iſta quæ ſubiugalis & edomita iugum legis traxerat, Synagoga intelligatur, pullus aſinæ laſciuus & liber gentium populus, quibus ſederet Ieſus, miſſis ad

Lib. 2. de conſenſ. Euang.

Euangeliſtæ de pullo aſinæ cõciliati.

Synagoga per aſinam indicata gẽtes per pullum.

eos

A eos soluendos duobus discipulis, vno in circumcisionem, & altero in gentes, Diuus Chrysostomus tangens eandem impossibilitatem: Etsi corporaliter (inquit) fieri non poterat, vt super animal vtrunque sederet, spiritualiter poterat, cùm esset Deus, vt & in Iudæis sederet, & in gentibus simul. Sedere autem super iumenta; est in præcordijs eorum habitare, vt dicat illis Christus: *Tollite onus meum super vos, & videte quia mitis sum, & humilis corde*. (*To. 4. Probl. 452.*) Franciscus Georgius per asinam, & pullum eius, quibus sedit Seruator, significari ait hominem magna quædam aggredientem mysteria, debere non tantùm partem animalem, sed omnia insuper ab ea prouenientia subiugare. Quid modo per asinam Balaam maledicturi populum, quæ Angelum videbat, & humano sermone loquebatur, sit intelligendum, quidque per ipsum Balaam, ostendit Venerabilis Beda, per asinam exponens brutam gentilitatem, per ipsum verò Balaam vnumquemque idolatram, à quo asina tanquam brutum animal, & nulla ratione renitens, quò vult, seducitur. (*Genes. 49. Asinus Balaam.*) Quòd verò ea Angelum Dei videret, quem homo ille non videbat, inde moneri nos ait, vt agnosceremus in posterum sub aduentum Angeli magni consilij, gentilem illam plebem mutata duritie naturæ, & solutis linguis locuturam, vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet. (*Num. 22. Gentilitas bruta.*)

B Et in quæstionibus super eundem locum quærens quid sit, quod iste Balaam, dum peruenit ad propositum tenderet (vt malediceret) asina cui præsidebat, dum videret Angelum, loquitur. Quæ est (inquit) ista asina, nisi bruta gentilitas, quàm quondam Balaam, idest seductor idolatriæ quasi brutum animal, & nulla ratione renitens pœnitentiæ, quo voluit, errore substrauit, sed ista Angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit. Et vidit, & detulit, & locuta est, vt agnosceremus posterioribus temporibus sub aduentu magni Angeli Dei gentilem eam plebem mutata duritie stoliditatis, solutis Deo linguis locuturam, ita vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet, licet caro nostra per hoc possit intelligi. Plerumque enim caro per molestias tacta flagello suæ menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita vt anxietate spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec & inuisibilem, qui sibi obuiat, innotescat. (*Caro nostra per asinam indicata.*) Sed in commentario, quod scripsit in secundam D. Petri epistolam ait tum iure dici Balaam ab asina admoneri, cùm Episcopi, ac reliqui sacerdotes indigere videntur hominum prophanorum monitis, vt qui haud secus, atque propheta Balaam cupiditate cæci non vident, quorsum sit eundem. Origenes verò per hanc asinam intelligi posse ait Ecclesiam allegoricè. (*Ecclesia. Homil. 12. in cap. 22. Numer.*)

C Si videas (inquit) contrariam potestatem impugnantem populum Dei, intelligis quis sit qui sedeat super asinam. Et si consideres homines quomodo à dæmonibus præcipitantur, intelligis quæ sit asina. Sicenim & in Euangelio intelliges Iesum mittentem discipulos suos ad asinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius, vt discipuli eam soluant, & adducant, vt ipse sedeat super eam. Et fortè hæc asina, id est, ecclesia, prius portabat Balaam, nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis, & à quibus, innexa erat vinculis relaxata: vt filius Dei sederet super eam, & cùm ipsa ingrederetur sanctam ciuitatem Hierusalem, & compleretur scriptura, quæ dicit: *Lætare filia Sion, prædica filia Hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi mitis, & sedens super subiugale*: subiugale id est asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum, eos profectò, qui sunt ex gentibus credentes in Christo Iesu Domino nostro, &c. Mox verò hinc etiam Deum stolidis sapientes confundere docet: Ascensa asina sua (inquit) Balaam ibat per viam: occurrit ei Angelus, ille sine dubio, qui aderat filijs Israel. Aperit os asinæ, vt arguatur per eam Balaam, & muti pecudis vocibus confutetur is, qui diuinus videbatur, & sapiens. Balaam hic qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere Pharisæorum, & Scribarum Iudaici populi: Balach verò (qui euocauerat Balaam, vt malediceret Israel)

D qui exclusio, & deuoratio interpretatur, & ipse personam habere, intelligendus est vnius alicuius spirituum mundi huius contrariæ potestatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Israel. Non eum, qui secundum carnem est, sed eum, qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri, & penitus extingui spirituale Israel, non alijs vtitur ministris, nisi Pontificibus, & Scribis, ac Pharisæis: ipsos inuitat, ipsis mercedem promittit & præmia. Illi ergò, sicut iste Balaam facit, simulant se cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: *Scrutare Scripturas & vide quia Propheta à Galilæa non surgit*. Et iterum dicunt: *Nos legem habemus & secundum legem debet mori, quia filiū Dei se fecit*. Per quæ singula videntur quidē Pharisæi, & Scribæ zelum Dei habere, sed simulatum: asina verò cui sedebat Balaam, quoniam scriptura dicit: *Homines, & iumenta saluos facies Domine*: ea pars credentium potest intelligi, quæ siue pro stultitia, siue pro innocentia, animalibus comparatur. (*Credentes, qui per asinam indicentur.*) Si enim & Apostolus dicit: *Videte autem vocationem vestram fratres, quia non multi inter vos sapientes, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi; elegit Deus, vt confundat sapientes*. (*1. Cor. 1.*) Isti ergo tales, sicut Euangelica, quæ in parabolis agebantur gesta designant, ab istis pessimis dominis Scribis, & Pharisæis subiecti quodammodo tenebantur,

& vincti, ſed à domino ſoluuntur, non quidem per ipſum dominum, ſed per diſcipulos eius. E Dicit enim ipſe ad diſcipulos. *Ite in vicum qui eſt contra vos, & inuenietis aſinam alligatam & pullum eius, ſoluentes adducite.* Sicut ergò in euangelio non ipſe dominus, ſed diſcipuli ſoluunt aſinam: ita & hîc non ab eo ipſo, ſed ab angelo aperitur os aſinæ: & ſicut in euangelijs qui non vident, arguunt videntes, ita & hîc qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc eſt quod dominus dicebat. *Pater gratias ago tibi, quoniam abſcondiſti hæc ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Scribæ autem & Phariſæi erant qui ſedebant ſuper aſinam hanc, & tenebant eam vinctam. Ipſis ergò iraſcitur angelus, & niſi quodam futurorum proſpectu, illos quidem peremiſſet, aſinam autem ſeruaſſet, quæ vidit & reuerita eſt eum, qui venit ad vineam & ſtat inter vineas. Compreſſit tamen pedes ſedentis ſuper ſe in maceriam & ideò non poteſt fortè ambulare ille eius ſeſſor antiquus, nec venire ad eum qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis.* Aſina tamen venit, adducta à diſcipulis; & cui tunc ſedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei ſedet Ieſus &c. Aſinus fortis Iſachar, ſignificat, vt Lyranus exponit, religioſos portantes onus religionis & eos qui laborant in ſacris literis. F Et D. Ambroſio piger aſinus & ad onus expoſitus, ſenſuque tardior, nihil aliud docet, niſi nos viuaciores eſſe debere, nec deſidia corporis animique pigreſcere, confugere ad fidem quæ onera grauia alleuare conſueuerit. Monet verò etiam nos aſini patientia ſuam cuique prouinciam & quod præſens ad præ manu eſt, fideliter atque diligenter agamus, & vt ſua quiſque fortuna contentus viuat, neque labores, modo honeſti ſint, etſi digna præmia non ſequantur, recuſet: ſicut & in aſino ſuo laborioſo monet Stigelius:

Gen. 49. Aſinus Iſachar. 6. Hexam. Aſinus piger quid nos moneat.

Sis aſinus quemcumque aſinum ſors aſpera fecit,
Qui ſortem placidè ferre ſcit, ille ſapit.

Porro aſinus etſi omnium iudicio vilis habeatur & miſerrimus, homine tamen ipſo eſt beatior, quia ipſe ſibi miſeriam non parit, quod homo facit, vt antiquiſſimus Menander ait:

Aſinus homine beatior.

Ἀμελῦντα τῦ ζῆν ὐκ ἔνεϛ' εὐχημονεῖν
Ἅπαντα τὰ ζῶ' ἐϛὶ μακαριώτατα.
Καὶ νῦν ἔχοντα μᾶλλον ἀνθρώπυ πολύ.
Τὸν ὄνον ὁρᾶν ἔξεϛι πρῶτα τυτονί.
Οὗτος κακοδαίμων ἐϛὶν ὁμολογυμένως.
Τύτῳ κακὸν δι' αὐτὸν ὐδὲν γίγνεται.
Ἃ δ' ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ' ἔχει.
Viuendi negligens honeſtè viuere nequit.
Omnia animantia beatiſſima ſunt,
Et longè plus mentis quàm homo habent.
Aſinum cernere licet primum hunc,
Qui miſer eſt ex confeſſo:
Et nihil mali ſua culpa naſcitur
Sed quæ natura dedit, ea habet.

Funem torquentis & aſini eum deuorantis pictura.

Quemadmodum verò apud Manes pingitur quidam funem torquens & in id quod contexuit aſino vorandum permittens: ita (inquit idem Plutarchus in libro de animi tranquillitate) multorum ſtupida quædam & ingrata obliuio omnem actionem, omnes res præclarè geſtas, omne iucundum ocium omnem conuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non ſinit vitam eſſe continuam, præſentibus ad præterita adiunctis, ſed heſternam cum hodierna, hanc à craſtina diuidens, quicquid euenit, obterens tanquam non factum redigit, &c. G

PROBLEMATA. H

Lib. 2. Probl. 44. Cur minus ſentiat verbera. Cur bibentes caput non mergant.

CVR aſinis & equis pili è cicatrice promere ſeſe poſſunt, hominibus autem non poſſint? docet Ariſtoteles & nos ex eo in equo: item cur minus monſtra pariant, necnon cur homo plus excrementi humidi egerat, quàm ſicci, equi verò & aſini plus ſicci quàm humidi. Hieronymus Garimbertus, quærens, cur eſt quòd aſinus præ cæteris animantibus minus ſentit verbera? rationem petit ex melancholica animantis natura; quam (inquit) arguit aurium proceritas, quam cum alijs animalibus melancholicis communem habet, non aliunde proueniens quam ex materia frigida & ſicca omnis duritiæ parente: inde cutis illa duritiam, & ſenſus pœnè deſtitutionem, eſſe verberumque tolerantiam. Prouenire verò etiam ab eodem temperamento quod bibituri aquam extremis tantum labris contingant, cùm equi totum penè caput mergant. Frigidum enim temperamentum timiditatis cauſam eſſe; vereri autem animal, ne auribus, qua-

rum

A rum magnitudo in aqua repræsentatur, oculos sibi eruat. Cur verò exolfacto asinarum lotio, contractis sursum labris, dentes denudet, inde euenire differit, quòd elatos ad olfactus organum vapores, qui molestiam sua pariunt ingratitudine, conetur excutere. *Cur olfacto aliorum lotio dentes denudet.*

PICTVRÆ. STATVÆ.

IN vrbe Achanta trans Nilum, Libyam versus procul à Memphi stadijs centum quinquaginta, asini picti fabula monstratur, vt restatur Diodorus Siculus. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequenres dissoluunt. Fabula pertinere videtur ad asellam Ocni, de qua in hieroglyphicis diximus. Nealces referente Plinio asellum depinxit in litore bibentem, & crocodilum ei insidentem. Inuenio ita pictum propterea quod Persæ ibi vicissent Aegyptios. Polygnotus verò inter alias picturas, quibus excidium Troianum expressit, depinxit puerum asello insidentem, cuius præterea dorso cistam & alia impedimenta serui imponunt, vt *Lib.3.c.6.* *Li.35.c.11.*
B legimus apud Pausaniam: qui ibidem etiam scribit Ambraciotas æneum dedicasse asinum, victis hoc modo nocturna pugna Molossis. Cùm enim in illos noctu insidias posuissent Molossi, asinus, qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia vehementem clamorem sustulit: ipse etiam agaso per tenebras, obscura & in condita voce inclamabat. Iniecit ea res tantam Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prælio superant. Inuenio & Vercellis in cemiterio quodam asini esse statuam, exornatam epitaphio, cuius tamen literæ ita sint detritæ, vt planè legi nequeant. *In Phocicis.*

HISTORICA.

ALEXANDRO Macedoni cùm reddita sors esset: eum qui primus occurrisset, interimeret; vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem confestim ex oraculo imperauisse tradunt. At eum iamiam iugulandum intellecta mortis ratione, proclamauisse: anteambulonem suum, non
C se peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Samson vir apud Iudæos omnium fortissimus, cùm in ipsum inermem Philistæi irruerent, maxilla asini recepta quamuis iam marcida, hostes mille prostrauit: indeque cùm nimia siti laboraret, proiecta maxilla preces ad Deum fudit, & aquæ ex dente molari profluentis scaturiginem impetrauit, vt tradit liber Iudicum. Sanctus Helenus oneribus fessus & labore itineris asinum per campos vagantem cùm ad se vocaret, venisse mox ad eum, præbuisseque humeros viro Dei, vt & insideret & sarcinas imponeret, ad reliquum viæ conficiendum tradit author vitarum SS. Patrum. Sanctus verò Germanus Altisiodorensis Antistes cùm Rauennam ad Valentinianum & Placidiam asino vectus accessisset, dum conuiuio assiderent, defunctus est asinus, cumque Placidiæ iussu pararetur egregius equus substituendus asini loco, eum respuit B. Germanus, accedensque ad eum locum, vbi asini cadauer erat expositum, sic illum alloquitur: surge, reuertamur ad hospitium: statim asellus rediuiuus surrexit, & S. Germanum reuexit, vt tradit Hieronymus Rubeus, recolit Surius in vita S. Petri Chrysologi. Legimus autem & aliam de asino apud Sophronium in prato spirituali historiam, in qua mira eius solertia ad mandata san- *Asinus oraculi monitu.* *Sampsonis fortitudo.* *Asinus sancto obedit.* *Asinus resuscitatur.* *Lib.2. Hist. Rau.*
D ctorum expléda elucescit. Mons est circa mare mortuum, qui Martes vocatur, excelsus valdè: in eo monte Anachoretæ commorantur; est autem illis & hortus ad radicem montis sexto ferme lapide ab eis distans, circa maris labium. Proinde habent Anachoretæ & illic ministrum: quacumque ergò hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, sternunt asinum, & dicunt ei, Vade in hortum ad ministrum & affer nobis olera, qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque ante ianuam, capire pulsat, statim igitur egressus hortulanus, ipsum oleribus onerat, onustumque demittit: videreque est asinum quotidiè solum ascendentem & descendentem, & ministrantem senibus tantùm, alij verò nulli obsequentem. Hæc ille. Sunt præterea asini ministri Dei quandoque in rebus, vbi humana solertia deficit. B. etenim Isaacius intima eremi penetrans latitabat, ne à fratribus reperiri posset, verùm asini indicio velut Dei ministri inuentus est, vt legimus in vitis SS. Patrum. Asina Balaam quid mysticè significet, antè ostendimus, nunc historiam recitabimus, quam præ cæteris clarissimè recitat Flau. Iosephus his verbis: Balacus Moabitarum Rex habens auitam amicitiam & societatem cum Madianitis, cùm res Israëlitarum in tantum crescere videret, coepit etiam de suis rebus esse solicitus. Nesciebat enim Deum *Asini ministri Dei.* *Lib.4 antiq.iud.c.6.*

vetare, ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vsurpare appeterent: atque ita celerius quàm prudentiùs rem aggredi putauit: & bello quidem aggredi elatos tot victoriarum successu non est ausus; obstare tamen volens, ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam, ab Euphrate vatem illius temporis præstantissimum & sibi amicum; cum Balaci legatis mittunt etiam ex suis honoratissimum quemque, rogantes, vt veniret ad se, & diris imprecationibus Israëlitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hospitali mensæ adhibitis, consulit Deum, quæ sit eius de Madianitarum postulatis sententia, qui cùm vetaret illis obsequi, reuersus ad eos ait sibi non deesse voluntatem illis gratificandi, sed obstare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipsi execratum velint, esse Deo charum; deditque consilium, vt ob hanc causam ad Israëlitas profecti, pacem cum illis facerent. His dictis legationem dimisit. At Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum; qui cupiens hominibus obsequi, Deum consulit. Deus verò offensus iubet vt legatis nihil contradicat. Is ratus Deum hæc serio iubere, cum legatis proficiscitur. Inter eundum autem cùm ventum esset in viam quandam angustam, inter duas macerias sitam, occurrit ei angelus; & asina qua Balamus vehebatur, occurrentem diuinum spiritum animaduertens declinans appressit eum ad alterum septum, nihilque mouebatur verberibus sessoris pressuram molestè ferentis, cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem succubuit asina, & Deo sic volente humana voce Balamum incusat, quòd nunquam antehac læsus sæuiret in se: non intelligens nunc Deum prohibere quo minus, quibus ille cuperet, ipsa obsequatur. Hoc humano asinæ sermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus quoque, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non esset in culpa, sed obstaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum Balamus territus volebat retrò abire: sed Deus iussit eum pergere quò instituerat, modò ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur, &c. Euagrius Scholasticus inter alia quæ S. Zosimas fecit miracula, hoc quoque narrat. Isti Zosimæ (inquit) iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, occurrit leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eò insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit: At verò, ô amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis pluribus onustus sim & ætate admodũ prouectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita, humeris portare; Quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes necesse est, si modò Zosimam ex hoc loco discedere volueris: postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis: Tum Leo furoris prorsus oblitus, subblandiri & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cœpit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque Cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tùm quòd omnia tam diù hominibus inseruiant obtemperentque, quamdiu secundum eius voluntatem vitam instituimus, & gratiam nobis donatam neutiquam deprauamus. D. Augustinus perhibet se in Italia existẽtem adiuisse mulieres quasdam malignis artibus adeo imbutas, vt dato caseo statim homines conuerterent in iumenta, vt in equo etiam dictum est, quæ necessaria portarent, & hac finito opere in homines iterum reducerent. Quod comprobat Apuleius, qui longa serie recitat se veneficijs cuiusdam mulieris, dum per magicam auis fieri cuperet, in asinum conuersum fuisse. Quod & temporibus nostris multorum testimonio cõtigisse cuidam in Cherso Illyrici insula scribit Franciscus Georgius, cumque per multos annos visum esse asinum: tandem ad se reuersum & veneficia & malefacta, proptet quæ id sibi contigerat, sacerdoti & publico concionatori enarrauisse. Quod tamen ita intelligendum est, quod non verè, per veram hominis, siue materialem siue formalem mutationem in vera iumenta & belluas factum sit, sed solum per quandam ipsorum hominum imaginationem qua se iumenta & belluas esse imaginabantur & per quædam aliorum hominum prę̨stigia virtute dæmonum causata, per quæ alijs hominibus tamquam iumenta & belluæ exteriùs apparebant.

Asina loquitur.

Lib. 2. hist. Eccl. c. 7.

Leo sancto obedit.

APO.

A

APOPHTEGMA.

IORDANES patria Saxo ordinis prædicatorum princeps, qui in peregrinatione Hierosolymitana, anno M. CC. XXXVI. Acone obijt, vitæ sanctimonia & concionandi dono clarus, cùm à quibusdam Templarijs rogaretur, vt festo die sacram concionem haberet Gallica lingua, cuius ipse tamen non vsque adeo peritus erat, conscenso suggesto argumentum concionis Gallicè quantum potuit enarrauit, interpretationem verò sermoni subtexuit vernaculo. Indignantibus ijs, ergò (inquit) si prominentes asini auriculas post maceriam delitescentis videatis, totum insuper asinum, diruta maceria, in conspectum produci petetis? ex Leandro Alberto de viris illustribus ordinis prædicatorum. *Lib. 1.*

B

APOLOGI.

ASINVS syluestris conspecto asino domestico in loco quodam aprico, profectus ad ipsum, beatum dicebat corporis habitudine & cibi perceptione. Deinde verò eum vidisset eum ferentem onera & agasonem retrò sequentem & baculis ipsum percutientem, ait, ast ego non amplius beatum existimabo. Video enim non sine magnis malis habere te felicitatem. Fabula significat non esse æmulanda lucra, in quibus insunt pericula & miseriæ. *Lucra cum periculo coniuncta non imitanda.* Asini olim propterea quod assiduè onera ferrent & fatigarentur, legatos miserunt ad Iouem, solutionem laborum petentes. Hic autem ostendere ipsis volens, id non posse fieri; ait, tunc eos liberatum iri laboribus, cùm mingendo fluuium fecerint. At illi eum verum dicere existimantes, ex illo & nunc vsque vbi aliorum vrinam viderint asinorum, illic & ipsi circumstando mingunt. Fabula significat, vnicuique quod fatale est, incurabile esse. Homo quidam habebat equum & asinum, cùm autem iter facerent in via ait asinus equo; tolle à me oneris partem, si vis me esse saluum. Illo non persuaso asinus cecidit, atque è labore mortuus est.
C
Ab hero autem omnibus impositis ei & ipsa asini pelle, conquerens equus clamabat: heu mihi miserrimo: partem oneris nolui accipere, ecce omnia gesto & pellem insuper. Fabula significat, si magni cum paruis iungantur, vtrisque seruari in vita. *Fatale incurabile.* Asinus equum beatum putabat, quod abundanter nutriretur & accuratè, cùm ipse neque palearum satis haberet, præsertimque defatigatus. Cùm autem tempus instittit belli & miles armatum ascendit equum, huc illuc ipsum impellendo, cæterùm & in medios hostes insiluit, & equus vulneratus iacebat. His visis, asinus equum mutata sententia miserum existimabat. Fabula significat, non oportere principes & diuites imitari, sed in illos inuidia & periculo consideratis paupertatem amare. Asinus indutus pelle Leonis vagabatur reliqua bruta perterrendo. Cæterùm visa vulpe, tentauit & hanc perterrefacere. Hæc autem (casu enim vocem eius audierat) ad ipsum ait: sed bene scias, quòd & ego te timuissem, nisi rudentem audiuissem. Fabula significat nonnullos indoctos, qui ijs qui extra sunt, aliqui esse videntur, ex sua linguacitate redargui. *Indoctos voce prodi.* Similis legitur apologus apud Lucianum. *In piscatore.* Apud Cumanos (inquit) asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat: Illic fortè repertum Leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans; *Asinus Leonis exuuium indutus.*
D
Nam Cumani Leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro Leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & Leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. *Cumani stolidi.* Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Ab hoc apologo profectum est adagium, *ἐνδυσεῖ μοι τὴν λεοντῆν*, id est, *indutis me Leonis exuuium*: in eos dici solitum, qui suscipiunt negocium maius facultate, quique se magnificentiùs gerunt, quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt Leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes, Bacchum fingit, Herculis instar, Leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschylo cer- *In Ranis.*

tantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id geſtaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effæminatum. Vſurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri ſeſe magnitudine diſputationis inſtitutæ, poſteaquàm ſemel Leonis pellem eſſet indutus. Lucianus, Non opus eſt quopiam qui tibi Leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te cantherium, niſi quis ſanè ab ipſis Hyperboreis hoſpes modo ad nos peruenerit, aut vſque adeo Cumanus ſit, vt qui videret, non protinus intelligat, te aſinorum omnium aſinum ferociſſimum eſſe, aut expectet, vt te præterea rudentem audiat. Euſebius Cæſarienſis aduerſus Hieroclem: *Abibit nobis quidem philoſophus, cæterum aſinus Leonis intectus pelle.* Alias Lucianus demutauit nonnihil de prouerbio, cùm ait: *Tantum temporis non animaduerti eum ſub Leonis exuuio ridiculam quandam ſimiam tectam habere.* Poteſt & ad eundem apologum referri: E

In Pſeudologiſta.

In Philopſeude.

Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

Cum aſino gallus aliquando paſcebatur: Leone autem aſinum aggreſſo, gallus exclamauit, & Leo (aiunt enim hunc galli vocem timere) fugit. At aſinus ratus propter ſe fugere, aggreſſus eſt ſtatim Leonem. Vt vero procul hunc proſecutus eſt, quò non amplius galli perueniebat vox, conuerſus leo deuorauit. Hic verò moriens clamabat, me miſerum & dementem. Ex pugnacibus non natus parentibus, cuius gratia in aciem irrui? Fabula monet, pleroſque homines, inimicos, qui ſe de induſtria humiliarunt, aggredi atque ita ab illis occidi. Aſinus ſeruiens olitori, quoniam parum comedebat, plurimum laborabat, precabatur Iouem, vt ab olitore liberatus, alteri venderetur domino. Cum Iupiter exoratus, iuſſiſſet ipſum figulo vendi, iterum iniquiore animo perferebat quàm priùs, onera & cœnum & tegulas ferre. Rurſus igitur, vt mutaret dominum rogauit, & coriario venundatus eſt. Peiorem itaque prioribus herum nactus, videns quæ ab eo fierent, ſuſpirando ait: hei mihi miſero, melius mihi erat apud priores heros manere, hic enim, vt video & pellem meam operabitur. Fabula indicat tunc maximè priores dominos à famulis expeti, cùm de ſecundis periculum fecerint. Perquam elegantem & facetum apologum de aſino & vario recenſet Aeneas Syluius in primo epiſtolarum, inter rationes quas reddit, cur noſtro tempore minus quàm olim homines amplectantur poëſim. Viam ſolus aſinus ibat, ſuaſque ſecum miſerias querebatur, qui vinum portans, aquam biberet, frumentumq; in horreis ponens, fœnum manderet: ſed hæc leuia reputaſſet, niſi quod etiam poſt mortem ex eius corio cribri fierent atque tympana. Quem ſic querulosum audiens varius paruum animal, Tace (inquit) aſine, opus eſt poſt mortẽ labore. Nam iſti qui dicuntur homines cùm aliquem volunt ſapientem facere, corium meum adhuc piloſum recipiunt, frontemque illius adornant, quem volunt eſſe ſapientem. Doctores enim creantes meis eos pellibus veſtiunt, meque quod eſt rerum omnium difficillimum, ex magnis beſtijs viros oportet ſapientes efficere. Sic enim corium meum fata diſpoſuerunt, quod eſt mihi grauiſſimum & moleſtiſſimum. Audiuerunt hæc rectores cancellariæ, videnteſque in corijs cadauerum magnas eſſe virtutes, non cenſuerunt illa paruo pretio danda, ſed ea atque camiſias cum cera ſicut æquum erat magno pretio cœperunt vendere &c.

Vires ſuas cuique metiendas.

F

G

F A B V L O S A.

Aſini ſtella & eorum fabula.

IN Cancri deformationis parte, vt Hyginus ſcribit, ſunt quidam qui aſini appellantur, à Libero in teſta duabus ſtellis figurati. Liber enim à Iunone furore obiecto dicitur mente captus fugiſſe per Theſprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret reſponſum, qui faciliùs ad priſtinum ſtatum mentis rediret, ſed cùm veniſſet ad quandam paludem magnam quam H tranſire non poſſet, de quibuſdam duobus aſellis obuiam factis dicitur vnum deprehendiſſe eorum, & ita eſſe tranſuectum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaque cùm veniſſet ad templum Iouis Dodonæi, ſtatim dicitur a furore liberatus & aſellis gratiam retuliſſe & inter aſtra eos collocaſſe. Nonnulli etiam dixerunt aſino illi quo fuerat vectus, vocem humanam dediſſe. Itaque poſtea eum cum Priapo de natura contendiſſe & victum ab eo interfectum. Pro quo Liberum eius miſertum, in ſideribus annumeraſſe. Et vt ſciretur id pro deo, non pro homine timido (quia Iunonem fugerit) feciſſe, ſupra cancrum conſtituit, qui deæ beneficio fuerat affixus aſtris. Dicitur etiam alia hiſtoria de aſellis, vt ait Eratoſthenes. Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, veniſſe Liberum patrem, Vulcanum, ſatyros, Silenos, aſellis vectos, qui cùm non longè ab hoſtibus abeſſent, dicuntur aſelli pertimuiſſe, & ita pro ſe quiſque magnum clamorem & inauditum gigantibus feciſſe, vt omnes hoſtes eorum clamore in fugam ſe coniecerint & ita ſint ſuperati. Hæc Hyginus. Poſtremam fabulam Varinus etiam in Lexico ſuo in aſini mentione affert, & hanc ob cauſam aſinis hunc hono-

rem

A rem habitum inquit, vt in cancri sydere occasum versus collocarentur. Aratus verò has stellas ex altera parte præsepis consistere canit:

Σκέπτεο καὶ φάτνην· ἡ μέν τ' ὀλίγῃ ἐοικυῖα
Ἀχλύϊ βορραίῃ ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.
Ἀμφὶ δὲ μιν δύο λεπτὰ φαεινόμενοι φορέονται
Ἀστέρες οὔτε τι πολλὸν ἀπήοροι, οὔτε μαλ' ἐγγύς.
Ἀλλ' ὅσσόν τε μάλιστα πυγούσιον οἰήσασθαι
Εἷς μὲν βορρείαο, νότῳ δ' ἐπιτέρχεται ἄλλος
Καὶ τοι μὲν καλέονται ὄνοι, μέσση δὲ τε φάτνη,
Ἥ τε καὶ ἐξαπίνης πάντη Διὸς εὐδιόωντος
Γείνετ' ἄφαντος ὅλη· τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἰόντες
Ἀστέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰνδάλλονται
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλύζονται ἄρουραι

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa:

B
Conuenit hoc etiam paruum præsepe notare,
Id nubi nomen, quæ Cancro obnoluitur alto,
Græcia docta dedit, quapropter denique asellos
Suspice, quorum vnus septem vicinus Trioni
Astra adolet: tepidum procul alter spectat in austrum.
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id præsepe vocant: porrò hoc præsepe repente
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus aërijs latè rubor ignis asellis:
Ne quicquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum asellorum est asinus Sileni. At quoniam Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi (inquit Natalis de Comitibus) videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possem, experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas existens, habet vtrimque stellas quæ aselli vocantur, quare illa iure dicitur præsepe. Vbi igitur illa *Lib. 5. Myth. c. 8.*
C nubes pura & aperta videtur, futurum cælum serenum significat, quod etiam inquit ita Theophrastus in libro de signis futuræ serenitatis: καὶ ἡ τοῦ ὄνου φάτνη, ὅτι δὲ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὔδιον, id est, & asini præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis. At versus Arati quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc præsepe nota, nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sydera Cancri:
Hoc propter geminæ voluuntur lumine stellæ
Pertenui, nec longinqua nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ; spatioque vlna distare videntur.
Altera fit Boreæ proprior, deuergit in Austrum
Altera: & hæ dicuntur aselli, separat illas
In medio præsepe polo, idque repente sereno
Ex oculis hominum vanescit: at hæ coeuntes
Fiunt vicinæ stellæ & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

D Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam asini præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum humorem, cùm illa sit tenuis ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam prope versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. Hactenus Natalis: qui ibidem etiam docet, cur senex ille Silenus asino veheretur. Hunc (inquit) Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerũt. Seneca in Oedipo: *Silenus cur asino vehi diceretur.*

Te senior turpi sequitur Silenus asello,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis
Condita lasciui deducunt orgya mystæ,

Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam

prædi-

prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerumque & inutiles negotijs, qui plus potare solent quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animal solùm, sed & corpus rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. Ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sydera collocatum fuisse tradiderunt. Hæc itaque de stellis quas asinos dicunt. Porrò quomodo dipsas serpens ab asino remedium aduersus senectam simul & sitim tulerit, hanc fabulam narrat Aelianus. Prometheum ignem à Vulcano furatum aiunt: quamobrem indignatum Iouem furti indicibus dedisse remedium senectuti prohibendæ efficax: hoc illos qui acceperant, asino imposuisse audio. Et cum ille sic oneratus æstiuo tempore incederet, siti laborantem ferunt ad fontem venisse bibendi gratia, sed à serpente fontis custode repulsum: itaque asinum sitis impatientem, id quod gestabat pharmacum, vt admitteretur, obtulisse. Bibit igitur asinus, & vna cum remedio aduersus senectam quam dipsas deinde exuit, sitim quoque suam in illam transfudit. Cæterùm huius fabulæ author non ego sum, sed ante me Sophocles, & Dinolochus aduersarius Epicharmi & Ibycus Rheginus, & Aristeas Apollophanes poëtæ comici. Hucusque Aelianus. Antonius Liberalis ex Bæo cur Cleinis & tota eius familia in aues transformatus sit ob sacrificatum Apollini asinum, hanc narrat fabellam. Apud Babylonem Mesopotamiæ vrbem habitauit Cleinis, vir dijs charus atque opulentus: boum, asinorum, ouiumque diues. Hunc mirum in modum dilexerunt Apollo & Diana: ac sæpe cum istis dijs venit ad templum Apollinis, quod est apud Hyperboreos, viditque ibi asinos immolari. Reuersus Babylonem, intendit ipse quoque Hyperborico ritu Apollini sacrificare, asinorumque magno numero victimas ad aram constituit. Superuenit Apollo, mortemque se ei illaturum minatus est, nisi hoc abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues, & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. His minis territus Cleinis asinos ab altari abduxit: liberisque suis auditum sermonem exposuit. Erant ei ex Harpa vxore filij tres, Lycius, Ortygius & Harpasus, ac filia Artemicha. Proinde Lycius & Harpasus perficere sacra ista iubebat, ijsq; se oblectari dicebant; Ortygius & Arteniche, quorum sententiæ etiam Cleinis adstipulabatur, obediendum Deo pronunciabant. Sed Harpasus & Lycius vi solutis asinorum vinculis, eos ad aram compulerunt. Ibi Apollo in rabiem egit asinos, ita vt Cleinin & liberos famulosque mordicus perdere aggrederentur. Ij in extremo constituti periculo, deorum fidem implorant. Atq; Harpam quidem & Harpasum Neptunus misceratus, in aues non mutatis nominibus conuertit. Latona autem & Diana statuerunt seruare Cleinin, Artemicham & Ortygium, quod piaculi istius insontes essent. Suis Apollo hanc gratiam dedit, vt hos, antequam morerentur, in aues commutaret. Cleinis factus est Hypæetos, quod aquilam altiuolantem significat, nomen auis post aquilam summæ, difficilis internosci cùm hæc interfectrix hinnulorum sit fusco corpore, magna ac valida; aquila autem nigrior ac minor. Lycius in coruum album abijt: deinde tamen Apollinis nutu factus est ceruleus, cum primus de Coronide Phlegyæ filia iudicium detulisset, eam Alcyoneo esse nuptam. Artemiche piphinx facta est, auis dijs hominibusque grata. Ortygius ægithallus, quòd patri persuasisset pro asinis capras immolare.

Dipsadis, & asini fabula.
Lib. 6. c. 51.
Cleinis, & familia eius in aues.

PHYSIOGNOMONICA.

ARISTOTELES in Physiognomonicis ex aliqua hominis, & partium eius ad asinum similitudinem de ingenio pronunciat. Asinis (inquit) & suibus communis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium cura est solicitudine carere. Qui asinos referunt, capite paruo, ferè sunt stupidi: Qui facie carnosa, timidi, eadem magna, tardi. Qui fronte rotunda, stupidi. Qui eminentibus oculis, simplices: magnis asinini. Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna, & graui, contumeliosi. Adamantius etiam illos, quorum oculi sicut asinis prominent, dementes, & contumeliosos esse conijcit. Sed & magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, vt refert Porta, magnam fatuitatem, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis verò Physiognomonicis asininum. Polemon, & Adamantius stolidæ naturæ, indicia esse. Albertus ex Loxo magnas, & prominentes aures stoliditatem, & imprudentiam signare dixit, sed perperam garrulitatem addit ex se. Cæterùm de hisce physiognomonicis signis consulendus ipse Porta, qui eleganter collatas hominis cum asini partibus icones expressit.

Asinis similes asino referre.
Lib. 2. Physiogn.

PROVER.

A

PROVERBIA.

ONOΣ παρὰ Κυμαίοις, *Asinus apud Cumaeos.* Competit in eos, qui cùm sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio: aut in eos, quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem, & insolentiam, ita vt ferè fit, conciliat; id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: Felicitas enim & rerum successus, quod contigerit immerenti stultis vesaniæ causam præbere solet: cui congruit illud ex Aeschylo citatum: Ἡ βαρὺ φόρημ' ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων, id est: *Graue pondus amens rebus vtens prosperis.* Tractum est prouerbium ab asino, qui apud Cumanos cum pellem mortui leonis inuenisset, se pro leone gessit, mox cognitus risum protulit, vt suprà dictum est. *Antronius Asinus* teste Suida dicitur de magnis, & ignauis, quod apud Antronios permagni essent asini. Asinus

Asinus apud Cumaeos.

Asinus Antronius.

B Aegyptius verò etiam dicitur in contemptibiles, despicatissimosq; homines. Odisse enim id animal Aegyptios diximus, non propter imperitiam, & ineptias tantùm, & contumeliosam eius naturam, verùm propter colorem etiam ex albo nigroque confucatum, quem à deorum sacrificijs alienum abominabantur. Erat ergò apud eos mos, vt asinum ludibrijs omnibus incesserent, luto cespitibusque passim impetitum contis etiam stimularent, quaque si locus offerret opportunus, præcipitem agerent. Ὄνος λύρας subaudi ἀκροατής, id est *asinus lyræ auscultator*. Vulgò autem dici solet, *asinus ad lyram*, in eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentum: *Si quis mihi filius vnus, pluresuè in decem mensibus gignuntur: si erunt* ὄνοι λύρας, id est, *asini ad lyram, exhæredes sunto.* Ὄνους λύρας appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. D. Hieronymus ad Marcellam: *Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lyra superfluè canit, tamen nè nos superbiæ, vt facere solent, arguant.* Et idem aduersus Vigilantium: *Quamquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Græcos prouerbium,* Ὄνος λύρας. Lucianus de his, qui mercede seruiunt. τί γὰρ κοινὸν φασὶ

Asinus Aegyptius.

Asinus ad lyram.

C λύρᾳ καὶ ὄνῳ, id est, *quid enim commercij, quod dici solet, asino cum lyra?* Idem aduersus indoctum, ὄνος λύρας ἀκούεις, κινῶν τὰ ὦτα, id est, *sed asinus lyram audis, auriculas mouens.* Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, id est, *asinus auriculas mouens*: Rursum ad hunc modum; ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον, ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει, id est, *asino quidem narrabas fabulam, at ille auriculas mouebat,* in eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, & arrident dicentibus. Galenus, lib. 2. de different. puls. *Ad hæc senex quidem ille, velut asinus quatiebat auriculas; opinamur, quod non assentiretur.* Est autem asino naturale, vt diximus, subinde mouere auriculas, veluti significatu se iam intelligere, cùm nihil etiam audierit. Aliquando referunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem: Lucianus: καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃς καὶ ἁβρὸς θέλῃς, ὄνος αὐτολυρίζων φασί, id est, *maximè si quando canis, cupisq; festiuus, & lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canens.* Idem in Pseudologista: τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ὄνον κιθαρίζειν πειρώμενον ὁρῶν, id est, *Iuxta hoc ipsum, quod vulgo dici solet; asinum conspiciens, cithara canere tentantem.* Citatur & hic versiculus:

Asinus auriculas mouens.

Ὄνος λύρας ἤκουε καὶ σάλπιγγος ὗς, id est, *Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.*

Rectè torquebitur in eos, qui indecorè tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura ab-

Lib. 8.

D horrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum: Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum boui: is cùm scitè caneret voce, cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi canentem audisset: Olim (inquit) asinus ad lyram dictus, nunc verò bos ad lyram. Germanum quoque huic adagio est, Ὄνος πρὸς αὐλόν id est, *asinus ad tibiam*, dicendum, similiter, vbi quis ea quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam quibus nonnullis musices sensus inesse videtur, vt equis, auibus, serpentibus. Asinum verò nihil mouet cantus. Vtrique adagio non admodum absimile est illud Horatij.

Bos ad lyrã.

Asinus ad tibiam.

Scriptores autem narrare putaret asello

Fabellam surdo, id est stupido, quiq; nullũ ex ea re sensum perciperet. Galenus lib. 3. de facult. natur. *Reliquis verò tam inutile fuerit scriptũ, quam si quis asino narret fabulam.* Asinũ sub fræno currere doces, hoc est doces indocilẽ: nã equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrẽ cursũ inutilis. Horatius.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum

In campum doceas parentem currere fræno.

Lib. 1. ad Epist.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod in equo retulimus.

τὸν

τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est *equum in campum*. Prouerbialiter quoque dictum à Luciano in dialo- E
go de Saltatione: Ὄνῳ ἢ κεφαλὴν, ἢ συὸς καρδίαν ἕξεις, *neq; cor asini, neq; porci cor habebis*. Ὄνος ἐν πι-
θήκοις, id est *asinus inter simias*. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus,
a quibus impurè rideatur. Extat apud A. Gellium, apud quem Menander comicus in fabula, cui ti-
tulus, Plotium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis: Ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦ τὸ
λεγόμενον ἐστὶ δὴ τοῦτο, id est, *Asinus inter simias, vulgò quod aiunt, sanè istud*. Constat autem simiam
animal esse petulantissimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per lasciuiam agitare, natibus il-
lius affixa. Quin & hodie vulgò simile quiddam dicunt: *Noctua inter cornices*: vbi stupidior ali-
quis in homines petulantes, & dicaces incidit. Nihil autem vetat, quòminus generaliter vsurpe-
tur, vbi quis in negocium incidit vehementer molestum, aut in infortunium aliquod, vnde se non
queat extricare. Consimilem cum hoc adagio sensum habet, ὄνος ἐν μελίτταις, *asinus inter apes*, dici
scilicet solitum, vbi quis infelicitet incidit in homines improbos, atque importunos. Metaphora
per se liquet: quanquam adagium ab euentu quopiam natū videri potest. Meminit Suidas. Ὄνος
ὄρνις, id est, *asinus auis*. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptum ab homine quodam. Qui-
dam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, forte fortuna conspexit asinum sur- F
gentem à lapsu, simulq; alium, quendam audiuit dicentem: βλέπε πῶς ὄνος ὢν ἀνίστη, id est, *vide
quo pacto asinus cum sit surrexit*: Id omnis arripiens ille, protinus respondit, fore vt valetudinarius
ille reualesceret. Itaque iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil ha-
beret. Nec hoc prouerbium è comœdia natum est, sed à vulgò ad iocum detortum, & à comico
vsurpatum. Dicetur non intempestiuè, cùm ex inditio quopiam ridiculo quippiam colligimus.
Asina Balaam admonet. Aptè quadrabit (inquit Polydorus Virgilius) cum indoctus doctum, seruus
dominum, mulier virum, puer senem coarguit. Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους, id est, *ab equis ad asinos*: vbi quis
à studijs honestioribus ad parum honesta deflectit, veluti si quis è philosopho cantor, è mercato-
re caupo, ex œconomo coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautio-
re ad abiectiora deuenerit. Procopius Sophista in Epistola quapiam Τὸ δὴ λεγόμενον ἀφ' ἵπ-
πων ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν: id est, iuxta prouerbium, ab equis ad asinos transiuimus. Contrariū,
E tardigradis asinis equus prodijt, dici solitum, cùm clarus euadit quispiam obscuro genere progna-
tus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Prouerbialiter etiam à
Martiale prolatum: *Nulla est gloria præterire asellos*. Conueniet cùm quis altioris ingenij, stupidum
& ad nulla aptum superat. Mulum de asino pingere: dici potest, quando exemplar, & res efficta nō G
multum inter se distant: vel cum ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruun-
tur: magna similitudo inter asinum, & mulum est; author est Tertullianus. Hoc quoq; Theogni-
dis: Τόσσος δ' ὅσσον ὄνων ἡμίονοι προφέρουσιν, id est, *Noris vti quanto muli asinos superent*: ipsissimam
prouerbij faciem habet. Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum.
Sumptum videtur ex Homero:

> Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται
> Ἡμιόνων, αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν
> Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον, id est,
> *Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci*
> *Mularum: siquidem bubus longè potiores*
> *Ducere perpinguem segetem compactile aratrum.*

Rursum alio loco:

> Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἦν Κλυτόνηος ἀμύμων
> Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
> Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ' οἱ δ' ἐλίποντο, id est H
> *Hos cursu ante ibat Clytoneus splendidus omnes*
> *Quantum mularum sulcus præcedit in arno*
> *Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos*
> *A tergo linquens:*

Olim bubus, asinis, & mulis proscindebant arua. Aratrum igitur, quod à mulis trahebatur, multò
celerius perueniebat ad sulci finem, cùm arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur a bubus.
Hesiodus item mulos ταλαεργοὺς vocat. Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id est, Rex, aut asinus, hoc est, aut victor,
aut victus. Simile illi: ἢ τρὶς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, aut ter sex, aut tres tali. Eustathius Odysseæ
sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt sphæra, quibus qui vi-
cisset, rex appellabatur, qui victus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto. *Qui aberrarit
is desidebit, quēadmodū dicūt ĝ, qui sphæra ludūt, asinus, qui verò nihil aberrans vicerit, rex noster esto.*
Iulius Pollux sphæra ludēdi, quatuor modos cōmemorat, quorū primus appellatur ἐπίσκυρος, alter
φαινίνδα, seu φαινίδα, tertius ἀπόρραξις, quartus οὐρανία: quorum postremum, nam is ad prouerbiū
propriè

Lib.2.c.13.

Asinus inter simias.

Asinus inter apes.

Asinus auis.

Ab equis ad asinos.

E tardigradis asinis equus prodijt.

Mulum de asino pingere.

Quam muli asinos superent.

Lib. 7. Iliad. κ

Odyss. θ.

Rex, aut asinus.

Lib. 9.

Vrania ludus.

A proprie facit, describit his verbis: *Vrania verò lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, spharam in cælum mittit. Reliquis autem certamen erat, vt eam prius quam in terram decideret, raperent, id quod in Phaacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cum aduersus parietem sphæram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, asinus appellabatur, & quicquid imperatum esset, faciebat, rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat.* Porro locus, quem ex Homero citat, est Odysseæ θ. ad hunc modum.

Τὸν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρὸς
Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἄνδρες
Λαὸς ὑπαὶ ῥιπῆς, ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων, id est,
Versatum hunc valida submisit in aëra dextra
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt,
Phaeces, gens guara maris, ratibusque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa
Transuolat.

B Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum: *Rex sum, si ego illum hodiè hominem ad me illexero.* Licebit vti, cum significabimus, iaciendam aleam quæ vel summos reddat, vel infimos. Ὄνος ὄνῳ κάλλιστος, id est, *asinus asino pulcherrimus*: simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laërtium inter multa quæ colligit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos recitat senarios: *In Paenulo.* *Asinus asino pulcherrimus.*

Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστὶ με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν,
Καλῶς πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶμεν φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ.
Ὄνος τ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ συΐ, id est,
Res mira non est, ista si sic proloquor
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreq; nati si videmur, nam & canis
C *Pulcherrimus cani videtur, bos boui:*
Asinus asello pulcher est, & sus sui.

Ὄνου θανάτους, id est, *asini mortes*, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius sanè in metamorphosi sua ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida. Ὄνος ὕεται, id est, *asinus compluitur*. Cephisodorus apud eundem in Amazonibus: *Asini mortes.*

Σκώπτεις μ' ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι *Asinus compluitur.*
Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos qui maledictis nihil omnino commouentur: quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Ὄνος ἐν μύρῳ, *asinus in vnguento*: cùm deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult, quàm aurum vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat authores, quos ob inscitiam vel negligat, vel etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cum eruditis-
D simis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neq; frui nouerit, neque omnino gaudeat. Refertur à Diogeniano prouerbium. Ὄνος ἄγων μυστήρια, *Asinus portans mysteria*: In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis. *Asinus in vnguento.* *Asinus portans mysteria.*

Νὴ τὸν Δί' ἐγὼ γ' οὖν ὄνος ἄγων μυστήρια,
Ἀτὰρ οὐ καθέξω ταῦτα τὸν πλείω χρόνον, id est,
Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cùm ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Quo sensu nos quoque vulgò dicimus: Fà quel dell'asino, porta il vino, beue l'acqua. Huic allusisse videtur Apuleius, cùm se fingit asinum Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit dæmonem ad lapidem molarem referre, quem Græci ὄνον appellant, propterea quod in

ſacris, molis frumentarijs coronas imponere conſueuerint. Itaque torquebitur eleganter in eos, B quibus immerentibus honos habetur. Veluti cùm indoctis doctoris titulus, pileus & annulus, aliaque id genus inſignia tribuuntur. Huc pertinet apologus ille, quem Alciatus inter emblemata verſibus illuſtrauit, ſub titulo, *Non ſibi, ſed religioni:*

Iſidis effigiem tardus geſtabat aſellus
Pando verenda dorſo habens myſteria,
Obuius ergo deam quiſquis reuerentur adorat,
Piaſque genibus concipit flexis preces,
Aſt aſinus tantum præſtari credit honorem
Sibi, & intumeſcit admodum ſuperbiens:
Donec eum flagris compeſcens dixit agaſo,
Non es Deus tu (aſelle) ſed Deum vehis.

Alia Lacon alia Laconis aſinus portat.

Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λακῶνος ὄνος φέρει. id eſt: *Alia quidem Lacon dicit, alia verò Laconis aſinus portat.* Effertur apud quoſdam & ad hunc modum parœmia: ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λεύκωνος ὄνος φέρει, id eſt, *alia Leucon, alia Leuconis aſinus portat.* In eos dicebatur, quorũ oratio F diſſentiret à factis. Natum aiunt ab huiuſmodi quodam euentu. Agricola quiſpiã nomine Leucon, ſolitus eſt vtres melle plenos floreis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum ſe portare dicebat, videlicet quò minus pecuniæ perſolueret. Sed cùm euениſſet aliquando, vt lapſus in terra aſinus onus effudiſſet, accurrerunt exactores, in reponendis ſarcinis auxilio futuri. Verùm vbi interim cognouiſſent, mel in vtribus eſſe, non hordeum Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui ſe debito vectigali fraudaſſet. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat aſinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita noſtra ſententia dictum feſtiuius redditur. Ea vox poſtea verſa eſt in adagium. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, id eſt: *Camelus etiam ſcabioſa, complurium aſinorum tollit onera:* de ijs qui vſque adeò præcellunt quoſdam, vt etiam ſenes, aut alioquin ægroti, præſtantiores tamen ſint illis integris: aut de his qui rebus parum proſperis, tamen plus valent ob priſtinæ fortunæ reliquias, quam alij rebus integris. Vſus eſt Syneſius.

Camelus etiam ſcabioſa, complurium aſinorum tollit onera.

Agas aſellũ *Lib. 2. de Orat.* *Agaſo aſellum.*

Agas aſellum. Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non ſatis liquet, quid ſibi velit. Refertur autem à Cicerone ad hunc quidem modum: *In hoc genus coniiciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum aſellus omnes prouincias ſtipendia merentem ſe peragraſſe gloriaretur, agas aſellum &c.* G Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres alioqui non omnino malus. Tamen viſum eſt ipſum adagium in medium proponere, quo doctis ſaltem veſtigandi miniſtraremus occaſionem. Fortaſſe legendum agaſo aſellum. Nam veteres elidebant vocales more Græcorum etiam in ſcriptura. Atque ita ſenſus erit, vnumquemq; facere quæ ſe digna ſint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipſum agaſonis vocabulum, in contemptus abijt prouerbium, id quod apud Græcos feſtiuius eſt, ob ſermonis ἰδίωμα. Nam Dores aſinum vocant non ὄνον, vt cæteri, ſed κίλλον, & agaſonem non ὀνηλάτην, ſed κιλλικτῆρα, veluti teſtatur Iulius Pollux. Fortaſſe huc pertinet, quod ſcripſit Flaccus ad Lollium:

Lib. 7. Epiſt. 19.

------ Ad imum
Traxerit, aut oliſoris aget mercede caballum.

Ab aſino delapſus. *Lib. 3. de legibus.*

Ἀπ' ὄνου καταπεσών, *ab aſino delapſus.* In eos dicitur, qui inconſultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui a præſentibus commodis, quibus ob inſcitiam vti neſciunt, excidunt. Eſt autem in Græcis verbis faceta alluſio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ id eſt, à mente delapſus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato: *Mihi ſanè videtur* (inquit) *ſermo velut eques vndiquaque reſtringendus, ne tanquam os habens effrane, impetu abreptus, iuxta prouerbium,* ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, hoc eſt, vt vertit author adagiorum, *ab aſino tanquam à mente excidat.* H Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rurſum Ariſtophanes in Nubibus.

Κακῶς γὰρ ὄντως εἶχες, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖς,
Ἵππους γ' ἐλαύνων ἐξέπεσον νὴ τοὺς θεοὺς
Τί δῆτα ληρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών, id eſt.
Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miſer excidi.
Quid hæc ita, vt delapſus aſino blateras?

Primus verſus dicitur à Strepſiade Daniſtam irridente, quod pecuniam filio ſuo mutuo datam repetat. Alter eſt Daniſtæ, iuuenem tacita illuſione notantis, qui ſtudio alendorum equorum pecuniam eam abſumpſerat. Tertius rurſum Strepſiadis, dicentis illum delirare, perinde quaſi non ab equis, ſed ab aſino decidiſſet, hoc eſt, ἀπὸ νοῦ, id eſt, à mente. Quandoquidem & Latinis

mente

A mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: *Rectorem quoque solitus apponere, ætate paruis, aut mente lapsis.* Quidem huic quoque prouerbio huiusmodi affingunt fabulam: Duo quidam, cùm in desertis locis asinum quempiam forte fortuna nacti essent, contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domum abduceret: nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Sed magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maximè quòd videamus grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs fabulam aliquam aut historiam vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dicit, qui redacti essent ad inopiam. Pierius Valerianus, *ab asino excuti* à Platone de ijs dici scribit; qui grauia & magna vel difficilia professi ab incœpto turpiter desistunt. Miratur autem cur Grammaticus quidam adductus sit, vt Platonis prouerbium ita sit interpretatus, vt de ijs dictum voluerit, qui relictis voluptatibus & inquinamentis quibuslibet voluptificis & belluinis (hæc enim eius, inquit, verba sunt) ad meliorem mentem regrediuntur. Sed cùm is & hic & alibi sæpe cadat ab asino, in luto hominem hæsitare permittamus, neque tollere rursum fra-

Mente delapsi qui dicuntur.

Ab asino excuti.

B ctum crure planum procuremus. Id verò eò magis indignè ferendum, quod testimonium sibi accersit ex Euangelica lectione, vbi Seruator noster asinæ pullum equitat: neque intelligit, longè aliud esse, inuectari asello in vrbem Hierosolymam, aliud ab asino excuti, vel mente alienari: nam & iocus ex locutionis enunciatæ ambiguo resultat, cùm ἀπ' ὄνου, etiam ἀπὸ νοῦ sonare videatur. Hæc itaque Pierius. *Malo asino vehitur*; quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, ἐπ' ὄνου πονηρᾶς ὀχούμενοι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρός. Felices enim eximijs equis insidere gaudent, quo celerius perueniant eò quò volunt; nec inscitè iacietur in hominem parum feliciter coniugatum. Prouerbium etiam olet quod scribit Horatius in epistolis;

Malo asino vehitur.

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cùm ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltrò quò tendunt, impellendi, vt vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, isque fræno non obediret, iratus in rupes protru-

Lis de asino canem mordente.

C sit:

Et meritò quis enim inuitum seruare laboret?

Celebratur Græcis hic senarius prouerbialis:

Δίκην ὑφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα; id est,

Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida, quanquam apud vtrumque scriptum est μάχροις pro μίκροις: quorum hoc nobis videtur sensus exposcere. Τῶν δ' ὄνων οὔ μοι μέλει, id est, *Cæterùm asinos nil moror.* Congruit in eum qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. *Asini faciem circumferre* prouerbialiter dixit Plutarchus in libro aduersus Stoicos: *Cumque Circe* (inquit) *duo vsurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit, Vlyssem bibere stultitiæ potius venenum voluit, quàm transire in bestiæ formam, præditum sapientia & nimirum simul etiam felicitate. Atque hæc aiunt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missum me fac, nec rationem habe pereuntis &*

Asini faciem circumferre

D *in asini faciem discedentis. Nimirum diceret non nemo, asini est quæ hoc suadet sapientia, quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem indifferens.* Ὄνος πεινῶν ῥοπάλου ἀμελεῖ, id est, *asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendijve gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles: *nam & isto pacto asini cùm esuriunt essent fortes, quòd licet verberentur, non discedunt tamen à pabulo.* Negans fortem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda: Alioquin asinos longè fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimouere queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quàm eleganter describit asininam patientiam: cuius poëtæ versus Græcos suo antè loco recitauimus: nunc verò Latini facti non incongruè repetentur: canit itaque:

Asinus esuriens fustim negligit.

Lib. 3. Moral.

Iliad. λ.

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitis pueris, cui multus tergore circum
Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum

Cadentes ſtudio, tandem ac puerilibus arno
Viribus eÿcimus, vbi paſtu expleuerit aluum.

Asini mandibula.

Ὄνου γνάθος, *Aſini mandibula.* Conuenit in edaces alioqui ſtolidos & ignauos; cuiuſmodi pingit Horatius:

Nos numerus ſumus & fruges conſumere nati.

Heſychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loci nomen eſſe. Κυνὶ δίδως ἄχυρα, ὄνῳ τὰ ὀστέα, id eſt, *cani das paleas, aſino oſſa*: Cùm res præpoſterè diſtribuuntur, veluti ſi quis indocto munus mittat literarium, erudito floſculos, aut gladium balteumue, militi librum. Siquidem munera hoc ipſo ſunt ingrata, quòd apta non ſunt. Interdum vertuntur in contumeliam. Ὀσφυϊ κλῆγος ὥστε Μύσιος ὄνος, id eſt, *delumbatus aſini inſtar Myſy.* Citatur prouerbij nomine ab Euſtathio in nauium catalogo, ſed non explicatur: contentus enim eſt addere, in Myſia rariſſimos eſſe aſinos, quibus rectum ſit dorſum circa lumbos aut ilia, ita enim ὀσφὺς vocatur tertia & inferior ſpinæ pars ad clunes deſcendens. Videtur quadrare in molles & effæminatos, quos elumbes vocamus, Græci κατεαγότας, id eſt fractos. Porrò in Euſtathio Romæ excuſo pro καῖγος legendum eſt, ex manuſcripto exemplari, quod Bononiæ videre contigit, inquit Manutius, κάληγος. Ἀπονέμου τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ᾽ ὄνων οὐδὲν μέλει, id eſt, *Vtere plauſtris tuis, aſinoſque non curaueris.* Verſus eſt trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vti ſuarum quiſque rerum curam ageret, hiſque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora quod quibus plauſtrum eſt domi, nihil neceſſe habent deportandis oneribus aſinos aliundè conducere. Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, id eſt, *Si nequeas bouem, aſinum agito*, id eſt, ſi non potes, vt vis, vtcumque potes, facito. Si fortuna ſplendidor non contingit, eam ſortem quæ contingit, boni conſulas: ſi quod optas, non licet, id quod proximum eſt, amplectere. Author Suidas. *Ab aſinis ad boues tranſcendere, periculoſem eſſe* prouerbialiter dixit Plautus: Verba ſunt Euclionis ad Megadorum ſenem diuitem, qui filiam eius petebat:

Canidas paleas, aſino oſſa.

Delumbatus inſtar aſini Miſij.

Si nequeas bouem, aſinum agito.

Ab aſino ad boues trãſcendere.

Venit mihi in mentem Megadore, te eſſe hominem diuitem,
Factioſum: me item eſſe hominem pauperum pauperrimum
Nunc ſi filiam locaſſem meam tibi, in mentem venit
Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum: vbi tecum coniunctus ſiem
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam tibi aſinus in luto,
Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quaſi nunquam ſiem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat
Neutribi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid diuortij fuit,
Aſini me mordicus ſcindant, boues incurſent cornibus,
Hoc magnum eſt periculum, ab aſinis ad boues tranſcendere,

hoc eſt, periculoſum eſt à pauperum atque humilium ordine & familia ad ordinem & familiam diuitum ac potentium aſcendere. Periculoſum enim eſt, ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo ſumpta. Ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, id eſt, *ſuper aſini vmbra*; pro eo quod eſt de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, τὰ πάντα ὄνου σκιά, id eſt, cuncta aſini vmbra, id eſt, nugæ, nihilique res. Apud eundem Ariſtophanes in Dædalo, περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος νῷν ὑμῖν ἐστὶ; περὶ ὄνου σκιᾶς, id eſt, *Qua de re nunc inter vos bellum eſt? nimirum de aſini vmbra.* Citatur ab eodem & Ariſtoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά, id eſt, *aſini vmbra*, Archippi comœdiam opinor ſentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μάχονται οἱ φιλοσοφοῦντες, id eſt, *Omnes vt ita dixerim, de aſini vmbra depugnant philoſophi.* Ariſtophanes in Veſpis, περὶ τοῦ μάχη νῷν, περὶ ὄνου σκιᾶς, *de quo pugna eſt nobis? de aſini vmbra.* Demoſthenes in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς νυνὶ πολεμῆσαι, id eſt, *eum omnibus in præſentia de Delphica vmbra digladiari.* Proinde ſunt qui credunt hoc adagij primum à Demoſthene natum fuiſſe, fabulam eam referentes, quam retulimus inter apophthegmata ex Demoſthene: quam tamen fabulam paullò aliter narrat Plutarchus in vita Demoſthenis, his quidem verbis: Cùm in concione dicenti obſtreperent Athenienſes, ait ſe breuiter velle illis narrare quiddam. At ſilentio facto, Adoleſcens (inquit) æſtatis tempore aſinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiſcens vteretur. Porrò meridie cùm ſol acriter æſtuaret, vterque cupiebat ſub vmbram aſini ſuccedere: Verùm alter alterum arcebat, cùm hic diceret aſinum conductum eſſe, non vmbram. Rurſus alter, qui conduxerat, ſe plenum habere ius reſponderet: atque hæc locutus, diſcedere parabat. Retinentibus autem Athenienſibus vtque reliquam partem fabulæ adderet orantibus: Itane, inquit,

Super aſini vmbra.

De aſini vmbra fabula.

A inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt asinum non Megaram sed Delphos fuisse conductum, quod item apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat in calce orationis de pace: *An non igitur stultum* (inquit) *ac vehementer miserum; singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs, ac maximè necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare?* Apuleius in asino, iocatur ex sese natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio & Plato in Phædro, cùm ait, *Oratores imperitos imprudenter & periculosè facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant*: Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἵππου τ' ἔπαινον ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ, ὡς ἀγαθοῦ. Procopius in epistola quapiam: *Ipse etiam, opinor, doctissimè de arte pugnantia cùm sentias, deridendi sicut videtur gratia, de asini quod aiunt, vmbra litem moues.* Vsus est eodem Origenes in præfatione libri tertij, quem scripsit aduersus Celsum. *Sed iam dudum tempus vt ab asini vmbra degrediamur, ne quis iure nos rideat* περὶ ὄνου σκιᾶς *plus satis curiosos.* Ὄνου παρακύψεως, id est, *de Asini prospectu.* Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo aliquem calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, variè narratur ab authoribus. Quidam

De asini prospectu.

B huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantiùs sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret; de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino sicut dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcumque conueniunt. Lucianus in asino suo parœmiam hanc fingit ex se natam, quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risui exceptam, in adagionem abijsse, ἐξ ὄνου παρακύψεως, id est, *ex asini prospectu.* Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in nono metamorphoseos suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è*

C *commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur incoram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me velut captiuum detrahunt, iamque omni sublata cunctatione scrupulosiùs contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum, productumque & oblatum magistratibus misérum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam de prospectu & vmbra asini natum est frequens prouerbium.* Hactenus Apuleius. In eodem puto sensu dictum à Tertulliano: *Asinus de Aesopi puteo*, modò venis, & iam exclamas: quanquam ego apud Aesopum Gabriamque, nihil inuenire potuerim, quod huius prouerbij speciem gerat. Quare conijcio eas fabulas Aesopi, quæ teruntur hodiè manibus omnium, non venisse ad nos integras. Coniecturam adiuuat, quòd apud D. Basilium, Lucianum & alios leguntur quædam, quæ similiter frustrà in excussis Aesopi fabellis exquiras. Posset & hæc pro Aesopi puteo, id est pro eo qui insperatus tanquam qui ex specula vel Hercules è proscenio, reponi de asini prospectu. Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον, *Scytha recusans asinum*: de ijs qui verbo quidem aliquid auersantur, reipsa verò concupiscunt. Quidam enim asini cadauer conspicatus, Scytha (inquit) ecce paratam tibi cœnam. Is verò in præsentia quidem aspernatus est, pòst verò epu-

Lib. 4. aduers. Marcionem.

Asinus de Aesopi puteo.

Scytha recusans asinum.

D latus. Ὄνου πόκας ζητεῖς, *Asini lanas quæris*: de ijs qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, asini lanæ. Aristophanes: Τίς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τίς εἰς ὄνου πόκας, id est: *Quis in lethes solum, quis in asini lanas?* Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κείρεις, id est, *asinum tondes*: de his qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur; propterea quod asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere, cùm lanam nullam habeat. Huius meminit idem Aristophanes in Ranis. Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ, id est, *asini caput ne laues nitro.* Ne multum sumptus operæue impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum est illi, τὴν χύτραν ποικίλλειν. id est, *ollam variegare.* Similiter & nos vulgò dicimus, Che laua il capo all'asino, perde il sapone. Ὥσπερ ὄνος βαλανέως, id est, *vt asinus balneatoris.* Dictum etiam est in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας: *Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque munditiei.* Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen. Ὄνου

Asini lanas quæris.

Asinum tondes.

Asini caput ne laues nitro.

Vt asinus balneatoris.

A *Spem capit obscanam, furtimq́ accedere tentat,*
Et fert suspensos corde micante gradus.
Fortè senex quo vectus erat, Silenus asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ:
Ibat vt inciperet longi Deus Hellesponti,
Intempestiuo cum rudit ille sono,
Territa voce graui surgit dea, conuolat omnis
Turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsacus huic soli solita est mactare Priapo,
Apta asini flammis indicis exta damus.
Quem tu diua memor de pane monilibus ornas
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.

Idem poëta in eiusdem operis volumine primo simillimam de **Sileno** eiusque asello & **Lotide** nympha fabellam recitat his versibus:

B *Cæditur & rigido custodi ruris asellus*
Causa pudenda quidem est, sed tamen apta Deo.
Festa corymbiferi celebrabat Gracia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert:
Dij quoque cultores in idem venere Lycai
Et quicumq́ loci non alienus erat.
Panes & in Venerem Satyrorum prona iuuentus
Quæque colunt amnes solaque rura deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pauidas inguine terret aues.
Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
Gramine vestitis accubuere thoris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisq́ coronam.
Miscendas largè riuus agebat aquas;
Naiades effusas aliæ sine pectinis vsu
Pars aderant positis arte manuque comis.

C *Illa super suras tunicam collecta ministrat*
Altera dissuto pectus aperta sinu,
Exerit hæc humerum, vestes vehit illa per herbas
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ satyris incendia mitia præbent,
Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque inextincta Silene libidinis vrunt
Nequitia est quæ te non sinit esse Deum
At ruber hortorum Deus & tutela Priapus
Omnibus ex illis Lothide captus erat,
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa
Signaque dat nutu, sollicitatque notis:
Fastus inest pulchris, sequiturq́ superbia formam
Irrisum vultu despicit illa suo.

D *Nox erat, & vino somnum faciente iacebant*
Corpora diuersis victa sopore locis,
Lothis in herbosa sub acernis vltima ramis,
Sicut erat lusu fessa quieuit humo,
Surgit amans, animamque tenens vestigia furti
Suspenso digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niuea secreta cubilia nymphæ,
Ipse sibi flatus ne sonet aura, cauet.
Et iam finitima corpus librabat in herba
Illa tamen multi plena soporis erat:
Gaudet, & à pedibus tracto velamine vota
Ad sua felici cœperat ire via:
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
Intempestiuos edidit ore sonos.

E

Territa consurgit nymphe, manibusq; Priapum
Deycit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus obscœna nimium quoq; parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas author clamoris, & hæc est
Hellespontiaco victima sacra Deo.

Indignatus itaque Priapus asinum immolat, & posteri eiusdem numini asinos immolarunt. Assignatur tamen alia etiam causa immolandi illi asinos: nam alter ex duobus asinis, quos Liber in cælo collocauit, cùm humana voce cum Priapo de natura rerum certare ausus esset, victus & immolatus est, vt suprà quoque meminimus. Sunt qui asinum Priapo sacrum fuisse volunt, ob verendi scilicet enormitatem, qua suprà modum præditi sunt asini, quaque cum eo certantem Priapum superauit, vt antea etiam tetigimus, & meminit author Copæ:

Et Tiguri custos armatus falce saligna
Sed non & vasto est inguine terribilis:
Huc asinga (sic correximus) *veni, fessus iam sudat asellus* F
Parce illi, vestrum delicium est asinus.

Alia ratio cur Priapo immolatus.
Lib. 24. c. 1.
Asinus cur Baccho sacer.
Gen. 49.

Apud Romanos virgines, vt annotatum est, asinis insidentes ad templum eiusdem Dei vectæ ter id circumibant, & in quem sors cadebat, Deo mactabatur asinus, cuius sanguinem colligentes in faciem eius proijciebant. Asinus cur Baccho sit sacer, indicauit Plinius inquiens: *Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris verò iumentis præsentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula.* Aliam rationem sed veriorem reddit Iustinus Martyr in oratione ad Antoninum Pium: quòd videlicet gentes dicta prophetarum audientes, sensum eorum non rectè intellexerint, sed hallucinantium more res Christi sint æmulati: Moses propheta scriptoribus omnibus fuit vetustior; Ab hoc ita prophetatum est: *Non deficiet ex Iuda, & dux è lumbis eius, donec veniat, cui repositum est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, lauans stolam suam in sanguine vuæ.* His verbis auditis Dæmones Dionysium Iouis filium esse dixerunt inuentoremque vitis prodiderunt, & asinum in mysterijs & arcanis eius sacris duxerunt, & dilaniatum eum ascendisse (qua de re mox in fabulosis) in cælum docuerunt. Et quia in Mosæ prophetia expressis verbis designatum non erat, num aduenturus ille Dei filius esset futurus, & vtrum pullo vehens in terris mansurus, an in cælum ascensurus: atque pulli nomen, & asini & equi pullum denotare poterat: nescientes asinine an equi pullum ducens, symbolum & signum aduentus, & præsentiæ suæ habiturus, qui prænunciabatur: & vtrum Dei, an hominis futurus esset filius. Bellerophontem quoque ipsum hominem ex homine genitum, in equo Pegaso in cælum peruenisse pronunciarũt. Hæc Iustinus. G

Liber falsissime continens de Christianorum Deo.

Mariæ stirps vel prosapia (inquit F. Sixtus Senensis ordinis prædicatorũ volumine secũdo bibliothecæ sanctæ,) vt refert Epiphanius, liber est apud Gnosticos celebris, horrendam & pernitiosam doctrinã continens, in quo inter cætera portenta narratur, Zachariã sacerdotem in penetralibus templi ingressum, vt incensum coram Deo adoleret, vidisse formam quandam asinino capite præditam. Quam visionem cùm reuelare vellet & populum admonere, ne asinum adoraret, is qui visus est, vocis & linguæ vsum illi ademit; sed ademptum paucis post diebus restituit. Eo recepto, Zacharias visionem prodidit Iudæis: illi indignati illum obtruncarunt. Hac de causa commotus Hebræorum legislator sacerdoti præcepit, vt ingrediens ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu admonitus asininus ille Deus se occultet, ne forma eius intempestiuè conspecta, interitum afferat spectatori. Serapion Thmuenus Episcopus, in libro aduersus Manichæos affirmat ex huius libri occasione Christianos olim accusatos ab Ethnicis, quòd Iudæis permisti, asinum, Iudæorum numen colerent. Tertullianus tamen in Apologetico autumat, Gentiles venisse in hanc suspicionem ex scriptis Cornelij Taciti, qui in quinto historiarum libro referens originem Hebraicæ religionis, ait, Iudæos ex Aegypto pulsos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis syluestribus, qui fortè de pastu ad potum petebant, aquarum fontes didicisse, & beneficij memores, bestiam diuinis honoribus coluisse, eiusque effigiem postea in templo consecrasse: atque inde præsumptum à gentibus, Christianos, vt Iudaicæ religioni propinquos, asinum pro Deo venerari: vnde & quidam iumentorum locator ausus est Tertulliani temporibus apud Carthaginem ante stabulum iumentorum, velut suæ artis insigne, appendere tabulam, in qua depictus esset homo togatus, dextra librum tenens, de cuius capite asininæ prominerent aures cum hac inscriptione, Deus Christianorum ononychitis, id est, asiniunguius. Hactenus ille. Vide etiam lector suprà inter deriuata, & cognominata, vbi verbis Petri Criniti idem mendacium refutauimus. Tradit verò etiam Suidas Zenonem Alexandrinum Iudæum, publicè genti suæ nuncium remisisse, albo asino per eorum synagogam sabbato, vt apud eos mos est, traducto. Ego H

verò

A verò ex Diodoro annotatum reperio in templo Bacchi conseruari solere regnantibus in Sicilia tyrannis, ob hunc finem, vt si mulier accusata adulterij, supra illud iuraret, liberaretur. *Caput asini in templo Bacchi.*

VSVS IN CIBIS.

GALENVS tradit esse, qui asinorum domesticorum, etiam cùm senuerunt, carnes mandunt; sed pessimi esse succi, & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, & præterea inter edendum esse insuaues; hominesque qui ijs vescuntur asininos euadere corpore, ac animo. *Libr. 3. de Alim. facul.* Tale quid & in methodo de lactis vsu potuque ascriptum legitur, vt asininis lac detur asininum, idque non prorsus absq; medici theorematis alicuius intelligentia accipi debebit: reuera nunquam, nõ *Lib. 7.* & qui appetunt, & qui vescuntur, aliquandiu operata virtute, facultateq; sua alimento, aliquid induent animalis, cuius carnibus vescuntur, temperamenti, proinde etiam naturæ, etenim temperamentum medicis nobis natura est. Si natura, & temperamenti ex eo concilia-
B bitur aliquid, necessario, & morum, & animi nonnihil eiusdem sortis, propterea quod animi mores temperamentum corporis sequantur, vt iam antea edocti sumus ab authore eodem Galeno, dicato priuatim rei huic libro. Asinos autem multis in locis in cibum venisse obseruauimus. *Asini vbi comesi.* Interpres in primis Aristophanis in Vespis id scribit de Atheniensibus, super his verbis poetæ: ὅταν φάγῃς, ὑπογάστριον γέροντος ἠλιαστικοῦ, ἀντὶ τοῦ ἱππικοῦ ὑπογάστριον ὄνου ἢ βοός. *Lib. 4.* Athenęus agens de Persarum epulis, scribi ait hæc ab Herodoto, vbi Græcorum Persarumque conuiuia inter se confert: eum præcipuè diem supra reliquos omnes venerari Persarum legibus sancitum esse, in quo quisque natus est; in quo etiam plura conuiuia parari dignum esse arbitrantur, in quo & qui sunt diuites, bouem asinum, equum, & camelum totos in fornacibus assatos apposuerunt: at pauperes oues exiguas apponere solent, paucisque cibis vtuntur, multisque, at ijs non bonis bellarijs. Traditque ibidem Athenæus, asinos regi eorundem solere mactari. Mecœnas verò referente Plinio primus instituit pullos asinarum epulari, multum (inquit) eo tempore prælatos onagris: post eum verò interijsse authoritatem saporis. Scythas autem præ cæteris istiusmodi carnibus inhiare in prouerbijs, est ostensum. Nostro verò tempore omnes ab ijs abstinent, & nisi coacti eis vescuntur, vt fit in vrbiũ
C diuturnis obsidionibus, quod Veronæ exemplo Sabellicus ostendit ex Iouio. Hac enim vrbe anno salutis 1516. obsessa ad id penuriæ ventum est, vt cùm vix lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent.

VSVS IN MEDICINA.

QVOD nobis plura quàm asinus remedia subministrat, animal ferè nullum habemus aliud. Inter illa autem lac precipuum semper vsum habuit, habet etiamque. Equidem Græcia non alium illius vsum videtur agnouisse, quam in medicina. Nam Philarchus referẽte Plutarcho in vita Demosthenis narrat Pytheã qui Macedonum causam Athenis agebat, dixisse; quemadmodum crederetur domus, in quam lac asininum infertur, omnino aliquo malo laborare, ita vrbem necessario quoque vitiosam esse, in quam Athenienses legatio adueniret: id verò à Demosthene, qui agebat causam Græcorum, inuersum, vt & lac asininum sanitatis restituendę
D causa importari solere, & Athenienses propter salutem male habentium venire consueuisse diceret. Optimum erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuuenis & non longè à partu. Auferri ab ea debet pullus quem lactat, singulis diebus exerceri parum strigili, & asperis pannis, vel stramine perfricari. Nutriri debet optimo fœno, auena, hordeo, herbis, sed maximè his quæ affectui prosunt. Vbi mulgenda est asina, fiat in loco vicino cubiculo, ne lac ab aëre alteretur, & ne frigescat. Mulgeatur in vas duplex, hoc est, contineatur scyphus in alio vase pleno aquæ calidæ. Quæritur apud recentiores medicos, an sit omni alio lacte tenuius, quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur in sexto de tuenda sanitate tenuissimum dicens inter omnia lactis genera: tertio autem de alimentorum facultatibus camelinum, & equinum ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. *Lac asini an cæteris tenuius.* Quos locos Ioannes Manardus in epistolis ita conciliat. Sexto de sanitate tuenda (inquit) Galenus asininum lac leptomereſtaton, id est, maximè partium tenuium affirmat: in tertio verò de alimentis, camelinum asinino, non in tenuitate, sed in humiditate pręfert, hydrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus, Aristotelem aliud sensisse, quàm Galenum, dicere oportebit, quòd per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maximè humidarum.

darum. Hæc ille. Gesnerus verò Galeni verba sic accipit; asininum lac tenuissimum rectè dici, si cõ- E
paretur animalium lacti, quæ apud nos, & plerasque gentes mulgeri solent, vaccarum nempè, ouiũ
& capratum: simpliciter verò, & comparatione ad animalia quorum inusitatum fere ad cibum, &
Plinius explicatus. potum in Europa lac est, vt cameli, & equi, non tenuissimum, sed crassum. Sic etiam Plinius tenuissimum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur: Crassissimum dixisse pro crassius, quàm cameli, & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur (inquit) quomodo non crassis, neque viscosis paribus constat, & citò ac facilè corporum meatus subit: id quod lacti eo magis conuenit, quo liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Ga-
Lactium differentia. lenus ipse exponit. Bubulum lac (ait) pinguissimum est, ouinum, & caprinum multò minus, asinarum minimum pingue habet: quamobrem perrarò alicui in ventre coagulatur, si recens mulsum, & calidum adhuc bibatur: quòd si sal, & mel adijciantur, fieri non poterit, vt amplius colatur in ventre. Eandem ob causam aluum magis subducit, quod serum ei copiosius insit, minus autem de casei natura, cuius ratione lac aluum sistit. Ciere autem aluum præter Dioscoridem, qui ventri quidem idoneũ esse, sed ipsum turbare asserit; etiam testatur Varro his verbis. *Maximè perpurgat lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum.* Sine periculo autem ventrẽ soluet, vt F
ait Marcellus, si cum melle potui detur. A temperato haud multum putarim recedere. Muliebre enim temperatissimum esse aiũt, mox caprillum, hinc asininum, ouillumque, postremò vaccinum. Plinius author est dulcissimum ab hominis lacte camelinum, efficacissimum ex asinis. Idem plurima ex hoc lacte remedia recenset. Suspiriosis (inquit) ante omnia efficax est potus equiferorum sanguis: proximè lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti. Nostri verò medici tabidis ita lac exhibent asininum, vt ipsimet id exugant, ne quid à natiuo tepore remittat. Galenus verò melle mixtum iuueni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Si dolent vbera, lactis eiusdem potu mulcentur, vt idem Plinius tradit, si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adiuuat. Stomachum exulceratum per se potum reficit. Commendatur etiam ad tussim, extenuationem, sputum sanguinis, hydropem, & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & virtigine laboranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtilissimè; & bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pue
ris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosionem sentirent, antiqui in arca- G
nis habuerunt, si hoc non esset, habuerunt è caprino. Eiusdem potus vtilis est cæliacis, & dysentericis, addito melle. Tenesmus tollitur eodem epoto. Sint inter exempla, qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra, chiragraue. Alij verò feri asinini potu eosdem morbos prorsus euasere. Hippocrates etiam libro de affect. carnis post pharmacum purgans, lac asininum coctum in hoc affectu propinat, & mox etiam serum asininum. Eodem lacte percussu vexatos dentes confirmari certum est. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conducit. Dioscorides simpliciter hoc lacte collutos dentes gingiuásq; ait stabiliri. Archigenes, & Philogrius omne lac incommodum esse calculosis pronunciant, præter asininum, quod substantia tenuissimũ est; & facultatis facillimè dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores, & nodos (quos ad callosæ duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat, & delet: vnde admonendi etiam sunt ipsi calculosi, vt assiduè heminæ mensura bibant, post matutinas deambulationes, atq; id præseruandi a lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Mentionem horum facit Aetius in curatione lapidis vesicæ. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: lac itaq; cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asininũ,
aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: Cum verò repurgatione amplius opus non H
habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetq; æger nutrimento, tunc etiam bibulum lac eis exhibendum duarum, aut trium heminarum mensura. Hoc eodem lacte venena extingui, Plinius tradit, & multa alia remedia passim recitat, quæ ideo ex asinino lacte propinantur. Peculiariter autem si hyoscyamum potum sit, aut viscum (inquit, ixiam puto dicere volens) aut cicuta, aut lepus marinus, opocarpathum, aut pharicum, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit; nam id quoq; venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut non multò
Lib. 15. 41. postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Habet denique & cosmeticam vim, nam si ex eo fiant balnea, quo minus cutis obducatur rugis, sed extensa permaneat & candida, præstat, id quod Poppeæ Neronis principis vxoris exemplo Plinius his verbis ostendit. *Conferre aliquid & candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitij Neronis coniux quingentas secum per om-*
Vis cosmetica. *nia trahens fœtas balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens.* Meminit huius etiam Iuuenalis:

Sat. 6. *——Atque illo lacte fouetur*

Propter quod secum comites educit asellas
Exul Hyperboreum si dimittetur ad axim.

inguine modò asini fluxum sanguinis ex cerebri tunica promanantem sedari, sunt qui dicunt: e- *Sanguis.*
sdemque tribus vel quatuor guttis cum vino haustis, febres quotidianas sanari. Sed Plinius id
: sanguine aurium scribit: *Est* (inquit) *genus febrium, quod amphemerinum vocant, hoc liberari*
tradunt, si quis è vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Idem tra-
: sanguinem asinini pulli ex vino, regio morbo mederi. Adipem tradunt teste Dioscoride cica-
:ces corpori concolores reddere, vel vt alij tradunt, vestigia cutis abolere, vel vt Plinius, cica-
ices nigras reducere ad colorem. Rondoletius in capite de exanthematibus, fieri tradit vnguen-
, vt minus appareant maculæ, sed id efficaciùs præstare inunctionem ex pinguedine asini. Pli-
us præterea ait hunc adipem inueteratum sanare vuluarum exulcerationes, & in vellere appo-
.um duritem earundem emollire: per se verò recentem & inueteratum ex aqua illitum psilothri
vim obtinere. Eodem authore scabiem hominis asininæ medullæ maximè abolent. Rasis verò hac
medulla aut etiam seuo, eum qui comitialem patitur, loco calido inungi iubet, auxiliumque ma-
gnum pollicetur. Fel traditur per sese aqua infractum maculas in facie tollere, euitatis solibus ac
B ventis post detractam cutem. Tradit Aelianus Bathylin Cretensem tabe periclitantem, ab hoc
grauissimo malo asininæ carnis imperato esu, restituisse, atque ita quemadmodum Deus collu-
dentibus vocabulis Græcis ei prædixerat, ὄνεια κρέα ὀνησιφόρα, id est, asininæ carnes adiumento
ei fuere. Legimus & apud Plinium carnes asini ex iure sumptas pthisicis mederi. Hocque gene-
re maximè in Achaia curari id malum. Simile quid etiam legitur apud Auicennam. Inuenio item
apud Plinium carnem asini per quadraginta dies bibendam dari contra morbum comitialem. Ce-
rebrum asini ex aqua mulsa, infumatum prius in folijs, semuncia per dies potum, ad comitialem
prodesse Plinius prodit. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis, non est expressus: ex sequen- *Li. 28. c. 16*
tibus tamen constat non pauciores esse quàm triginta. Sunt qui eodem memorante ex asino mare
nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna iubent contra morbum eun-
dem. Iecur etiam inassatum esu comitialibus prodest, sed ieiunis edendum præcipitur. Alij admix-
ta modicè panace, ori instillandum docent teste Plinio, idque diebus quadraginta; sicà comitia-
libus morbis & alijs infantes tueri. Idem asserit iecur istiusmodi aridum tritum cum petroselini par-
tibus duabus & nucibus iuglandibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum) in cibo
C datum hepatico ieiuno mirabile esse. Scribit & ad lienis vitium efficacissimè dari inueteratum asi-
ni lienem, ita vt triduo sentiatur vtilitas. Et Marcellus promittit, si lienosus de splene asini arefa- *Lien.*
cto quotidiè ieiunus pauxillum manducet, ita potenter iuuari, vt intra triduum vtilitas remedij
appareat. Idem viscus contritum & ex aqua impositum, mamillis lac prouocare Sextus ait, at Pli-
nius id de inueterato asini liene scribit, si ex aqua illinatur, adhæc vuluas suffitu corrigere. Re-
perio autem apud Rasim splenis asinini leuissimum puluerem, cum seuo vrsino & oleo ad mellis *Renes.*
crassitiem redactum & illitum superciliis, pilos restituere. Renes inueterati, vt annotauit Plinius,
tritique & in vino mero dati, vesicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cohibent. Eidem arefa-
cti atque exusti tritique id est in tenuissimum puluerem redacti, & ex mensura conchulæ vnius
cum vini meri cyathis duobus stranguriosо potui dati efficaciter medentur, vt Marcellus annota- *Penis.*
uit. Cinere genitalis asini spissari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari si rasis illi-
natur, plumboque tritis cum oleo. De testibus verò ait: Coitus stimulat dexter asini testis, in vi- *Testes.*
no potus pro potione, vel adalligatus brachiali; necnon eiusdem à coitus spuma collecta roseo
panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale (asini) in oleum feruens mergi iu-
bet septies, eoque perungi pertinentes partes: Bialcon bibi ex eodem cinerem. Testes sale asser-
D uati & aspersi potioni, in asinarum maximè lacte, vel ex aqua, ad comitialem prosunt. Testes in-
uenio, penem, & si quæ sunt turpia & satyrica signa, contra fascina valere, quod & Turnebus ob-
seruauit, notauitque in commento, quo Varronis libros de lingua Latina illustrauit. Pellis, vt tra-
dit idem Plinius, iniecta impauidos infantes facit. Membrana partus asinarum, præcipuè si ma-
rem pepererint, olfacta, accedente morbo comitiali, resistit. Ossa confracta & decocta con- *Vngula.*
tra leporis marini venenum dantur. Vngulæ quoque multiplicem vsum habent. Marcellus ad
leucomata oculorum efficaciter discutienda, eas ex viuente asino acceptas limari iubet, earumq;
scobe quàm tenuissimo, qui leuitate sua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequen-
ter inungi. Sunt qui asserunt, annulum ex istiusmodi animantis vngula, in qua nihil sit nigri, ab
epileptico gestatum, prohibere ne concidant: quam facultatem vbique terrarum de annulo pol-
licentur ex vngula alces. Legimus quidem apud Dioscoridem, Plinium, & Galenum vngularum
asini cinerem per dies multos (toto mense Plinius) binis cochlearibus (pondere trium aureo-
rum cum dimidio) potum dici comitiales adiuuare; easdemque oleo subactas strumas discutere:
illitas verò, hoc est puluerem siccum illitum pernionibus mederi. Tarentinus his vngulis ad mul-

tos

E

Lichen. tos pisces capiendos pro esca vtitur. Marcellus promittit, capillos & barbas nasci etiam glabro, si lichenem asini, hoc est collectionem duram, quæ est circa crura eius, comburas & teras, & puluerem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validum esse, vt si mulieri inde maxillam vnxeris, barbas ei nasci scias. Ait item grauedinem capitis ex quacumque causa exortam, quæ intempestiuum concitet somnum, sine dolore discutere, si quis impetigines in asini cruribus naturaliter natas detrahat, easque in scobem delimatas immixto aceto naribus penitus obstipet. Et hoc puto est quod ait Plinius, ex aceto illitus lethargicos excitat.

Vrina. De vrina asini isthæc diuersis locis prodidit Plinius: Attritus calceamentorum cum luto suo illita sanat; item scabiem hominis & vngues scabros: Lepras ac furfures tollit addito nitro circa canis ortum. Eadem cum melanthio prodest contra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata. Alij vlceribus exedentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Eadem capillum densari putant, admiscentque nardum fastidij gratia. Hæc itaque ex Plinio. Marcellus quoque vrinam muli vel mulæ vel asini cum suo luto illitam, & clauos abolere, & callis mederi scribit. Michael Sauonarola vtilem esse ait in narium fœtore. Scribit verò Dioscorides vulgò tra-

Lib.4.c.24. di asini vrinam nephriticis siue renum vitijs mederi in potu. Vt inde etiam discamus, ab huius v- F

Lib.3.c.5. disc. cõcert. rinæ potu minimè sibi temperasse antiquos, vt omnino dubitem, num verè Cornelij Celsi locum vbi de articulorum dolore in pedibus manibusque agit, restituerit Baldus Angelus Abbatius. *Quidam* (inquit Celsus) *etiam cùm asinino lotio epoto se eluißent, in perpetuum hoc malum enafserunt.* Restituit ille pro lotio lacte: motus duplici ratione, vna quòd cùm non tulerit olim Catullus ex lotione lotij candidos sibi reddi dentes, nullus non iudicauerit, tam abominandum ingenuis hominibus pharmacum intra corpus assumptum; altera quòd nemo alius veterum vrina asini in podagra sed lacte omnes sint vsi. Ego quidem qui vrinam asini aduersus morbos articulares bibendam præscribit, nullum habeo in promptu, sed qui tamen ea os colluì iubet, testem habeo Galenum. *Apollonius* (inquit) *ad pendulam columellam inter alia hoc quoque recenset. Lotium asini*

Lib.6. de compos. med. sec. loc. *plurimum & calidißimum bibendum prabe. Idem etiam in angina.* Miratur ergò Galenus huiusmodi auxilia tradentes: *certè enim scio* (inquit) *omnes homines paucis omnibus exceptis citius mori velle quàm vrinam asini bibere.* Legimus verò etiam apud Dioscoridem armentarij equi vel asini qui herba pascitur, siccum fimum, liquatum in vino, mox potum contra scorpionum ictus magnoperè auxiliari. Dabant itaque præter lotium asini, bibendum etiam stercus eiusdem. Nam & Plinius

Stercus. ait: *Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant, Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium: Idem cæliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnoperè prodest: datum faba magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterq; vis est.* Aliàs etiam tradit asinini fimi cinerem ex vino cæliacis & dysentericis conferre, & alio loco stercus asinæ aridum naribus infrictum sanguinem siue intermissione fluentem, citò compescere: item alicubi, si stercus recens imponatur, profluuia sanguinis mirè sedare dici, necnon cinerem ex eo: huncque vuluæ etiam prodesse impositum: quare est quòd generice dixerit Dioscorides, tam equorum quàm asinorum fimum siue crudum siue crematum addito aceto, sanguinis eruptiones cohibere. Ad sanguinem itaque vndicumque fluentem adhibetur; si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarum vel arteriarum aperta oscula, sanguis continetur. Calidum præterea testante Rasi vino miscetur, cui intincta vt affatim succum combibant linamenta gossampina, ad fluxum sanguinis coërcendum locis affectis immittuntur. Emplastrum ex eodem fronti impositum fluxionem auertit. Ait Plinius fimi huius cinerem illitum cum butyro eruptionibus pituitæ conferre: Ait & alicubi; recentem fimum cum rosaceo in grauitate aurium instillari. Marcellus verò scribit, vlcera capitis subito nata sanari, si asini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atque H ad capitis vlcera veluti ceroto vsus fueris. Tarentinus asininum stercus in coriandri succo madefactum & cum similagine massas inde inescatrices factas ad trachutos, melanurosque capiendos summoperè commendat.

A

VSVS IN FERENDIS oneribus.

ASINVM inter iumenta præcipuè numerandum arbitror. Hic enim ad subuectanda onera labores nostros præ cæteris iuuat. Quamobrem rusticarum rerum auctores in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse: quin & omne rus tanquam maximè necessarium instrumentum desiderat asellum, qui pleraque vtensilia & vehere in vrbem & reportare collo vel dorso commodè potest. Ad hanc onera ferendi aptitudinem respiciens Lucianus in Menippo, decretum recitat apud inferos ex Caluarij dicto, vt diuitum animæ quæ rursus in vitam remittendæ essent, in asinos demigrarent, donec in tali rerum statu, ad multa annorum millia asini ex huiusmodi asinis renati onera ferrent, atque insuper à pauperibus agitarentur. Cæterùm tanta est huius iumenti in ferendis oneribus vtilitas, vt hinc olim numerosissimè à diuitibus enutritos legamus in sacris literis; Rubenitæ enim & Gaditæ debellatis Agarenis asinorum duo millia abigerunt, & à Phinee à Medianitis sexaginta vna millia abacta. Asinos & oues paternos pascebant Saulus & Dauid. Asinas pro munere misit fratri Iacobus. M. Varro eleganti vocabulo dossuaria iumenta vocat, quod onus dorso ferre possint. Idem asellis dossuarijs comportari refert oleum, vinum, itemque frumentum aut quid aliud. Sæpe etiam vt celeberrimus poëta ait: *Asinorum vtilitas.* B *Paralip. 5. Num. 3. Lib. 2. de re rust.*

------Tardæ costas agitator aselli
Vilibus aut onerat pomis, lapidemque reuertens,
Incussum, aut atram massam picis vrbe reportat.

Græci νωτεῖς & νωτοφόρους vocant, nec alios Varinus μονοφθόρους, & μονοφόρους. Inuenio & σκευοφόρους dici, quanquam hi, vt etiam annotauit Cælius, præcipuè intelligantur, qui ad belli vsum sarcinas gestant. Xenophonti ὄνοι οἱ κανθήλιοι ijdem sunt qui clitellarij, Varinus verò canthelios magnos asinos interpretatur, & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Palmæ (inquit Xenophon) in Babylone ad iugeri spatium extenduntur, & pondere depressæ superùs curuantur, veluti asini canthelij. Sed & clitellæ ipsæ κανθήλιοι vocantur. Poëtis verò clitellarius siue dorsuarius asinus σαλιγτριβὴς nominatur. Clitellas autem diximus esse quibus sarcinæ colligatæ portantur, vulgò il basto: sagma etiam Latinis, quibus tamen nominibus instratum quoque intelligitur, quo mollior fit sessio, quamuis hoc potius bastinam dicamus. Vocamus item patrio sermone clitellatos asinos sommaros, à somma, id est onere. Et à clitellatis siue clitellarijs asinis, clitellarios homines dixit Plautus: *Nam muliones mulos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas vehunt.* Sed quas homines baiuli gerunt, clitellæ, muli Mariani potius dicuntur (inquit Gesnerus) furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestant: de quibus Frontinus: *C. Marius recidendorum impedimentorum gratia quibus maximè exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos apta furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset.* Græci hæc aut similia instrumenta, ὀναφόρα, ἀλλᾶκα, & ἀμφίκυρτα nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam ἐπισάγματα, σαγμάρια, & ἀστράβας. Varinus ἀστράβην σαγμοπάλλιον interpretatur, cum dubitatione tamen, an totum potius iumentum, non solæ clitellæ, hoc nomine accipiendum sit, apud Demosthenem contra Midiam: cùm alioqui mulum semper significet. Atque isthæc de asino clitellario dicta suffecerint, si prius locum quendam in Apuleio de eodem ex Ioan. Baptista Pio ciue nostro illustrauero. Ille itaque author libro quinto multa ex ritu Aegyptiorum explicaturus, quæ ad tartara translata sunt, quoniam Aegyptios astrologi dicunt, si referantur ad computationem sphericæ globositatis, antipodas esse, sic infit: *Iamque confecta bona parte mortiferæ viæ continuaueris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili; qui te rogabit decidenti sarcina fusticulos aliquos porrigas ei.* Corrigendus est codex inuulgatus, & legendum, funiculos ex Diodori verbis, hoc est breuem funem, quem ipse ad colliganda ligna nodare volebat. Diodorus huic nostræ interpretationi sic astipulatur. *Asini etiam ficti fabula monstratur in quodam celebritate. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij pòst sequentes dissoluunt.* Quod si fusticulos legere malis, ligneola interpretare; quibus conuolutus funis astringitur, & pondus cohibilius aptatur asino clitellario: C *Lib. 7. c. 17.* *In Mostell.* *Muli Mariani.* *Lib. 4. Strateg.* D *Cap. 40. annot.* *Apuleius explicatus.*

VSVS

E

VSVS AD MOLAM ET Aratrum.

Lib. 2. c. 59. Lib. 7. à princ. HAVD rectè puto scriptum à Vegetio, mulorum, equorum, asinorumque genus sub fellis aut sagmis solo tergore præstare officium: nam vt de equis taceam & mulis, asinorum quoque vsum ad molam vertendam, & ad terram vomere proscindendam & nunc esse, & olim fuisse notum est. *Principium* (inquit Columella) *tenebit minor Arcadia, vilis hic vulgarisque asellus, cuius plerique rusticarum rerum authores, in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse; nec iniuria: nam absque vllo ferè sumptu alitur, & imprudentis custodis negligentiam fortissimè sustinet. Huius animalis tam exigua tutela plurima & necessaria opera supra portionem respondent, cum & facilem terram, qualis in Bætica, totaque Libye sit, leuibus aratris proscindat.* Et Plinius ait in Byzatio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum siccus est arabilem tauris, post imbres vili asello & à parte altera iugi anu vomerem trahente, scindi, se vidisse. Huc referendum quoque illud Catonis: Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet. Alibi quoque asinos plostrarios, & asinum molarium & iugum asinarium apud eum nominari reperimus. Molarius autem siue molendiuarius asinus, siue qui molit, id est qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, etiam machinarius vocatur; nam & machinam illam qua mola includitur, machinam frumentariam vocat Iureconsultus, quo modo & machinalia pondera, pistrinalia vocat poëta Ausonius:

Lib. 17. c. 5. — F — Asini plostrarij. Molares. Machinarij.

Qui machinali saxa voluns pondere.

Asini quando coronati. Molarij isti asini in ipsis Vestalibus ab opere cessabant, coronatique floribus & è panè veluti monilia quædam gerentes ad focos ducebantur, atque insuper molæ ipsæ fertis & floribus exornabantur: cuius ceremoniæ meminit Ouidius in Fastis, vbi canit:

Lib. 6.

Nunc quoque cum fiunt antiqua sacra Vacunæ
Ante Vacunales stantque sedentque focos,
Venit in hos annos aliquo de more vetustas,
Fert missos Vesta pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis
Et velant scabras florida serta molas.

G

Cur verò in Consualibus festis equi & asini coronarentur & ociari sinerentur, alia est ratio, vt in equo ostendimus.

VSVS IN EQVITATIONE.

Asini equitationis periti. INEPTVM falsumque videtur esse prouerbium, quo diximus nos consueuisse vti ad asini indocilitatem exprimendam, *Asinum sub freno currere doces*: nam in vrbe Memphi, vt Leonius refert parte octaua de rebus Africæ, asini egregiè apti sunt ad equitandum, perindeque commodo gressu, atque ipsi gradarij equi: nam & freno reguntur, stratique ephippijs, reliquisque ornamentis in vsu sunt, tantaque docilitate præditi, vt conductitij vbique exponantur: id quod H in tota via qua Bononia Loretum itur, conspicere etiam licet. Petrus Bellonius in suis obseruationibus eiusdem vrbis fœminas tradit asinis vectas, affines suos visitare, non autem equis, quia commodior, facilior, tutiorque vectio est in illis: nunquam enim cespitat asinus.

Lib. 17. c. 5.

VSVS

A

VSVS IN BELLO.

SARACORI (inquit Ælianus) asinis non ad ferenda onera vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt. Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Idem planè de Carmanis tradit Strabo his verbis: *Carmani propter equorum inopiam asinis in bello plurimum vtuntur, & asinum Marti sacrificant, quem solum Persæ ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt.* Inuenio & Darium Persarum regem asinis vsum contra Scythas, non tanquam militum vectoribus, sed vt hoc stratagemate fugam dissimularet. Asinos enim & canes fugiens in castris reliquit, quos cùm rudentes latranteſque audirent Scythæ, in castris adhuc Darium esse crederent: Quod strategema Herodotus narrat his verbis: *Darius timens sibi à Scythis, hoc modo aufugit; vbi nox adfuit, reliquit in castris viros languore praditos & eos quorum amissio minimi facienda est; necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent, infirmos autem homines hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hac persuadens ijs qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quam citissimè ad Istrum contendit: Asini quod multitudine destituti essent, eò magis rudere, quos audientes Scytha credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & qua contigerant, referre.*

Li. 12. c. 34. *Asini bellatores.* Lib. 15. *Darij stratagema.* *In Melpomene.*

B

VSVS IN INSIGNIBVS.

VNDE natum sit probrum illud quòd vulgò dici solet, Patauinos suspensores ac responsores asini fuisse in Lucanicæ festo, rationem ac originem reddit Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus his verbis: Legi nuper in quodam antiquo annali Patauino, quod cùm pacis tempore quo omnis ferè Italia sub Imperatoribus tum Gallis, tum Germanis soluto certo censu, vnaquæque respublica pro arbitrio sese regeret, suis finibus congregari solere ibique cursus, saltus, luctas & ludicra eiusmodi alia exercere & ordine & apparatu ficti certaminis inter se hilariter & amicè concurrere. Patauinis tum signum militare fuerat draco biceps, Vicentinis verò asinus. Accidit autem cùm ex vicinis pagis, quique in suis finibus congregati eiusmodi ludos inuicem agerent, vt Vicentini Patauinorum virtute ac numero grauius premerentur, quam vt vltra ferre eam vim possent: quocirca indignantes cœperunt immaniter furere, & quod prius certamen ludicrum videbatur, in verum prælium conuertere. Sed cùm in ea pugna Patauini superiores euasissent, abstulerunt eis asini vexillum, & eos fugauerunt à finibus. Signum autem Patauium in triumphum portarunt. Subinde tam in gloriam victoriæ quàm in probrum Vicentinorum in foro medio viuum asinum suspenderunt. Quod factum Vicentini grauiter ac permolestè tulerunt. Verùm communium amicorum suasu vtrique fœdus inter se feriunt, his conditionibus pacis additis; vt Vicentini pro redimendo asini suspendio epulum Patauinis darent, quod factum est; equos namque lucanicis onustos miserunt Patauium, quas in frusta sectas læti Patauini inter se dispartiuntur: & ita vtrimque pacatis rebus mansit hoc vtrimque probrum. Vicentinis scilicet quòd eorum vexillum asinus in furca pependerat, Patauinis quòd tam vili lucanicæ frusto, quod singuli acceperant, è furca asinum deposuerint. Cessarunt autem posthæc ludicra fieri, sed Patauinis hoc probrum de suspensione & depositione asini, in hodiernam diem in ore omnium perseuerat. Quòd autem quidam de Petro Apono hæc fingunt, quoniam est prorsus falsum, nolui hic inter vera aut saltem verisimilia commiscere. Hucusque Scardeonius. Thomas Garzonius in foro suo vniuersali scribit Neapolitanos pro insignibus suis elexisse clitellatum asinum cum alligatis hinc inde cistis.

C D

Patauini cur asinorum suspensores. *Neapolitan insigne.*

E

VSVS AD OPPROBRIVM.

In probl. Adulterij pœna.

APVD Cumanos, vt author eſt Plutarchus, mulier in adulterio deprehenſa, ducebatur in forum, vt illic lapidi inſiſtens, omnibus eſſet conſpicua: deinde impoſitam aſino, atque ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rurſus eſſet omnibus ſpectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quod aſinum equitaſſet, Lapis autem nefaſtus ac deteſtabilis habebatur, in quo ſteterat mulier. Atque hinc fortaſſis fluxit, quod hodieque in multis Europæ locis grauioris alicuius peccati rei aſinis inſidentes per fora plateaſque vecti virgis cædantur lictore poſt terga hærente. Vidi etiam qui ad maiorem ignominiam inuerſo inſiderent corpore, caudamque aſini manibus tenere cogebantur, vt in alijs quoque locis fieri ſolet. Andronicum Comnenum Manuelis Imp. conſanguineum legimus, cùm Alexium cuius factus erat tutor, ſuſtuliſſet, imperioque potitus omnem crudelitatem in Alexij conſanguineos exercuiſſet, à Gulielmo Siciliæ rege victum, captumque ac per vrbem aſinæ præpoſterè impoſitum, altero oculo effoſſo, manuque altera detruncata, circumvectum, vulgi turbæque tumultu vncis & harpagonibus fruſtulatim dilaniatum periiſſe. F

Andronicus Comnenus aſino impoſitus.

Beatrix Reynaldi Burgundionici principis filia Cæſaris Federici Oenobarbi filia, vt tradit Gulielmus Paradinus in libro de antiquo ſtatu Burgundiæ, cum miro videndi Mediolani flagraret deſiderio, quòd paſſim audiret eſſe pulcherrimam, florentiſſimamque Chriſtiani orbis ciuitatem, Mediolanum exiguo comitatu venit. Ciues verò facinus poſt homines natos exitioſiſſimum flagitioſiſſimumque aggreſſi ſunt. Nam Auguſtam ſtrigoſo aſello præpoſterè impoſitam, ac pro loro cauda vti coactam, denique per compita diu inuectam, probris, cachinnis, ludibrioque nefario perfuſam vrbe tandem turpiſſimo iumento inſidentem mouent, puctorum gregibus cœno abeuntem inceſſantibus. Plurimum quidem voluptatis tulerunt Mediolanenſes, ſed nimio emptum: nam certior tam pudendi ſpectaculi Oenobarbus magnis viribus Mediolanum adortus, vrbemque ſub ſignis acie multiplici ingreſſus, clauſiſque è veſtigio portis, ſic cum ciuibus ſceleſtiſſimis egit, vt qui ſuæ ſaluti conſultum vellent, cogerentur ex veteris ferociſque mulæ ano ficos vel nymphion extrahere: qui nouum ſupplicium detrectarent, capitis ſupplicio luerent: at qui os impuriſſimum, virus illud ſugentes admouebant quadrupedis pudendo, cum maximum cerebticoſo animali cruciatum inferrent, calcibus ſubinde iactatis enecabantur. Inuenti tamen ſunt, qui ſecuri caput ſubijcere, quàm mulæ ficos, vt vocant, mordicus euellere maluerint. Eius ludibrij, ſupplicijque nota perpetua ciuium Mediolanenſium nomini inuſta in hanc vſque ætatem noſtram perdurat vſque eò, vt qui velit Mediolanenſi conuitium facere, ficos grauis inſtar probri obijciat. Hactenus Paradinus. Tamyrem ſiue Tamerlanum Tartarorum imperat: cùm Baiazates Imp. Turcorum ab eo captus, non deſiſteret ei ignobilitatem obijcere, ferunt offenſum, Baiazarem impoſitum mulo aut aſino per caſtra ignominioſè agi iuſſiſſe, vt militibus eſſet ludibrio. Hypatius nepos Cæſaris Anaſtaſij cum numeroſo exercitu contra Vitalianum Scytham, ab Hunnis auxiliaribus captus, Vitelliano ignominioſè ſimili iumento inſidens venditus fuit, (vt refert Cuſpinianus) antequam aperto Marte ſe hoſtem oſtenderet. Simili opprobrio Hiſpanos & Germanos Brixiæ arctiſſima obſidione preſſos, cum nullam ſpem in Maximiliano Cæſare haberent, ſcribit Sabellicus, morionem aſello impoſitum imperatorijs inſignibus atque aquilis exornatum, lagenas collo ſuſpenſas deferentem per vrbem deduxiſſe, & pro Cæſare, veluti ipſis auxilio ſuperueniſſet; temulentius quam quiſquam crederet, fœdis acclamationibus ſalutaſſe. G H

Beatrix Augusta aſino impoſita.

VSVS IN AGRIS.

Stercus agris aptiſſimum.

QVAM vtilis agricolis ſit hoc iumentum, nulli non notum eſt: nam præterquam quòd arat, quòd lætamen in agros, quòd venalia omnia ad vrbium fora onuſtus defert, ſuo quoque lætamine agros in primis lætificat: de quo ſic ferè ſcribit Petrus Victorius: Qui de ratione agrorum colendorum ſcripſere, multa de hoc præceperunt, quod optimum ſtercus eſſet. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum cæteris Caſſius dilignes ſcriptor rerum ruſticarum, putauit, & quod ſecundum & tertium: cuius inditium magna ex parte mihi conuenire videtur ſententiæ noſtrorum colonorum:

A rum; nisi quod cùm vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac præstare caprino ouillum, cuius rei ratio aperta est, quia capræ frondes & virgulta carpunt, quæ sunt aridiora; oues verò herbis pinguioribus pascuntur. Nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quòd asellus mandit cibum subtilitet, egregieque conficit, quòd ore sumit. Theophrastus qui & ipse in secundo de historia eorum quæ oriuntur è terra de hac re sedulò nonnulla narrauit, caprinum sine causa videtur anteponere ouillo, sed magis tamen, vt videtur peccat, quod secundum gradum bonitatis assignat suillo, quod tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quàm iuuandi possidere existimatur: quare non possum hoc non magnoperè mirari. De humano verò stercore sentit Theophrastus cum Cassio & putat omnium optimum esse. Postremum autem & ipse locum dat asinino, nam quod anteponit ipsi bouinum quod & ipsum à nostris non magni æstimatur, non videtur posse probari. Inuenio apud Plinium asininum brassicæ maximè conuenire. Ioan. Bapt. Porta verò ait in suo pomario vtinam asini stercori admixtam vermibus malorum Punicorum obuiare. In agro Brixiensi à rusticis aiunt capita asinorum palis imponere aduersus maleficas, quarum ibi aiunt esse copiam, more ab antiquis
B recepto, qui asininum caput foribus hortorum præfigebant contra fascinationes. Equæ caluaria sed non virginis, inquit Palladius, aliam causam referens, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant. Sed & Columella inter rusticorum remedia aduersus tempestates sic scribit:

Plin. l. 17. 9. Columella. Palladius. *Lib. 19. 8.* *Asinorum capita palis imposita.* *Lib. 10.*

Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

VSVS ADMIRANDI

C TIBIAE ludicræ (inquit Plinius,) nunc è loto, ossibusque asini & argento fiunt. Et alias: Asinorum ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maximè tenuia & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ (inquit) Naucratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cùm ipsis vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. De corio notissimum, post obitum, ne quid asini vnquam conquiescat, foraminibus dilacerari, indeque factis cribris, assiduæ inseruire agitationi: vnde dicebat Apuleius: cedentes hinc inde miserum corium, nec cribris iam idoneum relinquunt. Sed & Albertus pollicetur asinorum corium non solùm vtile esse ad soleas calceorum faciendas, sed etiam quæ ex illa parte fiunt, in qua onera ferunt, non consumi, etsi ille qui vtitur, eis continuò peregrinando in lapidibus portauerit, & tandem ita indurari, vt pedes sustinere nequeant. Ex corio item asinino cretato gypsatoque fiunt palimpsesti, siue tabellæ deletiles, seu tabellæ deletitiæ, quæ literis inductis eradi possunt; cuiusmodi in vsu sunt calculatoribus & musicis: illis in annotandis iugulandisque numeris: his in modulorum compositione. Ex pilis modò asinorum
D pannos apud Arabes fieri, discimus ex Andrea Bellunensi, qui sic scribit: Mesha Arabicè nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantùm: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & saccos sibi conficiunt.

Ossium vsus ad tibias. *Ex corio quæ fiant.* *Lib. 3.* *Lib. 22. de anim. tract. 2. ca. 1.*

DE ONAGRO Cap. III.

Synonyma. Æquiuoca.

ASINVS Syluestris, Græcis ὄναγρος, Latinis onager nuncupatur, Varroni tamen etiam imitatione Græca onagrus. Ὀναγρὸς verò accipitur pro asinario. Hebræi Pered dicunt; quo nomine tamen eisdem mulum vocari periti tradunt. Apud Ozeam pro pere bored lo, Latini transferunt, Onager solitarius apud se, contra naturam animantis, quod gregarium est. Varinus tradit Cyrillum in huius prophetæ interpretatione μονιὸν asinum interpretari; alios verò magnam belluam, quæ propter ferocitatem sola pascatur. Sunt item qui μονιὸν aprum transferunt. Onagri pullus Lalisio dicitur Martiali:

Cap. 8.

Monius.

Lalisio.

Cum tener est onager, solaq. Lalisio matre
Pascitur: hoc infans, sed breue nomen habet.

F

Verbũ est Punicum, vt ex Plinio discimus, Notandũ autem falsò quibusdã onagrũ Ellend vocari cũ sit Ellend inter bisulca, sicuti & bisontes, quos cum onagris quidã etiã confundunt, id quod constat ex verbis Iacobi Ziegleri in Scondia: *Augermunniæ ducatus tenet septentrionalia ad confinia Laponiæ: eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt Elg, id est, asinos syluestres.* Notandum etiam onagros instrumenta esse, quæ & harpages vocantur, vt Suidas annotauit, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat. Harpagen vocant alioqui (inquit Gesnerus Suidam explicaturus) & λύκον & κρεάγραν, instrumentum coquinarium, quod quidam fuscinam interpretantur. Ἅρπαξ vel ἁρπάγη, Latinè harpago instrumentum est quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali inijcitur, sicut coruus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius lupum instrumentum quoddam describit in modum forficis dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ἀπὸ τοῦ ἀγρεύειν inditum apparet, quod verbum comprehendere significat. Quamuis ὄνος etiam vectem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur; & fieri potest, vt impropriè pertica etiam cui vncus inseritur, ὄναγρος nuncupetur, quasi ὄνος ἀγρεύων, id est, vectis ad comprehendendum aptus: sed nostra hæc coniectura sit. Hæc ille, addens apud suos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publicè dispositos haberi, vt cùm incendiorum calamitas postulauerit, omnibus ad manum sint. Cæterùm est & aliud instrumenti genus eiusdem nominis, de quo idem Vegetius post descriptionem balistæ, quæ funibus, neruis, chordisque tenditur, & quanto maior fuerit, tanto spicula longius mittit, sic ferè scribit: *Onager autem* (inquit) *dirigit lapides: sed pro neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora saxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur & homines sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterùm scorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd paruis subtilibusq. spiculis inferant mortem.* Ammianus Marcellinus verò hæc & alia bellica instrumenra describit: onagrum tamen à Scorpione non distinguit. *Idem enim instrumentum, tormentum* (inquit) *appellatur, quod ex eo omnis explicatio torquetur: Scorpio autem quoniam aculeum desuper habet erectum, cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re, quòd asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant.* Hæc Marcellinus: ex quo qui formam quærit, petere poterit: hoc tamen minimè taceri potest, summitati eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: quamobrem cùm vncos, vt ex Suida diximus, aliqui etiam onagros vocent, Gesnero magis placet, inde potiùs quàm à lapidum reiectione nomen instrumento factum esse. Hac bellica machina plurimi aliquando lapides in sublime proiecti, intra vrbes maxima ruina domorum recidunt. Fuisse item onagrum fabulæ nomen à Demophilo conscriptæ, eamque Plauto Asinariæ nomine translatam volunt; quod nos ex Turnebo refutauimus in asino.

Onagri quæ instrumenta.

Harpax.

Harpago.

Lib. 4. c. 23.

Lupus.

G

Li. 4. c. 22.

Lib. 23.

H

GENVS

A

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ONAGRVM siue asinum syluestrem, etsi moribus à domestico Ipurimùm differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat. Nicephorus Callistus agens de India, nisi me fallit memoria, breuiter eum describit. Hæc (inquit) eadem regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi diuisæ & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Apparet autem descriptionem hanc ex Oppiano desumptam esse, qui de onagro sic canit: *Lib. 9. Hist. Eccl.*

Ἑξείης ἐνέπωμεν ἐΰσφυρον, ἀερόπτα, *Lib. 3.*
Κραιπνὸν, ἀελλοπόδην, κραιπρώνυχον, αἰπὺν ὄναγρον
B Ὅς τε πέλει φαιδρὸς, δέμας ἄρκιος, εὐρὺς ἰδέσθαι,
Ἀργύρεος χροιὴν, δολιχούατος, ἐξύλατος θεῖν. id est,
Deinceps alipedem, variumque canamus onagrum
Splendida forma, colorque argenteus emicat, amplum
Corpus & auricula grandes, cursusq́; volucris
Et teretes artus distento robore firmat.

Per argenteum colorem Gesnerus intelligendum putat cinereum splendidum, eodemque pertinere ἀερόπτα: nisi quis (inquit) ita accipiat, vt Virgilij æripedem ceruam: quod minus probat, quoniam hoc sensu neminem meminerit vsurpasse. Admonet verò etiam Grammaticos apud Græcos poëtas aëreum exponere obscurum, nigrum, nebulosum: nebulæ autem colorem, vtpote cinereum asino conuenire: viderique eundem asini & onagri colorem esse, idque conijcere se ex Polluce; cuius hæc herba sunt, Κίλλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillum (inquit) vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamuis ἀργύρεος χροιὴν à poëta dictus, apparere ex sequentibus: *Onagri color.* *Onagrius color.*

Ταινίη δὲ μέλαινα μέσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε
C Χιονέης ἑκάτερθε περισχομένη στεφάνοισι, id est,
Nigraq́; per mediam decurrit linea spinam
Hinc atq́; hinc niueis pulchrè distincta corollis.

Nam si totum corpus album esset dorso excepto, frustra candidæ illæ lineæ memorarentur. Pelles horum asinorum ζέαι vocantur teste Suida. Iulius Scaliger videtur duo nobis memorare onagrorum genera, dum ait: In monte qui Narsingæ regnum diuidit à Malabaris multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, vt capi haud facilè queant. Africanis quoque ea est celeritas, vt cursu illi vni cedant feræ, quam Lant vocant. *Onagri duo genera.*

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEGVNT Onagri in solitudine. Sunt tamen gregarij. Varro tradit greges eorum in Phrygia & Lycaonia esse. Et Plinius author est in Phrygia & Lycaonia præcipuos esse, sed pullis tanquam sapore præstantibus Africanos gloriari. Ait etiam Asiam eos ferre & Africam. Negant transire eos in Lycia montem qui Cappadociam ab ea diuidit. Scribit Strabo in Cappadocia haberi colles istiusmodi asinis pascendis aptos. Zeugis (inquit Isidorus) *vbi Carthago magna: Ipsa est & vera Africa inter Bizantium & Numidiam sita è Septentrione mari Siculo, & à meridiè vsq́ ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quaque frugifera sunt: vlteriora autem bestijs & serpentibus plena atque onagris magnis in diserto vagantibus.* Inuenio & apud Lucianum Garamantes eos maximè venari: & ex Scaligero dixi in monte qui Narsingæ regnum diuidit, onagros ali. Idem ait onagrorum speciem habere Psaram Aegæi maris insulam, nec alio translatos viuere. Suprà diximus asinos loca amare calida, ideoque apud Scythas non haberi, contrà apud Scythicas Sarmaticasque gentes Mæotidis paludis accolas onagrorum haberi venationes Strabo asserit. Amare aiunt rupes, aliosque locos excelsos: vt legimus in sacris literis, vbi scriptum est: *Onagri* (peraim) *Steterunt in locis excelsis, & attaxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba:* Septuaginta vertunt ὄναγροι ἔστησαν ἐπὶ νάπας. Hinc nonnulli obscuri authores sumpta occasione onagrum beneficio ventorum *Lib. 1. Geog. Lib. 14. c. 5. Lib. 7. Hier. 14. Quæ loca ament.*

aquis viuere ſcribunt, tanquam propheta per naturam id ipſum facere dicat, non potiùs neceſſitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per ſitim commune eſt, vt ore hiante frigidum captent aërem. Iſidorus & Iorath quidam, referente Geſnero, necnon & Bartholomæus Anglicus ex quodam phyſiologo ſcribunt onagrum æquinoctio verno, vel vigeſima quinta die Martij, per ſingulas noctis & diei horas ſemel rugire, & inde æquinoctium cognoſci: item terram pedibus terere & fodere, atque inde ad ſitim & fugam prouocari. Cæterùm timendum eſt, ne hæc partim ad Cynocephalum, partim ad orygem, quocum onager non ſemel implicatur, ſint referenda. Errant & alij recentiores, qui ſcribunt domari non poſſe hoc animal, & hominum conſuetudinem ei intolerabilem eſſe. Nam vt M. Varro ſcribit, *onagrus ad ſeminationem idoneus eſt, quòd è fero fit manſuetus facilè, & è manſueto ferus nunquam.* Illi autem Indicum & vnicornem onagrum, cum hoc vulgari, quo de agimus, implicant. Mirum quod ſcribit Scaliger, onagros homine conſpecto in iiſdem ſtare veſtigijs: mox rudentes, immotis anterioribus pedibus, poſterioribus calcitrare. Vbi tam propè venator acceſſit, vt manu queat contingere, fuga ſe ſubtrahere. Timida certe ſunt animalia. Virgilius: E

An æquinoctij ſignum.

Exerc. 205.

Sæpe etiam curſu timidos agitabis onagros.

Metuunt & fugiunt feras omnes carniuoras, ideoque vt pleraque timida velocitate valent, vt oſtendemus, de timiditate mentio eſt apud Sirach cap. 15. *Venatio leonis onager in ſolitudine & paſcua diuitum pauperes.* Et Oppianus ait fortibus feris ſæpe prædam fieri. Falluntur autem qui ſegnes vocant, cùm ſint agiles & in curſu velociſſimi, adeo vt nec à perniciſſimis equis vinci poſſe, Xenophon dicat. Cum enim Græci qui ſecuti fuerunt Cyrum minorem, cum reliquis ipſius copijs veniſſent in ea loca, in quibus magna vis foret horum aſinorum (erat autem illa Arabia) conatique eſſent impoſiti equis ipſos captare, facilè cognouerunt ſe fruſtra illo modo laborare, quia celeriores illi in curſu forent. Quare artem adhibuerunt, & plures diſtantibus locis poſiti ipſos iam defatigatos excipiebant. Atque hinc eſt quod Oppianus eos vocet aëllopodes, qui inter veteres fuſiùs de onagris & priuatim de Zelotypia ſcripſit, quæ ita ferè a Petro Gyllio Latinè ſunt reddita. Onagri magna fæminarum multitudine gaudent, quoquo maritus ducit, fæminæ ſequuntur, ſiue is ad paſtiones, ſiue ad fontes proficiſcitur, atque ad veſperam vnà cum ipſo ad domeſticam ſedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate, tantoperè laborat, vt ſui pulli de matre ſint ei ſuſpecti. Itaque fæminæ parienti proximus aſſidens, partum expectat, ac ſi fæmina editur, amat partum, & lambens ipſum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum ſanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus ſit, qui matre aliquando potiri poſſit: quamobrem furenti animo & prompto pullorum teſticulos aggreditur abſcindere: mater etſi pariendi doloribus debilitata, ſuo tamen infelici filio contra patrem auxilia molitur: & quemadmodum in bello cum hoſtes filio interſecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genaſque lacerans infra mamillas ſanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miſerabiliter lamentatur, & lugenti perſimilis eſt. Diceres miſeram ſuum partum circumuentum ſuaui & ſupplici locutione dicere: Marite cur tuus aſpectus tam truculentus? cur oculi tui qui ante lucidi eſſent, ſanguinei apparent? An ne Meduſæ faciem vides, quæ homines in ſaxa conuertit? an immanis draconis virulentum fœtum? an leænæ catulum montiuagæ? Itane filium communi ſuſceptum voto caſtrabis? O me miſeram quæ partum edidi infelicem ob ſcelus paternum. O filium hoc miſeriorem, quòd non vnguibus leonum, ſed plus quàm hoſtilibus patris dentibus ob riualem inuidiam caſtraris. Meminere eiuſdem Zelotypiæ Plinius & Solinus. *In hoc* (inquiunt) *genere ſinguli imperitant gregibus fæminarum. Aemulos libidinis ſuæ metuunt. Inde eſt quod grauidas ſuas ſeruant, vt in editis maribus, ſi qua facultas fuerit, generandi ſpem morſu detruncent, quod cauentes fæminæ, in receſſibus partus occulunt, & parere furto cupiunt.* Recentiores tradunt fæminam nimis libidinoſam eſſe, eoque nomine mari ſæpe moleſtam: mares libidine accenſos, ſi fæminæ deſint, montes ſcandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire. Quorum tamen quod equidem ſciam, authorem idoneum non habent: Plinius quidem fæminas libinis copia gaudere ſcribit. Nonnulli pro mulorum procreatione onagros eligunt manſuefactos prius. Miteſcit enim maximè hoc animal, admodumq; obſequitur ſecundum omnia non aliter quàm manſueti aſini, nec vnquam ſicut animalia cætera, vbi ſemel cicuratum eſt, cicuratur, vt Abſyrtus alijque teſtantur. Sitis impatientes eſſe onagros diſcimus ex pſalmo centeſimo tertio. *Dominus* (inquit Pſaltes) *fontes immittit fluuijs, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & ſitim ſuam extinguunt ferarum*, id eſt, onagri, vel vt habet editio vulgata, qui emittit fontes in conuallibus inter medium montium pertranſibunt aquæ. Potabunt omnes beſtiæ agri & expectabunt onagri in ſiti. Perſuadet id quoque ratio ipſa: Nam cùm in regionibus calidis ſiccisque tantum reperiatur, & ob timiditatem ſubinde locum mutet magna cùm celeritate, præſertim cum natura corpore ſicco ſit, aſinini

F G H

Matris erga fœtũ amor.

Sitis impatientia.

A asinini nempe temperamenti (sunt enim sylvestria non eadem qua vrbana tęperie, sed ficciora ferè ac calidiora) necesse est, sæpe sitim pati. Quare minimè audiendi videntur illi, qui sitis valde patientes esse dicunt, potumque non attingere, nisi perquam idoneum offenderint. Haud sunt asinino præditi ingenio, dummodo verum est quod quidam tradunt, cùm vrgentur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, vt illis circa id detentis effugiant.

CIBVS, POTVS.

ONAΓΡΟΒΟΤΑ vocant Græci loca, vbi onagri pascuntur, vt hippobota, vbi equi. Aluntur (inquit Oppianus) pastu herbarum, quas abundè fundit terra. Recentiores virentes maximè diligere, diligenterque inuestigare aiunt, & cùm inuenerit, præ gaudio rudere, nec ab ijs auelli posse, etiam si vel ab homine, B vel à fera peti se conspiciat: vt inde fortassis segnem dixerit Strozius pater hoc pentametro:

Errat in herbosis segnis onagrus humo.

Apparet autem inter alias herbas, oleribus potissimum delectari. Legimus enim apud D. Hieronymum in vita S. Hilarionis istiusmodi miraculum: Postquam autem ad hortulum venerant: Videtis (inquit Isaac) hoc pomarium arbusculis consitum & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium, cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum state iussit, baculoque tundens latera: quare (inquit) comeditis quod non seminastis? & exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam ij nec arbusculam nec olera contigerunt. Aiunt recentiores purissimam tantùm aquam ab onagro bibi, nec facilè aliam. *Quibus maximè herbis delectetur.*

CAPIENDI RATIO.

CYRVS minor milites onagros captantes equis etsi celeritate præstantibus assequi non potuisse dixit, sed distantibus locis exceptos cepisse: quamobrem, C nunquid Aeliano fides sit præstanda, dubito, qui citante Volaterrano scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoque desistentes & anhelos à venatoribus capi. Quomodo autem capiantur, his verbis docet Pollux: *Asini feri gregatim pascuntur, qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandem anhelosque & plurimo puluere excitato impeditos partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione perculsos attonitosque equis alligant, quos illi præcurrentes sequuntur.* Facilem eorum esse venationem ait Martialis:

Pulcher adest onager: mitti venatio debet *Lib. 13. 101.*

Dentis Erythræi: iam remouete sinus.

Hoc enim distichon est tanquam è media venatione offerente se onagro venationi, dum venator indagaret elephantes. A laboriosa igitur venatione elephantorum reuocat venatorem ad onagrum qui se obtulit, vt ostendat maiorem eiusmodi venationi voluptatem inesse, cùm sine vllo periculo peragatur.

D VSVS IN CIBIS, ET IN Medicina.

ONAGRORVM carnem amaram esse scripsit Aelianus, quod tamen alijs aduersatur, qui similem esse aiunt ceruinæ: Galenus, *ceruina* (inquit) *caro non minus quàm bubula & ouilla, succum vitiosum generat ac concoctu difficilem: his syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum caro est propinqua.* Scribit verò etiam Plinius Mæcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen interijsse authoritatem saporis. Ait item Africam gloriari lalisionum, id est pullorum istiusmodi sapere. Annotatu in primis dignum est, quod meminit Scaliger: carnem eorum coctam dum calet, fœtere; refrigeratam, neque male olere, neque bene sapere. Plinius cùm ex lacte asinino & ossibus remedia contra venena recensuisset; eadem omnia onagris efficaciora esse asserit. Idem author, ad panos *Caro qualis. Lib. 3. de Aliment. facult.* *Ossa.*

& apo-

Calculus. & apoſtemata in quacumque parte præcipuum remedium tradidit in calculo onagri, quem (inquit) E
dicitur, cùm interficitur reddere, vrinam liquidiorem initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hunc alligatum ſemini, omnes impetigines diſcutere, omniq; ſupputatione liberare. Eſſe autem rarum inuentu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio.
Fel. Fel authore Auicenna extirpat morum, & ſuper abſceſſuum veſtigia vtiliter illinitur: admiſceturque emplaſtris contra ignes ſacros, quos (inquit) curare dicitur: priuatim ad elephantiaſim & varices adhibetur:
Adeps. adeps cum oleo coſtino commendatur ad renum & dorſi dolorem, quem craſſi flatus produxerint: illinitur ad panos quoque vtiliter:
Caro dorſi. Caro dorſi eodem authore cum oleo cataplaſmatis inſtar, articulis dolentibus applicatur. Raſis verò ſimpliciter carnem contra dolorem ſpinæ dorſi & coxendicum iuuare ſcribit.
Vrina. Vrina teſte Galeno, ſi verè citat Auicenna, lapidem in veſica frangit.
Vngula. Vngulæ crematæ cinis, vt annotauit Vincentius Bellunenſis, comitialibus prodeſt: idem oleo admixtus ſtrumas diſſoluit & alopeciam emendat, ſi cataplaſmatis inſtar adhibeatur.
Medulla. Poſtremò medulla, vt teſtatur Raſis, inuncta podagras curat & dolorem extinguit:
Fimum. Fimum autem vitello oui permixtum fronti illinitur, vt ſanguis erumpens ſiſtatur: idem criſpat capillos cum felle bouillo inunctum: aridum cum vino hauſtum contra ſcorpionis ictum maximè commendatur. F

MYSTICA. MORALIA.

Homil. in Pſal. 103. DIVVS Chryſoſtomus in explicatione horum verborum Pſalmiſtæ, de aquarum vtilitate: *Potabunt omnes beſtiæ agri, expectabunt onagri in ſiti ſua*, cùm dixiſſet hoc quoque maximum diuinæ prouidentiæ argumentum eſſe, quod non modò ea quæ hominibus ſed etiam quæ brutis neceſſaria ſunt, præſtet:
Diuina prouidentia. cumque obiter annotaſſet, Symmachum hæc verba: *Expectabunt onagri in ſiti ſua*, ad hunc modum reddidiſſe: *Recuperauit onager in ſiti ſua*:
Dæmonum typus, & peccatorũ. beſtiæ ſyluæ (inquit) dæmones appellantur: per beſtias autem agri, hoc eſt mundi, peccatores intelligit, propterea quod quemadmodum agreſtes beſtiæ feritatem ſuam deponere nequeunt, eodem modo nec peccatores immutati. Eademque de cauſa propheticis & apoſtolicis aquis irrigantur. Onagros autem eos qui non iam peccati ſarcinam geſtant, ſed ea liberati ſunt, appellauit, ob idque etiam eos ſpiritualium aquarũ ſiti laborantes induxit. Hos porrò Deus apud Iob deſignauit, his verbis vtens: G
Quis dimiſit onagrum liberum; & vincula eius quis ſoluit? D. Gregorius etiam exponens illud Iob: *Alij quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum*: Onagris (inquit) comparantur hæretici, quia
Hæretici cur onagris ſimiles. in ſuis voluptatibus dimiſſi à vinculis ſunt fidei: Vnde ſcriptum eſt: *Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ, attraxit ventum amoris ſui.* Onager quippe in ſolitudine aſſuetus eſt, quia dum terram cordis ſui attrahit, quia ea quæ ex deſiderio ſcientiæ in mente concepit, inflare præualent, non ædificare. Idem author ſanctus oſtendens quid in ſacris literis herba indicet inter cæteras ſignificationes, habet item hanc: Herbam aliquando ſcientiam, atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, ſicut per Hieremiam dicitur. *Onagri ſteterunt in rupibus, traxerunt ventos quaſi dracones defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Quo dicto ſuperba ac nequiſſima Iudæorum eſt perſecutio prophetata.
Mentis elatio. Ipſi quippe onagri pro mentis elatione, ipſi dracones pro virulenta cogitatione vocati ſunt: Qui ſteterunt in rupibus, quia non in Deo, ſed in ſummis poteſtatibus huiuſmodi confiſi ſunt, dicentes non habemus regem, niſi Cæſarem. Traxerunt ventos quaſi dracones, quia ſpiritu elationis inflati, ſuperbia malitioſa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia ſcilicet ſpes eorum ab eo, quod intendebant, corruit. Et ad eiuſdem ſancti doctoris puto
Populus Iudaicus. imitationem Incognitus in pſalmos per onagrum, Iudaicum populum intelligi ſcribit, quoniam H
vt dicit (inquit) magiſter de proprietate, Onagri naſcentibus maribus inuident, & ne generare poſſint, dentibus teſticulos eis abſcindunt, quòd naturaliter cognoſcentes mares nati à patribus recedunt, & ad alia loca ſe recipiunt. Sic & Iudæi videntes apoſtolos ex ſe natos eſſe mares, omni virtutum genere inſignes, habiles ad alios per prædicationem Chriſti generandos in fide, ipſi inuiderunt, vimque alios generandi fideles, loquelam ſcilicet quàm multipliciter eis auferre conati ſunt. Vnde Act. 4 vocantes apoſtolos eis præceperunt, ne omnino loquerentur, nec docerent in nomine Ieſu. Quod videntes apoſtoli, dimiſſis patribus ad gentes proceſſerunt, & per conſequens ipſos Iudæos hodiè venatur diabolus, qui dicitur leo quærens quem deuoret: Vnde populo Iudaico ſub nomine onagri dicitur: *Venatio leonum onager in eremo.* Idem D. Gregorius exponens illud Iob: *Quis dimiſit onagrum liberum in ſolitudinem?* Onager (inquit) qui in ſolitudi-
Solitarij typus. ne commoratur, non incongruè vitam eorum ſignificat, qui remoti à turbis ſæcularibus conuerſantur. Qui aptè etiam liber dicitur, quia magna eſt ſeruitus ſæcularium negociorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis ſponte deſudet. Cuius ſeruitutis conditione carere,

eſt in

A est in mundo iam nil concupiscere &c. Exponens verò alium etiam locum Iob, nempe hunc:
Nunquid rugiet onager, &c. Qui alij onagri appellatione (inquit) signati sunt, nisi hi qui in campo
fidei constituti, nullis officij loris ligantur? Alij namque more bouis intra ecclesiam suscepti offi-
cij loris tenentur, alij more onagri, sacri ordinis stabula nesciunt, & in campo propriæ volũtatis de-
gunt. Sed quum quis ex vita seculari internæ visionis desiderio æstuat, quum refectionis inti-
mæ pabulum concupiscit, quum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans quibus
valet, fletibus reficit, quasi herbam, id est, internam refectionem non inueniens onager, rugit. Al-
tera autem superiorum verborum Iob: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Habetur apud eun- *Li.30.c.29.*
dem alio loco his verbis: Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum dominum posse *Incarnatio*
figurari, dum constat omnibus, quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis, & *domini.*
scarabeus ponitur &c. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentili-
tati magis quàm Iudeæ profuit, animal corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrũ
venit, de quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: *Species agri mecum est.* Incarnatus itaque
dominus, qui in forma dei æqualis est patri in forma serui minor est patre, qua minor est etiã seipso.
Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui: *Quis dimisit onagrum liberum?* Omnis
B quippe qui peccat seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps factus est nostræ na-
turæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur: de quo aliàs scriptũ:
Inter mortuos liber: Dimissus dicitur, quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullatenus
tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamẽ nostræ mortalitatis astrin-
xit. Vnde rectè adiungitur: *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt,
cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatæ &c. D. Hieronymus
quoque exponens illud Iob. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum
natum putat:* dicit eum (inquit) pullo onagri similem, effræno scilicet animali & vago, eò quòd
ita existimet de se Iob, qui ad nullum debeat pertinere. Et exponens illud eiusdem: *Quis dimisit
Onagrum liberum* &c. Onagri nomine nunc arbitramur populum Iudæorum posse intelligi, quem *Populus Iu-*
deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* *dæorum.*
Quod in multis alijs locis scripturarum deus hoc futurum esse testatur. Cuiusque vincula præce-
pta esse legalia non absurdè sensimus. Nam eundem contumacem populum & rebellem prophe-
ta ita obiurgat & increpat, dicens: *Vacca lasciuiens Israel confregisti iugum, rupisti vincula.* Hunc
igitur quasi onagrum, immundum videlicet animal ac effræne reliquit dominus, vt ab eo iugo im-
C perij sui, quia semper restitit obedire, à vinculis præceptorum diaboli solueretur, & secundum Apo
stolorum seruus peccati, liber est iustitiæ Sic enim ipse dominus de Iudæis ait in psalmo: *Dirum-
pamus vincula eorum, & proyciamus à nobis iugum ipsorum:* vbi ipsa trinitas dei hoc dixisse videtur *Gentiles.*
&c. Potest & populus gentilis per onagrum intelligi: nam & Angelomus monachus ita accipit. Si- *In lib.1.*
cut enim eum populum natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus voluptatum suarum cam- *reg.1.*
po permansit. Ita namque beato Iob attestante, cognoscimus expectasse redemptoris aduentum
multos etiam ex gentilibus. Herba ergò onagri est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam gen-
tilitas iam satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum*; vniuersitatis conditor
ex nostra substantia carnem sumens fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum re-
maneret. Tunc ergò herbam onager inuenit, cùm gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis
accepit. Elegans & moralis metaphora apud Ciceronem in sexto epistolarum ad Atticum legitur,
de P. Vedio. *Erat* (inquit) *praterea Cynocephalus in edra, nec decrant onagri.* Pius noster Cynoce- *Cicero expli-*
phalum exponit ipsum Vedium canino capite, onagros seruos rudes & agrestes, qui Vedio ser- *catus.*
uiebant.

D

PROVERBIA.

CVM placuerit (inquit Polydorus Virgilius) quempiam tectè & iocculariter
appellare sordidum, rusticum, ac hominum societatis fugientem, accommoda-
bimus Hieremiæ verbum è capite II. *Onager assuetus solitudini*: quòd onager *Onager as-*
ferus asinus locis syluestribus gaudeat, & homini nihil eo alienius esse debeat, *suetus solitu-*
cuius natura, vti Cicero in Amicitia ait, solitarium non amat quicquam. At pro- *dini.*
pheta ita Hierosolymorum ciuitatem idolis deditam, ac malis moribus corru-
ptam castigat, quòd ritu onagri quærat solitudinem, vbi remotis arbitris, turpius peccet, quem ad-
modum meretrix factitat. Hoc quoque Paulinus in epistola ad Ausonium prouerbialiter de re-
bus dissonis dicebat: *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro.*

E

DE MVLO CAP. IIII.

Synonyma. Etymum.

Lib. 12. Mulus vnde dictus. Cap. 26.

MVLI nomen à Græco tractum ſcribit Iſidorus, ex eo ſcilicet, quod iugo piſtorum ſubactus tardas molendo ducat in gyrum molas. Ego hoc nomen apud vnum tantùm reperio Pelagonium in hippiatricis. Ita communiter vocatur animal quod equa ex aſini coitu peperit. Columellæ verò muli nomen communius eſt, ad tria animalia: *Mula* (inquit) *non ſolùm ex equa & aſino, ſed ex aſina & equo, itemq́; onagro & equa generatur.* Sed & Plinius alibi mulam appellat, quæ ex equo & aſina gignitur; ſed effrænis & tarditatis indomitæ. Aliàs tamen Columella equi ex aſina fœtum hinnum cum alijs nuncupat. *Ex equo & aſina* (inquit) *geniti, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis ſimiles ſunt.* Differunt tum aliàs tum corporis magnitudine; Varro: *Hinnus ex equo & aſina procreatus, minor eſt quàm mulus corpore, plerumq́; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudem ſimilem aſini habet: hos etiam vt equulos educant, & alunt.* Hunc, ſi bene memini, dixi Alberto Burdonem vocari. Ait enim: *Vt mulus ſic & Burdo ſterilis eſt.* Sed quod equo quàm aſinæ ſimiliorem eſſe dicit, hoc recitatis de hinno Columellæ verbis aduerſatur. Plinius hinulos vocat: *Equo & aſina* (inquit) *genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq́; mulos quos aſini & equa generent:* Alicubi tamen ex equa & mulo genitum ita vocari aſſerit his verbis: *In plurimum Græcorum eſt monumentis, cum equa muli coitu natum quem vocauerint hinnum* (ſic ſcribit) *id eſt paruum mulum:* Similiter Nonius: *Hinnos vel hinnas ſub quo ſenſu accipere debeamus, Varro* (inquit) *deſignat: ait enim ex equis & mulis qui naſcantur, hinos vocari.* Hos puto Martialis pomilios ſiue pumilos mulos vocat, inquiens: F

Hinnus & mulus vt differant. Burdo. Hinnulus. Mulus pumilus.

His tibi de mulis non eſt metuenda ruina Altius in terra pænè ſedere ſoles.

Iumar.

Teſtatur Geſnerus, ſe & quartum muli genus inueniſſe, ex aſina & tauro, idque Gratianopoli reperiri & Gallica voce iumar nominari. Quomodo autem ab hinno ginnus differat, in equo dictum eſt, vbi plura quoque de hinno. Quod modò ad mulæ mulique vocabulum attinet, video G authores quoſdam mulam pro vtroque ſexu mulari & ſimiliter mulum vſurpare: Plinius in remedijs aliquoties diſtinguit, vt cùm ſcribit, *vngularum muli vel mulæ cinerem ex oleo myrtino alopecias replere.* Græci quod ex aſino & equa originem ducat ἡμίονον vocant, quaſi ſemiaſinum pro quo ἁμίονον Aeoles dicunt, vt Etymologus annotauit. Alio nomine ἀστράβην dicunt: quo item nomine lignum appellatur in ephippijs quod manu continent ſedentes. Cælius annotauit ex Suida & Heſychio, tametſi illorum nomina more ſuo diſſimulet, eſſe qui aſtraben non ſimpliciter mulum ſed mulum dorſuarium nominant, aut ipſum notophorum, id eſt dorſo ferens ac gerulum iumentum. Pertinet idem hoc nomen etiam ad aſinum: nam Suidas tradit Demoſtheni in oratione contra Midiam ἀστράβην appellare aſinum aut mulum, & apud Pollucem lego: ὄνος, ἡμίονος, ἀστράβη. Apparet autem ita vocari hæc iumenta à robore corporis: ἀστραβὲς enim exponunt robuſtum, firmum, immobile. Accipitur verò etiam pro ipſis clitellis, vt conſtat ex his Suidæ verbis quę ex innominato quodam authore recitat: Ὁ δὲ τῆς ἡμιόνου ἀπολυχθείσης τόν τε φόρτον καὶ τὴν ἀστράβην διαρας ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μονὴν τοῦ θείου Σάββα ἤρχετο. Budæus in commentarijs linguæ Græcæ aſtraben ſimiliter vertit clitellas; citatque Euſtathium, qui aſtraben σέλλαν & σαγμάριον interpretatur, hoc eſt clitellas & ſellam equeſtrem: vnde (inquit) ἀστραβηλάτης, agaſo & mulio. Alciphon in epiſt. Σὺ δὲ ἀπιλομένη πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀστράβης φέρου. vbi ἀστράβη ἀντὶ τοῦ νωτοφόρου ἡμιόνου dictum eſt, ſicque ſæpè accipitur. Demoſthenes quodam loco, ἐπ' ἀστράβης δὲ ὀχούμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας; Interpres καθέδρας εἶδος eſſe dicit, παρὰ τὸ μὴ στρεβοῦσθαι λεγόμενον, μηδὲ στρέφεσθαι. Eſt autem ſella præalta, ita vt lumbos tegat. Hæc ille. Eſt & vehiculi genus aſtrabe (quo vtebantur in certaminibus) inquit Geſnerus, ab Oxylo Aetolo inuentum, vt harma, id eſt quadriga ab Erichthonio Athenienſi, ſynoris à Caſtore, celes à Bellerophonte, vt Scholiaſtes in Pythia Pindari ſcribit, vnde colligit per aſtraben cum apenen accipere, hoc eſt, bigas mulis iunctas, quoniam Pauſanias & alij in horum certaminum enumeratione cùm cætera iiſdem nominibus appellent, pro aſtrabe tantùm apenen habet. Ab aſtrabe fit μονοστραβὴς, id eſt, vt Varinus exponit ὀχὸς (ὄχες fortè vt Heſychius habet,) ἡμίονος. Heſychij verba ſunt: Ὄχες Ακίσαις ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι. Αγονομόχθος Heſychio mulus eſt vel mula, fortè à ſterilitate, cui hoc animal obnoxium eſt, cùm ſit ἄγονος non natus, ſterilis, infœcundus. A phyſicis verò etiam dicitur ἑτερόγονον ζῶον, quod ſit ex diuerſo ſemine prognatum animal, equino H

Hemionos. Aſtrabes. Agonomochthos.

videlicet

A videlicet & asinino. Idem de Lupo ceruario dici potest, qui Græcis Θώς est. Θοιὰ Hesychio est *Thoia.*
iugum seu par mulorum ζεῦγος ἡμιόνων; θὼς verò ipse mulus, sicuti & θρὴς. Ὁ'λκας Glossogra- *Thos.*
pho est mula: ὀρεὺς Hesychio mulus mas: Suidæ mulus simpliciter, & Varino ὀρεὺς ὁ ἀ'σδαρος *Thres.*
(quod nomen nusquam reperitur) ἢ ὁ ἡμίονος: aitque mulum sic dici, quòd ἐν ὄρεσιν id est in mõ- *Olcas.*
tibus laborare magis possit, quàm cætera iumenta. Poëtæ propter carmen ypsilon adijciunt, *Oreus.*
οὐρεὺς. Hesychius mulum sic dictum putat, παρὰ τὸ ἐρύειν, ὁρμήτικον τινα ὄντα, ἢ ὅτι οὔρειον
τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον: nam & oua vria Græci dicunt, quæ latini subuentanea: ἢ παρὰ τὸ ὑρώδη
γονὴν ἔχειν, id est, vel ab eo quòd geniturам aqueam & serí instar dilutam habeat, vt Etymolo-
gus ait: Oua (inquit Cælius) generationi inepta οὔρια dici legimus, quasi flatuosa: nam vron *Oua vria.*
dicunt ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας coniectant periti, &
recenset Eustathius, διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorum
semen sit ἀνεμαῖον, id est, spiritosum & proinde fœcunditatis nescium. Est & ὄτρεα Varino & *Otrea.*
Hesychio ἡμίονος siue mulus, nec non σίνος & σίρος: sed σίνον etiam βλάβον interpretantur, *Sinos.*
σίρον verò etiam πῖθον. Σωματηγοῦντα idem Hesychius exponit ὑποζύγια, & σωματηγὰ sunt iu- *Siros.*
menta dorsualia: apud alios Græcos voces sunt ratæ: sic autem vocantur non solum muli & asini,
B sed & equi & cameli, quòd corpore suo vehant imposita onera, non vehiculo. Apud Hebræos *Rexesch.*
pro rexesch alij equos præstantes reddunt necdum annosos, alij mulos, vt in equo monuimus. *Iemin.*
Iemin Geneseos 36. D. Hieronymus interpretatur aquas calidas, alij onagros, plerique peradim,
id est, mulos. Pered pro mulo nomen est vsitatissimum, vnde fœmininum pirdach, aiuntque ita *Pered.*
vocari à separatione, quòd non pariat. Pro hac voce Hebraica Psal. 32. Chaldæus habet cudana, *Cudana.*
Arabs beal: at Geneseos 36. pro iemim (qua voce mulos quoque significari diximus,) Arabs le- *Beal.*
git Kegal, Septuaginta hemionos. Achastranim Esther 8. quidam interpretātur mulos, quidam *Kegal.*
camelos, D. Hieronymus veredarios, Septuaginta omittunt. In lexico trilingui pro mula scribi- *Achastranim.*
tur pirdach & perutyah. Cæterùm diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, in-
quit Gesnerus, cùm præter cõmmune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur, vt
suo loco patebit. Muli nomine vtitur tota Europa, Illyrijs exceptis qui Mezeck dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

C Forma. Descriptio.

BINA Aristoteli, alijsque quibusdam antiquis mulorum genera fuere nota, vnum
sterile quod ex equa & asino procreatur, de quo hîc agimus, alterum fœcundum,
de quo sic Aristoteles: *Sunt in Syria quos mulos appellãt, genus diuersum ab eo, quod* *Muli genus fœcundum.*
coitu equa & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini syluestres, similitudine
quadam nomen vrbanorum acceperunt. Et quidem vt asini ipsi feri, sic muli præstãt
celeritate. Procreant eiusmodi mulæ suo in genere; cuius rei argumento illæ sunt, quæ
tempore Pharnacæ patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quę adhuc extant. tres tamen ex
nouem quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore. Hæc ille, & alicubi rursus: *In terra Sy-*
ria supra Phœnicem mulæ & coëunt & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile.
Nec aliud quoque mulorum genus intelligere potest Plinius, etsi Theophrastum, non Aristote-
lem citet. *Theophrastus* (inquit) *vulgò parere in Cappadocia tradit* (quod in Aristotelis mirabilibus
quoq; legitur,) *sed esse id animal ibi sui generis.* Noster modò mulus vrbanus, cum equam habeat
matrem, asinum patrem, partim etiã matri partim patri similis est, magis tamen patri, quàm matri,
D cuius item vocem refert. In hinno omnia contrà se habent. Rectè itaq; biformem mulum Codrus
vocauit, & elegans etiam extat de mulo ænigma Camerarij:

Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago
Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me.

Auriculas asini instar habet longas, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: re- *Aures.*
liqua sunt equi. Habet & hoc cum asino cõmune, quod procomij loco, vt ait Xenophon ad oculos *Pedes.*
defendendos aures acceperit, quàm equus prominentiores: item hoc quod etsi ceruix vtrique sit *Procomium.*
longa, non est tamen vt in equis erecta. Conuenit deniq; dentium numerus. Habet enim vterq; *Dentes.*
teste Absyrto triginta sex, καὶ τὰς προσφυάς, id est, itemq; agnatos, vel annexos, vt Ruellius
vertit. Mutari autem eos notum est ex Aristotele. In quorundam corde os inuentum esse tradidit *Os cordis.*
Hierocles. Felle caret, vt solipeda omnia. De vulua mularum dicam inter causas sterilitatis. Apud
Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) equi sunt teste Aeliano, arietibus non minores, item
asini & muli.

ELECTIO.

 E

ELECTIO.

Vngula quales esse debeant. IN grege mulorum parando (inquit M. Varro) spectanda ætas & forma. Alterum vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in ijs ducuntur. Quanti autem vngularum in equo examen fiat, quia nisi solidæ sint ac duræ, plerumque & ex facili negocio claudicare solent, in equo fusiùs ostendimus, idem omnino in mulis fieri debet, atque ideo scire conuenit, quo loco nati sint; palustri ne & vliginoso, an montano: nam qui in palustribus locis atque vliginosis nascuntur, vngulas teste eodem Varrone molles habent. Quibus duræ & validæ sunt, eos Homerus κραταίποδες nuncupat, & aliquoties celebrat. *Ortus.* Non parum quoque refert ad bonitatem scire, qua patria, quibusue sit ortus parentibus. *Etenim asinum minorem si admiseris*, (inquit Varro) *& ipse citiùs senescit, & quæ ex eo concipiuntur, fiunt deteriora. Qui non habent eum asinum quem supposuerunt equæ, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quem que amplissimum & formosissimum quem habere possunt, eligunt, quiq́ semine natus sit bono Arcadico, vt antiqui dicebant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricenis ac quadragenis millibus H-S. admissarij aliquot venierunt.* F *Asini admissarij optimi.* Absyrtus verò asinos admissarios eos eligi iubet, qui cum equis educati sunt. Nonnullos verò pulchrè facientes ait agrestes asinos mansuefacere: quoniam ex his mulorum prognatio fit optima, quòd liberè pastiilli & non inclusi fuerint. Procreari autem optimos & generosos mulos ex equa & onagro siue asino syluestri, alij etiam testantur; Plinius: *Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit*: Et alibi: *Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum: verum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso.* Palladius: *Creantur ex equa & asino, vel onagro & equa. Sed generosius nullum est huiusmodi animal, quàm quòd asino creante nascetur. Vtiles tamen admissarij nascentur ex onagro & asino: qui post in sobole secutura agilitatem, fortitudinemq́ restituant.* Hæc ille, ex Columella videlicet, qui similiter scribit: *Mula non solum ex equa & asino, sed ex asina & equo* (hinnum istiusmodi partum alij, vt diximus, vocant,) *itemq́ onagro & equa generatur. Neq́ tamen vllum est in hoc pecore, aut animo aut forma præstantius, quam quòd seminabit asinus: quanquam possit huic aliquatenus comparari, quod progenerat onager, nisi & indomitum & seruitio contumax syluestri more, strigosum, patris præferat habitum.* G *Itaq́ huiusmodi admissarius nepotibus magis quàm filijs vtilior est: nam vbi asina & onagro natus admittitur equa, per gradus infracta feritate quicquid ex eo prouenit, paternam formam & modestiam fortitudinem, celeritatemq́ auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quòd hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq́ commodissimum est asinum destinare mularum generi seminando, cuius (vt dixi) species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel musculosi: nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam non optimè respondet in mula: neque nos vniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus, conspicimus. Nam quemadmodum arietum quæ sunt in linguis & palatis maculæ, plerumq́ in velleribus agnorum deprehenduntur; ita si discolores pilos asinus in palpebris aut auribus gerit, sobolem quoque frequenter facit diuersi coloris: qui & ipse etiam si diligentissimè in admissario exploratus est, sæpè tamen dominum decepit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui mulas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm vt auitus color primordijs seminis mistu reddatur nepotibus.* Hucusque ille. Qualis autem asinus esse debeat, qui mulos seminaturus sit, docet etiam Absyrtus his verbis: *Qui mularum generi seminando destinabitur asinus, hac corporis forma sit, oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino: auribus non paruis, nec flaccidis, nec arrectis, ceruice lata, nec breui: lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos equarum infestarum calcitratus robusto; grandibus scapulis, ac partibus, quæ humeris subiacent, aut supra genua sita sunt, crassis, valentibus, corpulentis & quàm maximè distantibus: siquidem opus est, cum superuenit, vt feminam facilè complecti possit: grandi dorso, spina lata, neq́ gibberi neque caua, angustam lineam in rectum ferente; humeris non subsidentibus sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita vt prominentiam litura distinctam habeat, eandemq́ latam, plenam, oblongam, nec in arctum strangulatam. Sit etiam pectore latè costato, coxendicibus magnis & æqualibus, non substrictis clunibus, nec in acutum porrectis. Magis placent qui cauda sunt breuiore. Feminibus insuper esto compactis, breuibus, lacertosis, neq́ extrorsus auersis, exterùm diuaricatis: sic enim firmior erit: tales etiam robustiores sunt, quàm σύμμηροι, hoc est, illi quibus femora penè committuntur. Isto præterea testibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis; tibijs &* H

cruribus

A *cruribus vescis* (id est, non magnis) *osseis ferè & excarnibus, magisque neruosis minimè varis, neque discolore tantarum cinctu verticillatis, calcibus* (mesocynijs de quibus in equo dixi) *neque præter modum altis, neque nimium depressis, sed vt nixus talis ingrediatur; pedibus varijs, non introrsum contortis, nec humilibus, vngula crassa, subter concaua, interiore sinu paruo, quem chelidona vocant. Porro voce non retusa, sed clarà rudat: hoc enim quoque confert, vt sic deterreatur equa, & faciliùs morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi, non fusci sunt. Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non tucanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ore macula subest, & lingua nigricans, is consimilis* (nigri) *coloris sobolem haud dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, quos vocant morones* (μώρωνας) *ij ad admissuram non accersentur. Siquidem colores nullo in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli.* Hæc itaque omnia Absyrtus: cui consentit Palladius, sed breuiter qualis requiratur admissarius, indicauit: *Admissarius asinus* (inquit) *sit huiusmodi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortibus membris, nigri vel murini maximè coloris, aut rubei: qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus gerit, colorem sobolis plerumque variabit.*

Asini pulcherrimi.

Asini qui improbētur.

B Qualis modò debeat esse equa admissarium admissura, vt tam electus procreetur mulus, non obscurè docet Columella, trifariàm equarum genera diuidens: *Est* (inquit) *generosa materies quæ Circo sacrisque certaminibus equos præbet: est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresque progenerat.* Matricem mularum vocat, ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur, cui alterum dignitatis locum tribuit. *Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis* (inquit Palladius) *solidis ossibus & forma egregia debes eligere: in qua non velocitatem sed robur exquiras. Aetas à quadrima vsque ad decennem huic admissura iusta conueniet.* Sed & idem Columella in educando genere mularum antiquissimum esse tradit, diligenter exquirere atque explorare parentem futuræ prolis fœminam & marem: quorum si alter non est idoneus, labare etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenire in annos decem, quousque amplissimæ atque pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus, patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem insitam facilè recipiat ac perferat, & ad fœtum non solùm corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cùm difficulter iniecta genitalibus locis animentur semina, tum etiam concepta diutius in partum adolescunt, vt quæ peracto anno mense tertiodecimo vix (inquit) eduntur, natisque inhæret plus socordiæ paternæ, quàm vigoris materni.

Equa electio.

Mularis materies.

C Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cura reperiuntur, ita maiorem esse laborem eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustretur experimentum. Multi admissarij (inquit idem Columella) specie tenus mirabilissimam sobolem forma vel sexu progenerant. Nam siue parui corporis fœminas fingant, siue etiam speciosi plures mares quàm fœminas, reditum patris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu pretiosissimorum seminum feraces sunt: nonnunquam aliqui generositatem suam natis exhibent sed hebetes voluptate, rarissimè solicitantur ad Venerem: huiusmodi mari sensim magistri subadmouere debent generis eiusdem fœminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superiectu eblanditus est, velut incensus & obcæcatus cupidine, subtracta quam petierat, fastiditæ imponatur equæ. Est & alterum genus admissarij furentis in libidinem, quod nisi astu inhibeatur, adfert gregi perniciem. Nam & sæpè vinculis abruptis grauidas inquietat, & cùm admittitur ceruicibus dorsisque fœminarum imprimit morsus, quod ne faciat, paulisper ad molam vinctus amotis sæuitiam labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atque

Asinus equā initurus vt fallatur.

Asinus furens vt castigetur.

D excitari, vegetioremque factum marem fœminæ iniungi, vt tacita quadam vi semina ipsa principijs agilioribus figurentur. Scribit item asinum non oportere minorem quàm trimum admitti: Atque ipsum si concedatur, vere fieri conuenire, cùm & desecto viridi pabulo & largo hordeo firmandus, nonnunquam etiam saluandus erit: Nec tamen teneræ (temere, fortassis) fœminæ committendum; nam nisi priùs ea, inquit, marem cognouit, adsilientem admissarium calcibus proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris asellus admouetur, qui solicitet obsequia fœminæ: neque is tamen inire sinitur: sed si iam est equa veneris patiens, confestim abacto viliore, pretioso mari iungitur. Locus est ad hos vsus extructus (machinam vocant rustici,) qui duos parietes aduerso cliuulo inædificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut admissario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex vtraque parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis semina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editiori parte quadrupedi præbeat. Hactenus ille. Debere autem admissionem fieri paucis diebus ante solstitium, omnes præcipiunt. Absyrtus præstare ait

Asini coitui apti ætas.

Equa ne asinū repellat.

Machina quid.

Tempus coitus.

re ait equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo. Aiunt verò referente Plinio asinum ab equa, & equum ab asina arceri, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto, ideoque subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equuleos admouere. Idem ferè legimus apud Columellam, Igitur qualem (inquit) descripsi asellum, cùm est à partu statim genitus, oportet matri statim subtrahi & ignoranti equæ subijci: ea optimè tenebris fallitur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cùm decem diebus insueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissarius equas diligere condiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest a tenero conuersatus equis familiariter earum consuetudinem appetere. Equas autem asinorum coitum aspernari, ni detonsa sit earum coma, in equi historia dictum est. Ferunt tamen Medum asinum cùm equæ vim intulisset, eaque inde grauida facta esset, mortales id seminij parare docuisse. Scholia verò in Iliadis secundum apud Venetos Paphlagoniæ vrbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum esse aiunt. Alij verò Anæ id tribuunt socero Esau, quem legimus in Genesi, dum pasceret asinos patris sui in deserto inuenisse iemim id est mulos, vt plerique interpretantur.

Asinus vt equas diligere condiscat. — *Rib. 5.* — *Muli vbi primò excogitati.*

E F

AN OMNINO STERILIS.

Mulam peperisse. — *Satyr. 13.*

MVLAM omnino sterilem esse, vulgatissimum in primis prouerbium indicat, *cum mula peperit*. Indicat & Aegyptiorum hieroglyphicum; mulierem enim sterilem vt significarent, mulam teste Oro pingebant. Peperisse tamen certum est, sed partus ostenti loco habitus. *Est in annalibus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe, verum prodigij loco habitum.* Iuuenalis prodigiosum esse ostensurus, si vir probus inueniretur, canit:

Egregium sanctumq; virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fœta comparo mulæ.

G

Mulum fœcundum esse. — *Lib. 2. de gener. ca. vlt.* — *Ginnus quid.* — *Lib. 6. Hist. 24.* — *Sterilitatis causa.*

E contrario mulus teste Aristotele infœcundus non est. *Mulus mas* (inquit) *septennis duntaxat generat, vt aiunt: fœmina improlis omnino est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris natura quàm fœmina, mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem, quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblæsus & pumilus est, vt in porcis metachœrum.* Et alibi: *Mulus superuenire coireq; incipit missis dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum* (γίννον) *procreauit: post deinde superuenire non solet.* Quæ modò causa sit sterilitatis mularum, haud satis æquè conuenit inter veteres. Sunt qui id seminum diuersitati attribuant, vt author de natura rerum, frigidum enim esse asini semem, equi calidum. Quam seminis frigiditatem Alcmæon apud Plutarchum sterilitatis causam esse scribit ipsius muli, mulas verò steriles esse ait propter malam vteri constitutionem. Sed Plutarchi verba adscribam ex libro de placitis philosophorum. *Alcmaeon* (inquit) *mulos mares steriles esse scribit, propter tenuitatem, hoc est, seminis frigiditatem: fœminas verò quòd vteri earum occlusi sint, neq; dehiscant* (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles verò vt ibidem refert Plutarchus, in vterum quidem causam quoque reijcit, sed vterum nimis exiguum esse ait, eundemque humilem & angustum, & obliquo situ ventri adnatum, ita vt semen non rectà inijci possit, & si posset non tamen contineatur. Huic eodem teste assentitur Diocles, sæpe in dissectionibus talem sibi visum scribens mulorum vterum, ac verisimile esse, eandem sterilitatis causam in mulieres quoque cadere. Non dissentit Orus, qui Aegyptios, vt mulierem sterilem significent, mulam pingere ait: hanc enim esse sterilem quia matricem habet obliquam. Eademque ferè causa visa est Democrito, qui vt Aelianus tradit, interprete Gyllio, mulas parere negabat, quoniam similes alijs animalibus vuluas non habeant, nisi dicamus hoc non rectè ex Aristotele ab Aeliano translatum, qui cùm mulos tantum inter ea quæ ex diuersæ speciei parentibus gignuntur animalia, (vt sunt lupi, vulpes, canes: perdices & gallinæ &c. de quibus proximè præcedenti capite dixerat: *coëunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modò par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis,* &c.) steriles omnino esse dixisset; eius rei causam non bene ab Empedocle (recenset autem aliam ab ea quam ex Plutarcho recitauimus.) & Democrito redditam ait, obscureque ab Empedocle, planius à Democrito, sed à neutro bene.

Alcmaeonis opinio. — *Empedoclis.* — *Vterus causa sterilitatis.* — *Ori.* — *Democriti.* — *Li. 2. de gen. cap. vlt.*

H

Afferunt

A Afferunt enim (inquit) demonstrationem æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare. Atqui si id causa esset sterilitatis, cætera quoque sterilia esse deberent, quæ ita coëunt. Empedocles mistura seminum causatur, quæ densa ex molli vtraque genitura consistat: caua enim & densa coaptari vicissim, fierique ex ijs durum ex mollibus, vt si æs stauno misceatur. Sed hæc & inepta & supra hominis captum. Nam quemadmodum caua vini & aquæ debeant accipi, præter sensum omnino est. Item cum ita sit, vt equi ex equis gignantur & asini ex asinis & mulus ex equo & asino, alterutro mare aut fæmina, cur ex his tam densum consistat, vt sterile sit, quod prodierit? Ex equo autem fæmina & mare, aut asino fæmina & mare sterile non proueniat? Atqui molle & maris & fæminæ equi semen est. Coit autem equus cum asino tum mare tum fæmina pro differentia sui sexus: ideoque gigni ex ijs sterile ait, quia vnum ex ambobus seminibus mollibus conficiatur. Ergò & quod ex equo mare & fæmina gignitur, sterile esse debebit. Nam si alterum misceretur solum, liceret dicere alterum causam esse sterilitatis, vt dissimile genituræ asini. Ad hæc demonstratio æquè de ambobus, tam mare quàm fæmi-
B na rectè adfertur. Sed interest quòd mas septennis duntaxat generat, vt aiunt, fæmina improlis omnino est: idque propterea quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat. Nam concepisse quidem iam mulam constat. Sed fortasse verisimilior ijs demonstratio logica illa videbitur. Logicam appello, quia quo vniuersalior, eo remotior à proprijs principijs est. Si ex mare, ac fæmina speciei eiusdem gigni solet, aut mas aut fæmina, vt ex cane mare & fæmina canis aut mas, aut fæmina, ex diuersis etiam speciebus, diuersum specie proueniat necesse est. Verbi gratia, si canis diuersum est à leone, ex cane mare & leone fæmina diuersum proueniet, ex leone mare & cane fæmina diuersum. Cùm itaque mulus mas & fæmina sine speciei differentia gignantur, ex equo & asino, quæ diuersa specie sunt, impossibile est, vt aliquid ex mulis gignatur. Nec enim diuersum specie prouenire potest, quando ex mare & fæmina speciei eiusdem, idem specie gignatur, neq; idem hoc est mulus. Gignitur enim mulus ex equa & asino quæ diuersa specie sunt. Ex diuersis autem specie diuersum animal gigni positum est. Rationes enim quæ non ex proprijs ducuntur principijs, inanes sunt, & rerum esse videntur, cùm longè aberrent. Sunt profectò geometricæ rationes, quæ ex principijs geometricis afferuntur. Idemque in cæteris est intelligendum. Vi-

Rationes inanes quæ.

C dentur tamen eiusmodi rationes quamuis inanes, aliquid esse. Nam & inane siue vacuum illud aliquid esse videtur, cùm tamen nihil omnino sit. Nec verum est quod concluditur. Multa enim ex ijs quæ non eadem specie progenerantur, fœtifera prodeunt, vt antè exposui. Hoc igitur modo nec de cæteris rebus, neque de naturalibus indagandum est. Sed ex ijs quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando potius acceperis causam. Primum enim vtrumque eorum singularem parit inter cognata animalia plura numero, tum fæminæ non semper concipere possunt. Et quidem equi interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant. Sed equa menstruosa non est: imo minimum emittere inter quadrupedes solet. Asinæ conceptus incontinens est: genituram vtique iniectam emingit. Quamobrem verberibus eam sectantes cogunt, ne id faciat. Ad hæc frigidum animal asinus est: quamobrem locis frigidis gigni non potest, vtpote sua natura impatiens frigoris, velut apud Scythas & eorum finitimos. Nec verò apud Gallos qui supra Hispaniam colunt, genus id animalis est: nam ea quoque prouincia frigida est. Hinc admissarios etiam non vt equæ sic asinæ, æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pulli nascantur; eodem enim tempore parit, quo coierit. Annum vterum fert & asina & equa. Cùm igitur natura sit frigidum animal, vt dictum est, semen quoque genitale

Asini semẽ frigidum esse.

D eius frigidum esse, necesse est. Cuius rei indicium, quòd si equus superuenit asinam, quem inierit asinus, non peruertet asini initium: sed si asinus superuenit equam, quam equus inierit, peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cùm igitur inter se ipsa iunguntur, seruatur semen propter alterius calorem: calidius est enim quod ab equo secernitur. Nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidor est. Cùm autem mistum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido est, euenit vt conceptus ex ijs seruetur, eaque vicissim ex seipsa fœcunda sint. At verò quod ex ijs prodijt, non insuper fœcundum, sed infœcundum ad perfectam fœtificationem est. Omnino cùm vtrumque aptum propensumque sit ad sterilitatem, (sunt enim in asino tum ea quæ diximus, tum etiam, vt nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nusquam pòst generet, sed sterilis omnino perduret,) ita in exiguo continetur generandi vis corporis asinini, facillimeque labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque deest, vt sterilis sit, quanto, vt quod ex ipsis prodierit semen frigidius reddatur. Quod tunc efficitur, cùm asini excremento miscetur. Asinus quoque parum deest, quin sui generis initu sterile generet. Itaque cùm accesserit, quod præter naturam est, si

Asinus propensus ad sterilitatem, item equus.

„ ſi antè vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt
„ ſterilius, nihil deerit, vt ſterile ſit, ſed neceſſario ſterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum
„ magna efficiantur, quoniam menſtruorum deceſſus ad corporis incrementum vertatur. Cumque
„ partus eorum annuus ſit, non modò concipiat, ſed etiam enutriat mula opus eſt, quod fieri non
„ poteſt ſine menſtruis. Mulis autem menſtrua deſunt: ſed quantum inutile eſt, cum excremento

Muli cur non olfaciat genitale.

veſicæ abigitur. Vnde fit, ne muli genitale fæminarum, ſed ipſum excrementum olfaciant. Reliquum in corporis incrementum & magnitudinem vertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula poteſt, (quod iam dictum eſt) ſed enutrire, atque in finem perducere non poreſt. Mas ge-
„ nerare interdum poteſt, quoniam & calidioris naturæ quàm fæmina mas eſt, & nihil corporis per
„ coitum confert ad generationem vt ſuprà dictum eſt ex eodem Ariſtotele. Hæc itaque omnia de
„ cauſa ſterilitatis mulorum ille: cuius ſententiam Alexander Aphrodiſienſis vel non animaduertit, vel tacitè exploſit. Hic enim eandem, quam Ariſtoteles refellit, opinionem adducit, problematum ſuorum libro primo, his ferè verbis: *Mulæ ſteriles videntur, quoniam ex animalibus conſtant ſpecie*

Opinio Alexandri.

diuerſis: miſtio enim ſeminum, quæ tam habitu, quàm natura inter ſe diſcrepant, aliud quippiam præter vires ſuorum ſimplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri F
miſtio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuſcum nominatum, qui neuter extremorum eſt: igitur habitus genitalis aboletur, & ſpecierum habilitas omnis destruitur, quæ creatrix certi indiuidui eſt. Sic Alexander, cuius ſententia contra Ariſtotelem defendi poſſe viris doctis videtur: nam cætera animalia quæ ex diuerſis ſpecie parentibus naſcuntur, vt canes è cane & lupo aut vulpe: & accipitres ex accipitribus ſpecie diuerſis, & gallinæ & perdices, ideo non ſterilia fortè fuerint, quòd parentes eorum quamuis ſpecie diuerſi, natura tamen non admodum differant, quantum equus & aſinus, eorumque ſemina; de quibus etiam Ariſtoteles ipſe teſtatur, hoc frigidum, illud calidum eſſe: Adde quod ipſe etiam Ariſtoteles mulum generare poſſe ait, mulam contrà omnino ſterilem, quoniam calidioris ille, frigidioris illa naturæ eſt. Quæ quoque ratio Albertum indu-

Mula aliquando vbi pariant.

xit, vt ſcriberet, parere aliquando mulas in terris valdè calidis, in quibus exterior (inquit) calor frigiditatem aſini temperat interiorem. Parere autem quibuſdam in locis teſtatur Columellæ fide digniſſimorum authorum teſtimonio. *Quidam non diſsimulandi authores* (inquit) *vt M. Varro, & ante eum Dionyſius & Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigioſos haberi, vt tam familiares ſint incolis partus earum, quàm ſint nobis equarum.* Varronis verba ſunt hæc. *Romæ aliquoties dicitur peperiſſe mulam. Mago ſanè & Dionyſius ſcribunt, mulam & equam* G
cum conceperint, duodecimo menſe parere. Quare non ſi hic in Italia cum pepérit mula, ſit portentum, adſentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non ſcitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectos in Italiam non poſſe? Sic Varro. Cæterùm iſtiuſmodi Africanæ mulæ fortaſſis fuerint ſui generis, quales & in Syria etiam parere dixi ex Ariſtotele. Quamobrem mihi neutræ rationes placent, tum quæ à ſeminum diuerſitate; tum quæ à praua vteri conſtitutione deſumuntur: nam licet non inficier frigidius aſini ſemen eſſe ſemine equæ, anne propterea quod ex hac ſeminum contrarietate gignitur, erit ſterile? Accipitres, aquilæque ex ſpurio coitu nati ſteriles ſunt, non propterea ſeminis eorum temperamentum tantum qualitate differre putem, vt ſterilitatis cauſam eſſe exiſtimem: quin omnino mihi perſuadeo mulam ex contrarijs temperento ſeminibus enatam, nec frigidam nec calidam, ſed temperatam debere eſſe, ideoque vel equi vel aſini ſemen faciliùs edomare poſſe, multoq; faciliùs muli vtpotè ex eiſdem ſeminibus procreati, quem non inſœcundum eſſe dictum eſt. Neque etiam mala vteri conſtitutio ſterilitatis cauſa erit: nam ſic nulla mula conciperet; mulam tamen grauidam factam eſſe teſtatur ipſe Ariſtoteles, ſed non quoad perficeret, atque ederet prolem: cuius rei fortè ratio fuerit, quia mulæ eodem teſte carent menſtruis, ſed earum vrina craſſior eſt quàm marium. Secretum itaq; H
naturæ eſſe putem, cur non pariat mula, quod & Plinium ſenſiſſe apparet; Inquit enim: *Obſeruatum è duobus diuerſis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum eſſe ſimilia: eaq; ipſa quæ ita nata ſunt, in omni animalium genere non gignere, idcirco mulas non parere.* Non videtur tamen contemnenda opinio Cardani in decimo de ſubtilitate rerum, quod ideo videlicet ſteriles ſint mulæ, quia ſemen aſini & muli multum diſſideant, adeo vt ſint in terminis extremis (inquit) eorum quæ ſimul ad generandum conuenire poſſunt.

L O C V S.

MVLOS aiunt locis lædi calidis & obscuris & quodammodo amentes fieri: gau- *Quæ loca ament.*
dere verò stabulari sub dio, téctique vel tantillum eis sufficere, si caput solum-
modo operiatur: cætera ab aëre non offendi. Quibusdam regionibus numerosi
sunt, quibusdam pauci, quibusdam nulli. Abundat eis Themisira teste Strabo- *Lib. 12.*
ne: qui etiam Cappadoces tradit duo millia mulorum Persis quotannis soluisse, *Lib. 11.*
sed & Persiam ipsam, necnon Mesopotamiam & Babylonem mulis abundasse,
inde licet colligere, quia Alexander Magnus captis Susis mulos & camelos ad
tria millia abduci curauit, qui & dossuales & iugales essent· quorum opera pecuniam quam deui-
cto Dario ceperat, quo vellet, deportaret. Ioannes Goropius vt Henetos siue Venetos equo- *Lib. 9. Orig.*
rum studiosos fuisse ostendat, optimosq; habuisse, inter alia Homeri vtitur testimonio, qui de his *Antuerp.*
B loquens populis, quamuis equarum apertè non meminerit, doctissimè tamen eas (inquit) indi-
cauit, dum Henetas mulas celebrauit: Quis est enim qui nesciat, generosissimum mularum ge- *Mula Heneta.*
nus ex equabus generosissimis procreari? His locis cùm Paphlagonia vicina sit, Venetique in Cap-
padociç quoque parte habitarint, non mirum est, præcipuam ibi mularum laudem fuisse, cùm
& equas excellentissimas & non solùm permagnos asinos, sed eximios etiam onagros admissa-
rios haberent. Quamobrem si Homerus ex Henetia Leucosyriæ & Paphlagoniæ optimas mulas
proficisci dixerit, necessario consequitur optimas etiam equas ibidem procreari solere. Cum au-
tem ἀγροτεράων dixit, haud dubiè ad onagros Leucosyriæ respexit, è quibus quæ mulæ generan-
tur, non tantùm velociores sunt, sed agrestiores etiam & magis indomitę, multoque cæteris ge-
nerosiores, propterea quod soboles necessario parentum naturam sequatur, quò fit vt sint quoq;
strigosiores. Videmus itaque poëtam duo simul fecisse, & equarum antiquum apud Henetos de-
cus ex illatione occulta demonstrasse, & vnà addidisse, non illam tantùm earum vtilitatem esse, quæ
ex velocitate comparatur, sed alteram etiam multò maiorem, quòd ex ijs præstantissimæ mulæ ge-
nerentur. Iam verò Arabia felix omnis aliàs generis pecoris abundans equis, mulis & porcis ca- *Mulis quæ regiones careant.*
ret, vt legimus apud Strabonem. In Scythia (vt inquit Herodotus,) ingentem & diuturnam
C vim hyemis equi perferunt, muli asinique neque incipientem quidem ferunt: cùm tamen alibi
stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent. Aliàs verò neque asinum neque mu- *Lib. 16.*
lum in ea terra gigni ait, & ne vllum quidem videri propter frigora. De illatis itaque intelligit Dio- *Lib. 4.*
nysius Afer, dum ait, equos, mulos & oues in Scythia sæpe per summum frigus mori. Eadem ra-
tione mulis asinisque caret Polonia, finitimæque regiones septentrionales omnes, Anglia item,
Scothia, Hollandia, Zelandia & Frisia. Miratur itaque idem Herodotus, cur in Eleo agro muli
nequeant gigni, cùm neque locus sit frigidus, neque vlla alia causa appareat. *Aiunt* (inquit) *E- Lib. 4.*
leenses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse, cumque tempus adueniat conceptus equarum, se *Cur Elei mulis careant.*
in loca finitima illas educere: ibi postquam admiserint asinos, dumque conceperint, tunc rursus eas re-
ducere. Carebant & Orientales Indi mulis, vt refert Franciscus Lopez. Insula verò Balearidum, *Lib. 6.*
teste Diodoro Siculo, mulos quidem nutrit, sed qui magna sunt & sonora voce.

M O R E S. N A T V R A.
Ingenium.

D MVLVS (inquit Aristoteles) semper cicur est. Fæminæ in hoc genere maiores
& viuaciores sunt, quàm mares, vt idem Aristoteles annotauit: eædemque
serius senescunt, quàm mares. Ait etiam mulam profluuio vrinæ purgari di- *Laboris patientia.*
ci, marem olfactu vrinæ prius senescere. Equorum asinorumque more vo-
lutationi indulgent, vt à lassitudine recreentur. A patre verò potissimùm la-
boris patientiam obtinuit, quam ob rem ταλαιργὺς cognominant Homerus &
Hesiodus. A matrè contrà celeritatem accepisse non est dissonum rationi. Ce- *Celeritas.*
leritatis mulorum meminit idem Homerus, loquens de mulis Nausiacæ, quæ naufragum excepit *Odyss. ζ.*
Vlyssem:

Ὥς ἄρα φωνήσασ', ἵμασιν μάστιγι φαεινῇ
Ἡμιόνους. αἱ δ' ὦκα λίπον ποταμοῖο ῥέεθρα.
Αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν.

Sic locuta flagellauit flagello lucido
Mulos, hi verò celeriter reliquerunt fluuij fluenta:
Illi citò quidem currebant: & pulchrè penetrabant pedibus.

Audacia. Quo tamen loco alij πλιοσσῆν interpretantur gradario, & leniori inceſſu progredi, non curſu. A matre itidem mutuatus eſt audaciam, imbellis enim, timidateque famoſus eſt aſinus. Haud exiguam autem mulorum audaciam eſſe, vel inde conſtare poteſt, quod non ſolùm non pertimeſcant Lupi præſentiam, ſed audacter eum etiam inuadant, vt teſtatur Varro his verbis: *Scio mulorum gregem dum paſceretur, eoq́ veniſſet lupus, vltrò mulos circumfluxiſſe, & vngulis cadendo occidiſſe.* Expaueſcunt tamen rerum etiam inſolitarum viſu; eſtque timor iſte dominis exitialis nonnunquam, quem cum aſino communem habent, vt teſtatur Abſyrtus: *Equi* (inquit) *cùm ſuſpicantur, vel metuunt aliquid, manifeſtum eſt, ſic vt inſidens cauere ſibi queat: aſininum verò pecus & bigenerum (& muli, & hinni) rerum conſpectu conſternabile nouitatisq́ verens in diſcrimen adfert.*

Ingenium. Quod modò ad indolem ingeniumque attinet, videtur id quidem nobis multò illiberalius, minuſque benignum quàm equi. Calcitrat equus, necnon & aſinus, ſed contumaciſſimè muli. Idque propter inſitam quandam proteruiam ac malitiam. Vidi qui vno excepto domino cæteros F non admitteret, ſed calcibus creberrimis repelleret. Vulgò etiam apud nos malè audiunt propter *Pertinacia.* pertinaciam. Indicaturi enim hominem qui nullis etſi apparentibus rationibus à ſententia ſua dimoueri ſe patitur, eum mulis aſſimilamus (egli è oſtinato come vna mula) de qua tamen pertinacia, aut etiam peruicacia apud antiquos nihil reperio. Tribuitur & vafricies aſtuſque vulgò, ac *Aſtus.* potiſſimum Hiſpanis: vnde mulas Hiſpanicas dicimus homines aſtutos, quique vt ait poëta:

Aſtutam vapido ſeruant ſub pectore vulpem.

Hunc vulgò celebratum mulorum aſtum vnus olim præ cæteris oſtendit, eorum de numero, quibus aduehendi ſalis negocium dabatur. Is enim (vt narrat Plutarchus in libro, vtra animalium &c.) traijciens flumen lapſus eſt non ſponte: ſale verò liquefacto, exhauſtoque ſurgens expeditior iam, ſenſit notauitque cauſam: poſtea quoties flumen tranſiret, ex induſtria ſubmiſit, merſitq; *Thales mulæ aſtum vlciſcitur.* vaſa, deſidens leniter, ac vtrumque in latus, quantum id fieri poſſet, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro ſale, lana ſpongijſque compleri vaſa, clitellas imponi & agi mulum rurſus iuſſit: ille cùm de more ſe mergens, onus aqua ſubeunte vehementer grauaſſet, parum commodum ſibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè ſcienterque traijcere ſolitus eſt, vt nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Hæc Plutarchus. Apparet autem & gratitudinem quandam ineſſe erga be- G *Beneficij memoria.* neficos ſui, id quod oſtendit mulus ille octuagenarius, qui vt tradit Ariſtoteles, cùm Athenis templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur, quamuis dimiſſus iam munere per ſenectam, beneficij memor tamen, commeans ac obiens cætera iumenta adhortabatur ad opus, ideoque decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis ſancitum eſt. Recitat hanc quoque hiſtoriam Aelianus: *Athenienſis mulus vetulus, quamuis immunitate vecturarum donatus eſſet, non laborum tamen, qui per affectam ætatem obiri queunt, ſtudio exolutus eſſe voluit. Nam cum Mineruæ templum Athenienſes ædificarent, is nulla re coactus, nullius imperio, ſed ſua ſponte cum adoleſcentibus mulis, tanquam ad iter faciendum ſocius & hortator ibat. Et quemadmodum quiſpiam ſenex artifex per exactam ætatem quidem iam opere dimiſſus, veruntamen experientia, & ſenili doctrina iuuenes ad laborem exacuens: ſic is vltrò citroq́ commeans ad opus iumenta incitabat. Quod quidem ipſum vt Athenienſis populus intellexit, per præconem declarari iuſſit, vt ne à frumento aut hordeo prohiberetur: ſed & expleri & ſatiari permitteretur, & pretium ex ærario peterent, tanquam in Prytaneo ſportula illi decreta ſicut athletæ iam ætate confecto.* Meminit & Plinius, qui rectiùs quam Theodorus Ariſtotelis mentem expreſſit: Vbi enim hic verit, commeans & obiens, Græcè legitur, *συναμπρώων καὶ παραπορευόμενος*; Plinius tranſtulit comitatu niſuque. *Mulum* (inquit) *octuaginta* H *annis vixiſſe, Athenienſium monumentis apparet: eo gauiſi cum templum in arce facerent, quod derelictus ſenecta, cadentia iumenta comitatu niſuq́ exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.* Frumentum enim vt annotat Hermolaus, in cribris aceruiſque vendendi gratia proponitur.

CALCI-

A

CALCITRATIO CORRECTA.

MVLAS *non calcitrare* (inquit Plinius) *cum vinum biberint, quidam scripserunt.* Aliàs verò nullius interposita authoritate ait: *Mula calcitratus inhibetur vini crebriore potu.* Cælius Calcagninus rationem attulit his verbis: Vt simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere, vnguibus careant, accidere quidam putant, quoniam in vino sit vis discussoria & ad emolliendum efficax. Hinc euenit, vt qui nimis vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralysin facilè delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum clausulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauere: vino accedente emolliri resoluique fit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione calloriorem contumacioremque ac retorridam illam partem quasi macerari videtur, & emollescere, vt aqua fruges & legumina incoctilia percoquuntur: aceto plumbum in cerussam resoluitur, & ouum ita tenrescit, vt vel per annulum toto calice integro pertranseat. Ex hoc item facilè colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula, & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur, extunditurque, præsertim si quando euenerit, vt calcibus impetendo solido illidant, plusque inde damni accipiant, quam afferant: quare consciæ imbecillitatis suæ ferocire desistunt. Cornua autem vini aspersione emolliri, docet Columella, qui nimirum in boum domitura, ferocientium adhuc taurorum tergora mero respergi iubet, quò familiariores bubulco fiant. *Lib 2. quæst. epistolicar. Cur non calcitret post vini potum.*

EDVCATIO.

CVM peperit equa mulam (inquit Varro) nutricantes educamus. Ipsam tamen equam quem peperit, educare mulum, notum est; & Aristoteles scribit, lactare equam mulum semestre temporis spatium dici, mox sugi non pati, vi namq; humorem trahi, & cum dolore. Columella verò & Palladius anniculum rectè à matre repelli tradunt, & amotam montibus aut feris locis pasci, vt vngulas duret, sitque postea longis itineribus habilis.

ÆTAS.

ARISTOTELES mulis vitam esse scribit ad multos annos: quendam etiam octuagesimum annum egisse, cum templum exædificaretur Athenis, vt paulò antè dictum est. Huius tam diuturnæ vitæ Cælius quodammodo reddens rationem; animalia (inquit) quæ frequenter coëunt, breuioris sunt vitæ, vnde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate. Viget equus & mulus Aristotele teste à dentium ortu: cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci queat, in mentione equorum explicatur.

CIBVS. POTVS.

EQVI, muli & asini (inquit Aristoteles) fruge herbaque vescuntur, sed maximè potu pinguescunt. Vbi herbæ nomine fœnum & paleæ quoque intelliguntur, de quibus sic Hesiodus:

> *Χόρτον δ᾽ ἐσκομίσαι καὶ συρφετὸν, ὄφρα τοι εἴη*
> *Βουσὶ καὶ ἡμιονοῖσιν ἐπηετανόν.* id est,
> *Fœnum autem importato & paleas, vt tibi sit*
> *Bobus & mulis annuum pabulum.*

Cæterùm Columella author est ad maciem mularum nullam rem tantum quantum medicam prodesse. Ex frequentiori autem hordei esu hinnire mulos discimus ex hoc Martialis: *Ad maciem*

> *Mulio quod non det taciturnis accipe mulis,*
> *Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.*

Quo

Hordeum. Quo loco Domitius: Hordeum (inquit) olim panem dedit, qui damnatus eſt, poſteà deſtinatum fuit reficiendis iumentis: demum excogitatum facere ptiſanam ex eo, quæ validiſſima erat & ſaluberrima, vt Hippocrates vno volumine teſtatus eſt. Monet igitur amicum ſe mittere hordeum, quod non dandum ſit quadrupedibus, cùm nuper inuentum ſit facere ex eo ptiſanam. E

ODORATVS. AFFECTVS.

Odoratus. ODORANDI ſenſu mulos præcellere aiunt (inquit Cælius) atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore ſolo redire in ſemitam: hinc etiam fieri, vt faciliùs rabidam vim aëris concipiant, & peſte inficiantur, vt canes quoque eodem ſenſu præſtantes: quamobrem Homerus hæc animalia primùm peſtem ſentiſſe *Lib. 1.* ingruentem in Iliade ſcribit. Scholiaſtes verò Homeri canes quidem primum *Cur peſtem facile ſentiât* periſſe ſcribit, quòd capitibus ſubinde ad terram inclinatis odorem trahant & inueſtigent: halitum autem corruptum qui peſtis cauſa fuit, ex terra oriri: Mulos verò qui ex diuerſis ſpecie parentibus prognati ſint: bigenera enim omnia faciliùs interire. F Quæ ratio doctis improbatur, quoniam muli præ cæteris iumentis ferè ſint viuaciſſimi. Afficiuntur & alijs morbis, de quibus, eorumque remedijs ſic ſcripſit Columella: Medicinas huius pecoris (inquit) plerumque iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam vi-*Febris.* tia mularum non omittam, quorum remedia ſubſcripſi. Febrienti mulæ cruda braſſica datur. Su-*Suſpiria.* ſpirioſæ ſanguis detrahitur, & cum ſextario vini, atque olei thuris ſemuncia, marrubij ſuccus inſtar heminæ miſtus infunditur. Suffraginoſæ (cuius ſuffragines vitiatæ ſunt) hordeacea farina imponitur, mox ſuppuratio ferro recluſa linimentis curatur: vel gari optimi ſextarius cum libra olei per narem ſiniſtram demittitur. Admiſceturque huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor ſeparatis vitellis. Femina ſecari & interdum inuri ſolent. Sanguis demiſſus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel ſi eſt herba quam veratrum vocant ruſtici, pro pabulo cedit. Eſt ὑοσκύαμος, cuius ſemen detritum & cum vino datum prædicto vitio medetur. Macies & languor ſub-*Macies.* mouetur ſæpius data potione, quæ recipit ſemunciam triti ſulphuris, ouumque crudum, & tritæ *Tuſſis.* myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admiſcentur, atque ita faucibus intruduntur. Sed & tuſſi, (ad mulorum tuſſim remedium etiam deſcribitur in Hippiatricis Græcis cap. 22.) dolorique ventris eadem iſta æquè medentur. G *Laſſitudo.* Laſſæ & æſtuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumque in os ſuffunditur. Hæc Columella. Mulum, aſinum & equum in ipſo ſtatim itinere refici, ſi onere depoſito in ſtabulo, vel in via loco commodo, pro arbitrio ſe volutare permittantur, diximus ex *Ne ceruix lædatur.* Ruſio in equo. Ne mulorum ceruices rumpantur, aut collidantur, Pelagonius in hippiatricis ca. 26. medicamentum parari iubet ex adipis ſuillæ dupondio cum aceti duobus ſextarijs; hoc ad tertias decoctum colatumque illini. *In Hippiat. ca. 53.* Mulus teſte Abſyrto tantum μαρμαρωσσὸς fit (marmaron tuberculum eſt iuxta coronam, id eſt vngulæ exortum) aſinus raro, equus non, ſed podagricus. *Marmaron quid.* Laborant muli etiam arthritide, aiuntque hanc vehementiorem eſſe quàm equi, de qua curanda conſulendus idem Abſyrtus & Hierocles in hippiatricis cap. 2. *Arthritis.* Ad ficoſos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quauis corporis parte, maximè verò in cruribus & pedibus, remedia ibidem præſcribit Abſyrtus cap. 82. Cætera exequemur in mulis (inquit Columella) ſicut in bobus & equis, vt in ipſorum remedijs tradidimus. Muſcarum faſtidium etſi reuera affectus corporis *Ne à muſcis offendantur.* non ſit, plurimùm tamen incommodi mulis, alijſque iumentis affert. Aduerſus quas remedium præſcripſit Cardanus: Succo foliorum cucurbitæ ſi quis mularum aut equorum pilos intinxerit æſtate media, non paruo rei miraculo muſcarum moleſtia carent. Ita mihi hoc perſæpe (inquit) H *Mula morſus, eiuſque cura.* vtile fuit. Ipſius verò iumenti, morſus neſcio quid homini habet maleficum. In parte enim quam mula momordit, (inquit Cardinalis Ponzettus) naſcuntur aliquando puſtulæ plenæ humore rubente vel pallido: Hunc morſum aliqui venenatum eſſe putarunt, & ſanè ſequuntur eum accidentia ſæpe noxia, eaque deteriora ex morſu fæminæ, quæ ſaliuam habet obnoxiam putredini, quæ amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum ſi hominis morſi humores & ſanguis alteretur. Mulus verò etſi maiori impetu mordere poſſit, minorem tamen periculo morſum infligit, quod non æquè putredini aptum in ſe humorem habeat. Accidit autem aliquando, vt morſi vrina retineatur, cùm aquoſus humor videlicet omnis ferè in ſudorem agitur. Aliquando & viſcerum contortio ſequitur. Curandi ſunt ſimiliter vt à cato morſi, & vlcus decocto nepetæ circumquaque fouendum.

AVGV-

A

AVGVRIA. PRODIGIA.

Præsagia.

EST *in annalibus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe mulam, verùm prodigij loco habitum.* Cæterùm bonumue an malum portenderint istiusmodi portentosi partus, in ambiguo esse facit euentorum varietas. Siquidem C. Valerio, & M. Herennio Coss. cùm mula in Apulia peperisset, totum annum domi forisq; tranquillum fuisse comperimus, sinistra tamen quædam obnunciata. Sed quod omnium perniciosissimum Romanæ reipub. fuit, inter Cæsarem & Pompeium exorta bella mulæ partu edito, L. Paulo, M. Marcello Coss. multi prodiderunt. Cumque alia Romæ ad XII. portas peperisset, M. Lepido, Munatio Planco Coss. subsecutæ sunt nonnullæ sociorum direptiones, dum bella per Brutum & Cassium in prouincijs gererentur. At nihil quicquam tale euenit L. Scipione, C. Lælio Coss. cùm identidem mula Reate peperisset. Quibusdam verò magna rerum molimina, mularum partus ostendere, in ijs præsertim rebus, quæ præter spem & expectationem omnium accidere: vt Dario Babylonem elusa totiens opera oppugnanti, quam tunc demum cepit, cùm ex peruulgato per hostes ipsos omine, mula Zopyri, cuius consilio, opera, ingenio & fide vsus est in eo negocio peragendo, fœtum edidisset, vt legimus apud Herodotum. Cùm Darius enim obsideret Babylonem, Babylonij nihili pendere obsidionem: nam conscensis propugnaculis tripudiare, probraque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potiùs abscedítis, tunc expugnaturi nos, cùm pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac septem mensibus obsidione consumptis iam Darium atque vniuersum exercitum tædere, quòd Babylonios expugnare non posset; etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertus, &c. cùm Zopyro Magabyzi filio hoc contigit portentum, vt quadam mularum eius quæ frumentum subuectabant, pareret: quo ostento commotus ille, cùm recordaretur eorum, quæ Babylonius ille dixerat, vt ipse tanti facinoris author fieret, tanquam omnino fatalis, naso & auriculis seipsum mutilans, Darium consilijs instituit de capienda Babylone ipse transfugam se simulans, & à Dario mutilatum quod suasisset ei a Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cùm post aliquot præclara eius aduersus Persas facinora, dux exercitus & murorum custos creatus esset, vrbem Dario prodidit, vt pluribus ibi recensetur: Simile & illud fuit, quod Galbam ad res nouas animosiùs tentandas confirmauit. Aui enim sui omen exceperat qui aruspicibus rerum summam puero promittentibus responderat, cùm mula pepererit: hæc autem apud eum postmodum pepererat. Eleo Elidis regnum obtinente Dorienses cum Aristomachi filijs comparata classe moliti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunciatum est (inquit Pausanias) remigationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam responsum illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acutè coniecit Cresphontes, oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque Dorienses ducem sibi elegerunt. Xerxe verò expeditionem in Græciam parante equa leporem enixa est, & mula incertæ naturæ partum (ancipitia genitalia habentem, maris & fœminæ, sed maris superiora,) edidit, cruenta bella stragesque, & memorandum illud excidium, quæ postea præcipitantibus fatis secuta sunt, præmonstrarunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, ex eodem Herodoto. Aliàs etiam mulam ait, si gemellos pepererit, ostentum dirum pestemque denunciare: Aristoteles quidem mulam aliquando gemellos peperisse asserit, idque ostenti loco habendum esse, quid autem portendat, subticet. Nobis autem quid sperandum, quidue timendum (inquit Pierius Valerianus) qui mulæ fœtum nuper domi inspeximus? Anno enim hoc salutis nostræ duodeuigesimo supra millesimum & quingentesimum, Leonis X. sexto, quarto Non. Aprilis, qui dies de Assertoris nostri nece publico luctu nefastus fuit, apud amplissimum dominum meum Iulium Card. Medicem, hora lucis tertia, mulæ partus editus. Quod si quis vt Galbæ portendi huic aliquando summam rerum amplitudinem dixerit, vt euenit, non erit præter expectationem & spem hominum qui vulgò illi talia ominantur, qui de hominis prudentia, de morum integritate, rerumque peritia, omnia sibi pollicentur, &c. Illud interim non omittendum, mulas non sui generis tantùm animalia parere aliquando visas, verùm etiam equos, vt anno circiter M. CCCC. LXII. in Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flauo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem post Loisius Arenas apud Brutios longè princeps, ad Ferdinandum Neapolitanorum regem misit. Traduntque

Mulę partus quid præsagiat.

B

Darij ex mulæ partu felix augurium.

Lib. 4.

C

Galba vnde audacior factus.

Primo Eliacor.

Xerxi mula partus infaustus.

D

Lib. 2.c.21.

Mula gemellos pariens.

Mula equum peperit.

Mula locuta eſt. Li. 1. Chron. dūntque etiam mulum in Meſopotamia humana voce locutum anno DCCXLVIII. vt annotauit Sanzouinus. Eſt & inter prodigia referendum quod mulus aliquando tripes, necnon & quinquepes ſit natus. Pluuia præſagium. Quod modo ad præſagia attinet, mulos & aſinos aiunt, ſi ſine cauſa fricent continuè aures, pluuiam portendere. E

ORACVLVM.

Lib. 1. CRÆSO Delphis quærenti, nunquid diuturnum foret imperium ſibi, Pythia in hæc verba reſpondit, vt refert Herodotus:

Regis apud Medos mulo iam ſede potito,
Tunc ad ſcrupoſum fugere Hermum ſtrennue Lyde,
Nec perſtare, nec ignauum nunc te eſſe pudendum.

His ex verſibus Cræſus accepit, cum allati eſſent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem, ſperans fore, vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret. Quis ſit iſte mulus, mox ſubinde dicetur. F

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCVLTAM quandam videtur eſſe amicitiam nantium auium, ſiue eæ anſeres ſint, ſiue anates cum iſtiuſmodi quadrupedibus. Author enim eſt Columella ventris & inteſtinorum dolorem in bubus ſedari viſu nantium (anſerum narrantium Vegetius 3.3.) & maximè anatis, quam ſi conſpexerit (inquit) cui inteſtinum dolet, celeriter tormento liberatur. Mula anates amant. Eandem anatem maiore profectu mulos & equinum genus conſpectu ſuo ſanare. Contrà Rhododaphnæ flores & folia homini ſaluberrima, mulis, aſinis & quadrupedibus plurimis venena ſunt. Rhododaphne mulis inimica. Ipſorum verò mulorum neſcio quid ineſt, quod muribus inter alia animalia exitiale eſt. Si enim muli vngula (ſiniſtra, Belberus in libro de ſenſibus) domus ſuffiatur, Raſis & ex eo Albertus, mures fugari aſſerunt. De vngulæ mulæ antipathia cum aqua ſtygis aliàs dictum eſt, ſed hic Plinij tantùm verba referam: *Vngulas tantum mularum* (inquit) *repertas, neq; aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno ſtygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia.* G

COGNOMINATA. DENOminata.

NOTHOS ſpurioſve, quive ex adulterino coitu procreati ſunt, non tam ſæculi noſtri mos eſt, quàm remotioris etiam ætatis mulos nuncupare. Cyrus tamen legitimo quamuis matrimonio generatus, mulus eſt dictus propterea quod generoſiore matre natus eſſet, Aſtyagis quippe regis filia, cùm pater Medorum imperio ſubiectus eſſet, de quo verſus illi feruntur ab oraculo editi, quibus fuga Lydis indicitur, ſimulac mulus Medorum inuaſerit regnum. Verſus paulò antè ex Herodoto recitaui. H Ariſtoteles cur mulus dictus. Lib. 4. Cur verò Ariſtotelem Plato mulum vocaret, alia ratio eſt, vt conſtat ex his Diogenis Laërtij verbis: *Ariſtoteles in nos recalcitrauit, veluti muli ſtatim geniti matrem.* Quod idem quoque Aelianus narrat ſic ſcribens, Plato nominare ſolet Ariſtotelem mulum. Quid autem hoc ſibi nomen voluerit, ex eo liquet, quòd mulus cùm ſaturatus eſt lacte materno, calcibus petit matrem. Significabat igitur Plato inuoluto quodam ſermone, ingratitudinem Ariſtotelis. Etenim is cum maxima philoſophiæ ſemina & acceſſiones à Platone accepiſſet, ſuffartus optimis quibuſque, ſcholam contra Platonem aperuit, & in Peripateto eum ſuis familiaribus & diſcipulis aduerſus eum pugnauit, & Platonis aduerſarius eſſe cupiebat. Hæc ille. Fuit itaque Ariſtoteles contrarius Cteſiphonti cuidam pancratiaſtæ, qui calcitranti mulæ per iracundiam recalcitrauit, vt meminit Plutarchus in commentatio περὶ τῆς ἀοργησίας. Nodia herba que. *Nodia herba coriarorum officinis nota, ea mularis dicitur*, inquit Plinius, *aliiſq; nominibus, nomas curat, efficaciſſimamq; aduerſus ſcorpiones eſſe potam in vino aut poſca reperio.* Hæc ille, nec alibi vſquam vel ipſe vel alius quiſquam hoc nomine vllius herbæ meminit. Geſnerus conijcit eam eſſe quæ centinodia à multis vocatur,

Græcis

A Græcis polygonum: cùm & nomen (inquit) à nodis, quibus referta est, impositum & remedia *Polygonum.*
conueniant: nam polygonum Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium &
herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, id est, vlcera depascentia. Bibitur etiam polygonum
ad venenatorum morsus, cum vino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem
esse eruditi consentiunt,) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert, quod Plinius eo-
dem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiam quoque
priuatim commemorat: multa enim huiusmodi apud illum, quæ nominibus tantùm differunt, ceu
re ipsa diuersa recensentur: Cæterùm cur nodia mularis cognominetur, non facile conijci posse
putat, nisi fortè eius pastu muli delectantur. Coriarijs quidem in vsu fuisse etiam polygonum *Hemionion.*
potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodepsicos &c. Hemionion Hesychio & Vari-
no genus herbæ est, quæ autem ea sit, non declarant. Inter aspleni siue scolopendrij nomencla-
turas eadem vox legitur cùm apud Plinium, tum apud Dioscoridem: Theophrastus verò he-
mionon vocauit, interpres Gaza mulam. Non.n. hemionos Theophrasti differt ab hemionio, vt *Mula herba.*
quispiam sibi persuadere posset ex corrupto eius textu, in quo hemionos scolopendrio similis es-
B se legitur, cum sit legendum σκολοπένδρᾳ ex Dioscoride, id est scolopendræ, animali videlicet,
cui herbæ folia sunt similia. Theophrastus herbæ nomen inde factum esse scribit, quod muli ea
libenter vescantur. Conijciunt tamen recentiores à mulis denominatam propter sterilitatem, *Lib. 9. Hist. 19.*
cùm similiter caule, flore & semine careat, ipsaque præterea sterilitatem mulieribus facere cum
muli liene alligata à Dioscoride scribatur. Nec aliam ob causam alia quædam similiter sterilis, he-
mionitis quasi mularia nuncupatur, quam Plinius hemionion vocauit, & cum teucrio implicauit,
nisi legamus, sicut nonnulli ex peruetustis exemplaribus legunt: *Inuenit & Teucer eadem ætate* *Hemionitis.*
teucrion, & quam quidam hemionion vocant, &c. Lectione facili & perquam commoda. Mandra- *Lib. 25. c. 5.*
goram item à Magis hemionion vocari inter synonyma Dioscoridi ascripta legitur, quæ & ipsa *Mandragora.*
sua frigiditate sterilitatis causa esse potest. Est & ἡμίονον auis quædam Hesychio & Varino. Ἡμιο- *Lib. 5.*
νίτιδες ἵπποι Straboni sunt equæ, ex quibus asini admissarij mulos procreant, quales Columella
mulares nuncupauit. Hemionidas vocatas fuisse ab artificibus virgines in iumentis siue mulis se-
dentes tradit Hermolaus, idque ortum esse ex antiqua pictura, Scribit enim Pausanias hoc genus
operis monstrari Olympiæ, duas virgines mulis (interpres vertit cisio, Græcè legitur ἐπὶ ἡμιόνων) *Equæ mulares.*
insidentes, quarum altera habenas tenet, altera velato capite sedet: Nausiacam Alcinoi filiam *Hemionides virgines*
C (inquit) esse putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. Sed & Plinius Protogenem Rho-
dium scribit Athenis pinxisse Paralum & Hemionida, quam quibusdam Nausicam vocari asserit.
Cæterùm cum paralus fuerit nauis apud Athenienses, qua theori Delphos mittebantur, & in pu-
blicos conuentus legati: Iacobus Dalechampius pro hemionida legit hermionida, quæ fuit trire-
mis, ita dicta ab Hermione ciuitate Laconiæ, vt meminit Thucidides, citante Cælio. De mulis
Marianis Frontini verba recitaui in Asino, furculis nimirum illis quibus religatas sarcinas viatores *Lib 8. c. 9.*
gestant. Mariani autem dicti sunt teste Festo à C. Marij instituto, cuius milites in furca (inquit) *Muli Mariani.*
interposita tabella varicosiùs onera sua portare assueuerant. Author adagiorum sic legit: Muli
Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi: Aerum-
nulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum vsum quia C.
Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaque ærumnæ labores onerosos significant,
siue à Græco sermone deducuntur, nam αἴρειν Græcè, tollere Latinè dicitur. Vide mox inter pro-
uerbia. Mulio quidem est mulorum ductor, (vt equiso equorum) qui mulos clitellarios vel ad ve- *Mulio.*
hiculum iunctos ducit, mulatirum vulgus vocat. Quartarios authore Festo appellabant antiqui *Quartarius.*
muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. Est & perpetuarij mulionis *Mulio perpetuarius.*
D mentio apud Senecam in ludo de morte Claudij Cæsaris: *Tu qui plura loca* (inquit) *calcasti, quàm*
vllus mulio perpetuarius: Rhenanus in scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel μιμητικῶς ad
quartarium, vel illum qui in solidum aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui
perpetua nec interrupta vectatione suos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vsi sunt an-
tiqui, non equis, vnde muliones vehicularij, quique mulis quæstum faciebant. Pro mulione mu- *Mulius.*
lius legitur apud Calepinum ex Horatio: *Lib. 2. Serm.*

Audit, cum magno blateras clamore, furisq́;
Mulius.

Quo tamen loco Miluius legit Acron, quem parasitum fuisse ait. Sunt & muliones è culicum ge- *Muliones culices.*
nere, quos non amplius vno die viuere ex Plinio diximus in opere de insectis. Mulotribæ Plauto
sunt qui mulas fricant. Græci mulionem ἀστραβηλάτην vocant, mulotribam verò vel curatorem *Mulotriba.*
mulorum, ὀρεοκόμον, teste Polluce, vnde, inquit, verbum ὀρεοκομεῖν. Ὀρεοκόμος verò apud He-
sychium & Varinum exponitur, ὁ τὰς ἡμιόνους θεραπεύων, id est, is qui mulis medetur, Latini mu-
lomedicum dicunt, vt artem ipsam mulomedicinam, quæ tamen nomina æquè de equis alijs- *Mulomedicus.*
que

quæ iumentis accipiuntur. Curator verò mulorum etiam ἡμιονωρὸς dicitur annotante Gloſſographo, qui mulicurium exponit. E

HIEROGLYPHICA.

Mulier ſterilis.
Homo alienus ab amore.

AEGYPTII vt mulierem ſterilem ſignificent (inquit Orus Apollo) mulam pingunt. Hæc enim ideo ſterilis, quia matricem habet obliquam. Eſſe etiam Valerianus ſcribit qui hominem alienum ab amore ꝗ mulæ ſimulacro notari velint, propterea quòd ea tantæ ſit contra amorem efficaciæ, vt puluerem, in quo illa volutauerit, corpori inſperſum, mitigare ardorem amoris tradant Magi. Inuenit è contrario idem Valerianus apud quoſdam matronarum notam in partubus, ex mulæ parientis prodigio ſignificari, quòd earum pilenta mulis iunctis trahi ſolita ſint, vt numis aliquot ſpectare licet. Sterilitatis itidem ergò, qui laſciuum hominem, Venere quippe non ad prolem ſed ad voluptatem tantùm atque ſpurcitiem vtentem qui ſignificaſſent, vel mulum qui equam ſaliret, vel mulam ſurrecta cauda prurientem pingere conſuerunt. F Huic. n. generi quamuis ad progenerandum inepto, genitalia tamen ad voluptatem natura conceſſit.

Homo laſciuus generare nolens.

HISTORICA.

To. 6. 11. Augusti.
Muli Dei miniſtri.

METAPHRASTES apud Lipomanum mulos, etſi ſua natura doloſi ſint & pertinaces, aliquando Dei miniſtros factos eſſe & in rebus planè diuinis humano ſermone locutos ait. Cũ enim ex Hieroſolymis Chalcedonem reliquiæ ſancti Stephani protomartyris veherentur, aſtante clero ac populo, Epiſcopoque eius tum vrbis Metrophane, Conſtantinopolim vſque iam delatæ fuerant, ſubſtiterunt mulæ, currumque trahere vlterius detrectarunt, neque vllis flagris loco moueri potuerunt. Tandem vna in hæc verba prorupit, omnibus audientibus. Quouſque o homines laboratis, oportet hic ſanctum deponi. Ibi itaque perſtitere reliquiæ. Quin Conſtantinus Magnus, qui tum imperabat eo ipſo loco templum exædificauit. Quandoque etiam magis rationis pietatiſque veſtigia G ſtat ſe fert mulus, quàm hæreticus homo. Cum enim inter hæreticum Sacramentarium ac diuum Antonium Vlyſponenſem de veritate ſacroſanctæ Euchariſtiæ diſceptaretur, hæreticus, vt ſuam impietatem tueretur, coram populo dixit: Si iumentum meum (mulus is erat,) oblatam ſibi hoſtiam conſecratam abhorruerit, tum fatebor, quod Catholici aſſerunt. Antonius diuina ope confiſus, aſſenſus eſt. Obtulit igitur diuinum ſacrificium Antonius, hoſtiam vnam in id experimentum ſeruans, adductus eſt famelicus mulus: iuſſit Antonius, vt ſuo creatori in hoſtia exiſtenti ita exhiberet reuerentiam, quam pro ſua irrationabilitate poſſet. Mulus mox accedens genua in terram demittit, reuerenter capite demiſſo in terram. Obſtupeſcens hæreticus Catolicam fidem amplectitur. Author huius hiſtoriæ eſt Surius in vita S. Antonij Vlyſponenſis. Idem Surius de mulo S. Hugonis volare quodammodo viſo hanc breuiter hiſtoriam narrat. Sanctus Hugo Cluniacenſis Abbas, qui aliquando Romam peregrè proficiſcens arctiſſimam à prominentis rupis latere viam ingreſſus, cuius ab alio latere mira profundiras ſolo viſu terribilis erat. Hac cùm Hugo mulo ſuo inſidens tranſiret, diuina contemplatione occupatus locum non animaduertit. Mulus quadam occaſione perterrefactus reſilit, reſilienſque totus in huiuſmodi profundiſſimum præcipitium delabitur, velut aëre volans in ipſum vſque imum, Hugone ſemper æquanimi, rectoque H corpore inſidente, ſtabilitas quoque ingenij in mulo viſa eſt. Cùm. n. in ipſum profundum rectis tibijs perueniſſet, caſu, non lapſu, ex tanta præcipitij altitudine è diametro decidens mirum accidit, vt neuter vlla corporis parte læderetur, velut vterque Pegaſei equi more volaſſet: reducti vterque in viam priſtinam reliquum itineris cum reliquis comitibus confecerunt. Tranſcripſit Surius hiſtoriam ex Hugone monacho Cluniacenſi, qui ſancti Hugonis tempore vixit. Mirum etiam eſt quod tradit Vincentius accidiſſe in Meſopotamia, nimirum cùm ibi ingenti terræmotu ingens factus eſſet hiatus, qui ad mille paſſus pateret, inde prodijſſe mulum ex omni parte incolumem.

Mulus ſacramentum veneratur.
Tom. 3. c. 19
To. 2. Apr.

Mulus ceu volans.

Li. 10. c. 156.
Mulus ex hiatu prodiens.

MYSTICA

A

MYSTICA.

MYSTICA muli significatiò apud Theologos modò in bonam, modò in malam partem accipitur. Priori modo temperantiam significat, vt ostendit Hugo de S. Foilletto, explicans hæc sacræ paginæ verba : *Et imposuerunt eum super mulam regis*: Mulus (inquit) ex equa & asino nascitur: vnde hoc animal ex velocitate equi & asini tarditate naturaliter temperatur, & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salamon in Gyn ducitur, quia necesse est, vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur.

Temperantia per mulā indicata.

Cum verò accipitur mulus in malam partem, typus fermè est luxuriæ. Incognitus in Psalmos ad hæc diuini prophetæ verba : *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*: notandum esse admonet duo potissimùm esse peccata, quæ hominem à pœnitentia, peccatorumque suorum examine seducunt, superbiam & luxuriam. Superbia enim non vult corrigi, luxuria corporis

Luxuriæ typus.

Psal. 31.

B quærit oblectamenta. Illa per equum, hæc per mulum figuratur. Superbos autem per equum indicari suo loco à nobis ostensum est, potissimum ex D. Gregorio, cuius breuissimam sententiam repetere non erit præter nostrum institutum. *Equi nomine* (inquit) *superbia dignitatis temporalis accipitur, Salamone attestante, qui ait. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram* &c. Cur verò luxuriosi per mulum figurentur, ratio est, quòd cùm mulus ex asino & equa ortum habeat, in eo tamen libido ad alienam quoque speciem intendit. Sic enim luxuriosos per mulum denotabat Angelus dicens Tobiæ: *In eos qui coniugia ita suscipiunt, vt deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, super eos habet dæmonium potestatem*. Dicens ergò Psaltes ; *nolite fieri sicut equus & mulus*, idem est, quod, nolite fieri superbi & luxuriosi, quandoquidem hæc duo peccata maximè intellectum nostrum excæcāt, vt nos ipsos non cognoscentes, ad pœnitentiam nunquam perducamur. D. Hieronymus etiam in explicatione Zachariæ prophetæ, vbi ait : *Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini & omnium iumentorum quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc* : hoc pacto scribit : Qui prius equus fuerat hinniens ad vxorem proximi sui & impatiens ad libidinem ferebatur & iacebat in turpitudine vo-

Superbia per equum indicata.

Lib. 31. Moral. 18.

Cap. 14.

C luptatum, quum sequi cœperit castitatem, dicetur ad eum : *Surge qui dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Christus*. Iuxta hunc sensum mulos accipiamus, qui steriles sunt & non procreant liberos, sed voluptate lasciuiunt, de quibus Psalmista commemorant. *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*. Sicut ergò qui proni sunt ad libidinem, equi appellantur, sic mulos iustè vocabimus, qui virgines sunt carne, & non spiritu, qui enuchizantur non propter regna cœlorum, sed propter hominum voluptatem. Quum igitur isti muli & isti eunuchi versi fuerint in progeniem & spirituales filios procrearint, audient per Esaiam : *Hæc enim dixit dominus eunuchis qui custodierint sabbata mea* &c. Alias eidem Hieronymo mulus est Iudaicus populus. Exponēs enim quæ subnectuntur, Psalmistæ verba : *In camo & fræno maxillas eorum constringe* : Fræno (inquit) & camo moderationis suæ deus coartat impiorum superuacuas blasphemias. Hoc rogat ecclesia deum patrem, vt per frænum id est prædicationem populum gentilem, quos equos nominauit, de lata via & spatiosa sæculi huius, faciat ad se appropinquare & populum Iudaicum, quos mulos nominauit, qui piger est ad deum credendum, per camum, id est, per contritionem cordis faciat eum ad se venire. Et Cassiodorus. *In fræno & camo maxillas eorum constringe*: Hic iam generaliter humanum genus commonet, ne vagis subdatur erroribus. Sed perscrutemur, quare istæ

Populus Iudaicus per mulam indicatus.

D comparationes sunt positæ. Equus sine discretione, sessoris seruit arbitrio, & à quocunque fuerit ascensus, excurrit. Mulus autem patiēter accipit sarcinas quibus fuerit oneratus, & pro hoc vterq; intellectum non habet, quia nec ille eligit, cui obediat, nec iste, quibus oneribus grauetur, intelligit. Prohibet ergò huiusmodi homines diabolicis fraudibus insidere, & vitiorum oneribus prægrauari, ne malè obediendo, superbiæ magis partibus addicantur. Verùm istis talibus, quid dicit esse faciendum? Scilicet quod animalibus imprudentibus. His enim comparationibus homines stultos veritati subdidit inuitos. Nam quod ait, in fræno, ad equum pertinet. Frænum enim à fero, id est caballo retinendo dictum est : In chamo verò ad mulum respicit. Ergo hæc duo animalia supradicta cohibent ista retinacula, vt ad arbitrium iubentis incedant, ne suis voluptatibus efferantur. Maxillæ verò adminicula sunt animalium quibus esca manditur, vt corporis vita procuretur. Ipsas ergò maxillas per figuram allegoticam dicit inobedientibus debere constringi, id est copias victuales parciùs dari, vt ieiuniorum necessitate conclusi, creatoris subdantur imperio. Et D. Hieronymus exponens rursus illud Zachariæ. *In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum domino*: Sin autem (inquit) voluerimus,

Ii (vt lxx.

(vt lxx. tranſtulerunt,) frænum accipere ſermonem Dei, intelligamus in fræno, qui equos inſanientes libidine & mulos ſteriles & laſciuos refrænat à vitijs & coërcet & non patitur ire per præceps. E

PROVERBIA.

Cum mula peperit.

Mutuum muli ſcabūt.

Ἐπεὰν ἡμίονοι τέκωσιν, cùm mulæ pepererint, dicitur (inquit adagiorum author) quoties ſignificamus aliquid nunquam futurum, atque adeò rarò ſolere accidere, vt improbum ac ſtultum videatur ſperare. Ortum videri poteſt, cùm ex Darij Babylonem capientis, vel etiam Galbæ res nouas molientis augurio, de quibus ſupradictum eſt. *Mutuum muli ſcabunt.* Vbi improbi atque illaudati ſe viciſſim mirantur ac prædicant. Tranſlatum multis qui ſicuti reliqua iumenta, ſeſe inuicem dentibus ſcabere ſolent. Citatur hic titulus, *Muli mulum ſcabunt*: à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Auſonius in altera præfatione monoſyllabarum: *Sed, vt, quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus: mutuo muli ſcabunt.* Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Symmachus in epiſtola quadam; F *Mutuum* (inquit) *ſcabere mulos, cui prouerbio ne videar eſſe confinis, præconium virtutum tuarum, preſſo dente reſtringo.* Non videtur autem adagium rectè accipi poſſe, niſi malam in partem: veluti ſi indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus viciſſim laudaret. Cuiuſmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui ſe mutuum ſcabebant, ac mutuo officio alterum alter viciſſim efferebant laudibus:

Frater (inquit) *erat Romæ, conſulti rhetor, vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores
Gracchus, vt hic foret illi, ſicut Mutius illi.

Idem poëtas indoctos notans, qui tamen inuicem recitantes audiebant, ac laudabant,

Diſcedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? niſi Callimachus.

Adrianus Turnebus in annotamentis ſuis in Varronis libros de lingua Latina huc pertinere putat antiquiſſimum atque adeo pulcherrimum argutiſſimumque epigramma in Caſcam adoleſcentem recitatum ibi ab illo authore: G

Lib. 6.

Ridiculum eſt, cum te Caſcam tua dicit amica
Caſca, Philopteonis ipſa ſenex puerum.
Dic tu illam puſam, ſic fiet mutua muli,
Nam verè puſus tu, tua amica ſenexſt.

Ipſe autem Turnebus ſecundum verſum legit ſic:

Fili Petroni ſexſquiſenex puerum,

ſexquiſenex pro ſexquianus: & mox emendat alterum verſum & legit:

Dicit puſum puſa puella, hic mutua muli.

Fricantem refrica.

Vide mox, vbi de vſu ad aratra dicemus. Eidem prouerbio confine eſt illud à Diogeniano relatum: τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id eſt, *fricantem refrica*, vel *ſcalpentem viciſsim ſcalpe.* Suidas ab aſinis metaphoram tranſlatam exiſtimat inuicem morſicantibus, & in vtramque partem dici poſſe, qui ſe mutuis officijs adiuuant, atque qui ſe mutuis contumelijs afficiunt. Ariſtides in communi defenſione quatuor oratorum: τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. id eſt, *Scalpentem inuicem ſcalpere etiam aſinis videlicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cum Leonibus magis, quàm cum aſinis eſſe conferendum dixerint Homerici.* Eiuſdem ſententiæ eſt Terentianum illud ex Phormione: H *Tradunt operas mutuas*, de adoleſcentibus qui ſe viciſſim in peccatis defenderent. Et verſus Epicharmi: Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει (niſi malis κνίζει,) δός τι καὶ λάβε τι, hoc eſt: *Abluit* (vel *fricat*) *manum manus, da aliquid & accipe aliquid.* Item illud: *Senes mutuum fricant*, natum ex lepida quadam hiſtoria, quam Aelius Spartianus in Adriani Imperatoris vita recenſet: Adrianus in balneo veteranum quempiam ſeruuli penuria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, cum & ſeruulis aliquot & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter ceſſiſſe videntes, cœperunt & ipſi complures ſub oculis imperatoris ſeſe marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem: At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alium alius viciſſim defricaret, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in vulgi fabulam ceſſit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: *Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu.* Quo ſignificatum eſt eos qui res egregias gerere non poſſunt, egere præcone, quo famam ſibi comparent.

Senes mutuum fricāt.

Quanto aſinis præſtantiores muli.

Dicen-

A Dicendum, vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæũ. Theognis id sic expressit: *Lib. 7.*

Σόιτ' εἴη καὶ ἐμοὶ σοφίης πέρι δηρισάντων,
Γνοίης χ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἡμίονοι. id est,
Tibi, si esset & mihi de sapientia contendentibus
Cognosceres quantum asinis præstantiores sint muli.

Sumptum videtur ex Homero, cuius hæc sunt verba:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπίουρα πέλονται
Ἡμιόνων. hoc est:
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci,
Mularum.

Mulum de asino pingere, dici potest, quando exemplar & res efficta non multum inter se distant, vel quando ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruuntur. Magna similitudo inter asinum & mulum est: refertur à Tertulliano. *Saluete equarum filiæ.* Apparet ioco vulgari (inquit adagiorum author) fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur: refert Aristoteles libro tertio Rhetoricorum, in certamine mulorum, cùm is qui vicerat, dixisset exile pretium *Mulum de asino pingere.* *Saluete equarum filiæ.*
B pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poëmate, verùm vbi victor dedisset satis magnũ præmium, carmen tale fecit: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat, expressit, equarum filias appellans. Nouo genere prouerbij (inquit Alexander ab Alexandro) in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quam parendum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Namque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit in primis; quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos marianos aliqui dictos velint. Author verò adagiorum mulos Marianos, vt supra diximus, ob eandem rationem, castrensi prouerbio dictos esse ait, varicosos milites, qui nempe ex Marij instituto in furca tabella interposita sua onera portare consueuerunt. Festiuius tamen adagium fore ait, si detorqueatur in hominem immenso studio aut perpetuis negocijs vehementer districtum. Plutarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cùm Marius Imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam assueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαριανοὶ, id est, muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facilè parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant. *Mulus Marianus.*
C Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verum etiam equos, mulos & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaq; cùm Imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur.

VSVS IN SACRIS.

MVLVS (inquit Festus) *vehiculo Lunæ adhibetur, quòd tam ea sterilis sit quàm mulus; vel quòd vt mulus non suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat.* Quod & Catullus noster (inquit Pierius) agnoscit, vbi, *Sine notho & lumine Luna*, dicit. Quod verò factum hoc ob sterilitatis similitudinem *Muli cur Lunæ sacri.*
D dicunt, quod scilicet perinde sterilis sit atque mulus, dicere non ausim, qui acceperim à Cabalisticis, planetarum, stellarum atque adeò cæli totius vires, rerum omnium formas in vnum Lunare corpus, tanquam in matricem infundere, eamque postmodum parturientium in morem vi sua species nduatasque omnes conformare, factasque & adultas omnium oculis ostentare: quod si ita se res habet, ea sitne sterilis appellanda, viderint alij. Hæc ille. Vtcumque est: In basi Iouis Olympij tum aliæ deorum imagines expressæ sunt, tum Luna, teste Pausania equo vt ipsi videtur, inuecta; quæ reuera sterilis non est. addit quidem Pausanias, mulo eam, non equo inuehi ab alijs dici, & ridiculam ab eis de mulo fabulam addi. Iam verò fortuitone an mysticè Aesculapius draconis induta specie Epidauro mulorum bigis ad Sicyonios perferretur, hactenus non obseruaui. Factum autem id esse opera Nicagoræ Sicyoniæ mulieris idem Pausanias alicubi tradidit. Alexander ab Alexandro Romanos scribit in Consualibus mulum immolasse, additque rationem quòd id genus quadrupedum primum quadrigis iunctum fuisse diceretur. Cæterùm huius assertionis authorem idoneum non habet. Apparet tamen ex Festo id transtulisse: sed is Ludos Consuales in Circo maximo mulis celebrari *Eliacor. 1.* *In Corynthiacis.* *Lib. 5. c.* *Alexandri ab Alex. error.*

dicit, quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru vehiculoque adiungi: de immolatione nihil habet. Falsum autem esse quod immolarentur, ex eo potissimum innotescit, quod & muli vnà cum equis & asinis eo die feriarentur, redimiti floribus capita, vt Dionysius Halicarnassæus testatur, necnon Plutarchus & alij, vt in equo ostendimus. E

STRATAGEMATA.

Mulos cur Bias saginarit.

FERTVR Biantem, (referente Diogene Laërtio) cùm ab Alyatte rege, Prienę ipsius patria obsideretur, ex industria duos saginasse mulos, eosque in castra impulisse: eis autem conspectis obstupuisse regem, quòd bruta quoque animalia tam nitida haberent, ac de soluenda obsidione cogitantem, explorandi gratia nuncium in vrbem misisse. Biantem consilio regis explorato, magnos arenæ aceruos tritico operuisse, hominique ostendisse. Eo agnito regem cum Prienensibus pacem percussisse, moxque Bianti, vt ad se veniret, mandasse, dixisseque: equidem Alyatten cepas edere ac flere iubeo. Aliud stratagema per mulas excogitauit Pisistratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, quod refertur ab Herodoto. Is enim seipsum ac mulas cùm vulnerasset, bigam in forum agitauit, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent. Itaque populum orauit, vt aliquid custodiæ circa se habere permitteret. F

Pisistrati astus. Lib. 1.

EPITAPHIA.

Elegantissimum, venustissimumque atque argutissimum mulæ suæ epitaphium posuit gratitudinis ergò P. Crassus, quod tale est:

DIS PEDIB. SAXVM.
CIVCIAE DORSIFERAE ET CLVNIFERAE
VT INSVLTARE ET DESVLTARE
COMMODETVR PVBL. CRASSVS MVLAE
SVAE CRASSAE BENEFERENTI G
SVPPEDANEVM HOC CVM RISV POS.
VIXIT ANN. XI.

Inscriptum erat suppedaneo cuidam in agro Tiburtino, vbi Thomas Porcachius sese reperisse tradit in libro de funeribus antiquorum. Legitur hodieque & aliud mulæ epitaphium Florentiæ in aula Pittorum, quæ nunc est magnorum ducum, sed sine vllo lepore.

Lecticam, lapides, & marmora, ligna, columnas,
Vexit, conduxit, traxit, & illa tulit.

APOLOGVS.

MVLVS quidam Lydus (inquit Aesopus apud Plutarchum in conuiuio septem sapientum) cùm imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice recta equi instar in cursum se dedit: deinde asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinnitum, animosque deponit. Apologus simili quidem sensu sed paulo aliter nunc inter apologos legitur qui Aesopi nomine circumferuntur, nempe hoc modo: Mulus hordeo saginatus, lasciuiebat, clamans ac dicens; pater meus est equus cursor, & ego ei totus sum similis: at cùm aliquando necesse fuit ei currere, vt à cursu cessauit, patris asini statim recordatus est. Apologus admonet, vt si quis ad gloriam aut dignitatem promoueatur, prioris suæ fortunæ non obliuiscatur, quoniam inconstans sit hæc vita. H

NVMIS-

A

NVMISMATA.

HVBERTVS Golezius binos pingit Syracuſanorum numos æneos, cum mulis ad bigas iunctis: quorum prior ab vna parte effigiem oſtendit viri velato capite (Hieronis puto qui videlicet apenen, id eſt mulorum bigas primus ad certamen iunxit teſte Pauſania, iiſque primus viciſſe dicitur,) cum quatuor delphinis & inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ: ab altera apenen, cuius mulos flagro impellit idem, ni fallor, Hiero, Superuolat victoria ceu mulos coronatura. Alter aduerſo latere Arethuſæ nymphæ effigiem habet cum eiſdem cetis & literis; auerſo autem latere eſt ſuperiori ſimilis, ſed ſub ipſis mulorum pedibus expreſſus eſt ſerpens quiſpiam, niſi potius ſcolopendram marinam dicamus: Hiſpidum enim animal eſt. Anaxilas ſimiliter Meſſeniorum dux, poſtquam in Olympijs mulabus viciſſet, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Meſſanam reuerſus, numos cum binis iunctis mulabus ſignari iuſſit, quorum altera pars leporem continet: is autem additus eſt, propterea quod cùm Sicilia prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à ſe

Syracuſanorum numi.

Meſſeniorũ numi.

B importatos nutrierit. Depingũtur ab eodẽ Goltzio. In priore Anaxilæ numo mularũ curſum flagello molienti victoria in aëre ſuſpenſa ſertum impoſitura conſpicitur ab vno latere; ab altero lepus ad curſum incitatus, & ſub eo equus Neptuni in piſcem cetumúe finiens, cum inſcriptione ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Eademque inſcriptio legitur ab vtraque parte alterius numi, ſed differt etiam quia victoriæ icon deeſt: & ſub mulis ſunt duo delphini, & ab vtraque parte depicta eſt apis mellis ſymbolũ. Pingit denique & alium numum, in quo vna tantummodò mula bigam trahit, ſub qua Iouis conſpicitur fulmen; & ab altera parte ſub lepore pecten cum literis ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Depingit Aeneas Vicus in opere de matronis Auguſtis, Liuiæ ſiue Iuliæ (fuit enim in Iuliorum familiam ab Auguſto adoptata) numum in quo carpentum expreſſum eſt cum inſcriptione: S.P.Q.R. IVLIÆ AVGVST. Senatusconſulto enim Liuiæ conceſſum, vt carpento veheretur, quod poſtmodum alijs Auguſtis matronis, Meſſalinæ, Agrippinæ, Domitillæ filiæ Veſpaſiani, Iuliæ Titi, Fauſtinæ alijſque fuit conceſſum, vt ex omnium earum matronarum excuſis numis clarum eſt. Sebaſtianus Eritius æneum oſtendit numum Neruæ principis, in quo ab vna parte muli conſpiciuntur ſoluti, libereq́; paſcentes, cum faſciculo haſtarum aliorumúe telorum, atq; ni fallor ſcutorum, cum literis, VEHICVLATIONE ITALIÆ REMISSA. S.C. ab altera, laureata imperatoris ef-

Liuię numus cum carpẽto.

Neruę numus cum mulis ſolutis, eiuſque explicatio.

C figies, cum inſcriptione, IMP. NERVA CAESAR AVG. P.M. COS. III. P.P. Conſtantinus Landus in opere de veterum numiſmatum miſcellanea explicatione ſcribit ſeſe hunc numum conſpexiſſe apud Tiberium Decianum I.C. clariſſimum Foroiulienſem, cùm eſſet Patauij, vbi ille ius ciuile tum profitebatur: ſe verò apud Dionem qui eius Imperatoris vitam ſcripſit, nihil de hac re legiſſe, niſi quòd equorum ſuſtulerit curſus, quod tamen ad hanc (inquit) rem nihil facit. Curſus enim illi equorum potuerunt eſſe ludi vel aliud quid ſimile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuiſſe ſupicari licet, quod principi pendebatur, vt eſt rhedarium, vt eſt in iure, & iugum,) id puto illud eſſe, quod Iulius Capitolinus in Antonino Pio dicit inter cętera beneficia, quæ reip. Rom. contulit, illud fuiſſe, quod vehiculariũ curſum ſumma beneuolẽtia ſubleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait, Adrianũ curſum fiſcalẽ inhibuiſſe. Sed an hoc huc faciat, non ſatis mihi liquet. Hinc etiam temonarium inductum fuiſſe crediderim quod tributi genus quoddam eſt, quod à Iuſtiniano in codice refertur L. Senatorum Subſtan. de dignitatibus lib. 12. c. & l. iubemus. de proximis ſacrorũ ſcri. & l. de cubiculis. de priuil. eorum qui in ſacr. pal. mil. C. lib. 12. etſi aliqui telonarium legant, quod non renuo. Ego tamen de temonario aliàs in meis iuris ci-

Equorum curſus ſublatus.

Temonariũ quid.

D uilis exercitationibus plenius diſſerui cum Accurſio ſentiens, etſi de telonijs vectigalibus in lib. 2. feudorum ſcio fieri mentionem, vbi de regalijs agitur, vbi hęc ſunt verba, vectigalia quæ vulgò dicuntur telonia. quod aut ſuprà de iugo dixi, idem puto eſſe, quod temonarium onus, nempe tributum quod ab Ammiano Marcellino traditur, & à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur, vbi exigi omnem canonem per rectores prouinciarum, binos per iugum vel millenos ſolidos & ſemiſſem ſolidi per ſingula iuga præcepit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquãdo in iure, ſed nunc nõ ſubit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per illas mulas liberè paſcẽtes, quòd onera illa quæ per vehicula ſolui ſolebãt, ſuſtuliſſet ac rempub. liberaſſet, ab illo canone. Nec video cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuiſſe equas, cum mulas fuiſſe conſtans ſit opinio, à quibus tamẽ non diſſentio. Aeneam tamen Vicum Parmenſem ſummũ antiquariũ habeo mecũ ſentientẽ hac in re, in eleganti numiſmatũ veterũ libello quẽ ſuperiore anno edidit materno ſermone Italicaq; lingua ſcriptũ ad Coſmũ Medicẽ Florentinorũ Ducem. Hæc itaq; Lãdus. Pierius Valerianus, qui imprudẽter equos eſſe credit, de tributo numũ illũ accipiẽdũ eſſe iudicat, quod Italia omnis in vehiculationes exoluebat, vt & Magiſtratuũ ſarcinę & exercituũ

Carrucariũ vectigal.

& alia huiuſmodi publica transportarentur, quod tributi genus (inquit) Nerua onerosum nimis B
Italiæ remiſerit vniuerſæ: Idem tradit Erizius, qui opinionem hanc eodem quodammodo numo corroborat, faſciculum illum armorum qui præterea in eo expreſſus eſt, typum eſſe inquiens eorum quæ belli temporibus muli conducere ſolent.

VSVS IN VECTIONE.

De nat.deor. LONGVM eſt (inquit Cicero) mulorum proſequi vtilitates & aſinorum: vnde fortè ab Achile ponitur victoris præmium. Eſt enim, vt vtar verbis Plinij,
Iliad. P. animal viribus in labores eximium. Homerus equidem præ cæteris mulorum robur declarat Græcorum exemplo, qui inuitis Troianis, Patrocli cadauer eripiunt: eos enim mulis aſſimilat tanquam robuſtiſſimis animantibus:

Οἱ δ' ὥς θ' ἡμίονοι κρατερὸν μένος ἀμφιβαλόντες
Ἕλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παιπαλόεσσαν ἀταρπὸν,
Ἢ δοκὸν, ἠὲ δόρυ μέγα νήϊον· ἐν δέ τε θυμὸς F
Τείρεθ' ὁμοῦ καμάτῳ τε καὶ ἱδρῷ σπευδόντεσσιν.
Hi autem tanquam muli validas vires aſſumentes
Trahunt ex monte per aſperam viam
Vel trabem vel lignum ingens nauale; intus verò animus
Affligitur, ſimulq́ & labore & ſudore feſtinantibus.

Feſtus author eſt id genus quadrupedum primum putari cœptum curru vehiculoque adiungi. Et Blondus aſſerit ſe vbique inueniſſe, mulis, non equis vſos fuiſſe priſcos ad vehicula: idque ex parte ſic indicare Senecam tertia de nonageſima epiſtola his verbis: *Vehiculum, in quo poſitus ſum, ruſticum eſt: mulæ ſe viuere ambulando teſtantur; mulio excalceatus non propter æſtatem. Quid, mulæ omnes ſagınatæ, omnes vnius coloris.* Et Aelium Lampridium de Commodo Imp. *Dedit & vaſa aurea; & cum vnguentis alabaſtra: dedit & vehicula cum mulabus & mulionibus & iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent.* Idem & Heliogabalum tradit pro apophoretis mulos dediſſe, ba-
Mularum robur. ſtarnas & rhedas. Verùm iunguntur item plauſtris & aratris, piſtriniſque, vt mox patebit. De vehiculorum & curuum generibus fuſiùs dixi in equi hiſtoria, vbi quæ à mulis, quæ ab equis traherentur, oſtenſum eſt, ſimulque dictum, mulas matronarum, equos virorum potius fuiſſe. Apud G
Lib. 3. Nauſicaæ vehiculum. Homerum in Odyſſea Nauſicaæ vehiculum à binis trahitur mulis: In Iliade Priami currus ab equis & mulis, ab equis, quia vir erat, à mulis quia iam ſenex, & effœtus viribus. Viros tamen e-
Lib. 24. Priami currus. tiam mulis vſos fuiſſe conſtat. Vſus eis eſt Claudius Cæſar, qui vt Suetonius ſcribit, nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus. Similiter & Nero mulis argenteis ſoleis cum Poppæa vxore proficiſcebatur. Eiſdem vehebantur,
Viros mulis vſos fuiſſe. ituri rus, Martialis:
Li. 8. Epi. 6.

Sed ſub vrbe rus habemus æſtiuum,
Vehimurque mulis non vt antè conductis,
Quid imprecabor ô Seuere, liuenti?
Hoc opto, mulas habeat, & ſuburbanum.

Lib. 11. 80. Et rurſus:

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lenta crimine pigritiæ.
Non eſt iſta quidem, non eſt mea, ſed tua culpa, H
Miſiſti mulas qui mihi Pæte malas.

Hinc mulos legimus meritorios, quibus itinera conficiebantur conductis. Ferebant & lecticas
Lectica à mulis vecta. mulæ, qui mos hodieque durat, cæterum Romani proceres cælo ſereno ducebantur per compita, pluuioſo verò ſub porticibus, vt docet Iuuenalis his verſibus:
Saty. 7.

Balnea ſexcentis & pluris porticus in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit, anne ſerenum
Expectet? ſpargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic munda nitet vngula mulæ.

Aliàs enim veſtes, atque ipſam lecticam facilè conſpurcat, quod Martialis quoque hoc verſu tetigit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas.

Ad clitellas aptitudo. Eſt autem mulus aſino equoque clitellis aptior. Hi Græcis *νωτεῖς, νωτοφόροι, νωτηγοὶ* Arriano vocantur, & *σωματηγοὶ* apud Varinum & Heſychium: *νοτίσασθαι* enim teſte eodem Heſychio dicitur, qui

A tur, qui dorso baiulat, non sub iugo vehit, homo, equus, asinus. De mulo clitellato Horatius ait:

Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Plauts in Mustellaria: *Muliones mulos clitellarios, magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.*

VSVS IN AGRIS ET VRBIBVS.

OLIM, sicuti & nunc aliquot locis, bobus, asinis & mulis proscindebant arua. *Deut. 22.*
Hinc illa lex Mosaica, quæ vetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Quod autem à mulis trahitur aratrum, multò celerius peruenit ad sulci finem, vbi arator inuertit aratrum, quàm quod trahitur à bobus, vt testatur Homerus, cùm ait: *Mulorum aratio qualis.*

B

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέην ὅσσον τ' ἐπίουρα πέλονται
Ἡμιόνων. αἳ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν *Iliad. K.*
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον. id est,

Sed cum iam aberat, quantum internalla sunt scilicet longè
Mularum. hæ enim bobus præstantiores sunt
Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum.

Quem poëtæ locum Aristarchus referente Didymo ita interpretatus est: Quantum emisso simul ab aliquo tum mulorum, tum boum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum spatium sinentes isti heroes Dolonem progredi in via, conuersi persecuti sunt. Præuertunt autem muli boues arando, non quòd robustiores sint, sed quòd celeriores, si pariter emittantur, vt testatur etiam Columella: Vterque sexus (mulus & mula) & viam rectè graditur & terram commodè proscindit: nisi pretinm quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum deposcat. Cùm itaque idem poëta in Odyssea describit cursum pedestrem, & Clytoneum ait tantum præcurrisse, quantum muli solent in aruo arando, subaudiendi sunt boues. Eius verba sunt: *Odyss. Θ.*

C

Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο

Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus
Quantum in nouali terminus solet esse mularum
Tantum præcurrens ad populum venit: alij verò relinquebantur.

Celebrat & Theognis arationem mulorum:

Οὐδέ μοι ἡμίονοι κύφων' ἕλκουσιν ἄροτρα
Τῆς ἄλλης μνηστῆς εἵνεκα ναυτιλίης.

Hei mihi muli collare trahunt aratri
Alterius promissa causa nauigationis.

Præbent & alias operas in agris muli, nam & plaustra trahunt, vnde dicebat Cato, *Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, tot plostra esse oportet.* Qui vsus apud agricolas desijt, & vrbanus quodammodo factus, quamuis tamen vel bobus vel equis sæpius vtantur, Martialis, dùm ait: *Alij vsus in agris.*

Vixque datur longas mulorum vincere mandras, *Lib. 5.*
Quæque trahi multo marmora fune vides,

D significare videtur, Romæ quoque mulos plaustra traxisse: non enim hic mandra stabulum, sed ingens vehiculum significat, quo trabes portantur, quod Probus Græcè etiam μάνδρον vocari ait. Græci autem indifferenter boues vel mulos plaustris adhibebant, vti colligo ex Homero, apud quem Nestor Græcorum cadauera ad castra vehi curat bobus & mulis. Dantur & in pistrina muli, asinisque & bobus præferuntur, more etiam antiquo. Suetonius de Cæsare: *Deinde post solis occasum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est.* *Mandra quid.* *Iliad. H.*

VSVS

E

VSVS IN EQVITATIONE.

Mulos equitare regium esse.

EQVITATIO quamuis propriè dicatur de equis, ideoque proceres generosiores magnique pretij equos alant ad pompam, habet tamen, habuitque semper regium nescio quid ipse mulus. Hos potius quàm equos equitant principes Ecclesiastici, Episcopi, Cardinales, atque ipse quoque summus Pontifex Romanus, quemadmodum & olim reges ipsi, regumque liberi, vt in sacris literis legimus vbi Dauid inquit: *Ponite filium meum Salomonem in mulam meam.* Cardinales, vt aiunt, nunc mulos ferè quærunt cinericei coloris, eosdemque magnos & caudatos. Olim verò parui erant in pretio, vt scribit Politianus in miscellaneis, in hoc versu Martialis:

Reg. 3.

Atlas nanus dictus.

Non aliter videtur Atlas cum compare gibbo,

legens pro gibbo mulo, tum quòd in vetustis quibusdam codicibus sic inuenerit, tum quòd Atlantem de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumue fuisse temporibus illis haud ignoratum collegerit, per antiphrasim scilicet: sic enim (inquit) nanum cuiusdam Atlanta vocamus. Sed & muli pumili tum in pretio sunt, inque delicijs habiti. Erat autem procul dubio ridiculum hominem nanum, mulo similiter nano & compare sibi vehi. Iam verò & itinera mulis peraguntur meritorijs, locis potissimùm montanis asperisque, in quibus equis longè præferuntur, non solùm quòd minus cespitent, sed etiam quod per angustias viarum earumque præcipitia tutius sessores deducant. Nec recens meritoriorum mulorum vsus est, sed & Horatio notus: inquit enim: F

Muli meritorij.

——Nunc mihi curta

Ire licet mula, vel si libet vsq; Tarentum.

Mula curta quid Horatio.

curta, id est, vt Petrus Nannius Alcmarianus interpretatur in suis miscellaneis, nimio onere attrita, non autem vt multi volunt, cui aliqua pars adempta est.

VSVS IN BELLO.

MVLORVM Vsum in bello fuisse vel vnum illud quod declarauimus, Neruæ numisma testatur, ex quo etiam discimus arma peculiariter vexisse, (quòd alijs nunc regionibus equi præstant, in Italia boues,) indeque non exiguum reipub. cessisse tributum, quod vbi bonus ille Imperat. sustulit, mulos istos postmodum publicos fuisse conijcio. Inuenio enim apud Vopiscum, mulum nuncupari centuriatum, Mulum (inquit) centuriatum comiter curet. Hinc enim mulos apparet centurijs attributos fuisse, qui publici essent non priuati: vt videlicet mulum dicat centuriatum eo modo quo centuriatum militem dicimus, qui centuriæ attributus assignatusque est. Σκευοφόροι vocantur muli isti qui res ad iter bellumque necessarias ferunt. Notauit verò Cælius, esse ex Græcis qui angarum non pro operario tantùm accipiant ac ministro sed pro achthophoro item siue baiulo: indeque & mulos angaros dici compertum sibi esse. Erat & clitellariorum mulorum in bello vsus, vt notum est ex historia Rom. Liuius: *Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus &c.* G

Mulus centuriatus.

Muli scheuophori.

Angarus.

Muli clitellarij.

VSVS IN MEDICINA. H

PONZETTVS Cardinalis veneno infectum si necessitas vrget, muli aut cameli recenter occisi ventri indi iubet: ita enim horum animantium calore venenum resolui, & membra & spiritus roborari. Bartholomæus Maranta tam diu includi debere putat, quoad calor animantis omnino euanuerit, tumque in alium eodem modo homini esse ingrediendum, rursusque in alium atque alium ac quo pluribus vsus fuerit mulis, eo tutius euasurum, suisseque ait principes, quos triginta vel etiam quadraginta mulorum impendio certissimum mortis discrimen euasisse historiæ narrent. Puluerem in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardores amoris à quibusdam scriptum esse testatur Plinius. Partes verò mularum plerasque steriles reddere mulieres authores tradunt, inde sumpta occasione, quoniam sterile, vt dictum est, hoc animal est. Cor siccum & vino aspersum, datur (inquit Sextus) bibere post purgationem tricenariam, vt non concipiat mulier. Si duo testiculi muli (inquit Albertus) in pelle eiusdem

Veneni curatio.

Lib. 3. c. 8. method. cogn. simpl.

Ad ardores amoris.

Mulieres vt steriles reddantur.

Cor & vires

Testium.

A corij constringantur, & super mulierem suspendantur, non concipiet, quàm diu ei adalligati fuerint. Testiculum muli combustum brachio mulieris pro atocio iubet Sextus apud Aggregatorem alligari: & si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipere ait. Dioscorides ait: *Cum muli rene si bibatur populi alba cortex, conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tradunt*: sic enim vertenda sunt illa verba: Ἱστορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. Non abortiuum fieri tradunt, vt Ruellius transtulit. Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alia, & inde comederit mulier ignorans, nunquam, vt Rasis pollicetur, concipiet. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes, quibus incoctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, conceptūram vnquam negat Kiranides, apud quem lego, Lampyridem vermiculum in matrice mulæ alligatum mulieri, etiam sterilitatem facere. Sordes aurium mulæ alligatas in pelle ceruina & brachio suspensas post purgationem mulieris, Sextus efficere tradit, vt non concipiat: esse autem quæ lana alba alligant, esse item quæ ex aqua eas bibunt. Rasis ait, si corio mulæ sordes aurium incluseris & appenderis mulieri, nunquam concipiet: idem præstare Kiranides scribit, si occultè propinaueris, in cibo nimirum vel potu: item si castoreum cum eisdem sordibus sumatur. Idem iubet vt semen pæoniæ operiatur illis, atque ita mulieri circumligetur. Si bibat mulier assam fœtidam magnitudine fabæ in vrina mulę, non concipiet authore Rase: planè verò sterilescet si mulæ sudorem lana xylina exceptum pro pesso subdat. Hanc eandem sterilitatem faciendi vim Burdoni siue hinno inesse volunt, quia hic scilicet similiter bigener est & sterilis. Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lotio spadonis Sextus alligatum pelli mulæ & post menstrua brachio suspensum conceptum impedire asserit: quem tamen locum aliter citat Aggregator his verbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extincti in vrina cameli, in pellicula mulę brachio alligentur mulieris, ne concipiat. Sed priori lectioni astipulantur barbari quidam recentiores, vt ait Gesnerus, Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) hæc verba adferentes, *Auricula mulæ & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet*. Est tamen in mulis quod ad conceptum facit, imo ad conceptum violentum. *Cogunt* (inquit Plinius) *concipere inuitas seta ex cauda mulæ, si iunctis euellantur inter se colligata in coitu*. Nunc cæteras facultates recenseamus. Aiunt mulorum pellis & similium cinerem locis igne adustis apponi, & vlcera calefacere, cum non sint apostemata: vtilem etiam esse attritis calceorum iniuria pedibus & coxis, itemque fistulis, vt quidam ex Auicenna citant. Vngularum muli vel mulæ cinis teste Plinio, ex oleo myrtino alopecias replet. Marcellus verò istiusmodi cinerem & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continere scribit. Sextus pro vngulis muli aut mulæ ad idem remedium, ponit iecur Burdonis: Burdonis iecur (inquit) combustum cum oleo myrtino mixtum & illitum capiti, capillos fluentes continet & facit crescere, maximè si conorum cupressi cinis admisceatur, vt Matthiolus addit. Marcellus ait mulinæ vngulæ exustæ cinerem salubriter inspergi vitijs veretrorum, atqui Plinius formicationes & verrucas excipit, arietis pulmonis inassati sanie curandas. Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit, vt Marcellus scribit. Hippocrates verò stercus hoc combustum, tusumque ac cribratum, vino dilutum bibere iubet, si muliere fluxus ex vtero oboriatur. Medicamentum ex vrina muli podagris vtile, describitur apud Aeginetam his verbis: *Vrina muli sextarij quatuor, argenti spuma libræ duæ, olei veteris mystrum, trita diu omnia, vt strigmenti spissitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent*. Plinius vrinam cum suo luto illitam, clauos pedum sanare tradit: & aliàs ait: *Lichenem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem tradunt*. Marcellus verò, cùm dixisset, muli impetigines in vtroque crure super genua nasci, & veluti cutis aridæ modo inhærere: iubet eas incendi, & stranguriosum diuaricatum desuper poni, ita vt desumigationem illam expansis vestibus tegat, ne qua odor & fumus emanet, itaque efficacissimè incommodi eius vitio cariturum pollicetur. Ad suspiriosos remedium salutare ex eodem: *Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atque ex aqua calida siue viro siue fœminæ quæ hanc molestiam patitur, continuò da bibendam: homo statim sanabitur, sed mula morietur.*

[Margin notes:] *Renum.* — *Carnis.* — *Sordium auris vires.* — *Vrina.* — *Sudoris.* — *Burdo sterilis steriles facit.* — *Vt mulier concipiat etiam inuita.* — *Cineris corij vis.* — *Vngularum* — *Iecoris burdonis vis.* — *Stercoris vis* — *Lib. 2. de nat. mul.* — *Vrinæ.* — *Lib. 7.* — *Lichenis vis.* — *Spumæ oris*

DE ASI-

DE ASINIS CORNVTIS.

CAP. V.

TRIBVS in locis cornutos aſinos celebrari reperio, in India, Scythia, & Africa: cæterùm denturne, & ſi dentur, ſpecięne differant, non habeo, quod dicam. Africanorum meminit Herodotus, *Apud Afros* (inquit) *qui Aratores cognominantur, aſini cornuti reperiuntur.* De Scythicis verò ſic Ælianus: *In Scythia aſini cornibus præditi naſcuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, quæ tranſmittit vaſa omnia, etiamſi ſint ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuiſſe aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum miſiſſe Delphos, vt dedicarentur Pythia, additis his carminibus:* E F

Lib. 4. Aſini cornuti Africani. Scythici. Li. 10. c. 40.

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu
Dedicat ò Pæan ex aſino Scythico.

Lib. 4. c. 52. Aſini Indici cornuti. Idem & Indicos deſcribit his verbis: *Sylueſtres aſinos equis magnitudine non inferiores apud Indos naſci accepi, eoſque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculiſq. nigris* (cæruleis vertit Volaterranus) *eſſe, cornuq́ in fronte gerere vnicum* (Volaterranus addit ſeſquicubitale) *cuius ſuperius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum ſit: atq. non omnes quidem Indos, ſed potentiores, cum tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro, certis ſpatijs ornarunt, ex his ipſis bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanabilibus morbis tutum fieri, neq. eum ipſum conuulſionibus corripi, neq. ſacro morbo tentari, neq. venenis vllis ferunt. Quinetiam ſi quid prius peſtilens biberit, tum id euomere, tumq́. ad ſanitatem redire. Cum autem cæteri aſini, quibuſcumq. in terris ſint, tam domeſtici, quàm ſylueſtres, tum ſolipeda animalia, talos non habeant, aſinos Indicos cornigeros Cteſias inquit, talis primùm, ijſq. nigris præditos eſſe. Deinde ſi quis eos confregerit, interiora quoq. nigra deprehenſurum eſſe: neque modò corporis velocitate longè multumq́. cæteros aſinos ſuperare, ſed velocitate eadem equis & elephantis præſtare. Cum autem in viam ſe dederunt, tardiùs primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt ſequi operoſum ſit, eorum verò curſum tranſcurrere nulli concedatur. Poſtea autem quàm fœmina pepererunt, patres circum pullos à partu recentes ſumma cuſtodia verſantur, eorumque commorationes locis Indiæ deſertiſſimis ſunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos ſuos adhuc ætate infirmos à tergo ſuo paſcentes habent, atq. pro eis propugnant: contra equites audens venire, eoſq. ferire. Tanto ſanè hi robore exiſtunt, vt nihil eis obſiſtere queat, quin ſtatim & concidat, & perdatur, equorumq́. in curſu latera diſcerpunt, ac lacerant, ac viſcera diſrumpunt, ex quo fit, vt ad eos equi appropinquare valdè metuãt, appropinquatio enim capitalem vtriſque mulctam miſerabiliter infert. Ex eo namq. conflictu, non equi modo, ſed & aſini pereunt: pergrauiter calcibus pugnant: eorum morſus eatenus acerbiores ſunt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant: ex his verò qui ſunt confirmata ætate incomprehenſibiles ſunt. Carnes eorum quòd amariſſima ſint, haudquaquam eſculentæ.* Hæc itaque Aelianus, qui & aliàs regis Indorum certamina recenſens, inter alia hos quoque cornutos aſinos inuicem pugnare tradit: quæ omnia, breuius tamen repetit Philes, aitque Indorum regem ex crearere de huius animalis cornu confecto bibere, ſplendidum eum vocans, & cubitalem eſſe dicens, potionem autem eam contra morbum ſacrum, id eſt comitialem conferre. Adhæc feram ipſam inter ſolipedes ſolam & talum & bilis veſicam habere, vt perperam Volaterranus tranſtulerit, hanc feram carere felle, & potionem ex hoc poculo ad ignem ſacrum conferre. Habes hic candide lector feram corpore auribuſque aſininis, binis armatam cornibus, quorum alterum, vt pictura ipſa oſtendit, è narium, alterum è regione oculorum exit. Communicauit iconem doctiſſimus, pariter atq; excellentiſſimus reipub. Norimbergenſis archiater Ioachinus Camerarius ſylueſtris aſini nomine. Cum verò ſolipes non ſit, ſed pedes in digitos findantur, aſinus ſylueſtris Indicus eſſe non poteſt: quamobrem quærendam Scythicuſne fuerit, vel Africanus. Adhæc Indicus vnicornis eſt, non bicornis, vt teſtatur ipſe Ariſtoteles his verbis: *Aſinus Indicus licet ſolipes, corniger tamen eſt, ſed ſingulare cornu gerit, & ſolus in ſolipedum genere talum poſſidet.* Idem teſtatur Plinius: *Cornigera* (inquit) *ferè biſulca: ſolida vngula & bicorne nullum: vnicorne aſinus tantum Indicus, vnicorne biſulcum oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet.* Et rurſus: *Cornua ſolipedum nulli excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.* Recentiores quidam obſcuri, onagrum ſiue aſinum ſylueſtrem Indicum, magnam & crudelem feram eſſe ſcribunt, cornu vnico, duro, acuto & longo: robur ei eſſe tantum, vt ingentia de rupibus ſaxa euellat, idq; tantùm vim ſuam experiundi gratia. G H

Marginal notes: *Cornu aſini Indici facultates.* — *Amor erga fœtus.* — *Fortitudo.* — *Li. 15. c. 15.* — *Aſini cornuti figura fera* — *Li. 5 part. 2.*

A

B

C

D

gratia. Philoſtratus autem eadem ferè etiam quæ Aelianus & Philes ſcribit in vita Apollonij: ſed quod de viribus dicitur, Apollonium refellere. Aſinos ſylueſtres (inquit) in vicinis Hyphaſidi India fluuio paludibus multos capi dicunt: eſſe autem huiuſmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generoſe pugnare: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: aſſeruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiuſmodi poculo potarint: neque ſi vulnerati ſint dolere, & per ignem etiam incolumes tranſire, neq; vllis venenis lædi quacumq; nocendi gratia in potu dantur. Iccirco regum eſſe eadem pocula, nec alij quàm regi eiuſmodi feræ venationem permitti. Apollonium itaque feram aſpexiſſe, Lib. 3.

eiusq́

Apollonij dictum de cornu asini Indici.

einsq; naturam cum admiratione considerasse ferunt. Interroganti autem Damidi, an sermoni, qui B
de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberes: Adhibeo (inquit) si huius regionis regem immorta-
lem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuipiam poculum ita salubre dare potest, nonne verisimi-
le est & ipsum quotidie illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulam vsq; bibere? nemo enim vt pu-
to calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebrietur. Hæc ille. Celebrabatur modo & alia fera in
eadem India, quæ singulari quadam prærogatiua monoceros siue vnicornis ab vnico cornu, quod
in fronte perhibetur gestare, nominatur, quæ nunquid etiam detur, nunquid cum hoc Indico a-
sino vnicorni sit eadem, mox in sequenti capite patebit.

DE MONOCEROTE SIVE Vnicorni propriè dicto. Cap. VI.

Opinionum de vnicorni varietas. Thomæ Iordani opinio.

AN detur reuera monoceros siue vnicornis, nonnulli ambigunt, nonnulli planè
negant, nonnulli omnino affirmant. Ego singulorum sententias lectoribus fide-
liter recitabo, vnicuique suum relicturus iudicium. Thomas Iordanus itaque de
phænomenis pestis tractatu tertio cùm dixisset de lapide Bezoar: secundum lo-
cum (inquit) cornu monocerotis sibi vendicauit, cuius prope diuinæ recensen-
tur operationes. Reges Indorum ex ijs cornibus crateres sibi conficiebant,
asserentes illo die, quo quis ex illo poculo hauserit, immunem à morbis, vulne-
ribus, flamma & toxicis fore. Hinc Angelus Bargæus in Cynægetico:

——— vnoq; in fronte superbi
Cornu quod reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti sentire feruntur,
Nec quæ inter mensas occulta hasere venena.

Descriptio ex Cardano.

Reperiri autem circa Phasidem fluuium apud Colchos (in vicinis Hyphasidi fluuio paludibus,) vnū
cornu gestantes asinos & ferocissimè cum elephantis depugnantes author est Philostratus in vita
Apollonij Thyanæi. Cardanus sic describit, esse animal rarum, equi magnitudine, pilo muste- G
læ simillimo, capite ceruino, in quo cornu crescit vnicum, cubitorum trium longitudine, media
in fronte atque rectum, in imo autem amplum, tendens in aciem: collum illi breue, iuba rarissima,
& in alteram tantùm partem tendens, crura veluti capreolo, tenuia; posteriorum tenuitor pars
multo pilo villosa, vngulæ bifidæ. In vniuersum si quis aduertat, cerui naturæ non est absimilis,
præter cornu illud, ferum valdè est. Nascitur in Aethiopia inter solitudines, squalentemque ter-

Cardani error.

ram atque inter serpentes, mirumq; in modum cornu eius venenis aduersari creditur. Garzias ab
Orto Proregis Indiæ medicus ait inter promōtoria bonæ spei & Capo de Currentes visum animal
terrestre quod etiam mari delectaretur, caput & iubam equi haberet, cornu præditum duos pal-
mos oblongo, mobili, quod modò in sinistrum & dextrum obuerteret, modò attolleret & demit-
teret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiusquè cornu aduersus venena laudari. Lu-
douicus Vartomannus duos Sultano ex Aethiopia missos Mechæ ad Mahumetis sepulchram se
vidisse ait cancellis obseptos, minimè feroces, fortè longo iam carcere domitos. Idaith Aga ora-
tor Solymanni apud Maximilianum Imp. Marcus Scherer antè abiuratam religionem Christia-
nam dictus, popularis meus Viennæ frequenti primariorum virorum corona, ausus est proloqui,
se in Arabia deserta, vidisse gregatim obuersantes vt armenta, monocerotes. Vix tamen reperi- H
tur, qui teste veritate, tota orbis superficie adamussim iam cognita, se vidisse affirmare ausit. Di-
luuio vniuersali animalia perijsse, nunc terra erui ossa fabulantur plurimi, cùm maiori ex parte

Fabula monocerotes diluuio vniuersali perijsse. Dubium an extet Monoceros. Cornu Sandionysianū.

terræ visceribus recondita exhumari cernant. Philosophus asserit naturam non deficere in specie-
bus. Quotquot olim creatæ sunt à protoplasto, totidem ad finem sæculi duraturas persuasissimum
esse debet, licet indiuidua numero plura, pauciorane interdum comperiantur, quæ tamen mini-
mè funditus intereant, adeò vt ne vestigia extent. Adde differentissimas corporum figuras, quæ
non leuem ansam dubitandi pariunt. Ad Dionysij fanum prope Lutetiam integrum extat eximiæ
proceritatis, magni quidem ponderis, ampliore base in conum progrediens, ambitu striatum sub
ara quadam abscondita fornice, aqua extrema sui parte immersum: Cryptam subeuntibus po-
tanda datur aqua; ea hausta subitò in copiosum sudorem exoluuntur, persuasione adiecta, virtu-
tem sudorificam aquæ, à cornu monocerotis communicatam esse, qua etiam venena propulsare
dicitur, cùm ratione naturali omnibus è calidiore aëre algidum intrantibus, appulsu repentino,
ceu antiparistasi quadam, humore ad extima propulso, sudor erumpat, quod iter facientibus æstiuis
ardori-

A ardoribus familiare est, cùm sitibundi ad fontes aut riuulos potui indulgent; tum liquor frigidus ventriculo neruoso, totique corpori æstuanti occurrens, è vestigio humorem per carnes & cutis meatus extrorsum protrudit, vt nihil benefici jà monocerotis cornu aquæ collatū meritò dici possit. Solemnibus Venetorum ferijs Sanmarciano delubro quæ publicè spectanda proponuntur, & magnitudine & figura his tam dissimilia, vt nihil cognationis habere prorsus dixeris. Eboris instar splendens, læue, in gazis Pontificum summorum Romæ solus vidi & contrectaui, purpurea crumena obductum, cuius (vix duûm palmûm erat) exilitatem ad risum fermè miratus, responsum accepi, crebro vsu ita imminutum, neque de scabritie aliorum quæ videram, referri quid potuit. Kereczenio Baroni ad Niclespurgū brachij mei crassitie ingentis molis erat os è Pannonum (quēadmodum is referebat) regis Matthiæ gloriosissimi thesauris asseruatum, quod comparatione cum superioribus facta, ausus fui, & ipso vehementer indignante, balænarum potiùs esse os quàm monocerotis cornu, dicere. Fucus fit facilè, cùm in littora eiecti cetacei pisces, salo arenas propellente, sæpe obruantur, post multa demum sæcula, cariosa, seu teredine erosa, rursus ex imis terræ visceribus, cornu falsa simulachra referentia, eruantur persuasis spectatoribus credulis, diluuio submersa animalia ossibus superstitibus, nulla viribus derogata facultate, in medicum vsum trahi posse.

Venetorum cornu.
Cornu Roman. Pont.
Ossa balænarum pro cornibus Monocerotis supponūtur.

B Fidem facit & ebur fossile, & mumia vulgaris. Addam & hoc. Venetijs commilitones mei Iudæum negociatorem apud fabrum argentarium fortè conuenerunt. Hic ostenso monocerotis cornu hoc experimento verum comprobauit. In mensa cornu circulum delineauit, scorpium prius, postmodum araneum iniecit, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quęuis reptantes bestias, vmbra ne aut vi emanante, intra quadrantis horæ spatium ambas necauit. Aberam tum ipse, spectaculi visu gratissimi ignarus, neque sæpius quæsitum reperire licuit recutitum Apellam, popularis tamen meus à meo discessu iconēm à pictore præstantissimo depingi curauit, Albertoq; Lascio Satrapæ Polono ablegauit, vt regi Sarmatarum Sigismundo II. ex imagine innotesceret, si fortè eius sibi comparandi, quod permagno æstimabatur, desiderium insligeret. Sunt qui genuinum ab adulterino discernant, sola in liquorem quemcumq; iniectione, videlicet, si is humor statim feruescens, quasi bullas produxerit, quod omnibus in calcem aut cinerem, redactis corporibus ob ἀμαύρωμα proprium esse consueuit. Alij gallo arsenicum exhibent, cani vel columbæ, à cuius oblatione statim propinant monocerotis puluerem, quo exanima restitui asseuerant. Figuram itaque tam animalis quàm cornu, huius magnitudinem, substantiam, læuorem vel scabritiem cum pondere si spectes, dubius animi eris & suspensus: exploratio si virium instituatur & ea quàm fallax & coniecturalis? Quæ me eò deducunt, vt vel parum vel nihil de eo animali sentiam, tanta præsertim imposturarum fertilitate.

Experimentum de vera virtute monocerotis.
Ebur fossile.
Probatio vulgaris cornu monocerotis.

C Subscribo sententię præceptoris Rondeletij, qui libro de dosibus medicamentorum inquit. Rasura vnicornis, quia carius emitur, minore pondere datur, vt alia medicamenta pretiosa, quanquam eius vis, neq; maior, neq; certior fit, ea quæ est eboris, aut cornu cerui. Diuitibus quibus nihil pretiosum esse potest præscribebat, inopibus substituendo non semper cerui cornua, verùm etiam ossa equina aut caninum, sæpe etiam myrabolanorum ossa. Liberum est tamen per me cuiq; quod velit sancire. Equidem in variolis & morbillis infantium cum ab Imp. Maximiliano multi scobem vnicornis intempestiuè, & importunè sæpe flagitarent, scio exhibitam rasuram cornu ceruini, eodem & certiore fortassis successu, de cuius viribus inferius, plura afferentur. Vsus est per se drachmæ, aut semissis pondere in vino aut aqua cordiali, rarò eam excedimus dosin, vel ob pretium, aut quia vix tantum ei fidere iubemur, vt cæteris aspernatis huic soli miraculosam vim tribuamus. Alexicacis permixtum granorū pondere quoq; metimur, præsertim si vna vice velimus propinare, vt superius positis exemplis propositum fuit. Hucusq; Iordanus.

Rondeletij sententia.
Vsus cornu monocerotis
Pondus quo exhibetur.

Fallopius quoq; non rectè cōstare tradit, quid reuera sit vnicornu, D quamuis Ludouicus Romanus ipsum descripserit: se quidem genuina vidisse cornua in thesauro S. Marci, prætereaque cùm esset in Gallia aliud in Ecclesia D. Dionysij, sed quod vel dentis, vel ossis quam cornu naturam referret. Vidisse & tertium apud D. de Brisach, qui id maximi faciebat. An verò faciat ad venena se ignorare. Laur. Ioubertus in lib. de peste antiquioribus medicis celebratum huius cornu facultatem fuisse negat; recentiores verò maximè cardiacon esse testari, & quibusq; venenis resistere, cæterùm eius vice pauperiorē frui posse cornu ceruino, quia ei viribus parū cedit. Sed & Antonius Ludouicus medicus Vlyssiponensis in libro de Empyricis & miscellaneis quibusdam à principio, quod à nullo antiquorum (quibus solis reuerentiam deferendam retur,) vis illa aduersus venena sit relata, quamuis à multis affirmetur, sub dubio relinquit. Ioannes Goropius Becanus reginæ Vngariæ archiater, cum dixisset de gryphis, temerariumque esse iudicare in rerum natura non esse, quod ætas nostra non vidit: Monoceros (inquit) veterum scriptis iactatur, & cornu quod eius esse fertur, pretio venditur ingenti, quale nunc Anteuerpiæ vltra septem pedes longum, venale prostat tam integrum vt ne illa quidem pars desit, qua fronti fuit infixa, citra tamen spongiosam coronam, qua ad duos palmos & eo amplius cinctum fuisse videtur: dubitatur

Fallopij sententia.
De comp. med. c. 51.
Ioberti opinio.
Cap. 18.
Antonij Ludouici.
Lib. 9. de Venetic. & Hyperbor.
Goropij opinio.

Monocerotem malè à pictoribus pingi.

tamen, an fera iſtiuſmodi inueniatur, qualem pictores nobis oſtendunt. Illud equidem ex hoc, cu- E
ius mentionem facio, cornu didici, perperam ab eis cornu fronti adfigi. Nam cuiuſcumq; animalis
cornu eſt, hoc ſaltem cerno, ſic capiti fuiſſe infixum, vt radix inferius, ſummitas in altum ſpectaret,
ſecundum frontem dorſum verſus nonnihil tota longitudine declinante: ita vt ſi currendum eſſet,
capite arrecto dorſo incumberet, vti in ceruis videmus: contrà ſi pugnandũ, caput ad pedes prio-
res eſſet inclinandum, perinde vt in omnibus ferè cornupetis natura comparauit. De hoc ſenten-
tiam à mercatoribus rogatus, reſpondi tale eſſe, quale pro monocerotis cornu apud principes habe-
tur; verùm diſplicere, quod Aelianus nigrum colorem tribuerit, cùm huius ſubalbidus eſſet, atq; il-
lud prætereà quod Cteſias Artaxerxis medicus aſinos ſuos feros ita deſcripſerit, vt cornu dederit
cubitale duntaxat, & illud supernè puniceum & valde rubrum, cæteroquin in medio nigrũ, quę notę

De vnicornu Antuerpienſi opinio Goropij.

Iſlandia qualis inſula.

huic noſtro minimè quadrant. Suſpicatus aliquando ſum cornu hoc piſcis alicuius eſſe, quod in eo
genere admiranda plurima reperiantur; & hoc cornu quod Antuerpiæ eſt, ex Iſlandia ſit allatum.
Verùm rurſus in mentem venit, hanc inſulam non longè abeſſe ab illis locis, quæ ad Hyperboreos
ſpectant, in quibus ferarum plurimum eſſe ob hominum ſolitudinem, non eſt abſurdum ſuſpicari.
Eſt enim Iſlandia inſula Iſſedonũ nomen habens ab Is id eſt, glacie, & Lant quod ſignificat regio- F
nem. Ex hac tria mea ætate, allata memini, quorum maximum modò indicaui. Incertum tamẽ eſt,
an poſt glaciale hoc mare, ad quod inſula hæc iacet, cõtinens ſit ad Polum vſq; ac deinde ad Aqui-

Ioannis Aemiliani opinio.

lonem, an verò Gronlandia, id eſt, viridis regio butyri copia maioribus noſtris nobilis, mari ab Ari-
maſpis ſecludatur. Ioannes Aemylianus Ferrarienſis in naturali de ruminantibus hiſtoria, enume-
ratis & deſcriptis vnicornibus, quotquot apud authores exſtat mentio: Cum ergò (inquit) tot tan-
taq; ſint vnicornium genera, quod nam ſit illud tam celebre alexipharmacũ, tam ſalutare alexite-
rium, ac mirabile antidotum, nondum ſatis inter ſcriptores conſtat. Siquidem nonnulli ſuſpicantur
eſſe monocerotis cornu ab Aeliano, Solino, Plinioque deſcripti: non defuerunt, qui illud eſſe aſini
Indici, de quo meminerunt Ariſtoteles, Aelianus & plures alij: fuerunt & qui Indiæ equi ab eodẽ
Aeliano commemorati, id eſſe exiſtimauerint: quibuſdam etiam in mentem venit, illud eſſe rhino-
ceroris cornu. Hiſtorici medicis altercandi anſam præbuerunt, ſcilicet quodnã ſit animal Gręcis an-
tonomaſticè μονόκερως dictum, Latinis verò vnicorniũ ſiue vnicorne, & Italis alicornũ vel lioncor-
num: quæ quidem ſingulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ ſunt. Ambigunt in
quam medici quodnam ſit illud mirabile cornu, quod omnes pernitioſos morbos fugat, quod ſæ-
uas profligat ægritudines, quod imminentem veneni præcauet inclementiã, quod veneni coinqui- G
namento peſtilenti labefactatos, languidos, examinatos, & propemodum mortis caligine obtene-
bratos, integræ valetudini ocyſſimè reſtituit incolumes: & deniq; quodnã ſit illud cornu adeò ve-
neno infeſtum, vt illius præſentiam non admittat, non ferat, non patiatur, eamq; longè lateq; pan-
dat, vel ſudore, vel aquæ feruore ac ſtridore, ſi in eam immergatur, mordicus litigant, & acerrimè
inter ſe conflictantur medicorum ſectæ. Quocirca cùm tanta ſit inter ſcriptores de vnicornio diſcor-
dia, accidit, vt in principum theſauris varia ac longè diuerſa vnicornium cornua quàm diligẽtiſſime
reſeruentur. Apollonius philoſophus & plures alij eiuſmodi de vnicornio opinionem vanã prorſus
eſſe, futilemq; ſuſpicati ſunt, quos ſecutus eſt inter neotericos Andræas Marinus Medicus: hic enim
eam inanem eſſe pluribus rationibus conatus eſt oſtendere, tum aduerſariorũ argumenta infirmã-
do, tum demonſtrationes aduerſus illam adducendo, quæ ſuadere videntur, vanã illorum eſſe ſen-
tentiã, qui tot tantaq; de eiuſmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiuſmodi cornu, quod
tanti æſtimatur, parui penderent omnes, niſi Aeliani atq; Philoſtrati authoritates illius æſtimationi
ſuffragatæ fuiſſent: quæ tamen ſi accuratiùs perpendantur, infirmæ admodum titubãteſq; appare-
bunt. Siquidem ipſi quæ ab alijs audierant, ſcriptis reddiderunt, & quæ paſſim rumore quodam cir-
cumferebantur, adnotarunt; vt ex eorum verbis facilè cuiq; compertum erit. Quapropter vnicor- H
nis cornu nequaquam maiori medicinæ faciendæ vſui eſſe, quàm cerui cornu conſtanter inquit Ma-
rinus, cuius ſententia vero conſonet, diſſonetue, ipſa iudex ſit experientia. Andreæ Marini tracta-
tum de falſa de vnicorni opinione Italicè conſcriptum Latio à me ex tempore donatum in gratiam

Andreæ Marini Libellus de vnicorni Latinè à me redditus.

Senſus incertos eſſe veritatis indices.

eorum qui eam linguam non intelligunt, huic loco inſerere placuit. Veritas (inquit) in rebus ipſis
naturalibus tam altis ſæpenumero immerſa eſt tenebris, vt ab humano intellectu niſi raro & cum
ſumma difficultate detegi queat. Cùm enim in inueſtigandi ea noſtris vtamur ſenſibus, qui ſu-
aptè natura imbecilli ſunt, & non ſemel de rerum ſubſtantijs ex accidentibus earum, quæ & ip-
ſa quàm ſint fallacia omnibus notum eſt, diiudicent, neceſſe omnino erit, incertos eſſe veri-
tatis iudices: vnde etiam factum eſt, quod de vna eademque re non diuerſi duntaxat autho-
res, ſed priuati etiam nonnulli, diuerſas, quin & contrarias ſibi imbiberint opiniones. Nihil
autem hucuſque vel dictum, vel ſcriptum eſt, de quo dubitati iure nequeat: indeque eſt,
cur multi crediderint, omnia dependere ex opinionibus; nihilque eſſe, de quo dubitari non
poſſit, aut cui nequeat aliquid opponi, poſteaquam in electione mediorum quilibet propter
imbecil-

A imbecillitatem vel intellectus vel sensuum exteriorum titubet, hæreat atq; vacillet. Hinc diuersa-
rum in qualibet arte sectarum origo, quæ propter ambitionem seu potiùs falsam scientiæ persua- *Sectarum diuersitas vnde.*
sionem quorundam (qui in ea quam semel ceu veram sententiam amplexi sunt, nõ solùm sine vlla
veritatis indagatione pertinaciter perseuerant, verùm etiam pro viribus, alijs ceu veram & genui-
nam obtrudere conantur,) in quibuscumq; semper scientijs, & in rerum publicarum priuatarumq;
gubernationibus pernitiosa semper fuit, medicinę verò in primis pernitiosissima, in qua vel ab illius
incunabulis ad hæc vsq; nostra tempora diuersæ sectæ fuere, illæq; cæteris præualuere, quæ profu-
sioribus pollicitationibus sequaces inescare calluere: indeq; est cur Arabum schola præ cæteris fre- *Schola Arabum.*
quentata, prælataq; alijs fuit. Hæc enim vt fundamenta quæ iecerat, admodum debilia, stabiliret,
paulatim vbi sese offerebat occasio, vt auram captaret popularem, sua vulgi opinionibus corrobo-
rabat, paucisq; annis totam artem diuersis adimpleuit vanitatibus, & quò maior ei haberetur fides,
non solùm vulgi erroribus assensit, sed & philosophis illis, qui eodem tẽpore emersere, inter quo-
rum promissa illud fermè erat minimum, quòd senibus iuuentutem, ægris iam deploratis haud du-
biam sanitatem pollicebatur. Hæc est illa schola, quæ auri vsum medicinæ intulit, quæ gemmas, &
B quæ istiusmodi rerum occultis facultatibus nullum non morbi genus sanare polliceri non veretur.
Veruntamen cùm & aurum gemmæque passim prostarent venales, ne promissis æger frustaretur,
atque ita fraus detegeretur, rursus vsum introduxit aliorum orbium medicamentorum, inter quæ
lapidi Paxar siue vt ipsi vocant, Bezard & cornu monocerotis primas partes assignauit, siquidem
hæc vulgus aduersus omnia venena antidota indubitata, aduersusque omnes deploratos morbos
præsentanea remedia esse prædicabat, etiamsi non constaret quid essent, vbi prouenirent, & quan-
do, & à quo tam insignium, quas prædicabant, facultatum factum esset experimentũ: estq; adhuc
opinio illa altissimè in animis non solùm vulgi, sed & principum insita, qui parui nunc faciunt gazas
suas, nisi & monocerotis cornu possideant: quod cùm aduerterent negociatores, varia ac diuersa *Promissa de vnicornu.*
cornua lucro allecti pro illo eis obtruserunt, carissimeq; vendiderunt. Asserunt autem istiusmodi
cornu omnes corporis nostri sanare affectus, præseruareq; ab omni veneno, & si assumptum fuerit,
subinde expelli. Addunt & hoc miraculum quòd pręsente veneno per se sudet, & in aquam inie-
ctum bullas emittendo illud prodat. Præteribo interim cæteros abusus, ne in magnum aliquod vo-
lumen abeat oratio nostra, in hoc elaboraturus tantummodò, vt ostendam, quàm sit remotum,
non dicam à vero, sed ab omni verisimilitudine omne id quod ad hæc vsq; nostra tempora de cor-
C nu monocerotis, vulgò fertur, non gloriolæ cuiuspiam motus ambitione, nec vlla quoq; impulsus
indignatione, sed vno duntaxat desiderio, vt prosim rebuspub. taciteq; veritatem detegam eis qui
in emendis istiusmodi cornibus tam magnas inutiliter impensas faciunt, frustraq; spem suam collo-
cant in re nullius penè facultatis, & fortassis remedia genuina ac natiua, quorum facultates sexcẽ-
tis experimentis comprobatæ sunt, negligunt. Animus itaq; in primis est demonstrare, incertã om- *Authoris intentio.*
nino ac lubricam esse quæ de monocerote habetur, notitiam: deinde, quòd si vera haberetur, nõ *Cornu monocerotis quid.*
posse eius cornu ijs præditum esse facultatibus, quæ vulgò ei attribuũtur. Monocerotis autem cor-
nu nomine vulgus intelligit cornu cuiusdam feræ exoticæ, vnico armatæ in fronte cornu, de qua
diuersæ sunt doctorum sententiæ. Alij enim monocerotem esse volunt descriptum à Plinio, Aelia-
no, & Solino, alij asinum syluestrem vnicornem memoratum ab Aristotele, & ab eodem Aeliano
alijsque: alij equum Indicum eiusdem Aeliani: nec defuere qui rhinocerotem esse crederent. Quæ
opinionum varietas non aliunde dimanauit quàm quòd nemo eorum oculatus esset testis, sed au-
riti omnes. Interest autem nosse, vocabulum hoc (monoceros siue vnicornis) commune esse om- *Monoceros quid significet.*
nibus animantibus, quibus vnicum cornu esset: quorum duo præcipuè sunt genera, vnum cui id in
fronte est, alterum cui in narium extremitate, quare rhinoceros Græcis nominatur, cùm illud mo-
D noceros dicatur eisdem, & vnicornis Latinis. Rhinocerotum inter quadrupeda vnica duntaxat spe-
cies datur, cuius cornu in nulla prorsus habetur æstimatione, etsi nonnulli loco vnicornu vtantur,
cum monocerote rhinocerotem cõfundentes. Monocerotum verò siue vnicornium diuersæ ab hi-
storicis species describuntur. Prętetquã enim quod Albertus Magnus ferę meminit marinæ, quam *Monocerotũ species.*
ab vnico in fronte cornu monocerotem vocat, sunt & aues & terrestria alia nõ pauca vnicornia. Pli-
nius asserit authoritate Ctesię in India boues reperiri integris & indiuisis vngulis, vnicornes. Idem
referunt Aelianus & Oppianus de quibusdam tauris Aoniæ. Testatur Ludouicus Barthema se vi-
disse Zeilæ, quæ vrbs est Aethiopiæ vaccarum genus vnico cornu in fronte armatum, eoq; palmum
longo, dorsum versus inflexo: & apud Cæsarem legimus in Hercinia sylua boues reperiri vnicor-
nes: Est denique & oryx vnicornis. Cæterùm quemadmodum de hisce vnicornibus animantibus
nulla mouetur dubitatio, ita contrà, quæ sit terrestris illa fera quam κατ' ἐξοχὴν Græci monoce- *Monoceros propriè dictus qui.*
rota (Latini vnicornem) dicunt, haud benè inter scriptores conuenit. Plinius feram ait esse
asperrimam, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu nigro
media fronte cubitorum duum eminente. Aelianus eandem ferã describit, illud tantùm prætereа ad-

dens, quòd iuba piliſque ſit fulua, & quòd cornu eius non ſit læue, ſed verſuras quaſdam natu- E
rales habens & in acutiſſimum mucronem deſinens. Similiter depingitur & à Solino, præterquam
quod admirabilem cornu dicat ineſſe ſplendorem. Scribit Ariſtoteles aſinum eſſe ſylueſtrem (Indi-
cum) inſtar equi ſolipedem, ſolumq; inter ſolipedes vnico in media fronte cornu armari: & Aelia-
nus ait, ſe intellexiſſe, hunc equi eſſe magnitudine, reliquo corpore albo, capite verò purpureo,
oculis nigris: cornu habere ſuperius puniceum, inferius album, medium nigrum. Ex quibus verbis
facilè innoteſcit, hoc genus aſini à monocerote Plinij diuerſum eſſe, eoq; magis cum de vtroq; ſe-
paratis locis Aelianus (& Plinius) agat. Aliter omnino monocerotem delineauit M. Paulus Vene-
tus ex oculata fide. In regno Baſman (inquit) permulti reperiuntur vnicornes, paulo elephantis
minores, pilis bubali, pedibus elephanti, caput habent, vt aper, & more porcorum in cœno morari
gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis geſtant cornu vnum craſſum & nigrũ: Linguam
habẽt ſpinoſam, eaq; lædunt homines & animalia. Hæ feræ meo iudicio, à nemine hactenus deſcri-
ptæ fuerunt. Binos turſus vnicornes Mechæ vidit Ludouicus Barthema, ſeptis aſſeruatos, quorũ al-
ter magnitudine erat pulli equini triginta menſes nati, alter magnitudine pulli vnius anni: quorum
colot equi erat muſtelini, caput cerui, collum non oblongum, rariſſimæque iubæ ab altera tantùm F
parte dependentes; tibiæ tenues, eæque graciles admodum hinnuli modo, cæterùm plurimis pi-
lis veſtitæ, vngulæ capræ: cornu prominebat in fronte vnicum ſed adultiori longitudioe trium cu-
bitorum, minori quatuor dodrantum. Multas habet hoc animal notas cum Plinij monocerote com-
munes, differre tamen indicat vngularum diuiſura & lõgitudo ipſius cornu. Iam verò inter tot me-
moratos vnicornes ſiue monocerotes, aſini tantùm & equi Indicorum vnicornium ab Aeliano ex
auditu deſcriptorum cornu in medicina commendatur, cæterorum tanquam inutilia ſilentio inuo-
Monoceros verus qui. luta ſunt. Fuerit itaq; verum vnicornu, quod apud vulgus in tanta habetur æſtimatione, ſiquidem
de nullo aliotam admirandæ vires ab vllo idoneo authore conſcriptæ ſunt. Atqui noſtris hiſce tem-
potibus, qui non ſolùm eas perluſtrarunt orbis partes quæ antiquis erant cognitæ, ſed & illas præ-
terea quæ diligenti nauigantium induſtria innotuere, nullibi iſtiuſmodi aſinos obſeruarunt, etſi in
eadem India alios viderint inuſitatæ magnitudinis, perniciſſimoſq; ac pulcherrimos, excornes: & ſi
obſeruauerint vnicornem quendam equo non abſimilem, incertùm tamen adhuc eſt, nunquid is ſit
qui ab Aeliano recenſetur, quandoquidem & animal ipſum & cornu ipſius inde ſcriptũ nobis pro-
poſuit, ea videlicet tantùm de eo referens, quæ de viribus eius ab alijs acceperat, eoq; magis dubi-
tandum eſt, quoniam & incolis ignotus eſt: quapropter facilè mihi perſuaſerim, omnes qui de eo G
ſcripſere auritos teſtes eſſe, oculatum verò neminẽ, id quod ipſimet non diffitentur, dum inquiunt
ſe ita ex alijs intellexiſſe; licebitq; dicere vnicornem illum aſinum Ariſtotelis & Aeliani non aliter
reperiri in India, quàm reperitur phœnix in Arabia, vel dicendũ fuerit tam raros eos eſſe animan-
tes, vt iam per centenos quin millenos aliquot annos non ſint amplius viſi. Adauget dubitationem
tanta cornuum varietas, ac differentiæ, tam eorum quæ ab authoribus diuerſimodè deſcribuntur,
quàm eorum quæ in principum theſauris faniſq; multarum vrbium aſſeruantur. Euidentiſſimum
enim ſignum eſt, non vnius eiuſdemq; animantis diuerſorũ eſſe cornua. Pliniani monocerotis cor-
nu longum eſt binos cubitos, colore nigro: Solini quatuor pedes & admirandi ſplendoris, quo ab il-
lo potiſſimùm differt, etſi eandem interim ferã vterq; delineet. Cornu aſini Indici ſylueſtris ſecun-
dum Aelianum triplici colore variat, & tantæ eſt craſſitudinis, vt ex eo crateres fieri poſſent, quod
& Philoſtratus meminit: monocerotis verò eiuſdem Aeliani cornu nigrũ eſt, qui color & à Plinio
monoceroti ſuo attribuitur, ſed addit Aelianus ſuum naturaliter anfractuoſum eſſe & ſpiris conuo-
lutum, cuius rei Plinius non meminit: quale verò ſit cornu equi vnicornis, nemo indicauit, ideoque
de eo nulla coniectura datur, ſicut nec de monocerote marino. Rarum illud ac pretioſum quod in
fano D. Dionyſij iuxta Pariſios conſpicitur, cum nullo prædictorum cornuum vllam habet ſimilitu- H
dinem: non enim nigrum eſt ſed eiuſdem ferè cùm ceruino coloris: longum prope ſex cubitos, tam
contrà exile, vt fabricandis poculis prorſus ſit inidoneum, cùm craſſiorem eius partem binis ante-
rioribus digitulis liceat circundare: adhæc quinq; illæ verſuræ, quibus mirabiliter diſtinguitur ab
De vnicornu Lutetiano iudicium. imo ad ſummum vſque, multos viros doctos iudicioq; præſtantes impulere, vt crederent non na-
turale cornu eſſe, ſed arte effictum à peritiſſimo aliquo mangone & ex apta quadam mixtura ad de-
ſcriptionem Aeliani efformatum, excepto colore, cuius nimirum vel non meminerit, vel temporis
iniuria immutauerit. Huic ſimillimum eſſe audio, quod Argentorati, itẽ quod Metis aſſeruatur: quę
verò in gaza oſtenduntur D. Marci, iam dictis prorſus differunt: Longiora enim ſunt ijs quæ ab an-
tiquis deſcribuntur: verſurisq; quas ſuo monoceroti Aelianus tribuit, carent, ſuntq; exilia, & cyathi
ex ijs cõfici nequeunt. Vidi ego ſuperiori anno vnũ ſeptem dodrantũ longitudine apud mercatores
quoſdam Germanos ſimile omnino cum ijs quæ Venetijs oſtendi dictũ eſt, colore tantùm excepto,
qui erat fermè buxeus. Aiunt & illa quæ penes Poloniæ regem ſunt, omni ex parte his ſimilia eſſe
præter craſſitiem, eſſe enim aliquanto maiora. Quod deſcribitur ab Alberto magno à cæteris om-

A nibus prorsus variat. Maximum (inquit) est & solidum instar ceruini, longum decem pedes, iuxta radicem crassum sesquidodrantem, quam longitudinem crassitudinemque nemo alius vel ex visu, vel auditu memorat. Habent & Heluetij quoddam cornu, quod similiter monocerotis esse sibi persuadent, repertum aliquando in ripa Arulæ fluuij iuxta Brugam oppidum, album sed in superficie subflauum, duos cubitos longũ, nullis tamen spiratum versuris, odoratũ tum alias, tum accensum instar moschi ferè, estque celebre propter odorem. Ex hac itaque etiam cornuum varietate vel quilibet videat, incerta esse omnia quæ de vnicornu, cuius vbique terrarum tantum nomen est, & fama, prædicantur; estque verisimile nullum ex omnibus commemoratis, etsi mille miracula eis affingantur, verum ac genuinum esse, quandoquidem nullum eorum cum Indico illo Aeliani asino similitudinem habet: in nullo enim tres illos distinctos colores reperias, album, nigrum & purpureum, qui verum sunt atque vnicum veritatis signum, inualidum alias atque incertum ad integram notitiam, cùm præterea nihil authores addiderint. Neque etiam affirmari potest, illorum aliquod equi Indici monocerotis esse ab eodem Aeliano celebrati ijsdem viribus quibus Indicus ille asinus: cùm ne ex auditu quidem habeatur, qualis ille sit: sin aliquod autem B eorum simile sit cornu monocerotis eiusdem authoris, quale est Gallicum, Argentoratense & Meticum, non cogimur propterea fateri verum esse vnicornu, quandoquidem vires eas ei non ascribit, ascripturus procul dubio si ijs præditum eius cornu fuisset. Augent porrò dubitationem, nunquid fera illa, cuius miraculosæ facultates in ore sunt omnium, fuerit vnquam alicui nota: cum Romani, qui tam longè lateque imperij sui pomeria extenderunt, & ex India alijsque remotissimis *Monoceros Roma nunquam visus.* prouincijs elephantes, rhinocerotes, similesque exoticas feras alias Romam deferri curarunt, populoque in suis ludicris spectandas exhibuerunt, huiusce animantis, quæ præ cæteris omnibus celebrabatur, nullam vnquam notitiam acceperint. Haud possum itidem mihi persuadere, principes qui istiusmodi cornua possident, fidem adhibere quæ de viribus eorum vulgò prædicantur: Regum enim Indiarum exemplo pocula sibi inde conficerent, vt ab quocumq; morborum genere sese præseruarent, cùm tamen ceu inutilia, ostentationis solummodo causa ea inter cæteram gazam referuent. In opulentioribus nobilioribusq; Angliæ ecclesijs, cùm id regnum S. Romanæ Ecclesiæ ad- *Vnicornua Anglica qualia.* huc obtemperabat, multa istiusmodi cornua ostendebãtur, quæ si ex me quæratur, ad quod genus animantium pertineant, non erubescam dicere, diuersorum, quia sibi inuicem differunt, animantiũ esse, cæterùm tantæ feritatis, vt nunquam videnda se offerant, cornua verò in locis syluisq; de- C sertissimis exuant, quod & ceruos facere videmus, quæ postmodum reperientibus fiunt admirationi: Fieri item potest à mari, quod non pauca terrestrium similitudine animalia procreat, nonnulla eiusmodi cornua eijci, quale in primis esse arbitror, quod tam enormi longitudine ab Alberto describitur, cuius videlicet vastissimum elephantis caput minimè foret capax: quin rationi neutiquam fuerit dissonũ, si arguamus omnia illa Angulorum cornua marinorũ animantium esse (cùm in tota illa insula tales reperiri feras terrestres nulla vnquam testata sit historia) diuersisq; temporibus in littora ab Oceano eiecta, id quod indicat etiam soliditas, colorq; & forma ipsa cornuũ, quibus à cæteris enumeratis differunt. Cæterùm vt vnde digressa est, reuertatur oratio: dicamus itaque si ipsa fera ignota nobis est, quomodo dabitur & cognoscetur ipsum cornu? Dicet autẽ aliquis, nihil planè referre, etsi ignota sit ipsa fera, quãdo à doctis notæ sint præscriptæ, quibus vnicornu inter cætera animantium cornua dignosci queat. Cui responsum esse volo, fallaces omnino esse istiusmodi *An vnicornu cognosci queat.* notas, quandoquidem in paucis conuolutiones illæ conspiciuntur, & si quæ eas habent, artificiales esse suspicari licet. Adhæc tribuuntur ab Aeliano monoceroti, non autẽ equo & asino, ad quas, nec ad monocerotem vires eas miraculosas refert. Durities quoq; multis alijs cornibus cõmunis est; itẽ & pondus ipsum. Experimentum autem quod fit per binas columbas venenatas, prorsus puerile D est: etsi enim illa cui vnicornu præbetur, tardiùs moriatur, in viuis tamen seruari non potest, & arsenicum siue auripigmentum per quod fit experimentum, non est simpliciter loquendo venenum, sed medicamentum erodens, corrosiuum barbari dicunt, cui nullum resistit antidotũ, sed medicamenta potius emplastica & pinguia. Verum autem & genuinum experimentum quod fit per vipe- *Arsenicum quale venenum.* ram, quæ sua natura venenum morsu infligit & occidit, fucum fraudemq; non semel detegit: & licet columba, cui post oblatum arsenicum datum est vnicornu, tardiùs moriatur ea cui nihil oblatũ est, id fit ratione astrictionis & exiccationis, quę non sinunt arsenicum tam citò resolui, vt fit in altera: Idem enim præstant & cornu ceruinũ & bolus Armenus, similiaq; similiter exiccantia & astringentia, vt non semel sum expertus. Color buxeus in nullo vnicornu cùm ab antiquis tum à recentioribus describitur, imo verò legitimorum alterum tribus coloribus variat, alterius color ignoratur. Rectitudo etiam communis est cum alijs vnicornibus. Ebullitio illa fucus est agyrtarum atq; circumforaneorum: nam & ossa omnia exusta, & flaccida, multaque alia sua natura arida, vt terra sigillata, bolus Armenus, calx & mille alia similiter bullas excitant. Quæ cùm ita sint, videor mihi posse affirmare, non haberi, nec posse haberi certam notitiã tam cornu istius, quàm animantis, cuius

Vires vnicornu aſcriptas fabuloſas eſſe. id eſſe dicitur; nec etiam dubito, quin & notas illas quas hactenus recenſuimus, ei affinxerint. E Cæterùm concedamus vulgo notiſſimum eſſe vnicornu, facillimè tamen & manifeſtiſſimis rationibus refellere poterimus omne id quod hucuſque dictum ſcriptumue de eo eſt, & quod ignarum vulgus iactitat, nugas aniles ſapere, cùm ne famæ eius extet manifeſta origo: quæ verò hiſtorici prodiderunt, adeo etiam à verò aliena, vt vel ipſos etiam pudeat affirmare: aiunt enim ſic vulgò dici, ita percrebuiſſe famam: imò verò qui inter illos rectiùs ſapiunt, vulgi eam opinionem ludibrio habere videntur. Aelianus ſcribens de equo illo vnicorni ait: *Terram Indiam equos & aſinos vno cornu præditos procreare ferunt. Horum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum ſi quis biberit, nihil graue perpetietur, quòd cornu vtriuſq; horum vi veneno aduerſa polleat.* Sed de aſino etiam eodem alias ait, *Indos potentiores, cùm tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro certis ſpatijs ornarunt, ex his bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipſum conuulſionibus corripi, neq; ſacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferri, quin etiam ſi quid peſtilens prius biberit, eum id euomere, tumq; ad ſanitatem redire.* Loquitur vt vides Aelianus alieno ore, ore inquam gentium exoticarum, nihilque de ſuo addit: & cùm de forma agit ipſius feræ, clariſſimè oſtendit, eam ſibi prorſus eſſe incognitam; inquit enim *ita ab alijs ſe intellexiſſe*: nihilominus bonus iſte vir inter cæteros qui ſuper hac re ſcripſere, maiorem fidem mereri videtur. F Philoſtratus quidem maius adhuc miraculum de hoc cornu recitat in vita Apollonij, ſed quàm parum fidei adhibeat, oſtendit, inquiens: *Aſinos ſyluestres in vicinis Hyphaſidis fluuij paludibus multos capi dicunt: eſſe autem huiuſmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosè pugnant, &c. Indos ex illis cornibus pocula conficere, aſſeruntq; nullis morbis illo die affici, qui ex huiuſmodi poculo potarint, neq; ſi vulnerati fuerint, dolere, & per ignem etiam incolumes tranſire, neque vllis venenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur: idcirco regum eſſe eadem pocula, nec alij quàm regi eiuſmodi feræ venationem permitti: Apollonium itaq; feram aſpexiſſe, eiuſq; naturam cum admiratione conſideraſſe ferunt: interroganti autem Damidi, an ſermoni qui de poculo tam dicto ferebatur, fidem adhiberet; adhibeo (ait) ſi huius regionis immortalem regem eſſe intellexero, & quæ ſequuntur.* Ridet itaque prudentiſſimus ille philoſophus falſum illum vulgi errorem, quod aliorum verbis ac ſpecioſis ſæpe etiam mendacijs fidem adhibet priuſquàm rerum cernat euentum, aut cauſam perſpectam ſibi habeat. Hæc itaque ſunt, quæ ab antiquis de vnicornu tradita ſunt memoriæ, ſed tam à vero aliena, vt refelli non egeant. Sæpenumerò ſerio ſeduloque mecum perpendi, num vlla ratione cornu iſtud, ſi fortè daretur in rerum natura, ea quæ de eo referuntur, præſtare poſſet, cæterùm ſi me Deus amet, nullam hucuſque inuenire potui, G idcoque omnino aſſeuero, nec facultatibus ea poſſe præſtari manifeſtis, nec etiam proprietatibus occultis abſque caloris naturalis opera, qui neque calfacit, neq; concoquit, niſi prius, quod *Caloris naturalis opera* concoquendum eſt, amplectatur, ac aliquantiſper remoretur, quod profectè labris tantùm admotum præſtare non poterit, propter temporis paucitatem quo poculum ei admouetur; & venenum ſimiliter poculi aduerſam qualitatem imbibere nequit, niſi & calor idem interueniat: quod cùm Arabes aduerterent, decreuerunt, vt cornu ipſum vel in cibo vel in potu propinaretur, vt *Pæoniæ vis.* domitum à calore noſtro vim ſuam exeret more aliorum medicamentorum. Quod ſi verò obtruſerint mihi pæoniæ vſum, quæ à collo ſuſpenſa morbum ſacrum curat, etiamſi à colore vis eius non eliciatur, eodemque modo & vnicornu vires illas ſuas exercere poſſe, iam dicam me verè victum, dummodo concedant, vni tantùm id veneno remedio eſſe, non autem omni, vt paſſim *Medicamenta ſingularia omnibus venenis non prodeſſe.* blaterant. Qui enim id admitteremus, cùm ſit notiſſima omnibus diuerſa multorum venenorum contrariaque natura & forma? Extant paſſim diuerſa remedia aduerſus varia venena, quæ nos manifeſtis interimunt qualitatibus, nec deſunt alia aduerſus ea venena, quæ occulta lædunt proprietate: differunt enim inuicem venena diuerſitate naturæ: nunquam autem admittet philoſophus H ab vno eodemque ſubiecto contrarios edi effectus, verbi cauſa, repugnare cicutæ & ſcamoneæ, quod etſi impoſſibile ſit, faciliùs tamen tolerari queat, quàm quæ de vnicornu nugantur. Quid verò etiam dicemus de vomitu accepti iam veneni? qua vi id coget euomi? falſum item quod ſequitur, quod bibendo ex hoc cyatho bibens ab omni incurabili affectu reddatur immunis. Hoc enim ſi verum eſſet, reges illi, qui eo vtebantur, etiamnum eſſent ſuperſtites, vt appoſitè arguteque Damidi reſpondebat Apollonius. Porro quod dixi de venenis, idem dico de corporis affe- *Conuulſio vnde.* ctibus, nam & hi variant, inuicemque contrarij ſunt. Conuulſio fit nonnunquam à repletione, nonnunquam contrà ab inanitione: cui quæſo earum opitulabitur vnicornu? vtrique nemo dixerit; contraria enim vtriuſque cauſa eſt: anne vni ſoli? cui obſecro? Iam & illud quod aiunt incolumes ire per ignem qui ex iſtiuſmodi poculo biberint, adeo omni caret fide, vt refutatione nõ egeat: & omni denique vanitate vanius eſt dicere, vulnerari poſſe aliquem, qui nullo afficiatur dolore, quia ex eo poculo potauit. Quibus veterum ſuperſtitionibus ſic breuiter refutatis, accedo ad neotericos. Hi autem tot tantaque promittere non fuere auſi: verebantur. n. ne ad tribunal experientiæ dies

A tiæ dies ipsis diceretur: commenti tamen etiam nonnulla sunt, vt potentiorum sibi captarent au-
ram, & cornu simul etiam authoritatem eandem conciliarent, sed & horum fraudem fraude, fu- *Recentiorũ*
cum fuco detegam. Aiunt illato vel quocumque veneno sudorem vnicornu edere, vel aquæ im- *de vnicornu*
missum bullas excitare. Vtramque autem hanc positionem falsam esse, experientia redarguit, *figmenta.*
multisque insuper rationibus refutare possumus. Fit enim sudor à facultate vegetatiua, quæ vel *Sudor vnde*
operatur, vt seipsam exoneret, vel cùm à facultate sensitiua stimulatur: priori modo sudamus in *fiat.*
fine febrium, altero cùm insigni aliquo dolore torquemur: neutro autem modo vnicornu sudorem
potest emittere: vtraque enim facultate illa caret: falsum igitur, quod de sudore iactitant. Nec *Unicornu*
mouere nos debet, quod nonnulla animalia venenum præsentiunt ac præcognoscunt, manifestent- *non sudare*
que, vt Perdix, aquilæ, pauo, psittacus, alia. Etenim actio hæc (dummodo quod supponimus, *illato veneno*
verum est: ego enim id non obseruaui,) corporis est vitam habentis, cuius anima fortassis occul-
tam aliquam habuerit cum nostra natura sympathiam, quæ moueatur, vt nobis opituletur, quod
de vnicornu dici non potest, quod iam ab ipso cuius erat, animante separatum, vita animaque
caret: & si mihi obiecerint, marmora, aliaque læuia cornua, imo & ferrum nonnunquam sudare:
dicam id non esse sudorem, nec originem habere ab interna corporum eorum natura sed à vapori-
B bus calidis & humidis, qui in corporibus densis & læuibus condensantur, & in guttas conuertun-
tur: sed & hoc argumento, suo se veluti gladio necant, fucumque detegunt: nam nisi calidis ci-
barijs cornu affigentes, sudorem eliciunt; sin inde auferatur, neutiquam id amplius præstare pos-
sunt. Cur modò in aqua bullas excitet, an rea ostendi, atque ita vtramque fraudem detegi. De- *Cur bullas*
inceps itaq; sermo erit de medicis, qui hoc cornu ad grauissimos periculosissimosq; morbos tãquam *in aqua ex-*
arcanum quoddam metaphysicum vsurpant, affirmantque in potu exhibitum ab omni veneno li- *citet.*
berare, à febre item pestilenti, à morsu canis rabidi, ab ictu scorpionum, aliorumque animantium
venenatorum, necnon à morbo comitiali, à fluxu ventris & lumbricis: cæterùm quod fluxus co-
hibeat, vermes eijciat, febribus pestilentibus prosit, id quidem cum cornu ceruino commune ha- *Vires veræ*
bere, reliquas autem enumeratas facultates vnicornu esse proprias inquiunt. Haud verè modo *& fictitiæ.*
ascribi istiusmodi vires, hoc solo arguam argumento, quod nullus detur idoneus & fide dignus
author, qui vel expertus eas fuerit, vel expertum se esse scripserit. Sola itaque illa, quæ semper
fuit æstimatio, persuasit ignaris non solùm aduersus prædictos affectus, sed & cæteros omnes re-
medio esse posse, posseque hominem reuocare ab Orco. Fieri autem potest quoddam vnicornu
C curare morsum canis rabidi, quod & cancrum fluuiatilem præstare aiunt, etsi & huius quoque rei
incerta sint testimonia: cùm verò cornuum, quæ vulgo vnicornia nominantur, tanta sit varietas,
quis diuinauerit, quale ex ijs sit vel morsus canis rabidi, vel ictus scorpionis antidotum? Quis iti-
dem certos non reddet; experimentum ita factum, vt oportuit? Omnibus autem venenis non
posse vnicornu aduersari, ex eorum varietate, iam ostendimus. Deteguntur adhæc mendacia
ex tam enormibus promissis. Morbo comitiali aliquando adiumento fuisse non negauerim, cùm
videlicet à lumbricis oritur, vt in puerulis non semel contingit: aliàs frustrà eo multoties vsus sum.
Quod verò prosit pestilentiæ, fluxionibus, & lumbricis, id quidem nullam habet admirationem,
cùm & alia cornua idem præstent, vti in ceruino quotidiè experimur: resistunt enim puttedini, fri-
gida scilicet & sicca: putredo verò generat vermes, & pestilentiam: eademque qualitate fluxus
sistunt, vlceraque intestinorum sanant sicuti multorum præclarissimorum virorum experimento
constat. Vnicornu itaque non tam admirandis præditum est facultatibus, vt vulgus sibi persua-
det. Atqui dixerit quispiam, antiquissimam esse eam famam, atque adeo fulcro nixam solidissi-
mo, vt ad nostra vsque tempora perdurauerit: nec defuerint fortassis etiam, qui dicent, haud te-
merè ex vnicornu pocula sibi reges illos factitasse. Quibus omnibus diuersimodè possim responde- *Fama vnde*
D re, sed hoc duntaxat respondisse suffecerit, ex tantilla etiam causa summam & diutissimam alicui *sæpe oriatur.*
rei posse conciliari famam, cùm à principio causa ipsius vanitatis à magnæ aliquo authoritatis vi-
ro non detegitur: fuisse autem vanitatem indicabat Apollonius, cùm Damidi responderet, etsi
vulgus mendacijs potius, nescio cuius quàm veritati, tantique philosophi authoritati fidem ad-
hibere malit. Vnde enim ea fama orta sit, hactenus non constar; conijci tamen potest inde ortam
esse, quod cùm nasutus quispiam videret regum pocula ex eo esse facta, sibi persuaderet, & mox
cum alijs sententiam suam communicaret, præcauendi sibi à veneno causa ex ijs bibere, cui nimi-
rum expositi sunt principes, maximè qui tyrannidem exercent: fierique potest, principibus gra-
tissimum fuisse, vt vulgus ea crederet, quoniam hoc modo spem omnem venenandi eripiebant, id
quod hodieque principes etiam facere solent. Videas enim in eorum mensis istiusmodi cornua,
vel etiam linguam serpentinam vulgo dictam, finguntque, vel partim etiam sibi persuadent, si in-
ferretur aliquod venenum, sudore suo illud proditurum, etsi tamen id nunquam sint experti. Iam-
que euanuisset rumor iste, nisi ab Aeliano & Philostrato foueretur, cùm tamen & ipsi vulgi nar-
rent fabulas. Mirum autem esse non debebat, quod ex eo sibi pocula fabricarent reges, eximij
enim

Cur ex vnicornu pocula à regibus facta.

enim splendoris erat, vt Solinus testatur, & rarò admodum ipsa fera capiebatur, ideò vt solis regibus venatio relinqueretur: solentque similiter nostri temporis venatores, si feram aliquam, quæ rarius capi solet, ceperint, vel voluptatis, vel ostentationis causa partem aliquam sibi reseruare: videasque nonnullos domi suæ ostendere pedes vrsorum, nonnullos dentes, alios aprorum rostra. In mentem etiam mihi venit, me aliquando legisse, incolas insularum Occidentalium, quæ nostro æuo detectæ sunt, pocula sibi conficere ex cranio humano. Transalpini verò populi galeas suas ferarum, quas ceperunt, exornant exuuijs, more antiquorum illorum heroum qui ad Troiam bellarunt. Mirum igitur minimè est, si ex tam insolentis feræ cornu pocula sibi reges illi conficerent. Ego verò miror summopetè, quomodo ex tam exili cornu, quale describitur & ostenditur nunc vulgò pro cornu asini vel equi Indici, ea confici possent, ideoque non semel dubitaui, num fierent ex cornu rhinocerotis, quod nimirum ad ea paranda non inidoneum est, vel forsan alterius feræ nobis hucusque incognitæ. Ex hisce itaque omnibus quæ hactenus dicta sunt, liquidò constat, vsum vnicornu, abusum esse, manifestumque dolum, cum nullum habeamus scriptorem classicum, idoneumque ac fide dignum, qui feram ipsam viderit, cumque & inter eos, qui se ex vulgi opinione de ea scribere non diffitentur, non bene conueniat; cùm denique incertæ sint ipsæ per quas dignoscitur, notæ, si fortè fortuna ipsa iam ad nos perferretur fera. Quod si verò iam concedamus, vulgò notissimam esse, notissimumque ipsum cornu, nihilominus vana adhuc erunt, quæ de eo iactitantur miracula cùm ab antiquis, tum a modernis: nec plus poterit, quam ceruinum. Relinquatur ergo posthac agyrtis ac circulatoribus pretiosissima hæc se dijs placet, gemma, restituaturque tutiora cum aduersus venena, tum aduersus corporis affectus remedia, quorum passim plena sunt classicorum authorum volumina. Hæc itaque omnia Marinus: à quo non dissentit Ambrosius Pareus Regis primarius & Parisiensis Chirurgus in libro quem edidit de venenis, qui operis sui est vigesimus. Permulti (inquit) hodie sunt, qui egregiè se aduersum venena, veneficiaque omnia putant munitos, si cornu monocerotis puluisculum, vel certè infusum paratum & ad manum habeant. Itaque me operæ pretium facturum putaui, si quantum veritatis inueterata hæc, & penitus animis hominum insidens opinio haberet, examinarem diligentius. Id quò fiat melius, tres mihi scopos ipse proponam, in quos omnes rationes comferam. Primus erit de significatione vocabuli vnicornis: Secundus, an aliquid sit huic nomini subiectum, quod reuera existat, an potius imaginarium sit, & tanquam Chymera aut Tragelaphus. Tertius, si id quod animalis huiusmodi dicitur esse cornu, aliquid virium aut facultatis habeat contra venena. Quod ad primum attinet, de dictione vnicornis obscuritas paulò maior est, quid significet apud Gallos quam apud Latinos aut Græcos. Recessit enim Gallica dictio longiùs à voce & significato: at apud Latinos quod dictione vnicornis, animal significetur vnico cornu instructum, tam clarum & perspicuum est, quàm vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione monoceros. Quod verò ad secundum scopum spectat, arbitror id animal quod vnicornis dicitur & vulgò intelligitur, imaginarium potius quid esse, quam in rerum natura existens. In quam sententiam his coniecturis potissimùm ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie sit, qui profiteatur, visum sibi eiusmodi animal. Profectò Romani domito orbe, omnia quæ rara adeoque pulchra essent inquisitores diligentissimi, si vspiam aliquo orbis in angulo talis latuisset fera, eius sibi copiam fecissent, & nummis suis aut armis insculpsissent: quemadmodum crocodilos, elephantes, aquilas, pantheras, leones, tigres, & alia his regionibus ignota animantia insculpserunt. Quod ad eos qui de vnicornu siue audita seu tradita, seu animo ad voluptatem & arbitrium concepta scripserunt, vix duos reperias qui sibi consentiant, seu in corporis, seu in morum & conditionum eius descriptione. Plinius scribit vnicornes reliquo corpore equo similes esse, id est, vt interpretatur Cardanus, equina magnitudine, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu nigro media fronte, cubitorum duûm. Munsterus qui (vt ludit Matthiolus) vnicornes nunquam nisi pictas viderat, has contra non equina magnitudine esse prædicat, sed trimestris hinnuli, non pedibus elephantinis, sed fissis caprinorum in modum, cornu non duum modo, & trium sæpe cubitorum altitudinis, colore mustelino, ceruice non admodum procera nec valdè crinita, rarioribus nempe & breuioribus pilis instructa, ex altero tantùm latere pendentibus, cruribus macilentis & tenuibus, natibus quidem arduis, sed valde pilosis. Cardanus ab vtroque dissentiens scribit cornu illi in media fronte tres tantùm digitos longum prominere. Andreas Theuetus meminit vnicornis, visi nobili cuidam Turcæ Sangeaco, quæ magnitudine semestrem aut quinquemestrem taurum æquaret, vnico verò cornu, non in media fronte, sed in summo capitis vertice gestaret, at cruribus & pedibus asininis esset, pilo tamen longiore, & auribus rangifero animali suppolaribus noto haud absimilibus: Tanta est de huius feræ effigie varietas. Sed non minor de moribus & ingenio. Plinius enim asperrimam esse feram monocerotem, mugituque graui scribit, itaque viuam nunquam capi. Asperitatis eius rationem reddit Cardanus, quòd scilicet indigena sit &

Ex quo cornu pocula fierent.

Ambrosij Paræi opinio Li. 20. c. 39.

Quid significetur nomine vnicornis

Quod vnicornis qualis dicitur fera non existat.

Lib. 8. 21.

Munsteri de vnicornibus opinio.

To. 1. lib. 5. c. 5. Cosm.

E F G H

incola

A incola desertorum Aethiopiæ regionis, squallidæ, fœdæ, buffonibusque & virulentis huiusmodi feris obsitæ. Alij contrà ingenio illam mitissimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipsam data opera offendat & inclementius tractet. Nam cum ex terra capite demisso pastum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine, necesse est, vt ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex rastris, è manu deniq; humana, è qua profectò fructuum oblata omnia genera, herbas, spicarum fasciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè & innoxiè legit. *Vnicornis vt pabulum petat.* Eo verò vsque res processit, vt fingant eam virginum amore capi, ipsarum pulchritudine delinita, adeò vt in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc sæpe compendio à venatoribus capiatur. In hac sententia est Ludouicus Vartomanus, negans feroces esse vnicornes: duas enim ait vidisse se ex Aethiopia missas ad Sultanum, qui eas in Mecha fœlicis Arabiæ vrbe, Mahumetis sepulchro nobili, cratibus conclusas continebat & alebat. *Vartomani de vnicornium ingenio sententia.* Theuetus eousque peregrinando iactat, diligentissimè ab incolis perquisiuisse, quid sentirent de eiusmodi fera, nunquam tamen de ea rescire quicquam potuisse. Ex quo videre facile est haud visas fuisse nostris, nec Vartomani temporibus eiusmodi feras. Opinionum profectò tam dissentientium tanta contrarietas facilè adducit me, vt credam vnicornis haud esse proprium animalis existentis in rerum natura

B nomen, remque planè commentitiam esse à pictoribus & rerum naturalium scriptoribus ad legentium aut spectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna est, flexus verò multi: sic veritatis vna est, sibi perpetuò similis & simplex oratio, mendacij multiplex, & quæ se opinionum repugnantia & dissimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facilè refellat. Quid igitur, dicet aliquis, cuiusmodi animantium sunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, si vnicornium non sunt? *Cuiusmodi sint vnicornium quæ iactantur cornua.* Theuetus censet ea nihil esse aliud, quàm elephantorum ossa, eò quòd certimus artificio circinata & donata: sic enim in Orientalibus regionibus ardeliones isti & circumforanei homines, rohardi piscis mari rubro & Aethiopico noti dentes, circumagunt, excauant, sequacesq; arte redditos arbitria voluntate producunt, & pro cornu vnicornis exponunt, venduntq; Certè id quod dicitur cornu vnicornis vstum, similem ebori odorem spirat. Asserit verò Cardanus elephantis dentes seu ossa arte mollia reddita, quò & quantū voluerimus sequi & extendi bubulorū cornuū instar. Quid enim est in omni rerū natura, quod nō auri sacra fames in huius aut illius effigiē simulata expressaque imagine adulteret? Sed tempus est, vt ad tertium scopum veniamus. Demus vnicornes esse, an propterea efficitur eorum cornua tantę aduersum venena & veneficia esse efficaciæ? *Lucri efficacia.*

C Si experientia & rerum euentis agendum est, sanctè hoc affirmare possum, pluries me tentasse, nunquam tamen quicquā ex cornu isto quod pro vnicornis cornu iactatur, aduersum venena fęliciter ægris mihi cōmissis successisse. Si testibus & authoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ medicorum iampridem hoc cornu valere iussit, & diuinas illi, admirandasq; vires propter quas antea tantoperè expetebatur, detraxit, multis quidem iustis, sed duabus potissimùm rationibus. Prima est Rondoletij, qui hoc in genere astruit, cornua nullo neque sapore neq; odore esse prædita: itaque nihil virium in medicina possidere, nisi fortè ad desiccandum. Nec me latet (inquit) plures facultates illarum prædicari ab ijs qui lucrum quæstumque de eis faciunt, vt & rasuræ vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd veneno & vermibus vt plurimum aduersetur: quod non minus præstare cornu cerui, rasuramque eboris existimo: quod causæ est quod ad eundem morbum pauperibus elephanti dentem, diuitibus autem cornu vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari successu præscribam. *Lib. de ponderib. c. 19.* Hæc Rondoletij sententia est, qui sine discrimine pro vnicornis cornu solebat substituere non modò cornu cerui aut dentem elephantis, sed etiam ossa equina, canina, & myrabolanorum. *Cornua ossaque nullas nisi desiccandi vires habent.* Altera ratio est, quòd quicquid venenis resistit, est cardiacum, id est, cordi, quod venena præsertim appetunt & oppugnant, roborando natum: at nihil

D roborandi cordis vim habet, nisi propter laudabilem sanguinem & aërem, quia duo illa solùm cordi sunt familiaria, vtpote sanguinis arteriosi & spirituum vitalium officinæ. Conseruantur enim omnia similibus, vt destruuntur à contrarijs: singula verò quæ gignunt, gignunt sibi simile: At cornu vnicornis, vt nullum odorem, sic nec vllum in se aërem continet, totum terrestre & aridum. Nec verò facultatis concoquentis vi in sanguinem verti potest, quia vt exuccum, sic & excarne est. *Vnicornu non esse cardiacum.* Quare vt nec in chylum, sic nec in chymum sanguinemue facessere aptum est. Nulla igitur similitudine aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem & Galenum de cornu vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot sententijs cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni regis medicus, crebrò dicere solebat, se perlubenter eum morem sublaturum, de cornu vnicornis frusto in pateram regiam demergendo, ni nosset eam opinionem tam altè in hominum animis infixam esse, vt vereretur, ne non ratione expugnari posset. *Superstitiosum remedium.* Adde quod (dicebat) si superstitiosum huiusmodi remedium non prodest, certè nec admodum obest: nisi fortè eorum fortunis qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt sibi alijs conuenientioribus aduersum

sum venena remedijs cauete, Ita sæpe incautos mors inopina rapit. Cùm aliquando ex Ludouico Dureto Regis Medico, & Professore, propter excellentem, quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæsiuissem quid de eiusmodi cornu sentiret: respondit ille, nihil se ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem rationem multis ante verbis expositam, pluribus ille & disertiùs enarrauit: nec vereri se in auditorio suo, doctorum hominum vndique ad ipsum audiendum concurrentium theatro, id alta voce & explanata oratione prædicare. Quod si quando temporum & consuetudinis vitio victus id cornu præscriberet, non alio se id consilio facere, quàm vt mederetur animi deliquijs, quæ contingunt ex serosorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompositos homines facit, quod huic cum alijs pari facultate præditis mixto, vis insit terrestri sua siccitate aquosū humorē absorbendi. At dicet aliquis, nullus neque Lemniæ, neque Armenæ terræ succus inest, nullus item odor, aut spiritus aërius è cœlo quidem. Sed nec alia verè, ac propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu & accidente, quà scilicet astringendi vi qua pollent, obseratis vasorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea est de cornu vnicornis sententia, quam si quis non probauerit, mihi gratissimum fecerit, si suam publicæ vtilitatis gratia candidè opposuerit, interim hoc quod nunc facio æqui bonique consuluerit. Hactenus Paræus. Nunc Per. Bellonij Cenomani opinionem audiamus. E F

Ludouici Dureti opinio.

Quibus cordis passionibus cornu vnicornis vtile.

Bellonij opinio. Lib. 1. c. 19.

Hic itaque in singularibus suis obseruationibus, cùm dixisset breuiter de Cretensi ariete strepticerote, capta occasione de vnicornu disceptationem instituit, quod nunc (inquit) in tanta æstimatione & pretio esse conspicimus, vt valdè mirandum sit, præsertim cùm apud veteres in vsu medico nullius fuerit authoritatis: nam si quam habuisset, authores procul dubio eam non reticuissent, Aristoteles inter ea animalia quæ bisulcam vngulam habent, cuiusdam meminit, quod oryx nominatur & vnicorne est: at facultatum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit oryx cognita, quando scribit cum reliquis animalibus muro & viuarijs includi solere. Quod si Romani res exoticas plurimum æstimantes, tam insignes vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexissent, haud quaquam eas silentio pressissent. Non negamus quin vnicornu rarum & pretiosum æstimarint, sed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob causam vt ingenuè quod de eo nobis videtur, dicamus, comperimus vnicornu quod veteribus cognitum fuit, nigrum esse debere: id tamen quod apud nos in vsu est, candidum est. Quisnam obsecro è veteribus cùm Græcis, tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque scimus esse dentis piscis quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morss appellant, trecentis ducatis æstimari debere? Etenim data nobis sunt fragmenta inspicienda, an agnosceremus, quæ pro vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, cum tamen orbiculi essent è dente piscis rohart. (Hoc & ex Paræo diximus,) Vnus Aelianus author est vnicornu medicum vsum præstare: attamen illud nigrum facit; cùm verò nostrum alterius coloris sit, dicemus ab eo quod veteres descripserunt, diuersum esse: præsertim cùm ipse Aelianus scribat asinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba sit, superior phænicea, media verò planè nigra. Plinius Aristotelis verba expressit: *Vnicorne* (inquit) *asinus tantùm Indicus solida vngula*: deinde paulò pòst: *vnicorne bisulcum oryx*. Ex quibus verbis colligitur, duo esse animalium genera vnicornia, quorum alterum est asinus Indicus solida vngula, alterum oryx bisulca: Cæterùm asinos feros, qui Latinis (imo Græcis) onagri dicuntur, cornu carere: Necessario itaq; consequitur, monocerata alicuius alterius esse animalis, cuius descriptionem non habemus. Sed cùm varijs locis vnicornua conspiciantur, negari nequit, quin reperiantur: Etenim in nostra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, sed confracta. Duo integra ostenduntur in Diui Marci thesauro apud Venetos, sesquicubitalis vtraque longitudinis, crassiora inferiore parte, quàm superiore, crassiore tamen parte tres pollices coniunctos non excedente, quæ notæ satis respondent ijs quas veteres asini Indici cornu tribuunt; attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea quæ Angliæ rex habet, striata & in gyrum caniculata esse, quemadmodum & illud, quod apud D. Dionisij phanum est, quod omnium maximum existimamus inter ea quæ hactenus conspecta fuerunt. Maius præconium meretur, quàm aliud quoduis cornu, quod in animali procreatum viderimus. Naturale etenim est, haud artificiale, in quo omnes notæ, quæ alterius animalis cornu conueniūt, reperiuntur, & quoniam concauum est, existimandum est non esse deciduum, vt nec casellarum Chamoix, boue estain cornua, contrà quàm damis, ceruis, & hinnulis quibus decidunt. Nullus est proceræ quantumuis staturæ, qui vix ad illius summitatem pertingere queat: septem enim magnos pedes longum est. Decem & tres dumtaxat libras & vncias quatuor pendet: si quis tamen subleuet, plus quàm decem & octo libras pendere existimet. Eius figura recta est instar cerei, inferiore parte crassa, deinde paulatim vsque ad mucronem gracilescens: eius etiam crassitiem manus complecti nequit, cùm quinque digitos in diametro habeat: atque si quis funiculo crassitiem metiatur, palmum & tres digitos inueniet. Inæquale nonnihil est ea parte quæ capiti inhæsit, tota deinde reliqua G H

Oryx antiquis cognitum animal.

Vnicornu nostrum dens est rohart piscis.

Duo tantum animalia vnicornia.

Vnicornu dari.

Vnicornu non est deciduum.

Vnicornu Parisiensis descriptio.

A liqua parte læui & polita: Leuibus canaliculis striata est cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem, à dextera ad sinistram, omnibus strijs in gyrum vergentibus, quemadmodum in limacum testis, aut fuste quem periclymenum ambierit. Eius color non omnino albus est; nam temporis iniuria fuscum nonnihil redditum est. Integro pede cauum est, aut eo amplius infima parte qua ossi quod capiti firmiter adhæsit, insertum fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduum esse. Cùm porrò tantum onus animalis capiti incumbat, animal quod illud gestat, ingentis corporis, boue non minus esse conijciendum est. Gabriel Frascatus etiam in libris de aquis Returbij verum vnicornu alicubi esse se non negare ait, sed quod vbique venit, id non esse, certum se esse, cùm nec mercatores alicunde illud deferant, nec apud nos nascatur, nec historiographi neoterici Indiarum, Africæ aut noui orbis hoc animal describant, aut compertum fuisse referant: cùm alioqui quotannis Insubria (inquit) sola libras consumat & vbique prostet: Vnde igitur? (Gesnerus quoque nunc apud pharmacopolas suos exigua tantùm fragmenta reperiri scribit, & ex ijs medullam dici, quæ rotundiora, albiora, molliora que sunt: exteriorem verò partem ceu corticem, quæ durior asperiorque laminarum palmam refert, colore ruffo ex candido. Videri sane sibi, tum colorem istum, tum substantiam nimium si mandas, friabilem, non lentam vt cornuum, adulteratum

Gabrielis Frascati opinio. Lib. 3.

Fragmenta qualia in officinis.

B quippiam indicare, alterius fortassis animantis cornu igne vstum, & odoribus quibusdam adiunctis adscititia quadam aromatica suauitate imbutum, fortassis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum esse vt recens habeatur & odoratum (si modò natiuus odor ille sit) non vel ætate exoletum & frequentibus poculis exhaustum. Diuites enim frustula (inquit) huius cornu poculis suis sæpe inijciunt, vel præueniendi quosdam morbos vel curandi gratia, quasi verò multis annis quantumcunque in vino macerati vis eadem perdurare possit. Sed quod vinum imbiberit, fuscum colorem trahere, candore amisso. Plerosque ad remedia ex eo promissa cornu simpliciter vti iubere, alios medullam præferre. Nebulones quosdam nescio quam miscellam, quam Venetijs vidit (calcis & saponis vt audiebat, aut fortassis terræ vel lapidis alicuius, quæ itidem ebullire solent) pro cornu monocerotis vendere; ideoque tutius esse, vel de integro cornu, si fieri posset, vel maioribus frustis, & quæ cornu speciem probè referant, emere, quam fragmenta minora, vbi dolum minus deprehendas.) Iam verò Andreas Baccius integro de vnicornu Italicè conscripto volumine, reuera dari hoc animal, veraque esse, qua de viribus eius dicuntur, asserit. Feci igitur & hoc Latinum, sed nonnullas digressiones, quæ parum mihi ad hoc argumentum

Andreæ Baccij liber de vnicornu, in quo id dari, & vires approbat.

C pertinere videbantur, rescidi ac præterij, & ipse per parenthesin quædam inserui. Si ad trutinam quod aiunt, examinemus (inquit) quot quantisque difficultatibus obruamur, non tam respectu rerum intelligibilium quàm imbecillitatis intellectus nostri, clarè videbimus verissimam esse quorundam sapientissimorum virorum sententiam, quæ de paucissimis rebus exactam veramque haberi scientiam voluit, bonamque eorum quæ noscimus, partem ex opinione potiùs dependere, quàm ex vera certaque & indubitata proficisci scientia. Omnium enim quæ intellectui nostro subiacent, duo sunt extrema, vnumque medium: quorum alterum essentia constat cælesti, quales sunt substantiæ separatæ & immateriales, quarum idea, vt ait Aristoteles, non aliter percipitur ab intellectu nostro, quàm Solis splendor à noctua: alterum substantia constat terrena, quales sunt materia, & certa rerum prima elementa, quæ tamen & ipsa propter essentiæ suæ paucitatem, nullam ferè sui ideam in intellectu nostro efformare possunt, ideoque & ipsa non comprehenduntur, intelliguntur que à nobis. Medium modò extremorum illorum species occupant materiales rerum mixtarum, sensibusque nostris expositarum: quæ etsi aliàs velut propria sunt scientiæ nostræ obiecta, binas tamen ob causas, exactè à nobis cognosci nequeunt: primò, quia in omni re interiores latent differentiæ, nonnullæque proprietates, ad quas imbecillus noster intellectus penetrare

Cur multa exactè non assequamur.

D non potest, nisi per coniecturas: secundò, quia cùm omnis nostra scientia originem habeat à sensibus, qui non semel propter insitam imbecillitatem decipiuntur, intellectum quoque nostrum falli sit necesse. Prætereo modò & aliam difficultatem, quæ fortè præcedentibus non est minor, fraudem nimirum quorundam nequam hominum, qui in omni re veritatem adumbrantes, legentium animos confundunt. Cùm igitur tot difficultatibus tantisque obruatur noster intellectus in rebus quæ subiectæ sunt nostris sensibus, qualem dicemus haberi notitiam earum quæ sunt extra illos? verbi causa, quæ nascuntur in regionibus remotis, in locis desertis, aut quæ sua natura raræ sunt, aut quæ nunquam visæ, aut cùm quæ de ijs habemus, habemus ex alijs, ijsque indoctis & barbaris, quique etiam facilè decipere nos potuere, falsaque pro veris obtrudere: id quod in aromatis, multisque euenit animalibus & alijs rebus admirandis, quæ passim dicebantur reperiri in India & apud antipodas, cùm mox tempus ipsum, quo omnis vbique veritas detegitur, maximè nostra hac ætate, qua tot hominum nauigationibus totus penè innotuit terrarum orbis, multas ita fabulosas esse ostenderit, vt sintne reuera in rerum natura, nunc omnino dubitemus: de quibus in lucubrationibus meis de proprietatibus occultis cùm agerem, nonnullas tanquam prorsus fabulosas

prætcrij,

præterij; quandoquidem nihil refert, nunquid reuera dentur, an non, quales ſunt phœnix, ſalamandra, baſiliſcus, ſatyri, centauri, ſimileſque aliæ: nonnullas verò, de quibus etiam dubitabatur nonnihil, quales ſunt bona pars atomatum, lapis bezaar, vnicornu, aliæque id generis rariores & pretioſæ, quantum licuit, ſedulo cognoſcere ſategi, & in hac modò Magni Hetruriæ ducis aula, quam verè dixeris florentiſſimam eſſe omnium virtutum academiam, nonnulla quæ aliàs animum ſemper ſuſpenſum tenuerunt, in vnicornis hiſtoria, vera eſſe reperi: quapropter non vnam ob cauſam digna ea mihi viſa eſt diligenti examine ac conſideratione, eoque magis cùm & vtilis ſit hominibus, & perquàm ſcitu neceſſaria, vulgoque inſuper grata & principibus, apud quos in ſumma ſemper æſtimatione fuit, adeò vt vix ſit medicus, qui non inter cætera naturæ miracula, eximiaque aduerſus venena remedia, vnicornu recenſeat, ceu præſentaneum & perfectiſſimum antidorum: cæterùm id cùm minus ſit vulgatum & ferè in principum duntaxat gazis conſeruetur, multi lucro inuitati diuerſa, & peculiariter quoſdam lapides ignaris hominibus pro illo obtruſerunt: in quibus cum nullæ quæ de vnicornu prædicantur, facultates obſeruarentur, multis & mihi etiam in primis anſam præbuerunt dubitandi, nunquid & vnicornu ſimiliter ſpem noſtram fallerent, qui tam mira hactenus prædicauimus. Quamobrem veram deinceps, niſi fallor, decreui hiſtoriam poſteris tradere, principibus ea in re, ad quos hæc cura potiſſimum pertinet, & vulgo etiam gratificaturus, propter communem quam pariturua eſt, & ſi quæ ſunt difficultates, eas hoc ordine declarabo: Quæram primò, an reuera detur vnicornu: in qua quæſtione multæ adducentur rationes elegantiſſimæ cùm negatiuæ, tum affirmatiuæ, & tandem oſtendetur, reuera dari: mox indicabitur quale animal ſit ipſe monoceros ſiue vnicornis, vbi audietur, quàm diuerſarum gentium authores tam antiqui, quàm moderni de eo ſcripſere, & quale cornu pro genuino ſit eligendum: tertiò ac poſtremò tradam, cur ſit, & non quid aduerſus venenum proprietatem habeat, & qua ratione queat affirmari vires ei eſſe miraculo plenas. In omni itaque re dubia atque incerta, de qua differendum eſt, primùm quæritur, an ſit: quo conceſſo, iam tuto diſputare licet, quid ſit, quomodo ſit, & cur ſit. Ad primam igitur quæſtionem quod attinet, vulgus vnicornis nomine feram intelligit exoticam, & in hoc noſtro orbe ignoram, vnico in fronte armatam cornu, cuius ſumma apud principes propter mirificas aduerſus venenum facultates eſt æſtimatio: Græci monocerotem, Latini vnicornem dicunt, Itali alicorno & Lioncorno: cæterùm quæ ea fera ſit, haud facilè definiri poteſt: nec deſunt, qui prorſus dubitant, nunquid reuera detur, & nunquid potius figmentum ſit alicuius, qui animi gratia, vt lucubrationes ſuas rebus adornaret admirabilibus, ea quæ de illa traduntur, literis mandarit; vel etiam alterius qui lucri auidus rumores eos de viribus ignaro vulgo fraudulenter obtruſerit. Quod autem nugis plena ſint, rumorque ille planè plebeius, non vna ratione aſſeri poteſt. Primò etenim nomenclatura ipſa dubitationem quandã præ ſe fert: nam cùm ea feram indicari dicant peregrinam & incognitam, quæ naſcatur in India, vel vt alij volunt, in Aethiopia vel vt alij, in nouo orbe, aduertendum eſt, exiguam illam quæ de ea hucuſque in tota Europa habita eſt, notitiam, hominibus rudibus ac planè barbaris, acceptam referendam eſſe qui tamen & ipſi illud duntaxat dictitant, feram eſſe, quæ gignitur in deſerto, ſolitariam, & quæ in locis degit aſperrimis, ad quæ acceſſus fiat difficilis, vnde rariſſimè compareat: quare & ipſos apparet, vix affirmare, ſuſpectoſque nos reddunt, nunquid hoc modo Chimæram aliquam delineare tentauerint: ſed & authores, qui primò de ea ſcripſere, haud magnæ ſunt authoritatis: ſiquidem Cteſias, quantum ex Plinio conſtat, primò de vnicorni ſcripſit: (quem manifeſtè Ariſtoteles fide indignum eſſe teſtatur) & mox ex eo alij, atq; ipſe etiam Ariſtoteles & Plinius: ſed & alij quoque qui de hac fera ſcripſere, non omnino merentur fidem, vt Philoſtratus inter poſteriores Græcos, nugas ſolitus, & mirabilia animi cauſa enarrare, & Aelianus etſi præ cæteris accuratus, vtpote priuatim de animalibus tractans, de ea agere videatur, ipſe quoque hæſitans & incertus aliorum tantummodo verbis vtitur, id quod manifeſtat, dum ait, ita vulgò fertur, ita fama eſt. Nec aliunde euenit, quod & ipſe, alijque qui poſt ipſum vixerunt, & noſtri denique æui ſcriptores diuerſimodè de ea ſcribant. Cùm enim nihil extaret de ea certi, omneſque ex aliorum qui inter ſe non conueniunt, narratione ſeriberent, non potuit fieri, vt inuicem conuenirent, cùm alij alijs, vt dicebam, vſi ſint authoribus. Sed & noſtræ ætatis ſcriptoribus, etſi oculatis teſtibus, fidei parum adhibẽdum eſſe apparet: nam & inter ipſos non magis benè conuenit, quàm inter antiquos, quorum alij equum eſſe inquiunt, alij aſinum, alij animal non abſimile ceruo, alij elephanto: alij ſpeciem eſſe ab illis diuerſam, animalque ſui generis. Rurſus nonnulli vnicornem ſolipedem ſiue vnungulem faciunt inſtar equi, alij biſulcum inſtar capræ, alij digitatum, ſed elephantis inſtar indiuiſis digitis. Adhæc in deſcribendo cornu diſſentiunt: cùm alij nigrum eſſe dicant, alij ſuperius puniceum, inferius album, medium nigrum: rurſus alij læue deſcribunt & politum, alij aſperum adinſtar ceruini; alij ſimplex: & vndiquaq; ſibi ſimile, alij ſtriatum verſuriſque cochleatim diſpoſitis decoratum, ac pulcherrimè quaſi elaboratum. Nec eadem quoque ab omnibus longitudo

Margin notes: *Aula Magni ducis laus.* — *Vnde ortum quod vnicornu negetur.* — *Prima pars hiſtoriæ.* — *Vnicornis qui.* — *Nomina.* — *Rationes contra vnicornu.* — *Lib. 8 c. 21.* — *Cteſiæ parua authoritas.* — *Deſcriptio nis varietas.*

Margin letters: E — F — G — H

A longitudo & crassitudo ascribitur. Iam verò & eædem ferè differentiæ in ijs obseruantur cornibus, quæ vnicornu nomine in principum thesauris ostenduntur, partimque cum notis ab antiquis attributis conueniunt, partim etiam discrepant, quæ res doctos nostri temporis summopere torsit. Adhæc tam enormes qui de viribus eius iactitantur, rumores, causam augent, cur vulgi potius figmentum esse multi existiment, quàm verum naturæ partum. Non enim (quod ferendum esset) simpliciter conuulsioni mederi dicunt & epilepsiæ, & veneno aduersari, sed omnium venenorum præsentissimum inquiunt esse antidotum; & vt principibus placeant, addunt insuper, haud necesse esse, vt intra corpus assumatur, more theriacæ, & vt alia assolent antidota, sed præsente tantùm ipso cornu venena prodi: importatis enim illis sudorem emittere, vel si aquis immergatur, bullas excitare. Quas tam admirabiles facultates, vt faciliùs persuadeant vulgo, veterum super eis adducunt authoritates; apud quos nimirum legimus, Indiæ reges ex vnicornu sibi confecisse pocula, & cùm ex his solis biberent, ab omni sese deplorato affectu illæsos fore, persuasum habuisse, & quod amplius est, eo quo ex ijs biberent die, nihil sibi aduersi euenire posse, adeò vt nec enses nec ignes nocere sibi posse crederent, similiaque ἀδύνατα alia iactitarent;

Cornuum quæ apud principes sunt diuersitas.

Quæ de vnicornu vulgò dicantur.

B quæ cùm nullam apud eruditos fidem mereantur, etiam effecere, vt cætera quoque, quæ de hoc cornu circumferuntur, non paucis similiter fabulosa esse videantur: imo verò haud defuere viri docti, qui non veriti sunt omnia quæ de fera eiusque cornu hucusque tradita sunt, inficiari, & quæ de viribus dicuntur, principibus qui hactenus parui faciunt suos thesauros, nisi & vnicornu possideant, à circumforaneis atque huius farinæ nequam hominibus alijs, fuisse persuasa affirmare. Postremò inter tot peregrinas feras, quas ex tam diuersis insulis, ex omni penè continentis angulo, latere, meditullio Romani proceres ad ludicrorum spectaculorumque suorum ornamenta Romam deferri curauerunt, numquam visus est vnicornis. In dedicatione amphiteatri Diocletiani (Domitiani) istiusmodi exoticarum ferarum numerus fuit plurimus, maior tamen tempore Gordiani, qui videlicet de Persis triumphaturus, ludosque celebraturus seculares, quos mox celebrauit Philippus, adduci curauerat elephantes, alces, Leones, Leopardos, hyenas, camelopardalos, onagros, equiferos, multasque id genus feras rariores alias; sed monoceros nunquam comparuit, cùm tamen eius ferocia eo tempore in omnium ore esset, dignusque ipse præ cæteris haberetur, vt ea adornaret spectacula. Non enim rhinoceros est, vt quispiam nominis vicinitate deceptus sibi persuadeat. Hic autem etsi aliàs etiam peregrinus & rarus, Romæ aliquoties in ipsis spectaculis visus est. Apparet itaque clarissimè omnino affirmari posse, vnicornem fabulosum esse.

Vnicornis non est rhinoceros.

C Placuit autem istiusmodi de vnicornu mouere dubitationes: quoniam hæ in omni re viam parare solent ad veritatem; ideoque qui ante me de eo scripserunt, omni quantum ego iudicare possum, laude digni sunt, dummodo non peruicacia quadam aduersus vulgi de eo opinionem hucusque vbique locorum celeberrimam sese opponant, sed solo sciendi, quod omnibus insitum est, desiderio moti, alijs quoque disputandi, veritatemque indagandi ansam præbere voluerint, id quod ego deinceps pro virili præstare satagam. Quantum ergo ad primam quæstionem in primis attinet, an scilicet sit; dubitatur enim. Esse autem aliquid, sapientissimorum hominum iudicio, magno argumento est vox populi, communis, inquam, & vniuersalis omnium de eo opinio atque fama, maximè verò si & rationibus & classicorum authorum authoritate fuerit stabilita: sicuti euenit in hac de vnicorni historia, quem quidem feram esse peregrinam, & in remotissimis degere regionibus, esse tamen reuera vetustissima fama est, omniumque gentium consensu dicitur: frustraque quis obiecerit, fuisse eam fortè ex ignaro fideque indigno vulgo ortam: quæ enim inde oritur, breui interire solet, cùm hæc omni semper ætate perdurarit vigueritque, & cum à sacris, tum à profanis scriptoribus, ijsdemque præclaris-

Respondetur præcedentibus rationibus.

An detur.

D simis celebrata fuerit, paulatimque maiorem adhuc veritatis certitudinem sibi acquirit. Sicuti autem in omni fama, cùm eorum quæ vel dicuntur, vel scribuntur, possint vel vera esse, vel falsa, is qui subinde vera esse affirmat, parum valet iudicio, ita etiam temeritati ascribendum erit, si quis ea quæ iam diu admissa sunt tanquam vera à doctis, pro falsis, & ex sola vulgi opinione dependentibus exploserit, eoque magis, cùm verum & falsum, vt ex principijs moralis philosophiæ habemus, cùm de alterutro dubitatur, triplici discernatur coniectura, videlicet vel ex re ipsa quæ dicitur, vel ex dicendi modo, vel ex ipso authore. Quantum ad primam coniecturam, certum est, in qualibet re sua esse extrema, suumque medium, & in ijs præsertim, quæ dependent ex vulgi opinione, alia sunt vera, alia velut allegorica, alia superstitiones vulgi, alia fabulæ, meræque nugæ: quæ omnia qui nescit discernere, facilè impingit in scopulos confusionis, & ex vno genere imprudenter transit in aliud, vnde mox inepsissimas ponit conclusiones: atq; hoc fortassis modo multa de vnicornu dicta sunt, non magis veriora habita quàm quæ de aureo Apulei asino, Homerique Sirenis & de Minotauro, similibusq; figmentis alijs memoriæ prodita sunt, quæ tamen cum ijs quæ de vnicornu dicuntur, nihil commune habent, sed

Veritas & falsitas vt discernatur.

non sine inuentorum ignominia, (etsi alioqui pulcherrima sub eorum cortice significata lateant,) E ceu planè fabulosa exploduntur; cùm quæ de vnicornu traduntur, ceu historica & vera ab omnibus hucusque sint habita, quamuis obscura sint, & insolentia. Nec mouere nos debent allatæ rationes, quandoquidem quibuslibet alijs etiam rebus, de quibus, an sint, nemo dubitat, opponi etiam possunt, sicuti deinceps in singularum refutatione fiet manifestissimum: in qua si diffusiori vsus fuero sermone, viri docti, rogo, ignoscent; cùm ferè talem & responsiones, & materinus noster sermo potiùs quàm breuem requirere videantur.

Responsio ad primam rationem, et ostenditur vnicornem reuera dari, etsi sit incognitus.

Ex prima ratione qua dicebatur vnicornem feram esse prorsus incognitam, non rectè concluditur, propterea non dari. Idem enim etiam euenit in multis alijs rebus, quæ etsi in remotissimis locis ad nos perferantur, aut in locis nascantur desertissimis & inuijs, aut quæ sua natura raræ sunt, esse tamen concedimus, & communiter etiam ijs vtimur. Quid quæso hoc nostro tempore in frequentiori vsu est aromatibus? quid rhabarbaro? ligno aloes? ambra? vt cætera istiusmodi pretiosiora prætereeam. Nihilominus cùm & de his Dioscorides, Plinius & Galenus, qui ex professo de istiusmodi rebus peregrinis scripsere, haud verè scripserint, de hisce quoque non pauci dubitarunt.

Rhabarbarū.

Rhabarbari etsi iam multo tempore inuestigarint quæ sit planta, etiamnum tamen ignoratur, & qua in regione. F Pontone, an in Oriente proueniat, nemo huc vsque exactè tradidit.

Lignum aloes.

De ligno aloes nihil quoque habemus certi, nisi quod in locis desertis, ad quæ non datur accessus, proueniat, ipsa verò arbor omnino ignoratur, & frusta tantùm fluuiorum inundationibus, quæ quotannis Gangi, Indo, alijsque Indiæ fluminibus accidunt, ad ripas propelluntur.

Ambra.

Ambram (griseam) in Arabia nasci inquiunt, fluminibusque marinis littoribus proximis innatare, sed quid ea sit, mirum est hodieque latere. Alij enim nasci ibi fungorum modo inquiunt, alij bituminis volunt esse speciem (sicuti & ego ostendi in libris de thermis) alij piscis cetiue esse excrementum, qui ex esu fructus cuiusdam herbæ eo in littore nascentis, certo anni tempore abscessum in ventre generet, idque eo rupto aquis innatari & more electioris ambræ colligi, vel è mortuo & ad littus eiecto animante eximi.

Succinum siue ambra coronaria.

Omnino verò mireris, de ambra illa coronaria, omnium vulgatissima, quæque in nostris ferè regionibus & in Germanici maris littoribus colligitur, non solùm temporibus Plinij, sed & nostro etiamnum haud satis constare, bituminisne genus sit, aut alterius succi, coralli more in mari condensati ac congelati, aut gummi arboris cuiuspiam in syluis illis Septentrionalium & desertis sponte per se decidens, & aquarum vi tandem ad littora marina propulsum. Sunt verò & alia multa, quorum itidem obscurus planè ortus est, quæ tamen quotidie manibus terimus & esse fatemur. G Quid ni itaque & vnicornem dari fatebimur? Ignotus quidem & ipse nobis est, quia scilicet fera est alpestris, solivaga, & vt omnes vnanimiter tradunt, nunquam viuus capitur.

Authoris contra Baccium argumentatio.

(Mihi istiusmodi exempla nihil probare de monocerote videntur; nam etsi multorum aromatum, rhabarbarique, & ligni aloes plantæ ipsæ ignorentur, & obscura sit vtriusq; ambræ origo, aromata tamen ipsa sibi semper simillima habentur, quia eadem; sibi semper simile rhabarbarum, lignum aloes, ambra: quod de vnicornu minimè dici potest, nec Baccius quoque dixerit, cùm vt partim dictum est ex Marino, alijsque, partim etiam ex ipsomet Baccio dicetur, vix duo reperias in tota Europa cornua (quæ vnicornu nomine in summo habentur pretio, sibi similia.)

Ad secundā rationem, cur vnicornis non integra sed confusa habeatur notitia. Cur obscura sit vnicornis cognitio.

Eodem dicendi modo cæteris rationibus respondere poterit. Haud alter enim hoc animal nobis innotuit quàm reliqua alia solent. Primò siquidem ab authoribus incognitis & nullius penè authoritatis nomen eius fuit diuulgatum, mox de natura eius nonnulla confusè conscripta sunt, tandem adimpleuerunt volumina. Cur verò obscura confusaque semper fuerit cognitio, binæ sunt eædemque verissimæ causæ, cùm quòd fera sit exotica & nunquam sub hoc cælo visa, tum quia, etsi reuera detur, rarissima, rarissimeque videndam se præbeat: degit enim in locis, vt dictum est, desertis & solitarijs: vbi duo præcipuè naturæ arcana consideranda H veniunt: quorum alterum est, quòd quædam præ cæteris omnibus præstantissima, rara & ferè singularia esse voluit, paucissima scilicet contenta procreasse eius speciei indiuidua, resque per se clara est, & multis confirmata exemplis,

Arcana naturæ.

Deum Optimum Maximum, ad maiorem operationum suarum gloriam & splendorem in omni re infinitæ potentiæ suæ specimen manifestare voluisse: & vt admirandam huius mundi machinam prætereamus, cælorumque motus, stellarum cursus, elementorumque mixtiones, quomodo item terra velut in aëre suspensa hæreat, ac quomodo denique maria terminauerit, voluisse ipsum eiusque ministram naturam in quarundam rerum aliarum procreatione admirandos etiam se præbere, quales in primis sunt lapides, marmora, gemmæ & metalla, quæ nempe in abditissimis montium generauit visceribus: animalia autem quæ operas nostras erant iuuatura, numerosa; quibus verò minus indigemus, quæque nobis erant futura perniciosa, vt ea minus nocerent, non solùm pauca numero creauit, sed vt & nos aliaque mansueta animantia instinctu quodam naturali fugerent, voluit, qualia sunt Leones, Tigrides, Dracones, Basilisci, similesque

feræ

A feræ aliæ, quas ideò locis ablegauit desertis, & ab humano consortio remotissimis: iam & nonnullis admirandos prorsus tribuit ortus, vt moscho, Zibeto & holoserico, quæ nimirum cùm sint pretiosa, ex animantium tamen fermè immundorum putredine quadam oriuntur: quædam item ob corporis molem admiranda fecit, qualia sunt elephanti & cete marina: nonnulla contrà ab paruitatem, qua præ cæteris à Virgilio celebratur culex, animalculum scilicet tantæ paruitatis, vt cùm penè conspiciatur, sibi ipsi tamen equus est, eques & tubicen, Perseus & Pegasus: In quibusdam denique admirabilis haberi voluit propter raritatem, inter quæ & phœnix fortassis fuerit, quam inter Arabiam nempe & Aegyptum visam fuisse nonnulli scribunt, Q. Plautio & S. Papinio Coss. Balsamum autem quod nemo dari negauerit, in toto terrarum orbe inter Syriam duntaxat Palæstinam & Aegyptum, sed nec vbique illic, sed quadraginta tantum stadiorum spatio prouenit, & frustra Imperatorum temporibus alio translatum est teste Plinio cùm nihil planè diligentia posset humana, nihil assiduus hominum cultus, nihil aëris cælique alterius clementia. Similiter summus ille & admirabilis architectus vnicornem rarum esse voluit, & cornu eius, vt & balsamum & gemmas, rarioraque alia, viribus præditum esse ineffabilis admirationis. Raritatis autem signum est, quod naturali quodam instinctu soliuagus sit, & in

Culex.

Phœnix.

Balsamum.

Vnicornis raritas.

B deserto solus oberret, locaque ab alijs frequentata fugiat, vt mirum videatur, si aliquando cornu eius reperiatur; fierique potest vt quod de ligno aloës diximus, hic quoque locum habeat, & nisi aquarum similiter vi in proxima flumina & inde ad littora expellatur. Vnde tametsi & ipse apud quos nascitur, obscurissimè de eo tradiderint, manifestè tamen constat, reuera id dari, præsertim cùm omni semper tempore apud principes illos modò hoc, modò illud vnicornu conspiceretur. Quemadmodum ergò omnium rerum rariorum notitia paulatim innotescere solet, ita quoque à vero non est alienum, vnicornu apud proximiores primum nationes, moxque ad alias penetrasse famam, & hanc rursus pedetatim vires sibi acquisiuisse veritatis, & tandem ab alijs quoque fuisse receptam, & ab authoribus annotatam memoriæque proditam: apparetque Chaldæos omnium primos de hoc animali (Romena vocant) scripsisse, cùm quia omnium primi scientias posteris tradiderunt, tùm quia Indiæ erant proximi, & ab his dimanasse ad Hebræos (non semel enim in sacris litteris eius fit mentio) quibus simili quodammodo voce Remim siue Reem appellatur, vt in altera historiæ parte fusiùs declarabitur, & eorum mox exemplo alios cæteris curiosiores, dum adhuc rudes ferè haberentur rerum scientiæ, de eo tanquam memoriæ digno suis in historijs meminisse. Verisimileque est hosce quamuis homines rudes, quales ferè ea

Respondetur tertiæ rationi, cur qui de vnicorni scribunt, inter se varient, & cur ipsa etiam cornua inuicem dissimilia.

Qui primi de vnicorni meminere.

C tempora dabant, multa quidem fabulosa, qualia Ctesiæ etiam imputantur, cæterùm quædam etiam vera prodidisse. Ita enim pedetentim veritas illuxit, vt mox veridici de eo scriberent authores, ac inter alios ipse etiam Aristoteles, qui nisi certò credidisset, reuera dari vnicornem, nullam eius fecisset mentionem. Is autem vt de ijs tantùm quæ reuera inueniuntur, summo cum iudicio scribit, & de alijs præterea Indicis animalibus notitiam habere potuit, adiutus (vt ait Plinius) à Magno Alexandro, ita de Minotauro, Centauris, similibusque fabulosis alijs nullam omnino mentionem facit, sed tanquam commenta hominum nugacium prætereit. Quia verò & eius ætate parum tantùm esset notus vnicornis, solo duntaxat ipsum nomine celebrauit. (Aristoteli, vt ipse etiam Baccius profitetur, monoceros siue vnicornis vox est adiectiua, & asinus Indicus ipsi tantùm vnicornis est.) Plinius verò & qui post eum vixere alij, cùm iam notior esset factus, fusiùs de eo scripserunt. Tametsi modò in delineatione inter eos non conueniat, non est tamen propterea arguendum, falsum, imo nec incertum esse, an reuera detur. Istiusmodi enim diuersitas non aliunde dimanauit, quàm quòd diuersa de eo narrari audirent aut legerent. Atqui diuersitas ista narrationum necessaria etiam fuit propter diuersas vnicornium species, vt ex

Vnicornis Aristoteli notus

Cur diuersimodè describatur.

D Aristotele & Aeliano colligitur; Fieri enim potest, vt alius de alio loquatur, immo verò quispiam minimè sibi contradixerit, si non eodem semper modò de eo agat, nam & ipse diuersis locis de diuersis vnicornibus agere potest. Falli itaque necesse est illos, qui fabulosè ideo de eo scribi arguunt, quòd alij aliter de eo scribant. Distincta enim & è medio sublata æquiuocatione neutros fabulosos esse conuincitur: eodemque modo inuicem etiam conciliabuntur neoterici, qui etsi ex oculata fide de vnicorni loquuntur, non conueniunt tamen, quia alij alium nobis depingunt. Vnum describit Paulus Venetus, visum à se in Tartaria; duos vidit & describit Barthema Hispanus, vnum Cadamustus obseruatum in ea noui orbis parte, quæ Indiæ contigua est, vt suo pòst loco distinctiùs indicabimus. Adhæc non est à ratione alienum indiuidua eiusdem speciei inuicem differre; idque vel ratione loci, vel pabuli, vel aëris, vel etiam ætatis, cuius nimirum mutatione mutantur pilus, color, & quadamtenus ipsa insuper forma: possuntque magis adhuc differre ratione cornuum, quædam enim citiùs, quædam tardiùs ea emittunt, & mox non vno omnibus animantibus illa crescunt modo; vt

Indiuidua vt inuicem differant.

minus miremur, ſi vnicornua, quæ in principum gazis aſſeruantur, inuicem varient; fierique poteſt, vt eorum alia ſint naturalia, alia à mangonibus diuerſis modis concinnata: quæ omnia niſi quis obſeruet atque aduertat, facili negocio decipietur. Sequitur modò quartum argumentum, quod cum cæteris quas diluimus, rationibus coniunctum, non exigui videtur eſſe momenti, rectè verò intellectum, nullius redditur efficaciæ. Nitebatur id hoc præcipuè fulcro: promittuntur de vnicornu, quæ extra omnes poſita ſunt veritatis limites, omnique fide indigna, ideoque & ipſum videri rem fabuloſam, minimeque naturalem. Quæ profectò inductio falſa eſt. Sint enim quæ de eo perhibentur, maiora adhuc, magiſque vero diſſona, nemo tamen negauerit, quin vel tantillum verum eſſe poſſit. Secundum autem logicos non valet argumentum, quod refutata aliqua alicuius rei parte, totum propterea refutari, quodque ſublatis accidentibus ſimul & ſubſtantiam auferri arguit, etiamſi reuera quædam ſint tam admirandis prædita facultatibus, vt fruſtrà rationes earum inueſtigemus, qualibus paſſim plena ſunt multorum lucubrationes, & nos quoque quotidiè alias, aliaſque obſeruamus, cur igitur quaſdam quæ vnicornu aſcribuntur, veras eſſe negabimus? verbi cauſa quòd venenis aduerſetur, quòd præſentibus eis ſudorem emittat, quod in humore bulliat? Cæterùm concedamus iſthæc cæteraque quæ de viribus referuntur, falſa eſſe, inualida adhuc erit argumentatio, ergò non dari ipſum animal: non enim, ablatis accidentibus, vt dicebam, ſimul etiã aufertur ſubſtantia. De iſtiuſmodi admirandis operationibus earumq; cauſis fuſiùs dicemus in tertia parte: hæc verò ad argumenti illius ſolutionem ſuffecerint. Si modò nouiſſima argumenta, vt in omni re affirmanda aſſolent, efficaciora fuerint, euidentioribuſq; nitantur rationibus, demõſtrationibuſq; procul omni dubio affirmari poterit, reuera dari ipſum vnicornem. Arguebant itaq; cur, ſi datur, nõ vnà cum rhinocerote alijſq; id genus rarioribus feris in Roman. triumphis ſpectaculiſq; fuerit aliquando oſtenſus. Id autem non ſolùm nullam in ſe habet admirationem, ſed triplicem etiam admittit reſponſionem, totidemque euidentiſſimas rationes: diximus enim animal ipſum vitam viuere ſolitariam, eamque in deſerto, Inciſque aſperrimis, & ad quæ vix vlli patet aditus, tanta que mox dicemus eſſe feritatis, vt nunquam viuus capi queat: & ſi viuum capi concedamus, nihilominus ſi regionis in qua generatur, quæ cum Antipodis ferè contigua eſt, diſtantiam ob oculos ponamus, cur numquam allatus fuerit, minimè mirabimur, nam vt feritatem prætereamus, tot cælorum, aërum, pabulorumque varietates, per tam diuerſas regiones, ad nos vſque deferri non permiſiſſent: videmuſque non pauca animalia, licet è propinquioribus regionibus huc perferantur, noſtrum tamen cælum ferre non poſſe, breuique interire, & ne longius exempla petantur, teſtatur Petrus Gyllius dominum de Armonte Galliarum Regis apud Solimannum Turcarum Imperatorem legatum, elephantem, etiamſi nihil non tentaret, vt viuum regi ſuo offerret, Syriæ tamen finibus educere non potuiſſe: redditque eius rei rationem Aelianus his verbis: *Abſtracti à ſuis elephanti ſedibus patrys, quamuis vinculis primùm ac fame, deinde varijs cibariorum blandimentis manſuefacti ſint, tanta tamen naturalis ſoli illecebra tenentur, vt patriæ memoria eos obſcurari & euaneſcere nequeat. Quare cum horum plerique grauiſſimo mœrore ſuſcepto conficiuntur, tum verò quidam ex his vberrimè flentes, tantam lachrymarum vim profundunt, vt oculorum ſenſibus capiantur.* Similiter & cætera animalia & plantæ, ſi ex natiuis locis ad alia transferantur, patiuntur, licet alia minus, alia magis: aut enim omnino & ſtatim aut mox intereunt, aut manifeſtè degenerant. Eſt & alia ratio, cui nullo pacto reſponderi poteſt, quæque cunctis qui vel à limine tantum hiſtoriographos ſalutarunt, notiſſima eſt, quod videlicet Romanorum imperium non ſolùm nunquam cuſque pertigerit, ſed & multa adhuc milliariorum millia ſuperanda fuerint: notiſſimumque eſt, Parthos nunquam domare potuiſſe, etſi pluries eos vincerent, deque ijs triumpharent, vixque Euphratem ſuperaſſe, & Parthorum fines vidiſſe, tantum abeſt, vt vltra Gangem & Indum, vbi vnicornes habitant, imperium extenderint. (Iuſtus Lipſius longè latius imperium fuiſſe oſtendit cùm aliorum, tum potiſſimum Taciti authoritate, cuius hæc verba: *Ventum inde Elephantinem & Stenen, clauſtra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare pateſcit.* Ait enim Lipſius in Taciti & aliorum veterum verbis in hoc nomen venire mare Indicum, vaſtum illud & magnum, quod ab extremo ſinu Arabico, ſiue ab Africa ea, in auream Ptolomæi Cherſoneſum ſe protendit. Itaque Pomponium Melam, duos ſinus in mari rubro agnoſcere, Arabicum & Perſicum. Et Senecam Tragicum, Tigrim in mare rubrum exonerare, atque immittere Curtium Indum & Gangem, quos certum eſt in magnum illud mare, longè à ſinu Arabico, euolui. Hæc vera & clara eſſe: promotos igitur terminos ad mare Rubrum ſiue Indicum, per Arabas adiectos. Eandem eue mentem eſſe Græci ſcriptoris in Suida: qui terminos imperij ad Orientem facit Indos & mare Rubrum, & Nili cataractas & lacum Mæotin. Ita & Appianum capiendum, cùm in præfatione operis ſui, diſtinctè Romanum imperium limitat: *Tendit* (inquit) *ab Occaſu*

Ad quartã rationem, de viribus & enormibus promiſſis de vnicornu.

Ad quintam rationẽ, cur vnicornis Romam nunquam perlatus fuerit.

Li. 10. c. 17. Elephantus patriæ amantiſſimus.

Romani imperij dimenſio.

Lib. 1. de magnitudine Ro. c. 3.

E F G H

& illo

A *& illo Oceano occiduo, ad Caucasum montem, & flumen Euphratem, & ad Aethiopas superiores per Aegyptios & Arabas, ad Orientalem Oceanum.* Hunc Oceanum Orientalem, non aliud esse quàm mare Rubrum siue Indicum iam dictum. Sed quid si affirmemus Romanos ipsos in Indiam nauigasse, mercaturamque exercuisse? Audi quæso Bacci Plinium de India loquenrem. *Postea à Syagro Arabia promontorio Patalem Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur XIII. XXXII. M. pass. æstimatione. Secuta ætas propriorem cursum, tutioremq́ue indicauit, si ab eodem promontorio Zizarum amnem portum Indiæ peteret. Diuq́ue ita nauigatum, donec compendia inuenit mercator, lucroq́ue India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur. Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna (indigna,* Liptius*) res nullo anno imperij nostri minus H-S. quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ ad nos centuplicato veneant, &c.* Atqui hinc, dices non constat, Romanos eo adnauigasse. Non negabis Aegyptum fuisse Romanorum prouinciam, atque per Aegyptios negociatores, aliosque si rhinocerotis cornua, vt suo loco patebit, deferrentur, cur non & vnicornis? Scribit verò etiam Strabo, olim quidem pauculas naues extra sinum Arabicum ire ausas, at nunc (hoc est suo tempore, claruit autem tēporibus Augusti & Tiberij,) maximas classes nauigare in ipsam vsq; Indiam & ad vltima Aethiopiæ, &c. & rursus tradens Ciceronem in oratione quapiam scribere, tributa ex Aegypto redijsse

Oceanus Orientalis mare rubrū est.

Lib. 7 c. 23.

Lib. 17. Geogr.

B Ptolomæo illi qui Cleopatræ pater fuit, talenta annua duodecim millia & quingenta. Si igitur (inquit) rex negligenter & ignauè imperans, tantum redegit: quid nunc censendum est, cùm omnia tanta diligentia & ordine administrantur, itemq; Troglodytica & Indica nauigatione sic aucta? Nisi itaque ipsi in Indias nauigarent, saltem notissima erat nauigatio, & si datus fuisset ibi monoceros, haud dubio ad sua spectacula inde petijssent. Inualidum igitur hoc Baccij de distantia argumentum, inualidum etiam quod de aëris immutatione adfert. Elephantes enim, equiferos, Oryges, Camelos, Camelopardalos, Pardos, Leones, Rhinocerotes, Hyænas, multasque feras peregrinas alias non semel Roma vidit.) Apud quos modò responsiones nostræ caritura sunt fide, ego eos dixero carere intellectu, pertinacesque appellauero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, cùm tot passim apud principes vnicornua ostendantur. Sed inquient, non videri vnius eiusdemque animalis, cùm & omnia inuicem differant, & nullum ex omnibus cum notis antiquorum conueniat. Suprà quidem huic quoque obiectioni respondimus, facileque responderi denuo potest, dummodo argutas illas suas cauillationes relinquant. Satis est enim viris doctis, si aliqua saltem

Concluditur Vnicornem dari.

C conueniant, cùm & indiuidua nonnunquam, vt diximus, in quibusdam non conueniant. Differre autem inuicem possunt, ratione cæli, aëris, educationis, ætatis, &c. Videmus enim ipsa cornua cùm prius pullulant, exilia esse & læuia, deinde post biennium aut triennium in ramos se diffundere, fierique aspera, pedetentimque magnitudine, crassitieque & figura variare: quapropter nemo etiam dubitauerit, quin istiusmodi varietates vnicornu quoque accidere possint, & præcipuè coloris, versurarum, aliorumque exteriorum accidentium. Taceo interim nonnulla reperiri, quæ etsi naturaliter eadem sint, ars tamen mangonum differre fecit: minimeque negauerim, quædam eorum quæ in principum gazis sunt, etsi pro genuinis ostendantur, nequaquam genuina esse. Certum enim est, & nulli non notum res omnes pretiosiores & genuinas haberi & factitias vel saltem mangonizatas: virique periti est vtrasque inuicem distinguere; non autem quia quædam artificiales sunt, omnes propterea tales esse iudicare. Sic ergò videor rationes eorum qui vnicornem dari negabant, satis superque refutasse: quamobrem hac priore operis parte ad calcem perducta, affirmabimus omnino dari hoc animal, & neutiquam negari posse: & vt clarior appareat rei veritas, mox quale illud sit, euidenter declarabimus.

Cornuum eorundem diuersitas vnde.

ALTERA PARS.

Quale animal sit Vnicornis.

Tametsi diuersis authoritatibus, manifestisque rationibus asseruerimus extra omnem contro-
D uersiam dari vnicornem, obiterque aliquid tetigerimus de eius natura, raritate, loco natali, necnon etiam de cornu eiusdem, quo scilicet in honore semper fuerit, ideoque videri fortassis possit, latissimum iam nobis esse campum demonstrandi certò dari: nihilominus cùm proprium genus atque definitio ipsius animantis accipienda sit ab authoribus antiquis & neotericis, quos de eo diuersimode scripsisse in priori parte diximus, haud ita facilè definiri determinarique potest. Ideoque opus erit, vt quàm diligenter authoritates illas examinemus, historiasque quæ de eodem agunt, vt ex hisce veritatem eliciamus, testimonijsque quorundam qui nostro tempore testes oculati de eo scribunt, corroboremus, simulque etiam cum ipsissimis quæ apud principes sunt, cornibus conferamus. Dico igitur omnium antiquissimam de vnicorni memoriam esse in sacris biblijs, vbi non semel eius fit mentio, & quamuis ibi non declaretur, clareque demonstretur, ex quo animantium sit genere, colligi tamen ex sensu verborum illorum potest, animal esse indomitæ ferocisque naturæ. In textu Chaldæo legitur Remena, in Hebraico voce quodammodo inde deriuata Reem & Remin, etiamsi D. Hieronymus sacrarum literarum & rerum etiam naturalium peritissimus, non nullis in locis pro Reem transferat rhinocerotem, vt Deut. 33. *Quasi cornua rhinocerotis*

Vnicornis quale sit animal.

Remena.

Reem.

Remin.

cornua eius, vbi aliàs impropriè reddidisset, monocerotis siue vnicornis: etenim non vnum aut singulare sed plura indicabantur. Et Remin apud Psalmistam Psal. 22. *Libera me domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Et Psal. 29. Reem. *Dilectus quemadmodum filius vnicornium.* Et Psal. 92. *Et exaltabitur cornu meum sicut vnicornis.* Citatur eadem vox symbolo fortitudinis apud Esaiam cap. 39. *Descendent vnicornes &c. quasi viri fortes.* Et apud Iob c. 29. Arabibus, vt tradit Andreas Bellunensis, qui nostra ætate Auicennam diligenter admodum interpretatus est, ait Alcherchedam animal esse, vnico in fronte armatum cornu, cuius vis sit aduersus venenum. Istiusmodi autem authoritates non ob alium recitaui finem, quàm vt ostenderem antiquissimam de vnicornu extare memoriam, vulgoq; olim creditum fuisse, animal esse ferocissimum, & indomabile. Iam verò si ex quo sit genere, indagemus, rursus suspicari poterimus, an idem sit cum rhinocerote, primò propter nominis similitudinem, & eiusdem quodammodo significationis, cùm monoceros siue vnicornis animal indicet, cui vnicum tantùm cornu est: rhinoceros, cui id in naribus: secundò quia & D. Hieronymus modò rhinocerotem, modo vnicornem vertit: tertiò quia negociatores Lusitani, medicique doctissimi, qui in India non exiguo tempore obuersati sunt, cùm de genuina multorum aromatum natura essentiaque, atque ipsius quoque vnicornu cognoscendi diligentissimè & pro viribus elaborarent, profitentur, se ex incolis nihil expiscari potuisse aliud, quam quòd conijciant, cornu esse rhinocerotis, reperirique priuatim in Bengala, ibique in magna haberi æstimatione, & antidotum credi contra venenum, sese tamen huius rei incertos esse: vt minus miremur Cardanum, qui nuperrimè vnicornem Rhinoceroti eundem fecit. Quamuis verò Rhinoceros ferocitate celebris sit, à monocerote tamen differt; & Plinius separatis locis de eis tanquam de diuersis specie animalibus egit, & Pausanias præ cæteris id quoque indicat, dum bina rhinoceroti cornua tribuit, vnum nimirum iuxta nares, magnum: paruum aliud sed acutissimum in summitate humerorum. Aitque Festus vulgò credi quibusdam, eundem esse boui Aegyptiaco. Nisi autem specie differrent, omnis iam lis & controuersia esset extincta. Fuit enim non semel Romæ visus & ostensus rhinoceros, primùm à Pompeio Magno, mox in ludis aliorum pugnare cum elephanto. Rarissimum tamen etiam erat animal, ideoque Diocletianus (Domitianus, vt ex sequentibus patebit) numum edidit, qui ab vno latere rhinocerotis habebat imaginem, qua multorum peritissimorum virorum iudicio magnanimitas fortitudoque regia indicabatur, vel etiam quod ipse rhinoceroti se assimilaret, qui tardè lenteque quidem irascitur, iratus verò nunquam placatur. Vtrumque significatum Martialis egregie semper ab Imperatore honoratus binis lusit epigrammatibus; quorum nempe altero feritatem roburque animantis, altero iracundiæ tarditatem ostendit. Primùm ergò est tale:

Alcherchedam.

Cardani error.

Rhinoceros non est vnicornis.

Rhinoceros in numo pictus quid significet.

Præstitit exhibitus tota tibi Cæsar arena,
Quæ non promisit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarsit pronus in iras,
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Altero sic canit:

Solicitant pauidi dum rhinocerota magistri,
Seq; diu magna colligit ira fua.
Desperabantur promissi prælia Martis
Sed tamen is redijt cognitus antè furor.
Namque grauem gemino cornu sic extulit vrsum
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.

Visus postremò in Europa est rhinoceros nostris temporibus, anno post partum salutiferum 1535. cùm Emanuel rex Lusitaniæ Vlyssiponi spectaculum ederet, in quo elephas ei pugnans succubuit. Qui tunc eum videre, eum describunt similem elephanto, eiusdemque fermè magnitudinis, minoribus verò tibijs, vngulis solidis bifidisque, capite porci, corio per tergus durissimo & squammoso, binis cornibus, vt dictum est, ne verò vllus mihi relinqueretur dubitandi scrupulus vtrumque cornu beneficio ac fauore Magni Hetruriæ principis inuicem contuli, totoque cælo differre obseruaui. Est enim rhinocerotis cornu nigrum, crassitie & longitudine bubali, cæterùm neque cauum, sed solidum ponderosumque; neque contortum, præterquàm in extremo, quod insigniter acutum est, iuxta verò exortum setis obuestitum, nigris & asperrimis: contrà monocerotis cornu album est, maioremque præ se fert maiestatem, aliasque continet differentias, vt idoneore loco apparebit: quapropter fateri oportet, vtrumque sui generis esse animal. Cur verò D. Hieronymus in interpretatione sacrarum literarum non distinxerit, rationem etiam obiter tetigimus, siquidem alicubi erat sermo de pluribus numero, ineptumque fuisset dicere, libera me domine de cornibus vnicornis: & quamuis etiam mercatores illi & medici qui in India vixere, non alium agnoscant vnicornem quam ipsum rhinocerotem, nec hoc quoque negocium facessere potest, cùm vel ipsi,

Rhinoceros describitur.

vt dictum

A vt dictum est, opinionis suæ incerti sint. Accedentibus igitur nobis ad naturalem monocerotis historiam, indicanda primùm erit vocis homonymia, quæ non paucis imposuit, vt rem ipsam percipere non potuerint. Dupliciter autem ea vsurpatur, vel adiectiuè, vel substantiuè: priore modo omne significat animal, cui vnicum duntaxat cornu est; altero speciem specialissimam. Aristoteles nunquam eam hoc secundo modo vsurpauit, sed semper adiectiuè, quo modo Græcè *δίκερος* & *τρίκερος*, Latinis bicorne & tricorne animal est, cui bina, cui tria sunt cornua, quemadmodum manifestè colligitur ex ca. 3. lib. 2. vbi agit de animalibus cornigeris. *Asinus Indicus* (inquit) *licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit.* Et subdit: *Est & oryx monoceros siue vnicornis, sed bisulcus.* Mox autem lib. 6. cap. 36. meminit onagri, id est asini syluestris, de quo & M. Varro agit in secundo de re rustica, sed neuter cornutum facit, vt vel inde sit manifestum Onagrum siue asinum syluestrem asino Indico monoceroti differre. Reperio tamen solum Philostratum, asinum vnicornem (licet fortè non sine lapsu) onagrum nuncupare: Inquit enim *in vicinis Hyphasidis Indiæ fluuij paludibus asinos syluestres degere, cornuq; suo taurorum more generosè pugnare*: constatque palam ex hisce authoribus tria sui generis animalia esse, asinum Indicum, asinum syluestrem &

Monoceros siue vnicornis quotupliciter accipiatur.

Onager.

B orygem, quorum tamen nullum verus est monoceros siue vnicornis quem hic intelligimus. Oryx, secundum nonnullos & Plinium quoque ex capris est syluestribus Libycis, cornu ferrea duritia, colore nigro. Similiter vulgari significatu rhinocerotem nominat Plinius lib. 8. 20. & 22. boues Indicos vnicornes & tricornes: additque insuper syluestres tauros esse atrocissimos & campestribus maiores: dari item in India boues solipedes & vnicornes: atque ita interpretari debemus Oppianum in libris de venatione & Strabonem, dum aiunt in India reperiri equos & asinos vnicornes, necnon & Aelianum, cùm ait in Aethiopia tauros esse & vaccas monocerotes. His authoribus consentiunt alij, Plinio verò priuatim Solinus in suo polyhistore: eosdemque sequitur Isidorus, & partim etiam Albertus, qui copiosè admodum de animalibus scripsit, inter quæ, multa terrestria, multa item aquatilia recenset vnicornia: recenset & serpentes vnicornes, bicornes, tricornes & multicornes. A cornibus nomen accepit cerastes, serpens perquam maleficus & pestilens: cornutum etiam dicunt ipsum aspidem, cenchrim item & ammoditem. Recenset & volatilia insecta vnicornia & bicornia, quale est illud quod ceruum volantem dicunt, quia cornua similiter vt cerui ramosa habet, quæ occulta quadam proprietate spasmo mederi ex viris fide dignissimis accepi, si tantùm manu retineatur. Vides igitur vocabulum hoc monoceros siue vnicornis commune esse

Oryx.

Tauri syluestres.

Boues vnicornes.

Animalia vnicornia multa.

Ceruus volans.

C multis animantibus, vt equis, bobus, asinis, capris, belluis marinis, serpentibus, alijsque quibus singulare cornu est, sicut bicornis de bicornibus, tricornis de tricornibus dicitur. Quemadmodum verò in omni re illud quod in suo genere præstantiùs est, generis nomen sibi vendicat: ita etiam monocerotis siue vnicornis nomine propriè & sigillatim apud authores intelligitur animal (quadrupes) vnico quidem & singulari cornu præditum, cæterùm præ cæteris pretiosissimo, etsi interim nonnulli authores melioris notæ æquiuocatione nominis decepti, facultates, quas huic monoceroti propriè dicto debebant, modò equo, modò asino vnicorni, modò etiam rhinoceroti attribuerint. Quæ igitur deinceps dicentur, de vero & propriè dicto monocerote siue vnicorni intelligi volo. Possit interim hic moueri dubitatio, cur non & asinus Indicus & equus vnicornis possint dici, haberique veri & genuini monocerotes, cùm non solùm Philostratus, sed & Aelianus, qui diligentissimum se & præ cæteris eximij iudicij scriptorem profitetur, illis, non monoceroti propriè dicto vires omnes adscribant aduersus venenum, morbosque deploratos & incurabiles, ideoque Indiarum regulos ex illis sibi conficere pocula, auroque certis spatijs, exornare & ex eis bibere solere. Huic quæsito dupliciter responderi potest: primò etsi hoc vocabulo monocerotis alia etiam indicentur animalia, vt ostensum est, non est propterea necesse, vt concedamus, omnia eiusdem

Asino Indico perperam vires contra venenum ascribi.

D esse prærogatiuæ, sed vnum eorum erit verus monoceros, alij suppositititij, quibus tamen ab ignaris, aut à negociatoribus eædem facultates perperam tribuuntur, id quod in multis etiam medicamentis euenit, & in quibusdam etiam cornuum frustis, quæ pro vnicornu ostenduntur, & magni admodum fiunt, cùm tamen cum vero & legitimo vnicornu nihil habeant commune, vt suo pòst loco clariùs demonstrabitur. Secundò responderi etiam poterit, non abhorrere à vero, diuersas illas monocerotis species, ad vnam tantùm pertinere. Aelianus enim, alienis vtens verbis, facilè decipi potuit, & modò similem equo, modò asino, modo ceruo eum describere, quod diuersa animalia esse crederet: quemadmodum & nos synonyma sæpe fallunt, præsertim ea quę à similitudine rerum imponuntur: verbi causa, cùm monoceros nobis Italis dicatur Liocorno vel etiam Lionfante nomine vt apparet à Leone detorto, non defuere qui Leonis aliquod genus esse suspicarentur. Quod autem Aelianus alijque monocerotem modò equi, modò asini, modò cerui nomine, potuerint intelligere, vel inde licet colligere, quòd & Aristotelis & aliorum testimonio constet, animal esse rarissimum, & quod rarissimè capitur: id quod illi quoque asseuerant, qui nostro tempore Indiam perlustrarunt. Quod si autem diuersæ veri monocerotis darentur species, iam plurima etiam

Monocerotes equi, asinique ijdem qui veri monocerotes.

ma etiam

ma etiam darentur cornua, & eiſdem pleni eſſent principum theſauri. Vt igitur clarior euadat hæc noſtra oratio, nunc illud affirmabimus, etſi vnicornis vna & ſingularis ſit tantum ſpecies, confuſionem facilè euitari poſſe authorum, qui aliàs equo, aliàs aſino, aliàs ceruo aſſimilatum: cùm notum ſit, omne genus, obſcurum licet ſit, ex proprijs aliquando agnoſci differentijs: quas deinceps ex ſingulis qui de eo ſcripſerunt, colligemus, & ex ijs cæteriſque quæ de vnicorni prodita ſunt, definiemus, quid reuera ſit, vbi reperiatur, quæ denique facultates & prærogatiuæ ei aſcribantur. (Hæc ferè opinio Geſneri eſt, cuius nomen Baccius diſſimulat. Mihi, inquit ille, recitatis Plinij & Aeliani de monocerote verbis, omnino Plinius & Aelianus vnam eandemque beſtiam deſcripſiſſe videntur, ſed nec aliam Philes ſimia Aeliani. Quinetiam aſinum ſiue onagrum Indicum, ſi non idem, inter vnicornia tamen animalia iam deſcripto omnium proximum eſſe dixerim. Conueniunt ſanè præter cornu vtrique vnicum in media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ ſolidæ, celeritas, vita ſolitaria, robur inexpugnabile, & quod confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantùm differre videntur: cùm aſinus Indicus albus ſit reliquo corpore, ſed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibuſdam tribuitur, ſic & cornu color non idem: monoceroti enim ſimpliciter nigrum Plinius tribuit; aſino Indico Aelianus medium tantùm nigrum, inferius album, ſuperius puniceum: ſed forſitan omnes iſti colores in corpore potiùs quàm in cornibus ſpectantur, caput purpureum, media corporis pars nigra, poſtrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum eſſe ſcribit, excepto mucrone. Hæc Geſnerus. Plinius certè etſi ſeparatis locis de aſino Indico & monocerote agit, inuicem tamen meo iudicio vel non diſtinxit, vel ſuo ſe proprio gladio iugulat; nobis enim alicubi author eſt, ſolum aſinum Indicum ex ſolipedis vnicornem eſſe, ſed verba eius recitabo: *Cornigera ferè biſulca: Solida vngula & bicorne nullum: Vnicorne aſinus tantùm Indicus; Vnicorne biſulcum, oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet:* Et alibi rurſus: *Cornua ſolipedum nulli, excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.*) Tres igitur ex antiquis monocerotem deſcribunt, Philes, Aelianus, & Plinius, Philes plenam nobis dedit deſcriptionem: (quæ talis eſt ex traductione doctiſſimi Ioacchimi Camerarij, archiatri Norimbergenſis reipub.)

Geſneri de vnicornibus quadrupedibus opinio.

Aſinus Indicus ſolus vnicornis.

Monoceros deſcribitur.

Eſt vnicornis India fera cognita
Horrenda viſu, calcium quibus ferit
Armis timenda: ſed ore ſi quem proruens
Momorderit, vix Paonis ſolers manus
Præſens leuarit vulneris periculum.
Hæc inſolenter verticis motans iubam,
Longumque noxiumque cornu porrigit:
Quod frontis euatum ſub ipſo tubere
Non eſt cauum, nec more cornuum leue,
Nec compari vndiquaque conſtat germine,
Limaque ferri viſitur mordacius,
Gyris in orbem conuolutum inuiglis.

Hæc itaque breuis ipſius animantis, eiuſdemque cornu eſt deſcripto, cum qua alij quoque conueniunt, ac potiſſimum Aelianus (quid mirum, cùm omnia ſua ex Aeliano Philes tranſcribat, vnde etiam ſimia Aeliani paſſim nuncupatur) qui lib. 16. cap. 20. pulchram de eo hanc tradit hiſtoriam, quam cùm ad noſtrum omnino faciat propoſitum, integram hic recenſere non fuerit incongruum. *Montes* (inquit) *eſſe dicunt in intimis regionibus Indiæ aſperrimos & feris refertos; vbi quæ apud eos beſtiæ domeſticæ ſunt, feras eſſe aiunt, vt oues, capras, canes, boues & per ſe & ſua ſponte errare, ab omni cura paſtoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilitatem, infinitatemque & hiſtorici & Indorum ſapientes teſtantur: inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem ſentiūt. In ijs monocerotem, quem vocant Cartazonon numerant, eumq́; magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt iubaq́; præditum & pilis fuluis eſſe; pedum bonitate, & totius corporis celeritate excellere, atq́; ſimiliter vt elephantes pedibus inarticulatis eſſe, apri caudam habere, inter ſupercilia cornu vno, eodemq́; nigro, non leui quidem, ſed verſuras quaſdam naturales habente, atque in acutiſſimum mucronem deſinente ornatum exiſtere, omniumque maximè animalium abſonam vocem & contentam emittere, & ad alias quidem beſtias ad ſe accedentes manſueſcere, cum verò gregalibus ſuis pugnare; neque modò mares inter ſe naturali quadam contentione diſſidere, ſed contra etiam fœminas certare, pugnamque vſque ad mortem victi ingraueſcere: nam & reliqui corporis maximo robore præditus eſt, & cornu imprimis inexpugnabili armatur: deſertiſſimas regiones perſequitur, ſimul & ſolitarius errat. Coitus tempore ad fœminam manſuetè manſueſcit & pariter paſcuntur. Cùm hoc tempus tranſierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rurſus efferatur, & ſolus vagatur. Praſiorum regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari eoſdemque feſtis & panegyricis diebus ad pugnam committi,*

Monoceros vbi habitet.

A *committi, ad robur ostendendum. Nam integra ætatis & perfecta nullum unquam quisquam meminit captum fuisse.* Hæc itaque omnia Aelianus, cui astipulatur Plinius, & maiorem adhuc lucem addit lib. 8. cap. 21. Cùm enim de admirandis Indiæ rebus, & de rhinocerote, deque boue alijsque Indicis animalibus vnicornibus & de axe præterea, cuius corium Libero patri erat sacrum, dixisset, subiungit: *Orsei Indi venantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram viuam negant capi.* Quo loco per Orseos meo iudicio intelligit Nysæos, quorum oppidum plerosque Indiæ ascribere ait lib. 6. cap. 21. montemque Merum, Libero patri sacrum, vnde origo fabulæ (inquit) Iouis femine editum. Conijcio id autem ex antiquissimo quodam numo, quem videre mihi contigit apud Pyrrhum Ligorium antiquitatum studiosissimum simul ac peritissimum, ducisque Ferrariensis antiquarium, in quo monoceros siue vnicornis exprimitur, tali planè qualem iam diximus, figura, cornu cantharo Bacchi inserens, cum inscriptione, ΝΥΣΣΕΩΝ. Quo symbolo significabant se Bacchum colere, gloriarique tam pretiosi rarique animantis venatione: fueritque fortassis Alexandri Magni numus: Græca enim inscriptio est, isque solus Indiam superauit. Superato enim Dario Persarum Rege, toti Orienti fuit terrori, & ad Herculis vsque columnas, quæ vltra Gangem sunt ad Nyssam oppidum peruenit, ibique Herculi & Baccho solenniter litauit. Cùm verò post debellatos populos, victoriarum suarum trophæa, arcus, altariaque & pyramides erigeret, qualia apud Ptolomæum legimus in montibus Riphæis fuisse, ad mare item Caspium, & apud Sogdianos, & in India ad ripam Hipasis, Solinus & nostri temporis scriptores, aras Alexandri nominarunt: ita quoque verisimile est, ad maiorem victoriarum suarum laudem famamque, nummum illum, percussisse. Vtcumque autem est, numus ipse figuram monocerotis solumque natale verè & pulcherrimè expressit. Cæterùm ne isthæc iudicia memoriæque destituantur testimonio, vtque nonnullæ quæ apud authores occurrunt, controuersiæ decidantur: iam descendemus ad magis modernos, & ad eos qui oculati testes de monocerote scribunt. Aeneas Syluius Piccolominus, qui postmodum fuit Pius secundus Pontifex Maximus, libro de Asia cap. 10. tradit authoritate cuiusdam Nicolai Veneti, in extremis Asiæ partibus in quadam prouincia nomine Macino inter montes Indiæ, & Cataium, vbi vulgò creditur habitasse Sericos, reperiri animal capite porci, cauda bouis, singulari in fronte cornu, colore magnitudineque elephantis, cum quo naturaliter dissideat, cornuque ibi haberi in maximo pretio aduersus venenum. Idem testatur M. Paulus Venetus, qui longo tempore Magno Cham Tartarorum Imperatori inseruiunt, cùm sibi iter faciendum esset longissimum per Indiam anno circiter M. C C C. quamobrem vulgò magni fiunt eius scripta, inter cætera memoria digna narrat in regno Basman, cuius incolæ omnino barbaræ sunt, reperiri vnicornes, esse autem paullò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti, capite apri, tanti ponderis, vt id semper habeat reclinatum, more porcorum in cœno morari gaudere: In media fronte cornu gestare vnum, crassum & nigrum, linguam habere spinosam, eaque lædere homines & animalia: Vt verò modò dicam quod sentio, non ausim affirmare, etsi alioqui scriptores fide dignos existimem, num hoc animal ab ipsis descriptum, reuera sit verus ac genuinus monoceros: recedunt enim à descriptione quam iam antè pro vera accepimus. Nihil enim habet similitudinis vel cum equo, vel cum ceruo, sed est potius animal inusitatæ magnitudinis, neque agilis est & velox, sed piger potius & porcorum more volutabro & cœno gaudet: quæ monocerotis naturæ aduersantur: differt & cornu colore, quod nimirum nigrum esse aiunt: quamobrem cùm & asini ibi dentur, vaccæ item & tauri capræque vnicornes, hanc quoque vnicornem sui generis esse, nec à ratione alienum esse existimo, in toto Oriente à monocerote propriè & per excellentiam dicto cæteras eas animantes similiter vnicornes, accepto nomine indigitare, quoslibet que suam veram esse sibi persuadere. Quantum verò ad Monocerotem Pauli Veneti, nemo puto vitio mihi verterit, si rhinocerotem esse iudicauero; non malè enim congruunt, quas ei ascribit, notæ, magnitudo videlicet ad elephantum accedens, deformitas, pigritia, & caput porci, quibus ferè notis rhinocerotem antea delineauimus. Inter eos verò qui nostra ætate de monocerote agunt, Aloysius Cadamustus nauigationis suæ capite quinquagesimo scribit, in quadam noui orbis parte reperiri vnicornes, capique viuos; cæterùm cum de forma eorum nihil addat, nullumque de eis ferat iudicium, descriptionem mutuabimur à Ludouico Berthema Hispano, qui describens iter suum, quod fecit per Aethiopiam, & mare Erythreum, animal hoc exactè describit, omnesq; quas suo monoceroti veteres, notas tribuit. Mecha (inquit) quæ ciuitas est Arabiæ, portuque per totum Orientem nobilis, septa habet siue claustra regia, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos miraculi loco ostentant populo, nec ab re; res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum quem constat natu maiorem esse, pullo equino triginta mensès nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, vtpote

Orsei Indi qui.

B

Alexander Magnus Indiam vicit.

Testimonia recentiorum de vnicornu

C

An recentiorum monocerotes sint veri.

D

Monoceros Pauli Veneti qui.

Monocerotes à Berthema visi.

pore anniculus ac equino pullo ſimillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, do- E
drantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris eſt id animal equi muſtelini, caput cerui
inſtar: collo non oblongo, rariſſimæque iubæ, ab altera parte ſolùm dependentis. Tibias habet
tenues, eaſdemque graciles admodum, hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas ha-
bet, caprinos pedes ferme referentes. Tibiarum poſteriorum pars exterior villoſa eſt, piliq́ue plu-
rimi. Sanè id animal ferum videtur; verùm ferociam neſcio qua comitate condiuit. Eos vnicor-
nes quiſpiam Sultano Mechæ dono dedit. Aduecti ſunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo
munere neceſſitudinem cum Sultano Mechæ præfecto coniunctiſſimè iniret. Hactenus ille, exa-
ctiſſimè quidem animal ipſum deſcribens, eget tamen declaratione; binæ ternæue enim notæ cum
Plinio & Aeliano non conueniunt. Præterit in primis colorem ipſius cornu, læueque ne ſit, an
aſperum, an item amfractuoſum & ſpiris conuolutum, vel non. Plerumque autem euenire ſolet,
vt nonnulla vel propter ſcribentis incuriam, vel propter rerum, quæ deſcribuntur, imperitiam, ferè
præterea cantur, quæ omnino annotaſſe oportuiſſet. Quod autem ad verſuras illas ſpiraſque atti-
net, monendus eſt lector, ne ſimul etiam cauitates, vt in columnis quibuſdam videmus, neceſ-
ſariò requiri exiſtimet: Sufficit enim vt veſtigia tantùm earum appareant, qualia in genuinis cor-
nibus conſpiciuntur, ab imo ad ſummum vſque cornu ſimul cum ſpiris verſuriſue ambientia. F
Minus verò ei condonandum eſt, quòd colorem cornu non expreſſit, præcipuè cùm Philes & Pli-
nius id nigrum eſſe dixerint. Atque hic rurſus lectorem moneo, nigrum colorem non intelligi,
qualem in cornu rhinocerotis & bubali cernimus, cæterùm reſpectu ipſius ſubſtantiæ, quæ tota
candicat, intelligi itaque fuſcum, qualis conſpicitur in cornu cerui, etſi etiam vſu & temporis diu-
turnitate natiuus ille ſplendor exterior perdatur, & in caſtaneum ferè abeat, vt minus mirari de-
beat, ſi Solinus, alijque purpureum id eſſe dixerint. Differt præterea à cæteris in vngularum
deſcriptione: nam bifidas eſſe profitetur more caprarum, cùm Plinius & Aelianus integras eſſe
dicant, ſimileſque elephantinis. Sed & in hoc tueri poteſt, dicendo aſſimilationes dari pro exem-
plis, non autem quòd totæ tales ſint: quin minor adhuc proportio exiſtit, ſi dixerimus pedes ha-
bere omnino elephantinis ſimiles, ſi animal ipſum equum magnitudine non ſuperet. Et licet e-
tiam pedes elephantorum calloſi ſint & rotundi, videntur tamen vngulas habere nonnihil diuiſas,
eaque in re à ſolipedis differt, eamque differentiam annotare voluit Barthema cum æquiore pro-
portione, dum caprinis eis aſſimilaret vngulis. Sed cur nos circa has differentias exercemus? Ec-
quæ datur alicuius rei, ſiue ea ex foſſilibus ſit, aut plantis, aut animalibus, deſcriptio, quæ non G
apud diuerſos qui eam deſcribunt, variat? Ecquis item ille eſt qui non aliquando decipitur & in
ijs maximè, quæ nunquam vidit? Nunquam autem antiquis viſum fuiſſe vnicornem (qui de eo
ſcripſerunt) ſed ex aliorum narratione ſcribere, pro indubitato mihi perſuadeo. Vnde natum eſt,
quod quæ de hoc animali prædicantur, fabuloſa ferè habeantur, & à nobis propter narrationis
diuerſitatem, difficillimè inuicem concilientur, quare ſummo iſthæc cum iudicio à lectore exa-
minanda erunt. Si enim dixerimus ea propter aliquid fabuloſum eſſe, quia diuerſimodè de eo ab
authoribus ſcribitur, omnes etiam hiſtorias, etſi vero alioqui veriores, falſas etiam eſſe conceden-
dum foret, quandoquidem & in earum enarratione non ſemel variant hiſtorici. Sufficit enim, vt
quæ dicuntur, conueniant in ijs, quæ ſunt maioris momenti, magiſque eſſentialia. (Iulius Scali-
ger quoque Vartomani incuriam tacitè modeſteque tangit exercitatione CCV. Cardanum exa-
gitans, qui imprudenter rhinocerotem cum monocerote confuderat. Nequeo tibi, Cardane, (in-
quit) opitulari, qui monocerota ſub rhinocerotis nomine pinxiſti, quum duæ ſint belluæ longè
diuerſiſſimæ. Rhinocerotis eius picturam vidimus, cuius cadauer eiectum eſt in Tyrrhenum lit-
tus. Capite ſuillo, tergore munitus ſcutulato. Cornu gemino, altero puſillo in fronte, altero in
nare robuſtiſſimo, quo audaciſſimè, pugnat, ac vincit elephantum. Vt iam deſinant nugari Gram- H
matici de gemino cornu apud Martialem. Monocerotis autem figuram ex Vartomani facetiſſima
narratione huc ſcribemus. Vnicornibus equi magnitudo; Crura, pedes, caput, cerui, pili color
balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villoſæ. Cornu vnum integrum Niceæ vidimus: alia a-
libi: ſubfuluum vnum, vnum ſubluteum, accedens maximè ad buxeum; vnum ſubpuniceum.
Etiam habemus fruſtum candidum. Negat Vartomanus ferocem eſſe: contrà quàm ab alijs vulgò
acceperamus. Tametſi cæteram quoque hiſtoriam animaduertas à multorum narrationibus di-
ſcrepantem. Sed Vartomano, viro optimo, qui ſeſe duos vidiſſe ſcribit, habenda fides eſt. Qui-
dam recentiorum, qui alienis operis ſuas interpolant merces, orygem atque monocerotem eundem
eſſe arbitrati ſunt. Credo quod legerent, ὄρυγα μονοκέρωτα. Cæterùm hoc eius epitheton eſt. At
huic noſtro, de quo agimus, nomen proprium. An ſit aſinus Indicus, in Ariſtotelis commenta-
rijs eſt à nobis explicatum. Iidem maiore cum flagitio cum Gazella orygem confudere.) Etſi
igitur qui de pretioſiſſimo hocce cornu ſcripſere, non omnino inuicem conſentiant, nihilominus
meo iudicio nunquam tanta eius extitit notitia, quàm hoc noſtro tempore, quo videlicet diligenti
multorum

Verſuræ ſpiræ conuolutiones vt in vnicornu intelligendæ.

Color niger vnicornu vt intelligendus.

Elephantorum vngulæ.

Antiqui vnicornu non viderunt.

Scaligeri de monocerote ſententia.

Vnicornu color varius.

De genuinis & veris vnicornibus Principum.

A multorum nauigatione in Indiam multarum etiam aliarum rerum cognitio detecta est. Vixque videas in hac nostra Italia principem, vt alios taceam, qui non vel integrum, vel truncum saltem possideat. Nec dubitandum quoque, quin iam breui & ipsum animal, etsi in locis degat desertis & inuijs, simus cognosciturí: ideoque pro vero asseremus teucra istiusmodi cornu haberi apud nos posse, si consideremus tot pretiosissima cornua, quæ nunc in principum thesauris asseruantur; de quibus tamen ex allatis antea distinctionibus ferendum est iudicium, præcipuè de fragmentis, necnon & de integris, quorum naturalis immutata forma est. Illud itaque in primis quod in templo D. Dionysij Parisijs ostenditur, planè genuinum est, & omnibus notis, quæ ab Aeliano, Plinio & Ludouico Barthema recitantur, ad amussim respondet. Aspectum enim est, vergit in nigredinem more ceruini, (alij album esse dicunt,) longum est quinque aut sex vlnas, rectum, versuris spirisue ad summum vsque conuolutum. Similia ei sunt quæ ostenduntur Metis & Argentinæ in Germania, item quod apud Polonorum Regem est, crassitudine insigni. Argentinense quidam Germanus, qui id se manibus suis contractasse asserit, hominis tradit esse altitudine, crassitie quanta manu vna circundari queat, solidum, absque vlla rima, si exiguas illas strias excipias, quæ
Vnicornu Parisiense genuinum.

B magnam ei vndique venustatem conciliant, tanti ponderis, vt mireris, quomodo ab ipso animali ferri queat, odoris omnis expers, colore eburneo, quod vetustate iam ad flauum declinauit. Quæ si ita se habent, ne tantillum dubito, quin & hoc sit genuinum & omni ex parte verum vnicornu, & ad hoc cætera esse conferenda & examinanda. Illa verò quę sunt Venetijs in thesauro diui Marci, etsi superioribus aliàs non sint absimilia, olim tamen lauigata sunt, detractaque est exterior illa, quæ ab Aeliano alijsque memoratur, cuticula, vt sic dicam, aspera cum suis spiris. Scribunt quidam Germani circa annum salutis 1520. in margine Arulæ fluminis Heluetiæ iuxta Brugam oppidum, repertum fuisse cornu, idque monocerotis esse ab illis creditum; quod sanè mihi minimè videtur; nam vt notas illas taceamus, quas à vero cornu differentes habet, album enim esse inquiunt, sed in superficie subflauum, duos longum cubitos, nullisque spirarum versuris, odoratum tum aliàs, tum accensum instar moschi ferè, cùm natiuum cornu odoris saporisque sit expers: nisi dicamus & hoc cornu ita mangonizatum aliquando fuisse. Cæterùm imaginati omnino non possum, qui fieri potuerit, vt res tam pretiosa eo in flumine reperiretur, cum Indiam id animal mittere certo certius sit, à qua plurimis cælis Heluetia distat. Si in littore marino id fuisset inuentum, iudicare non erubescerem, marinæ cuiusdam feræ esse. Minus etiam affirmauerim, quod tradit Alber-
Vnicornu in Arula flumio repertū.

C tus Magnus, vidisse se vnicornu crassitudine sesquidodrantis, longitudine verò decem pedum, sine spiris, cætera ceruino simile. Tantæ enim longitudinis & crassitiei cornu: caputque quod id ferre debet, ad animal pertinere videbuntur, quod magna molis nauem aliquam adæquet, tantum abest, vt elephanti assimilari possit, tantoque minus equo aut ceruo, quorum ferè magnitudo vero monocerοti tribuitur. Crediderim itaque illud cornu monstri potius cuiusdam marini fuisse, qualibus Oceanus ille Germanicus abundare solet, qualia etiam nonnunquam in nostris maribus, etsi multò minoribus apparent: authoremque habeo Paulum Diaconum tempore D. Gregorij Papæ per Tyberim qui cuncta inundabat, balænam immensæ molis per totam vrbem trepidante populo enatasse, tandemque extinctam spectaculo omnibus fuisse, cuius hodieque costa in ecclesia B. Virginis, cui à populo nomen est, cuius summæ est admirationi, longa pedes decem, crassa quantum longitudo requirit. Ex istiusmodi itaque ossibus diuersa à fraudulentis lucrique auidis hominibus confici verisimile est, & nonnunquam etiam quædam ad cornuum similitudinem, quæ postmodum ab ignaro vulgo pro vnicornibus accipiuntur: Poculumque illud quod superioribus diebus Magno Hetruriæ duci Cosmo donabat D. Aluarius Mendecius Lusitanus, acceptum à Narsingæ rege, non est meo iudicio (dictum hoc esto cum bona illorum venia,) ex cornu
Vnicornu ab Alberto memoratum nō esse genuinū.
Balana in Tyberi Roma visa.
Vnicornu supposititi.

D monocerotis, neque is quoque id ausus fuit affirmare, sed potiùs ex eorum animalium cornu, quæ modò ex Paulo Veneto describebamus, & in Basma & Macino Tartariæ regionibus reperiri diximus, magnitudine ferè elephantis, nigra & immunda, cornu in media fronte nigro, quo ibi tanquam vero ac genuino vnicornu vtuntur (vt aiunt) aduersus venena. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix vtraque manus ambire posset: color illi liuidus, plumbeusue & obscurus: maculam habebat in fundo atram, erat laue, minusque quàm alia cornua densum: spurium autem esse didici manifestissimè, cùm id cum veri & genuini, conferrem trunco, cuius videndi copiam faciebat idem Serenissimus dux. Cur modò hunc truncum genuini vnicornu esse mihi persuaderem, impellebant notæ, quas omnes habebat cum ijs communes, quæ à Solino & Aeliano enumerantur. Erat enim substantia densa & solida, vniforme, album, quibusdam spiris conuolutum ab imo ad summum, vt videbatur vsque, crassitudine mali Aurantij, vt ex medio ipso cornu exemptum esse sit suspicandum, quate & exiguam quoque habet cauitatem, qualem in omni genuino vnicornu esse iudico. Vidi & alium truncum in Vaticano inter alia quæ ibi asseruantur, rariora: nec non & alium apud illustriss. Cardinalem Tridentinum. Vterque crassiusculus est, bubali fermè
Vnicornu genuini trunc ubi.

bali fermè inſtar, ſotis rudis, colore pallido, ſtriatur, ſubſtantia denſa & æquali. Sunt enim cornu ipſius exordia. Hiſce denique reſpondet pretioſiſſimum illud poculum Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Cardinalis Alexandrini donatum à Luſitaniæ rege, quod vel ex ſolo intuitu ingenuitatem præ ſe fert, confectumque apparet ex cornu ſplendiſſimo & adinſtar eboris læui: colore eſt ex albo palleſcens, largum, quantum bini anteriores digiti vtriuſque manus circumdare poſſunt. Audio & alia celebrari partim fruſta, partim & integra, atque præ cæteris illud quod in ditiſſimo Sereniſſ. Mantuæ Ducis ſpecu aſſeruatur: (Huius, ſicuti & quod in theſauro Regis Poloniæ conſeruatur, iconem dabo in fine capitis.) Aliumque truncum Florentiæ apud Robertum Ricium, quæ tamen breuitatis cauſa indeſcripta relinquo; & ſuffecerit dixiſſe, omnia quæ reperiuntur genuina ſuperioribus eſſe aſſimillima; licueritque ex hactenus dictis affirmare, quale animal ſit monoceros & quæ eius ſit natura, eiuſque cornu, & ex diſtinctionibus allatis iudicari poterit, quæ genuina & principibus digna, quæque fictitia ſint habenda. Nunc ergo de viribus & ſingularibus eorum proprietatibus dicetur deinceps in tertia operis parte.

TERTIA PARS. *De facultatibus vnicornis.* Supereſt modò vt dicamus de facultatibus & occultis vnicornu proprietatibus: de quibus multa referuntur, partim vera & principijs innixa naturalibus, partim etiam falſa & fabuloſa, ita tamen ipſi immixta hiſtoriæ, vt etiamſi omnes excedant fidei limites, non ſolùm ceu vera paſſim habeantur, ſed etiam velut maxima quædam arcana, quemadmodum etiam in alijs rebus, quibus in medicina vtimur, euenire non ſemel aſſolet. *Cur quandoq; falſa à bonis authoribus referantur.* Nam cùm prius diuerſis experimentis colligerentur rerum virtutes ac facultates à vulgo maxima ex parte, veriſque vt fit, vbi minus valet iudicium, falſa affingerentur, coacti fuere viri docti etiam nonnulla ex ijs inuicem permixta memoriæ prodere, lectoriſque iudicio ſubmittere. Quo modo nimirum legimus, helleborum ingenium acuere, amentes ſanare, ſenes ad iuuentutem reducere, lapidem lazuli & Armenum ſenectutem remorari, vitamque facere beatam: ſcillam pro foribus ſuſpenſam maleficia arcere, lapidem bezoarticum, dummodo attingatur, omne genus veneni pellere, alijſque pretioſis lapillis nihil non admirandum promitti, ſi à nobis tantùm ferantur, fortunatos ſcilicet nos reddere, benignos, apud alios gratioſos, diuites, victoriarum compotes, & quod adhuc amplius eſt, præſtare ne ab alijs videamur: ſiue vt vulgus loquitur, inuiſibiles nos efficere: ſimiliaque alia de ijs promittuntur, vt apud Plinium & Solinum non ſemel eſt legere, & aliquoties etiam apud Dioſcoridem: adeo vt Galenus, qui pòſt vixit, ſcripturus de ſimplicium medicamentorum facultatibus, coactus fuerit, in multos animaduertere. *Virtutes ſuperſtitioſæ.* Alios enim prolixitatis arguit, alios quod veris falſa permiſcuerint, & inter cæteros in Pamphilum præcipuè fuit inuectus, quod inter facultates plantarum, incantamenta, veneficiaque & ſimiles aniles ſuperſtitiones alias immiſcuiſſet, quibus poſtmodum ignarum, iudicioque carens vulgus fidem præſtat, & tanquam miracula quædam recenſet, vt interim taceam, à quibuſdam in malam partem vſurpari. Et quamuis Dioſcoridem laudaret, quòd præ cæteris veriora ſcriberet, in eo tamen quædam quoque cenſura indigere aduertit: *Galenus quid in Dioſcoridem animaduerterit.* nec deſunt etiam noſtro æuo viri iudicio præpollentes, qui in omnibus medicamentis cùm ſimplicibus, tùm compoſitis facultates examine diligenti indigere contendunt: Multa enim vtentes decipiunt, vnde poſtmodum cæteris nulla fides adhibetur. Cùm itaque de omnibus medicamentis ſemper aliquid ſuperſtitioſè ſit ſcriptum dictumque: quid mirum ſi idem nòſtro vnicornu euenerit, quod hucuſque præter vulgus & tempus quo paulatim tenebris inuoluuntur omnia, etiamſi aliàs luce clariora, alium cenſorem non habuit. De hoc autem præ cæteris fabuloſa, figmentaque tradi potuere, quandoquidem rarum ſemper fuit & in ſummo pretio, & ab omnibus expetitum ac deſideratum: iſtiuſmodi enim pretioſis rebus, vt carius vendantur, nonnulla plerumque admiratione digna affingi ſolent. Declaraturi igitur rei ipſius veritatem, omnes ſimul facultates examinabimus, manifeſtiſſimaſque quaſdam diſtinctiones afferemus, quibus veræ proprietates iſtiuſmodi, quo de agitur, cornu aperientur, & quomodò tot eius encomia & prærogatiuæ, admirandæque vires ſint interpretandæ, enucleabimus. *Fulcra facultatum in omnibus rebus.* Nulli itaque dubium eſt, quin operationes facultateſque omnium rerum nitantur, orianturque à ſua forma, cuius ſedes, vt ita dicamus, in medio eſt ſiue centro earum; & ab illa etiam differentiæ formales dimanent, illius videlicet miniſtræ quodammodo, etſi interim alię alijs ſint interiores, centroque propinquiores, & quædam etiam ad qualitates elementorum, & ad accidentia exteriora vſque ſe extendant, adeò vt omnium operationum, quæ dantur in quacunque re, aliæ vtpote nobiliores & ſecretiores, immediatè dependeant ab ipſa forma tanquam primo agente & regina omnium operationum, aliæ ab eius differentijs, quæ eò ſunt quoque nobiliores, quò principio ſuo ſunt viciniores: aliæ denique dimanant à qualitatibus elementorum, ſuntque manifeſtæ, vt calidum, humidum, frigidum & ſiccum, quas in omnibus miſtis eſt inuenire. *De quibus facultatibus tuto iudicare liceat.* De hiſce autem facultatibus, quæ à qualitatibus elementorum proueniunt immediatè, tutò iudicium ferri poteſt: ingenio enim doctrinaque eas noſtra aſſequi poſſumus, quia ſenſibus noſtris manifeſtæ ſunt. Omne enim calidum aptum eſſe

constat

A constat calfacere, frigidum refrigerare, ſiccum ſiccare, humidum humectare; & per conſequens, prout quatuor iſtæ qualitates inuicem miſcentur, operari ſecundum diuerſa, quæ inde oriuntur, temperamenta: Sed cum intellectus noſter ſcrutatur eas, quæ dependent à differentijs internis, non paucis obruitur difficultatibus: quo enim magis recedunt a ſenſibus noſtris, qui velut manu intellectum ducunt ad ſcientias, propiuſque contrà ad principia formarum accedunt, & nobis operationes & cauſæ earum redduntur obſcuriores, adeò vt illæ quæ immediatè ab intima forma dimanant, planè nobis ſint incognitæ, vt inde occultarum facultatum nomenclaturam ſibi vendicarint, nec alia nobis ratione innoteſcant, quàm quatenus nos ad eas ducit experientia. Nullam ſiquidem rationem dari nouimus, verbigratia, cur magnes trahit ferrum, niſi quia talis ei ineſt natura, facultaſque formalis & intrinſeca. Sicuti modò in manifeſtis qualitatibus, vtpote ſenſibus expoſitis, nemo decipitur, ita contrà ab occultis huiuſmodi proprietatibus omnes ferè dimanant ſuperſtitiones ac figmenta. Cuiuſcumque enim rei facultatem, dummodo non excedant limites ipſorum ſenſuum, vel quilibet experimenti adiumento, cauſam inuſtigare poteſt, videlicet calidane ſit, an frigida, humida, an ſicca, ſed perſcrutando vlterius, iam intellectus ſuo paulatim deſtituitur duce, illiuſque more qui per tenebras tactu viam ſibi parat, neceſſariò cogitur vti coniecturis, vt eas aſſequatur: quibus modò ſi viri vtantur eruditi, iudicioque vigentes, nonnunquam ad intimas vſque rerum notitias penetrant: ſed quia longè maior copia eſt, qui ob iudicij ſui imbecillitatem varijs figmentis veritatem obnubilant, fit vt in immenſas confuſiones incidamus, adeò vt etiam docti, magnique iudicij viri, multis fabuloſis ſæpe fidem adhibere cogantur, (quia alijs occultis proprietatibus ita immixta ſunt, vt diſtingui inuicem nequeant,) vel ſimul omnes inficiari: id quod in hoc noſtro euenit vnicornu, de quo nimirum variæ ac diuerſæ enumerantur virtutes, partim inter occultas referendæ proprietates, partim planè manifeſtæ, partim item morales, partim denique omnino ſuperſtitioſæ: quas omnes inuicem diſcernere nouiſſe plurimum refert. Oſtendimus itaque primùm, vnde euenerit, cur tot tantaque de huius cornu viribus prædicentur, mox facultates veras rationibus corroborabimus, & tandem alias etiam enarrabimus, quæ veræne ſint an falſæ, nec affirmabimus, nec inueſtigabimus, ſed qualiter ab alijs referuntur, quodammodo repetemus. Proprietates igitur vnicornu ſingulares & præ cæteris excellentes eſſe, inde in primis conſtat, quòd à mundi ipſius penè exordio Chaldæi & mox Hebræi eius

Virtutes & proprietates occultæ.

B

Coniectura virorum doctorum quid poſſit.

C mentionem fecerint, venuſtiſſimas inde allegorias deſumentes: inter quas tria reperio præcipua ſignificata, fortitudinem, æquitatem & exaltationem. Omnes autem quas ex ſacris literis recitauimus authoritates, fortitudinis & ferocitatis huius animantis ſymbola quædam indicat, nominatim ex Pſalmiſt. 21. Vbi dicitur, *Salua me Domine ab ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam:* Et Eſaiæ 34. Vbi loquitur de ira Dei aduerſus Idumeos & Aſſyrios populi ſui perſequutores: *Vnicornes cum eis & tauri cum potentibus.* Et Iob 39. indicantis animal eſſe indomitum & ferociens: *Nunquid volet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis rhinocerotà ad arandum?* Aequitatem & integritatem indicabant Moſes, vigeſimo octauo, Deuteronom. cùm tribu benediceret, iam iam interituro. *Sicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quaſi cornua monocerotis cornua eius.* Exaltatio autem & prærogatiua ſignificatur Pſalmiſt. nonageſimo primo. *Exaltabitur ſicut cornu vnicornis cornu meum:* Et vigeſima octaua. *Dictus Dominus quemadmodum filius vnicornis.* Et ſeptuageſimo ſeptimo. *Aedificauit ſicut vnicornium ſanctuarium ſuum in terra.* Iuxta huiuſmodi ſignificata intelliguntur etiam nonnulla emblemata ſymbolaque, quæ & ipſa ſingularem aliquam proprietatem vnicornis indicant: inter quæ illud præcipuum ſimul & antiquiſſimum,

Moralia de vnicornu.

Fortitudinis typus.

Aequitatis Integritatis.

Exaltationis.

Emblemata

D quo ipſum animal in gremio virginis alicuius depingitur & continentiæ caſtitatiſque typus habetur. Etenim teſte Plinio viuum capi nequit, & vt alij referunt, niſi virginis alicuius auxilio capitur, cui naturæ quodam ductu ſeſe ſubmittens, in gremium eius ſeſe dimittit, moxque ibi quieſcens dormitanſque à venatoribus capitur. Author eſt huius hiſtoriæ Albertus Magnus, ex Iſidoro ni fallor, qui libro duodecimo Etymol. cap. vndecimo tradit talem vnicornis naturam eſſe à multis pro iurato affirmari, reueraque haud alio modo capi, domarique dum tenera adhuc eſt ætas. Veruntamen falſa omnino iſtiuſmodi de caſtitate eius allegoria eſt, & hiſtoria ipſa à vero abhorret, naturæque ipſiuſmet animantis aduerſatur. Nam vt Aelianus teſtatur, fæmellas ſuas odit, & niſi coitus tempore manſuetè ad eas accedit & gregalis fit; & mox rurſus, cùm ventrem illæ ferre cœperint, efferatur, & ſolitarius obuagatur per deſerta, & inuia hominibus loca. Rectiùs itaque & ſignificantius iſtiuſmodi emblema ſignificabitur vis amoris, nam quemadmodum hæc fera ſua natura aſperrima, & à fæminarum conſortio abhorrens, ſinit ſe tandem ab illo vinci ac domari, ſic multò minus nos reſiſtere ei poſſe, qui & deorum ſuperbiam depreſſit, & Herculis in primis ferociam leniuit, rigiditatem demulſit Xenocratis,

De caſtitate falſa dict.

Vis amoris typus.

Numiſma Niſæorum quid indicet. & ſapientiam contaminauit Salomonis: Numiſma etiam Niſæorum, cuius ſuprà quoq; meminimus, pulcherrimi emblematis ſignificationem habet. In eo vnicornis qualis à Plinio deſcribitur, inclinans caput, cornu in cantharum Liberi patris inſerit: inſcriptum ei ΝΙΣΕΩΝ. Indicant namque gloriari ſe iſtiuſmodi feram, quæ toto terrarum orbe ob cornu ſui contra venena præſtantiam celebratur, ſolos poſſidere, ſuæque regionis proprium eſſe, & fortaſſis Bacchum deum eorum tutelarem vinum eo conſacraſſe. *Symbola cũ pictura vnicornis.* Vt autem ad noſtra tempora deſcendamus, aliquot Pontifices nominatim Clemens VII. & Paulus III. vnicornem vſurparunt in ſuis ſymbolis, indicaturi exaltationem, fortitudinem, iuſtitiam, aliaſque virtutes ſuas conſimiles. Similiter emblema antiquiſſimæ ac nobiliſſimæ Criuellorum Mediolanenſium familiæ, quam primò illuſtrauit Celeſtinus Papa III. & noſtro tempore illuſtriſſimus Cardinalis Criuellus, ab huius quoque feræ natura ac virtute acceptum eſt. Eam enim pingebant hoc addito lemmate Gallico, quia à Gallorum Rege id acceperant, POVR SAVVER LEAVTE. Eo namque modo & ingenij ſui vires, & integritatem erga regem ſuum indicabant. *Aluiani emblema.* Manifeſtior verò ſignificatio fuit emblematis Bartholomæi Aluiani, quod à Iouio celebratur inter emblemata aliorum clarorum virorum. Pingebat hic vnicornem cornu ſuum in riuulum quendam aquarum immergentem, cum verbis, VENENA PELLO. Pinxit denique & Sambucus hoc animal inter alia emblemata, cum elemmate PRETIOSVM QVOD VTILE. Vbi indicatur, ea quæ vitæ noſtræ præcipuè conducunt, & viros etiam ingenio & doctrina præſtantes, maximis cohoneſtandos eſſe præmijs. F

Manifeſtæ facultates vnicornis. Tam ex allatis itaque problematibus, quam ex communi hominum conſenſu licebit affirmare, immenſas eſſe vnicornis facultates, ſicuti nunc deinceps clariùs etiam demonſtrabimus. Proprietatum eius igitur naturalium, alias vulgares eſſe & à manifeſtis qualitatibus dimanare, (quales ſunt quæ vim habent ſiccandi, aſtringendi, ſimileſque alias,) alias occultas, nemo equidem dubitat. *Vnicornu deſcriptio.* Eſt autem cornu huius animantis, ſicuti antea ex Phile potiſſimum oſtendi, & ſicuti etiam ex fragmentis, poculiſque quæ videre mihi licuit, conijcere potui, ebori & colore & ſubſtantia non abſimile, foris nimirum paleſcens, coloreque ferè buxeo, ſolidum, denſum, ponderoſum, qualia ferè etiam ſunt aliorum animalium cornua, quare & horum more limari poteſt, atque radi, odoris ſaporiſque omnis expers. Vis ei moderatè deſiccans & aſtringens, vnde multa, omnia nempe quæ cornu ceruinum, præſtare poteſt, quæque ebur. *Vnicornu olim non ſumebatur in tra corpus.* Duo tamen circa vſum ſunt annotanda non parui ponderis, primò quòd nullum ex antiquis ſit reperire, nec claſſicum alium authorem, qui id vel ſimpliciter, vel vſtum, vel in puluere propinarit, aut propinari dixerit. G Sed hoc ideo factum quia genuini ſemper perexigua fuit notitia, & ad manifeſtas illas facultates, ſatis erat ebur, & cornu ceruinum, quorum vbiuis copia eſt. Cùm verò prærogatiua illa vnicornu dependeat à proprietatibus occultis, quæ poſtmodum, vt hiſtoriæ teſtantur, in eo diuerſis hominum experimentis, obſeruatæ ſunt, pretiumque eius adauxerunt, non pauci capta inde occaſione non ſine grandi lucro id adulterare ſtuduerunt, *Vnicornu vitiatur.* fragmenta alterius cornu vſti pro eo ignaris emptoribus obtrudentes, & ne fraus fucuſque detegereretur, multa de facultatibus eius aduerſus vermes & venena affingentes. Subitque mirari, cur multi noſtri ſæculi, qui tamen ſimplicium aliàs cognitionem non parum illuſtrarunt, hunc fucum non ſolùm non detexerint, ſed & vſum iſtiuſmodi ſuppoſitorum fragmentorum aduerſus venena febreſque malignas conceſſerint, cùm alioqui, ſi paulò diligentius examinentur, vel quilibet videat fragmenta eſſe eboris, aut aliorum etiam oſſium vſtorum, feræ fortaſſis cuiuſdam marinæ, (Vide ſuprà quæ ex Bellonio & Paræo, ſcripſimus,) aut etiam petræ foſſilis. *Maxilla pro vnicornu vẽdita.* Vidi ego maxillam feræ cuiuſdam grandiſſimæ ad viginti ferè vlnas è terra loco glareoſo erutam, quæ fortè per aliquot centenos annos ibi ſepulta iacuerat, tota namque exceptis dentibus iam erat facta lapidea, quæ poſtmodum, vt audio, pro vnicornu vſurpata fuit, priuatim autem contra vermes: erat enim ſapore exiccante & aſtringente, & in aqua ebulliebat. H Audio & lapidem quendam ab agyrtis & circumforaneis pro vnicornu venundari, id quod & Braſauolus, in examine ſuo ſimplicium aduertit, *Lapis pro vnicornu venditus.* dum ait, omnes penè pharmacopœos lapidem loco vnicornu vendere: idque & ego teſtari poſſum ex fide aliquot almæ huius Vrbis digniſſimis ciuibus, qui affirmant erui iſtiuſmodi lapides non vno loco, nominatim verò in Calabria, indeque à circumforaneis ad alia loca deportari, proque vnicornu omnibus obtrudi: emptores autem facilè decipi, quoniam lapis ipſe oſſibus vſtis eſt vndiquaque ſimillimus, ſquammatim compactus, ſiccus, aquæ immiſſus, bullas excitans, quod euidentiſſimum & infallibile ſynceritatis vnicornu ſignum eſſe vulgus vbique credit. *Occultæ proprietates vnicornu.* Et quamuis modo iſtiuſmodi fruſta, ſiue lapidum, ſiue oſſium vſtorum, vſurpari poſſint, vbi opus eſt exiccatione, aſtrictioneque, vt aduerſus lumbricos, more cornu cerui vſti, eboriſque & ſpodij, non propterea vnicornu eſſe dici poſſunt, quòd hoc non propter manifeſtas, ſed propter occultas tantùm facultates proprietateſue vſurpari

A pari assolet, idque modò per se, modò alijs simplicibus immixtum, quæ communiter contra venena, & in febribus mali moris exhibentur, vt bolus Armenus, terra sigillata, fragmenta lapidum pretiosorum, lapis lazuli, cornu cerui, corallum & id genus alexiteria alia, de quorum facultatibus non alia ratio assignari potest, quàm quòd tales esse experientia vsusque ostenderit, nisi & eruditis quibusdam coniecturis easdem assequamur. Cùm enim rarissimè reperiatur istiusmodi fera, & nisi summo cum labore, singulares imprimis, sublimesque eius cornu vires inesse conijcimus, quoniam natura in istiusmodi pretiosissimis gignendis parcissima potius, quam copiosa esse solet, id quod metallorum præstantissimorum, lapidumque pretiosiorum exemplo omnibus notissimum existit: nam quemadmodum principes, peritique œconimi thesauros suos occultant, resque suas pretiosiores sepris claustrisque abdunt, alijsque locis secretioribus, ita & illa aurum, argentum, lapidesque pretiosos terræ altissimis visceribus, margaritas in imo maris abscondidit, nonnulla etiam, vt & monocerotem in locis dedit desertis, adhuque asperrimis. Iam & ex substantia de proprietatibus aliquid conijci potest: quæ si in gemmis margaritisque examinetur, apparebit in mixtione earum exuperare formam, materiæ contrà inesse parum quidem, sed quantulacumque illa est, puram esse, & splendidam, stellarumque naturæ non absimilem, vt vel ideo cælestibus planè viribus præditas esse nemo audeat inficiari, immo verò eruditi asserunt æquè operari parua quantitate, quàm si magna vsurpentur, nonnullas applicatas tantùm, non aliter quàm magnes ferrum assolet, venenum & quodcumque aliud naturæ nostræ inimicum ad se allicere. Fitque præterea coniectura virium istiusmodi ex signis exterioribus, densitate, læuore, odore, sapore, & colore. Densissimum autem est hoc cornu, & si quod aliud ponderosum, album, purum, vniforme, & in quolibet vnicorni vnicum. Admiranda insuper est ea vis (vt doctissimè disserit Auicenna in libello de viribus cordis) quæ calfacit cum ipsa non sit calida, quæque refrigerat, cùm ipsa non sit frigida, & quæ ea præstat, ad quæ naturaliter valet, nullo adiuta artificio, non videlicet vsta, non lota, aut alio modo præparata, vt in cornu cerui fieri solet; adeo vt cùm Aeliano & Philostrato cæteri quoque authores in eo conueniant, antiquos illos Indiarum reges, apud quos primùm hoc cornu innotuit, ex eo pocula sibi fabricasse; exque ijs bibisse, quòd aduersus omne venenum, quoddam velut antidotum præstantissimum esse nossent, præsensque remedium aduersus ebrietatem, spasmum, epilepsiam, aliosque morbos incurabiles, quales nunc sunt febres malignæ. (Fieri potest reges illos vulgo persuasisse, quod ob allatas a Baccio rationes ex ijs cornibus biberent, vt sic minus veneno è medio tollerentur, cui aliàs quam maximè sint expositi, non aliam tamen ob causam, quàm cur nos ex vitro, bibisse arbitror. Ex cornibus enim pocula conficere antiquissimum esse inuenio. Athenæus lib. 11. tradit antiquos ex cornibus bouillis bibere solitos fuisse, & idcirco Dionysium (hunc apud Indos cultum fuisse ipse etiam Baccius profitetur in explicatione numismaris Nysæorum) κερατοφυῆ cornutum fingi, & Taurum a pluribus nuncupari, & ταυρόμορφον id est, taurina facie conspici in Cyzicó. Eiusdem moris ex cornibus bibendi, id quoque est indicio, quod & vinum aqua miscere κεράσαι dicatur, & vas ipsum, in quo mixtio huiusmodi fiebat, κρατὴρ appelletur ἀπὸ τῶ κέρας, quasi κρατὴρ ἀπὸ τῶ εἰς κέρας ἐγχεῖσθαι τὸ πόμα, id est quòd potus in cornu infundatur. Hinc Ambrosius quoque, *cornu*, inquit, *in medio vini plenum*. Addit Athenæus ibidem, nostris quoque temporibus cornuum apparatus cernitur, quæ rhyta nonnulli appellant. Profert etiam exempla Centaurorum, Thracum, Paphlagonum, Perhæborum, Philippi Regis Macedonum, regum Pœoniæ, qui ex cornibus, quorum labra nonnunquam vel auro vel argento operiebant, bibere consueuerunt. Athenienses autem argentea cornua facientes ex ijs bibebant. Poëtæ præterea multi antiquos inducunt ex cornibus bibentes. Aelianus author est D Ptolomæo secundo cornu bibulum ex India allatum, quod tres amphoras caperet. Quidam autem cornua aurea vsurpabant, alij osculum poculi aureum vel argenteum faciebant. Pæonios aiunt boues educare, qui cornua gestent tantæ magnitudinis, vt capere possint tres, aut quatuor choas, & idcirco ex ijs facere pocula, quorum labra auro, argentoue circundabant Athenæo teste. Samogithas vrorum cornibus pro poculis vti, testis est Sigismundus Baro in commento rerum Moscouitarum. Hieronymus Mercurialis libri primi de gymnasticis cap. 11. antiquissimum triclinium marmoreum depingit, in quo accumbentium vnus ex istiusmodi corneo poculo bibit, indeque vetustissimum illum lapidem esse arguit. Vidit eum Patauij in ædibus Rhamnusianis, post curiam vrbis præfecti, in vico Patriarchæ, ad Diui Petri. Audioque & in inferiori Germania; vbi more Græcorum conuiuia paruis poculis inchoant, magnis verò claudunt, cùm ex potu incaluere, inter alia maiora pocula, bubula quoque cornua vsurpare, quòd cùm pede (vt sic dicam) careant, bibentes ex eo per se exsiccare cogantur. Testatur & Ioann. Gulielmus Stuckius libro tertio antiquitatum conuiualium hodiè (apud superiores scilicet Germanos) licet rariorem eorum vsum esse, seseque vidisse huiusmodi cornu bouinum ingens, cuius labrum

Coniectura doctæ de viribus occultis.

Pretiosa natura occultauit.

B *Gemmarum natura.*

Vires quæ præ cæteris admiranda.

C *Cur reges ex vnicornu biberent.*

Ex cornu bibere mos antiquissimus est.

Rhyta quæ.

Boues Pæonij

Triclinium antiquissimum

argento erat obductum: conuenienſque profectò eſſe cornupetis illis Bacchi mancipijs, hu- E
iuſmodi poculi genus. Non me latet interim multos viros doctiſſimos, vt Mercurialem lib. 1. Lect.
Var. & Ioan. Langium in epiſtolis medicinalibus epiſt. 39. opinari, veteres corticis poculis vſos,
quòd ea ſalubriora crederent, quam tamen ſententiam non alio quam Aeliani & Philoſtrati teſti-
Inſtrumenta medicorũ cornea. monio aſtruunt. Sed & veterum medicorum inſtrumenta fuerunt cornea. Cornibus enim liquo-
res menſurabant, cornibus in ſcarificatione pro cucurbitulis modò ex aurichalco, vel etiam vitro
conflatis, vtebantur; cornibus clyſteria adminiſtrabant, teſte Galeno lib. 1. & 2. de compoſit. me-
dicament. & lib. 13. Meth.) Hiſce hiſtorijs accedit medicorum experimentum, qui eo, cùm ſe of-
fert occaſio, feliciter vtuntur. Taceo interim multorum nomina, quia hoc in ſingulis deſidera-
Vnicornu felix ſucceſſus. bam, vt rationem quare vterentur, reddidiſſent. Ferè autem omnes qui de venenis ſcribunt, &
febribus peſtilentibus, vſum eius commendant & approbant, atque inter alios doctiſſimus Mar-
ſilius Ficinus de eo agit primùm in libro de vita cælitus comparanda, vbi vires ei attribuit planè ab-
ditas & cæleſtes, quas pòſt rurſus aſtruit ex communi medicorum experimento in libro de anti-
dotis aduerſus peſtem. Approbat id etiam Braſauolus, niſi me memoria fallit, dummodo verum
ac genuinum nanciſci liceat. Et à Matthiolo recenſetur inter antidota aduerſus venena; alij præ- F
terea, nominatimque Aloyſius Mundella aduerſus morſum canis rabidi, aliorumque animalium
maleficorum, & vermes quoque, eorumque ſymptomata: nihil tamen audet aſſerere, quando-
quidem id nunquam viderat. Haud prompto animo eodem vtuntur medici Romani propter ge-
nuini inopiam, & impenſam: vnde etiam fit, quod id ferè nunquam præſcribatur, niſi cùm ægri
Pretium vnicornu. eo non amplius egent, vel ipſum iuuare amplius non poteſt: Tam ingens autem eſt huius cornu
pretium, vt planè regia futura ſit impenſa, ſi quotidiè eo vti velimus. Superioribus annis merca-
tores quidam Germani venale vnum (ex ijs fortaſſis, quorum antea memini) Romam ad princi-
pes quoſdam attulere, pretio nonaginta millium coronatorum. Iulius tertius, vt maximos illos
imitaretur Imperatores, Antoninum, & Seuerum pharmacopæam erexit in Vaticano, pretioſiſ-
ſimis opulentans medicamentis, inter cætera etiam fragmentum mercatus eſt vnicornu duode-
cim millibus aureorum à mercatoribus quibuſdam Epidaurijs; quo non ſemel Auguſtinus Ric-
Vnicornu Pontificiũ. chus Pontificius tunc temporis archiater feliciſſimè vtebatur, modò ſcrupuli, modò decem gra-
norum pondere, ex vino ſi febris non aderat, ſin aderat, ex aqua aliqua cordiali, multoſque à gra-
uibus & periculoſis affectibus liberabat, quorum nonnulli hodieque ſunt ſuperſtites. Illuſtriſſ. &
Reuerendiſſ. Cardinalis Tridentinus truncum poſſidet vnicornu pulcherrimè diuerſis exornatum G
gemmis & auro, in quo omnes, vt antè quoque indicaui, notæ veri ac genuini vnicornu conſpi-
Vnicornu Cardinalis Tridentini. ciuntur, eſt enim natiuum ipſius cornu, quo capiti annectitur, principium, brachij humani craſſi-
tudine, foris pallidum, intus album, totum denſum & eboris inſtar ponderoſum: de cuius vi-
ribus, etſi iam ſplendidiſſimus ille princeps eas perſpectiſſimas ſibi haberet, multoties enim vſum
eius liberaliſſimè quàm plurimis conceſſerat, placuit mihi periculum facere in duabus columbis,
quibus cùm arſenicum propinaſſem, illa cui mox raſuram cornu illius exhibueram, ſuperuixit,
cùm altera duarum tantùm horarum ſpatio extingueretur. Exhibuitque id poſtea ſæpiſſimè, vbi
metus erat ſuſpitiove de veneno, contra fungos, in exanthematibus, in febribus peſtilentibus,
cum feliciſſimo ferè ſemper ſucceſſu, qualem ab omni genuino vnicornu ſperare poſſumus, dum-
modo apto tempore & loco propinetur, & cum iudicio, recteque aſſociatum cum vomitorijs,
alijſque euacuantibus, vt periti medici facere aſſolent. Cæterùm tametſi tot veterum recentio-
Superſtitiones quæ dicuntur de vnicornu. rumque de pretioſiſſimi iſtius cornu proprietatibus authoritates ſint rationibus experimentiſque
comprobatæ, vt vel quilibet ijs acquieſcere debeat, tanta tamen humani generis eſt imbecilli-
tas corruptelaque, vt & mille præterea de eo vanitates atque nugæ dicantur, & vulgò credan-
tur, & olim etiam dictæ ſint & creditæ apud Indos; cùm enim reges principeſque ſuos cerne- H
rent tanti iſtiuſmodi facere cornua, vt ex ijs ſibi crateres facerent & ferè ex his ſolis biberent,
nouas quotidiè ijs vires affinxere (vulgus enim opinionibus ſuis magis quàm rationibus duci ſo-
let,) cœpereque etiam credere & alijs prouulgare omnia illa mirabilia quæ tandem à Philoſtrato
memoriæ tradita ſunt, quod nempe ex iſtiuſmodi poculo bibens, illa die nullo affectu præter na-
turam corripi poſſit, & ne ebrius quidem effici, ſique vulnerari contingat, nullo dolore torqueri,
nullis denique venenis, quæ nocendi cauſa inferantur, offendi, & quod omnium maximum eſt,
per medios ignes incolumes tranſire. Peruenitque fama iſthæc vulgaris ad noſtra tempora, &
adhuc creditur: non eſſe neceſſe, vt intra corpus aſſumatur, vt alia antidota aſſolent, cæterum
ſatis eſſe, ſi tantummodò portetur, aut præſens habeatur: hoc enim modo duo præſtare, ſum-
ma planè digna admiratione, illato nempe veneno ſudorem emittere, & ſi vel aquæ vel vino
immergatur, bullas excitare. Hæc itaque & ſimilia alia cum de eo blaterent circumforanei,
alijque homines vulgares, maximam illis ſuis fragmentis authoritatem conciliarunt, nam
cùm in aqua aliove humore bulliant, etſi vel oſſa ſint vſta, vel lapides, vt oſtendimus, igna-

ro tamen

A ro tamen vulgo, cui id indubitatum bonitatis synceritatisque signum est, pro vero vnicornu obtrudunt, carissimeque venditant. Vt modò inter hasce, quas referunt, miraculosas facultates, suum quoque veritati locum assignemus, tres opus fuerit, dubitationes diluere, videlicet an verum sit, cornu hoc omni veneno resistere, si illato veneno sudet, aut in aqua aut vino bullas excitet, & quid denique tam enormibus pollicitationibus credi debeat. Quod ad primam dubitationem, equidem haud facilè defendi potest, vnucornu, aut quoduis aliud medicamentum siue antidotum omnibus venenis conferre posse: impossibile enim id esse videtur, & ab omni ratione alienum. Nam aut operabitur qualitatibus suis manifestis, vel proprietatibus occultis: si qualitatibus manifestis, verbi causa, quia calidum, proderit tantùm venenis frigidis, non autem calidis: sin proprietate occulta, operabitur vel per antipathiam, vel per sympathiam; atqui hanc vel illam habebit cum hoc, non cum illo veneno: alioqui namque si admittimus vnam eandemque rem aliarum rerum effectibus inuicem contrarijs aduersari, iam totius naturæ ordo inuertetur. Nihilominus etsi istiusmodi argumenta sint inuiolabilia, si tamen rectè intelligantur, non aduersabuntur, minimeque obstabunt, & vt paucis intercidatur controuersia, aliud fuerit dicere, antidotum naturaliter, & directiuè, vt vulgus loquitur, omni veneno aduersari, aliud tantoperè cor ipsum roborare, vt venenis omnibus resistere queat. Admittetur igitur argumentum, si dixerimus, nullum antidotum propria vi resistere omni veneno, calido scilicet, frigido, erodenti & calorem nostrum destruenti: contrà si dixerimus, antidotum naturaliter roborare cor, actioneque secundaria, vt loquuntur medici, efficaciam habere aduersus quodlibet venenum, id rationi minimè repugnabit. Torsit autem & veteres diu istiusmodi quæstio, & ab vtraque parte suæ asserebantur rationes, Mithridatiumque quod tunc cæteris præferebatur antidotis, parum efficaciæ habere arguebant aduersus morsus viperarum aliorumque animantium virulentorum, vt vel ideo theriacam excogitarit Andromachus celeberrimus tempore Neronis medicus, quam & olim multi, additis etiam elegijs, & Galenus quoque, & nostri denique temporis medici, tantam vim habere asserunt, roborandi nobilissimum istud viscus, vt omne venenum repellere possit. Quid ni itaque id de vnicornu dici posse concedemus? Quemadmodum n. quispiam egregiè vndique armatus, optimè se ab oppugnantibus tuetur, similiter ipsum cor hocce antidoto roboratum, à nullo veneno, siue id sit calidum siue frigidum oppugnari opprimique se sinit. Hoc ergo sensu intelligendum erit, cùm dicitur, vnicornu omni veneno resistere.

An omnibus venenis aduersari possit.

Vt vnicornu omni veneno prodesse sit dicendū.

B

C (Probandum hic erat vnicornu cor roborare. Negat enim id Paræus, vt suprà scripsimus.) Altera quæstio erat, num vnicornu illato veneno sudorem, vel in humore bullas excitet: ad quam quòd attinet, legi apud non paucos scriptores, & illos etiam, qui dari reuera id affirmant, à verò prorsus & ratione illud alienum videri, quandoquidem sudor fit ab intrinsero, & à potentia sensitiua ac vegetatiua, quod de vnicornu dici non potest: vel si tamen vulgo concedamus illud sudare, sudare dicemus per accidens, quo modo alia etiam læuia, vt vitrum, specula, marmora vel tantilla aëris humiditate infecta, sudorem emittere videntur, id quod manifestiùs adhuc euenire videmus in mensis, propter vapores qui à calidis & humidis obsonijs eleuantur. Falluntur tamen qui isthæc aduersus cornu nostrum obijciunt. Cùm enim vis atque efficacia rationum suarum in eo consistat, quod sudorem dicant animæ operationem esse, reique vitam habentis, inuerto ego hoc dictum, atque inquio, vnicornu caret vita, ideoque propriè dictum sudorem non edit, nec à principio mouetur intrinseco, sed quia læue est & frigidum, fotis ab aëre & vaporibus exudationem sibi acquirit, quæ sudoris similitudinem obtinet, & sudoris nomenclaturam sibi vendicauit. Siue ergò ab occulta proprietate, siue à principio extrinseco, siue à qualitate veneni, quod aërem inficiens læuitatem ipsius cornu contaminare potest, quo modo nimirum à menstruata muliere inficitur speculum, siue ab occulta quauis alia causa fiat, parum refert, dummodo verum sit, quod vulgò de istiusmodi sudore fertur.

An illato veneno sudet aut humore bulliat.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu vt sudare dicatur.

D Equidem Petrus de Abano quem Conciliatorem dicunt, in libro de venenis asserit, cornua cerastis similiter præsente veneno sudorem emittere, ideoque principes manubria cultrorum suorum inde conficere, & in mensa vsurpare. Idem quoque affirmant de iaspide quodam cineritij coloris, quem linguam serpentinam vulgò nuncupant, aut linguam viperinam, quam sagittæ modo efformatam principes inter alia pretiosiora hanc potissimùm ob causam asseruare obseruaui. Quamobrem omnino colligo id verè quoque vnicornu conuenire posse, cùm non sit reuera sudor, sed sudoris tantùm sibi nomen acquisiuerit. Eodem prorsus modo à ratione non est alienum, bullas præsente veneno excitare. Quamuis enim videamus facere omnia vsta siue ea sint cornua siue ossa, siue calx, lapides, alia, negatur tamen conclusio, ergo & vnicornu non id facit simpliciter: Imò verò non solùm id est verissimum, sed à multis etiam classicis scriptoribus signum habetur euidentissimum præcipuumque veri ac genuini vnicornu, quandoquidem videre est apud quosdam mercatores Parisienses præter integrum illud, quo de diximus, quædam fragmenta, quæ etsi non sint vsta, tamen vino impo-

Cerastis cornuum vis

Lingua serpentina.

An in humore bulliat illato veneno.

sita bullas emittunt; Dicemus igitur vnicornu cum ossibus vstis commune esse, quod in humore bullait, sed ab illis in hoc differre, quod illa nisi vsta, hoc id faciat simpliciter & minimè vstum: quare etiam cognoscimus manifestam ei inesse vim exiccandi, qua putredini egregiè resistat, efficaciamque habere aduersus lumbricos, venena, exanthemata, instar boli Armeni, aliorumque alexiteriorum, quibus ob similem desiccandi facultatem vtimur. Sed siue modò sudet, siue non, id tamen, vt & alia quæ vulgò de eo dicuntur, credere non erit inutile, veritatique nullum affert præiudicium, & in primis interest rebus publicis, vt nemo mentis compos ea deinceps impugnauerit, sed tolerauerit potius, & in gratiam principum admiserit, quos æquum est, vt in hac vtili sententia sibipsis placeant; imò verò tenemur eandem diuulgare, vulgoq; persuadere, vt eo modo multis metum incutiamus, proditos iri, si præsente vnicornu venenare aliquem aggrederentur. Hæc itaque omnia Baccius. (Ferdinandus Ponzettus falsum esse scribit, quod superueniente veneno sudet. Sudat fortassis (inquit Gesnerus) aliquando, vtpote solidum, durum & læue corpus, vt saxa etiam & vitra, vapore externo circa ea concreto: sed hoc nihil ad venenum.) Cùm igitur tantopere inter se inuicem certent viri docti, & adhuc sub iudice lis sit, ego quæ de eo passim tradunt theologi, moralia mysticaque, nequaquam recitabo.

DE ZE-

A

I

Vnicornu DVCIS MANTVÆ, nu. 1.

B

C

D

Z

Vnicornu SIGISMVNDI REGIS POLONIÆ, nu. 2.

DE ZE-

DE ZEBRA INDICA.

CAP. VIII.

Zebra deſcriptio.

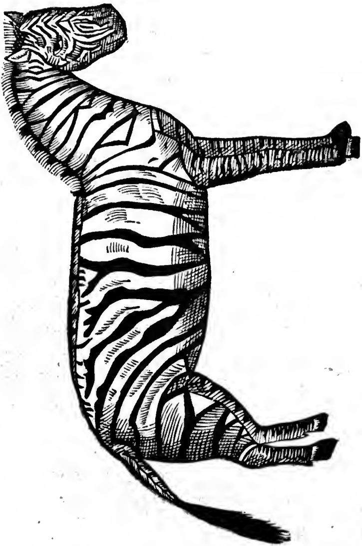
QVI de Congi dicta regione ſcribunt, inter alia quadrupeda, vnum habere teſtantur, quod Zebra vocetur mulo per omnia ſimile, niſi quod partu fœcundum fit: fimbriatis autem lineatiſque pilis miro aſpectu videri. Etenim a dorſi ſpina ad ventrem vſque pictas habere lineas, triplici colore, nigras nempe, candidas ac fuluas, iuſta proportione diſpoſitis fimbrijs ac tres ferè digitos latis, figura quæ in libro Romæ impreſſo patet. Beluæ huiuſmodi annuæ, vt aiunt, multiplices paſſim ſunt, ſylueſtres cunctæ, ac pernici curſu inclytæ, velocitate Zebræ in prouerbium Luſitanorum accepta. Cicurata Zebra in equi locum ſuccedere poſſet, in bello, vehendo, & trahendo, vt naturæ inde ſolicitudo circa neceſſaria conſiderari poſſit. At cùm terra hæc equis careat, ipſique incolæ cicurandæ Zebræ artem ignorent, boumque adiumentis vti nequeant, licet magna ijs in locis ſint, homines beluarum vicem implent, qui per vicorum angulos diſpoſiti, ſellas variè ſubeunt, aut lecticas geſtant, more qui in Romano libro imaginibus oſtenditur. Iccirco quibus celeritas itineris neceſſaria eſt, ſubinde mancipia commutant, & velut veredis adiuti, quàm citiſſimè iter conficiunt. Fuerit fortaſſis mula fœcunda Ariſtotelis, de qua ſuo loco.

Vſus.

Homines iumentorum vice vbi.

DE ELE-

A

B

C

D

DE ELE-

DE ELEPHANTO. CAP. IX.

Ordinis Ratio.

SOLIPEDIS cur inter quadrupeda primum locum aſſignauerimus, non vna à nobis ſuo loco reddita eſt ratio. Ea ſequatur Elephas & ipſe ſolipes potius, ſi pedes ſpectes, quàm digitatus: etſi enim vngula eius in digitos videatur efformari, hi tamen indiuiſi ſunt: ſi magnitudinem, eo nullum aliud vaſtius ac portentoſius rerum natura tulit: ſi animi dotes, ipſum dixeris genus humanum (quod ſanctius animal poëtæ canunt,) ab hoc bruto in omni vitæ tenore ſi non ſuperatum, certè laceſsitum videri ac pari conditione decertare. In eo enim excellit elephas, quòd à ſe natura ſuggerente & morum & virtutum documentum præbeat, quod homines niſi doceantur, vix aſſequi poſſe videantur: Sed multa ſunt, quæ ab eo tanquam à morum idea homines deſumere & imitari coacti fuerint. Eſt enim elephas ingenita munificentia nobilis, temperantia inſignis, æquitate ſumma conſpicuus, præcipuus declmator inſaniæ, vaniloquentiæ hoſtis, cultor pietatis, & ea celebris manſuetudine, vt alienam etiam crudelitatem abhorreat, contra minus validas feras pugnare dedignetur, in iram aut nunquam efferatur, niſi acerbitate iniqua, enormiq; aliqua iniuria concitatus, denique regalem ipſe animum, ne omnia hic accumulem, in omnibus referre videtur, hominis amantiſsimus item, heroque fidelisſimus, & acerrimus, vbi neceſſe eſt, protector, & qui hoſtes ab amicis optimè diſtinguit. Si verò corporis robur examines, cæteris iumentis longè præualet, trahendo, arando, onera ferendo; quamobrem ingens vbique terrarum elephantis eſt pretium, etiam apud Indos, vbi tamen copia: authoremque habeo Vartomannum, in quibuſdam regionibus pretium eius eſſe ducatos (denarios ſiue drachmas pondere nummi aurei) quingentos, in alijs mille, & alibi ad ſummum bis mille interdum: nec aliud ob pretium Indicas matronas, alioqui caſtiſsimas, quàm ob elephantem pudicitiam venalem habere reperio, idemque Vartomannus tradit, apud quoſdam pro ſummo haberi honore, ſi regem membro elephantino donauerint. Sed & ipſis elephantis diuerſis regibus, principibuſque ſæpenumerò donatos fuiſſe legimus. Sic Ludouicum Francorum Regem ſcribit Polydorus Virgilius dono miſiſſe, anno 1256. Henrico tertio Anglorum Regi Elephantum, animal ſcilicet poſt hominum memoriam rariſſimè in Anglia viſum: & Emanuel Luſitaniæ Rex referente Oroſio anno 1513. Leoni X. P. O. M. miſit Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non ſolùm Romæ (vbi homines poſt inclinatam Romanæ maieſtatis amplitudinem illud animal nunquam oculis aſpexerant) ſed quacumque gradum interebat, nemo circumfluentem vndique turbam admiratione obſtupefactam, ſubmouere poterat. Teſtatur etiam Sigonius Iſaacem Iudæum anno D. DCCCI. Regis Perſarum nomine ex Africa elephantem adduxiſſe, immanemque belluam vniuerſæ Italiæ ſpectaculo fuiſſe.

Homo ſanctius animal ſuperatum. *Li. 16. Hiſt. Angl.* *Lib. 2.* *Lib. 4. de regno Italiæ*

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

ELEPHANTEM (inquit Iſidorus apud Vincentium Bellunenſem) à magnitudine corporis vocatum putant; eò quòd formam montis præferat. Græce enim mons elephon (forte ὁ λόφος, id eſt collis) dicitur. Ad quod etymum reſpexiſſe mihi videtur Oppianus, dum canit:

Φαίης κεν ἰδὼν ἐλέφαντα, κορυφὴν ἔστι χέρσου ὀδεύειν
Vt ſi illum videas dum immania corpora verſat
Excelſi montis procera cacumina credas.

Vnde dictus *Elephas mons.*

De Elephante autem monte hæc reperio apud Ortelium: Elephas mons ad Aualitum ſinum in Aethyopia ſub Aegypto, Ptolomæo authore. Eſt & mons elephas prope Hydaſpidem fluuium, vt tradit Plutarchus in libro de montium & fluuiorum nominibus: vbi & Solis montem deſcribit ad Indum fluuium, qui & ipſe elephas dictus fuit, quòd in eo elephas, qui Porum regem, ne contra Alexandrum Magnum arma ſumeret, monuerat, interierit. Etymologo autem ἐλέφας dicitur quaſi

A tur quasi ἐλίβας: παρὰ τὸ ἐν ἕλει ἐπιβαίνειν τῇ θηλείᾳ; id est quòd in paludibus mas fœminam conscendere soleat: ἢ παρὰ τὸ ἐλεφαίρω τὸ βλάπτω. βλάπτικὸς γὰρ, id est, vel à nocco, lædo, damno afficio: est enim noxius. ἢ παρὰ τὸ ἐλίσσω, οἷον ἐλίφας, ὁ ἐλιγμένην ἔχων ῥῖνα. aut à voluendo aut vertendo, quòd narem habeat versatilem. ἢ παρὰ τὸ λευκὸς γίνεται λεύκας, καὶ τροπῇ καὶ πλεονασμῷ ἐλέφας, πάνυ γὰρ ἐστι λευκὸν τὸ ὀστοῦν αὐτοῦ: id est, aut ab albo colore per pleonasmum: valde enim album est eius os. Gesnerus elephantem ab Hebræorum dephil (de quo mox) deriuari arbitratur, id est ab ebore, siue dentium candore; quo modo elephas etiam inter belluas marinas dici videtur, dentium nimirum candore, ac præterea magnitudine elephantem referens, (vt notum est ex Plinio,) vsumque ad gladiorum manubria, vice eboris præbens. Galli Rohart vocant, alij rosmarum, alij morsum. Elephanti verò locustarum (astacorum potius) generis descripti ab eodem Plinio, nigri, pedibus quaternis bisulcis, brachijs præterea duobus (quæ chelæ dicuntur) binis articulis, singulisque forficulis denticulatis, à magnitudine sic mihi appellari videntur, vti & poculum quoddam tricongium, de quo Damoxenus in Autopenthûnte, id est, in ipso lugente apud Athenæum: *Elephas marinus. Lib. 9 c. 5. & lib. 32. cap. vlt.*

Lib. 11. c. 5. Elephas poculum.

Εἰ δ' οὐχ ἱκανόν σοι, τὸν ἐλέφαντ' ἥκει φέρων
B Ὁ παῖς. τί δ' ἐστι τοῦτο πρὸς θεῶν; Ῥυτὸν,
Δίκρουνον ἡλίκον τι τρεῖς χωροῦν χόας,
Ἄλκωνος ἔργον. προὔπιεν δέ μοι ποτὲ
Ἐν κυψέλοις ἠδέως. id est,
Idoneum nisi tibi elephantem puer
Ferat. Quid est hoc per Deos? est poculum
Magnum, choarum quod trium sit capax:
Alconis est opus, mihi quo præbibit
In Cypselis Adæus.

Meminit eiusdem poculi in supposititijs apud eundem Epinicus: *Cap. 16.*

Καὶ τῶν ῥυτῶν τὰ μέγιστα τῶν ὄντων τρία.
Πίνειν δεήσει τήμερον πρὸς κλεψύδραν
Κρουνιζόμενον, ἀμφότερα δ' οἰωνίζομαι.
Ἔστι δ' ἐλέφας, ἐλέφαντα περιάγει ῥυτὸν
C Χωροῦντα δύο χόας, ὃν οὐδ' ἂν ἐλέφας ἐκπίοι.
Ἐγὼ δὲ τοῦτο πέπωκα (τουτό γ' ἐκπέπωκα) πολλάκις.
Οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. id est,
Maiora sunt ex his tria quæ præsentibus
Rhytis bibisse oportet hodie ad clepsydram
Torrentis instar aurigabor vtraque
Est autem elephas. Elephantos attrahit rhytum
Quod congios capit duos, elephas neque
Hauriret, ipse sæpius sed ebibi.
Elephante differs tu nihil.

Περίοσας Hesychio & Varrino est elephas. Vt autem θὴρ pro Leone κατ' ἐξοχὴν, ita θηρία interdum de elephantis dici Suidas annotat. Lego in Plutarcho καὶ ὡς τῶν θηρίων τοὺς πύργους ἄνω, καὶ τὰς πόρφυρας εἶδον, ὅσπερ ἐν αὐτοῖς κόσμος εἰς μάχην ἀγομένοις, &c. id est, *& vbi ferarum, id est elephantorum turres sursum & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cùm ad prælium ducebantur*; item in Polybio; θηρία μεμονωμένα καὶ ψιλὰ τῶν Ἰνδῶν: id est, *fera Indorum* D *relicta siue deserta & nuda.* Idemque denotatur de Latinorum bellua. Plinius: *Nondum pretio excogitato belluarum cadaueri.* In hoc tamen qui ex Terentio adfertur loco: *Eone es ferox quia habes imperium in belluas?* animaduertendum factam iam fuisse elephantorum mentionem. Martialis addidit colorem: *In Eumene. Fera. Bellua. Lib. 6. 33.*

Non aliter monstratur Athlas cum compare mulo (aliàs gibbo)
Quaque vehit similem bellua nigra Libyn.

Et aliàs simpliciter belluam dicit.

Nigro bellua nil negat magistro.

Plinio etiam pecus vocatur: *Qui cum elephante* (inquit) *congressus, gemino ictu pecudem exanimauit.* Martiali pecus Indicum lib. 5.

Nec modo politum pecudis Indica dentem,
Nucesque primas, Liliumque non tectum.

Veteres, poëtæ potissimum boues Lucas vocabant: Lucretius: *Boues lucæ.*

Inde boues lucas turrito corpore, tetros

Anguina-

Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni E
Sufferre.

In Hippoly-to. Ausonius in epist. ad Tetrad.

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas, vt lucas boues,
Olim resumpto praferoces pralio
Fugit iuuentus Romula?

Seneca:

Amat insani bellua Ponti Lucæque boues.

Vbi tamen quidam legunt, boues luci, id est, in sylua incædua versari soliti: doctiores verò pro elephantis accipiunt; sensumque esse inquiunt, maximas etiam quasque belluas, tum in mari, vt cete, tum in terra, vt elephantos amore vinci: Vtitur eodem nomine etiam Silius Italicus in sexto sui operis:

Iam pronectus equo moderantem cuspide Lucas
Maurum in bella boues stimulis maioribus ire, F
Ac raptare iubet Libycarum armenta ferarum.

Lib. 6. Cur autem boues Lucæ dicantur, alij alias rationes reddunt. M. Varro in opera de lingua Latina Boues Lucæ cur sic dicti. opinionem refellit eorum, qui putant boues Lucas siue boues Lucos à Lucanis dictos, ab eo quòd Romani, cùm maximam quadrupedem quam ipsi haberent, vocarent bouem, in Lucania Pyrrhi bello primùm elephantos apud hostes vidissent, & eorum qui à Libycis dictas volunt. Ad extremum autem ait, se arbitrari, boues Lucas à luce potiùs dictas esse, quòd longè relucebant, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ. Lib. 8. Plinius tamen prioribus illis assentiens sic scribit: *Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis visos anno Vrbis cccclxxij.* Cuius sententiæ etiam est Iosephus Scaliger in appendice ad coniecturas suas in Varronem: Fortasse (inquit) & Scarabæi illi, quos vulgò in Gallia ceruos volantes vocamus, Lucæ dicti sunt, non Lucani, vt est scriptum apud Plinium: Nam ait Lucanos Li.11.c.28. vocari à Nigidio: quanquam, vt verum fatear, idem puto esse Lucam & Lucanum, quicquid refragatur Varro: nam Lucana armenta maxima & validissima olim in Italia fuerunt, teste etiam Lucillio:

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri G
Ducere protelo validis ceruicibu' possent.

Quo modo λαρινοὶ βόες pro magnis apud Græcos, ita & Lucæ apud Romanos. Nam primis temporibus videntur Lucas non Lucanos populum illum dixisse. Quod autem opponit Varro, Vrsos non dici Lucas, sed Lucanos, frustra est: nam etiam sine adiectione vrsus dicitur: at bos, cùm significat elephantem, non sine adiectione dicitur, nam dicitur bos Luca. Hactenus Scaliger. Author verò adagiorum in adagio, *Larinum verbum*, tradit Latinos veteres Lucam dixisse pro grandi, & in adagio: *Prius Locusta bouem pariet*, Lucas (inquit) Latini boues appellabant ob Barrus. magnitudinem; haud scio ex quo authore. Lib.12.c.2. Isidorus elephantem apud Indos à voce barrum vocari scribit, indeque etiam vocem eius barritum dici: alij verò barrum appellari volunt lingua Sabina; vnde & ebur appellatum putat Seruius tanquam à barro: & barrire quoque dicuntur elephanti à sono per onomatopœiam, vt Festus author est. Punica verò lingua elephas nominatur Cæsar. Cæsar, vnde Cæsares postmodum dictos fuisse ait Alexander ab Alexandro, quòd auus C. Cæsa- Lib.2.c.9. ris elephantem occidisset, cuius symboli numismà se habere profitetur Mantua Bonauidius Patauinus in analysi variarum quæstionum. At Festus, Cæsarem à cæsarie dictum esse ait, quia scilicet cum cæsarie natus est: alij etiam Cæsarum nomen aliunde deriuant. Accipiunt verò nonnun- H Lib.13.Epi. quam poetæ dentes ipsos pro ipsismet animalibus, vt notum est ex hoc Martialis:

Pulcher adest onager, mitti venatio debet
Dentis erythræi, id est, elephantis.

Behemah. Iam verò apud Hebræos behemah, quamuis bestiam propriè, siue belluam significet, sunt tamen qui pecus, sunt qui iumentum interpretantur. R. Moses pro behemot (plurali numero) apud Iobum, commune vocabulum omnium iumentorum exponit: Cap. 40. R. Abraham eodem in loco mirabile aliquod vel monstrosum animal esse putat. Verba Iobi sunt: *Ecce nunc behemoth, quem ego feci tecum*: Plerique (inquit Pagninus) tam nostrorum, quàm Hebræorum elephantem esse existimant, à mole corporis, qua cæteros quadrupedes superat. Pluraliter effertur ad ingentem belluam significandam, sicut & Psal. 73. 22. Se dicit fuisse apud Deum behemoth non bestiam tantùm sed instar plurium bestiarum, vel ingentem bestiam. Animæ facultatem quam αἰσθητικὴν, id est sensitiuam Græci dicunt, Iudæorum scriptores nephesch habehemit dicunt, quasi animam irrationalem dicas, vt per vocem behemah brutum omne intelligatur, Chaldæus in Deuteronomio pro

mio pro

A mio pro behema generali vocabulo vertit beira, Arabs behiz, Persa behad, Septuaginta *κτῆνη*. *Cap. 14.* D. Hieronymus animal. Idem Chaldæus alibi, vbi Hebraicè Schen id est ebur, legitur, vocem phil vsurpat, & cum articulo dephil, vnde Græcos elephantis nomen traxisse Gesnerus retur. Author dictionarij trilinguis pro elephante quoque phil vsurpat, & pro ebore schen dephil. Schen quidem Hebræis aiunt simpliciter dentem significari: accipi verò per excellentiam pro ebore, id est elephanti dente. Arabicè elephas Cenalsa vocatur, in Decan & Guzarare ati, in Malauar amme in Canara azete, Aethiopibus ytembo: Italis elephante, leofante, vel (vt alij scribunt) lionfante: Hispanis elephante: Gallis & Belgis elephant, Germanis helfant, Anglis olifant, Illyricè sion.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

B ELEPHAS sui generis quadrupes, eum nullo alio similitudinem habere videtur. Triplex eius genus Philostratus & Aelianus esse tradunt, palustre, montanum & campestre. Esse autem palustrium elephantorum dentes liuidos, raros, tractuque difficiles, & in plerisque partibus eorum foramina: in alijs verò partibus quasi grandinis grana tumores quosdam insurgere, & arti minimè obtemperare: montanorum autem esse minores, verùm & sufficienter albos, & nihil in eis difficile reperiri: optimos verò omnium esse dentes campestrium elephantorum; maximos enim, albissimosque & sectu faciles, vt nullo labore in quamcumque manus voluerit partem deducantur: rursus elephantes in paludibus captos dementes leuesque esse ab Indis dici; montanos verò peruersos & insidiosos, & nisi alicuius rei indigeant, minimè erga homines fidos: Campestres autem benignos haberi & mansuetos & imitationis amatores. Scribit & Aloysius Cadamustus in suis nauigationibus in regno Senegæ Nigritarum elephantes syluestres quam plurimos, non domari, vt alijs in locis, ideoque gregatim, vt apud nos apros incedere, & vix cicures ibidem reperiri, maximè iuxta Gambram fluuium. Tanta denique in moribus harum belluarum penes loca

Dentium varietas.

Ca. 29. & 43.

C differentia est, vt Libyci Indorum neque vocem, neque odorem ferre queant, sicuti ostendit Polybius agens de prælio, quo Ptolomæus cum Antigono dimicauit de Syriæ regno: *Verum maxima pars elephantorum* (inquit) *Ptolomæi prælium formidabat, quod plerumque accidere Libycis elephantis solet. Odorem enim & vocem Indorum non patiuntur: præterea magnitudinem & vires, vt mihi videtur, timentes, Indicos statim fugiunt, vti eò tempore accidit: subitò enim in fugam conuersi & ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem fecere.* Testatur & Plinius Indicos elephantos à Mauris timeri, nec contueri se audere quoniam maior Indicis sit magnitudo; quod Solinus sic repetijt: *Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis suæ conscij aspernantur ab his videre.* Quanto autem equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores Philostratus ait esse Indicos. Non sunt tamen in India omnes eiusdem magnitudinis: nam Solinus duo Indicorum elephantorum genera esse tradit: nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. Quærendum igitur, num hi Aeliano Taxilæ vocetur: *Indici* (inquit) *elephanti nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: secundi verò ab his existimantur Taxilæ nuncupati.* An itaque Prasij illi sunt insulæ Maidegascar, qui-

Lib. 5. Hist. Rom.

D bus Indos cedere ex nauigatoribus scribit Scaliger? Sed & Solinus affirmat Taprobanam insulam Indicam ferre maiores multò elephantos, quàm ferat in continente India. Iam verò Strabo Onesicriti & aliorùm restimonio, si latinam versionem sequamur, elephantos Libycos & maximos & valentissimos esse ait: Sed Græcè legitur, μάζους δὲ τῶν λιβυκῶν καὶ ἐρρωμενεστέρους, id est, Libycis maiores & robustiores, apparetque deesse vocem Ἰνδοὺς, quæ nisi addatur, sensus erit imperfectus. Quamuis autem Libycis Indi sint maiores, non propterea tamen Cicero priuatim de his intelligi debet, cùm elephanto belluarum nullam vastiorem esse scribit, sicut nec Plinius, dum ait: *Terrestrium maximum elephas*, & Oppianus magnitudinem eius admiratus:

Horrenda sed enim membrorum bellua mole
Nititur, atque feras longè supereminet omnes,
Vt si illam videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procera cacumina credas
Aut atrum cogi per flammea sidera nimbum,

Qui largos imbres tempestatesque refusas
Inferat agricolis, prolapsus ab æthere summo.

Quamobrem Cardanum, cùm non maiorem faciat elephantem, quàm vt homo erectus expansis manibus eum æquet, facetissimè perstringit Scaliger, his verbis: Ergo bellatoris equi Calabri aures, inquit, non exuperet: quanquam, vt videas tuam loquendi legem, non expansis attinget, sed elatis manibus. Passa enim brachia nihil aliud, quam passum efficiunt, id est, pedes quinq; siue palmos octo circiter. Quod sanè ridiculum est. Vidi equidem vnum dentem me longè procerio- E rem. Itaque Aloysius Mustus octonum pedum agnoscit longitudinem. Eorum quoque molem è pondere deprehendas. In Indicis historijs scriptum est, duos elephanti dentes pependisse pondo trecenta vigintiquinque. At tam paruum animal, quod septenos vix impleret pedes, verisimile non est, in mandibula inferiore tantum oneris gestare posse. Ex eius item vestigio cæteri corporis vastitatem coniectare licet. Obseruatum enim est: cuius linea dimetiens esset palmorum trium & pollicis. Quanta latitudo tergi in maximo equo rara est, aut nulla. Igitur fenum denum pedum excedere proceritatem legimus apud eosdem nauigatores. Tam vasti dentis igitur ima cuspis quam in partem ictum infligeret? Deinde qui fieri posset, vt tam latum pectus tam paruæ cederet distantiæ, quanta à primore mandibula proficiscitur? Nam & eorum flexus & colli breuitas effecisset, vt aut pectori infigerentur, aut inter crura subtus ipsum pectus tegerentur. Hæc & alia ille. F At Gillius etiam ad Cardinalem Armaignacum memorat mensum se esse Constantinopoli elephantis altitudinem quindecim pedum & semipedis; ab oculo ad extremum tergum vndecim pedes, ab oculo vsque ad extremam promuscidem octo pedes, quo loco cuiuslibet partis præterea mensuras exponit. Variam tamen eorum proceritatem esse, nam alios ad duodecimum, alios ad decimum tertium dodrantem excellitate procedere, alios ad decimum quartum. Idem & Vartomannus scribit. Ait item Aloysius Cadamustus se elephantum vidisse, qui etsi pe[r]quam esset mediocris, plus tamen haberet carnis, quàm tauri nostrates quinque. Indici nouem cubitorum altitudine sunt, vt Aelianus refert. In omni genere fœminis mares excelsiores sunt, vt Auicenna & nauigatores referunt. Causa modò tantæ ma-

Lib. 3. de part. cap. 2. gnitudinis est, vitæ protectio, vt tradit Aristoteles, vbi docet, cur quadrupedum alia cornibus sint prædita, alia non, & quæ ad corporis tutelam singulis natura concessit. *Quibus autem cornua (inquit) natura non dedit, eorum saluti præsidys consuluit alijs, vt pernicitate corporis equis opitulata est, magnitudine camelis; magnitudinis enim exuperantia sufficit ad necem arcendam, quod camelis contingit, atque etiam melius elephantis.* Etsi verò tantæ molis animal sit elephas, auem tamen esse inquiunt multò maiorem, vtpote quæ eum vnguibus comprehensum in sublime abri- G

Cap. 65. piat. Ruch vocant in insula diui Laurentij siue Magascar. Quin & populos quosdam in India adeò proceros esse Solinus asserit, vt elephantos velut equos facillima insultatione transiliant. Differunt præterea à Libycis elephantis Indici, quoniam mares horum soli dentati sunt, cùm vterque Libycorum sexus dentibus sit præditus, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, (vt citant Scholia

Elephantes Aethiopici, vt ab Indis differant. in Pindarum) vbi etiam dicit, hoc Libycis cum Aethiopicis commune esse. Iam verò & à quibusdam Aethiopicis differunt colore. Indici enim nigri & murini coloris esse dicuntur, in Aethiopiæ autem quadam regione ad meridiem, siue vt Scaliger ait, ad torridam plagam, omnes albi. Vbi (inquit Scaliger) est subtilitas albedinem constare præter aliorum locorum naturam, in æstuosa

Color. regione. Quod verò ad colorem attinet, sunt & Afri siue Libyci nigri, & fortassis omnes præter il-

In Epo. Od. 12. los Aethiopicos, vnde poëtis elephantes nigri vocantur; Sidonius: *Vltima nigrantes incedunt præda elephanti.* Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?* Sic & de eisdem prius dictum

Lib. 6. erat: *Is nigrum campis agmen.* Vnde etiam nigram belluam vocauit Martialis:

Non aliter monstratur Atlas cum compare mulo,
Quaque vehit similem bellua nigra Libyn. H

Dentes quales. Dentes habent vtrinque quatuor, quibus, vt ait Aristoteles, conficiunt cibum, atque in farinæ

Lib. 2. Hist. 6. speciem moliunt. Duo eodem philosopho teste, præterea prominent grandes, eosque mares grandiores resimatosque habent; fœminæ minores, & contrà quàm mares; vergunt enim, inquit, deorsum pronique deuiant. Quod & Plinius sic breuiter transcripsit: *Elephanto dentes intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni.* Addit autem Aristoteles, statim cùm natus est elephantus, dentes habere, cæterùm grandes illos non illico perspicuos obtinere. Istiusmodi duos exertos dentes præter elephantos, etiã aper habet, item Hippoporamus, vt Plinius tradit: Sunt tamen in apro situ cõtrario, huic enim in sublime feruntur, ele-

Apri dētes. phantis verò deorsum retorquentur. Differunt ætate: Iuuenculis enim candidiores & molliores, vt in omni animalium genere dentes, senibus grandiores, duriores, ficciores, nigriores: optimi ad opera quæq; in adultis. Quomodo autem dentes palustrium elephantorũ, montanorumq; & campestriũ differant, antea ex Philostrato dictũ est. Siti sunt istiusmodi dentes in superiore mandibula,

vt Varto-

A vt Vartomannus obseruauit, qui insuper tradit visos sibi in Sumatra insula duos dẽtes, qui ambo ap- *Dentium si-*
penderint libras trecentas & triginta sex: libram autem quantã accipiat, non exprimit. Vidisse se & *tus.*
Aloysius Cadamustus scribit, aliquando elephantem occisum perquam mediocrem, cuius dentiũ
amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos, verùm palmus, inquit, conte-
ctus carne maxillæ immergebatur, vt totus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium; & quo- *Senecta di-*
niam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis feræ despi- *gnotio.*
cabilis, ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs proceriotibus, quorũ dentes tantæ
sunt magnitudinis, vt vicem postium suppleant, & pro palis sæpes muniant teste Plinio, & vt Ni-
gritæ referebant, nonnullis eo amplitudinis crescunt dentes, vt duodecim palmorum mensuram *Dentium*
excedant. Plinij de dentium magnitudine verba sunt: *Magnitudo dentium videtur quidem in tem-* *magnitudo.*
plis precipua. Sed tamen in extremis Africa, qua confinis Aethiopiæ est, postium vicem in domicilijs
prabere, sæpesq; in ijs & pecorum stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, autho-
re Gulussa regulo. Idem & Gillius memorat, sæpeque ad longitudinem decem pedum augescere.
Innominatus quidam, cuius libet de terra sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti
à Veneto quodam mercatore ducatis sex & triginta emptum, longitudine dodrantum ipsius qua-
B tuordecim, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, vt humo tollere non potuerit. Sed *Encid. 7. l. 7*
& Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, quem in Aegypto rebellantem Aurelianus vi-
cit, duos elephantinos dentes tam enormi magnitudine, vt Aurelianus pro miraculo Romam de-
portandos curaret, eo consilio, vt dicunt, (inquit) vt si totidem ea magnitudine reperti essent, ex
ijs Ioui sellam constitueret; horum autem longitudinem denum fuisse pedum. Iam verò quos nos
dentes hucusque vocauimus, alij cornua vocant, vt constat ex hoc Plinij: *Prædam ipsi in se expeten-*
dam sciunt solam esse in armis suis, qua Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior, & consue- *Lib. 8.*
tudo melius dentes. Ipse vero alicubi, *Elephantos & Arietes* (inquit) *candore tantum cornibus assi-* *Dentes, an cornua.*
mulatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus. Ad cuius loci declarationem sic scribit *Lib. 9.*
Massarius: Quoniam autem de ambabus belluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur,
dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de *Plinij locus*
quorum cornibus, non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si *declaratus.*
dentes elephantorum dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius
Plinio visum vtrisque animantibus seruiendo cornua appellare; quod alibi etiam hac de causa fe-
C cisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro decimoctauo, quando ait:
Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes: ne si dentes ele-
phanti dixisset, rhinocerotes quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset. Sed quando
de solis elephantis loquitur, dentes propiè appellat, vt libro octauo (vnde eius verba paulò antè
recitaui.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus anima-
lium elephanto cornua negata dixit, quòd magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam
sufficeret. Hucusque Massarius. Cæterùm præter Iubam, quem citat Plinius, fuit & Varronis opi-
nio eadem; inquit enim: *Quos dentes multi dicunt, cornua sunt.* Idem & Aelianus postmodum cre- *Lib. 3. de*
didit, qui & cornuum medullam in elephantis edendo esse tradit. Medullam autem habere scri- *ling. Lat.*
bunt Monachi in Mesuem. Et Oppianus elephantem inter cornuta animalia describit, & cur cor-
nua, nam dentes dici debeant, edocet his versibus:

Deinceps immensos elephantes, Diua, canamus,
Cornibus armatos immanibus antè reflexis,
Namque duo tollunt ingentia spicula malis
Ad cælum, exertis omnino dentibus æqua,
D *Quæ vulgus resecans dentes exstimat esse.*
Non sic appellare placet, sed cornua dici,
Cornea cum virtus illis videatur inesse:
Quanquam perpaucis (ni fallor) signa probantur.
Nam quacumque feris tendit propago supernè,
In summis adnata genis, id nuncupo cornu.
Sin minus à malis vergat propago deorsum,
Dens appellari, non cornu debuit illa:
His verò gremium cornu radicibus altis
E cerebro deriuatis, primum arboris instar
Et fagi, capitis fulcitur vertice vasto.
Hinc varios trahit anfractus per tempora repens
Sub cute, tum malas subit, hinc apparet ab ore
Ardua contorquens apices ad sidera summos.

Pluribus hoc dentis fallacem prabuit anſam, E
Eſt tamen hoc multo quoque clarius argumentum:
Dens omnis rigidus manet intractabilis arte,
Non aſtus, non artificis ſolertia prodeſt.
Nam ſi dilatare velis, parere recuſat,
Si violare pares, in fruſta abrumpitur vltrò:
At validis curui fiunt è cornibus arcus,
Quaque illi dentes vocitant, eborarius illa
Perpolit, exercet, varioſque reflectit in vſus.

Lib. 1. Elia cor. *Alcis cornua.* *Tauri Aethiopici.*

Quæ argumenta Oppianus à Pauſania accepiſſe videtur, quicumque (inquit hic) elephantum oſ-
ſa, quod ex ore promineant, dentes potius quàm cornua eſſe putant, conſiderare debent alces ma-
res (fæminæ enim ijs carent) ſua habere cornua in ſupercilijs: Aethiopicos verò tauros in naſo ſi-
ta: vt non valdè mirum ſit eadem elephanto ab ore prominere. Accedunt & hæc argumenta aſſer-
tioni noſtræ: Cornua annorum circuitu animalibus quibuſdam decidunt & renaſcuntur, in quo
genere, vt ceruos & dorcades eſſe conſtat, ſic nos etiam elephantos ponimus: Dentes certè ani-
malium adultorũ nulli ſolent renaſci. Quomodo igitur renaſcerentur hæc elephanti oſſa, ſi dentes, F
non cornua eſſent? Sed igni etiã dentium natura non concedit, at cornua, vt boum, ſic elephantorũ,
ex rotundis fieri plana & in alios verti figuras vi ignis poſſunt. Hippopotamis & apris dentes exer-
tos inferior maxilla profert: at cornua non videmus ex maxillis naſci. (In Græco, inquit Geſne-
rus non legitur negatio, ſed videtur deeſſe, quamuis Cælius ſine negatione verterit; Gillius diſ-
ſimulanter prætérijt,) Sciendum eſt autem cornua elephanti à temporibus supernè deſcendere, &
ita foras tendere: quod quidem non auritus ſed oculatus teſtis ſcribo. Nam cranium elephantis
accurratè conſideraui in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum ſtadijs diſtat à Ca-
pua metropoli Campaniæ. Elephas itaque vt magnitudine & ſpecie corporis à cæteris animali-

Lib. 2. de vita Apollonij.

bus permultum differt, ſic diuerſum etiam & peculiarem ſibi cornuum habet exortum. Hæc ita-
que Pauſanias. E contrario modò Philoſtratus interprete Alemano Rhinuccino aduerſus eam
ſententiam refutaris Iubæ rationibus, ſic ſcribit: Iuba dentes elephantorum, cornua eſſe arbitra-
tur, eo quòd à temporibus naſcantur: acuere autem ipſa elephantes dicuntur, quod nulli alij in-
eſt animalium, permanere eadem etiam quæ primitus naſcuntur, nec decidere, ac rurſus naſci:
ego autem his rationibus nequaquam aſſentior. Cornua enim etſi non omnium animalium, cer- G
uorum ſaltem decidunt, ac renaſcuntur: (Aelianus quoque in Mauritania vt quotannis ceruis, ſic

Cornua quibus animalibus.

decimo quoque anno elephantis excidere dici ait:) aliorum quoque animalium nulli contingit, vt
dentes cæteris eminentiores quas ſannas vulgò dicimus, aut gemini etiam ſpontè cadant, quod ſi
fortè violentia quadam coacti ceciderint, non renaſcuntur: armorum inſtar natura maxillis illos
inſeruit. Inſuper cornua lineam quandam veluti torno impreſſam ſingulis annis circa radices ob-
ducunt: quod oues etiam, capræ, boueſque teſtantur: dens autem leuis polituſque oritur, & niſi
violenter frangatur, talis permanet, materiam enim ſubſtantiamque lapidis Parthici parere vi-
detur. Cornua inſuper ea tantum habent animalia quibus duplex bifidaque eſt vngula: Elephas
verò quinque habet vngulas, & plantam multipliciter ſciſſam, ne altius pedes imprimat, ſi quan-
do in humido ſolo fortè conſtiterit: præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata & in
medio vacua oſſa ſupponens, ſupra quæ extrinſecus cornu producitur: elephantorum autem ple-
na & per omnes partes ſimilia oſſa ſunt, quod ſi illud extrinſecus quis apertum inſpiciat, in medio

An mutentur. *Lib. 10. de ſubtil.*

tenue foramen inuenier, ſicut in dentibus eſſe videmus. Nunquid verò iſtiuſmodi ſiue dentes ſi-
ue cornua mutentur, Cardanus incertum eſſe ait, & ſi mutantur, ſemel omnino tantùm mutari
neceſſe eſſe. Idem iſtiuſmodi inter Philoſtratum & Pauſaniam diſputationem pulchram quidem, H
ſed inutilem eſſe air, ipſe tamen recitatis vtriuſque rationibus, duas pro Pauſania firmiores adij-

Cardani de dentibus elephanti opinio.

cit, primam quòd elephantorum dentes teretes ſunt, exacteque rotundi, abſque acie, quod om-
nibus (inquit) proprium eſt, nam dentes omnes mucronati ſunt, vt apri & canum & omnium
aliorum. Elephas etiam dentibus, vt dictum eſt, caret in anteriore parte, non ſolùm ſuperio-
re mandibula, ſed inferiore etiam, quod proprium eſt ſolis cornigeris animantibus. Elephan-
ti igitur cornua illa (inquit) erunt. Mox verò rationem primam dicentium cornua eſſe, adeò
ait eſſe abſurdam, vt oppoſita ſuppoſita aſſumant ad idem concludendum. Alter enim, ſcilicet
Iuba, vult nunquam mutari elephantorum dentes, Pauſanias vult mutari: nec ſi alterutrum
concedatur, quicquam concludere poteſt, cùm tam dentium quàm cornuum quædam muten-

Cornua non omnia caua.

tur, quædam nunquam, vt in cornibus cerui mutantur, boum non mutantur. Illud verò ſtu-
poris ingentis argumentum, quod Philoſtratus dicit, dentes elephantorum ob id mereri dentes
appellari, quòd ſolidi ſint, non inanes, vt cornua: primum quod non omnia cornua ſunt ina-
nia, imo pleraque ſolidiora, vt caprarum & ceruorum, inania ſunt boum & bubalorum.

Deinde

A Deinde quod maius est, quodque illum arguit in scribenda illa fabella negligentem & oscitantem vt nunquam ne dentem elephantis viderit, cuius semper maxima fuit copia, vt audeat dicere, elephantorum dentes, non esse intus vacuos, cùm manifestissimè sint vacui, at aprorum fulmina tota illa parte, qua tempori inseruntur. *Dentes non omnes solidi* Sed neque dentes omnes solidi sunt, quod ille præsupponit, cùm dentes, vt dixi aprorum, qui prominent tota illa parte, qua mandibulę iunguntur, sint inanes & vacui. Itaque pudet iam tactæ stupiditatis illorum; tum verò quæsitum illud nullius propemodum vsus, & quod à substantia rei quærendum erat: nam duobus verbis res absolui potit. Constat enim esse dentes: nam substantia est alba, minimè perspicua, nec flecti sponte apta, sed si cogatur, rumpitur. Ecce quod habes quæsiti propriam dissolutionem, atque perutilem. At igne tamen ducitur, concedo; docebimus & igne ossa duci, sed non adeo faciliter, vt cornua. Hactenus Cardanus; cui etsi quidem etiam concedi potest, ebur verum, cùm in terram cadit, facilè frangi, non tamen propterea planè dentem vocabimus, cùm id arte deposita natiua duritie, mollescat, vt clarissimè testatur Ouidius, de statua loquens eburnea in puellam immutata: *Metam.10.*

Tentatum (inquit) *mollescit ebur, positoque rigore*
Subsedit digitis, ceditque, vt Hymettia Sole
B *Cera remollescit.*

Φῦκα vocatur ab Aetio, vt ait Gorræus, potus, in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ instar emollescit, flexileque in opus quodcumque domito rigore tractatur. Quamobrem cùm & situ, & natura à cæteris dentibus & cornibus differant, multa tamen vtrisque communia habeant, si quid ex vtrisque compositum esse dixero, nemo puto vitio daturus est, dentes tamen aptiùs quam cornua debere vocari. Siquidem ex poëtis antiquis, qui cornua vocant, vnicum tantùm in promptu habeo Martialem, de Aegle edentula, ideoque dentibus vtente eburneis:

Sic dentata sibi videtur Aegle, *Lib.13.*
Emptis ossibus, Indicoque cornu.

Cæteri ferè dentes nuncupant. Iuuenalis:

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes, *Sat.11.*
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabatheo bellua saltu
Iam nimios capitique graues. Silius:
C *Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis.* *Lib.16.*

Ouidius:

Dentes æquantur dentibus Indis.

Hoc enim, vt Plinij verbis vtar, solum ebur est. Sed & Virgilius dentes existimasse videtur, de eburnea porta, per quam Aeneas ab ipso emissus fingitur, loquens: *Eburnea porta.*

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaque Sybillam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Hunc enim locum exponens Seruius. Vult (inquit) intelligi falsa, quæ dixit. Physiologia verò hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, quòd & cornei sint coloris & duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dixit in libris de natura deorum. *Porta cornea.* Per eburneam verò portam os significatur à dentibus, & scimus quod quæ loquimur, falsa esse possunt,
D & quæ videmus, sine dubio vera sunt, ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est & alter sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ secundum fortunam & personæ possibilitatem videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu: vnde cornea vera fingitur porta, ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent summum ornatum, vanamque iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur. De vtilitate modò ac vsu horum siue dentium siue cornuum, quam præstant ipsi animanti, sic disserit Cardanus: Vt tutus esset à Leonibus, dentes illos effecit, nam cornua (in vertice capitis scilicet) inepta fuissent propter duas causas; tum quia coguntur collum inflectere, tum quia hostem non tam bene viderent: *Dentium siue cornuum vtilitas.* At colli flexura longitudinem expostulat: vt igitur esset robustissimum, collo breui opus fuit, ac minimè flexili: vnde & Leones ceruicem rarò ac parum flectunt. Estque id etiam signum in hominibus, si à natura sit, roboris & fortitudinis. Dentes igitur illos antè fixit vt essent robustissimi & commodi, non iam mandibulæ inferiori, imo nec superiori, sed temporibus inseruit. *Mandibula inferior edendo solùm mouetur, superior semper quiescit.* Nam mandibula sola inferior edendo mouetur, dentes superiores nunquam; quamuis plurimi hoc nec in seipsis aduertant. Si igitur dentes in inferiori mandibula fuissent insiti, robur

 ob illius

ob illius paruitatem habere non potuiſſent, & periculum luxationis in magno niſu attuliſſent, & comedendo mirum in modum fatigaſſent & tardaſſent elephantem. At quia materia dentium opus erat ad tam prægrandes dentes fingendos, ſuſtulit dentes omnes anteriores tam ſuperiores quam inferiores, vt ex his illos conficeret. At dentibus illis impediebatur, ne os in terram ex porrigere poſſet, ſimul ac breuitate colli, & quia dentibus anterioribus careret, ob id neque cibum ex terra, neque potum è fontibus haurire poterat, his omnibus longa ipſa proboſcide & inani, & ad modum manus comprehendente omnia &c. ſuccurrit. Hæc ergò ille. Iſtiuſmodi proboſcidem Græci ſimiliter προβοσκίδα dicunt, Ariſtoteles verò μυκτῆρα, tum in hiſtorijs, tum in ſecundo de partibus id eſt, naſum, eſt enim elephanti naſus, ſeu potius pars à naſo porrecta demiſſaque in terram verſus: Potuit autem ita vocare aut quia ea naſi in omnibus animantibus appellatio eſt, aut quia inde ſonum edit, vt μυκασμὸν, quocirca tubam quoque noſtrum vulgus nominat. Vocatur autem proboſcis, quòd ea ante ſe extenſa paſcatur, hoc eſt, cibum potumque ori admoueat. In Plinij codicibus recentioribus etiam promuſcis legitur: & Cælius promuſcidem à nobis vocari dicit, ratione qua h. quandoque tranſit in m. Vtitur autem & Vitruuius eo nomine, & Gaza in ſua tranſlatione. Satis autem conſtat à muſcarum ligula dictam eſſe. Philoſtratus alijque Græci eadem ratione προνομαίαν, eandem partem vocant, quibus videlicet νέμεσθαι idem ſignificat, quod βόσκειν id eſt paſci. Προνομαία (inquit Varinus) καὶ προβοσκὶς ἡ τοῦ ἐλέφαντος ῥίς, id eſt, Pronomæa & proboſcis, eſt elephanti naris. Proboſcis tamen in alijs quoque animantibus celebratur; quin & Athenæus author eſt, proboſcida quidem & pronomæam elephantum eſſe, propriè tamen de muſca & loligine proferri, necnon & de ſepia quoque, vt idem alicubi annotauit. De muſca vſurpaſſe Lucianum conſtat, & Varro vt Nonius citat, ſe ericium inueniſſe cum proboſcide ſcribit. Cardanus examinans proboſcidem elephantis, cum proboſcide culicis, naturam ait, dum culicem conderet, meditatam fuiſſe elephantem, quamobrem mirè à Scaligero exagitatur his verbis: Nemo vnquam melius prouerbium expreſſit vetus. Quanquam haud è muſca, ſed è culice feciſti elephantum. Ais enim: Dum culicem natura conderet, elephantum meditatam. Vbi neſcio, vter ineptior, tunè quem referre non pudeat; an ego quem refellere non pigeat. In piſtrinum tamen quando meum me fatum impulit, molendum eſt. Quin etiam argutemur. Natura cùm elephantum meditaretur; eius formulam, quod & pictores & architecti ſolent, in culice propoſuit, quaſi ichnographiam, vt ectypum faceret. Muſcæ promuſcis propior elephanti manui eſt; quare ſuper ea, non ſuper culice, priſci prouerbium condidere: quin promuſcis à muſca ad elephanti naſum deſignandum tranſlata credi poteſt. Quid elephanto cum beſtiola ſenum crurum, quæ ſimul & valgia ſunt & vaccia: quorum poſtrema longiſſima, contrà quam elephanto. Præterea promuſcide pro manu & calice vtitur elephas, non pro ore, ſicut culex. Similior elephanto ſus: quàm ob cauſam, vt opinor, ſtultiſſimus ſimul atque nequiſſimus impoſtorum omnium Mahomet; in arca Noæ, ſuem ortum ex elephanti ſtercore blaterat. Nihil alioquin elephanto infeſtius quàm ſus. Eius enim ſtridore ſolo, quod facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macte culex Cardanice, cuius idea elephantus eſt. Iam re aſſertorem video Platonicorum exemplarium, Ariſtotelicis iſtis nugatoribus, pernitiem minitantem. Muſcæ proboſcidem ἐπιβοσκίδα vocat Philoſophus in quarto de partibus. Aloyſius Cadamuſtus à ſuillo roſtro in hoc differre ait, quod elephanto proboſcis volubilis eſt ad nutum, vt modò vibrare, modò retrahere poſſit. Adde quod, vt Cillius ait, intus concaua eſt, ex Oppiano nimirum, qui ſic canit:

Promuſcis. Lib. 3. c. 30.

Pronomæa.

Proboſcis quibus propria.

Exerc. 293. 6.

> Τῶν δ' ἤτοι (ὀφθαλμῶν) μεσσηγὺς ὑπεκπροθέει μεγάλη ῥίς,
> Λεπτή τε, σκολιή τε, προβοσκίδα ἣν καλέουσι
> Κείνη θηρὸς ἔφυ παλάμη, χειρὶ τὰ θέλησι
> Ῥηϊδίως ὀρέγουσα. id eſt,
> *Inter quæ* (lumina) *porrecta canalis prominet ingens,*
> *Pertenuis, flexoque anfractu, dicta proboſcis.*
> *Quòd veluti manus eſt illi, quaq; omnia prenſat.*

Habet (inquit Galenus) elephas, quo loco alijs eſt naſus, partem quandam pendentem, anguſtam ac longam, adeò vt ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte ſic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numiſmata ipſum effugiant, quæ etiam ſublata proboſcide (ſic eam partem vocant) rectori inſidenti tradit. In fine perforata eſt, & animal ipſum per foramina illa velut per nares reſpirat. Poſtquam autem mortuo elephante vſque ad radicem partis ipſius diſſecans, meatus quia foraminibus ſurſum feruntur, reperi non aliter quàm in nobis exitum habere duplicem; vnum quidem qui ad ipſum cerebrum perueniebat, alterum autem in os perforatum, impenſius adhuc naturæ artificium ſum admiratus. Vbi autem etiam didici ipſum animal, cum fluuium aut lacum profundum traijcit, vt totum ipſius corpus demergatur, per ſublatam in altum hanc proboſcidem reſpirare, naturæ prudentiam intellexi,

Lib. 17. de vſu part. c. 1 Proboſcidis deſcriptio, & vſus.

A intellexit, non in eo duntaxat, quòd partes omnes ipsius animalis pulchrè construxerit, sed quod ipsum etiam eis vti docuerit. Hæc ille, ex Aristotele, ni fallor, apud quem similiter legimus: *Habet elephas talem tantamque narem, vt ea manus vice vtatur, quippe qui non nisi ad os illam admouens & bibat & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit: & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat. Aduncinscula parte sua postrema, naris hæc est, sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula est.* Alibi rursus de eiusdem partis vsu ait: *Elephantis prolixa, validaque naris augetur, eiusque vsus idem qui manus; ea namque cibos tam siccos quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent soli animantium omnium.* Et rursus: *Elephas prioribus pedibus non vtitur loco manuum sed nare sua.* Quamobrem Cassiodorus eleganter & perquam appositè hanc partem, nasutam manum appellauit, Plinius aliquando simpliciter manum, vt cùm ait: *Mandunt ore: spirant & bibunt, odoranturque haud impropriè appellata manu*; aliquando promanum. Manum autem etiam vocauit Cicero: *Manus etiam (inquit) data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebant ad pastum.* Præ cæteris verò appositissimè Lucretius elephantes inde anguimanos vocabat. proboscidem enim flectit, reflectit, contrahit, porrigit, lubricat & incuruat. Est enim tortilis, flexilis, B lubrica, volubilis serpentis in morem. Cur verò prominentem habeat istiusmodi promuscidem, inter alios rationem etiam reddit D. Ambrosius in Hexamero, quia cùm sit eminentior cunctis, se inclinare ad pascendum non potest: itaque promuscidis ad colligendum cibum vtitur ministerio. Ea immani bestiæ largi potus infundit humorem, ideoque concaua est, quo ad restinguendam tantæ beluæ sitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine possit vndare potantem. Similiter D. Basilius quærens, quid sibi vult proboscis elephanti? Quoniam (inquit) tantæ molis hoc animal & omnium terrestrium maximum ad stuporem admirationemque obuijs incutiendam productum est, oportebat carnulentum esse, & obeso corpore distractum. Huic si grande pro rata membrorum inferiorum pedumque ratione exæquatum collum adiunctum fuisset, inatractabile penitus esset exuperante pondere semper ad humum deuergens. Nunc autem caput quidem per colli paucas admodum vertebras spina dorsi counitur. Proboscidem autem habet officium subeuntem, munusque colli, qua planè tum pabulum sumere quam potum etiam adhaurire solet, & ad se sustollere. At enim pedes ipsi sunt inarticulati, quo quasi columna couniti, vastam illam corporis molem sufulciunt. Namque si artus tanto corpori sustinendo molliores & qui facile flecterentur, essent substrati; creberrima fierent emotiones articulorum, fera in humum modò genua inclinan- C te, modò se attollente ex humo. Neque enim alicuandæ tantæ moli latis essent. Nunc verò paruus talus pedi subijcitur elephanto, nec tamen in teretem figuram, neque in genu commissuram dearticulatus est aut distinctus. Neque enim ad lapsum prona articulorum lentitudo carnulentam illam tanti animalis molem ferre posset, tanta adeò contunditur copia carnium, vt continenter intremiscat, ruinamque videatur interminare. Quæ cùm ita sint, opus elephanto fuit porrectiore illo naso, qui ad pedes vsque demitteretur. Non vides in bellis, quod perinde ac turres quædam animatæ vniuerso agmini viam muniunt ac prægrediuntur? At certè veluti colles quidem concretione carnium condensati, intolerabili facto imperu constrictas constipatasque hostium acies distringunt & dissecant? Quod si partes infernæ minus decenti proportione responderent, reliquæ moli corporis, nullo animal tempore persisteret. Arrianus in expeditione Alexandri tantam elephanto vim in proboscide esse ait, vt homines armatos tanquam flagello, implexos in sublime attollat. Facilè verò eam amputati, Pyrrhi præliorum experimentis paruisse Plinius author est. Os, vt tradit Cadamustus, habent in pectore, atque hoc non proboscide sugunt, teste Aeliano & Aristotele, qui & linguam eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam D quàm sit in cæteris, ita vt vix eam videre possis. Cur autem talem natura fecerit, rationem hanc attulit nobis Cardanus: At cùm lingua (inquit) sit ob dentes, elephas autem dentibus anterioribus careat, lingua parua & intus recondita opus fuit, quoniam dentibus molaribus inseruire debuit. Simul si magna fuisset, impedimentum afferret, ne proboscis cibum vsque ad dentes molares porrigeret. Sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeò robustos & tam commodè fabricauit; vt quemadmodum testatur Aristoteles, cibum omnem confestim redigat in farinam. Oculos habet magnos, sed pro tanti corporis portione exiguos, vt canit Oppianus:

——— ἀτὰρ ὀφθαλμοὶ πελέθουσι
Μείονες, ἢ κατὰ κεῖνο δέμας, μέγαλοι περ ἐόντες.
——— *Et flammea lumina versat,*
Magna quidem, verùm pro tanto corpore parua.

Cassiodorus etiam oculos quidem paruos esse ait, sed grauiter se mouentes. Fuisse autem elephanto paruitatem oculorum datam idem Cardanus asserit, vt cùm non recondi possent, tutiores forent

Li. 10. Var.
Manus nasuta.
Lib. 2. de nat. deor.
Lib. 2.
Lib. 6. c. 5.
Pedes.
Lib. 6.
Vis in proboscide.
Os.
Lingua.
Oculi cur exigui.
Lib. 10. Variar.

forent ab ictibus. Recondi autem non potuisse, quia à lateribus positi, non vidissent ea, quæ antè occurrerent: necessariumque fuisse, vt essent à lateribus, ne ob nixum dentium & proboscidis propinquitatem læderentur, atque ita animal ante senium cæcum efficeretur, tum maxime quia longissimæ vitæ futurum erat. Cumque ob robur ac dentes caput magnum efficere natura cogeretur, informe, vt ita dicam & fine rotunditate: qualiscumque enim additio ad ornamentum facta capiti, ipsum in immensum auxisset: ob id valdè deforme caput habent elephantes. De capitis elephantis magnitudine & enormitate sic meminit Oppianus:

Caput cur deforme.

γ'φθιμον δὲ κάρηνον, Vertit interpres

Immensum caput ille gerens, & pondere vastum.

Aures. Strabo author est, spiramentum quoddam habere secundum tempora, per quod mas pingue quid emittit tempore coitus, & fœminæ tunc eundem meatum apertum esse. Aures quoque pro corporis portione exiguæ eodem Oppiano attestante. Qui eas dimensi sunt, quaquauersum gemini palmi magnitudine esse inquiunt, nec id vsque minore aut maiore, vt assolet, proceritate, sed pro magnitudine latas. Quidam obscurus author tradit, auriculas habere, quales draconum pinguntur, aut vespertilionum alis similes. Notum ex historia Romana locum esse iuxta aures, quo vulnerato facilè intereunt. *Iussit* (inquit Frontinus) *ferocissimum elephantem sub aure vulnerari.* Clarissime Liuius: *Scalpro inter aures ictu mallei adacto interficiuntur.* Ea breuis via reperta est, ad tantam beluæ molem subitò conficiendam. Liuius id Hasdrubalis inuentum esse credidit. Est verò etiam vbi planè auribus carere dicuntur. Scribunt enim Solinus & Plinius apud Sambros Aethiopiæ populos nullam esse auritam quadrupedem, nec elephantos quidem. Quod tum ad soli dispositionem, tum ad cæli qualitatem referendum censent. Cutis in tantam duritiem solidatur, vt putes, inquit Cassiodorus, esse osseam. Hæc nullo transmittitur telo, nulla ferri acumine penetratur. Ideoque Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulsata cederet, & aduersarios sua mole terreret. Strabo author est pellibus pro clypeis vti Mauros, sed & Robertus Valturius loquens de Numidis, cum dixisset, eos scuta elephantorum corio extento ac durato habilia ac tuta gestare, bello inutilia indicat, eam esse eorum naturam tradens, vt acceptum imbrem tanquam spongia imbibant, & per hoc intractabilia repentino pondere fiant. Cur autem humorem sibi imbibant, ratio est, quia cutis eorum vlcerosis vallibus exaratur, vt loquitur Cassiodorus, siue vt Plinius, cancellata est, hoc est, quasi tessellatim efformata, vt exponit Stephanus Aqueus, siue lignorum transuersorum modo efformata contextaque. Ligna enim inter se modicis interuallis (inquit) in transuersum retis instar inuicem annexa, cancellos vocant: hinc cancellata cutis, quo diximus, modo compacta. Sic & Calepinus cancellatam cutem interpretatur, quibusdam cancellis distinctam, hoc est, tessellatim (inquit) quadratam, & in modum capsularum factam: sed & ipse Plinius vsum istiusmodi cutis assignans, similiter exponit; vt modò patebit. Ob eandem tamen corij duritiam homines in regno Pegu pellem elephantis armorum loco ferunt. Hinc autem Lucanus de Sceua fortissimo illo Cæsariano loquens, qui vnico scuto omnes sustinuit Pompeianos, eum elephantino corio assimilauit appositissimè:

Cap. 43.
Lib. 6. c. 30.
Cutis.
Lib. 17.
Lib. 7. de re mil. c. 7.
Scuta ex corio elephantis.
Cancellata cutis.

Par pelagi monstris, Libycæ sic bellua terræ
Cetulus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas:
Viscera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixa stant tela feræ, tot facta sagittis
Tot iaculis vnam non explent vulnera mortem.

Quamuis autem cutis duritie simpliciter commendetur, ea tamen in dorso, quàm in ventre durior est, vt idem Plinius, & ex eo Solinus testantur: *Durissimum* (inquiunt) *dorso tergus, ventres molles.* Pilosane setosaue, an nuda sit ipsa cutis, non satis clarè ex authoribus colligas. Cardanus non solum nudam ait, sed etiam cur talis esse debuit, simul & durissima, rationem reddidit his verbis. Sed cum ibi maior copia sit harum infelicitatum (quæ fuit à muscis, crabronibus, aliisque istiusmodi insectis) quàm vt cauda & proboscide possit omnes excutere, simul etiam propter loca quædam, quæ neque cauda neque proboscis commodè potest attingere, his incommodis natura duobus modis succurrit, primùm cute cancellata, qua illas comprehensas collideret; secundum vt cutis esset durissima & crassissima, quod etiam ad arcendas iniurias aëris & ad securitatem tum leonum, tum aliorum grandiorum ferarum fuit non solùm vtilissimum; sed etiam necessarium. Quo factum est, vt tanta & tam dura cute non fuerit commodum edere pilos; nam materia pilorum in cutem translata duriorem illam efficit, & minus etiam erant pili ob id necessarij, qui tamen si adfuissent, magnum incommodum attulissent in aquis & paludibus versanti: vnde si semel excusso tergore, totus nitet, & celerrimè siccescit. Quidam etiam obscurus elephantum totum nigrum

Cutis an pilosa.

A nigrum esse scribit, & glabra cute, sine pilis, & Solinus nullas ei setarum hirsutias esse tradit, ex Plinio, qui cùm dixisset durissimum dorso tergus esse, ventres molles, addit, *setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tadio muscarum (namque id & tanta vastitas sentit,) sed cancellata cutis & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro iuba, pro villo est.* Alicubi verò cùm reprehendisset illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed ea magis bruta esse, quibus crassior cutis est, subdit; *Elephantorum quoque corpora impenetrabiles setas habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi perhibeatur illis.* Hic vbi setas legitur, verus lectio (inquit Hermolaus) erat scacetias; quæ vox cùm sit deprauata, & Plinius lib. 8. neget setas elephantis vllas esse, fieri potest, vt scribendum sit, quasi setas; non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ. Nicolaus Leonicenus in opere de erroribus Plinij legit, elephanti quoque tergora impenetrabilia sagittis habent. Nam si elephanti durissimum (inquit) tergus habent, vt ille scribit, cur non idem sit sagittis impenetrabile, hoc est, cum difficultate penetrabile? Eodem ibidem teste Plinij patronus multò licentiùs (quam Hermolaus nimirum) ex vno verbo duo fecit, hoc est, loco setas, scripsit pro setis, ita vt aliud (inquit) verbum supplere sit necessarium, si sensus debeat esse integer, sic legendum totum: Elephantorum tergora pro scutis homines habent, sed probandum erit ex historijs, homines non solùm ad gestanda propugnacula aliquando vsos fuisse in prælijs elephantis, sed etiam eorum tergora habuisse pro scutis; alioquin vt opinor, nemo tàm violentam admittet emendationem; Hæc Leonicenus, illius quem Plinij patronum vocat, correctione non intellecta, nam pro scutis dixit, id est quasi scutorum loco. Alij itaque pro setas legunt cetras, quod probo. Neque etiam verum esse puto, quod idem Leonicenus ait, Plinium, cùm elephanto nullum setarum tegumentum esse ait, Aristoteli consentire, nam etsi Aristoteles elephantum in quadrupedum genere minimè hirtum esse scripsit, tamen in quinto de generatione testatur elephantos & boues tenuiore quàm sues pilo integi. Habet itaque pilos, id quod & Plinius alicubi ceu sui oblitus manifestò profitetur; quem locum miror ab alijs non animaduersum. *Indi* (inquit) *mirè gaudent longitudine eorum* (smaragdorum) *solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephantorum setis religant.* Testaturque Cadamustus sese pilos ex elephante euulsisse, qui (inquit) nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantque amplitudinis non contemnendæ. Quin Gillius quoque pilos eorum ex nouo orbe deportatos vidisse se profitetur, qui ad duorum palmorum magnitudinem procederent. Sed nec illud quoque omnino verum est, quod paullò antè ex eodem Plinio de cauda dicebamus, nullum in ea præsidium esse abigendo tædio muscarum. Nam pilis ea omnino non caret, vt scribit Vartomannus his verbis: Caudam habent similem bubalis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis. Inuenio autem in descriptione Guineæ, istiusmodi caudis muscas ab idolis arcere mulieres. Malleolos posterioribus imis cruribus teste Aristotele possidet. Sed de crurum flexu alij aliter etiam tradunt; nam non solùm authores obscuri elephantos crura sine nodis articulisque habere tradunt, & ossa solida & inarticulata, ideoque crura tibiasque flectere non posse, & si cadant, non posse surgere: hincque esse quod dormientes non recumbant; sed defessi magnis arboribus se applicent, verùm etiam classici nonnulli, vt Cassiodorus, ex antiquis Strabo, & Diodorus Siculus, vt in capiendi ratione dicemus. Genua, inquit Cælius, non flectunt, vti Ambrosius prodit; quia rigidiore crurum vsu opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri: Calcaneum modò leuiter inflectunt, rigent cætera pedum à summo ad imum. Aliàs verò ita scribit: De communi animalium gressu prodit Aristoteles, diuturna hominum fama celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri; quæ tamen falsò confirmata sit, cùm id genus animalium inflexu vel in scopulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant. Quomodo autem crura flectat, docet Plinius his verbis: *In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit hominis modo, cætera animalia in diuersum,* ex Aristotele, qui elephantum, non vt aliqui retulerunt, agere scribit, sed considendo, crura inflectere: non posse tamen præ nimio pondere, vtrumque in latus æquilibrio quodam vergere; sed aut læuo incubare, aut dextro, aut eo in ipso habitu requiescere: flectere hunc certè suos posteriores poplites modo hominis: Et aliàs quoque cæteras quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm homines sua ait membra inflectere. Vartomannus ait articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus. Sunt autem crura priora multò posterioribus longiora, vt idem philosophus meminit, necnon Plinius & Aelianus, & Oppianus:

Li. 11. c. 39.

Plinij locus consideratus — Lib. 3. c. 19.

B

Lib. 2. Hist. cap. 1.

Lib. 33. c. 5.

Cap. 43.

C

Caude.

Lib. 4. c. 10.

Crura.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4. c. 12.

Li. 13. c. 18.

D

Vt crura flectat.

——— *Ποδῶν γε μὲν ὐκ ἶσα μέτρα:*
Ὑψόθι δὴ πρόσθεν πολὺ πλεῖον ἀείρονται, id est,
Nec mensura pedum par est, siquidem altiùs antè
Exuperant multò, breuioraque crura videntur.

Cur

Cur pedes anteriores robuſtiores. Cur autem anteriores ei pedes maiores validioreſque ſint, rationem reddit Albertus. Pedes eiuſdem cum equinis ſunt rotunditatis, ſed ampliores, vt planta, inquit Gillius, quoquo verſum ad binos dodrantes accedat: Vartomanus rotunditatem eorum, magno orbi menſario aſſimilat; eos *Lib. 2. tract. 1. c. 1.* ex callo conſtare aiunt nigerrimo & ampliſſimo. Ariſtoteles elephantem animal multifidum eſſe *Pedes.* aſſerit, digitoſque habere indiuiſos, ac leuiter formatos, nec vngues omnino eſſe, ſingulis pedibus quinque haberi indiuiſos & leuiter diſcretos: quæ omnia ſic Plinius tranſcripſit: *Omnia digitos habent, quæ pedes, excepto elephanto: huic enim informes, numero quidem quinque, ſed indiuiſi, ac leuiter diſcreti, vngulisque non vnguibus ſimiles.* Aelianus hinc factum eſſe ait, vt animal ſit minimè ad notandum habile. Cur verò quinque vngues habeant, & pedem multipliciter ſciſſum, Gillius cauſam eſſe credit, ne ſi quando in humido ſolo conſtiterint, altiùs pedem imprimant. Ariſtoteles prioribus potiſſimum pedibus corporis pondus ſuſtineri putat, nam cùm dixiſſet, ele- *Lib. 2. Hiſt. 16.* phantos non biſulcos, non ſolidos habere pedes, ſed digitatos, ſed quoniam (inquit) corporis magnitudo vaſta, pondusque ingens eſt, ideo ſuſtinendi tantummodo gratia pedes habent priores, nec ad vllum alium vſum vtiles, propter tarditatem flectendi atque ineptiam. Eodem te- *Lib. 2. Hiſt. 1.* ſtante Ariſtotele mammas duas habet, ſed non in pectore, & paulò citra. Alias clariùs earum ſi- *Mammæ.* tum locumue indicat, inquiens, elephanto mammæ ſunt ſub armis duæ tam mari quàm fœminæ, F *Lib. 4. de partib. c. 10.* perquam exiguæ, nec pro corporis vaſtitate, ita vt eas à latere conſpicere propemodum nequeas. Et rurſus alibi, elephas, inquit, duas tantùm habet mammas, eaſque ſub armis: cauſa cur duas habeat? quòd vniparis eſt; cur non inter femora? quòd multifidum eſt: nullum enim inter femora habet, cui pedes diſcreti in digitos ſunt: cur ſuprà ſub armis? quod in ijs quæ plures obtinent mammas, & primæ ſunt, & plurimum hauriant lactis, quæ ea parte continentur. Argumento eſt quod ſcrofæ facere aſſolent: porcis enim editis primis, mammas præbent primas. Ergo cui vnum eſt, quod primum in lucem prodit, id primas habeat, neceſſe eſt. Primæ autem quæ ſub armis habentur, elephas hac de cauſa duas, eodemque loco mammas habet. Quæ autem multiprola ſunt, hæc toto ventre extuberant, &c. Plinius quoque iſthæc quàm breuiſſimè reddidit, *Elephas*, inquit, *tantum mammas ſub armis duas habet; nec in pectore, ſed citrà in alis occultas. Nulla* *Genitalia.* *in feminibus digitos habentium.* De partibus generationi deſtinatis idem philoſophus ſic ait: Elephantus genitale equo ſimile habet, ſed paruum, nec pro corporis magnitudine. Plinius genitalia auerſa eſſe ait, auerſoſque coire. Teſtes item non foris conſpicuos, ſed intus circa renes conditos habet, quocirca initum celeriùs agit. Fœmina genitale, vt cæteræ, inter femora habet. Alibi etiam G teſtes intus ad aluum necti tradit. Cauſam item aliàs reddit, cur teſtes intus occultarit natura, ob cutis ſuæ nimirum duritiem, cùm ex ea ſcrotum non poſſit fieri. Albertus tamen aliam rationem huius neceſſitatis adfert, aſſerens teſtes intus habere propter pondus ſui corporis, idque vt ſit ve- *Lib. 2. de generat. c. 2.* locioris coitus, addit autem etiam tempore coitus eos emittere, quod mihi veriſimile non ſit. Cteſiam teſtatur philoſophus mentiri, ea quæ de huius animantis ſemine prodidit; id videlicet vſque *Ventres.* adeo indurari ſiceſcens, vt electro, id eſt ſuccino ſimile efficiatur, quod nunquam fieri ipſe exi- *Li. 11. c. 37.* ſtimat. Magis enim alterum altero ſemen eſſe terrenum neceſſe eſt, inquit, & præcipuè tale eo- *Pulmo.* rum eſt quorum in corpore multum materiæ terrenæ habetur: craſſum autem albumque eſt ſpiritus miſtione. Plinius elephanto quatuor ventres eſſe tradit, cætera ſuibus ſimilia: pulmonem quadruplo maiorem bubulo. Cur verò quatuor ventres habeat, rationem nullam adfert. Ariſto- *Lib. 2. de Hiſt. 17.* teles verò quadrupeda, quibus tot ventres ſunt, cornigera eſſe ſcribit, & ruminantia, ſed vel ipſo Plinio teſte, non ruminant, quibus dentes ſunt vtrimque: elephantis autem vtrimque quatuor *Li. 10. c. 37.* dentes eſſe, præter duos illos magnos, ex Ariſtotele notum eſt: qui elephanto inteſtinum ita ſi- *Inteſtina.* *Li. 2 hiſt. 5.* nuoſum (συμφύσεις ἔχον) vt aluos habere quatuor videatur, ſcribit, inque hoc etiam cibum repe- *Lib. 2. de generat. c. 7.* riri: nullum enim conceptaculum cibi aliud ſeparatim adeſſe. Galenus inteſtinum eius latiſſimum H dicit, & equo ſimillimum. Exta quoque eidem ſuillis proxima eſſe ait, ſed maiora. Iecur enim *Exta.* quadruplo maius eſſe bubulo, & reliqua pari ratione, excepto liene; hunc enim ex proportione *Iecur.* eſſe minorem. Plinius verò pulmonem, vt citauimus, non iecur bubulo quadruplo maiorem fa- *Fel.* cit. De ſitu fellis diſcrepant veteres. Aelianus non ad iecur, ſed ad pectus ſitum habere dici tra- *Li. 2. hiſt. 15* dit. Ariſtoteles verò iecur quidem ſine felle eſſe aſſerit; inciſa tamen parte, qua fel adhærere ſolet, humorem felleum effluere plus minus. E contrario Galenus: quæ, inquit, iecur habent, ijs *Lib. 6. de adminiſt. anatom. c. 8.* & lien omnino ineſt, & meatus bilis receptores: etſi veſicam, quæ amaram bilem colligit, haud omnibus ideo conceſſerit natura. Non tamen vera dicunt, qui de omnibus ea carentibus ſcripſere, quemadmodum & Meſitheus de elephanto prodidit: huic ſiquidem & veſica in iecore ineſt, *Cor.* proportionalem toti viſceri magnitudinem obtinens. Docet item Galenus, quomodo ex elephan- *Lib. 7. de admin. anat. ca. 10.* ti diſſecti corde magnum os exemerit; & quòd duos tantùm ventriculos cor eius habeat, contra Ariſtotelem, qui magnis animantibus tres attribuit. Clarior, inquit, in magnis cordibus eſt ſpeculatio, quoniam & ipſius os, quod magnis ineſſe animalibus arbitrantur, atq; his non omnibus,

etiam

A etiam alijs omnibus inest, haud tamen os vniuersis, sed chartilago. Sic enim in totum se habet in
cunctis animantibus: & membranæ, quas trisulcas diximus appellari, & arterialium vasorum radix substantiæ duræ omnino appensa est, sed non in omnibus æquè dura, quoniam in minutis leuiter cartilaginosa est, in grandioribus exacta cartilago, in valde grandibus cartilago ossea; &
quanto animantis genus corporis mole vastius fuerit, tanto plus osseæ substantiæ chartilago sortita est. Et in maximis, vbi plus osseæ substantiæ gignitur, conuenit ipsam tum appellare os cartilagineum, non cartilaginem osseam. Quod enim in his animalibus producitur, nō cartilaginis adhuc
exactæ naturam, sed corporis ex neruo & chartilagine conflati repræsentat. Nullum verò miraculū
est in minutis ipsum animantibus consectionum rudes penitus ignorare, cùm & in grandioribus frequenter ipsos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper elephanto maximo Romæ iugulato, plerique medici ad ipsius dissectionē conuenerāt, discendi gratia duosne cor haberet vertices, an vnū; & *Elephantis anatome.*
ventriculosne duos an tres. Ego autē vel ante ipsius consectionē asserebam eandem cordis structurā,
cum alijs omnibus animaliū aërem spirantiū inuentum iri: quæ etiam ipso diuiso apparuerunt. Item
os ipsius sine negocio reperi, vnà cum familiaribus digitos admolitus: at inexercitati sperantes id,
B quod in alijs animantibus apparet, ita in magno se inuenturos, ne elephanti quidem cor os habere
putabant. Ego autem ostensurus ipsis eram, nisi familiares iussissent, quod attonitos illos ac sensus
expertes propter loci ignorantiam conspicerent, & cum adhortatentur, vt indicarem, subticui. Corde verò à Cæsaris coquis exempto, misi aliquem ex familiaribus in huiusmodi exercitatis rogatum
coquos, vt os ipsius eximi sinerent, atque sic factum est. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiæ adeo magnitudinis, vt ab ijs qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuisse. Ita sanè & maxima in animantibus particularum inexercitatis ignorantur. Ac mirū nihil est,
si etiam in alijs multis (quod ad anatomen spectat) Aristoteles errauerit, qui triplicem sinum cor
habere in magnis animalibus existimat, &c. Ex qua item elephantini cordis dissectione etiam innotescit, quod de duplici corde nonnulli somniarunt, cuius sic meminit Aelianus: *Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum.* Atque hactenus de partibus cùm internis, tum externis elephantis. Addo & integram descriptionem, eamque ex Cardano, & aliam ex Goropio Becano. Altitudo (inquit Cardanus, multa philosophica in sua descriptione referens, & quæ ad superiorum
declarationem etiam pertinent,) tanta erat, vt homo erectis manibus non attingeret dorsum & *Aristotelis error.* *Cor duplex.*
C erat iuuenculus. (Scaliger hinc nunquam Cardano visum elephantem obijcit.) Crassities duorum
boum: sed adultis & maximis (nam & in his, velut equis, alijsque animalibus non exiguum discrimen secundum regiones & stirpes,) pro xxv. quandoque bobus corporis moles est. Altitudo
maximis vsque ad decem cubitos, quod facile est etiam conicẽtari ex dentium magnitudine; huic
enim cum tactus esset, dentes cubitum cum dimidio non excedebant, cum tamen viderim ego
non semel qui fermè sex cubitos vel incurui æquarent: qui si recti fuissent, longiores planè fuissent
septem cubitis. Narrat enim Ludouicus Vartomannus vidisse duos, qui pondus cccxv. librarum
æquabant. Potest vnusquisque secum reputare, quanta debuerit esse animalis illius magnitudo. *Elephanti integra descriptio.* *Magnitudo.* *Dentium magnitudo.*
Sed ad ordinem reuertor. Longitudo elephantis minimè altitudini respondet. Est enim multò altior, quàm pro longitudinis ratione. Crura habet teretia, ac ad columnarum modum, atque in- *Longitudo.* *Crura.*
his iuncturas. Coxæ rectæ descendunt, nec in anteriorem partem, vt bobus exporriguntur: hocque *Coxa.*
ideo contingit, quòd iuncturæ genuum sunt æquales, atque adeo æquales, vt nisi flectere crura
videas, iunctura carere credas. Inde natam existimo opinionem, quòd iuncturis careant: quam *Incessus.*
suspicionem auxit illius incessus; nam distentis cruribus, ac si iuncturis omnino careat, ambulat.
Sunt autem illius crura anteriora posterioribus longiora. Porrò incessus ille cruribus distentis, maximi roboris argumentum est; & causa velocioris incessus: nam difficilius mouetur, quod à longio-
D re spatio, vt in hastis, quæ difficilius mouentur ex imo, quàm ex medio: & æqualis angulus tantò
maius spacium intercipit, quanto cruris suprema pars à genu ipso longiùs destiterit. Pedes rotundi in quinque digitos diuisi, sed diuisio ea obscura est. Sunt autem plani & absque munimento vllo, *Pedes.*
vnde excogitata ratio secandi pedes securibus à Romanis: sunt enim lati, vt orbes plumbei quibus ad vescendum vtimur. Masculus maximum habet membrum genitale, quod fermè vsque ad *Penis.*
terram attingit, licet alij hoc negent. Fœminæ duæ mammæ tantùm, atque adeò paruæ, vt sub alis latitent. Cauda vt Suis pro ratione, sed fermè absque pilis vllis, & prælonga, adeo vt à terra *Mamma.*
imum eius ne palmo distet. Cutis quoque, imo corium durissimum & similiter absque pilis, ratissimus enim est, vt vnus aut alter hinc inde colligatur; cancellis verò toto contexta videtur. Pilosus est dorsi suprema parte; quæ etiam aliqualiter iuxta renes in gibbam ascendit; & auribus ipsis,
quæ prægrandes sunt, ac quasi duorum palmorum, absque forma aurium, sed quasi quadratæ
sunt: his in duobus locis frequens pilus est, ac vt cæteris animalibus. Color toti corpori vnus, scilicet fuscus cinereo immixtus, ita vt non alter ab altero distingui queat. Collum breue. Caput vix *Cauda.* *Cutis.* *Pili.* *Color.* *Caput.* *Collum.*

à collo

à collo diſtinguitur. Oculi valde parui, ſed tamen acutè cernit. E ſuprema parte frõtis naſus expor- E
Proboſcis. rigitur, non vt in alijs animalibus iunctus capiti, ſed diſiunctus, qui vſq; ad terrã exporrigitur, vt tãta
ſit fermè eius longitudo, quanta animalis altitudo: proboſcidẽ vocant, aliqui etiã promuſcidẽ, ple-
riq; manum. Hanc, vt dixi, nariũ loco eſſe nemo dubitat, poſtquã diuiſa eſt, vt naris, & ea reſpirat
elephas, atq; odorat. Imum eius quaſi porci naſus, color, rotunditas, diuiſio. Sed ſubſtantia probo-
ſcidis multũ à naſi ſubſtantia differt: vſus verò multiplex. Nam tota neruea eſt & coreacea, adeo vt
eam colligat atq; remittat, quomodo libet: breuẽ enim quandoq; adeo facit, vt vix cubitũ ſuperet,
atq; tunc latiſſima eſt: quandoque verò ita extendit, vt anguſta deſcendat ad terram, non craſſior
fermè humano brachio: eſt tamen mollioris ſubſtantiæ, quàm reliqua cutis, atque ideo Roma-
ni præſcindere eam aggrediebantur. Circumuoluit eam vndique, atque maxima cum celeritate:
Os. ſi bibit, ea haurit potum, cibum quoque capit, & in os mittit, nam promuſcide non edit, ſed ore:
nec ore edere aut bibere poteſt abſque promuſcide. Os itaque latitat ſub capite, ſimile ori Suis: ſed
dentibus omnibus tam ſuperioribus quàm inferioribus caret, nudaſque habet gingiuas, nec vllos
habet alios dentes, quàm molares, quibus edit, & duos illos prælongos, qui altrinſecus prominent, è
mandibula naſi ſuperiore, & verſus terram deſcendentes, proboſcidemque in medio habentes.
Atque hi ita deſcendunt, vt caua dentis pars anterior ſit: quæ verò animal reſpicit, gibba. Ideoq; F
acies ipſa ſurſum reſpicit, vt ſi caput eleuet, facilè in ſinu dentium poſſit trabem aut tranſuerſum
hominem ſuſtinere. Porrò proboſcidi tantum roboris ineſt, vt arbores quas viginti homines euer-
In Giganto tere nequeunt, proboſcide circundata vno vel altero ictu proſternant. Hæc & plura Cardanus. Go-
machia. li. 2. ropius quoque viſum Antuerpiæ elephantum maſculum, ſed octo duntaxat annorum delineat, in
quo omnia Ariſtotelis deſcriptioni egregiè conſentire ait; niſi quod virgam genitalem non infra
Longitudo corporis magnitudinem habere videretur, quod Cardano conſentit. Fuiſſe autem corporis longi-
& altitudo. tudinem, per directum à ſincipite ad caudæ exortum acceptam octo pedum, cui altitudo quoque
reſponderet, à terra ad ſummum dorſi computata, ita vt par longitudo & altitudo eſſet. Huius
menſuræ ab imo ventre ad ſummum dorſi corporis diametrum, inquit, continebat: reliquum pe-
Frons. dibus & cruribus tribuebatur: frons quadrata ab oculo ad ſummum ſui duos pedes habebat, vt
Promuſcis. hinc de cerebro & ingenio liceat arbitrari: ab oculis item ad extremum promuſcidis, quatuor pe-
des numerabantur, qua tam commodè vtebatur, vt nummos in terram proiectos tolleret, atque
ſeſſori ſuo porrigeret: ſcutellam quoque vino plenam ita ab humo eleuaret, vt citra effuſionem
ſeſſori daret ebibendam: atque eadem ſibi vna vice plures quàm ſedecim vini libras bibendas in- G
funderet, quod toties iterabat, vt menſuram potus ab Ariſtotele proditam facilè æquaturus vide-
Coxæ retur. Coxæ ad mediam vſque flexionem genuum ad duos pedes tenebant. A genu ad imam fle-
Cauda. xionem, pes ferè vnus cum triente. Calcis ſiue plantæ imæ diametrus, pedis vnius, & duorum
paulò plus minus, digitorum erat. Cauda valde glabra, porcinę ſimilis pendebat, ſub qua pellis
inter crura tam laxa erat, vt ſubligaculis nauticis, quibus nunc etiam, Moria ridente, nobiles v-
tuntur, ſimillima prorſus eſſet. Dentium exertorum longitudo pedum duorum erat & dimidiati.
Quæ de ingenio feruntur, omnia veriſſima in eo comperiebantur &c.

L O C V S.

PROPRIVM (inquit Aelianus ex Ariſtotele,) elephantorum eſt naturæ, ro-
ſcida & paluſtria amare & amnes amplecti, vbi verſari maximè ſtudent, vnde
Quæ loca amant. etſi fluuiatiles non ſint, riparios dicere poſſumus. Plinius quoque gaudere am-
nibus maximè tradit, & circa fluuios vagari, ſed propter magnitudinem nare H
non poſſe. Ariſtoteles verò non ſimpliciter, non nare poſſe ait, ſed non ſatis poſ-
Li. 9. Hiſt. ca. 46. ſe propter pondus ſui corporis. Adhæc non vbique talia loca amant, ſed in cali-
dioribus tantùm regionibus, frigoris enim admodum impatientes ſunt, teſte
Ariſtotele, quo ſit, vt in India maximè & Africa inueniantur, quæ regiones ſunt calidiſſimæ: Indi
autem multo robore & mole corporis antecellunt; quia India aquis abundat: Africa autem ari-
Cur in India dior eſt. Indiam ſanè plurimos maximoſque elephantes habere robore & magnitudine præſtan-
& Africa. tes, præter Diodorum Siculum, alij etiam paſſim teſtantur. Cedrenus tam copioſos ibi ac nume-
Lib. 2. roſos haberi ſcribit, vt armenta tota ſimul paſcantur: quod & Lucretius cecinit:

Nam quod rara vides magis eſſe animalia quædam,
Fœcundamq́, minus naturam cernis in illis,
At regione locoque alio, terriſque remotis,
Multa licet genere eſſe in eo, numerumque repleri:
Sicut quadrupedum cum primis eſſe videmus

In genere

A *In genere anguimanos elephantes, India quorum*
Millibus è multis vallo munitur eburno,
Vt penitus nequeas penetrari, tanta ferarum
Vis est; quorum nos perpauca exempla videmus.

Solinus author est Indos omnes qui regia præditi sunt potestate, non sine maximo elephantorum numero, militarem agitare disciplinam. Sed præstat reges, regionesq; tum has, tum alias enumerare. Nouissima gente Gangaridum Calingarum regio, Parthalis appellatur (inquit Plinius de Indiæ gentibus loquens,) Regi LXX. millia peditum, equites mille, elephanti DCC. in procinctu bellorum excubant. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Mogodalicam nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, vberæ cum oppido eiusdem nominis magnifico, Galmodroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum L. millia, equitum tria millia, elephantos CCCC. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis vicis, triginta oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum II. M. elephantos mille. Sed omnium in India propè non modò in hoc tractu, potentia

Populi & regiones Indorum elephantis abundantes.
Lib. 6. c. 19.

B claritateque antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimaque Palibrota: Vnde quidam ipsam gentem Palibrotos vocant, imo verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX. M. elephantorum IX. millia: per omnes dies stipendiantur: vnde coniectatio ingens opum est. Hæc itaque Plinius, quæ Solinus ferè omnia repetijt. Vbi & Caucasus mons est, elephantos esse ex hoc Philostrati constat: Montem transgressis viri occurrerunt, qui elephantis vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem & fluuium Cophenam iacentem, homines planè inculti, & armentorum equites, curatoresque. Plinius Indi fluuij è iugo Caucasi montis orti, accolas recensens, cùm dixisset gentes montanas inter eum & Iomanem Cesos, Cetribonos syluestres esse: deinde, inquit, Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chrysæi, Parasangæ, Asangæ tigri fera scatentes. Armant peditum XXX. mil. elephantos CCC. equites DCCC. Et mox: Ab his (qui Capitaliam montem accolunt,) Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odonboetæ, Salabastræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita, per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automola, impositum

Cap. 65.
Lib. 6. c. 22.
Lib. 6. c. 20.

C litori quinque amnium in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. CCCCCC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. paruasque reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem perpetuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC. oppidis, peditum CL. M. elephantis quingentis. Idem Plinius in Taprobane insula (quam in India omnium maximam esse ferunt) festa venatione absumi testatur, gratissimam autem eam tigribus elephantisque constare. Aliàs etiam ex Onesicrito classis Alexandri Magni præfecto, elephantos in Taprobane insula maiores bellicosioresque quàm in India gigni scribit. Aelianus verò etiam in hac celeberrima insula permultorum & valdè grandium elephantorum pastiones vigere inquit: hosque insulanos elephantos, animi robore & virtutis indole & corporis magnitudine, eis qui in continenti degunt, præstantiores existimari, ideoque magnis nauibus in continentem transportatos Calingarum regi (de quo suprà) vendi, vnde etiam est, quod hæc insula Alexandro, qui Lychnus cognominatus est, πληθυῖα dicatur εὔρριζον ἐλέφαντων. Vartomannus eam nunc Sumatram dici conijcit, quoniam hic multi & maximi habeantur elephantes. Sed & Ioannes Metellus in Zeilana insula maximos & optimos omnium totius Indiæ, summique

Lib. 6. c. 22.
Maximi & optimi vbi.

D ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt, elephantes progenerari scribit; quod nomen cùm apud antiquos etiam non inueniatur, superiori insulæ fortassis conuenire potest. Inuenio verò apud Orosium Indiæ insulam Zeilandam, quam Ptolomæo Cori dictam conijcit, esse admodum fertilem, & non solùm varijs frugibus abundantem, verùm & herbis & plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestitam, quæ sine vlla cultura proueniunt; miram elephantorum copiam nutrire: quæ autem & hæc sit, non explicat. Idem aliàs etiam refert Siamensem regẽ in India duodecim millia elephantorum habere dici, è quibus quatuor millia semper ad subitos bellorum casus armata sint. His addam, quæ in libris nauigationum in Indiam obseruaui. Plurimi sunt in regno Pegù, & in Carangora regione: Quinquaginta millia sub imperio regis regni Mogor, totidemque millia equorum: plena est Bornay insula, vt ait Franc. Lopez. Vartomannus in Monzambrich insula armenta eorũ se offendisse ait, & in Bonamotapa Ioan. de Baros. Lego & apud Paulum Venetũ conuenire ad insulã Zanzibar multos mercatores eboris emẽdi causa, nã plurimos ibi esse elephantes. Christiani qui vrbẽ Calechut incolunt, equitãt elephantes, inquit Cadamustus, quoniã ea regio ijs abundat. Rex cùm aliquò tẽdit, trahit secũ innumeram peditũ multitudinem, nõnulli verò

Lib. 4. rer. Emanuel.
Lib. 7.
Lib. 3. c. 41.
Cap. 58.
Regis Calecuthensium magnificentia.

elephantis vecti, regem concomitantur: rex verò humeris hominum nobilium fertur. Additque etiam potissima illius regionis animalia esse elephâtos: vendi tamen ingéti pretio, alios in exercitu
Elephantorũ honor. ad bella ducere elephantorum M. DCCC. alios pauciores. Fuisse autem grandis etiam olim in maximo pretio elephantos, inter alios Arrianus docet libro rerum Indicarum. Vehuntur, inquit, pleriq; Indi camelis, equis & asinis. Regium enim apud Indos est elephanto vehi: proximus huic honor quaternis equis, tertius camelis, vno equo vehi vile est. Mulieres apud eos castæ admodum sunt, neque vlla mercede, quàm elephanti corrumpi se patiuntur: Elephantum danti copiã sui faciunt, neq; hoc turpitudini vertitur, si elephanti mercede adducta mulier consuetudinem cum quoquã
Lib. 8. c. 11. habeat: quin potius honorificum sibi ducunt, formæ suæ pulchritudinem elephanto dignam haberi. Atq; hactenus de India. Plinius cùm dixisset Indiam elephantes ferre, subiungit: item Africa
Africa. Lib. 5. c. 4. Cap. 1. vltra Syrticas solitudines, & in Mauritania. Aethiopes quoq; & Troglodytæ. Aliàs, pòst Syrtes (inquit) in Africa excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introrsum elephantorum solitu-
Lib. 6. dioes. Et ante: Mauritaniæ oppidum est Sala eiusdem nominis fluuio impositum, iam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum. De elephantis Afris & Mauris plenæ sunt Romanorum historiæ. Hinc Africa frumento & ebore abundans vocat Claudianus:

Lib. 1. c. 25. *Tum spicis & dente comis illustris eburno Et calido rubicunda die sic Africa fatur.*

Celebratur & Libya. Hermippus apud Athenæum:

Sat. 10. *Plurimus est elephas Libycis demissus ab oris.*

Necnon Getulia, à qua Getulus cognominatur Iuuenali.

O qualis facies & quâ digna tabella, Cum Getula ducem portaret bellua luscum, id est Hannibalem.

Lib. 4. Similiter & Marmaricum dicunt, à Marmarica regione Africæ Nilo proxima teste Ptolomæo, ab occasu Cyrenaica prouincia, à Septentrione Aegyptiaco pelago terminata, ab Oriente Aegyptum habens, ab Aegypto interioris Libyæ partem, quæ Aegypto contermina est. Hodiè Barcha dicitur. Plinius Marcotidem vocat, incolas ipsos Marmaridas. Vtitur eo epitheto Sidonius:

Lib. 5. c. 6. *Nam si qua arboreas trabes refractis Rostris Marmarici dedere Barri.*

Samnes traditur teste eodem Plinio, oppidum Libyæ circa Nilum, ad Africæ latus, vnde elephãti incipiant. Qui proximos Athlanti monti Mauritaniæ saltus inhabitant, refertos elephantorum ferarumq; & serpentium omni genere Canarios appellari Suetonius Paulinus citante eodem tradit. Et prope Athon montem incolas elephantis vehi apud Philostratum legitur. In eadem Mauri-
Lib. 5. c. 29. tania oppidum est Sala, iam solitudinibus vicinum, elephantorumq; gregibus infestum ex eodem Plinio. Symbari populi sunt feri inter Arabia montes & Nilum incolentes elephantorumq; venatu victitantes, vt ex Plinio citat Calepinus, sed Plinius: Inter montes & Nilum, inquit, Symbari
Lib. 6. c. 30. sunt, Phalanges, in ipsis verò montibus Asachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum quinq; itinere. Viuunt elephantorum venatu. Tingitana prouincia Mauritaniæ, qua porrigitur ad internum mare exurgit montibus septẽ, qui à similitudine fratres appellati freto imminent. Hi mõ-
Lib. 5. c. 1. Lib. 9. c. 9. tes (verba sunt Solini) elephantis frequentissimi sunt. Plinius verò Tingitaniam prouinciam montosam esse ait ab Oriente, & ferre elephantos. Leo Baptista Albertus in opere suo de re ædificatoria tradit, ab Appiano Alexandrino scriptum esse, apud Carthaginem stabula fuisse elephantorum trecenta, & equorũ quadringenta. Mons quidam Arabiæ in mare expositus, elephas vocatur, vt Stra-
Lib. 16. bo ait, nescio an ab elephantorum copia, vel figura. Aethiopiam modò ait Herodotus interprete
Lib. 3. Valla vastos ferre elephantos prominentibus vtrinq; dentibus, sed Græcè legitur tantùm ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, id est magnos, siue conspicuos. Testaturq; ibidem Aethiopes Persis vsq; ad suam memoriam tributi nomine pendisse, binos semodios auri rudis, ducentos fasces ebeni, quinosque
Lib. 12. c. 4. Aethiopes pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. Quod Plinius sic repetit de ebeno loquens: *Herodotus eam Aethiopia intelligi maluit, in tributi vicem regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno pensitasse Aethiopas cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq;, vicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita significauit, Aethiopas eadem causa pendere*
Lib. 6. c. 29. *solitos.* In Aethiopia Ophiophagorum, vt idem Plinius prodidit, Ptolomæo Philadelpho Aegyptiorum rege condita est venatus elephantorum, ob id epitheras cognominata: Et mox: Insula Daphnidis, oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc serui profugi condiderunt. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abest à Ptolomaide quinque dierum nauigatione.
Lib. 16. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria &c. Philothera est Heroum vrbs, inquit Strabo, nauiganti iuxta Troglodyticam à sorore secũdi Ptolomæi appellata, Satyri opus, qui ad Troglodyticam & elephantũ venationẽ perscrutandã missus est: Et rursus: Arabij sinus pars quæ Troglodyticam spectat, ad dexteram est, vbi nauigantibus ab Heroum vrbe vsq; ad elephantũ venatioẽ & Ptolomaidem, stadiorũ sunt nouẽ millia ad meridiẽ & pabulũ ad Orientem. Et alibi eodem etiam libro: Post Stratonis insulam sequitur portus Saba, & elephantum venatio. Et paulò pòst: Vlterius est vrbs Daraba, & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam

Elephan-

A Elephantophagi habitant (à quibus quomodo elephanti capiantur, ſuo loco recitabo.) Sunt & a-
liæ quædam elephantum venationes & vrbes ignobiles &c. Alicubi & Licham elephantum vena-
tionem eſſe ait. Sunt & Aſachæi Aethiopum populi, qui captos venatibus elephantos deuorant, vt
ſcribũt Solinus & Plinius, qui Aſachas quoque alicubi legit pro eiſdem. Iam verò apud Heſperios *Lib. 16.*
Aethiopes elephantes naſcuntur, & qui rhizes vocantur, magnitudine & pugnandi viribus ele-
phantos referentes, vt ex Iphicrate Strabo recitat.

NATVRA. MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

ELEPHANTI, inquit Plinius, gregatim ſemper ambulant, minimè ex om-
nibus ſoliuagi. Quamuis autem amnibus, vt ex eodem & Ariſtotele diximus, gau- *Aquam*
dant, & circa fluuios vagentur, ab aquis tamen ſummoperè abhorrent, id quòd *timere.*
B illorum in primis exemplo docemur, quos Hannibal ſecum in Italiam traxit. Re- *Lib. 17.* *Hannibalis*
fert enim Frontinus vaferrimum illum, reiq; militaris peritiſſimum ducem, cùm *aſtus.*
ad Rhodanũ tranſeundũ elephantos non poſſet pellere, & nauium aut materierũ,
quibus rates conſtruerentur, copiam non haberet, iuſſiſſe ferociſſimũ elephantũ ſub aure vulnerari,
& eum qui vulneraſſet, tranſnatato ſtatim flumine procurrere: elephantum itaq; exaſperatum ad
perſequendum authorem doloris ſui, (ſunt enim vt mox patebit, vindictæ auidiſſimi) tranauiſſe *Lib. 3. hiſt.*
amnem, & reliquis idem audendi dediſſe exemplum. Polybius verò ratibus quidem ab Hanniba- *Rom.*
le traiectos fuiſſe tradit; ab aquis tamen ſibi metuere elephantos etiam innuit. Elephantorum traij-
ciendorum, inquit, conſilium fuit huiuſmodi: Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas
à terra in amnem porrigebant, latas pedes quinquaginta: his alias duas à parte ripæ adijciebãt, quas
vt ſecunda aqua deferentur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ ſuperiori emi-
nentes alligabant. Erat earum longitudo ad ducentos pedes: poſthæc alias duas rates, quæ reliquis
longè maiores erant, extremis illis leuiter annectebãt, qua haud difficulter ſolui poſſent. Ab his pen-
debant funes aliqui, quibus ab actuarijs nauibus, poſtquàm diſſolutæ à cæteris ratibus eſſent, trà-
C hi in vlteriorem ripam valerent. Poſtremò eas omnes humo tegebant, vt beluæ per eas ſine pauore
veluti per ſolum progrederentur. Hoc apparatu facto elephanti, qui Indis vbique præterquam in
vndis, parere conſueuerant, per ſtabilem ratim tanquam per viam prægredientibus duabus fęminis
agebãtur. Qui vbi in extremas rates applicati tranſgreſſi eſſent, extemplo reſolutis, quibus leuiter
annexæ erant, vinculis, ab actuarijs nauibus pertrahebantur, nihil ſanè trepidantes, donec conti-
nenti agebantur. Vbi verò ſoluta à cæteris rate in altum ſe vehi cernebant, vndique capti, cedenti-
bus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. Quietem tamen timor ipſe faciebat, omni
ex parte aquam circumſpicientibus feris. Ita primis expoſitis, alij deinde repetiti, traiectique ſunt.
Quidam timore ſæuientes, in flumen deciderunt, qui tamen peremptis rectoribus incolumes eua-
ſerunt: ſiquidem & pondere ipſo ſtabiles & magnitudine prominentium extrà narium, quibus e-
mittere, ſi quid ebiberant, ac reſpirare poterant, pedetentim vadis progreſſi, ad vlteriorem ripam
recti peruenerunt. Hæc Polybius, cui Liuius ſubſcribere videtur. Cum enim dixiſſet elephantorũ
traijciendorum varia conſilia fuiſſe ſe credere, quoniã varia eſt rei actæ memoria, quoſdam ait con- *Lib. 21.*
gregatis ad ripam elephantis, tradere ferociſſimum ex ijs irritatum à rectore ſuo, cùm refugientem
eum in aquam natantem ſequeretur, traxiſſe gregem, vt quemq; timentem altitudinem deſtitue-
D rat vadum, impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente: magis, inquit, conſtat ratibus traiectos,
id vt tutius conſilium ante rem foret, ita acta re ad fidem pronius eſt. Ratem vnam ducentos longã
pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt; quam ne ſecunda aqua deferretur, plu-
ribus retinaculis validis parte ſuperiore ripę religatam, pontis in modum, humo iniecta conſtraue-
runt, vt belluæ audacter, velut per ſolum ingrederentur: altera ratis æquè lata, longa pedes centũ,
ad traijciendum flumen apta, huic copulata erat, & cum elephanti per ſtabilem ratem, tanquam
viam, prægredientibus fæminis acti, in minore applicata tranſgreſſi ſunt, ea extemplo reſolutis,
quibus leuiter annexa erat, vinculis, ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahebatur.
ita primis expoſitis, alij deinde repetiti ac traiecti ſunt: nihil ſanè trepidabant, donec continente
velut ponte agerentur: primis erat pauor, cùm ſoluta ab cęteris rate in altum rapetentur: ibi vrgẽtes
inter ſe, ſedẽtibus extremis ab aqua trepidationẽ aliquantulũ edebant, donec quietẽ ipſe timor cir-
cũſpicientibus aquã feciſſet: excidêre etiam ſæuientes quidã in flumen: ſed põdere ipſo ſtabiles, de-
iectis rectoribus, quęrendis pedetatim vadis in terrã euaſere. Aelianus tradit, in naues immitti, põte
vtrimq; ramis frõdeſcentibus adũbrato ad fallenda iſtiuſmodi animalia: hoc enim ipſum cũ vidẽt ſe

Euripus cur in ludis Cæſaris factus. Lib. 2.c.7. Cur aquam timeant.

per terram, quia eis hæc mare videndi facultatẽ adimãt, etiã nũc iter facere arbitrari. Lego & apud E Plinium elephantos Puteolis aquarum metu auerſis veſtigijs è naui abijſſe: Quãobrem Beroaldus noſter Euripium in Circo additum fuiſſe exiſtimat, id eſt tenuem aquarum fluuium in Euripi ſpeciem deductum, ludis videlicet Cæſaris, in quibus elephanti, vt ſuo mox loco dicetur, viceni pugnarunt. Attamen L. Cælius Metellus iunctis dolijs per Siculum mare eos tranſmiſit, cùm naues deeſſent. Cauſa modò cur aquam timeant, duplex, ni fallor, ſtatui poteſt. cùm quòd nandi imperiti corpuſq; ad id ineptum habeant. (Nare, inquit Plinius ex Ariſtotele, propter magnitudinem corporis non poſſunt, non vt Aelianus ait, quia digiti pedũ indiuiſi ſunt & leuiter diſcreti, quia & equus ſimiliter non nataret,) tum ob viſam in aqua tanquam in ſpeculo imaginem propriam. Hac enim conſpecta ſupra modum perturbari ac perhorreſcere, inde conſtat, quòd niſi turbidam bibunt: atq;

Vt per aquã incedant.

hinc Indorum populi, ſi quos fluuios cum his tranare parant, illunes nubilaſque noctes obſeruare conſueuerunt. Interdiu tamen etiam flumina tranſmittere, quaque ſolertia in traijciendo vtantur, ſubinde recitabo. Cùm autem incedunt per aquam, eatenus mergi ſcribit Ariſtoteles, quatenus eius promuſcis ſuperat: efflat enim (inquit) per eam, & ſpiritum accipit & reddit. Hyemis ac frigoris eodem teſte impatiens hoc animal eſſe dicitur, quare niſi in calidiſſimis locis reperiri oſtendimus, nunquid autem multis morbis obnoxij ſint, vt Strabo ait, an præter alui inflationem nul- F lum aliud malum ſentiant, vt vulgò dici philoſophus annotauit, proprio loco indagabimus. Fæmi-

Fæmina an mas robuſtior.

nam mare multò robuſtiorem, alacriorem, magiſque magnanimam eſſe; fæminaſq; quaſdã in hoc genere planè viriles eſſe Vartomannus teſtatur: & Gillius aſſerit, non modò fæminas maribus ferociores, ſed ad onerum vectiones etiam fortiones exiſtimari. Cæterùm vtriq; refragantur Ariſtoles & Plinius. Differunt, inquit ille, inter ſe elephantes mirum in modum robore atque animo. Sunt apud Indos in vſu rei bellicæ, non ſolùm mares, ſed etiam fæminæ: veruntamen fæminæ paucio-

Robur.

res ſunt, & longè timidiores. Quantùm autem ad vires; nũquam ſe Cato apud Ciceronem ait, cùm adoleſcens eſſet, vires tauri aut elephanti deſideraſſe, quod dubio procul indicat, inter bruta tauros & elephantos viribus alia omnia antecedere. Sanè vnus animalium omnium, vt maximus, ita & robuſtiſſimus eſſe videtur. Euertit, vt refert Ariſtoteles, ædificia, dentes admouens magnos: palmas verò ſua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcãs proſternit in terram. Oppianus ſcribit ſylueſtres elephantes, fagos, oleaſtros, & palmas dentibus ſubuertere radicitus: ſed verſus eius Latinè redditos recitabo: *Nonnunquam ingentes perterret robore ſyluas,*

Deyciens altas concuſſo ſtipite fagos, *Excelſaſq; ſolo palmas radicitus æquans* G
Atq; oleaſtros & quercus, alnoſq; fatigans, *Tales in ſyluis elephas dat corpore ſtrages.*

Lib. 4.c.20.

Vartomannus vidiſſe ſe teſtatur ab elephanto arboris truncum proſterni, tantæ quidem vaſtitatis, vt ipſi viginti quatuor ſimul mouere illũ non poſſent: prætèrea ternos elephãtos maximam Liburnicam in ſiccum pertrahere. Dum ego, inquit, apud Cannnor vrbem agerem, nonnulli Mahumetani hunc in modum nauem in ſiccum trahebant, ſeruata Chriſtianorum conſuetudine, verſa naui. Expoſita prora verſus continentem, ſubiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capiteque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Strabo Libycos elephantos maximos eſſe ait, & valentiſſimos, qui ſolo rictu propugnacula deijciant, & arbores radicitus euellant, in poſteriores pedes erecti: ſed quantum proboſcide valeant, partim dictum eſt, partim deinceps ſuis locis dicetur: ſicuti etiam de turribus, quas armatis hominibus onuſtas dorſo ferunt. Pugnant inter ſe ve-

Pugna mutua.
Pudor.

hementer, vt tradit Ariſtoteles & dentibus alter alterum ferit, qui autem victus fuerit, adeò animũ amittit, vt ne vocem quidem victoris toleret. Plinius mirum namq; ait pudorem eſſe, victumq; vocem fugere victoris, terram ac verbenas porrigere. Herbam autem victori à victo tradi ſolitam, vel ex prouerbio conſtat. Antipater author eſt duos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe Aiacem & Patroclum. Antiocho vadum fluminis experienti renuit Aiax, alioqui H dux agminis ſemper. Tum pronunciatum eius fore principatum qui tranſiſſet, auſumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notaba-

Ignominia vindicta.

tur, inedia mortem ignominiæ prætulit. Eſt tamen quando pro illata ignominia fortiſſimè pugnã ineunt, vt ex iſtiuſmodi hiſtoria, quæ apud Aelianum legitur, innoteſcit: Elephantum quamuis rarò amare ferunt, quoniam libidinum moderatione temperatus ſit: tamẽ ipſe illud admirabile, amore plenum audiui, quod conſequitur: Vir venandi elephantos haud imperitus, ſcribit ſe, cùm ab Imperatore Romano cum poteſtate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus eſſet, ex elephantino genere, adoleſcentẽ formoſam vidiſſe coëuntem cũ elephanto & adoleſcente & pulchro: alterùm verò ſeniorẽ, quia huius ſiue amator ſiue maritus eſſet, vt ſe ſpretũ, ignominiæ loco hoc tuliſſe, quare acriter animo incitatũ impetum feciſſe, vt nihil propius factum fuerit, quam nos, inquit, omnes perderet, ſicque incurriſſe in illum riualem ſuum, pugnamq; edidiſſe tanquam eum qui de amica ſibi erepta doloribus acerrimis premitur, adeoque infeſtis animis vtrumque cum altero pugnam commiſiſſe, vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur. Neutrum ideo non viciſſe, quod mul-

ta ver-

A ta verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles
ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Hæc ille.
Equidem & apud alios quoque elephantos læsos, legimus non solùm offensam meminisse, sed &
longo tempore pòst iniuriam vindicare. Narrat Christophorus Acosta in lib. de aromatibus Indiæ,
cùm miles quidam in vrbe Cochin, cocci siue Indicæ nucis putamine domesticum elephantum petijsset, eumque in fronte attigisset: elephantum putamen collegisse, & cùm eo tempore iniuriam
vlcisci minimè posset, in os recondisse, donec elapsis aliquot diebus militē in platea quadam deambulantem conspiceret, tum demum promuscide nucis putamen ore exemisse, militique viciniorem
factum, in ipsum coniecisse, deinde abisse, veluti lætum, quòd iniuriam sibi illatā vltus esset. Quomodo verò cauponis fraudem vlciscatur his verbis ostēdit D. Ambrosius: Ferunt promuscide hau- *Lib. de Elia*
rire aquæ plurimum, eosdem tamen ad sedandam sitim moderato potu esse contentos: sed si fortè *& ieiunio*
ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere concauum promuscidis, non vt *c. 17.*
bibant, sed effundant, atq; ita momentarijs inundationibus irrigare eius tabernam. Iam verò non
solùm illatam sibi ipsi iniuriam vindicat, sed & hero suo, siue magistro aut altori, cuius compendia,
vt vtar verbis Cassiodori, sua putat alimenta, quamobrem motu corporis ab diuersis postulat, quod *Lib. 10.*
B ei porrigat; quodsi autem aliquis præbere, inquit, contempserit postulata, vesicæ collectaculo pa- *Variar.*
tefacto, tantam dicitur alluuionem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur intrasse,
contemptum vindicans de fœtore. Miles quidam in vrbe Cochin referente eodem Acosta elephā-
to suum rectorem iniuria affecisse visus est, quòd ei in via minimè cedere voluisset, eam iniuriam vl-
cisci cupientem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria aliquot in litore Mangate fluminis (quod
vrbem Cochin alluit) absente suo rectore obiens, militem cum alijs quibusdam sermones conferentem conspicit, promuscide eum corripit, nec eorum, qui ipsum rogabant, vt militem, dimitteret, voces moratus, aliquoties flumine mersit, subinde eum in altum subleuans, & aquam qua madebat, defluere sinens: deinde cùm iniuriam suo rectori illatam probè vltus sibi visus esset, militem quo comprehēderat loco, denuo in pedes sistit. Insignis equidem & nunquam satis prædican- *Amor erga*
da elephantorum est erga rectores gratitudo, beneficiorumque memoria. *Officia* (inquit Seneca) *rectorem.*
etiam feræ sentiunt, nec vllum tam insuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem suum ver- *Lib. 1. de*
tat. Elephantorum feritatem vsq; in seruile obsequium demeretur cibus: adeò etiam quæ extra intellectū *benefic. c. 3.*
atq; æstimationem beneficij sunt posita, assiduitas tamen meriti pertinacis euincit. Strabo author est *Lib. 15.*
C à quibusdam elephantis aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio exemptos, alios ab alijs
seruatos, cùm anterioribus pedibus vtero suo subiectos seruassent: quodsi verò quem ex curatoribus per iram interfecerint, adeo illum desiderare, vt prę mœrore à cibo abstineant, interdum etiam
ad mortem obdurent. Sed & Arrianus testatur à nonnullis rectores suos in bello cæsos, sublatos ad sepulturam delatos esse, ab alijs iacentes propugnatos, aliquos pro sessoribus lapsis sese obiecisse, quosdam cùm per iram rectorem suum occidissent, pœnitentia & mœrore se confecisse. Elegans in primis de elephante rectorem suum nunquam deserente, sed & protegente ac vindicante
historia refertur ab Aeliano: Indorum rex ab Indo quodam sibi munere mitti elephantem poposce- *Lib. 3. c. 46.*
rat, is cùm eum miro amore diligeret, negauit se daturum, ac cum elephante perfugit in desertissimam regionem. Rex ferens istud ægrè ad eum insequendum misit, qui bestiam Indi auferrent: aggressi igitur qui missi fuerant, vt cōprehenderent, homo quidem lapidibus eos appetebat, elephantus verò, vti insigni iniuria accepta, impetum illorum repellebat: occumbente tandem ictibus altore & ductore suo, elephantus more hominum armis se acerrimè tuentium pro suo nutritio pugnauit, tùm etiam ex inuadentibus partem occidit: partem in fugam dedit, atq; nutritium promuscide
circūplexus, ad stabula portauit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico etiam defuncto. Cum *Li. 5. exempl.*
D Pyrrhus vrbem Argos irrupisset, elephantem ait Baptista Camposulgosus inter alios vnum Victoris cognomento, in vrbis porta, magistrum à quo regebatur, mortuum præsentisse, eiusq; rei dolore percitum, sine discrimine amicos hostesq; vrgendo inter hostes progressum, prius non destitisse, quàm magistri corpus adinuenisset: captumq; proboscide ac dentibus retrò in tutum ab hostibus locum intulisset. Porum Indorum regem cùm Macedones spoliare vellent, tum bellua inquit
Sabellicus, iterum sæuiens, hostem procul destinebat, leuatumq; humo regem, proboscide suo ter- *Enneid. 4.*
go imposuit. At Plutarchus in libro de solertia animalium ait; Poro illo vulneribus confecto, ele- *lib. 6.*
phantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum iam malè affectum, non
prius tamen procubuisse, quàm sentiret regem exanguem delabi, tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, vt rex commodiùs se ad solum inclinare posset. Accidisse in Goa, in qua
legati regis Lusitaniæ, qui regiam potestatem obtinent, degere solent, narrat Acosta, vt v-
nus ex elephantis, qui istic erat ad regis seruitia, furore correptus, vincula & catenas (nam *Etiā furiens*
solent, inquit, ferreis catenis constringi, & loco quodam concludi, donec morbo liberentur) *homini ami-*
disrumperet & per vrbem vagaretur, fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis *cus.*

filiolum gestans in platea obuium habuit, quod conspecto elephanto exterritum, ad suas ædes celeri cursu confugit, quas vt aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxque ædes ingressum ianuam occludit, præ metu filioli oblitum; elephas puerum conspiciens, promuscide leniter subleuans, in proximum humile tectum, quod è regione istarum ædium erat, collocat, atq; aspicit, an puer istic sine damno consistere queat: deinde furibundus vlterius progreditur. Beneficij memorem, tametsi furens, sese ostendit hic elephas, qui puerum non necauit, sed agnouerit filiolū esse eius mulieris, quæ eas ædes inhabitabat, qua q; illi & alijs domesticis elephantis, quotiescumque istac transirent, panem, aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas ædes venalia exponebat. Aliud denique gratitudinis exemplum refert idem Acosta. In eiusdem vrbis foro, inquit, vagabatur huiusmodi furijs agitatus elephas: vir quidam æger effugere cupiens, pronus cadit, elephas minimè ei nocens promuscide comprehendit & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir eodem loco, illi ipso elephanto, antequam in morbum incideret, magnum quendam fructum Iaca incolis appellatum sua manu præbuisse. Apparet autem naturaliter elephantes hominibus amicos esse, idque veteres etiam credidisse, manifestissimè nos docet Cicero, dum ait: *Atque opinio eiusmodi esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem.* Scribit Calamusthus hominem, nisi lædatur, non lædere, vbi verò eum lædit, proboscide eeu manu comprehensum iacere in sublime vltra arcus iactum. Philostratus ait, vbi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm paruos canes ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, cumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorum pastoribus nos fieri obseruare. At dicetis ollaris omnino, & ventris causa est istiusmodi amicitia, nec aliam esse nobis innuit Plutarchus in libro de solertia animalium, nam cùm dixisset solum delphinum hominem amare, vt homo est, subijcit: terrestrium animalium alia nullum hominem, mansuetissima tantùm vtilitatis gratia eos, à quibus aluntur, vt canis, equus, elephas. Cæterùm tametsi rectores præ cæteris amare facilè admiserim, cum cæteris tamen occultam quandam amicitiam esse, vel ex eo constare potest, quod etiam cum furiunt & insaniunt (quo tempore quēuis vt inimicum accipientes, proterere, proculcare & prosternere Appianus Alexandrinus tradit, & ob hanc causā à quibusdam communes hostes esse appellatos;) seruasse nonnullos sint visi. Apud vrbem Cochin quidam elephas referente Christophoro Acosta, furijs huiusmodi agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fortè accessissent nonnulli pueri, elephante conspecto omnes diffugerunt præter vnum, qui istic perstitit: eum accedit elephas adblandiens quodammodo & promuscide demulcens, leniter eum corripit, sueque dorso imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit, quo apprehenderat loco, veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipsi accidissent, puer narraret, multi viri eum comitati sunt, sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderunt, vt è tuto spectarent, quid ageretur. Puerum propius accedentem elephas velut antè corripit, dorsoque imponit & expatiatur. Id sæpius à puero est repetitum, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo mansuetum redderet & in vrbem pelliceret. Quantoperè autem puellos amet, docemur ex alia historia, quam Athenæus ex libro vigesimo Phylarchi recitat: Cum hoc, inquit, elephante fœmina elephas nutriebatur, quam appellabant Niceam. Huic elephanti cùm ministrabat Indi mulier filium suum qui tum trigesimum diem agebat, apposuit. Postea verò mortua muliere miro quodam amore pueri belua capta fuit, neque enim seorsum esse ab infante patiebatur, ac nisi puerum videret, molestè ferebat admodum. Cùm igitur nutrix ipsum infantem lacte saturauisset, illum inter pedes ferè in scapha ponere consueuerat, quod nisi fecisset, elephas pabulum capere nolebat, ac postea per totum diem calamis ac pabulis sibi appositis eo præsente vescebatur. Cum dormiret infans, muscas abigebat, vbi verò lugeret, scapham promuscide motabat, puerumque dormire faciebat sæpius. Sed & Aelianus indicaturus, quàm memoria sint bona, quamque diligenter præceptum officij aduersus præcipientes teneant, quàm simul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, disertissimè eandem historiam enarrat, cùm Antigonus (inquit) Megarensem vrbem obsideret, mulier simul cum vno de elephantis bellatoribus versabatur, hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, credidit: Vt verò is primum sibi creditus est, illum diligebat, & custodiebat, exque eo proximè adiacente magnam voluptatem capiebat; cùm ploraret, oculos tum auertebat, tùm verò ab eo dormiente muscas abigebat. Arundines ei pro pabulo objiciebantur, quas & omnem cibum, nisi puer adesset, reijciebat. Nutrix igitur necesse habebat posteaquam eum lacte compleuisset, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cùm vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: sieque eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta & solatia sicut nutrix, afferre solebat.

Margin notes: Beneficij memoria. — Amicos esse homini. Lib. 7. Epi. 1. Cap. 19. — Lib. de bello Hisp. — Vt puellos ament. — Memoria. — Section letters: F, G, H.

A solebat. Capitur verò etiam amore puellarum. Plutarchus in prænominato libro, cùm dixisset, a- *Puellas a-*
mores multorum animantium existere, alios sæuos & furiosos; alios habentes non inhumanam e- *mat.*
legantiam, neque inuenustam consuetudinem, talem ait fuisse amorem Alexandriæ elephanti, ri-
ualem se Aristophani Grammatico exhibentis. Amabant enim ambo puellam corallas venden-
tem, & non minus euidenter elephas. Nam per forum pomarium transiens semper ei poma ad-
ferebat, diuque adstabat, proboscideque manus instar intra vestem inserta pectus sensim contre-
ctabat. Meminit eiusdem amoris Plinius: *Traditur*, inquit, *vnus amasse quandam in Aegypto corol-
las vendentem: ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratam Aristophani celeberrimo in arte
Grammatica.* Præter hanc aliam quoque mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Sy-
riæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt, de quo sic narrat Aelianus, qui alicubi etiam mulie-
ris forma non solùm capi hoc animal tradit, sed & hebescens ad eius pulchritudinem, remittere
furorem animi sui. Hunc audio, cùm ad pastiones iret, mulierem corollas vendentem, cùm quàm
suauissimè aspexisse, tùm verò etiam quàm libentissimè in illius aspectu acquieuisse, atque huius
faciem promuscide tersisse, suauiterque contrectando illi blanditum fuisse: mulierem vicissim ex
B suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidiè illi qui-
dem sumere operæ pretium, huic verò etiam opus largiri esset. Postea autem quàm mulier excef-
sit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret, amplius mulierem
videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoque incitabatur, ac qui
antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa feritatem induebat, tanquamque homines ex tristi-
tia ac mœrore laborantes, de potestate animi exeunt, sic is furens ferebatur. Tradit insuper Plinius *Vnguenta-*
authoritate Iubæ vnguentariam ab elephante dilectam: additq; omnium amoris fuisse argumen- *riam amasse*
ta, gaudium à conspectu, blanditiasque inconditas, stipesque quas populus dedisset, seruatas &
in sinum effusas: Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Ex his itaque quæ hucusque
dicta sunt, elephantum constat hominum consuetudine vnicè frui exoptare, illique in omnibus,
modò blandiùs compellatur, nec acerbiùs instes, obsequi, atque ad quoduis paratum esse eisdem
suis quibusque locis constat. Timent tamen etiam naturaliter hominem, si verum est, quod scribit *Vt & cur*
Plinius: *Mirum*, inquit, *in plerisq; animalium scire, quare petantur, sed & per cuncta quid caueant.* *hominem*
Elephas homine obuio fortè in solitudine & simpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonstra- *timeant.*
re viam creditur. Idem vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intremiscere insidiarum me-
C *tu, subsistere ab olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum*
sequenti, nuncio simili vsque ad extremum, & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi:
adeò omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum. Amant igitur ho-
mines, sed insidias eorumdem timent, libertatis amore, quem mansuefacti etiam conseruant; No- *Libertatis*
ctu enim suam seruiendi conditionem deplorare dicuntur, (vt ex Philostrato Gyllius refert,) non *amor:*
contento barritu, quo sæpe alias vtuntur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmu-
rantes. Quodsi quis ita occultè gementi & lamentanti interuenit, verecundia quadam moti, que-
relis suis moderantur & gemitus facere desistunt. Alioqui etiam malè ab hominibus habiti, cle- *Vt iniurias*
menter admodum iniuriam vindicant, cum aliàs vindictę sint studiosissimi. Plutarchus interpre- *vindicent.*
te Pet. Gyllio, affert elephantum Romæ, vnum ex pueris, qui promuscidem eius stilis pupugis- *Lib. vtra*
sent, sublimem corripuisse, vt statim in sublime, quantum maximè posset, iacularetur. (Com- *animal.*
prehensum autem vbi lacessitus est ad telii iactum alias iaculari, vt sæpe antequam terram contige-
rit, moriatur, idem Gyllius tradit,) At enim sublato eorum, qui aderant clamore, sensim & mo-
deratè rursus humi deposuisse, existimantem tanto metu iniecto, satis illum pœnarum dedisse:
vbi pro his verbis, vbi statim eum in sublime iacularetur, Græcè legitur, ἐπίδοξος ἦν ἀπολυμπαν-
D σων: Grynæus verò simplicius vertit, arreptum atque sublatum confecturus videbatur. Celebrat
verò inter cæteros elephantorum erga genus humanum clementiam Seneca his verbis: *Ferarum* *Lib. 1. de*
clementia nec generosarum quidem præmordere & vrgere prostratos. Elephantes leonesque transeunt, *clement.*
quem impulerunt. Ostendunt eandem quoque clementiam erga imbecilliora animantia, vt apud *Clementia*
Solinum legimus: *Inest illis* (inquit) *clementiæ bonum, quippe si per deserta vagabundum hominem* *erga homi-*
fortè viderint, ductus vsque ad notas vias prabent: vel si confertis pecoribus occursitent, itinera sibi *nes.*
blanda & placida manu faciunt, ne quod obuiam animal interimant. Atque hinc est quod clemens
passim à poëtis nuncupetur, & placidus. Fabulosa itaque scribere Gabinium Romanorum scripto-
rem Strabo asserit, cùm dicit elephantos cum hominibus certare, & speculatores præmittere, & *Lib. 17.*
cùm illos viderint, fugere: cumque vulnera acceperint, ramos vel herbam, vel puluerem suppli-
ces prætendere, etiamsi de venatoribus isthæc intelligantur, nam vt testatur Philostratus, in ve- *Amor mu-*
nationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita vt si quis eorum labore deficiat, alter pro eo se oppo- *tuus.*
nat. Aelianus ait, cùm à venatoribus, tanquam milites in bello, funduntur & fugantur, non alios *Lib. 2. c. 18.*
ab alijs separatim, sed omnes simul & communiter in fugam se dare, ac simul inter se prementes
ad grega-

ad gregales suos adhærescere. Horum autem qui iam sunt firmata ætate & integra, reliquos sic circumcludere, tanquam pugnacissimos propugnatores totum agmen circummunire: qui verò longiùs sunt ætate prouecti, atque matres sub se quasque suos pullos ita occultare, vt perrarò hi paruuli videantur subtermedium obtinere locum. Hæc ille, ex quo fortè Tzetzes: Amor (inquit) mutuus intercedit; & cùm fugiunt venatores, robusti & florentes ætate, extrema tenent, in medio verò vetulos & matres cum pullis recipiunt. Sed de istiusmodi militaris rei peritia pòst. Scribit idem Aelianus nunquam elephantum à reliquorum agmine secerni, nisi aut filiorum suorum, aut ægrotantium causa: pro his nimirum nihil non molientem, inexpugnabilem manere. Ait item pullos suos adhuc à partu recentes, nunquam deserere: at sanè in illis à periculo tuendis constantissimè permanere, priusque animam amittere, quàm suos catulos deserant. Aliàs rursus quantus matrum in hoc genere in sobolem suam sit amor, multis (inquit) etiam aliundè argumentis constat, hoc verò præcipuè: Cùm in foueam pullum suum incidisse mater perspexisset, ne minimam quidam moram interposuit, nec eius cursum vlla ad pullum consequendum segnitia tardauit, quin vehementi dolore affecta, quanto maximo posset incitato cursu, in delapsum filium præceps ageretur, amboque eodem casu morte occumberent: hic quidem materno pondere pressus contereretur, illa verò præcipitata, caput diffringeret. Sed hæc fœminis potissimum adscribendum fuerit: nam maribus vix sobolis curam esse aiunt. Ait denique Aelianus cùm sunt in catulorum metu, infestissimos esse. Cùm videret Apollonius elephantos Indum flumen transeuntes (erant autem circiter triginta, & duce vtebantur eo, qui inter ipsos minimus erat: maiores verò ipsorum super dentium eminentias teste Philostrato, pullos gestabant, promuscide tanquam vinculo ipsos complectentes) hæc inquit, ô Damis nullo iubente ex ipsis naturali quadam prudentia ac sapientia faciunt. Vides enim quo facto sarcinarum vectores imitari suos deferant pullos, vinculis (ne fortè cadant) eos complexi. Video inquit Damis prudenter sapienterque ipsos operari. Quid igitur sibi vult insana quorundam solicitudo inaniter quærentium, naturalisne sit an non erga filios beneuolentia? hoc enim etiam elephanti clamant à natura ipsis talem beneuolentiam datam. Neque enim id sicut alia quædam ab hominibus didicere. Hi namque cum hominibus non vixerunt, sed natura ducuntur, vt ament quod pepererunt, propterea illis prouident, eosque nutriunt, &c. Cæterùm vt ad amorem, quo totum suum genus prosequuntur, reuertamur, societatis tuendæ ac prudentiæ etiam exempla Iuba referente Plutarcho scribit ab elephantis exhiberi. Venatores enim fossas, quas ad ipsos capiendos faciunt, leuibus sarmentis & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergò elephantorum vnus (nam multi simul ambulant) in fossam incidit, reliqui materiam congerunt, & lapides ingerunt, vt illapsus facilè exire possit. Clemens Alexandrinus verò, cùm dixisset Platonem existimasse, rationis expertium animantium dialectos esse, quæ sunt eiusdem generis: Cùm itaque in cœnum, inquit, ceciderit elephas & clamauerit, præsens aliquis alius id contemplatus reuertit paulò pòst, & secum ducit gregem elephantum & eum feruat, qui ceciderat. Ait Aelianus eum qui prius aliquam prædam (cibum videlicet,) repererit, regredi, vt & suos gregales aducat, & in prædę communionem deducat. Bartholomæus cognomento Anglicus scribit meminisse se legisse de elephante in libro physiologi, elephantem esse animal, quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia præcellit, intellectu & memoria multum vigens: nam elephantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter se inclinare, sed quando fessi sunt arbori & maximè palmæ quietis gratia accubare, eorum verò quieti homines insidiantes occultè arborem concauare, elephantes autem sese applicantes, fraudis ignari, pondere corporis arborem dum prosternunt, ipsi simul prosternuntur, ac succumbunt, & cùm casum suum cognoscant irreparabilem, barrire ac rugire, moxque eo exaudito iuuentutem elephantorum accurrere, & paulatim seniores pro viribus, vt surgant, & à lapsu releuentur, elaborare. Quondam profectò elephantos dormituros non recumbere, defessos verò arboribus magnis se applicare, hisque succisis cùm cadunt, surgere non posse, alij etiam crediderunt, eiusdemque rei rationem assignarunt: quæ nunquid vera sit suo loco ventilabimus. Iam verò cadauera etiam sui generis sepeliunt, quod Aelianus & Tzetzes tradunt; quorum ille Aethiopum ait sermonibus peruagatum esse, elephantum, cùm alterum perspexerit mortuum, non præterire, quin humum promuscide haustam, velut sanctam & mysticam iniiciat, communemque naturam miseratum, mortuo parentare, nequid aliquid impiè committat: nam hocquidem ipsum non agere, execrabile ducere. Parentes iam senio confectos iuniores & honorant, & alunt insuper, iisdem testantibus. Sed verba Aeliani recitabo: Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt, eosdemq; summa etiã obseruantia colunt, & à periculis seruant. In fossam delapsos iniectis fruticum fasciculis subtrahunt, quibus tanquam scalis senectute graues ascendentes, liberantur. Et rursus: Iuniores, vel labores vel pericula suscipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo & potione concedunt, propter' obseruantiam per quam cultu quodam & honore natu maiores dignandos existimant. Nunquam enim neque ex senectute

Amor erga fœtus.

Lib. 2. c. 7.

Lib. de solert. animal.

Li. 18. c. 44

Cadauera sepeliunt.

Parentes venerantur.

A senectute infirmum, neque eum qui morbo teneatur, sui gregales deserunt, sed & fidissimi ei permanent, eiusque cùm cæteris in rebus student incolumitati, tum verò etiam si ipsi interfectione vrgeantur, pro eo propugnant, & saucios & fessos curant: ac integri à vulneribus hastas & iacula è corpore sauciorum, tanquam chirurgi periti extrahunt, vt ne homines quidem scientiùs. Quanta *Iustitia.* autem cum iustitiæ obseruatione se cum socijs suis gerant, Gyllius se suis deprehendisse oculis asserit. Quàm iustum (inquit) animal sit elephas, cùm ex alijs illius actis deprehendi, tùm ex eo quod non semel vidi. Cùm equi vicini auenam & fœnum edisset, postea ex sacco, quem fortè in angulo stabuli inuenit, promuscide auenam iterum & sæpius deportauit, equoque obiecit edendam, similiter fœnum sibi datum promuscide comprehendens equo obtulit, sensimque gradiens, ne equum terreret, equique fœnum oblatum comedentis supra dorsum promuscidem posuit, ei blandiens. Sed & Antipater diuinationem quandam iustitiæ elephantis inesse tradit, vt Plinius *Diuinatio.* annotauit. Nam cùm Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procursantibus inter eos qui lacesserant, non potuisse effici, vt crudelitatis alienæ ministerio fungerentur. Homines verò Christiani id diuino nutu factum dicerent, nam *Lib. 2. contra Appionem.*
B & Iosephus tradidit Ptolomæum Physconem, mortuo patre Ptolomæo Philometore, cùm Cleopatram matrem vnà cum filijs regis imperij occupandi ergò expellere conaretur, Onias verò Iudæus Philometoris dux bellum pro Cleopatra susciperet, omnes Iudæos in oppidis comprehensos cum filijs & vxoribus nudos atque vinctos elephantis vino ebrijs conculcandos obiecisse: elephantos verò diuina vi agitatos, Iudæis illæsis impetu in spectatores regis amicos facto, multos ex ipsis interimisse. Contrà transfugas & delinquentes omnes cum L. Paulus Aemilius Persa rege deuicto obiecisset, conculcando obtriuerunt, vt scribit Valerius Maximus. Estq; certè admirandum, *Lib. 2. c. 2.* vt in elephanto cuius curam ipse per longissima itinera habuerat, Gillius obseruauit, quod ignotos homines, leues, insolentes, petulantes, ad se accedentes internoscit à moderatis & grauibus. *Homines malos à bonis dignoscit* Inter cæteros autem malos ac improbos, mœchos adulterosque adeo odit, vt de eis pœnas sumat. Quantopere autem aduersetur adulteria, pulcherrimis aliquot historijs docet Aelianus: Elephas *Adulteria vt oderit.* quidam (inquit alicubi) cùm vxorem sui domitoris & altoris stuprari manifestò deprehendisset, ambos & eum qui stuprum inferebat, & eam quacum id faciebat, interfecit, & in stragulis constupratis & lecto adulterato reliquit. Vt verò primùm elephanti rector venisset, & manifestò nefarium facinus, & huius vindicem cognouit. Hoc quidem factum ab India ad nos huc manauit. At
C Romæ aliud simile euenisse audio; præterquam quod addunt, ibi elephantum non vtrumque modò occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutritio aduenienti stragulam reiecisse, & retexisse, & proximè inter se iacentes demonstrasse. Ita ille tum facilè iniuriam illatam sibi fuisse intellexit, tum etiam maximè facinus liquebat, vbi cornu quo ipsos confecisset, cruentum perspexit. Et rursus. Cùm quidam cicuris elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem, sed sanè diuitem haberet, amoris oculos primùm ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere studens, alteram priorem strangulauit, ac propè ab elephanti præsepi homo præcipiti consilio non defodit modò, sed alteram quam amaret, in matrimonium duxit. Elephantus autem cùm tanti facinoris conscientia incitatus, tùm verò suapte natura à malis abhorrens, nouam vxorem eo perduxit, vbi humata altera iaceret, cadauerque dentibus refodiens & denudans, quæ dicere nequiret, ex ipsis operibus mulieri hæc ostendere conabatur; eam edocens, quibus motibus esset præditus is, cui ipsa nupsisset. Hactenus Aelianus. Videamus modò num elephantes, qui tantopere *Castitas.* mœchos mœchasque puniunt, ipsi inter se castitatis sint studiosi. Equidem Plinius & Solinus adulteria ignorari ab ipsis profitentur, nec vlla propter fæminas inter ipsos prælia esse, vt fit in cæteris animalibus, quibus etiam pernicialia sunt, non quia, inquiunt, desit illis amoris vis: de qua sic *Amoris vis.*
D Aelianus, cùm libidinis furore ardent, incursu parietes euertunt, & similiter ac aries frontis vi atque impressione palmas prosternunt. Ait verò etiam Aristoteles ad coitum ita efferari solere, vt apud Indos ijs haudquaquam permitti initium vulgò dicatur: quoniam libidine agitati casas prosternant male conditas, pluraque alia incommoda faciant. Ab omni tamen immoderata libidine castissimos esse idem Aelianus affirmat: nunquam enim neque vt constupratores, neque vt item valdè lasciuos societatem Veneris cum fæmina facere, sed tanquam generis successione carentes, liberis procreandis dare operam, sic hos, sua stirps vt non deficiat, complexu venereo iungi: neque id sanè plusquam semel in vita, & eo duntaxat tempore, cùm se iniri fæminæ patiuntur. Idem etiam alicubi tradit, vt quisque vxorem impleuit, eam non amplius attingere, id quod etiam Aristoteles asseruit. Nicolaus Lyrensis tùm in Mattheum cap. 19. tùm in priorem D. Pauli epistolam ad Corinthios, scribit elephantem nunquam inire matrem suam, vt citat Tiraquellus de lege connubij 7. 47. & cùm id obuelato capite fecisset, progignam interimisse. Estque in ipso coitu pudor ac verecundia. Coituri enim petunt solitudines, inquit Aristoteles, sed præcipuè secus flumina & qua pasci consueuerunt: id quòd Vartomannus etiam profitetur. Apertè ac palam inquit

Aelianus,

Aelianus, in aliorum oculis non coëunt, sed secedentes, aut sese in arbores densas & frequentes occultant, aut in concauum locum & profundum, ad occultandos eos facultatem habentem, se abdunt. Meminit & Plinius quàm breuissimè, inquiens: *Pudore nunquam nisi in abdito coëunt*. Quamuis verò & pudor iste sit in coitu, & insignis in libidine moderatio, tamen ipse (inquit Aelianus) illud admirabile, amore plenum audiui, quod consequitur. Vir venandi elephantos haud imperitus scribit se, cùm ab Imperatore Romano cum potestate in Mauritaniam ad venandos elephantos ablegatus esset, ex elephantino genere, adolescentem formosam vidisse, coëuntem cum elephanto & adolescente & pulchro; alterum verò seniorem, quia huius siue amator, siue maritus esset, vt se spretum vidit, ignominiæ loco hoc tulisse, quare acriter animo incitatum impetum fecisse, vt nihil proprius factum fuerit, quàm nos, inquit, omnes perderet, sicque incurrisse in illum formosum riualem suum, pugnamque edidisse tanquam eum, qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur: adeoque infestis armis vtrumque cum altero pugnam commisisse, vt ex impetu ambo cornibus mutilarentur. Neutrum ideo non vicisse, quod multa verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Hæc ille, indicans, nisi mutilati cornibus fuissent, riuales in perpetua lite pugnaque permansuros, cùm insita sit his feris natiua quædam gloriæ cupiditas, cuius causa interdum mira alia facinora præstare conspiciuntur. Refert Christophorus Acosta in litore vrbi Goa vicino quendam crepuisse medium, dum solus magnum æneum tormentum bellicum subleuare cupit, quoniam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contumelia affecisset, ostendens ei duos elephantos iuniores aduentantes illius ænei tormenti tollendi gratia. Mirum modò etiam est, quantoperè patriam ament. Aelianus refert, abstractos à suis sedibus patrijs, quamuis vinculis primùm & fame, deinde varijs ciborum blandimentis mansuefacti sint, tanta tamen naturalis soli illecebra teneri, vt patriæ memoria eis obscurari & euanescere nequeat: quare cum horum plerosque grauissimo mœrore suscepto confici, tùm verò quosdam ex his vberrimè flentes (vt Tzetzes etiam scribit) tantam lachrymarum vim profundere, vt oculorum sensibus capiantur. Quin, si Plinio credimus, alienæ quoque regionis intellectu creduntur maria transituri non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Certè id quoque asserit Solinus: maria (inquit) transmeaturi naues non prius subeunt, quàm de reditu illis sacramentum luatur. Cum quinque dierum spatio in theatro Pompeij quingenti Leones conficerentur, elephantique octodecim cum armatis depugnantes, partim in ipsa pugna, partim paulò pòst morirentur, populus teste Dione aliquos etiam inuito Pompeio miseratus est, cùm vulnerati a pugna destitissent, circumeuntesque ad cœlum proboscidibus lamentarentur, ita vt sermoni occasionem præberent, non id ab ipsis temerè aut casu fieri, sed iusiurandum quo persuasi ab Africa traducti erant, implorantibus, suique vindictam deos poscentibus. Fertur enim (inquit Dion) haud prius eos in naues ingressos esse, quàm à ducentibus iuramento sibi cautum esset de omni iniuria. Id verum sit, necne, non scio. Certè hoc quoque memoriæ proditum est, præterquam quòd elephanti sermonem patrium percipiunt, rerum quoque eos cælestium intelligentia esse præditos. Hinc in nouilunijs, antequam in conspectum hominibus Luna perueniat, eos ad aquam perennem accedere, eaque sese lustrare. Sed hac de re postea; Quod verò nisi magnis persuasi pollicitationibus naues ascendant, transfretarique sese sinant, Pierius Valerianus verissimum esse ostendit hac historia. Minimè hoc loco, inquit, dissimulandum, quod super eiusdem Hannonis (sic elephanto erat nomen) ingenio Michaël Syluius regis sui ad summum Pontificem orator, summæ, vt nosti, integritatis fideique sanctissimæ, atque alij narrauere, remque multorum testimonio comprobauere. Cùm destinasset Emanuel rex eum Romam Pontifici Maximo donum ire, naui quam inscenderet, iam instructa parataque ad profectionem, nullo vnquam pacto per aliquot dies fieri potuisse, vt Hanno vel duci se ad nauim, vel si quo modo adductus fuisset, eam vellet inscendere, vsqueadeo auersabundus profectionem huiusmodi reformidabat. Cumque rex ea re supersolicitus admodum esset, magnisque pollicitationibus vnumquemque inuitaret, qui deducendi asportandique Hannonis negocium suscepissent, neque quisquam nomen profiteretur suum, insusurratum est demum regijs auribus, eius belluæ magistri dolo hæc fieri, quippe qui puellæ cuiusdam amore perditus, ægrè ferret, se in tam longinquas regiones ablegari, proindeque Hannoni persuasisset, ne se adduci pateretur abuehendum: quippe eum in loca sterilia, inamœna & barbara, vbi ludibrio contumelijsque omnibus, tanquam hosticæ terræ animal afficeretur, neque victui, neque ornatui eius vel necessaria, vel commoda suffectura: longum adhæc iter & incommodum, & vastum maris æquor arandum, vt satius esset, in qua tunc erat terra quàm primùm contrucidari, quàm per tot viarum difficultates, ad ærumnosissimam denique vitam peruenire. Rex hac re cognita magistrum Hannonis ad se quàm primùm accersiri iubet, seque dolos eius comperisse dicit, ageret itaque vt intra triduum Hanno in nauim imponeretur, idque ni properè fie-

Zelotypia. *Gloria cupiditas.* *Amor patria.* *Lib. 39.* *Lib. 2. Hierogl.*

A pere fieret, interminatus est actutùm se hominem extremo supplicio affecturum, vt alijs exemplo esset, qui mandatis regijs fucum facere ausi essent. Hac regis asperitate territus elephanti magister, cùm nullam in cunctatione salutem intueretur, discipulam belluam aggreditur, docet se maleuolorum quorundam fraude subornatum, qui & felicitati vtriusque inuiderent, & regi optimo malè obtemperantes essent; longè autem secus se rem habere, quàm illi mentiti essent. Siquidem non ad immania & effera loca profecturi erant, sed ad vrbem orbis terrarum dominam, amœno loco sitam, vbi rerum deliciarumque omnium, quotquot vel auidissimi cuiusque cupiditate expeti possent, copia fertilissima redundaret. Ibi esse principem, cui totus penè terrarum orbis assurgeret: apud quem is in delicijs habendus esset, & tanquam Lusciniæ pullus, lautitiarum, blanditiarumque affluentia nutricandus: proinde bono animo esset, secumque primo quoque tempore lætus & alacer nauem inscenderet, affuturos nauigarioni deos, & cursum omnem incredibili felicitate prosecuturos. Ita Hannonem ab eodem magistro in aliam sententiam deductum, vbi signa data sunt, vltrà nauem conscendisse, neque vlla vnquam imperia toto itinere detrectasse. Quod verò historicus Dion pergere elephantes ad aquam perennem (πρὸς ὕδωρ ἀέναον) ait, Cælius considerandum relinquit, an Plinius ἀέναον ex authore aliquo ceu proprium nomen transtulerit, qua voce deprauata Anulum librarij scripserint. Dignum, inquit, perpensione, quod scribit Plinius, elephantos in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen Anulo, miscescente Luna noua, descendere, ibique se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀέναον, id est perennem aquam. Verba Plinij hæc sunt: *Authores sunt in Mauritania saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo (alias Amilo) nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibique se purificantes solemniter aqua conspergi, atque ita salutato sydere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Sanè Solinus, aliàs simia Plinij nulla vel Amili vel Anuli facta mentione, *Luna*, inquit *gregatim amnes petunt, mox aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant, deinde in saltus reuertuntur.* Hinc illud Sannazari: Religio. Li. 13. c. 18.

B

> Dimmi qual fera è di si mente humana
> Che s'ingenocchi al raggio della Luna?
> E per purgarsi scende a la fontana?

Verebar autem, ne illud pro Solis legendum esset Lunæ, sed vtrumq; sydus ab elephantis venerati idem Plinius tradit. *Religio illis*, inquit, *syderum quoq;, Solisq; ac Lunæ veneratio.* Et Iuba quoqi referente Plutarcho scribit elephantos dijs vota facere, cùm se nemine docente mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Idem & Aelianus scribit, qui præterea ab interlunio recrescente Luna, elephantos ait se intellexisse, quadam naturæ recondita notione, ex sylua primùm, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosque deinde sublimes ferre, tùm verò ipsos ad Lunam suspicere, ac leuiter mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes, eis ipsa vt propitia existere velit. Adhæc Plinius asserit visos esse, cùm fessi sunt ægritudine, quando videlicet & illas moles infestant morbi, herbas supinos in cælum iacere, veluti tellure precibus alligata: (aliàs allegata.) Aelianus autem id eos moribundos facere scribit, eum etiam ad se sermonem permanasse inquiens, elephantos cùm ex vulnere siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuitò obiectum puluerem alleuantes, in cælum suspicere, eumque puluerem herbamue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam Deum ob ea, quæ iniustè & indignè sustinent, obtestantes. Attamen idem hoc in ægritudine aliqua facere, verisimile est. Sunt enim teste Strabone multis morbis obnoxij elephantes, iisque curatu prorsus difficilibus, & iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, & syderum seruant religionem & venerationem, vt Plinius ait: multaque alia quod ad solertiam, indolem, docilitatemque cum homine communia habere ex ijs quæ deinceps dicentur, patebit. Tantam autem huic belluæ cum genere humano societatem, tamque propè accedere ad hominis ingenium recentiores asserunt, vt Cicero, inquiunt, non vereatur affirmare, non paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multò inferiorem. Ego quidem hoc apud Ciceronem non reperio. Dicit tamen elephanto belluarum nullam prudentiorem esse, quamuis figura nulla sit vastior. Et aliàs nos ait elephantorum acutissimis sensibus ad vtilitatem nostram abuti. Testatur verò etiam Vartomannus se quosdam vidisse elephantos, qui prudentiores sibi videbantur, quàm quibusdam in locis homines. Multa in primis de miro belluæ ingenio Plinius. Non solùm enim omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam illis perhibet scribit, sed aliàs etiam animal esse ait proximum humanis sensibus: quippe intellectum illis esse patrij sermonis, & imperiorum obedientiam, officiorumque quæ didicere memoriam: amoris & gloriæ voluptatem: imo verò etiam quæ in homine rara, probitatem, prudentiam, æquitatem. Sed & Aristoteles elephantos sensu plurimum valere asseuerat, & reliqua sagacitate ingenij excellere

Lib. de solert. animal.

C

Lib. 5. c. 49.

D

Societas cũ genere humano.

Lib. de diuinat.

Lib. 2.

Ingenium.

ecllere: & alicubi ait elephantum omnium ferarum mitissimum & placidissimum esse, quippe qui permulta officia & erudiat & intelligat. Ita & Strabo, elephanti, inquit, sunt natura mites & mansueti, vt ad rationale animal proximè accedant. Vnde est, quòd Plinius eorum opinionem ridet, E

Li. 11. c. 39. Cutis duritia quid præstet. qui ex cutis duritie ingenij arguebant imbecillitatem. *Sunt*, inquit, *qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq́; corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudines, boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti: sic & in homine, cùm crassior callosiorue excludat cutis, ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, vt inde tornentur hasta, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles cetras* (alias setas) *habent,*

Li. 11. c. 39. *cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua perhibeatur illis.* Alicubi etiam elephantum inter animalia sapientissima censuri asserit, quia frugibus victitet. Non sunt tamen omnes æque ingeniosi. Cùm enim tria sint genera, vt ex Philostrato ostendimus, palustres, montani & campestres, nouissimi hi præ cæteris sunt eodem teste mansueti, lenes & imitationis studiosi. Sed & in hoc genere vero simile esse videtur, vt alij alios ingenio superent. Tardi tarditatem suam diligentia superare student: Plinius. n. author est, certum esse vnum tardioris ingenij in accipiendis F
quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu inuentum. Testa-

Lib. de solert. animi. tur idem quoque Plutarchus his verbis. Alij in elephante hæc admirantur, quæ discens & condocefactus in theatris ostentat: figurarum formas, inquam, & immutationes tanta varietate & subtilitate, non facilè vt humana meditatione, retentione ac memoria possint æquari. Ego autem ma-

Discendi promptitudo. gis ex his, quos à sua natura & nulla à disciplina habet hoc animal, motibus cùm animi tum corporis, tanquam synceris & meris intellectum ei inesse animaduerto. Romæ cùm non ita pridem multi docerentur institutiones admirabiles, gyrosque facere explicatu difficiles, quidam reliquis omnibus minus docilis, ob idque crebrò increpatus & castigatus, deprehensus est noctu sua sponte ad lunam se exercens atque discens. Cæterùm examinemus modò, in quibus ingenij illorum subtili-

Noscunt cur petantur. tatem tantoperè veteres celebrent. Pulchrè in primis nouerunt, cur à venatoribus petantur: vt ex hoc Plinij discimus: *Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant: quamobrem deciduos casu aliquo, vel senecta, defodiunt,* sic ille, tan-

Cornua defodiunt. quam inuidia quadam aut potius vindicta aduersus hominem ducti id faciant, indicans. Quod autem abiecta cornua defodiant, & qua arte defossa à venatoribus inueniantur, docet Aelianus: In Mauritania quemadmodum quotannis ceruis, sic decimo quoque anno cornua elephantis excide- G
re solere aiunt. Itaque hi cornua incumbentes, vsque adeò ea impellunt & defigunt in terram expositam in planitiem, quoad illa ipsa occultauerint. Nam præ cæteris camporum patentium æquora & palustria amant. Et alibi: Locum, inquit, in quem abstruserunt & reposuerunt cornuum thesaurum pedibus exæquant & complanant. Terra autem quòd sit feracissima, pòst paulùm herbam proferens, abditorum cornuum aspectum viatoribus adumbrat. Eorum vestigatores, qui sanè ad illorum insidias & astus prudentes sunt, in eum locum, in quem cornua defossa suspicantur, vtribus aquam deportant, & verò alium aliò ex vtribus dispertiunt & disponunt, atq; ibi commorantur. Alius quidam dormiens, alius potans, alius cantiunculā canens suos amores meditatur. Quod si cornua alicubi prope defossa, quadam mirabili illecebra ex vtribus sic aquam eliciunt, vt vasa exiccent, & exinaniant. Ij autem qui cornua exquirunt, statim sine canibus sagacissimè prædam odorati, locum illum perfodiunt, & optatum consequuntur: si verò vtres permanserint pleni, eos inde transferentes, aliò se conferunt. E contrariò quomodo venatorum illi insidias herba euulsa

Vt venatorum insidias fallunt. per manus tradita sibi inuicem prodant, docet idem Aelianus his verbis: Tum sagacissimè odorantur, tum acerrimis sensibus existunt: tum verò ex his partim aggredientes, partim subsequentes, ordinatim eunt, atque horum primus narium sagacitate herbam ante pedes suos positam sentiens H
humanis vestigijs (à quibus maximopere sibi timere dictum est,) esse transitam, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus est, odorandam tradit; is rursus alteri, qui post eum stat: ac deinceps per omnium quasi manus sagaciter contractatur; quoad ad illum ipsum qui extremum agmen ducit, peruentum fuerit: is simul ac olfecerit, barritum vastum edens, quasi signum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca concaua & palustria, vel si minus id concedatur, in nemorosa campestria, ab eo loco iter auertunt, prorsusque se totos auertunt ab his locis, quacumque frequentes homines iter facere solent, quod ab hominibus, vt animalibus sibi infestissimis, timeant. De calliditate ipsorum elephantorum, qua vtuntur, cùm premuntur à venatoribus, vel in foueas ab eis factas inciderunt, ex eodem authore dicemus suo loco. Vt verò vnde digressa erat, reuertatur oratio quòd scilicet non ignorent, cur petantur à venatoribus, Plinius rursus alicubi, clarissi-

Noscunt cur petantur. mè id testatur: *Circumuenti*, inquit, *à venantibus primos constituunt, quibus dentes illi exerti sunt minimi, ne tanti prælium putetur: postea fessi impactos arbori frangunt, prædaq́; se redimunt.* Sic & Solinus: *Cum venatu premuntur, pariter confringunt vtrosq́;, vt ebore damnato non requirantur.*

Hanc

A *Hanc enim causam periculi præsentiunt.* Aelianus verò etiam ac si aciei instruendæ haud essent imperiti, elephantos tradit causam cur petantur prænoscentes, ex sese qui dente inutili sunt ante cæteros in prima acie constituere, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum; reliquos qui in subsidijs manent, dentium robore integri, auxilium fessis ferre. Eandem peritiam indicat Plinius, inquiens: *ubi equitatu circumuenti sunt, infirmos aut fessos in medium recipere: ac veluti imperio ac ratione, per vices subire:* quem locum puto transcribens Solinus infirmos interpretatur vulneratos. *Conflictu mutuo si quando,* inquit, *pugnatur, non mediocrem habent curam sauciorum, nam fessos vulneratosque in medium receptant.* Alicubi etiam idem Aelianus scribit hãc feram motus quosdam bellicos edere, quasi ostendat, quod hanc etiam disciplinam seruet. Adhæc si quæ ad militarem scientiam pertinentia ignoret, ea edocta optimè exercet: adeo enim mansuescere cam Nearchus tradidit teste Strabone, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optimè natare edisc at, ideoque maximam possessionem existimari elephantorum currum. Et Plinius vulgare fuisse ait per auras arma iacere non auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere aut lasciuiente pernicitate colludere. Indorum regem hostibus bellum inferentem refert Aelianus, bellatorum elephantorum triginta millia antecedere; tum verò maximorum & fortissimorum tria millia subsequi, ad hostiles muros ipso incursu euertendos institutorum: cùm enim rex iuberet, euertere: idque se Ctesiam audiuisse scribere: necnon & vidisse se Babylone, palmas ab ijs ad modetatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas. Iussa enim faciunt, vt Plinius ait. *Belli peritia.*

B Iam verò viginti quatuor elephanti Indorum regi referente eodem Aeliano, permanent custodes, alternis vigilijs alij alijs in stationem succedentes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indici ad vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstantissimi excubitores, & à somno inuictissimi & secundum homines illic fidissimi sunt. Discunt præterea reges honorare atque adorare. Aristoteles enim, cùm dixisset elephantum permulta officia & erudire & intelligere, quasi id parum esset subiungit, & regem adorare condiscit: & Plinius quasi hoc insigne magnumque sit docilitatis argumentum: *Quod ad docilitatem,* inquit, *attinet, regem adorant, genua submittunt, coronas porrigunt.* Iosephus Barbarus in suo itinerario in Persiam, describens quoddam conuiuium Persarum, cui ipse interfuit, tradit inter spectacula aliorum animalium duos etiam productos fuisse elephantes, qui cùm in conspectu Assambei regis Persarum venissent, ad certa quædam ductoris verba, recta ipsum intuebantur & quadam grauitate non indecenti caput inclinabant, reuerentiam illi exhibere simulantes. *Custodiunt reges.* *Reges cognoscunt.*

C Cum Pontifex Leo X. è fenestra spectaret Indicum illum elephantum miræ magnitudinis, quem Emanuel rex Lusitaniæ anno 1513. ei dono miserat, ille ter genibus flexis & demisso corporis habitu venerabundus salutauit, quod non mediocrem admirationem (inquit Orosius) spectantibus incussit. Tum proboscide in dolium ingens aqua refertum immissa, aquam hausit, qua omnes quæ in fenestris altioribus insidebant, aspergebat. In plebem deinde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vellet, immodicè perfudit. Cassiodorus asserit, quòd omnem intelligentiam quadrupedum superat, non dubitare elephantem primo aspectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem esse, & si tyrannus appareat, inflexum permanere, nec imponi ei posse, hoc & malis pendere, quod à se nouit bonis principibus exhiberi. Quamobrem eu Cæsaris adulator sic de elephante ipsum adorante Martialis cecinit: *Lib. 9.* *Lib. 10. Var.*

Quod pius & supplex elephas te Cæsar adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc iussus, nulloque docente magistro,
Crede mihi numen sentis & ille tuum.

D Doceri autem etiam elephantem, vt regem adoret, testem habemus Aelianum: Elephantus (inquit) Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic præest rector, qui illum huius instituti commone facit, ipsique memoriam disciplinæ instrumenti, quo illum moderatur, pulsu atq; voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephantes intelligentes sunt. Idem Aelianus ait non solùm sua eos nouisse nomina, sed & linguam Indicam intelligere. Atqui Ioannes Metellus testatur elephantis Zeilanæ insulæ in India omnium maximis & optimis, summique ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt, non modò vernaculam, sed etiam peregrinas linguas si doceantur, intelligere. Adhæc Mutianus ter consul author est, referente Plinio, elephantum quendam & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere eius linguæ verbis: Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicaui. Quæ verba si Græcè scribantur, versus heroicus, vt Sipontinus citat, constituitur hoc modo. Αὐτὸς ἐγὼ τάδ' ἔγραψα λαφυρά τε Κέλτ' ἀνέθηκα. Similiter quoque Aelianus testatur se vidisse elephantum, qui rectè & ordine in tabula quadam Latinas literas scriberet, cùm tamen docentis manus subijceretur ad literarum figuram & linamentum instituens ipsum animal: cumque elephantus scriberet, animaduertisse quòd eius oculi *Regem adorare docetur.* *Linguam patriam intelligunt.* *Legunt & scribunt.*

immoti essent & deiecti, vt grammaticum quendam diceres. Peruagatum etiam esse tradit Oppianus, elephantos inter se loqui, E

φθογγὴν ἐκ στομάτων μεροπηΐδα τονθρύζοντας:

Funambuli. Eorum verò locutionem non omnibus quidem sed solis domitoribus notam esse: hodieq; in prouincia Malauar vulgo credi Acosta affirmat, elephantos mutuo sese intelligere, fuisseq; aliquando quendam ex ijs locutum. Admiramur nos passim homines funambulos seu funerepos, vt Terentius, Messala & Apuleius vocant, Græci σχοινοβάτας, dicunt, quales tamen olim apud Romanos fuisse elephantos legimus, & non solùm per funes incessisse, sed quod maximè mirum, & aduersis (Plinij verba sunt) quidem funibus subiere, sed regredi magis vtique pronis. *Lib. 5. c. 13.* Quam rem velut incredendam & fabulosam non sine risu (inquit Petrus Crinitus) quidam exceperunt, maioribusque sibilis contempserunt. Quod ego apud ignaros homines, sordidisq; & vilissimis officijs occupatos, pro tempore dissimulandum existimaui. Sed in tanta rerum, animantiumq; varietate, nihil tam summum, aut tam mirum videri debet, quin & esse id possit, & credi iure optimo oporteat, (vt est author Aristoteles) pro mirifica & singulari naturæ maiestate, quod in his præsertim accidere par est, quæ optimis quidem authoribus ac honestis testimonijs nituntur. Nam quod F elephantes ipsi per funes incedere, atque ambulare discant, non alijs quidem verbis à nobis probari debet, quàm Annæi Senecę, qui ad hunc modum in epistolis, *Leonibus* (inquit) *manus magister inserit, osculatur tigrim suus custos, elephantem minimus Aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem*. C. verò Plinius & aduersis funibus eos subire testatur, & regredi magis pronis. Hæc ille, sed & alij veteres meminerunt, vt Suetonius in Galba: *Honoribus* (ait) *ante legitimum tempus ipsius missis, prætor commissione ludorum Floralium nouum spectaculi genus elephantos funambulos edidit*. Meminit & Fl. Vopiscus in vita Carini. *Memorabile maximè & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos nouis ornatos spectaculis dederunt, quos in palatio circa porticum stabuli pictos vidimus, in quo elephantes funambuli introducebantur*. Sed & Dion Cassius in Nerone, ait hoc principe in honorem matris ludos Romæ faciente, introductum fuisse elephantum in theatrum, eumq; conscendisse in summum fornicem, atque inde etiam cùm sessorem rectoremq; *Conuiuantur humano more.* suum humeris ferret, paratum ibi funem, omni spectante populo, inambulauisse, vti (inquit) fuerat edoctus, non aliter atque inambulent homines, quos funambulos appellamus. Illa verò vel ad ridiculè insaniendum spectatorem inducere possit, inquit Aelianus, in theatri arena humiles lectos G spectare, vario stragulo textili, & magnificis operibus picto ornatos: lauta item pocula & argēteas crateras, aureasque, permulta aqua repletas, mensasq; magnificas, tāto pane & carnibus extructas, vt vel edacissimorum animalium ventrem implere potuissent: omnibus ita rectè apparatis, conuiuæ intromissi sunt elephantes mares sex, virili veste induti, totidemq; fœminæ, stola muliebri ornatæ, decore epulis accubuere, ac in mensam promuscides tanquā manus porrexerūt, summaq; cū modestia epulati sunt: neq; ex ijs quispiā visus est vorax, neq; maioris partis rapax. Cùm esset bibendum, vnicuiq; cratera exhibebatur, & hi quidē promuscidibus potionē haurientes, moderatè *Agilitas mira.* bibebant: deinde circūstantes leuiter & festiuè, sine contumelia aspergebāt. Est itaq; in tanta corporis mole admiranda agilitas, sed quæ longè maior videbitur, si ex Plinio dixerimus plenis hominum triclinijs accubitu, isse per lectos, ita libratis vestigijs, ne quis potantium attingeretur. Idem tradit lecticis quoque tulisse, quaternos scilicet singulos puerperas imitantes. Ac tandem cùm sit *Choreas ducunt.* beluarum maximus aspectuque admodum terrificus, & pedibus insuper crassissimis, choreas tamē etiam saltationesque egregiè didicisse, idque ad numerum legimus. Ad numerum saltare (inquit) Aelianus, tibiæ auditione demulceri, cursum tardare ad soni tarditatem, seque remittere ad remissionem tibiæ: rursus cùm acutè sonans impellit, festinare, discendo assequi perfectè elephantus solitus est. Neque verò natura modò illum summa ex omnibus animalibus magnitudine ornauit, H sed & disciplina mansuetum & tractabilem edidit. Elephanto ad morum consuetudinem & facilitatem erudito, nihil mitius, nihil ad id quod volumus, obtemperantius est. Cum Tiberij Cæsaris nepos Germanicus gladiatorum spectaculum edidit, plures iam grandes vtriusque sexus elephanti Romæ erant, è quibus alij plerique generati extiterunt, quorum artus interea dum committebantur, & confirmabantur, & membra infirma conglutinabantur, peritus vir ad pertractandos eorum sensus, animosque, nunc eos disciplina mansuetiori, nunc terroris & mirificæ verberationis plena excipiens, erudiebat. Primùm enim eos maxima lenitudine & mollitudine, cibos nimirum illecebris & varietate suauium inuitamentorum refertos indulgens, ad disciplinam informabat, vt si quid esset agreste, expelleret, ex feritate ad mansuetudinē, & quasi ad humanitatē quandam transformaret: sicque eis moderabatur, vt feritate expulsa disciplinis & musicæ studio operam darent, tympanorum sono nihil exterrerentur, pedum ingruentium strepitum cantumq; miscellaneum ferrent: eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinem. Illa verò virilis disciplina, non ad grauem plagarum ictum excandescere coactos membrum aliquod ad saltandum flectere,

A ctere, non rabiosè (cùm essent maximo robore præditi,) incitari. Cum magister elephantorum
spectaculum edidit, ij tempore suo specimen dederunt, se rectè institutos esse, illumque in ipsis
erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, com-
posito gradu incedebant, ac toto corpore diffluebant, tãto ornatu, nimirum stolis saltatorijs induti,
solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac verò rursus,
si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemque orbem ad imperantis vocem repetebant,
atque nunc flores pauimentum ornabant spargentes, nunc modestè pedibus terram pulsantes mu- *Lib. 2.*
sica moderatam saltationem vna consensione obibant. Hucusque Aelianus. Meminit quoque ha-
rum chorearum Martialis, cùm ait:

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Iam & ipsi elephanti mimi, magistriuè officium exhibent, & alijs salientibus, choreasq; ducentibus
præcinunt, dum modò verum est, quod Arrianus se vidisse testatur. Vidi ego (inquit) aliquando *Alijs præci-*
elephantum cymbalum pulsantem, alijs saltantibus duobus cymbalis ad anteriora crura appensis, *nunt.*
alioque ad proboscidem alligato. Ipse alternatim proboscide cymbalum in numerum ad vtrumq;
B crus pulsabat: reliqui in gyrum choreas ducebant, & sublatis flexisq; prioribus cruribus in nume-
rum etiam procedebant, prout is qui cymbalum pulsabat, sono præibat. Sunt autem suapte na-
tura musicæ apprimè studiosi. Certè ex Strabonis doctrina (inquit Cælius) didicimus, elephan- *Musicam*
tos cantu mulceri & tympanorum sono: & Porphyrius in tertio eorum librorum, quibus deterruit *amant.*
ab abstinendo à carnibus, affirmauit & equos & elephantos demulceri fistulis & tibijs. Tradit au- *Lib. 9. c. 2.*
tem Arrianus elephantos cùm præ dolore & vulnere pabulo abstinent, ab Indis circumstantibus,
tympanorum ac cymbalorum pulsu, cantuq; exhilatari, & demulceri: imo verò Indicos aiunt om-
nium ferocissimos, adeò vt difficulter cicurari possint, ad instrumenti musici pulsationem cantilena-
rumq; modulationes animum intendere, auresq; ad audiendum arrigere, atque hinc ita demulceri,
vt nullo alio commento efficacius comprimant ferocitatem. Cæterùm quantopere musica afficiã- *Medici sīt.*
tur, in domandi ratione præcipuè apparebit. Iam verò & medicinam, quæ manibus administratur, *Lib. de so-*
exerceri ab hisce feris tradunt, vt Plutarchus refert, Vulneratis enim adstantes contos, lanceas & *lert. anim.*
sagittas facilè & absque damno aut laniatione euellunt: qualequid de Poro rege etiam recitaui-
mus. In venationibus, si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri aloes lachrymas vulneribus illinen-
C tes, tanquam medici ægrotantibus assistunt, vt scribit Philostratus; sunt verò sibi ipsis etiam medi-
ci, chamæleonte enim concolori fronde deuorato, occurrit teste Plinio, oleastro veneno suo: quod
remedium homines ab eis accepisse innuit his verbis Solinus: Si quis casu chamæleontem deuo-
rârit, vermem elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur. Cum verò à sole æstus ad- *Vt calorem*
modum intenditur, vt fit in æstate, tum ad calorem frangendum inter se crasso aiunt cœno perfun- *vitent.*
di, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribus, quæ ramorum
frequentia eos opacare possint, refrigerentur. Aelianus etiam tradit apud Indos tractum esse, cui
nomen sit Phalarus, quasi latinè caluus, eumq; ita appellari, quòd qui herbam in eo nascentē gusta- *Noxia sibi*
uerit, & pilos & cornua amittat: itaq; elephantos nisi cogantur, non accedere ad locum illum, imò *noscant.*
verò propè cùm accesserint, perinde atque homines prudentissimos, ab omni illius loci germine re-
fugientes, pedem referre. Idem ait, cùm ab Indis hominibus arborem radicitùs extrahere cogun-
tur, non prius ad eam extirpandam aggredi, quàm quatefecerint ac tremefecerint arborem: sic pe- *Vt arbores*
riclitantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu se sit præstatura. Effodiunt autem ar- *extirpet.*
bores vno dente tantum. Nam si eidem Aeliano fidem adhibemus, dentium alterū acutum ad
propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt, & arbores extirpant. Cùm verò, vt idem
D Aelianus ait, omnia bene olentia ament, vnguentorumque & florum odore permulceantur, flores
eis dati alicubi etiam narrat, necnon & in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum am-
plexentur, agi: ipso enim odore flores internoscentes colligere, atque etiam hos lectos in calathum
inferre, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia
facta, lauatione similiter atque homines lautos, delectari. Vt verò ea vsi reuerterint eò, vbi qua- *Floribus de-*
sillum floribus plenum reliquerint, expetere: quodsi rector afferre tardauerit, barritum edere, *lectantur.*
neq; prius cibum sumere, quàm eis quispiam quos collegerint flores, attulerit, eos allatos de qua-
sillo tollentes sui præsepis labra ornare. Hanc nimirum cibo suauitatem ex his bene olentibus com-
parantes, stabulum, vbi diuersantur, floribus permultis sternere. Celebratur præterea in transilien- *Vt fossas trā*
dis fossis calliditas: Cum enim transeunt profundas & difficiles superatu, is qui inter cæteros robu- *siliant.*
stior fuerit, & maior (inquit Tzetzes) stans medius tanquā pons, trāsmittit oēs: alij autem ingerētes
deinde sarmēta multa fossę, seruāt eum, per quē traiecti sunt. Idē quoq; Aelianus memorat his ver-
bis. Cū elephāti fossā trāsilire nō queūt, de his vnus aliquis in hāc sese demittit, & trāsuersus fossæ
stās, partim vacuitatē occupat, partim pōtis se vicariū pręstat. Cęteri supra hūc gradiētes trāsmittūt,

& euadunt, simul & eum, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim ex loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui intra est, promuscide circumplicat, reliqui autem virgultorum fasces deijciunt, ad quos ille, cùm fortissimè, tùm crassissimè pedibus adnitens, celeri ascensu subtrahitur. Plutarchus hinc mutuum eorum amorem colligens: Societatis & commercij, inquit, vim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author est: fossa ducta, eaque fruticibus paruis & humo leui obtecta, venatores his struunt insidias. Huc igitur quoties decidit aliquis, cæteri quicumque comitantur, congestam vndique syluam saxaque inijciunt, dum cauo fossæ expleto egressus captiuo detur. In traijciendis amnibus non minorem quoque solertiam ostendunt, nam vt ibidem Plutarchus scribit; Traijcit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul & mole minimus: cæteri interea ad ripam astant, quantumque flumen ille magnitudine superet, speculantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traijciendum spem facit. Meminit etiam huius solertiæ Plinius, sed clariùs rem enarrat. *Amnem* (inquit) *transituri minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgites altitudo.* Vt verò ad mansuefactos reuertamur, hi non solùm consuetam quantitatem pabuli qualitatemq; & callēt & meminerūt, sed si vel diminutum vel viliatum fuerit à curatore, egregiè, mirabilique astu id hero indicare nouerūt: super qua re luculentissimas hasce historias recenset Plutarchus: In Syria elephantum, inquit, scribit Agnon, cùm in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus, qui additus curator erat, de demenso quotidiè subtraheret, dimidioque belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsente consideranteque demensum totum solueret, toruè tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem additam repulisse, ac quàm exactissimè seperauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentem. Alium verò cùm lapides & terram magister ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnibus iniecisse. Narrat hanc eandem etiam historiam Aelianus, sed paulo aliter. Cùm is, inquit, qui hordeum huic admetiendi procurationem habebat, hordei partem subtraxisset; illiusque in locum lapidibus suppositis ipsi debitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusque, si quando vidisset, falleret: elephantus videns eum, qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere; primùm promuscide pabulum collegit, deinde in ollam infudit, sicque solerter iniurijs iniurias sibi illatas vltus est. Hæc ille, quæ minus mirabimur, si verum est, quod scribit obscurus quidam, videlicet farinam minutissimo puluere permixtam optimè separare, ita quod farinam in pastum colligens nihil admittit de puluere. Idem cùm ipsius rector hora constituta illi cibum non præberet, de mora conquestus est, vt tradit Acosta; rector verò id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde eū ad cacabarium deferret resarciendum: fert eum elephas: cacabarius eum negligentius reparat; rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebete remittit, vt diligentiùs resarciat; is verò de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephanto reddit, qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert & aqua implet, quam dum effluere conspicit, magis pertusum lebetem esse intelligit, & ante cacabarij ædes refert, magno barritu intonans: concurrunt regiorum negociorum præfectus & alij multi: cacabarius blandis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè reparat, eique restituit: ille verò minimè ei fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamque haurit, quam dum videt non effluere, lebetem ostendens astantibus, quasi eos rei testes esse cuperet, ad rectorem suum refert. Atque isthæc sunt, quæ hucusque de elephantorum moribus, ingenio, docilitate ac solertia ex diuersis authoribus collegi, quibus modò cum ex diametro opponitur vetustissimum adagium, *ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲν*, id est, *ab elephante differs nihil*, quod videlicet dicebatur in magnos & stupidos, nihil vel tantillum saltem præiudicij facit: nam præterquam quod præcipuam ingenij laudem ita ei attribuant veteres, vt inter bruta, corporis moles & formæ foeditas adagio locum fecit. Ad quod allusisse videtur Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti corio circumtectum ait, non suo, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem: & apud eundem Artotrogus parasitus Pyrgopolicem militem gloriosum vocat elephantum, quasi magnam bestiam, & quod sit stolidus & hebes:

Ecceum edepol, vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium

Atque ita quoque Philostratus intelligi debet, dum neque elephanto, neque dentibus eius quicquam cum lyra esse dixit, neque quidem cum peritis viris, cuius hæc Amphione verba sunt, quæ quidem ideò græcè ponere libuit, quòd in impressis exemplaribus corrupta legantur: *ἐλέφας οὐδαμῶς τῆς λύρας ὄντως οἱ ἄνθρωποι εἰδότες ὅτι αὐτῷ τῷ τηρίῳ, ἀλλ᾽ ὅτι τοῖς χρήμασι αὐτῷ χρῶνται.* Sic & Tertull. elephantum vocat bestiam insulsissimam.

Lib. de solert. animal.

Vt fluuios tranent.

Pabuli consueti quantitatem agnoscit.

In Pseudo.

In milite glor.

E F G H

DOMAN-

A

DOMANDI ET CAPIENDI RATIO.

ELEPHAS senex teste Aeliano efferacior est iuuene, & haud facilè capitur; &
minores quoque natu capere operosum est, quandoquidem a maioribus, qui
eos tuentur, non facilè relinquuntur. Quàm diuersis tamen modis capiantur, ex
ijs quæ subinde recitabimus, manifestum euadet. Nonnulli Aethiopiæ vicini
absq; vllo discrimine elephantos arte superant, (inquit Diodorus Siculus) Con- *Lib.4.c.5.*
sueuit hoc animal cùm à pascuis plenum redit, dormitum proficisci, plurimum
natura ab reliquis quadrupedibus diuersa. Non enim genu corpus flecti ad terram potest, sed ar-
bori hærens dormit. Arborem elephantis adhæsione tum attritam, tum sorde plenam aduerten-
tes incolæ iuxta humum secant, vt tamen nisi impulsa cadat. Deinde sui accessus vestigia ad ea
loca delent, subitò abeuntes priusquam bestia ad somnum redeat. Elephas vesperi cibo plenus ad
notum cubile profectus, omnique mole sectæ hærens arbori, statim vna cum ea ad terram proster- *Vt dormientes capiuntur.*
B nitur. Resupinus tota nocte iacet, cùm se erigere nequeat. Aethiopes die ad locum accedentes,
absque periculo bestiam occidunt, tabernaculisque ibidem erectis moram trahunt, quoad animal
sit absumptum. Sic ille. Sic autem capi etiam Strabo meminit: Nonnulli, inquit, arbores notant,
quibus elephanti accumbere solent. Accedentes itaque ex altera parte truncum recidunt, cui cùm
bestia inhæserit, pariter cum arbore ruit; cumque surgere nequeat, propterea quòd crura conti-
nuum & inflexum os habeant, ex arboribus desilientes illum obtruncant. Sed & D. Ambrosius, *Lib. 6. Hexam. ca. 5.*
cùm dixisset ceruicem minorem esse, quàm poscat tanti corporis moles, ne ea quoque oneri ma-
gis esset, quàm vsui: ideoque (inquit) nec genua flectunt, quia rigidioribus opus fuit cruribus,
quò velut columnis tanta posset machina sustineri. Calcaneum leuiter inculcat, rigent cætera pe-
dum à summo vsque ad imum. Nec sicutin anchylas nos sæpè imponimus, ita se etiam bestia po-
test tanta inflectere, meritoque non voluit se, neque recubandi vsum cum cæteris animantibus
potest habere communem. Fulcitur hinc inde trabibus maximis, vt in somnum aliquantulum sine
periculo reflectatur, quia pedes eius nulla artuum coniunctione distinguuntur. Mansuetis igitur ve-
luti quædam fulcra eorum, quibus hic vsus est, parantur ingenio: feris autem & agrestibus quia
C nemo huiusmodi, quibus sustentari queant, fulcra substernit, hinc venit vsus periculi. Namque
arbori innixi aut costas fricant, aut in somnum sese relaxant: hæc nonnunquam victa atque infle-
xa tanto corpore frangitur: ille verò qui sese in eandem refuderat, corruit, nec erigere atque ele-
uare se potest, ibique iacens interit, aut gemitu suo proditus sternitur, dum ventre cæterisque
iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nam dorsum eius cæteraque exteriora non vlla facilè solent
tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis insidias parent, vt arbores eas, quibus se ap-
plicare consueuerint, ex alia parte, qua infrequentior vsus eis sit, aliquantulum recidant, vt re-
flectente se elephanto pondus membrorum eius sustinere non possint, ruinamque eis arcessant. Sed
si quis ista reprehendit, reprehendat etiam altitudines ædificiorum, quæ citius grauem minantur
ruinam, & difficilius rupta reparantur. Similiter Cassiodorus seu potius Theodahadus rex scribens
Honorio Romanæ vrbis præfecto, vt æneum elephantum, qui Romæ ruinam minabatur, refice- *Elephas Eneus.*
ret, aluum quoque, inquit, demissam subdito pariete, corroboret: ne illa magnitudo mirabilis
soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipse casus aduersus est: qui dum ingenijs cubationis ar-
te hominum succisis arboribus ingentia membra commiserint, toto pondere supinati, nequeunt
proprijs viribus surgere, quos semel contigerit corruisse: scilicet quia pedes eorum nullis articulis
D inflectuntur, sed in modum columnarum rigentes, atque incurabiles iugiter perseuerant. Ibi tan-
ta mole prostrati sunt, vt tunc magis metallicos possis credere, cùm se viuos aspicias non mouere.
Iacent superstites similitudine cadauerum: mortuos putes, quos viuos esse non dubites, & mo-
re cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere, quem suis membris potuerint occu-
pare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutissimis par est, quando beneficium non habet
naturæ, quod vltima animalia videntur meruisse, Sic ille. Quantoperè autẽ musica delectentur ele- *Musica capi.*
phanti, iam dictum est, & mox etiam dicetur. Hæc eisdem quandoq; perniciem affert, dũmodo ve-
rũ est, quod Physiologus quidam, vti recitat Bartholomæus Anglicus, scribit his verbis: Apud Ae- *Li.18.c.44.*
thiopes in aliquibus regionibus sic venãtur. Accedunt ad deserta, vbi duæ virgines omnino nudæ
habitant, & crinibus resolutæ, quarũ vna fert alueolum; alia gladiũ: incipiunt autẽ altè cãtare, quarũ
cantũ audiens bestia venit ad eas & lingit earũ mãmas; de dulcedine autẽ cantus mox obdormit ele-
phas, & tunc vna perforat gladio guttur, vel latus, altera verò colligit sanguinẽ eius quo tingitur pã-
nus qui purpura appellatur. Alterius verò ac planè diuersę venationis scitè admodũ meminit Stra-
bo, elephantorũ venatio, inquit, hoc modo fit: locum aliquẽ purgatũ quatuor aut quinq; stadiorũ, *Lib.14.*

Pp 3 pro-

Vt elephantes cicures capiãt feros.

profunda foſſâ circumdant, tum ingreſſum ponte anguſtiſſimo iungunt, deinde tres aut quatuor E elephantes fæminas ex manſuetis immittunt, ipſi in tugurijs occulti inſidiantur, per diem: ſyluestres non accedunt, per noctem autem ſingulatim introeunt, quibus ingreſſis venatores clam aditum occludunt: poſtea nonnullis ex domeſticis certatoribus fortiſſimos inducentes cum illis pugnant, ſimul etiam eos fame macerãt. Quum verò iam defeſſi fuerint, aurigatum audaciſſimi clam deſcendentes, quiſque ſui elephantis vterum ſubeuntes, compedes illis inijciunt, quo facto domeſticos exhortantur, vt victos verberent, quouſque in terram cadant, poſtquam ceciderint, bouillis loris illorum colla cum domeſticis alligant, & ne aſcenſores excutere poſſint, colla circumcidentes in cæſuris vincula imponunt, vt præ dolore vinculis cedant, & quietem agant. Nam collum circumacturis vulnus fune atteritur. Proinde agnoſcentes infirmitatem ſuam vincti ducuntur à manſuetis. Eorum autem, qui ſunt ætate vel infirma vel exacta, dimittunt, reliquos in ſtabula abducunt, & pedibus inuicem iunctis & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut herba aut viridi arundine paſcunt. Hi moleſtia afflicti, pabula recuſant ſumere: illi verò cantibus eos & tympanis & cymbalis demulcent ac deliniunt. Hæc itaque Strabo, quæ omnia ſimiliter leguntur apud Arrianum. Rex Peguanus etiam pulcherrimam habet capiendi elephantos rationem, F

Vt in Pegù capiantur.

vt ſcribit Gaſparus Balbus Venetus in itinerario ſuo in Indiam Orientalem. In vrbe Pegù, inquit, ingens eſt ſeptum, elephantis capiendis ſolummodo deſtinatum, ex arborum caudicibus conſtans duris, robuſtiſque, columnarum craſſitudine, inuicem non omnino contignis, ſed elephantis, vt egreſſum vel ingreſſum prohibeant, homo verò & ingredi & egredi queat. Tertio ab vrbe lapide ſylua eſt ingens, elephantis feris abundans: ad quos capiendos, Rex elephantos fæminas aliquot cicures, & venationis huius peritas, & quæ humanum ſermonem pulchrè intelligunt, mittit, odorifero prius quodam oleo perunctas. Illi enim harum amore capti & illecebris, quo ducuntur, proſequuntur. Hæ itaque præeuntes pedetentim per arborum denſitatem, in qua venatores etiam delitescentes, eas quid agendum ſit, docent, vrbem petunt. Interea ciuibus, vt ſeſe domibus abdant, iamque adduci feros elephantos, & ad vrbem appropinquare, ſono aliquo edito ſignum datur. Hærent primò feri, iam ſyluas egreſſi, & tanquam inſidias metuentes ſubſiſtunt; tandem verò dum credunt, propinquam eſſe aliam ſyluam, iter proſequuntur, præeuntibus ſemper fæminis; quæ vbi ad ſeptum peruenere, per portam introeunt, ſequuntur illi, & cùm ingreſſi ſunt, cataracta portæ ab alijs venatoribus in ipſo ſepto occultatis dimittitur. Mox fæminæ captatrices ſtabula huic rei deſtinata, & ea magnitudine, vt ſingulas ſingula capiant, occupant, & dimiſſis cataractis à feris ſeparantur: qui vbi eluſos ſe captoſque agnoſcunt, præ dolore inſanientes, duabus terniſue horis continuis, flent, plorant, mugiunt, modoque in hunc, modoque in illum venatorem G impetum faciunt, nocere tamen non poſſunt, quando ille per columnarum ſepti ſpatia, quæ propter anguſtiam elephantos arcent, vt dictum eſt, effugit, & elephantos fallit; quare in ipſos ſtipites ſæpenumerò tam fortiter irruunt, vt dentes ſuos etiam confringant. Tandem labore delaſſati, ſudoreque madidi, necdum tamen animum deſpondentes, cùm ſe lædere illos non poſſe vident, proboſcide ori indita, tantum aquæ ex corpore ſuo hauriunt, vt circumſtantes omnes inundent. Ita delaſſatis rurſus fæminas obijciunt, ſinguli à ſingulis in ſtabula pertrahuntur, quæ cùm niſi vnicum elephantem capiant, fæminæ præeuntes intrant, & per aliam portam exeunt, mares demiſſis vtrobique cataractis detinentur, atque vinciuntur. Hactenus ille. Albertus (ex Auicenna, ni fallor) tradit accepiſſe ſe ex ſene quodam fide digno, Indos facere foueas, in quas eſca illiciente (vtor eius verbis,) elephanti aliquando incidant, illapſum venatorum aliquis accedens flagro vehementer afficit: tandem alius ſuperuenit, qui ſe elephanto oſtendens percuſſorem illum tanquam cum increpatione & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in fouea relicto diſcedit: redit percuſſor, & rurſus flagellans ab altero ſuperueniente repellitur. Hoc ſæpius iteratur, ita vt H elephas tandem agnito liberatore ſuo, conſpectu eius gaudeat: quo animaduerſo aperitur ei via fodiendo, qua poſſit egredi de fouea: egreſſus ſequitur liberatorem ſuum, eique paret. Et hoc idem (dicir) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionem illam peragrauerat, addens percuſſorem elephanti horribili colore faciem & caput pingere, & habitu vti alieno, ne poſtea ab elephante cicurato agnoſcatur, & in periculo vitæ ſit. Sed & Africa teſte Plinio foueis elephantos capit, in quas deerrante, inquit, aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres conſtituunt, omnique vi conantur extrahere: qua de re ſuprà etiam ex Aeliano dictum eſt.

Nigritæ vt elephantos capiant.

Nigritæ autem elephantos venaturi poſt arbores deliteſcunt, ac prætereuntibus elephantis ſagittas & venabula infigunt, ſaliuntque miro modo de loco in locum, vt refert Cadamuſtus, ab vna arbore ad aliam, donec feriant elephantum, qui cum maxima mole prægrauatur, nequit inſidiantis ictus velociſſimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apertis & patentibus, in eis potiſſimum, vbi nullæ ſunt arbores, non euaderent vires, inquit, elephantorum, quandoquidem nullus homo tantæ pernicitatis reperitur, quem mox elephãs non comprehendat, etiã non currens, ſed gradatim incedens.

A dens. Qui capiendi modus non omnino diuersus est ab eo, quem his verbis recitat Strabo de elephantophagis: Elephantophagi huiusmodi venationem exercent: Elephantorum gregem per syluam delatum ex arbore aliqua cernentes, eum minimè adoriuntur, sed ad eos qui ponè gradiuntur, clam accedentes, neruos incidunt, nonnulli eos sagittis interficiunt, serpentum felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Eundem vel similem saltem capturam memorat Diodorus Siculus loco suprà citato. Ab hac, inquit, regione qui occasum versus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in syluestribus & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atque exitus ex præaltis arboribus obseruant. Multos vnà incedentes non aggrediuntur, omni spe vincendi remota. Singulis iniiciunt manus, mirabili audacia freti. Nam cùm incedens bestia arbori appropinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea desiliens, manibus apprehensa cauda, pedibusque ad dextrum femur oppositis, securi quæ ex humero pendet, leui, vt quæ vnica manu tractari queat, & acie acutissima, dextra manu apprehensa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat: sinistra manu regens agile corpus, belluæ conatus magna velocitate effugit. In eo namque certamine versatur vtriusque salus, mortis discrimine in alterius vita posito. Elephas
B neruis abscissis, quandoque, quia hoc facilè se vertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram cadit, Aethiopemque secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cùm insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus ab insidente cæsi decidunt. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc viuentis bestiæ posterioris partis carnes abscissas edunt. Describit & Plinius hunc eundem modum belluas istiusmodi capiendi, & Troglodytis eum attribuit, inquiens: Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit; ac præacuta bibenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis, vt idem Plinius testatur, tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longiùs. Hos præcipui viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarũ venabula infigunt, mox sanguinis vestigijs sequuntur. Quomodo verò
C etiã venenatis sagittis interficiãtur apud elephãtophagos docet Strabo: Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentium felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Legitur porro & alia venandi ratio apud Aristotelem, quæ talis est: Conscendunt, inquit, mites aliquos animososque elephantos, qui venantur cursuque insequuntur feros: quos cùm occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque dissoluant: tum rector in defatigatum illum insilit, regitque falce: pòst breui tempore fera mitescit atque obtemperat. Quàm diu insidet rector, mitem se quisque exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitecentium crura priora præpediunt vinculis, vt quiescant: capiuntur & natu iam grandes & pulli. Repetit & hoc Plinius admodum succinctè. *Capiuntur in India vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege, verberat ferum; quo fatigato transcendit in eum, nec secus ac priorem regit.* Mirum verò viscum dari, quo elephanti capiantur, de quo nimirum sic Gillius ex Aeliano. In Caspio lacu oxyrinchi pisces capiuntur; horum exempta viscera excoquunt, vnde ad permultos vsus accommodatum fit glutinum: nam non modò ad quæcumque applicatum fuerit, adhærescit, sed & firmissimè retinet, vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissol-
D uatur; & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtuntur, & pulchra facinora edunt. Docet idem Aelianus, quomodo Elephanti, ne in foueas incidere cogantur, aduersus venatores tum armis, tum ignibus resistentes pugnent. Insidiæ, inquit, quas elephantis venatores instruxerint, non eos facilè latent. Nam cùm ad foueam, quàm contra eos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa & abdita præsentione, & scientia rerum futurarum, à progrediendo vlterius se sustinent: ac quam mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, vique & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul & eos euertere conantur, fuga, vt salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cùm atrox pugna, cùm verò vel hominum vel elephantorum cædes & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est. Homines quidem eminus hastas & iacula intorquentes ac collimantes, ictu directo eos feriũt. Contrà elephanti, ex hominibus si quem cecidisse animaduerterint, statim violenter & corripiunt, & ad terram à se abiectum proterunt & conculcant: simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tam diu profligant, quoad miserabili & referta acerrimis doloribus morte, hunc proiectum affecerint. Cùm autem huiusmodi animalia inuadunt, tanquam vela ex animi incitatione

quàm

Lib. 16.

Elephantophagi.

Nerui poplitis vulnerantur.

Troglodytæ.

A sagittis interficiuntur.

Visco capi.

Elephanti & venatorum pugna.

quàm contentiſſimè aures, quas habent patulas, intendunt & pandunt more magnarum ſtruthio- E
num, qui vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur. Itemque promuſcidibus
ſub cornua redactis & contractis, quemadmodum roſtra nauium pleniſſimis velis repulſa, ſic ele-
phanti vehementi impreſſione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumque perinde
vt tuba belli claſſicum ſonans, clamores vaſtiſſimos edunt. Humi porrò proſtratorum & genibus
contritorum & oſſibus obtritorum, tantus eſt ſtrepitus, vt vel illinc longiſſimè exaudiatur: necnon
ſæpius eliſis oculis, naribus diſtractis, fronte diſrupta, facieique forma amiſſa, non vel à proximis
cognatione ſibi noſcuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò ſeruantur. Quamuis e-
nim ſanè venatorem belluæ curſus celeritate comprehenderit, præ tamen vehementi impetu hunc
tranſcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud
tale compingit: ex quo retinetur, ac vixdum ſe retraxit, cum venator elapſus iam ſalutem fuga
eſt conſecutus. In hac igitur pugna, elephanti ſæpe vincunt, ſæpe item varijs terroribus iniectis
vincuntur. Tubarum enim clangor vaſtum clamorem efficit, ipſique homines armis concrepan-
tes, clypeos videlicet haſtis contundentes, & vlulatum tollentes, ſtrepitu vndique omnia circum-
ſonare faciunt: tum verò partim in terra ignem incendentes, partim in ſublime tollentes, ac tan-
quam funda eum contorquentes, partim ignitos torres iaculantes, atque etiam longas faces in fe- F
rarum oculos magna vi inferentes & intrudentes, eis hæc omnia ægrè intuentibus, timorem affe-
runt. Vnde adeo impelluntur, exterrenturque, vt interdum in foueam, quam antè declinabant,
detrudantur & compingantur. Hactenus ille, & rurſus, quomodo à venatoribus in fugam acti, in-
cenſis tandem ſyluis, ab ea cohibeantur deſcribit his verbis: Qui venandi elephantes ſcientiam te-
Ut incenſis ſyluis cohibeantur. nent, nobis teſtantur, hos inſectatione venatorum preſſos, cum robore immenſo, tum impetu ef-
frenato atque præcipiti, & quem ſuſtinere poſſit nemo, ſic quidem per maximas arbores, tanquam
per ſegetes excurrere, eaſque tanquam ſpicarum calamos, vbi curſum ramorum proceritate retar-
dari vident, perfringere: vbi verò ipſi ex arboribus eminent, & proceriores exiſtunt, tum omni
neruorum contentione currere, tum viam inſequentibus præcidere: nec mirum, locorum enim
conſuetudinem tenent. Cùm autem ſe ex inſectatorum ſuorum conſpectu eripuerint, eoſque ma-
ximis proceſſibus itineris longè & retrò poſitos ſenſerint, tum ex fuga recipiunt animum, ſimul &
tanquam periculo liberati, inſiſtunt: ibique tum metus ſolicitudine expulſa, ex immenſo labo-
re requieſcunt: his interea ad cibi cogitationem memoria excitatur, iuncos & hederas per arbores
erraticis implicationibus ſerpentes depaſcuntur, atque palmarum tenera cacumina, & aliarum G
plantarum adoleſcentiores truncos. Quod ſi rurſus inſectatores ad eos propiùs adſint, hi etiam ite-
rum ſeſe in fugam impellunt. Cumque ab his multam viam abſunt, ſeſe ex fuga colligentes, re-
quietem curarum ex itineris labore habent. Inſequentes autem præcipitante ſole debilitati, ſyluam
incendunt, & viam illis obſtruunt: quod ipſum ſentientes elephanti, ſe ſuſtinent à progrediendo.
Igne terrentur. Ignem non minus quàm Leones extimeſcunt. Hæc omnia Aelianus. Iam verò quemadmodum
variæ ſunt capiendi rationes, ita etiam diuerſimodè domantur & cicurantur: ſed fame po-
tiſſimum, vinculis, verberibus, & blanditijs, ſiue illecebris, tum muſicis, tum alijs: Dixi
ex Ariſtotele elephantos à venatoribus elephantis defatigatos à rectoribus, qui in illos inſi-
Ut domētur. liunt, falce regi, indeque breui tempore miteſcere & obtemperare, & quamdiu inſident rectores,
mitem ſe quemlibet eorum exhibere, cumq; deſcenderint, ab alijs manſuetudinem ſeruari, ab a-
lijs ſuam repeti feritatem: itaque immiteſcentium crura priora præpediri vinculis, vt quieſcant;
capi autem & natu maiores & pullos. Tradit & Aelianus Indicum elephantum, ſi robore ætatis con-
firmatus capiatur, ex feritate ægrè traduci ad manſuetudinem: & quod deſiderio libertatis tenea-
tur, ideo cædes facere; ac ſi vinculis deuinciatur & conſtringatur, magis incitari animo, neque
vllam ſeruitutem perpeti: idcoque Indos varijs & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire H
ſtudere: illum tamen nihil de acerbitate ſua remittentem, nihilque ab ijs blandicijs miteſcentem,
ijs præclarè contemptis, pergere ijſdem infeſtus eſſe. Tum Indos inſtrumento quodam muſico
vernaculam cantiunculam ei canere, elephantum animum attendere, auremque ad audiendum
erigere, & ſuauitate illius demulceri, animi incitationem comprimi. Tum paulatim in obiectum
cibum reſpicere, & tametſi omnibus vinculis exoluitur, tamen cantu deuinctum non amplius ad
priſtinos mores à manſuetudine deficere. Aliàs etiam idem Aelianus, quid elephantis, poſtquam
Vt manſueſcant. capti ſunt, faciant domitores, vt manſueſcant, his verbis refert: Primò in ſyluam non ita longo in-
teruallo ab ea foſſa, vbi comprehenſi ſunt, diſtantem, ſic eos ſtrictè conſtrictos funibus trahunt,
vt ne permittant quidem, neue hi præcurrant, neue rurſus retrahantur: deinde certo & dimenſo
ſpatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, vt neu in anteriorem partem inſilire,
neu rurſus admodum in poſteriorem reſilire queant, neue ipſis ex funis laxitate facultas ſit ad in-
ferendum iniuriam, victus tenuitate & fame, horum robur frangunt. Poſtea verò quàm eorum
domitores duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad priſtinæ inexpugnabili feritatis

eos cæ-

A eos ceperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cùm non malitiosè iam, tum verò hilarioribus oculis & mansuetioribus, quàm essent soliti, intuentur. Horum autem qui sunt ætate robusti, vinculis ruptis, cùm dentium robore, tùm verò promuscide arbores reuellunt, & frangunt, vixque serò admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuefiunt. Alicubi rursus inquit: Indi homines licet permulti & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facilè comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roscida enim & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantùm capiunt. Hos cùm adhuc ætate infirmos & teneros ceperunt, ciborum blanditijs & assentationibus ad parendum informant, ac instituunt, blandiloquentiaque mansuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligunt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim disciplinas tradentes: quæ res efficit, vt ipsi ad obediendi facilitatem transferãtur, & exuta feritate humanitatem induant. Hæc itaque omnia Aelianus. Strabo verò etiam Indos tradit ex captis elephantis eos, quos nec senectus nec iuuentus *Lib. 15.* inutiles facit, in stabula ducere, & pedibus inuicem vinctis & collo ad columnam bene compactam, fame domare, deinde herba vel arundine viridi reficere, dehine obtemperare docere, alios

B oratione, alios cantu aliquo, vel tympani sonitu delinire. Raros esse qui non facilè mansuescant: *Natura mites esse.* esse enim natura mites & mansuetos, & ad rationale animal proximè accedere. Facilè autem mansuescere elephantos posse etiam Aristoteles testatur; qui & alias inquit mites & mansuetudini eos addictos esse. Plinij verba de domandi ratione eruditis suspecta sunt. *Domantur* (inquit) *rabidi fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coërceant*: Gesnerus quærendum nobis proponit, an rectè hic legatur catenis, ipse interim mauult plagis, ex Aristotele, id *Plinij locus expensus.* est, inquit, verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè antè posuit: alij verò viri docti scribunt non elephantis, sed elephantarchis, (vt annotauit Baptista Pius noster in commentarijs suis in quintum Lucretij:) sic vocant magistros, admotis: adduntur enim magistri domandis elephantis, qui tanquam mansuetarij illos exuere feritatem docent. Ipse autem Pius re diligentissimè perpensa, nihil immutandum arbitratur, quando Arrianus & Albertus libro de animalibus octauo produnt elephantum ferum aduentu cicuris mansuefieri, quod quo pacto fiat, te (inquit) authores instruent. Quòd elephantis alijs, non elephantarchis legendum sit, Pliniana verba in præcedenti capite te docere possunt. *Capiuntur* (inquit Plinius) *in India, vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege verberat ferum.* Concinunt Arriani hæc verba:

C *Vehemens ineunt mansueti cum indomitis certamen elephanti. Vincuntur haud ægrè, vt par est, feri & agrestes, fame iam ante ac siti domiti deficientibus animis. Descendunt elephantes venatores, summos pedes agrestium nihil vltra reluctantium colligant, tum mansuetis iubent multis eos plectere verberibus, donec victi & fatigati malis in terram cadant, stratorum collis laqueos induunt, iacentesq; conscendũt.* Apud Plinium illa verba: *tumultuantem catenis coerceant*, ne intelligas, quòd elephas coerceat catenis tumultuantem: sed quòd domesticus coercet ferum & nuper captum elephantum tumultuantem in catenis, quibus vt tradit Arrianus pedes & colla stratorum impediuntur. Dictio namq; *Pij error.* catenis verbo illi tumultuantem, annectitur. Hactenus Pius, Arriani verbis, vel malè intellectis, vel nimis præcipitanter citatis, nõ enim elephantes venatores descendere, & summos pedes agrestium nihil vltrà reluctantium colligare scribit, vt ille citat, sed venatores homines intelligit, quemadmodum suprà etiam ex ipso diximus: cui etiam Strabo consentit his verbis: cùm iam defessi fuerint, rectorum audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt, atque hinc subito syluestrium vterum subeuntes, compedes illis inijciunt. Quamobrem ego eorum probo sententiam, qui elephantarchis legunt. Nam & Gesneri restitutio nulla est: quid enim attinebat ad-

D dere domari plagis, cùm iam dixisset Plinius, domari fame & verberibus.

CIBVS. POTVS.

ELEPHANTI palustribus herbis non parum affici, ostendit Diodorus Siculus loquens de quibusdam Aethiopiæ populis, *Accedunt* (inquit) *ad eos ex superiori plaga elephanti allecti (vt quidam tradunt) fertilitate loci, pastusq; suauitate:* *Herba palustres.* *Lib. 4. cap. 1* *Paludes enim miranda à ripis fluuij manant, in quibus multi varijq;, vt alga & arundines, nascuntur cibi, quos cùm degustant, libenter in his locis morantur, consumentesque vt plurimum nutrimenta hominum compellunt ad alia loca fugere.* Aloysius Cadamustus ait eos arborum folijs viuere, indeq; esse, quòd arbores deuastent, nam si stipitem *Arborum folia.* natura illa manu amplexi fuerint, quantumcunque ingentem ab arbore diuellere. Sed & truncos *Trunci.* ipsos gratissimo in cibo habent, vt Plinius & Solinus aiunt; palmasq; excelsiores fronte prosternunt,

Fructus. Poma. Melones. nunt, atque ita iacentium aſſumunt fructum. Amant & aliarum arborum fructus, & poma potiſſimùm, quorum tantum deuorabat elephas ille, quem ex Goropio depinximus, vt modij quatuor excederentur. Quantoperè autem melonibus delectentur, annotauit Hermolaus in Dioſcorid. Luſitani regis (inquit) Liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in Aethiopia nobiliſsimos haberi prædicant, quorum odorem elephantes ſagaciſsimi olfactus animal, de longinquo ſentiant; aduolanteſq; cucumeraria tota depopulentur & proterant. Christophorus Acoſta gratum eis pabulum eſſe ſcribit, radicem muſæ: veſci item radicibus ficus Indicæ, & ramis *Radices.* eiuſdem; quapropter veriſimile eſt, non tantummodò cum cætera pabula defecerint, radices effodere, vt Aelianus aſſerit, ſed alijs etiam temporibus: nam & ipſe ibidem addit, eum qui primus ex radicibus prædam reperit, regredi, vt & ſuos gregales aduocet & in prædæ communionem deducat. Diximuſq; ex eodem elephantos dentium alterum acutum ad propulſandas iniurias ſeruare, altero radices effodere, & arbores extirpare. *Hordeum.* Cicuribus præter alios cibos hordeum datur, vt ſupra etiam meminimus. Ariſtoteles eodem paſtu modios Macedonicos eius frumenti nouem edere poſſe profitetur: tantũ dare tamen periculoſum eſſe: ſex autẽ aut ſeptem dediſſe modios, in vſu frequenti ſatis eſſe, ſed farinæ non plus quam quinque. *Cur plantis veſcantur. Lib. 10. de ſubtil.* Oportuiſſe autem elephãtos, vt plantis, fructibus & herbis veſcerentur, Cardanus aſſerit, nam aliter probum animal eſſe non potuiſſe, quandoquidem omnia animalia quæ carnibus veſcuntur, ſunt iracunda, fraudulenta, crudelia & ſuperba. (Plinius quidem ſapientiſſimos eſſe ait, quia frugibus veſcuntur.) Accedere, quod tantæ moli plurimus fuiſſet neceſſarius cibus, vt vel perpetuo eſurire, vel animalia cuncta deſtruere cogeretur. Fuiſſe etiam neceſſarium, vt in perpetuo motu ad perſequendas feras eſſet, quod tantæ moli fuiſſet incommodum. Sed herbas tamen cùm exigui ſint nutrimenti, breuem vitam fuiſſe effecturas, vt inquit Hippocrates: quam ob rem oportuiſſe cum truncis arborum & fructibus veſci. At his cum terræ plurimum admiſceatur & lapillorum quandoque, ob id neceſſarium fuiſſe, *An lapides, & terrã impunè edat.* vt illius corpus à talium eſu haud offenderetur, alias perpetuò ægrotaturum. Non igitur terra aut lapidibus deuoratis offendi. (Ariſtoteles ægrotare elephantes ſcribit, ſi comedant terram, niſi ea frequenter vtantur: nam ſi frequenter, (inquit) nihil ſentiunt mali: lapides etiam interdum deuorant. Sic & Plinius: *& terram ediſſe ijs tabificum eſt, niſi prius mandant: deuorant autem & lapides.*) At fructus & rami arborum cùm perſæpe altiores ſint, quàm vt animal efficere poſſet tantæ magnitudinis, quod poſſet illos attingere; duritie igitur capitis proboſcidiſq; & dentibus illum muniuiſſe naturam ad euertendos arbores. *Proboſcidis vtilitas.* Adiuuare & proboſcidis longitudinem ad decerpendos fructus & ramos, ne vniuerſas arbores euertere cogeretur, quod illi laborioſum fuiſſet, atque damnoſum, nec ſolùm ipſi, ſed alijs ſublato alimento in poſterum. Aelianus tradit elephantos poſtquam cicures euaſerunt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, allijs, iunco, palma, hederaceis folijs veſci. *Potus.* Quod attinet modò ad potum; idem Aelianus prodidit, claræ & nitidæ aquæ potionem elephanto inimiciſsimam eſſe, nec prius bibere, quàm conturbarit; turbidam enim & ſordidam ei ſuauiſsimam eſſe: *Aqua turbida.* proinde cùm ad flumen aut lacum acceſſerit, cœnum pedibus perturbare. Huius rei cauſam Simocatum adferre, quòd in aqua pura ſuam ipſe vmbram extimeſcat: ideoque ſolere Indos, cùm traijcienda eſt aqua, obſcuram & illunem obſeruare noctem. Idem ait elephantum gregarium aſſuefactum, aquæ vti potione: ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus confecti, ſed etiam ex oryza factitij vini vſum indulgeri. & alicubi refert potionem, qua Indi pro vino vtuntur, ideo ipſis largiri, vt ad prælium audaciores reddantur. *Vinum.* Vini autem potu gaudere habemus ab Athenæo, qui ex libro Ariſtotelis de ebrietate, elephãtes & Simias vini potu inebriari prodidit. Legimus modò etiam apud Ariſtotelem, bibi ab elephanto vini quinque mares, quæ menſura heminas continet ſex. Elephas ille, de quo diximus ex Goropio, vna vice plures quàm ſedecim vini libras bibebat, idque toties iterabat, vt menſuram potus à philoſopho proditã facilè æquaturus videretur. *Sitis patientia.* Sitis ſunt perquam patientes, tradit enim Aelianus ſine potione octo dies ferre.

COITVS. PARTVS.

Quando incipiant coire. ELEPHANTVS tam mas quàm fæmina incipit (inquit Ariſtoteles) coire anno ætatis vigeſimo: Et rurſus: Elephantus fæmina incipit coire anno, aut duodecimo, cùm celerrimè, aut quintodecimo cum lentiſſime. Mas quinque aut ſex annos natus ſuperuenit ineunte vere. Quod poſtremum Plinius videtur repetiſſe, *Mas* (inquit) *coit quinquennis, fæmina decennis.* Solinus affirmat mares ante quinquennium, fæminas ante decennium, coitum neſcire. Adeo de tempore, quo primò coitum exercent iſtiuſmodi feræ, variant authores. Strabo aſſerit, mari tempus fœcundi eſſe, cùm domi detentus fuerit, & ſæuierit: tuncq; pingue etiam quiddam emittere per

ſpira-

A spiramentum quod ei secundum tempora est; fœminis verò cùm hic idem meatus apertus fuerit. Arrianus quoque Venerem appetere ait verno tempore, more bouis & equæ cùm fœminis spiracula quædam circa tempora adaperta spirant. Similiter de coitus modo variare authores reperio. Elephantos etenim, camelos, tigrides, lynces, rhinocerotes, auersè coire testatur Solinus ex Plinio, qui, vt suo loco annotauimus, auersa eis genitalia esse adijcit. Ad quem coeundi modum allusisse Horatium Porphyrio credidit, cùm de Canida canit: *An auersè coëant.*

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

Indicare nimirum poëtam tantæ deformitatis, tantique fœtotis libidinosam illam mulierculam esse, vt nullus possit cum illa concumbere, nisi auersè, more barrorum, id est, elephantorum: *Horatius explicatus.* cui expositioni fauet Hermannus Figulus Hitsfeldianus: Digna, inquit, quæ cum elephantis rem habeat, non cum viris. Hoc autem ideo dicere videtur, quod elephanti rarò & auersi coeant, & propterea deformitatem eius videre nequeant; Addit tamen etiam intelligi posse, comparatione facta ad elephanti deformitatem. Iacobus verò Cruquius barros hic dici posse putat gerulos adustos perpetuo sole valido & succulento corpore, ideoque eos vocare nigros, non etiam analogia ab

B elephantis accepta, vt habet, inquit, commentator, qui vt magno erant animi stupore, ita nullo nitore corporis, nulla mundicia gaudebant, homines plebeij & moribus planè impoliti, vnde & barros amaros illos & insuauis conuersationis homines, quorum meminit in satyris Horatius, dictos autumat, nisi etiam de iisdem hic poëtam agere quis malit. Inquit autem ibi Horatius: *Barri qui.*

------ Adeo sermonis amari

Sisennas, barros vt equis præcurreret albis. *Li. 1. Sat. 7.*

Vbi Porphyrio barros ait fuisse maledicentissimos, & esse poëtæ sensum. Persius tantâ erat amaritudine orationis, vt de Sisennis & Barris petulantissimis & nobilissimis conuitiatoribus triumphum ageret. Ita & Adrianus Turnebus Horatium de anu loqui scribit deformissima & turpissima fœdissimisque & nigerrimis digna amatoribus, quales (inquit) erant Romæ Barri, de quibus citat deinceps eundem, quem iam recitauimus, poëtæ versum: & postmodum, non perinde, inquit, placet de elephanto, qui & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tot enim interpretum consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligimus. Albertus Magnus elephantum fœminam ait in coitu sedere, hoc est, se submittere, marem superuenire, *Li. 14. c. 10.* *Coëundi modus.*

C siue vt ille loquitur, super eam equitare: ideoque fœminam descendere in foueam aliquam, vt mas commodiùs superueniat: præcipuè verò in aqua iniri desiderare; indeque tam fœminæ quàm mari maximè commoditatem accedere, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post coitum facilius descendit. Lego & apud Etymologum: Coëunt non in terra propter corporis grauitatem, sed in aqua palustri, quod leuiores nimirum fiant, aqua attollente corpus maris, conscensuri fœminam. Cæterùm habemus ex Aristotele, subsidere fœminam, clunibusque submissis insistere pedibus ac inniti: marem superuenientem comprimere, atque ita munere venereo fungi. Contingit aliquando, vt ait idem Albertus, ex Auicenna, marem coire cum fœmina in regione, quæ dicitur Virgea de Caureryuyz; quod quidem mirum videbatur, cùm aliàs extra terram natalem suam, hoc est, Indiam, coire non soleant. Tum temporis verò extra Indiam in regionem Corascenorum & finitimam educti coibant. Mas fœminam saliens culmo (Gesnerus probo scidem intelligere conijcit, cùm in singulari numero proferat: nam alibi dentes eius siue cornua barbari culmos appellant) eaudam eius temouit. Nugatur quidam physiologus siue author de natura rerum, elephantos operam proli daturos, Orientem versus pergere ad proximum Paradiso locum, ibique inuentam mandragoram primò gustari à fœmina, deinde persuasum ab ea marem, *Locus.*

D sicque misceri & fœminam concipere. Diodorus Siculus interprete Pogio, ait elephantes coire, non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi & reliquæ quadrupedes. Quid autem per promiscuum coitum intelligat, ex Græco textu peti debet, quo ego destituor. Tempore coitus teste Plinio (ex Aristotele) maximè efferantur, & stabula Indorum dentibus sternunt, quapropter arceri coitu, fœminarumque pecuaria separari. Est nihilominus & pudor in coitu, & temperantia: *Furiunt tempore coitus.* pudore enim nunquam nisi in abdito coire suo loco diximus: & mas coitum triennio interposito *Pudor.* repetit, vt refert Aristoteles, fœminamque quam grauidam reddidit, eandem præterea nunquam *Temperantia.* patitur. Fœminam initi dici tradit Plinius quinis cuiusque anni diebus, nec amplius, sexto perfundi amne, non ante reduces ad agmen. Idem etiam legimus apud Solinum: Biennio, inquit, coëunt quinis, nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuersuri, quàm viuis aquis abluantur. Cùm igitur apertè & in aliorum oculis non coëant, sed secedentes, fit, vt quàm diu in *Quandiu vterum gerat.* vtero gerat, non satis constet: id quod Aristoteles quoque fatetur his verbis: Ferendi vteri tempus alij annum & sex menses, alij triennium statuunt: causa quamobrem hoc incertum sit, quòd non pateat coitus. Ipse autem philosophus naturæ rerum consultissimus, vterum biennio gerere asserit:

asserit: Strabo mensibus, vt minimum, sexdecim, vt plurimum, octodecim, cui Diodorus Siculus & Arrianus assentiunt. Aelianus dubius, cui debeat subscribere: biennium, inquit, gerere vterum audio; alij sesquiannum tantùm grauidas esse aiunt. *Lib. 2.* Alij etiam ex veteribus octauo a coitu anno, alij decimo parere crediderunt. Hinc apud Apuleium lego: *Et vt cuncti numerant, octo annorum onere misella illa velut elephantum paritura distenditur*: quæ tamen verba etiam de enormi ventris tumore intelligi possunt. De decennali partu Plautus ait: *In Sticho.* *Auditur hoc sæpe vulgò dicier, solere elephantum grauidam perpetuo esse decem annos.* Ait & Plinius, decem annis gestare vterum vulgus existimare. Opinio eadem fuit Onesicriti apud Strabonem, vbi tamen interpres pro *κυίσκονται δεκαέτιαν*, id est, decennio grauescunt vtero, non bene transtulit, concipiunt decimo anno. Partus, vt Aelianus annotauit, in caput procedit in lucem. Parit autem teste Aristotele, enitens *Pariendi modus.* posterioribus cruribus, & subsidens, cum dolore. Quot verò vnico partu pariat, alij rursus aliter tradunt. Plinius animalia quo maiore sunt corpore, eò minus fœcunda esse ait, & singulos parere, & inter ea enumerat elephantos, camelos, equos. Sic & Diodorus Siculus, fœtum edere vni- *Quot pariat.* cum scribit equarum more. Sed & Aristoteles singulos parere testatur, viuiparum namque animal esse. Quem locum Plinius aliter quàm nunc legitur, repetit. *Decem annis*, inquit, *gestare in vtero vulgus existimat. Aristoteles biennio, nec amplius quàm semel gignere, pluresue quàm singulos.* F *Non semel parere.* Aduerbium autem illud semel apud Aristotelem non legitur, quod & Scaliger aduertit: Putabam, inquit, temere additum à librarijs: adij oraculum, id est, Hermolaum: nihil respondit: ergò Solinum consulimus; eadem suo more reposuerat fidelis plagiarius. Quid igitur tandem? Nam si binis parentibus vna succedit soboles, necesse est ad nihilum tandem. Non solùm verò plus semel parit, verùm etiam plures singulis: Sic Scaliger, qui iam etiam dixerat, & ternos & quaternos parere. Ad summum verò quaternos vno partu excludere Aloysius Cadamustus attestatur. Partus magnitudo secundum Aelianum est instar porci integræ ætatis & iustæ magnitudinis, vel *Cap. 29. Partus magnitudo.* secundum Aristotelem magnitudine vituli: Idem alibi clariùs, bimestris aut trimestris vituli magnitudine esse scribit. Plinius verò, *Elephanti*, inquit, *vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris.* Aelianus quodam operis sui loco anniculum vitulum magnitudine adæquare ait: quæ tamen magnitudo impar parentibus comparata eidem videtur: ait enim alio loco elephantum in quadrupedum genere ex minimo maximum euadere; vt ex aquatilibus crocodilum, ex volucribus, magnam Struthionem. G Plutarchus in libro Vtra animalium prudentiora &c. Latinè reddito tradit, elephantorum fœminas proximè vias, quò carniuoras bestias minimè accedere sciunt, fœtus comprimis edere, sed falsus est interpres, cùm hoc *ἐλάφων*, vt in melioribus codicibus legitur, id est ceruorum, non elephantorum naturæ conueniat: etsi mirus interim sit elephantorum erga fœtus amor, vt suo loco indicauimus. Nugacissimum etiam esse arbitror, quod scribit author de natura rerum, elephantem parturientem aquam ingredi vsque ad vbera, illicque parere metu draconis, qui extra aquam parienti fœtum deuoret. Marem præterea à pariente non recedere, propter serpentem, qui inimicus sit eius, sicut draco. Fœtus statim vt natus est, cernit & ambulat, teste Aristotele, & ore sugit, non promuscide. Lactant vsque ad annum octauum, vt refert Arrianus in Indicis.

GRESSVS.

Velocitas. GRADATIM ambulat elephas, propter corporis nimirum grauitatem. Neminem tamen esse aiunt tantæ pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat, & assequatur. H De elephantorum incessu hæc ferè Aristoteles prodidit. In libro de communi animalium gressu ait, *Accidit quoque motum præstari, etiamsi nullus crurum flexus agatur, quemadmodum pusiones serpere videmus. Quinetiam elephantes ita se mouere diuturna hominum fama celebratur; quæ tamen falsa confirmata est, cùm id genus animalium inflexu & in scoptulis opertis vel in clunibus adducto sese moueant.* Et alicubi: *Elephas non, vt aliqui retulerunt, agit, sed considendo crura inflectit, nequit tamen præ nimio pondere vtrumque in latus æquilibrio quodam vergere, sed aut læuo incubat, aut dextero, atque eo ipso habitu requiescit. Flectit certè hic suos posteriores poplites modo hominis.* Et rursus: *Flectunt cætera quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quam homines sua membra.* Sic & Plinius: *In posterioribus elephanto articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cætera animalia in diuersum.* Ex Vartomanno autem etiam ni fallor dictum est, articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores, terram versus. Vnde fortassis est, quod facessat insidentibus eos negocium; nam vt ipse & Gillius scribunt; insueti insidendi in eis, non aliter quàm ij, qui in mari nauigant, in nauseolam incidunt, neque insistere possunt. Quod tamen de proue-

ctioribus

A ætioribus intelligi debet. Siquidem vel iisdem attestantibus ex adolescentium molli gradu sessor tantopere delectatur, vt si mula veheretur gradaria. *Differentia gressus pro ætate.*

V O X.

ΣΤΡΙΓΜΟ'Σ quamuis magis propriè homini tribuatur & serpentibus, vt constat ex hoc Aristotelis: *ὅσα μὲν ᾠοτόκα ἐστι, ἀφίησι φωνὴν, ἀσθενῆ μέντοι. καὶ τὰ μὲν συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις. τὰ δὲ συριγμὸν μικρὸν, ὥσπερ αἱ χελῶναι.* Vertit Plinius: *Oua parientibus sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus*: aliquando tamen de elephante etiam dicitur, vt apud Arrianum in expeditione Alexandri: *ὡς δὲ καματηρά τε τὰ θηρία καὶ οὐκ ἔτι αὐτῷ ἐρρωμέναι αἱ ἐκδρομαὶ ἐγίγνοντο ἀλλὰ συριγμῷ μόνον διαχρώμενα, ὥσπερ αἱ πρύμναν κρουόμεναι νῆες*, tantum barrientes & rudentes. Barrire ait Festus, atque hinc barrum vocari dictum est, vocemque barritum: qua item clamorem militarem intelligi, quem Romani cum hostibus congressuri edebant, legimus. Galli item & Romani, quibus inconsulta ira & furor est, quando cum hoste congredi parant, dissono & truci cantu, prælia inibant, quem quoque barritum vocatum fuisse Alexander ab Alexandro scribit, ex Tacito nimirum, cuius hæc sunt verba in libro de moribus Germanorum: *Sunt illis quoque carmina, quorum relatu quem barritum vocant, accendunt animos, futuramque pugnam ipso cantu augurantur.* Meminit huius quoque vocis Vegetius, *Clamor autem* (inquit) *quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli, quàm acies vtraque se iunxerit.* Frustra itaque nonnulli pro barritus legunt barbaricus, propterea quod Festus istiusmodi clamorem vocat barbaricum, quod eo genere barbari vtantur: apparetque nomen inde ortum, quoniam terribilis fit in pugna elephantorum stridor, vt suo loco ex Marcellino dicetur.

Sibilus. *Barrire.* B *Lib. 4. c. 7.* *Lib. 3. c. 18.* *Barbaricus clamor.*

AFFECTVS, EORVMQ. CVRA.

ELEPHANTOS (inquit Aristoteles) cæteris malis immunes aiunt; inflatione autem alui infestari: Plinius addit alui profluuium: *Frigoris*, inquit, *impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt.* Atqui non solùm inflatione laborant, sed iis prætereà affectibus, qui inde dependent, quod testatur idem Aristoteles his verbis: *Morbis inflatione contractis laborant; quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel alui reddere.* Profluuii verò etiam meminit philosophus, quem in eis affectum Niphus colicum esse conijcit. Quo cùm vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, inquit, & cibo fœni melle imbuti; vtrumque enim id sistit profluuium alui. Iam & ex Aeliano discimus, oculorum affectionibus corripi. Ait enim: In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cum voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscunt. Idem Aelianus post mentionem de vulneribus eorum & oculorum morbis factam; cęteris quibus tentantur, inquit, morbis, vinum nigrum medetur. Quod si hac medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt. Quæ omnia ferè etiam apud Aristotelem est legere, necnon & apud Arrianum. Scribit item Aelianus Indos captis elephantis, eorum vulnera aqua primùm tepida eluere: deinde si hæc ipsa luculenter sunt alta, butyro vngere, postea inflammationem lenire, suillam carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes. Hoc & Strabo breuiter scripsit: Vlcera suillis carnibus fouent. Aristoteles etiam ait, cùm humeri dolent, carnibus suillis assis iuuari. Furor eorum (eo enim tentari aliquando, ac potissimùm tempore coitus, antè dictum est, sed & Aelianus ait, ex cursu funiis incitato,) fame & verberibus domatur, elephantis aliis admotis, qui tumultuantem feriant, vt scribit Aristoteles, vel qui cæteris coërceant, vt Plinius. Quotannis autem in furias agi reperio, tuncque nemini parcere, sed obuium quemque proterere. Antè verò quàm huiusmodi ægritudine & amoris furore corripiantur, à suis rectoribus in agros deduci, atque istic validis firmisque catenis ferreis constringi solere: furoris enim indicium agnoscere, ex quadam oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicari autem huic ægritudini ipsorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonstrando, vilis & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vsitata adhiberi: maximam eorum castigationem esse, grauibus verbis illos obiurgare: tametsi interdum anteriores pedes subleuare eos iubeant, plantasque cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob stultitiam. Hæc ferè Christophorus Acosta.

C D *Furor.*

ÆTAS. E

Quot annos viuant.

LONGISSIMAE vitæ esse elephantos vero verius esse video, cæterùm quot annis viuant, affirmare non ausim, quando alij plures, alij pauciores (multos tamen omnes) ei tribuunt. *Viuunt plerique* (inquit Plinius) *quantum longaui homines: quidam ad ducentesimum perueniunt annum. Aristoteles viuere ducentis annis & quosdam trecentis existimat.* Sed apud Arist. hæc legimus: *Elephantos alij annos ducentos viuere aiunt, alij trecentos.* (Hoc & Aelianus tradit,) & rursus: *Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum & viginti aiunt: fœminas ferè totidem.* Arrianus ait, *vt longissimum, annos circiter ducentos viuit: sed multi ante hoc tempus morbo pereunt.* Solinus quasi pro affirmato viuere asserit, in annos trecentos. Et Onesecritus recitante Strabone dicit eos ad trecentesimum annum viuere, raros ad quingentesimum: circiter ducentesimum robustissimos esse, Tradit & Basilius, suo quoq; tempore fuisse, qui certò scirent, viuere elephantum annos trecentos, atq; adeò his tanto plures: causamq; ascribere inarticulatæ membrorum compagi, nec vllis distinctæ articulis. Discimus verò etiam ex Philostrato de elephantorum ætate, quod longissimæ vitæ sunt, ab alijs pluribus scriptum esse: veruntamen qui habitant apud vrbem Taxilam, omnium vrbium Indię maximam, elephantem inuenisse perhibere, quem vittis & myrteis coronis indiginæ ornabant, asserentes vnum ex ijs esse, qui pro rege Poro aduersus Alexandrum pugnauerat: quem propterea quòd in pugna promptissimè versatus esset, Alexãder Soli dedicauit. Esse autem illi torques aureos circa dentes, seu potiùs cornua libeat appellare, & in torquibus literas Græcas insculptas, hæc verba referentes: *Alexander Iouis filius Aiacem Soli.* Hoc enim Aiacis nomen ipse elephãto imposuit, magnum magno nomine exornans. Conijcere autem indigenas annos quinquaginta supra trecentos, ab ea quam diximus, pugna ad ea tempora intercessisse, cùm tamen scire non possint, quot fuerit natus annos, quando pugnæ interfuit. Iubam verò quondam regem Libyæ in scriptis retulisse, equites Libycos quandoq; elephantis insidentes inter se pugnasse, fuisseq; alteri elephantorum parti turrim dentibus insculptam, alteri verò nihil, cumq; nox pugnantes occupasset, partem quæ turrim in dentibus gestasset, superatam in Athlantem montem confugisse, se verò post id tempus annos quadrigẽtos ex ijs vnum cepisse, qui aufugerant, & insigne illius dentibus insculptum inuenisse, quasi nuper fabricatum, nullaq; ex parte consumptum. Hæc Philostratus. Iuba etiã rex, vt refert Aelianus, elephantum scribit patri suo fuisse, qui multa sęcula vixisset, nempe qui emanasset, & per manus traditus fuisset, vsq; ab huius alta stirpe. Et Ptolemæo Philadelpho Aethiopẽ elephantem fuisse, qui vel multas ætates vixisset, vel ex hominum consuetudine, vel institutione mansuetissimum: atq; idem ipse ait, se vidisse elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui vsq; ad Antiochorum postremam expugnationem vixisset. Pausanias autem ceruum elephanto viuaciorem esse ait, illius ceruæ exemplo, quam dominam appellabant, deæ sacræ, quam Leocydes vidit, cum torque, in quo incisæ erant literæ: *Hinnulus exceptus soluente Agapenore Troiam.* Plinius tradit, iuuentam eorum à sexagesimo incipere: ex Aristotele, qui, florere, inquit, circa sexagesimum narrant. Ex dentium quantitate ætatem futurã cognosci referunt: Scribit enim Cadamustus, sese vidisse aliquando apud Nigritas occisum perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant, inquit, ad duos palmos, verùm palmus contectus carne maxillæ, immergebatur, vt totus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium, aiebant autem argumento dentium amplitudinis feræ despicabilis ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs. Cur modò longioris vitæ sit elephas, rationes audiamus Cardani: sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeo robustos & tam commodè fabricauit, vt quemadmodum testatur Arist. cibum omnem confestim redigat in farinam. Simul etiam consulit, vt diu gestaretur catulus in vtero, tum propter vitæ longitudinem, tum etiam ipsius vitæ longitudo causa fuit, vt quamuis biennio fœmina in vtero ferat, multos tamen possit generare. Neq; enim vllum animal, quod parum in ventre matris gestatur, longæ vitæ esse potest. Dixerat etiam animalia in aqua degentia, ob humidũ liquidius, tam diu viuere posse; nec aues ob paruitatẽ: nec quadrupedi alij meliorem temperaturam concessam esse. Cæterùm Scaliger quum duo, inquit, genera excludebas, auium & piscium? Quin de piscibus mirum, quum mortui fluitent, nulla eorum cadauera inueniri. Et est ratio. Non. n. in aqua, sicut in aëre mutationes impressionum sunt. Tamen haud repugno. Esto ab alijs cadauera deuorẽtur. At de auibus non assentior. Etenim paruitas non est causa corruptionis. Inter lapillos diutius adamas quàm saxum durat. Et viuit vtrũq; in tua schola. Adhæc boues canibus maiores minus diu viuunt. Coruis nemo vescitur. Corui nullum vnquã inuentũ est cadauer. Neq; fauet ratio. Magna nãq; moles pluribus indiget instrumentis. Sed vt redeamus, vbi statues hominẽ? Nã neq; vt piscis, humidus: neq; paruus, vt auis: neq, magnus, vt elephas. Huic igitur optimo tẽperamento, quare nõ

In Hexam. homil. 9. — *Lib. 2. c. 6.* — *Elephas Aiax dictus.* — *Cerui viuacitas.* — *Causa longæ vitæ.* — *Exercit 204 2.*

F G H

& vita

A & vita longissima? Optimo namq; optimũ debetur. Demonstratio hæc est: si optimo inter quadrupedes tẽperamento cõstitutus elephas, iccircò viuit diutissimè: igitur aut optimũ tẽperamentũ simpliciter, est causa longæ vitæ: quare homini non optimũ, quia vitæ non longissimę. Aut si in quadrupedũ solo genere optimũ temperamentũ longæ vitæ causa est: non erit simpliciter causa, sed forma ipsa, conseruans id, quod sibi comparauit. Hoc autem non est optimum in natura, diutissimè viuere, sed sapientissimè. Hominis enim vita non hæc est, sed via ad vitam, quæ æterna est. Alijs animantibus quod adest, suum ipsorum. Homini quod adest, est propter id, quod abest. Abest, enim quod suum ipsius est: Haud eo inficias, temperamentum esse, quasi instrumentum formæ ad cõseruationem: sed nego esse per se causam. Non est igitur elephanto optimum temperamentum ad viuendum diu: quia esset optimum in olea, aut palma, aut vlmo, quæ diutius viuunt. An verò temperamentum optimum attribuat suillo generi Galenus, propterea quòd humanis simillimas carnes illas iudicarit: in commentarijs nobiliũm exercitationum satis disputatum est. Neq; magnitudinẽ, neq; paruitatem agnoscit Philosophus vitę longę, breuisue causas, in libro super ea re peculiari. Hęc ille.

B SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

ETSI elephas homine obuio fortè in solitudine & simpliciter oberrante, clemens placidusq; viam etiam demonstret, vt antè ex Plinio diximus, ab eodem tamen, dum vestigia hominis animaduertens priusquam hominem, intremiscit insidiarũ metu, subsistit ab olfactu, circumspectat, iras perflat, his & alijs inditijs quæ ibidẽ subneximus ex eodem naturali historico, hominem timeri hoc maximè, sed vnde timeatur, haud facile à nobis posse comprehendi, apparet. Plin. sanè id non declarat, quamuis inquirat & innuat. Apollonius verò, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur ad Brachmanos, cùm vidisset paruulum vnco quodam elephantis ceruici infixo, ducere ipsum ingens animal, tentauit Damum eius indiuiduum comitem, vnde esset hæc tam vasti animalis erga puerum obedientia, & ignoranti & doceri exoptanti Damo dixit: Id est ex terrore quodam actiuo, homini ab opifice immisso, quem præsentiẽtes inferiores & animalia omnia ipsum hominem timent, & reuerentur. Ipsi autem elephanti formidantur ab equis. Cardanus cùm dixisset elephantorum vocem ab Aristotele vocari spirabundam: Palam est, inquit, hanc ad affectus exprimendos & maximè ad commiserationem esse accommodatam: ob id nil mirum equos nõ tam animal quàm vocem vtramq; formidare. Mox verò elephantum illum, quem hic vidit, non adeo formidari ab equis ait, vt mulæ alioqui timidissimæ ad eum accederent; quamobrem de iratis elephãtis & in pugna ac de voce ipsa id intelligendum esse retur. Quoties equi elephantorum & aspectu & nidore consternati & in fugam sint coniecti, testantur non pauci historici, idq; etiã mox constabit in vsu in bello. Cyrus cum aduersus Derbices expeditionem suscepisset, quorum rex erat Amoræus, Derbices ex insidijs produxerunt elephantos, equitesq; Cyri fugarũt & Cyrus ex equo cecidit. Semiramidem refert Sabellicus indigam elephantorum elephantinas effigies bubulis multifariam corijs magno numero exstruxisse, easq; bellatoribus supernè sedentibus, equitibus velut in acie obiecisse, inanium belluarum occursu futurum ratam, vt in vera pugna equi minus ac minus formidarent. Inter alios hostes præcipuum habet rhinocerotem, quocum atrox ipsi pugna est, succumbitq; non semel. *In ludis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephãto*, inquit Plinius, *cornu ad saxa limato praparat se pugna, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multo breuiora*. Et alibi. *In arbores exacuunt, limantq́; cornua elephanti, &* D *saxo rhinocerotes*. De pugna vtriusq; sic ait Aelianus. Rhinoceros licet humilior inferiorq; elephanto, cornu tamen (quod in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore concedat,) saxis exacuto, elephanti crura suo rictu subiens, discerpit & lacerat: isq; effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de pastionibus, pro ijsq; tuendis multi mori dicuntur, ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrarit, elephantinis dentibus distrahitur: ac tametsi eius pellis ea existat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamen tam violentus est elephanti impetus, vt eam reijciat. Meminit eiusdem pugnæ Strabo, & Oppianus, sed paucis:

Sape etiam validos elephantes Marte lacessens,
Semineces tandem diffusa sternit arena.

Non bene etiã conuenit inter elephantes & Leones. Author enim est idem Aelianus; cùm elephanti in venatione fugantur, si eos sic frequentes coactos Leones perspiciant, alios aliò in fugam tanquã hinnulos, ab elephantis sibi incredibiliter timentes, conijci. Et Iphicrates scribit referẽte Strabone apud Hesperios Aethiopes Leones elephantorum pullos aggredi, quos cùm vulnerarint, iã matribus succurrentibus fugere: illas verò cùm filios sanguine maculatos viderint, eos interficere: leones

Elephas quando hominem timeat

Lib. de subtil.

Equi elephantem timent.

Enneid. 1. lib. 1.

Rhinoceros.

Lib. 16.

Leones.

Tigris. postmodum reuersos cadaueribus vesci. Pugnant & cum tigri. Eustathius nescio cuius authoritate, E
Tauri syluestres. tigridem ait elephanto esse robustiorem. Atrianus verò ait insilire tigridem in caput elephantis, facileq; suffocare. Syluestribus tauris etiam infestum esse aiunt elephantem teste Alberto, nosq; mox in vsu in spectaculis pugnam elephantis cum tauris ex Martiale recitabimus. Si verò ipse elephantus feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuescere tradunt, nimirum ex Plutarcho, qui
Aries. sic ait: Erant qui naturales rerum dissentiones iactarent, & multa huius generis commemorarent:
Sympos. 2. q. qu. 7. nimirum elephantem furentem conspecto ariete insania solui. Aelianus ait elephantem arietis exhorrescere cornua: aliàs verò etiam asserit, à Romanis (quoniam non cornua modò arietis, sed etiam suilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam dici versos, victoriamque amplam ex eo bello relatam fuisse. Quamobrem Volaterranus, cùm ait Elphantum ex animalibus maxima exhorrere hircum, cerastem, porcum, ijsq; machinamentis à Romanis elephantos Pyrrhi regis primum fugatos, perperam pro ariete cornuto, hircum cerastem reddiderit. Meminit eiusdem vel sympathiæ vel antepathiæ Orus Apollo, vt suo loco patebit, & ex neotericis
Porcus. Gillius elephantum ait, cùm feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuescere. Quod verò de grunnitu porci ait Aelianus, idem & Strabo tradit, & Seneca, necnon & Aelianus rursus alicubi, cùm ab Antipatro Magarenses circumsederentur, acerrimeq; Macedones incumberent, primò scribit in sues pice oblitos incendium Megareos excitasse, deinde sic incensos in hostes immisisse: Sues itaque furore inflammatos, cum in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes, F
quod igni flagrarent, quasi quibusdam furijs elephantos incitasse, & grauiter perturbasse, adeo vt nullum neq; ordinem tenerent, neq; amplius, quãuis à primo ætatis tempore domiti, mansuefacti essent: siue quòd sua quadam recondita natura à suillo pecore longè abhorreãt, grauique in id odio sint: siue etiam quia horum absonũ vocis acumen pertimescant: cuius rei non ignaros educatores generis elephantini, vnà cum suibus pullos alere, ex consuetudine eos vt minus horreant. Zoroastres quidem huius antipathiæ etiam meminit, sed à porcelli recens nati voce exhorrescere elephantum scribit. Et apud Suidam lego: porco statim de turre suspenso, periculum quod ab elephanto imminebat, effugisse . . . . . . quod is grunitum suis tetrum molestè ferens recedebat.
In κεκραγμόν. Mures. Reperio item mures adeo odisse, vt si pabulum ab eis attingi viderit aut senserit elephas, fastidiat ac respuat. Non magis (inquit D. Basilius) admiror elephantem ob magnitudinem, quàm murem qui horrendus est elephanto. Sunt nihilominus qui id falsum esse dicunt, errorenq; inde na-
In Hex. homil 9. tum, quòd pro ὗς id est sus, legerent μῦς id est mus: vt ait Constantinus Gryphes tradit Aelia- G
Gryphes. nus cum alijs animantibus certare eaque vincere, contra Leones autem & elephantos nequaquam stare. Elephantorum anima referente Plinio serpentes extrahit, ceruorum item vrit. Id ta-
Lib. 11. c. 53 men alij ceruis ascribunt, notumque est hoc Lucretij:

Naribus alipedes vt cerui sæpe putantur Ducere de latebris serpentia sæcla ferarum.

Itaque cerui dicuntur ἔλαφοι παρὰ τὸ ἑλεῖν τοὺς ὄφεις, id est, quia capiunt serpentes; vel παρὰ τὸ
Serpentes. ἐλᾶν τοὺς ὄφεις, id est, quia agitant & abigant serpentes. Aut itaq; dicendum vtrisque id conuenire,
Dracones. vel Plinium nominis similitudine deceptum. Tradunt verò quidam, vt Diodorus Siculus ait, in
Lib. 4. c. 1. desertis ac effertis locis serpentes magnitudine numeroq; admirabiles esse, & cum elephantis propter aquas pugnare: assurgentes enim complicare corpus, annixosque viribus, elephantorum cruta connectere pluribus spiris adeò arctè, summaque vi, vt spumantes bestias natura graues ad casum compellant: tum plurium concursu facto, bestiam haud facilè mobilem depasci: omissis ad assuetos verti pastus. Dracones puto intelligit, nam & Aelianus ait Dracones elephas enhorrescit: & rursus: Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta passuum progredientes generat, & nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorum interfectores ipsos nominant & prouueniunt ad summam senectutem: item alibi: Apud Indos, sicut audio, graueis inter se gerunt inimi- H
citias draco & elephantus. Quare dracones haud inscij imperitique ex arboribus elephantos ramos decerpere in pastus suos solere: in has ipsas arbores primo serpũt, postea eam sui corporis partem dimidiam, quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circumtegunt, alteram partẽ anteriorem funiculi instar appensam demittũt: eò cùm accessit elephantus ad arboris cacumina colligenda, draco in huius ipsius oculos insiliens effodit, & constrictum tenens, inusitato & nouo quodam laqueo strangulat. De eadem pugna Plinius, *India* (inquit) *fert elephantes, bellantesq; cum eis perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipsos circumflexu facili ambiant, nexuq; nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusq; corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuiq; præcipua solertia est, vt ijs* (draconibus) *vna scandendi in tantã altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculatus excelsa se arbore iniicit. Scit ille imparem sibi luctatũ contra nexus: itaq; arborum aut ruptum attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primũ alligant cauda. Resoluũt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritus præcludunt, & mollissimas lancinant partes. Iidem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculosq; maximè petunt. Ita fit, vt plerumq; cæci*

ac fame

A *ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tanta discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia huius dimicationis fama Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisque illigata manu in aurem morsum defigere; quoniam is tantùm locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatosque concidere & dracones inebriatos opprimi, commoriq;.* Hactenus Plinius: ex quo etiam Solinus eandem discordiam repetit: *Inter elephantes & dracones*, inquit, *iugis discordia: deniq; insidiæ hoc astu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primùm pedes nodis alligant, vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem;* sic ille, & reliqua quæ Plinius: & subinde. *Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic vtrimque fusus cruor terram imbuit, fitque pigmentum, quicquid soli tinxerit: quod cinnabarim vocant.* Sed & hoc à Plinio accepit, qui *milton*, inquit, *vocant Græci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine, vt diximus. Neque alius est* *Minium.*

B *color, qui in picturis propriè sanguinem reddit.* Sed de hoc colore suo loco. Ioan. Tzetzes nescio ex quo, pugnam illam paulò aliter refert, his verbis: *Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit & serpentes, qui omnium serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi, pedes eorum suis implicant spiris, & in terram deiectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur, quorum natiua sigilla sunt, ita vt vni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirment, vt Posidippus alicubi in suis carminibus testatur.* Lego item apud obscurum quendam authorem de rerum natura, elephantem fœminam parturientem, aquam ad vbera vsque ingredi, ibique parere metu draconis, qui si extra aquam pareret, fœtum deuoraret: marem quodque parturienti adsistere, opitulaturum scilicet, si necesse fuerit. Cæterùm Strabo dracones tradit pullos elephantorum aggredi in Libya, & cùm vulnerarint, matribus iam succurrentibus, fugere. Est & sangisuga elephantis terrori, si enim in potu eam hauserint, in ipso animæ canali affixa intolerando afficit dolore. Eosdem ad potum venientes, vt Plinius ex Statio Seboso affert, in Gange Indiæ, vermes brachijs binis, sexaginta cubitorum, cærulei, qui nomen, inquit, à facie traxerunt, mordicus comprehensa manu eorum ab- *Sanguisuga.* *Lib. 9.c.15.* *Quibus coloribus visis irascantur.*

C strahunt. Visis item quibusdam coloribus efferuntur, & ad iracundiam incitantur. Plutarchus author est in oratione, in qua connubilia contexuit præcepta, qui se admouent elephantis, vestem claram non gestare, nec puniceam, quod illa animalia ijs coloribus maximè efferantur. Et in libro de fortuna Alexandri ait, elephantorum conspectum vitare, qui candidas vestes gestant, quod ijs coloribus irritentur istiusmodi beluæ. De rubro colore mentio in sacris Literis: Ostenso vuarum mororumque sanguine ad prælum à veteribus accendebantur. Franciscus Vallesius his verbis constare ait, Persas qui elephantis vtebantur in prælijs, consueuisse illos irritare, posito ob oculos succo vuarum & mori: atque ijsdem verbis insinuari, illos ob similitudinem sanguinis censuisse, elephantos succis illis irritari quasi conspectu sanguinis sæuientes. Nam dicitur, *ostenderunt sanguinem, vuæ & mori*, hoc est, succum vuæ & mori sanguini effuso similem. An verò vana esset hæc consuetudo, an ratione naturali fulciatur, dignum esse consideratione: certè multarum gentium opinione constare; pugnaces feras intuitu rerum rubrarum irritari, nam & in Hispania, qui tauros agitant, rubris tunicis indutos in forum prosilire consueuisse, quasi illos magis ita irritaturi sint. Atqui quod multarum gentium constat consensione, æquum esse, censeri esse ita, atque vt confirmatum experimento recipere, & causam inuestigare, eam esse vulgus censere, quòd sangui- *1 Macha.6.* *Cap. 83. sacra philosoph.* *Sanguinis intuitus quid præstet.*

D nis effusione prouocentur. Ei verò ea causa non placet. Nam ira, inquit, est feruor sanguinis, quem ciet appetitus vindictæ. Quæ autem causa est, vt sanguinis effusi phantasia, appetitum inferat vindictæ? Hunc enim appetitum nihil nisi imaginatio contemptus, vel acceptæ iniuriæ, in animantibus quibus honoris est sensus, aut honoris illati, vel prohibitionis rei expetitæ in omnibus inferre potest. In obiectu autem sanguinis nihil horum esse videtur, quapropter multò magis placet ratio illa, quæ non incipit ab imaginatione, sed à propria sanguinis natura. Nimirum sanguis intuitu rerum rubrarum commouetur, is commotus, præsenti præcipuè iræ causa, vt in prælijs facilè feruet. Quo furore, accedente eo quem præsens irritatio ciet, verisimile est plurimum iras increscere. Agitari verò ac commoueri ita sanguinem, receptissimũ est à medicis omnibus, qui proinde, spuentem aut fundẽtem ex naribus sanguinem, vetant ipsum sanguinem & res alias omnes rubras intueri, & ad cærulea aut nigra potius iubent oculos cõuertere. Contra exanthematis secundũ cutẽ laborãtes, iubent rubris indumẽtis operiri, atq; cubiculi, in quo decũbunt, parietes, rubris tapetibus tegi, vt scilicet rubra despectẽt. In illo quidẽ timẽtes, ne sanguis amplius agitatus erũpat, in his sperantes fore, vt ita abũdãtius ad cutẽ emergat. Galen. libello de subfiguratione empyrica ita inquit:

Coloris rubei vis. Præterea color rubeus sanguinem expuentes irritat, in reliquis verò passionibus & symptomatibus, E ipsa etiam experientia attestante planè inutilis & superuacaneus est. Itaque Galenus eo loco dicit, experimento constare irritari sanguinem conspectо colore rubro, causam verò qua irritetur, non dicit, quia arbitror, illic de Empyrica subfiguratione differebat, opus est ergò vt à me dicatur. Hanc ego arbitror præcipuè esse in spiritibus. Nã hi tenues & maximè mobiles cùm sint, adeò vt ab Hippocrate iccirco vocentur imperum facientia, & in venis & in arterijs cum ipso sanguine misti abundent, faciantque eam fluxilem esse, alioqui concreturum, atque vt Aristoteles censet, futurum etiam frigidum, ni spiritibus calesceret, consentaneum est, eos allici splendore illo simili splendori sanguinis, in quo volutantur naturaliter: ad oculos præcipuè, quæ partium omnium externarum maximè spirituosa est, deinde & ad totam cutem accurrere, & per quancumque venæ, aut arteriæ rupturam, aut laxitatem effluere. Cùm præcipuè, vt medicorum opinio fert, spiritus vitales ex sanguine, & animales (duplices enim spiritus esse autumant, nisi etiam triplices) ex vitalibus generentur. Omnes ergò hæ substantiæ, sanguis dico & duplices spiritus, proximam habere naturam est necesse, atque adeo spirituum naturalem fulgorem cum fulgore rubro sympathiam, ob quam illo alliciantur, secumque sanguinem commoueant. Sunt certe alia quàm plurima quæ F longè occultiores habent sympathiæ causas, in quibus tamen acquiescunt philosophi, alijs euidentioribus destituti. Quapropter non videtur mihi esse hæc valde longè petita. Vtcumque verò de causa sentias, res certò ipsa multis neque ineuidentibus constat experimentis. Noui quendam, qui oculos in rem quampiam cum rubore splendentem aliquantisper attentiùs intendens, non aliter oculis ac toto vultu afficiebatur, ac si vino æstuaret, aut erysipelate corripi inciperet. Id verò quoniam non æquè accidit omnibus, constat accidere magis, quibus sint cum sanguine spiritus agiliores (ob hæc symptomata dicit vulgus esse quibusdam sanguinem leuiorem) aliquantisper verò accidere omnibus, nam & qui faciei erysipelate laborant, & qui ophthalmia, vel suffusione cruenta, splendoris rubei conspectu plurimum læduntur. Mulieres verò quibus pulchritudinis est cura, siquidem albulæ sunt, purpureis vtuntur indumentis & spectris, non solùm quòd specierum attemperatione apparens quidam rubor exoriatur, sed etiam quòd hunc apparentem insequatur verus color incitatis spiritibus, ac cum eis sanguine; quæ eadem est causa furoris excitandi in

Ignis. *Dec. 3. li. 6.* belluis, vbi alioqui est præsens iræ occasio. Hæc itaque omnia Vallesius. Terret denique elephantos ignis, id quod Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Liuius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. Quomodo autem à venatoribus in fugam acti incensis tandem syluis ab ea G

Lib. 19. cohibeantur, suo loco ex Aeliano recitauimus. Et Marcellinus ait: *Elephantis vi magna propulsis, quos flammis coniectis vndique circumnexos, iam corporibus tactis, gradientesq; retrorsus, retinere magistri non poterant.* Vartomannus tradit, cùm contigerit, vt obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci posse, vt gradum reuocent. Indos enim mira arte vbi libuerit, ignes torrendis belluis excitare. Hos enim id animal pauere, vt nulla magis alia re terreatur: ob idque vi-

Lib. 4. c. 10.

Lib. 3. c. 3. sis ignibus effusissimè diffugere. Et aliàs etiam scribit, cùm in insula Monzambrich sibi cum socijs ab elephantis timeret, à duce itineris monitos fuisse, vt flagrantibus facibus belluis occurrerent, pauentibus suapte natura ignes elephantis, nihilominus vsu euenisse, vt ternos elephantes nuperrimè pullos enixas, igne minime perterrefacere potuerint. Inperterritas nimirum persequentes, donec montem quendam nacti, sese contra earum impetum tutari possent. Rectè itaque Strabo Gabinium Romanum scriptorem fabulosa quædam de elephantis scribere asserit, ac inter cætera,

Lib. 17. dum ait, cæteras feras ignem fugere, elephantes verò ei resistere, ac repugnare, propterea quòd syluam consumat.

AVGVRIA. PORTENTA. H

Regnum portendit. AVTHOR est Flauius Vopiscus, elephantum qui Aureliano multò ante eius imperium donatus est, in ostentis regiæ magistatis signum habitum fuisse, quòd tunc solus omnium priuatus elephanti dominus esset. Sed & Scandrocotto Indo homini humili genere nato, quem Alexander Magnus ob linguæ procacitatem interfici iusserat, pernici fuga elapso, cùm mox latronibus contractis aduersus Alexandri præfectos bellum moliretur, Indiam ab eorum dominatione liberaturus vi sendæ magnitudinis elephantus ferus vltrò se obtulit, & velut domita mansuetudine eum integrum sustulit, quod eum regem futurum portento fuit, nec fefellit euentus. Siquidem op-

Elephas ex muliere natus. pressis Alexandri præfectis, Indiæ sibi regnum asseruit, eaque authoritate polluit, vt Seleucus Alexandri successor in Persíde, cùm Indiam affectaret, regno illi relicto, cum eo componere satis habuerit. Plinius tradit Alcippen mulierem elephantum peperisse, idque inter ostenta esse. Lycosthenes

A sthenes in libro de prodigijs contigisse hoc annotauit post partum salutiferum inter initia bel- *In Marcello.*
li Marsilici: Et Plutarchus refert Marcello inter alia prodigia nunciatum fuisse, quòd infans esset
natus & superstes cum capite elephantis.

MYSTICA.

DICIT Eucherius elephantos, quia forma truces sunt, odore graues & mole terribiles, symbolum esse immanis peccatoris. *Peccatoris typus.* Iacobus de Vitriaco S. R. E. Cardinalis de elephante alteri suppetias adferente, istiusmodi desumpsit allegoriã: *In Vigilia Paschæ.* Cecidit elephas magnus primus pater, innixus arbori vetitæ & à nullo releuari potuit, nisi à modico & humillimo elephante. Dicunt autem qui naturas animalium cognoscunt, quòd venatores arborem latenter incidunt, cui cùm innixus fuerit elephas, vt quiescat, corruit, nec valet surgere, quia non habet in pedibus iuncturas, vt tibias possit flectere. Dum autem circa ipsum alij elephantes contristantur & lugent, sed ei succurrere non va-
B lent, modicus elephas seipsum illi supponit, & ita magnus elephas resurgit. Ita Deus in filij sui humilitate, iacentem mundum erexit. Christus enim paruus & humilis, vt nos eleuaret, sese exinaniuit, & nobiscum in foueam huius miseriæ descendit, suscipiens omnes defectus nostros, quos & suscipere conueniebat & nobis expediebat. Ipse modo elephas castitatis typus est Bedæ expli- *Castitas.* canti hæc Dauidica verba: *Domus eburnea, cor innocentissimum & castissimum*: In ebore enim *Psal. 44.* (inquit) est candor, & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia, quia à Deo est sine macula, vt nec sibi, nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est: castissimum est, quia nec cognoscit nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergò per ebur designatur castitas & innocentia.

HIEROGLYPHICA.

C ÆGYPTII (inquit Pierius Valerianus) hominem, in primis opulentum, suis quippe viribus pollentem, aliorum nihil indigum, qui dicere tutò possit, *in me est omnis spes mihi*, *Homo nihil indigens.* qui sibi conducentia olfactu quasi quodam enancisc atur, per animal hoc, imo per vnam tantùm eius promuscidem, hieroglyphicè significabant, in eam scilicet admirationem adducti, quòd talem tantamque habeat, vt ea vna officijs ferè omnibus illi oppidò sufficiat. Iidem & regem per elephanti si- *Rex.* mulachrum intelligebant, non ea tantùm de causa, quòd cùm gregatim semper ingrediantur, is qui maximus est natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum & gentium mos fuit, vt id muneris senioribus demandaretur: verùm propterea quòd habet hoc animi regij peculiare, vt genua non flectat adeo notabiliter, vt animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet. Nam genua non flectere, dubio procul ostendit supplicabundum: flectere verò calcaneum, humanitatem, qua maximè præditus est, indicat. *Humanitas.* Nam apud philosophos morum institutores, pes indicium est affectus illius, qui humilioribus applicatur. Penes verò quem fit rerum potestas, decet quidem eum humanum esse, humanisque rebus commoueri: genua verò flectere non oportere manifestum est. Prætetea scriptores rerum, assiduum cum serpentibus cer- *Serpentes quid significent.*
D tamen gerere tradunt elephantos, vt diximus, serpentes inter alia significata loco suo disposita, terrarum orbem, prouincias & regiones pro vario picturæ gestu significare suo loco apparebit: eas verò qui domitari voluerit, viribus in primis esse præditum oportet, abundare opibus, vt quæ bello necessaria sunt, facilè comparet, & cum ipsis prouincijs arma semper exercere. Quapropter, vt mihi (inquit Pierius) videtur, natura ipsa rerum humanarum cognitionem hoc exemplo descripsit, quippe quæ elephantum suis viribus optimè præmunierit, & quæ regem addeceant, adiecerit ornamenta, moresque & virtutes etiam regias vni illi ante omnia bruta elargita sit. Est autem inter virtutes regias etiam illa, quæ soler aliàs populorum beneuolentiam conciliare, munificen- *Munificentia.* tia: hæc ostentanda magni principes elephanto plurimùm vsi sunt, vt ex numis antiquis, quos idoneore loco, referemus, idem Pierius ostendit, & quamuis ea munificentia in numis tribuatur imperatoribus, qui eos excuderunt, nihilominus si ad eorum quoque animalium liberalitatem trahere volueris, sanè munificos hos & liberales iuuenias, siue ij curatoribus suis, siue etiam puellis, quarum amore se captos ostendere, munera elargiri soliti sunt: quandam enim admirandam eorum erga homines beneuolentiam, gratumque in educatores animum ex Aeliano ostendimus.

Iam

Temperantia. Iam verò temperantiæ quoque ſignificatum, aut eius qui ſeruare modum in rebus norit, per elephantum exprimebant: Aſſuetus enim certæ pabuli menſuræ, ſi quid largius opulentiuſque appoſueris, tantum aſſumit, quantum quotidiè paſcere eſt inſtitutus. Eſt illud verè regium inſanos E
Inſanos euitans. & dementes homines euitate: quapropter ijdem Aegyptij hominem tali prudentia præditum, vt nihil ſibi cum ſtultis & fatuis eſſe vellet, oſtendere cùm ſtuderent, elephantum & caprum hieroglyphicè ponere ſoliti ſunt. Cauſam picturæ huius eſſe inquiunt, quòd elephantus inſpecto capro quàm primùm fugit, tantum eſt inter eos naturæ morumque diſſidium, vt vitius vitium nullo
Vaniloquentia deſpectus poſſit pacto tolerare. Cùm verò vaniloquum genus hominum regi cuipiam deſpectui habitum ac ſedulò euitatum oſtendere curaſſent, elephantum & porcum adpingebant. Elephas. n. porci audito grunnitu, in fugam ſe proripit eueſtigio, non ſecus ac generoſiores equi, præſertim Scythici, aſinorum ruditum impotenter admodum exhorreſcunt, quod exemplo Darij oſtendimus. Nihil porrò quicquam tam conueniens regi, quàm dicacitatem vaniloquentiamque ab ædibus ſuis procul ſummouere, eamque inimicam ſibi conſtituere, vt adagio receptum ſit, fidem regiam aſſer-
Rex. uando in ijs, quæ omnino credi volumus atteſtari. Quia verò cornua animalium nulli maiora neque ſpecioſiora quàm elephanto, hac ipſa etiam de cauſa regem oſtendit: cornua enim dignitatis F
Viliſſima ſequens. & ſublimium honorum ſignificatum habent. Hominem igitur Aegyptij ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis vel decori ratione habita viliſſima quæque ſectaretur, fordeſque omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum elephanti qui mures venaretur, proponebant, indignus quidem tam vaſtæ molis labor. Eſt & illud regum
Conſternatio. ferè omnium proprium, vt ipſi ad ſuam (quod aiunt) vmbram expaueſcant: ita potentiæ comes additus vniuſcuiuſque rei metus. Elephantum autem conſternationis hieroglyphicum eſſe, manifeſtum, ſi præſertim ij ad ſtagna limpidæ aquæ, vnde ſeſe tanquam in ſpeculo contemplari queant, deducti pingantur, quam ſpeciem ſupra modum reformidant, aut certè abhorrent &
Homo frugi. auerſantur: eaque de cauſa turbidam omnino bibunt. Eſt & illud apud Horum celebre hieroglyphicum ſuper elephanto, vt ſi hominem frugi & de victus ratione ſolicitum indicare vellent, elephantum pingerent dentes ſuos terra condentem. Eum ſiquidem aiunt ſimul ac caducos dentes ſuos intellexerit, ſponte auellere, & terra infodere. Verùm ego crediderim (inquit Pierius) potius vitæ ſuæ proſpicientem, quàm victui legendum, Philippumque ipſum deceptum aliqua forſitan Aegyptij vocabuli æquiuocatione. Manifeſtum enim eſt ex receptorum authorum probatione, elephantos dentes ſuos nonnunquam in venatu alliſos arboribus excutere, ſcientes ſe eorum cauſa peti, vt ita præda derelicta vitæ ipſi ſuæ proſpiciant: Et ne indicio ſint venatoribus, G
quotiens præ ſenecta deciderint, eos etiam tum humo condunt.

H

DENOMI-

A

B

C

D

DE NO-

E

DE NOMINATA.

Elephantia serpentes. Elephantia morbus.

ELEPHANTIAS serpentes sic appellant, vt quidam ex Solino citant, quòd
is quem momorderint, eiusdem nominis morbo afficiatur. Elephantia autem, si-
ue quod idem est Aeginetæ Paulo, inquit Hermolaus, elephantiasis & elephas,
vt in Plinio quoque possis defendere, sicubi elephantis pro elephantijs scriprum
est. Est autem id ceu lepræ quoddam genus, elephantorum cuti simile, crebris
summa corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim se in atrum verten-
te: ijs non ora modò atque manus, sed suræ ac pedes inflantur, vt hinc recentiorum plerique non
alios esse purent elephantiacos, quàm quibus crura sic intumescunt, vt pedes elephantorum ha-
bere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, sed retorrida: morbus inexpugnabi-
lis, atque vt cancer vnius partis, sic elephas totius corporis quasi cancer existimatur. Cassiodorus,
cutis (inquit) animalis elephanti vlcerosis vallibus exaratur, à qua transportaneorum nephanda F
passio, nomen accepit. Hæc Hermolaus in glossematis Plinianis. Idem in castigationibus Plinij
lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocant morbum, quo pedes
& crura vehementer intumescunt. Aetius elephantiasim à quibusdam Leontiasin vocari ait, ab
Lib. 13. c. 120. alijs satyriasin. Elephantiasin quidem à magnitudine & diuturnitate affectionis nomen accepisse,
imò & propter cutis asperitatem, quæ in nonnullis apparet: Leontiasim autem appellari, cùm
Leontiasis. Satyriasis. frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum
Leonis. Satyriasin verò, propterea quod malæ faciei ijsdem cum rubore attolluntur, & musculis
maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam
ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin & alacritas vehemens
ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyris fertur. Est autem grauis morbus, & propè ex
Lib. 26. c. 1. eorum numero, qui incurabiles existunt. Plinius elephantiasin ante Pompeij Magni ætatem non
accidisse in Italia ait, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticulam: mox in-
ualescente per totum corpus, maculosam, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi te-
nui, dura, ceu scabie aspera; ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, in-
tumescentibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc, inquit, malum, & cùm in G
reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad
medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est. Galenus in definitioni-
bus & therapeuticis ad Glauconem, elephantem tradit affectum esse, qui cutem crassam & inæ-
qualem reddit, liuorem adesse tum cuti, tum oculorum albis, exedi partes manuum ac pedum
summas, exque ijs saniem liuidam ac fœtidam emanare: apparere etiam in huiusmodi partibus af-
Lib. 3. c. 35. fectis venas nigro crassique sanguine plenas. Qui plura de hoc morbo volet, Celsum consulat, &
Manardum in epistolis, & alios recentiores, quorum diuersæ quidem opiniones sunt: sed plures
& doctiores ferè in hoc conueniunt, morbum qui in sacris literis lepra vocatur (alia enim est quem
Græci medici lepram vocant, non adeò difficilis curatu) & similiter hodie vulgò, non alium quàm
elephantem esse. Quod verò Plinius malum ait esse Aegypto peculiare, id & Lucretius ante
ipsum dixerat:

Et elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq. præterea vsquam.

Elephantis insula. De Elephante monte suprà diximus. Elephantis verò Nili insula est, intra nouissimum cataracten,
Elephantine nauigationis nouissimæ finis, &, vt Plinius ait, ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Elephantine H
Lib. 16. c. 21 eidem Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia. At Straboni Elephantina est insula spa-
Lib. 17. rio semistadij, cum ciuitate qui Cnuphidis templum habet, & Nilometrio. Et rursus: Nilus
Aegyptum & solus, & totam, & in rectum permeat, à minore cataracte supra Syenem & elephan-
tinam incipiens, qui sunt & Aegypti & Aethiopiæ fines, vsque ad Nili ostia in mare. Etymologus
cùm dixisset elephantinam vrbem distare à Thebis Aegyptijs viginti & octingentis stadijs, de hac
(inquit) scribit Appion, quòd Onychina dici debuisset; quemadmodum enim onyx, id est, vn-
guis resectus, iterum crescit, & quod demptum est, resarcit: sic Nilus pro consumptis inundatio-
Elephantis mulier. ne per agros aquis, quotannis rursus paulatim colligitur & rursus inundat. Celebratur verò etiam
elephantis, quæ & elephantine interdum à Græcis nominatur, lasciuissima mulier, quòd varia
concubituum genera descripserit. Meminit eius Tatianus Assyrius in libro aduersus gentes, &
Suidas, Martialis quoque & Plinius. Latini quidam, alioqui literati, falsò marem putarunt. Eum
qui elephantis præest, ducitque, Aristoteles elephantisten, Plutarchus Elephantarchen teste Cæ-
lio vocat. Sed fortè elephantistes is est, qui insidet tantùm elephanto, etiam priuatus: elephan-

tarches

A tarches autem, qui imperat in bello, non ipsis belluis, sed militibus, qui elephantis inuehuntur. Elephantarchas quidam sedecim elephantis præesse scribunt, & munus ipsum elephantarchiam vocari Aelianus, ni fallor, asserit: ductor elephanti, elephantagogus teste Polluce dicitur, & qui eis præficitur, elephantarches. Ἐλεφαντοτόμους apud Horatium eborarios interpretatur interpres Andagauensis, ita vocans fabros eboris, vt appellat Horatius:

Elephantarcha. *Eborarius.*

Marmoris aut eboris fabros aut æris amauit.

Li.19.c.17. *Cinnabaris.*

Isidorus cinnabarim tradit à dracone & barro id est, elephanto cognominatam, propterea quòd aiunt draconum esse sanguinem, dum implicant elephantos. Ruunt enim (ait) belluæ & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solum tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. Alia verò est cinnabaris Galeni & Theophrasti, lapis scilicet fossilis, rubens, non extrema duritie, quamobrem alijs gleba & arenula potius dicitur, ponderosissimus tamen, & non rarò argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Hæc planè venenata & exitiosa existit. Alia rursus Dioscoridis, ille scilicet succus, quem sanguinem draconis in lachrimis officinæ nuncupant. Elephantini libri nominantur à Vopisco in Tacito, qui in Vlpia bibliotheca erant conditi in armarijs & senatus consulta continebant ea B quæ ad principes pertinebant, qui vt opinari se ait Turnebus, sic appellati sunt, quod eburnei forent, vt & alij quidam libri erant lutei. Alij verò teste Cælio elephantinos libros veteribus nuncupatos esse putant ex ratione amplitudinis. De salsamento elephantino dicam aliàs: apparet autem sic dictum ab eburneo colore: quemadmodum etiam vnguentum elephantinum apud Celsum in tertio.

Lib 30. Aduers. c.20.

APOPHTHEGMA.

Fabritij fortitudo.

L. FABRITIVS Lucinus legatus missus ad Pyrrhum regem, cùm ille experiundæ fortitudinis Fabritij causa post aulæa occultatum elephantum ex improuiso barritum edere fecisset, nihil planè territus, id solum subridens dixit: neque aurum tuum me heri, ó rex, nec hodie elephas tuus perterrefecit, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus.

C

PROBLEMATA.

Lib.2.probl. 64.

CVR animantium alia parere plura, alia pauciora consueuerunt? (inquit Alexander Aphrodisiensis:) Censendum naturam sic statuisse, vt quæ breui tempore viuerent, hæc partu essent numerosiore; videlicet ea de causa, vt vitæ breuitas, partus copia compensaretur. Genera huiusmodi sunt sues, canes, aues complures, pisces omnes. Quæ autem diu viuerent, hæc pauca procrearent: quippe cùm temporis amplitudo posset rei quam natura spectaret, satisfacere. Sunt hoc in genere elephanti, serpentes, cornices, cerui. Quærit verò etiam Antonius Ludouicus, cur cum insita sit parentibus erga natos naturalis beneuolentia, elephanti pullos suos cùm flumina pertranseunt, præmittunt? An, vt si hostes, inquit, à tergo irruperint, scutum & munimen sint natis? An verò vt profunditatis aluei coniecturam capiant? Non enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facilè superarent, tranarentque flumen, an paruuli transmeauerint. Vtrum ne si grandiores præcedant, alueum profundiorem, & foueas lacunalesque pedum crassitie & ingenti D pondere, vastaque corporis mole efficiant: quibus natu minores submergi & periclitari contingat.

Lib.1.probl. sect.5.3. *Cur pullos in transitu fluuiorum præmittant.*

EMBLEMATA.

In illaudata laudantes.

EMBLEMATA Alciati in illaudata laudantes:

Ingentes Galatum semermi milite turmas,
Spem præter trepidus fuderat Antiochus.
Lucarum cum sana boum vis, dira proboscis,
Tum primum hostiles corripuisset equos:
Ergò trophæa locans elephantis imagine pinxit
Insuper & socijs occideramus ait,
Bellua seruasset ni nos fœdissima barrus,
Vt superasse iuuat, sic superasse pudet.

De sum-

Deſumptum eſt hoc emblema ex Zeuſi ſiue Antiocho Luciani, cuius verba ſuo loco adferam. Aliud eiuſdem in pacem. E

In pacem.

Turrigeris humeris, dentis quoque barrus eburni,
Qui ſuperare ferox Martia bella ſolet;
Suppoſuit nunc colla iugo, ſtimulisque ſubactis
Cæſareos currus ad pia templa vehit.
Vel fera cognoſcit concordes vndique gentes
Proiectisque armis munia pacis obit.

Habes ſimile carmen libro ſecundo Epigrammatum Græcorum, titulo, εἰς πόλεμον. Epigramma eſt Philippi.

PROVERBIA.

Elephantem ex muſca facis.

AB Elephantis magnitudine ſumpta aliquot habemus veterum adagia: quale imprimis eſt; *Elephantum ex muſca facis*, id eſt, res exiguas, paruique momenti verbis attollis atque amplificas. F Legitur adagium apud Lucianum in Muſcæ encomio: Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν: id eſt: multa adhuc ſupererant mihi dicenda, cæterùm ſermoni meo finem impono, ne videar iuxta adagium ex muſca facere elephantum. Adagium refertur à Suida; meminit etiam Apoſtolius. *Lib. 12. Epi.* Angelus Politianus ſimili ſenſu, *è culice elephantum* fieri ait in epiſtola ad Bartholomæum Scalam: Non enim ſatis (inquit) mihi digna videntur, in quibus opera diutius ponatur, videlicet ne fiat elephantus è culice.

Culicem elephanto conferre.

Culicem verò *elephanto conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant, Libanius ad Caſilum: τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος: id eſt, Ego verò perinde ſum quaſi culex cum elephante collatus. Eſt & aliud de culice & elephanto adagium, quod tamen non ad molem corporis belluæ, ſed ad cutis duritiem pertinet: Κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει, id eſt,

Culicem non curat elephantus Indus.

Culicem haud curat elephantus Indus. Refertur prouerbium in epiſtolis, quæ Phalaridis nomine circumferuntur. Vſurpari poterit, quoties ſignificabimus excelſis animis leues & vulgares iniurias eſſe negligendas. Dictum eſt ob ſingularem duritiem cutis elephantinæ, quæ fertur etiam iacula excutere, tantum ab eſt, vt culicis morſu poſſit offendi. G Prouerbialiter à Luciano quoque dictum videtur in Domo, ἢ μύρμηκα ἐπ' ἐλέφαντος ἢ καμήλου δείκνυοι, id eſt, aut formicam in elephante aut camelo ſpectandum exhibeat.

Elephantos ſub alis abſcondere.

Θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας, ἢ ἕνα κίναιδον, id eſt, *Citius quinque elephantos ſub alis abſconderis, quàm vnum cinædum.* Legitur adagium apud Lucianum in libro aduerſus indoctum. Dicitur de ijs, qui diſſimulari nullo pacto poſſunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum.

Elephãtum per foramen acus.

Elephantum per foramen acus, adagium Hebræorum, vt citat Baronius in annalibus.

Li. 3. de ling. Lat.

Prius Locuſta elephantem pariet.

Prius Locuſta elephantum pariet; de re impoſsibili. M. Varro ex Ennio refert hunc verſum:

Atque prius pariet Locuſta Lucam bouem.

Feſtus hunc verſum Næuio tribuit. Ab eodem poëta Ennio prouerbialiter etiam effertur:

Denique vi magna quadrupedes equus atque elephanti
Proijciunt ſeſe.

Elephas nõ capit murem

Ἐλέφας μῦν οὐκ ἁλίσκει: *Elephas non capit murem*, id eſt, generoſus & excelſus animus negligit prædas viles ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non inſectatur minutulos iſtos literatorum ſimios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Geſnerus in Apoſtolij collectaneis rectiùs legi putat, H Ἐλέφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, id eſt, Elephantus non curat mures, quod Græci carminis heroici, inquit, hemiſtichium eſt, ἐπὶ τῶν τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα ὑπερορώντων. Obiecerit tamen aliquis, huic prouerbio id quod ſuprà docuimus, elephantem odiſſe mures, & pabulum ab eis contactum aſpernari.

Citiùs elephanti pariunt.

Celerius elephanti pariunt: Sunt quibus hoc quoq; (inquit adagiorum author) inter adagia videtur adnumerandum, quod ſcriptum eſt apud Plinium ſecundum in præfatione mundi: *nam de Grammaticis*, inquit, *ſemper expectaui parturiri aduerſus libellos meos, quos de grammatica edidi: & ſubinde abortus fecere iam decem annis; cum celerius etiam elephanti pariant.* Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit ſignificare. Licebit etiam in hanc vertere formam. Quando tandem pariet obſecro, quod tot iam annis parturis, vt nec elephanti diutius? *Elephanto ſtipem offerre*, rectè dicetur, cùm quis donaturus donandum timet. Dictum Auguſti, vt annotauit Suetonius: *Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quòd ſic libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem.* Quintilianus in ſexto, in capite de

A pite de risu sic inquit. *Adhibetur similitudo interim palam, serio interim, sed & parabola, cuius generis id Augusti, qui militi libellum timidè porrigenti, noli, inquit, dubitare, tanquam assem elephanto des.* Qui enim assem, hoc est, nummum elephanto dabat, cum pauore & formidine porrigebat. De hoc eodem Augusti ioco Macrobius in secundo Saturnalium: *Augustus cùm quidam libellum trepidus offerret & modò proferret manum, modò traheret: putas, inquit, te assem elephanto dare?* Οὐδὲν ἂν ἐλέφας ἐκπίοι, *ne elephas quidem ebiberet.* Dicetur (inquit author adagiorum) in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. *Ne elephas ebiberet.* Equidem magnos stupidosque elephantorum nomine etiam intelligebant, vt ostendimus. vel hoc etiam Græco suffragante adagio: Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲν, *nihil ab elephante differs*, etiamsi enim prima ingenij laus tribuatur his belluis, tribuitur tamen inter bruta: corporis verò moles & formæ fœditas, adagio locum fecit. *Nihil elephante differs.* Refertur à Diogeniano. Legitur etiam apud Suidam & Apostolium: ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀναισθήτων, παρόσον τὸ ζῶον τοιοῦτον. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cùm iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sæpius exsiccasse, subijcit quidā οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις οὐδὲ σύ. Vt suprà ex Athenæo recitaui.

B

VSVS IN CIBIS ET MEDECINA.

ELEPHANTOPHAGI teste Strabone, à belluis, quas venantur eduntque, dicti, à Nomadibus immundi vocantur. *Lib. 16.* Et proximè ante hæc verba, Sabæ, inquit, ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus sequitur: Vlterius est vrbs Draba & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam elephantophagi habitant. *Elephantophagi.* Plinius quoque Troglodytas conterminos Aethiopiæ, solo elephantorum venatu ali tradit, & Asachas (Asachæos vocat Solinus) montes habitare (in Africa) viuere elephantorum venatu: item contra Meroën esse Magabaros, vel Adiabaras dictos, partemque eorum Nomades esse, qui elephantis vescantur. Horum quoque mentio est apud Philostratum: Aethiopes, inquit, qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt, qui elephantos venantur, illosque in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti, elephantophagi nuncupantur. *Caro qualis.* Caro eorum teste Rase
C ponderosa est, frigida, pinguis & abominabilis. Sed Aelianus ex tanta elephanti mole nihil esculentum esse ait, præter promuscidem, labra, & cornuum medullam: at tamen Gillius tradit Aethiopes elephantum in venatione captorum posteriores partes comedere: apparetque renes cæteris omnibus partibus præferri, siquidem apud Vartomannum lego, vidisse ipsum in quibusdam regionibus ferculum omnium pretiosissimum æstimari, & regi apponi solitum, renes elephanti. *Renes.* Qui gustat de carne elephanti cum aqua & sale cocta, cum seminibus asquesim (id est ferulæ, si rectè Albertus transtulit,) sanat tussim antiquam, vt Rasis ait: decocta & liquefacta cum aceto & semine, eiusdem ferulæ, si prægnans gustauerit decoctionem, proijcit, quicquid habet in vtero. *Ad tussim.* Sepum elephantis eodem testante illitum capiti dolenti prodest. Legimus verò etiam apud Aelianum elephanti adipem, contra omnium ferarum venena remedio esse, eoque inunctum, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere: quærendum an hoc potius ad elaphon, id est ceruum pertineat, vt & illud quod author quidam de naturis rerum scribit, elephanti ossa & pellem, vbicumque incenduntur, serpentes fugare, nec vllum animal venenosum accedere: sed videtur eadem vis vtriusque animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. *Adeps.* *Adipe ceruino elephantinoq́; perunctos*, inquit Dioscorides, serpentes fugiunt. *Lib. 2. c. 86.* Gettè viuum quoque
D vtrumque animal serpentibus infestum est: & ea quæ vruntur, omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, vt maximè fit in ossibus, pilis & corijs, serpentes fugant. Sic & fumo, qui fit ex vngula & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, vt Isidorus refert. De proboscide legimus apud Plinium: *Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat.* Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Iecur eodem teste comitialibus morbis prodest. Eiusdem visceris extremitas comesta cum aqua sumac, & folijs citranguli, hepati dolenti medetur, vt Rasis scribit. *Iecur.* Fel per nares immissum, iuuare aiunt, inquit Albertus, contra morbum caducum, Rasis æquale pondus adijcit: Fel autem ad pondus aurei Albertus infundi ait, sed aliàs legitur alkisat, fortè alcirat, id est ceratium, id est, tertia pars oboli. *Fel.* Iidem tradunt, fimo elephantis, si illinatur cutis pediculosa, & in ea resiccari permittatur, pediculis liberatam iri: item si eodem suffiatur domus aut alius locus, cniphes (aliàs culices) fugere atque mori. *Fimus.* Hali ait, si suffiatur eo venter febricitātis, prodesse; si verò supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibere. Hoc & Auicenna memorat.

 E

VSVS IN SPECTACVLIS.

Lib. 2 c. 14. *Lib. 2. Epi. 1.*

CRATISSIMOS in Romanorum ſpectaculis elephantos fuiſſe, inde colligit Alexander ab Alexandro, quòd non modò ludiones, ſed ipſi etiam elephanti à populo collatione ſtipis & aſſibus donarentur. Sed & ex Horatio diſcimus, cùm poëtæ recitarent in ſcena ſua carmina, vel dum ageretur comædia, populum ad tres vel quatuor horas, conuertiſſe oculos ſuos ad alia ſpectacula, quæ in theatro exhibebantur, deinde exoraſſe beſtiarum magiſtros, vt adducerent in theatrum aut camelopardalim, aut elephantem album, eoque ſe conuertiſſe itidem nobiliores; quin nonnullos prætetea præcepiſſe, vt ceſſaret carminum recitatio, aut comœdia intermitteretur. Is enim ſenſus eſt Horatij, dum canit:

Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora, F
Spectaret populum ludis attentiùs ipſis
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.

Spectacula ex elephantis. *Lib. 7. Epi. 1.* Diuerſa autem ſpectacula in theatris, Circoque edidiſſe Romæ legimus, venationes, pugnas, & ludicra, vt choreas & funambulationes. De venationibus mentio apud Ciceronem: *Reliquæ* (inquit) *ſunt venationes binæ per dies quinq́, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini polito delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſuerberatur: quæ tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti, neq́ nos qui hæc ſpectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla extitit, quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atq́ opinio eiuſmodi eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.* *Lib. 13.* Ad huiuſmodi venationem alluſit puto etiam Martialis dum canit:

Pulcher adeſt onager, mitti venatio debet
Dentis Erythræi.

Lib. 8. c. 7. *Pugna contra milites.* De pugna verò contra milites, & tauros, ſic ſcribit Plinius: Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in Circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumo Coſſ. anno vrbis ſexcenteſimo quinquageſimo quinto. Item poſt annos viginti, Lucullorum ædilitate curuli aduerſus tauros. Pompei quoque altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, ſeptemdecim, Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit vno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactũ, in vitalia capitis venerat. Vniuerſi eruptionem tentauere non ſine vexatione populi, circundati clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, Euripis arenam circundedit: quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amiſſa fugæ ſpe, miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærẽtes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione complorantes, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, diraſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerſo dimicante. Poſtea ſinguli, principibus Claudio & Neroni in conſummatione gladiatorum. H Hæc Plinius. De Cæſaris verò pugna Suetonius paulò aliter: *nouiſſimè* (inquit) *pugna diuiſa in duas acies quingentis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis.* De Pompeio etiam meminit Plutarchus in eius vita: Romæ, inquit, venationes exhibuit, quibus quingenti Leones cæſi, elephantes deinde, horrendum quippe dirumque ſpectaculum. Aſconius Pedianus pugnam eorum in Circo primum omnium dediſſe Pompeium tradit ludis, quibus à ſe factum theatrum dedicauit: atqui Plinius cùm dixiſſet elephantos Italiam primùm vidiſſe, Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos anno vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptuageſimo ſecundo: *Roma autem in triumpho*, inquit, *ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerãt. Verius eos pugnaſſe in Circo, interfectoſq́ iaculis tradit penuria conſilij. Quoniã neq́ ali placuiſſet, neq́ donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in Circum, atq́ vt contemptus eorũ increſceret ab operarijs haſtas*

Quando primùm Romæ pugnarint.

præpilatas

A *præpilatas habentibus, per Circum totũ actos: Nec quid deinde ijs factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.* Apud Indos, sibi inuicem pugnare cogi annotauit Aelianus: Magnus, inquit, Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se & aliæ bestiæ & elephanti. Iam verò Romæ cum alijs etiam animalibus pugnare visus est, ac imprimis cum tauro, cuius pugnæ sic meminit Martialis in libro de spectaculis:

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas, *Pugna cum tauris.*
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat.

Et alicubi rursus:

Grandia taurorum portant qui corpora, quæris
An Libycas possint sustinuisse trabes? *Lib. 14.*

Pugnare rhinoceroti occulto quodam odio suprà ostendimus. Pugnam hanc hoc sæculo in Europa visam meminit Laurentius Surius in commentario sui temporis anno Domini 1515. Hoc anno (inquit) Lusitaniæ rex Emanuel Vlisbonæ dedit insigne spectaculum elephanti cum rhinocerote certantis. *Cũ rhinocerote.* B Est vtrumque animal immani corporis vastitate, sed longiora crura sunt elephanto. Naturale illis inest odium alterius in alterum, idque propter meliora pascua, vt quidam scribunt, quæ sibi inuicem præripere nituntur. Rhinoceros teste Pausania, duo habet cornua, alterum insigni magnitudine de naribus extans, alterum quod supernè erumpit, exiguum quidem, sed validissimum: Fuit huiusmodi bestia viua allata regi Portugalliæ Emanueli 1513. ex India colore buxeo, siue vermiculato, testis clypeatis tecta, omnique ex parte armata. Cùm autem certamen initurus esset rhinoceros cum elephante, cui genitus est hostis (vt inquit Plinius) cornu ad saxa limato, aluum maximè petit, quam scit suis ictibus peruiam esse. Porro elephantus dentibus maximis & fortissimis cutem rhinocerotis, quantumlibet duram, & vix iaculo peruiam, validissimo ictu lacerat, dentibusque dilaniat. In eo certamine, quod hoc anno (vt diximus) Vlisbonæ fuit, elephantus succubuit. Elephantum choreas ducere doceri, anteà quoque diximus; Has quoque iubente magistro ducebant in theatris; vt constat ex epigrammate hoc Martialis inscripto de spectaculis:

C *Picto quòd iuga delicata collo* *Choreas ducunt in theatro.*
Pardus sustinet, improbaque tigres
Indulgent patientiam flagello: *Lib. 1. Epig. 105.*
Mordent aurea quòd lupata cerui
Quòd frenis Libyci frenantur vrsi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris,
Turpes esseda quòd trahunt bisontes,
Et molles dare iussa quòd choreas
Nigra bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non putet deorum?

Longè tamen maius & admirabilius est, quod de funambulis elephantis recitauimus. Nero referente Xiphilino ludos magnos & magnificentissimos in honorem matris suæ fecit: Quo tempore *Funambuli.* elephas introductus in theatrum, in summum eius fornicem conscendit, atque inde vehens hominem, in fune ambulauit.

D

VSVS IN TRIVMPHIS.

DIODORVS Siculus author est Dionysium, primum omnium triumphasse elephante Indico euectum, & apud Athenæum legimus Ptolomæum Philadelphum, *Lib. 5. c. 5.* triumphum eum fuisse imitatum: At in alio curru, qui Dionysij peregrinationem continebat, erat Dionysius duodecim cubitorum, qui veste purpurea indutus super elephanto considebat, coronamque habebat ex hedera & pampinis auream &c. Elephas ipse ornamentum habebat aureum, coronamque auream hederaceam circa collum. Mentio est istiusmodi triumphi apud Claudianum, qui sic canit: *Lib. 11. Paneg.*

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis.

Lib. 7. Romæ quoque non pauci elephantis triumpharunt; at qui primus is fuerit, haud certò conſtare E
L. Metellus videtur. Sabellicus Lucium Metellum, qui quindecim vir fuit, magiſter equitum, bis conſul, pontifex maximus, elephantos ait primum in triumpho duxiſſe, ex Plinio, ni fallor, quem mirũ eſt (inquit Cælius) libro ſeptimo ſcribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxiſſe in triumpho, cùm tamen libro idem octauo tradat, elephantes Italiam vidiſſe primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos, anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Romam autem in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingenteſimo ſecundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in ſeptimo forſan de ijs ſentit, qui modò in Carthaginenſes depugnarunt, ſicuti meminit libro decimonono ab vrbe condita Liuius. Certè author eſt Seneca in libro de breuitate vitæ, principem om-
Curius Dentatus. nium Curium Dentatum elephantes duxiſſe in triumpho. Sed & mox paulò: Idem, inquit, enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante cur-
Lib. 1 8. c. 3. rum centum & viginti captiuos elephantes duxiſſe. Eutropius ait, victo Pyrrho Manium Curium Dentatum in conſulatu triumphaſſe, & Romam primum elephantes quatuor duxiſſe. Idem & Cuſpinianus teſtatur. Conciliabimus fortaſſis authores, quod alter currui iunxerit, alter ante currum
Pompeius. duxerit. Procedente mox tempore Pompeius Magnus triumpho Africano, vt ait Plinius, & D. F
Lib 8. c. 2. Cæſar Gallico, vt Suetonius, elephantis quoque triumpharunt. De Pompeio ſic Plutarchus: O-
Cæſar. ptans Pompeius grauiori eos moleſtia afficere, conatus eſt curru quatuor elephantibus ducto triũphum ducere, inter alia quæ ex Africa adduxerat: horum nonnullos captiuos duxerat, anguſtiori tamen porta vrbis prohibitus equis vſus eſt. Cæſarem verò ait Suetonius imitatione Pompeij vectum fuiſſe elephantis quadraginta, dextra læuaque lychnos geſtantibus. Sed & Gordianus Imp. (ſub quo Romæ elephanti triginta duo, quorum ipſe duodecim miſerat, Alexander decem) ſuo quoque in triumpho elephãtis vectus eſt, vt tradit Iulius Capitolinus. At Alexander Seuerus cùm de Perſis triumpharet, non curru triumphali, ſed pedibus ſequente curru quatuor elephantorum palatium aſcendit, referente Aelio Lampridio in eius vita, his verbis: Poſthæc cum ingenti gloria, comitante Senatu, atque omni populo circumfuſis vndique mulieribus & infantibus, maximè militum coniugibus, pedes palatium conſcendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor elephãtis tra-
Gordianus. heretur. Leuebatur manibus omnium Alexander, vixq; ille per quatuor horas ambulare permiſſus
Alexander. eſt, vndique acclamantibus, Salua Roma, quia ſaluus eſt Alexander. Subactis Sarmatis quoque
Domitianus. Domitianum elephantis triumphaſſe, ſic canit Martialis: G

Hic gemini currus numerant elephanta frequenter
Sufficit immenſis aureus ipſe iugis.

Cornificius. Cornificius verò, quòd aliquando milites ſeruaſſet, tantum ſibi tribuiſſe fertur, vt quoties poſtmodum foris cænaret, elephanto domum reuehi vellet.

VSVS IN BELLO.

Lib. 9. ELEPHANTOS ad bellicum vſum aptos eſſe teſtatur Ariſtoteles. Sunt, (inquit) apud Indos in vſu rei bellicæ non ſolùm mares, ſed etiam fœminæ, verun-
Bello apti ſunt. tamen fœminæ pauciores ſunt, & timidiores. Iſtiuſmodi belluas Romanis ſecundo bello Punico ita fuiſſe terrori ait Cuſpinianus (ex Polybio) vt biennio neq; in Africa, neque in Sicilia auſi ſint cum Pœnis æquo Marte dimicare, eoq; mi-
Romani elephantos timuerunt. litum animo animaduerſo, continuo latum eſſe decretum, vt noua claſſis ad bellum inſtrueretur, mox eos aſtu à L. Cecilio Metello victos. Vegetius ait, elephantos contra Ro-
Lib. 3. manum exercitum, primum in Lucania (vide etiam ſuprà) Pyrrhum regem eduxiſſe, poſtea Hannibalem in Africa: qua de re ſic Plutarchus in eius vita: *Ceſſere Romani ea potiſſimum parte, qua* H *Pyrrhus ipſe hoſtibus repugnabat; maximè autem elephantorum robore & impetu, cum propter eos vir-*
Lib. 5. *tute ſua vti non poſſent, ſed veluti fluctu aut terramotu ingruente cedendum ſibi intelligerent.* Lucretius verò Pœnis eam laudem tribuit, dum canit:

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros,
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre, & magnos Martis turbare cateruas.

Victumque eſt fuiſſe Romanis longo tempore terrori eſt certiſſimum. Hinc Carthaginenſibus non eripuere tantummodo illos, ſed etiam vſum interdixere. Sic enim in legibus pacis, quam victi petierant, nominatim cautum fuiſſe hiſtoria teſtatur, vt & quos haberent domitos traderent, & alios deinceps non domarent. Appianus author eſt, cùm Antiochus definitum numerum, excederet, legatos fuiſſe miſſos, qui elephantos interficerent: & in nona Ciceronis Philippa legimus,

A legimus, eam fuiſſe legationem Octauij, vt nepotem regis Antigoni, eius qui cum Romanis bel-
lum geſſerat, claſſes habere, elephantos alere prohiberet. Iam verò & ipſi elephantis vti cęperũt,
& non mediocrem inſuper fiduciam in ijſdem collocarunt, id quod Metellus inter alios impera-
tores præcipuè nobis ſignificauit: Cùm enim vtramque Hiſpaniam, conſul prius, deinde procon-
ſul penè iam ſubegiſſet, poſtquam cognouit Cn. Pompeium conſulem inimicum ſuum ſucceſſo-
rem ſibi mitti, elephantis conſueta dari cibaria vetuit, vt ſcribit Valerius Maximus. Cæpere verò *Romani quã*
ijs vti in bello Macedonico, ſi Liuio credimus, apparetque ſemper accreuiſſe numerum, nam circa *do elephãtis*
Seueri & Baſſiani tempora trecentos ad bellũ inſtructos habuiſſe reperio. Cæterùm belluas iſtas ex *vſi.*
Europę principibus ante alios Alexander Poro rege & Indis deuictis in poteſtate habuit, inquit *Lib. 9. c. 3.*
Pauſanias in Atticis: quo mortuo & alij reges, & plurimos Antigonus ſibi comparauit. Pyrrhus ve- *Liu. 31.*
rò in pugna, quam cum Demetrio commiſit, aliquot cepit. Ij cùm ad Tarentum in mediam irri-
puiſſent aciem, non parum Romanos exterruere, pleriſque aliud quàm belluas eſſe exiſtimanti-
bus. Ebur enim hominum opere & arte priſcis temporibus expoliri ſolitum norãt haud dubio mul-
ti, beſtias autem ipſas, priuſquam Macedones in Aſiam traijcerent, præter Indos & Libijas, fini-
timoſque illis populos, nulli viderant. Quod ipſum ex Homero facile conijcias, qui cùm regum
B lectos & opulentiorum inter hoſce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nuſpiam mentio-
nem facit, quòd ſi aut elephantem vidiſſet, aut de eo quicquam audiſſet, antiquius opinor duxiſ-
ſet, hoc quam Pygmæorum & gruum pugnam commemorare; Hactenus Pauſanias. Quanta au-
tem elephantorum in bello ſit vtilitas, ex ea maximè victoria innotuit, quam deuictis Galatis *Vtilitas in bello.*
Antiochus conſecutus eſt, Narratur à Luciano in Zeuxi ſiue Antiocho, his verbis. Cum non igno-
raret Antiochus Soter & corporis viribus & audacia Galatas eſſe præditos, inuſitatamque illorum
multitudinem videret, tum phalangem fortiter coniunctam: à tergo verò æneis thoracibus indu-
tos bellantes: præterea in profundum ſemper armatos viginti quatuor ordinatos. In vtrumque *Antiochi*
autem cornu equitatum, qui viginti millibus equitum conſtabat, diſpartitum eſſe. Porro è medio *cum Galatis*
octoginta currus falcatos erupturos, ac cum illis bigas bis totidem. Hæc, inquam, cum videret, *pugna.*
ſpem valdè malam animo concipiebat potiundæ victorię, tanqnam ſi cum inuictis eſſet agendum.
Siquidem ipſe modicè inſtructo exercitu, neque ampliter, neque pro belli dignitate & apparatu,
aut magnitudine, ſanè perquam paucis comitatus aduenerat, ac illis quidem vt plurimum ſcuta-
tis & nudis. Sed enim ex his, qui nudi erant, plus quam dimidia pars exercitus numerabatur.
Itaque iam de petendo fœdere, ferendiſque pacis conditionibus & bello conuenientiſſimè com-
C ponendo ſecum agebat. Atqui Theodatus Rhodius vir excelſi & generoſi animi, inſtruendæ aciei
non imperitus, cùm præſto eſſet, regem perturbato animo eſſe non ſinebat. Et erant Antio-
cho vndecim in exercitu elephantes. Hos Theodatus iuſſit interea haberi quàm occultiſſimos, ne
ex acie apparentes conſpicui fierent hoſtibus: vbi verò tuba ſignum dedit & manus conſerendæ
forent, ac hoſtium equitatus impreſſionem faceret, & Galathæ aperta phalange currus immitte-
rent, tunc vnà cum quatuor elephantis vtrinque equitibus eſſe occurrendum docebat. Octo au-
tem reliquos aurigis & curribus eſſe immittendos. Hoc enim facto, inquit, illorum equi perterre-
buntur, ac retro fugientes in ipſos Galatas illapſi impetum facient, nec opinionem eius rei prædi-
ctæ euentus feſellit. Cum enim antea nullum elephantum vidiſſent cùm ipſi Galatæ, tum equi
illorum, adeo nouo & inopinato elephantorum ſpectaculo animis conſternati ſunt, vt longè adhuc
à belluis conſtituti, poſtea quam ſolùm rugientes audiſſent, denteſque candore relucentes vidiſ-
ſent, veluti ex toto nigro corpore, tum etiam proboſcides, ad prædam direptionemque facien-
dam ſublatas, priuſquam ex arcubus tela extorſiſſent, verſis retrò habenis, nulloque ſeruato or-
dine aufugerunt. Sed enim pedites aliquantiſper alterna cæde ſemet haſtis confodientes concul-
D cabantur ab equitibus in illorum ordinem illapſis. Currus autem ſubuerſi, & illi, deinceps denuo
in ſuos non citra ſanguinem ferebantur, ac planè iuxta illud Homeri,

Subuerſi currus paſsim iacuere ſupini.

At verò equi poſteaquam ſemel à recta via auerſi declinaſſent, elephantorum impetum non ſuſti-
nentes, ſeſſores dorſo excutiebant. Currus ſtrepebant proſcindentes acutis falcibus quoſcumque
ex amicis comprehendiſſent: Non pauci verò, vt in tali tumultu eiecti proſternebantur. Hos ele-
phanti inſequebantur, pedibus proterentes atque conculcantes, ſimulque in altum proboſcidi-
bus proijcientes, ac dentibus correptos tranſuerberantes. Ad extremum illi ſumma ope nitentes
Antiocho victoriam pepererunt. Cęterùm Galatæ alij quidem dimicando occiderunt, ingenti cla-
de edita: alij viui capti in victoris poteſtatem peruenerunt. Perpauci fuga in montes ſemet abdi-
derunt. Porrò autem Macedones quicumque cum Antiocho in prælium deſcenderant, Pæana
canebant, ſimulque clamore irruentes, regem coronabant victorem. At ille profuſis, vt fertur,
lachrymis; pudore afficimur, inquit, ô milites, quibus ſalus in hiſce vndecim ſtetit belluis: adeo
vt niſi ſpectaculi nouitas hoſtium animos perculiſſet, quid nos erga illos fuiſſemus? In tropharum

Rr 3 nihil

nihil aliud quàm elephantum iussit sculpere. Hęc omnia Lucianus. Heliodorus libro nono Aethiopicorum, in prælij cuiusdam Aethiopum aduersus Persas descriptione de elephantis hæc scribit: Mediam autem aciem Persici exercitus, cùm elatam esse robore audisset, se illi & elephantos turritos, qui circa ipsum erant, opposuit Hydaspes &c. Hic autem initio tardius obuiam procedere iubebat, gradum gradu lentè permutantes, hac ratione & elephantis, ne deseretur à propugnatoribus prospiciens, & simul impetum equitum, qui erant in medio ante conflictum consumens ac dissoluens. Cum autem à sese ad teli iactum distarent, & cataphractos equos irritare ad inuadendum Blemmyes animaduerterent, ea quæ imperata fuerant ab Hydaspe, faciebant, & Scribus vt essent præsidio elephantis, relictis: ipsi longè ante ordines prosiliunt, & quanta celeritate poterant, ad cataphractos contendunt, furoris speciem intuentibus præbentes, quòd tam pauci contra plures & ita armatos procurrere auderent. Persæ autem magis etiam tum quàm prius citatis equis inuehebantur, in lucro ponentes illorum audaciam: & eam spem concipientes, quasi illos continuò & primo conflictu essent rapturi. Tum Blemmyes, cùm iam ad manus venissent, & propemodum in hastis hærerent, subito & quasi ad vnum signum subsidunt, & equos subeunt, genu quidem altero terræ innixi, caput verò & tergum equis subijcientes sine vllo detrimento, nisi quod calcationem sustinere cogebantur. Cæterùm rem incredibilem & præter omnium opinionem faciebant, & lædebant equos, ventrem illis in transitu suffodientes. Quamobrem cadebāt non pauci, equis propter dolorem frenum aspernantibus & sessores excutientibus. Quos aceruatim iacentes, Blemmyes sub femoribus dissecabant. Immobilis est enim Persarum cataphractus, si ductore careat. Quicumque autem integris equis euaserant, ad Seres ferebantur. Illi autem, statim vt appropinquabant, post elephantos se recipiebant, ad animal tanquam ad tumulum aut propugnaculum aliquod confugientes. Ibi magna cædes & propemodum ad internecionem vsque accidit equitibus. Equi enim ad insuitatam elephantorum speciem subitò nudatam & magnitudinem peregrinam ex conspectu formidinem incutientem, alij retrorsum fugientes, alij inter sese permixti & coarctati, ordinem phalangis celerrimè turbarunt. Et hi qui erant in elephantis cùm sex singulas turres occuparent, & bini ab vnoquoque latere iacularentur, sola parte supra caudam vacante adeo continuè & directè ad scapum è turribus tanquam ex arce tela mittebant, vt densitas iaculorum nubis speciem Persis exhiberet &c. De eadem belluarum istarum in bello vtilitate sic scribit

Li. 6. Hex. 9 D. Ambrosius: Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vsum ministrant. Inde gens Persarum ferox bellis, valida sagittis, omniumque telorum iactu; quia de superioribus ad inferiora validiore nisu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus septa procedit. In medijs campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & specula collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus bestiarum. Quis enim eos adire audeat, cùm desuper iaculis facilè figatur, inferius elephantorum conteratur incursu? Denique cedunt illis acies & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluuntur. Intolerabili namque impetu in hostes ruunt, vt nullo agmine bellatorum, nulla constipatione militum, nullo clypeorum retardantur obiectu: velut quidam mobiles montes versantur in prælijs, & vt colles alto eminent vertice, mugitus fragore omnium perturbant confidentiam. Quid hic faciat pedes, quamuis lacertis validus & manu promptus, cùm sibi septus armatorum populis gradienti murus occurrit? Quid faciat eques, cùm equus eius perterrefactus tantæ bestiæ immanitate diffugiat? Quid faciat sagittarius, cùm desuper ferrata virorum corpora iaculi ictum sentire non possint: bestia quoque nec nuda facilè penetrabilis ferro sit, & munita loricis obuias sine sui periculo acies secet & conterat turmas? Itaq; vti immensa ædificia, ita elephanti fundamentis validioribus sustinentur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberentur ætatem. Et quid miraris si vestiti armis timentur, quandoquidem dentibus suis tanquam naturalibus spiculis semper armati sunt? Promuscide sua quicquid inuoluerint, frangunt: pede quicquid compresserint, velut quodam lapsu ruinæ ingentis exanimant. Hactenus Ambrosius. Est autem idem elephantorum in bello vsus nostro adhuc tempore apud Indos. Nam vt Vartomannus tradit; bella inituri clitellas elephā-

Clitellæ elephantorum. to imponunt: sunt, inquit, clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausoniæ vtuntur muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, vel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter vtrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur. Illis est enim patrij sermonis intellectus officiorumque memoria. Septem autem sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses & peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur; illi alligatur exertus ensis longitudine duorum cubitorum, crassitudine verò ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor, cuius vocem callet elephas. Aloysius Cadamustus ijsdem belluis Calecutenses bella conficere tradit, turres quasdam imponere

A imponere eis, capaces trium aut quatuor hominum, qui de turribus huiusmodi præliantur. Et in insula Zanzibar, licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis referente M. Paulo Veneto, ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantes, quæ tanta sunt, vt quindecim vel sexdecim viri muniti ex vno pugnent portatili castro. Porro quando ad bellum procedere volunt, exhibent, inquit, potum elephantis, quem ipsi pro vino bibunt, quò audaciores sint in bello. De regibus & regionibus Indiarum, vbi elephanti ad belli vsum alebantur antiquitus, iam antea dictum est. Quod verò militares elephanti olim quoque turres armatorum plenas ferrent, passim veteres attestantur. Plinius, *turres armatorum in hostes ferunt.* Plutarchus. *Et vbi ferarum,* id est elephantorum, *turres sursum & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur.* Aelianus: *Militaris elephantus dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertio retro versus bellantem, ac simul quantum manibus moderamina tenentem: sicque illis beluam dirigentem tanquam nauem clauo nauicularum, reique nautica peritum.* Philostratus: *Pugnant onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines Indici superstant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent.* Hinc & Iuuenalis.

Lib. 3. c. 41.
Turres olim etiam ferebant.
Lib. 8. 9.
In Eumene.

B

Nec latio haud vsquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur sed furua gente petita
Arboribus Rutulis & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum nulli seruire paratum
Priuato, siquidem Tyrio parere solebant
Annibali & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum maiores & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli & euntem in prælia turmam.

Vsus itaque idem nunc qui olim, præterquam quòd visos nostra ætate dicant, qui gladium duorum cubitorum ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas in bello cædes ederent. Sed & Massamicos maioris Indiæ populos Iulius Ferretrius in libro de antiqua instauranda & illustranda militia, ait instruere elephantes ordine facto acierum in cornibus more militiæ, limitatoque numero bestiarum & hominum ducentum equitantium illas, talem esse eorum equitatum. Et ex Polybio quoq; discimus ipsas belluas sibi inuicem pugnare, vt in illo prælio quo cum Antigono Ptolomæus conflixit. *Hic igitur bellicum* (inquit) *canentes primum cum elephantis se mutuò inuadunt.*

C *Pauci ex ijs quos Ptolomæus habebat, in aduersos feruntur. Ex quibus sanè optimam faciebant milites pugnam, iacientes hastas, & se inuicem crebris vulneribus afficientes. Longè tamen meliorem feræ ipsæ faciebant, ingenti impetu se inuicem impetentes & faciem faciei verberantes. Est enim hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes, acerrimè pugnent: simulacque verò vulnus aliquod acceperint, non secus in omnes dentibus sæuiant, quàm tauri cornibus.* Vt igitur inutilis in certamine redderetur elephantorum vsus, diuersa à diuersis imperatoribus stratagemata excogitata & adinuenta fuerunt. In eo bellico apparatu, in quem Semiramis triennium absumpsit, elephantorum indiga, quo affatim præsidio vtuntur Indi, ne ea virium parte inferior esset hoste, rem commenta est memoratu dignam, vt refert Sabellicus, elephantinas effigies bubulis multifariam copijs magno numero astruit, habuitque in occulto id consilium, ne ad hostes eorum, quæ pararentur, fama peruenire posset. His prius quàm in Indos moueret, camelos inclusit: quos cùm bellatoribus supernè sedentibus repente equitibus velut in acie obiecit, inanium belluarum occursum futurum rata, vt in vera pugna elephantos equi minus ac minus formidarent. Nec in hunc vsum solùm vana illa belluarum species

Lib. 5.
Inuicem pugnare.
Vt inutiles reddantur.
Elephanti ficti.
Enneid. 1. lib. 1.

D quæsita, sed ad virium, inquit, ostentationem, vt cùm in hostium conspectum acies in procinctu staret, inane illud ludibrium in subsidijs locatum verorum procul elephantorum terribilem præ se ferret aspectum. Verùm nihil postea res ista Assyrijs adiumento fuit, non magis quàm multis pòst ætatibus Perseo Macedonum regi, qui eo bello, quod cum populo Romano gessit, eodem vsus machinamento prælio superatus est. Hæc itaque Sabellicus ex Diodoro Siculo, ni fallor, qui rem tamen aliter narrat, cuius hæc sunt verba: *Semiramis contra Indos suscepta expeditione, inferior elephantorum apparatu, rem excogitauit, qua terreret Indos, cogitantes nequaquam extra Indiam elephantos esse. Occisis trecentis boum millibus, carnes operarijs concessit, coria insui fecit elephantorum instar: quæ postmodum fœno referta, veri elephanti speciem præ se ferebant. Intus hominem camelumq́, super quo sedens formam belluæ duceret, inclusit. Hæc in loco semoto occultoq́ acta, ne quæ exterius emanare possent, vtq́ Indi improuisa re perculsi veras beluas existimarent. Admirantibus Indis, vnde tanta illi elephantorum copia suppeteret, quidam ex Semiramidis exercitu noctu capti rem prodidere. Semiramis simulatis elephantis aduersus equites præmissis, initoq́ certamine regios equos fudit: assueti enim veris elephantis equi, noua forma olfactuq́ insueto turbati sunt.* Sic Diodorus, non

Lib. 2. c. 5.

Lib. 4. non fuere itaque inutiles ficti elephanti, sed victoriam Semiramidi pepererunt. De Perseo autem E
Macedonum rege sic quoque scribit Polyæus: *Romanis elephantos ducentibus partim ex Libya, par-*
Persei astus. *tim Indos ab Antiocho Syriæ rege, Perseus, ne noua ac formidabilis equis bellua primo aspectu existe-*
ret, præcepit opificibus lignea simulacra fabricari elephantorum figura atq. colore, & virum cum tuba
per hos horribilem sonum emittere, vt equi Macedonum elephantorum fremitum & aspectum ferre di-
Damis. *scerent.* Cæsar pugnaturus cum Scipione in Africa, ne militibus terrori essent elephantes, hoc
inuenit remedium, vt Hirtius refert; Elephantos in Italiam transportari iussit, quo & miles spe-
ciemque & virtutem bestiæ cognosceret, & qua parte corporis nuda sine tegmine relinquere-
tur, præterea vt iumenta bestiarum odorem, stridorem, speciem, consuetudine capta, non refor-
midarent. Quibus ex rebus largiter erat consecutus, nam & milites bestias manibus pertracta-
bant, earumque tarditatem cognoscebant, equitesque in eos pila præpilata conijciebant, atque
in consuetudine equos patientia bestiarum adduxerunt. Egregium verò stratagema Damidis re-
censet Diodorus his verbis: *Polysperchon Megapolita deiectis muris cum elephantis expugnare pu-*
tabat. Megapolitanorum dux Damis, qui fuerat cum Alexandro & natura vsusq. elephantorum peri-
tiam habebat, complura magna ostia densis clauis confixit, & in humilibus foueis constrauit, tectis F
quæ extabant cuspidibus, atque ita per ea aditum in vrbe reliquit. Et à fronte quidem nullum militem
collocauit, sed obliquè à latcribus multitudinem consistere iaculatorum & sagittariorum & catapulta-
rum, quibus tela iaciuntur. Iam Polysperchonte totum ruina locum expurgante & vniuersis belluis per
eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim occurrente belluis, In-
di in vrbem irrumpere cogebantur. Elephantes verò magna mole incedentes, incidebant in confixa sti-
mulis ostia. Cumq. eorum pedes clauis vulnerarentur & propter corporum grauitatem stimulis perfo-
rarentur, neq. vlterius progredi, neque reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumq. simul
omne telorum genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij vulnerabantur, atq. ita
ad negocium inutiles reddebantur. Belluæ verò partim propter telorum multitudinem, partim propter
ictus clauorum cùm dolore cruciarentur, per amicos reuertebantur, eorumq. multos conculcabant. Tan-
dem earum fortissima ac terribilissima cecidit: reliquarum pars prorsus inutilis reddita est: pars mul-
Megarenses *tis suorum mortem intulit.* Maior fuit astus Megarensium, qui, vt Aelianus refert, cùm Antipa-
Li. 16. c. 36. ter Macedonum rex, illos bello adortus, elephantorum copia facilè superior esset, porcos pice obli-
tos & igne iniecto ardentes in elephantorum agmen immiserunt; qui partim grunnitu (quo natu-
raliter, vt dictum est, perterrentur vastissima isthæc animalia) partim incendio turbati, in fugam G
versi, præclaram Megarensibus peperere victoriam. Obseruatum igitur deinceps vnà cum ele-
phantorum pullis porcos alere, vt consuetudine naturam vincerent, & grunnitui porcorum assue-
scerent. Polyæus verò hoc tribuit Antigono. Fuere verò etiam vel ob hostium virtutem, vel alias
Suis sæpe fuisse damno etiam ob causas suis sæpenumero damno. Appianus de bello Hispaniensi ait Fuluium Nobiliorem
cùm decem elephanti à Masanissa auxilio missi essent, in pugnam cum hostibus progressum, ele-
phantes post exercitus terga ordine occultauisse: pugnaque incœpta extemplo viam aperuisse ele-
phantis, quos cùm Celtiberi viderent, ipsos & eorum equos territos, intra mœnia confugisse, im-
peratorem itaque elephantes ad mænia produci iussisse: cumque sic vtrimque fortiter dimicare-
tur, vnus elephantorum graui percussus saxo de muro caput, currere atque effrenatè furere cœpit,
inque amicos horrendo cum clamore furens se coniecit, quemuis obuium trudens ac proterens,
amicorum & inimicorum nullo discrimine habito: similiter reliqui elephantes illius clamoribus ex-
territi, idem fecerunt, milites Romanos proterentes, proculcantes ac prosternentes: quod qui-
Cur communes hostes dicti. dem sæpenumerò solent, inquit, elephantes cùm insaniunt, quemuis vt inimicum accipientes: ob
quam eorum perfidiam à quibusdam communes hostes appellati. Non absimile quid de Cecilio
Romanorum consule Panormi agente scribit Polybius his verbis: *Postquam igitur elephantos om-* H
nemq. exercitum (Asdrubalis) *appropinquantes videt &c. quosdam ex ijs qui maximè agiles atq. expe-*
diti erant, pro mœnibus supra fossam constituit, iubetq. vt contra elephantos, si illi accederent, telisq.
verubusq. eminus pugnent: quod si iratæ pecudes cum impetu contra ipsos ferantur, in fossas se dimit-
tant, inde rursus elephantos telis petant, &c. Simul ac igitur pleno impetu pugnare cœptum, magistri
elephantorum qui cupidine gloriæ sibi attribui victoriam cupiebant, belluas in expeditos concitant: illi
sicuti eis à consule iussum fuerat, statim terga vertunt, infestisq. insequentibus belluis, in fossas se
dimittunt. Belluæ cùm primum ad aggerem fossarum peruenere, vno tempore & à multitudine vrba-
na ex mœnibus & à militibus ex fossis, sagittis telisq. multifariam feriuntur. Cumq. vltra progredi
non possent, necessario terga vertentes, in suos ruunt, agmina perturbant, magnam suorum stragem fa-
ciunt, &c. Illi iam pridem à bestijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Consule oppressi facilè pro-
fligantur: pars eorum trucidatur, cæteri fuga salutem quærunt. Elephanti cum Indis decem capti: re-
Cæsar. *liqui disiectis Indis, finito prælio, omnes in potestatem consulis peruenere.* Cæsare quoque pugnatu-
ro Scipioni in Africa, præter præcitatum inuentum: à dextro cornu funditores sagittarijque con-
citatela

A cita tela in elephantos frequentes coniecere, vt Hirtius narrat: quo facto bestiæ stridore fundarum lapidumque perterritæ sese conuertere & post se frequentes stipatosque proterere & in portas valli semifractas ruere contenderunt. Non est autem prætermittendum de virtute militis veterani quintæ legionis: nam cùm in sinistro cornu elephantus, vulnere ictus & dolore concitatus, in lixam inermem impetum fecisset, eumque sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erecta vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret: miles hic non potuit pati, quin se armatum bestiæ offerret, quem postquam elephantus ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circundat, atque in sublime attollit armatum. Qui in huiusmodi periculo cùm constanter agendum sibi videret, gladio proboscidem, quo erat circundatus, cedere quantum poterat, non destitit: quo dolore adductus elephas, milite abiecto maximo cum stridore cursuque conuersus ad reliquas bestias se recepit. Clara etiam est alterius è Romanis dimicatio aduersus elephantum. Cùm Hannibal captiuos Romanos dimicare inter se (inquit Plinius) coëgisset: namque vnum qui superaret, obiecit elephanto, & ille dimitti pactus si interemisset, solus in arena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites misit, qui abeuntem interficerent. *Miles vnus elephantum occidens.*

B Sic & Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas contra Antiochum Eupatorem commisit, conspicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regijs & ratus in eo regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum & occisis prius multis, quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, succedens sub eius ventrem, confodit belluam, & ipse simul pondere eius illabentis oppressus est, vt narrat Iosephus ex sexto Machabæorum. *Eleazari virtus.* *Li. 12 c. 14.* Vt verò vnde sumus digressi, reuertamur: cùm Hannibal cum Scipione dimicaturus, octuaginta elephantos, quot nunquam alias, in aciem produxisset, ad eorum vsum inutilem reddendum sic militum ordinem Scipio distinxit, vt eos primo inter manipulos velitesque receptos coniectæ vndique hasta non tantùm ex Romana acie eiecerint, verùm etiam in Pœnos telis prope confossos egerint, quod hostibus fugæ initium fuisse, maximè est perspicuum. *Scipio vt inutiles redderit.* Idem accidit elephantis Asdrubalis; *Eodem* (inquit Liuius) *versi elephanti, qui primo impetu turbauerant antesignanos, etiam signa mouerant loco: deinde crescente certamine & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud dissimiliter nauibus sine gubernaculo vagi*: Et mox. *Elephanti plures ab ipsis rectoribus quàm ab hoste interfecti: fabrile scalprum cum malleo habebant: id vbi sæuire bellua ac ruere in suos cœperant, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto*

C *maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tantæ molis bellua inuenta erat, vbi regendi spem vicisset.* Similiter in Persarum exercitu aduersus Iulianum, elephantorum fulgentium formidandam speciem & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebãt, (inquit Ammianus Marcellinus paullò post initium libri vigesimi quinti) ad quorum stridorem odoremque & insuetum aspectum magis equi terrebantur: quibus insidentes magistri, manubriatos cultros dexteris manibus illigatos gestabant, acceptæ apud Nisibin memores cladis: & si ferocius animal vires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram, quæ caput à ceruice disterminat, ictu maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre ita citius vitam huiusmodi adimi belluarum. Eo prælio quo Alfonsus Albuquercius, Indiæ prætor, regem Malacensem vicit & Malacam vrbem expugnauit, rex castello, quod elephantus ingens tergo gestabat, cum aliquot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephanti similiter instrati & armati sequebantur. Tela è castellis frequentia (verba sunt Osorij) decidebant. *Lib. 7 rer. Emanuel.* Elephanti enses dentibus alligatos gestabant, tantaque ferocia in Lusitanos irruebant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen Gomesius Lemius & Vascus Fernandus Cou-

D tigus, minimè ea re perturbati, resistunt: cùm vterque eorum in opposita vitæ latera, qua elephantus gradum violenter inferebat concessisset, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrimque deinde latera illius hastis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis sit immanis & efferata, est tamen doloris impatiens & facile in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Itaque cùm elephantus transfixus vtroque latere fuisset, rectorem qui illi insidebat, proboscide deturbatum conculcat. Exanimare deinde (sanguis enim illi vtrimque profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confestim desiluit. Elephantus in suos conuersus reliquorum elephantorum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam versi sunt, neque rursus vllis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. *Ne suis sint damno.* Cùm itaque suis sæpe damno sint elephanti, id ne fieret, Scipio prospicere olim conatus est, sicuti legimus apud Hirtium: *Scipio*, inquit, *interim elephantes hoc modo condocefacere instituit: duas instruxit acies, vnam fundatorum contra elephantos, quæ quasi aduersariorum locum obtineret, & contra eorum frontem aduersam lapillos minutos mitteret: deinde in ordinem elephantos constituit; post illos autem aciem suam instruxit; vt cum ab aduersarijs lapides missi cæpissent, & elephanti perterriti se ad suos conuertissent, rursus à sua acie lapidibus missis eos conuerterent ad-*

uersus

uerſus hoſtem: quod ægrè tardeq́; fiebat: audere enim elephanti multorum annorum doctrina vſuque E
Vt incitentur ad pugnam. *vetuſto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producuntur.* Iam verò, vt alacriori animo ad prælia ferrentur, potus humanus eis indulgebatur: quòd Aelianus meminit, inquiens: Elephantis pugnaturis non modò ex vitibus confecti, ſed etiam ex oryza factitij vini vſus indulgetur. Porro ſi quis eorum fortitudine cùm animi, tùm corporis alios in bello vinceret, is peculiari nomine ab alijs diſtinguebatur. Antipater (inquit Plinius) author eſt duos elephantos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres, etiam cognominibus fuiſſe, Aiacem & Patroclum: etenim nouere ea: (de quibus antè.) Certè Cató, cùm imperatorum nomina annalibus deſcriberet, eum qui fortiſſimè præliatus eſſet in Punica acie, Surum tradidit vocatum, altero dente mutilato. De Aiace Alexandri ſuprà dictum eſt. Cæterùm vtilitas eorum in campeſtribus intelligi debet, nam vt Polybius ſcri-
Li. 18. c. 18. bit, in montibus, vt & equi, inutiles ſunt. E contrario Libycum inſtitutum eſt, referente Cælio, vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos prætereà concinant: quorum id ſit, inquit, argumentum, *ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀντιπάλους γινομένους θηρίῳ τοσούτῳ*, id eſt, viros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſo ſteterint, quòd mors glorioſiùs comparata *ἐντάφιον* ſit *τῷ θαπτομένῳ*. Cauſam modò vtilitatis in bello duplicem ſtatuit Caſſiodorus, cutis nimium duritiem & corporis molem, quòd hac hoſtibus eſſent terrori, illa F ictum non admitteret. *Cutis* (inquit) *vlcerosis vallibus exaratur quæ in tantam duritiam ſolidatur, vt putes eſſe oſſeam cutem. Hæc nulla vi tranſmittitur, nullo ferri acumine penetratur: ideoq́; Perſarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſua*
In Milite glorioſo. *mole terreret.* Ad hanc corporis duritiam alludit quodammodo Plautus: *Pol ſiquidem connixus eſſes, per corium, per viſcera, perq́; os elephanto brachium tranſmitteres.* In regno Mogor nihilominus
Vſus ad amnes traijciendos. frons eorum laminis armatur ferreis, aut corio duriſſimo. Habebat & alium vſum in bello elephas, in traijciendis nempe fluminibus, id quod Hannibalis exemplo conſtat. Eo enim in Hetruriam deſcendente, Arnus vehementer excreuerat; quare tantum exercitum ſecum trahens, euitare non potuit, quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faceret: ipſe quoque etſi elephanto, qui vnus ex multis ſupererat, eminens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigilijs
Sat. 10. confectus, alterum oculum amitteret. Ad quod alluſit Iuuenalis, dum canit:

O qualis facies & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luſcum.

VSVS IN SACRIFICIIS. G

Li. de ſolert. animal. SCRIBIT (inquit Plutarchus) Iuba elephantos dijs vota facere, cùm ſe nemine docente, mari luſtrent, ſolemque orientem adorent, proboſcide manus loco ſurſum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs eſſe cariſſimum, vt Ptolomæus Philopater teſtatum fecit. Cùm enim victo Antiocho vellet dijs honorem ſplen-
Elephanti immolati. didè habere, præter alia ob partam prælio victoriam, ſacrificia, quatuor etiam elephantes immolauit: nocturnis autem territus inſomnijs, quòd numen ei ob ſacrificium illud inſolitum comminaretur, cùm multis vſus eſt piaculis, tum quatuor æreos elephantos pro occiſis poſuit.

NVMISMATA. STATVÆ PICTVRA. H

Cæſaris nummus. IN C. Cæſaris nummo videre eſt elephantum ſurrecta promuſcide, aduerſus quem ſerpens quaſi concertaturus inſurgit: in altero videas ſerpentem ipſius elephanti pedibus obtritum, in quo inſcriptio eſt CAESAR. Potes ex illo (inquit Pierius) laceſſitum bello, ex hoc, confectum intelligere. Neque verò me fugit, elephantum Maurorum lingua Cæſam appellari ſolitum, quod Spartianus in Aelio Vero tradit, primumque Cæſaris cognomine nuncupatum, qui elephantum occiderat. Sed inepta hæc inſcriptionis cauſa mihi videtur: credide-
Marij nummus. rim autem potius ad munificentiam ſpectare, qua Cæſar elephantos exhibuerit. Quem verò elephantum in Q. C. Marij nummo compereris, ibidibus adiectis, hieroglyphicum id Africam prouinciam ab eo domitam, ditionemque imperij in Aegyptum vſque propagatam ſignificare crediderim

A derim. Elephanti porrò Pompeij Magni currum subiere Africo triumpho; & in nummo argenteo admodum pulchro Scipionis Imp. inscriptio, cuius galea elephantini capitis speciem habet, infernè aratrum, antè spica posita est: quæ omnia ad Africæ triumphum & annonam inde largiter aduectam, spectant. Inscriptio, Q. METELLVS. Augusto currum ex quatuor elephantis, S. P. Q. Romanus in nummis decreuit, quòd, vt puto, spolijs Orientis onustus imperatorium inde triumphum duxerit. Id honoris T. Cæsar post adeptum imperium patri deferendum curauit, quod ipsa testatur inscriptio, quæ sic habet: TI. CAESAR DIVI AVG, F. AVGVST. P. M. TR. PO. XXIIX. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. Eundem honorem Claudius auiæ Liuiæ Circensi pompa, currum quippe elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Sed & D. Augusto Vespasiano currus ex quatuor elephantis in nummo est, cuius latus alterum inscriptionem habet ad reliquos honores tertij consulatus: nam qui sua virtute ad Imperatorij fastigij culmen euectus erat, re in Oriente bene gesta, paribus cum Augusto honoribus honestandus fuit: ita elephas iunctus, prouinciam patriam subiugatam hieroglyphicè significabat. Est & Philippi Imperatoris nummus, in quo elephantus gradiens sub magistro cum inscriptione AETERNITAS AVG. Vartomannus author est in insula Sumatra siue Taprobana numos haberi, qui

Scipionis nummus. *Augusti currus in nummo.* *Vespasiani nummus.* *Philippi.*

B ab vna parte cælatum habent caput cacodæmonis, ab altera carpentum, quod ab elephantis trahitur. Cùm verò veteres signis & annulis varias imagines expressas præ se ferentibus obsignarent tabellas, inter has à Plauto celebrari reperio elephantem. *C. Quæso tune is es Lyco trapezita? L. Ego C. Multam me tibi salutem iussit Therapontigonus dicere. L. Mihine? C. Ita. cape, signum nosce, nostin? L. Quidni nouerim; Clypeatus elephantum vbi machæra dissicit.* id est, dissecat, vt Puteanus & Lambinus exponunt. Fuisse porrò etiam Romæ æneam elephanti statuam, ex hisce verbis Cassiodori discimus, in epistola Theodahadi regis ad Honorium Romanæ vrbis præfectum: Relationis vestræ tenore comperimus, in via sacra quam multis superstitionibus ditauit (aliàs dicauit) antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare; & qui solent in carnali substantia supra millenos annos viuere, occasum videantur proximum in simulacris æneis sustinere. His prouidentia vestra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra solidando. Aluum quoque demissam subdito pariete corroboret, ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipsis casus aduersus est. Et mox post enumeratam belluæ magnitudinem. Quapropter habere eorum vel formas gratissimum est, vt qui viuam substantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoscant. Et ideo non patiaris perire; quoniam Romanæ dignitatis est, artificum ingenijs in illa vrbe recondere, quod per diuersas mundi partes cognoscitur diues natura procreasse. Sed & apud Pausaniam lego de elephanti sculptura: Aedificium è candido marmore, quod in medio quasi foro attollit trophæum (apud Argos) de Pyrrho Epirotarum rege est, vt ipsi prædicant Argiui: quo enim in loco cadauer eius concrematum est, ibidem etiam illi fuisse erectum monumentum, in quo cùm alia, quibus in prælijs vtebatur insculpta, tùm verò erant elephanti.

In Curcul. *Lib. 10. Vai* *In Corynthiacis.*

C (marginal letter beside "natum animal tali imaginatione…")

DE EBORE. CAP. X.

Synonyma. Etymologia.

D NON totus elephanti dens propriè ebur vocatur, sed illa præcipuè pars, quæ extra os est, id quod inter cæteros Plinius nos docuit. Loquens enim de dentibus exertis, *hoc*, inquit, *solum ebur est.* Franciscus Apollo tamen omnia ipsius animantis ossa ebur vocari asserit. Dicebatur aliàs ebor, vnde eboreus. Vtramque vocem, quasi a barro, id est, elephanto productam Seruius testatur. Græci ἐλέφαντα vocant antepenultima acuta, per synechdochen, vt caput pro homine. Sunt qui vltimam acuant, & elephantina, id est, ex ebore facta interpretentur, vt in hoc Homeri versu:

Ebur quid propriè. *Ebor.*

Ὡς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ
Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων, id est, *Iliad. 4.*
Veluti quando aliqua ebur mulier tinxerit
Mæonia, vel ex Caira, maxillare vt sit equorum.

Sed Varinus, Πριστὸς ἐλέφας (ebur serra diuisum) os elephantinum: sic, inquit, ebur per excellentiam vocant Græci: additur autem πριστὸς ad ipsius belluæ differentiam. Similiter Latini etiam elephantum quandoq; pro ebore siue dente elephantis ponunt, vt Virg. in Georgicis:

Elephas pro ebore. *Lib. 3.*

In foribus

Lib. 6. *In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto:* E

Et in Aeneide.

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Dens Indus. Non ſemel etiam poëtis dentem Indum vocari reperio. Et quia varia ex ebore fierent vtenſilia, *Lib. 3. Car.* pro his quoque ebur dicebatur, Horatius:

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Orat. 4. Cicero in Verrem:

Vt omne ebur ex adibus ſacris auferres.

Iam verò ob eximium candorem, accipitur pro iſtiuſmodi colore. Martialis:

Lib. 12. *Ebur pro cãdore.*

Nolueram Polytime tuos violare capillos,
Sed iuuat hoc precibus me tribuiſſe tuis:
Talis eras modò tonſe Pelops, poſitiſq; nitebas
Crinibus, vt totum ſponſa videret ebur.

Lib. 13. Et alicubi: F

Dum Tyburtinis albeſcere collibus audit,
Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur.

Plinius: *Merulis anniculis roſtrum in ebur transfiguratur, dumtaxat maribus.* Hinc & eburneus co- *Lib. 3. Met.* lor idem qui candidus: Ouidius; de Narciſſo:

Et dignos Baccho digitos & Apolline crines,
Impubeſq; genas & eburnea colla, decuſque
Oris & in niueo mixtum candore ruborem.

Lib. 4. Et rurſus:

------ Pueri rubor ora notauit,
Neſcis quid ſit amor, ſed & erubuiſſe decebat,
Hinc color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincta eſt, aut ſub candore rubenti
Cum fruſtra reſonant æra auxiliaria Luna.

Et rurſus:

Lib. 8. *------ Dentes æquantur dentibus Indis.* G

Lib. 10. Item de Atalanta:

Tergaq; iactantur crines per eburnea.

Idem in epiſtola Acontij ad Cydippen:

Hoc faciunt flaui crines & eburnea ceruix.

Et rurſus in Epiſt. Sapph. ad Phaonem.

Hunc Venus in cælum curru vexiſſet eburno.

Li. 3. Amor. Ac denique alibi:

Illa quidem noſtro ſubiecit eburnea collo
Brachia.

Lib. 5. Similiter emplaſtrum elephantinum dicitur à Celſo, quaſi percandidum ſiue eburneum.

PRETIVM. NATVRA. VSVS.

Ebur pro tributo. FVIT etiam olim in maximo pretio vbique terrarum ebur. *Herodotus prodit, Aethiopas tributi vice regibus Perſidis vicenos dentes elephantorum grandes,* (inquit Plinius) *tertio quoque anno cum auro & ebeno pendere ſolitos. Tanta eboris authoritas erat vrbis noſtra trecenteſimo decimo anno; tunc enim author ille hiſtoriam eam condidit Thurys in Italia.* Et rurſus: *Dentibus ingens pretium, & deorum ſimulachris laudatiſſima ex ijs materia.* Tradit & Aelianus Libycos homines venari elephantos, non alia magis quàm dentium gratia: & apud Athenæum le- H *Lib. 5. c. 4. c. 6.* gitur, Antiochum qui inſanus cognominatus fuit, in ſua pompa octingentos elephantorum dentes duxiſſe, Ptolomæum verò Philadelphum ſexcentos. Dedicabatur & in templis deorum, id quod Valerius Maximus indicat, dum ſcribit Maſaniſſam Numidarum regem eburneos dentes quos dono acceperat; reſtituiſſe, cum ex templo Iunonis, ſurreptos intellexiſſet. Quanti autem *In Gryllo.* ebur fieret, eleganter oſtendit Plutarchus his verbis: Ad ſe trahebant me ebur & argentum. Qui horum poſſideret plurimum, mihi fælix & dijs charus videbatur homo, ſiue Phryx eſſet, ſiue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitoſior. Fuit ergò eboris vſus ad luxuriam. *Exquiritur*

(inquit

A (inquit Plinius) *à senatoribus, luxuriæ causa, quæ vis in his est efficacissima.* Est item vulgò notum patritios & qui nobilitate præstabant, quique honestè geniti, & liberaliter educati erant, apud Romanos, bullam in pectore, lunulas in pedibus habuisse: fuisse autem fibulas eburneas corniculantes instar lunæ: id quod à Numa institutum ferunt, vt senatores, eorumque posteri, nigris calceis lunulas annecterent. Plutarchus ab Arcadibus deductum esse profitetur, vt se proselinos designarent, vel vt amplissimum nobilitatis testimonium ferrent. Quippe in calceis Senatorum lunam adscripsisse, centenum, inquit, numerum designauit, quo tunc Senatores continebantur: vnde Lunata pellis Martiali: & apud Satyricum poëtam legimus: *Lib. 5. 1.* *Nobiles Romani vt cognoscerentur* *In qu. Rom.* *Lunata pellis quid.*

Appositam nigræ lunam subtexit aluta.

Cùm verò apud priscos moris esset, abeuntes hospites non tantùm bonis verbis, sed muneribus etiam prosequi, ebur inter hæc non postremum habuisse locum discimus ex hoc scientissimi poëtæ versu: *Pro munere datum.*

Dona dehinc auro grauia, sectoq; elephanto,
Imperat ad naues ferri.

B Sed & dijs offerebatur immortalibus, vt beneuoli redderentur, vti constat ex hoc Polemonis: *Dijs oblatū.*

Si sacra faciens Pamphile Deo quispiam
Hædosque mactans, vel boues quamplurimos,
Chlamydeue quæ sit purpurea vel aurea,
Ebore vel vllo, vel smaragdo denique
Sibi reddidisse beneuolum numen putat,
Errat, &c.

Q. Calaber ait in pyram Aiacis iniecisse Græcos pretiosum ebur & argentum. Et Diodorus Siculus, signa ex ebore, auroque alijsque rebus pretiosis ab omnibus ducibus & amicis Alexandri facta; Hephæstione Babylone mortuo. Fuisse autem penes diuites, proceresque tantummodo ebur, facilè etiam Seneca, in pauperis delineatione significat: *Nec fulget*, inquit, *illis splendidum tectis ebur:* Nihil non enim ebore resplendebat in ditiorum ædibus: mensarum in primis pedes. Plinius, *Excogitata sunt* (per luxuriam) *& ligni bractea, nec satis: Cæpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumq; ebore distingui, mox operiri.* Et rursus: *Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, præsertim in operibus inde factis, vt pectinibus, capulis, alijsque cetaceorum piscium* C *ossibus adulterent. Distingui audio, quòd è piscibus leuiora sint, minus per ætatem pallescant. Ex arbore & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato belluarum cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxuria, eodem ebore numinum ora spectarentur, & mensarum pedes.* Huc pertinet illud Iuuenalis: *Lib. 17.* *Mensa eburnea.*

—— Latos qui sustinet orbes
Grande ebur.

Item illud Martialis:

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes.

Et aliàs:

Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes
Et crepat in nostris aurea lamma toris.

Et rursus:

Inde satur mensas & opertos exuit orbes,
Expositumque altè pingue poposcit ebur.
Et testitudinem mensus quater hexaclinon,
D *Ingemuit citro non satis esse suo.*

Et iterum:

Grandia taurorum portans qui corpora, quæris *Lib. 14.*
An Libycos possint sustinuisse trabes?

Erant & lecti tales: Suetonius de Cæsare: *Lectus eburneus auro & purpura stratus, in quo Cæsar mortuus positus.* Apuleius: *Frequens ibi numerus epulonum, & vtpote apud primatem fœminam flos ipse ciuitatis; opipares citro & ebore nitentes lecti, aureis vestibus intecti.* Claré admodum Propertius: *Cap. 84.* *Lib. 2.*

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno.

Varro in Prometheo. *Eboratus lectus ibi in quinquatribus.* Et rursus: *Lectos omnes haberemus domi ad vnam formam aut cum fulcro, aut sine eo &c. Neque potius delectaremur supellectile; quæ esset ex ebore, alijsque rebus &c.* Horatius:

Tracta super lectos canderet vestis eburnos. *Lib. 2. serm.*

Alij sunt, quos Plautus eburatos vocauit. Lambinus exponit enim ebore extrinsecus ornatos, atque non dixisse eburneos sed eburatos siue eboratos, quoniam eburneum est totum ex ebore con- *In Stich.*

Tripodes eburnei. *Lib. 2. Pædag. 3.* *Loculi.* cretum & conflatum, eboratum verò, ebore extrinsecus ornatum. De tripodibus eburneis sic meminit Clemens Alexandrinus, vt superfluos esse diceret, necnon & lectos argenteos habentes pedes, & ex ebore compactos. De rhyto poculo ex ebore suprà facta est mentio. Fiebant & ex ebore loculi, in quibus res seruabantur pretiosiores. Iuuenalis de gemmis: E

—— Gemmaq; princeps
Sardonycus, loculis quæ custoditur eburnis:

Martialis de moneta aurea:

Hos nisi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Ouidius de herbis pretiosis:

Gramina continuò loculis deprompsit eburnis.

Capuli cultrorum eburnei. *Clauis Penelopis.* Fieri præter alia etiam ex ebore, cultrorum capulos reperio, eosdemque à quibusdam in mensa præsente veneno sudare credi. Flagra Corcyræa κώπας ἐλεφαντίνας, id est, ex ebore manubria habebant, vt Hesychius annotauit. Erat & ex ebore manubrium clauis Penelopis; Homerus:

Εἵλετο δὲ κληῗδ' εὐκαμπέα χειρὶ παχείῃ F
Καλὴν, χαλκείην, κώπη δ' ἐλέφαντος ἐπῆεν, id est,
Accepit autem clauem benè flexam manu forti
Pulchram, aream, manubrium autem eboris inerat.

Enses eborati. *Metam. 7.* Item enses eburneis ornabantur capulis. *Ebore & argento* (inquit Plinius) *ornantur manubria gladiorum.* Ensis Pelopis capulo auro & ebore elaborato in thesauro Olympiæ spectabatur, teste Pausania, secundo Eliacorum. Ouidius de Theseo:

Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno,
Signa sui generis.

Lib. 33. c. 12. *Vagina eburnea.* *Aeneid. 8.* *Aeneid. 11.* Apparet autem, quòd postmodum apud Romanos vilescerent ita elaborati gladij, Plinius enim ad ipsos vsque milites peruenisse vsum innuit his verbis: *Vidimus & ipsi Arellium Fuscum motum equestri ordine ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adolescentium scholæ, ex argento annulos habentem: Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ex ebore, fastidiato celentur argento.* Sed & gladiorum vaginæ erant eburneæ, Virgilius:

—— Humero simul exuit ensem G
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Et rursus:

—— Clypeumque ex ære sinistra
Subligat, atq; ensem collo suspendit eburnum.

Pharetra. *8. Metam.* Id est, eburnam vaginam, vt Seruius exponit. Huc pertinet illud Diogenis: qui videns, vt refert Laërtius, adolescentem indecorè loquentem, non erubescis, inquit, ex eburnea vagina plumbeum emittere gladium? Similiter pharetræ decorabantur: Ouidius:

Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos.

Sceptra. *1. Metam.* Erantque eburnea sceptra. Idem de sceptro Iouis:

Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Cæsariem.

Lib. 6. Quamobrem ebur pro sceptro dixit Claudianus: H.

Talibus inuitat donis, dextraque regendum
Diua simul porrexit ebur.

Lib. 12. *Narthecium* Robertus Valturius eburneum scipionem siue Iouis Opt. Max. sceptrum inter triumphantium signa fuisse asserit. Fiebant magno pretio, vt Liuius scribit: quare in eorum locum succedebat narthecium, quod genus est ferulæ leuissimæ, vnde senum fiebant scipiones, cuius rei meminit Martialis in apophoretis:

Artis ebur medica narthecia cernis habere
Munera, quæ cuperet Pallius esse sua.

Lib. 4. c. 18. *Sella curulis* *Lib. 1. Epist.* Scribit Alexander ab Alexandro milites benemeritos à Romanis donatos scipione eburneo, necnon & eburneis curulibus sellis. Sella autem curulis ob eam causam appellatur, quòd curru honoris gratia soliti erant in curiam Senatores, qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gessissent, vehi soliti essent, in quo curru sella erat, supra quam considebant. Erat autem ex ebore. Horatius:

A *Cuilibet hic fasces dabit, tripietque curule*
Cui volet importunus ebur

Ouidius: Lib. 1. de Ponto.

Signa quoque in sella nostram formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Et aliàs:

Iam noui præeunt fasces, noua purpura fulget,
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

Sed & domus regum teste Plinio ebore ornabantur. Inter Salomonis, vt legimus in sacris biblijs diuitias, thronus fuit ex ebore grandis vestitus auro fuluo, cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. vt Robertus Cenalis computat. Erat & apud alios antiquos mos solemnis, operosè & ambitiosè templorum portas ebore exornare: Virgilius id quoque attestatur, dum ait: Reg. 3. 10. Thronus Salamonis. Portæ eburneæ. Georg. 3.

In foribus pugnam ex auro solidoq; elephanto
Gargaridum faciam.

B Alludit credo ad Phidiæ opus, & commendationem, qui Mineruæ statuam egregiè fabricauit, amplitudine cubitorum viginti sex, quæ ex ebore & auro constabat, in cuius scuto Amazonum prælium cælauit, dcorumq. & gigantum pugnam. Homerus de Menelai regia ait:

Aurique electriq; & argenti, & eboris, Menelai regia.
Iouis sanè talis est Olympij intus aula.

Ouidius quoque talem describit aulam Apollinis:

Regia Solis erat sublimibus alta columnis
Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo, Regia Solis.
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valuæ. Li. 2. Syriad.

De eadem Bargæus:

Substructam Delphis mendacis Apollinis ædem
Ædem auro & gemmis nitidam, sectoque elephanto
Conspicuam.

C Erant autem valuæ templi Apollinis Palatini ex ebore nitidissimo, in quibus exsculpta Dei illius prælia, atq; victoriæ contra Brennum ducem Gallorum, & contra Nioben Thebanorum reginam. Easdem puto & Propertius intelligit:

Auro Solis erant supra fastigia currus Li. 1. Theb.
Et valuæ Libyci nobile dentis opus.

Statius de Adrasto:

——— Idem ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.

Claudianus de Stilicone:

Seu circum trabeis fulgentibus aureus ire
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
Cingas iure forum.

Habebant porrò eburneas etiam caueas, vel saltem ebore elaboratas. Martialis de passere Catulli: Caueæ eburneæ. Lib. 14.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
D *Lesbia plorabat, hic habitare potes.*

Nam virgæ argenteæ ebori insertæ caueam faciebant, qualem describit Papinius:

At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo.

Idem Martialis etiam eburneorum pugillarium meminit, qui dabantur senioribus & lippis, vt apertior his esset visus ad scribendum: Pugillares.

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ.
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.

Innuit & ab edentulis hinc sibi dentes concinnasse, dum canit: Dentes ex ebore.

Sic dentata sibi videtur Aegle
Emptis ossibus Indicoque cornu.

Commendabantur præterea instrumenta musica istiusmodi ornamentis condecorata. Hinc Lyra barbithon vocatur, quòd ebore ornaretur, quod à bartis dicitur, vt ostendimus. Ouidius: Instrumenta musica. Metam. 11.

Distinctamque lyram gemmis & dentibus Indis.

Lib. 2. de raptu Proserp.

Papinius: ——— *Numeroque comanti* E

Facundum ſuſpendis ebur.

Claudianus:

Tum patria feſto lætatus tempore vates
Deſueta repetit fila canora lyræ,
Et reſides leni modulatus pectine neruos
Pollice feſtino nobile duxit ebur.

Lib. 15. 22. *Pecten eburneum.*

Vtinam (inquit apud Athenæum quidam) pulchra lyra eſſem, elephantis ac me ferrent formoſi pueri in chorum Dionyſiacum. Ita & pectem eburneum dicitur, Virgilio:

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulſat eburno.

Quod Ouidius ſic expreſſit:

Siue chelym digitis, & eburno verbere pulſans.

Et ſic Seneca:

Hac canit aurato pectine eburna chelys.

Tibia. *Lib. 1. poët.* *Lib. 4. 24.*

Tibias eburneas ad prælia memorat Trypho (inquit Scaliget) & Cicero, atque Virgilius. De Tryphone locus eſt apud Athenæum: Tibias, inquit, quas elephantinas appellant, primùm à Phœnicibus pertuſas fuiſſe Tryphon tradit. Virgilius autem ebur vſurpauit pro eburneis tubis: F

Inſlauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Tabulæ eburneæ.

Tabulas eburneas decem à Solone Athenienſibus datas fuiſſe fertur, ad imitationem duarum Hebraicarum. In titulo de origine iuris legitur, *in ebore ſcripta leges*: quo loco eruditi legere malunt in ære, quoniam in hoc metallo incidi ſoleant leges: ac ne eius rei conquirantur argumenta, Ouidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam, vt rentur, afferunt.

——— *Nec verba minantia fixo*
Aere ligabantur

In Tacito.

Ebur enim (inquiunt) vt ornamento ſatis eſſet, diuturnitate tamen non ſufficeret, cùm ætatem æquè ferre non poſſit, temporique cedat: Libri itaque illi elephantini, in quibus Senatus conſulta perſcribebantur, quæ ad principem pertinebant, vt Vopiſcus ſcribit, ex ebore potius ornati fuerint, quàm vt ſenatuſconſulta ebori inſcripta fuiſſe arbitremur: ridiculum eſt autem dicere, ab operis magnitudine eſſe dictos, quaſi elephantorum proceritas nominis anſam illis dederit. Quod autem ex ebore pectines fiant, tam notum eſt, vt referre pigeat: ijs ante prandium pectinari caput vapores viſum impedientes, extrahere, poroſque cutis aperire medici profitentur. Naues auro & ebore diſtinctas fuiſſe Neroni in Achaiam nauigaturo, vt fidicinam artem oſtentaret, Corn. Tacitus dicit, citante Blondo in nono de Roma triumphante: & in Philopatris naui eburnea fuiſſe ornamenta Athenæus teſtatur. Inuehitur in hunc luxum Seneca: *Nauis bona*, inquit, *dicitur, non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum aut aureum roſtrum eſt, nec cuius tutela ebore calata eſt.* Et apud Pacatum legitur in panegyrico: *Quis annalium ſcriptor, aut carminum, tuas illas Cleopatra claſſes & eburata nauigia & purpurea cum ratibus vela tractauit?* Habebat etiam Nero eburneos currus, vt meminit Suetonius his verbis: *Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderent.* Exiſtimo tamen hoc referendum eſſe ad luſum puerilem: Mos enim puerorum eſt, vt quadrigas ex aliqua materia conficiant & ludant, atque oblectentur. Neronem autem, vtpote puerum initio principatus cùm ſtudio equorum immodico teneretur, quadrigas habuiſſe eburneas conſtat, quibus ſuper abacum id eſt menſam vaſis eſcarijs potorijſque continendis accommodatam ludebant. Lego & apud Plinium currum ex ebore factum cum quatuor equis, tantæ exilitatis, vt muſca alis operiret. Habuiſſe interim nobiles Romanos ex ebore adornatos currus, certo eſt certius. Ouidius: H

(margin, beside the above: G; *Naues eburneæ.* *Lib. 5. 6.* *Epiſt. 77.* *Currus eburnei.* *Ad Liuiã.* *In Aulularia.*)

Regaliq; habitu, curruq; ſuperbus eburno:

Clariſſimè Plautus:

Iſtas magnas factiones, animos, dotes, dapſileis
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram
Nihil moror, quæ in ſeruitutem ſumptibus redigunt viros.

Oppida eburnea. Lib. 6. Simulacra deorum. In Eliacis. Iouis ſimulachrum.

In Cæſaris verò triumpho eborea oppida tranſlata Quintilianus tradit. Potiſſimùm deorum ſimulacra ex ebore fiebant. Pauſanias liberales propterea ac magnificos, minimeque parcos in pecunijs circa diuinum cultum Græcos extitiſſe ſibi videre ait, quandoquidem ab India vſque & Aethyopia ebur ad concinnanda ſimulacra aduehi ſibi procurarent. Sed & Romæ erant. Virgilius id oſtendit, oſtenta enumerans, quæ mortem Cæſaris præceſſere: Ait enim.

Et mæſtum illachrymat templis ebur, æraq; ſudant.

Celeberrimum eſt ſimulacrum Iouis à Phidia factum, quem dijs quàm hominibus effingendis, meliorem artificem fuiſſe ferunt, in ebore verò longè citra æmulum, vel ſi nihil, inquit Quintilianus

A lianus præter Mineruam Athenis, aut Olympium Iouem in Elide fecisset, cuius pulchritudo adie-
cisse aliquid etiam receptæ religioni videtur, adeò maiestas operis Deum æquauit. De hoc Iouis *Lib. 8.*
simulacro sic meminit Strabo: *Præcipuum extitit solidum ex auro Iouis simulachrum à Cypselo Co-
rynthiorum tyranno donatum. Ingentior his omnibus Iouis statua fuit, quam Phidias Carmeni Athe-
niensis filius fabrefecit ex ebore, opus magnitudine tanta, vt ædes sacra sit amplissima, ipse artifex
non symmetriam videtur annotasse, sedentem effingens, tectum verò verticem pertingentem.* Me-
minit huius statuæ Propertius:

Phidiacus signo se Iupiter ornat eburno.

Iuuenalis etiam elegantiam artificiumque eius indicans:

Phidiacum viuebat ebur:

Id est, tanto successu erat sculptum, vt viuere videretur. Quare aiunt Iouem, vt gratum sibi fuis-
se hoc simulachrum indicaret, fulmine declarasse: ad quod alludit etiam Martialis laudaturus ef-
figiem Domitiani:

Quis Palatinos imitatus imagine vultus,
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
B *Hæc mundi facies hæc sunt Iouis ora sereni,*
Sic tonat ille Deus, cùm sine nube tonat.

De hoc simulacro frequens est mentio apud Plinium. Damophon quoque referente Pausania O-
lympiæ Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguem exactissimè coagmentauit, quare ei sunt
ab Eleis honores habiti de Pallade ab eodem ex ebore facta, sic Lucianus in volumine de imagini-
bus: Ego verò te ô præstans animi mulier nequaquam deabus comparaui, sed eximiorum artifi-
cum monumentis atque operibus ex lapide aut ebore confectis. Iam ea quæ hominum elaboran- *Palladis si-*
tur industria, hominibus assimilare, impium esse non arbitror: nisi fortè tu Mineruam esse suspi- *mulachrum.*
cata sis simulachrum illud, cuius author atque opifex extitit Phidias. Meminit & Ouidius:

Arcis vt Actea vel eburna vel ærea custos
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.

Quo autem in templo ea locata esset statua, colliges ex hoc Pausaniæ: In eadem via (qua Pelle- *In Atticis.*
nem itur) propius vrbem est Mineruæ templum, lapide extructum vernaculo, deæ signum ex e-
bore & auro: artificem Phidiam fuisse dicunt: atque hanc quidem Mineruam elaborasse illum, an-
tequam vel Atheniensibus eam, quæ in arce collocata est, vel suam Platensibus Mineruam fecisset. *In Arcadicis*
C Fuere & aliæ Mineruæ eboreæ, Idem Pausanias, Mineruæ Aleæ signum Romanos positum ha-
buisse ait, in eius fori aditu, quod est ab Augusto dedicatum. Fuisseque simulacrum id ex ebore
totum. Endium opus fecisse: Item Mineruæ Panachæidis statuam ex ebore & auro factam. Eius- *In Athaicis.*
dem denique cum Neptuno pugnantis de Attica signum similiter ex ebore & auro factum. Ait præ- *In Atticis.*
terea Argis in templo Castoris & Pollucis exigua ex ebore simulacra esse. De thesauro autem Se- *In Corynth.*
lenũtinorum loquens: ij, inquit, ante suam calamitatem thesaurum suum Ioui Olympio dedica- *Bacchi simu-*
runt, in quo est liber pater ore, pedibus & manibus eburneis. Ar in Metapontinorum thesauro *lachrum.*
(nam & hi suum iuxta Selenuntinorum thesaurum dedicarunt) Endymion est. Signi eius præter *Li. 10. Thebaid.*
vestem ex ebore sunt omnia. De Iunonis eboreo simulacro meminit Statius: *Apollo eburneus.*

Hoc tunc Argolicæ sanctum velamine matres
Induerant ebur & lachrymis questusq; rogabant.

Erat verò Romæ etiam eburneus Apollo, vt meminit Plinius, cùm ait: *Eques Romanus ante Apolli-
nem eburneum, qui est in foro Augusti, mortuus est subito.* Ouidius Pygmalionem fabulatur ex ebore
virginis simulacrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse, vt in veram viuamque *Metam. 10.*
D virginem verteretur. Ptolomæus Philadelphus patri suo ac matri statuas ex ebore posuit, vt canit *Puella ex ebore.*
Theocritus. Quamuis modo tam pretiosum esset ebur, totque ac tanta ex eo pretiosa fie- *Eidil. 17.*
rent, Aeliano tamen teste, fertur cornua fœminæ quàm maris maius pretium in hoc genere ha-
buisse. Omne autem ebur temporis vetustate nigrescit: præterquam in agro Tiburtino, vbi etiam
posita nigredine candor reparabatur; hinc iocus Martialis in Lycorim, quæ Tibur migrauerat, vt
alba redderetur, sed nigra, vt erat, reuertebatur.

Dum Tiburtinis albescere collibus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur:
Venit in Herculeos colles, quid Tiburis alti
Aura valet: paruo tempore nigra redit.

Alicubi etiam ebur ibi candorem recuperare meminit hoc versu:

Lilia tu vincis & adhuc delapsa ligustra
Et Tiburtino monte quod albet ebur.

Vnde fortassis inuentus est, tingẽdi mos ebur. Tingebatur autẽ purpureo potissimũ colore; Hom. *Ebur cur tingeretur.*

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ E
Μῃονὶς, ἠὲ κάειρα, παρήιον ἔμμεναι ἵππων. id eſt,
Sicut autem quando aliqua ebur mulier purpura tingit
Meonia, vel Caria, frenum futurum equorum.

Lib. de Ei ad Delphos. Plutarchus hunc locum citans, tingere interpretatur contaminare: *Vnum* (inquit) *quod eſt, ſyncerum eſt, & mixtionis purum: alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur: quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum: & infectores colorum mixtos corrumpi dicunt, & mixtionem corruptelam vocant.* Virgilius poëtæ verſus ad verecundiorem ſenſum reddidit, de Lauinia pudore ſuffuſa; & tingere vertit violare:

Accepit vocem lachrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor & calefacta per ora cucurrit:
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur, vel miſta rubent vbi lilia multa
Alba roſis, tales virgo dabat ore colores.

Lib. 1. Ouidius tingendi verbum retinens, eundem Homeri locum imitatus eſt, dum canit de Proſerpina: F

Senſit adeſſe deas, imperfectumq́; laborem
Deſerit, & niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas, caſtiq́; pudoris
Illuxere faces; non ſic decus ardet eburnum
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit oſtro.

Eandem ad Virgilij ſublimitatem aſſurgere Statius quoque conatus eſt:

Lactea Maſſageta veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro.

Li. 2. Amor. Ad eandem rem faciunt etiam hi Ouidiani verſus, ex quibus præterea habemus tingendi cauſam:

Quale roſa fulgent inter ſua lilia miſtæ,
Aut vbi cantatis Luna laborat aquis.
Aut quod (ne longis flaueſcere poßit ab annis)
Mæonis Aſſyrium fœmina tinxit ebur.

Si modò habere voles ebur vel oſſa rubro ceruleoue colore, aut quouis alio intincta, purga ea in- G
Vt tingatur rubro aut cæruleo colore, & viridi. primis, inquit Mizaldus, deinde coque in aqua aluminis: tum demum mitte in vrina vel calcis aqua, in qua diſſolutum ſit verzinum vel rubrica, aut cæruleus color, aliusue, qui tibi arridebit, & vnà iterum coque, perfringerataq; extrahe, & perbellè tincta videbis. Idem ebur, & oſſa quæuis viridi colore tingi ait ad hunc modum: Sume aquam fortem, qua tantum æris, quantum fieri poterit, creditur: in ea oſſa quibus formis viſum erit, elaborata, per noctem ſine, & ita veros ſmaragdos colore imitatuta promittit. *Patitur cariem.* Patitur ebur etiam cariem: id quod Plinius innuit, dum remedium præſcribit: *Vetus oleum*, inquit, *exiſtimatur ebori vindicando à carie vtile eſſe.* Gaudet autem humido & è contrario ſiccitate offenditur, ſi locus, in quo ſeruatur, nimia ſiccitate laboret, vt oſtendit Pauſanias ſimulacri Iouis Olympij exemplo, circa quod in luco, quem Altin appellant, pauimentum fuiſſe ait ex lapide nigro, proximè verò circa ſtatuam baſim, è Pario lapide, vt oleum ſtatuæ infuſum illic exciperetur: Conducere enim ſtatuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficere: cæterùm Athenis in arce Palladis, quam Parthenon vocant, ſimulachrum eburneum, non oleum ſed aquam iuuare. Nam cùm locus valde æditus, ſiccus, ſqualiduſque ſit, aquam & rorem inde naſcentem deſidere. At in Epidauro quærenti ipſi, qui fieret, quòd Aeſcula- H
pij ſimulachrum nec aqua, nec oleo rigaretur, reſpondiſſe, ipſum & ſolium cui inſidet, ſuper puteum ſitum eſſe. Aliàs etiam agens de ſimulacro Palladis, quod Phidias fecit: aiunt (inquit) Pellenæi ſub ipſa deæ baſi altè deſcendere aditum, atque ex eo humidum halitum efflare; qui ſit ebori tuendo peridoneus. Sed de hac eboris natura conſule lector Nic. Leonicum in varia historia.
Lib. 14. Epi. 91. Democritum inueniſſe aiunt, vt refert Seneca, quemadmodum ebur molliretur. Dioſcorides *Vt emolliatur.* Zythum potionis genus eſſe ait, quod ex hordeo fit, quo madefactum ebur in omne genus tractile redditur: Græce legitur, *ἐυεργὴς δ' καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ.* Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore iiſdem aut ſimilibus verbis vſo, Zythum reddidiſſe hordei ſuccum, & pro elephante homonyma voce non ebur, vt debuerat, ſed ipſum animal. Plutarchus aliter emolliri poſſe negat in commentariolo, An ad infelicitatem ſatis ſit vitium: Cinere & aceto (inquit, interprete Marcello Virgilio,) madens os luto (ſiue acia malis dicere) ſecatur, & ebur Zytho mollitum flectunt & conformant: aliter autem non poſſunt. Certè ipſa vox *ἐυεργὴς* apud Dioſcoridem operi facilem & tractabilem materiam ſignificans, neque de animali, neque de ele-

phantiaſi

A phantiasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse conuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari, mollirique Zytho, quoniam is acorem & vim aceto similem, quæ solidissima quæque penetret, in se contineat: facilè enim acescit aqua, in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex Zytho & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est, vt saxa penetret, cum cinere ossa emolliat, teste eodem Plutarcho: *Aceti vis.*
non igitur mirum, si Zythus etiam acorem in se continens & facilè acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittit. Zythum Symeon Sethi ψυχάν vocat. Elephantina ossa (inquit) in Zytho aliquandiu macerata, ceræ instar molliuntur: addit & reliqua, quæ Dioscorides de Zytho: sed hac quoque de re in elephantis historia dictum est. Quod si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit fortè fieri posse, vt pariter vtrumque verum sit, & ebur Zytho emolliatur, & eiusdem potu mitigetur elephas animal: nam cùm vino delectetur, vel ad ebrietatem, vt suprà diximus, Zythum quoque libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat, ex quo conficitur. *Vt poliatur.*
Politur, vt ligna, ac potissimùm squatina, vt idem testatur Plinius: nitor verò hebetatur mensibus muliebribus. Habet modò & alios vsus. Ex eo conbusto atramentum ab Apelle adinuentum *Atramentū ex ebore.*
B esse aiunt, id elephantinum vocari, idem tradit. Ebur tota substantia corroborare & conceptum iuuare à practicis, inquit Syluius, scribitur, frigidum & siccum primo gradu. Hoc si vratur, vt decet, spodium vocatur, pro quo tamen alia quoque animalium ossa, bouis, arietis, canis obtruduntur. *Eboris vsus in medicina. Spodium quid.*
Ebori vis astringens, vt Dioscorides & Serapio tradunt, quæ tamen gustu non percipitur, sed emplastica potiùs, & absque morsu siccans: quare suspicandum est Dioscoridi vim siccandi imposuisse: non enim si quid fluxiones siccat, statim astringit. Huius scobe illito, paronychia sanantur, eodem teste; idem apud Plinium quoque legere est; qui & ramentis eius cum melle Attico, nubeculas in facie tolli, vulgò credi ait; sed & Sextus asserit, ebur cum melle contritum & impositum, maculas mirè sanare. Mulier (inquit idem) si quotidiè de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit; per plagas, vt exponit Humelbergius, intelligens, quas priore curatione maculas, Plinius nubeculas vocat. Ebur item & cornu ceruinum quidam miscent aduersus lumbricos. *Lib. 28. c. 8.*
Ioannes Agricola scribit, medicum quendam scobem eboris vino aut liquore alicuius herbæ obstructione liberantis chymistarum fornace extracto maceratum, ieiunis ictericis propinasse non absque successu. Conducit, inquit, hoc remedium obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quæ in hunc vsum comparantur. Exhibe-
C tur etiam cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat (inquit Aetius,) hiera Ruffi, & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulsa potam non parum iuuare creditur; & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato. Ad elephantiasin ex eodem; Eboris & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria quod sic fit; acetum optimum, cedria, & succus brassicæ singula cyami mensura miscentur, & ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam & per seipsum vnumquodque eorum potatum vtilissimum existit. Est autem spodij frequentior quàm eboris vis; quamobrem eius præparatio nequaquam præteriri debet. Hæc apud recentiores medicos præscribitur istiusmodi; Eboris in partes secti libram fictili crudo impone, & operculum luto circumquaque obline & agglutina, sic cremari sinito, donec fictilia percocta sint; deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem terito & cribrato, mox in patina vitrea liquoris stillatitij rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio contriueris, admiscebis liquori rosarum camphoræ subtilissimæ tritæ drachmas quatuor; & pariter conteres in tabula marmorea durissima: fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quod si *Spodij præparatio.*
D ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis, est enim hoc quoque efficax medicamentum ad multa, præsertim contra venena. Alij monent ebur aperto fictili cremandum esse, sic candidum fieri, secus nigrescere. Emplastrum elephantinum cur sic sit dictum, suprà ostensum est.

MYSTICA.

ANGELOMVS Monachus ad hæc sacræ paginæ verba; *Fecit autem Salamon thronum de ebore magnum &c.* Solium (inquit) ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans, iudicia sua facere dignoscitur, quia anima iusti sedes est sapientiæ; & bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas diuitias intelligamus aptatum, sed quoniam elephas, cuius hæc ossa sunt, nimiæ castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimum valet, & temperanter miscetur fœminæ suæ, & coniuge secunda non vtitur. Hoc pudicis animabus decenter aptatum est, *3. Reg. 10.* *Castitas indicata.*

Pſal. 44 tum eſt, quia illæ ebur fuiſſe noſcuntur, quæ per caſtitatem Chriſti domini ſecutæ ſunt. Ita & E
Innocentia. Beda in explicatione horum Pſalris verborum: *Domus eburnea, cor innocentiſſimum & caſtiſſimum;* in ebore, inquit, eſt candor & per candorem deſignatur innocentia, quia vbi candor eſt, nulla macula eſt: ſimiliter vera innocentia à Deo eſt ſine macula, vt nec ſibi nec alteri noceat. Rurſus animal illud, cuius os ebur eſt, caſtiſſimum eſt, quia nec cognoſcit, niſi vnam vxorem, & illam
Caſtitas. temperatiſſimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoſcit. Rectè ergo per ebur deſignatur caſtitas & innocentia: Et rurſus alicubi: Ebur non ad ſolas diuitias, intelligamus aptatum, ſed quoniam elephas cuius hæc oſſa ſunt, nimiæ caſtitatis aſſeritur, qui inter quadrupedia & ſenſu plurimo valet, & temperanter miſcetur fæminæ ſuæ, & coniuge ſecundaria non vtitur: hoc pudicis
3. Reg. 10. fæminis decenter aptatum eſt. Sed & doctores (inquit Angelomus ad hæc verba; *afferebantur Salamoni dentes elephantorum*) fortes propter nitorem ſapientiæ deſignari poſſint, de quibus, inquit, ſponſæ dicitur; *Collum tuum ſicut turris eburnea.*

PROVERBIA. F

Eburnei raſtris ſolum vertere. Lib. 2.

EBVRNEIS *raſtris ſolum vertere*, dicitur, qui re inſigni & præclara abutitur, vt ſi quis eruditione pollens, in ea rebus vanis, inutilibus & famoſis abutatur. Vtitur hoc aduerbio Prudentius contra Symmachum;

Haud aliter quàm cum raſtris quis tentat eburnis
Canoſum verſare ſolum.

In eburnea vagina plūbeus gladius

Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινος ξίφος, id eſt, *In eburnea vagina plumbeus gladius.* Natum ex Diogenis Cynici apophthegmate, quod ante recitauimus. Dicetur, vbi res per ſe præclara illi adhibetur, vbi minimè addecet, vt ſi ſtulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo eloquentia viro improbo, magiſtratus imperito. His enim rebus non modo ornantur, ſed magis ridiculi fiunt. *Ebur atramento candefacere*, eſt genuinæ formæ cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obſcuretur magis quàm illuſtretur. Proinde læna Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen ceruſſam ad oblinendas malas poſtulanti; *Vna*, inquit, *opera ebur atramento candefacere poſtules.*

Ebur atramento candefacere.

G

FINIS.

PARALIPOMENA.

De equis Hispaniæ quædam.

AD locum Martialis de Bibili citatum à nobis folio 51. A. Ita omnes habent codices, (inquit Franciscus Ferdinandius de Cordoua Cordubensis in sua multiplici didascalia,) & omnes agnoscunt interpretes, vnico excepto Radero è Societate Iesu; is enim ex authoritate Hieronymi Zuritæ, *non equis & armis*, sed potius *aquis & armis nobilem*, legendum dicit. Quæstio certè non mediocris difficultatis est: nam & vetustorum codicum longæua authoritas, & Hispanorum equorum non inanis, aut recens laus antiquam tuentur lectionem: tum Biblitanarum Salonis fluuij aquarum celebre nomen, & probatissimum Zuritæ ingenium in contrariam nos, vel nolentes traducere possint sententiam. Et quidem Mela de Hispania hæc inter alia: *Viris, equis, ferro, plumbo, ære, argento, auroque tam abundat.* Citat deinde alias veterum de equorum Hispanorum pernicitate authoritates, quas nos suis quasque locis recitauibus. Ipse verò non tam ob Zuritæ, quàm etiam Gasparis Barreyri eruditissimi æquè ac iudiciosissimi viri authoritate hanc correctionem probat, non leuibus (inquit) adductus coniecturis. Constat enim plus satis celebrem fuisse ac nobilem Salonis fluuij aquis Bilbilim, cùm è contrà Bilbitanos equos à nullo vnquam laudatos certò sciamus. Imo neq; pernices nimium equos gignere alta & scopulosa loca (qualem scimus fuisse Bilbilim) deprehensum est, quantumuis labori perferendo aptissimi sint. Hispanos tamen equos, vt plurimum, pedum potius velocitate & alacritate animi, ac corporis forma, quàm robore pollere quis non videt? ac ne quid intactum relinquamus, Bilbilim in alto loco sitam, ac proinde non eam esse quæ hodiè Calataiud, vt vulgus credit, apertè ostendit Martialis ipse, cùm eam altam vocitet: Cap. 48. Locus in Martiale expensus.

Municipes Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,

vt ex Barreyro legit Ortelius, vel (vt alij codices habent) *alto monte*, quamuis perperam in pluribus codicibus, *agri monte* legatur: sed ego quid sit agri monte non video. Simile illi indidit cognomen, *alta* nimirum, Sidonius Apollinaris.

Quid celsos Senecas loquar, & illum Quem dat Bilbilis alta Martialem?

Idem Ferdinandius adductis Varronis aliorumque de Lusitanis equabus, earumque ex vento conceptione, de qua nos agimus fol. 90. & 91. huic ait subscripsisse sententiæ ex recentioribus Florianum de Ocampo non vno in loco, ac Ludouicum Viuem: Resendium verò hanc opinionem, nimirũ an equæ ibi ita concipiant, nec improbare, nec approbare: referrre tamen quærentem se à quodã hospite suo agri Beneuentani iuxta Tagum, ecquid hac de re ipse sciret? hæc ab illo accepisse: nunquam scilicet hæc se aut vidisse aut audiuisse, habuisse tamen pulchram quandam equam, quam vt melius proximis nundinis vendere posset, in insula quæ in medio Tago est, solam inclusisset, vt pabuli abundantia saginaretur, eamque post duos menses grauidam reperisse, cùm nullus illic accessisset admissarius; Septimo deinde mense enixam esse, non quidem animal, sed concreti sanguinis informem materiam, abortumque suspicatum. Maiolus verò id pro certo retulit. Et simile quidem ex Solino (vt ait Viues) Diuus Augustinus affert de Cappadociæ equis, eas nimirum affirmans vento concipere, sed non hac de causa id verum esse dicendum est: in ijs enim quæ fidem nostram non tangunt, sacris doctoribus (quod pace eorum, dixerim) ea duntaxat fides adhibenda est, quæ ijs, ex quibus illi suam desumpsere narrationem adhiberetur. Aelianus certè id affirmans, equas, ait, vento concipere pastores testantur, quibus assentiunt Homerus & Aristoteles, qui ipsas dicit Venere stimulatas ad Boream aut Notum aufugere. Hanc autem narrationem primus in lucem misisse creditur, à quo accepere cæteri, M. Varro, diligens certè vir, sed qui in multis etiam (homo quippe) verum non est assecutus, & id etiam suorum temporum æqualis Vergilius, licet non de Hispanis (vt Varro) de equis tamen in communi eleganter suo more decantauit. Credo tamen alterum aut vtrumque illorum fabellam hanc mutuatum esse ab Homero. (Poëtarum horum versus suo loco attulimus.) Fabulosum verò esse hoc totum & authoritate & ratione & experientia patet: authoritate quidem summi viri Aristotelis, qui hominem & equum coitu duntaxat generari ait in problematibus, cuius rei rationem reddit: quæ enim animalia vel coitu, vel sponte naturæ generantur, cùm tempus suæ generationis breuissimum habeant, possunt à qualibet causa generari, quæ diuturnum generationis tempus vt decem vel duodecim mensium, ea certe vel ex coitu, vel nullo pacto (vt ipse Lib. 4. c. 5.

inquit) procreantur neceſſe eſt; & hoc, quia plurimis & perfectis illis quidem diſpoſitionibus animalia hæc, quæ longo tempore in vtero perficiuntur, vtpote perfecta, indigeant. Perperam autem Aelianus, & alij recentiores authoritate Ariſtotelis ad hanc fabellam aſtruendum vtuntur: ille enim ſolum ait, equas dum equiunt, ni retineantur, currere non in Orientem aut Occidentem verſus, ſed ex aduerſo Aquilonis aut Auſtri; nec appropinquare quenquam pati, donec vel defatigatæ deſiſtant, vel ad marem deueniant. Non ergo illę Zephyrum ore excipientes, ore ingrauidantur ex Ariſtotele, ſed potiùs currentes marem quæritant. Cur autem potius contra Auſtrum & Aquilonem, quàm verſus aliam partem currant, nec explicauit Ariſtoteles, nec me aſſecutum eſſe adhuc ingenuè fateor. Hoc duntaxat ex eodem authore certò ſcimus: *Paſtorum doctrina ſtatutum intereſſe ad maris ac fœminæ pecoris fœturam, non ſolùm ſi ita accidit, vt initus Aquilonijs, Auſtrinisue flatibus fiat, ſed etiam ſi cùm pecus coit, ſpectat ad Aquilonem aut Auſtrum.* Experientia verò id falſum eſſe ſatis conſtat: non enim vllus vnquam ſe hoc vidiſſe affirmauit: quin & nos qui aliquot ab hinc annis totum illum tractum Olyſſiponenſis vrbis, Hiſpanarum, ne dicam Occiduanarum maximæ & opulentiſſimæ oculis perluſtrauimus, nihil vnquam ſimile ab aliquo homine, quantumuis vrbano, quantumuis ruſtico audiuimus. Quod autem Reſendius narrat (ſi modò illi vera retulit hoſpes) accidere potuit, vel equi alicuius admiſſione, qui parum obſeruatus flumen tranarit, vel ſanguinis ipſius equæ pabuli copia ſaginatæ ſuperabundantia, partum enim illum fuiſſe nec ipſe hoſpes certò aſſeruit. Quòd ſi ex authoritate Lactantij grauiſſimi viri, aliqui putent credendum eſſe hoc, falluntur planè, is enim ſic: Quod ſi animalia quædam vento & aura concipere ſolere omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, cùm ſpiritus Dei, cui eſt facile quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dicimus? Illa enim verba non de equarum conceptu, ſed oſtrearum potius, quæ aperto ore auram excipientes (vt naturales aſſerunt) grauidæ fiunt, intelligenda procul dubio ſunt, neque etiamſi explicitè id affirmaret de equis, aliquid nobis negocij faceret: ſancti enim (vt alibi diximus, cùm de Phænice ageremus) communi vulgi opinione, veluti argumento ad hominem validiſſimo, quod illis ſatis erat, ſæpe contra Gentes vſi ſunt. Iudicioſiſſimus itaque author Trogus Pompeius, ſiue eius abbreuiator Iuſtinus, qui natione creditur Hiſpanus, hanc de Luſitanorum fœcunditate equarum narrationem iure retulit, vt fabuloſam, atque eius non inelegantem reddidit rationem. In Luſitanis, inquit, iuxta fluuium Tagum equas vento concipere multi authores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natæ ſunt, qui tanti in Gallatia & Luſitania ac pernices viſuntur, vt non immeritò ipſo vento concipi videantur. Hęc ille: vera quidem narrans de gregum multitudine, quæ quidem fabulæ cauſa, in hoc tamen cum cæteris omnibus lapſus, quòd Luſitanos aut Calleicos equos perniciſſimos eſſe Hiſpanorum omnium crediderit, cùm tamen certò certius ſit Bœticos, Cordubenſes præcipuè (dicto abſit inuidia) reliquos omnes & pedum velocitate & corporis pulchritudine longè anteire. Hucuſque ille.

Lib. 4. de generatione animal. ca. 2.

Lib. 4. c. 11.

Lib. 44.

DE CENTAVRIS QVÆDAM EX eodem, addenda ſententiæ Franciſci Floridi Sabini fol. 197.

CENTAVROS etiam eſſe affirmare videtur Apuleius, licet dubitanter de Hippocentauro grauiſſimus author Hieronymus (eius verba nos ſuo loco citauimus) ſcriptis mandauit; quemadmodum & ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus Xenophon malè ab aliquibus pro contraria citatus ſententia; aliquando enim dubitat, aliquando verò potiùs videtur affirmare, eius verba hæc. *Quò fit vt maximè ex omnibus animalibus adamem Hippocentauros, ſi fuerunt; quippe qui tum hominis vterentur ante rem conſultandi prudentia, & manuum artificio, tùm haberent equi & velocitatem & vires.* Et inferius. *Itaque hoc ſanè melius eſt, quàm Hippocentaurum eſſe natum. Hippocentauros enim arbitror multis carere bonis, quæ ab hominibus ſunt inuenta, vt ijs ſcilicet eſt vtendum: multis enim carere voluptatibus equis innatis, quonam pacto ijs frui oportet. At ego ſi equitare didicero, cùm in equo fuero, agam ſcilicet quæ Hippocentauri ſunt; cùm ex equo deſcendero, & cœnabo & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud ſim futurus, quàm diuiſus Hippocentaurus, ac rurſum compoſitus? Inſuper his etiam rebus Hippocentaurum antei-bo: nam*

Lib. 4. Aſini aurei.

bo: nam illa duobus prospiciebat oculis, duabusq; auribus audiebat: at ego oculis quatuor coniectabo; & quatuor auribus præsentiam: aiunt enim equum manifestare hominibus multa, quæ oculis prospicit; ac multa significare auribus, quæ ante auditu percepit, &c. Ita Chrysantes apud Xenophantem. Sed quid per emendicata (vt ita dicam) suffragia huius opinionis quæritem authores? ipsamet id tenet scriptura sacra apud Esaiam. *Et orientur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius, & erit cubile draconum, & pascua struthionum: & occurrent dæmonia, Onocentauris, & Pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, &c.* Vbi aduertendum, (inquit Ferdinandius,) quod antiquissimus quidam meus bibliorum liber ante centum triginta quatuor annos Venetijs excussus, aliter legit, nimirum, *& occurrent dæmonia Onocentauris:* ad modum ferè versionis Septuaginta virorum, quæ quidem sæpius in hoc loco Onocentaurorum fecit mentionem: nam ab eo, in quo nostra habet; *& extendetur super eam mensura;* ita legunt Septuaginta: *Et immittetur super eam funiculus Geometriæ deserti, & Onocentauri habitabunt in ea, principes eius non erunt: reges enim & magnates eius erunt in perditionem. & pullulabunt in ciuitatibus eorum spinea ligna, & in munitionibus eius: & erit caula Sirenum & atrium Struthionum & occurrent dæmonia onocentauris: & clamabunt alter ad alterum: illic requiescent Onocentauri, inuenientes sibi requiem: ibi nidificauit erinius, & saluauit terra filias eius cum securitate.* Ecce tibi non vno in loco Septuaginta viros Onocentauri facientes mentionem, quamuis verum sit paraphrastem Chaldæum pro *Onocentauris, Cattis* vertere; quam lectionem Benedictus Arias Montanus secutus, animalia dicit Hæbreo ibi nomine significari rapacia & ferocia, veluti syluestres Cattos, seu potius feles, nobis (Hispanis) Gattos monteses. Verumenimuerò vulgatæ nostræ irrefragabilis fides, & Septuaginta virorum maxima authoritas plus satis huic suffragantur opinioni. Qua quidem perpensa & cum superiori, quæ illi aduersari videtur, collata, duo procul dubio statuenda iudicat; primum, fabulosum esse, dicere centaurorum populos, qui ex parte homines, ex parte equi essent, aut asini, rationeque & equina simul vterentur natura, vllibi gentium vnquam extitisse; idque vel poëtarum fuisse inuentum, vel Thessalorum certè ab effectu cognomen. Plinius de rerum agens inuentoribus. *Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Qua de re omnino videndi Seruius & Palephatus. Secundò, tenendum dicit, tam verum esse quàm quod verissimum, extitisse & existere posse hodie in rerum natura Hippocentauros, aut onocentauros, id est monstra quædam, & ferocia animalia rationis expertia, quæ ex equina partim, partim ex humana constarent forma. (Formæ autè nomine figuram, inquit, intelligo.) Idque ratione conuinci, & exemplo: ratione nullam enim in se monstrum hoc inuoluere contradictionem: neque vel tantulum vrgere Lucretij & aliorum argumentationes in contrarium à duplicitate naturæ, feminis diuersitate, disparitate membrorum, ætatum & pastus: Non enim duplicitatem admitti naturæ; hoc enim impossibile futurum, imo verò vnicam naturam & formam Hippocentauri scilicet, aut Onocentauri. Neque feminis diuersitatem, aut disparitatem membrorum obstare, sed neque ætatum, aut pastus. Centauri enim, ait, cum ex partialibus equi & hominis constent formis, temperata ex vtriusque animalis vita fruentur ætate, non enim tam citò senescent, vt equi, neque tam longo tempore, quanto homines viuent, vescenturque vel herbis, vel arborum fructibus, qui pastus multis mortalium cum belluis communis est. Quemadmodum ex equa & asino, vel è conuerso, mulus, ex cane & vulpe vulpicanes, ex lupo & cane lyciscos nasci videmus, ita monstra hæc Onocentauros, ex hominis & equæ, seu asinæ commixtione nasci posse credere par est, quemadmodum & in India accidere refert Plinius ex Duri. Duris Indorum quosdam cum feris coire, mistosque & semiferos esse partus. Vnde bene Plutarchus in Gryllo; *Quando & capris tentauerunt viri & scrophis & equis illudere, mulieres quoq; in bestiarum mares insanierunt: ex huiusmodi enim nuptijs Minotauri vobis & ægipanes, & meo iudicio sphinges suppullulant, & centauri:* Maximè cùm ex Obsequente constet, Tiberio Graccho, M. Iuuentio Coss. Cere porcum humanis pedibus & manibus natum, mulierem item serpentem peperisse viuum, L. Scipione, C. Norbano Coss. cuius & Plinius meminit, sicut & Alcipæ partus, quæ quidem elephantem peperit. Xerxi regi vulpem ex equa natam, Alexandro ex muliere monstrum, quod superioris corporis partes hominis, sed mortuas habuerit inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes, ex muliere quoque vitulum natum affirmat Isidorus. Sed qui multa alia prodigiosorum partuum velit exempla, Franciscum de Bouistam Launai dominum consulat. Sic ferè ille. Cæterùm ridicula planè sunt, & à vero aliena quæ de ratione ait, & exemplo: propterea quod semen humanum (vt cætera taceam) maturum est mense nono, equinum duodecimo; quam rationem maximi facit Aristoteles, & exempla pleraque quæ affert, nulla sunt. Quis enim dixerit Alcipen, quæ elephantem peperit, cum elephante rem habuisse?

Cap. 34.

Hippocentauros dari vt dicendū.

✣✣ a buisse?

buisse? quis equam cum lepore, quia leporem peperit? Quare & ipse Ferdinandius velit, nolit, subiungit. Verùm necesse non est ex adulterina & nefanda commixtione natos esse Hippocentauros asseuerare, cùm monstra hæc vel casu nasci, vel aliqua talis possit species, quemadmodum & satyrorum, vt inferius dicetur, Cynamolgorum in Aethiopia, & India, canina habentium capita, hominum cætera, ex Plinio, Solino, Isidoro, Hippopodum qui septentrionalium quarundam insularum accolæ, de quibus Mela. In his esse Oonas qui ouis auium palustrium & auenis tantùm alantur. Esse equinis pedibus Hippopodas. Quem conceptis verbis secuti Plinius, Solinus, Isidorus noster, quorum etiam meminit Dionysij interpres seu Priscianus in Periegesi.

Post Hippomolgi sunt, Hippopodesq́; potentes.

Vnde concludendum dicit sanctos patres & I. C. ita conciliari posse, vt qui priorem secuti sententiam Hippocentaurum dari negent, de eo intelligendi sunt loqui, qualem describunt nobis poetæ, nimirum, & ratione, & equi etiam natura prædito: hoc enim quis non videt maximam inuoluere contradictionem? non verò contradicant secundæ dari posse affirmanti monstra hæc, quæ formam simul equi ex parte, & humanam ex parte (rationem semper excipio,) in se contineant. Sicut & secundæ opinionis authores nullo modo concedere voluisse credendum possibilem esse gentem illam, cùm tamen monstra hæc constanter asseuerent. Quod sensisse, inquit, dixerim Seruium Grammaticum, dum ad illud sexti Aeneidos, *Centauri in foribus stabulant: Bene in foribus*, inquit, *quia ea qua contra naturam possunt creari, statim pereunt. Vbi contra naturam*, id est prodigij loco, & præter assuetum naturæ ordinem intelligendum. Esse namque monstra hæc ambigendum minimè ex supra allatis, ratione nimirum, exemplo (de his quæ dicit, non admisimus) & authoritate oculatorum testium, Plinij & Antonij Magni, cui ne spectrum aliquod sub Centauri forma sese videndum obtulisse credamus, sed verum potius Hippocentaurum, argumento id erit, quod Hippocentaurus ille in vastissimis Aegypti solitudinibus visus, vnde allatum fuisse Claudio Imp. Hippocentaurum, quem ipse vidit, testatus est Plinius. Deserta enim & inuia loca (sed præcipuè eremus illa Aegyptia, vt & Africana) monstruosorum animalium feracissima sunt (vt ait Hieronymus) quemadmodum in ijs Onocentauri reperiuntur, ac Satyri, ex quorum numero alterum in illo itinere Antonius, alterum se vidisse ipsemet retulit Hieronymus. Atque ita Esaias propheta loco superiùs adducto, Onocentauros & Pilosos (quo nomine Faunos & Satyros intelligunt interpretes, ego verò (inquit Ferdinandius) pace illorum, simias potius aut Cynocephalos crediderim significari,) habitaturos esse Hierusalem prædixit, non ex eo quòd reuera animalia isthæc illa deberent incolere loca, quemadmodum neque struthiones, sed quod ad eam redigenda esset ciuitas quondam populosa vastitatem ac solitudinem, vt desertum potius, & draconum cubile, struthionum pascua, onocentaurorum & Pilosorum sedes, quàm vrbis alicuius vestigium videri deberet. Atque ita locum illum ex Diui Hieronymi doctrina bene interpretati sunt Arias Montanus, Ribera, atque alij nonnulli recentiores. Hæc ferè ille cap. 8. suæ didascaliæ multiplicis.

In vita Pauli · *In Esaiam.* · *In Apocal.*

Ex eodem de Monocerote quædam.

IDEM Franciscus Ferdinandius recitatis cùm veterum, tum recentiorum super monocerote testimonijs, quæ, tribus exceptis, Pauli Iouij & Ioannis de Hese presbyteri Traiectensis, quem alioqui mendacem esse profiterur, & Nicolai de Comitimus recitauimus, miratur sanctissimũ æquè atq; eruditissimũ virum Ambrosium scripsisse aliquando; *Cornua quomodo posuit vnicornuũ, cum ipse vnicornus inter generationes ferarum (vt periti aiunt) non inueniatur.* Cùm tamen certò certius sit, non modò animal prædicta forma, peculiari nomine vnicorne dictum, existere in rerum natura; verùm pleraque etiam alia vnicornua animalia, veluti boues vnicornes Indici, de quibus Plinius: *In India & boues vnicornes solidis vngulis vnicornes.* Solinus, *sunt praterea boues vnicornes solidis vngulis, nec bifidis.* Sicut & in Aonia, quæ montana Bœotiæ pars. Oppianus de tauris agens:

Solipedes sunt Aonij varium genus vnicornes
Et ex media cornu exitiosum attollunt fronte.

Boues item in Hercinia Germaniæ sylua, quos ita describit Cæsar. *Cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit celsius magisque directum his, qua nobis nota sunt, cornibus, ab eius summo sicut palma ramique latè diffunduntur.* Sunt & asini Indici vnicornes; sunt & rhinoce-

Lib. 11. de benedictionibus. · *Lib. 1. de Venat.* · *Lib. 6. de bel. Gall.*

rhinocerotes: non ergo possunt vnicornua animalia inter generationes ferarum non inueniri; sed cur dixerit isthæc sanctissimus doctor, si nos (fortè quia infirmioris sumus iudicij) adhuc latet, alijs elarioris ingenij scriptoribus perscrutandum relinquere satis erit. Sic ille. Nunc quæ de Monocerote Iouius, & Ioannes de Hese scribunt, recitemus. Hic itaque in suo itinerario (quod tamen totum, inquit Ferdinandius, innumeris ac portentosis scatet mendacijs fabulisque) de quodam agens fluuio, qui à Sinai monte quatuor dierum itinere distat, isthæc inuita & crassa (vt aiunt) Minerua (verba sunt Ferdinandij) refert. *Et adhuc hodiernis temporibus, vt dicitur, animalia venenosa intoxicant illam aquam post occasum Solis, sic quòd bouina de illa bibere non possunt. De mane verò post ortum Solis venit vnicornus, ponens cornu suum ad prædictum fluuium, expellendo venenum ex illo, vt in die cætera animalia sumant potum, quod idem ipse vidi.* Nicolaus de Comitibus Venetus, venenatis rebus remedio esse Monocerotis cornu affirmat, illudque animal reperiri in Mangi Orientalis Indiæ prouincia. Paulus verò Iouius elegantissimus scriptor, de regno agens Gogiano, quod supra Nili ortum in extrema penè Africa iacet, excelsis montibus, ac densissimis syluis immanium omnis generis belluarum plenis abundante; *idem* (inquit) *affirmant de monocerote, quod animal vnicorne à nostris appellatum, pulli equini forma, colore cinereo, iubata ceruice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præfert, quod leuore candoreque eburneo, & pallidis distinctum spiris ad obtundenda, hebetandaq; venena mirificam potestatem habere dicitur: cornu enim immisso, & per limphas circumducto, fontes expiare perhibent, vt salubriter viuat, si inde virosa bestia præpotarint, id viuo animali non detrahi, cum vllis insidijs intercipi nequeat: cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in ceruis accidere videmus, qui ex senecta vitijs renouante natura, vetus cornu exuunt, venantibusq; relinquunt. Hoc cornu regijs impositum mensis, toxica si qua sunt epulis indita emisso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duos vidimus bicubitales brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymanno Turcarum Imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspide argenteæ basi insertum, quod Clemens Pontifex Massyliam profectus, pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Cæterum de vi tanta dotis in hac animante nihil plus affirmauerim, quàm quod euulgata fama credentibus suadet, cum antiquorum authorum nemo, quod legerim præter vnum Aelianum Græcum, quicquam de hac Monocerotis admiranda potestate memoria prodiderit.* Hucusque Iouius. Nicolaus de Comitibus Venetus in suo itinerario cuiusdam meminit portentosi animalis (fortè illud asinus Indicus, quale enim sortitum sit nomen, non declarat hic author, licet Maiolus Rhinocerotem nominasse aliud agens dicat, cum quo tamen aliquam videtur habere similitudinem.) Hic igitur scriptor, Mangi Orientalis Indiæ describens prouinciam. *Est ibi etiam*, ait, *quoddam animal caput habens porcino simile, caudam bouina, quamuis brachio longius, color illi & proceritas velut elephanti, cum quo illi perpetuum bellum, cornu illud omni dicitur venenata res remedio esse, qua de causa magno est in pretio.* Vulgò certè creditur ab omnibus cornu huic vnicornij dicti talem inesse naturalem vim, vt venena à cibo expellat, vel potu, & ideo in magno vbique gentium æstimatione est. Vidimus nos Romæ duo, Clementis VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipsius nepotis illustrissimi principis Petri Cardinalis Aldobrandini, quæ quidem inter pretiosam vtriusque supellectilem non minimo habebantur in pretio: vtrumque bicubitali longitudine, brachiali crassitudine. Videramus iam prius aliud Toleti in pharmacopolæ illius taberna, cui regio munere concessum, vt theriaca solus conficiat; quod tamen multò erat breuius; vix enim palmum cum semisse implebat, & nigrius alijs, acutæ quidem cuspidis, sed adeo crassum, qua parte erat rescissum, vt vix tribus posset palmis orbis eius circumscribi. Hoc verò cornu ingenuè fassus mihi est pharmacopola vnicornij non esse; talem ei inesse naturalem virtutem experimento se comperisse affirmauit, vt præsentem contra venena omnia vim haberet; qua de causa illud ipse sibi ad conficiendum theriaca comparauerat: cuius rei fides sit penes authorem: Et quicquid sit de medica asini Indici virtute, (Vnicornij enim propriè dicti cornu haud puto talem inesse potestatem; non enim tot latuisset veritatis & arcanorum naturæ diligentissimos indagatores antiquos) cornua certè, quæ sub hoc nomine circumferuntur, neque monocerotis neque Indici asini, sed neque rhinocerotis etiam esse puto, sed vt plurimùm piscis potius cuiusdam, qui in Septentrionali plaga reperitur, Monocerotis dicti, eò quòd vnicum in fronte maximum cornu habeat, de quo Olaus Magnus. Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinem perdere, sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cùm ferox sit hæc bellua, tarditas sua quam habet maximam, præuisa timentibus eius accessum fugam concedit. Cuius etiam piscis meminit in monocerote Albertus Magnus, & alij qui de piscibus copiosè tractarunt. Non itaque nos circulatores cornua venditantes Monocerotis circum-

Hist lib. 18.

Dier. Canicul. 1. p. col. 7

Li. 21. c. 10.

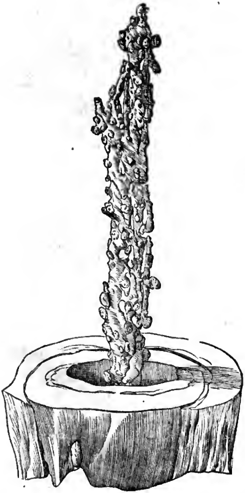
tis circumueniunt, ſi huius venditant piſcis cornua: ab illorum tamen emptione ſenſatus quiſque, ni ſuas in caſſum abire pecunias velit, abſtineat, neceſſe eſt. Hactenus Ferdinandius, qui itidem pulcherrimè examinatis de monocerote & rhinocerote ſcriptorum authoritatibus, num monoceros rhinoceroti idem ſit, diſputat, vt in rhinocerotis hiſtoria Deo concedente apparebit.

APPENDIX ALIA AD HISTORIAM de Elephante.

INTER cætera quæ habeo in muſæo rariora, fragmentum eſt dentis elephantini, ſed longè durioris ſubſtantiæ, colorisque non vt cæteri dentes, albi, ſed ferè buxei. Donabat id Vir fide dignus, idemque aliquot editis de re medica operibus eruditiſſimis clariſſimus D. Ioannes Cecchius, in hoc almo gymnaſio profeſſor publicus, atque archiater pontificius, qui non dentis partem eſſe affirmabat, ſed catarrhum in tam duram ſubſtantiam conuerſum cùm è capite elephantis de ſtillatione laborantis in dentis concauitatem (qua enim capiti dens inſeritur, cauus eſt) exciperetur, id quod ſtillæ ipſæ in ſtirias ijs non abſimiles, quas brumali tempore ex tectis pendere cernimus, immutatæ, mihi alijſque, quibus catarrhi diuerſi effectus non ignoti ſunt, facilè perſuadent, ipſaque pictura intuentibus indicat.

CATAR-

CATARRHVS ELEPHANTI lapideſcens.

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM. NECNON DIVERSARVM Linguarum locupletissimus.

T t

Apel-

ministri

B

C

Claudij

D

Empori-

Fabio

Hippo-

M

Manus

N

O

P

I N D E X.

Pro-

INDEX.

Sacra-

INDEX.

S

Stella

I N D E X.

T

Trisp-

INDEX.

E

H

Θ

I

K

Λ

Ξ

M

Νάννος

Yy 2 HEBRAI-

INDEX.

BOE-

INDEX.

BOHEMICA.

ILLYRICA.

VANDALICA.

AETHIOPICA.

INDICA.

Menda

MENDA LECTOR AMICE SIC EMENDA.

In eodem, lege, in eosdem f. 3. d. ὀρνίθιον. l. ὀρνίθων. 13.c.comprehẽsem.l.cõprehensam.24.c. χάρτην. l. χαίτην. ibid. prebentur.l.probentur.25.b.quasit.l.quatit.30.g.oblenga.l.oblonga.32.e.bonorũ oculorum & pilosæ caudæ. l. bonos oculos & pilosam caudam. 35.a.veberetur.l.veheretur. 39.a.hamus.l. hactenus.47.d.Strabo.l.Stradano.53.b.verbetibus.l.verberibus.78.f.Bellephorontis.l. Bellerophontis.80.c. ineundam l. ineundam.89.d. ductu l. dictu.90.g.optimam.l.optimum.100.c. fremi l.freni.103.b.curilibus.l.curulibus.107.d.fiet.l.fiet.108.f.animosi.l.annosi.110.g. in margine.sonoates. l.sonantes.111.e.Mardacitatem.l.mordacitatem.114.e.grandarij.l.gradarij.117.a. stimul.l. stimuli.119.b.equotum.l.equorum.124.g.Pertinax victus fuit, dele victus.128.h.requirisse. l. requisiuisse. 129.d.acderet. l.accederet.131.a.diuendubant.l.diuendebant.136.c.hon.l.hoc. 138.f.cunt. l. eunt.141.d.ocdicit.l.occidit.144.e.macesset.l.macrescit.144.f.multa l. multo.147.b.Pheicippides.l. Pheidippides.157. in margine. deuorandum. l. deuorandam. 157.d. ἱπποςυγνώμων. l. ἱπποσυγνώμων. 158.e. duruum l. durum.168.f. infermi.l.inferni. ibid. regi. l. rei.172.f. ocrusset.l.occurrisset. 173.c. Sole.l. solere. 176.g.Etimolugus.l. Etimologus.178.f.Hippocromius.l.Hippocronius.180. c. quod l. quos.183.d.meliora l.meliore.191.c.firmem.l.firmam.193.b.antiquam.l.anticam. 198. g. argente.l.vrgente.201.b.Tragidi.l.Tragici.ibid.d.donatio.l.donato.205. a.equas l. equus. ibid.b. capitolo l.capite 207.d.aut l.autem.ibid.Hermaleo.l.Hermolao.208.f.misceri.l.misceri.209. c. contractionem. l.contractione.2.a.loco.l.loca.214.c. ducit l.ducunt.ibid.g.possit.l.possunt.ibid.locuplex.l. locuples. 215. a. temones.l.temone. ibid.c.annullis.l.annulis.216.h.Grocopius.l. Procopius. 218.f. lolocutus. l.locutus.219.d.Chlamydie.l. Chlamide.223.b.Calandis l.Calamidis.226.h.in margine.astens. l.astans.229.d. grypho l. gryphe.232.g.desultoribus.l.desultorijs.240.f.suum.l.suorum.241.c.desultoriarum.l.desultoriorum.257.c.Comitus.l.Comicus.262.f.logunrium. l. longurium.ibid. foror. l. furor.271.a.imper.l.impiger.276.e.nisi.l.misi.278.g.alijq; l.alijsque.281.a.Taurios.l.Tauricos.287.d. facere.l.faceret.289.d.b.ius.l.eius 297.d. multummos.l.multinummos.299. c. discerneant. l. discernant.300.g. doleturum.l.doliturum.305.a. ex hoc salutis sibi pabulum spernere & ad aquam proparare, dele omnia.309.c.nuncupantur l. nuncupatur.213.c. asina. l.anima.319.c. in simul l. in boue simul. 322.h. infideret. l. insideret.327.c.vtrisque. l. vtrosq; 329. c. omnis.l.ominis.334.f.hububus l. hi bobus. ibid. g. quidem l. quidam. 337. a. elexisse l. elegisse 349. a. vtilis.l.vtile.350. h. libinis l. libidinis.354. h.modestiam l. modestam.360.f.bobus l. bolus.389.d. Dauidi l. Damidi.390. f. coloris. l.caloris ibid. g. in margine. alter l. aliter. 398. inseruiunt l.inseruiuit.405. e. striatur. l.striatum.408 e. & l. eo. 409. a. Cetulus l. Getulus.428. h. verò l. vero.429. a. notandum l. natandum.430.e. Aristoles l. Aristoteles 436. f. accedissent l. accidissent. 438. g. specterent.l. spectarent. ibid. mirescenre l. nitescente.443. b. contignis l. contiguis 450.f. coorcet l. coërcet 453.c. coeundi mundus l. modus. 455.b. in margine. Cillius.l. Gillius 456. d. picibus. l. piscibus.456.d. quodque l. quoque 461.b.crassique.l.crassosque 466.g. vitæ.l.viæ 477.d. eburnei l. eburneis 488. f. in margine.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp

Qq Rr Sſ ✠✠ Tt Vu Xx Yy.

Omnes ſunt Terni, exceptis ✠ Sſ ✠✠ Tt Vu Xx, & Yy, qui ſunt Duerni.

BONONIÆ.

Typis Victorij Benatij Impreſſoris Cameralis.

SVPERIORVM PERMISSV. M. DC. XVI.

Sumptibus Hieronymi Tamburini.